Ionel Teodoreanu
La Medeleni

Vol.1 - Hotarul nestatornic

Partea întîi

I

POTEMKIN ŞI KAMI-MURA

Doi țărani salutară cu o arhaică solemnitate pe viitorul stăpîn al moşiei. Mişcarea vastelor pălării învălui pe Dănuț cu epicul vînt al gloriei. Se opri în mijlocul şoselei ca un gladiator aclamat în arenă cu călcîiul pe trupul biruitului, avînd drept scut zmeul, drept lance sfoara al cărei fuior îl strîngea în pumnul răpezit îndărăt.

— D-apoi nu te doboară, boierule, namila asta? întrebă unul din țărani.

— Pe mine?!

Dănuț tocmai isprăvise clasele primare. Era licean în vacanță.

— Mai bine hai de i-om da boierului o mînă de-ajutor să-l suie, se amestecă în vorbă celălalt țăran, apropiindu-se de zmeu.

— Da mare-i! se minună el. Cît o fereastră boierească!

Dănuț se simți mîndru că zmeul e al lui şi umilit că e mai mare decît el. Instinctiv — cum ocoleşte o femeie măruntă vecinătatea celor înalte — se îndepărtă grav, măsurînd şoseaua cu pasul. Zmeul rămase arestat între cei doi țărani.

— Opreşte, boierule, că nu bate vîntul dintr-acolo; întoarce-te-napoi, porunci sfătos unul dintre ei.

Dănuț se codi o clipă, cercetă zările, se încruntă cu demnitate, ca frămîntat de socoteli adînci, de răspunderi... şi se supuse. În goana mare trecu pe lîngă zmeul atent, şi fugi, şi fugi depănînd sfoara între degete. În urma lui mosorul se zbătea ca un guzgan epileptic.

— Dați-i drumul! răcni el de departe, smucind sfoara din răsputeri.

Zmeul căzu în cap, Dănuț pe spate.

Între timp, unul cîte unul, apoi pîlcuri-pîlcuri, copilaşii satului îngrădiră, desculți şi naivi, evenimentul de pe şosea.

— Lasă, boierule, că ți-l muştruluiesc eu, îl linişti unul din țărani, ştergîndu-i straiele de colb cu bătăi delicate, ca pe un patrafir.

— Vezi! Vezi! Dacă nu i-ați întins coada, suspină întretăiat Dănuț, abia stăpînindu-şi lacrimile.

— Ia să vezi, boierule, numai să-l iei cu binişoru, ş-ăl vezi că porneşte! Aşa-i şi calu nărăvaş!... Ia te uită mata!... Ş-ăl tragi... ş-ăl încerci, ş-ăl mai laşi slobod... şi iar tragi hățu... Ian auzi!

Melodică mînie de violoncele, zbîrnîitoarea vîjîia în salturile, tresăltările şi înconvoierile-ncordate ale zmeului însufleţit de viaţa vînturilor străvezii. Cozile se alintau feminin în larg, dezmierdînd puterea vînturilor.

— Hooo-pa!...

Dănuţ întinse braţele pe jumătate, într-ajutor celui de sus, c-un gol în piept şi, înfiorat, îşi feri capul. Cu o pornire de balet, fetiţele se mlădiară lin; băieţii se-ncordară, gata să se avînte.

Ca un delfin pe valul mării zmeul se dăduse peste cap... şi mîrîind se înţepenise iar la loc, piept în piept cu-ntreg văzduhul...

În urmă ondulară cozile, păstrîndu-şi graţia de stele căzătoare.

— Hăi-hăi! chiuiră copiii.

Dănuţ clipi, zîmbind.

Sfoara curgea repede spre cer. Zmeul se înălţă deasupra satului, mai sus decît dealurile, decît soarele, decît rîndunelele. Copiii îl căutau cu mîna streaşină la ochi, cu degetul celeilalte întins.

— Uite-l, măi! izbucni un băieţel.

— Taci, măi! se răsti la el altul.

— Ci, măi? Ci?

— Sss! se-ncruntară ceilalţi.

În tăcerea din nou limpezită, cerul torcea înnăbuşit. Dănuţ pipăi sfoara ca pe tăişul unei săbii, cu vîrful vîrfului degetelor.

— Apucă zdravăn, boierule, că ţin şi eu...

Dănuţ se înghesui în ţăran, apucă sfoara şi, pătruns de adîncimea bulboanei de sus, îşi trase o mînă de pe sfoară. Dibuind cu ea îndărăt, apucă braţul omului. Mîna de pe braţ strîngea din răsputeri; cea de pe sfoară, uşurel.

— Ţine bine, boierule, nu-ţi fie frică!... Pune amîndouă mînile, voiniceşte!

Cu o pornire duşmănoasă, Dănuţ se opinti şi trase, încreţindu-şi faţa. Cerul nu se desfundă... În mînile lui, atletică, sfoara vibra, umplîndu-i muşchii de bărbăţie... Ochii îi străluciră îmbătaţi.

— De-acum poţi pleca.

— Rămîi sănătos, boierule! glumi cu seriozitate ţăranul, prefăcîndu-se că pleacă.

Sfoara-i izbucni din mînă.

— Stai! Stai! Nu mă lăsa! Scapă-mă! ţipă Dănuţ, îmbrîncit, tîrît, răscolit de panica unui înec în văzduh.

— Iaca aici-s!

Din urmă răsună un trap jucăuş...

— Vă pofteşte conița de grabă la curte.

— De ce? se răsti Dănuţ către omul de pe bihuncă.

— Mergem la gară, boierule, că-i vremea! răspunse omul, abia stăpînind calul.

— Feriți, măăi! chiuiră copiii, zbughind din calea calului speriat.

Colbul se luă la trîntă cu şoseaua... Hora copiilor încercui îndeaproape pe Dănuț.

— Ce ne facem? întrebă el mîhnit, cu toată nădejdea în țăran... Îl dăm jos?

— Mai lasă-l bădie!... Nu-l da jos, boierule! se rugară în cor copiii, cînd la țăran, cînd la Dănuț.

— Eu zic să-l ducem în ogradă şi să-l legăm.

— Sigur! Sigur! jubilă Dănuț, mai-mai să sară de gîtul mîntuitorului.

În frunte cu Dănuț, alaiul mărunților călăuzi pînă la poarta ogrăzii pasul înalt al zmeului... Ograda se umplu de zarvă: cînii hămăiau, slugile răsăreau din toate părțile.

— Hai, Dănuț, hai că vine trenul, îl îndemnă din trăsură, gata de plecare, doamna Deleanu, cu mînile pe urechi.

— Stai, mamă, nu vezi că am treabă! răspunse Dănuț, trăgînd de sfoara zmeului priponit, ca spre încercare.

— Gata, boierule! De-acuma nu mai scapă, că doar îl ține un stejar!

— Ai isprăvit, Dănuț?

— Bine, da` cine-l păzeşte? se îngrijoră el.

— Noi! Noi! protestă poarta înflorită cu copii.

— Ba eu! hotărî apăsat un băiețaş mai răsărit, îngroşîndu-şi glasul.

Înfruntînd dulăii, intră în ogradă şi se înfipse lîngă stejarul încolăcit de sfoara zmeului.

— Cum îți zice ție? îl cercetă bănuitor Dănuț.

— A Marandei, să trăiți, răsună marțial răspunsul.

— Şi mai cum, băietele? întrebă cu blîndețe doamna Deleanu, scoborînd pe scara trăsurii.

— Gheorghiță, sărut mîna!

— Şi nu ți-i teamă c-or să te mănînce cînii?

— Ehei!...

— Măi Gheorghiță, să nu te mişti de-aici! porunci Dănuț.

— *Ecoutes, mon petit, il faut lui parler gentiment, pas de cette maniere; tiens, donnes-lui des bonbons. (1)*

— Na... poftim, retuşă Dănuț subt privirea doamnei Deleanu.

Şi, brusc, îi întinse cutiuța cu bomboane violete, oferindu-i orăşeneşte. Gheorghiță şovăi, dar îndemnul cucoanei îl hotărî. Înşfăcă repede cutiuța. Dănuț rămase cu capacul, indignat şi nedumerit. Doamna Deleanu începu să rîdă.

— Lasă, Dănuț, dă-i şi capacul... Poftim şi dumitale pentr-un rachiu, şi-ți mulțumesc.

— Să trăiască boierul şi să crească mare! se ploconi țăranul.

Trăsura porni.

Urcîndu-se în genunchi pe pernă, cu bărbia sprijinită de poclit,

Dănuț privi îndelung, cu melancolică invidie, pe din ce în ce micşoratul Gheorghiță. La fel priveau copiii, cățărați de-a lungul porții, pe străjerul stejarului cu zmeul.

Rămas stăpîn, Gheorghiță a Marandei dezmierdă sfoara întinsă şi sonoră ca o strună... şi nesocotind bunătățile din pumnul închis, se aşează la pămînt sprijinindu-se de trunchi, îşi încrucişă brațele pe piept şi începu să privească cerul ca un flăcău îndrăgostit.

— ...Te rog, nu te deranja, domnule Şteflea.

— Vai de mine! Scuzați, vă rog! Ştiți, căldurile...

1 Ascultă, micuțul meu, trebuie să-i vorbeşti frumos, nu aşa; ține, dă-i bomboane (fr.).

Odăița scundă bîzîia ca un 10 mai al muştelor.

Şeful gării, cu surtucul pe jumătate îmbrăcat, boxa în zadar, pe nevăzute, cu pumnul îndărăt, gaura blestemată a celeilalte mîneci... În sfîrşit, răzbind prin tunelul de alpaca albastră, mîna şefului se repezi spre mîna înmănuşată a doamnei Deleanu. Cu o înclinare eroică de om gras, sărută mănuşa. Aducîndu-şi aminte de batistă, şi-o luă de pe cap, pudic.

Dănuț se simți înfrigurat, ca într-o magazie cu jucării misterioase. Nu-şi lua ochii de la *looping-the-loop*-ul lent al benzii de hîrtie ciuruită de pe rotița telegrafului... Ştia că banda aceea e tainicul funicular cu care urcă şi coboară cuvintele de prin văzduh... şi parcă nu-i venea să creadă.

— Vine regulat, domnule Şteflea?

— Vai de mine, coniță, imediat! gîfîi şeful.

— Hai, Dănuț, afară.

Pe peron aşteptau un buchet de gîşte legate, o traistă vărgată şi, blondă, dimineața de vară între doi castani.

— Ia să te văd, Dănuț.... Vai! În ce hal eşti!

Costumul elegant de marinar, îmbrăcat abia de dimineață, încercase naufragiul şoselei. Sandalele fumegau la fiecare mişcare de colbăite ce erau, iar şosetele atîrnau buzate, descoperind gleznele mai albe decît pulpele.

Doamna Deleanu se aşează pe bancă, avîndu-l pe Dănuț în față, ca o problemă de arhitectură. Îşi ridică voaleta, îşi scoase mănuşile. Dănuț se simți reconstruit.

Cochetă impertinență — poruncită de năsucul cîrn copilăreşte — bereta albă se înclină spre ceafă, cam pe-o ureche, decoltînd fruntea în întregime; panglicile fluturară marin; funda albastră reînflori cu ancora pe față, la îmbinarea aripelor gulerului...

— Numai o mireasă-i lipseşte! se minună duios şeful gării, răsărind cu o condicuță subțioară şi cu chipiul roş deasupra pletelor batistei.

— Vine?

— Vine.

— Dănuț! Dănuț!

Cu resemnare satisfăcută, ca salvat de la sinucidere, Dănuț se lăsă tras îndărăt. Zărise la orizontul vertiginos al şinelor un punct negru, duşmănos ca o gaură de revolver încărcat.

Mai aşteptară, privind şinele nervoase... Îngrozitor de supărată pe gară, maşina trecu înainte...

— Marfă... marfă... marfă; a treia... a treia... a treia... descifra Dănuț în gura mare, clipind şi strîngînd mai tare mîna doamnei Deleanu.

— Uite-l pe tata, mamă! Nu-l vezi?! Papa! Papa! La fereastra unui compartiment, mîinile domnului Deleanu scuturau mănuşele spre cei de pe peron... La uşa vagonului fluturară pletele întunecate ale Olguței. Nici nu se oprise trenul, că Olguța şi sărise de pe scară, veselă, familiară, cum sărea şi dimineața din pat pe covoraş.

— Vai, Olguța! vrei să mă îmbolnăveşti? țipă doamna Deleanu, alergînd spre ea.

În treacăt, Olguța-i sărută mîna şi se repezi la vizitiu :

— Moş Gheorhge! Moş Gheorghe! Am venit!

În urma Olguței se coborîră bagajele — trecute pe geam lui Ion — apoi domnul Deleanu, chefliu, în haine de *soie-ecrue,* cu panamaua pe ceafă, gata să glumească, să interpeleze; după el, cu mişcări liniştite şi ochi mari de îndrăgostită, privind şi respirînd vacanța, Monica.

— Îți pare bine că ai venit la noi, Monica? o întîmpină doamna Deleanu, luînd-o în brațe, de-a dreptul de pe ultima treaptă, şi sărutîndu-i obrajii.

— Da.

Pălăria de pai, cu boruri rotunde şi panglică neagră, prinsă cu elastic pe sub bărbie, îi alunecă pe spate, atîrnîndu-i de gît.

Doamna Deleanu surîse părului descoperit: era auriu cum sînt numai pletele de soare, pe care copiii vînători de fluturi le găsesc prin iarba crîngurilor, zîmbind subt pălăria lor, în locul fluturelui după care au azvîrlit-o.

— Ei, copii, n-am uitat vreun bagaj?... Bun... Totu-i în regulă! Ei, bravo! Grozav îs de bine dispus! se lumină de-a binelea domnul Deleanu, frecîndu-şi mînile ca după un proces cîştigat.

Gestul bucuriei, al enervării şi al spălatului pe mîni era acelaşi la domnul Deleanu.

Dănuț se bosumflase; nimeni nu-l lua în seamă, nimeni nu se uita la el! Închise ochii şi se făcu nevăzut!

— Mamă, unde mi-i pălăria? gîfîi Olguța, sosind în goana mare de la cai.

Un cap de bunic, cu ochelari de aur pe vîrful nasului, apăru la fereastra vagonului.

— Mă rog, a rămas în compartiment o pălărie de domnişoară; nu-i a dumneavoastră?

— Ba da! o revendică Olguța cu tărie.

— Mai bine mulţumeşte domnului, Olguţa... Poftim! Ce ţi-ai mai uitat? o cercetă, măsurînd-o din cap pînă-n picioare, doamna Deleanu.

— Pfuuu! izbucni Olguţa, dînd cu ochii de Dănuţ. Şopti ceva la urechea Monicăi.

— Pfuuu! pufniră amîndouă.

— Buftea, Buftea poloboc, cioc-poc, cioc-poc! apostrofă Olguţa pe Dănuţ.

Cele două săptămîni de vacanţă la ţară îi rotunjiseră obrajii, stîrnind astfel o nouă poreclă pe buzele Olguţei. Deşteptat din posomoralã şi uitare, Dănuţ măsură pieziş pe sora lui şi, cu mînile care ţinuseră sfoara zmeului, o pălmui din două părţi, alungînd de pe obrajii ei paloarea examenelor.

— Bravoo! Galant cavaler! se amestecă, de la fereastra trenului pornit, domnul cel bătrîn.

— Respectili mele, coani Iorgu! răsună un glas de la fereastra vagonului următor.

— *Vus tis di land?... A ghiten Weig.*

La auzul jargonului ireproşabil, ferestrele vagonului de-a doua se umplură de capete semite, ca ferestrele unei cafenele de pe Ştefan cel Mare... şi de serviabile salutări. Care negustor din Iaşi nu fusese sau nu era clientul lui conu Iorgu Deleanu!

— Copii! Copii! Ia, mă rog! îi potoli doamna Deleanu, despărţind la timp pe Dănuţ de pumnul şi piciorul Olguţei.

— Am să-ţi arăt eu ţie! gesticulă Olguţa.

— Lasă, Olguţa, nu vorbi c-un rău crescut, o împăcă Monica, luînd-o de braţ.

Porniră înainte, împreună cu doamna Deleanu... Dănuţ le ajunse din urmă.

— Voi... voi sînteţi nişte *fete!* le aruncă el cu glasul înecat de indignare.

— Nu-i adevărat! bătu din picior Olguţa, răzbită de insultă.

— Nici nu mai încape vorbă. Tu eşti băiat, interveni domnul Deleanu. Singura noastră fetiţă e Monica. Aşa-i, Monica?

— Ba şi eu! protestă Olguţa... Da nu-i dau voie lui — îl fulgeră cu degetul — să mă insulte!

— Numai foc îi duduiţa noastră, şopti moş Gheorghe, cu zîmbete-n mustăţi şi-n ochi, către omul care-ncărca geamandanele în căruţă.

— Pace vouă! le porunci rîzînd domnul Deleanu. Cine merge cu mine în bihuncă?

— Eu! se pripi Dănuţ.

— Ba eu! îl înlătură Olguţa.

— Eu am spus întîi!

— Ce-are a face!

— Ba are!

— Nu vorbesc cu tine.

Între timp, doamna Deleanu se urcase în trăsură.

— Bine, da cu mine nu vine nimeni?

— Eu, *tante* Alice, se oferi Monica.

— Atunci, voi haideți cu mine în bihunca.

— El să meargă în trăsură, stărui încruntat Olguța.

— Duduiță, îi şopti moş Gheorghe, hai cu moşu pe capră.

Olguța se însemnă... dar repede-şi luă o figură de mucenică.

— Du-te cu bihunca! Mie nu-mi trebuie!... Lasă, lasă! se prefăcu ea că suspină, urcîndu-se pe capră, eu îs persecutată: ştiu eu!

Şi smulgînd biciul din teaca lui, şfichiui caii.

— Stai binişor, duduiță, că ne răstoarnă!

— Moş Gheorghe, zvîcni Olguța cu neastîmpăr între picioarele lui, mînă cît poți... Să nu cumva să ne ajungă! Auzi, moş Gheorghe?

— Vă salut cu respect, coane Iorgule!

— Hei! ce mai faci, domnule Şteflea? Tot voinic?! Tot vesel?!

— Vă mulțumesc! Cu slujba... Mmdă!...

Neastîmpărul şi mînia clocoteau în sufletul lui Dănuț, încălecat pe bihunca; deopotrivă şi-n copitele calului rămas pe loc, în urma trăsurii.

— Hai, papa, te rog... iute...

— Stai, frate, ce atîta grabă? Doar nu eşti preşedinte la Casație!

— Să dea Dumnezeu s-ajungă! dori din adîncul inimii domnul Şteflea.

— Ai ajuns cu vreun proces pe-acolo?

— Chiar pîn-acolo nu, se spovedi el modest... Numai la Curtea de apel, dă, ca omul!

— O mînă de-ajutor?

— Dac-ați vrea! îndrăzni el.

— Ei! Om vorbi altădată.

Dănuț se muiase: trăsura nu se mai vedea. Un nod amar i se urcă în gît, amintindu-şi cum se urcase Olguța pe capră... Atîta obidă se abătu asupra lui, încît subt pleoapele închise închipuirea-i dădu buzna în trăsură, alături de mama lui: să poată plînge şi să fie consolat... Locul era ocupat de Monica!... Dănuț dădu pinteni roților bihuncii.

Picioarele Monicăi nu ajungeau pînă la podeaua trăsurii; atîrnau. Totuşi, nu şi le legăna.

Nici nu bătea cu vîrful ghetelor sîrguitor lustruite toaca, în geamandanul ei de pe scăunaş. Şi mînile Monicăi pluteau liniştite pe genunchii împreunați. Numai vîrfurile degetelor se ridicau uneori... şi iar se lăsau, şi iar tresăreau răsfirîndu-se...

...Fiindcă de-a dreapta şi de-a stînga drumului se legănau lanuri de culoarea soarelui, cînd luminate, cînd umbrite — fiindcă pe-alocuri s-alungau atîția maci, de parcă toate pozele Scufiței Roşii din cărțile de basme porniseră însuflețite, lăsînd albe paginile, rumenind cîmpiile...

"Ce bine-i stă în negru!" gîndi doamna Deleanu, şi îndată-şi duse cu spaimă superstițioasă mîna la gură. Monica avea abia zece ani şi purtase de trei ori haina de doliu, pe care copilăria ei o îmbrăcase acum pentru

ultima oară, fiindcă de acum înainte nu mai avea pe nimeni... Rochia neagră, pentru moartea bunicii, i-o făcuse doamna Deleanu...

— Monica, ce culoare îți place ție mai mult?

Ochii fetiței priviră grav pe doamna Deleanu.

Prinzînd privirea îndreptată asupra rochiței de doliu, îşi plecă genele negre pe ochii de miere brună. Obrajii i se împurpurară; lacrimi mari îi alunecară de-a lungul feței... Mînuțile ei strînseră rochița ca pe o păpuşă primejduită.

— Pui mic, pui mic, n-am vrut să te supăr!

Îi luă capul mîhnit pe genunchi, murmurîndu-i descîntecul cu vorbe dulci, pentru durerile copiilor şi-ale îndrăgostiților.

Cîmpiile zvoneau de rîsetele glasurilor mici. Lumina soarelui adînc se dăruia pămîntului.

— Iartă-mă *tante* Alice, n-am să mai fac!... Îmi place albastrul, şopti Monica, îmbrăcînd cu-albastrul cerului unde era bunica blondul holdelor unde-ncepea vacanța.

— Nu mai tragi din lulea, moş Gheorghe?

— Duduița moşului, toate le ştie!... clătină din cap moşneagul. Ba trag eu, cînd am vreme! Toate cu rînduiala lor.

— Da acuma de ce nu tragi?

Moşneagul ridică din umeri. Cum să tragă? Palmele lui negre şi bătătorite învăluiau, ocrotitoare, pumnişorii albi încleştați pe hățuri, ca două coji de nucă miezurile fragede.

— Da caii cine să-i mîie, duduița moşului?

— Cine?!... Eu.

— Bată-te norocul să te bată!

— N-ai titiun? îl cercetă Olguța, imitîndu-l.

— Cumpără moşu`!

— Moş Gheorghe, începu Olguța cu sfială, întorcînd spre el coada ochilor negri ca două capete de rîndunici ieşite din cuib, ți-am adus un pac di *titiun*... Vezi că m-am ținut de cuvînt, moş Gheorghe! îl dojeni ea cu seriozitate.

De astă-vară făgăduise Olguța moşului un pac di titiun, şi nu uitase! Pacul era o cutie de tablă, cu tutun de lux cumpărată de Olguța din banii ei, de cu toamnă, şi păstrată în dulăpiorul ei un an întreg.

Olguța n-avea bunici.

Chipul vioi şi ghiduş al moşneagului se încruntă de înduioşare. Ochii mici se micşorară sclipitori; musteții-mproşcate-a neastîmpăr, tremurară zburlite. Cuprinzînd c-o mînă hățurile încrustate cu mînile Olguței, scotoci cu cealaltă în buzunarul de la piept, scoase o garofiță sălbatecă şi, binişor, înfipse în pletele întunecate ale fetiței roşul luceafăr al dedeochiului.

Dănuț n-auzea decît tictacul mat al copitelor, bătînd în tact cu inima lui, pînă-n inima pămîntului. Subt roțile bihuncei, şoseaua viscolea-ndărăt... Dănuț închise ochii.

"...Se făcuse noaptea neagră ca iadul, cînd zmeul se năpusti năprasnic în urma fugarilor. Fugea calul lui Făt-Frumos ca vîntul, dar zmeul s-apropia ca gîndul şi Făt-Frumos simţea în spate..."

Dănuţ deschise ochii, c-un fior în spate. Se prefăcuse el în zmeu, dar simţise numai spaima lui Făt-Frumos!... Ş-apoi, dacă Făt-Frumos ar fi tăiat capul zmeului, cine-ar mai fi urmărit-o pe Olguţa?... Dănuţ porni din nou la drum, călare pe bihuncă...

Domnul Deleanu ţinea hăţurile, dar nu i-ar fi trecut prin minte că nu mîna el calul... Şi cum să-l fi mînat! Şi bihunca şi calul şi hăţurile, şi Ion, care-l ţinea pe Dănuţ să nu cadă, de la spate, nu erau decît Dănuţ prefăcut în ei toţi. Cu dinţii strînşi, cu ochii închişi, cu fruntea încordată, Dănuţ se iuţea după Olguţa, în rostogolul roţilor, în tictacul mat al copitelor.

Dănuţ se putea preface-n oricine, şi-n orice; putea fi oricînd, oriunde. N-avea decît să-nchidă ochii... Să fi vrut el, cît rău n-ar fi putut face! *Noroc* că era milos! Dănuţ era mîndru cu spaimă de puterile ascunse-n el... Odată se mîniase pe mama lui, fiindcă-l luase de urechi şi-l pusese la colţ. Închizînd ochii Dănuţ o omorîse... suferise... şi, grăbit, o înviase la loc, căci dacă murea mama cine l-ar fi iertat! Nimeni nu bănuia tainele lui Dănuţ, nici doctorul care-l ştia pe de rost înlăuntru şi-n afară. Subt pleoapele lui Dănuţ, în adîncul lor, de acolo de unde vin lacrimile, se ascundea ceva, ca un somn cu visuri; cum închidea ochii era mai mare peste toţi, chiar peste tata şi mama. Pe mama o făcea împărătească, pe tata ori general, ori mare sfetnic, pe Olguţa ori copil de casă, ori o trimetea la bucătărie.

Cînd le povestise moş Gheorghe povestea lui Ivan Turbincă, Olguţa ceruse moşului o turbincă la fel cu a lui Ivan.

— Dac-aş fi Sîn-Petru, matale ţi-aş da-o, duduiţa moşului!

— Dă-mi-o, moş Gheorghe!

— De unde s-o iau?

— Dă-mi-o, moş Gheorghe!

Olguţa se înroşise de necaz. Dănuţ tăcuse, c-un zîmbet pentru el, în ochi... Mai tîrziu, la lumina lumînării, Dănuţ îşi pipăise fruntea, privind-o în înecul ciudat al oglinzii. O dezmierdase chiar, ca pe un dar. Acolo era turbinca lui Ivan, în care încăpea tot iadul şi tot pămîntul. Mult se bucurase Dănuţ, fiindcă nimeni — nici Olguţa — n-avea turbincă. Şi nimeni nu ştia că numai el o are, cînd închide ochii...

Dănuţ simţi deodată vîntul şi soarele în părul lui.

— Ce-i?

— Opriţi, boierule, opriţi... a căzut pălăria conaşului.

Fluturîndu-şi panglicele, bereta se rostogolea pe jos. Ion sări după ea.

— Papa, nu pornim? întrebă Dănuţ, alarmat de presimţirea unui nou popas.

— Ţine hăţul, Ioane... Iar te grăbeşti? Măi, măi! Stai să-nvîrt o ţigară. Uite şi pentru tine.

Zîmbind copilăreşte, domnul Deleanu îi înfundă panamaua în capul lui Dănuț, lăsîndu-l fără cap, ca un cuier ocupat.

— Hoăăă! căscă el zgomotos, întinzînd brațele alene.

Dănuț ridică panamaua, posomorît, şi se uită la tatăl lui, care-şi răsucea țigara, cu ochii femeilor *neînțelese* de bărbații lor.

— Uu-uu! uu-uu! uu-uu!...

— Cine face-aşa, moş Gheorghe?! întrebă Olguța făcînd întocmai.

— Caii, duduița moşului; au băut multă apă.

— Aşa! au broaşte-n burtă.

Monica dezmierdă mîna doamnei Deleanu.

— *Tante* Alice!

— Ce-i Monica?

— Nimic, *tante* Alice, zîmbi Monica, respirînd adînc.

— Vrei să-mi spui ceva, Monica?

— Nu... E frumos, *tante* Alice!

— Pui mic!... Scoate-ți pălăria, să te rumenească soarele...

— *Tante* Alice, uite romanițe! recunoscu Monica florile călcate în picioare prin ograda şcolilor.

Romanițele rîdeau în soare, şi ele în vacanță.

— Acele ce-s, *tante* Alice?

— Sînziene!

— Şi acelea?

— Sîngele-voinicului!

— Şi acelea?

— Condurul-doamnei!

— ...Sînziene, murmură Monica silabele tremurătoare de soare ca un vers uitat de albine pe buzele copiilor.

Tăcură.

Uguiau nevăzuți în jurul trăsurii, dulci hulubi... Caii dădeau din cap blajin, urcînd la pas suişul... Pîlpîiau fluturaşi albaştri... Rîndunelele-şi lăsaseră în iarbă, la uscat, rochițele umede de rouă... Drumul de foşnete şi de miresme ducea spre cerul apropiat — cu părul auriu, cu obrajii palizi, cu cozile pe spate, cu mînile împreunate — pe Monica.

Putea să răsară, acolo unde drumul se împreună cu albastrul, în haină albă, ținînd într-o mînă inelul cu cheile cele grele care deschid porțile cerului, sfîntul Petre surîzînd.

— Mi-i foame, protestă Olguța.

De cînd aştepta moş Gheorghe vorba asta!

— Sss! şopti el la urechea Olguței; are moşul ceva!

— Ia să văd! îl rugă Olguța cu glas scăzut.

Moş Gheorghe scoase din buzunar o pungulițăde hîrtie.

— Ce are moşu??

— Roşcove! porunci Olguța.

— Iaca, la asta nu m-am gîndit, se întristă moşneagul.

— Ce ai acolo, moş Gheorghe? se frămîntă Olguța.

— Ia nişte zahăr de gheaţă, oftă el melancolic.

— Monica! Avem zahăr de gheaţă! strigă Olguţa, tropăind pe capră...

— Ei, moş Gheorghe, îmi pare că vrei să-ţi dai leafa pe mîna dentiştilor! îl dojeni în şagă doamna Deleanu.

— Lasă, cuconiţă, să mănînce copiii zahăr... Parcă matale nu-ţi dădeam tot aşa cînd erai mică!...

Doamna Deleanu zîmbi. Aşa era. Şi ea... Era mult de-atunci.

— Dar acuma îmi mai dai, moş Gheorghe?

— Dă, cuconiţă! Cum o vrea duduiţa!

Olguţa sfărîmă cetoasele diamante înşirate pe sfoară... Începu praznicul: Olguţa, pe capră, sfărma, sugea şi înghiţea, şi iar începea; Monica, în trăsură, ronţăia încetişor, privind aiurea. Doamna Deleanu sugea neîndemînatec, înghimpîndu-se în colţurile sloiului vanilat, gîndindu-se la vacanţele de odinioară... Moş Gheorghe îşi smulgea musteţile zîmbind. Olguţa nu-l uitase: cu de-a sila îi vîrîse în gură o bucată de zahăr; moş Gheorghe o furişase în buzunar, cu mare băgare de samă, ca pe un dar de preţ.

— Moş Gheorghe, grozav mi-i de poftă de un castravete crud... ştii, cu sare şi chiper! ronţăi Olguţa.

— Lasă s-ajungem! Îţi pregăteşte moşu, cum ştie el.

— Moş Gheorghe, cumpărăm şi roşcove de la crîşmă... N-am mai mîncat de cînd! Ştii, la cofetărie n-au roşcove! Auzi, moş Gheorghe?

— Aud eu!

— Şi cumpărăm?

— Cumpărăm, cum nu!

— Şi mîncăm.

— ...Dacă mi-i da dinţii la loc oi mînca şi eu, şoricelul moşului!

— Vai, moş Gheorghe! N-ai să mănînci roşcove?... Hai să le facem compot.

Un nechezat vesti din urmă apropierea bihuncei; caii de la trăsură nechezară războinic. Olguţa se răsuci, privi, se încruntă şi puse mîna pe bici.

— Moş Gheorghe! Nu mă lăsa! Ne-ajung!

Mult iubea moş Gheorghe caii, şi pe cei de la trăsură, şi pe cei de la bihuncă. Totuşi, întrecerea începu vioaie, ca odinioară, cînd boierii erau năprasnici la mînie şi la veselie, şi cînd surugii învîrteau harapnice intrînd cu oiştea-naintaşilor la porţi, ca să zîmbească inima boierilor de ţipetele jupînitelor. Moş Gheorghe îşi mai aducea aminte, ştia şi Olguţa de la el.

— Hii-hiii!... chiui Olguţa.

Moş Gheorghe zîmbi numai; biciul şuieră o vorbă de şarpe; caii lungiră trapul, scuturînd coamele grele, fluturînd cozile lungi... Şi opt copite bătură toba luptelor.

— Uită-te-napoi, Monica! o îndemnă Olguţa, în gura mare, ca în plină vijelie.

Monica îngenunchie pe perne, ridicînd capul pe deasupra poclitului.

— S-apropie?

— Parcă... şovăi răspunsul.

— S-apropie?

— Parcă da, se temu Monica.

— S-apropie? tună Olguța, luînd biciul din mîna lui moş Gheorghe.

— Da-da ! se-nspăimîntă Monica.

Cu trupul lung şi zvelt de libelulă, bihunca răsări în rînd cu trăsura, gata s-o întreacă.

— Grăbiți, copii! Grăbiți: mi-i o foame grozavă! Şi-o sete! le vorbi din goană domnul Deleanu.

Dănuț, senin, se uita drept înainte, încordîndu-şi coada ochiului. Astfel arăta Olguței disprețul lui şi totodată putea să-i şi zărească înfrîngerea prelungă.

"Ce bine-i să fii bărbat!" gîndi Dănuț respirînd cu nesaț aroma de tutun desprinsă din haina tatălui său, respirînd cu convingere duhoarea de tutun mîinilor şi a suflării lui Ion de la spate.

— Moş Gheorghe, opreşte! hotărî în şoaptă Olguța.

— Ho-ho, copii! Ho-ho, băieți!

Bihunca se ducea dusă ca o săniuță cu roți prin pulberi.

— Da, da! Fugiți dumneavoastră cît vreți! Noi nu omorîm caii, le aruncă Olguța, ca o piatră ucigătoare din urmă, mărinimia milei.

Caii opriți gîfîiau din greu; suflările lor alergau încă, zbuciumîndu-i pe loc.

Cei din trăsură se ridicaseră în picioare, urmărind fumul bihuncei pe şosea. Olguța răsucea biciul, îngîndurată... Ielele străvezii ale arşiței umpleau zările de jocuri fără trupuri. Şi deodată, ca o melancolie de fîn cosit în toamna soarelui de sus, de îngeri trişti şi blînzi, mireasma sulfinei îi învălui.

— Nu mai pot! Mor de sete! răsuflă Olguța răsturnînd în trăsură brațul de sulfină smulsă voiniceşte.

— Lasă că pornim îndată, o potoli doamna Deleanu, ştergîndu-i cu batista focul obrajilor năduşiți.

— Uite, *tante* Alice! răsări şi Monica, aducînd în brațe mănunchiul verde plin de galbene scîntei, şi pe obraji culori de cîmp, culese o dată cu sulfina şi cu albăstrelele din păr.

Ocolind trăsura pe dindărăt, să se urce în stînga, Monica se opri deodată, ca întîmpinată de un gînd rău... Hăinuța neagră, trăsura oprită! În mintea ei de copil necăjit, toate trăsurile mergeau spre cimitir; toate trăsurile oprite aşteptau pornirea convoiului...

— *Tante* Alice! Trăsura n-are număr!

— Sigur că n-are! Trăsurile de casă n-au număr.

— N-ai număr! şopti Monica trăsurii şi-o bătu cu mînuța, bucuroasă.

Ajutorată de Monica, doamna Deleanu orîndui în poclit mănunchiurile de sulfină, răsfirînd şuvițele... Caii porniră... Multă

vreme, albine credincioase urmăriră colibioara de sulfină... În soare, sclipeau steluțe aromate, fulguind uşor pe capetele din trăsură.

— *Tante* Alice!

— Ce-i, Monica?

— Mai e mult pînă acasă?

— Acuşi ajungem!

— Vai!

— Îți pare rău, Monica?

— Nuuu, *tante* Alice!

Sigur că-i părea bine! Şi totuşi... parcă ar fi vrut să nu se mai coboare niciodată din trăsura fără număr şi cu sulfină în poclit: trăsura vacanței.

— Moş Gheorghe, ce s-aude? întrebă Olguța, cercetînd cerul cu mîna adusă deasupra ochilor.

— Bat cînii!

— Ei! Cînii! Sus, moş Gheorghe!

— Bată-l să-l bată! Zmăul lui conaşu Dănuț.

— Aha! mormăi Olguța.

— Lasă, că-ți face moşu unu mai frumos!

— Nu-mi trebuie!

Caii se opriră şi, smucind de hamuri, trecură pragul porții la trap, pe subt vîjîitul zmeului străjuit de un stejar şi de un marinar mărunt. De-un marinar! De-un amiral avînd pe buze zîmbetul aceluia care primi spada înfrîntului Napoleon.

Risipa albă a caselor ogrăzii, cu cea din mijloc largă şi adîncă şi stăpînă peste toate, răsări ca o luminoasă mănăstire fără turle şi călugări în ochii Monicăi.

Sforăind, caii se opriră la scară... În freamătul de viță verde al pridvorului, zorelele multicolore căscau fraged.

— Mi-i foame! țipă Olguța cu mînie. Unde eşti, babo?

La glasul ei, cu chip şi trup enorm de eunuc — broboadă albă şi pestelcă albă, rîzînd în hopurile pîntecului şi-n căscatul ştirb al gurii, cu brațele deschise cuprinzînd ograda toată — coborî pe scări bucătăreasa.

— Aici-i baba! Da bine c-ați venit odată, că-mi ard puii pe frigare, bătu-i-ar norocii să-i bată!

Un cerşaf ud prins cu ținte de colțurile ferestrei deschise se bomba lin şi iar venea la loc, pre-făcînd căldura care moleşea caisele livezii în răcorită boare.

În odăița fetițelor nu era nimeni... Intrase Anica în goană desculță, lăsînd pe scaun geamandanul uşurel al Monicăi şi ieşise trîntind uşa, după ce-şi sclipise în oglinda ovală a şifonierei de mahon, surîsul de țigancă tînără.

Acum geamandanul cu inițialele bunicei era singur. În el aşteptau portretul bunicei şi o păpuşă îmbrăcată în negru, să vadă noua locuință a Monicăi.

Monica, aşezată în sofragerie la masă, pe un scaun cu două perne dedesubt, mînca frumos cum o învățase bunica: cu şervețelul agățat de pieptarul rochiței, fără să-şi întindă coatele pe masă, cu gura închisă, ținîndu-se dreaptă...

Dacă ar fi intrat bunica în odaia fetițelor şi-ar fi pus ochelarii şi, fără să atingă cu degetul nici şifoniera, nici cele două dulăpioare de lîngă paturile de nuc, ar fi văzut că pic de colb nu-i nicăieri, nici muşte, şi-ar fi oftat cu uşurare; ar fi simțit mirosul de podele ceruite îmbinîndu-se cu aroma de răcoare păstrată doar în tihna caselor bătrîne unde iernează mere şi gutăi şi ar fi clătinat din cap cu bunătate şi cu duioşie; şi s-ar fi aplecat cu multă trudă asupra paturilor neted învelite, şi dezvelind un colț ar fi văzut că aşternutu-i de olandă şi că spălătoreasa-i vrednică, şi că-n dulapul rufelor mai e sulfină şi lavandă — şi-ar fi acoperit ea cu evlavie colțul descoperit; şi dacă ar mai fi deschis şi şifoniera şi-ar fi văzut păpuşile care aşteptau emoția fetițelor premiate la examenul de clasa treia primară şi-ar fi luat bunica ochelarii de pe nas, ştergîndu-şi-i, ar fi făcut o cruce la icoana Preacuratei din părete, o alta deasupra încăperii — şi-ncetişor, încetişor, ar fi ieşit, şi s-ar fi dus... fiindcă Monica putea să intre, în odaia fetițelor nu mai era nimeni.

— Copii, dați-mi voie să-mi scot haina; nu mai pot.

Scoțîndu-şi surtucul de *soie-ecrue,* domnul Deleanu rămase în cămaşă de *soie-ecrue,* cu guler jos şi moale. Ridicîndu-şi brațele în sus, le scutură; mînicile alunecară în jos. Păstrase mişcarea aceasta de mult, de pe atunci cînd avocații pledau îmbrăcați în robă. Păstrase şi roba cu gîndul că Dănuț va îmbrăca-o într-o zi ca să pledeze... Poate că pînă atunci vor pricepe "cretinii" — cretinii erau toți aceia care contraziceau părerile profesionale ale domnului Deleanu — că roba dă aripi cuvîntului, şi vor reintroduce-o. De nu, să-i amintească măcar din dulap, lui Dănuț, de vremurile vechi.

Domnul Deleanu îşi iubea profesia "ca pe-o amantă" — aşa spusese într-o pledoarie la Casație, rostind cuvîntul ilegal cu pasiune şi aroganță, ca să deştepte pe un consilier adormit — şi dorea ca şi Dănuț să gîndească şi să poată spune la fel... Dacă Olguța ar fi fost băiat!...

— Ei, Dănuț, acuma eşti licean! Eşti băiat mare! Poți judeca. Te faci avocat ca şi tata?

Doamna Deleanu ridică din umeri.

— Lasă-l te rog să mănînce mai întăi!... Dănuț! Iar ții coatele pe masă!... Uite-te la Monica ce frumos mănîncă. Şi-i mai mică decît tine!

Olguța îşi retrase coatele zîmbind. Dănuț se înroşi. Scăpărînd o privire cruntă înspre Monica şi Olguța... Teroarea comparațiilor cu Monica dăinuia de un an: de cînd Monica şi Olguța preparau împreună, cu aceeaşi profesoară, clasele primare... Cine-o mai descoperise şi pe Monica! Olguța! Fireşte! Ea aducea şi puii de mîță părăsiți pe subt garduri, spre deznădejdea bucătăresei. Asta mai mergea! Dar pe Monica n-o putea mistui. Uzurpatoarea! Aliata Olguței! Blonda!... Dănuț demult

aştepta prilejul s-o tragă de cozi cum trebuie!

"Lasă!" înghiți el în gînd. Şi din nou se dezrobi, afară, cu zmeul.

Ochii Olguței îl iscodeau pe subt gene. De la o vreme băgă de samă. Clipi, se suci. Olguța nu-l slăbea din ochi. O ținti şi el drept în ochi.

— De ce te uiți la mine?

— Eu? se miră candid Olguța.

— Da, tu! replică el, hotărît să facă scandal.

— Eu nu mă uit la tine! Eu mă uit la Monica! argumentă Olguța, uitîndu-se la Monica. Spune şi mata, mamă?

— Ba te-ai uitat! îşi ieşi din fire Dănuț, schimbînd timpul şi împungînd cu degetul, violent.

— Ei, şi?! N-am voie să mă uit?

— Bine! Vom vedea!

— Ba ia te rog să te astîmperi! îl urechi din ochi doamna Deleanu.

— Pfuu! se bucură Olguța cu şervetul la gură.

— Şi tu să te linişteşti!

— Eu nu fac nimic!... Eram să mă-nec! răsuflă Olguța.

— Ia, mă rog !

Domnul Deleanu îşi trecu zadarnic şervetul peste față; toți îi zăriră rîsul. Dînd din umeri se resemnă şi doamna Deleanu să rîdă. Rîsul se răspîndi ca o horă batjocoritoare în jurul posomorălii lui Dănuț. Se ridică de la masă, zvîrlind şervetul, şi porni spre uşă.

— Dănuț, unde te duci? Ce, ai isprăvit? Ne-am ridicat de la masă?... Ia poftim înapoi!

— Nu vreau! îngînă Dănuț cu jumătate glas.

— Nu vrei la masă?!... Bine! Foarte bine!... Atunci poftim la colț... Auzi, Dănuț? încheie, scurt şi energic, doamna Deleanu.

Dănuț se duse, gîrbov... În sofragerie se făcuse o tăcere solemnă... Doamna Deleanu zîmbi cu bunătate întîlnind ochii speriați şi umezi ai Monicăi ațintiți asupra ei.

— Vrei să-l iert, Monica?

Monica dădu din cap cu putere.

— Poftim la masă... Şi mulțumeşte Monicăi! Da, da!

— *Merci!* tremurară sarcastic buzele lui Dănuț, lăsînd o mînă moartă în mînile Monicăi.

— Acum mănîncă-ți caisele.

Dănuț despică în dinți o jumătate de caisă şi aşteptă, şi aşteptă să-i treacă nodul din gît, ca să o poată înghiți... Cu sîmburele în ea şi cu o viespe proaspăt aterizată, cealaltă jumătate rămase în farfuria cu caise grațiate de la moarte.

— Să vă fie de bine... Eu mă duc să mă culc!

— Dănuț, du-te şi tu la culcare.

— De ce, mamă?

— Fiindcă aşa trebuie!

— Hai cu tata şi te culcă, măi băiete! îl consolă domnul Deleanu,

căscînd cu poftă.

— Şi zmeul de afară? scînci Dănuţ.

— Te-aşteaptă.

Bucuria jocului cu zmeul în plin soare se umplu de amărăciunea somnului silit.

"Lua-l-ar dracu de somn!" blestemă Dănuţ în gînd pe Molohul după-amiezelor copilăreşti.

— Ai isprăvit, Monica?

— Da, *tante* Alice; mulţumesc! răspunse Monica, păturindu-şi şervetul şi scuturîndu-şi fărâmăturile de pe rochiţă.

— Haidem să-ţi arăt odaia voastră...

Olguţa, cu capul plecat în farfurie, trudea mîncînd caise, absorbită şi atentă ca şi cum ar fi învăţat o poezie pe de rost.

— Şi tu, Olguţa, hai-hai, isprăveşte.

— Vin îndată; uite, numai patru caise mai am, se rugă ea.

— Să ştii că te-aştept în odaie, Olguţa! Să nu cumva să te prind pe-afară!

— Dacă spun că vin!

— Bine-bine!

Rămînînd singură, Olguţa trase cu urechea... Încredinţîndu-se că nu se-ntorcea nimeni în sofragerie, se uită lung la Profira. Profira îşi întoarse faţa turtită de pansea albă spre Olguţa. Aşteptă... scuturînd un şervet.

— Profira... Ascultă bine... Adă-mi chiar acuma un foarfece, un creion şi o bucăţică de hîrtie! gesticulă *Olguţa* cu degetul arătător, întovărăşind substantivele cu cîte o ciocăneală în masă.

— La ce, duduie? căută să se dumirească femeia.

— Nu te priveşte! Aşa vreau eu!

În aşteptarea Profirei, Olguţa îşi sprijini bărbia de marginea mesei, îşi lăţi coatele, strîngîndu-şi obrajii cu pumnii, şi meditä preocupat.

— Ai adus?

— Am adus.

— Nu cumva i-ai cerut mamei ce ţi-am spus? se alarmă deodată Olguţa.

— Ba chiar aşa!

— Vai, Profira! Şi vrei să am încredere în tine

— De ce, duduie? Iaca am adus.

— Şi ce-a spus mama?

— A spus să caut la dumneaei în odaie, şi eu am căutat şi am adus.

— Aşaa! Bun!... Îţi mulţumesc.

Olguţa zîmbi. Aplecîndu-se asupra mesei, începu să scrie pe hîrtia elegantă, luată de Profira din cutia de scrisori — mare, lătăreţ, apăsat — scoţînd limba la fiecare cotitură de literă.

— Bun!

Ieşi hotărîtă, cu ochii înnegurаţi de Salomee, cu foarfece de parcă despicat în mînă.

— Amarnic diavol! exclamă admirativ Profira, muşcînd dintr-o caisă.

Odaia lui Dănuţ se învecina primejdios cu odaia fetiţelor. Punctul de fruntarie era uşa închisă, cu cheia în broasca din partea cealaltă.

Faţa dinspre odaia fetiţelor purta un cuier, în care atîrnau pălării de pai, funde de mătasă, un cerc tricolor, o reţea cu mingi multicolore şi două paltonaşe pepita.

Faţa dinspre odaia lui Dănuţ era împodobită în partea de sus cu o panoplie de postav de biliard, alcătuită astfel: o puşcă Eureka — culcată pe ţinta ei de carton alb cu cercuri roşii în jurul centrului albastru — în tovărăşia beţişoarelor isprăvite cu un tampon de gumă lipicioasă; două săbii de tinichea cu tecile pistruite de rugină şi scofîlcite de duelurile cu Olguţa, încrucişate în X şi o şuierătoare prinsă cu un şnur roşu, cu şuier bîlbîit şi gust acrişor.

Mai jos de panoplie, despărţite de o sabie atîrnată vertical ca o coloană vertebrală a războiului, erau răstignite două uniforme: una de amiral japonez, cu şapcă şi fără pantaloni, poreclită Kami-Mura; alta de amiral rus, botezată Potemkin.

Pe atunci era la modă războiul ruso-japonez (1).

Olguţa proteguia pe ruşi, Dănuţ pe japonezi. De aceea, decoraţia — o fundă de la o jartieră de-a doamnei Deleanu — cusută nemuritor de Profira pe pieptul amiralului japonez, fusese smulsă cu stofă cu tot şi era păstrată prudent în buzunarul amiralului rămas decorat cu "steaua căptuşelii". În schimb, chipiul amiralului rus subt pumnul lui Dănuţ se destupase. Olguţa lipise la loc arhipelagul de carton, cu gumă arabică şi cususe trainic fundul cu sfoară, împodobind totodată chipiul cu ciudate ţesături de aur. Olguţa îşi avansase chipiul la gradul de peste-amiral şi inaugurase evenimentul destupînd la rîndul ei — ceva mai calm şi mai metodic decît Dănuţ — chipiul amiralului japonez. Doamna Deleanu reconstruise chipiul, iar Dănuţ îl avansase generos la gradul de peste-peste-amiral: "ceea ce, spunea Olguţa, e imposibil".

Iată şi epilogul războiului ruso-japonez în casa Deleanu:

— Acuma ce *mai* spui? *Ai* mîncat bătaie! o anunţase Dănuţ pe Olguţa, îmbrăcat în uniformă de amiral japonez.

— Nu-i adevărat!

— Să spuie papa.

— Dă, Olguţa! Ce să-ţi fac! Ruşii au mîncat bătaie; iacătă jurnalele.

— Ruşii, nu eu.

— Da tu nu eşti Potemkin? o sfidase Dănuţ.

— Eu? Nici n-am fost, nici nu *puteam să fiu.*

(1) Războiul ruso-japonez a avut loc în anii 1904—1905 şi s-a sfîrşit cu victoria japonezilor.

— Cum?

— Fetele nu fac armată. Eu îs fată... să spuie papa... Şi-n afară de

asta, japonezii tăi au avut noroc, da-s nişte fricoşi.

— Minți!

— Mint? Atunci de ce-s galbeni?

— Cum de ce? Fiindcă-s galbeni; aşa-s japonezii.

— Să-ți spun eu: is galbeni de frică. Toți au gălbenare! țipase Olguța pentru urechile întregii Japonii... Şi dacă vrei să te bați, să te bați cu *mine,* nu cu ruşii, încheiase Olguța cu fruntea sus.

La masa dată în cinstea ambilor amirali, domnul Deleanu citise următorul comunicat:

Potemkin şi Kami-Mura
Au pornit dîrji la război
Foc şi pară şi oțel.
Ura! Ura!
S-au luptat cît s-au luptat
— Umplînd casa de clemstre *—*
Prin salon, sufragerie
Şi prin locuri mai sihastre.

Au mai stat ei şi la colț
— Aveau şi *părinți duşmanii!*
Ripostând: colț pentru colț,
Cu toată cenzura mamii.

În ce hal fără de hal
Ți-e chipiul, Potemkin!
Dar e peste-amiral
Kami-Mura-i mai puțin!

Peste-peste-amiral
Kami-Mura-i avansat.
Dar chipiul e-ntr-un hal
Supra-supranatural.

Kami-Mura a învins,
Şi Dănuț a cîştigat;
Dar Olguța a pretins
Că e fată, nu băiat.

Şi că deci nu poate fi
Biruită, nici vasal,
Fiindcă n-a fost niciodată
Autentic amiral.

Envoi (1)I

Kami-Mura legendar,
Vezi proverbul cu căruța!
Buturuga nu-i la ruşi,
Ocoleşte-o pe Olguța.

Envoi II

Japonezi stăpînitori
Pe îndepărtata mare,
La ce bun? Toți veți pieri
În curînd de gălbenare.

Odăița lui Dănuț avea şi flota! Flota de lighean lucrată de moş Gheorghe din coji mari de nucă: chibrituri drept catarg, foițe de hîrtie ceruită drept vîntrele, buzele lui Dănuț drept vînt şi ale Olguței drept ciclon.

Flota de băltoace: corăbioare debile încărcate ca arca lui Noe, cu vietăți de celuloid găunos.

[1] Dedicație (fr.).

Şi flota de iaz, cumpărată de la "Magasin univeisei" din Bucureşti de moşu Puiu: un singur vas, lung şi gros cît o franzelă, cu elice, steag, tunuri, coşuri şi marinari de tinichea, paralizați pe punte.

Dănuț trînti uşa cu atîta putere, încît molozul se prăbuşi pe umeri. Se scutură, clătinîndu-şi buclele castanii, cu mişcarea biblică a lui Samson.

— Lasă-lasă! dădu el din cap.

Dînd cu ochii de ultima cunună de premiant întîi, atîrnată deasupra patului, o smulse din cui şi o trînti pe jos, îmbrîncind-o cu piciorul.

— De asta învăț eu, ca să mă persecute! Lasă... v-oi arăta eu vouă! clătină el pumnii spre uşa fetițelor.

Desprinzînd puşca de pe țintă, o înarmă cu săgeata gumată şi trase... Chipiul peste-amiralului rus tresări rămînînd cu o gropiță întunecată în fund.

Pac! pocni săgeata, rămînînd lipită de uşă, ca o fişă de telefon... Dănuț o desprinse... Pe uşă rămase un monoclu aburit. Pac!... pac!... pac!...

— Ei, da ce-i scandalul acesta? Ce faci acolo Dănuț? Nu dormi?? îl întîmpină, de dincolo de uşă, glasul doamnei Deleanu.

Dănuț amuți. În vîrful picioarelor îşi atîrnă puşca la loc... Culese cununa, măturînd foile desprinse subt dulap, şi atîrnă restul gloriei în cuierul ei.

— Ai adormit?

Dănuț izbi cu pumnul în pernă şi se întinse pe rug.

— Uite, Monica... Asta e odaia voastră... Îți place?

Mîna Monicăi îi strînse mîna mai tare.

— Ce bine miroase, *tanle* Alice!

Cuprinzînd-o în brațe, doamna Deleanu o ridică sus, sus...

— Vezi tu ceva acolo?

— Da... Eii!... *Merci, tante* Alice!

Zărise deasupra şifonierei o tablă de-argint acoperită cu sulfină.

— Acum să-mi spui, în care pat vrei să dormi?

— Olguța pe care şi l-a ales, *tante* Alice?

— Las-o pe Olguța, o dezmierdă doamna Deleanu; alege-ți-l tu pe care-l vrei... Pe cel dinspre fereastră, sau pe cel dinspre uşă?

— Mi-i totuna, *tante* Alice...

— Bine, atunci ți-l aleg eu pe cel dinspre fereastră... Aşa o am pe Olguța mai aproape de urechea mea! zîmbi doamna Deleanu.

Uşa ietacului ei şi uşa odăii fetițelor, aşezate față-n față, erau despărțite de tăcerea unui vast antret.

— Ş-acuma, hai să desfacem bagajul... Unde-i cheia?

— Poftim, *tante* Alice! îi oferi Monica, cu capul ridicat, capătul lănțucului de argint din jurul gîtului, scos de pe piept, de subt pieptarul rochiței.

— Da asta ce-i, Monica?... Ce cruciuliță frumoasă! Alături de cheița nichelată atîrna o cruce de aramă pe care ardea relieful unei chinuite răstigniri.

— Îți place, *tante* Alice?

— Foarte mult... O ai de la mama?

— Nu ştiu... mi-a dat-o bunica... *Tante* Alice...

— Ce-i, Monica?

— ...Te rog, ia-o! o rugă fetița, cu obrajii încinşi, scoțîndu-şi lănțucul... Vreau eu să ți-o dau, *tante* Alice! stărui ea, cu sprîncenele ridicate, în preajma energiei lacrimilor.

Şi cu de-a sila strecură lănțucul în mîna doamnei Deleanu.

— ...Îți mulțumesc, Monica, o împăcă ea dezmierdîndu-i părul... Da astfel de lucruri nu se dau, puişor! E o amintire de la părinții tăi... Eu ți-o păstrez numai.

— Ție pot să ți-o dau, îi răspunse cu linişte şi gravitate Monica, privind în pămînt.

— O iubeşti aşa de mult pe *tante* Alice?

— Da.

— Şi *tante* Alice te iubeşte pe tine mult de tot... ca pe Olguța şi Dănuț.

— Ştiu! şopti Monica.

— Oare Olguța de ce nu mai vine? Ia du-te şi vezi tu.

Doamna Deleanu clipi... şi pînă să deschidă geamandanul dibui mult în jurul broaştei, cu cheița nichelată.

— N-o găsesc, *tante* Alice! intră alarmată Monica.

— Lasă, că vine ea singură... Trebuie să fie la moş Gheorghe! Uite, Monica! Ți-am pus pe măsuța de noapte portretul bunicei... Dacă vrei să-l atîrni în părete, îți dau eu o altă ramă.

— Nu-nu, e bine aşa, *tante* Alice.

— Lucrurile ți le-am aşezat în şifonieră... Uite: rafturile de sus sînt ale tale...

— *Tante* Alice, se cutremură Monica, n-ai găsit o păpuşă în geamandan?

— Ba da! zîmbi doamna Deleanu. Am culcat-o, uite...

Şi din penumbra raftului, luă în brațe un pătuț în care dormeau două păpuşi cu pălăriile în cap.

— Mie, *tante* Alice? nu-şi crezu ochilor Monica.

— Sigur, Monica!... Uite şi o şifonieră cu rochii pentru păpuşile tale.

— Da` Olguța? se opri fetița cu brațele întinse.

— Şi ea are la fel!

Clanța descărcă un foc de puşcă, uşa pocni şi bufni la loc, repezită îndărăt, cu mîna stîngă, de Olguța...

— Ce-i? Ce-i?

Olguța se aruncase de sus, în pat, legănîndu-se molatec în tresăltările arcurilor scîrțiitoare, care dormeau de un an.

— Bine, Olguța, aşa se intră într-o casă de oameni?... Şi cu botinele murdare în pat! Vai! Vai! Vai!

— Nu mai pot!

— Unde-ai fost?

— La moş Gheorghe.

— Şi ce-ai mai făcut, Olguța? o întrebă doamna Deleanu, privindu-i deodată ochii cu luare-aminte.

— Nu spun?! Am fost la moş Gheorghe!

— Olguța, iar ai făcut o poznă!

— Spune drept, Olguța!

— Am făcut ce *trebuia să fac!* vorbi Olguța sacadat, sfidînd.

— Olguța, nu umbla cu fleacuri! Aşa se răspunde?

— ...Foarfecele l-am pus la loc, încheie Olguța, prin vorbe, mărturisirea începută în gînd.

— Foarfecele!!... Cine ți l-a dat?

— Chiar mata!... Sigur! mata mi l-ai dat! se ilumină Olguța, simțind fericirea vinovaților care-şi găsesc din senin un complice la răspundere, după ce-au săvîrşit singuri fapta.

— Eu!! Olguța, vină-ți în fire!... Ia hai şi te dezbracă mai bine... Răpegior, răpegior.

— Mamă, mi s-a rupt ciorapul! se bucură Olguța, cu o gheată în mînă, cambrîndu-şi degetul cel mare de la picior, prin spărtura mereu lărgită de înflorirea lui roză şi ghiduşă.

— Văd şi mă bucur... Lasă ciorapul în pace, Olguța! Hai scoate-l!

— Să-ți ajut, Monica?

— Nu *merci, tante* Alice! Pot singură.

Cu brațele aduse la spate pe deasupra grumazilor, Monica îşi deschise nasturii rochiței... Ciorapii Olguței zburară violent... Alunecînd, rochița Monicăi descoperi un trup de băiețel mlădiu, cu piept naiv... Simțind privirea doamnei Deleanu, se acoperi din nou, plecînd bărbia.

— Eu mă duc... Dezbracă-te, Monica.

— Mamă, ce bine-i în pantaloni! se făli Olguța, sărind de pe pat jos.

Începu să-şi contemple poziția de scrimă în oglindă.

— Drac împelițat, culcă-te odată!... La revedere, Monica.

Închizînd ochii, Dănuț deschise turbinca lui Ivan...

...Dănuț e paşă sau sultan: n-are a face! Capul e înfăşurat într-un turban de subt care răsar două musteți ca două iatagane şi o păreche de ochi fioroşi... Doi colți lungi ies prin gură rînjind. Colții sînt împrumutați de la un strigoi!...

Sultanul Dănuț era aşa de înspăimîntător, încît Dănuț deschise ochii şi se răsuci pe-o coastă... Din odaia fetițelor s-auzea glasul Olguței. Dănuț închise ochii cu mînie!

...Sultanul stă pe un tron de aur. De-a dreapta şi de-a stînga, două arăpoaice cu dinții ca frişca pe crema de cafea, flutură mari evantalii colorate. La picioarele tronului se-nşiră mii de turbane aplecate pînă la pămînt. Toți se închină sultanului. Numai doi harapi goi, negri şi buzați, cu părul des şi creț ca icrele negre, stau drepți ş-aşteaptă cu mîna pe securi. Nimeni nu vorbeşte. Sultanul ridică un deget... Răsare un armăsar care tresaltă şi rînjeşte... Sultanul face un semn... Harapii înnoadă cozile Monicăi de coada armăsarului... Monica muşcă dintr-o caisă. Nu-i pasă! Lasă că-i arată el sultanul!... O sută de mii de harapnice s-abat asupra calului...

Harapii o înşfacă pe Olguța. Olguța dă din picioare şi se strîmbă la sultan. Aşa! Bine!... Harapul ridica securea... Olguța e spoliată... N-are pe nimeni s-o apere decît pe fratele ei Dănuț... Şi-ntr-adevăr, în fruntea unei oşti, ca Mihai Viteazul, vine Dănuț, ucide pe sultan şi pe harapi — turbanele fug — şi scapă de la moarte pe Olguța şi pe Monica. Olguța şi Monica îngenunchează şi-i sărută mînile. El le ia pe şea şi porneşte, şi porneşte...

În fundul turbincei lui Ivan era somnul.

— Tu dormi, Monica?

— Nu.

— Nici eu.

Olguța îşi ridică picioarele în sus, bătîndu-şi tălpile goale cu palmele.

— Auzi Monica?

— Ce s-aud?

— Mă bat la tălpi...

— De ce?

— Ştiu eu!... Fă şi tu aşa...

— Monica, ce facem?
— Nu dormim?!
— De ce să dormim?
— Aşa vrea *tante* Alice.
— Ei, şi! Parcă tu dormi!
— Eu încerc! se scuză Monica.
— Nu mai încerca... Parcă ne ştie cineva! Mama doarme.
— Monica?
— Ce?
— Nimic...

Olguța căscă a pustiu... Începu să colinde cu privirea plafonul alb, numărînd zgrumțurii varufui.

— Monica, tu ai vrea să fii muscă?
— Muscă?
— Da, muscă! Eu grozav aş vrea... Ştii, m-aş plimba pe plafon cu capul în jos...
— Eu aş vrea să fiu mare, visă Monica.
— Şi eu, se grăbi Olguța s-o ajungă... Ce-ai face tu dac-ai fi mare?
— ...Nu ştiu! se încurcă Monica.
— Eu m-aş face vizitiu... ca moş Gheorghe!... Şi l-aş răsturna pe Buftea din trăsură.
— Ce ai tu cu Dănuț?
— Eu?... Nimica! El are cu mine.
— Adevărat! consimți Monica. Te-a bătut; asta nu se face!
— M-a bătut? se răsti Olguța întrebător.
— Da, azi-dimineață!
— Nu mă țin!... Dacă nu-l apăra mama, îi arătam eu lui!
— Tu ştii să te bați, Olguța??
— Tu nu ştii??
— Nu.
— Eu ştiu foarte bine!
— Şi-ți place?
— Sigur... Vrei să-ți arăt?
— Nu.

Tăcură. Olguța oftă...

— Monica, de ce nu-ți tai cozile?
— De ce să le tai?... Îi plăceau bunicei... ea mi le-mpletea.
— Da... cred!... Da` nu-s bune la bătaie. Te apucă de ele!
— De ce să mă bat?
— Nu poți şti!
— Şi cu cine să mă bat?
— Cu Buftea...Nu, ai dreptate! reveni Olguța. Nu-i dau *eu* voie!

Olguța se ridică într-un cot, mişcînd piciorul în aer.

— Monica, tu ai muşchi?
— Nu ştiu!

— Eu am! Uite: cînd strîng piciorul!... Monica, eu nu mai dorm!

Sărind jos din pat, începu să ţupăie pe podele, inspectînd odaia...

— Monica! ţipă ea deodată, cu intonaţia prezumată a lui Cristofor Columb în faţa Americei.

— Ce-i? sări speriată, Monica.

— Nimic! răspunse iute Olguţa, închizînd portiţa sobei.

Se aşează pe scaun, peste rochiţa Monicăi, meditînd...

— Ascultă, Monica, am să-ţi spun un secret.

— Spune.

— Ei, nu aşa! dădu din cap Olguţa, aşezîndu-se pe patul Monicăi.

— Mai întîi să te juri că nu spui.

— Eu *nu spun!* se revoltă Monica.

— Nu te supăra! Te cred. *Dar* trebuie să juri.

— Te juri?

— Nu mă jur; eu *nu spun,* se încăpăţînă Monica.

— Nu te juri?!

— Nu.

— Bine!

Olguţa se ridică de pe pat. Începu să se plimbe prin odaie, ocolind-o pe Monica... Într-un tîrziu, se aşează pe marginea patului.

— Te-ai supărat, Monica? o dezmierdă Olguţa.

— Nu! se îmblînzi Monica... Da` de ce nu mă crezi?

— Atunci te rog, jură-te!... Te rog, Monica: fă-mi mie plăcere! Haide, Monica!

— Bine... mă jur.

— Ei, vezi? Bravo!... Pe ce te juri?

Făcînd ocolul odăii, ochii Olguţei se opriră o clipă deasupra măsuţei de noapte. Monica zări privirea Olguţei.

— Pe portretul bunicei? întrebă ea cu ochii mari.

— Nu! Asta nu! se apără Olguţa... Atunci jură-te pe păpuşa ta.

— Mă jur pe păpuşa mea Monica... Începu ea repede.

— Că n-am să spun la nimeni... formulă Olguţa mai departe, bătînd tactul cu degetul arătător.

— ...că n-am să spun la nimeni... repetă Monica dînd din cap.

— ...ceea ce are să-mi spuie Olguţa.

— ...ceea ce are să-mi spuie Olguţa.

— Stai! se încruntă Olguţa. Mai spune după mine!... Şi dac-oi spune...

— ...şi dac-oi spune... repetă Monica în silă, ridicînd din umeri.

— ...să-mi moară păpuşa.

— ...să-mi moară păpuşa. Ai isprăvit?

— Stai, aşa nu-i bine... Spune încă o dată!... Şi dac-oi spune... spui?

— ...şi dac-oi spune, oftă Monica.

— ...îi dau voie Olguţei...

— ...îi dau voie Olguţei...

— ...să spargă capul păpuşei mele Monica.

— ...să spargă capul păpuşei mele Monica, repetă Monica, indignată.

— Acum spune: amin!

— ...Amin.

— Fă-ți cruce.

— Am făcut.

— Ei, acum să-ți spun secretul!

Tăcu zîmbind.

— Spui, Olguța?

— Spun! Aşteaptă... Hai să-ți spun. Ridică-te şi vino cu mine.

O duse de mînă pînă la gura sobei.

— Da n-ai să spui?... încercă Olguța să smulgă suprema făgăduială.

— Vai! Olguța!

— Deschide şi uită-te, îi dădu voie Olguța, c-un gest larg.

— Ăsta era secretul?!

În umbra răcoroasă a sobei, şedeau două gavanoase de dulceață, cu capete de hîrtie albă.

— Ce? Poate nu-ți place!... Să nu cumva să spui, Monica! gesticulă Olguța c-un deget spadasin.

— Ați dormit bine? le-ntrebă doamna Deleanu, intrînd pe uşă urmată de Profira, care aducea pe tabla chiseaua cu dulceață de trandafir.

Monica se înroşi; plecă ochii la pămînt.

— Dacă-i cald, mamă dragă! mărturisi Olguța, îndreptățindu-se cu brațele aruncate în sus.

— Nu te-a lăsat să dormi, Monica?

— Nu *poți* să dormi pe-aşa călduri! hotărî Olguța, evaziv, răsucind lingurița în dulceață.

— *Mata* ai insomnii?

— Ce-i asta "insomnii", mamă? suspectă Olguța cuvîntul şi politeța formulei şi zîmbetul însoțitor.

— *Asta* nu-i pentru tine. Mai bine spune drept de ce n-ai dormit?

— Eu n-am insomnii! El are insomnii! aruncă Olguța noul cuvînt în uşa lui Dănuț, care dormea dus...

Uşa se deschise blînd, fără zgomot de clanță... Fiindcă umblau în vîrfuri, ghetele scîrțîiră, dojenite de un "țț" bine cunoscut lui Dănuț. Doamna Deleanu făcea ,,țț" (încreținд nasul şi scuturînd capul cu o mişcare vioaie) cînd era enervată din pricini mărunte ori din pricini mai grave şi trebuia să se stăpînească... De pildă, fiindcă nu intraața în urechile acului, sau fiindcă lampa fila de mult, înainte de-a fi băgat de samă, sau cînd un musafir fără creştere mînca brînza cu cuțitul...

— Doarme... Umblă încet!

Profira păşea desculță ca şi cînd ar fi avut cizme: podelele duduiau... Copiii, mai demult, o porecliseră, "Sfînta lui Sfîntul Ilie".

— Tic-tac, tic-tac, tic-tac... bang... vorbi pendula din părete, nesocotind porunca de tăcere.

Bătuse jumătatea lui cinci...

— Să-l scol?... şovăi doamna Deleanu, cumpănind primejduirea somnului de noapte cu binefacerile somnului de după masă.

Storul cu resort nu țîşni cum avea obicei cînd îl smuncea Dănuț; se urcă lin, însoțit de mîna doamnei Deleanu pînă la cerul copt de soare, între frunzele mărului domnesc de la geam.

Dănuț îşi stăpîni un zîmbet de superioritate... Pleoapele lui pe care le privea cu ochii închişi, împodobeau haina de mătasă cenuşie a somnului abia isprăvit, cu întortocheate crizanteme portocalii, scuturate din lumină...

Somnul, ca şi boala îl făceau pe Dănuț invulnerabil şi răsfățat de părinți. De aceea lui Dănuț îi plăcea să fie bolnav şi să ție ochii închişi după ce se deştepta.

Doamna Deleanu se aşează oftînd pe marginea patului... Prezența ei parfumă altfel căldura venită din livadă. "...Se uită la mine... Ha-ha!... Cu-cu, aici-s"! țipă gîndul lui Dănuț, țupăind, ascuns în trupul cald şi fericit ca într-un pod în care atîrnă lenea strugurilor copți.

Genele lui Dănuț tremurau; începu să clipească...

— Hai scoală, leneşule!... Hai, somnorosule! îl îmbie doamna Deleanu, culegîndu-i buclele de pe frunte.

Dănuț se întinse şi căscă sincer, deschizînd ochii de-a binelea...

— Deschide gura mare!... Ia repede, să nu curgă!

Lingurița plină, adusă plutitor deasupra paharului cu apă care o oglindea, intră dulce în gura căscată şi ieşi anevoie dintre buzele închise asupră-i, curată la față... Doamna Deleanu cuprinse cu brațul capul lui Dănuț, îl ridică, ajutîndu-i ca unui convalescent neîntremat să bea apă din pahar.

Dănuț primea calm răsplata somnului.

Bluza de mătasă înflori cu roş de mac neastîmpărul văratec al Olguței. Îşi încheie grabnic centura de lac, despărțitoare la mijloc, între bluză şi-ntre rochița *ecossaise.*

— Gata! răsuflă ea, încîntată c-a întrecut-o pe Monica.

— Stai, Olguța, nu ți-ai pus ciorapii.

Privindu-se-n oglindă peste umăr, ridicată-n vîrfuri, Monica îşi încheia la spate nasturii rochiței de doliu.

— Monica, nu mi-ai văzut ciorapii? întrebă Olguța, căutînd, scoasă din fire, şi sub pernă.

— Nu i-ai pus pe scaun?

— I-am pus, da nu-s! se înfurie Olguța trîntind perna.

— Poate i-a luat Profira să-i cîrpească!

— Am să-i arăt eu ei... Cum?... Nu-i dau voie să umble în lucrurile mele!... Eu nu-s copil!... bombăni Olguța trîntindu-se din nou pe pat.

— Îți dau eu o pereche de ciorapi... Vezi, îți vin? o îndemnă întrebător Monica, aşezîndu-i coirapii la căpătîi.

— Nu vreau nimic! Nu primesc!... Eu nu mă mişc din pat pînă ce nu-

mi dă ciorapii mei!... Uite-i, Monica! I-am găsit... Merci.

Ciorapii zvîrliți de Olguța atîrnau peste pălării, în cuierul uşii.

— Eşti gata, Olguța?

— Îndată.

Îşi pălmui părul cu amîndouă mîinile în dreapta şi-n stînga unei cărări alese pe nevăzute.

— Ia uită-te! E bine?

— De ce nu te piepteni în oglindă, Olguța? o întrebă Monica îndreptîndu-i cărarea.

Olguța se plecase docil subt mînile Monicăi.

Isprăvind, Monica îi strînse părul la tîmple cu şuvițele alipite, păstrînd o clipă în palmele ei capul pieptănat corect, ca pe o enormă boabă de cafea Ceylon prăjită din cale-afară... Olguța se privi în oglindă.

— Ia să vedem care din noi e mai înaltă?

— Ce bine-ți stă cu bluză roşie! Eşti frumoasă, Olguța.

— Tu eşti mai înaltă!... Da eu îs mai voinică! se consolă Olguța, lățindu-şi umerii, bombîndu-şi pieptul în oglindă...

— Ridică-ți şosetele, Olguța!

— Lasă-le-aşa! Haidem!

În fața uşii se răsuci pe loc, pironită de un gînd.

— Ascultă, Monica, să ştii că azi are să se-ntîmple ceva!

— Nu ştiu! ridică din umeri Monica, potrivindu-şi cu degetul elasticul pălăriei pe subt bărbie.

— Îți spun eu! o asigură Olguța.

— Bine, da ce are să se-ntîmple?

— Ceva! se încruntă enigmatic Olguța.

— Şi ce pot să fac eu?

— Ba poți!

— Eu?!

— Sigur! apăsă Olguța, privind-o în ochi.

— Ce pot eu?

— Tu *trebuie* să ții cu mine.

— De ce?

— Fiindcă tu eşti prietena mea.

— Sigur...

— Atunci, mi-ai făgăduit?

— Da, Olguta, oftă Monica.

Dănuț străbătu casa în goană. Îi erau mînile flămînde: de cînd aşteptau ele sfoara zmeului! Totuşi, după ce trînti uşa antretului din față, gata să fugă, încetini pasul... şi se aşează pe treptele pridvorului calde de soare. Zmeul era acolo, Dănuț era aici. Înainte de a se juca, Dănuț se bucura că are să se joace. Şi aştepta. Fiecare bucurie avea pentru Dănuț, întocmai ca şi săptămîna, o sîmbătă şi o duminică... Duminica, în timpul şcolii, era vacanța cea mare a săptămînii. Sîmbătă era ajunul ei. Dar pe cînd bucuria duminicii era întotdeauna întristată

de apropierea treptată a celei mai urîte zile din săptămînă — luni, zi neagră în calendar după ziua roşie — bucuria sîmbetei era ocrotită de apropierea unei duminici care-o despărţea de luni. Dănuţ ajunsese să preţuiască mai mult sîmbăta de cît duminica... De duminică parcă se temea...

"Ştie!" gîndi Olguţa văzîndu-l pe Dănuţ aşezat pe scări. Muşcă o îmbucătură bună din tartina cu unt, rugă pe Monica să-i ţie restul şi, cu mînile slobode, coborî treptele. Monica o urmă cu tartinele în mînă, nemaiîndrăznind să muşte din a ei. Trecură pe lîngă Dănuţ, atingîndu-l cu umbrele lor. Dănuţ întoarse capul într-altă parte.

"Laş!" murmură Olguţa pentru sine cuvîntul *laş* curînd învăţat într-o poezie patriotică şi tălmăcit de tatăl ei.

— Ce-nseamnă asta "laş", papa?

— Cum să-ţi spun eu ţie?... Uite, dacă cineva îţi dă o palmă şi tu nu-i răspunzi eşti laş!

— Va să zică eu eram laşă, papa?

— De ce?

— ...Bine, papa, cînd îmi trăgea mama cu papucul unde ştii tu? îi replicase Olguţa privindu-l pe subt sprîncene.

— Asta-i altceva! începuse să rîdă domnul Deleanu.

— ...Şi dacă aş fi dat şi eu? îndrăznise Olguţa cu oarecare codeală şi fără convingere.

— Ai fi fost obraznică, şi s-ar fi supărat şi papa!

— N-am înţeles. Mai spune-o dată, papa.

Şi în sfîrşit se lămurise Olguţa că un copil nu poate să fie laş decît între copii, dar că acolo nu trebuie să fie.

— Haidem, Monica; n-avem ce căuta *aici.*

Un început de nelinişte îl cuprinse pe Dănuţ după ce trecură fetiţele. Abia atunci îşi dădu seama că lipsea ceva... ceva: a! nu s-auzea zbîrnîitoarea zmeului. Cu inima în hopuri se repezi înspre stejar.

Subt cerul fără Dumnezeu şi fără zmeu, Dănuţ ceti biletul înfipt în sfoara care atîrna, tăiată, de stejar,

"Asta pentru palmele de la gară, Buftea!
Olguţa Deleanu"

Sufletul lui Dănuţ căzu, tăiat ca şi sfoara zmeului.

Se aşeză ostenit de durere la rădăcinile stejarului... De data aceasta, turbinca lui Ivan era plină de lacrimi.

— Mai lasă zmeul, Dănuţ!... Hai şi mănîncă ceva, îi strigă din capul scărilor doamna Deleanu.

— Dănuţ, n-auzi?

Doamna Deleanu coborî scările...

— Te-ai lovit, Dănuţ? De ce stai aşa?

— A! Ăsta era foarfecele Olgutei!

Pe doamna Deleanu anumite lacrimi o întristau adînc. Lacrimele de

acum ale lui Dănuț erau dintr-a-celea... Răutatea Olguței o revoltă.

— Hai cu mama, Dănuț... N-ai tu încredere în mama?

Dănuț aştepta un miracol.

Doamna Deleanu îl luă de după gît înspre casă... Pe măsura ce sendepărta de locul zmeului, Dănuț îşi ducea tot mai des mînile la ochi. Se împiedecă de scară, orb şi zguduit de suspine, ca de pragul unei temnițe.

— Duduie Olguță! Duduie Olguță! dădu alarma în livadă un glas ascuțit.

— Aha! se pregăti Olguța... Aici-s! înfruntă ea începutul începutului.

— Duduie Olguță, începu Anica gîfîind de alergătură, cu mînile pe sîni, vă pofteşte conița în casă.

— Spune că vin.

— Nu se poate, duduie! dădu ea cu spaimă din cap. A poruncit conița să veniți îndată... că de nu — Anica plecă ruşinată ochii în pămînt — să vă aduc pe *sus!*

— Să pofteşti!... Du-te şi spune că vin! comandă Olguța.

— Iaca mă duc!... Da să veniți, duduie Olguța! se milogi Anica.

Olguța aşteptă pînă ce pierdu din ochi tulpanul roş al Anicăi.

— Acuma haidem!

Olguța păşea, ca un erou, înainte; Monica după ea, ca o mucenică.

— A spus duduia că vine îndată, îşi îndeplini Anica însărcinarea cu glas scăzut şi ochi cît mai de căprioară.

— O aştept... ştie ea ce-o aşteaptă! vorbi uscat doamna Deleanu.

— Pfuu!

Doamna Deleanu dojeni din ochi pe părintele vinovatei şi, încrucişîndu-şi brațele, ridică umerii cu revoltă, coborîndu-i cu deznădejde. Domnul Deleanu era avocat într-atîta, încît nici pe copii nu-i putea judeca, mai ales pe Olguța.

Tribunalul vindictei părinteşti îşi inaugura şedințele în pridvor, la adăpostul plin de cîntece, de umbră şi de soare al viței.

Cu inima grea ca o lacată de biserică pustie, Dănuț şedea în picioare îndărătul fotoliului de pai împletit, în care fierbea judecătoreşte mînia mamei lui.

Domnul Deleanu, răsturnat în fotoliu, picior peste picior, privea în sus, gîndindu-se cu nerăbdare şi curiozitate la pledoaria Olguței. Țigareta de chilimbar cu țigara neîncepută pîndea de pe masă clipa cînd, orgolios de Olguța, o va chema la el să-i întregească mulțumirea fără chip şi fără glas. Olguța urcă singură treptele pridvorului. Descoperindu-l pe Dănuț îndărătul baricadei se încruntă scuturîndu-şi pletele.

— Am venit.

— Văd.

— Ştiu de ce m-ați chemat. Eu am dreptate.

— Crezi?!

— Sînt sigură.

— Atunci să taci din gură.

— Dacă-i aşa, eu mă duc.

— Ba te poftesc să stai... şi să stai cuviincios.

— Alice, interveni domnul Deleanu, las-o şi pe ea să se apere!

— N-are nevoie! Are destui avocaţi!

— ...Dar trebuie să aibă şi un judecător! stărui cu înţeles ştiut domnul Deleanu, asupra acestui substantiv *abstract,* cum îi spunea el uneori.

— Poftim, judec-o!

— Nu! se apără el... Ştii, eu...

— Ştiu. Ţţ!... Spune ce ai de spus? reîncepu doamna Deleanu, adresîndu-se Olguţei.

— Eu tac.

— Olguţa, nu mă scoate din sărite!

— Eu tac.

— ...Dănuţ, spune tu ce ţi-a făcut?

— Eu am iertat-o! îngînă posomorît şi răguşit Dănuţ.

— Asta nu, sări Olguţa. Iertare nu primesc. Eu am dreptate. El m-a lovit întîi. Aşa-i, Monica?

— Asta-i adevărat. Am văzut şi eu... la gară.

— Vedeţi? triumfă Olguţa.

— Minţi! se revoltă Dănuţ.

— Ba tu minţi!

— Nu-i adevărat!

— Ba da!

— Tu m-ai insultat!

— Şi tu m-ai lovit! zvîcni Olguţa, gata să-şi ia revanşa.

— De ce m-ai făcut "Buftea"?

— Fiindcă eşti.

— Eu?!

— Tu. Buftea!

— Să-mi dea zmeul, mamă! scînci Dănuţ.

— Ia-l! zîmbi Olguţa mefistofelic, arătîndu-i cerul.

— Am ascultat destul. Lasă-mă pe mine, Dănuţ! îl acoperi doamna Deleanu.

— Sigur! Toţi pe mine!

— Olguţa!

— Eu am dreptate!

— Foarte bine... Ai să te duci la tine în odaie — unde ai să stai toată ziua — şi ai să scrii de sută de ori "Eu am dreptate" şi de două sute de ori "Eu n-am dreptate". Mîne dimineaţă să vii să-mi spui faţă de Dănuţ cine are dreptate — dacă vrei să-ţi mai dau voie să te joci şi să capeţi bomboane.

— Să stau pînă mîne dimineaţă în odaie!... Eu!? sui glasul Olguţei treptele eşafodului, împlîntînd pe ultima roşul răzvrătirii.

— Da! Tu... şi imediat!

— Dacă-i aşa, eu mă mut.

— Te muți?!

— Mă mut.

— Şi unde, mă rog?

— La moş Gheorghe. El nu mă persecută fiindcă am dreptate şi fiindcă nu-s băiat.

Domnul Deleanu aprinse țigara. Olguța pierduse procesul cu brio.

— Olguța, trebuie s-o asculți pe mama...

Olguța se încruntă.

Domnul Deleanu făcu o pauză savantă, dînd răgaz propoziției să capete o valoare neatîrnată... Rostogoli un colac de fum aromat spre Olguța.

— ...cînd te roagă tata.

Olguța intră în casă, cu capul sus, strănutînd.

— Aşa strici tu copiii!

— Alice... începu domnul Deleanu, răsfirîndu-şi mustețile. Spune drept, Alice, fără mînie, fără enervare... dacă Olguța nu-i un drac... Îngeresc! zîmbi ei cu ochii Olguței.

— Aşa e! oftă doamna Deleanu, abia stăpînind o lucire de tainică mîndrie.

Şi se grăbi să dezmierde capul înfrîntului Dănuț.

— Bine face *tante* Alice, aprobă în şoaptă Monica, gata să facă la fel.

— Lasă, Dănuț, îți cumpără mama un zmeu mai mare... Uite, chiar acum scriu la "universel". Acuma ia-o pe Monica de mînă şi jucați-vă-mpreună.

Dănuț luă cu acreală mînuța timidă a suplinitoarei zmeului şi o smuci spre livadă.

Doamna Deleanu se ridică de pe fotoliu, pornind spre uşă... Din treacăt, dezmierdă fruntea impertinent bombată a capului culcat pe speteaza fotoliului.

— Şi pe tine ar trebui să te pun la colț! zîmbi ea blînd.

— Păcat că nu se mai poate! oftă nostalgic domnul Deleanu, scuturînd scrumul țigării.

Olguța ieşi din odaia ei, închizînd uşa cu zgomot. Se îndreptă spre uşa din față, fără şovăire, călcînd apăsat pe covorul moale. Bătu cu degetul îndoit în uşa ietacului doamnei Deleanu, de două ori, corect, glacial.

— Pot să intru?

Bătu din nou, precipitat şi violent.

— Au!

Începu să-şi sugă, plină de mînie, încheietura îndurerată... Bătu din nou cu pumnul în uşă.

— ...Nu pot să intru? apostrofă ea clanța piezişă.

Dădu buzna în odaie,

— Am venit să...

Ietacul era gol.

— Aha! se dumeri Olguța.

Se îndreptă spre salonaş... Un picior îi lunecă pe podeaua bine ceruită, mai-mai s-o trîntească. Se uită crunt la podele — cu gîndul la Anica, ale cărei oglinzi erau podelele — şi se întoarse îndărăt. Făcîndu-şi vînt, îşi dădu drumul pe gheţuşul roşcat... Buf, pocniră mînile ei în uşa salonaşului.

— Ce-i?

— M-am împiedicat! gîfîi Olguța, cu mîna pe clanța din afară.

— Te-ai lovit? sări degrabă doamna Deleanu.

— Nu! răspunse Olguța, reluîndu-şi demnitatea.

— Ce vrei?

— Am venit să cer hîrtie, cerneală, condei, peniță, sugătoare... şi un transparent! mai născoci Olguța, cu noua suflare.

— Pentru ce? o întrebă distrat doamna Deleanu, ținînd cu mîna foile cărții cetită pînă la mijloc.

— Ca să scriu de o sută de ori că am dreptate.

— Şi de două sute de ori că n-ai dreptate! adăugă doamna Deleanu, întorcîndu-şi cartea pe dos.

Olguța îşi trecu mîna pe frunte, îndepărtînd şuvițele alunecate... Doamna Deleanu deschise săltarul birouaşului de lemn de trandafir. Scoțînd o plumieră de lac japonez, începu să caute cu mişcări de pianistă prin rafturile înguste. O flacără bombată se desprinse dintr-un bujor roş. Olguța o culese din zbor, o prefăcu în pungulițã, o umplu cu suflarea ei şi o pocni de frunte: Poc. La zgomotul fetiții, doamna Deleanu tresări.

— Iar te ții de drăcii... Uite un condei frumos.

Fruntea Olguței se-ncărcă.

— ...şi o peniță nouă.

— Mai dă-mi una! pretinse Olguța întinzînd mîna mai departe, cu o atitudine de picolo nemulțumit cu bacşişul căpătat.

— Poftim încă una... Asta-i "claps" îi explică doamna Deleanu.

— Nu pot scrie cu "claps"!

— Te rog lasă-mă!... Ce-ți place? Hai, spune!

— "Aluminium", triumfă Olguța, păstrînd penița "claps".

— Poftim ,,aluminium"! Acum lasă-mă!... Ia-ți şi calamara... şi vezi să n-o scapi pe jos!... Ce mai vrei, Olguța? îşi ieşi din fire doamna Deleanu, văzînd-o că tot nu pleacă.

— Hîrtie.

— Uf!... N-am hîrtie! răspunse scurt doamna Deleanu, închizînd cutia cu hîrtia de scrisori.

— Atunci să nu scriu?

— Ba te poftesc!... Du-te imediat la tata şi spune-i să-ți dea coli... cîte vrei!

— Mamă, nu pot să deschid uşa!

Trîntindu-şi cartea pe birou, cu foile răscolite, doamna Deleanu servi de portar măriei-sale Pedepsita.

— Papa, m-a trimes mama să-mi dai coli.

— Pentru ce, dragu tatii? se interesă domnul Deleanu, îndoindu-şi ziarul.

— M-a pedepsit, papa! Nu ştii?

Punînd calamara pe masă, Olguța culese cu solicitudine scrumul din capătul țigării, în palmă, şi-l suflă spre vița pridvorului.

— Haidem în birou, Olguța, să-ți dau coli.

— Şi-un transparent, papa.

— Şi-un transparent.

Olguța întinse mîna spre calamara de cristal.

— Lasă c-o iau eu, se oferi galant domnul Deleanu.

— *Merci,* papa.

Olguța luă ziarul subt braț, ca pe o servietă, şi porni îndatoritoare după domnul Deleanu.

Biroul de stejar, ca şi sufletul domnului Deleanu, era acoperit cu cărți de drept, şi-nlăuntru plin de bunătăți pentru, copii.

— Uite, Olguța, asta din partea mamei...

Îi întinse un cont întreg de hîrtie albă şi un transparent pătat de cerneală.

— Şi astea din partea mea — serveşte-te...

Îi oferi cutia plină de verdele primăvăratec al bomboanelor de mintă.

— ... cu condiția s-o asculți pe mama şi să n-o superi.

— Bine, papa, dacă am dreptate! se apără Olguța, sfărîmînd în dinți bomboana.

— Lasă, Olguța!... Cînd are mama dreptate... nu poți avea şi tu.

— De ce rîzi, papa? îl iscodi Olguța.

— M-am gîndit la ceva!...

— Ştiu eu!

— Olguța, lasă pe oamenii mari să ştie... Tu joacă-te!... Adică, du-te şi scrie ce-a spus mama...

— Papa, tu eşti supărat pe mine?

— Nu! De ce?

— Atunci am avut dreptate. *Merci,* papa!

Dănuț intră în livadă, cu mîna Monicăi ferecată în pumnul lui, aşa cum îşi aduce-acasă un bărbat rnohorît soția descoperită necredincioasă. Monica îl urma privind pe sus... Zarea se răsturnase roşie ca un coş de cireşe pe cer şi pe obraji.

Dănuț ştia că trebuie să se răzbune, dar nu ştia cum să înceapă. Parcă începuse să-i mai treacă mînia. Asta îl revoltă!

— De ce mergi aşa încet? Nu poți să mergi mai repede? se stropşi el, grăbind pasul, la Monica.

Monica iuți pasul după el. Mergeau repede ca subt amenințarea unei ploi torențiale cînd n-ai umbrelă.

— Unde mergem, Dănuț?
— Nu-i treaba ta!
"E supărat, săracu! îl compătimi Monica.
— Ştii ce? Hai să ne luăm la-ntrecere, Dănuț!
— Nu.
— Atunci hai să stăm pe iarbă.
— Nu.
— Cum vrei!
— Aşa vreau!
— Eşti supărat pe mine, Dănuț?
— De ce nu-mi răspunzi?
— Nu vrei să vorbeşti cu mine?
— Nu.
— Atunci mă duc.
— Ba să stai!
— Cu sila?
— Da.
— Cum? Nu-mi dai voie să mă duc?
— Nu-ți dau.
— Dănuț, ce-nseamnă asta?
— Înseamnă!
— Eşti un rău-crescut!
— Vra să zică mă insulți?... Lasă, că-ți arăt eu!

Cu o mişcare vijelioasă o apucă de cozi şi smuci. Monica îşi strînse dinții; ochii i se înnegriră subt sprîncenele încordate...

— Vrei să mă bați? gîfîi ea.

— Da! bufni Dănuț, neştiind cum să bată pe cineva care vorbeşte în loc să lovească şi să țipe.

Trase din nou de cozi cu stîngăcie... Înainte de-a-şi da sama de ce i-au scăpat cozile din mîini, simți o arsură la deget...

— Au!

Monica-i dădu drumul.

— Muşti? o amenință el cu pumnii.

— Şi zgîrii.

În fața ochilor şi-a mîinilor Monicăi, Dănuț făcu un pas îndărăt. O altă Monică o apăra pe cea dinainte.

— Nu mă bat c-o fată!... Du-te-acasă şi spune că te-am bătut, o sfida el mai de departe, alb la față.

— Eu nu pîrăsc... cum ai pîrît-o pe Olguța. În loc să țin cu Olguța, mi-a fost milă... Aşa îmi trebuie! suspină Monica ştergîndu-şi ochii cu mîneca.

— ...Te-ai supărat? începu Dănuț dezarmat, văzînd-o că plînge.

— Să nu mai vorbeşti cu mine.

Dănuț privi îndelung cozile blonde tresărind pe spatele aplecat al Monicăi... O pierdu din ochi.

"Mai bine ne-am fi jucat amîndoi de-a caii, oftă el descoperind ce hățuri minunate puteau fi cozile Monicăi, şi ce greu era de-acum înainte să le mai aibă în mîni. Am fost un prost"...

Simți o înțepătură la deget: dințişorii Monicăi lăsaseră o cununiță urzicătoare. "...Că n-am bătut-o!"

— De ce m-a făcut pîrîtor? țipă el ciudos bătînd din picior... Lasă c-am să-i arăt eu! Blondă! apostrofă Dănuț o caisă coaptă, fiindcă în livadă, după Monica, numai caisele mai erau blonde.

Amurgul era roşu.

Olguța luă cu degetele din gură ultima bomboană de mintă şi o aşează pe sugătoare. Apoi botează între buze noua peniță "aluminium" cu gust de aguridă, o cufundă umezită în cerneală, scutură condeiul pe sugătoare, şi scrise titlul pedepsei:

"Olguța are dreptate".

Sublinie titlul cu-atîta energie, încît linia, la început plină, se prefăcu la sfîrşit în două şine subțiri, ca şi cum expresul care le umpluse ar fi deraiat. Olguța le contemplă cu satisfacție... Mai muie o dată condeiul în cerneală şi începu să caligrafieze afirmația... Virajurile roşii ale limbii, din ce în ce mai răsărită dintre buze, însoțeau virajurile negre ale peniței, din ce în ce mai repezi... După a zecea afirmație, Olguța se încruntă, contrazisă de cele două sute de negații care-şi aşteptau rîndul în ciubăraşul negru al călimării de cristal... Mirosea a cerneală.

Olguța lăsă condeiul şi începu să-şi sucească nasul.

Luă din nou condeiul. Subt fiecare cuvînt al ultimei afirmații însemnă cu vîrful peniței cîte două ghilemețe drepte. Subt ele altele, şi altele, şi altele. Mişcarea îi plăcea. Parcă scărpina coala. Cu încetul hîrtia *se* umlpu pînă jos de un joc de țînțari sinelii.

Olguța nu era mulțumită. Iar lăsa condeiul, iar îşi suci nasul. Luă şi bomboana de mintă punînd-o în gură. Începu să facă gimnastică suedeză cu degetele, deschizîndu-le, închizîndu-le, deschizîndu-le, închizîndu-le...

C-un "oac" de castaniete, degetele pocniră lovind vioi podul palmelor. Bomboana de mintă explodă în dinți. Condeiul se ridică în aer, orizontal, şi de-acolo coborî inspirat asupra unei coli intacte:

"Olguța nare *dreptate de două sute de ori".*

Olguța privi cu milă pe reprezentanta celor două sute de negații, ca pe un plenipotențiar mut. Făcuse într-adins o greşeală de ortografie, scriind "n-are" într-un cuvînt.

"Olguța are dreptate de o sută de ori."

Privi cu mîndrie sinteza bine caligrafiată şi corect scrisă, a celor o sută de afirmații. Subt ele trase o linie, scăzu şi scrise:

"Olguța n-are dreptate de o sută de ori".

Vra să zică nimicise o sută de negații. Bun!
Dar tot mai rămîneau o sută... Bine! dacă-i aşa,

"Olguța n-are dreptate de o sută de ori
Însă Buftea n-are dreptate de loc."

Olguța respiră, privind epitaful pedepsei... Uşa se deschise încetişor... Monica intră în odaie, privind podelele, cu mîna la gură.

— Monica, ia uită-te ce-am scris!

— Olguța, începu Monica, uitînd să-şi scoată pălăria, eu te-am trădat.

— Cine?! Tu?!

— Da, eu.

— Nu cred! scutură ea capul.

Monica oftă.

— Am fost cu Dănuț în livadă.

— Şi te-a bătut?

— Nu.

— Ce-ați făcut atunci?

— ...Am mers...

— Nuu! Nu m-ai trădat! tăgădui Olguța Ai ținut cu mine cînd te-am întrebat. Ai voie să mergi cu el în livadă! ridică ea cu indiferență umerii, schimbînd tonul. Numai să nu te bată... El ştie că ții cu mine! o încredința ea confidențial.

— Da, ştie! suspină Monica.

— Ți-a spus el?

— ...Nu... ştiu eu!

— Sigur. Ai dreptate.

— Da.

— Şi ți-a spus ceva?

— ...Nu. Eu nu mai vorbesc cu Dănuț.

—De ce?

— Aşa.

— Foarte bine! aprobă Olguța. Tu eşti prietena mea.

— Da, Olguța, îți promit că de-acum înainte sînt numai prietena ta.

— Bine! acceptă Olguța. N-ai văzut ce-am scris?!

— Cum? ai şi scris?!

— Uită-te!

— Aa! Numai atîta ai scris! se linişti Monica.

— Ce? Nu-ți place?

— Nu zic că nu!... Da scriu eu pentru tine.

— Da nu vreau!... Aşa am vrut eu să scriu!

—*Tante* Alice a văzut?

— Aşa vreau eu! se împotrivi Olguța.

— Olguța, fă-mi şi mie o plăcere... Eu ți-am făcut: vezi! Am jurat pentru tine.

— Şi eu ce să fac? începu să consimtă Olguța.

— Tu uită-te!

— Asta nu!

— Atunci pune sugătoarea!

— Tț!

— Fă şi tu ceva! Hai, Olguța, lasă-mă să-ncep.

— Ştii ce?

— ...?

— Scriu şi eu cu tine!

— Nu vreau.

— Da vreau eu!

— De ce, Olguța?

— Fiindcă n-am ce face!... Tu scrii "Olguța n-are dreptate" de două sute de ori, şi eu scriu că am dreptate.

— Hai să-ncepem.

— Monica, n-am condei! se tîngui Olguța, lăsînd-o pe Monica să-i ia condeiul.

— Vezi, Olguța! Lasă-mă pe mine!

— Fă cum vrei! oftă Olguța. Eu te-aştept!

Începu să cutreiere odaia în lung şi-n lat, din ce în ce mai repede. Poposi lîngă sobă, deschise portița, acordă o scurtă audiență gavanoaselor, închise portița la loc.

— Ascultă Monica, tu pui numere la-nceput?

— Nu pun.

— Atunci cum ştii cît ai scris?

— Țin minte.

— Aha!

— Vrei să pun?

— Nu... să-mi spui cînd îi ajunge la douăzeci.

— De ce?

— Ai să vezi! .....

Se aplecă peste umărul Monicăi, controlînd...

— Aşa! Douăzeci?

— Da.

— Scrie la-nceput numărul cincizeci.

— Vai, Olguța!

— Fă cum spun .

— Şi *tante* Alice?

— Nu controlează... Scrie mare de tot "cincizeci"... Aşa. Mai ai de scris douăzeci de rînduri, şi s-a făcut suta *mea.*

— Mamă, ce-avem la masă? întrebă Dănuț pe doamna Deleanu, intrînd în salon, mahmur de singurătate.

— Ți-e foame, Dănuț?

— Ştiu eu?... Da n-am ce face!

— De ce nu te joci cu Monica?

— S-a dus la Olguța.

— Du-te şi tu.

— La Olguța?!

— Bine. Ia o carte şi ceteşte.

— Ce carte să iau?

— Dănuț!... Eşti băiat mare!... Ascultă muzică dacă nu vrei să ceteşti.

"Ce rău e să fii băiat mare", căscă Dănuț răsturnîndu-se pe divan. Din pricina Olguței şi-a Monicăi trebuia să-ndure pînă la masă pedeapsa unei sonate de Beethoven. Îl ispiti deodată o împăcare pornită de la el... Nu-şi dădu voie. "Cînd eşti băiat mare"... Începu el să-şi vorbească.

— Mamă, dă-mi, te rog, o batistă.

— Vai, Dănuț, mai rău decît sălbatecii!... Poftim batista mea. De ce n-ai batistă?

Sonata reîncepu. Dănuț ghemui batista mamei lui în buzunar, peste batista lui.

"Cînd oi fi mare, n-am să-i dau voie nevestii mele să cînte la pian", hotărî el, remarcînd lipsa domnului Deleanu.

Şi fiindcă n-o mai asculta, *Sonata lunii* începu să cînte-n el pentru amintirile de mai tîrziu...

Afară s-aprindea clipa de argint a cerului pe înserate... melancolia umbrelor fără de soare şi de lună, clipa cînd nimeni nu îndrăzneşte să aprindă lumînările subt ochii zilei care vede încă...

— Isprăveşte, Monica, se impacientă Olguța.

— Lasă, că nu mai am mult.

Olguța măsluise şi negațiunile, silind-o pe Monica să numeroteze cu cîte-un "cincizeci" persuaziv fiecare rînd al cincisprezecelea.

— Ascultă, Monica, începu Olguța agitată, după oarecare codeală jenată, îți dau ție păpuşa mea.

— Pentru că ți-am scris asta? disprețui Monica colile acoperite de parada amăgitoare a literilor. Eu am două păpuşi!... Tu ce-ai să faci fără păpuşă?

— Nu!... Da mie nu-mi trebuie păpuşă. Ai isprăvit?

— Am isprăvit... Asta nu-i frumos, Olguța! Ce-are să spună *tante* Alice!

— Lasă... Caută-mi o panglică.

Olguța făcu sul colile.

— Ai găsit?

— Da.

— Acum fă o fundă frumoasă; ştii, cum mi-ai făcut pentru premii.

— De ce, Olguța? întrebă Monica, înflorind din vîrful degetelor funda sulului cu pedeapsa.

— Mama are să vadă că funda-i bine făcută şi-are să fie mulțumită.

— ...?

— Fiindcă eu nu ştiu să fac funde... ş-atunci are să uite să mai controleze!

— Vai, Olguța, tare eşti şireată!

— Aşa-i cînd... "ai părinți" urmă în gînd Olguța.

— Ce?

— Nimic... aşa spun eu.

— Vă pofteşte la masă, le vorbi din uşă Anica, sorbind din ochi funda roşie.

— Cine? o luă în primire Olguța.

— Conița!

— Pe cine?

— Pe dumneavoastră, duduie!

— Cum ți-a spus?

— Spune, cum ți-a spus?

— Cum să-mi spună, duduie?!... Să veniți la masă, mi-a spus !

— Monica, du-te tu singură. Eu nu mă duc.

— Pentru ce, Olguța?

— Fiindcă nu m-a poftit pe mine; şi eu am făcut pedeapsa.

— Iar începi, Olguța?

— Te rog! Eu fac ce trebuie... Du-te şi spune că eu nu vin la masă, fiindcă nu m-a poftit, scandă ea cu mîna şi cu piciorul.

— Şi ce-ai să faci?

— Am s-aştept să mă poftească.

— *Tante* Alice, m-a rugat Olguța să te-ntreb dacă poate să vină îa masă?

— Sigur că da... Anica du-te şi o pofteşte.

"Al dracului îs fetele!" se mîndri Anica, alergînd din nou îndărăt.

Domnul Deleanu îşi întoarse fața din lumină, zîmbind; recunoscuse retuşarea.

Luau masa în pridvor. Ca pentru un început de chef, nevăzuți, greierii îşi acordau subțire scripcele; broaştele îşi dregeau glasul...

— Am venit.

Olguța întinse sulul ca un pretext pentru fundă.

— Bravo, Olguța! o lăudă înduplecată doamna Deleanu.

Olguța zîmbi modest şi blazat.

— Ei, acuma, fiindcă eşti o fată cuminte, să ne spui frumos şi drept cine-a avut dreptate: tu sau Dănuț?

Olguța privi adînc pe domnul Deleanu.

— Mata, mamă dragă.

— La masă, copii, că se răceşte supa! izbucni gălăgios domnul Deleanu de teama unui nou proces.

— Spune drept, Olguța. Îți pare rău de ce-ai făcut? o întrebă doamna Deleanu cu polonicul de supă în mînă

— Îmi pare rău... după zmeu, oftă Olguța.

În jurul lămpii cu glob roz, începură să cotească fluturii ca nişte delicate vehicule la ultimul rond aj unei şosele...

Faţa de pansea albă cu trup gigantic a Pachiţei visa, ascultînd muzica lingurilor de supă. Mînile ei încrucişate odihneau orizontal pe pîntece.

— Dănuţ, nu sorbi supa.

Iar!

— Dănuţ, de ce nu te-nveţi să mănînci frumos!... Monica, arată-i, te rog, cum se mănîncă supa.

Cu rumen în obraji, ca o logodnică sărutată în faţa părinţilor, Monica aplecă vîrful lingurii spre buze, insinuînd supa, lin, fără murmur.

— Acum fă şi tu la fel.

— Miauuu...

Modulaţia de foame a pisicilor se mlădie veridică în noaptea de vară.

— Cîţţ! se stropşi doamna Deleanu spre întunericul de subt masă, dînd cu piciorul.

O pisică nevinovată suferi în locul Olguţei. Domnul Deleanu îşi şterse cu şervetul un zîrnbet înstelat de supă.

Începură să se adune oaspeţii nepoftiţi ai meselor de-afară. Veni, mai întăi, Ali: *pointer*-ul lăptos, roşcat şi jovial. Se aşeză lîngă doamna Deleanu, privind-o cu deferenţă hemesită. Era plin de ticuri sau de purici. Clipea: nările-i tremurau, mereu mobile; strănuta; îşi sucea gîtul ca cei care poartă gulere strangulatoare; îşi culca tîmplele cînd pe-o parte, cînd pe alta; hăpăia muşte şi le înghiţea ca şi cum ar fi avut amigdalită; îşi freca dinapoiul pe jos, botul i se sfădea cu coada; coada cu podelele; podelele cu picioarele...

— Marş, Ali!

Se dădu lîngă Dănuţ, tot scuturîndu-se, tot gudurîndu-se, plin de vorbe dulci, dar vorbind prea tare: Uu-iuuu, hau-hau!

Din farfuriile schimbate se înălţă mirosul fripturii... Chemaţi de el, dulăii din ogradă — cu ochi de haiduc şi sfieli de căprioară — răsăriră întunecaţi pe scări... şi nu îndrăzniră... Subt garda picioarelor mesenilor, pisicile se strînseră mai tare, mute, c-un fior de frig de-a lungul spinării.

— Patapum, stîng! Patapum, drept! Patapum, stîng! Patapum drept! comandă Olguţa — în picioare pe scaun — nemaiţinînd samă de nimic.

C-o ureche neagră pe ochi şi una răsfrîntă pe ceafă, castanie; cu bot crocodilian; pieptos; cu picioarele strîmbe; cu mers legănat şi chilos de atlet în frac, *basset*-ul Patapum, ghiduşul ghiduşilor şi "bucuria Olguţei", îşi făcuse apariţia. În timpul zilei nu-l putea descoperi nimeni. Se ascundea ca o tragediană răscoaptă de lumina soarelui.

Veni de-a dreptul la Olguţa, conştient parcă de ilaritatea care-l întîmpină. Se opri la picioarele scaunului, aplecîndu-şi capul într-o parte, ca cineva care spune: "Aud?"

— Patapum, drepţi!

Patapum făcu un sluj ostăşesc.

— Patapum, bum!

Patapum căzu drept pe spate.

— Patapum, sus!

Patapum învie dînd din coadă.

— Patapum, hap!

Cu o strîmbătură acră, ca la unt de ricină, Patapum înghiți musca oferită.

— Bravo, Patapum!

Patapum făcu o piruetă, şi înflori sluj, cu jumătate din friptura Olguței în dinții ilari.

Monica rîdea cu hohote. Îi căzură lacrimi pe friptura surprinsă. Doamna Deleanu rîdea cu ochii la Monica; domnul Deleanu, cu ochii la Olguța; Olguța, în brațe cu Patapum; şi lampa roză, tuturora.

Demn, Dănuț întinse o bucată de friptură lui Ali: singurul rest de seriozitate cu care mai putea vorbi — şi care-l asculta.

— Ali! țipă ascuțit Olguța, sărind de pe scaun cu mînile pe urechi.

Din brațele ei, expulzat, Patapum se rostogoli pînă subt botul lui Ali, care, de sus, aruncă o privire dezgustată bătrînului nemernic.

Acoperindu-şi pletele cu mîinile, Olguța îşi ascunse capul, violent, în brațele doamnei Deleanu.

— Ce-i, Olguța? Ce s-a întîmplat?... Hai, spune, Olguța!

— Ai amuțit, Olguța? Tu!!

— S-a dus! țipă Olguța înnăduşit în rochia doamnei Deleanu.

— Cine?

— Liliacul! țipă ea scuturîndu-şi fiorii în brațele mamei ei.

Un mieunat strident străpunse tăcerea.

— Unde-i?

— ...Uf! S-a dus.

Doamna Deleanu închise ochii, cutremurîndu-se. Strigoiul moale al pletelor zburase afară, frîngînd un trăsnet negru pe tremurul luceafărului.

— Hai, Olguța. S-a dus... Sigur că s-a dus.

— Nu cred.

— Olguța, lasă copilăriile!

— Papa, s-a dus? întrebă Olguța, trăgînd cu coada ochiului.

— Da, da! S-a dus.

Olguța sări drept în sus, cu ochii țintă în ochii lui Dănuț.

— Eram sigură că rîzi! Nu-ți dau voie să rîzi de mine! Eu nu mă tem de nimeni.

— Numai de lilieci! şopti suav Dănuț, încordîndu-şi picioarele subt masă.

— Bravo, Dănuț! aprobă domnul Deieanu. Chipul dinafară al lui Dănuț nici nu clinti, de

teamă să nu-l descopere ceilalți pe cel dinlăuntru. Olguța se-ncruntă o clipă numai şi pufni de rîs.

— Ai dreptate!... Ce bine că s-a dus!... Papa, de ce mă tem eu de lilieci?

— Întreab-o pe mama.

— Mamă, tu ştii de ce mă tem de lilieci?

— De unde vrei să ştiu? ridică ea din umeri privind pieziş pe domnul Deleanu.

— Atunci de ce m-a trimis papa la tine?

— Întreabă-l!

— Eu ştiu, dădu din cap cu tîlc, Olguța.

— De ce, mă rog?

— Să spun?

— Spune.

— Fiindcă şi tu te temi de lilieci!

— Olguța, nu fi obraznică!

— Şi eu mă tem de lilieci! se spovedi Monica încă palidă.

— Sigur. Tu eşti prietena mea.

"Ce proastă-i Monica", gîndi c-un fel de respect Dănuț, pe care nimeni nu-l ştia că se temuse, decît pisicile de subt masă, călcate pe coadă.

— Dănuț, strînge-ți şervetul.

Pe-al Olguței îl păturise Monica, aşa că ochii lui Dănuț întîlniră o dezamăgire — şi pe deasupra ochii Olguței, la pîndă. Vra să zică Olguța nu uitase spiritul făcut pe socoteala ei!... Dănuț se concentra asupra şervetului.

— Mamă, hai să vorbim franțuzeşte, propuse Olguța, aruncînd o privire spre Dănuț.

— Cum nu? consimți surprinsă, dar cu plăcere, doamna Deleanu.

— Mamă, eu pot să mă scol? întrebă Dănuț; luîndu-şi inima în dinți.

— De ce, Dănuț;? Stai cu noi. Vorbim, cu toții, împreună.

Dănuț clipi, înghiți şi se supuse; Răzbunarea Olguței începea.

— Olguța, *que fais-tu en ce moment?* (1) începu doamna Deleanu.

— *Ça c'est trop simple,* maman! Poses moi *une autre question... plus difficile: n'est-ce pas, mon frère?* (2)

— Est-ce *que tu as mal à la tête, mon frère?... Dis vrai! Şi c'est oui, que je ne te dérange plus*. (3)

— Dă-mi pace! mormăi Dănuț, primenindu-şi obrajii cu altă roşeață.

— *Voyons, mon petit, dis cela en français, au moins!...* Dănuț, comment *dit-on en français (4):* lasă-mă-n pace?

— *Laisse-le tranquille, maman, il ne comprends pas! (5)* disprețui Olguța pe Dănuț, cu vorba, cu tonul şi cu mişcarea buzelor.

— Olguța, *sois plus aimable*!(*6)*

— *Mais puisque je dis la vérité, maman! (7)*

Domnul Deleanu îşi muşcă buza. Îi creştea inima auzind-o pe Olguța polemizînd într-o limbă pe care abia o învățase, şi mai mult din auzite, cu accent corect şi dezinvoltură. ,,Ce temperament de avocat!" regretă el.

— Olguța, *tu n'as pas raison! (8)* apără doamna Deleanu pe Dănuț, stăpînindu-şi un zîmbet.

[1] Olguța, ce faci tu în această clipă?

[2] E prea simplu mamă! Pune-mi altă întrebare... mai grea: nu-i aşa frate?

[3] Te doare capul, frațioare?... Spune drept! Dacă da, să nu te mai deranjez!

[4] Ascultă, micuțule, cel puțin spune asta în franceză!... Dănuț, cum se spune în franceză...

[5] Lasă-l în pace mamă, nu înțelege!

6 Olguța, fii mai amabilă!

7 Dar totuşi, eu spun adevărul, mamă!

8 Olguța, tu n-ai dreptate!

— *Qu'il le prouve! (1)* gesticulă Olguța.

Dănuț ştia franțuzeşte cît şi Olguța. N-avea însă curajul să vorbească. Se jena, ca şi de recitarea poeziilor în salonul cu musafiri.

— *Allons, mon petit, reponds(2)* îl somă doamna Deleanu.

Lui Dănuț i se urcă sîngele la cap. Adunîndu-şi puterile, smulse din tăcerea lui înnourată o expresie auzită de la domnul Deleanu, şi o fulgeră pe Olguța în franțuzeşte.

— *Je m'en fiche! (3)*

— *Alors, va te coucher! (4)* încheie aspru doamna Deleanu.

Dănuț porni. În antret era întuneric. Se întoarse îndărăt în pridvor, şi se aşeză pe scări între cînii ciobăneşti care nu ştiau franțuzeşte, dar ştiau să muşte... Cu accent de violă, Monica, la rîndul ei, intrase în tabăra duşmanilor...

— Patapum, *comment font Ies avocats? (5)*

— Hau-hau!

— Cest *bien*.... Patapum, *comment font les magistrats?(6)*

Patapum închise ochii şi căzu narcotizat.

— Hai, Monica!... *Şi* Patapum ştie franțuzeşte! vorbi tare Olguța, trecînd cu Monica de mînă pe lîngă Dănuț.

Dănuț, tot pe scară, între cîini, îşi strînse dinții şi tăcu patriotic în noaptea românească.

[1] Să dovedească!

[2] Hai, micuțul meu, răspunde...

[3] Nu-mi pasă!

[4] Hai, du-te la culcare!

[5] Patapum, cum fac avocații! (Patapum a devenit nume propriu din expresie interjecțională, care s-ar putea traduce: hodoronc-tronc.)

[6] E bine!... Patapum, cum fac magistrații?

— La ce te gîndeşti, Alice?

— ...La nimic... Îmbătrînim... Copiii cresc mari...

— Da...

— Ca mîine-poimîne casa rămîne goală... noi mai bătrîni...

— Ce putem face?

— Nimic! Să-i creştem pe ei, şi să ne privim tot mai rar în oglindă...

— Oglinzile de-acum înainte sînt numai pentru ei, ca şi noi.

Tăcură...

— Olguța şi Monica, puneți-vă paltoanele. Şi tu, Dănuț!

— Puneți-l şi tu, Alice, să nu răceşti.

Se pornise parcă o mişcare undeva pe cer sau pe pămînt. Nici vînt şi nici murmur de frunze nu era.

O clipă, broaştele-amuțiră. Şi din tăcerea lor de inimi zbuciumate, care s-au oprit delaolaltă, buhaiul de baltă se tîngui aşa de simplu şi de trist! Şi broaştele-ncepură iar, dar altfel, căci de pe zări desprinse, se apropia încet, cu amfora răcoarei pe umărul ei gol de lună plină, adevărata noapte.

— Monica, ți-a plăcut ce i-am făcut?

"Săracu Dănut !" gîndi Monica, revăzîndu-l din nou singur pe scară între cîini. Şi cu glas tare:

— Dănuț nu ştie franțuzeşte?

— Cum să nu ştie?! îl apară jignită Olguța, scuturîndu-şi trupul în căderea albă a cămeşei de noapte.

— Atunci de ce nu vrea să vorbească?

— Aşa-s băieții... proşti!... Monica, încheie-mă la gît.

— Cum? Dănuț îi prost? se mira Monica, prinzîndu-i nasturele în cheutoarea guleraşului.

— Am spus eu asta?

— ...Da. Tu ai spus că băieții îs proşti.

— Sigur.

— Atunci cum?

— El nu-i prost... Da aşa-s băieții!

— Olguța, tu nu-ți pui papucii?

— Nuu! Aşa-i bine! Scoate-i şi tu! Aşa-i că-i altfel cu picioarele goale?

— Ce frumos e, Olguța! zîmbi fetița, călcînd desculță în apa lunii.

— Vezi, dacă m-asculți!

— Acum ce facem?!

— Ne batem cu perne, îi dovedi Olguța, aruncîndu-i un puişor.

— Tu nu te-nchini, Olguța? o întrebă, ferindu-se, Monica.

— După ce ne batem cu perne!

— Nu. Eu mă-nchin.

— Hai şi eu atunci!

Îngenunchind pe pat, Monica se rugă în gînd cu ochii închişi "Tatăl nostru cel din ceruri"... Olguța, cu glas tare, în picioare... Se opri ca să îndrepte icoana strîmbată de inaugurarea bătăii cu perne.

— Monica, tu ai vrea să fii Maica Domnului?

— ...în numele Tatălui, al Fiului şi-al Sfîntului Duh, amin... Ce-ai spus, Olguța? o întrebă Monica, desprinzîndu-şi fața din cerul bunicei.

— Hai să ne batem cu perne!... Num... tată... fiu... duh... amin.

Dănuț ştia de ce dormea Ali pe covor în odaia lui, în loc să doarmă afară, în pridvor. Dar nimeni nu trebuia să ştie nici ce ştia Dănuț, nici că Ali sforăia în odaia lui, încolăcit pe covor ca un continent de purici. La drept vorbind nici lui Dănuț nu-i prea venea-ndămînă să ştie ce ştia, fiindcă ştiind, frica de noapte şi singurătate, nenumită, îl privea gata să vie, ca cineva strigat pe nume.

— Hai să mă dezbrac, se îmbărbăta Dănuț, sculîndu-se zgomotos de pe pat.

Începu să-şi scoată hainele, cu mişcările factice ale actorilor cînd reproduc pe scenă gesturile mici de toate zilele. Din odaia Olguței răsunară moi bufnituri de perne şi rîsete de două glasuri.

"Ce bine-i să fii însurat"... Şi se gîndi deodată cu nedumerire că într-o zi chiar el, Dănuț, va fi mare... Îşi ridică ochii în oglindă şi privi sus, cu capul dat pe ceafă, locul unde va fi capul unui Dănuț... capul lui Dan de peste mulți ani... Parcă nu-i venea să creadă!...

Adică va veni un străin, un uriaş, îl va înghiți pe Dănuț, şi cu Dănuț în ei va face pe ceilalți să creadă că-i însuşi Dănuț?... Ciudat!... Şi Dănuț unde va fi?... Dănuț nu va mai fi nicăieri...

— Nu vreau! se împotrivi Dănuț, ca în fața morții şi-a mormântului.

Nu-i aşa! Dănuț va fi în el, ca un ou mic de lemn într-un ou mare... Nu-i totuna!... Fiindcă uriaşul va fi tot Dănuț... Cum asta? Şi mic şi mare?... Capul lui Dănuț îi ajunge pînă la buzunarul de la jiletcă, unde-i ceasul tatei, şi totodată, capul uriaşului e însuşi capul lui Dănuț? Ciudat!... Ca şi cum ai ține capul între mîini, şi capul ar gîndi deoparte — cum? poate să gîndească aşa! Şi trupul fără cap, s-ar gîndi şi el!... Foarte ciudat!...

"Oare şi tata a fost mic?... Sigur c-a fost..." Vra să zică a fost odată un copil de-o vrîstă cu Dănuț, frate cu Dănuț şi cu Olguța, dac-ar mai fi, şi acuma nu mai este decît tatăl lui Dănuț... Da unde-i celălalt?... S-a dus sau e în el?... Dacă l-ar tăia pe tata în două, l-ar găsi pe celălalt? Sigur că nu!... În trup e scheletul, inima, plămînii... Dănuț a învățat la şcoală tot ce-i în trupul tatei. Atuncea unde-i celălalt?

"Oare nu-s eu?"

Dănuț clipi amețit,

...El e copilul tatei... şi-al mamei! Ciudat!... Să fii unul singur şi să fii copilul a doi oameni!... Unu plus unu face doi... Asta-i sigur! A învățat la aritmetică... Atunci de ce Dănuț e copilul *şi* ai tatei, *şi* al mamei?...

Şi cum se fac copiii?...

"Oare eu am să fac copii?"

Dănuț se privi cu spaimă în oglindă.

"Eu îs băiat!" se linişti el, ca şi cum s-ar fi amăgit pe sine ca pe

altcineva mai mic decît el şi mai neştiutor...

"Olguța are să aibă copii", o pedepsi Dănuț.

...Olguța!... Olguța e sora lui!... De ce?... Fiindcă şi ea e a tatei şi a mamei... Nu se poate!... Olguța e a mamei, şi Dănuț al tatei... Mama e femeie... Cum poate să facă o femeie un băiat!... Atunci tata l-a făcut pe Dănuț?... Bine, da motanii nu fac pui; numai pisicile fac!... Asta-i altceva!... Nu spune mama că Dănuț e băiatul ei? Oare mama spune minciuni?.. De ce e mama femeie?... Are păr lung?... Tata are musteți!... Mama are rochie!... Şi tata ar putea să-şi puie rochie!

Închipuindu-şi-l în rochie, Dănuț zîmbi.

...Tata e avocat... şi mama e femeie... Oare şi Dănuț va fi avocat?... Nu-i vine să creadă!...

Cum poate oare să vorbească tata un ceas în şir fără să cetească?... Oare învață pe de rost? Nu se poate!... Numai poeziile se pot învăța pe de rost!... Tata e foarte deştept... de asta poate vorbi un ceas!... Şi Olguța e foarte deşteaptă... Dănuț se teme de Olguța... El e premiant întîi, dar Olguța e foarte deşteaptă... Cu ea nu se poate pune... Oare Dănuț îi prost?... Aşa crede Olguța, da nu-i adevărat!... Cum poate să fie Dănuț prost, cînd Dănuț vede cum e Olguța şi cum e el singur!... El nu poate vorbi ca Olguța... Atunci?... Asta-i altceva! Dănuț ştie că nu-i prost fiindcă el are turbinca lui Ivan... Olguța nu ştie că Dănuț e deştept... chiar foarte deştept!... Dacă-ar asculta Olguța ce gîndeşte Dănuț!... Ce păcat!... Cu Olguța poate vorbi numai.

Dănuț se privi deodată în oglindă... El vorbea sau altcineva?... Îşi pipăi mînile, una pe cealaltă... Făcu mişcări cu degetele, cu brațul...

...Vra să zică el, Dănuț, era stăpînul lui: tot Dănuț. El poruncea şi el asculta... aşa cum trebuia să asculte Dănuț pe mama şi pe tata... El putea face cu el orice!... Spunea mîinii: "Întinde-te", şi mîna se întindea... Dacă i-ar fi spus: ,,Zgîrie-l pe Dănuț", l-ar fi zgîriat?... Nu... De ce nu mai asculta?... Fiindcă n-avea cum s-o sileascâ... Ba avea! Cu cealaltă mînă... Nici aşa! Nici una n-ar fi vrut să-l zgîrie... De ce?... Fiindcă nu le putea pedepsi... Ba da! Putea să le muşte!... Dar nici dinții nu vroiau să-l muşte pe Dănuț!... Aşa-i! Mîinile care nu vor să-l zgîrie sînt mîinile lui!... Oare şi degetele gîndesc?...

— Ce-i asta, Dănuț? În loc să dormi te uiți în oglindă? Ia, mă rog!

Doamna Deleanu, în chimono, făcea rondul de noapte, pe tăcute, ca toți cei care-l fac.

— Te-ai spălat pe dinți?

— M-am spălat.

— Mînile ți-s curate?... Ia să văd... Dănuț — Dănuț! Pentru ce-s făcute periile de unghii?

"Pentru mata, mamă, ar fi răspuns Olguța", gîndi Dănuț, roşindu-se.

— Să vii mîne dimineață să-ți tai unghiile. Ai auzit?

— Am auzit.

— Şi-acuma culcă-te... Dănuț! Da asta ce mai e? înmărmuri doamna

Deleanu, descoperindu-l pe Ali... Marş, Ali!

Ali deschise ochi de cuvios călugăr descoperit de stareță la maici şi ondulă spre uşă.

— Ce caută dumnealui aici?

— A venit singur, mamă!

— Cred, bine ! Asta mai lipsea!... De ce nu l-ai dat afară?

— ...Am uitat.

— Noroc că mi-am adus eu aminte!... Da tu ce cauți aici??

— N-aveam chibrituri, mamă!...

Capul Olguței răsărise atent, prin crăpătura uşii care dădea în antret.

— Umbli cu picioarele goale? Olguța!

— Nu-mi găsesc papucii! Am să-i arăt eu Anicăi!

— Ba te poftesc să te culci!

— Ce cauți la *mine* în odaie? se oțărî Dănuț.

— Eu vorbesc cu mama! Asta-i casa mamei. De ce n-o dai afară pe mama?

— Olguța, lasă-l în pace!

— Mamă, l-ai dat afară pe Ali?

— De asta ai venit!... Hai la culcare! Repede, Olguța!

— Mamă, cînii fac ploşnițe?

— Ce? Ai găsit ploşnițe? se spăimîntă doamna Deleanu.

— Nuu! Da-ntreb aşa!

— Olguța, ai să mă-nnebuneşti!

— De ce, mamă dragă?

— Te rog, lasă-l pe Dănuț să doarmă!

— Eu nu-l las? EI nu mă lasă pe mine!

— Olguța!

— Iaca mă duc... Mamă dragă, tare-ți şade bine în chimono!

Doamna Deleanu întoarse capul spre fereastră, să-i zboare rîsul acolo de unde răsar fluturii.

— Noapte bună, Dănuț!

Îl sărută pe frunte, stinse lumînarea, şi ieşi lăsîndu-l pe Dănuț cu lumina lunii... şi cu ceva care nu intrase încă în odaie... Dar inima lui Dănuț auzea venind, tăcută, mută, ascuțită ca umbra unui zbor de liliac, spaima.

...începu un gînd să povestească în gura mare, asurzitor, ca un papagal, tot dialogul cu Olguța şi cu mama: "Eşti un prost! Eşti un prost! Eşti un prost! Du-te şi-o bate pe Olguța! Nu ți-i ruşine să te facă de rîs! Să te facă de rîs..."

Şi-un alt gînd, dimpreună cu celălalt, şoptea ca şerpii: ,,...În cimitir, se ridică din mormînt strigoiul. E galbăn la față, ochii negri ard; dinții şi unghiile cresc, cresc... şi strigoiul vine fără să-l auzi, prin lumina lunii... În cimitir, în cimitir... Şi nici nu-l auzi cînd vine..."

Deschise ochii: spaima lunii umplea odaia... Se smulse de pe pernă şi

repede întoarse capul: nu era nimeni la spate, dar poate plecase şi venise la loc...

"...Strigoii caută sînge de om tînăr..."

"...De fată tînără!" țipă alt gînd de-al lui Dănuț.

Îşi făcu semnul crucii... Se culcase fără să spuie rugăciunea. Se făcu palid în paloarea lunii.

Olguța lăsă lingura în gavanos, gavanosul îl vîrî în sobă. Monica se vîrî în pat. Hotărîtă, Olguța porni spre uşa dintre odaia lor şi a lui Dănuț, de unde răsunau bocăniturile.

— Cine-i acolo?

— Eu.

— Cine, eu?

— Eu, fratele tău.

— Nu cred!

— Dacă-ți spun!

— Şi ce vrei?

— Să-ți spun ceva.

— Spune.

— Deschide uşa.

— Pentru ce?

— Ca să-ți spun.

— Şi ce-mi dai dacă deschid?

— Spune tu, ce vrei?

Olguța se-ncruntă. Nu mai înțelegea nimic.

— Olguța, nu deschide! o îndemnă tainic Monica.

— De ce să nu deschid?

— Deschide Olguța, răsună tare şi grăbită vocea lui Dănuț.

— Să-mi dai puşca ta.

— Ți-o dau!

— Jură-te.

— Spun pe onoarea mea.

— Spune: jur.

— Deschide, Olguța. Jur pe onoarea mea.

Olguța răsuci cheia, apăsă clanța şi brusc deschizînd, răsări în prag.

— Unde-i puşca?

— Ia-o.

Olguța desprinse puşca, nelăsîndu-l pe Dănuț să încalce hotarul.

— Buftea! îl încercă ea, înarmată cu puşca.

— Poți să-mi spui! Nu mă supăr.

— Atunci nu-ți mai spun.

— Cum vrei tu.

— Da tu ce vrei?

— Olguța... vreau să mă împac.

— Vrei să te-mpaci?

— Da.

— Spui drept?
— Spun drept.
— Atunci intră.
Dănuț respiră.
— Monica, şi cu tine vreau să mă împac.
— Ce bine-mi pare, Dănuț. Hai să ne sărutăm.
Se sărutară entuziasmați: Dănuț în vînt, din grabă, Monica-l sărută pe nas, din greşeală.
— Ce facem? se-ntrebă Olguța.
— Dă-i şi lui, Olguța, cercă s-o înduplece Monica.
— Tu zici să-i dau?
— Da, Olguța, de ce să nu-i dai?
— Ce vreți să-mi dați? se nelinişti Dănuț.
— Da juri? interveni Olguța.
— Da n-am jurat?
— Pentru puşcă!
— Bine, jur!
— Zi după mine: Mă jur...
— Copii, voi nu dormiți? întrebă din capătul antretului doamna Deleanu, pentru a doua oară.
— Monica, spune tu că dormim; pe tine te crede.
— ...încă nu, *tante* Alice.
— Noapte bună, Monica. Să ştii că te-aud, Olguța!
— Mă jur... Hai, Olguța! începu Dănuț în şoaptă.
— Aşteaptă să găsesc!... să am crampe.
— ...să am crampe...
— Olguța, asta nu-i jurămînt, asta-i blestem! se înfricoşa Monica.
— Da? Foarte bine. Zi după mine... Ce-am spus?
— Să am crampe... se strîmbă binevoitor Dănuț.
— ...şi să stau în pat toată vacanța...
— ...şi să stau în pat toată vacanța...
— ...şi să mă puie doctorul la dietă...
— ...şi să mă puie doctorul la dietă... se îngrijora Dănuț.
— ...fără de dulciuri...
— ...fără de dulciuri... oftă el amar.
— ...dacă oi spune cuiva...
— ...dacă oi spune cuiva...
— ...ce-are să-mi arate...
— ...ce-are să-mi arate...
— ...Olguța...
— ...Olguța...
— Amin!
— Bagă de seamă!... Şi-acum, poftim puşca înapoi,
— De ce, Olguța?
— E puşcă de copil! Mie nu-mi trebuie!

— N-o primesc. Am dat-o.

— Atunci o țin pentru Monica... Ai s-o pui în patul păpuşelor. Auzi, Monica?

...Albi pelerini ai căilor de lună pe covoare, trei copii desculți, în lungi cămeşi de noapte — unul cu cozi blonde, doi cu plete brune — poposiră în jurul unui gavanos cu dulceață.

Şi toți trei mîncau din aceeaşi lingură, subt privirea aceleeaşi bunice, din dulceața aceloraşi uriaşi — jos, pe covor.

II

CĂSUȚA ALBĂ ŞI ROCHIȚA ROŞIE

Moş Ghoorghe, mai-marele grajdului, avea locuință la curtea boierească: încăpere înaltă, bine văruită, cu pat curat înfățat, ferestre cît icoana cea mare a bisericii din sat, şi mîncare adusă de Anica de la masa boierilor.

Dar moş Gheorghe avea şi gospodăria lui. Căsuța cea mai la o parte de sat — nu tare — şi cea mai apropiată de curte — nu mult, cît poate cumpăni un cîne ciobănesc între turmă şi păstor — era a lui moş Gheorghe.

— Ce-ți trebuie, moş Gheorghe, casă?... Copii n-ai; mama Anica — Dumnezeu s-o ierte; caii ți-s aici; aici-s şi eu, şi *Olguța,* îl dojenea, eu bunătate, doamna Deleanu. Ia-ți beleaua de pe cap!

Moş Gheorghe încrețea fruntea, c-un zîmbet viclean în ochii micşorați.

— Ştie... Ştie el moşu!

În dosul casei, cam pe deal, se întindea livada cu prunii şi vişinii care coboară primăvara din cerul albastru în straie mirositoare; devale se lărgea ogorul în care iese grîul verii ca o înviere din biserică.

— Moş Gheorghe, nu mai ai putere. Să trimet oamenii să-ți are.

— Ferească Dumnezeu, cuconiță! Să-ți ajute Cel-de-Sus, da să-mi dai numai boii şi plugul.

În casa lui moş Gheorghe intra numai preotul la zile mari, vreo nuntă cînd era nevoie de-o casă mai încăpătoare, şi Olguța oricînd vroia. Nepoftită, însă, Olguța nu venea; asta nu înseamnă că nu venea des.

Moş Gheorghe n-avea cîne. "La ce? Eu şăd la boieri*; cine* să vadă de el?" Dar în vîrful casei era un cuib de cocostîrc cu toaca de asfințit a pliscului în el.

— Fiindcă are inimă bună moşul, îşi tălmăceau sătenii prieteşugul cocostîrcului cu o casă mai mult nelocuită.

De aceea, pesemne, în gospodăria fără cîne a veteranului de la şaptezeci şi şapte, făcătorii de rele nu intrau.

— Mamă dragă, ce sărbătoare-i azi?

— Azi?... Nu-i nici o sărbătoare! Ce ți-a venit, Olguța?

— Eu credeam că-i sărbătoare, mamă dragă!

— Mamă dragă, mamă dragă! Grozav mă mai iubeşti! Spune mai bine, ce vrei de la mine?

— Eu??? Nimic!... Aş vrea numai să văd cum îi şade Monicăi cu rochia albastră...

Doamna Deleanu iscodi în zădar ochii Olguței. Ochii nu destăinuiau mai mult decît vorbele, adică mai lămurit, fiindcă ochii Olguței...

— Monica, tu vrei să-ncerci rochița albastră?

— Sigur că vrea! comentă imperativ Olguța roşeața Monicăi, înainte de-a o vedea.

— Vreau, *tante* Alice, îngînă Monica porunca Olguței, încîntată că i se împlinea o vinovată dorință nu din vina ei.

Rochița albastră o aştepta pe Monica de la începutul vacanței. Doamna Deleanu i-o făcuse de îndată, dar Monica o încercase numai. Pe atunci, Monica îşi iubea rochița de doliu nu ca o datorie, ci ca o amintire de la bunica.

Într-o zi, Dănuț, Olguța şi Monica se jucau de-a culorile: născocire de-a Olguței.

— Ce culoare ai vrea să fii tu?... Spune repede, că altfel spui minciuni şi mă supăr!

Luat din scurt, pe neaşteptate, de glasul şi ochii Olguței, Dănuț se zăpăcise. Nici nu-i trecuse prin cap una ca asta! Ce-avea el cu culorile!

— Albastru, Olguța, se hotărîse el, scos din încurcătură de culoarea cerului.

— Şi de ce-ai vrea să fii albastru?

— Fiindcă-i frumos.

— Daa?!

— Sigur! se înverşunase Dănuț.

— Foarte frumos?

— Foarte frumos.

— Cel mai frumos?

— Cel mai frumos.

— Nu-i adevărat. Roşul e mai frumos, foarte frumos, cel mai frumos.

— Ba albastrul e şi mai frumos.

— Spui minciuni. Spune şi tu, Monica.

— ...Eu nu ştiu!

— Atunci şi tu spui ca şi mine, şi noi avem dreptate, biruise Olguța.

...Vra să zică, şi lui Dănuț îi plăcea albastrul... De-atunci, Monica începuse să aştepte rochița de culoarea lui Dănuț. Doamna Deleanu nu mai îndrăznea să i-o dea, de teamă să n-o mîhnească. Monica nu se încumeta s-o ceară... Şi tare se temea Monica să n-o supere pe bunica ei!... Şi nici pe Olguța n-ar fi vrut s-o trădeze.

Monica urmă în ietac pe doamna Deleanu. Olguța intră o clipă după

ele şi dădu să iasă.

— Olguța, unde te duci?

— Vreau să vorbesc cu papa.

— Olguța, azi nu-i lucru curat cu tine!

— De ce?

— Bine, Olguța, n-ai spus tu că vrei să vezi cum îi şade Monicăi cu rochița albastră?

— Ba da, eu am vrut.

— Atunci de ce te duci?

— Fiindcă... Zîmbi. Mamă dragă, eu am mai văzut-o pe Monica în pantaloni! Pînă ce se îmbracă, eu mă întorc.

Cînd făcea vizite, Olguța nu intra niciodată într-o odaie înainte de-a bate la uşă. O singură uşă făcea excepție de la acest tratament: uşa odăii lui Dănuț, în care Olguța bătea cu piciorul cînd nu vroia să intre, dar vroia să-l scoată pe Dănuț — şi pe care o deschidea pe tăcute cînd vroia să-l surprindă.

Olguța bătu o toacă discretă în uşa biroului domnului Deleanu.

— Intră.

— Am venit să te văd, papa.

— Bine, dragu tatei... Poate vrei ceva?

— Nuu, papa! Am venit să te văd.

— Uite un scaun, Olguța. Aşa, stai jos.

— Ca o clientă, papa!

— Dragu tatei... De-aş avea clienți ca tine aş cîştiga toate procesele.

— Tu pierzi procese, papa?

— Sigur. Pierd şi eu ca oricare altul!

— Papa, dac-aş fi eu judecător, tu n-ai pierde nici un proces.

— De ce, Olguța? Tata n-are dreptate întotdeauna.

— Da... numai mama are!

Domnul Deleanu privi spre fereastră, ferindu-şi fața de ochii Olguței; se întoarse la loc din cale-afară de serios.

— Papa, eu ştiu întotdeauna cînd rîzi tu.

— Fiindcă şi mie îmi vine să rîd.

Începură să rîdă amîndoi.

— ...Şi-l iubeşti tu pe tata?

Olguța se încruntă.

— De ce mă întrebi? Parcă tu nu ştii!

— Ştiu, ştiu! Da-mi place să mi-o spui tu.

— Mie nu.

— De ce, Olguța?

— Aşa... Nu ştiu...

— Vrei bomboane?

— *Merci...* Papa, de ce nu fumezi tu? Fiindcă-s eu aici?

— Nu, Olguța. Uitasem... Vrei tu să fumez?

— Da, papa. Ție-ți stă bine cînd fumezi.

Domnul Deleanu înşurubă ţigara răsucită în ţigaretă. Olguţa aprinse un chibrit oferindu-i cu băgare de seamă flacăra conică.

— Fuuu! Papa, de ce-i mai frumoasă o lulea decît o ţigaretă?

— Fiindcă-ţi place ţie.

— Eh, papa! Asta-i altceva! Da ţie nu-ţi place luleaua?

— Ba îmi place.

— Atunci de ce nu fumezi cu luleaua?

— M-am deprins cu ţigareta... şi nu fac bine! Cu luleaua numai pufăi; nu tragi în piept cum fac eu, pildui cu voluptate domnul Deleanu.

— Şi luleaua o mai ai?

— Sigur. Am mai multe.

— Şi ce faci cu ele?

— Le ţin şi eu degeaba.

— Degeaba?

— Adică mai dau cîte una la vreun prieten.

— Papa, tu mă iubeşti pe mine?

— Nuu!

— Ba da.

— Cum vrei tu!

— Papa, da mă iubeşti mai mult decît pe prietenii tăi?

— Mai încape vorbă?!

— Atunci dă-mi şi mie o lulea.

— O lulea?

— Dacă mă iubeşti, papa!

— Şi ce vrei să faci tu c-o lulea?

— S-o am şi eu la mine... aşa, de frumuseţă.

— Bine, Olguţa... Uite... Alege-ţi tu una pe placul tău.

Deschise un saltar ticsit cu felurite unelte de-ale fumatului.

— Uite, Olguţa: asta-i frumoasă şi-i mică; de spumă de mare. Numai bună pentru tine. Îţi place?

— Îmi place, papa. Da eu vreau una mare.

— Alege-ţi una mare atunci!

— Asta-i bună, papa? întrebă Olguţa, punând mîna pe cea mai mare.

— Bună, cum nu?! Asta... asta o am şi eu de la un franţuz care acorda piane la Iaşi... A murit, săracu! Ce om cumsecade!... Excelentă pipă.

— Atunci o iau pe asta. *Merci,* papa. Am să ţin minte.

— Lasă, dragu tatii. Toate-s ale tale. Tu nu ştii că tata-ţi dă orice?

Olguţa îi dezmierdă fruntea şi părul.

— Ce păr frumos ai tu, papa! Parcă-i mătasă!... De-acuma mă duc.

— Ascultă, Olguţa, hai şi tu cu tata la pădure. Îl iau şi pe Dănuţ; poate vine şi mama. Facem o plimbare cu docarul.

Olguţa-şi trecu mîna pe frunte.

— Merg altădată, papa. Azi fac o vizită lui moş Gheorghe, cu Monica... Ştii, el ne-a poftit, plecă ea capul.

Domnul Deleanu îşi resfiră mustăţile... o măsură pe Olguţa... şi deschise din nou saltarul cu lulele.

— Olguţa, mai ia-ţi o lulea: să ai şi tu una.

Olguţa îi privi fruntea, zîmbind.

— Papa, tare eşti tu deştept! Merci. Mie nu-mi trebuie.

După ce plecă Olguţa, domnul Deleanu îşi luă fruntea în mîini, şi se gîndi îndelung, cu inima strinsă, întovărăşindu-şi copilul peste pragul vremii, departe...

"Cînd te gîndeşti că într-o zi Olguţa va fi mare... Biata Olguţa."

Monica pornise din salon îmbrăcată cu rochiţa neagră, urmînd-o încetişor — de bucurie stăpînită — pe doamna Deleanu.

Din ietac se întoarse ea în frunte, cu rochiţa albastră, însă Monica cea care intrase în ietac nu mai ieşise la loc. Atîrna în cuierul rochiilor, cu rochiţa neagră. Monica nu schimbase o rochiţă, ci un anotimp. Şi ochii, şi părul îi luceau altfel...

Cînd cerul e albastru toate lacurile limpezi ar fi numai albastre dacă n-ar fi soarele atît de despletit.

Dar părul Monicăi, împletit în două cozi, atîrna pe spate. Aşa că Monica era îmbrăcată în rochiţă de olandă albastră, decoltată cît trebuie ca să rămîie copil şi ca să aibă capul — cu ochii şi gura — tulpina gîtului întreagă.

Rochiţa se oprea deasupra genunchilor — doamna Deleanu nu făcea hăinuţe pentru evoluţia copiilor, ci numai pentru împodobirea unei vrîste — fiindcă genunchii copiilor pot fi sinceri ca şi obrazul lor şi tot frumoşi rămîn şi vii.

Şi Dănuţ era îmbrăcat la fel... Dănuţ creştea repede. Doamna Deleanu avea mult de lucru ca fiecare vrîstă să-şi aibă zestrea ei cochetă pentru toate anotimpurile anului. Totuşi, dulapurile nu erau ticsite cu hăinuţe strîmte sau cu rochiţe prea scurte. Hăinuţele şi rochiţele rămase pe loc în urma copiilor, îmbrăcau, în case nevoiaşe, alţi Dănuţi, alte Olguţe.

Monica nu era altă Olguţă. Monica era ca şi-Olguţa. De aceea, rochiţa albastră răsărise întîia, pe o nouă dumbravă la începutul căreia trecuse umbra unei rochiţe negre.

— Monica, ia uită-te în oglindă, o pofti doamna Deleanu la vernisajul rochiţei, ridicînd storul unei ferestre din salon.

Lumina amiezei suflă cu aur în oglindă iconiţa dimineţilor de primăvară. Monica plecă ochii în jos.

— *Tante* Alice, nu-i păcat? tresări teama în bucuria ei.

— Pui mic, nu-i păcat. Şi dac-ar fi, l-ar lua *tante* Alice asupra ei.

— Ce bună eşti, *tante* Alice!

Clanţa zvîcni.

— Am venit!

— Nu trînti...

— ...nu bufni, nu pocni! Mamă dragă, tare te iubesc!

— Olguța!

— Am spus o obrăznicie?

Doamna Deleanu începu să rîdă.

— Vezi, mamă dragă!

— Ia astîmpără-te! Uite-te mai bine la Monica.

— Ia să te văd, o luă în primire Olguța întorcînd-o spre ea... Foarte bine! îmi place !Grozav îmi place !... Mamă dragă, bine mai lucrezi tu!

— Slavă Domnului! Am auzit şi eu o laudă din gura ta!

— Azi sînt bine dispusă, mamă dragă!

— Ia te rog! Lasă-l pe tata să fie bine dispus cînd vrea. Tu trebuie să fii totdeauna.

— De ce?

— Fiindcă eşti copil.

— Poate... da azi sînt foarte bine dispusă! Şi tu, mamă dragă?

— Şi eu, dacă nu mă năuceşti.

— Îți spun eu, mamă, că azi îi sărbătoare.

— Olguța, ți-am mai spus o dată că nu-i!

— Cred... da parcă ar fi!... Monica, tu te dezbraci acuma, sau rămîi aşa?

— Las-o-n pace, Olguța! De ce vrei să se dezbrace?

— Eu nu vreau! Tocmai, m-aş fi mirat... Mamă dragă, uită-te la mine !

— Ce vrei?

— Eu? Nimic. Numai să te uiți.

— Bine, mă uit.

— Nu în ochi! Uită-te la mine, aşa, ştii tu: cum te uiți cînd mergem la teatru... Inspectează-mă.

— Ei, şi?

— Şi nu vezi nimica?

— Ba văd că ți-ai pătat rochița! Cînd ți-ai pătat-o?

— Ai văzut?... Cînd mi-am pătat-o? Tu ştii, Monica?

— Nici eu!.. Mamă draga, nu-i păcat să am eu o rochiță pătată?

— Păcat de rochiță!

— Şi de mine nu?

— De ce ai pătat-o?

— Eu?

— Da cine?

— Ea singură. Adică supa.

— Olguța!

— Vrei să mă pedepseşti, mamă?

— Te rog, spune-mi ce vrei?

— Şi-mi dai?

— Spune ce?

— Eu nu cer nimic. Da de ce să am o rochiță pătată? Eu nu vreau să am o rochiță pătată.

— Taci, te rog! Am înțeles... Ai văzut în şifonieră rochia cea nouă.

— Da, cînd ai scos-o pe-a Monicăi, ademeni Olguța dialogul spre biruință.

— Olguța, de ce spui minciuni?

— Eu nu spun minciuni.

— Taci... Tu nu ştiai că ți-am făcut o rochie nouă.

— Ba da, ştiam.

— Atunci de ce spui c-ai văzut-o acuma?

— Sigur. Acuma am văzut că-i gata.

— Şi vrei s-o îmbraci?

— Eu?... S-o-ncerc numai... ca şi Monica...

— Bine. Ai dreptate. Te rog numai să-mi răspunzi drept la ce te-oi întreba.

— Da, răspund.

— Tu ai vrut să te-mbraci cu rochia cea nouă, aşa-i?

— Da, consimți cu precauțiune Olguța.

— Atunci de ce nu mi-ai spus, ca un copil cuminte: "Mamă, te rog frumos să-mi pui rochița cea nouă"?

— Fiindcă nu mi-ai fi pus-o.

— De unde ştii?

— Ştiu eu. Mi-ai fi răspuns că azi nu-i sărbătoare şi c-am s-o pătez.

— Olguța! Olguța! Spune-mi drept, de ce eşti tu aşa de şireată?

— Taci, Olguța?

— Nu tac, da nu ştiu!

— Vezi, Olguța!

— Poate că ştii mata, mamă dragă!

— Hai să te-mbrac.

— Aha!

Dănuț închise uşa salonului, uşurel, rămînînd afară. Monica nu băgase de seamă.

— Hm!

Prin gaura broaştei o văzu din nou uitîndu-se în oglindă.

— Frumos!

A treia oară la fel.

— Bravo!

Şi a patra oară.

Vra să zică Monica se uită în oglindă! Monica-cea-cuminte, Monica-cea-ascultătoare, Monica... se uită în oglindă. Se uită şi Dănuț, dar el era băiat! Vra să zică Monica...

"Dar şi tu te uiți pe borta cheii!"

"Asta-i altceva!" răspunse Dănuț cu vorbe mute, gîndului obraznic.

Şi, ca să i-o dovedească, intră în salon brusc. Monica se uita pe fereastră.

— Hm!

— Nu ți-i prea cald, Dănuț? îl întîmpină Monica, gata să-i slujească în haine de împărătească.

— Treaba mea! Nu te-amesteca!

— Ți-am făcut ceva, Dănuț?

— Fă-mi numai!

— Nu-ți fac nimic, Dănuț.

— Ți-i frică!

— Nu mi-i frică, Dănuț... "mi-i milă de tine fiindcă te persecută Olguța", urmă în gînd, şi pe obrajii tot mai roşi, Monica.

— Nu ți-i frică? sfida el.

— Nu... De ce să-mi fie frică?

— Atunci de ce nu sări la bătaie?

— Eu nu mă bat, Dănuț .

— Fiindcă ai mînca bătaie?

Monica oftă... Păcat de rochița cea neagră!... De ce-o mai îmbrăcase pe cea albastră?... Păcat! Da ! Păcat!

— Taci?

— N-ai dreptate, Dănuț! dădu din cap Monica.

— Bine că ai tu!

— Dănuț, nu vorbi aşa urît!

— Du-te şi mă spune!

— Eu nu pîrăsc.

— Da te uiți în oglindă! replică victorios Dănuț, arătînd cu degetul oglinda goală.

— M-am uitat. *Tante* Alice mi-a spus să mă uit, şi eu m-am uitat...

— Hee! Ştiu eu ce spun!... Mai zi ceva!

— Spune, de ce te-ai uitat?

Ochii Monicăi se plecară mai tare şi inima-i bătu...

— Fiindcă nu era *nimeni,* fiindcă te-ascunzi, fiindcă te prefaci!

Cum ar mai fi vrut Dănuț să-l audă şi Olguța, vorbind aşa de mult şi de bine... Ce mare fericire!... Poate ascultă la uşă Olguța.

— Mai spune ceva. Cred şi eu! îmi întorci spatele! Aşa-i uşor să vorbeşti!

Monica plîngea, cu ochii închişi, ascultînd.

Dănuț se îndreptă spre uşă... Nu mai avea ce face... Mai zăbovi puțin în prag, aşteptînd o provocare. Se despărțea de Monica aşa cum te desparți de un succes fără aplauze: cu melancolie.

"Dănuț e supărat pe mine!... Bine, dacă-i aşa..." Mînia plînsului o înăspri. Îşi strînse batista cu

severitate, pedepsindu-şi rochița să fie pătată de lacrămi.

Doamna Deleanu se dădu îndărăt doi paşi...

— Olguța, stai liniştită.

Olguța nici nu clinti, ca şi cum rochița nouă, în acea clipă solemnă, s-ar fi putut scutura ca o tufă de măcieşi suprem înfloriți. Cu fruntea încordată şi cu ochii micşorați, doamna Deleanu avea privirea pe care-o au numai generalii tineri pentru oştile lor în preajma atacului; sculptorii pentru statui, înainte de-a şi le trimete la Salon; îndrăgostiții pentru

întîiul plic, înainte de-ai încredința destinul cutiei de scrisori; şi femeile coapte în oglindă, înainte de-a-şi pune mantoul de bal...

— Poți să-mi mulțumeşti!

— *Merci,* mamă dragă! răsuflă Olguța, mulțumind mai mult pentru vorbă decît pentru rochiță.

Un cusur numai, şi rochița ar fi trecut pe masa de operație!

— Vin' să te sărut, Olguța.

Olguța era a doamnei Deleanu. Asta era răsplata.

— Du-te să te vadă şi tata.

Asta pe deasupra.

Se încrucişară în antret. Olguța privi compătimitoare pe Dănuț.

— Credeai că eu nu ştiu?

— Ce să ştii? se cutremură Dănuț.

— Cum, ce să ştiu? Că mergeți la pădure cu docarul.

— Şi ce? Merg! izbucni Dănuț, antrenat de întîia victorie.

— Du-te!... Eu am refuzat! replică sarcastic Olguța.

— Ai refuzat? nu-şi crezu urechilor Dănuț.

— Eu nu mă rog să mă ia — ca tine. Eu refuz să merg, fiindcă aşa vreau!

"Bravo ție, Olguțo! o aclamară gîndurile lui Dănuț. Merg singur! Merg singur!..."

— Sigur! dacă vrei tu aşa! vorbi el ceremonios.

— Lasă, lasă! Crezi tu c-ai să mîi*?* Tata ține hățurile. Mi-a spus *el mie!* Pune-ți pofta-n cui!

— Aa! De asta ai refuzat!

— Ba de loc! Dacă mergeam eu, eu mînam. Eu ştiu să mîn. A spus şi moş Gheorghe.

— Atunci de ce nu mergi?

— Fiindcă nu vreau!

— Nu vrei?! zîmbi sceptic Dănuț... Şi pentru ce?

— Asta-i treaba mea!

— Nu zic!... Da eu vreau.

— Ce vrei?

— Să merg.

— Tuu? Vrea tata, *şi* asta-i altceva!

— Şi *pe* tine nu te ia: sîc!

— Pe mine?!... Hai să-ți arăt eu! Şi să nu mai spui sîc...

Apucîndu-l de mînă, îl smuci spre uşa biroului.

— Ce-i, copii? Mergem?

— Papa, spune tu dacă nu m-ai poftit la pădure şi eu am refuzat?

— Aşa-i, Olguța. Tu faci vizite azi. Te ia tata altădată. Bre, bre! Da frumoasă mai eşti!

— Vezi!

Dănuț era în prag.

— Acuma du-te cu docarul.

Dănuț se văzu afară, în fața uşii izgonitor închise.

— Lasă! Am să-ți arăt eu ție!

Feți-frumoşi din turbinca lui Ivan îşi pregătiră paloşele ca să retuşeze umilirea lui Dănuț.

Moş Gheorghe se gătise ca pentru horele din tinereță, hore care-i mai jucau în amintire uneori cînd bucuria nu-şi găsea astîmpăr nici tovarăş în trupul îmbătrînit. Se gătise fiindcă era în casa lui, şi fiindcă în casa lui avea să vie "duduița moşului". Acoperi cu o năframă strachina plină de pere busuioace culese una cîte una din vestita livadă a Oțălencii. Luă strachina, trecu prin tindă, şi o aşează deasupra unei bîrne de sus. Ca dintr-o cățuie rustică, tămîia aprinsă de soarele verii umplu încăperea...

"Hm !... Miroase bine a nu ştiu ce!... Unde le-ai ascuns, moş Gheorghe?"

"Ce s-ascund, duduița moşului?"

"Ia, nişte pere busuioace de la Oțăleanca."

"Oare?"

"Ba că da!"

"Ba că nu'."

"Iacătă-le, moş Gheorghe! Cum le dăm *noi gios?* Sus, moş Gheorghe, că mata n-ajungi."

Moş Gheorghe vorbea singur. Cu Dumnezeu, şi cu Olguța putea vorbi oricînd; glasurile lor țineau tovărăşie singurătății moşului.

O singură amărăciune avea moş Gheorghe: că nu va ajunge s-o vadă mireasă pe duduița moşului. Hei! atunci ar fi îmbrăcat moş Gheorghe hainele de mire şi numai ce-ar fi chiuit el de pe capră: "Hii-hii, băieții moşului !"

Şi-ar fi întins băieții un trap drăcesc să-i crească inima duduiței. Şi numai ce s-ar fi întors duduița moşului spre mire şi i-ar fi spus: "Aista-i moş Gheorghe. El m-o învățat să mîn caii."

Şi moşu ar fi zîmbit pe capră îndreptîndu-şi spinarea: "Hei-hei! Şi pe tine are să te mîie, că ştie duduița moşului să ție hățu!"

Dar mai avea moş Gheorghe, tot într-ascuns, *şi-o* bucurie mare: că după moartea lui...

— Iar, moş Gheorghe? îl mustra doamna Deleanu, văzîndu-l cu banii într-o *mîna* şi pălăria-ntr-alta.

— Dă!... Iar...

— Şi ce vrei să-ți cumpăr, moş Gheorghe?

— Lucru ales, cuconiță, ca pentru față boierească.

— Cît, moş Gheorghe, că-i bun şi ieftin.

— Ba, matasă, sărut mîna, că-i scumpă şi frumoasă.

— Şi pentru ce, *moş* Gheorghe? Că doar fată de măritat n-ai?

— Să hie... Ştie el moşu.

În fiecare toamnă, asupra plecării la oraş, se întîmpla la fel. Doamna Deleanu nu se dumirea. Dar nu se dumirea nici Oțăleanca, gospodină de frunte, ageră la minte şi iscoditoare. Din casa ei porneau spre casa lui

moş Gheorghe valuri-valuri, pînzeturi albe de tot soiul, plătite fără tocmeală.

— Pentru cine strîngi zestre, moş Gheorghe?

— Are el moşu pentru *cine!*

— Pentru cine, moş Gheorghe?

— Măi, fimee, măi, păcat că nu faci tu pînză cu limba aiasta... că multî ai mai face!

Sipetul braşovenesc — dar de la boierul cel bătrîn — era aproape plin. De asta moş Gheorghe nu ştia că mătăsurile din fund se tăiaseră. Nu cuteza el să umble în sipet cu mînile de la grajd. El umplea, privea, şi-atît! Din pricina sipetului, moş Gheorghe nu mai mîna caii la Iaşi, de doi ani.

— Se poate, moş Gheorghe?! Dai caii pe mîna lui Ion?!

— Aşa-i, oftase moş Gheorghe. Da iaca-s bătrîn! Să mă găsească moartea la mine-acasă.

Două ierni, moş Gheorghe oftase după cai, făcînd foc în vatră pentru sipet.

Căci după moartea lui...

Moş Ggeorghe îşi pieptănă părul alb cu mînile. Îşi potoli mustăţile, ieşi afară şi se aşează pe prispă cu ochii îndreptaţi spre poartă, ca cei care ştiu că în curînd vor ieşi pe ea, pentru vecie...

Docarul se opri în pragul porţii deschise de Ali care porni înainte cu limba scoasă.

— Anica! Unde-i Anica? strigă doamna Deleanu.

— A-nii-caaa! răcni Ion, urcîndu-se la spatele docarului.

— Unde eşti, Anica? vociferă Olguţa de pe scara pridvorului.

— Unde-i Anica? se întrebă placid Profira, dindărătul Olguţei.

— Du-te şi-o caută! se încruntă Olguţa.

— Iacătă-mă-s, coniţă! ţipă Anica năvălind din casă, ca un vînat speriat de răcnetele gonacilor.

— Uită-te la mine.

— Mă uit, coniţă! se alintă din şolduri şi grumaji Anica, oprindu-se din fugă.

— Ascultă bine. Ai să te duci cu duducele la moş Gheorghe. Să le păzeşti de cîni pîn-acolo, auzi?

— Da, sărut mîna, aşa am să fac.

Docarul porni. De pe scări, Olguţa îl petrecu pînă ce colbul îl mistui de-a binelea, ironică... Monica încă mai departe, cu ochii logodnicelor de pescari norvegieni.

— Hai, Monica!

— Hai, oftă Monica.

— Să mergem! se amestecă Anica.

— Da tu ce vrei?

— Să vă duc la moş Gheorghe!

— Să mă duci tu pe *mine?*

— Aşa a poruncit coniță...

— Şi eu îți poruncesc să ştergi colburile în casă... Hai, Monica!

— Sărut mîna!

Ochii Anicăi ascultară pe doamna Deleanu, zîmbind după rochița rumenă în soare, dar trupul Anicăi, țintuit pe scări, se pregăti să facă ceea ce poruncise duduița cu ochi de drac.

— De-acuma hai să ne culcăm, căscă Profira.

Două priviri se încrucişară în poartă asupra celor două rochițe colorate: privirea Anicăi, de pe scări, cu-a lui moş Gheorghe, de pe prispă.

Rochița albastră şi rochița roşie înfloriră drumul alb de-a lungul, cînd iată că rochița roşie se opri. Cea albastră şovăi pe loc. Rochița roşie lăsase drumul şi apucase pe cîmp.

Rochița albastră fîlfîia, arătînd că era mai aproape spre casa lui moş Gheorghe pe drum decît pe cîmp.

Moş Gheorghe zîmbi.

Şi deodată, rochița albastră alergă după cea roşie, ca un fluture albastru ademenit de un mac.

Moş Gheorghe porni într-un suflet spre livadă. Ştia el din tinereță că la poartă niciodată nu răsar rochițe roşii.

Moş Gheorghe se tupilă în iarbă subt gardul nalt din fundul livezii şi aşteptă.

— Amarnic are să se mînie! mormăi el, zîmbind... Aha!

Se auzea glasul Olguței.

— Ție-ți place să intri pe poartă?

— Da, Olguța, de ce să nu-mi placă?

— Da de ce să-ți placă!

— Ştiu eu! Aşa m-am deprins!

— Foarte rău!

— De ce, Olguța?

— Fiindcă numai moşnegii intră pe poartă. Eu nu intru!

— Tu sari gardul?

— Sigur... Da acuma nu vreau, fiindcă-mi stric rochia.

— Atuncea cum facem?

— Lasă că ştiu eu.

Moş Gheorghe se posomorî.

— Eii!... Nu se poate!! exclamă Olguța.

— Ce-i, Olguța?

— A astupat-o!

— ...?

— Borta de la gard.

— Aa!... Vezi, Olguța! Dacă mergeam pe drum!

— Da! Sigur! Ca să ne umplem de colb!... Da de ce-a astupat-o?

— Nu ştiu, Olguța!

— Da ştiu eu!

— De ce?!

— ...Săracu moş Gheorghe! Dădeau porcii în livada lui! Sigur! Trebuia s-o astupe.

— Duduita moşului! Nu s-a supărat! mormăi încet moşneagul.

— Şi-acuma ce facem?

— Mergem pe dincolo.

— Şi intrăm pe poartă, zîmbi Monica.

— Eii! Pe poartă... Intrăm şi noi pe unde putem!

— Bine-ai făcut, moş Gheorghe, c-ai astupat borta! I-am arătat şi Monicăi pe unde intrau porcii!

Ridicîndu-se de pe prispă, moş Gheorghe le întîmpină gîfîind.

— Lasă, c-o face moşu la loc!... Da poftim în casă, să vă răcoriţi.

Rochiţa roşie intră după cea albastră, cum se cuvine la oaspeţi.

— Vezi tu, Monica, asta-i dulceaţă de nuci verzi...

— Văd!

— Vezi! Mănîncă mai întîi, ş-ai să vezi!... Lasă, moş Gheorghe, eu ţin tablaua.

— Nu se poate, duduiţă! Mata ia şi mănîncă şi te răcoreşte cu apă...

— Şi mata n-ai să iei?

— Mulţumesc, duduiţa moşului! Eu îs bătrîn... Ce-mi trebuie mie!

— Vrei să mă supăr, moş Gheorghe?

— Iaca iau!

— Ei! Ai văzut? se încruntă Olguţa la Monica.

— Foarte bună! Mulţumesc, moş Gheorghe.

— Aşa dulceaţă nu mai este! hotărî Olguţa tot cu ochii ia Monica.

— Şi *tante* Alice face foarte bună!

— Da! Parcă tu te pricepi! Ca asta nu face nimeni! Spun eu!

Moş Gheorghe îşi trecu palma peste musteţi... Tot bucătăreasa de la curte îi făcea şi lui dulceaţă.

— Acuma stai jos, pofti Olguţa pe Monica... Asta se cheamă laviţă. Aşa-i, moş Gheorghe?

— Aşa-i! Ce nu ştie duduiţa moşului!

— Vezi, Monica .

— Olguţa, ce bine miroase!

— Sigur. Miroase foarte bine... Aha!... Unde-s moş Gheorghe?

— Ce să fie, duduiţa moşului?!

— Nu spune, că ştiu!

— Ce să spun?!

— De la Oţăleanca?

— Oţăleanca?!

— Sigur că-s de la Oţăleanca!

Suită, după vechiul obicei, în braţele lui moş Gheorghe, Olguţa luă strachina de pe grindă.

— Sigur! Numai moş Gheorghe are aşa pere.

— Moş Gheorghe le are?

— Nu-ți spun!

— Da tu spuneai că-s de la Oțăleanca

— Ce-are-a-face! se supără Olguța... La Oțăleanca se coc numai!

— Ia să vă dea moşu un prosop... să nu vă feşteliți... că tare-s zămoase!

— Şi bune-s! adăugă Monica, muşcînd din pară cu batista dedesubt.

— Şi coapte! le preamări Olguța, privind cu mîndrie lacrimile picurate pe prosopul aşternut peste rochiță.

— Le-a ales el moşu!... Păcat numai că-s a Oțălencei, oftă încetişor moş Gheorghe.

— Moş Gheorghe, da nu-i arăți cărțile?... Monica nu le-a văzut!... Să vezi tu ce are moş Gheorghe!

— Ia nişte vechituri, duduiță, zîmbi moşneagul, luînd cu evlavie bucoavnele rînduite pe masa de subt icoană.

— Olguța, asta-i de la mine! se bucură Monica descoperind zălogul de mătase dintre foile deschise.

— Da... Lui moş Gheorghe îi trebuia pentru carte !

— Şi bunica tot aşa avea!

— Sigur... ca şi moş Gheorghe.

Olguța şi Monica se strînseră alături pe laviță. Pe rochița roşie şi pe rochița albastră, deopotrivă, *Biblia* veche îşi desfăcu scoarțele afumate... Moş Gheorghe se aşează pe un scăunel rotund la picioarele fetițelor. Mirosul busuioacelor plutea firesc deasupra Bibliei şi a tăcerii. Olguța întoarse o foaie cu băgare de seamă. La începutul celei următoare, întîia slovă ardea roşie într-un chenar negru, ca o garoafă în pioasă ferestruică a unei mănăstiri...

— Vezi tu, Monica?! Citeşte dacă poți.

— Tu poți?

— Eii!... Numai moş Gheorghe poate.

— Chiar ştii, moş Gheorghe?

— Ştie moşu. Aieste-s chirilice... Nu-i greu.

— Daa, chirilice?

— Sigur, chirilice. Foarte greu, dădu din cap Olguța cu respect.

Vorbeau cu glas scăzut, ca la gura sobei.

— Moş Gheorghe, s-aud şi eu cum citeşti! îl rugă Monica, scuturîndu-şi cozile pe spate.

— Sigur. Arată-i, moş Gheorghe.

— Numai să-mi pun ochelarii.

— Şi bunica avea ochelari.

— Sigur, ca şi moş Gheorghe!

— Olguța, tare-i bine la moş Gheorghe!

— Sigur, că-i *foarte bine.*

Moş Gheorghe îşi drese glasul, oftă şi, cuprinzînd *Biblia* în palmele despărțite, îşi dădu capul îndărăt cu solemnitate.

— Aşa-i că-i frumos moş Gheorghe?

— Da, Olguța, răspunse tot în şoaptă, Monica... S-ascultăm pe moş Gheorghe.

"Şi se duceau părinții săi în fiecare an la Ierusalim, la sărbătoarea Paştelor. Şi cînd el a fost de doisprezece ani, suindu-se el la Ierusalim, după datina sărbătoarei şi sfîrşindu-se zilele, cînd s-au întors ei, a rămas *pruncul Isus în Ierusalim, fără ca Iosif şi muma lui să ştie"...*

Cu mînile încrucişate pe genunchi, fetițele ascultau povestea...

"Şi neaflîndu-l, s-au întors la Ierusalim, căutîndu-l. Şi după trei zile l-au aflat în templu, şezînd în mijlocul învățaților, ascultîndu-i şi întrebîndu-i. Şi se *mirau toți cei ce-l auzeau de priceperea şi de răspunsurile lui."*

— Dragu lui copil! oftă moş Gheorghe cu ochii Olguța.

— Moş Gheorghe, şi învățații aveau bărbi lungi?

— Şi albe, duduița moşului.

— Şi ei îl întrebau?

— Îl întrebau.

— Şi la toți le răspundea?

— Le răspundea, şi-i întreba şi el.

— Sigur, moş Gheorghe... Şi-i încurca.

— Îi încurca, duduița moşului, cum nu.

— Şi nu-i trăgea de barbă?

— Nu-i trăgea, duduița moşului, zîmbi moş Gheorghe.

— De asta l-au ucis.

— Da, l-au ucis, se posomorî moşneagul.

— Moş Gheorghe, spune mai departe, şopti Monica. "Şi *văzîndu-l, s-au uimit, şi a zis către el muma lui: «Fiule, de ce ne-ai făcut asta? Iaca, părintele tău şi eu, îngrijiți fiind, te căutam...»* Şi a zis *către dânşii: «Pentru ce mă căutați? Au nu ați ştiut că mi se cade să fiu în cele ce sînt ale părintelui meu'!» Dar ei nu au înțeles graiul care le-a vorbit"...*

— Sigur... Moş Gheorghe, nu l-au pedepsit?

— Nuu, duduița moşului. Pe fiul lui Dumnezeu? se spăimîntă moş Gheorghe, făcîndu-şi cruce.

— Da ei nu ştiau, moş Gheorghe.

— Da ştia Dumnezeu!

..."*Şi Isus creştea în înțelepciune şi în vrîstă şi în har înaintea lui Dumnezeu şi-a oamenilor."*

Moş Gheorghe îşi ridică ochii de pe *Biblie,* asupra fetițelor. Fericirea îi umplea sufletul. În căsuța moşului, subt ochii lui, trei copii creşteau împreună înaintea lui Dumnezeu, dar feriți de oameni... Şi dintre ei numai unul, săracu, avea să moară pe cruce: copilul Domnului.

— Moş Gheorghe, da fesul nu l-ai arătat!

— Iacătă şi fesul turcului.

— Vezi, Monica, asta se cheamă fes, îi explică Olguța.

— Ştiu, Olguța! Cum să nu ştiu!... Avea şi bunica de la bunicu.

— Nu se poate!

— Ba da, Olguța! Tot aşa era: roş, cu canaf negru.

— Eii! Acela era cumpărat de la Constanța. Aşa am avut şi eu. Da fesu lui moş Gheorghe e chiar de la turci.

— De la turci?

— Sigur. Din bătălie.

— Adevărat, moş Gheorghe?

— Adevărat, duduiță. De la Plevna îl am.

— Ai fost la Plevna, moş Gheorghe?

— Sigur c-a fost. Dacă-ți spun eu! Moş Gheorghe are şi decorații.

— Adevărat?

— Are moşu.

— Şi-i frumos la război, *moş Gheorghe?*

— Eii!... Ducă-se pe pustii!... Mor bieții cai — mai mare jalea — şi oamenii, săracii... Ducă-se pe pustii!

— Şi mata n-ai murit, moş Gheorghe.

— Cum să moară, se indignă Olguța. Vrei să mă supăr?

— Iaca-s viu... Nu te supăra, duduița moşului... Ia mai bine să mergem în livadă.

— Moş Gheorghe, dac-aş fi eu fata matale, şi dac-aş face obrăznicii, m-ai bate?

— Ferească Dumnezeu!

— Vezi, Monica!... Da de ce nu tragi din lulea, moş Gheorghe?

— Fac miros urît.

— Ba-i frumos. Îmi place mie... şi Monicăi.

—Fie ş-aşa. Da hai să vă arate moşu ceva în livadă.

— Hai, Monica... Ce vrei să faci, moş Gheorghe? se alarmă Olguța, văzîndu-l că întinde mîna spre pălăria ei.

— Să-ți dau pălăria, duduiță.

— Nu pune mîna pe pălărie, moş Gheorghe!

— Iaca am lăsat-o!... Da ce-i, foc în pălărie?

— Foc, moş Gheorghe, chiar aşa! se încruntă viclean, Olguța.

— Mergem, Olguța?

Moş Gheorghe aruncă o privire spre lacata sipetului...

— Nu-i descuiet, moş Gheorghe, n-ai grijă. Cînd ai să-mi arăți şi mie?

— Nu mai e mult pîn-atunci, duduița moşului, zîmbi el departe.

Olguța-i aşteptă să plece.

— Închide uşa, Monica.

Rămînînd singură, luă din fundul pălăriei luleaua învălită într-o sugătoare, o mai lustrui cu rochița cea nouă, şi începu să caute prin odaie... La loc de cinste, subt icoană, alături de bucoavnele sfinte, moş Gheorghe aşezase darul Olguței: cutia cu bectimis. Deschizînd capacul, Olguța desfăcu hîrtia roşie şi sonoră, înfundă în aromatul aşternut luleaua, şi închise capacul la loc.

— Moş Gheorghe, chiui Olguța, ajungîndu-i din urmă, acum ştiu de ce-ai astupat borta.

— ...?

— Nu te preface, moş Gheorghe. Uite-l după nuc. Ai vrut să-mi faci o bucurie!... Ştiam eu că n-ai astupat borta din pricina porcilor!

— Ce spui tu, Olguța?

— Nu vezi, Monica! Uite scrînciobu! Scrînciob, Monica! Hai să te dau în scrînciob! *Merci,* moş Gheorghe.

Avea Oțăleanca pere busuioace, da scrînciob n-avea... Moş Gheorghe aprinse luleaua şi porni spre fundul livezii să destupe borta.

— Olguța!

— Sstt!

— Olguța!

— Ți-i frică?

— Nu mi-i frică, da...

— Ține-te de mine.

Olguța se suise în picioare pe banca zburătoare, cu mînile încleştate pe barele de lemn. Toate vioarele stridente ale scrînciobului mieunau aprig subt mînile ei. Monica vedea cînd cerul, cînd pămîntul, cînd albastru, cînd verde. Îmbrățişa picioarele Olguței... Şi scrînciobul: scîrț-scîrț... Cînd sus, cînd iar sus... c-un îngeraş albastru la picioarele unui drăcuşor roş.

— Vai, Olguța!

— N-ai frică.

— Olguța, cădem!

— Nu te las eu!

— Olguța!

— Monica!

Monica închise ochii. Obrajii Olguței ardeau.

— Stai, duduița moşului, că amețeşti, o potoli moşneagul, aducînd scrînciobul din cer în puterea brațelor.

— Moş Gheorghe, vreau să merg călare, strigă Olguța bătînd cu piciorul în scrînciobul oprit.

— Te-nvață el moşu, da odihneşte-te oleacă.

— Uf! Tare-i bine, da nu mai pot! răsuflă Monica, înviind din noaptea valurilor la lumina portului.

— M-am odihnit, moş Gheorghe. Iar încep! Hai şi mata, moş Gheorghe.

— Stai, că mă dau jos! țipă Monica.

— Ş-acuma să mă vedeți pe *mine,* îi vesti Olguța ridicîndu-se la loc în norii de asfințit, de culoarea lor.

— Rău te-ai înfierbîntat, duduița moşului.

Culcată pe lăicerul întins de-a lungul prispei, Olguța zîmbea şi gîfîia cu capul pe genunchii Monicăi.

— Nu mai pot! Uf! Nu mai pot! Moş Gheorghe, să-mi aduci aminte... am să-ți spun ceva. Monica, pune mîna aici.

— Vai, ce tare-ți bate inima!

Ar fi putut scutura un mănunchi de bujori cu bătăile inimii. Mîna

Monicăi fugi spre frunte.

— Dă-mi apă, moş Gheorghe... Multă.

— Vai de mine! Vrei să cazi la pat, duduiță?

— Dă-mi, *moş* Gheorghe, nu mă lăsa!

Moş Gheorghe intră în casă oftînd.

— Tu eşti teribilă, Olguța!

— Ei!

— Da. Mie-mi vine amețeală.

— Nu se poate. Aşa crezi tu... Eu aş vrea un scrînciob mare-mare-mare, un scrînciob de aici pînă la Iaşi. Ştii ce-aş face?... L-aş lua pe moş Gheorghe şi dintr-o dată l-aş lăsa la Iaşi.

— L-ai lua de aici?

— Cînd începe şcoala, nu acuma. Şi după asta aş lua şcoala şi aş zvîrli-o în iaz, şi-n locul şcolii aş duce casa lui moş Gheorghe...

Tăcură, urmărindu-şi gîndurile... Monica îşi închipui un scrînciob care ar duce-o în cer, la bunica.

"Fără Dănuț?..."

"Fără de bunica?..."

Monica privi spre curtea boierească. Acuşi trebuia să vie şi Dănuț... În sufletul Monicăi bucuria năvăli ca o roşeață pe obraji... Scrînciobul pornise gol în cer.

Vocea Olguței răsună energică.

— Ascultă, Monica, eu aş vrea un scrînciob din România pînă în America. Tu ştii că în America e cel mai mare fluviu din lume?! Eu îl aduc în România.

— Şi dacă-i mai mare decît România?

— Nu-i nimic. Şi peste țara mea, îl pun împărat pe moş Gheorghe.

— Şi tu?

— Eu îs împărătească... Da eu mă dau în scrînciob.

— Şi cu regele Carol ce faci?

— Nu ştiu... Îl fac statuie şi gata!... Moş Gheorghe, m-ai lăsat! Moş Gheorghe, mi-i sete!

— Iaca şi moşu.

Ascuns după uşă, tot zăbovise, tot aşteptase, dînd răgaz Olguței să se mai potolească puțin.

— Nu-i bună apa, duduița moşului. Am uitat cofa descoperită şi-au dat muştele în ea. O spurcat apa.

— Moş Gheorghe!

— Zău, duduița moşului!

— Moş Gheorghe, nu mă lăsa!

— Nişte busuioace, duduița moşului.

— Mai ai?

— Are moşu un paneraş.

— Să le mîncăm, moş Gheorghe.

— Aşa zic şi eu.

— Bune-s!

— Dulci-s!

— Mai bune decît apa, duduitelor.

— Bună-i şi apa, moş Gheorghe, *da cică au* intrat muştele.

— Dacă îți spune moşu.

— Le-ai prins mata de-afară, că-n casă nu-s, moş Gheorghe!

— Ba zău !

— Hai să te cred, moş Gheorghe, că bune-s busuioacele cînd ți-i sete de apă.

— Toate le ştie duduița moşului.

— Moş Gheorghe, ce s-aude?

— Ia nişte copii... S-o încăierat. Copii, dă!

— Se bat, moş Gheorghe?

— Ei! Se hîrjonesc ei aşa.

Olguța sări drept în picioare, privi şi se repezi la poartă.

— Ce-l bați, măi, nu ți-i ruşine?

Mai năltuți decît Olguța, cei doi băieți de țăran se băteau cu destoinicie pe tăcute, icnind numai.

Alături de ei însă, un copilaş mărunt, în cămeşuică, țipa şi se văicăra ca un lăutar tocmit pentru bătaia celorlalți.

— Şi tu, ce țipi?

Cel mic amuți, trecîndu-şi dosul palmei peste nas.

— Acuşi v-arăt eu vouă! De ce vă bateți?

Amîndoi băiețaşii îndreptară o căutătură cruntă spre Olguța, ca doi tăuraşi în fața muletei toreadorului.

— Măi, da voi n-aveți gură — cînd vă-ntreabă duduița? interveni moş Gheorghe.

— Ia l-am găbjit!

— L-am trîntit oleacă!

— Cum îți zice ție?

— Ionică.

— Şi ție?

— Pătru.

— Şi tu de ce plîngeai? se întunră Olguța către cel mărunt.

— El îi frati-meu, lămuri, tot mohorît, Pătru.

— Şi ce i-ați făcut?

— Olguța, spune să-i şteargă nasul. Uite ce ochi frumoşi are, şopti Monica, arătînd doi ochi albaştri şi un năsuc tare necăjit.

— Auzi măi, şterge nasu lui frati-tău!

— Da di ci?

— Da di ci-i frati-tău? se îmbufnă Olguța, îngînîndu-l.

Cămeşuica celui mic, devenind batistă, descoperi o goliciune pîntecoasă...

— Măi broscoiule, să nu mai plîngi! Şi voi veniți cu mine.

— Parcă am făcut ceva! se înspăimîntară băieții, codindu-se în fața

porții şi-a poruncii.

— Hai-hai! cînd spune duduița!

Moş Gheorghe îi luă de după gît pe fiecare, cu blîndeță, aducîndu-i înăuntru. Monica după ei, de mînă cu cel mic. Se opriră cu toții în fața prispei, Olguța, aşezată turceşte pe lăicer, se încruntă şi vorbi apăsat.

— Moş Gheorghe, acuma lasă-i cu mine.

Moş Gheorghe îi slobozi, împingîndu-i binişor spre Olguța. Cel mic începu să țipe.

— Tu să taci odată! Monica, dă-i o pară... Acuma să vă judec pe voi.

Băieții plecară capetele, încrucişînd, în treacăt, priviri dîrze. Mai mult decît toți, moş Gheorghe zîmbea în mustățile albe.

— Cine-a sărit întîi la bătaie?

— Măi Pătru, tu ai sărit, îl ținti Olguța.

— Parcă numai eu!

— Spune de ce ai sărit la bătaie?

— Să spună el!

— Ba tu să spui, că pe tine te-am întrebat.

— M-o făcut ,,porcule", mormăi Pătru cu pumnii strînşi.

— Da tu di ci m-ai făcut jidan? izbucni Ionică.

— Fiindcă m-ai prădat de bunghi!

— De unde-ați furat voi bunghi? se oțărî Olguța.

Pătru să uită la Ionică. Ionică-l măsură pe Pătru... Amîndouă capetele se îndreptară spre moş Gheorghe... Moş Gheorghe întîlni ochii Olguței şi plecă fruntea în pămînt.

— Aha!... Vra să zică, voi vă jucați în bunghi în loc să faceți treabă.

— Cîți bunghi aveți?

— Eu n-am; m-o prădat! se răsti Pătru la Ionică, răguşind deodată.

— Cîți bunghi ai tu?

— Parcă-am numărat?!

— Măi Pătrule, da tu cîți bunghi ai avut?

— El ştie, că m-o prădat!

— Scoate bunghii!

Ionică întoarse capul înspre poartă, gata s-o ia la fugă.

— Fă cum porunceşte duduița, măi Ionică. Asta-i stăpîna ta, îl sfătui moş Gheorghe.

Ionică oftă din greu, săltă din umeri subțiindu-şi mijlocul încins cu brîu roş şi scoase o legăturică plină de noduri şi sunătoare de bumbi, ca un chimiraş copilăresc.

— Mai mulți n-am!

— Dă-i încoace!

Fruntea lui Ionică îmbătrîni...

— Monica, ia deznoadă tu...

Ochii lui Ionică n-o slăbeau pe Monica. Cu fiecare nod desfăcut, pumnii lui Ionică se strîngeau mai tare fără folos pentru nodurile batistei şi cele din gît... Pătru se dădu mai la o parte.

— Hă... hă... hhh! Hă... hă... hhh! începu din nou frățiorul lui Pătru.

— Moş Gheorghe, mai dă-i o parã... dă-i două să tacă — auzi tu?

Monica întinse Olguței, în palmele alăturate, legătura desfăcută, cu bumbii tărcați.

— Monica, du-te-n casă şi împarte-i în două.

— N-o lăsa, moş Gheorghe, strigară într-un glas băieții gata să se repeadă după Monica.

— Ia!

Olguța se ridică în picioare, privindu-i de sus.

— Vra să zică moş Gheorghe v-a dat bunghii...

— Nouă ni i-o dat, se scuturară ei.

— Vouă, vouă! Da de ce vi i-a dat?...

— Ca să ne giucăm noi! se bătură ei peste piept.

— Şi voi aşa ați făcut?

— Da cum?

— Da cum?... Eu m-am bătut, sau voi? Ia să văd...

Călcîile goale ale lui Ionică sfredeleau pămîntul... Degetul cel mare de la piciorul lui Pătru se ridică în *sus,* nedumerit.

— Vra să zică, în loc să vă jucați cu bunghii lui moş Gheorghe, voi v-ați prădat.

— El m-o prădat!

— Îs bunghii mei! Zi măi, ci stai!

— M-ai prădat.

— Ei, acuma vorbesc eu... Vra să zică v-ați prădat şi v-ați bătut... Şi moş Gheorghe, fiindcă nu l-ați ascultat, vă ia înapoi bunghii. Aşa-i, moş Gheorghe?

Privit din trei părți, moş Gheorghe clipi.

— Dă! oftă el cu ochii la Olguța.

— Acuma să vă văd!

Pătru oftă. Ionică se scărpină după ceafă.

— Vra să zică ați tăcut. Bine. Acuma să vorbesc eu... În ce clasă eşti tu, Pătru?

— Parcă eu mai ştiu!

— Nu ştii. Atunci bunghii tăi îi dau eu lui Ionică. Spune tu, măi Ionică, în ce clasă eşti?

— Într-a patra, se iuți el cu răspunsul.

— Şi eu parcă nu-s! sări Pătru.

— Vra să zică într-a patra, ca şi mine. Bun. Acuma eu am să pun o întrebare: cine răspunde îndată, capătă bunghii lui moş Gheorghe. Ați auzit?

Băieții se încordară ca pentru o întrecere la fugă.

— Gata, Olguța, o vesti Monica, arătîndu-i pumnii închişi.

— Acuşi îs şi eu... Cît face cinzeci şi trei înmulțit cu şaptezeci şi unu? Poftim.

Monica, Pătru şi Ionică rămaseră cu ochii mari şi gura căscată în fața

Olguței. Moş Gheorghe dădu din cap minunat.

— Unu ori trei face trei. Unu ori cinci face cinci…

Începură în gura mare Pătru şi Ionică, întorcîndu-şi spatele şi scriind în aer cifrele.

— Tu ştii, Olguța? şopti uşurel, Monica.

— Da tu?

— Nu ştiu.

— Nici eu.

— Vai, Olguța!

— Parcă ei ştiu! Da-s proşti! Uite cum îşi bat capul.

— Dacă n-am tablă şi plumb! se tîngui Pătru cu amărăciune.

— Mă duc în sat, şi-aduc socoteala gata, se oferi Ionică.

— Vra să zică nu ştiți. Voi, băieți din clasa a patra, nu ştiți să faceți o înmulțire. De ce nu v-a lăsat repetenți?

Băieții o ascultau cu teamă şi supunere.

— Vra să zică numai eu ştiu. Ia spuneți voi, a cui-s bunghii?

— … oftară ei amar.

— Ai mei, fiindcă numai eu ştiu. Monica, dă-i încoace.

— Nici legătura nu mi-o dai? întrebă cu spaimă şi sfială Ionică.

— Dă-i-o, Monica… De-acuma plecați! Ce mai aşteptați?

— Hai, măi!

— Hai!

— Măi Pătrule, ai să te mai bați?

— La ce?

— Da tu, măi Ionică?

— Hhei! oftă el hurducat.

— Ia veniți încoace… Hai, că mă supăr.

Băieții se apropiară cu capul în pământ.

— Ia întindeți fiecare cîte-o mînă.

Pumnul lui Pătru înghiți bumbii. Ionică îi privi pe-ai săi cu mai mult "rămas bun!" decît "bine-ati venit", purtîndu-şi privirile cînd spre palma lui, cînd spre pumnii lui Pătru.

— Monica, dă-mi şase pere.

Monica alese, făcu un buchet din cozi, şi le întinse Olguței.

— Pătrule, na două pere, şi să nu mai fii prost să-ți pierzi bunghii ia Ionică — şi ție, măi Ionică, îți dau eu patru pere busuioace cum n-ai mîncat tu niciodată. Pune-ți bunghii la loc — nu ți-i iau înapoi — şi mănîncă perele… Şi să te astîmperi, că mă supăr!

— Mulțumiți duduiței, măi urşilor!

— Sărut mîna!

— Săr… mna!

— Sărutați-o, măi, că ea v-o făcut dreptate.

Mînile Justiției de pe prispa casei lui moş Gheorghe primiră sărutul împricinaților.

— Monica, dă-mi batista.

— Uite-o. Pentru ce?

— Mi-au încleiat mînile, zîmbi modest Olguța, coborîndu-se de pe piedestal.

— Duduită, vine Anica să vă cheme.

— Iar Anica!

— Vă pof...

— Ştiu. Ce cauți aici?

— Vă pof...

— Ştiu. Vino cu mine.

Anica intră în casă după Olguța.

— Mi-am pierdut batista. Pune-te şi-o caută. Olguța trînti uşa lăsînd-o pe Anica înlăuntru. Pune lacata, moş Gheorghe.

— Cînd să-i dau drumul? se veseli moş Gheorghe.

— Cînd om ajunge-n poarta casei.

— Aşa oi face.

— MoşGheorghe, vezi c-ai uitat să-mi aduci aminte!

— Vezi!... De ce nu pui mata, moş Gheorghe, felii de morcov în tutun, cum pune şi papa?

— Oi pune, duduița moşului.

— Să pui, moş Gheorghe, că morcovul ține umezeală, îi explică ea serios.

— Duduitelor, da cînd mai veniți la moşu?

— Cînd ni-i pofti, moş Gheorghe.

— Iaca vă poftesc.

— Atunci venim mîine.

— Duduită, am *dres* gardu la loc! clipi cu înțeles moş Gheorghe.

— Or să intre porcii în livadă!

— Să intre sănătoşi. De-acuma are moşu scrînciob.

— Duduie Olguța, nu-i batista, vocifera Anica din casă.

— Caut-o.

Din pragul curții boiereşti, rochița roşie şi cea albastră făcură semn către moş Gheorghe.

— De-acum pleacă, zîmbi moş Gheorghe dînd drumul Anicăi.

— Da, unde-s duduiele?

— Du-te şi le caută că asta-i treaba ta!

În urma tuturor porni moş Gheorghe. Se înserase limpede. Luceafărul dintăi lucea curat şi zîmbitor, la fel cu-acel care lucise deasupra ieslelor din Betleem.

Moş Gheorghe întoarse capul îndărăt. Pe poarta caselor de țară, pe-nserat, intră doar carele cu boi şi oamenii cu seceri, sape sau securi.

Pe poarta casei lui moş Gheorghe intrase şi ieşise o poveste.

Deasupra casei lui moş Gheorghe, un înger sau un cocostîrc se închină.

— Cum ați petrecut, Monica?

— Foarte bine, *tante* Alice. Păcat numai că n-a fost şi Dănuț.

III

HERR DIREKTOR

— Mamă, tu auzi ceva? întrebă Olguța pocnind în dinți o prună brumărie.

— Ce s-aud?

— Ascultă bine, mamă...

— Țț! Îl aud pe Dănuț sorbind harbuzul şi n-ar trebui să-l aud. Dănuț, numai racii se sorb aşa, cînd nu ştii să-i mănînci altfel.

Doamna Deleanu îl obliga pe Dănuț să aibă cîte-o altă surdină pentru fiecare fel de mîncare. Dănuț le mai încurca, le mai uita. Din care pricină, cînd simțea ochii mamei lui privindu-l cu toată atenția urechilor mesteca supa, frigîndu-se, ori înghițea friptura, fără s-o mai mestece, înecîndu-se.

Olguța făcu semn cu piciorul pe subt masă Monicăi. Monica oftă neutral. Dănuț tocmai începuse rugul zămos din mijlocul harbuzoaicei. Topi între limbă şi cerul gurii geroasa îmbucătură, îşi şterse buzele şi, înghițind de două ori, ridică ochii spre Olguța.

— Ce nu-mi dai pace să mănînc?

— Eu? Hm! Mama ți-a făcut observație.

— Da! Tu îmi spargi urechile cu perjele tale şi nu-ți spun nimica.

Sprîncenile Olguței se strîmbară în sus.

—...! Pe tine te *aud* mîncînd în fiecare zi, cum spune şi mama; m-am deprins... Vorbeam de altceva.

Sprîncenile reveniră la loc. Satanic, Olguța pocni o prună. Obrajii lui Dănuț luară culoarea miezului de harbuz, mimetic parcă.

— Ascultă, papa, n-auzi?

— ...?

Toți ascultară înspre uşă. Ochii Olguței se micşorară de încordare, ca la miopi... Răgetele boilor răsunau profunde şi enorme acoperind țiuitul greierilor şi al cosaşilor, ca notele başilor bisericeşti, fragilul murmur al sopranelor.

— Bää-bää... N-auziți? se înverşună Olguța.

— Un bou ca toți boii! se pronunță sarcastic Dănuț. Olguța îl privi, dădu din cap energic şi zîmbi indulgent.

— Dănuț, nu vorbi urît. Ți-am mai spus.

Olguța se ridică solemn în picioare, cu şervetul în mînă, ca un prim-jurat cu verdictul.

— Să ştiți că vine Herr Direktor cu automobilul. Cine pune rămăşag cu mine? N-auziți? Bää-bää!... Cum fac boii? Aşa fac? consultă ea deferentă pe Dănuț.

Uitînd harbuzul şi insulta, Dănuț se repezi afară cu şervetul la gît, urmat de doamna Deleanu şi Profira.

— Sînt sigură, papa. De ce nu mă crezi tu pe mine?

— Ba te cred, Olguța! zîmbi domnul Deleanu, scuturîndu-şi şervetul. Tu ai ureche muzicală, ca şi mama.

— Rîzi de mine, papa?

— Nu, Olguța! Da ia spune-mi tu de unde ştii să deosebeşti sunetul unei trombe de mugetul vitelor? Că doar automobilele de la noi le poți număra pe degete!

— Fiindcă mi-s antipatice, papa.

— Taci!

— Da papa, eu țin cu caii adevărați.

— Şi cu Grigore nu? Fiindcă-i automobilist?

— Ba da. Cu Herr Direktor!...

— Olguța, cine-i Herr Direktor?

— Un alt papa- al vostru, îi răspunse zîmbind domnul Deleanu din pragul uşii.

— Monica, ai auzit ce-a spus papa? Să-l iubeşti pe Herr Direktor.

— Nici nu-l cunosc, Olguța!

— Ce-are-aface! Îl cunosc eu. Tu eşti prietena mea.

— Olguța, de ce-i spui tu Herr Direktor? E neamț?

— Țț-ți-țî!... E fratele tatei!... Eu glumesc, da lui îi place să-i spui aşa. Şi tu să-i spui Herr Direktor.

— E director de şcoală?

— Cum poți să spui aşa ceva!... Nu l-aş putea suferi!...

Zărind inima harbuzoaicei neisprăvită de Dănuț, Olguța începu să împlînte în ea scobitori.

— ...E directorul unei societăți foarte mari... nu ştiu ce fel... ceva cu electricitate şi cu nemți.

— Şi seamănă cu moşu Iorgu?

— Nu. Nu ştiu cu cine seamănă! Cu papa nu seamănă de loc... Ai să-l vezi. Eu îl iubesc.

— Şi eu, consimți diplomatic, Monica... Ce ai tu, Olguța, cu harbuzul lui Dănuț?

— M-a insultat! Mă răzbun.

Ca cele şapte săgeți din inima biblică a *Mariei,* simbolicele scobitori îndurerau miezul harbuzului locțiitor al lui Dănuț.

— Păcat de harbuz! cercă Monica s-o înduplece.

Altă scobitoare pătrunse mai adînc.

— Să nu se supere *tante* Alice!

Alta urmă, temerară.

— Olguța, haidem afară, să văd şi eu automobilul.

— Lasă că-l vezi. Mai e vreme. Noi avem ecou la Medeleni: de asta am auzit eu trompa... Monica, mi se pare că eşti şireată!... Sigur, ca şi mine.

Isprăvindu-şi vindicta, Olguța o întregi cu un pocnet de prună,

jubiliar.

— Olguța, îmi dai voie să scot scobitorile?

— Cum vrei. Eu am isprăvit.

Monica plivi miezul străpuns, adunînd scobitorile în farfuria ei.

— *Merci,* Monica.

Fără poftă, dar cu entuziasm, Olguța mîncă miezul pe care Dănuț îl curățise de sîmburi şi Monica de scobitori.

Cu sufletele înfrățite în aceeaşi depărtată epocă geologică, vitele şi țăranii priveau trăsura stacojie — cine-o mai văzut! — fără de cine — Doamne, iartă-mă — suind la deal în goana mare, cu burta plină de darabane bătute de toți dracii, şi-n urmă împroşcînd un fum puturos ca cel din iad. Iar vizitiul — ptiu! ferească Sfîntul de-aşa creştin! — în loc de ochi avea sticle negre, ca orbii; în loc de hățuri, o roată în proțap; şi-n loc de bici şi de "hii, boală!" un muget de bou în mînă.

Țăranii îşi făceau cruce, cu ochii cînd la dihanie, cînd la biserică. Înghesuiți în mamele lor, copiii tremurau să nu-i fure Ucigă-l-toaca şi scînceau, iscodind cu ochi de femeie.

Moş Gheorghe mai văzuse la Iaşi nelegiuirea-cu-roți. De aceea mai scuipă o dată.

— Săracu conu Costache, Dumnezeu să-l ierte! În ograda dumnealui să intre una ca asta!... Lasă c-o-nvață moşu pe duduița să umble călare.

Vicleimul păsărilor înşirate pe şosea, juca-naintea şi în urma goanei roşii...

În sfîrşit, duduind, bufnind, mugind, acoperit de colb, masiv pe roțile burtoase — molohul kilometrilor se opri războinic în fața scărilor. Cînii lătrau şi schelălăiau ca la urs. Toți servitorii ieşiseră din casă.

— Bine-ai venit, Grigore!

— *Guten Tag* [1], Herr Direktor!

— Moşu Puiu! moşu Puiu! vocifera Dănuț cu şervetul în mînă, ca o jalbă.

Herr Direktor, îmbrăcat din cap pînă-n picioare în armura automobiliştilor — ochelari rotunzi de scafandru cu rame de cauciuc cărămiziu, cască de doc, halat de doc, închis ermetic la gît şi la încheietura mînilor — se coborî flegmatic pe portița de la spatele automobilului, ridicînd bancheta articulată. Tropăi ca să-şi desmorțească picioarele, se întinse, căscă, îşi descoperi fața lăsînd ochelarii să-i atîrne de gît, îşi puse monoclul în ochi, încruntîndu-se, îşi frecă mînele neatinse de colb şi de soare... şi se înclină zîmbind în fața scărilor, cu aerul unui amiral englez aclamat într-un mic port dunărean.

— Bine v-am găsit!

Căzuseră şi ochelarii negri de pe fața şoferului — din pricina Anicăi. Mecanicul berlinez, expediat în țară o dată cu automobilul, îl întregea. Era şi el confecționat în fabrica de blonzi cu ochi albaştri şi obrajii de Gretchen ai Germaniei.

Anica plecă ochii ruşinată.

Herr Direktor se însufleţise ţinîndu-l pe Dănuţ în braţe. Părea că toastează cu o cupă de şampanie.

— *Kulek, dieser ist mein Sohn.*[2]

— *Und ich bin sein Vater! 3* adăugă modest domnul Deleanu, coborînd scările.

— Das ist *guuut!* [4]

[1] Bună ziua (germ.).

[s] Kulek, acesta este fiul meu (germ.).

[1] Şi eu sînt tatăl lui! (germ.)

[4] Asta-i bine! (germ.)

Cuprins de giganticul hohot de rîs al băutorilor de bere, Herr Kulek se bătea cu palmele peste genunchi, tresăltînd delaolaltă cu trepidaţiile maşinii.

— Măi Grigore, tu ai să mă compromiţi, glumi domnul Deleanu, sărutîndu-l.

— Ba mă cormpromiteţi voi pe mine! protestă doamna Deleanu.

— Dănuţ, eşti sau nu feciorul meu?

— Tu eşti burlac, Herr Direktor, îl apostrofă Olguţa din pridvor.

— Tot drac ai rămas!

— Nici nu mi-ai spus bună-ziua, Herr Direktor!

— Scuzele mele domnişoară!

Urcînd treptele se aplecă în faţa Olguţei şi-i sărută mîna.

— Poţi să mă săruţi şi pe obraz, Herr Direktor. Nu mă supăr!

— Uf! Da grea te-ai mai făcut! oftă el, ridicînd-o.

— Am muşchi.

— Zău!

— Da. Buftea-i gras; eu îs voinică.

— Domnişoara?

— Monica, o numi doamna Deleanu, punîndu-i mînile pe umeri.

— Monica?

Doamna Deleanu îi făcu semn din ochi.

— Monica e fetiţa noastră... aşa cum e Dănuţ băiatul tău, tată de carton ce eşti!

— Atunci mai am o nepoată?

— Te poţi mîndri!

— M-am curăţit! Mă pregătisem numai pentru doi nepoţi... Da frumoasă nepoată mai am! Monica: nu?

— Monica, şopti Monica intimidată, apucînd mîna Olguţei.

— Îi dai voie lui moşu Puiu să te sărute?

— Sigur, ca şi pe mine, aprobă Olguţa.

— Măi omule, ai mîncat?

— Aş!

— Haidem în sofragerie. Puteai să te anunţi; te-am fi aşteptat.

— Imposibil! Dați-mi apă.

— Hai la masă.

— Apă de spălat, cucoană!

— Aşa-i! Îți uitasem tabieturile! Un ceas îți ajunge să te speli?

— Cuconiță, unde-l culcăm pe domnul neamț? se interesă Anica.

— Domnul neamț, domnul neamț! începu să cînte Olguța.

— Moş Puiu, eu îți torn apă de spălat, stărui Dănuț, aducînd geamandanul.

— Daa! N-ai nici-o grijă! Îți dă voie Anica! răspunse Olguța.

— N-am vorbit cu tine.

— Tu eşti servitor: duci geamandanul, torni apă, perii hainele... Eu îți vorbesc. Tu taci şi-asculți.

Dănuț, congestionat, şchiopăta purtînd geamandanul greu.

— Vrei să te-ajut, Dănuț? ceru voie Monica, ajungîndu-l în antret.

— Ce te-amesteci! Du-te cu Olguța.

Nici nu-i trecea prin minte Monicăi cît de temerară-i era propunerea! Dănuț, numai, avea dreptul sa ducă geamandanul greu, să toarne apă de spălat pe buretele mare şi zburlit ca un cap de hotentot blond şi colonie în pumnii lui moşu Puiu. Tot el îi peria hainele, aşezînd pantalonii pe dungă. Asta era o demnitate bărbătească, nu slujbă de slugă cum spunea Olguța. "Din invidie", gîndea Dănuț, ofensat totuşi.

— Te-ai supărat, Dănuț?

Dănuț se întorcea cu mînele goale pătruns de o gravă mîndrie, ca după un fapt de arme. Trecu înainte, fără să răspundă Monicăi, urmat de supunerea ei întristată.

— Sărut mîna, cuconaşule. Bine-ai venit... Nişte sărmăluțe de piept de gîscă! susură galeş bucătăreasa răsărind în urma lui Dănuț şi a Monicăi, roşie la față.

— Să trăieşti, babo! Mi-ai ieşit cu plin! Unu, doi, trei, începu să numere Herr Direktor pe cei din pridvor, socotindu-l şi pe Kulek. Babo, ai la mine un bacşiş: ai făcut abatajul cel mare! *Nouă,* Iorgule, strigă el cu ochii de vizionar ai jucătorilor de *chemin-de-fer.* S-a spart ghina!

— Cuconaşule, v-am pregătit de spălat.

— Ai-ia-ia! Profiro, m-ai nenorocit! S-a făcut bac... Măi Iorgule, ce neam de ghinionişti sîntem!

— *Cui i-o spui?*!

— Ieşi afară, Profira! Adică du-te-n casă.

— Olguța, aşa se vorbeşte?! se încruntă doamna Deleanu.

— Mamă dragă, am dres abatajul lui Herr Direktor,

— Să trăieşti, Olguța! Dar tot bac a rămas, că baba face cît doi!

— Cît patru, Herr Direktor!

— Toate le face baba, conveni serviabil bucătăreasa.

— Haidem odată la masă!

— La spălat, cucoană!

— Spală-te odată, omule!

— Hai, Dănuț!

— Să nu uiți să verşi căldarea! insinuă Olguța la urechea lui Dănuț... De harbuz n-ai grijă... că am avut eu.

Proaspăt tuns, cu *numărul zero,* capul rotund al lui Herr Direktor părea cărunt ca un bulgăre de sare. Doamna Deleanu pretindea că nu părea, ci chiar era, din pricina abuzului de colonie.

— Vezi, Dănuț, şi tu ai să ajungi moşneag ca şi moşu Puiu.

Cu osebirea că Dănuț întrebuința numai colonia doamnei Deleanu, torențial.

— Calomnie! protestă Herr Direktor.

— Dovadă.

— Actul de naştere, pe care nu-l ascund; monoclul pe care-l arăt ostentativ; şi succesele... care se ştiu!

— Ta-ta-ta! Lasă părul să crească. Atunci să te vedem!

— Prefer să fiu calomniat!

Pentru Herr Direktor, de la trei centimetri în sus, începeau pletele: poetice, deci nefaste; necivilizate, deci neigienice, inestetice şi incomode pe deasupra. Nici sub formă de musteți nu îngăduia părul: "această pacoste pentru bărbați, chiar, sau mai ales cînd îl poartă femeile".

— Herr Direktor, cînd ti-i mărita ai să-ți tunzi nevasta? îl întrebă Olguța.

— Olguța, de cîte ori nu ți-am spus că numai femeile se mărită! intervenea doamna Deleanu.

— De ce, mamă? Vreau eu să mă însor Cine nu-mi dă voie?

— Eu.

— Da eu vreau să mă însor. Eu nu-s femeie. Spune, Herr Direktor, ai să-ți tunzi nevasta?

— Nu.

— De ce?

— Fiindcă n-am să mă mărit, cum spui tu.

— Nici n-ai să te-nsori, cum spune mama?

— Nici... Umberufen! (1) adăugă el, bătînd cu degetul în lemn toaca superstițioşilor.

— Nici eu, aderă Dănuț.

— Atunci tunde-te, încheia logic şi violent Olguța.

"Să nu fie de deochi!" (Germ.)

Dănuț amuțea. Ca să nu-l tundă ar fi fost în stare să se însoare chiar.

— Cine-i?

— Eu, sărut mîna, se recomandă Profira pe nevăzute, în afara uşii odăii de baie. Întreabă conița dacă v-ați botezat... Simțind c-o pufneşte rîsul, Profira se bătu cu palma peste gura nelegiuită. ...Că de nu, să chemăm părintele din sat: aşa a spus conița.

— Spune amfitrioanei că nu-mi ajunge un popă; să-mi trimită un *care de popi.* Aşa să spui.

Rînd pe rînd, Dănuț turnase de băut buretelui, din cana cea mare; suflecase la loc o mînecă nesupusă; întinsese prosopul... Acum venise rîndul coloniei. Dănuț desfăcu şurubul dopului metalic.

— Cine-i?

— Careul de popi sau *carul de popi,* cum spune Profira. Pot să intru, Herr Direktor?

— Nu se poate, răspunse dîrz Dănuț, cu sticla de colonie în mînă.

— Nu te-am întrebat pe tine, Buftea! tună Olguța.

— Intră, Olguța. Dănuț, tot în război sînteți? Dănuț se bosumflă. Dintr-o aruncătură de ochi,

Olguța văzu tot, şi uită însărcinarea cu care pornise din sufragerie.

— Herr Direktor, hai să-ți arăt eu cum faci tu cînd pui colonie.

— Ia să văd.

— Toarnă, porunci ea umilitului paharnic.

— Toarnă-ți singură.

— Ba tu să-mi torni. Aşa ți-a poruncit Herr Direktor.

— Toarnă-i, Dănuț.

— Auzi!... Toarnă bine: asta nu-i joacă!

"Eu m-aş face că torn şi l-aş lovi cu vîrful... sau l-aş stropi în ochi din greşeală", medită Olguța răzbunări în locul lui Dănuț, care turna cu mînie, dar conştiincios.

— Herr Direktor, mai întîi tu stropeşti covorul... Desfăcîndu-şi palmele boltite şi le frecă una de alta:

picături acide plouară pe covoraş.

— ...După aceea, te masezi pe cap, de la sprîncene în sus şi gemi: îîî-îîî!... Tot mai ai migrene, Herr Direktor?

— Diavol împielițat, tu ai să mi le dai!

— După aceea, dragă Herr Direktor, fiindcă ai isprăvit colonia, ceri să-ți mai dea.

Dănuț se uita pe geam, făcînd scut cu trupul sticlei din mînă.

— Toarnă, n-auzi?

— Toarnă-i, Dănuț; am intrat la stăpîn!

— Aşa. Acum îți dai pe față, oftezi, şi-ți freci pleoapele... Nu te frigi? Fff-haa! aspiră ea întretăiat oftînd apoi ca după o arsură.

Dănuț zîmbi: ,.S-o usture! Aşa-i trebuie! Lasă!..."

Printre zăbrelele degetelor viclene, ochii Olguței îl pîndeau.

— Degeaba te bucuri, Buftea. M-am prefăcut.

— Şi ce mai fac, Olguța?

— Crezi că nu ştiu.! Dă-mi sticla, Buftea.

Dănuț rămase cu mîna goală.

— Acuma, Herr Direktor, vine rîndul batistei. Eu n-am. Să zicem că rochița mea e batista.

— Să zicem... da ce-are să zică Alice?

— Mama zice că tu eşti de vină.

Colonia gîlgîia, murînd rochiţa Olguţei.

— Grigore, să-ţi faci singur mîncare! răsună glasul doamnei Deleanu.

— Intră. Am isprăvit.

— Ce faci acolo, Olguţa?

— Mamă dragă, aveam o pată pe rochiţă şi Herr Direktor a spus că iesă cu colonie.

— Tu-mi strici copiii, Grigore!

— Vezi, Herr Direktor!

— Mai bine spune-mi ce-mi dai de mîncare.

— Colonie... Asta meriţi.

— Atunci sînt sigur că masa-i bună!

— Te poftesc să mănînci la Bucureşti ca la mine!

— Bucureştiul are multe bunătăţi!

— Acele!...

— Care-s *acele,* Herr Direktor?

— Are să-ţi spuie Dănuţ... peste vreo cîţiva ani.

— Grigore!

— Ba ştiu eu şi n-am să-i spun lui Buftea.

— Olguţa !

— Dacă ştiu, mamă dragă! La Bucureşti faci un chef.

— Cine ţi-a mai spus şi asta?

— Tu, mamă.

— Eu?!

— Sigur. N-ai spus tu că papa face un chef la Bucureşti?

— ...Am glumit!

— Atunci şi eu am glumit, mamă dragă!

— *Tante* Alice, se răcesc ochiurile, vesti Monica din pragul uşii, cu un aer de paj timid.

— Iacătă singurul copil cuminte din casa asta!

— Lasă, c-am să-i arăt eu! mormăi Dănuţ, uitat de toţi, atingînd cu cotul pe Monica, dinadins rămasă la urmă.

Ochiul lui Herr Direktor, cel cu monoclul, nu făcea mare deosebire între femeile frumoase şi mîncările alese. Le privea cu aceeaşi impertinenţă curtenitoare, în timp ce buzele întredeschise şovăiau parcă între vorbe şi fapte.

Se aşezară cu toţii în jurul mesei, păstrîndu-şi locurile obişnuite. În faţa tacîmului solitar al lui Herr Direktor, curba de aur roz a ochiurilor, palpita; alături de farfuria lor, mămăliguţa poetică şi adormită ca o poreclă moldovenească a soarelui; mai încolo, untul tatuat cu linguriţa şi împodobit cu două ridichi violent roşii; şi smîntîna cu ten de madonă...

— Se aprobă!

— Măi omule, nu mai aproba! Ia şi mănîncă. Acuşi e vremea mesei!

— Şi voi să mă priviţi?... Pardon!

— Te cred! Ce vrei să facem? Să-ţi întoarcem spatele?

— Să mîncați şi voi... Altfel să-mi plătiți intrare!

— Mamă, eu zic să aducă un cantalup, propuse Olguța îndatoritoare.

— Hm? consultă doamna Deleanu pe domnul Deleanu.

— Amin. Azi e bairam!

— Prohiro, adă un *cantalop*... Vezi, Herr Direktor, eu nu te las!

— Aşa eşti tu, Olguța: îți place să te sacrifici! glumi doamna Deleanu.

— Mamă, spune tu drept dacă şi ție nu-ți place cantalupul de la gheață?

— Îmi place: cum nu?!

— Atunci ne sacrificăm împreună!

— Olguța!

— Dragă Alice, toate bune şi frumoase în casa ta, începînd cu tine! Cum se face numai că la voi...

— ...nu-s scrumelnițe? îi luă vorba din gură Olguța, luîndu-i şi monoclul ca să-l imite mai bine.

La masa lui Herr Direktor, scrumelnița făcea parte dintre farfurii, şi țigara dintre mîncări.

— Olguța, scoate monoclul: asta-ți mai lipseşte!... Fumat! fumat şi iar fumat! Mîncare se mai cheamă asta Grigore?

— Omoară microbii şi ajută digestia!

— Lasă scrumelnița, Dănuț!

— Dă-mi-o, Dănuț.

— Nu i-o da!

Olguța smunci scrumelnița din mîna buimăcită de două magnete potrivnice şi o insinua pe masă.

— Mamă, uite ce face Olguța!

— Aşa îți trebuie dacă nu asculți!... Şi tu, Olguța, de ce nu faci cum spune mama?

— Mi-ai spus *mie* ceva, mamă dragă?

— Am spus. Ajunge.

— Mamă, tu nu eşti decît mama mea, pe cînd Herr Direktor...

— Ce-i, mă rog?

— El e musafir... şi tu eşti gazdă.

— Obraznică mai eşti!

Profira intra solemn cu sarmalele; după ea Anica purtătoarea cantalupului palid şi zbîrcit ca un cap de mucenic al scopiților.

— Cine-i amator de cantalup să ridice un deget.

Olguța împunse cantalupul cu două degete.

— Vezi, Monica, asta-i o figură de jiu-jițiu. Dacă erai tu în locul cantalupului — Olguța se aplecă la urechea Monicăi de teamă să n-o audă Dănuț — trebuia să-mi despici degetele cu palma. Altfel îți scoteam ochii. Aşa se parează. Să ştii de la mine!

Monica ridică un deget încovoiat, reținîndu-şi o modestă felie.

— Nu aşa. Uită-te la mine.

Cu muchea palmei, Olguța despică aerul, scurt, tăios.

Domnul Deleanu se aplecă asupra cantalupului, îl mirosi, apoi, cu buzele strînse şi nările dilatate, privi plafonul dînd din mînă

— *Vous m'en direz des nouvelles! 1...* Măi, tot jidanii mei, săracii! Numai ei ştiu s-aleagă ce-i bun: cum îi avocatul lor aşa-i şi cantalupul avocatului... Mă duc s-aduc *curaçao*-ul. Grigore, tu vrei *cognac?*

[1] "Ei, na!" <Fr.)

— Contra! Sînt la al doilea abataj de sarmale! După asta să-mi faceți coliva.

Dănuț ridicase degetul subt fața de masă. Ce? Erau la şcoală? Sigur că mînca şi el. Nici nu mai încăpea vorbă. Se simțea în stare să mănînce el singur tot cantalupul.

Din cantalupul tăiat în două, ca dintr-o besactea orientală, curgeau şiruri blonde şi roşcate.

— Hm-hm-hm! se pregăti Olguța zăngănind cuțitul de farfurie.

Cu o legănare de evantaliu, mîna Monicăi alungă mirosul sarmalelor... Buzele lui Dănuț se crăpară umede, topind în gura şi în plămîni adierea care te face să închizi ochii şi să-ți lărgeşti nările şi pieptul, ca întîia sărutare a fecioarelor aprige.

— Dănuț, tu nu mănînci cantalup?

"Sigur că da, sigur că da", vociferau gîndurile îmbătate de făgăduinți mereu împrospătate.

— Nu, *merci.*

De ce? Tăcu mîndru şi amar... De ce?... Fiindcă aşa vroia... De ce?... De multe ori buzele lui Dănuț erau duşmanele lui Dănuț... De ce?... Lasă...

— Porția lui o mănînc eu, hotărî Olguța, dînd din picioare.

Dănuț înghiți în sec de mai multe ori, cu ochii la farfuria sarmalelor — lua-le-ar dracu! — cu sufletul la poarta paradisului pierdut unde veghea Olguța cu dinții şi cuțitul.

— Dănuț, noi doi nu umblăm cu fleacuri. Hai şi-mi ține tovărăşie. Sarmalele-s mîncare serioasă.

— Da, moşu Puiu. Chiar mi-i poftă.

— Vai de mine, Dănuț! Ce-i lăcomia asta? Acuma ne-am sculat de la masă!

— Lasă-l să mănînce cît vrea. La vrîsta lui...

— Bine, bine! Profiro, dă-i o farfurie, oftă doamna Deleanu... Şi să mănînci frumos, te rog! Măcar atîta!

— Buftea, Buftea!

Buzele Olguței insultau pe şoptite, şi topeau lung aurul onctuos din care o apăsare numai revărsa şipote de miere glacială.

Dănuț întoarse capul, strivi o lacrimă între pleoape şi, cu un gest de sinucigaş, împlîntă furculița în sarmale.

Aroma cantalupului plutea răcoroasă deasupra arşiței de varză

ardeiată, ca un curcubeu al fericiților.

În odaia turcească, pe cinci divane rînduite-n şir de-a lungul zidurilor de cetate, odihneau covoare moi de lînuri, înflorite-n Orientul unde lenea şi cadînele-s frumoase ca şi basmele celor o mie şi una de nopți.

La fiecare căpătîi vegheau măsuțe arăbeşti, fin încrustate cu lucirile de ger ale sidefului. De pe nici una nu lipsea tablaua de aramă împodobită cu mlădii desenuri, nici narghileaua cea cu trompa lungă pentru fumul lung.

Pe jos, covor mai plin decît ale divanurilor, pe care orice zgomot amuțea desculț — ca şi țigăncile de-odinioară, care aduceau boierilor un zîmbet roşu în dinții albi şi dulceața de trandafir între pahare brumate. Pe ziduri, panoplii de arme vechi cu tecile împodobite ca odăjdiile mitropoliților; icoane cu obrazul castaniu îmbrobodit în aur şi argint; şi două portrete în rame ovale: tinerețea cu haine şi bucle demodate a străbunilor copiilor de-acum.

Şi mai era ceva în odaia trecutului: un cufăr-dulap de la "Wertheim", *ultimul model.* S-ar fi încruntat poate strămoşii văzînd prihana, şi la încruntarea lor hangerele şi iataganele din cui ar fi dat iureş... Dar cufărul de la Berlin era încărcat cu daruri.

De aceea, în liniştea exotică a odăii turceşti, portretele străbunilor şedeau la locul lor aşteptînd să se deschidă uşa şi să năvălească strănepoții, să se deschidă cufărul nemțesc şi să răsune veselia copiilor de-acum în fața zîmbetului tinerilor de atunci.

...Demult, Herr Direktor abia sosit din Germania — cu monoclu, ras pe de-a-ntregul, tuns cu numărul zero şi împodobit cu semiluna unei cicatrice de Schläger — venise la Medeleni să facă vizită cumnatei sale şi părintelui ei, răposatul conu Costache Dumşa.

— Măi neamțule, unde să te culc pe tine? îl întrebase conu Costache privindu-l cam de sus, după un dejun subt nucul din livadă, cu lăutari şi cotnar.

— În odaia turcească, răspunsese Herr Direktor, nesocotind — poate din pricina monoclului, poate din pricina cotnarului — posomorala coborîtă pe fața venerabilului bătrîn.

— Şi ce ai să faci cu cinci paturi, măi păgînule? Pentru un cap de *steclă* şi spîn, ajunge unul singur.

— Coane Costache, să-ți spun care-i cîntecul: cînd m-oi culca eu singur într-o odaie cu cinci paturi... şi turcească pe deasupra am să visez că-s sultan la mine în harem. Ş-are să fie bine! Şi cînd m-oi deştepta dimineața cu grija celor cinci belele din vis, ş-oi vedea cinci paturi goale are să fie şi mai bine. Şi cît oi sta la Medeleni am să te binecuvîntez, coane Costache, cînd m-oi culca şi cînd m-oi deştepta, ca pe Dumnezeu.

— Măi!... Ştii că nu-i prost neamțu! Să mai aducă o *steclă* de cotnar. Ia să-i mai ziceți un cîntec moldovenesc. Brava, neamțule! Tot moldovan ai rămas pe dinăuntru.

De atunci, odaia turcească în care nimeni nu intra, rămase odaia lui

Herr Direktor. Vorbele lui conu Costache erau pravilă în casa bătrînească.

Rezemîndu-şi creştetul capului pe divan, Olguța făcu o tumbă şi încă una, gata să nu le mai isprăvească.

— Olguța, ce-nseamnă asta?

— Tumbe, mamă dragă, răspunse capul de pe divan rostogolindu-se.

— Dă-te jos.

Olguța începu să fumeze din narghilea.

— Olguța, astîmpără-te!

— Să-ți ajut, Herr Direktor?

— Imposibil! Mînă de femeie în lada mea?!

Tocmai desfăcuse lada. În genunchi, în fața ei, trăgea săltarele pe rînd. În lăzile lui Herr Direktor domnea o ordine amănunțită şi strategică. Herr Direktor cu ochii închişi şi-ar fi putut îmbrăca fracul, culegînd, una cîte una, toate cele trebuitoare de la locul lor, şi de îndată s-ar fi putut dezbrăca, îmbrăcînd pijamaua, smochingul sau un sacou.

Şi doamna Deleanu era meşteră la alcătuirea lăzilor. De unde, rivalitate.

— Cu aşa ladă nu-i greu să fii ordonat!

— Cu aşa ordine, orice ladă-i la-nălțime.

— Sfîntă modestie!

— Sfîntă dreptate!

Lui Dănuț îi bătea inima repede, înecîndu-l. Îşi freca mereu mînile, ca jucătorii de bacara cînd au pontat fundul buzunarelor. Uitase de Olguța şi de toate cele. Suferea, copleşit de presimțirea cadourilor... şi ceilalți nu mai tăceau odată: țț-țț-țț... În preajma cadourilor, bucuria se prefăcea în chin şi nu mai era bucurie. Tot aşa pățea cînd erau prea multe bunătăți la masă. De pildă: icre negre, ghiudem, salam, măsline marinate... şi cataif cu frişca la sfîrşit. Lăcomia îl exalta aşa de tare, încît nu-i mai era poftă de nimic şi mînca în silă, dar mult, ca să nu se căiască mai tîrziu...

Monica ştia să organizeze geamandanul cu lucruşoarele ei şi zestrea păpuşelor. Dar ce-are-a face o biată odăiță cu un palat!

— *Tante* Alice, parcă-i o vitrină!

— Bravo, Monica! Ai auzit, Grigore? Asta-i portretul ordinei tale: fanfaronadă!

— Invidia traducînd elogiul sincerității! Şi asta-i un portret: nu? Să trăieşti, Monica... Încep cu moşnegii. Poftim, Alice: o pereche de ochelari pentru cochetele venerabile.

— Eşti în stare !... A! *Face-à-main! Merci,* Grigore. N-ai uitat comisionul.

— Cum îi lada, aşa-i şi capul: ce intră nu mai iesă... decît atunci cînd trebuie.

— Napoleon!

— Al lăzilor, da... Poftim şi notele.

— Bach?

— Habar n-am! Am luat ce-ai scris. Bach sau ciorapi, mi-i totuna — cu o uşoară preferinţă pentru ciorapi!... Of! Bine c-am scăpat! Muzica asta îmi dădea migrene.

— Cred că alte muzici... mai uşoare... mai berlineze!

— Acelea te lecuiesc de migrene.

— Migrenele capului tău!!

— Iorgule, tu ce spui?

— Eu, dragă, regret migrenele burlacilor... Mie mi-au rămas celelalte... şi piramidonul.

— Frumos!

— Şi Minerva, dragă Alice.

— Cine-i Minerva, papa?

— O cucoană, Olguţa.

— Ce nume!

— Aşa-s cucoanele!

— Sigur, papa.

Unul cîte unul, pachetele, pe jumătate desfăcute de doamna Deleanu, erau rînduite de Monica pe divanul cel mai apropiat. Aceeaşi însufleţire copilărească creştea în toţi deopotrivă, ca subt streşinele tuturor caselor cînd se întorc păsările, primăvara. Numai Dănuţ, cu mînile înfundate în buzunarele pantalonilor, şedea ursuz, ca zgribulit de frig.

— Iorgule, ţi-aduci aminte cînd se întorcea tata de prin judeţe, de la sesiunile curţilor cu juri?

— Bietul tata! Parcă-l văd. Înainte de-a se dezbrăca, ne chema în biroul lui: "Aţi fost cuminţi, copii?" "Cuminţi", răspundeam noi în locul mamei. Erau singurele ocazii cînd treceam şi eu drept copii cuminte... Două pistoale de tinichea cu petiţe...

— ...peştişori de mintă...

— ...balonaşe, anume făcute pentru urechile mamei... Grigore, ţi-aduci aminte de cele două capete de leu de pe speteaza fotoliului?

— Cum nu?! Tata ne speria că muşcă şi tu le-ai pus în gură cîte-o bucăţică de carne crudă ca să-i îmblînzeşti. Ţii minte? Acolo a rămas carnea.

— Bietul tata!... "Măi băieţi, de unde vine aşa miros urît?" Cum să-şi închipuie bietul bătrîn că leii de lemn deveniseră carnivori!

— Se stricase carnea, papa?! întrebă Olguţa cu ochii scînteietori de mîndrie, năvălind în trecutul poznelor părinteşti.

— Da, Olguţa, zîmbi domnul Deleanu. Parc-o văd pe mama cu ochelarii pe nas, inspectînd pe subt dulap, pe subt birouri, pe subt covor... S-a uitat la tălpi: nimic!

— Şi tu tăceai, papa?

— Tăceam, ce era să fac?

— Şi moşu Puiu nu te-a spus?

— Se poate! Fraţi şi trădători?

— Şi ce s-a întîmplat?

— Tot mama a descoperit isprava! Avea un nas! Cînd începusem să fumez — eram printr-a patra de liceu — mîncam cîte o lămîie întreagă şi fugeam pe-afară cu gura deschisă ca să nu mă simtă, şi tot mă descoperea.

— Papa, te-a bătut pentru *conserve?*

— Nu m-a putut prinde. M-am suit pe acoperiş, amenințînd că mă zvîrl de-acolo dacă nu mă iartă...

— Iorgule! îl mustră doamna Deleanu.

— Aşa-i. Semănăm cu Olguța cînd eram mic!

— Ş-acuma, papa.

— Olguța!

— Acuma-mi sameni tu mie, oftă domnul Deleanu.

— Herr Direktor, mai spune ce făcea papa.

— Ce faci şi tu: supăra pe mama... Bietul tata! Cînd te gîndeşti că din lefuşoara lui de magistrat cinstit izbutea să puie deoparte pentru cadouri... şi pentru studii la Berlin...

Monoclul căzuse din ochiul lui Herr Direktor, lăsînd în loc privirea amintirilor. Olguța se aşează pe marginea divanului, îngîndurată: "Săracu moş Gheorghe!"

— Dănuț, adă-mi un foarfece din trusă.

— Ce ai acolo? întrebă doamna Deleanu.

Herr Direktor îşi puse monoclul.

— O surpriză!

— Spune, ce-i?

— Foarfecele are cuvîntul cu precădere.

— Ştofe?

— Ț!

— Bomboane?

— Ba.

— Cărți?

— De joc?

— Eu întreb. Răspunde.

— Degeaba. N-ai să ghiceşti.

În jurul tainicului pachet se adunară toți, privindu-l încruntați. Herr Direktor dezmierdă hîrtia mută.

— Pot să vă spun că vine de peste nouă mări şi nouă țări; că e de gen neutru: *honny soit qui mal y pense (1)*; că e cenuşiu pe dinafară şi roşu pe dinăuntru; că-i dulce la pipăit; că-i plin de pasări gingaşe care au calitatea că tac; că cei de la care vin sînt ga... sînt palizi; şi că va fi la modă.

— Ei!

— Poftim. Mai poetic nici că se poate! Ghiciți!

— Precizează.

— Ce să vă mai spun?... Că-n tara de unde vine se bea mult ceai.

— Rusia?

— Acolo se bea votcă.
— Anglia.
— Te-ai depărtat.
— Uf! Nesuferit eşti cu...
— ...cadourile tale, completă Herr Direktor.
— Cu enigmele tale.
— Draga mea, cadoul fără enigmă e ca o cucoană cinstită: nu interesează!
— Grigore!
— Tu eşti interesantă din alt punct de vedere!
— Poftim, moşu Puiu.
— Dănuț dragă, tu mi-ai adus cleştele de unghii! Eu ți-am cerut foarfecele.
— Grigore, nu te mai strîmba. Isprăveşte cu subtilitățile.
— Bine, o să-mi plătiți cleştele.
— Ți-l plătesc.

[1] Să fie blestemat cel care se gîndeşte la ceva rău (fr.).

Tacticos, Herr Direktor tăie sfoara, o strînse ghem, desfăcu învelitoarea descoperind o alta de hîrtie de mătase, le pături...
— Asta-i farsă!
— Mă rog...
— Eu cred, Herr Direktor.
— A ta va fi împărăția cerurilor. Uitați-vă în sus. Un-doi-trei...
Zvîrlite-n sus chimonourile japoneze se desfăcură şi căzură iluminate de auriu şi roşu ca făşii desprinse din cerul legendelor nipone.
De-o vrîstă cu Olguța şi Monica, doamna Deleanu îngenunchie pe covor, asupra minunilor.
— Iorgule, am scăpat de femei. Acuma e rîndul tău. Copiii vin la urmă. Fuu! Da cald mai e!
— Scoate-ți surtucul, măi omule!
— Simandicoasă doamnă, se poate?
— După aşa surpriză eşti suveran.
— Uite, Iorgule, adevărate țigarete orientale. Excelente. Fiindcă-s fără carton ți-am adus o țigaretă.
Galbenă şi plină, ca tăiată într-un miez de ananas, țigareta de chilimbar deşteptă zîmbetul pomului de Crăciun pe chipul domnului Deleanu.
— Herr Direktor, aş vrea să-ți spun ceva.
— La dispoziție.
— Nu. La ureche.
— Poftim urechea.
— Herr Direktor — nu te supăra — eu aş vrea să-i dau Monicăi chimonoul meu. Ştii, mie-mi place foarte mult, dar mi se pare că Monicăi

îi place şi mai mult.

— Vino să te pup, gură de aur.

— Şi eu, Herr Direktor.

— Olguța să nu crezi că te-am uitat! Acuma vine rîndul vostru. Chimonourile erau pentru cucoane.

— Herr Direktor, şopti Olguța, te rog dă-i-l tu. Ştii, mie nu-mi vine.

— Dragii mei, să isprăvim cu buclucurile, începu Herr Direktor acoperind cu mînile saltarul de jos... Olguța, tu eşti cucoană?

— Nuu, Herr Direktor.

— Bravo ție. Tu eşti în partida mea... Aşadar chimonourile sînt ale cucoanelor... Monica nu te superi? Ia să vedem cum îți vine. Unu-i mai mic, acela-i al tău... Hocus-pocus-filipus!...

Cu o surprinzătoare dibăcie, Herr Direktor o metamorfoză pe Monica într-o clipă.

— Ia să vedem... măi, da frumoase-s japonezele! Mă mut în Japonia.

— Monica, scoate-ți cozile afară... Aşa. Vino să te sărut.

— *Tante* Alice, da Olguța?... Nu vreau aşa, şopti ea în brațele doamnei Deleanu.

— Lasă, nu te îngriji, Monica. Olguța are destule.

— *Merci,* moşu Puiu.

— Hopa!

Luînd-o în brațe, Herr Direktor o aşează pe divan şi se dădu îndărăt măsurînd-o prin *monoclu.*

— Alice, schimbă-i pieptănătura. S-o facem japoneză de-a binelea... Merită Japonia!

— Vrei, Monica?

— Da, tante Alice, răspunse Monica prin visul chimonoului.

— Alice, să fii la înălțimea chimonoului... şi-a europencei.

— Cu-aşa păr nu-i greu.

— Ş-acum deschid bazarul de jucării. Jos moşnegii!... Începem după vîrstă. Dănuț e cel mai mare. Poftim o puşcă, Dănuț. E cu doi ani mai mică decît tine: calibrul nouă. Uite şi-o cutie cu cartuşe. Uite şi cartuşiera.

Puşcă adevărată! Adevărată! La aşa bucurie nu s-aştepta. Inima lui Dănuț, ca un toboşar napoleonian bătu imnuri de glorie... Ținînd puşca în mînă, aruncă o altfel de privire Olguței. Olguța îl privea mai dinainte, aşteptîndu-l.

Întîlnindu-i ochii, Dănuț îşi răsuci privirea spre geam, ocoli plafonul şi strînse mai tare puşca. Ochii Olguței parcă erau de un calibru mai mare decît al puştii.

— Dacă vrei, uită-te şi tu, Olguța.

Mută, Olguța luă puşca din mîna diplomatică în mîna ei războinică. Puşca devenise internațională.

— Dănuț! Dănuț! Tot Dănuț! Iar Dănuț! Încă Dănuț!... Nu cumva te-am protejat?

Pachetele zburau unul după altul pe al treilea divan.

— A venit rîndul Olguței. Poftim cizme de călărie şi pantaloni de amazoană. Bluză să-ți facă maică-ta. Cal să-ți dea tată-tău.

— Măi-măi! De antilopă! se minună doamna Deleanu pieptănînd-o pe Monica.

— Ce vrei. Pentru aşa gazelă!

— Herr Direktor...

— Olguța!... Ajutor, oameni buni! Tigroaică, nu gazelă! gemea Herr Direktor năucit de sărutările Olguței.

— Uite, Herr Direktor.

Luînd cizmele în brațe, Olguța le sărută cu evlavie, pe fiecare în parte, cum sărutau străvechii luptători armele de luptă.

— Stai, că n-am isprăvit. Uite două *diabolouri*; o minge de foot-ball; şi uite, uite...

Alte pachete zburară, despuiate cu înfrigurare de Olguța şi Dănuț.

— Ce ziceți? îi întrebă doamna Deleanu dîndu-se la o parte cu o încetineală savantă din fața Monicăi.

— Aferim! aplaudă Herr Direktor.

Monica, roşie ca suflată cu vaporos mărgean, şedea turceşte pe divan, cu genele şi umerii plecați şi mînile — în mînicile largi — încrucişate pe genunchi. Sfiala şi chimonoul îi insuflase gesturile înguste ale japonezelor. Părul ei de aur tumultuos, înflorise în coc nipon, prins cu pieptenii doamnei Deleanu... În rumen revărsat de zori, un pui de piersic înflorit, c-un paradis de aur pe creanga cea din vîrf, învelit de zeul livezilor cu chimonoul unei fetițe, ca să nu-i fie frig peste noapte: visul unui poet japonez îndrăgostit de piersici. Aşa era Monica: o vignetă la începutul unei legende.

— Stați, copii, uitasem. Deschideți gura şi întindeți mînile.

Herr Direktor desfăcu repede o lădiță de carton, îşi suflecă mînicile ca un hirurg, îşi cufundă mînile în cutie.

— *Va banque!*

Prune, cireşe, caise, renclode, piersici, pere, mere, nuci, ridichi, alune, morcovi, cepe, castane ,migdale...de *marțipan* cădeau, săreau, se rostogoleau ca o grindină umoristică de fructe şi legume, făcute din pastă de migdale.

— Prinde-o, papa!

— Pe el, Olguța!

— Au, Herr Direktor !

Duhul anarhic al neorînduielii, paradoxal răsărit din cufărul ordinei, intrase în odaia turcească. Trîntiți pe jos de-a valma, mari şi mici, culegeau bunătățile, de teamă să nu le calce.

Olguța c-un morcov în dinți, ca un nas de clown; Dănuț, ca obrajii umflați de piersica din gură; doamna Deleanu, muşcînd — minune! — dintr-o ceapă inofensivă; Monica, împiedicîndu-se în chimono, făcînd mereu mătănii grațioase fructelor ca unor drăgălaşe zeități; domnul

Deleanu, punînd piedici Olguței, şi Herr Direktor, contemplîndu-i ca un boscar încîntat.

— Apă! M-am topit!

— Un duş ne-ar trebui. Am înnebunit cu toții!

— Cine-i acolo? Intră.

Profira intră, clipi prosteşte şi rămase cu gura căscată... subt obştescul hohot de rîs al celor de jos.

— Prohiro, uite ceapă de la nemți. Pune-o în gură, porunci Olguța, bombardînd-o cu cepe.

— Mănîncă, Profiro, să vezi şi tu cum îs cepele de pe-acolo, stărui doamna Deleanu.

Cepele erau învălite într-o foiță de mătasă dogorită care imita foița lor. Profira luă ceapa, o suci, o întoarse, tot trăgînd cu ochiul la zîmbetul neliniştitor al copiilor.

— Fă-ți cruce şi mănîncă, o sfătui Olguța, văzînd-o că se codeşte.

— Hai Profiro, zi: Doamne-ajută!

— S-o curăț, coniță... Nu-i lucru curat.

— Ia nu te mai strîmba! Parcă n-ai mai văzui ceapă de cînd eşti!

Profira făcu o cruce cu limba în gură şi muşcă din ceapă, fără s-o mai curățe, cu nările înfiorate de teamă.

— Ptiu! scuipă ea în pestelcă, scărpinîndu-şi limba cu dosul palmei.

— Te-ai otrăvit.

— Doamne păzeşte! Asta-i doftorie, coniță!

— Ceapă nemțească, Profiro!

— S-o mănînce sănătoşi! Mă lipsesc.

— Fugi şi adă apă de băut.

Un morcov aruncat de Olguța o expulza pe Profira. Ridicîndu-se în picioare, doamna Deleanu redeveni severă gospodină.

— Vai-vai-vai! Ce-am făcut aici! Parcă-i un bazar din Stambul.

— Herr Direktor, lasă-mă să-ți fac un turban, îl rugă Olguța născocind un mijloc de-a prelungi dezordinea.

— De unde turban?

— Fac eu c-un prosop.

— Se aprobă. Atunci dați-mi şi un şal.

— Ştiți ce? se amestecă doamna Deleanu din nou convertită la extravagante, hai să ne costumăm cu toții. Fiecare cum vrea. Mîna liberă fanteziei fiecăruia.

— Eu rămîn aşa, *tante* Alice, se rugă Monica.

— Sigur, tu eşti gata costumată. Şi eu tot japoneză mă fac.

— Da eu, mamă? întrebă Dănuț.

— Tu... căută doamna Deleanu îmbrăcînd chimonoul, tu...

— Mamă dragă, el are costumul japonez, interveni Olguța cu o ciudată suavitate în glas.

— Nu vreau. Ce te-amesteci!

— Ce idee bună! Sigur. Tu ai costumul lui Kami-Mura. Du-te şi ți-l

pune.

— De ce, mamă?

— Fiindcă şi eu îs japoneză şi Monica.

— Da! Monica are haină frumoasă, bombăni Dănuţ.

— Cred, bine! Ea e domnişoară. Tu eşti soldat viteaz.

— Da! cu haine urîte!

— Dănuţ, te rog să nu-mi strici cheful. Du-te şi te-mbracă. Aşa vreau eu.

— Fără puşcă? se posomori Dănuţ mai tare.

— Cu puşcă şi cu tun dacă vrei! Hai, repede.

— Alice, dă-mi şi mie o idee.

— Tu... tu şi Grigore sînteţi turci, adică tu eşti paşă — îţi fac eu turban şi tot dichisul — iar Grigore-i eunucul haremului.

— Dragă Alice, nu-i fi avînd tu vreun strămoş mongol?

— Uită-te-n oglindă. Eşti japoneză autentică. Părul negru, în noua pieptănătură, ochii depărtaţi şi paloarea brună a obrajilor ovali, erau un adaos exotic la chimono.

— Mai ştii?! zîmbi doamna Deleanu.

— Ia priviţi! îi invită Olguţa cu un gest teatral. Cu prosopul improvizat turban în jurul capului,

Herr Direktor avea înfăţişarea unui indian de operetă. Şalul turcesc de pe umeri nu izbutea să anuleze efectul european al monoclului şi al zîmbotului de rigoare.

— Ha-ha-ha! Ia uitaţi-vă la Buftea!

— Kami-Mura!

— Bravo, Kami-Mura, eşti în formă!

Dănuţ se retrase pe lîngă zid într-un colţ, tîrînd săbiuţa ruginită şi zăngănitoare, ca o ruşine întrupată în coadă de tinichea.

Ca dimensiune, uniforma de amiral japonez avea şase ani, Dănuţ unsprezece! Iar chipiul, prea mic, se răzbuna exagerînd circonferinţa buclată a capului care o purta plouat!

— Numai cafeaua şi rahatul îmi mai lipsesc! Narghilea am, harem am, eunuc am, exclamă domnul Deleanu.

— Papa, tu eşti Nastratin Hogea.

— Prea onorat!... Şi tu, Olguţa?

— Eu îmi pun cizmele şi pantalonii de călărie. Mă fac haiduc şi o fur pe Monica.

— Mă aşteptam! oftă doamna Deleanu, mai mult pentru viitor decît pentru prezent. Du-te şi ţi le pune.

Profira intră cu tablaua de dulceţi.

— Iracan de mine!

— Te-ai speriat, Profiro?

— Nici nu te-am cunoscut, coniţă, sărut mîna.

— De ce rîzi, Profiro? o întrebă doamna Deleanu văzînd tablaua primejduită de hurducăturile vulcanice ale veseliei pîntecoase

— Spune, Profiro.

— Să nu vă supărați, coniță . Tare-i frumos! Parcă-i la panoramă.

— Bravo, Profiro!

— Trăiască Profira!

— Să închinăm un pahar cu apă în cinstea Profirei!

— Să trăiți şi dumneavoastră şi tot veseli să fiți!

— Dănuț, tu nu te serveşti?... Da tu ce cauți, Anica?

— Hă!

Prin uşa întredeschisă, Anica, numai ochi şi zîmbet, sorbea tot ce vedea, minunîndu-se. Peste umărul ei, cu gura pînă la urechi, se ivi capul de lună umoristică al bucătăresei.

— Ce-i? Ați venit la panoramă?

— Hă! Hă!... zîmbiră dimpreună, cu glas de soprană şi de bariton, Anica şi baba.

— Hi-hi! le îngînă Profira, clipind din ochi către ele.

Se auzi un pocnet. Baba se răsuci. Anica o zbughi. Peste hotarul gol al pragului, Olguța sări în odaie c-un bici în mînă.

— Ce ți-ai făcut, Olguța?

— Musteți, mamă dragă. Aşa au haiducii.

Mustețile de funingine împodobeau o fragedă față de haiduc mărunt, în stilul baladelor populare:

Mustăcioara lui
Pana corbului,
Ochişorii lui
Mura timpului,
Feţişoara lui
Spuma laptelui...

Cizmele de antilopă, pantalonii bufanți, şi mai ales bluza roşie cu centură de lac, erau licențe poetice. Olguța putea haiduci printre flori de luncă, pe unde năvălesc fesurile macilor musulmani.

— Eu propun să redevenim oameni serioşi.

— De ce, Herr Direktor? îl dojeni Olguța.

— Mor de căldură în Turcia asta.

— Stați. Nu vă dezbrăcați. Am o idee.

— Spune, mamă dragă, spune.

— Să ne fotografiem.

— Să ne fotografiem. Bravo!

— Bine, dragă. Ce nu fac eu pentru copii!

— Ridicați storurile; eu aduc aparatul.

— Cum ne-aranjăm, Iorgule?

— Ce să ne mai aranjăm! Aşa cum sîntem.

— Unde te duci, Dănuț? îl întrebă doamna Deleanu, întîlnindu-l pe coridor, cu sabia şi chipiul în mînă.

— Hai înapoi, Dănuț!... Vrei să mă superi? Şi-mbracă-te la loc.

Mobilizat din nou în oştile ridicolului, Dănuț mergea, mînat din urmă de mama lui şi de blestematul aparat fotografic în care ruşinea clipei de față, înghițită ca de-o sugătoare uriaşă, avea să se întindă în viitor.

— Alice, hai şi tu cu noi.

— Şi cine vă fotografiază?

— Pune tu aparatul la punct; restul poate să-l facă şi Profira.

— Ți-ai găsit! Nu pune ea mîna pe-aşa ceva s-o tai! Se teme!

— Să-l chemăm pe Kulek, propuse Herr Direktor. El se pricepe.

— Perfect, cheamă-l tu, Olguța.

— Cum să-i spun, Herr Direktor?... *Komen sie, Herr Kulek... nach Herr Direktor (1).* E bine?

— Spune-i ş-aşa Olguța. Are să vie rîzînd. Să nu te superi!

— De-acuma aşezați-vă, îi pofti doamna Deleanu. Frații turci alături pe divan. Aşa... Grigore, de ce nu stai turceşte?

— Poftim. Aşa-i bine? A la turca, bre!

— Bun. Monica, tu stai la picioarele divanului cum ai stat adineoarea... Apleacă-ți capul... puțin numai. Dănuț aşează-te lîngă Monica... Brrr! Crunt mai eşti! Adevărat samurai!

— *Küss die Hand gnädige Frau. Was wollen sie, Herr Direktor?(2)* urmă Herr Kulek cam zăpăcit.

— Explică-i, te rog, Grigore... Olguța, tu stai la dreapta Monicăi. Aşa.

Doamna Deleanu se aşează la picioarele divanului între copii. Herr Direktor luă o narghilea şi-şi cabră monoclul.

Domnul Deleanu îşi răsuci mustețile.

— *Ruhig bleiben, bitte schön.(3)*

Olguța privi cu coada ochiului pe Dănuț, ironică. Monica îşi privea mînecile, dar vedea tot pe subt gene.

Dănuț, ținînd recordul încruntării, întoarse capul obiectivului, lăsînd posterității profilul unui amiral japonez cu bucle de fetiță, care pregătea o răzbunare aprigă japonezei cu coc blond, ocrotită de zîmbetul haiducului cu musteți de funingină.

[1] Vino, domnule Kulek... la Herr Direktor (germ.).

[2] Sărut mîna, stimată doamnă. Ce doriți, domnule Director? (Germ.)

3 Stați liniştiți, vă rog (germ.).

De pe scări, doamna Deleanu — cercînd să compenseze cu gravitatea tonului neseriozitatea pieptănăturii şi a chimonoului — vorbi apăsat:

— Grigore, te fac răspunzător! Ține-o din scurt, mai ales pe Olguța... Şi nu uita pariul.

Olguța păstrase numai costumul de haiduc; mustețile şi le spălase cu vată îmbibată în colonie.

— Mama-i fricoasă, Herr Direktor. Nu samănă cu mine.

— Ia lasă!
— Vorbesc serios, Herr Direktor.
— E fricoasă pentru *tine,* Olguța.
— Totuna.
— Ai să-ți schimbi părerea.
— Eu?? Nuu!
— Tu. Şi eu mi-am schimbat părerile de cînd am nepoți.
— Tu nu eşti fricos, Herr Direktor.
— Sînt, cînd trebuie... prudent.
— Ce-i asta prudent?
— Curaj cu linguriță.
— Ca o doctorie.
— Aşa-i bine.
— Nu-mi trebuie. Eu îs sănătoasă.
— Olguța, de ce o superi tu pe mama?
— Fiindcă-i mama *mea,* Herr Direktor.

La cîțiva paşi înaintea celorlalți, cu puşca plecată în jos — ca vînătorii — Dănuț îşi ducea oştirile la luptă. Oştirile din spatele închipuirii lui Dănuț erau nesfîrşite. Începeau de unde răsare soarele, şi coborau, şi suiau dealuri — hăt! în urmă — se revărsau pe cîmpii, şi abia capetele lor ajungeau pe viteazul împărat din frunte, ai cărui paşi erau paşii oştirilor care-l urmau mute, supuse, ca o trenă uriaşă.

Armata din spatele concret al lui Dănut era alcătuită din Herr Direktor, Olguța şi Monica. Pentru expediția vînătorească — copiii fuseseră iertați de somnul ritual în această zi — Herr Direktor îmbrăcase haine uşoare de *tussor* şi inaugurase casca de colonist. Nu lipseau nici mănuşile cu toți nasturii încheiați. Herr Direktor îşi păstra albeața mînilor îngrijite "ca o..." spunea doamna Deleanu.

— Ca o ce, mamă?
— Ca o cucoană. Asta a vrut să spuie mama şi nu găsea cuvîntul.
— *Merci,* Grigore. Cuvîntul acela îl găseşti tu mai uşor decît *mine.*
— El mă găseşte! zîmbise Herr Direktor cu modestie.
— Grigore, eşti un caraghios! Uite: eu am mîni mai negre decît tine. Soarele-i sănătate. Atîta cochetărie la un bărbat?!
— Dragă Alice, îmi plac mînile țigăncilor fiindcă-s fine şi uscate, nu fiindcă-s negre. Să mă iertați cu soarele dumneavoastră! Mă pîriesc eu de ajuns la cărți!

Monica mergea alături de Olguța. În sufletul ei, pe o creangă înfloritâ, se legănau pasările brodate pe chimono, la adăpost de puşti şi ochi de vînători.

...Armatele închipuirii lui Dănuț, călăuzite de împăratul lor, mergeau să ucidă un zmeu străjuit de balauri. Primejdiile pîndeau la tot pasul. Zmeul putea să fure soarele şi să arunce noaptea ca un codru des în fața năvălitorilor. N-avea grijă împăratul! Dădea foc codrului şi trecea mai departe printre flăcări. Parcă pompierii nu umblă prin foc!... Înaintea lui

Dănuț alerga Ali cu coada țanțoș răsucită în sus ca o musteață rurală.

...Cînele împăratului era năzdrăvan. Putea creşte cît o vacă; se putea preface în armăsar cu aripi, pe care nimeni nu cuteza să-l atingă... Dar pe împărat îl asculta ca un cîne.

Zmeul avea balauri la poartă şi buzdugan năprasnic în cui... Şi ce? împăratul avea puşcă... Să poftească zmeul!... Împăratul avea în cartuşieră moarte pentru o sută de zmei şi tot atîția balauri... Cartuşele le păstra Herr Direktor, dar zmeul n-avea de unde să ştie ce ştia Dănuț.

Armata din spatele lui Dănuț — mai puțin Monica — mergea să ucidă o legendă şi să cîştige o prinsoare cu prilejul botezului vînătoresc al puştii lui Dănuț.

Iată obîrşia legendei: în casa lui conu Costache Dumşa, sultănise vreme îndelungată, peste toți şi peste toate, Fița Elencu, sora lui mai mare, mult mai mare.

Vlăstar urît al unui neam de oameni frumoşi, Fița Elencu era hîdă pentru întregul ei neam în cumpăna a două veacuri, pe care o înclina înspre ea. Dar nimeni n-ar fi cutezat să gîndească măcar una ca asta, căci ochii verzi, ca verdele veninului, ai Fiței Elencu, răzbăteau dincolo de frunțile plecate în fața ei. Deşteaptă pe cît era de slută, răutatea ei le întrecea pe amîndouă la un loc. Cînd pleca la Medeleni, în cupeu, însoțită numai de cărți în felurite limbi, aduse de prin străinătăți — laşul boieresc, scăpat de robia roşie şi verde a unei limbi şi a unor ochi — ofta cu dulce uşurare. În schimb, la Medeleni începeau vremuri de bejenie. Peste copilăria şi tinerețea doamnei Deleanu şi peste tinerețea mamei ei, Fița trecuse ca lăcustele prin lanuri. Un boier de pe vremuri o poreclise "soacra bucuriei" şi multele ei nurori nu puteau trăi cu ea în casă. Şi-n casa lui conu Costache, Fița trăise încă şi după moartea lui.

Cu tinerețele fecioarei bătrîne se îngropase în trecut o taină şoptită odinioară, apoi amuțită. O dragoste... Oare?... Un tînăr îndrăgostit de Fița Elencu... Cu putință?... Înşelarea cu o țigancă trupeşă de la Medeleni. O plimbare pe iaz, cu barca, un înec din care Fița Elencu scăpase... văduvă — şi o roabă bătută cu harapnice pînă cînd trupul luase culoarea sîngerie a buzelor păcătoase, culoare ademenitoare de muşte verzui ca ochii Fiței.

Țăranii bătrîni vorbeau că iazu-i blestemat.

O singură slăbiciune avuse Fița Elencu — de nimeni ştiută: Olguța. Ochii negri ai fetiței de cinci ani nu se plecau în fața ochilor verzi. Cruțați de bătrînețe, ochii verzi urmăreau deseori prin casă pletele brune şi fruntea scurt şi dîrz tăiată, ca pe o inscripție netălmăcită încă. Curînd însă, o întâmplare nemaipomenită în lunga viață a Fiței, o luminase.

Singurii dinți de care bătrînețe o despuiase pe Fița Elencu, erau cei obîrşiți din gingii. Fița purta dantură. La prînz şi la masă, în fața tuturor comesenilor, feciorul aducea într-un pocal albastru, plin de apă, dinții albi şi țapeni ca un rînjet de strigoi.

— *Naturalia non turpia (1).*

Nimeni nu crîcnea. Pofta de mîncare pierea, ca toate celelalte.

Într-o bună zi, Fița Elencu începu un post care ținu mai bine de două luni — şi care-i grăbi sfîrşitul — fiindcă dinții luaseră drumul iazului.

Feciorul venise la masă cu pocalul *gol,* aşa de palid la față, că parcă-şi aducea inima în pocalul fără de dinți.

— *Eu* i-am zvîrlit în iaz, vorbise răspicat Olguța, într-o tăcere de oraş îngropat subt lavă.

[1] Ceea ce este natural nu este urît (lat.).

— Să-mi aducă un pahar cu lapte la mine în odaie. Şi mata, fetițo, să pofteşti la mine după ce-i sta la masă.

Olguța nu-şi pierduse pofta de mîncare: dimpotrivă, cu plecarea dinților, pofta-i venise la loc. După masă, intrase în odaia Fiței trîntind uşa, ostentativ.

— Am venit.

Fița o privise din cale-afară de lung — cu toată puterea ochilor şi a minții — făcînd-o pe Olguța să crească mare în viitor, cum germinează o sămînță în mîna unui fachir.

Şi pentru întîia oară în viața lor, buzele fără dinți sărutaseră c-un fel de acră duioşie, obrajii aprinşi ai Olguței. Din clipa aceea, Fița Elencu nădăjduise că neamul ei de "papă-lapte" mai căpătase o Fiță Elencu. O lăsase moştenitoare.

Drept răsplată, după binecuvîntata ei moarte, Olguța botezase cu numele celei răposate o ciudată broască.

Din tată-n fiu, sătenii din Medeleni păstraseră vorba că iazu-i blestemat şi că Fița Elencu... După moartea Fiței — spuneau țăranii — se ivise în iazul cu pricina o broască neobişnuit de mare şi de îndrăzneață. Rîioasă, firește, domnea peste celelalte, cum domnise Fița cu ochi verzi peste toți. Moş Gheorghe scăpase o vorbă — ca s-o ferească pe Olguța de iazul necurat — vorbă necugetată! Olguța începuse vînătoarea Fiței iazului în care zîmbea dantura celeilalte Fițe. Praştia nu izbutise, nici meşteşugul vînătorilor de aiurea.

Acum, satul întreg ştia că Fița Elencu s-a prefăcut în broască fermecată. Şi, la adăpostul legendei, broaştele, nesupărate de nimeni, se înmulțeau în voie, ocărind cu glasuri din ce în ce sporite priveliştile Domnului, cu broasca cea mare între ele, ca un nesecat şi diabolic potir cu venin...

...Se apropiau. Iazul pustiu ca subt lună, sclipea zimțat în bătaia piezişă a soarelui, mirosind a mîl şi a răcoare putredă.

...împăratul redeveni Dănuț, fiindcă Dănuț ştia legenda şi nu-i venea să-nfrunte singur iazul ocolit de toți. Ridică puşca, ochi lung cerul pînă cînd îl ajunseră ceilalți şi porni cu ei alături, lepădîndu-se de puşcă: nu-i bine să te pui rău cu Fița Elencu! Ca simplu privitor e altceva. Lui moşu Puiu nu-i pasă.

...Răsună dinspre trestii orăcăitul broaştelor, ca mii de saci cu nuci scuturați. Larma crescu patetică. Orăcăitul se dezlănțui mai pătimaş, întretăiat de bocete, de văicăreli şi tînguiri — ca psalmodia unei sinagoge.

Pe mal şedeau broaşte cu gura blazată şi ochi astronomici privind cerul fără stele... Hămăitul lui Ali le făcu să tresară, fără să le alunge din lenea lor şi-a mîlului.

— S-aşteptăm, Herr Direktor. Ai *s-o* vezi acuşi.

— Tu o cunoşti, Olguța?

— Sigur. Nu pot s-o sufăr! Aşa-i de obraznică!

— Lasă, Olguța, că-i vin eu de hac.

Monoclul lui Herr Direktor o aştepta pe Fița Elencu. Şi puşca încărcată. Şi praştia Olguței pe deasupra.

De aproape broaştele erau soliste. Lătratul lor acuatic nu pornea vulcanic din craterul soarelui de-apus, sau din nostalgica paloare-a lunii, ci din cîte un trup bubos şi moale ca de bătrîneță viermănoasă.

— Olguța, poate că iese-n altă parte.

— Nu, Herr Direktor, îți spun eu. Acela-i tronul ei.

Mîna Olguței izbucni duşmănos, arătînd cu degetul un ciot de salcie săltată deasupra apei, mult mai încolo de mal, ca dinadins. Incomat de lintiță, ciotul părea un trup de cal decapitat, oprit din salt, cu copitele în apă şi-ncremenit.

Pînda începuse. Herr Direktor aprinse o țigară. Olguța îşi încerca praştia întinzînd-o prelung cu un gest grațios. Monica asculta țînțarii al căror țiuit apropiat era ca freamătul tînguitor a mii de vioare, în cer parcă.

Un broscoi încalecă o broască şi împreunați se azvîrliră hîzi în apa nupțială, urmați de un inel de-argint înfiorat. Alte broaşte țîşniră din apă; cu salturi de gumă trecură prin mîl, rămînînd în genunchi, nemişcate, cuprinse de un brusc extaz.

Din vălurele răsăreau capete cu ochi holbați de înecat şi s-afundau la loc.

Dănuț nu se simțea la îndemînă. Prin apă îl pîndeau mii de ochi... Şi apa e adîncă!... Şi apa e ciudată ca o neînsuflețită mînă de mort, care deodată poate să te apuce şi să te tragă dincolo...

Încet-încet, de-a-ndaratelea — ca cineva care se teme să nu fie prins pe la spate — soarele roşu, mare şi rotund se-ndepărta de iaz, privindu-l.

Cînd vorbele amuțesc, gîndurile încep să vorbească singure, iute, ciudat... Dănuț ar fi fost mulțumit să-l atace Olguța. Dar Olguța pîndea luciul apei din preajma sălciei, ca pe-o uşă îndărătul căreia o mînă apăsa clampa.

— Sst!

Nu vorbea nimeni. Herr Direktor aruncă țigara şi trase trăgaciul.

— Acuma să ştiți că iese, şopti Olguța cu fruntea brăzdată.

Monica îşi astupă urechile.

În jurul sălciei, subt apă, zvîcneau noroadele mucegăite.

— Uite-o! Nu trage. Mai stai.

Răposata Fița Elencu răsărise din apă... sau din salcie. Şi toate broaştele, împrejmuind cu ochi şi bube salcia, începură a prohodi în cor.

Burduhănoasă ca un idol chinezesc, leproasă, ştirbă şi guşată, Fița Elencu nu se clinti din fața puştei. Glonțul porni, piatra porni. Şi glonț şi piatră în zădar. Prohodul broaştelor, din ce în ce mai urlător, gonea parcă şi glonț şi piatră. Cu mişcarea elegantă a vînătorilor — asemănătoare cu destinderea în salt a ogarilor — Herr Direktor sprijini puşca de umăr şi trase din nou. Piatra după glonț.

Galeş şi sinistru, Fița Elencu îi privea.

Şi deodată, înghițită Fița Elencu ,rămase numai în ochii vînătorilor salcia goală .Broaştele se risipiră.

— Ce zici, Herr Direktor?

— Ştiu eu!... E greu să tragi în apă; te orbeşte lumina... Urîtă broască!

— Urîtă broască! oftă Olguța.

— Urîtă! şopti Monica strînsă de un fior în spate.

— Hai să plecăm, moşu Puiu, se grăbi Dănuț.

— Nu, dragă. L-am scăpat pe decan. Să ne luăm măcar revanşa cu membrii baroului. Institui premiu un leu de broască. Eu țin contabilitatea. S-a făcut?

— Bravo, Herr Direktor! Lasă că le-arăt eu!

— Dănuț, începe tu... Nu te pripi, măi băiete! Ocheşte liniştit... Acuma trage. Ai scăpat-o. E rîndul Monicăi.

— Eu nu ştiu, moşu Puiu.

— Înveți... N-ai frică, Monica. Nu face zgomot, o îmbărbătă Herr Direktor văzînd-o că-şi astupă urechile în loc să apuce puşca.

— Monica, mă supăr, interveni Olguța. Eu aştept.

Dojana Olguței o hotărî. Luă puşca, stîngace — aşa cum fumează femeile care nu ştiu — şi trase la noroc. O broască întoarsă pe burtă deveni nufăr alb.

— Un leu pentru Monica... Ia să te văd, Olguța.

Broasca Olguței făcu un salt deznădăjduit şi căzu pe apă, arătînd cerului, cu lăbuța, inima rănită.

Ali alerga de-a lungul malului, hămăind. Un pocnet îl alunga înainte, altul îl întorcea îndărăt, mai mînios, mai buimac. Părea că se luptă cu țînțarii: el prea mare, ei prea mici.

— Pauză. Să facem bilanțul. Monica are doi lei; Dănuț cinci; Olguța opt... E rîndul tău, Dănuț.

— Ssst! Herr Direktor! Fița.

Pe iazul vînăt de înserarea cerului se făcuse linişte. Numai păpurişul din fund suspina uscat.

— Olguța, trage tu; eu nu mai văd, şopti Dănuț lepădîndu-se de puşcă.

Olguța i-o luă din mînă fără să-l asculte. Obrajii îi ardeau ca atunci cînd intrase în odaia Fiței Elencu pentru răfuială. De astă dată, broaştele

amuțiră ca să răsune singur glasul celei de pe salcie.

De unde răsuna?... De-acolo sau de-aiurea?... În tăcerea topită şi-n umbra clipei vinete suiau cirezile negre din fundul pământului, mînate de un hohot de rîs hurducat, înnăbuşit şi gros.

— Ali, vin aici! Ține-l de gît.

Dănuț ascultă porunca epică. Olguța se lăsă într-un genunchi, îşi sprijini cotul de genunchiul celălalt, şi ochi, şi ochi, pînă cînd țelul se încrustă în burta albă ca un ciob de lună. Din inima Olguței şi din puşca împietrită glonțul țîşni... şi nimeri. Labele Fiței izbucniră în sus, tragice, ca brațele unui blestem. Îmbrîncit de glonțul care-l găurise, trupul se prăvăli în apă...

Răsăreau stelele pe cerul creştin.

— Bravo, Olguța! Asta-i lovitură de maestru. Meriți o puşcă de vînătoare.

— Olguța, îți dau ție puşca mea, sări Dănuț cuprins de entuziasmul darnic al marilor evenimente.

— *Merci,* păstreaz-o. Eu am să am puşcă de vînătoare.

— Olguța, am cîştigat pariul. Adică tu l-ai cîştigat, Un cataif cu frişcă de la mama şi un flacon de parfum de la mine.

— Herr Direktor, nu se putea să scape. Trebuia s-o ucid.

— De ce, măi drace?

— Aşa... Fiindcă-mi era frică de ea, răspunse tare Olguța ca s-o audă şi Olguțele din trecut.

Acesta fu epitaful celor două Fițe.

Muzical, visul unei nopți de vară suna pe hotarul toamnei. Fluiere şi flaute, cimpoaie, cobze şi vioare, tălăngi, viole şi violoncelul *monocord* al buhaiului de baltă cîntau din trei zări întunecate — albastru, pentru paloarea de argint a unei zări. Nu răsărise luna pe acolo; de mult trecuse soarele. În naltul luminiş, o stea tremura ca prinsă în pînze de păianjen.

Dănuț, cu puşca aplecată în jos, deschidea alaiul. Lătratul lui Ali crăinicea victorii.

...împăratul se întorcea singur de la luptă. Oştile îl aşteptau mai încolo, ca o pădure gata să-nflorească sau să piară subt secure... Bietul împărat! Numai el îşi primejduise viața pentru ostaşii lui şi pentru liniştea împărăției. Ce împărat de treabă! Ce împărat viteaz! Bravo lui!

— Moşu Puiu, unde eşti?... AH! Ali ! Hei-hei!...

Înainte era cimitirul de la marginea satului, îndărăt iazul cu Fița Elencu. Dar moşu Puiu era înaintea iazului. O luă la goană îndărăt, cu puşca.

— Herr Direktor, de ce nu-s eu băiat?

— Aşa a vrut Dumnezeu !

— Ei, Dumnezeu!

Herr Direktor schimbă un zîmbet ateu cu steluța de sus.

— Sau cocostîrcul.

— Ei, cocostîrcul!

— Cine atunci? întrebă şi se-ntrebă prudent Herr Direktor.
— Mama, Herr Direktor. Îți spun eu.
— Bine. Mama şi tata au vrut, amplifică scrupulos Herr Direktor.
— Nu. Mama singură.
— De ce tocmai mama?
— Ca să mă persecute.
— Ei!
— Ba da. De ce nu l-a făcut fată pe Buftea?
— Lasă-l în pace, măi drace! Ce-ți mai trebuie? Acuma eşti băiat: ai pantaloni.
Olguța oftă amar.
— Nu-s băiat.
— De ce, Olguța? Ce mai vrei?
— Nu ştiu!... Da ştiu eu...
— Şi nu eşti tu mîndră să fii la fel ca mama?
— Asta-i altceva, Herr Direktor. Mamei îi place.
— Şi ție?
— Mie nu.
— Îți plac băieții, Olguța?
— Mie?! Nu pot să-i sufăr.
— Atunci de ce vrei să fii băiat?
— Eu nu vreau să fiu fată.
— Atunci ce vrei să fii?
— ...Vezi, Herr Direktor! Spun prostii... fiindcă-s fată.
— Da tu, Monica? o întrebă Herr Direktor, cîntărindu-i cozile cu palma.
— ...Eu aş vrea să fiu ca tante Alice.
— O iubeşti, Monica?
— Da.
— Şi pe mine?
— Sigur, Herr Direktor, îl încredința Olguța, ea e prietena mea.
Treceau în dreptul stogurilor de fîn rînduite pe cîmpie, ca nişte falnici cozonaci abia scoşi din cuptorul verii.
— Monica, aşa-i c-ai obosit? o întrebă poruncitor Olguța, încetinind pasul.
— Puțin!
— Da tu, Herr Direktor?!
— Ajungem îndată.
— Dragă Herr Direktor, mai avem... şi te-aş ruga ceva.
— La dispoziție.
— Da să-mi promiți că faci.
— Depinde.
— Spune că da, Herr Direktor.
— Spune tu ce vrei.
— Spun, dacă promiți.

— Spune.
— Vra să zică mi-ai promis?
— Să zicem!
— Hai să ne odihnim, Herr Direktor, Uite, Monica nu mai poate.
— Şi mama ce-are să spuie?
— Are să ne-aştepte.
— Cu biciuşca!
— Ba cu mîncare bună şi caldă fiindcă noi am cîştigat pariul.
— Aşa să-i spui.
— Sigur. Eu am să-i spun.
— Să ne aşezăm... Da unde-i Dănuţ?... Dănuţ... Dănuţ! Kami-Mura, stop!
"U-uuu... tra-raa... oo-ooop", hăuli *ecoul* dezmăţat.
— Moşu Puiu, mă duc eu să-l aduc, se oferi Monica, spăimîntată de singurătatea lui Dănuţ.
— N-are să-ţi fie frică?
— Nuu, mînţiră buzele Monicăi, dezmînţite de obraji.
Cu dinţii şi pumnii strînşi, Monica o luă la goană orbită de întuneric. Pe măsură ce se îndepărta mai tare de cei rămaşi pe loc, alerga mai iute. Şi spaima, ca un greier negru şi strident, ţipa-n tăcerea ei: Dănuţ, Dănuţ, Dănuţ...
Inimile celor doi fugari, lovindu-se una de alta pe neaşteptate, căzură-n jos, de fier, şi zvîcniră în sus, istovitor de elastic.
Cu picioarele cosite Monica se opri în drum, închise ochii şi ţipă, gîfîind: "Dănuţ, ajutor!"...
Lui Dănuţ, în sprinteneala fugii, îi căzuse puşca din mîini în dreptul Monicăi. Ţipătul Monicăi îl opri. Se întoarse îndărăt, ridică puşca şi încruntat se porni asupra Monicăi.
— De ce m-ai strigat?
Ţinea puşca de ţeava, cu patul proptit în pămînt, calm. În schimb vorbele-i erau anemiate ca aripele fluturilor strînse în degete brutale.
Monica, mută, îl apucă de mînă, sorbind adînc răcoarea serii.
— Lasă-mă. Nu vezi că ţin puşca?
— Tu eşti, Dănuţ?
— Eu, sigur, se făli glasul învîrtoşat. Nu vezi! Ce cauţi aici?
— M-a trimis moşu Puiu să te chem înapoi.
— Şi de ce fugeai?
— Mi-era frică, Dănuţ.
— Aha!
— Te rog să nu mă spui Olguţei. Ea se supără.
— Şi eu mă supăr !
— Nu te supăra, Dănuţ. Eu îs fricoasă.
— Ştiam eu!
— Cu tine nu mi-i frică.
— Hee! Cred!

— Tu eşti băiat; eşti curajos.

— Şi ce vrei?

— Să mergem înapoi.

— Şi dacă nu vreau?

— Atunci mergem acasă. Da parcă şi tu veneai înapoi...

— Mă plimbam.

— Eu merg cu tine, Dănuţ, unde vrei.

— Ştii tu ce-i acolo? o întrebă Dănuţ, arătînd cu ţeava puştii.

— Satul.

— Nu. Ci-mi-ti-rul, vorbi tare Dănuţ, estompînd treptat silabele fioroase.

— Vai, Dănuţ!

— Ţi-i frică?

— Cu tine, nu.

Dănuţ îşi stăpîni un oftat de uşurare.

— ...Bine. Hai *cu mine* înapoi.

— Lasă-mă să te ţin de mînă, Dănuţ...

Două mîini se încleştară, încuiate în apropierea cimitirului. Porniră. Paşii lui Dănuţ creşteau. Din nou goana clocotea în el.

— Dănuţ, nu vrei să mergem mai încet?

— N-ai decît să rămîi singură.

— Nu, Dănuţ... eu cu tine vreau... da nu mai pot. Hai mai încet, Dănuţ...

— Dacă-ţi place! Eu mă grăbesc.

— De ce, Dănuţ? Moşu Puiu ne aşteaptă.

— Aîî! Am spus o dată!

...în drum, o vrăjitoare aţinuse calea împăratului.

Cu mînile — fiindcă isprăvise gloanţele — împăratul se luase la trîntă cu ea. În ajutorul vrăjitoarei săriseră din cimitir toate duhurile rele. Dar mîinile împăratului erau de fier, ca şi curajul său. Puşca într-o mînă, mîna vrăjitoarei în cealaltă — şi la drum! Împăratul se ducea să înece vrăjitoarea în sîngele balaurului răpus... Halal de-aşa împărat!...

Din marele belşug ceresc cădeau steluţe, stele şi luceferi prin noapte şi prin veacuri.

— Ce stai?

Dănuţ întoarse capul îndărăt. Monica privea cerul cu ochii măriţi ca şi cum ar fi văzut zborul unui înger. Apoi, cu aceiaşi ochi, îl privi pe Dănuţ.

— Vai, Dănuţ, ce frumos e!

Aşa se dezvălui sufletului Monicăi, întîia noapte lirică a lunii...

— Unde-s? se răsti Dănuţ dînd drumul mînii de prisos de acum înainte.

— Crede-mă c-aici i-am lăsat! se apără Monica, îndoindu-şi degetele înţepenite de strînsoarea viteazului împărat.

În locul vînătorilor de broaşte — ca într-o vrajă — un moş decorativ

cocea păpuşoi la un foc aromat de vreascuri şi coceni.

La auzul vorbelor, moşul se aplecă şi întoarse un păpuşoi rumenit: pe stogurile de fîn şi pe cîmpie, şi poate şi pe cer — o umbră mitologică răsuci gîtul unui balaur cu limbele vîlvoi.

— Moşule.

— N-auzi, moşule?

— ...

Autoritar, Dănuţ bătu cu patul puştii în pămînt.

— Hei! Moşule! Eu îs de la curte!.... N-auzi?

Moşul se întoarse clipind. Cu ochii micşoraţi şi troieniţi de sprîncenele albe, îl privi pe Dănuţ cum priveşti o rîndunică pierdută în cer, sau o gîză prizărita printre ierburi.

— Ha?

— Poate că n-aude, săracu! interveni Monica. Vorbeşte mai tare, Dănuţ.

— Tu să taci! Mo-şu-le, urlă Dănuţ, roşu la faţă, n-auzi odată?

— Aud?

— N-ai văzut un domn şi-o domnişoară? răcni Dănuţ ca pentru cineva din lună.

Moşul trase cu ochiul la carul cu boi oprit în drum, trase cu ochiul şi la faţa lui Dănuţ, posomorîtă cu toată veselia flăcărilor, şi-şi căută de treabă mai departe. Un alt păpuşoi fu tolănit pe cealaltă coastă de-o mînă deprinsă cu focul.

— Ei comedia dracului! oftă din greu Dănuţ.

Dacă şi surîsul ar fi să aibă umbră, al moşneagului ar fi acoperit cîteva fălci, de mare şi bun ce era.

— Moşule, moşule, n-auzi?

— N-am văzut ni'că! Ei!

— Eşti sigur?

— Ţi-ai bătut joc de mine! se întoarse Dănuţ către Monica.

— Crede-mă că nu, Dănuţ! Aici erau...

— Da nu-s! — bătu el din picior.

— Poate că-s mai încolo.

— Du-te şi-i caută.

— Parcă ţi-ar fi nevastă, boierule!... Aşa-i ghini!... Mai staţi oleacă la foc. Ia luaţi cîte-un păpuşoi.

— Eu mă duc să-i caut, suspină Monica. A!...

Dănuţ îi întoarse spatele.

Olguţa răsărise din car, pe jumătate în bătaia flăcărilor, făcînd semn Monicăi să tacă şi să vie. Înălţată de braţele lui Herr Direktor, Monica se trezi în fîn gîdilitor şi parfumat ca un îndemn la rîs, cu stelele deasupra şi şoaptele Olguţei la ureche.

— Olguţa, să-l chem şi pe Dănuţ.

— Lasă-l să *te aştepte!*

— Să stea singur?

— Sigur. Aşa a vrut!

Olguța înjumătăți păpuşoiul adus de Monica, suflînd în palme. Se înfruptară toți trei.

— Herr Direktor, ai băgat de seamă? Cînd mănînci păpuşoi parcă paşti !

— *Merci*!

— Să-ți mai dau?

— Reste ! îmi stric pofta de mîncare.

Culcat pe spate, Herr Direktor privea cerul prin monoclu. Calea laptelui adia pînă-n zare, ca vîntul într-un lan astral de rochița rîndunelii.

"Un taraf de lăutari... şi celelalte", dori tainic Herr Direktor, oftînd.

— Olguța, trebuie să pornim spre casă.

— Iaca pornesc.

— Cheamă-l pe moşneag.

— Parcă eu nu ştiu să mîn! Hăis, boală! îndemnă ea boii cu glas prefăcut.

— Iaca mă cheamă nepotu-meu. Stai, măi copchile măi! Nu porni.

Moşneagul se porni de lîngă foc, păturînd în pănuşi păpuşoi copți.

— Apoi te las cu bine, boierule.

— Moşule, mă laşi aici?

— Păi cum?

— Moşule.

— Moşule, n-auzi? Vin şi eu.

— Aşteaptă-ți copchilița, boierule. N-o lăsa, c-o mănîncă lupchii. Hăis!

Scîrțț-scîrț, scîrț-scîrț...

— Lupii? murmură Dănuț îngîndurat, strîngîndu-se lîngă foc.

Scîrț-scîrț, scîrț-scîrț... Parcă-i făcea în ciudă!

Cu pas împărătesc, legănîndu-şi coarnele prin stele, boii trăgeau; carul scîrțîia. Moşneagul lîngă boi. Şi numai Dănuț lîngă foc.

— Monica! Unde eşti, Monica?

— Aici-s, Dănuț.

— Kami-Mura!

— Buftea, hoo!

— Uf!

...Din car, Dănuț dădu un binemeritat concediu bravului împărat.

— Uite luna!

— Luna-i?

— Luna; Samănă cu tine, Buftea, cînd ai *oreillons !* Răsărise colorată ca un abțibild, fără gură şi sprîncene lineare, luna care-o văd copiii mici prin somn, strîmbîndu-se elastic: serioasă, veselă sau tristă. Olguța o vedea ilară şi-i venea să-i scoată limba.

— Nu seamănă cu Dănuț, Olguța! protestă Monica după o scrupuloasă examinare.

— Da cu cine seamănă? Cu tine?

— C-un nătărău de bostan! glumi Herr Direktor.

— Buftea, spune şi tu cu ce seamănă. C-un glob de aur?

— Lasă-mă-n pace.

— Fii politicos! Ai noroc că-s bine dispusă.

Dănuț nu se gîndea la lună. Constatase din auzite prezența ei şi o găsise în turbinca lui Ivan, fără s-o privească pe cer.

Lui Dănuț îi era foame. Luna din turbinca lui Ivan, cu fața ei de lipovan gras, era stăpîna unei băcănii mai mare decît a lui Ermacov de la Iaşi, Dănuț o vedea punînd în vastul coş de hîrtie, cutii cu sardele; tăind patace roşcate de salam; deschizînd cutii cu măsline marinate; întinzînd, spre gustare, cu vîrful cuțitului, o aşchie grasă de caşcaval de Penteleu; desfăcînd un hîrzob de păstrăvi afumați...

— Herr Direktor, mie mi-i antipatică luna.

— De ce?

— De la Slănic, Herr Direktor.

— Ce ți-a făcut la Slănic?

— Trebuia să ne plimbăm pe *lună.* Pe atuncea eram eu mică.

— Şi-acum eşti mare?

— Nu. Da atunci eram mai mică... Eu mergeam de mînă cu Buftea, înainte. Şi-n urma noastră veneau nişte domnişoare care se sărutau cu domnii...

— I-auzi!

— Da, Herr Direktor. Eu vedeam umbrele lor... De ce se sărutau, Herr Direktor?

— Se jucau, Olguța.

— Asta-i joacă?!

— Joacă de oameni mari !

— Mai rău decît copiii, Herr Direktor! Eu n-am să mă joc aşa niciodată. Herr Direktor, spune-mi drept dacă ți-ar veni ție să te săruți pe gură cu o cucoană care nu ți-i rudă?

— Aaa! Mai ales! Sigur că nu, oftă Herr Direktor.

— Sigur. Asta-i grețos. Uite: Monica-i prietena mea. Spune tu, Monica, mă spăl eu pe dinți cu periuța ta?

— Nu. Tu ai periuța ta.

— Vezi, Herr Direktor! Ei, îți spun pe onoarea mea, că domnişoarele celea se sărutau pe gură cu domnii de-acolo!

— Vai de mine!

— Crede-mă, Herr Direktor. De asta, eu nu le lăsam să mă sărute pe obraz... Şi eu am băgat de seamă că ziua nu făceau aşa. Numai cînd era lună.

— Vra să zică nu eşti bine cu luna?

— Nu, Herr Direktor. Cînd o văd îmi vine ciudă.

— Vin să te pup, Olguța.

— Pupă-mă.

— Nu te superi?

— Nu. Tu eşti rudă cu mine... Şi tu nu faci ca domnişoarele de la Slănic.

— Ferească Dumnezeu!

La intrarea în sat, un tunel gălbui găuri noaptea.

— Ne-am fript, copii! Au trimes după noi, zîmbi Herr Direktor recunoscînd farul de la automobil şi presimțind ce adăpostea.

— Iar Anica! se supără Olguța... Moşule, ia vin să *grăim* oleacă.

— Să grăim!

Moşul rămase în urma boilor, ştergîndu-şi musteața.

— Moşule, să spui că nu ne-ai văzut. Are să te-n-trebe o țigancă — glasul Olguței scăzu — care umblă cu un neamț. Ştii, neamțu cu *căruța dracului.*

— Lasă că le-arăt eu! Neam spurcat! mormăi moşul trecînd lîngă boi.

Herr Kulek se apropia, cu brațul încolăcit pe mijlocul Anicăi: Ținea farul în mîna ridicată, ca pe o halbă.

— N-ai văzut pe boieri, moşule? întrebă distrat Anica.

— Hm! Ai să te-afuriseşti, fa! Chei din fața mea! Hi, boală!

Hohote de surdă veselie porniră din fînul carului, acoperite de rîsul greierilor şi-al cosaşilor.

Spiritual, Herr Kulek lumină luna cu farul şi trecu mai departe, vorbind Anicăi ca unei surdomute de acelaşi neam.

— Borşul, Profiro, strigă domnul Deleanu din cerdac, zvîrlind țigara.

— Borşul, Profiro! intonă corul din car, prin zarva cînilor din curte şi din sat.

Cu lampa într-o mînă şi cu lingura de salată în cealaltă, doamna Deleanu îi aştepta pe scări, severă ca o alegorie a Justiției casnice pentru acei care întîrzie la mese.

— Poftim! Car cu boi vă mai lipsea! Domnule automobilist, acum se vine la masă, şi aşa?

— Păziți, c-o arunc pe Fița.

— Ali!

Doamna Deleanu se ghemui, ferindu-se. Mănuşile lui Herr Direktor purtaseră, o clipă, groaznica poreclă. După mănuşi sări din car Ali, gudurîndu-se frenetic.

— Am cîştigat pariul, întreabă-i, țipă Olguța avîntîndu-se din car pe-a doua treaptă în brațele domnului Deleanu.

— Adevărat?

— Veşnica ei pomenire ! intonă Herr Direktor.

— Uf! Slava ție Doamne! răsuflă doamna Deleanu. Parcă am avut o presimțire: cataifu-i gata.

— Ura pentru cataif!

— Dar n-am să vi-l dau fiindcă vă faceți de cap.

— Patapum, bum... Dă-ni-l de sufletul lui Patapum, mamă dragă, se jelui Olguța arătînd moartea declamatorie a basetului.

— Ce-avem la masă? năvăli Dănuț scuturîndu-se ca un cățelandru

scos din apă.

— Buna sara, tante Alice... Olguța a împuşcat broasca.

— Daa? Buna sara, Monica. Hopa. Ți-i foame?

— Grozav, tante Alice.

— Bravo!

Cu fîn zburlit în părul blond şi cu obrajii rumeniți, Monica clipea, luminoasă în lumina lămpii.

— Da unde-i Anica? N-ați întîlnit-o?

— Caută luna! mormăi Olguța, mestecînd un colț de pîne.

— De miere! adăugă Herr Direktor, scuturîndu-se de fîn.

— Grigore! Nu-ți dau cataif.

— Are Kulek şi pentru mine!

Paşii Profirii duduiră. Aducea castronul cu borş.

— Poftă mare, boierilor! le dori moşul, plecîndu-se.

— Asemenea, moşule!

— Hii, boală!... Nie, potaie!

Boii porniră visători prin ocara cînilor.

Aburii borşului pictară nostalgii pe fețele înfometaților.

În tăcerea deplină, vorbiră numai lingurile, greierii şi ochii cînilor.

Partea a doua

I

"MEDIUL MOLDOVENESC"

Că dintr-un cantalup ținut la gheață, delaolaltă cu lumina soarelui, intra răcoarea prin ferestrele deschise: venise toamna.

Coşulețul cu struguri din mijlocul mesei, împodobit cu frunze bahice, lumina.

Struguri de culoarea dimineților blonde şi-a celor verzui; de culoarea amiezelor bălane; de culoarea amurgurilor profirii; de culoarea miezului de noapte vînăt de duhuri necurate; de culoarea nopților albastre iluminate de somnul lunii — se îngrămădeau redeşteptînd icoana zilelor şi nopților trecute.

Dănuț mînca poama, iute şi plural. În farfuria lui sîmburi şi coji nu existau: numai scheletele verzi ale ciorchinelor înlăcrimate. Olguța arunca cojițele, vehement, ca nişte insulte farfuriei, preocupată de mişcare mai mult decît de gust. Monica desprindea boaba, o dezbrăca de cojiță între buze şi, pe cînd gura alegea sîmburii de miezul apos, degetele aşezau cojița în farfurie, meditativ, ca pentru un joc de şah: se apropia sfîrşitul vacanței.

— Dănuț, spală poama; de cîte ori ți-am spus!

Dănuț muie strugurii în apă...

— Să ştii c-ai să capeți apendicită! De ce înghiți sîmburii?

"De-ar da Dumnezeu", dori Dănuț în sinea lui, înghițind înainte: se apropia şcoala.

— Un chibrit, ceru doamna Deleanu, turnînd apă clocotită în ibricul de cafea.

Herr Direktor alese un chibrit din cutiuță.

— Dă-mi cutia, omule. Doar nu-ți cer luna!

— Imposibil! Cutiile de chibrituri dispar.

— Bine. Revanşa mi-o iau la caimac.

— Poftim cutia... numai să fie cafeaua blănită.

— De ce-or îi dispărînd cutiile de chibrituri? întrebă domnul Deleanu, aprinzîndu-şi țigara şi punînd cutia în buzunar, maşinal.

— Fiindcă toți furăm cutiile de chibrituri ale celorlalți! Dă-mi înapoi cutia.

— Ce cutie?

— A mea.

— De unde! A mea e. Am scos-o din buzunar. Poftim: o singură cutie... Ei! drăcie!

Două cutii ieşiră din buzunar.

— Ai dreptate! Mare minune cu chibriturile ! Se vede că au un element penal în compoziția lor.

— Focul, nu chibriturile.

— De la Prometeu cetire?

— Te cred.

— Bravo, Grigore! Voi propune, cînd se va face revizuirea codului penal, o nouă infracțiune: delictul prometeian... Aş face-o numai ca să văd capul mai multor colegi de dincolo. "Ce-i aia?" "Cine-i ăla"?

— Cine-i *ăla,* papa?

— Un viteaz, Olguța. A furat focul zeilor şi zeii l-au pedepsit mai rău decît pe hoți.

— Şi el s-a făcut haiduc?

— Nu. A murit.

— Şi cine l-a răzbunat?

— Literatura, zîmbi doamna Deleanu.

Olguța tăcu, încruntată. Anumite discuții însoțite de zîmbete, o supărau ca o convorbire într-o limbă pe care nu o înțelegea îndeajuns. Şi pe deasupra, şi mai presus de toate, o nemulțumea surîsul lui Dănuț.

— Ce rîzi?

— Am nimerit o boabă acră.

— Hm! îți şade bine: de asta te-am întrebat. Parcă eşti Patapum. *La dulce,* plîngi?

Dănuț făcuse un spirit pe tăcute. Cînd domnul Deleanu explicase Olguței că hoțul focului fusese pedepsit, Dănuț gîndise: "S-a fript!" Dacă n-ar fi fost şi Olguța, Dănuț ar fi spus spiritul. Aşa scăpase de Olguța! Îndeobşte, Dănuț era tăcut pe dinafară şi limbut pe dinăuntru, poate

fiindcă înăuntru nu era Olguța.

În jurul ibricului de cafea, hora violentă a flăcărilor se rotea uşoară.

"Fuuu!"

Bolborosind, cafeaua se umflase deodată, clăbucită şi mînioasă ca un curcan de şocolată. Ținînd ibricul de coadă, deasupra flăcărilor, doamna Deleanu începu culesul caimacului.

— Nu mai pot! gemu Olguța, combativă. M-am umflat. Mamă dragă fă-mi şi mie o cafea.

— Ia mă rog!

— Te rog, mamă!

— Cafeaua nu-i pentru copii.

— De ce?

— Fiindcă enervează.

— Atunci tu de ce bei?

— ...Fiindcă ajută digestia.

— Şi eu n-am digestie?

— Ai şi fără cafea.

— Şi tu ai nervi şi fără cafea, mamă dragă, şopti galeş Olguța.

— Olguța, nu te obrăznici!

— Dacă mi-i poftă de cafea.

— Lasă că-ți dă tata din farfurioară, un pic... un picuşor de poftă, adăugă domnul Deleanu simțind privirea de Neptun a doamnei Deleanu îndreptată asupra lui din clocotul cafelei.

— Bine că vine şcoala, oftă mama Olguței. Să am şi eu puțină vacanță... Dănuț, ajunge. Du-te şi te spală pe mîni.

— *Merci, tante* Alice.

— Să-ți fie de bine... Olguța, hai şi tu; plimbă-te pe afară cu Monica. Acuşi trebuie să vă culcați.

— Ştiu, oftă Olguța. Papa, îmi dai cafea? Domnul Deleanu îşi umplu farfurioara.

— Suflă, Olguța, s-o răcoreşti.

Bruna furtună din farfurioară azvîrli un val şi pe fața de masă.

— Olguța! Azi am pus fața de masă.

— Mamă dragă, începu Olguța după ce-şi sorbi cafeaua, de ce spui tu, cînd verşi cafea, că ai să iei bani?

— Fiindcă aşa se spune.

— Atunci de ce te superi cînd vărs eu?

— Îți mulțumesc!

— Pentru puțin, mamă dragă! *Merci,* papa! Hai, Monica!

După ce rămaseră singuri, Herr Direktor începu să rîdă.

— Cine-i profesoara Olguței?

— O fată excelentă.

— Mult sînge rău trebuie să-i mai facă.

— Închipuieşte-ți că nu! Bineînțeles, lecțiile sînt *discuții,* şi raporturile dintre ele camaradereşti. Olguța-i oferă ceai sau dulceață, şi profesoara

convorbiri instructive... De altfel, Olguța învață uşor şi cu plăcere: singura moştenire simpatică de la Fița Elencu!... Şi sînt convinsă că prietenia cu Monica şi viața împreună or s-o mai îmblînzească.

— Păcat ar fi! suspină domnul Deleanu.

— Păcat?! Gîndeşte-te că-i fată, nu haiduc!

— Da, da. Aşa-i şade bine Olguței... Să fi fost Dănuț ca ea...

"Dănuț îi mai prostuț: el samănă cu mama lui."

— Închipuieşte-ți, Grigore, eă această amabilitate mi-a fost servită în față, de o prietenă a voastră din copilărie... probabil un flirt.

— Cine? întrebă rîzînd, Herr Direktor.

— Domnişoara Dobriceanu.

— Mai trăieşte?!

— Dragă, îi de-o vrîstă cu voi!

— Biata Profiriță! De la ea nimic nu te poate supăra. E latifundiară inexpropriabilă în împărăția cerurilor. Avea mare admirație pentru Iorgu...

— Numai?

— Mai ştii?!... Tu şi cu Dănuț nu sînteți *genul ei!* Îi plac oamenii limbuți şi agresivi. Şi ea e un mieluț. Da-i plac toreadorii!... Săraca!... Iorgule, îți aduci aminte ce obrăznicii îi spuneai?

— Da... Săraca!

— Dragii mei, începu Herr Direktor, ştergîndu-şi monoclul cu batista, ca pentru o luptă cu ochii, fiindcă a venit vorba de Kami-Mura şi fiindcă a sunat ceasul plecării...

— Deja?

— Dacă nu mă dați voi afară mă dă toamna... Şi cum spuneam, fiindcă se apropie plecarea, aş vrea să limpezim o chestie care mă preocupă serios. *Ce* intenții aveți voi cu privire la Dănuț?

— Cum? E foarte simplu, răspunse repede doamna Deleanu. Îl dăm la liceu.

— Şi?

— Punct.

— Grăbită mai eşti la puncte!

— Nu văd unde vrei s-ajungi?

— Îndată... La ce liceu vreți să-l dați?

— La Liceul Internat.

— Intern?

— Vai, Grigore! Se poate una ca asta! Dănuț intern?... Extern, fireşte.

— Iorgule, tu n-ai nimic de spus?

— Eu sînt de acord cu Alice. Chestia-i limpede ca apa.

— De loc!... Ce vrîstă are Dănuț?

— Unsprezece ani; nu ştii?

— Perfect. Vra să zică e băiat.

— Copil.

— Nu, nu! Băiat. Şi nenorocirea e că pentru tine va fi mereu copil.

— E natural. Sînt mama lui.

— Foarte frumos şi lăudabil. N-am nimic de spus. Tu eşti o mamă admirabilă.

— Ţţ!

— Şi tocmai de asta eşti primejdioasă pentru educaţia unui băiat.

— Vai!

— Ascultă, Alice, să lăsăm fleacurile. Să vorbim serios. E în joc viitorul singurului tău băiat, singurului urmaş al numelui nostru. Tu ştii bine că-ţi iubesc copiii. Da sau ba?

— Eu copii n-am. M-a ferit Dumnezeu de căsătorie pînă acum, şi de-acum înainte ştiu să mă feresc singur. Aşa că toată afecţiunea mea... şi restul, e pentru copiii voştri. Şi singura mea bucurie — alţii ar numi asta ideal, eu îs mai modest — e să-i văd oameni... mai vrednici şi mai întregi decît noi. Şi, slavă Domnului, nici noi nu sîntem de lepădat.

— Şi? se impacientă doamna Deleanu.

Herr Direktor aprinse o nouă ţigară.

— Vă rog să mă credeţi că tot ce vă spun e gîndit şi copt de mult, în căpăţîna asta fără de plete poetice... Vă-ntreb: ce-are să se aleagă din Dănuţ dacă va face liceul aşa cum vreţi voi?

Doamna Deleanu ridică din umeri.

— Dragul meu, ce s-alege din toţi copiii crescuţi în condiţii bune, subt privegherea părinţilor. Răspunde tu mai precis... dacă poţi.

— Cred că da. Un ratat.

— Grigore!

— Azi eşti în toane rele, zîmbi domnul Deleanu, cu oarecare îngrijorare totuşi, ca la auzul unui gînd de-al său, ocolit şi rostit de un altul.

— Nu glumesc, nici nu cobesc. Vă pot dovedi ceea ce am afirmat, cu creionul în mînă, matematic.

— Poftim... ai devenit prooroc!

— Nu, Alice. Degeaba te superi. Sînt convins că Iorgu gîndeşte la fel: spune.

— Dragă Iorgule, tu eşti un om de ispravă: îţi iubeşti copiii, nevasta — hai să zicem — dar eşti un om comod, moldovan prin excelenţă. Şi asta spune tot... Ştii, de pildă, că ţi se dărîmă acoperişul casei, în loc să-l dregi — ceea ce te va scoate pentru cîtva timp din tabieturile tale — eşti în stare să te îmbeţi în fiecare zi ca să uiţi că din clipă-n clipă poate să-ţi cadă în cap. Aşa-i?

— Poate. Numai că, din fericire, acoperişul casei noastre e teafăr.

— Bine. Să lăsăm acoperişul. Nasturul de la pantaloni, din zi în zi mai descusut, nu-i coşi la loc fiindcă te bizui pe noroc şi ai ferma convingere că norocul se preocupă de nemurirea aţei de care-ţi atîrnă nasturul. Iar în ziua cînd îţi cade, devii pesimist şi faci admirabile stanţe melancoliei celor bătuţi de soartă — fără ca să-ţi coşi alt nasture la loc... Uite laşul, laşul nostru, laşul! Un oraş care are poeţi şi n-are primar, fiindcă,

bineînțeles, primarii sînt tot moldoveni. Toată activitatea primarilor se reduce la înzestrarea cu ruine din ce în ce mai poetice şi mai melancolice a reveriei poeților din ce în ce mai beţivi, mai acri şi mai calici... Dragii mei, lenea moldovenească începe cu vorba moldovenească şi se încheie cu fapta moldovenească. Voi nu vedeți că limba noastră e făcută pentru femei şi pentru taclagii ! Dulce — ce-i drept — şi molatecă îngrozitor, deprimant de molatecă! Parcă-i vorbită numai din puf, la gura sobei, cu jumătate gură, între două cafeluțe cu şerbet, cu ochii cîrpiți de somn. Limba valahilor e vulgară: recunosc. E brutală: adevărat. Dar e vioaie. Vorbele-s scurte, răstite, ca pentru luptă. Ai impresia că cine le rosteşte are muşchi, şi muşchi vînjoşi, şi nervi pe deasupra... Şi credeți-mă că ce spun, spun cu durere, căci mi-e dragă Moldova... Uite, pînă şi dragostea pentru Moldova e plină de milă, ca pentru un biet bătrîn nevolnic dar venerabil. De altfel asta e şi expresia consacrată a moldovenilor pentru Iaşi de pildă: "Bătrînul nostru oraş! Bietul Iaşi!" Toți îl deplîng şi toți revendică mila celorlalți pentru bătrîna capitală a Moldovei. Şi spune-mi tu, Iorgule, dacă nu eşti prototipul moldoveanului?

— Aşa-i, măgarule, sîntem frați!

— Sîntem frați... Da. Numai că moldovenismul meu a primit un altoi salutar...

— Monoclul?

— Dacă aş fi rămas în Moldova sînt sigur că-l purtam, cum se spune, în fundul pantalonilor.

— Exagerezi!

— De loc!... Adu-ți aminte că printr-a şasea de liceu făceam versuri!

— Şi?

— Arvonisem deja energia la Muntele de Pietate.

— Toți băieții trec pe-acolo.

— În Moldova mai ales... şi nenorocirea-i că rămîn.

— Ai devenit moldofob?

— Nuu... Dar constat că Moldova-i primejdioasă. Trăsătura ei esențială, din care decurg toate celelalte, e o anumită lene, elegantă, aristocratică, estetică, cum vrei să-i spui, dar nefastă mai ales. Cine trăieşte în Moldova din copilărie, trebuie să-şi puie vată în urechi, ca şi marinarii lui Ulysse, altfel îi ucid frumoasele sirene...

— Grigore, eu am trăit numai în Moldova, şi trăiesc: hm?

— Şi sînt ferm convins că te întrebi şi tu cum ai ajuns unde eşti.

— N-am obiceiul să-mi pun astfel de întrebări... dar poate că ai dreptate.

— Sigur că am. Dacă nu era Alice, tot talentul şi toată inteligența ta ți-ar fi fost un ferment de amărăciune în plus. Poate exagerez puțin, dar, în fond, am deplină dreptate. Mediul moldovenesc e primejdios pentru educația băieților... Viitorul lui Dănuț nu trebuie încredințat *norocului moldovenesc.* Deocamdată îl aveți voi, îl avem noi, în mînile noastre.

— De Dănuț nu mă despart. Asta s-o ştii, se scutură nervos doamna

Deleanu.

— Dragă Alice, mîine-poimîne vine armata. Vrînd-nevrînd ți-l ia. Nu mai vorbesc de miile de despărțiri dintre părinți şi copii — dintre mame şi băieți, mai ales — inerente vieții. Or să-nceapă femeile, chefurile etc. ... inevitabile. Ce-ai să te faci?! Ai să-l legi? Nu. Ai să plîngi... Or, şi pentru tine — şi mai ales pentru el — e bine ca despărțirile să fie fără lacrimi, bărbăteşti. Şi-i iarăşi foarte bine ca nenumăratele ispite ale adolescenței şi-ale tinereții să-l găsească *bărbat* călit în viață, nu poet ancorat în fustele mamei... Şi să ştii, Alice — ți-o spune o experiență — adevărată dragoste pentru mamele lor au numai copiii crescuți în *viață,* nu cei crescuți în ietacul mamei. Odraslele din ietacul mamei ştiu să-i canonească bătrînețele, cu nenorocirile lor futile. Ceilalți ştiu să prețuiască şi delicatețea şi jertfele secrete ale celei care i-a crescut, fiindcă la tot pasul s-au lovit de viața care, cum ştii, nu-şi pierde vremea cu solicitudini şi amabilități materne...

— Grigore dragă, se rugă doamna Deleanu, da eu nu-l răsfăț pe Dănuț. Spune tu: nu-s eu destul de severă cu el? Poate mai severă decît cu Olguța!

— Alice, genul acesta de severități nu contează. Îndărătul *mamei severe* e tot mama. Copilul ştie sau simte aceasta. Ajunge atîta: răsfățul e gata. Severitatea care vine de la un străin e tonică... Evident, nu vorbesc de monstruoasele prigoniri care ucid sufletele. Slavă Domnului, sîntem în măsură să-l ferim pe Dănuț. Vorbesc de severitatea, de asprimea pe care copilul trebuie s-o întîlnească de mic, fiindcă numai aceea îi dă muşchi şi individualitate combativă. Să admit, ipotetic, că severitatea educației de pînă acum e fără cusur... Să întoarcem pagina. Să-l privim pe Dănuț în liceu, în liceu la Iaşi, bineînțeles. Ia închipuie-ți că într-o zi Dănuț vine acasă cu capul spart, fiindcă s-a bătut sau s-a jucat cu alți băieți... Ei! vezi! Ai tresărit! Atunci te vei alarma, vei exagera, vei plînge, îl vei compătimi... Şi Dănuț va simți nevoia să aibă cîte o soră de caritate pentru fiecare durere sau necaz... Ori, în viață şi-n război surorile de caritate nu-s obligatorii, şi chiar dacă ar fi, sînt rare... Sau altceva. O notă proastă, de pildă. Dănuț te va convinge — cu lacrimi, la nevoie — că-i persecutat. Tu-l vei crede fiindcă eşti sensibila lui mamă, şi fiindcă, pe de altă parte, belferii care sînt oameni din viață — cu tot ce implică aceasta — nu *sînt la* fel cu mamele şi nici nu pot fi mamă a treizeci-patruzeci de copii străini... Consecința: în loc să născocească el singur mijlocul de-a birui reaua voință, neatenția sau severitatea dascălului, va obține o intervenție la director, prin părinți... Ei! asta topeşte bărbăția... Şi, ascultați-mă, condițiile de viață devin tot mai grele. Răscoala țărănească e un semn. Vor începe alte răscoale, alte tulburări — mai curînd sau mai tîrziu. Civilizația a început să pătrundă în țara noastră, luînd aspecte comice de operetă — dar va isprăvi prin a pătrunde adînc, efectiv, şi atunci va lua aspecte tragice. Se vor revizui valorile sociale, se vor dărîma aşezămintele barbare şi poetice, şi marile energii

ale muncii vor copleşi tirania trîndăviei stăpînilor de ieri. Vom avea, în sfîrşit, mai mulţi medici şi mai puţini popi, mai multe spitale şi şcoli, şi vor năvăli în viaţa socială oameni care vor *tîrî* civilizaţia cu ei, vulgari dar energici, brutali dar puternici. Ş-atuncea, dragii mei, a fi nepotul lui conu Costache Dumşa nu va mai însemna nimic, decît poate în rarele saloane cu mobile mîncate de molii şi boieri scăpătaţi. Atunci nu te va mai întreba nimeni: "Cine-a fost tată-tău?" Paşaportul ereditar pentru saloanele aristocratice şi pentru viaţa socială de azi — va fi un arhaism perimat... Ferice însă de acel care, puternic prin el, va şti să-şi arunce numele cu iz de cronici nespălaţilor pe care i-a biruit cu pumnii lui, ca o impertinenţă. Aşa, da! Acela va fi stăpînul celorlalţi, ca şi strămoşii lui, dar *altfel...*

— Grigore, tu uiţi că Dănuţ va fi bogat...

— Nu uit de loc... Averea moştenită e socotită ca o fericire căzută din cer, de poeţi, dar de oameni teferi, nu. A! nu spun că sărăcia lucie e o fericire! Această pretenţie o las religiei cu popi graşi! Dar tot atît de mare primejdie ca şi calicia e averea de-a gata pentru sufletul copiilor. Dragă Alice, bietu tatu-meu, era un om care se ridicase numai prin puterile lui... N-ai teamă! Nu-s demagog, nici nu fac politică, nici nu-s snob de-a-ndoaselea! Vreau să-ţi spun atît: tata a avut experienţa vieţii. Ei bine, ştii ce ne spunea el cînd eram mai mari? "Măi băieţi, sănătoşi sînteţi, cap aveţi: iaca-tă averea pe care v-o las. Dacă-ţi şti să fiţi *oameni,* îţi lăsa nepoţilor mei mai mult decît vă las eu vouă, dar cît v-am lăsat v-ajunge." Iată, Alice, singura avere cu adevărat mănoasă. Cealaltă — cînd e şi moştenită pe deasupra — e bună pentru bacara, pentru şampanie... şi mai tîrziu pentru doctori. "Dănuţ va fi bogat": te cred! Foarte bine! Numai că în clipa cînd îşi va mînui singur averea, să fie atît de întreg, atît de călit, încît să aibă mîndria că el singur ar fi fost în stare s-o adune aşa cum au făcut şi părinţii săi — şi s-o preţuiască mai degrabă ca o dovadă şi ca o amintire a vredniciei înaintaşilor săi, nu să-şi măsoare nemernicia şi slăbiciunea în faţa ei. Şi pentru asta trebuie să-l facem om, înainte de a fi om bogat.

— Să-l trimit în Germania? vorbi rar, cu temere şi sfială, doamna Deleanu.

— Nici nu m-am gîndit la aşa ceva!

Doamna Deleanu respiră, înseninîndu-se. Herr Direktor îşi stăpîni un zîmbet cu o încruntare. Lăsînd ţigările, îşi pregăti o havană. Herr Direktor fuma havane numai după mesele lungi, cu lăutari şi alte muzici, şi după discuţiile lungi pe care le vedea isprăvindu-se cu izbîndă.

O aprinse.

— Dragii mei, în această privinţă credinţa mea e alta decît aceea a parvenitilor, ciocoilor şi chiar multor boieri autentici care-şi trimit odraslele prin străinătăţi de îndată ce le-au înţărcat, ca să înveţe *limbi străine.* E o eroare cu grave urmări, dintre care cea mai de căpetenie e înstrăinarea de limba naţională. Copilăria fiecărui om, în concepţia mea,

trebuie să fie etnică. Fiecare om trebuie să ştie să înjure în limba lui — fără dicţionar — trebuie să poată rîde, plînge şi iubi la fel. Cînd n-ai amintiri din copilărie, în limba ta naţională, ci într-o limbă învăţată cu dascăli, vei fi o corcitură lamentabilă, cum avem atîtea. Ori, studiile în străinătate nu urmăresc, şi nu trebuie să urmărească *înstrăinarea,* ci altoiul fertil al unei civilizaţii superioare, pe un suflet format din punct de vedere etnic, tocmai în clipa cînd mai e permeabil. Cît despre Germania!... Voi credeţi că vreau să-mi trimit toate neamurile în Germania, fiindcă acolo mi-am făcut eu studiile? Eroare, dragii mei... Mai întîi, Germania n-a fost pentru mine o *vocaţiune* cum e, de pildă, Parisul, pentru atîtea secături. Ferească Dumnezeu! M-am dus în Germania să învăţ în condiţii practice, ca nicăieri aiurea — după cît ştiu eu — specialitatea mea: ingineria. Asta nu înseamnă că socot Germania indispensabilă unei bune educaţii! Germania e o ţară cu multe calităţi sociale şi cu multe cusururi vădite pentru sugacii *lupoaicei.* Mie mi-a folosit, fără ca să mă robească. Dar asta-i altceva!... Sînt în măsură să preţuiesc şi alte educaţii decît cea germană. De altfel, pentru un om întreg, e bună orişice civilizaţie *adevărată.* Contactul cu mai multe chiar, nu-i strică. Dimpotrivă, deschide cîteva ferestre adevărate în încăperea cu ferestre pictate care e mintea noastră de cele mai de multe ori. De asta om vorbi mai tîrziu. Deocamdată-i vorba să-l formăm pe Kami-Mura.

— Şi?

— Simplu. Îndepărtarea de ietacul moldovenesc al excelentei sale mame.

— Grigore, vorbeşti serios? întrebă domnul Deleanu.

— Dragă Iorgule, tu te uiţi prea mult la monoclul meu. Uite: îl scot.

— Grigore, dreptate ai, nu zic ba. Dar îţi mărturisesc franc: dorinţa mea e să-mi văd copiii crescînd la un loc, subt ochii mei, aşa cum am crescut şi noi subt ochii părinţilor noştri... De rest... vom vedea...

— Sau, mai exact, nu te supăra, Iorgule — cît despre rest, cum o vrea Dumnezeu! Dumnezeu... şi lotul cel mare la loteria statului.

— În definitiv eu nu m-amestec! Am spus numai care-i dorinţa mea... Să hotărască Alice... Piedică pentru viitorul copiilor mei nu vreau să fiu... chiar dacă mi-aş călca pe inimă.

Rămasă singură pe cîmpul de luptă, doamna Deleanu îşi muşcă buzele strîngîndu-şi batista în mînă.

— ...? o privi Herr Direktor prin monoclul din nou pus.

— Grigore, vorbeşte precis, fără ocol. Ce propui?

— Slavă Domnului!... Pe Dănuţ mi-l daţi mie... Staţi, nu vă alarmaţi! Pe Dănuţ îl daţi pe mîna mea.

— Precis, nu aşa.

— Precis: îl dau intern la o şcoală din Bucureşti — la care, vom vedea. Vorbesc principial... Şcoala Luterană, de pildă. Asta la început, provizor. L-aş da acolo numai din pricina sporturilor. La nemţi sportul e obligator.

Şi mediul e destul de românesc... Unde mai pui că, în contact cu nemţişorii, Dănuţ va deveni patriot din clanul românilor de-acolo: tot teatrul social în mic, plus sporturile. Ce ai de zis?

— Vorbim în principiu. Mai departe?

— Bun... Vacanţele le petrece la Bucureşti — sau aiurea — în tovărăşia mea. În tot cazul nu acasă.

— Cum??

— Stai, Alice. Nu-s atît de negru! Vorbesc de vacanţa de Paşti şi de Crăciun; cea mare, evident, o petrece cu voi, la Medeleni — ca să facă o dată pe an inhalaţii de moldovenism în familie.

— Grigore, e inuman!

— Dragă Alice, şprîţurile sînt bune şi-şi au rostul lor numai în pahar... În astfel de ocazii, ori vin, ori apă. Îl vrei bărbat? Dă-mi răgaz să ţi-l fac. Dă-mi-l mie cît îl dai şi învăţăturii; un an şcolar, cu vacantele cele mici... şi nu vei regreta!

— Grigore dragă, să nu-l văd un an întreg?

— N-ai decît să vii cînd nu mai poţi, împreună cu Iorgu — el are destule procese la Casaţie — şi să-l vezi... În vorbitor însă.

— Şi cine are să se îngrijească de el? Cine-are să-l îmbrace? Să-l cîrpească?

— Eee! Asta-i!... Cine are să-i şteargă nasul! Cine-are să-i potrivească pălăria! De ce nu-l însori, Alice?... Nu-nu, n-ai nici o grijă! îngrijesc eu de el, *cît trebuie şi cum trebuie.*

— ...Grigore, şi casa noastră?... Rămîne goală...

— Da Olguţa? Face cît cinci! Da Monica? Un copil delicios; tocmai ce-ţi trebuie ţie: delicată, cuminte, frumoasă... Şi vei avea mîndria să-ţi iei, cu Olguţa şi cu Monica, o îndoită revanşă — regională şi femeiască — asupra bărbaţilor de felul meu, şi asupra muntenilor.

Doamna Deleanu privea în gol...

— Şi mai am o ultimă pretenţie, necesară, adăugă repede Herr Direktor; vacanţa următoare să mi-l lăsaţi mie pe Dănuţ. Vom face împreună o plimbare prin străinătate: Italia, Germania, Franţa, Anglia... Vreau să-i dau un aperitiv internaţional... Şi să n-ai grijă, Alice! Evident, n-o să-i fiu mamă. În schimb va avea în mine un camarad atent şi experimentat. Se va deprinde să stea singur într-o odaie de hotel — de mîna întîia, se înţelege, alături de odaia mea. Va învăţa să-şi facă singur geamandanul — de piele, cu trusă, şi înzestrat de un burlac competent în geaman-dane. Va trebui să se descurce în limbi necunoscute, cu chelnerul, cu portarul... Va asculta muzică bună — vezi, Alice, de ce sacrificii sînt în stare! — ca să înveţe cum să-şi stăpînească somnul în public... Şi peste doi ani, îţi trimit un alt Dănuţ — ceva mai dezgheţat şi mai neatîrnat — care va aduce, cum se cuvine să facă cineva care vine din străinătate, cadouri alese de el, din banii lui, pentru surori şi părinţi... Ş-ai să ai vreme atunci — trei luni de zile, mari şi late — să-l înzestrezi cu delicateţa şi eleganţa sufletească — atît de necesare — şi

care sînt darurile neprețuite ale mamelor de calitatea ta...

Din ochii închiși ai doamnei Deleanu, lacrimi repezi curgeau pe obraji căzînd pe fața de masă. Uneori, palmele i se ridicau — răzvrătite sau rugătoare — şi iar cădeau, învinse de lacrimi.

În sofrageria fără de copii şi cu toamnă plutea tăcerea şi apăsa viața.

Domnul Deleanu întoarse capul spre fereastră, uitînd țigara aprinsă pe fața de masă. Herr Direktor se surprinse oftînd, şi tuşi.

— Ascultă, Grigore, începu doamna Deleanu ştergîndu-şi ochii, nu cu batista, ci cu palmele, Dănuț... Dănuț — glasu-i tremura ca şi bărbia — Dănuț e un copil, şopti ea, izbucnind în plîns.

Fața de masă începuse să ardă negricios, nebăgată în seamă de nimeni. Domnul Deleanu se retrase lîngă fereastră. Herr Direktor ridică din umeri.

— Da, Alice dragă, asta-i soarta noastră. Sîntem copiii... pînă cînd nu mai sîntem... Sîntem oameni... pe pămînt... Facem şi noi ce putem...

— Grigore, îl rugă doamna Deleanu, cu ochii acoperiți, nici nu-i pregătit... N-are uniformă... Nici nu-i pregătit... Cîte-i trebuie... Dacă nu-i pregătit...

— Ia să lăsăm jalea la o parte! Parcă l-am prohodi. Ce Dumnezeu! Doară nu-l trimetem la moarte! Vom face din el un om întreg, un bărbat. Şi vom fi fericiți cu toții.

— Grigore, se învioră deodată doamna Deleanu, trebuie să-l întrebăm şi pe Dănuț dacă *vrea.* El trebuie să hotărască.

— Ai dreptate, Alice. Altfel decît crezi şi decît doreşti, dar ai dreptate. Să se învețe de mic să *vrea.* Să-l chem.

— Eu mă duc, izbucni doamna Deleanu.

— Alice dragă, du-te mai întîi şi te răcoreşte. Uite: ai ochii roşi. Nu trebuie să te vadă aşa!... Noi v-aşteptăm.

Doamna Deleanu ieşi cu umerii plecați de povara ultimei speranțe.

— Ei, Iorgule, am rămas între bărbați... Trebuie să convii că ce-am făcut e bine...

— Ai dreptate, dragă Grigore... Mediul moldovenesc e cam slab, zîmbi domnul Deleanu ştergîndu-şi ochii umezi... Bietul Dănuț!

Mingea de *foot-ball,* cu două pîntece — de piele pe dinafară şi de gumă pe dinăuntru — înghițise mingile de oină ale copiilor, cum avea să înghită toate mingile de oină ale țării, de-a lungul anilor. Întîile ei victime în casa Deleanu erau ghetele: roase ca de lepră.

— Grigore, să nu uiți — cînd îi pleca — să iei tiparul picioarelor nepoților tăi. După fiecare partidă de *foot-baal* îți dau o telegramă urgentă: "Trimite". Şi tu ai să expediezi cîte două perechi de ghete de cap. După trei telegrame te-ai compromis. Tot Bucureştiul va şti că ai copii clandestini.

— Sau, mai exact, că am nepoți a căror mamă e denaturată, răspundea Herr Direktor încîntat de succesul *balonului.*

După ghete, victimele mingii nemțeşti erau Anica şi Profira. Anica şi

Profira aveau picioare — Profira, trîndave; Anica, agere. Dar mingea avea aripi şi o frunte de berbec...

Şi în sfîrşit veneau geamurile: niciodată mingea nu intra în casă pe uşă. La marginea satului, în faţa cimitirului, se întindea un tăpşan: loc mai potrivit decît ograda pentru jocurile cu mingea. Doamna Deleanu, însă, socotea că-i mai cuminte s-o *audă* pe Olguţa — chiar spărgînd geamuri, decît să n-o audă de loc.

Herr Direktor proclamase legile jocului, cu demonstraţii lămuritoare.

— Bine, Herr Direktor, da de ce n-ai voie să loveşti cu mîna? obiectase Olguţa nevoind să accepte această ciungie sportivă.

— Fiindcă legea-i lege. Nu se discută.

— Atunci eu am să fac altă lege.

— Cum, Olguţa? Nu eşti tu în stare să faci ceea ce fac sute de nemţişori?

— Bine! Am să le-arăt eu lor!

Şi ca să se răzbune pe nemţişori, Olguţa se jurase faţă de Monica să bată acest cap *de neamţ,* care nu merită să-l loveşti cu mîna, numai cu piciorul.

Monica era arbitru.

Dănuţ purta mingea, lovind-o din fugă cu un picior, îndrumînd-o cu celălalt. Olguţa îl aştepta calmă, cu ochi ageri, cum aştepta un boxer în *ring* atacul celuilalt. Goana dintr-un capăt al ogrăzii, depănînd mingea cu picioarele, şi apropierea treptată de Olguţa îl istovise pe Dănuţ. Îi zvîcneau tâmplele.

— Haide odată!

Erau faţă în faţă la cîţiva paşi. Mingea nemişcată aştepta lovitura care-i va dezlănţui salturile.

Pierzîndu-şi cumpătul, Dănuţ întrebuinţă un vicleşug naiv: se prefăcu numai că loveşte mingea spre dreapta cu piciorul drept — cel stîng atacă, hotărît. Dar Olguţa sărise spre stînga şi primise mingea între picioare încleştînd-o. Dănuţ se repezi orbeşte... În gol. Odihnită, Olguţa mînă mingea, fără grabă, magnetizînd-o cu poruncile îndesite ale picioarelor.

Dănuţ gîfîia, alergînd după Olguţa cu deznădejdea ghinionişti lor... Olguţa întoarse capul... se feri vertiginos — Dănuţ căzu — iar mingea lovită puternic, săltă lung şi intră în *bar.*

Genunchiul lui Dănuţ era însîngerat ca o rodie coaptă. Monica alerga cu batista în mînă.

— Te doare, Dănuţ?

— Dă-mi pace!

— Ce i-ai făcut, Olguţa? întrebă doamna Deleanu coborînd scările în goană.

— L-am *bătut!* ţipă Olguţa aducînd mingea în braţe.

— Cum l-ai bătut?

— Ne-am jucat, mamă. M-am împiedicat şi-am pierdut partida.

— Olguța, să ştii c-am să arunc în fîntînă mingea asta. Să te liniştești odată.

— De ce eşti supărată, mamă dragă? întrebă Olguța blînd, privind-o cu băgare de samă.

— Nu-s supărată!... Da nu-mi plac jocurile violente!

— De ce-ai plîns, mamă?

— Lasă-mă, Olguța!... Dănuț dragă, hai cu mama în casă.

— Mamă, azi nu mai dormim?

— Lasă... Mai joacă-te cu Monica.

Şchiopătînd, cu batista Monicăi în jurul genunchiului şi mîna doamnei Deleanu, dezmierdătoare, pe creştetul capului, Dănuț păşi spre viitor...

— Monica, să ştii că s-a-ntîmplat ceva! Haidem în casă... Stai: numai o dată s-o mai arunc.

Picioarele Olguței se desfăcură în unghi drept; mingea zvîcni sus-sus-sus... pînă ce derapă în jos din cerul îngerilor.

— Ai văzut lovitură? Acuma hai!

Scrumelnițele erau pline de mucuri; fața de masă cărunțită pe-alocurea de scrum.

Herr Direktor fuma. Domnul Deleanu fuma. Amîndoi tăceau, urmărind dansul oriental, învăluit în voaluri, al fumului aromat.

Olguța-şi luă la masă locul obişnuit. Monica se strînse lîngă Olguța.

— Herr Direktor, de ce nu mă-ntrebi de ce am venit?

— A! tu eşti Olguța! Iaca te-ntreb: de ce-ai venit?

— Aşa!

— Bine.

— Papa, da tu nu mă-ntrebi?

— Ce să te-ntreb?

— Ce vrei tu.

— ...Ce-ai făcut pînă acuma?

— M-am jucat afară.

— Bine.

— Tot ce fac eu azi îi *bine:* de ce papa?

— Ce-ai spus?

— Nimica. Am glumit.

— Bine.

Olguța o privi pe Monica, răsfrîngîndu-şi buza de jos. Monica mătură fărămiturile de pe fața de masă.

— Herr Direktor, ai migrenă?

— Nu.

— Atunci tu ai migrenă, papa?

— De ce, Olguța? N-am.

— Atunci eu am migrenă.

Şi tăcu încruntată.

— Te doare capul, Olguța? o întrebă domnul Deleanu privind-o în

sfîrşit cu luare-aminte.

— Ştiu eu!

— ...Spune tatei, Olguța. Te văd cam înfierbîntată.

— Nu mă doare capul... Eu nu spun minciuni.

— Eşti supărată?

— De ce să fiu supărată?

— Atunci ce ai?

— Da tu ce ai, papa?

—?... Nimic. Fumez. Mă gîndesc...

— La ce te gîndeşti, papa?

— La tine... la Dănuț... la voi.

— Bine, papa.

Se auzi un zgomot la uşă. Toți întoarseră capetele într-acolo. Profira intră mestecînd. Venea din bucătărie să-şi ia desertul în sufragerie.

— Conaşule, pot să strîng masa? întrebă ea potolindu-şi un căscat, cu ochii la strugurii rămaşi.

— După ce-i isprăvi de mîncat, îi răspunse crunt Olguța.

— Am isprăvit.

— Du-te şi te uită-n oglindă.

— Hai, du-te, Profiro; ai să strîngi masa mai tîrziu, interveni zîmbind domnul Deleanu.

Profira ieşi. Un voluminos sughiț crainici mersul paşilor ei masivi.

— Papa, de ce stăm noi aici?

— O aşteptăm pe mama.

— Şi tu o aştepți, Herr Direktor?

— Eu îl aştept pe Dănuț.

— Să aştept şi eu?

— Dacă vrei...

— Tu ce zici, papa?

— Cum vrei tu, Olguța!.

— Eu fac aşa cum vrei tu.

— Stai şi tu... de ce nu?!

Olguța ciuguli cîteva boabe dintr-un ciorchine, rostogolindu-le pe masă.

— Papa, numărul treisprezece poartă ghinion?

— Tu ştii ce-i *ghinion,* Olguța? o cercetă prin monoclu Herr Direktor.

— Sigur, dac-am spus!... Ghinion e cînd ai tu bac la cărți... şi cînd am eu crampe.

— Bravo! Şi cine te-a-nvățat?

— Tu, Herr Direktor.

— Unde-i Alice să te-audă! Aş căpăta o papară!

— Spune, papa, numărul treisprezece poartă ghinion?

— Ştiu eu, Olguța?... Aşa cred unii.

— Da tu ce crezi?

— Dă!... Da şi nu.

— Mai mult da sau mai mult nu?
— Parcă mai mult da.
— Ca şi mine, papa... Herr Direktor, nu cumva azi îi treisprezece?
— De ce? Azi ai ghinion?
— Mă rog!... Spune tu şi spun şi eu!
— Nu-i treisprezece. Acuma spune.
— Eu n-am... da poate că au alții!
— Iaca n-ai nimerit: *alții* au noroc azi.
— Ştiu, Herr Direktor, îl iscodi Olguța.
— De unde ştii? Ai ascultat la uşă?
— Eu n-ascult la uşă!
— Atunci ce ştii?
— Întreabă-l pe papa.
— Ce ştie, dragă?
— Ştiu eu!
— Mare drac mai eşti, Olguța!
— ...Herr Direktor, ce faci tu cînd ți-i ciudă?
— Depinde! Uneori înghit... alteori...
— Alteori?
— Alteori fumez!
— Eu înghit.
— Înghiți! Ce înghiți?
— Poamă, Herr Direktor, răspunse calm Olguța, strivind în dinți ca pe-o alună, un fraged bob de busuioacă.

În ietacul doamnei Deleanu, prin storurile lăsate în jos, lumina amiezii de toamnă pătrundea ostenită şi odihnitoare.

Cu o mînă, Dănuț se rezema pe umărul mamei lui îngenuncheată lîngă el. Piciorul cu pricina şi-i ținea întins. Genunchiul zdrelit fusese spălat şi badijonat eu iod... Acum venise rîndul bandajului antiseptic.

Un pronunțat miros farmaceutic măgulea nările lui Dănuț. Ochii nu i se mai desprindeau de pe învelitoarea bandajului, însemnată cu o cruce roşie.

"...Rănit în războaie soldatul căzuse,
Şi-n puține zile chinuit muri.
Departe de-o mamă care îl crescuse şi care-l iubi..."

Neştiind că Dănuț murea "departe de-o mamă care îl crescuse şi care-l iubi", doamna Deleanu era îngrijorată de gravitatea obrajilor lui.
— Te strînge pansamentul, Dănuț?
— Da, pansamentul... Nu. Nu mă strînge pansamentul!
— Spune mamei, Dănuț. Dacă te strînge să ți-l fac din nou.
— Nu, mamă. Aşa e foarte frumos. *Merci.*

Pornind de deasupra genunchiului, pansamentul ajungea pînă la mijlocul pulpei dînd piciorului un vestmînt de rană pentru decorații. *"Il*

pressent quelque chose! (1)..."

Mai demult, doamna Deleanu vorbea franţuzeşte cu domnul Deleanu mai ales atunci cînd vroia să n-o înţeleagă urechile copiilor. Deprinderea de prisos în vorbe — acum cînd copiii ştiau franţuzeşte — se refugiase înăuntru, pentru gîndurile tainice.

— Eşti trist, Dănuţ? îl întrebă ea dezmierdîndu-i fruntea.

Întrebarea se prefăcuse în îndemn: Dănuţ deveni trist.

"Pauvre petit! Quel sourire navrant." (2)...

Pătruns de vanitatea tristeţelor poetice, Dănuţ primi dezmierdări pe frunte, pe obraji, cum ar fi primit aplauze.

— Vrei tu să-ţi dau ceva? Hai! Cere ceva mamei..

— Mamă, azi nu mai trebuie să dorm? întrebă Dănuţ eu glas din ce în ce mai nesigur.

— Eşti obosit, Dănuţ? Ţi-i somn!

— Nuu!

— Atunci de ce să te culci! Nu-i bine-aici, cu mama?

— Ba da.

— Hai să te pieptene mama.

"Poate că m-am îmbolnăvit", nădăjdui Dănuţ, simţindu-se *la putere.*

1 Pun ei ceva la cale! (Fr.)

2 Sărmanul de el! Ce zîmbet nedumerit! (Fr.)

Prin vălurele moi şi încîlcite, pieptenele vîslea uşor, ascultînd mai mult de melancolia ochilor decît de mînile care-l purtau c-un scop practic. Pentru oricine altul decît doamna Deleanu, părul lui Dănuţ era castaniu şi buclat. Dar ochii străinilor sînt distraţi şi văd convenţional: nu mai mult, nici altfel, decît ochii funcţionarilor de la paşapoarte.

"Castaniu şi buclat!" Adică la fel cu sute şi mii de capete prin care trece foarfecele şi cosmeticul bărbierilor!... Bieţii băieţi! Trebuie să fii femeie ca să bage de seamă lumea că ai păr frumos!

Inima doamnei Deleanu se strînse amar, simţind nepăsarea oamenilor. Şi mînile mamei ocrotiră, o clipă, zadarnic, împotriva ochilor şi-a foarfecilor, risipa buclelor lui Dănuţ.

— Stai jos, Dănuţ. Să te pieptene mama frumos.

Dănuţ se aşează pe dormeza de la picioarele paturilor alăturate.

— Întinde-te bine... Aşa. Ştii, Dănuţ, cînd erai mic...

Se lungise de-a lungul dormezei, cu capul pe genunchii doamnei Deleanu. Ghetele prăfuite odihneau pe şalul turcesc, şi — ciudat! — nici o observaţie! Dimpotrivă, un zîmbet zărit printre gene.

"Rănit în războaie..."

— Să-ţi spuie mama o poveste?

— Daa!

— Ce să-ţi spuie mama?

— Dănuț, se întristă ea deodată, nu mai ştie mama poveşti pentru tine! Eşti mare, Dănuț!... Cum trece vremea!

Doamna Deleanu oftă şi, lăsînd pieptenele în păr, alintă capul pentru care nu mai avea poveşti.

"...Departe de-o mamă..."

Ochii doamnei Deleanu cunoşteau nuanțele buclelor lui Dănuț ca notele unei *Nocturne* de Chopin...

Bucle castanii!... Castanii pe dinafară: da. Dar cîte flăcări mocneau înăuntru! Cîte ape ruginii! Ce delicate chenare arămii ardeau pe marginile şuvițelor!

La sfîrşitul vacanțelor, buclele lui Dănuț erau altele decît cele de la începutul vacanțelor. În roşul lor de soare cuprins de întuneric, simțeai o dogoare parcă, simțeai apropiindu-se toamna, cum simți în luminişul unor tablouri de Rembrandt, nimbul lui Isus.

"Şi buclat!" Buclă cu buclă altfel buclat. Dimineața, cînd Dănuț se deştepta din somn — în clipa hîdă cînd părul oamenilor e zburlit şi dezmățat — părul lui răsărea ca o grămadă de lalele — cînd arămii, cînd castanii — înflorite în grădinile somnului.

Atîtea dimineți! Atîtea deşteptări copilăreşti! O clipă, tot trecutul anilor din urmă se acoperi de brunul lan de aur al lalelelor rotunde...

...Şi iată, începea liceul... viața... uniforma... tunsul... bătrînețea pentru unii, tinerețea pentru alții... şi copilul cu bucle de fată, întins pe dormeză, niciodată, niciodată nu va mai fi la fel...

— Dănuț.

— ...

Furată de gînduri, doamna Deleanu nu băgase de seamă că Dănuț ațipise pe genunchii ei. Ridicîndu-i capul cu mînile, îl aşează pe căpătîiul dormezei, încetişor, ca pe un vas cu flori şi fluturi.

Cranț... Dănuț se deşteptă înspăimântat, în sunet de săbii parcă.

— Ce-i?

— Nimic, Dănuț. Uite...

— Mă tunzi, mamă? se alarmă el văzînd şuvița de păr şi foarfecele din mîna doamnei Deleanu.

— Nu, Dănuț, zîmbi ea cu tristeță la gîndul că alții îl vor despuia. Am tăiat o şuviță numai... pentru mine.

— De ce, mamă? întrebă Dănuț căscînd cu poftă.

— Aşa... s-o vezi şi tu cînd vei fi mare... Dănuț!...

— Poftim?

— Tu eşti mare, Dănuț?

— Da, mamă.

— N-ai vrea tu să rămîi aşa cum eşti: mititel?...

— Nu!

— ...împreună cu mama.

— Daa.

— Dacă nu se poate, Dănuț!... Hai să-ți dea mama ceva bun.

— Din şifonieră?

— Din şifonieră, zîmbi doamna Deleanu în faţa şifonierei de mahon a mamei şi-a bunicei ei.

...Parfumul dătător de nostalgii al şifonierelor copilăriei din ietacul somnului şi al răsfăţului! Parfum care se duce cu trecutul... Parfum pe care-l regăseşti — trecînd grăbit de viaţă pe o veche uliţă cu zarzări înfloriţi... Te ţine-n drum ciudata adiere, venind cu-a primăverii printr-o fereastră necunoscută la care poate să răsară un chip de fată tînără... — din casă? ori din trecut? — turburător.

Parfumul de livănţică şi sulfină strînse în săculeţe colorate, care atîrnă de rafturi ca nişte delicaţi desagi ai amintirilor... Miros de iarbă-mare, de colonie şi de parfumuri cu nume pe veci uitate, ca ale fericirii... Grămezile albiturilor, zîmbitor de albe-n umbra violetă a rafturilor...

...Şi zăngănitul argintiu al cheilor, şi scîrţîitul muzical al şifonierelor deschise de o mînă albă, cînd în oglinda lor răsare — o clipă numai — un ietac şi un copil cu buze umede şi ochi duioşi fiindcă în şifonieră e şocolată...

— Mamă, cîte am voie să iau? întrebă Dănuţ, ronţăind o tabletă rotundă de şocolată "Marquis", mîncînd din ochi cutia rămasă în mîna lui.

— Ia-ţi-le pe toate... să ai şi tu la tine în odaie.

— Adevărat?

— Adevărat.

Dănuţ închise cutia după oarecare dibuire cu capacul: era emoţionat.

— Şi-acum hai să te parfumeze mama.

Dănuţ plecă capul ca pentru încoronare. Dopul de sticlă, umezit, şerpui printre bucle, pe după urechi, pe tîmple, lăsînd o adiere de luncă jilavă şi de bomboane acre.

— Dănuţ...

— Poftim.

— Dănuţ...

Mînile doamnei Deleanu umblau repede printre rafturi, sucind şi frămîntînd teancul batistelor.

— Dănuţ, şopti ea rar, în silă, du-te în sofragerie... Te aşteaptă moşu Puiu.

Dănuţ ieşi. Curentul trînti uşa smulgînd-o mînii distrate. În afara uşii, Dănuţ aştepta cuvenita observaţie: "Uşile *se-nchid,* nu se trîntesc!" Neauzind nimic, se miră, şi porni spre sofragerie cu buzunarul umflat de cutia şocolăţilor, şchiopătînd din pricina bandajului.

Oglinda şifonierei oglindi în treacăt o mînă care acoperea un obraz...

— Uite şi pe Kami-Mura! izbucni voios Herr Direktor, azvîrlind cărţile.

În aşteptarea — cam lungă — a lui Dănuţ, Herr Direktor jucase cîteva partide de *écarté* cu domnul Deleanu.

— Da ce-i cu tine, Kami-Mura?

— M-am julit la genunchi, moşu Puiu.

— Şi ai primit cadou un pansament... Bravo ţie! Ia stai jos.

Herr Direktor îşi strîmbă scaunul spre Dănuţ... Olguţa care îndurase cazna unei silnice tăceri, îşi turti bărbia de masă, cu ochii la pîndă. Domnul Deleanu îşi statornici privirea pe plafon; Monica, pe genunchi.

— Ţi-a spus mama pentru ce te-am chemat?

— Nu.

— Foarte bine. Atunci să vorbim noi amîndoi, ca doi bărbaţi... ca doi prieteni: da?

— Da, îngînă Dănuţ, strîngînd cutia cu şocolată.

— La vrîsta ta — cîţi ani ai? doisprezece?

— Neîmpliniţi, regretă Dănuţ roşindu-se.

— N-are-a-face! La doisprezece ani nu mai eşti copil. Eşti gogeamite băiat mare! Aşa *trebuie* să fii.

Vocea lui Herr Direktor răsuna categorică, directorală. Dănuţ se pregăti pentru un lung şir de "da.".

— Tu ştii, Dănuţ, că moşu Puiu te iubeşte... ca şi mama, ca şi tata...

— Da.

— ...şi că-ţi vrea binele şi numai binele...

— Da.

Olguţa se frămînta.

— Bine, Dănuţ. Să vedem numai, dacă-l iubeşti şi tu pe moşu Puiu cît te iubeşte el pe tine...

Dănuţ clipi. Atîtea vorbe adresate lui, şi numai lui, îl ameţeau. I se părea că între cap şi picioare, erau kilometri. Capul se înălţase sus, sus, dimpreună cu plafonul; picioarele coborîseră afund, afund, dimpreună cu podelele. Şi peste prăpastia dintre cap şi picioare alerga mereu trenul asurzitor al vorbelor...

— Ia să-mi spui tu mie, Dănuţ, dacă vrei s-ajungi într-o zi la fel ca moşu Puiu?...

— Da.

— ...Să cîştigi şi tu bani — cît vrei — să cheltuieşti cît poţi, să ai automobil, să porţi monoclu, să fii, într-un cuvînt, stăpîn pe tine, şi cînd îi spune o vorbă să tremure ceilalţi în faţa ta şi să te asculte ca pe un rege...

— Da.

— Atuncea Dănuţ *trebuie* să faci cum îţi spune moşu Puiu.

— Bine...

— Dar fiindcă eşti băiat mare şi deştept şi învăţat şi ascultător...

O licărire de spaimă îl nelinişti pe Dănuţ, ca un fulger prin ceaţa deasă.

— ...Moşu Puiu vrea să hotărăşti tu singur... Şi hotărîrea luată de tine va fi sfîntă. Cum vei spune tu, aşa vom face noi. Şi tata, şi mama, şi moşu Puiu te vor asculta pe tine, ca şi cum noi toţi am fi copiii tăi... Dar tu, Dănuţ, trebuie să chibzuieşti serios şi să răspunzi ca un bărbat. Dacă vei face aşa cum credem noi, te vom iubi mai tare şi te vom trata ca

pe un om mare şi cuminte, nu ca pe un copil... Ne-am înțeles?

— Da, vorbiră singure buzele lui Dănuț.

— Acuma ascultă bine...

"Rănit în războaie soldatul căzuse..." Ce s-a întîmplat?...

— Începînd din anul acesta — fiindcă acuşi se isprăveşte vacanța...

Dănuț strînse mai tare cutia din buzunar.

— ...tu intri la liceu... Hei! Nici nu-ți închipui tu, Dănuț, ce mîndrie-i să fii licean! Ce înseamnă asta: şcoala primară? Fleac! Pentru copii mici!... Liceul e altceva! Şi tata şi eu am fost liceeni. Şi ce rău ne pare că nu mai sîntem!...

Dănuț trase cu coada ochiului la Olguța, dar întîlni numai ochii trişti şi mirați ai Monicăi.

— De-acuma înainte ai să ai pantaloni lungi, cu dungă! Auzi, Dănuț? *Pantaloni lungi.* Aşa cum poartă tata şi cu mine. Ce mai vrei?

Dănuț începu să asculte.

— Ce se-ntîmplă însă: noi cu toții vrem ca tu să ai parte în viață de ce-i mai bun şi ce-i mai ales... Şi fiindcă la Iaşi nu sînt licee de samă, am dori să urmezi liceul la Bucureşti. În capitala țării, Dănuț! Să stai într-un oraş cu regele! Duminica te scot din internat, şi după ce tragem un... o masă grozavă la Enescu — unde-ai să comanzi tu ce-ți trece prin cap — ne trîntim într-o trăsură cu doi cai negri şi facem o plimbare la Şosea... Şi să ştii, Dănuț, muscalul care l-oi alege eu întrece caleaşca regelui! Hei-hei! Săracul rege! Noi înainte, picior peste picior, şi el în urma noastră... Ştii tu că moşu Puiu se pricepe!... Şi la anul — după ce-i învăța tu bine, ca să nu-l faci de rîs pe moşu Puiu — facem amîndoi o plimbare în străinătate. Cînd cu trenul, cînd cu vaporul!... Şi cînd ti-i întoarce, vorbind atîtea limbi străine, rămîne Olguța cu gura căscată, glumi Herr Direktor, făcînd cu ochiul Olguței. Vra să zică, Dănuț, iaca ce-ți propune moşu Puiu: ori rămîi la Iaşi — într-un liceu dărăpănat unde vin toți desculții şi nespălații, într-un liceu cu uniforme urîte — ori vii la Bucureşti cu moşu Puiu, la un liceu ca cele din poveşti, în oraşul în care stă regele, în oraşul în care, duminicile, o ducem numai într-o petrecere, şi de unde, cînd vine vacanța, hop în tren şi tot înainte... Acuma tu gîndeşte-te şi alege... Tu ştii cum e bine şi ce vrea moşu Puiu. Hotărăşte.

— Hai, Monica. Noi n-avem ce căuta *aici.*

Uşa pocni... Herr Direktor aprinse o havană... Dănuț îşi roti privirea prin odaie... Domnul Deleanu privea plafonul încruntat, ca şi cum acolo sus ar fi fost zugrăvită vînzarea lui Isus.

Privirea lui Dănuț întîlni capul tuns al lui Herr Direktor, cicatricea de Schläger; înfricoşată, se abătu în spre bufet... Bietul bufet! Cînd Dănuț era mic se ascundea în bufet... Acum era mare!... Şi mama nu era în sufragerie...

Înghiți uscat, iar înghiți... Singur pe un scaun deasupra lumii... Şi trebuia să răspundă da.

Ridică ochii înfrînți spre Herr Direktor.

— Nu te grăbi, Dănuț, îl îmbărbătă Herr Direktor. Gîndeşte-te bine.

Capul lui Dănuț zvîcnea gol.

Mîna-i înțepenise pe cutia din buzunar... O viespe venită de-afară îi bîzîi subt nas. Scutură capul, se apără cu mînile. Viespea se aşează pe struguri. Mîna lui Dănuț încleştă din nou cutia.

"...A!... Vra să zică de asta mama..."

Şi tata şi Olguța! Toți ştiuseră, numai el nu!...

Îl alungau din casă... Toți îl părăseau... Nimănui nu-i păsa de el... şi mama? Chiar mama!... Dănuț nu mai avea pe nimeni...

Închise ochii umeziți... Şi deodată, turbinca lui Ivan se întredeschise. Din ea năvăliră — ca nişte umbre uriaşe, într-o lume pustie — Barbara Ubric, Genoveva de Brabant, Cenuşăreasa, toate domnițele şi împărătesele nefericite... şi printre ele, cînele soldatului mort în războaie, cînele Azor.

"Vra să zică aşa! Vra să zică aşa!"...

Pe obrajii lui Dănuț şi peste lumea jalnicelor umbre alunecară două lacrămi... şterse cu mînie de mîna lui Dănuț... Căci din turbinca lui Ivan — cu plete negre-n vînt, cu ochi scînteietori, cu paloşul într-o mînă şi buzduganul în cealaltă — ieşise Făt-Frumos din lacrimă.

Mîna lui Dănuț smunci cutia cu şocolată, izgonind-o pe masă.

Nu-mi trebuie! Dacă-i aşa, bine!... Lasă că v-arăt eu!"...

Cu glas ridicat, neobişnuit de tare şi de hotărît, Dănuț rosti marile vorbe:

— Da, moşu Puiu, merg cu mata la Bucureşti. Aşa vreau eu.

— Bravo, Dănuț, bravo! Aşa băiat mai înțeleg şi eu! Vino să te sărut.

— Dănuț! strigă doamna Deleanu, scoțînd capul prin uşa întredeschisă, fără să intre, ca în aşteptarea rezultatului unei operații.

"Ce-am făcut?"...

Ca roua dimineții, Făt-Frumos se risipi în ploaie de lacrămi pe obrajii sărutați ai lui Dănuț.

— Alice! Hai, Alice! S-a făcut! Să ne trăiască Dănuț! O sticlă de Cotnar.

— Lasă, lasă, dragul mamei, are să fie bine, îl alină doamna Deleanu strîngîndu-l în brațe aşa cum l-ar fi strîns pe peronul unei gări lugubre, subt țipătul locomotivei care l-ar fi dus la măcel.

În cîteva clipe sofrageria îşi schimbă înfățişarea. Profira iuțită de-o poruncă scurtă, strînse fața de masă cu scrum şi fărmături, mătură pe jos, aruncînd priviri crunte sprintenei şi zîmbitoarei Anica, ale cărei mîni purtau farfurii şi zăngănitoare tacîmuri, ca pe nişte castaniete. O altă față de masă, albă, împodobită cu broderii simple, acoperi masa, dîndu-i un aer duminical. Herr Direktor ajuta pe doamna Deleanu, potrivind, cu un fel de galanterie, faldurile şi căderea feței de masă.

Domnul Deleanu se duse în beci. Dănuț, nemişcat pe scaun, avea privirea gravă şi distrată a figuranților pentru schimbarea decorului piesei în care şi ei sînt decor.

— Alice, fac prinsoare pe ix kilograme de maroane că n-ai bişcoturi de şampanie.

— Bine, Grigore. Priveşte...

Într-un raft de sus al bufetului, alături de tradiționalul paneraş cu struguri de Malaga şi migdale, bişcoturile se înălțau în vraf pudrat, ca nişte galbene vîsle ale veseliei.

— Am pierdut. La poruncă!

— Ai să ne trimiți de la Bucureşti, cînd începe sezonul maroanelor un vagon... Facem un praznic, Dănuț! Aşa-i?

— Poftim?

— Nimic... Spune mama prostii.

O strîngere de inimă... Cînd îi vremea maroanelor, Dănuț va fi la Bucureşti... O odaie goală în casă şi alta însuflet...

S-auziră lovituri de picior în uşă.

— Deschideți !

Anica smunci uşa-n lături. Gîfîind, cu pălăria pe cap şi pardesiul pe umeri, intră domnul Deleanu.

— Asta-i pentru Alice şi pentru copii.

— Prezint-o!

— "Mumm", nouă sute şase.

— Se aprobă, exclamă Herr Direktor descifrînd eticheta în timp ce degetele încercau soliditatea dopului cu cască războinică.

— Grigore, ia priveşte.

— Bine că mai văd şi eu colb autentic pe o sticlă de vin.

— ...de Cotnar, rectifică domnul Deleanu cu un ton heraldic.

— Uite ce mi-ați făcut fața de masă!

În mijlocul mesei, domnul Deleanu culcase cotnarul, făcîndu-i căpătîi dintr-un şervet. Sticla neagră cu dopul îmbrobodit în ceară, avea straiul de praf şi ațe de păianjen al anilor subterani.

— Anica, du-te în odaia fetițelor şi pofteşte-le.

— Să ne aşezăm.

— Cum?

— Dănuț lîngă mine, hotărî doamna Deleanu, luîndu-l de după gît.

— Vra să zică pe mine m-ați dat afară! protestă Herr Direktor.

— Tu stai cu şampania. Noi, moldovenii, stăm cu Dănuț şi cu cotnarul.

— Mă lepăd de Satana!

— Nu se leapădă ea de tine!

— Da Olguța unde-i? întrebă doamna Deleanu pe Monica.

— *Tante* Alice, Olguța... Olguța a spus că doarme, şopti Monica, subțiind pe cît cu putință pe *a spus.*

— Nu se poate. Să vie şi Olguța.

— O doare capul, *tante* Alice.

— Ia să mă duc eu să văd ce-i, se ridică domnul Deleanu simțind că nu-i lucru curat.

— Pot să intru?

— Olguța.

Domnul Deleanu crăpă uşa, privi şi încetişor se îndreptă spre patul Olguței.

— Dormi? o întrebă el, dezmierdîndu-i pletele.

— Nu, răspunse ea cu ochii închişi, cu pumnii închişi.

— Te doare capul?

— Nu.

— Atunci de ce nu vrei să bei şi tu un pahar de şampanie pentru Dănuț?

— Nu vreau.

— Ia uită-te la tata.

De subt genele negre, privirile negre izbucniră. Olguța — ca şi cum deschiderea ochilor ar fi implicat imperios schimbarea poziției — se ridică, aşezîndu-se pe pat. Privea fără să clipească.

— Ei! Văd că eşti supărată! Ia spune tatei: ce s-a întîmplat?

— Sînt supărată.

— De ce?

— Fiindcă am dreptate.

— Asta-i bucurie, Olguța, nu supărare!

— Nu. Fiindcă eu am dreptate şi tu n-ai... şi eu vreau ca tu să ai dreptate totdeauna.

Domnul Deleanu abia îşi stăpîni un zîmbet; Olguța gesticula cu degetul: asta însemna că supărarea-i pe sfîrşite.

— Ia explică-mi cum vine asta.

— Papa, începu Olguța vehement, cine-s eu?

— Tuu? Fata mea.

— Şi mai cine sînt eu?

— Fata mamei.

— Şi mai cine, papa?

— ...Şi prietena lui moş Gheorghe.

— Ei, papa! Tu mă faci să rîd, şi eu vreau să fiu serioasă! Spune, papa.

— Am ajuns la fundul sacului! Mai spune şi tu.

— Papa, cine-i Dănuț?

— Aha! Fratele tău.

— Vra să zică el e fratele *meu?*

— Sigur.

— Papa, vra să zică Dănuț e rudă cu mine tot atît cît e şi eu tine şi mama?

— Da, Olguța, zîmbi domnul Deleanu.

— Ş-atuncea, dacă eu aş fi tot aşa de mare ca şi mama, aş fi mama lui Dănuț.

— Aşa-i. Ar avea două mame. Vai de el!

— Papa, zău că nu glumesc... Vra să zică eu sînt sora lui numai

fiindcă-s mică...

— Nu, Olguța! Eşti sora lui Dănuț fiindcă amîndoi sînteți copiii noştri.

— Sigur, papa. Eu ce spun!... Vra să zică eu sînt ca şi mama pentru Dănuț, numai că eu sînt mică şi mama-i mare... Da şi eu am să fiu mare.

— Te-ai supărat pe tata fiindcă-l trimete pe Dănuț la Bucureşti?

— Spune, Olguța. Tu ştii că tata te ascultă cu plăcere.

— Papa, de ce nu *m-ați* întrebat şi pe mine?

— Tu îl iubeşti mult pe Dănuț?

— Mă rog!... Eu sînt sora lui. De ce nu m-ați întrebat?

— ...Ştiu eu!... Aşa-s părinții, Olguța: n-au încredere în copii. Şi poate că n-au dreptate... Întotdeauna.

— Te-ai supărat, papa?

— Nu. M-am posomorît, poate, fără să vreau.

— Papa, eu nu vreau să te supăr. Eu vreau să ai tu dreptate... De ce-a plîns mama?

Mîna domnului Deleanu îi răspunse dezmierdîndu-i mîna.

— Şi ție-ți pare rău, papa. Sînt sigură.

— Cum îți pare rău şi ție, Olguța! Aşa-s părinții! glumi el melancolic.

— Vezi, papa! Pe mine nu m-ați întrebat!

— Olguța, tu ştii că Dănuț *vrea* să plece? El a hotărît, nesilit de nimeni... În sfîrşit!

— Ştiu eu. El face cum vrea Herr Direktor.

— Şi moşu Puiu îl iubeşte pe Dănuț ca şi noi. El îi vrea binele... altfel decît noi... şi cred că are dreptate.

— Spui drept, papa?

— Da, da!

— La noi acasă nu-i bine?

— Îi bine, Olguța... Dar pentru un băiat e mai bine să crească între băieți... strunit cum trebuie.

— Mai bine eram eu băiat.

— De ce, Olguța?

— Aşa!... N-ar fi plîns mama.

— Ba da, Olguța. Mama vă iubeşte deopotrivă pe amîndoi.

— Ştiu, papa, nu zic!... Da eu nu vreau să plîngă mama.

— Şi-l lăsai pe tata singur, dacă erai băiat?

— Tu eşti bărbat, papa!

— Şi?

— ...Nu te-aş fi lăsat, papa, izbucni ea mînioasă, fiindcă-s fată.

Domnul Deleanu o sărută.

— Ți-a trecut supărarea?

— Dacă ai tu dreptate, sigur.

— Am, Olguța. Avocații au totdeauna dreptate!

— Şi părinții, papa!

— Ei, bravo! Aşa te vreau: veselă. Haidem în sofragerie.

— Papa, Herr Direktor e mai sever decît tine: aşa-i?

— Decît mine — mi se pare — nu-i greu să fii mai sever... Ce zici?

— Adevărat! Tu nu eşti de loc!... Nici nu-i nevoie să fii!

— Da! Spui tu!

— Ba da, papa. Dacă ai fi tu sever, eu...

— Tu?...

Olguța îl privi cu vicleană seriozitate.

— Eu m-aş arunca de pe acoperiş... cum erai să faci şi tu cînd erai mic, şi ți-ar părea rău!

— Oare!

— Da tu nu eşti sever. Tu nici nu poți să te superi, papa.

— Ei?!

— Da. Îți spun eu! Ție-ți vine să rîzi cînd te superi, ş-atunci *vrei* să te superi şi mai tare...

Domnul Deleanu rîdea.

— Tu sameni cu mine, papa.

— Da, Olguța. Ar trebui să-l pui la colț pe tata, fiindcă nu ştie să fie tată serios.

— Ei, papa! Eu te-ascult pe tine. Ştii, eu te-am supărat odată, şi fiindcă tu nu mi-ai spus nimica, eu singură m-am pus la colț... Vezi! Nu mi-i ruşine! Eu îți spun... Da vreau să ştiu dacă Herr Direktor e sever?

— Cît trebuie, Olguța. Grigore vă iubeşte.

— Ştiu, papa... Lasă, am să vorbesc eu cu Herr Direktor... Ce cauți aici? De ce nu bați la uşă, Anica?

— Întreabă conița de ce nu mai veniți...

— Hai să mergem, papa... Îmi pare bine că mi-ai făcut o vizită. Am să învăț să fac cafea. Cînd mi-i mai face tu o vizită am să te tratez cu cafea neagră.

— Mă omoară Alice, măi drăcuşorule!

— Şi dulceață-ți dau, papa.

— Ai tu dulceață?

— Sigur. Uite, papa... Da să nu mă spui!

Ochii domnului Deleanu sclipiră de rîsul amintirilor, privind gavanoasele din sobă.

— Acolo-i bufetul tău!

— Da, papa, acolo am să ascund cafeaua şi ibricul.

— Şi de unde ai să ai tu cafea şi ibric?

— Îmi cumperi tu, papa... ca să-mi pot primi musafirii.

— Şi dacă ne prinde mama?

— Are să guste şi ea din cafea... să vadă dacă-s bună gospodină!

— Şi dacă se supără?

— Ne pune la colț pe-amîndoi!

— V-ați împotmolit? îi întîmpină doamna Deleanu scuturîndu-şi gîndurile.

— Tăcere! cuvîntă Herr Direktor. Dau cuvîntul lui "Mumm". Aviz

urechilor delicate!

— Grigore, să nu spargi oglinda.

— N-ai grijă, Alice! Dopurile de şampanie au predilecție pentru urechile tale! De rest n-ai grijă, că are dopul!

Într-o pornire, doamna Deleanu şi Monica îşi astupară urechile. Totuşi, pocnetul festiv le făcu să tresară. Dopul zbură ca o vrabie dintr-un exuberant zarzăr înflorit în sticlă, scuturat în cupe.

— Impecabil! se autocomplimentă Herr Direktor, umplînd cupele... Serviți-vă! Cea mai plină pentru Kami-Mura.

— Umple-o bine, Herr Direktor, nu mă persecuta! îl luă în primire Olguța arătînd cu degetul adevăratul nivel al şampaniei subt cel decorativ al spumei.

— Alice, ce ai de spus? Fiică-ta vrea abatajuri alcoolice?

— Dă-i, Grigore. În norocul lui Dănuț.

— Stai, Olguța, nu începe... N-ai grijă, te-amețeşti îndată.

— Ai să ții un discurs, Herr Direktor? întrebă Olguța cu buzele pufoase de spumă.

— Nu mă interpela! Tu eşti veşnic în *opoziție...* Dragii mei, începu Herr Direktor ridicînd cupa, de azi înainte am pierdut un nepot, dar am căpătat un băiat în aceleaşi condiții ca şi Fecioara Maria. Beau mai întîi, în cinstea noului tată — vrednic tată! — care-şi botează fiul în şampanie nu în apă ortodoxă... Şi în ce şampanie! adăugă el muindu-şi buzele în blonda roire. *Gaudeamus igitur.*

Ciocnite, cupele cîntară pura arietă a cristalelor subțiri.

— Hai, Alice, nu fi mamă vitregă! Ciocneşte cu tatăl copilului vostru!

— Umple-o, Grigore.

— Cum? Ai şi băut-o! Tu, Alice!

— Eu.

Herr Direktor turnă veselie acolo unde era nevoie de multă. C-un foşnet, spuma crescu. În mişcarea ei, cupa se înălța, parcă palpitînd, asemeni unei balerine-n vîrfuri, furată de zborul voalurilor desfăşurate.

— Ş-acum, dragii mei, urmă Herr Direktor ciocnind cu doamna Deleanu, să bem în sănătatea *fiului îndrumat.* Dorința mea cea mai fierbinte e ca peste vreo zece ani, adunați în jurul acestei simpatice mese, că ciocnim din nou toți cei de-acum. Ş-atuncea, Dănuț, să mă priveşti tu prin monoclu — cum te privesc eu acuma — şi să zici: "Acest ramolit care în viața lui n-a ştiut să aibă un copil... a izbutit să facă un om". În aşteptarea acelei zile, s-o cinstim pe aceasta cum se cuvine, să cinstim pe mame!

— Eşti bine dispus, Herr Direktor! îl apostrofă Olguța c-un bişcot în mînă.

— Mi se pare că sîntem amîndoi... Bună-i şampania! Ce zici, Olguța?

— Îi bună, Herr Direktor! Te pişcă de limbă!

— Atunci ține şi tu un toast.

— Crezi că mi-i frică?

— Ia să te vedem! o provocă Herr Direktor, răsturnîndu-se pe speteaza scaunului.

Olguța se ridică în picioare.

— Mamă, dă-mi voie să mă sui pe scaun.

— Ce vrei să faci?

— Vreau să țin un discurs... pentru Herr Direktor.

— Suie-te. Vezi numai să nu cazi!

— Parcă eşti o statuie! exclamă Herr Direktor privind-o cu gîtul strîmb.

— Nu mă *interpela,* Herr Direktor!

Domnul Deleanu nu-şi găsea locul pe scaun. Cunoştea tracul debuturilor oratorice şi, deşi glumă, debutul Olguței îl emoționa.

Olguța îşi trecu palma peste frunte, umplîndu-se de fărâmături fiindcă avea în mînă un ciot de bişcot.

— Dragă Herr Direktor, vorbi ea fără şovăire, privindu-l, noi doi şi pînă azi am fost rude fiindcă tu eşti moşul meu. Şi nu-mi pare rău!

— Nici mie, Olguța.

— Atunci avem noroc la rude amîndoi!

— Bravo, Olguța! aplaudă domnul Deleanu.

— Mare noroc, Olguța! Să ştii de la mine.

— Ştiu, Herr Direktor, de cînd am fost rudă cu Fița Elencu... Da de azi înainte sîntem *mai rude.*

— Chiar foarte rude! superlativă Herr Direktor comparativul Olguței.

— Ba nu! Foarte rudă sînt numai cu tata, cu mama şi cu *cineva...*

— Cine-i misteriosul *cineva?*

— Ai să vezi, Herr Direktor.

— N-o întrerupe, Grigore, o apără domnul Deleanu.

— Lasă, papa, eu îi răspund... De azi înainte Herr Direktor, tu eşti tatăl fratelui meu. De asta sîntem noi mai rude: fiindcă doi e mai mare decît unu, şi fiindcă tu, de azi înainte, eşti de două ori rudă cu mine.

— Şi-ți pare bine, Olguța?

— Sigur că-mi pare bine!

— Atunci hai să ciocnim.

— Stai, că n-am sfîrşit!... Şi eu doresc, Herr Direktor, să aibă şi fratele meu noroc la rude cum avem şi noi doi.

— *A bon entendeur, salut!* exclamă Herr Direktor luînd-o în brațe.

— Bravo, Olguța! Nota zece la discurs!

— Dragii mei, vocifera Herr Direktor, aşezînd-o pe Olguța la locul ei, că am căpătat un băiat nu-i mare lucru! Dar văd că nu scapă omul de ce e scris să i se întîmple. M-a ferit Dumnezeu de nevastă, şi iacătă că-n schimb îmi trimete o soacră!... Să bem în cinstea celei mai minore soacre de pe globul terestru şi să dorim ca toate celelalte să-i samene!

...Dănuț mîncase mai multe bişcoturi muiate în şampanie, fără poftă. Auzea răsunînd cupele ciocnite, vorbele, glumele, rîsetele, fără să le asculte... Vra să zică se întîmplase ceva *bun.* Toți erau veseli fiindcă

Dănuț spusese da. Dănuț ar fi putut să spună da sau nu... Şezuse pe un scaun din sofragerie, înalt, ciudat de înalt — ca toate scaunele clipelor solemne — şi toți aşteptaseră să hotărască el... *Da.*

Cînd îi scosese dentistul, mai demult, o măsea, Dănuț, cu măseaua în mînă, plînsese privind-o cu nedumerire şi duşmănie. *Ş-atunci,* ca şi acum, părinții lui îl felicitaseră, rîzînd alături de scaunul caznei... Ciudat! Atunci o măsea, acuma un da — din gura lui Dănuț ieşite... Şi toți erau veseli! Dac-ar fi spus nu? Toți ar fi fost trişti... Săracu Dănuț! Numai el era trist... şi parcă nu... Era odată un împărat care cu jumătate față rîdea şi cu jumătate plîngea...

Răsturnat pe scaun, domnul Deleanu respiră cotnarul din păhăruț.

— Grigore, începu el zîmbind cu ironică melancolie, mult ai mai terfelit tu astăzi biata noastră Moldovă!...

— Scopul scuză mijloacele!

— Nu, nu! Criticele tale erau sincere, şi mai bine decît copiii nimeni nu ştie să vadă paiul din ochii părinților... Dar eu, dragă Grigore, am băut şampanie, ş-acuma beau cotnarul acesta roznovenesc care are cincizeci şi nouă de ani: e tocmai din o mie opt sute patruzeci şi opt!... Şi închin, la rîndul meu, pentru această Moldovă în care s-a făcut cotnarul amar şi blînd, pentru această Moldovă în care mai răsar suflete asemănătoare cotnarului, şi fiindcă-s amare, şi fiindcă-s blînde, şi fiindcă-s rare. Ş-atît doresc eu copilului meu: să fie din acele suflete, atunci cînd în pivnițele Moldovei cotnar nu va mai fi.

— Papa, cotnarul e mai bun decît tutunul?

— Vrei să guşti, Olguța?

— Dacă spui tu!

— Ia să vedem.

Olguța îşi muie buzele, sorbi cu încordată atenție, şi ridică din umeri încrețindu-şi fruntea.

— Îi amar, papa! Mai bună-i şampania!

— Tu nu te pricepi, Olguța! zîmbi domnul Deleanu. Asta-i pentru moşnegi ca noi!

— Papa, da spune-mi dacă-i mai bun decît tutunul!

— Hei! Cred bine! Şi-i mai rar!

— Atunci am să te rog ceva.

— Spune.

Olguța se ridică de pe scaun, se apropie de domnul Deleanu, şi începu să-i şoptească la ureche, trăgînd cu ochiul la ceilalți.

— Olguța, nu-i politicos ce faci tu! o dojeni doamna Deleanu.

— *Merci,* papa!... Mamă dragă, aşa-i cînd faci un chef!

— Uite, Olguța... Şi spune-i să-l bea în cinstea voastră, a copiilor.

Olguța ieşi cu paharul de cotnar în mînă, călcînd ca o acrobată pe frînghie.

— Pentru moş Gheorghe? întrebă doamna Deleanu.

— Mai încape vorbă?!

— Rămînem fără copii, zîmbi doamna Deleanu oftînd. Pe Dănuț ni-l ia Grigore, pe Olguța ni-o ia moş Gheorghe... Numai Monica e a noastră... Hai să ne sculăm.

— Noi mai rămînem, Alice, protestă Herr Direktor, arătînd paharul pe jumătate plin.

Herr Direktor şi domnul Deleanu rămaseră singuri în fața paharelor.

— Cînd pleci tu, Grigore?

— Mîne.

— Şi pe Dănuț cînd ți-l aduc?

— Peste vreo săptămînă.

— Aşa degrabă?

— Acuşi începe şcoala.

— Şi tribunalul.

— Încep toate!... Trebuie să-l pregătesc: să-i fac uniformă, să-l mai plimb prin Bucureşti...

— Bine... Să trăim!

— Noroc!

Pornită tocmai din îndepărtate vremi — cu alean de soare îngălbenit pe foi de nuc — aroma cotnarului se răspîndi în tăcerea odăii. Şi adierea toamnei de afară, învăluind suflarea toamnei din cotnar, se umplu de amintiri...

Doamna Deleanu ieşise din sofragerie dezmierdînd cu degetele buclele lui Dănuț, urmată de Monica. Ajungînd în dreptul uşii ietacului se opri.

— Haideți la mine, copii.

Mut, Dănuț trecu înainte, spre odaia lui, cu capul aplecat. Intră. Uşa se închise. Părăsită de buclele lui Dănuț, mîna doamnei Deleanu rămase o clipă în aer, cu degetele răsfirate, ca o frunză desprinsă de pe creangă şi răzlețită de fructul pe care-l ocrotea... Căzu.

— Tu vrei să vii cu mine, Monica?

Fetița apucă mîna cea tristă, o strînse cu toată puterea ei copilărească şi intră în ietac, furişînd o privire abătută spre uşa lui Dănuț.

Două tăceri, una lîngă alta, mînă în mînă.

Doamna Deleanu şedea întinsă pe pat, cu ochii închişi; Monica aşezată pe marginea patului.

Ochii Monicăi nu se desprindeau de pe chipul neclintit al doamnei Deleanu. Îi venea să-şi ție suflarea ca să nu facă zgomot.

De la o vreme, genele doamnei Deleanu tremurară... şi două lacrimi alunecară de-a lungul obrajilor. Ținîndu-şi suflarea, Monica se aplecă şi sărută cu timiditate mîna doamnei Deleanu.

— Tu erai aici, Monica? tresări doamna Deleanu.

— Cu mata, tante Alice.

— Pui mic... tu du-te lîngă Dănuț... Eu am să dorm.

Monica ieşi în vîrfuri. Se opri în fața uşii odăii lui Dănuț. Bătu încet

cu degetul.

— Dănuț, şopti ea aplecînd urechea.

Apăsînd binişor clampa, întredeschise uşa.

— Doarme!... Săracu Dănuț!...

După ce se închise uşa la loc, Dănuț deschise ochii din nou — şi nu zîmbi.

Monica intră singură în odăița fetițelor.

În trei odăi, trei tăceri priveau viața...

Venind de la moş Gheorghe cu paharul gol, Olguța dădu buzna în sofragerie. Profira sări de pe scaun cu gura plină, ca o mătăhăloasă elevă surprinsă mîncînd în clasă de profesoară. Anica plecă ochii în jos, ascunzînd bişcotul la spate, cu gestul revelator al şcolarilor fumători.

— Poftă mare! Anica, hai cu mine!

Profira le aşteptă să iasă. De îndată ce se închise uşa, învie, ca statuia unui tablou alegoric după ce se lasă cortina... Aplecîndu-se, luă bişcotul aruncat de Anica, şi-l înghiți.

— Ascultă, Anica, o cercetă aspru Olguța, ai mîncat numai, sau ai şi băut?

— Nici n-am apucat să mănînc, duduie Olguța, se tîngui Anica arătîndu-i mînile goale.

— Bine! Atunci trebuie să te grăbeşti fiindcă Profira mănîncă tot. Stai, nu pleca. Ai treabă cu mine... Ia să-i dau şi Profirei o treabă!

Meditä încruntată şi repede deschise uşa sofrageriei.

— Profira!

— Of! M-am speriat, duduie!

— Du-te şi spune vierului să-ți dea poamă fragă: auzi? S-o aleagă frumoasă.

— Da aici cine să curețe?

— Ştie şi Anica să mănînce bişcoturi! Du-te şi mănîncă poamă. Hai repede.

Profira oftă şi porni... scoțînd un alt bişcot din buzunarul pestelcii.

— Ascultă bine, Anica.

— Ascult, duduie.

— Ai să te duci în odaia turcească, la moşu Puiu, ş-ai să bați la uşă *încet.* Şi dacă nu răspunde ai să bați *tare...* Ia arată-mi cum ai să faci?

Anica se apropie de uşa sofrageriei... şi intră.

— Anica, te joci cu mine?

— Am uitat, duduie Olguța!

— Fă cum ți-am spus.

— Da. Dat încet...

Toc-toc, bocăni ea cu degetul.

— ...Şi dacă nu răspunde bat tare.

Buf-buf, bătu ea cu pumnul.

— Aşa. Şi dacă nici atunci nu răspunde, intri în goană, trînteşti uşa, te bați cu mîna peste gură şi spui în gura mare: "Păcatele mele! Eu

gîndeam că erați în sofragerie!" Ai înțeles? Da să faci zgomot, ca să-l trezeşti!

— Şi dacă se supără, duduie Olguță? întrebă Anica abia ținîndu-şi rîsul.

— Nu-i treaba ta! Ai să-i spui că duduia Olguța vrea să-i vorbească.

În aşteptarea Anicăi, Olguța se plimba cu mînile la spate, din ce în ce mai repede, ca cineva care născoceşte dialoguri cu replici scurte. Uneori se oprea, îşi descoperea fruntea mereu bătută de şuvițele negre şi iar pornea.

— A spus să poftiți.

— Dormea?

— Nu, fuma.

— Bine. Acuma du-te şi mănîncă tot ce-a rămas pe masă. Să nu laşi nimic Profirei!

— Bucuros de musafiri? întrebă afabil Olguța intrînd la Herr Direktor.

— Încîntat!

— Ce mai faci, Herr Direktor? Nu te deranjez?

— Tu! Prietena mea! Îmi pare rău!... Ce vînt te-aduce pe la mine?

— Nimic, Herr Direktor! Am venit să te văd, să mai stăm de vorbă...

Herr Direktor se ridică într-un cot pe divan, încrustîndu-şi monoclul în orbită.

— Îmi faci o *vizită?*

— Sigur... Da frumos halat ai! Tu eşti elegant ca o cucoană.

— Aşa-s burlacii, Olguța.

— De ce numai burlacii?

— Fiindcă ei n-au nevastă! În schimb, au un halat frumos.

— Şi cei însurați nu trebuie să aibă?

— N-au nevoie. Ei au o nevastă frumoasă.

— Şi dacă-i urîtă?

— Se consolează! Adică nu. Dă! Oftează şi ei!... Da stai jos. Ce pot să-ți ofer: o țigară?

— Azi eşti vesel, Herr Direktor!

— Ca întotdeauna.

— Azi nu-i ca întotdeauna.

— Ai dreptate. Azi e o zi mare.

— Pentru tine?

— Şi pentru Kami-Mura... şi pentru toți. N-ai văzut?

— Atunci de ce-a plîns mama?

— De unde ştii tu c-a plîns?

— Am văzut eu.

— Bine. A plîns... fiindcă-i mamă.

— Ei! Atunci ar trebui să plîngă în fiecare zi!

— A plîns de bucurie, Olguța.

— Nu, Herr Direktor.

— Aşa cred eu.

— Să-ți spun eu de ce-a plîns: fiindcă pleacă fratele meu.

— Dragă Olguța, mama a înțeles că-i mai bine pentru Dănuț să învețe la Bucureşti, şi ea singură a hotărît — cum de altfel a hotărît şi Dănuț.

— Atunci de ce-a plîns?

— Aşa-s cucoanele, Olguța. După ce se hotărăsc să facă ceva, plîng, şi le trece.

— Şi-a *călcat pe inimă,* Herr Direktor!

— Măi! că multe mai ştii!

— Herr Direktor, cînd pleci?

— Mîne, Olguța.

— Pleci singur?

— Da. Dănuț vine cu Iorgu, peste o săptămînă.

— ...îmi pare bine, respiră ea.

Herr Direktor îi dezmierdă pletele.

— Bună fată eşti tu!

— Herr Direktor, începu Olguța privindu-l drept în ochi, tu eşti sever?

— Cu cine Olguța?

— Ştiu eu!... La Bucureşti, cu funcționarii tăi.

— Sigur. Altfel nu merg treburile.

— Şi ce faci tu cînd eşti sever?

— Dă!... Vorbesc mai aspru, mă încrunt, şi dacă nu m-ascultă îi dau afară.

— Şi dacă n-are să te-asculte fratele meu?

— Dănuț m-ascultă.

— Cine ştie?! Dacă face-o prostie?

— Îi fac morală.

— Şi dacă mai face una?

— Hm!... Om vedea!

— Hm!... Herr Direktor, tu ai bătut vreodată pe cineva? .

— Poate! Nu-mi mai aduc aminte! Cînd eram băiat...

— Da-ți place să bați?

— Nu, Olguța. E urît şi sălbatec.

— Vra să zică, n-ai să-l bați pe fratele meu?

— Pe Dănuț! Ferească Dumnezeu!

Olguța respiră adînc.

— *Merci,* Herr Direktor. Ştiam eu! Tu eşti sever, da bun... Îmi dai voie să umblu în geamandan?

— Mă rog!

— Închide ochii, Herr Direktor... Astupă-ți ochii cu mînile... Acuma să-mi spui ce-am să fac!

— Ai să-ți faci un duş cu colonie!

— Bine-mi pare că n-ai ghicit!.. Azi nu te doare capul, Herr Direktor?

— Slava Domnului, am scăpat!

— Ce rău îmi pare! Eu vroiam să-ți fac o fricțiune.

— Ba mă doare! Cum nu!

Revărsîndu-se, colonia gîlgîia; palma Olguței se rotea repede, împrăştiind-o pe capul zimțat aspru de părul mărunt, în timp ce buzele suflau din răsputeri spre creştet.

— Îți place, Herr Direktor?

— Straşnic! Parcă s-a mutat Polul Nord în capul meu! Numai ia-o mai încet, că acuşi capăt o migrenă.

— Nu-i nimica, Herr Direktor! Îți mai fac o fricțiune. Azi îi o *zi mare!*

— Pe capul meu!

— Şi pe altele, Herr Direktor, adăugă Olguța, frămîntînd amarnic.

Era o dărăpănare atît de străvezie, că parcă nu era în văzduhul toamnei — şi o blîndeță vastă în lumină... ca un trecut...

Dănuț coborî treptele pridvorului cu mînile în buzunar şi umerii plecați. Zărind mingea de *foot-ball* uitată în ogradă, îşi aminti că se jucase cu Olguța, că se rănise la genunchi mai adineaori — şi i se păru că treptele pe care le coboară sînt altele decît acele pe care le suise, şi că ograda-i alta, şi că Dănuț e altul...

Ca şi cum treptele suite *atunci şi* coborîte *acum* ar fi fost ale vremii, nu ale pridvorului casei părinteşti.

Închise ochii...

De multe ori, spre sfârşitul vacanțelor mai ales, Dănuț visa că i s-a întîmplat o nenorocire. Şi-ntotdeauna, deschizînd ochii, nenorocirea se isprăvea. Şi Dănuț era fericit, cu sufletul frăgezit de zîmbete desprinse din spaima somnului. Astfel nenorocirile din somn îl deprinseră să socoată nenorocirea ca un prag peste care treci — deschizînd uşa cu o deschidere de pleoape — pentru a intra în alba încăpere a luminii, cu oglinzi numai pentru zîmbete şi ferestre numai pentru soare...

...Deschise ochii. Mingea de *foot-ball,* aceeaşi; cerul, înalt şi întins; începea şcoala, se apropia plecarea; Dănuț, mic şi singur...

Vra să zică l-au dat afară din casă... Nu-i venea să plîngă, nu. Oftă.

Cum ar fi vrut Dănuț să se facă cerul mic-mic, şi jos-jos, aşa cum era cuvertura măsuței pe care făcea uneori, iarna, doamna Deleanu pasiențe sau cetea o carte. Şi dedesubtul cerului micşorat şi coborît, aşa cum ar fi vrut Dănuț, să fie un covor luminat de flăcările sobei şi o pisică somnoroasă...

Deasupra măsuței mai era o lampă cu *abat-jour.* Subt măsuță se vedeau picioarele mamei în pantofi subțiri, stînd locului, sau strîmbîndu-se pe-o coastă de nedumerire, sau bătînd tactul unei supărări, cu vîrfurile. Dănuț, firește, şedea subt măsuță. Olguța se juca pe-afară, în omăt. Dar lui Dănuț nu-i trebuia altă joacă. Acolo, lumea se micşora ca o căsuță de păpuşă. Nimeni nu mai era pe lume, decît picioarele măsuței, Dănuț la mijloc, pantofii mamei şi pisica. Dănuț ştia ce face mama fiindcă vedea ce fac pantofii. Ştia cînd zîmbeşte, cînd se încruntă, cîad se supără. Pisica de la o vreme torcea. Şi era o tăcere!... Căldura sobei ajungea acolo molatecă şi somnoroasă... Acolo începeau poveştile cu Statu-Palmă-Barbă-Cot, cu Prichindel... Acolo făurise Dănuț o lume

măruntă, cu oameni mici ca literile, cu animale de statura majusculelor şi căsuţe niciodată mai mari decît o carte de poveşti, să-ncapă-n ele numai basme. Dănuţ, numai, era uriaş, dar ce uriaş cumsecade!... Era bine acolo! Aceea era patria lui Dănuţ luminată de focul din sobă ca de un soare al co-voarelor pe care dorm copii şi visează pisici...

L-au izgonit.

Ce înalt era cerul! Ce mare pămîntul!

Porni încet spre livadă... Ce se întîmplase în turbinca lui Ivan? Ce vînt veştejise, scuturase şi alungase împăraţii, feţi-frumoşii şi poveştile? Turbinca lui Ivan era goală?

Dănuţ mergea *singur.* Nimeni nu-l mai însoţea. Oştile care întotdeauna veneau în urma lui Dănuţ sau îl aşteptau înainte — pieriseră. Pustiu înainte, pustiu în urmă! Din casă-l izgoniseră, înainte-l aştepta şcoala...

Turbinca lui Ivan era goală şi era grea fiindcă în ea intrase durerea din viaţă în locul celei din basme, cu duioasa apăsare de moarte a toamnei pe păduri.

În drum spre livadă îl ajunse Ali, gudurîndu-se pe lîngă el.

Numai Ali îl iubea pe Dănuţ. Şi după ce va pleca Dănuţ, amîndoi vor rămînea singuri: Dănuţ la Bucureşti, Ali la Medeleni.

— Dănuţ!

Cu cozile fluturînd pe spate, Monica alerga după el.

— Dănuţ, stai puţin, Dănuţ!

Îl ajunse în livadă. Gîfîia.

— Dănuţ... Îmi pare-aşa de rău că pleci! se spovedi ea gata de plîns, luîndu-l de mînă şi privindu-l cu ochii măriţi.

— Ce v-am făcut eu? Ce mai vreţi cu mine? De ce nu-mi daţi pace?

Smulgîndu-şi mîna din mîna Monicăi porni înainte, înstrăinîndu-se de-ai lui în toamnă.

— Ce i-am făcut eu? murmură Monica acoperindu-şi obrajii cu mînile... Săracu Dănuţ!

Şi fiindcă numai Ali mergea după Dănuţ, deşi gonită, Monica porni după Ali.

Arome dulci şi amărui, mirodenii pipărate, miresme stinse, suflări umile, abia simţite, desluşite totuşi...

Soarele umed — adierile vîntului de pe mirişti, şi grădini, şi arături — fructele şi frunzele crengilor — trunchiurile pomilor — pămîntul — frunzele şi fructele căzute — şi firele de iarbă-ncovoiate miroseau de-a valma toate-toate.

Pluteau suflete printre pomi şi suflete se desprindeau din iarbă şi din vînt, şi căderea frunzelor dezmierda mîhniri fără de frunte şi sfîşieri fără de mîni.

Şi pretutindeni începea o plecare, şi nicăieri nu se vedea tristul cufăr al plecărilor, nici femeia care stă pe el înfrigurată, cu genunchii strînşi şi coatele împreunate, acoperindu-şi ochii: să nu mai vadă şi să nu mai

plîngă.

Dar toamna?

Monica se tupilase după trunchiul unui măr domnesc. Deasupra ei, merele pline încovoiau crenguțele, împovărîndu-le, ca cerceii cu prea grele nestemate urechile micilor infante.

De-acolo, Monica ținea tovărăşie lui Dănuț, într-ascuns.

Ostenise. De aceea îngenunchease.

Dănuț şedea pe banca de sub nuc, nemişcat. Monica-i vedea numai capul aplecat asupra mesei de stejar. Soarele-l bătea în plin, cîrlionțîndu-l cu aramă.

Pe masa de stejar cădeau frunze, lumini de soare şi nuci întunecate în cojile verzi. Se desfăcuse parcă un străvechi gromolnic, cu scoarțele de foi de nuc suflate cu lumini de soare. Şi capul unui pui de faun, aplecat, visa...

O lacrimă de-ar fi lucit în soare căzînd din ochii lui Dănuț, Monica ar fi cutezat să iasă din ascunzătoare. Dar numai frunzele cădeau din crengile de nuc.

Sufletul lui Dănuț se îndepărtase atît de mult de trupul lui Dănuț, că murmurul buzelor lui era al unui copil care abia ştia să vorbească, şi numai zîmbetul era poate al lui Dănuț dacă nu al soarelui de pe obraz.

Unu Ilă
Duduilă
Eşti caş
Toporaş
Pe la moara Murgului
Trece fata turcului
C-un cojoc
De motoc
C-o pestelcă
Strecătoare
Una mara
Două para
Triaria
Compania...

Fără înțeles, versurile căpătau odinioară farmecul naiv al buzelor care mai degrabă ştiau să rîdă decît să vorbească. Pe-atunci, Dănuț avea vreo trei ani. Purta rochiță ca şi Olguța, şi cînd îi era somn anunța: "Vau naniți". Şi o bucovineancă, dădaca lui, poate în dorul satului de peste graniță, îl învățase încetul cu încetul versurile copilăriei ei. Dănuț le recita din brațele doamnei Deleanu şi, după ce isprăvea, căpăta bomboane şi sărutări. Cînd se culca, le recita în şoaptă, pentru el, pînă ce-adormea.

Unu Ili
Duduili...

— Nani, Dănuț! răsuna ca prin vis glasul doamnei Deleanu din patul slab luminat de lampa cu *abat-jour* verde. Şi Dănuț şoptea mai încet:
Eşti cas
Topoas...

— Sst!

Pe *la moaa Mugului*
Tece *fata tucului...*

— ...? Țț-țț!
Şi Dănuț zîmbea fiindcă numai gîndul lui mai auzrea că fata turcului avea:

Un cozoc.
Di motoc...

Şi adormea zîmbind.

...Cădeau frunzele nucului cîte una şi mai multe laolaltă pe masa de stejar.
Şi pomii astă primăvară erau înfloriți, şi-acum nu mai aveau flori, şi cădeau frunze galbene din ei, foşnind uscat. Poate de asta versurile cantilenei care lăsa zîmbetul somnului pe buzele lui Dănuț — pe cînd avea trei ani — acum fără de înțeles, şi-atît de trist i se desprindeau de pe buze, rupte din trecut:

Unu Ilă
Duduilă
Eşti caş
Toporaş...

Se ridică-n livadă — pe măsură ce se lungeau umbrele — răcoarea umedă. Monica îşi acoperise pieptul cu mînile: tremura.
Şi Dănuț era îmbrăcat subțire! Dacă răcea? Se ridică în picioare, frecîndu-şi genunchii îndurerați, începu să se îndepărteze de-a-ndaratelea, ascunzîndu-se pe după trunchiuri. Se opri, uitîndu-se: Dănuț nu se mişca. O luă la fugă din răsputeri ca să aducă mai degrabă pelerina lui Dănuț.
...Cînd eşti trist de tot, îți vine să dormi. Îți vine să-ți culci capul pe genunchii altcuiva care te iubeşte, sau, dacă eşti singur şi n-ai pe

nimeni, să ți-l culci pe palmele tale... Da. Îți vine să dormi cînd eşti trist. Şi să uiți... Dar cînd te deştepți? Iar eşti trist şi nu mai poți s-adormi din nou!...

Dănuț oftă.

...De ce cădeau frunzele?... Fiindcă venise toamna... Frunzele erau moarte?... Nu. Frunzele cădeau şi mureau jos pe pămînt fiindcă venise toamna... Toamna...

Frunzele cădeau sau *vroiau* să cadă?... Dacă venise toamna!... Ce să mai facă ele pe crengi!...

Cînd vine toamna, pasările pleacă şi frunzele cad...

Dacă Dănuț ar fi fost o frunză pe creanga nucului, şi-ar fi venit toamna — ce-ar fi făcut?... Toate frunzele din jurul lui ar fi căzut, şi el ar fi rămas din ce în ce mai singur — aşa cum era acum... Da. Şi el s-ar fi *aruncat* de pe creangă... şi l-ar fi luat vîntul, şi l-ar fi amestecat cu celelalte frunze, şi cine ştie unde l-ar fi azvîrlit... şi nimeni-nimeni n-ar mai fi ştiut de el...

...Cînd eşti trist de tot îți vine să dormi şi să uiți...

Un gînd ciudat se apropia de Dănuț, de dinafară parcă, aşa de ciudat că ochii lui Dănuț se deschiseră mari şi orbi, ca în întuneric, cînd se apropie spaima care-ți apucă inima şi ți-o gîtuie...

În fundul livezii era o rîpă înaltă — tot atît de înaltă pentru Dănuț cît era pentru o frunză creanga de pe care se zvîrlea în jos. ...Frunzele plutesc, alunecă şi se aşază lin... Nucile cad şi se sfarmă!... Nucile n-au sînge. Dac-ar avea, le-ar curge sîngele pe coajă... ca unui om.... ca unui om cu capul sfărmat... ca unui biet om trist...

"Dănuț! Dănuț! Unde eşti, Dănuț? Unde-i Dănuț?"...

Şi l-ar fi găsit boarul jos, lîngă rîpă, cu capul sfărmat, cu şiroaie de sînge pe obraz...

Mort Dănuț?... *El, Dănuț, mort?...*

— Eu?

"Nu se poate!" murmură un gînd îndepărtat şi învăluitor ca orizontul răsăritului.

...Toți sînt în doliu. Merg în urma sicriului lui Dănuț. Plîng... Şi lui Dănuț îi vine să plîngă fiindcă şi el merge în urma sicriului.

— Mort?

Singur în sicriu? Singur în groapă? În pămînt negru?... Şi noaptea cu strigoii? Singur!

"Nu. Mai bine la şcoală."

...Toamna mor nucile sfărmate şi frunzele căzute. Dănuț pleacă la şcoală.

Monica răsări îndărătul băncii ca o icoană luminată de candelile apusului. Fără să spuie o vorbă, aşează pelerina pe umerii lui Dănuț... şi fără să vrea, fără să ştie de ce, brațele ei subțiri îi încolăciră grumajii, şi buzele închise îi sărutară buclele...

Văzînd că brațele nu sînt ale mamei lui, Dănuț sări în picioare

scuturîndu-şi buclele.

— Cine ți-a dat voie să mă săruți?

— De ce mi-ai adus pelerina?

— Ca să nu răceşti, Dănuț, îngînă Monica, înghițind.

— Mai bine-aş răci. Ce te-amesteci?

— Dacă mi-i milă de tine!

— Cine ți-a dat voie să-ți fie milă? N-am nevoie!

Aaa! Nu se isprăvise vacanța! Are să le-arate el! întîlnind cozile Monicăi, apucă şi trase. Capul Monicăi zvîcni îndărăt, docil. O amintire trecu pe dinaintea ochilor lui Dănuț: la începutul vacanței, pe vremea caiselor, în livadă, o trăsese pe Monica de cozi... Şi parcă se temuse de Monica... şi-i păruse rău. Ce repede trecuse vacanța! Începea şcoala! Pleca. Era frig, toamnă!

— Te-ai supărat, Monica? o întrebă el dulce, lăsînd să-i cadă cozile din mîni.

— ...?

Nu-i vedea fața: numai cozile blînde şi grele.

— Îmi pare rău, Monica. Pardon... Nu ți-e frig?

Capul Monicăi făcu semn că nu.

— Da vrei să fugim împreună?

Capul Monicăi făcu semn că da.

— Tu eşti căluț şi eu te mîn: da?

— Da.

— Hii, căluț! răsună puternică şi ascuțită vocea lui Dănuț.

Tot nu se isprăvise vacanța!

Trezit din somn, Ali țîşni săgeată. Cu cozile de aur în mîni, Dănuț fugea subt foile de aur. Şi-n

fața lui fugea Monica, zveltă, cu fața plînsă şi bitoare. Şi pretutindeni printre ei, Toamna.

Nori lungi şi subțiri se aşternuseră din înaltul cerului siniliu pînă în zarea apusului, ca nenumărate trepte de marmură ale palatelor din basme.

În gloria luminilor — ca-n țara unor torți înălțate de brațele curtenilor — un punct negru tresări şi pieri. O rîndunică poate. Şi soarele apuse dincolo de lume, ducînd cu el condurul delicat pierdut de vară pe cea din urmă treaptă a palatului ceresc, şi melancolia prinților îndrăgostiți de o cenuşăreasă.

Monica tresări prin somn, îngăimînd cuvinte nedesluşite.

Dormea pe-o coastă, dezvelită, cu picioarele îndoite de la genunchi, c-un pumn adus lîngă frunte, celălalt repezit de-a lungul coapsei, albă în goliciunea copilărească şi cea lunară, ca statueta fugii răsturnată.

— Hii, căluț!

...Aleargă prin livadă, fără să-l poată vedea pe cel care-o mînă de la spate trăgînd-o de cozi...

Se smunci atît de tare, încît visul, ca un lung păr despletit, îl flutura

pe dinaintea ochilor... Se acoperi cu pledul pe picioare, ridicîndu-se.

— Hii, căluț! murmură ceresc glasul din vis.

Un zîmbet fericit îi răsturnă capul pe spate... Şi ce cuminte era Dănuț! Ce surîs blînd avea!... Şi ce ochi dulci, verzui şi aurii! Şi buclele lui cu miros de castane coapte! Şi ce repede-i trecea supărarea!...

— Hii, căluț!

Rîzînd cu ochii închişi, Monica-şi răsturnă capul pe pernă aşteptînd somnul... şi visul care avea să unească din nou cozile ei cu mînile lui Dănuț.

Cu foşnetele toamnei şi țîrîitul greierilor, balul alb al lunii ondula pe la fereşti.

Prin întuneric, domnul Deleanu răsuci o țigară şi o aprinse aplecîndu-se pe marginea patului.

— Nici tu nu dormi?

— Fumez, Alice.

— Cîte ceasuri?

Flacăra unui chibrit clipi, răscolind umbrele.

— Cam tîrziu... Unu.

Doamna Deleanu se coborî din pat, îşi aruncă pe umeri chimonoul... Intră în vîrfuri în odaia lui Dănuț, apăsînd şi ridicînd clampa, mut. Dănuț dormea cu buzele întredeschise. Se dezvelise. Cămeşa albă se îngrămădise înfoiată deasupra genunchilor, descoperind picioarele lungi cu genunchii zgîriați, pulpele lin rotunjite, gleznele subțiri.

În palma desfăcută îi juca o lumină de lună. Lumini de lună îi tremurau prin păr şi pe obraji.

Ca un copil de casă adormit la picioarele unei albe castelane al cărei evantai de pene albe îi lumina somnul.

Doamna Deleanu îl înveli, îi alintă cu vîrful degetelor buclele rotunde şi ieşi încet.

— Ce face?

— Doarme.

— Bine-i să fii copil! dădu din cap domnul Deleanu turtindu-şi țigara în scrumelniță.

— Bieții copii! îngînă pentru ea mama lui Dănuț.

Cu mişcări nesigure şi albe cădeau petalele unui trandafir de pe măsuța de noapte: cum se dezvelesc copiii mici prin somn, cînd visează...

II

ROBINSON CRUSOE

Ploua...

Cea din urmă căruță a şatrei de țigani se oprise în drum, ceva mai încolo de poarta ogrăzii boiereşti. Caii firavi muriseră parcă în picioare,

cu capetele grele, şi mîţa unghiulară, legată cu o frînghiuţă îndărătul căruţei, mieuna slab.

Subt coviltirul de culoarea norilor zdrenţele galbene şi roşii ale ţigăncilor şi sclipirea focoasă a salbelor abia se desluşeau prin întunericul începeţoşat de fumul lulelelor, înstelat cînd şi cînd de luceferi rubinii.

Un glas femeiesc momea încetişor, cînta poate, adormind un copil sau o durere.

Anica, zgribulită în burniţă, îşi odihnea sufletul şi mîna desfăcută în palma castanie a ghicitoarei. Cînd rare, cînd repezi şi bolmojite, vorbele sorocului aduceau nădejde sau înfricoşare. Anica privea cu spaimă degetul vrăjit căutîndu-i în palmă cărările vieţii, potecile norocului şi dumbrăvile dragostei.

Ploaia se întetea răscolită de vînt. De subt coviltir un glas aspru bodogăni răstit.

Ghicitoarea îşi luă banii şi porni spre căruţă. Anica intră în ogradă cu capul plecat în jos. Trecînd pe subt stejarul de la poartă, zări urma slabă a unui pneu de automobil. Privirile-i alunecară spre zarea afumată... Oftă. Toate drumurile erau şterse de cenuşiul des. Se scutură înfrigurată şi alergă spre casă. Cînii strînşi pe subt streşini abia o priviră.

În priveliştea moartă, căruţa cu ţigani se îndepărta ducînd subt coviltir cele din urmă focuri şi culori ale toamnei, lăsînd în urma ei văzduhul sur, ca o bolnavă lumină de lună...

Nu s-auzea nici un lătrat. Ploaia vorbea singură ca o cerşetoare nebună.

Prin ferestruicele de mansardă ale podului — zăbrelite de ploaie pe dinafară, zbîrcite de păianjeni pe dinăuntru — lumina intră ca un val de dantelă de mult aruncată acolo printre celelalte vechituri. Şi cîte nu erau! Pe măsură ce porniseră bătrînii din casă luînd drumul cimitirului, podul se umpluse cu tot ce le îndestulase mai curînd tabieturile şi ciudăţeniile lor, cît şi ale vremii lor, decît trebuinţele.

Odaia Fiţei Elencu fusese surghiunită în pod, în întregime, ca osemintele unui ciumat. Încăpătoarele fotolii şi canapele, cu picioare arcuite şi primitoare speteze, căptuşite cu mătasă albastră — înadins adusă din Franţa — căruncţiseră de cînd tăcerea moţăia în ele. Taburetele, ca nişte broaşte ţestoase cu albastră carapace, înţepeniseră subt apăsarea vremii. Şi toate cărţile, bucoavnele, gromolnicele şi ceasloavele răsfoite de uscatul deget al Fiţei şi colindate de ochii ei verzi zăceau în lăzi sau grămădite pe jos.

Într-un ungher, stranii instrumente de muzică — născociri ale unui strămoş meloman şi şui — aşteptau pe strănepotul în care avea poate să învie sufletul străbunului să le dezlege melodiile amuţite. Vioare de lemn blond cu gîtul curb; vioare brune ca zahărul ars, cu gît şerpuitor de lebede; viole cu pîntecele bombat ca al voluptăţii; cobze, mandoline şi ghitare, care de care mai sucite, mai întortocheate. Şi toate înecate în

tăcere!

Teancuri de portrete cu rame negre, castanii sau aurii, ovale sau pătrate, de lemn sau catifea, mari şi mici — desprinse treptat de pe zidurile odăilor de jos — se rezemau laolaltă pe umărul aceleiaşi uitări; şi chipurile lor păreau icoane ale colbului şi ale păianjenilor, nu ale unor feţe omeneşti.

Mirosea a lemnărie încinsă de căldură, a putregai uscat şi a colb de arhivă.

Aşa că aroma de proaspete piersici, în pod, era îngrozitor de veselă...

"...Mîncam ca *un rege în faţa curţii. Nu avea voie să-mi vorbească decît papagalul,* ca *un favorit. Cînele meu care îmbâtrînise şedea totdeauna la dreapta mea; cele două pisici, la fiecare capăt al mesei, aşteptînd să le arunc cîte o bucăţică de carne..."*

Ajungînd la acest pasaj, Dănuţ întoarse cartea pe dos, aşezînd-o pe podea, luă o persică fardată şi muşcă din ea zgomotos.

Cel mai fericit om din lume era Robinson Crusoe, aşa cum îl arăta lucioasa cromolitografie de pe copertă.

Între coliba — mai mult peşteră — şi palmierul de trunchiul căruia atîrna o nucă de cocos, se vedea marea, dincolo de gărduţ, inofensivă şi drăguţă ca o grădiniţă de albăstrele.

La intrarea colibei, în gaura neagră-verzuie, un păianjen alegoric îşi ţesuse o pînză neglijent poligonală. Din colibă pornea iarba tînără cu reflexe verzi de acuarelă udă.

Trebuie să fi fost tare cald cînd se fotografiase Robinson, fiindcă deasupra căciulei ţuguiete — care-i acoperea şi urechile şi ceafa, ca o glugă — radia o umbrelă făcută din frunze de palmier cu marginele roze de soare subt cerul albastru prin care literile titlului defilau roşii: Robinson Crusoe.. Da aşa-i plăcea lui Robinson: să umble gros îmbrăcat pe orice vreme! Sarica de blană bărboasă era croită pe talie. Robinson avea o faţă foarte simpatică — aducea cu Moş Crăciun, numai că barba şi mustaţile-i erau castanii. Mustaţile spiritual răsucite; obrajii rumeori; barba frumos retezată. De subt căciulă îi năvăleau cîrlionţii pînă deasupra sprîncenelor, ca un breton drotat.

În mîna stîngă, ridicată deasupra genunchiului stîng, ţinea papagalul. Adică papagalul susţinea mîna, fiindcă toate degetele — corect alineate — se rezemau pe spinarea verde, ca pe găurile unui fluier; iar cele patru degete de păpuşă ale mîinii drepte pluteau pe spinarea căpriţei care întindea botul spre papagal, ca şi cum ar fi vrut să-l sărute sau să-l pască.

Robinson era aşezat pe... — nu se vede pe ce! Şedea cum stau fachirii, pe aer. La picioarele lui — depărtate unul de altul şi în vîrfuri, ca ale cuiva care saltă un copil pe genunchi — se încrucişa o lopată cu altă unealtă decapitată de chenarul coperţii. Pisicile dormeau, pesemne, în colibă sau pe acoperişul ei. Cînele fugise de pe copertă şi sforăia în pod la picioarele lui Dănuţ. Se numea Ali. Tot în pod, veghea şi un papagal —

aidoma cu cel de pe copertă — numai că era împăiat.

Insula lui Robinson, cu vesela sihăstrie a cromolitografiilor, se mutase în podul cu vechituri. Dănuț era Robinson Crusoe în insula lui Robinson Crusoe. Şi era foarte bine !

Barba lui Robinson de pe coperta cărții era umedă şi plină de picuri aromați... fiindcă în podul cu vechituri al Medelenilor, Robinson Crusoe mînca piersici, în tovărăşia unui cîne adormit şi a unui papagal împăiat.

Hîrtiile şi cărțile celor două birouri — de la Iaşi şi de la moşie — ale domnului Deleanu, aveau flux şi reflux, datorite pe rînd magnetismului ordonat al doamnei Deleanu şi izbucnirilor tumultoase ale domnului Deleanu.

În epocile fluxului, biroul era o odaie ca oricare alta, înzestrată cu masivă mobilă de birou bărbătesc, ținută în cea mai amănunțită ordine şi curățenie, în acele epoci domnul Deleanu ori nu era acasă, ori nu lucra.

În epocile refluxului, din dulapuri, de pe dulapuri, din saltare, de pe etajere, din buzunarele tuturor hainelor, pardesiurilor, halatelor, pijamalelor şi paltoanelor năvăleau tomuri multicolore şi proteiforme, dosare, reviste, ziare, caiete, carnete, coli, scrisori, telegrame, recipise, fițuici, cutii cu tutun cu țigări, cutii de chibrituri... peste tot. În acele epoci doamna Deleanu nu intra în birou. Domnul Deleanu lucra ca Neptun în viitoarea valurilor.

O telegramă sosită, de dimineață, de la Iaşi, dezlănțuise refluxul.

"Arestat bancrută frauduloasă. Confirmat mandat. Rog lucrați memoriu cameră acuzare. Interveniți urgent. Soție soseşte bani, informații. Nu mă lăsați.

Respect.

Blumm"

Arțăgoasă, penița alerga de-a latul colii de hîrtie. Madam Blumm, vehement izgonită din birou, aştepta în salon, cu umbrela şi sacoşa în mînă, cu pălăria în cap, trăgînd cu urechea şi oftînd pe nas de durere şi gutunar.

Domnul Deleanu aprinse mînios o țigară, aruncă o privire piezişă pe motivarea stereotipă a mandatului de arestare... şi oratoria întemnițată în peniță izbucni:

"E revoltătoare"...

Şterse... Zîmbi, închipuindu-şi spasmul clopoțelului justiției statuare şi irascibile ca toate femeile care fac puțină mişcare.

"...E ciudată şi jignitoare uşurința cu care se răpeşte libertatea unui om într-o societate civilizată care ştie să respecte averea şi nu ştie să respecte omul. O arestare preventivă, în definitiv, e un sechestru asigurător asupra persoanei.,."

Cînd lucra, nimeni nu intra în biroul domnului Deleanu, afară de

Olguța, fireşte.

— Îți aduc cafeaua, papa... O vărs sau n-o vărs? întrebă ea, apropiindu-se cumpănitoare cu ceaşca în mînă.

— Ce verşi e pentru tine!

— Ei! Papa! Vrei să nu vărs de loc?

— De ce?

— Ai să crezi că fac dinadins.

Domnul Deleanu sorbi din ceaşcă; Olguța din farfurioară.

— Tare-i frig şi urît, papa! Îți vine să fii bolnav!

— Mi se pare că n-ai ce face, Olguța?

Olguța îl privi pe sub sprîncene, stăpînindu-şi un căscat din senin venit ca un strănut.

— Am! oftă ea. Mă plimb prin casă... da mi-i ciudă că nu-i frumos!

— Ce să facem noi oare? se întrebă domnul Deleanu c-un ochi la Olguța şi altul la memoriu.

— Lasă papa. Te deranjez. Văd eu că ai de lucrat.

— Cînd ai să fii tu mare, Olguța?

— De ce, papa?

— Să lucrăm noi doi împreună.

— Ce bine-ar fi, papa! am rîde tot timpul şi-am bea la cafele!

— Da... Ne-am face de cap!

— Da am face şi treabă, adăugă Olguța ridicînd sprîncenele.

— Mai încape vorbă?!

— Tu mi-ai dicta, papa, şi eu aş scrie... şi după ce-aş obosi, eu ți-aş dicta şi tu ai scrie..: Şi n-ai mai avea nevoie de secretar!

— Pe tine te-aş pune să primeşti clienții.

— Clientele, papa. Le-aş arăta eu!

— Ai dreptate! Clientele-s teribile! Ar trebui să plătească dublu.

— Papa, femeia ceea din salon divorțează?

— De unde şi pînă unde?

— Oftează, papa! Nu pot s-o sufăr: a vrut să mă sărute!

— I-auzi!

— Da, papa! Da ce-s eu?... Ce au, papa, cucoanele că sărută tot timpul?

— Asta-i ocupația lor!

— Eu n-am să sărut niciodată!

— Nici pe tata?

— Ba pe tine da. Asta-i altceva.

— Bine ne mai împăcăm noi doi, Olguța!

— Păcat că nu eşti tu mic, papa. Ne-am fi jucat împreună! Eu aş fi vrut să fim frați.

— Sîntem prieteni.

— Da eu nu te las să lucrezi, papa. Mă duc.

— Unde?

— În salon.

— Cu madam Blumm?

— Lasă, papa!... Tu lucrezi şi ea oftează! Am să fac atîtea game la pian, că are să plîngă!

— Bravo, Olguța! Şi după asta o dăm afară şi-o expediem la gară.

— Da, papa! O dăm afară.

— Şi facem amîndoi ordine în birou!

Olguța zîmbi. Ştia ea ce înseamnă să facă ordine!

— Halal tată ai tu, Olguța!

— Papa, tu nu trebuia să te faci tată... Da-i foarte bine aşa cum eşti!

— Pe placul tău?

— Da, papa... Parcă te-aş fi căpătat cadou de la moş Gheorghe!

Sofrageria era năpădită de funigei coloraţi, ca toate croitoriile: într-aceasta se lucra la zestrea şcolară a lui Dănuț. Cu mînii intermitente dar mereu împrospătate, maşina de cusut îşi învălmăşea zornăitul metalic într-un galopant crescendo, brusc amuțea, şi iar începea, ca o soție care-şi ceartă soțul în rate pasionate.

Limbuția etnică şi profesională a cusutoresei adusă de la Iaşi negăsind nici un ecou, se convertise în muțenie posacă, dezminţită de dansul picioarelor de pedale şi de jargonul roş al părului.

Doamna Deleanu, ermetic albă în şorț de soră de caritate, cu metrul de muşama încolăcit pe după gît şi foarfecele în mînă croia pe masa întinsă.

Monica, aşezată de profil lîngă fereastră, pe un scaun cu două pernuțe, cu spatele puțin adus, broda inițiale pe batiste. D.D. — adică: Dan Deleanu. Aşa avea să-l strige la şcoală, la catalog.

Monica broda pe întîiul D puțin mai mic decît pe-al doilea, imperceptibil mai mic, fiindcă nici mînile Monicăi nu puteau să-i spuie lui Dănuț altfel decît: Dănuț.

Dac-ar fi ştiut cineva!... D.D., adică: Dănuț Deleanu... Acul şovăi în mînile Monicăi. Adevărul, ca un parfum de garoafe, năvălea aprins pe obrajii aplecaţi asupra sufletului... D.D., adică... "dragă Dănuț"...

Cele două inițiale erau întîia scrisoare de dragoste a Monicăi.

— Monica, n-ai văzut tiparul?

Monica tresări, scăpînd batista pe genunchi. În locul ei răspunse c-un surîs afabil, plin de pistrui, madmazel Clara, care ştia orice, chiar şi locul tiparului.

"Cine ți-a dat voie să mă săruți?" se supărase Dănuț cînd îl sărutase în livadă.

"Cine ți-a dat voie să-ți fiu drag?" s-ar fi supărat Dănuț dacă ar fi ştiut.

"Dragă Dănuț..."

Da. Cine i-a dat voie să-i fie drag?

Şi zîmbi... Cine ştie! Poate că Dănuț i-ar fi dat voie să-i fie drag...

— Cucuțî!

— Doo, replică pianul profund.

Madam Blumm dădu din cap.

Cu degetul cel mic al mînei stîngi şi cu cel gros al mînei drepte, Olguța bătuse înverşunat un dublu do, în extrema stîngă a clavirului, punînd şi pedala. Un bubuit bas de furtună în munți zbîrnîi prin salon, lovindu-se de geamuri şi oglinzi.

Olguța vroia să facă *douche écossaise* timpanului clientei. De aceea, gama începu să alerge într-un tempo zglobiu subțiindu-şi sunetele, pînă cînd, cu ajutorul pedalei din nou puse, se prefăcu într-un viscol de vibrații urzicătoare, într-un țiuit străpezitor de chinină în urechi, din care se prăvăliră îndărăt, spre cruntele sonorități din stînga, stridențele din dreapta...

Vaierul creştea... Se dărîmau sunetele, îmbrîncite de pedala cu deşănțată brutalitate a unui rix într-o tavernă de apaşi.

Olguța lăsă pedala. Gama sireapă amuți... Acalmia se lăsă ca un parfum de tei... Şi domol, cu o blîndeță iezuită, procesiunile de călugărițe ale gamei normale se strecurară prin salon.

Olguța trăgea cu urechea şi coada ochiului.

Însă timpanul auditoarei era deprins mai demult şi cu notele enervante, drept răspuns la casnice întrebări, şi cu tumultul muzicii pentru care ai plătit bani şi-ți dă ameţeli de cap... dar şi invidia celorlalți comercianți. Madam Blumm avea o fată absolventă a clasei de pian de la Conservatorul din Iaşi. Domnişoara Raşela cetea *Fleurs du mal* şi cînta la pian operele lui Wagner.

Nici nu i-ar fi trecut prin minte Olguței că auditoarea devenise admiratoare. Madam Blumm aproba, minunîndu-se de lipsa notelor. Pentru ea, Olguța cînta pe dinafară. Aşa da! La fel cu Raşela, numai că notele Raşelei multe parale mai costau! *Cucuți* sămăna lui conu Iorgî. Şi el bine mai vorbea şi tot pe dinafară! La el era scăparea...

— Ooff!

Brațele Olguței osteniseră. Încetul cu încetul începu să scurteze cîmpul gamelor, făcîndu-le egal şi monoton ca un exercițiu de dimineață, după somn.

În salon era frig. Ploaia întuneca geamurile. Lumina intra alburie ca o pîclă...

— Cum?

Nu-şi crezu urechilor. Întoarse capul, privind peste umăr. Madam Blumm adormise, fără să-şi fi lepădat sacoşa şi umbrela. Adormise orchestral: sorbea aerul suspinînd, ca o supă fierbinte, horăia, ofta şi şuiera pe nas şi pe gură.

Olguța întoarse capul cu scîrbă... Era rău dispusă... şi nu mai avea pe cine să se supere. Monica era prietena ei. Buftea... Dănuț pleca... Pe lîngă asta, de două zile, o dată cu ploaia intrase în sufletul Olguței o nelinişte pe care ar fi vrut s-o bată şi n-avea cum. Nişte vorbe, din întîmplare auzite:

— Ce să fie cu moş Gheorghe? Că tare s-o mai sfrijit! întrebase

vatavul unei moşii învecinate.

— Ia, ce să fie! Îl ajunge şi pe el ceasul morții... că-i vremea! oftase Ion, succesorul lui moş Gheorghe la grajd.

— Nu ți-i ruşine să spui minciuni? sărise Olguța, bătînd din picior.

Ş-atît.

De-atunci, de cîte ori rămînea singură se temea de *minciunile* lui Ion. Şi-i era ciudă pe ea, pe teama ei, ca şi cum astfel şi ea ar fi crezut că-s adevărate minciunile lui Ion, îndemnîndu-le oarecum să se adeverească.

Începu să cînte concertul de Mozart în la major, pentru piano şi orchestră — de astă dată cu note. Ca şi în viață, în muzică Olguța avea simpatii şi antipatii violente. Concertul de Mozart era prietenul ei.

— Ce mai studiezi tu, Olguța? o întreba doamna Deleanu în timpul vacanței cînd o vedea cam rar prin salon.

— Am să studiez *concertul meu,* răspundea Olguța expropriindu-l pe Mozart şi viitorul.

Concertul ei suna a melancolie. Închise caietul... Madam Blumm horăia lugubru... Toți *lucrau* în casă. Afară ploua. Olguța îşi lăsă fruntea pe claviatură. Clapele, adîncite brusc, scînciră. Cu mînie şi revoltă, piciorul Olguței lovi în pedala a doua a surdinei.

...Trecuseră ani mulți prin file şi prin pod, de la masa lui Robinson în tovărăşia papagalului, cînelui şi a pisicilor.

Odinioară rîdeau cărnoase piersici; acum nu mai erau decît sîmburii, ca inimi mici de lemn. Ali îmbătrînise, dormind — poate murise. Papagalul cu pene veştede şi prăfuite amuțise, împăiat cu trecut. Ninsoarea colbului şi a ațelor de păianjen, aşternuse peste toate cele, cenuşii troiene, vechi tăceri. Iar pe la geamuri — ploaia, ploaia, şi iar ploaia sură, în văzduhul toamnei şi-n clepsidrele vremii.

Nici Dănuț nu fusese cruțat de lunga trecere de ani. Pe chipul lui, altfel decît în sarbăda tălmăcire, se vedea că Robinson îşi părăseşte insula, că se desparte pentru totdeauna de-o poveste îndelung trăită.

"Spunînd adio insulei, luai cu mine căciula şi umbrela"...

Dănuț oftă — şi începu din nou lectura, cu cinci rînduri mai sus, cum un îndrăgostit aşteaptă trenul nu pe peron ci în sala de aşteptare, fiindcă-i ceva mai aproape de casa iubitei şi ceva mai departe de ultimul prag al despărțirii.

..."Puțin după aceasta"...

Ochii ceteau din răsputeri "puțin după aceasta", dar violele şi dulcile violoncele ale melancoliei, plîngeau cu aceeaşi lungă aplecare de arcuş "spunînd adio insulei"...

..."Puțin după aceasta barca cu proviziile promise fu trimisă în insulă. După rugăciunea mea, comandantul puse într-însa şi lăzile cu hainele marinarilor, pe care aceştia le primiră foarte bucuroşi"...

Şi iarăşi:

"Spunînd adio insulei"...

Împainjeniți de lacrămi, ochii lui Dănuț îşi luară un lung adio de la

cromolitografia de pe coperta pătată de lacrimile bucuriei. Plîngea şi Robinson, zîmbind ce-i drept. Lacrimile erau ale lui Dănuţ, nu ale textului. Pe-atunci — pe cînd zîmbise pe copertă — nu ştia c-are să plece. Preocupat de căciulă şi umbrelă, tălmăcitorul uitase lacrimile.

Urgent şi implacabil, textul pleca subt ochii lui Dănuţ.

"Spunînd adio insulei, luai cu mine căciula, umbrela şi papagalul, neuitînd nici banii despre care am vorbit şi care stătuseră ascunşi atîta vreme încît ruginiseră"...

..."În insulă", adăugă, fericindu-i, gîndul lui Dănuţ.

Mai erau şapte rînduri pînă la sfîrşit.

..."Astfel *îmi părăsii insula, la 19 decembrie 1686, după o şedere de 28 de ani, două luni şi nouăsprezece zile, salvat din viaţa aceasta tristă în aceeaşi zi a lunci în care scăpaseră din sclavia maurilor din Sale."*

Şi nici n-a mai privit insula, de pe vapor, pînă ce n-a mai văzut-o? Şi nici n-a fluturat batista?

Dănuţ privi din nou cromolitografia de pe copertă: Cum? *Tristă* viaţa din insulă? Atunci de ce rîdea Robinson?... Şi de ce rîdea parcă şi insula în jurul lui, într-aceeaşi culoare ca şi obrazul lui Robinson?

Începu iarăşi:

"Astfel îmi părăsii insula"...

Îşi aşezase cartea pe genunchi. Cetea şi plîngea ştergîndu-şi ochii cu mînile.

"Călătoria mea *fu norocoasă. Sosii în Englitera la 11 iunie al anului 1687, după ce lipsisem din patria mea treizeci şi cinci de ani."*

— Treizeci şi cinci de ani, murmurară încă odată buzele lui Dănuţ în tăcerea podului.

Şi nu luase nimic din insulă! O pietricică măcar! Un pumn de nisip! O floare sau o frunză!... Nimic, nimic!

Dănuţ închise cartea, îşi plecă obrajii uzi deasupra coperţii şi sărută adînc şi lung întristarea colorată a fericirii.

Sufletul lui Dănuţ era o insulă din care plecase Robinson Crusoe, luîndu-şi numai căciula, umbrela şi papagalul.

...Clasa întăia... a doua... a treia... a patra... a cincea... a şasea... a şaptea... a opta; şi alte clase încă...

Şi Dănuţ singur în faţa oceanului de bănci şcolare...

În pod era numai *ce-a fost odată.* În pod era insula lui Robinson Crusoe. Dincolo de pod începeau băncile şcolii...

"Spunînd adio insulei", Dănuţ îşi rîndui cartea în lădiţa jucăriilor stricate şi-a poveştilor cetite, îl strigă pe Ali şi ieşi din pod... Dar turbinca lui Ivan, deznădăjduit de larg deschisă, înghiţi şi pod, şi insulă, şi clipă, cu aţe de păianjen, lacrimi, colb, parfum de piersici, zîmbitoare poze...

De asta, pesemne, umerii lui Dănuţ erau plecaţi.

Se cobora pe scări, trecînd din podul cu vechituri în plină toamnă.

În grabă, negăsindu-şi galoşii, Olguţa-i luase pe-ai lui Dănuţ. Îi erau prea mari. Trebuia să meargă tîrîş prin mîzga lunecoasă.

Cînd te alungă o spaimă din urmă şi nu poți fugi, drumul îți înnăduşă pieptul şi-ți loveşte inima, ca un coşmar.

Cu trupul înfăşurat în pelerina de cauciuc şi capul gol acoperit de glugă, Olguța înainta greu. Îndesa cu toată puterea degetelor în botul galoşilor ca să nu-i piardă... se afunda în glod... şi ca să treacă mai departe îşi încorda pulpele smuncindu-se pieziş.

Parcă mîna o minge de fier cu paşi de piatră în fundul unei mări împăienjenită de meduze.

Îngenuncheat în fața icoanelor, moş Gheorghe se închina.

În jurul unui om bătrîn care se închină, tăcerea e ca răsunătul unui cor îndepărtat.

Plutea parfumul religios al busuiocului. Luminița din păhărelul roş al candelii, rumenea chipurile întunecate ale icoanelor, ca o presimțire de auroră trunchiurile codrilor adînci.

În răstimpuri, moş Gheorghe îşi desfăcea mînile din împreunarea rugăciunii, acoperindu-şi pieptul scurmat de tuşă.

Dumnezeu îi împlinise statornic rugăciunile: avea să i le-mplinească şi de-acum înainte.

Era drept să tuşească: fiindcă era bătrîn.

Era drept să se-nnăduşe şi să-l înjunghie prin piept: fiindcă era bătrîn.

Era drept să sufere cît mai avea de trăit şi să moară cît mai curînd: fiindcă era bătrîn.

Tot ce era, drept era să fie. Nici nu cîrtea, nici nu se căina, nici nu ofta. Moş Gheorghe nu vroia ca tocmai acum, în pragul ceresc al morții, un blestem — cugetat sau şoptit — să întoarcă de la el fața milostivă a Domnului şi urechea lui îngăduitoare. Moş Gheorghe cerea îndurare pentru greşelile altora: boierii lui de-acum nu se împărtăşeau niciodată, şi rar călcau prin biserica ctitorită de străbunii lor. Încolo, erau buni la inimă, milostivi şi drepți, dar uitaseră de casa Domnului şi de frica Domnului.

— Iartă-i, Doamne, că mare-i mila ta!

Iar tusa, ca o toacă de vecernie omenească.

Dumnezeu îi împlinise rugile. Nu se ruga pentru el. Moş Gheorghe avea să păşească *dincolo,* urmat de privirea bieților cai pe care-i îngrijise şi cruțase ca pe nişte orfani.

Se ruga pentru copilul nevinovat ca rouă şi frumos ca florile, de care curînd avea să se despartă.

— Duduita moşului...

Să nu apese asupra ei rătăcirea părinților. Şi să-i fie viața blîndă, fără de dureri şi-amărăciuni.

Sufletul lui moş Gheorghe se aşternea la picioarele lui Dumnezeu, ca un covor de bunătate, pe care ar fi vrut să tot copilărească duduița moşului de pe pămînt în fața slăvitului bunic din cer...

Cu galoşii în mînă, Olguța trecu în goană prin ograda lui moş

Gheorghe. Ajungînd în fața uşii, dădu să intre. Zăvorul era tras pe dinăuntru. Bătu cu pumnii în uşă. Nici un răspuns.

Zvîrlind galoşii, izbi cu amîndoi pumnii în uşă.

— Moş Gheorghe! țipă ea poruncitor şi tremurat.

— ...Ce-i, duduița moşului! Mata aici? Pi vremea aiasta!?

Auzindu-l, văzîndu-l, Olguța respiră adînc. Ridică galoşii tencuiți de glod şi, căpătîndu-şi cumpătul, zîmbi viclean scuturîndu-se de ploaie.

— Moş Gheorghe, am venit să te-ntreb dacă nu li-i frig cailor?

Dănuț cutreierase casa pe dinafară odăilor fără să intre în nici una. Nu-şi găsea loc, nici astîmpăr. Îndelungata lectură din pod îl înstrăinase de toate cele. Îi era dor de insula lui Robinson; îi era milă de singurătatea ei, milă de singurătatea lui.

Decorul familiar, întîmpinîndu-l pretutindeni cu prezențe concrete, îl îndepărta de casă, ca o asprime cînd eşti trist. Astfel, parfumul femeii de care te-ai despărțit plîngînd, plutindu-ți în suflet şi în nări te face să-ți pară trivială melodia oricărui alt glas femeiesc şi brutală delicatețea oricărei alte solicitudini.

Înstrăinări, mîhniri şi nostalgii sortite să-şi găsească alinare şi cămin numai în scrisorile acele scrise cu mîni calde încă de strînsoarea mînilor dorite, scrisori cu tînguiri umile şi amare, ca parfumul tomnatecelor tufănele.

Intră în salonaşul doamnei Deleanu. Zărind calendarul de pe birouaş se apropie de el. Era deschis la o zi neagră; tot neagră şi cea care urma. Negre erau toate. Parcă murise toate sărbătorile roşii din calendar, o dată cu vacanța şi cu frunzele...

Intră la el în odaie.

Hainele groase, de curînd scoase din cufere şi rînduite pe spetezele scaunelor, miroseau a naftalină, Soba rece, zbuciumată de vînt, ofta şi se văita ca un țăran bolnav de piept, sporind frigul odăii şi pustiul ei.

Şi mai era aşa de mult pînă la noapte, că lui Dănuț îi venea să caşte şi să scîncească. Se trînti pe pat, aducîndu-şi genunchii la bărbie, vîrîndu-şi mînile în căldura mînicilor, ghemuindu-se în el; cercînd să-şi ție singur tovărăşie cu trupul, ca pisicile...

Capul Olguței răsări întrebător şi obraznic.

— A! Tu eşti aici?

— Da.

— Ce faci?

— Nimica. Stau.

— Am venit să te văd.

"Ce-o fi vrînd Olguța?" se întrebă Dănuț apatic pe dinafară, atent pe dinăuntru.

Olguța intră cu galoşii lui Dănuț în mînă, lucioşi ca nişte galoşi de abanos. Era desculță, în papuci.

— Îi pun subt pat.

— Ce?

— Galoşii.
— Galoşii?? De ce?
— Galoşii tăi. Unde vrei să-i pun?
— Pune-i.
"Ce-o fi făcut cu galoşii mei?"
— Olguța, ce-ai făcut cu galoşii?
— I-am spălat, îi explică ea, apropiind galoşii de nasul lui Dănuț, ca pe nişte flori atunci culese.
— *Merci,* se feri Dănuț. De ce i-ai spălat?
— Aşa mi-a venit. N-aveam ce face!
— Ți-ai spălat şi botinele? o întrebă serios Dănuț, ridicîndu-se într-un cot.
Olguța se încruntă. Răzgîndindu-se zîmbi.
— Ai fost în pod? îl iscodi ea cu ochii micşorați.
— Cine ți-a spus? tresări Dănuț.
— Ştiu eu!
— Te rog să nu mă spui, Olguța!
— N-ai grijă! îl asigură ea gesticulînd cu galoşii.
— *Merci.* Da tu unde-ai fost?
— M-am plimbat.
— Cu galoşii mei.
— Cu nişte galoşi! se supără Olguța zvîrlindu-i subt pat.
— Văd!
— Nu vezi nimica! Ascultă: ți-i poftă de roşcove?
— Ai tu?
— Sigur.
— De unde ai?
— Răspunde: vrei sau nu vrei?
— Vreau.
Făcîndu-şi vînt cu brațele, Olguța sări peste prag în odaia ei.
— Aha! se dumeri Dănuț făcînd legătura dintre roşcovele Olguței şi galoşii lui.
— Poftim roşcove.
— *Merci... Î*s bune, Olguța, grozav îs de bune! exclamă Dănuț ştiind că-s de la moş Gheorghe!
Olguța zîmbea, măgulită. Dănuț zîmbi şi el mîndru c-a fost mai şiret decît Olguța.
— Olguța, dacă te vede mama fără ciorapi?
— De ce să mă vadă?
— N-ai ciorapi?
— Ba am eu... da mi-i lene să-i caut.
— Pot să-ți dau eu o pereche.
— Lungi?
— Da. Din cei pentru şcoală. Nu i-am pus niciodată.
— Dă-mi-i. Îți dau eu alții.

— Nuu! Ți-i dau cadou.

De cîte ori se întîmpla să fie complicele Olguței, Dănuț răsfrîngea şi asupra lui admirația pentru isprăvile ei. Ofranda ciorapilor era şi o îndatorire, şi plata unei măguliri.

Olguța se aşează turceşte pe patul lui Dănuț, îşi scoase papucii şi începu să-şi privească picioarele goale, aşteptînd ciorapii.

— Tu poți să mişti degetul cel mare fără *să le mişti pe celelalte?*

— Nu pot.

— De ce rîzi? se încruntă Olguța demonstrînd acrobația în care excela.

— Nu ştiu... Îs caraghioase degetele picioarelor!

— Mele? complectă amenințător Olguța.

— Nu. Toate degetele de la picioare.

— Ai dreptate, reflectă Olguța cu glas tare, întinzînd piciorul şi examinîndu-şi degetele răsfirate... Îți vine să rîzi cînd te uiți la ele!

— Olguța, începu Dănuț încurajat de intimitatea convorbirii, aşezîndu-se pe marginea patului, eu am observat ceva.

— Spune.

— Da tu ai să rîzi... Ai să spui că vorbesc prostii!

— Văd eu! Mai întîi spune.

— Eu... cred, vorbi rar Dănuț, cu ochii îndreptați *spre* piciorul Olguței, că-i mai bine să fii picior decît mînă...

— Cum??

Dănuț se înroşi.

— Mai spune odată.

— Stai. Vra să zică tu spui că-i mai bine să fii picior decît să fii mînă? medita Olguța examinîndu-şi alternativ mîna şi piciorul... Nu m-am gîndit niciodată! De ce spui tu aşa?

— Eu m-am gîndit la asta într-o zi, la şcoală...

— Hai, spune-odată!

— Ştii... şedeam în bancă. Era ora de aritmetică. Eu făceam o împărțire pe caiet... şi m-am încurcat.

— Sigur, dacă nu era mama cu tine!

— Ş-atuncea m-am gîndit că-i mai bine să fii picior decît mînă... Fiindcă picioarele nu făceau nimica: ele şedeau în botine, şi şedeau aşa... degeaba. Pe cînd mîna mea se muncea să facă împărțirea...

— Da. Sigur: picioarele nu făceau nimica.

— Nu-ți spun! Cu picioarele ce faci? Te joci în recreație şi în clasă se odihnesc! ridică din umeri Dănuț, înfierbîntîndu-se la vorbă.

— Bine, da cu picioarele *mergi,* obiectă Olguța.

— Nu zic! Da ție nu-ți place să mergi?

— Sigur că-mi place!

— Vezi! Cu picioarele faci numai ce-ți place!

— Ție-ți place să mergi la şcoală? îl interogă Olguța.

— ...Ei, nu.

— Vezi că picioarele nu fac numai ce-ți place?

Dănuț meditã muşcîndu-şi degetul.

— Stai, Olguța! Da lor nu le pasă! Picioarele nu *învață* la şcoală.

— Aşa-i! Ele-s tot timpul în recreație!

— Foarte bine ai spus! Asta vroiam să spun şi eu!

— Stai. Tu ai spus la început că-i mai bine să fii...

— ...picior. Da, îi luă Dănuț vorba din gură, gesticulînd convins.

— Nu-i rău să fii nici mînă! Iarna ai mănuşi, stai în buzunarul de la palton sau în manşon... Mînile-s deştepte! zîmbi Olguța, privindu-le pe ale ei cum trăgeau ciorapii lui Dănuț după ce luaseră galoşii lui Dănuț.

— Dacă eşti picior ai şoşoni, îşi apără Dănuț, cu timiditate, punctul de vedere.

— Ce-are-a-face! Şoşonii îs urîți şi picioarele-s proaste! De asta nici nu le vezi: le ascunzi în botine... Eu țin cu mînile... Buni ciorapi! *Merci!*

— Olguța, ce-ai vrea tu: să-ți taie mînile sau picioarele?

— Da nu vreau nici una, nici alta!

— Nu. Zic aşa! Dac-ai fi într-o poveste şi împăratul ar porunci să-ți taie mînile sau picioarele, ce-ai alege tu?

— M-aş face haiduc şi i-aş tăia eu lui şi mînile, şi picioarele, şi limba.

— Nu vrei să răspunzi! oftă Dănuț.

— Nu ți-am răspuns? N-are decît s-aleagă el! Eu nu dau nimic!

Olguța sări pe covor. Dănuț rămase gînditor pe marginea patului.

— Olguța, tu îți închipui cum ar fi cu capul tăiat?

— Foarte rău!

— Eu pot să-mi închipui... Da amețeşti!

— N-ai nevoie să-ți închipui!

— Tu nu te-ai gîndit niciodată?

— De ce să mă gîndesc la asta! Am eu la ce să mă gîndesc! De asta ai cap, ca să te gîndeşti că nu-l ai?

— Eu m-am gîndit... Oare mori dacă-ți taie capul?

— Sigur.

Dănuț nu îndrăzni s-o dezmintă pe Olguța, dar clatină din cap cu îndoială.

— ...Eu m-am uitat odată în oglindă... şi mi-am închipuit că n-am cap.

— Trebuia să ți-l tai mai întîi.

— Nu l-am tăiat... Eu mă uitam în oglindă şi-mi închipuiam că trupul e *afară* şi capul numai în oglindă.

— Hei! Da tu te gîndeai cu capul tău! Vra să zică gîndul nu era în oglindă, era în cap.

— În capul din oglindă, stărui Dănuț.

— Şi n-ai spart oglinda cînd ți l-ai pus la loc?

— Mi-a fost frică, Olguța. Eu mă uitam din *oglindă,* numai la picioare. Vra să zică picioarele erau *într-o parte* şi capul în altă parte... cum ar fi doi oameni față în față, numai că unul n-avea cap. Uite-aşa, Olguța.

Dănuț îşi ridică palmele una-n fața celeilalte.

— Acuma, să spunem că aici ar fi ochii, în vîrful degetelor. Vra să zică mîna dreaptă e capul din oglindă. Vezi: îmi aplec degetele şi văd din *oglindă* numai picioarele.

— Asta înseamnă că tu te uiți în oglindă... şi vezi prostii!

— Să încerci şi tu, Olguța. După aceea îți vine să închizi ochii şi să dormi.

Olguța nu-l mai asculta. Pîndea pe fereastră în livadă.

Dănuț oftă... El ar fi vrut să-i spuie multe Olguței — de plecare. Să-i spuie, de pildă, că dacă-ți taie capul nu mori *tot.* Moare capul: da. Moare trupul: da. Dar mai este ceva: turbinca lui Ivan. Ea nu poate să moară fiindcă nici un trăieşte: n-are nici trup, nici cap. Ea este "cînd închizi ochii". Cînd eşti mort închizi ochii. Vra să zică turbinca lui Ivan rămîne acolo unde este. Atunci nici Dănuț nu moare, fiindcă, deşi turbinca lui Ivan e a lui Dănuț, şi el, Dănuț, e în turbinca lui Ivan. Cînd închide ochii se poate gîndi la el ca la altcineva. Şi Olguța-i în turbinca lui Ivan. Toți îs acolo. Vra să zică dacă moare Dănuț, rămîne turbinca lui Ivan. Cînd Dănuț trăieşte, turbinca e a lui. Cine ia turbinca după ce moare Dănuț? Dumnezeu... Dacă vrea Dumnezeu suflă în turbinca lui Ivan, şi toți cei de-acolo învie; Dănuț împreună cu ei... Da, numai că atunci Dănuț nu va mai avea turbincă. Turbinca o ține Dumnezeu. În schimb, toți cei care-au fost în turbincă sînt ai lui Dănuț, fiindcă el i-a adus la Dumnezeu în turbinca lui. Ş-atunci Dănuț va fi stăpîn *în afară* aşa cum e acuma stăpîn înăuntru...

Dacă Olguța nu vrea să-l asculte!

— Unde-s cartuşele? întrebă iute Olguța, desprinzînd puşca din cui.

— Ce vrei să faci?

— Lasă! Dă-mi-o repede!

Mergînd în vîrful picioarelor pînă la fereastră, o deschise binişor. Fumegarea toamnei aburi odaia... Pipăită de ploaie, o cioară se legăna în cumpănă pe o crenguță şi pe țelul puştii.

— Las-o, săraca!

Olguța îşi strîmbă gîtul îndărăt, fără să clintească puşca, măsură din ochi pe Dănuț — cu privirea jucătorilor de cărți pentru cei care dau sfaturi de la spate, în plin joc — întoarse capul la loc, rectifică ochirea şi trase. Cioara căzu. Şi toate ciorile livezii izbucniră, carbonizînd livada şi cerul cu o explozie de negru sonor.

Olguța încărcă puşca din nou.

— De ce ți-i milă de ciori? Am împuşcat-o în cap: vroiam să văd dacă trăieşte fără cap... ca tine!

— Nu mi-i milă! minți Dănuț roşindu-se. Am crezut că vrei să împuşti o vrabie.

— Ai văzut ce lovitură?

— Da.

— Uite-o! tresări Olguța săltînd puşca.

Înadins parcă, uşa se deschise o dată cu pocnetul puştii. Cioara căzu departe. Doamna Deleanu se feri îndărăt, scăpînd din mînă pijamaua lui Dănuţ.

— Olguța! Asta ce mai este?

— Împuşc ciori.

— Să ştii c-am să dau odată puşca asta!

— Mamă dragă, nu-i a mea; e-a lui!

— Ți-o dau ție! zîmbi Dănuţ.

— Dă-o mamei; mie-mi dă Herr Direktor una de vînătoare.

— Închide fereastra şi du-te-n odaia ta. Şi tu dezbracă-te, Dănuţ, să-ți încerc pijamaua.

— Ia s-o văd şi eu, se rugă Olguța închizînd fereastra.

— Lasă-mă, Olguța! Nu ştii ce să mai faci ca să mă superi! Asta mai lipsea: vînătoare în casă.

— Dacă plouă! Tu coşi, mamă dragă — frumoasă pijama! — eu ce să fac? Trag şi eu cu puşca.

— De ce nu studiezi la pian?

— Asta nu! Ce-s eu, lăutar? Clienta sforăie şi eu să-i cînt!?

Speculîndu-şi indignarea, Olguța trecu pragul închizînd uşa. Totodată salvase şi puşca de sechestru, din care pricină zîmbi enigmatic.

Monica tocmai intrase în odaie, cu teancul de batiste lirice; însuşindu-şi-l, zîmbetul Olguței o nelinişti, îi ocoli privirea, ascunzînd batistele la spate.

— Ți-am adus zece roşcove, o vesti Olguța.

Monica se roşi şi mai tare.

— De ce eşti tu aşa bună cu mine? vorbi ea privind papucii Olguței.

— De ce spui că-s bună cu tine! izbucni Olguța mînioasă.

— Fiindcă eşti prea bună... şi eu nu merit.

— Nu-i adevărat! Nu-ti dau voie să vorbeşti aşa! Tu eşti prietena mea. De ce mă superi?

Uşa zvîcni în lături făcînd loc doamnei Deleanu.

— Ce s-a întîmplat?

— Nimic!

— Atunci de ce țipi?

— Țip? La cine să țip? Vorbesc tare... ca să mă încălzesc.

— Încălzeşte-te fără să te-aud!

Uşa se închise la loc. Monica se aşează pe pat alături de batiste.

Olguța ascunse puşca după sobă şi se apropie de Monica. Dînd cu ochii de batiste, o luă pe cea de deasupra, şi înainte ca Monica s-o poată opri, îşi suflă nasul.

— Olguta! Ce faci?

— Nu vezi?

— Na-ți-o pe-a mea.

— Asta nu-i bună?

— I-a lui *Dănuţ.*

Din fericire, batista lui Dănuț slujise numai de instrument muzical. Monica o pături la loc.

— Monica, tu ai băgat de samă că dacă vezi mai multe batiste îți vine să-ți sufli nasul?

— Fiindcă tu n-ai niciodată batistă la tine! clocoti Monica.

— Cine are batistă? Numai tu ai!

— Şi Dănuț are, protestă Monica apăsînd batistele cu podul palmei.

— Crezi tu! Într-o săptămînă le pierde pe toate! o încredință Olguța autoritar.

— Vai! Nu-i adevărat! De ce spui aşa?

— Cum nu-i adevărat? Atunci de ce i-a făcut mama atîtea batiste? Ca să aibă de unde pierde!

Monica privi în sus, în jos; întoarse capul la dreapta, la stînga...

— Vezi, Monica! Mie-mi vine să-mi suflu nasul cînd am batiste... şi ție-ți vine să plîngi! Mai bine să n-ai de loc!

În pijamaua de flanelă albă, Dănuț părea mezinul lui Pierot.

— Nu te strînge subțioară, Dănuț?

— Nuu!

— Şi să ştii, Dănuț, ai să îmbraci pijamalele numai cînd ți-o fi frig *acolo.* Nu-i bine să dormi gros îmbrăcat!

Doamna Deleanu ocolea cuvîntul: dormitor.

Dănuț nu-şi mai lua ochii din oglindă. Pantalonii pijamalei erau cei dintîi pantaloni lungi ai copilăriei lui. Îi pipăia mereu, cu o nedesluşită teamă să nu-i simtă desprinzîndu-se brusc de deasupra genunchilor — acolo unde era vechiul hotar al pantalonilor — şi să rămîie scurți şi aceştia. Aveau şi dungă: omagiu spălătoresei. Grația obrăznicuță a genunchilor şi a pulpelor se mistuie în rigiditatea dungii.

Dănuț era mîndru. Aşa de mîndru că ar fi dorit spectatori, chiar pe cei din dormitorul internatului.

— Nu te taie, Dănuț? urmă doamna Deleanu cu întrebările care făceau din cea mai desăvîrşită haină un provizorat.

Dănuț scutură capul şi picioarele în acelaşi timp.

— Nu, mamă! Pantalonii cei vechi mă tăiau! îi învinui el postum.

— Să-i porți sănătos! De-acuma dezbracă-te.

— Mamă lasă-mă să rămîn azi cu pijamaua... Mi-i frig la picioare.

— Bine, Dănuț. Cum vrei tu!

Doamna Deleanu ieşi repede. Alba hăinuță de flanelă era grea pentru sufletul ei.

— Olguța!

— Ce vrei?

— Ai uitat cartuşele la mine.

— Bine. Adă-le-ncoace.

Monica se îndreptă spre fereastră, ştergîndu-şi ochii ca şi cum glasul lui Dănuț, pătrunzînd prin uşa închisă, ar fi putut s-o vadă.

Dănuț făcu un actoricesc popas în fața uşii. Îi venea mereu să rîdă.

Compunîndu-şi o seriozitate demnă, intră, întinzînd Olguței cutia cu cartuşe.

— Dacă o vedea mama! Noroc c-am ascuns-o eu!

— De ce te lauzi? Mama nu pune mîna pe cartuşe!... Cum îi cu pantalonii lungi?

— Îm!

— Diseară am să-i încerc şi eu.

— Tuu?! se muie Dănuț.

— Eu. De ce te miri?

— ...Fetele nu poartă pantaloni!

— Eu am să port. Eu am şi pantaloni de călărie!

— De ce nu vrei tu să porți chimonoul? se jertfi Monica.

— Fiindcă am poftă de pantaloni!

— Nu mai împuşti ciori? cercă Dănuț s-o abată spre alte victime.

— Nu... Nu vreau s-o sperii pe mama.

— Atunci ce facem? se deznădăjdui Dănuț.

— Ştiți ce? Vouă vi-i frig?

— Da, răspunseră într-un glas Monica şi Dănuț.

— Vreți să stați la foc?

— La ce foc? se miră Dănuț.

— Nu te priveşte! Vrei?

— Vreau.

— Veniți după mine... Şi-ncet, să n-audă nimeni!

Cu umbletul de taină al celor care merg să se închine unor zei prigoniți, Monica şi Dănuț, unul după altul, urmară paşii călăuzei în papuci.

Uitaseră necazurile şi amărăciunile posomorîtei după-amieze de toamnă.

Dănuț zîmbea, fiindcă-şi plimba pijamaua, şi fiindcă, împreună cu Olguța, se îndrepta spre o ispravă nouă.

Monica zîmbea fiindcă era-mpreună cu Dănuț.

Zîmbea şi Olguța, fiindcă misteriosul foc la care îi ducea să se încălzească era, pur şi simplu, focul din bucătărie.

Venirea copiilor în bucătărie schimbase înfățişarea plitei. În locul meditativelor oale de toate mărimile — înghesuite acuma în fund — izbucneau rîsetele albe ale grăunțelor de păpuşoi, preschimbate în *cucoşei.* Pe marginea plitei, trei mere domneşti se coceau, priveghiate de babă, ca o trinitate bosumflată de repetente, strunită de ochii profesoarei şi zeflemisită de colegele mărunte.

La gura sobei, pe trei scăunele joase, Olguța, Monica şi Dănuț îşi rumeneau obrajii în bătaia flăcărilor, ronțăind cucoşei fierbinți.

— Îî! 'Tă-te Dumnezeu! Acuşi!... se răsti baba la oala nervoasă care-şi strîmbase capacul bufnind.

Tustrei bufniră de rîs.

Baba se sfădea cu oalele, cu tingirile, cu muştele, necontenit. Aşa că

cineva care ar fi ascultat din odaia de alături şi-ar fi închipuit că bucătăria-i plină de bărbaţi muţi, dresaţi de o matroană cu glas bărbătesc. Şi-ntr-adevăr, în bucătărie baba era stăpînă peste tot ce era înăuntru. Zeloasă şi harnică stăpînă, ca vara în livezi. Şi groasă! Atît de groasă că părea supranatural dospită în cuptorul vast din care cozonacii ieşeau opulenţi şi falnici ca paşalele de la sultan.

Trăgînd cu coada ochiului la mere, baba crăpă portiţa rolei, aruncă înăuntru o privire savantă şi repede o închise la loc.

Dintr-acolo, căldura se revărsă parfumată.

— Miroase a turtă dulce, babo! se stropşi Olguţa rîzînd.

— Are cine-o mînca! oftă baba răsucind un măr.

Pe plită, merele îmbătrîneau văzînd cu ochii. Feciorelnicul lor ten sentuneca zbîrcîndu-se. Suspinau înnăduşit şi lăcrimau somnoros. În schimb, aroma lor creştea mai văratică, mai îmbătătoare, ca sufletul spre cer purces al mucenicelor arse pe rug.

Olguţa şedea la mijloc, drept în faţa flăcărilor care-i îmbrăcau faţa în aur şi aramă fluidă; Monica şi Dănuţ şedeau la dreapta şi la stînga ei.

Pe jos, de-a lungul cuptorului, motanii şi pisicile, numai puf şi arabescuri, torceau de lene şi de cald ce le era. Mai la o parte de pisici — prudenţă sau demnitate — dormea Ali. Mai toate muştele aţipiseră amorţite. Totuşi se găseau destule să-l necăjească. Urechile lui Ali — veşnic atente — pălmuiau şi trăgeau sfîrle.

Subt cuptor, într-un paneraş plin de fîn, o cloşcă îşi dospea puişorii de aur. Un greier, cine ştie subt ce grindă ascuns — ţinea ison subtil corului primăvăratec.

Şi soba duduia de flăcări şi de vînt, ca o horă.

Intrînd în bucătărie, domnul Deleanu dădu cu ochii de copii stînd în jurul unei mesuţe rotunde. Mîncau mere coapte, cu mînile. Pe mesuţă, în loc de mămăligă, se răcorea o turtă dulce tăiată felii.

— Aici îmi erai Olguţa?

— Da tu ce cauţi *aici,* papa?

— Mamă Marie, spune te rog lui Ion să puie caii la trăsură... Ei! şacum să vă răfuiesc eu! se încruntă domnul Deleanu frecîndu-şi mînile.

— Rămîi cu noi, papa! se rugă Olguţa urmată de Monica şi Dănuţ.

— N-am loc, Olguţa!

— Uite-aici, lîngă mine.

Cînd se întoarse, baba găsi patru oaspeţi grămădiţi pe trei scaune în jurul mesuţei. Îşi acoperi rîsul cu mînile.

— Mamă Marie, da pe mine nu mă cinsteşti cu nimica?

— D-apoi cu ce, conaşule?

— Ei!... c-o cafeluţă... Da nu de-a *noastră,* de-a *dumitale.*

— Lasă că are baba! se făli ea făcînd cu ochiul.

— Muşcă, papa.

Domnul Deleanu muşcă din mărul întins de Olguţa.

— Pii! Grozav de bun!... Aşa ceva n-am mîncat de cînd eram copil!

— Papa, ştii ce? Povesteşte-ne ceva de cînd erai tu mic.

— Hai, papa, se rugă şi Dănuţ.

— Şi eu te rog, moşu Iorgu.

— De cînd eram eu mic... Hei!

— Mai muşcă odată, papa. Aşa ai să-ţi aduci aminte!

Aroma merelor coapte, parfumul cald de turtă dulce, flăcările sobei şi trei chipuri de copii care-ţi sînt dragi — nu sînt numai îndemn, ci chiar izvor de basm şi amintiri.

În jurul mesuţei erau patru copii.

Afară, ploaia curgea cenuşie, bătînd în geamuri.

Peste sate, şesuri, codri, dealuri şi oraşe cădea ursuzul potop al tristeţei, mucezind frunzele, sporind glodul, înteţind tusa, alungînd zîmbetele.

Dar bucătăria rumenă de flăcări, plină de copii, pisici, pui de găină şi poveşti plutea prin ploaie şi prin toamnă, ca o nouă arcă a lui Noe.

Şi umbra babei pe zidurile albe avea o amploare biblică.

III

PĂPUŞA MONICĂI

În odaia lui Dănuţ ardea focul încălzind lumina soarelui. Pe podele s-aliniau ghetele, pantofii, papucii şi galoşii. Patul, masa şi scaunele erau troienite de albiturile pregătite pentru cufărul din mijlocul odăii.

— De ce te-nghesui? mormăi Dănuţ, strîngîndu-se mai tare.

— Taci... Ţi-am mai spus odată să taci! îl ameninţă Olguţa, scuturîndu-l de umăr.

Şedeau îngrămădiţi în cufărul golit de rafturi, cu atitudini rigide de fachiri. Cufărul era al lui Dănuţ; *ideea,* a Olguţei. Dănuţ blestema ideea, Olguţa dispreţuia cufărul. Numai că Olguţa îşi ducea ideile pînă la capăt.

— Nu mai pot. Eu ies afară, se răzvrăti Dănuţ.

— Ba ai să stai.

Dănuţ oftă acru.

— Măcar deschide puţin... să răsuflu.

Cu multă zgîrcenie, Olguţa crăpă capacul. Dănuţ îşi umplu plămînii de libertate, şi repede bătu din cap o mătanie berbecească, din pricina plafonului grăbit.

Presiunea psihologică sporea necontenit, ca într-un submarin naufragiat pe măsură ce se scufundă.

Din antret venea zvon de glasuri. Acolo, subt diriguirea doamnei Deleanu, Anica şi Profira umpleau celălalt cufăr: cel cu aşternutul.

Profira icnea îndesînd salteaua, ca Ion la frămîntatul cozonacilor. Treaba o făcea Anica; Profira trudea numai verbal.

Alături de cufăr, Monica, îmbrăcată cu rochiță şi bluză de postav albastru, se uita în gol... Apucînd deodată, ca prin somn, mîna doamnei Deleanu, o strînse tare.

— Ce-i, Monica?

— Nu... Nimic, *tante* Alice! tresări ea.

Îşi încleştă pumnii. Ochii i se-năspriră de mînie împotriva ei. Vroise să şi-l închipuie pe Dănuț şi nu izbutise. Şi doar îl ştia mai bine decît se ştia pe ea! Şi doar acuma îl văzuse!... Atunci? După ce va pleca Dănuț — mai era o noapte numai — să nu-l mai vadă deloc?

"Nu-i adevărat!"

Cum era Dănuț?... Avea ochi verzui-aurii, bucle castanii, nasul în sus. Purta hăinuțe de catifea *gris* care-i veneau aşa de bine.

— Da unde-i Dănuț?... Întrebă doamna Deleanu încuind lacata.

Monica îşi scutură cozile şi întoase capul spre uşă de teamă să nu vadă *tante* Alice că Dănuț se juca de-a ascunselea în sufletul ei.

— Dănuț! Olguța! Unde sînteți?

— ...

— Vezi, nu-s dincolo, Monica?

— Nu-s, *tante* Alice!

Monica se uită subt patul lui Dănuț: doamna Deleanu scotoci prin dulap.

— Sărut mîna, coniță.

— Ce-i, mamă Mario?

— Am venit să iau poruncă de la stăpînul meu, zîmbi ea, clipind, ce dulci să-i fac de rămas bun?

— Auzi, Dănuț! îl ispiti doamna Deleanu ca pe un duh mîncăcios.

— Eu ies, Olguța! explodă Dănuț, îmbrîncind capacul.

Zburlit, congestionat, buimăcit de lumină, stăpînul bucătăresei şi-al Monicăi încălecă marginea cufărului.

— Aii! se schimonosi el, muşcîndu-şi limba.

— Ce-i, Dănuț?

— M-a pişcat de picior!

— Să te-nveți minte să priveşti unde calci! tună Olguța, căutîndu-şi nou-născutul cucui pe frunte.

— Bată-i norocul să-i bată copii! chihoti bucătăreasa ajutînd Olguței să iasă.

— Babo, să faci bezele.

— Lasă, Olguța. Azi porunceşte Dănuț.

— Nu vezi că tace, mamă dragă! Pînă ce se hotărăşte el, vine masa!

— Eu nu tac...; spun... să... facă...

— Ce să facă? Bezele. Uite: nu poți spune nimic! îi porunci Olguța, țintindu-l cu ochi de hipnotizator.

— Spune, Dănuț, îl încurajă doamna Deleanu: ce-ți place ție mai mult? O cremă de vanilie? Clătite cu dulceață de căpşune? Nişte crafle?...

— Bezele-s cele mai bune. Eu vreau bezele cu frişca.

— Cu frişcă? Cataif cu frişcă! o contrazise Dănuţ inspirat.

— Bezele, sfidă Olguţa.

— Văd eu că am doi stăpîni! Face baba şi cataif cu frişcă şi bezele cu frişcă.

...La fereastră, mărul despuiat de frunze clocotea de vrăbii. Gălăgia lor subţire şi destrăbălată semăna atît de mult cu întăia recreaţie a unei şcoli primare după sfîrşitul vacanţei, că te-aşteptai mereu să răsune clopoţelul de intrare în clasă, curmînd-o.

Întrecerea la fugă pornea din faţa ogrăzii. Monica îşi înnoda cozile subt bărbie. Întinzîndu-şi braţele şi îndoindu-şi trupul, Dănuţ îşi verifica elasticitatea muşchilor greu încercaţi în cufăr. Ali lătra, gudurîndu-se pe lîngă ei. Cu muchia tălpii, Olguţa trase o linie pe şosea; în dreptul pietrei care marca locul Olguţei, linia era dreaptă — se strîmba însă cotind îndărăt pe măsură ce se apropia de piatra lui Dănuţ.

— Nu mă ţin! protestă Dănuţ privind pieziş linia vicleană.

— Tare-i prost! Fă-o tu, Monica.

Monica-şi cruţă tălpile. Luă o piatră ascuţită şi zgîrie conştiincios pe şoseaua jilavă o linie tremurătoare.

— Un... doi, murmură Olguţa, istovitor de rar, încordîndu-şi pulpele.

— Trei! ţipă Dănuţ, pripindu-se.

— Napoi! Eu număr.

Dănuţ îşi reluă locul, încruntat.

— Un, doi... trei.

Porniră în pas alergător cu Ali în frunte: Monica în rînd cu Dănuţ, Olguţa în urmă. Dănuţ privea casa lui moş Gheorghe spre care alergau. Monica trăgea cu coada ochiului la Dănuţ cu care alerga: Olguţa-i urma calm, ca şi cum amîndoi ar fi fost înhămaţi la goana ei.

Cozile Monicăi se desfăcură: şi le-nnodă la loc întorcînd capul spre Dănuţ. Ce bine ar fi fost să alerge cu cozile în mînile lui prin frigul de aur! Nimeni nu i-ar fi întrecut.

Dănuţ gîfîia. Întoarse capul îndărăt; Olguţa şi-l plecă în jos, zîmbind. Adunîndu-şi puterile, Dănuţ îşi dădu drumul. Se-mpiedică.

Oprindu-se, Monica-i ajută să se ridice.

— Din cauza ta am căzut!

Olguţa trecu pe lîngă el în goana mare, cu ochii la moş Gheorghe care-i aştepta în pragul porţii.

— Buftea, acuma te ţii?

Dănuţ suspină. Monica-şi încetini goana jertfindu-se pentru Dănuţ.

— Ai văzut, moş Gheorghe?

— Ca o rîndunică, duduiţa moşului!

— Cine-i al doilea? se interesă distrat Olguţa.

— Dănuţ, triumfă Monica.

Dănuţ nu mai putea vorbi: respira. Aruncînd din treacăt o privire haină învinsei, intră pe poartă înaintea ei, dimpreună cu Olguţa: aşa-s

biruitorii.

— Cine merge cu mine la scrînciob? întrebă Olguța umplîndu-şi gura cu vişine uscate.

Monica aşteptă răspunsul lui Dănuț. Moş Gheorghe îşi scutură luleaua pregătindu-se de plecare.

Dănuț tăcu. Şedea întins pe laviță, în fața vetrei. Îi era aşa de lene că-i venea să rîdă şi nu putea.

— Tu nu mergi, Monica?

— Mi-i frig.

— Atunci mă duc singură?

— Da pe moşu nu-l iei?

Olguța zîmbi.

— Da casa cine-o păzeşte?

— Hei! Moşnegii care stau la foc. Noi tinerii ne dăm huța în scrînciob.

Singură cu Dănuț!... Necutezînd să se aşeze pe laviță, alături de el, Monica se aşează pe un scăunel, lîngă laviță, cu fața la foc. Dacă flăcările vetrei ar fi putut străbate prin sufletul Monicăi, deasupra lui Dănuț ar fi lucit un curcubeu...

...Atîtea vitejii făptuise Făt-Frumos, că toate la un loc n-ar fi încăput într-o bibliotecă ticsită cu cărți de poveşti. Şi totuşi nu era sătul. Pornise pe alte tărîmuri, spre alte isprăvi.

În inima lui Dănuț, copitele calului năzdrăvan băteau un trap eroic... Un vîjîit de buzdugan? Nu. O muscă. Făt-Frumos opri calul. Dănuț deschise un ochi: pe spinarea nasului, gîdilitor, o muscă peregrină. Strîmbă nasul, musca zbură, ilară. Ochiul deschis o întovărăşi pînă cînd se aşeză pe capul Monicăi. Dănuț închise ochiul.

Monica avea cozi de aur ca şi Ileana Cosînzeana? Oare ce făcea Făt-Frumos cînd era singur cu Ileana Cosînzeana? O trăgea de cozi?

Nu. Se sărutau. Aşa spunea povestea.

Da de ce se sărutau?

— Monica, tu ştii de ce se săruta Făt-Frumos cu Ileana Cosînzeana?

Ileana Cosînzeana ştia, dar îi bătea inima atît de tare că nu putu răspunde lui Făt-Frumos.

O spaimă ciudată trecu prin sufletul lui Dănuț... ca şi cum Făt-Frumos ar fi rupt-o la fugă... Cum? Nu se temea Făt-Frumos de zmei şi de balauri şi-are să-i fie frică de o Ileană Cosînzeană?

Deschise ochii. Întinse mîna. Apucă o coadă de-a Monicăi şi trase înspre el. Capul Monicăi se îndoi pe spate; nemaiavînd sprijin, căzu pe laviță, cu ochii închişi şi fața palidă ca parfumul crinilor.

Dănuț se aplecă asupra Ilenei Cosînzeana. Simțindu-i respirația dulce şi caldă — de tainică zmeură — se dădu puțin îndărăt.

Aceeaşi muscă stăruitoare şi concretă începu să colinde obrajii legendari. Lui Dănuț îi veni inima la loc. Cu degetul alungă musca.

"Unde s-o sărut?" zăbovi Dănuț, plimbîndu-şi vîrful degetului pe conturul obrajilor. Alese vîrful nasului, parcă era mai puțin primejdios,

fiind punctul cel mai depărtat de restul feții.

Fără să vrea, simțind buzele lui Dănuț pe vîrful nasului, Monica tresări. Sărutarea alunecă şi căzu ca o floare umedă pe buzele Monicăi.

— Dă-mi pace! se smulse Dănuț, trăgîndu-şi capul îndărăt. Nu mă mai joc cu tine de-a Făt-Frumos.

Ileana Cosînzeana nu se jucase.

Odaia lui Dănuț se golise treptat. Razele soarelui luminaseră palid fundul cufărului înfățat cu un cearceaf; străluciseră aurii pe albiturile raftului de sus; acum se stingeau roşii pe capacul închis, printre etichetele hotelurilor cosmopolite.

Erau şi surprize în cufărul lui Dănuț. Cîte un napoleon de aur în buzunarul fiecărei hăinuțe; o puşculiță de argint, căptuşită cu catifea violetă, plină, fireşte, cu bani de argint; o cutie cu bomboane englezeşti; pachete de şocolată "Velma Suchard"; o cutie cu tablete "Marquis"; săculețe cu livănțică; un saşeu parfumat pentru batiste... O bună parte din sufletul şifonierei pleca la internat în cufărul lui Dănuț, fără să ştie el.

— Anica, deschide fereastra s-aerisim puțin.

Cu zările roşii, străpunse de asprul croncănit al ciorilor, amurgul de toamnă părea uriaşa oglindire a unui cîmp de luptă acoperit de înfrîngeri. Venea vînt rece dintr-acolo.

Doamna Deleanu încuie cufărul, încercîndu-i încuietorile.

— Anica, închide dulapul.

Era plin de jurnale mototolite ca dulapul unei camere de hotel după plecarea pasagerului.

— Doamne, coniță! Mata?! Lasă, că-l trag eu.

Doamna Deleanu împingea cufărul, din mijlocul odăii spre părete.

— Lasă, Anica: tu curățâ pe jos.

— Coniță, întrebă Profira intrînd cu lampa aprinsă, unde să-i fac patul lui conaşu Dănuț?

— Cum unde? Aici... Ce-i, musafir?

— Da n-are saltea!

— Țț! Ia de la alt pat.

Doamna Deleanu mai aruncă o privire prin odaie, oprindu-şi-o apoi asupra cufărului gata de plecare: era greu cum uneori o inimă e grea.

Ocolind lumina lămpii, ieşi afară.

Anica şi Profira se priviră lung.

Le istorisea moş Gheorghe o poveste de pe vremea cînd Dumnezeu umbla printre oameni, însoțit de Sfintul Petru, cu chip şi strai de cerşetor.

Tustrei îl ascultau cuminți şi reculeşi, grămădiți pe laviță. Moş Gheorghe şedea pe un scăunel, cu spatele la vatră şi fața la copii. Îl auzeau mai mult decît îi vedeau, fiindcă lumina scăzuse, viorie, albastră, apoi vînătă ca prunele — şi ferestruicele odăii erau mici. În vatră, cenuşa brumase mormanele de jar, învăluindu-le cărunt, roşeața.

Răsunaseră în urechile copiilor glasurile a tot felul de oameni: şi buni, şi haini, şi nepăsători, şi milostivi. Pe toţi îi întîlnise Dumnezeu pe căile basmului, cu toţi vorbise — şi trecuse mai departe. Şi nici unul din drumeţi nu auzise inimile celor trei copii cîntînd prin veacuri la urechea lor, ca trei mici clopote de argint: "Vorbiţi cu Dumnezeu. Vorbiţi cu Dumnezeu. Vorbiţi cu Dumnezeu."

Şi basmul trecuse înainte, minunat ca umbra Dumnezeului cerşetor pe albe drumuri de ţară.

Cînd vorbea Sfîntul Petru lui Dumnezeu, moş Gheorghe se ridica în picioare, plecîndu-şi capul alb în semn de smerenie şi adîncă supunere. Şi glasul lui Sfîntul Petru, şi cuviinţa lui semănau atît de mult cu glasul şi felul de-a vorbi al povestitorului, încît copiii, prin poveste, îşi aduceau aminte de moş Gheorghe şi-i zîmbeau fără să-l vadă. Dar glasul lui Dumnezeu nu semăna cu nici un glas ştiut de ei şi totuşi parcă le era prieten.

Vorbea Dumnezeu o dulce moldovenească de ţară, în şoaptă, lămurită, însă şoaptă: atît de tainică încît trei rînduri de urechi se plecau s-o asculte, şi trei capete.

...Se lăsa noaptea în poveste, cum se lăsa şi pe ferestruicile căsuţei lui moş Gheorghe. Dumnezeu cerea adăpost şi hrană la uşa unei căsuţe dărăpănate.

— Intraţi, oameni buni; cum de nu. Că loc, slavă Domnului, este. Da mîncare n-am de unde să vă dau, că-s văduană nevoiaşă cu trei copii.

Moş Gheorghe deschise uşa. Cu vîntul sineliu al nopţii, Dumnezeu şi Sfîntul Petru intrară în căsuţa primitoare, unde trei copii scînceau de flămînzi ce erau. Femeia cocea la foc o turtă de cenuşă ca să le-amăgească foamea.

— ...Şi cînd dă biata femeie să ridice sărăcia de turtă de pe foc, ce să vadă?...

Dilataţi şi candizi, ca soarele, ochii copiilor aşteptau.

— ...O pîne cît un soare... Dumnezeu făcuse minunea. Săracul de lîngă vatră era chiar Dumnezeu.

Tăcere şi întuneric.

— Moş Gheorghe, unde eşti? ţipă tare Olguţa.

— Aici-s, duduiţa moşului.

Olguţa-şi trecu mînile peste ochi. O străfulgerase teama că moş Gheorghe-i Dumnezeu şi că l-a pierdut.

— Moş Gheorghe , răsună un glas la uşa tindei, curmînd o lungă tăcere.

— Asta-i mama, le şopti Olguţa sărind de pe laviţă. Ascundeţi-vă repede! Aici-aici! Gata, moş Gheorghe!

— Sărut mîna, cuconiţă. De mult n-ai mai venit pe la moşu! întîmpină moş Gheorghe pe doamna Deleanu care intră cu trei paltonaşe pe braţ.

— Lasă, că are cine să vie! Da unde-s? Moş Gheorghe aruncă o privire prin odăiţă...

— O fost ei trei iezi cucuieți, da se vede că i-o mîncat lupul!

Amintindu-şi cum aflase lupul din poveste pe cei trei iezi — şi mai cu seamă pe unul dintre ei — Dănuț bufni în rîs. Alte rîsete aclamară şoaptele lămuritoare. Dibuind cu mîna prin umbră, doamna Deleanu descoperi izvorul: trei capete înghesuite subt masa cu bucoavne. Între timp moş Gheorghe aprinse lampa. Pe zidul alb se perindară, albastre, umbrele a trei urşi ieşind din bîrlog de-a buşilea.

— De-acum nu mai ai nevoie să mături, moş Gheorghe! zîmbi doamna Deleanu arătîndu-i ciorapii copiilor.

— Daa! se minună moş Gheorghe. Tare-s gospodari copiii moşului. Au ei cui sămăna!

Alte hohote de rîs izbucniră.

— De ce rîdeți? îi cercetă doamna Deleanu alergînd cu privirea de la unul la altul.

— Să-ți fie de bine... naşule! izbuti Olguța să *îngîne* printre gemete de rîs.

— Ce spui tu acolo?

Copiii se priviră între ei. Şi din ochii lor măriți, rîsul din nou clocoti, abătîndu-i ca un uragan, care pe laviță, care pe jos, cu ochii uzi de lacrimi şi mînile pe stomah.

— Ce-au pățit, moş Gheorghe?

— Copii, cuconiță! îşi muşcă musteața moşneagul, abia stăpînindu-şi rîsul.

— Naşul, mamă, naşul!

— Ce-aveți cu *naşul?* Ce-i cu *naşul? se* miră doamna Deleanu, pipăindu-şi nasul, involuntar.

Monica şi Dănuț plîngeau de-a binelea. Olguța se văita, legănîndu-se ca o bocitoare.

— Povestea cu lupul şi cu cei trei iezi, cuconiță ! ridică din umeri moş Gheorghe, zguduit de rîs.

— Cu lupul?

— Ți-o spus-o el moşu şi matale, da erai mititică pe-atunci. Ei...

Tusa îi înecă vorba începută. Cu mînile pe piept, împleticindu-se puțin, moş Gheorghe trecu în tindă tîrînd tusa după el. O clipă, rîsetele şi cu tusa răsunară împreună, ca un ciudat zvon de jale. Apoi rîsetele se sfiiră şi conteniră brusc. Intrase parcă ceva străin în căsuța lui moş Gheorghe, dincolo de lumina lămpii, în tindă, prin umbra neagră. Şi toți aşteptau cu strîngere de inimă sfîrşitul unei lupte, parcă. Pe obrajii copiilor, ultimele lacrimi ale rîsului se întristară, lunecînd de-a lungul altor obraji.

O suliță neagră se desprinse din flacăra lămpii şi, dreaptă, se înălță, veghind tăcerea şi aşteptarea.

După un timp, *moş* Gheorghe răsări din nou în lumină.

— Ei, copii, hai să plecăm. Spune-ți bună-sara lui moş Gheorghe — şi tu, Dănuț, ia-ți rămas-bun... şi mata, moş Gheorghe, ai să faci bine ş-ai

să stai în casă şi mîne, şi poimîne... pînă cînd ți-oi spune eu. Auzi, moş Gheorghe?

Dănuț oftă încet: uitase că pleacă. Şi Monica uitase.

Moş Gheorghe desprinse o iconiță îmbrăcată în argint — cea mai scumpă din cîte avea — o sărută şi o întinse lui Dănuț.

— Să te aibă Dumnezeu în paza lui. Să creşti mare şi voinic... s-ajungi să faci fericirea stăpînilor mei...

Vorbea răguşit, privind în pămînt.

Fără să-şi dea bine seama, Dănuț se aplecă şi sărută mîna care-i întindea iconița. Aplecîndu-se mai adînc decît Dănuț, moş Gheorghe-i răscumpără greşala, sărutînd mînuța copilului stăpînilor săi.

...Într-un tîrziu, moş Gheorghe, aşezat pe marginea laviței, înălță capul, aruncînd o privire prin încăpere: mirosea a funingine. Lampa fila de mult. Sticla era neagră. Dînd din cap, moş Gheorghe stînse flacăra şi se aşează din nou pe marginea laviței. Pleca Dănuț; curînd va pleca şi Olguța... Apoi şi el...

— Mamă, de ce-s trei chei? întrebă Dănuț intrînd în ietac după doamna Deleanu.

Trei cheițe zăngăneau captive în inelul cheilor celor două cufere ale lui Dănuț. Două groase şi cenuşii: una subțire, nichelată.

— Fiindcă ai două cufere şi un geamandan.

— Şi *un geamandan!* tresări Dănuț.

Doamna Deleanu zîmbi.

— Care, mamă? întrebă el, arătînd cu nădejde şi neîncredere geamandanul de marochin albastru, aşezat pe dormeză.

— Sigur, Dănuț. Ți l-am dat ție.

Subt ochii nedumeriți ai doamnei Deleanu, Dănuț o rupse la fugă afară, smuncind uşa... şi se întoarse, întovărăşit de Olguța şi Monica, gesticulînd.

— Mamă, Olguța nu mă crede! Uite: geamandanul care miroasă frumos. Dacă ți-am spus!

— Sigur că nu te cred! Mai întîi vreau să văd.

— Ai văzut?

— Mda!... Da nu mai miroasă aşa frumos!

— Spui minciuni! Ai tu gutunar, se indignă Dănuț, respirînd cu nesaț declamator marochinul.

— Nu-l deschide, Dănuț. Ai să-l desfaci la Bucureşti.

— Şi eu să nu văd ce-i înăuntru? se îmbufnă Olguța.

— Nu-i nimic de văzut! ridică din umeri doamna Deleanu, deschizîndu-l. Iacătă: batiste, o cămeşe de noapte...

Dar Olguța avea ochi de vameş socialist.

— Da acolo ce-i?

Şi fără să aştepte răspunsul, scoase la iveală o plumieră de lac japonez.

— Nu pune mîna, Olguța! se supără Dănuț pescuind şi el o pungă de

piele plină de reliefuri.

— Stați, stați ! Vă arăt eu singură, oftă doamna Deleanu văzînd invazia.

Şi cu resemnarea zîmbitoare a unui artist silit să biseze desfăcu geamandanul.

Geamandanul de marochin — el singur dar — cuprindea atîtea alte daruri, încît închiderea lui avu drept urmare deschiderea şifonierei. Altminteri, Olguța ar fi spus că-i persecutată — necuviință pentru care doamna Deleanu ar fi trebuit s-o pedepsească — sau ar fi gîndit numai că-i persecutată — cum ar fi gîndit poate şi Monica despre Olguța — gînduri pe care doamna Deleanu le socotea mai primejdioase decît obrăzniciile.

Olguța primi un pachet de şocolată şi făgăduința unui cuțitaş la fel cu acel din plumieră lui Dănuț; Monica, o sticluță elegantă, plină cu *eau de cédrat.*

Dănuț se plimba prin ietac, aruncînd priviri posesive geamandanului înfăşurat în învelitoarea de pînză. Frămînta cheițele din buzunar, cu vîrful degetelor, zăngănindu-le înnăduşit: căpătase ticul tuturor acelora care poartă în buzunare chei sau bani de metal.

— Hei! Da pe mine m-ați uitat!... Nu stăm la masă? întrebă domnul Deleanu din pragul uşii, scuturîndu-şi scrumul țigării pe covor...

— Ai-ia-ia! Otravă mi-ai dat, Olguța! se schimonosi domnul Deleanu, mozolind bucata de şocolată.

— Mama mi-a dat-o! se apără Olguța rîzînd... Papa, cînd faci aşa, semeni cu motanii! Mai fă o dată.

— Ia lăsați şocolata. Aşa vă stricați pofta de mîncare. La masă!

Din pricina însuflețirii copiilor, a focului din sobă şi a darurilor, ajunul plecării lui Dănuț, părea un ajun de Crăciun. Aşteptai parcă să răsune la ferestre glasuri subțiri, cîntînd vechea vestire:

Stea-ua susră-sa-a-re,
Ca o *tai-nă ma-a-a-a-re...*

Dar după ce ieşiră toți, luînd şi lampa, la geamurile palide-n lumina lunii răsunară trilurile greierilor toamnei.

Din voluptățile prelungite răsare melancolia ca un înger păzitor, bolnav de rău de mare. De astă dată răsărise din frişca bezelelor — pentru Olguța — şi din a cataifului, pentru Dănuț. Afară de domnul Deleanu, toți erau gravi şi taciturni în jurul mesei. Monica abia gustase din cataif; doamna Deleanu, de loc. Nici Profira. În schimb, ochii ei, cînd întîlneau faldul de frişcă revărsat pe vrejii rumeori ai cataifului, deveneau umani, ca ai cînilor flămînzi.

— Mamă, pot să mă scol? întrebă Dănuț ocolind privirea cataifului şi a Olguței.

— Da. Sculați-vă cu toții... puneți-vă paltonaşele şi plimbați-vă pe-

afară.

Monica se apropie de doamna Deleanu, îi sărută mîna şi vorbi încet, privind în jos:

— *Tante* Alice, dă-mi voie, te rog, să mă culc.

— Nu ți-i bine, Monica?

— Ba da... Da mă doare capul.

— Să nu fi răcit cumva!... Bine, culcă-te. Dănuț, ia-ți rămas bun de la Monica.

— De ce? se opri Dănuț din drum, amar.

— Fiindcă tu pleci dis-de-dimineață. Monica are să doarmă atunci... Hai, sărutați-vă, copii!

Monica întinse buzele; Dănuț, obrazul.

"Nu mai mănînc niciodată cataif", se jură Dănuț în gînd, ferindu-şi obrazul de buzele Monicăi, a căror suflare îi adusese încă o dată aminte de nesuferita dulceață a cataifului.

Şi se ținu de cuvînt, deocamdată, lăsînd obrazul Monicăi să plece nesărutat şi roşu subt ochii lui blazați.

Monica încuie uşile. Aprinse lumînarea. Trase un scaun lîngă şifonieră şi, înălțîndu-se în vîrfuri, luă de deasupra un pachețel învălit în hîrtie de mătasă. Aşează scăunelul la loc. Şi-n loc să se dezbrace ea, începu să-şi dezbrace păpuşa: Monica cea mică.

Două nopți de-a rîndul, după ce adormea Olguța, Monica lucrase rochița de matasă albă — din pachețelul ascuns deasupra şifonierei — pe care trebuia s-o îmbrace păpuşa în locul rochiței negre purtate necontenit de la moartea bunicii... pînă în ajunul plecării lui Dănuț.

Îi puse mai întîi şosetele şi papucii albi, luați din picioruşele dăruite de doamna Deleanu. Cînd veni rîndul rochiței, degetele Monicăi tremurară mai tare... Dacă-i venea rău? Dacă-i era prea scurtă?

"Dă, Doamne, să-i stea bine! Dă, Doamne să-i stea bine!"

Îi încheie ultimul nasture de la spate şi o aşează pe măsuța de noapte în lumina lumînării.

"Vai, ce frumoasă-i!"

Dolofană, prea rumenă şi țapănă de stîngăcie, păpuşa părea o miniatură de țărăncuță în rochie de mireasă, la fotograf.

"Monica, tu ştii de ce se săruta Făt-Frumos cu Ileana Cosînzeana?"

Fiindcă Ileana Cosînzeana era frumoasă... frumoasă cum era păpuşa gătită cu rochița albă.

Obrajii Monicăi ardeau. Inima-i bătea repede. Şi mai-mai că-i venea să plîngă în fața păpuşei fiindcă prea era frumoasă, pe cînd ea...

Se uită în oglindă. Văzîndu-şi rochița întunecată, ghetele prăfuite, plecă ochii în jos. Capul nu şi-l privise.

Prea era frumoasă păpuşa... Şi Dănuț, şi Dănuț — pieptul Monicăi se zbătea ca după fugă — şi Dănuț se va îndrăgosti de păpuşa ei.

Scuturîndu-şi cozile începu să se dezbrace repede, în goană. Îşi puse cămeşa de noapte, îşi despleti părul, luă păpuşa de cîte-o mînă şi,

răstignind-o pe trupul ei, se privi din nou în oglindă.

Păpuşa avea rochiță albă...

Monica avea cămeşa albă...

Păpuşa avea bucle blonde...

Monica zîmbi, şi se roşi, respirînd adînc.

Păpuşa-i semăna. Avea ochii negri, gene compacte, o gropiță în mijlocul bărbiei. Avea *şi ea* bucle blonde... *dar scurte.* Săraca păpuşă! Ea nu putea face din părul ei hățuri lui Dănuț.

— Da eşti aşa de frumos îmbrăcată! o consolă Monica.

Înseninată, luă lumînarea de pe măsuța de noapte, aşezînd-o pe masa de scris. Totul era pregătit de cu ziuă: şi condei cu peniță nouă, şi cerneală, şi scrisoare: o scrisoare din acele mici, cît o foiță de țigară, colorată, cu un trifoi pe plic.

Încet, cu o pasionată caligrafie, scrise pe hîrtiuța liniată:

"Monica îl iubeşte pe *Dănuț din toată inima"...*

Opt vechi cuvinte pe o hîrtiuță: opt ceruri tropicale imens înstelate.

Rochița albă a păpuşei avea o singură taină, candidă: un buzunărel pentru scrisoarea de dragoste. Sufletul Monicăi era la fel cu rochița păpuşei.

Olguța şi Dănuț mergeau alături prin ogradă. Tăceau, explorînd buzunarele paltonaşelor, în care mai găseau resturi din iarna trecută. Dănuț descoperise un bilet de intrare la patinaj şi două bomboane acre încrustate în fundul căptuşelii sparte; Olguța frămînta un ghemotoc de hîrtie de cositor care învelise odinioară nişte castane zăhărite.

Paltoanele miroseau a naftalină. Aerul intra rece şi ascuțit pe nări, înroşindu-le. Suflările abureau. Subt paşii lor pămîntul suna tomnatec.

Linia dealurilor hotărnicea noaptea cu plutitoare ondulări ca o cădere de voaluri lente de pe goliciunea lunară.

Două umbre trecură pe la poartă — ireal de albastre în argintul profund. Cînii se repeziră, hămăind. Intonată cu glas de bas răguşit, o sudalmă națională autentifică decorul.

— Tu nu ştii să te bați! ridică din umeri Olguța, oprindu-se brusc.

— Cum nu ştiu?

— Nu ştii.

— Ai să mă-nveți tu?!

— Sigur, afirmă Olguța cu tărie.

— Hm!

Totuşi, inima lui Dănuț — de altă părere decît buzele — bătu mai tare.

Olguța îl privi cu solicitudine compătimitoare.

— Dacă-ți trage cineva o palmă, ce faci?

— Îi trag şi eu.

— Şi dacă-ți trage un pumn?

— Trag şi eu.

— Şi dacă-ți trage încă unul?

— Îi mai trag şi eu.

— Şi dacă te-apucă de mîni?
— Mă smuncesc.
— Şi dacă-ți dă cu piciorul?
— Fug, răspunse Dănuț sincer din cauza repezelii.
— Vezi?!
— Adică nu! reveni Dănuț furios. Lasă-mă-n pace! Ştiu eu ce să fac!
— Bine, atunci dă-mi o palmă.
Dănuț o măsură.
— Vrei să ne batem? întrebă el împăciuitor.
— Nu. Vreau să-ți arăt.
— Şi dacă-ți dau o palmă nu te superi?
— Nu, fiindcă nu poți!
— Zău?!
— Încearcă.
— Ai să te superi!
— N-am să am de ce! zîmbi Olguța.
— Ei!
— Ei, ei! încearcă.

Dănuț îşi pregăti mîna pentru o palmă sinceră, țintind obrajii Olguței. Cînd brațul lui Dănuț porni, piciorul Olguței îi pusese piedica. Dănuț căzu în mîni, pălmuind pămîntul.

— Asta-i porcărie!

Rîzînd, Olguța se plecă să-l ridice, cu brațele desfăcute.

— Dă-mi pace!

Îndepărtîndu-se cîțiva paşi, Dănuț luă o piatră cu degetele tremurătoare de mînie — o aruncă în Olguța şi fugi în goana mare spre scări.

— Nu m-ai lovit! țipă Olguța după el. Laşule . Buftea!

Dănuț n-o mai auzea. Intrase în ietacul doamnei Deleanu.

Şchiopătînd, Olguța porni spre casă. Piatra o lovise drept în fluierul piciorului.

Monica era culcată. Olguța se dezbrăcă pe tăcute, fără să-şi privească piciorul îndurerat. Înainte de-a stinge lumînarea se uită lung spre uşa lui Dănuț.

— Monica, dacă eşti prietena mea — sprîncenele Olguței se îmbinară — să nu mai vorbeşti cu Buftea — explodară buzele ei — niciodată! Auzi, Monica? Nu vreau eu să mai vorbeşti cu Buftea.

Lumînarea stinsă fumega înecăcios. Subt oghial, Olguța îşi masa piciorul.

Monica se prefăcuse numai că doarme: genele-i tremuraseră. Să nu mai vorbească cu Dănuț?... Ca niciodată, uitase să îşi spună rugăciunea, fiindcă în sufletul ei, scăldate-n aur, murmurau coruri de înviere:

"Monica îl iubeşte pe Dănuț din toată inima".

Tăiatul unghiilor de către doamna Deleanu, şi mai ales al pielițelor, fusese totdeauna o caznă umilitoare pentru Dănuț; de data aceasta,

binecuvîntată. Uitase că s-a isprăvit vacanța; că mîne dis-de-dimineață, cînd somnul e mai dulce va pleca de acasă pentru tare multă vreme; că va fi intern la Bucureşti; uitase. Totul era abstract: numai răzbunarea Olguței era concretă fără să i se arate, ca cineva care-ți stă la spate şi se face nevăzut numai cînd întorci capul.

Nouă unghii deveniseră ovale şi roze. Polissoir-ul aluneca pe-a zecea. Dănuț ar fi vrut să aibă o sută. Pe măsură ce unghia se rumenea, Dănuț vedea stingîndu-i-se steaua polară.

Dar doamna Deleanu zăbovea. Ea singură hotărîse ca Dănuț să plece dimineața la Iaşi, împreună cu domnul Deleanu, şi de acolo, în seara aceleeaşi zile, spre Bucureşti.

— Are să-ți pară rău, Alice. Mai ține-l acasă o zi şi sară mi-l aduci la gară; nu-i păcat să-şi piardă o ultimă zi, petrecută acasă, pentru vizite?

— Nu. E datoria lui să-şi ia rămas bun de la rude. O zi mai mult sau mai puțin...

— Bine. Te-ai molipsit şi tu de la Grigore !

Acum îi părea rău. Da, dacă trenul de sară cu care Dănuț avea să plece la Bucureşti nu s-ar fi oprit la gara Medelenilor, ar fi fost mai uşor parcă să-l îndemne să-şi îndeplinească datoriile, cu sacrificiul unei zile petrecute acasă. Dar aşa!

— Dănuț... dacă vrei, dacă ții tu mult, nu mai pleci mîne dimineață. Stai cu mama toată ziua, şi sara mergem la gară să-l aşteptăm pe tata. Vrei Dănuț?

— Nu. Plec cu tata, vorbi Dănuț pe nerăsuflate.

— Ce? Nu v-ați culcat? se miră domnul Deleanu intrînd în ietac. Ştiți că-s unsprezece? Acuşi trebuie să ne sculăm. Hai la culcare.

Doamna Deleanu, cu degetul lui Dănuț într-o mină şi *polissoir*-ul în cealaltă, ridică ochii, deschise buzele... şi le închise la loc: "Aşa-s bărbații!"

— Haidem, Dănuț. Nouă nu ne e somn.

Papucii erau pe covoraşul din fața patului; cămeşa de noapte pe pat. Dănuț îşi căutase papucii subt pat; cămeşa de noapte în dulap. Olguța nu era nici subt pat, nici în dulap. Mai rămînea numai uşa dinspre odaia ei.

— Mamă, eu n-am avut niciodată cheia la mine începu Dănuț cu ton plîngător.

— Ce cheie, Dănuț?

— Cheia de la odaia mea.

— Da ce vrei să faci cu ea?

— Să-nchid uşa, mamă... De ce stă cheia la Olguța? Eu îs mai mare.

— De ce nu mi-ai spus?

— Am uitat.

— Tare mai eşti copil, Dănuț ! îl dezmierdă doamna Deleanu. Uite cheia, şopti ea închizînd uşa la loc.

I-o întinse rîzînd. Dănuț încuie uşa, învîrtind cheia de două ori.

— Mamă, nu ne culcăm? respiră el, congediindu-şi paznicul inutil.

Întinzîndu-se în pat, Dănuț simți ceva tare alături de el, subt oghial. Sări din pat: i se păruse că mişcă. Aprinse lumînarea.

— Aa!

În locul şoarecelui de care se temuse, descoperi păpuşa îmbrăcată în rochie de mireasă.

— Aha! Îți baţi joc de mine! ridică el pumnul spre uşa închisă. Lasă eă-ți arăt eu! Rîzi tu, rîzi.

Are să vadă Olguța! Să-i pună o păpuşă în pat! Da ce-i el? Fată?... N-are decît să se bată dacă î-i poftă! Da să nu-l insulte.

Din geamandanul de marochin, Dănuț luă plumiera, din plumieră, cuțitaşul cu limbi tăioase. Apoi se aşează pe marginea patului, cu păpuşa între genunchi. Şi-ncet cu-ncetul, buclele blonde, de curînd parfumate cu *eau de cédrat* începură să cadă pe cămeşa lui Dănuț, tunse sarcastic.

Păpuşa năpîrlise de-a binelea. Buclele împachetate într-un jurnal mai pîlpîiră o dată, blonde, în blondul flăcărilor sobei. Dănuț, bine învelit în oghial, din căldura patului zîmbi flăcărilor şi uşii închise de două ori cu cheia.

Subt pat, păpuşa, în care aştepta dragostea Monicăi, proaspătă şi delicată ca întîia cireaşă de mai, dormea complect transfigurată de tunsoare şi de barbişonul şi musteţile "Hardtmuth no. 1".

...Dănuț plînge. Olguța îl ajunge din urmă şi-l loveşte în spate cu pumnul şi piciorul. Dănuț nu spune nimic. Ştie bine că merită să fie lovit.

— Tu plîngi? îl întrebă Olguța, punîndu-i mîna pe umăr, pacific.

— Lasă, Dănuț! Hai să ne împăcăm.

Se sărută amîndoi. Dănuț ar vrea să-i spuie ceva... da nu-şi aduce aminte ce!

Şi plimbarea prin ogradă reîncepe: de data aceasta însă, merg la braț amîndoi, ca doi frați model. Dănuț vede că Olguța-i aliata lui, şi-i pare foarte rău că trebuie să-i ascundă ceva. Dacă nu-şi aduce aminte ce!

— De ce să pleci tu la Bucureşti? Asta-i persecuție!

— Dacă vrea mama! oftează Dănuț din greu.

— Da nu vreau *eu.*

...Amîndoi fug de-acasă la moş Gheorghe. Noaptea e grozavă, dar Dănuț nu se teme fiindcă Olguța e lîngă el.

Au ajuns. Ciudat! Căsuța lui moş Gheorghe luceşte în noaptea neagră ca o lună.

Bat la uşă. Lui Dănuț îi sare inima. Uşa se deschide de la sine, şi-n tindă răsare moş Gheorghe. Olguța şi Dănuț cad în genunchi, înaintea lui Dumnezeu, fiindcă moş Gheorghe e chiar Dumnezeu.

Îi sărută mîna.

Olguța spune că Dănuț e persecutat, că vor să-l trimeată intern la Bucureşti şi că de asta au fugit de-acasă. Dumnezeu îi primeşte în casă.

Olguța şi Dănuț stau pe laviță; Dumnezeu, pe scăunaş. Deodată,

răsare un înger cu zmeul lui Dănuț în mînă. E chiar zmeul cel mare de la începutul vacanței, cu sfoara tăiată de Olguța.

Dumnezeu se uită la Dănuț. Dănuț zîmbeşte iertător.

Răsare un alt înger cu păpuşa Olguței în mîni. Dănuț tremură.

Dumnezeu ia păpuşa pe genunchi, îi trece mîna peste față şi-n locul chipului cu musteți şi barbişon, zîmbeşte Monica. Numai că n-are păr.

Dumnezeu vîră mîna în sobă, ia un pumn de flăcări şi-l răstoarnă pe capul tuns al Monicăi.

Dănuț închide ochii. Oare a ars Monica?... Nu. I-au crescut cozile la loc.

Dumnezeu dăruieşte păpuşa lui Dănuț şi zmeul Olguței... Vra să zică Monica a rămas păpuşa...

S-aud bătăi în uşă. Îi caută de-acasă. Olguța se încruntă. Dănuț se cutremură. Numai Dumnezeu zîmbeşte.

Ce-i de făcut? Casa e înconjurată. Herr Direktor, tata şi cu mama bat în uşă din răsputeri.

Fără să-i pese de cei care bat, Dumnezeu ia o iconiță din cui, îi preface pe toți trei în sfințişori zugrăviți şi aşază iconița la loc. De-acuma poate să-i caute!

Herr Direktor îşi pune monoclul şi se uită prin odaie.

Dănuț face cu ochiul sfintelor de pe iconiță. Sfintele se prăpădesc de rîs.

Herr Direktor se uită la ei, vede icoana, şi-şi face cruce. Sfinții îşi trag coate şi se încruntă aşa de sever, că Herr Direktor mai face o cruce.

L-au păcălit pe Herr Direktor.

Iacă şi mama! Şi ea se uită la ei... cam lung.

Sfinții clipesc.

Mama ia icoana, s-apleacă asupra ei — Dănuț simte lămurit parfumul mamei — şi sărută pe frunte tocmai pe Dănuț...

— Hai, Dănuț, scoală-te, şopti doamna Deleanu, dezmierdînd pe frunte cea din urmă deşteptare în casa părintească, a copilului cu bucle castanii.

Deşi s-apropia dimineața, casa părea deşteptată în negru miez de noapte.

Femeile intrară în antret cu lămpile aprinse, urmate de Ion şi de Pricop, celălalt argat de la grajd. Cu toate semnele şi poruncile date în şoaptă de doamna Deleanu, cizmele lui Ion şi ale lui Pricop bocăneau aspru pe podele, primejduind somnul fetițelor.

Anica şi Profira, îmbrăcate gros, cu capetele înfăşurate în tulpane negre, erau încă buimăcite de somnul neisprăvit.

Dănuț, cam palid în hainele de catifea albastră, cu guler tare, *rabattu* şi elegantă lavalieră, se uita distrat în jurul lui. Mesteca mereu, cu un aer nemulțumit; vărsase din greşeală prea multă apă de dinți în paharul cu apă: îl usturau gingiile.

Curentul făcu să tresară şi să tremure flacăra lămpilor. Cufărul cu

aşternutul fu scos afară. Ali intră în casă pe uşa deschisă. Nimeni nu-l goni.

Oamenii ridicară cufărul din odaia lui Dănuţ, în tăcerea de şoapte, curmată doar de bocănitul cizmelor, umbrele oamenilor care duceau cufărul erau lugubre.

În podul cu vechituri, la lumina slabă a lumînării, Dănuţ ştergea cu radierul musteţile şi barba păpuşii .Nimic nu se schimbase în pod de cînd se despărţise de Robinson Crusoe. Acelaşi miros, aceeaşi pace, aceiaşi sîmburi de piersică uscaţi şi prăfuiţi.

Subt hărnicia radierului, obrajii păpuşei îşi recăpătară tenul feminin. Bărbia-şi arătă din nou gropiţa; buzele-şi pierdură aroganţa zîmbetului muşchetăresc, regăsindu-l pe acel suav. Numai lipsa buclelor mai amintea urgia care se abătuse asupra ei.

Cuprinzînd-o c-o mînă de mijloc, Dănuţ o îndepărtă puţin, privind-o. În sufletul lui Dănuţ era visul nopţii, şi-n visul nopţii păpuşa se oglindi.

"Păcat c-am tuns-o", dădu din cap Dănuţ.

Păpuşa din vis semăna cu Monica — era chiar Monica; păpuşa din mînă, de cînd era tunsă, nu mai semăna cu păpuşa din vis. Şi lui Dănuţ îi părea rău, fiindcă abia acum îşi aducea aminte că în vis Dumnezeu îi dăduse lui păpuşa care semăna cu Monica, şi îi bătuse inima ciudat, dar nimeni nu ştiuse, fiindcă-i era ruşine de Olguţa. Oftînd, Dănuţ îi făcu loc în lada cu cărţi, alături de Robinson Crusoe. Păpuşa cu rochiţa de mătasă albă, singură între atîtea cărţi, avea cocheta dezolare a unei domniţe în bejenie. De acuma şi pe ea o aştepta colbul, ca o bătrîneţă între străini. Dănuţ închise capacul.

Noaptea păpuşii începu o dată cu cîntecul cucoşilor — şi insomnia — fiindcă Dănuţ uitase să închidă ochii de sticlă în care aflase melancolic de ce se săruta Făt-Frumos cu Ileana Cosînzeana cînd erau singuri.

La loc de cinste în capul mesei, samovarul de aramă sclipea şi fumega obez. În şoldurile lui gălbuie se oglindea sofrageria, masa şi cei trei comeseni, comic deformaţi de rasa mongolică parcă. Aşteptînd să i se răcorească ceaiul, Dănuţ ronţăia îngîndurat cornuleţele presărate cu chimion, abia scoase din rolă: bucătăreasa se sculase înaintea tuturora.

Doamna Deleanu desena cu degetul pe faţa de masă capul lui Dănuţ.

Domnul Deleanu îşi sorbea ceaiul cu lapte, controlîndu-şi uneori nodul cravatei. Era bine dispus. După o lungă, necurmată şi tihnită vacanţă la ţară, în familie, Bucureştiul...

Apucînd maşinal sticla cu rom, turnă în paharul lui Dănuţ cam mult... aşa cum torni din sticlă, cînd la spate cîntă lăutarii.

— Nu-nu-nu! Asta nu!

— Lasă-l, Alice! E băiat mare, ce Dumnezeu!

Băiat *mare*! Departe de-al măguli, aceste două cuvinte îl înfricoşau, ca un tren negru care-l ducea de-acasă între străini. În ceaiul cu rom căzură lacrimi.

Treptat, zorii, profirii ca sănătatea tinereţii, bucurară ferestrele.

Doamna Deleanu se sculă de la masă şi începu să privească afară.

În tăcerea deplină, samovarul bufnea şi şuiera ca o ironică locomotivă.

— Bună dimineaţa şi sărut mîna!

— Ei, moş Gheorghe! Ce bine-mi pare!! se lumină Dănuţ văzîndu-l pe capră.

— Moş Gheorghe! îl dojeni doamna Deleanu cu degetul ridicat; parcă ne-a fost vorba să stai în casă?

— Da, duduie! D-apoi cu sumanul ista sau în casă nu-i totuna?

Toţi servitorii ieşiră pe scări. Copitele cailor dansau pe loc. Dănuţ se aşeză la mijloc între domnul şi doamna Deleanu. Anica şi Profira păiuriră pledul de o parte şi de alta.

— Parcă-i un prinţişor! exclamă tare bucătăreasa.

Dănuţ îşi trăgea mănuşile de piele. Doamna Deleanu zîmbi pentru el. Caii se smunciseră- Dănuţ făcu un semn cu mîna spre casă şi servitori, şi o clipă numai zări în pragul uşei pe Monica — visa? — cu părul desfăcut şi chimonoul prea larg, ţinîndu-şi mînile pe gură...

Cîmpiile erau albe de brumă; cerul vînăt; zarea răsăritului tumultoasă de aur roşu.

Ali se luase după trăsură. La intrarea în sat, dulăii ciobăneşti se repeziră crunţi spre el. Palid, Dănuţ se ridică în picioare.

— Mamă, uite, mamă! Hai să-l luăm în trăsură, se rugă el dezmierdînd mîna doamnei Deleanu.

— Opreşte, *moş* Gheorghe!

Ali se urcă în trăsură, ocrotit de şuierul biciului, grămădindu-se pe pled la picioarele lui Dănuţ. Trapul cailor răsuna din nou. Satul rămase în urmă. Şi vacanţa...

Unu Ilă
Duduilă
Eşti coş
Toporaş...

— Bun aer! exclamă domnul Deleanu. Cînd mă gîndesc la infecţia din Bucureşti!

— St! Doarme! şopti doamna Deleanu, luînd pe braţe capul îngreuiat al lui Dănuţ.

Pe la moara murgului
Trece iată turcului...

Într-un capăt al băncii de pe peronul gării, Dănuţ şi doamna Deleanu şedeau alături ţinîndu-se de mînă. Aşezat pe marginea celuilalt capăt, domnul Deleanu răsfoia grăbit teancul de citaţii, copii şi extracte, ascultînd explicaţiile domnului Şteflea cu privire la procesul ajuns la

Curtea de apel... Domnul Deleanu cerea de la clienții săi, cînd se întîmpla să-i asculte, claritate şi preciziune, însuşiri care lipseau cu desăvîrşire domnului Şteflea. Dialogurile dintre ei erau o necontenită ciocnire între un expres şi-un tren de marfă.

— Dă, cucoane Iorgule, pe mine aşa mă taie capul. Cum adică?... Da aduc martor tot județul!

— Domnul meu! îl întrerupse glacial domnul Deleanu, ridicînd ochii de pe hîrtii

Domnul Şteflea îşi şterse fruntea năduşită şi oftă. Doamna Deleanu vorbea lui Dănuț pe şoptite.

— Să scrii mamei cum ajungi... tot-tot-tot ce faci. Auzi, Dănuț?

Îi mai îndreptă odată lavaliera şi bereta.

— Domnule Şteflea! începu domnul Deleanu categoric.

Domnul Şteflea se înclină cu deferentă.

— ...Eu stau la Iaşi pînă diseară. Azi îți fixez termenul de judecată şi văd dosarul. Diseară ai să mă aştepți la trenul de Bucureşti. Am să-ți spun ce trebuie să faci.

O sonerie vibră teatral prin pacea cîmpenească a peronului. Doi țărani se sculară. Doamna Deleanu se ridică. Mîna lui Dănuț îi încleştă mîna.

Trenul intra în gară, lung, murdărind lumina dimineții. Vagonul de clasa întîi se opri dincolo de peron. Alergară într-un suflet. La ferestre clipeau somnoros chipuri palide şi unsuroase.

— Hai, Ioane, îl grăbi domnul Deleanu, îmbrîncind cu piciorul în vagon geamandanele. Şi tu de ce nu bagi de seamă?

Dănuț înghiți în sec. Îl lovise peste picioare.

— Dănuț, Dănuț! îl chemă doamna Deleanu mergînd alături de trenul pornit.

Abia avu vreme să-i sărute mîna întinsă.

— Mamă, îngînă Dănuț, ştergîndu-şi ochii, nu-l lăsa pe Ali; ia-l în tră... În trăsură, țipă el nemaivăzînd-o.

În urma trenului o cioară coborî între şine, ciugulind prin prund.

— Duduiță, vorbi moş Gheorghe ridicînd de jos batista doamnei Deleanu, mai *avem* pe cineva acasă.

Prea mare fusese sofrageria pentru tăcerea în trei, din timpul dejunului şi al mesei; prea mare salonaşul doamnei Deleanu, pentru tăcerea de după masă, cu noaptea la ferestre.

— Hai la culcare, copii.

Olguța şi Monica îi sărutară mîna. Doamna Deleanu nu le mai însoți în odaie. Se despărțiră în antret.

Se făcuse grijitură mare în odaia lui Dănuț. Uşa cu panoplia ruso-japoneză era dată în lături. Mirosul de terebentină al podelelor proaspăt ceruite, pătrundea răcoros în odaia fetițelor, ca o indiferență.

Înainte de a se dezbrăca, Olguța închise uşa. Monica se aşează îmbrăcată pe marginea patului, privind în jos.

— Tu nu te culci? o întrebă Olguța.

— Ba da.

Începu să-şi scoată rochița, cu mişcări ostenite. Olguța se sui în pat. Monica-şi spuse rugăciunea mai repede ca de obicei.

— Noapte bună, Olguța!

— Noapte bună, Monica!

Olguța suflă în lumînare. Monica rămase în picioare între paturi, prin întuneric, multă vreme... Ținîndu-şi suflarea se apropie de patul Olguței.

— Ce faci? tresări Olguța. simțind o lacrimă pe obraz.

— Olguța, vorbi Monica zguduită de suspine, te-am trădat... Eu îl iubesc pe Dănuț.

— Sigur. Tu eşti prietena mea... Şi eu îl iubesc.

Îngrăşat de confort, îmbrobonat de lumini rotunde, mirosind a piele C.F-R.-istă şi a fum de havană, vagonul de dormit gemea şi scîrțîia molatec de-a lungul kilometrilor.

Pe fotoliul din fundul coridorului, conductorul, cu chipiul pe ceafă şi tunica desfăcută la gît, îşi făcea socotelile, muind mereu în gură creionul chimic.

În cabina mică — no.10-11 — domnul Deleanu juca o partidă de écarté cu un confrate bucureştean. Alături, pe măsuță, tresărea o sticlă de "Cherry Brandy"; două pahare cu monograma companiei de "Wagon-Lits" cîntau ciocnindu-se cristalin.

În fața cabinei, aşezat pe strapontinul de lîngă fereastră, Dănuț privea afară cu fruntea rezemată de sticla rece. Nimeni nu-i mai spunea: "Du-te la culcare, Dănuț", sau: "Cum? Nu te-ai culcat?" deşi trecuse ora cînd copiii "trebuie să se culce".

— Pă asta, nene, greu s-o cîştigi!

Huruitul roților şi vorba muntenească a partenerului domnului Deleanu țineau tovărăşie gîndurilor lui Dănuț.

Locomotiva țipă ascuțit. Trenul îşi încetini mersul.

— Papa, am ajuns! se ilumină Dănuț văzînd la fereastra vagonului oprit figura familiară a domnului Şteflea.

— Ce, nene, te-aşteaptă clienți pă la gări?

— Un imbecil care mă pisează!

Cu cărțile de joc în mînă, domnul Deleanu ridică geamul din dreptul lui Dănuț, dădu cîteva ordine laconice domnului Şteflea şi, grăbit, îşi reluă partida. Domnul Şteflea rămase aiurit la geam. Dănuț îşi frîngea mînile... Să fi putut, i-ar fi dat domnului Şteflea şi turbinca lui Ivan... Dacă nu ştia ce să-i spuie! Gornița de plecare răsună, dramatic.

Deznădăjduit, Dănuț scoase cutia cu bomboane de mintă şi o întinse pe geam. Domnul Şleflea o luă nedumerit şi rămase cu ea în mînă, privind-o... Trenul pornise. Dănuț, aplecat pe fereastră, flutură batista îndelung spre şeful gării, care prea tîrziu alerga după tren să restituie cutia cu bomboane.

Pierzîndu-l din ochi, Dănuț se aşează din nou pe strapontin şi, ca şi

cum şeful gării i-ar fi fost singura şi ultima bucurie de-a lungul drumului amar, începu să plîngă.

O doamnă, din uşa cabinei alăturate, privise toată scena. Se apropie de Dănuț cu un pachet de şocolată.

— Cum te cheamă, puiule?

— Dănuț! suspină el ridicîndu-se în picioare.

— Bravo, nene! Halal fecior! Îți seamănă! clipi confratele către domnul Deleanu, arătîndu-i cu degetul idila de pe coridor.

...Trei gînduri urmăreau prin noapte acelaşi tren căutînd pe-acelaşi călător.

IV

"MOŞ GHEORGHE, NU TRAGI DIN LULEA?"

La tante Julie,
La tante Sophie,
La tante Melanie
Et l'oncle Leon... (1)

— Ah! Papa! Iar ai greşit! îl dojeni Olguța zburlindu-i părul cu podul palmei.

Domnul Deleanu, aplecat peste umărul Olguței, asupra pupitrului descifra, cu glas de bariton răguşit, şansoneta adusă de la Bucureşti o dată cu răguşeala. Olguța îl acompania la pian.

— Vezi, papa, tu cînți: si-sol-mi-do — în loc să cînți: si-la-si-do. Ascultă-mă pe mine.

Începu din nou, şuierînd melodia şi bătînd tactul cu piciorul. Domnul Deleanu fredona cu buzele închise, dînd din cap.

— Ei, papa, iar?! Ce-are să spuie mama?

Domnul Deleanu îşi luă o figură de şcolar prins cu lecția neînvățată.

— De ce greşeşti tu, papa, tocmai la *l`oncle Leon?*

— Mare mister! se încruntă domnul Deleanu. Eu cred că *tante Melanie* îmi pune piedică!

Olguța bufni de rîs.

[1] Mătuşa Julie, / Mătuşa Sophie, / Mătuşa Melanie / Şi unchiul Leon (fr.).

— Vai, papa! Dac-ai şti tu cine-i *tante* Melanie, n-ai spune una ca asta!

— Da tu de unde-o cunoşti?

— Aşa!... Mi-o închipui eu... Ştii, papa, are ochelari pe vîrful nasului şi se uită pe deasupra lor, o invocă Olguța, sculptînd-o cu degetele în aer.

— Şi ce mai are?

— Aa! Un neg... un neg păros deasupra buzei! Şi-i slabă ca un țîr...

— ...Cu ochelari, adaugă domnul Deleanu.

— Stai, papa! Are musteți!

— I-auzi!

— Zău, papa! Mă jur! Cînd mănîncă ouă fierte îi rămîne gălbenuş pe musteți. Asta-i grețos! Vai, ce urîtă-i!... Papa, *tante* Melanie e nevasta lui *oncle* Leon, săracul de el.

— Ce-ți spuneam eu! Vrea să divorțeze şi m-a angajat pe mine avocat.

— Nu primi, papa. *Oncle* Leon are dreptate. *Tante* Melanie e o zgripțuroaieă. Ea îl persecută.

— Ce-i de făcut?

— S-o persecutăm şi noi pe ea.

— Atunci hai să mai cîntăm odată.

— Hai.

Şi din nou, glasul de soprană şi cel de bariton silabisiră pomelnicul ritmat al *tantelor.*

Dimineața intra pe ferestre ca un viscol de polen, aurind sclipitor covoare şi oglinzi. Monica şedea pe divan lîngă sobă, ținînd pe genunchi o carte din *"Bibliothèque rose".*

— Săraca Olguța! oftă ea adînc din cap.

Din întîmplare, Monica aflase adevărata pricină a contramandării plecării la Iaşi, dar făgăduise doamnei Deleanu să nu spuie nimic Olguței.

... Et l'oncle Leon.

— Bravo, papa!

— Cu aşa profesoară ajung departe!

— Ştii ce, papa? Hai să te-nvăț acompaniamentul!

— Vrei să mor?

— Hai, papa... c-un deget măcar.

Vrînd-nevrînd, domnul Deleanu se aşează la pian.

Olguța începu să-i călăuzească degetele nedibace printre clapele uniforme.

Uşa salonului se deschise încetişor. Anica-şi vîrî numai capul, aşteptînd. Monica ieşi afară.

— A venit doctorul?

— Da, duduie, înghiți Anica ştergîndu-şi ochii cu pestelca... Cere conița spirtul din dulap şi un prosop curat.

Cu prosopul şi sticla în mînă, Anica o luă la goană pe scări. Monica intră în salon cu fruntea încrețită şi ochii grei.

La tante Julie,
La tante Sophie,
La tante Melanie
Et l'oncle Leon...

Doamna Deleanu ieşi cu doctorul în tindă.

— ...?

— Dă, doamnă... azi... mîne: e o chestie de ore.

— Să-l transportăm la Iaşi, la spital...

— Păcat de cheltuială! Nu rezistă.

— ...Anica, du-l pe domnul doctor la curte... Domnule doctor, vorbi doamna Deleanu trecîndu-şi mîna peste frunte, fetița mea îl iubeşte pe moş Gheorghe... Aş vrea să nu ştie... O lăsăm să creadă că eşti un client al bărbatului meu, venit pentru afaceri.

— *Voyons!* N-aveți nici o închietudine, zîmbi doctorul ridicînd mîna. În cinci minute sîntem cei mai buni amici. *J'en fais mon afjaire (1).*

[1] Ia te uită!... Mă descurc eu (fr.).

Văzîndu-l pe doctor, țăranii aşezați pe prispă se ridicară în picioare, salutîndu-l adînc.

— Scapă, domnule doftor? întrebă unul.

— Ceva moştenire? glumi doctorul ascuțindu-şi privirea. N-aveți nici o grijă. Mult nu mai are.

Urmat de Anica, doctorul trecu înainte; trăsura-l aştepta la poartă cu Ion pe capră.

— Spurcăciune! scuipă printre dinți Oțăleanca, urmîndu-l c-o privire duşmănoasă pornită din ochii uzi de lacrimi curate.

Moş Gheorghe cercă să închege un zîmbet mucalit cu colțul buzei şi coada ochiului; zîmbetul răsări trist pe fața topită în jurul ochilor amari de suferință.

Doamna Deleanu se aşează pe marginea laviței, binişor.

— Vrei ceva, moş Gheorghe?

— Duduie, şopti el rar, frămîntîndu-şi degetele subțiate, di ci m-o mai împuns?

— Fiindcă aşa trebuie, moş Gheorghe. Asta-ți dă sănătate.

— Sărut mîna... da eu aş zice să vie părintele. Ochii lui moş Gheorghe stăruiră umili subt privirea doamnei Deleanu care, încet, întoarse capul.

— Bine, moş Gheorghe, are să vină şi părintele... dacă vrei.

Un oftat greu curmă tăcerea.

— Te doare, moş Gheorghe?

— ...

Ochii moşneagului, îndreptați spre ferestrele luminoase, se umplură de lacrimi.

— ...Am să *ți-o* aduc mai încolo, moş Gheorghe.Odăița în care Olguța

descoperea fructele din livada Oțălencei, după aromă, de cum intra pe uşă, mirosea acum a iod, a eter şi a spirt ars.

— Bună țuică, domnule Deleanu.

— Bătrînă.

— Bună şi bătrîneața la ceva! clipi doctorul. Şi întorcîndu-se către Olguța: *A la vôtre, mademoiselle!*

Olguța îl privi cu ochi de miop şi-şi vîrî din nou nasul în carte, obraz în obraz cu Monica.

— Monica, ai băgat de seamă? Clientul se rade pe frunte! şopti ea, prefăcîndu-se că ceteşte.

Profira ieşi cu tablaua, aruncînd doctorului o privire scîrbită: mîncase toate aperitivele.

— Şi cu ce se delectează, mă rog, domnişoarele? Dacă nu-s indiscret? le întrebă doctorul aşezîndu-se pe divan alături de ele.

— *Les malheurs de Sophie(1),* recită repede Monica, titlul cărții, strîngîndu-se în Olguța.

— Les *malheurs?* A! Nu! Cu-aşa cetitoare trebuie să schimbăm titlul. Eu propun: *Les bonheurs de Sophie(2).*

Spiritual, aspiră aer pe nas. Olguța se încruntă.

— Şi vra să zică, Sofia dumneavoastră e nenorocită? Ia puneți-mă şi pe mine la curent cu nenorocirile ei.

— Cum nu, se oferi Olguța, privindu-l drept în ochi.

— *Vous avez la parole. (3)*

— Sofia noastră, începu Olguța descoperindu-şi fruntea, combativ, era o fetiță ca şi noi...

— Frumoasă, cuminte şi amatoare de poveşti, îi luă doctorul vorba din gură.

— Şi binecrescută, adăugă scurt Olguța.

— Bucuria părinților, încheie doctorul.

— De unde ştii mata?

[1] *Nenorocirile Sophiei,* roman al contesei de Segur (1799—1874) (fr.).

[2] Bucuriile Sophiei (fr.).

[3] Aveți cuvîntul (fr.).

— Aa! Ce nu ştiu eu?! Îmi spune degetul cel mic.

— Daa? Te rog să spui mata degetului cel mic — care? de la mîna stîngă, de la mîna dreapta... sau de la picior?

— Iacătă-l!

Olguța îl privi cu deosebită şi lungă atenție.

— Te rog să-i spui mata că spune minciuni şi drept pedeapsă să-i tai unghia.

Unghiile doctorului erau tăiate — sau, mai exact mîncate — scurt. Numai degetul cel mic al mînii drepte era privilegiat cu prisosință, datorită pesemne unei concepții estetice.

— Ha-ha! Şi de ce spune minciuni, domnişoară?

— Fiindcă Sofia noastră nu era bucuria părinților.

— Nu-mi vine a crede!

— Ascultă mata şi ai să vezi.

— *Je suis tout oreilles. (1)*

— Odată, vine un domn în vizită la părinții Sofiei...

Domnul Deleanu, subit, se aşează pe divan, la picioarele Olguței.

— Sofia tocmai cînta la pian. Ce să facă? Se scoală şi ea să-l primească pe musafir, fiindcă era o fetiță binecrescută. Dar musafirul n-o lăsa în pace. În loc să stea de vorbă cu părinții Sofiei — cum stau oamenii mari — el vorbea cu Sofia...

— Olguța, eu aş propune să ne aşezăm la masă, se amestecă domnul Deleanu.

— N-o aşteptăm pe mama?... Şi-atunci, urmă Olguța îndîrjită, Sofia nu s-a mai putut ține şi i-a spus în față: "Domnule musafir, nu pot să te sufăr: fiindcă te razi pe frunte, fiindcă miroşi ca o farmacie şi fiindcă nu-mi dai pace".

Tăcere gîtuită.

Uşa se deschise. Doamna Deleanu intră cu o prefăcută însuflețire.

[1] Sînt numai urechi (fr.).

— O veste bună: o scrisoare de la Dănuț.

— Ia să văd, sări Olguța.

— Haidem la masă... Ei, cum vă-mpăcați? întrebă doamna Deleanu pe doctor.

— Admirabil! Ne tachinăm deja. Ştiți: *"Qui s'aime se taquine(1)[1]".*

Domnul Deleanu îşi muşcă musteața, strănutînd.

Din plicul deschis se revărsă pe farfuria doamnei Deleanu un teanc de fotografii.

— Dănuț! Uite: Dănuț! se bucură doamna Deleanu.

— Ia să vedem, mamă.

— Tuns! se-ntristă doamna Deleanu, privind cu de-amănuntul fotografia proaspătului licean.

Singur doctorul îşi mînca omleta cu brînză şi verdețuri.

— Mamă, uite: scrie ceva pe dos.

— *"Pentru Monica de la Dănuț",* ceti doamna Deleanu slova caligrafică... Poftim, Monica.

Zugrumată de emoție, Monica şi luă fotografia fără s-o privească, o aşează pe genunchi pipăind-o cu degetele, înghiți, şi-şi trecu şervetul peste obrajii aprinşi.

— *"Pentru papa de la Dănuț".*

— Hei! Ca o ridiche! Căpățînosul tatei!

— Asta-i pentru mine. *"Pentru Olguța de la Dănuț."*

— Mamă, da aceea pentru cine-i?

— *"Pentru moş Gheorghe..."* ceti repede, oprindu-se prea tîrziu, doamna Deleanu.

— Bravo, Dănuț! jubilă Olguța. Eu i-o duc lui moş Gheorghe.

Toți se posomorîră. Numai doctorul zîmbi, clipind cu înțeles către doamna Deleanu.

— Stați, mă rog, interveni el mestecînd. Dați-mi şi mie o fotografie. Nu-s eu prietenul juneții?

1 Cine se iubeşte se tachinează (fr.).

— Poftim omletă, ripostă crunt Olguța îndesînd farfuria înspre el.

— Chiar aşa. Hai să mîncăm, se scutură doamna Deleanu.

— Ce scrie, mamă? Ceteşte scrisoarea.

— *"Dragă mamă, mi-e foarte dor de voi toți, de moş Gheorghe şi de Ali"...*

O pauză lungă.

— Lasă, Alice. Ceteşte fiecare după masă.

Dacă n-ar fi fost doctorul la dejun, omleta s-ar fi întors aşa cum venise, fără ca bucătăreasa să se mire.

— Mamă, eu mă duc la moş Gheorghe să-i duc fotografia, anunță Olguța urmărind cu o privire cruntă pe doctorul care intra în salon.

— Lasă, mai tîrziu, Olguța. Moş Gheorghe-i dus la pădure. Mergi cu tata cînd s-o întoarce.

— Mergi şi tu, papa?

— Nu ți-am promis? Îi facem noi doi o *vizită!*

— Şi ne dăm în scrînciob?

— Vai!

— Şi pe client îl lăsăm acasă, nu?

— Nici vorbă!

— Bravo, papa! respiră Olguța. Nu pot să-l sufăr. Ai văzut cum mănîncă?

Doamna Deleanu întinse Olguței scrisoarea lui Dănuț.

— Ceteşte-o cu Monica. E vorba de nişte gavanoase! cercă ea să zîmbească.

Auzind cuvîntul gavanoase, rostit de doamna Deleanu, Olguța tresări. Luînd-o pe Monica de mînă, se grăbi spre odaia ei, în care nu se făcuse încă foc fiindcă Olguța pretindea că-i prea cald.

Doamna Deleanu începu să plîngă.

— Biata Olguța! dădu din cap domnul Deleanu.

Olguța cetea cu glas tare scrisoarea lui Dănuț; lîngă ea, Monica urmărea cu privirea şirurile neregulate pe care ar fi vrut să le alinte şi să le sărute.

"...Băieții de aici mă *rîd fiindcă vorbesc moldoveneşte. Chiar m-au poreclit «Şoldoveanu» şi «domnul Măi». Mie nu-mi pasă. Numai mi-i ciudă că spun minciuni! Spune şi tu, mamă dragă, dacă-i adevărat că eu spun: «şi*

mai faşi» în loc să spun «ce mai faci?»"...

— Nu-s eu acolo, că v-aş arăta eu *şi mai fac!* se stropşi Olguța la nevăzuții munteni, prigonitori ai lui Dănuț.

— Da nu-i adevărat, Olguța. Dănuț nu spune-aşa! sări şi Monica, aprinsă de mînie.

— Sigur dă nu spune! Da-s proşti muntenii! Ştii, ei îs cam surzi! explică Olguța compătimitoare. Cînd vorbeşti cu un muntean trebuie să țipi, altfel nu te-nțelege. N-ai auzit? Ei nu spun *măi* ca *noi.* Ei țipă: *băăă!*

..."Da nici eu nu m-am lăsat", urmă Dănuț îndărătnic.

— Bravo ție! aprobă Olguța pe neştiute.

Monica primi omagiul.

..."Ieri, cînd intram în clasă, un băiat spunea arătînd pe nişte băieți din altă clasă: «Mă, ei are liber, al dracului!" Atunci eu am sărit şi i-am spus că nu ştie să vorbească româneşte, fiindcă în româneşte subiectul se acordă cu predicatul, ş-atunci trebuia să spuie: ei au liber». *Toți băieții rîdeau* şi *spuneau că el are dreptate, fiindcă eu sînt şoldovean căpățînos. Eu n-am spus nimica"...*

— Foarte rău! dezaprobă Olguța.

— Ce era să facă săracu Dănuț? îl apără Monica.

— Să-i insulte şi să-i bată.

"*...da în ora de română, l-am întrebat pe domnul Ilie Popescu cum se spune. El mi-a dat dreptate. Da eu nu mai pricep nimic! Chiar el spune tot aşa: «Ei are»! Spune tu, mamă dragă, şi-a bătut joc de mine sau nici el nu ştie româneşte?"*

— Ilie Popescu, eşti un prost! Se cunoaşte şi după nume că-i prost; nu-i aşa, Monica?

— De ce, Olguța? El i-a dat dreptate lui Dănuț.

— Nu trebuie să ții cu proştii, Monica. Ei *n-are* dreptate niciodată .

"De cînd m-am tuns mi-i foarte frig. Şi nu ştiu de ce, da mi-i ruşine cu capul gol! Ce-ar mai rîde Olguța să mă vadă aşa!"

— Săracu Buftea! zîmbi Olguța, privind fotografia din mînile Monicăi. Parcă-i dat cu var pe cap!

Olguța reîncepu lectura. Monica nu-şi mai lua ochii de pe fotografie. Asculta şi privea. Dănuț, în uniformă cu pantaloni lungi avea o poziție foarte fotografică: un picior înainte, ca la comanda militărească "pe loc 'paus!"; o mînă voivodal înfiptă în şold, cealaltă, purtătoarea chipiului, atîrnînd țapănă de-a lungul coapsei; capul strîmbat în sus. Surîdea serafic mînei nevăzute a fotografului. Roşi, obrajii Monicăi îşi însuşiră zîmbetul.

Scrisoarea se isprăvea cu următorul post-scriptum: *"...Şi eu am mîncat dulceață din gavanoasele de la Olguța. Bună mai era, mamă dragă! Numai la noi acasă se face aşa bună dulceață!"*

— Bravo, Dănuț! Aşa aş fi scris şi eu.

Olguța admira retorica măiestrie cu care Dănuț îmbinase spovedania jafului dulceților păstrate pentru iarnă, cu slăvirea lor şi măgulirea

păgubaşului — fără să-şi dea seamă că acel "bună mai era, mamă dragă!" departe de a fi un vicleşug, pentru Dănuț era o naivă şi deplină doină.

După împărtăşanie, moş Gheorghe privise lung aburii albăstrii ai fumului de tămîie plutind înfloriți prin odaie. De la o vreme aţipise. Acum dormea cu fața în sus. Brațele-i atîrnau în lături, grele. Şi trupul, şi chipul păstrau parcă întipărirea resemnată a unei răstigniri.

Doamna Deleanu îl veghea, aşezată pe un scăunel alături de laviță, cu coatele sprijinite pe genunchi şi fruntea cufundată în palme.

Veghea şi Oțeleanca. Neîndrăznind să stea jos, subt acelaşi acoperămînt cu doamna Deleanu, şi fiind ostenită de lunga şedere în picioare, îngenunchease în fața icoanelor.

Doctorul, întins pe prispă, la aer curat, cetea un roman franțuzesc, făcînd reflecții specific româneşti.

...Pe cînd era de-o samă cu Olguța, doamna Deleanu căpătase de la moş Gheorghe un dar nepieritor, ca trandafirii Iericonului: zîmbetul copilăriei. Fără de moş Gheorghe nu l-ar fi cunoscut. Nu doar că n-o iubeau părinții! Dar mama doamnei Deleanu, greu zdruncinată de la naştere, trăise mai mult prin străinătate. Venirile ei acasă — din ce în ce mai rare — nu aduceau decît o față mai istovită, un zîmbet mai chinuit şi o poruncă de *linişte* sfătuită de doctori şi rostită de Fița Elencu în fața mormanelor de jucării proaspăt aduse. Conu Costache Dumşa, prins de viața politică, dezmierda distrat, uneori numai — ş-atunci c-un oftat de mîhnire — capul fetiței timide cu care avea să i se stingă numele. În schimb, străjeri neclintiți ai copilăriei ei în căminul părintesc, fuseseră ochii Fiței Elencu, verzi, ca un mucegai nimicitor al oricărei frăgezimi. Mai tîrziu, dascăli şi guvernante, tot subt diriguirea Fiței Elencu, o învățară să fie bătrînă la minte, deşteaptă, posomorîtă şi savantă şi în alte limbi decît cea românească.

Moş Gheorghe-i ținuse loc de mamă şi bunic. El alungase tot atîtea lacrimi pe cît deşteptase zîmbete şi-nviorări pe chipul palid al feței istovite de învățătură şi singurătate.

Şi ea fusese odată "duduița moşului". Acum era Olguța... Şi moşul copilăriei lor se ducea...

Degetele doamnei Deleanu mîngîiară uşor părul alb al moşneagului.

Alte amintiri, de mai tîrziu, înlocuiră pe-ale copilăriei; şi acestea tot de moş Gheorghe legate şi de căsuța lui.

...Fița Elencu prinsese la Iaşi — era mult de-atunci — o scrisoare de dragoste de la tînărul Iorgu Deleanu, profesorul de filozofie al nepoatei sale.

— Ce-i asta, Alice? întrebase ea cu scrisoarea în mînă şi un zîmbet oțețit în ochi.

Inima nepoatei simțise greutatea întregei planete.

— Ia să vedem noi ce-a scris *domnul profesor,* începuse Fița Elencu aşezîndu-se într-un fotoliu... *"Draga mea Alice"* Bre, bre!... Vra să zică, scumpa mea nepoată, un slugoi, un Deleanu oarecare, are cutezanța să

te tutuiască pe *tine,* odraslă de neam boieresc! Frumos! Tare frumos! Ştii tu, fetiţo, pentru ce-s făcute bicele?... Nu ştii. Ei, să te-nveţe mătuşă-ta, că-i mai bătrînă. Bicele, dragă nepoată, sînt făcute pentru tălpile groase, ca să le facă mai subţiri... şi mai simţitoare. Şi cum mai spune? *"Dragă!"* Un *adiectiv* foarte necuviincios!... Şi ce mai spune? *"Mea!"* Cum se poate! Nu-ţi pare ţie, scumpa *mea* nepoată, că acest posesiv nesăbuit porneşte dintr-o minte cu totul smintită? Că altfel nu-i cu putinţă să îndrăznească un fecior de robi să fure un cuvînt aşa de boieresc!... Mata, fetiţo, încheiase Fiţa păturind scrisoarea ca pe un document de mare preţ, ai să mergi cu mine la ţară, şi acolo am să-ţi spun eu "draga mea Alice" pînă ce ti-i sătura de dragoste, ca să nu mai simţi nevoia să ţi-o spună slugile.

Fiţa se ţinuse de cuvînt aşa de vertiginos, încît tînărul Iorgu Deleanu găsise numai o uşă închisă în casa unde preda lecţii de filozofie. Pe cînd nepoata Fiţei învăţa la Medeleni să-şi stăpînească lacrimile subt atenta priveghere a ochilor verzi, tînărul Iorgu Deleanu le lăsă să curgă în voie, la Iaşi, căpătînd bile din ce în ce mai roşii la examenele de drept.

Într-o bună zi, vine la curte mama Anica, nevasta lui moş Gheorghe.

— Sărut mîna, duduie, oftase ea ca să-şi ascundă zîmbetul, o căzut la pat moşneagul.

Fără să mai aştepte încuviinţarea Fiţei, "duduiţa moşului" pornise într-un suflet. Moş Gheorghe o întîmpinase — mohorît de vesel ce era — în tindă.

În loc de boală — tînărul Iorgu Deleanu.

Moş Gheorghe ştia bine cine-i şi ce poate Fiţa Elencu. Totuşi nu pregetase.

O după amiază întreagă, Moş Gheorghe şi mama Anica pîndiseră pe geam pentru fericirea de la spatele lor. O noapte întreagă dormiseră pe prispă, fiindcă în odăiţa lor dormea somn fericit, somn tineresc "dragul duduiţei".

...Cresc uneori în faţa caselor copilăriei masivi şi blînzi stejari, al căror zvon de frunze, al căror cor de cuiburi, cu zilele şi anii tot mai scump îţi este, fiindcă în frunză şi în cuiburi trăiesc şi cîntă amintiri şi fiindcă umbra lor e dulce ca o dragoste. Şi dacă se întîmplă ca securea să-i abată, căderea lor e-o prăbuşire de trecut, şi golul lipsei lor vaier de jale.

În tăcerea odăiţei nu s-auzea decît suflarea hurducată şi şuierătoare a lui moş Gheorghe. Cu hîrşcăit de ferestrău, moartea dobora un blînd stejar.

Doamna Deleanu plîngea.

Oţăleanca se închina la icoane.

Cînd povestea sau cînd pleda, domnul Deleanu era stăpînit de un zbucium meridional care-l făcea să nu-şi găsească astîmpăr. Odată, la Curtea cu juri, înfierbîntat de oratorie şi de întreruperi, părăsise, încetul cu încetul, *banca apărării;* şi începuse să înainteze... Ajunsese în mijlocul sălii, între acuzat şi juraţi.

Fără să-şi dea seama, valsa mereu, înaintînd spre masa Curții, pînă cînd preşedintele sunase clopoțelul:

— Domnule avocat, îmi permiteți să chem aprodul să mute masa Curții... ca să aveți loc!

— Mă iertați, domnule preşedinte, replicase domnul Deleanu, oprindu-se. Adevărul te poartă înainte, ca un asalt spre dreptate. Mulțumesc onoratei curți că m-a trimes la timp îndărăt.

De astă dată, subiectul povestirei era în cel mai desăvîrşit acord cu temperamentul povestitorului. Isprăvile celor "trei muşchetari" nu erau numai povestite, ci şi redate prin gest şi atitudine. Spada neînvinsă a lui "d'Artagnan", redusă la proporțiile pitice ale coupe-papier-ului de pe birou, doborîse atîția guarzi de-ai cardinalului Richelieu, încît domnul Deleanu, cînd înainta, de bună credință, dădea la o parte cu piciorul imaginare cadavre. *Coupe-papier*-ul nu mai avea pic de praf: după fiecare duel, domnul Deleanu îl şterge a de sînge.

Abat-jour-ul lămpii, răsturnat pe covor, arăta că slujise de fetru ceremonioaselor saluturi schimbate între bravii Athos, Porthos, Aramis şi al patrulea muşchetar al treimei: gasconul d'Artagnan.

Ceaşca de cafea neagră era mînjită pe dinăuntru de drojdie, fiindcă — deşi golită de pe la mijlocul povestirei — domnul Deleanu o răsturna pe gît, muşchetăreşte, sorbind din ea închipuirea acelor savuroase vinuri care răscumpărau — în scurtele popasuri — truda şi încercările celor patru bravi.

Monica şi Olguța aveau mişcări de rîndunele, urmărind zigzagurile povestitorului prin larga încăpere.

— ...Porthos îi vede, da ce-i pasă lui de patru-cinci-şase guarzi de-ai şnapanului de cardinal! C-un brînci numai, răstoarnă cal cu călăreț cu tot...

Un scaun căzu trosnind.

— ...înşfacă pe călăreț...

Cea mai nimerită întruchipare a călărețului cardinalicesc era statuia justiției cu balanțele veşnic strîmbe. Domnul Deleanu înşfacă justiția de bronz.

— ...şi-ncepe să facă mulineuri: trei guarzi cad morți, doi răniți, ceilalți fug.

Ultimul guard — Justiția — căzu din greu pe covor, în aplauzele Olguței. Caritabilă, Monica ridică Justiția punînd-o la locul ei pe birou.

Ca un "Hristos a înviat" rostit de preot şi apoi de mii de guri, roşeața soarelui — din nor în nor, din zare în zare — iluminase cerul.

Ograda casei lui moş Gheorghe, încetul cu încetul se umpluse de țărani. Veniseră să afle veşti despre cel mai bătrîn şi cel mai bun dintre ei. Unii şedeau jos la pămînt, alții pe prispă, alții în picioare, tăcuți şi solemni ca la moartea unui voievod.

Moş Gheorghe deschise ochii: erau turburi. Îi închise iar. O luptă fără trupuri se încinse în tăcerea odăiței... Moş Gheorghe deschise din nou

ochii. Gîndurile se mişcau anevoie ca nişte care troienite prin nebulosul îngheț al iernii.

Doctorul îi luă pulsul. Întîlnind chipul străin, ochii lui moş Gheorghe se înturnară. Privi prin încăpere... o recunoscu... Începu să caute... Ochii doamnei Deleanu întîlniră privirile muribundului.

Doamna Deleanu îşi trecu mîna peste frunte: uitase.

— Du-te acasă, şopti ea Oțălencei. făcîndu-i semn să se apropie, şi ad-o pe Olguța.

Cu multă trudă, moş Gheorghe îşi urni capul din loc: aplecîndu-şi-l sărută mîna doamnei Deleanu.

Alexandre Dumas scrisese aventurile celor trei muşchetari; domnul Deleanu le istorisea prin viu grai. Pornind poate de la adagiul juridic: *"La plume est serve, la parole est libre(1)"* — povestitorul imensifica romantismul romancierului. Domnul Deleanu nu mai era avocatul Iorgu Deleanu, ci al cincilea muşchetar inedit: verbalul viteaz Tartarin de Tarascon.

Aşa că muşchetarii luptau cu oştiri întregi pe care, fireşte, le biruiau neglijent. În plin galop, Porthos smulgea buchete de stejari — sau alți giganți vegetali — pe care le arunca în capetele urmăritorilor, fără ca armăsarul de subt el — de cea mai romantică rasă — să bage de seamă adaosul miilor de kilograme.

D'Artagnan trecea singur prin rîndurile duşmane — ca Isus pe valurile mării — împărțind în dreapta şi-n stînga trăsnete de spadă şi interjecții româneşti.

Iar cînd toți patru muşchetari luptau delaolaltă, vîntul celor patru spade dezrădăcina pădurile. Dacă *şnapanul* de Richelieu ar fi fost mai practic, ar fi apelat la patriotismul muşchetarilor în loc să-i prigonească. Şi muşchetarii — *flamberge au vent(2)* — ar fi făcut mulineuri din zori şi pînă-n seară, purtînd astfel cu vîntul galic al spadelor toate corăbiile Franței pe mări şi oceane...

De-acum înainte, haiducii naționali aveau serioşi rivali în stima Olguței.

[1] Condeiul este sclav, cuvîntul este liber (fr.)

[2] Cu panaşul fluturînd în vînt (fr.).

Anica bătu de cîteva ori în uşă. Neprimind nici un răspuns, intră.

— ...O lovitură la stînga: bang! Adversarul o parase...

Olguța se încruntă: palpita.

— ...O lovitură la dreapta... Ce vrei? întrebă d'Artagnan dînd cu ochii de Anica.

— Afară! țipă Olguța. Spune, papa.

— Adversarul era chiar Athos?

— Eeei!

Anica nu-şi lua ochii de la domnul Deleanu care urma aprins

povestirea. Văzînd că nu-i luată în samă, înaintă spre birou.

— A trimes cuconița după duduia Olguța.

— ...Adversarul lui Porthos era chiar Aramis!

— Aaa!

— Lui moş Gheorghe-i rău de tot, vorbi tare Anica.

— Ce-ai spus? sări Olguța.

Anica fugise. Olguța se uită la domnul Deleanu cu fruntea încrețită.

— Ce-a spus, papa?

Domnul Deleanu, trezit, cuprinse cu palmele capul Olguței, strîns de tot, sărutîndu-l pe frunte. Olguța clipi, se smunci, deschise uşa şi o rupse la fugă.

Văzînd-o pe Olguța, țăranii din ogradă se descoperiră ridicîndu-se în picioare. Olguța trecu în goană printre ei, privindu-i zăpăcită.

— Moş Gheorghe! țipă ea din tindă, gîfîind.

Oțăleanca intră după ea. Doamna Deleanu şi doctorul se ridicară în picioare. Olguța se uită cînd la unul, cînd la altul, fără să primească nici un răspuns.

În vîrful picioarelor intrară domnul Deleanu, Monica şi Anica. Tinda se umpluse de capete. Toți tăceau apăsător.

Obrajii Olguței albiră. Se apropie de laviță, privindu-l pe Moş Gheorghe cu spaimă şi neîncredere. Moş Gheorghe nu mai putea nici să-i vorbească, nici să-i zîmbească. Abia o zărea poate — cu aburul de suflet rătăcit în ochi.

— Moş Gheorghe, nu tragi din lulea? îl întrebă Olguța tainic, aplecîndu-se asupra lui ca să n-o audă nimeni.

Pleoapele moşneagului se zbătură pe albul ochilor. Olguța luă luleaua de pe masa cu bucoavne. Toți se fereau din calea ei. Aşează luleaua în mîna lui moş Gheorghe, zăbovind îndelung cu mînuța ei rece pe înghețul degetelor albe.

Se duse din nou la masa cu bucoavne, luă cutia cu chibrituri, se apropie de laviță. Aprinse chibritul. Luleaua căzu din degetele țapene... Chibritul ardea pîlpîind în mînuța tremurătoare.

Oțăleanca întinse lumînarea şi o aprinse de la chibritul pe sfîrşite, stingînd totodată flacăra care ardea degetele Olguței.

— Dumnezeu să-l ierte!

— Pentru ce? întrebă rugîndu-se Olguța, cu o sfîşietoare duioşie.

Dar toți plecară capetele.

Şi icoanele din părete tăceau severe.

O amiază rece, cu cerul îmbătrînit de nouri suri.

Deasupra satului suna clopotul, amintind cerului depărtat intrarea în pămînt a unui om. Pe ulița cea mare şi prin fața ogrăzilor nu se vedea țipenie de om în vrîstă; numai copii de cei mărunți care vorbesc cu gîzele, se sfădesc eu vrăbiile şi se supără pe copaci. Satul părea al copiilor.

La cimitir, sătenii cu capetele plecate îndărătul familiei Deleanu ascultau clopotul jalnic.

Cînd începuse slujba la mormînt, Olguța se descoperise. Pletele ei negre fluturaseră în vîntul aspru laolaltă cu pletele flăcărilor şi-ale moşnegilor.

Preotul era bătrîn. Cimitirul, blînd. Vorbele slujbei semănau cu-acele amuțite în bucoavnele căsuței deşarte.

"Moş Gheorghe, unde eşti?"

— Fie-i țărîna uşoară.

Şi deasupra mormîntului țăranii adînciră crucea de stejar.

Dacă ar fi văzut moş Gheorghe ochii duduiței lui, încercănați ca niciodată şi pironiți fără de lacrimi asupra mormîntului — "Aici-s, duduița moşului" — privirea lor l-ar fi împovărat mai greu decît țărîna umedă care-l pecetluise între morți.

Îndărătul caselor boiereşti începuse praznicul de pomenire pregătit de doamna Deleanu după datini.

Cu mîna ei, Olguța vărsă din cană în ulciorul fiecăruia. Doamna Deleanu şi Monica împărțeau paharele cu rachiu de pe tablaua purtată de Oțăleanca.

Anica, Profira şi Safta — bucătăreasa oamenilor de pe moşie — aduceau felurile de bucate.

Sfiala posomorîtă adusă de la cimitir nu ținu mult. Mai întăi vorbiră amintirile bătrînilor. Pe urmă izbucniră glumele tinerilor: la început în şoaptă, la ureche, apoi fățiş. Rachiul, supa fierbinte şi privelişte bunătăților calde întețiră voioşia.

Olguța se încruntă. O vorbă aprigă îi aprinse ochii... dar porni spre casă, strîngîndu-şi buzele uscate. În fața scărilor se opri, ca alungată de cineva. Se îndreptă spre grajd. Acolo nimeni nu rîdea...

...Acolo, pe capra trăsurii neclintite, fără de cai, fără de hățuri, un copil plîngea cu mînile pe ochi.

Şi dumnezeul minunatelor poveşti nici nu trimese îngeri să se-nhame zburători; nici nu cuprinse de la spate pumnii uzi, dîndu-le hățuri, nici nu şopti c-un zîmbet blînd:

"Mînă mata, duduiță".

— Stai jos, părinte.

Vîrînd mîna subt rasă, preotul scoase la iveală un plic.

— Cucoane Iorgule, acum doi ani, moş Gheorghe — Dumnezeu să-l ierte — mi-o încredințat o hîrtie pentru domnia-ta. Iacăt-o.

Domnul Deleanu luă plicul de pînză cu peceți roşii. Pe-o față de coală, mîna lui moş Gheorghe aşternuse tremurătoare chirilice. După o scurtă aruncătură de ochi, domnul Deleanu se uită la preot.

— Părinte, eu am cam uitat slova asta. Fii bun şi ceteşte.

Preotul îşi puse ochelarii şi dădu glas voințelor din urmă ale celui dus. Începea moş Gheorghe, luîndu-şi rămas bun de la stăpînii săi şi mulțumindu-le pentru pînea care o mîncase la casa lor şi pentru bunătatea cu care-l învredniciseră. Apoi arăta întrebuințarea ce roagă să se dea banilor pe care i-a agonisit. Apoi:

..."Eu Gheorghe Iernilă, las cu limbă de moarte casa şi gospodăria me copiilor lui cuconu Iorgu Deleanu, adicătelea, duduii Olguța şi lui cuconaşu Dănuț. Sî li hie casa şi pămîntul mieu loc de gioacă după moartea me precum le-o fost şi cît am trăit. Iară sipetul brăşovenesc, ce am dar de la răposatul cuconu Costache Dumşa, îl lăs cu tot ce-i în el duduii Olguța. Am adunat în sipet oleacă de zestre, din munca me, pentru duduia Olguța. Şi vă roagă moşu cu plecăciune şi supunere să faceți duduii Olguța haină de mireasă din mătasurile adunate în sipet. Că dacă n-am avut eu parte s-o văd mireasă, măcar de-atîta bucurie să am parte, că mult am iubit-o"...

Între timp, doamna Deleanu intrase în birou căutînd-o pe Olguța. Vorbele testamentului se îmbinau în mintea ei cu dialoguri din alți ani, lămurindu-le.

"Cît, moş Gheorghe, că-i bun şi ieftin."

"Ba mătasă, sărut mîna, că-i scumpă şi frumoasă".

"Şi pentru ce, moş Gheorghe? Că doar fată de măritat n-ai?"

"Sî hie! Ştie el moşu!"

"Şi mi-i iertat mie, ca slugă veche a neamului dumneavoastră şi ca om bătrîn, să ridic ochii la stăpîna me, duduia Olguța, şi să zic: «Duduita moşului, să nu-ți hie ruşine să primeşti năstre de la o slugă, că munca şi dragostea îs sfințite chiar de Domnul nostru Dumnezeu»" ...

Numai doamna Deleanu ştia — din întîmplare — că Olguța îmbrăcase într-ascuns rochița de doliu a Monicăi pentru înmormîntarea slugei careşi închinase munca anilor din urmă unei albe rochii de mireasă.

Noaptea de toamnă era umedă şi amară, ca izgonită din fundul unui ocean.

Pe peronul gării, doamna Deleanu, domnul Deleanu şi fetițele, strînşi în jurul geamandanelor, şedeau tăcuți ca o familie de emigranți.

Trenul intră în stație cu o întîrziere de un ceas. Se suiră repede. Pe coridorul neluminat un glas bărbătesc întrebă căscînd:

— Ce gară mai e şi asta, domnule? Cînd dracu o să mai ajungem cuatîta stat pe loc!

Olguța strînse pumnii.

Gornița sună scurt. Trenul porni din anonima gară a vacanțelor sure oraşele cu nume atît de cunoscute.

Ionel Teodoreanu

La Medeleni

Vol.2 şi 3

Drumuri

Partea întîia

1

SFÎRŞITUL UNUI AN ŞCOLAR

Deşi plină de şcolari, vasta clădire a Liceului Lazăr din Bucureşti amuțise. Din ea nu s-auzeau decît zvonurile de-afară: gemătul lung al tramvaielor; vociferările ritmice ale oltenilor cu zarzavaturi, fructe şi cărbuni; şi în răstimpuri, prin flacăra albă a verii, corul crud şi anarhic al vrăbiilor din Cişmigiu.

Mai bine de cinci sute de peniți porniseră cruciada ultimelor teze ale anului, alungate de aceeaşi teroare — corigența sau repetența — călăuzite de acelaşi fanatism: cucerirea vacanței fără de griji.

În toate clasele, mirosul acid al cernelii stăpînea — mai presus de celelalte — ca prezența unui destin. De pe catedre, dominînd şirurile spinărilor aplecate, zeii didactici — îndeobşte sluți, neraşi, cu ochelari călări pe triste nasuri — aveau expresia enigmatică a zeilor autentici.

Fițuicile circulau pe subt pupitre, se tupilau subt sugătorile imprimate cu tabla înmulțirii, pîndeau subt filele caietelor liniate şi emoționate — agere şi clandestine ca şopîrlele — răsărind dintr-o manşetă cu inscripții microscopice, din crăpăturile atavice ale băncilor sau din alte tainițe intime. Cînd şi cînd, uşa vreunei clase se deschidea cu o încetineală leşinată şi se închidea patetic, izgonind pe coridor un mic Oedip în uniformă, prins cu fițuica în caiet, cu cartea pe genunchi sau aplecat famelic pe caietul vecinului. Şi corul antic al tăcerii murmura-n urechile urechite în prezent şi viitor: "Repetent... repetent... repetent..."

Alteori, o uşă izbucnea în lături şi se-nchidea pocnind ca un aplauz formidabil, făcînd loc şcolarului palid de emoție, care cu gestul scenic al *Damei cu camelii,* ținea pe față batista copios carminată cu sîngele unei sticluțe de cerneală roşie...

Clasa VII-a modernă analiza poezia *Melancolie — "Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă, prin care trece albă regina nopții moartă"* — cu o viteză păgubitoare în primul rînd ortografiei, călcată la toate virajurile gramaticale, ca o

vulgară găină sau gîscă pe şosea.

Tinerii comentatori ai melancoliei eminesciene se desfătau ca la lectura unor stihuri de Topîrceanu, rezervîndu-şi masca melancoliei pentru tezele ştiinţifice, îndeosebi pentru cea de la matematici.

Profesorul de literatură se uita pe fereastră fredonînd mintal o arie din *Văduva veselă.* Purta o lavalieră la fel cu a lui Maximilian din *Fire de artist,* şi avea numai douăzeci şi şase de ani. Pe bulevard treceau cu paşi dănţuitori fete cu bluze de vară... şi pe caiete *"regina nopţii moartă".*

"Dan Deleanu,
cl. VII-a m."

Iscălitura din josul paginei scrisă în cursive torenţiale, era abia schiţată, ca pe recipisa unei telegrame urgente.

Dănuţ se uită la ceasul-brăţară, descoperindu-l cu o bruscă mişcare a braţului: unghiul drept al minutarelor arăta trei jumătate. Se aplecă la urechea camaradului de bancă.

— Mircea...

— ...? clipiră ochii bruni, smulgîndu-se din decorul nocturn al *Melancoliei* cu un reflex de lună şi o iluminare parcă.

— ...eu plec. Ia-mi tu geanta. Ne întîlnim acasă.

— Nu m-aştepţi? se alarmă Mircea, întorcînd condeiul.

— Nu pot. Nu mai pot. Vreau să ştiu tot. Să se sfîrşească odată.

— Cum? Te duci acolo?

— Da.

— Şi scrisoarea?

— Rupe-o.

— ...? Asta nu! Eu o duc.

— Am spus nu.

— Dan!

— Nu te-amesteca.

— Dan, te-ai jurat! se încruntă Mircea cu ochi serioşi şi o subită roşeaţă în obraji.

— Am să-mi calc jurămîntul... Nu te uita aşa!... Tu... "n-ai iubit", continuă în gînd Dănuţ, intimidat şi exasperat de dispreţul ironic al camaradului său.

— Pentru o astfel de *femeie?*

— Mircea!

— Ssst! şuşuiră glasuri indignate.

Izbind pupitrul şi aruncînd o privire de sfidare întregei clase, Dănuţ se ridică din bancă, spătos, zvelt şi ondulat în uşoara uniformă de camgar. Înaintă spre catedră, febril, urmărit de priviri nedumerite: Dănuţ era printre premianţii clasei. Şi e o axiomă pentru orice elev bun că o oră e cu totul neîndestulătoare pentru întocmirea unei teze destinate notelor majore, mai ales la română unde "scrii tot ce-ţi trece prin cap".

— Ai şi isprăvit, Deleanu? întrebă profesorul, ritmîndu-şi întrebarea şi gestul — din distracţie — pe aria de operetă fredonată pînă atunci.

— Da, domnule profesor.

Aruncă spre uşă o privire semnificativă.

— Cum s-ar zice: *"veni, vidi, vici..."* intonă profesorul cu familiaritatea cantabilă a chelnerilor de berărie cînd se avîntă plesnind din şervet, c-un "vine, vineeee..."

— Hî! zîmbi Dănuţ condescendent.

— Ce zici, Deleanu, despre Eminescu al nostru? Genial poet: ai? Are un ce aparte...

Dănuţ strînse pumnii cu o vigoare sportivă.

— Îmi permiteţi să plec, domnule profesor... Ştiţi, căldurile! răsuflă el, trecîndu-şi batista peste faţa năduşită glacial.

— Poftim, poftim.

Dănuţ se înclină scurt şi se smunci spre uşă, lăsînd în urmă-i plutirea de parfum turburătoare şi impudică a adolescenţilor impregnaţi de intimitatea unei femei cochete.

Profesorul aspiră cu nări viguroase parfumul evocator şi, netezîndu-şi mustăcioara cu un deget, începu să fredoneze o arie din *Fetiţa dulce.* Totodată deschise caietul zvîrlit pe marginea catedrei şi, aruncînd o privire distrată pe teza indescifrabilă — cu satisfacţia înduioşată a chefliilor care nu se uită la bacşiş — puse un zece apăsat cu creion roşu, notă care ignora şi conţinutul tezei, şi *Melancolia,* dar care aplauda superlativ pulpele grăsune şi *dessous*-urile roze ale Floricăi Florescu în *Fetiţa dulce.*

"Mircea Balmuş,
Cl. VII-a m."

Toată revolta lui Mircea se descarcă în iscălitura aruncată în mijlocul filei, subt teza neisprăvită, făcînd, alături de corectitudinea fină a rîndurilor de mai sus, efectul dezordonat al trăsnetului într-un impecabil parc englezesc.

— Şi dumneata, Balmuş? Ce-aţi păţit azi? se minună profesorul, consultîndu-şi ceasul.

— Sînt cam indispus, domnule profesor, răspunse Mircea aşezîndu-şi teza sacrificată peste teza lui Dănuţ.

Trecu în goana mare prin coridorul pustiu. Coborî scările, vîrtej. Îl ajunse pe Dănuţ dincolo de bulevard.

— Dan! Dan!

— Ce *mai* vrei?

— ... Eşti supărat pe *mine!*

Se priviră ochi în ochi. Dănuţ sfida.

Ceva mai înalt şi mult mai voinic decît Mircea şi decît toţi camarazii lui — chiar decît repetenţii mustăcioşi — Dănuţ avea în schimb o faţă copilăroasă, cu toate că în jurul ochilor i se inelau, viorii, cearcănele dragostii. Izgonită din trup, copilăria stăruia delicat în rotunjimea lină a obrajilor, în puritatea feminină a bărbiei şi a gîtului, şi în entuziasmul fraged al mîniei cu reflexe de violetă pe fruntea cu o vînă răzvrătită. Mişcările sportive şi conturul hotărît al trupului îi dădeau o energie aparentă, atenuată, dacă nu dezminţită, de dulceaţa molatecă a ochilor castanii. Roşeaţa mînilor se învecina cu izbucnirea lacrimilor pe obrajii

lui Dan — încă Dănuț.

— Ascultă, Mircea, începu el îndoindu-şi cu un gest familiar liceenilor cozorocul chipiului; Adina, orice s-ar întîmpla, şi orice-ai gîndi *tu,* nu-i o *femeie. Bonjour.*

Cotind pe o stradă laterală se îndepărtă cu paşi elastici, întrecînd pe rînd pe toți trecătorii.

"Asta înseamnă că eu sînt un măgar!" monologă Mircea.

Un tramvai, venind dinspre Cotroceni, se opri la halta apropiată. Mircea se repezi într-acolo. C-un picior pe scară şovăi. Întoarse capul în direcția lui Dănuț. Îi zări mersul aplecat şi nervos ca şi scrisul.

"Du-te cu tramvaiul; du-te cu tramvaiul", şoptea îndîrjită demnitatea lui Mircea.

Totuşi, numai demnitatea lui luă tramvaiul. El se luă după Dănuț, săltînd cele două genți şcolare care-i împovărau brațul.

"Ca un hamal!" se batjocori singur ştergîndu-şi cu podul palmei broboanele de năduşeală.

"Aşa îți *trebuie",* gîndi el, întrebuințînd pronumele la persoana doua, ca şi cum în felul acesta ar fi stabilit o distanță între Mircea Balmuş, care se lăsa jignit fără să reacționeze, şi glasul critic care, neatîrnat, înfiera această nedemnitate.

Arşița se abătuse ca o migrenă colectivă asupra trecătorilor congestionați şi lenți. Cînii scoteau limba; oamenii batistele. Pe acoperişul caselor s-ar fi putut prăji cafeaua.

Soarele ardea atît de intens încît pierise, alb, ca un viscol, în cerul scînteietor.

Bucureştiul aştepta noaptea ca o ploaie.

Vioiciunea agresivă a lui Dănuț şi graba lui Mircea după el, contrastau atît de categoric cu ritmul lînced al străzii, încît un trecător triplat de pîntec, cu un carton de înghețată într-o mînă, umbrela deschisă în cealaltă şi o popească batistă atîrnată de guler ca o bavetă, se întoarse după ei, exclamînd suav:

— Oh! Tinerețe! Tinerețe!...

*

Zărind vitraliul albastru al vestibulului, Dănuț începu să alerge de-a binelea. Smunci în lături portița de fier. Cînele îl cunoştea. Îl cunoştea şi băcanul de peste drum.

— Asta-i ăl dă inimă! Hă-hă!

La auzul epitetului aruncat în gura mare, ca o exclamație la teatru, din galerie, Mircea nu îndrăzni să treacă prin fața băcăniei. Se opri pe loc, profund umilit.

Dănuț sună autoritar, lung, privind duşmănos tăblița de metal înşurubată în zid, deasupra cutiei de scrisori.

MICHEL STEPHANO
Căpitan din Marina Comercială

Tăblița aceasta îi amintea sarcastic ziua şi clipa cea mai încîntătoare a vieții lui... Luase premiul întîi la concursul de patinaj, subt ochii Adinei, în aclamațiile

frenetice ale Liceului Lazăr. O după-amiază întreagă patinaseră împreună, înfruntînd viscolul. Spre sară o întovărăşise acasă, călăuzind-o cu braţul în jurul mijlocului prin troienile viforoase.

În faţa uşii, Dănuţ se descoperise ceremonios.

— *Je vous baise les mains, madame*[1].

— *Comment? Vous n'entrez pas, cher monsieur?*[2]

Îi venise să fugă cu fericirea inimii lui... Atunci zărise, la lumina becului electric, tăbliţa. Şoptise, cu ochii plecaţi şi glasul răguşit.

— *J'ai peur, madame, de déranger monsieur votre mari!*[3]

— *Mais je suis seule, mon petit page... Il est à l'étranger*[4].

Dănuţ ameţise, îngropat parcă subt trandafiri. Toţi fulgii ninsorii oglindeau sclipirea dinţilor mărunţi.

Intrase...

Acum aştepta.

Şi-i venea să smulgă şi să calce în picioare tinicheaua tutelară a acestui ridicol Michel Stephano *"qui était toujours à l'étranger*[5].

Sună din nou: ascuţită vibraţie a soneriei. Nici un răspuns. Bătu cu pumnul în lemnul uşii, apoi în geamuri. Parcă se zărea o mişcare printre perdeluţele uşii din faţă. Uitîndu-se mai bine, nu zări nimic, apoi zări oglindindu-se în geamuri — holbată diform de curiozitate — figura băcanului şi, faţă în faţă, umilitoare, uniforma lui de licean.

Scutură clanţa, aprig, ca pe o mînă sensibilă. Nimic. Casa cu storurile trase era mută, închisă, ostilă.

În goana mare înconjură faţada şi intră prin atenanse. Îl întîmpină brusc, răsărind de după bufet, pe jumătate speriată, pe jumătate cochetă şi zîmbitoare, Aneta. Îşi friza cu degetele neliniştite, cînd danteluţele şorţului, cînd şuviţele bretonului.

— Nu-i acasă, domnişorule: plecă la Sinaia.

Dănuţ se făcu palid.

— A plecat?

— Da, domnişorule.

— Nu se poate... Minţi. De ce nu mi-ai deschis?

— Dormeam, domnişorule.

— Minţi. Ce-i acolo? Pentru cine? vociferă Dănuţ, arătînd cu degetul pe bufet portocalele tăiate alături de două pahare aburite.

— Pentru mine, domnişorule. Mă jur, na! Să nu mai ajung... Dacă ţi-e poftă răcoreşte-te c-o *lemonată.*

— Aneta!

— Zău, domnişorule!

— Minţi! Am să-ţi arăt că minţi. Toţi spuneţi minciuni, numai minciuni...

---

1 Sărut mîinile, doamnă (fr.).

2 Cum? Nu intraţi, dragă domnule? (Fr.)

3 Mi-e teamă, doamnă, să nu-l deranjez pe soţul dumneavoastră! (Fr.)

4 Dar sînt singură, micuţul meu paj... El este în străinătate (fr.).

5 ...care era mereu în străinătate (fr.)

— Stai, domnişorule. Nu se poate... e închis, gîngăvi Aneta, aşezîndu-se energic în faţa uşii.

Dănuţ o apucă de umăr vroind s-o înlăture. Aneta îl cuprinse de mijloc, înnodîndu-l cu braţele, lipindu-şi obrazul de faţa lui. Se scutură, dar braţele ei îl strîngeau din răsputeri.

— Ce-i asta?!... Vai, Dănuţ! *Avec les bonnes! Oh! mon petit!*

Aneta îşi frămînta şorţul, legănîndu-se uşor din şolduri, în atitudinea clasică a subretelor de operetă surprinse de stăpînele lor umblîndu-le la pudră.

— Asta-i o infamie! gemu Dănuţ, smulgînd de gulerul tunicii, sufocat. Vreau să-ţi vorbesc.

— Poftim.

— În faţa Anetei!!

— Aneta, du-te afară.

Dănuţ se aşează pe un scaun de lîngă masă, cu mîna pe frunte.

— Te rog, descopere-te!

Lovind cu podul palmei în cozoroc îşi aruncă jos chipiul şi, înfrînt de căldură, de alergătură şi de atîtea emoţii, îşi lăsă braţele pe masă şi capul pe braţe aşteptînd dezlegarea tuturor nenorocirilor.

În liniştea bruscă, muştele încleiate pe spirala atîrnată de lampă murmurau cu o surdă frenezie.

Adina Stephano îşi pături una peste alta aripile chimonoului brodat cu crizanteme ruginii, acoperindu-şi trupul gol şi bătăile inimii.

Deşi abia lunecase din aprigi dezmierdări, era proaspătă şi luminoasă ca o mandarină descojită. Părea pulverizat cu ilarităţi de aur vaporos chipul roz, cu nasul mic şi ştrengăreşte cîrn, şi buza cea de sus tot cîrnă, şi părul roş şi-atît de creţ, încît Dănuţ spunea că graseiază ca şi glasul.

Era mică: abia întrecea umărul lui Dănuţ, cu tocuri cu tot, dar prea vivace pentru a da răgaz ochiului să o cuprindă. Şi avea ochii miraţi, de mari ce erau, verzi, umezi, răcoroşi.

Aruncă o privire asupra lui Dănuţ: niciodată nu-l văzuse în uniformă. Îşi culcase fruntea pe braţe ca un şcolar furat de somn pe cînd îşi face lecţia. Capul aplecat — numai reliefuri castanii — descoperea curba inocentă a gîtului şi o gropiţă împrejmuită de vîrtejurile părului.

Se aplecă asupra lui. O sărutare, castă la început, stărui, înfrigurînd spinarea aplecată. Dănuţ se scutură. Adina se dezlipi, privind cu capul aplecat pe o parte, urma roşie, ca o veveriţă gata să culeagă încă o alună, dar speriată şi desfătată de picurul celor care cad... Se răzgîndi. Îşi strînse din nou chimonoul desfăcut. Întîlnind oglinda bufetului se aplecă, întinzînd buzele, ciufulindu-şi părul pe tîmple, pieptănîndu-şi sprîncenele, cu gesturi iuţi, mărunte, mandolinate parcă.

Obrajii lui Dănuţ ardeau ca şi respiraţia. O simţea mişcîndu-se după clămpănitul minuscul al papucilor cu tocuri înalte. Căldura de fîneaţă a parfumului atît de cunoscut, insinuîndu-i-se pe faţă, îi destăinuia goliciunea întîiului trup de femeie pe care adolescenţa lui îşi culcase obrajii şi trupul naiv.

Cunoştea vînătaie tainice: umbrele întîrziate ale sărutărilor grele. Cunoştea dezmierdările lungi de-a lungul pulpelor îmbietoare pînă acolo unde pielita e dulce, grasă şi fierbinte ca a renclodelor în arşiţa de iulie. Şi cunoştea dura

elasticitate a sînilor zvîcnind în mînile lui mai goi decît orice goliciune, rotunzi ca însuşi fructul dezmierdării mînilor crispate. Şi cunoştea vîrtejul curbelor acelui trup îngrozitor de alb, pe care ar fi vrut să-l topească în trupul lui ca pe-o zăpadă în pămînt, şi care totuşi rămînea al ei.

Se auzea zăngănitul linguriţii în paharul cu oranjadă, batjocoritor parcă.

Dănuţ sări în sus.

— Ruşine! Să-ţi fie ruşine! Asta-i cruzime! N-ai inimă!

— Fiindcă beau oranjadă?

Apucînd-o cu violenţă, Dănuţ o ridică în braţe, şi, blînd, o aşează pe genunchii lui.

— Adina, de ce nu ţi-e milă de mine?

Şi cu veşnica mişcare a copiilor alintaţi, îşi alipi obrajii de sînii ei.

— Spune-mi că nu-i adevărat... Te rog, Adina. Fii bună şi spune-mi că nu-i adevărat.

Şi obrazul, frămîntîndu-se, căuta goliciunea sînilor şi a adevărului dorit.

— Dănuţ, dar ce-i cu tine? Ce să nu fie adevărat? Nu mai înţeleg nimic!... Hai, prostuţule! Nu eşti tu pajul meu rău şi cuminte?...

Îi vorbea în obraz, gîdilindu-l cu suflarea caldă şi cu genele. Vorbele ei graseiate erau zîmbitoare, naive şi cu parfum de miere.

— Adina, nu mă mai iubeşti! se tîngui Dănuţ. Spune-mi drept, adevărat... Jură-te, Adina! Te rog ju...

O sărutare se adînci ascuţit în buzele lui. Două mînuţe îi încleştară părul, sălbatec. Un tremur de frunzişuri subt lună îi străbătu adînc. Gîfîiau.

Braţul lui Dănuţ îi încolăci trupul pe subt chimono. Căpătîndu-şi suflarea, începu să o sărute la întîmplare, nebuneşte, cum se tăvălesc prin iarba primăverii, subt întîia ploaie, animalele tinere.

— Sînt un prost! Sînt un prost! cînta bucuria lui cu ochi turburi.

Cu ea în braţe, dănţuind, porni spre uşă.

Dezmeticindu-se, Adina se smunci deodată.

— Stai aici, dragă Dănuţ... Cuminte, Dănuţ... Dănuţ! Nu se poate! Nu vreau! ţipă ea spăimîntată, în pragul uşii, zvîrcolindu-se.

La ţipătul ei, uşa salonului, învecinată cu a ietacului — se deschise teatral.

— Ce-i tinere? întrebă un domn scund, plinuţ, congestionat, cu monoclu înarmat. Vrei s-o răpeşti pe doamna?

— Ce cauţi dumneata? Cine eşti dumneata? întrebă Dănuţ cu ochii măriţi, dînd drumul Adinei din braţe pe jumătate dezgolită.

— Dar dumneata?

Dănuţ îşi scutură capul. Clipi. Înghiţi uscat.

Domnul zîmbea ironic, trăgîndu-şi maşinal manşetele. Revăzîndu-l, după o tăcere în care inima se prăbuşea cu fiecare bătaie, Dănuţ izbucni, cu pumnii încleştaţi.

— Ieşi afară!

— Tinere! Mi se pare că nici proprietar, nici chiriaş nu eşti!... Ori poate mă înşel? adăugă el potrivindu-şi monoclul cu un zîmbet strîmb.

— Ieşi afară!

— Tinere!

— Ieşi afară! răspică Dănuţ c-un fel de stranie implorare în glas.

— Ieşi dumneata, dacă nu-ţi place compania mea!

— Ieşi afară! gemu Dănuţ, tremurînd. Te-am insultat. Trimite-mi martori. Mă numesc Dan Deleanu, strada Pitar-Moşu, 20.

— Bravo, cavalere! Dar după cîte văd mai ai o adresă: la liceu! Hai? Acolo nimeresc mai uşor!

— Laşule!

— Mucosule, adu-ţi aminte că ai urechi fragede!

— Ramolitule!

— Afară, neruşinatule! zbieră domnul, înaintînd spre Dănuţ cu braţ răzbunător.

Dar înainte ca să-l fi ajuns, Adina îl acoperise pe Dănuţ cu trupul şi cu braţele.

— Nu-ţi dau voie! Afară din casa mea! Afară!

— Casa dumitale? Aha!

O îmbrînci în lături cu toată puterea şi, brutal, după întăia victorie, îl înşfăcă pe Dănuţ de tunică.

Dănuţ îl măsură adînc şi smuncindu-se îndărăt, îl pălmui din două părţi, scurt, formidabil. Monoclul căzu. Pecetluit cu o roşeaţă care evolua spre vînăt — pe amîndoi obrajii — domnul se uita la Dănuţ ca la mîna dentistului după ce ţi-a scos măseaua.

Urmă un scurt răstimp de tăcere, ca după explozii. Revenindu-şi în fire, domnul se repezi la Dănuţ suflînd astmatic, cu pumnii ridicaţi. Un pumn în plin piept îl aruncă la pămînt.

Adina cu pumnii în gură şi ochii măriţi de spaimă, ca ai copiilor cînd se deşteaptă din somn auzind stafiile care umblă în pod, tremura, ghemuită în părete, cu ochii la Dănuţ, pe cînd domnul, de jos, îşi relua monoclul şi-şi pipăia nodul cravatei indemne, cu aerul corect şi grav al celor răsturnaţi de o trăsură, cînd îşi iau din nou în primire demnitatea.

— Ieşi afară! răsună glasul lui Dănuţ ca un refren automat.

Domnul se ridică tuşind. Se grăbi spre vestibul, tamponîndu-şi fruntea cu batista. Dănuţ îl urmărea cu o privire de supravieţuitor al unui cataclism. În capul gol un singur gînd răsuna, tenace şi absurd: "Să nu-şi uite ceva; să nu-şi uite ceva"...

De două ori răsună metalic cheia răsucită în broasca uşii de dinafară. Apoi, o voce înecată de tusă, în falset.

— Peşte...

Uşa pocni, pălmuind tăcerea.

Dănuţ porni spre ietac. În faţa uşii se opri mirat. Se întoarse îndărăt. Se opri, zăpăcit, distrat, cu un tic în colţul buzelor.

Cu gîtul aplecat, porni încet spre sofragerie, călcînd prin cioburile inimii lui.

Adina îl urmă, furişîndu-se pe lîngă zid. Un papuc îi căzu din picior. Îl lepădă şi pe celălalt, urmîndu-l pe Dănuţ, desculţă ca o penitentă.

— Dănuţ! răsună duios şi plîngător glasul din urmă.

Întoarse capul. O văzu spăimîntată, cu ochii încremeniţi şi înghеţaţi, cu buzele tremurînd, cu umerii ghemuiţi, cu picioarele goale, aşa de mică-mică şi de

dezarmată, că izbucni în plînset, hohotind, şi fugi.

*

— Opreşte la a treia casă... cea cu trandafiri, vorbi Mircea birjarului cu glas scăzut, făcîndu-i semn să cotească la stîngă.

Tăcuseră tot drumul în trăsura cu coşul tras, ca după o înmormîntare.

Mircea sări, strecură în mîna birjarului moneda pregătită şi, cu o solicitudine îngrijorată, întinse mîna lui Dănuţ a cărui faţă era blîndă şi distrată.

— *Bonjourr... bonjourr...* Hai, Nae; hai, Nae.., Sictirrr... Sictirrr...

Birjarul, cu biciul ridicat, rîdea cu hohote, privind cu capul întors papagalul al cărui glas de cocotă beţivă îl invectiva. La glasul papagalului răsări, în haine negre austere, cu chip tragic de cabotin scos la pensie, Nae, feciorul lui Herr Direktor. Ţinea într-o mînă fascicola 155 din *Contesa fără nume.*

Se înclină protocolar în faţa băieţilor, oglindindu-le trecerea în chelia de un roz serviabil. Îi urmări apoi cu privirea, şi o severă surprindere îi adînci cutele care închideau în paranteză colţurile gurii: domnul Dan, fără de chipiu, cu nasturii de la tunică smulşi!

— Hm! Hm!

— Sictirr, sictirr! huruia îndrăcit papagalul către birjarul extaziat.

— Pleacă odată, domnule! invită Nae pe birjar, cu un gest scandalizat. Nu vezi că te înjură pasărea?... Taci, Coco, taci odată!

— Sictirrr, sictirrr...

— Taci, Coco, că te-o apuca damblaua, Coco, Coculeană! îl imploră Nae, scoţînd din buzunarul jiletcei o bucăţică de zahăr.

Dar Coco, care absorbise odinioară sictirurile tuturor haimanalelor din "Făgădăul" lui Nae, nu mai contenea. Şi glasul papagalului suna mai urîcios pornind din trupul cu penaj de perlă, mugur tînăr şi mărgean.

Din pragul uşii, Mircea întoarse capul şi aruncă o privire de definitivă scîrbă papagalului în care vedea icoana Bucureştiului copleşit de lux, strident şi trivial.

*

Herr Direktor, tatăl adoptiv al lui Dănut, avea o concepţie despre majoritate, sau, mai exact, despre minoritate, mult mai largă decît a codului civil şi a codului penal. Potrivit acestei concepţii originale, Dănuţ fusese declarat major — de către Herr Direktor — la cincisprezece ani. Isprăvise cele patru clase ale cursului inferior, la Şcoala luterană, în chip onorabil: media şapte şi oarecare fracţiuni, la învăţătură, *hors-concours* la sporturi, inclusiv bătaie, de unde o reducere simţitoare a notelor la "conduită".

La sfîrşitul anului şcolar, Herr Direktor venise cu automobilul cel nou — tip 1911 — la internatul unde cu patru ani în urmă adusese o "fetiţă" cu haine de băiat, care-l strîngea de mînă lăcrămînd şi suspinînd.

Şoferul — acelaşi blond Herr Kulek — încărcase bagajele sumare ale unui tînăr licean, a cărui frunte larg deschisă subt şapca pe-o ureche, şi ai cărui umeri

larg croiți — în armonie cu fruntea — oglindiră în ochii lui Herr Direktor, şi-n monoclul său imagina crudă a bărbăției temerară-n gînduri şi fermă în pumni.

Spre uimirea lui Dănuț, automobilul nu se oprise la uşa apartamentului din strada Scaune, unde Dănuț îşi avea odaia alături de ietacul lui Herr Direktor, ci la poarta unei case sprintene cu terasă la etaj, ogradă pavată şi grădină cu chioşc de verdeață. Casa albă părea pudrată în scînteierea soarelui de vară; trandafirii agățători izvorîți parcă din adîncul ei, cădeau din marginea terasei acoperind fațada cu cochetul lor torent. Semăna atît de mult cu o vilă casa din Pitar-Moşu, încît ochii se mirau întîlnind împrejurimea urbană, în loc de mare albăstrie sau munte verde.

Herr Direktor zîmbise, aprinzînd o țigară, la întrebarea mută a lui Dănuț. În uşa casei, Nae, mai protocolar ca oricînd — acuma sintetiza autonomia unei case cu două rînduri — se înclinase în unghi drept, în timp ce papagalul, iritat de trecerea unei trăsuri, inaugurase rulada democratică a sictirului în noul cartier.

În apartamentul de jos, Dănuț recunoscuse mobila din strada Scaune — confort de piele şi covoare — şi mirosul de tutun, de lemn de cireş şi de colonie "4711" al hainelor lui Herr Direktor. Din *hall* o scară de stejar cu trepte largi, acoperite de un covor adînc ducea la...

— ...Garsoniera tînărului Dan Deleanu, anunțase Herr Direktor, cu o ciudată emoție în glas.

Hall parchetat, cu ziduri boltite, prelungit — şi prefăcut oarecum în terasă — dincolo de vitraliul cu două uşi, înzestrat cu o masă pătrată, patru scaune şi un mic bufet, toate de lemn brun, în contrast calculat cu zăpada iernilor şi trandafirii verilor de pe terasa ocrotită de soare printr-o vastă aripă de pînză, mobilă.

— Cînd ai invitați, poate servi, cu oarecare bunăvoință, de sofragerie... explicase Herr Direktor rostul mobilierului.

La stînga, ietacul cu proporții de salon, substanțial şi sever mobilat; alături, încăpătoare odaie de baie — despărțită în două printr-o perdea — al cărei scop mixt îl învederau halterele metalice înşurubate în zidul ripolinat şi balonul de box suspendat agresiv între plafon şi podea, alături de toate cele trebuitoare igienei şi cochetăriei bărbăteşti.

La dreapta *hall*-ului, odaia de lucru: fotolii şi canapea de piele castanie, spațioase; birou american cu capac mobil: bibliotecă, pendulă cu barometru; iar pe părețele din spatele biroului, trei panoplii: una cu arme şi unelte de vînătoare; alta cu florete, spade, măşti de scrimă şi mănuşi; şi cea din mijloc, mai puțin marțială, alcătuită din două rachete de tenis cu presele lor şi o rețea cu mingi albe.

Dar mai era o surpriză în noua garsonieră — aceasta pregătită de mama lui Dănuț. Gheorghiță a Marandei, flăcăul cel mai dezghețat de pe moşia Medeleni, după ce ucenicise trei ani — iarna, la Iaşi, vara, la Medeleni, la semnalul soneriei răsărise ca din pămînt, cu păr bălan, nas ascuțit, ochi albaştri şi zîmbet blond din pricina mustăcioarei abia mijite, purtînd cu dezinvoltură straiele nemțeşti şi lunecînd cu presteță pe luciul parchetului, la care contribuise intens.

— Să trăieşti, conaşule! De-amu îs aici la mata.

Aducea în garsoniera din Pitar-Moşu dulceți făcute la Iaşi pentru tînărul gospodar bucureştean, solicitudine prietenoasă de copil de țară şi dulce grai

moldovenesc.

Apartamentul lui Dănuț avea şi o intrare separată.

— Iată cheia, i-o oferise Herr Direktor cu oarecare solemnitate adecvată acestui simbol.

Îl bătuse pe umăr.

— De-acum înainte eşti tu singur stăpîn pe viața şi în casa ta... În apartamentul de jos locuieşte un vechi şi devotat prietin al tău — ceva mai bătrîn decît tine! suspinase Herr Direktor.

Gheorghiță a Marandei destupase o sticlă de şampanie, după canoane...

De-atunci, Dănuț fusese stăpîn în casa lui, iar Herr Direktor, un vechi şi devotat prietin al său, pe care Dănuț îl consulta şi-l respecta spontan...

*

...Atent pe terasă la orice zgomot, Gheorghiță a Marandei, auzind trăsura şi văzîndu-şi stăpînul, se repezi pe scări. Luă genții le şi chipiul lui Mircea, înregistră cu o discretă nedumerire ținuta lui Dănuț şi *dădu raportul,* urcînd scările în urma băieților.

— ...Sus aşteaptă conaşu Tonel...

Un zîmbet, prizat de nasul ascuțit, îi aprinse mustăcioara blondă. Auzind numele celui care-i aştepta, Mircea ridică din umeri şi din sprîncene.

— ...Am pregătit de ceai.

— S-s-s-salve, mă! U-u-unde-ați şt-tt-terso?

Dănuț schiță un semn de salutare spre Tonel şi intră în ietac, docil, împins uşor din urmă de mîna lui Mircea.

Tonel, "Tontonel" sau "Mototonel" — calambur onomatopeic derivat din substantivul, detunător şi vertiginos, motocicletă — avea o rondă față de măr domnesc, pe care un copil ar fi desemnat, primitiv cu cărbunele ochii, sprîncenele şi mustăcioara lineară. Bîlbîia, împodobind cu triluri cacofonice, orişice silabă, dar era impermeabil: zeflemelele şi poreclele colegilor dintr-a şaptea modernă, şi chiar ale "puştilor" din cursul inferior, nu-l atingeau.

— Ş-ş-ş-şi ce? B-băiat frumos s-s-sînt; suc-c-c-ces la dame am!

Tezele cele grele i le făcea Mircea sau Dănuț; de oral era exonerat, cu excepția matematicilor, obiect din pricina căruia fusese lăsat de două ori repetent în cursul inferior şi la care era corigent îndeobşte în cursul superior. Avea în schimb o tunătoare voce de bariton utilizată de direcția "Liceului Lazăr" la producții. Tonel o mai utiliza şi pentru "cu-cuceri-rea damelor".

Se "înamorase" de trei fete deodată — avea lirismul plural ca şi silabele — vecinele lui Dănuț, şi venea zilnic pe terasă — cu tunică de postav *cloche,* pantaloni de tenis, tot *cloche* şi guler de-o înălțime eroică. De-acolo le pîndea galant, aruncîn-du-le cîte trei trandafiri sau alte flori de sezon şi frivolizînd gestul benedicțiunii ortodoxe prin executarea unor "bezele" cu trei degete, pînă cînd însera sau pînă cînd îl expulza "bu-bucherul de Balmuş".

— M-m-mă Balmuş, ce-ce-ce porc pa-pa-pa-papa-galul ăsta! Si-sictireşte, mă, c-c-c-ca un porc! A-a-aud f-f-fetele, mă! S-s-strică p-p-pontul lui Tonel, mă!

— Tonel, du-te acasă şi învață pe mîne... Ai să rămîi repetent, Tonel! adăugă

Mircea văzîndu-i grimasa sceptică.

— D-d-de ce, mă?

— Fiindcă avem teză la istorie şi nu ştii o iotă.

— D-d-d-da ştie Balmuş! făcu din ochi Tonel.

— M-am săturat! gesticulă exasperat Mircea. Nu te mai las să copiezi! Du-te şi-nvaţă odată! Eşti om bătrîn! Nu ţi-e ruşine!

— S-s-s-serios, mă!

— P-pe-pe-pe-pe parola ta?

Mircea ridică din umeri.

— A-a-a-atunci s-ss-ss-să nu mai vorbeşti cu mine!... C-cc-cc-copii eu de la Deleanu! Ce-ce-ce crezi tu, m-m-mă H-h-hardtmuth? mai aruncă el din pragul scării, agitîndu-şi şapca bufantă.

Ceaiul era pregătit pe terasă. Samovarul aprins părea că rîde cu hohote în faţa paharelor.

Mircea intră în ietac.

— Dan...

— Unde eşti, Dan?

Nu-l vedea din pricina penumbrei dese: obloanele ferestrelor erau închise.

Dănuţ şedea pe marginea patului cu umerii plecaţi şi mînile uitate pe genunchi ca o carte deschisă pe care se lasă noaptea.

— Mircea...

Se opri mirat, neştiind ce să mai spuie.

— ...Ce-avem pe mîne?

— Teză la istorie... Vrei să învăţăm?

— Da, articulă distrat şi maşinal Dănuţ.

Şi deodată se ridică săltat, îşi cuprinse obrajii cu palmele, privi sperios toată încăperea; ochii i se dilatară treptat ca într-o zvîcnire de coşmar.

— Mircea! răsună glasul sugrumat.

Mircea simţi un fior rece de-a lungul spinării.

Dănuţ începu să-şi clatine capul cu o deznădejde care nu mai încăpea în bătăile inimii şi ale tîmplelor. Faţa i se încreţi crispată, transfigurîndu-se în mască. Ochii i s-adînciră. Buzele supte, se-ncălecară.

Se prăbuşi pe pat, plîngînd cu hohote mari.

Răsuna în uşă, mai demult, o bătaie stăruitoare; auzind-o, Mircea întredeschise uşa, mascînd cu trupul încăperea.

— Gheorghiţă, nu mai luăm ceai, şopti el ca dintr-o odaie cu moarte. Strînge tot. Lui Dan nu i-i tocmai bine. Nu mai primi pe nimeni.

Închise uşa cu cheia.

În penumbra deplină, jelania înnăbuşită se zbătea ca vîntul în casele pustii.

Mircea se aşeză pe marginea patului, sfios şi stîngaci alături de durere.

— Mircea, dragă Mircea... Am să-nnebunesc, Mircea!... Mircea dragă, Mircea, ce să mă fac?...

Şi lacrimile curgeau, curgeau şiroaie pe obrajii clătinaţi.

— Mircea, dacă mi-i milă de ea!... Era aşa de mică, mică... săraca, săraca... Şi picioarele ei desculţe!... Mircea dragă, am să-nnebunesc.

Şi palmele se tîrau de-a lungul obrajilor, şi degetele se-ngropau în ochi şi,

alungate, se-ngropau în păr; şi inima bătea, bătea dînd viaţă şi putere deznădejdii.

— Şi mi-i dragă, Mircea... Şi mi-i dragă, dragă... Şi-i toată în mine...

Şi iarăşi hohote de plîns spulberară vorbele.

Mut, Mircea-i dezmierdă capul.

...încetul cu încetul o sumbră istovire potoli trupul zbuciumat.

Curînd, din timp în timp, cadenţa hohotelor tot mai înecate, mai înnăbuşite, un geamăt răsuna tînguitor şi muzical.

Apoi tăcerea se limpezi purtînd în ea ca un susur de şipot depărtat, o suflare de copil adormit plîngînd.

Din toată furtuna nu mai rămăsese decît un singur val duios şi monoton: mîna lui Mircea alintînd, cu aceeaşi mişcare, fruntea năduşită şi părul răscolit al lui Dănuţ.

Apoi intrară vulgare, zgomotele de toate zilele alungind umbra coşmarului şi delicatul calm: şuierul foşnitor al furtunului cu care rîndaşul ungur stropea grădina şi îndemnul lui Coco:

— Pis-piss; pis-piss... Hai, Ioşca, hai, Ioşca!...

*

O uşoară, abia simţită bătaie în uşă curmă intimitatea veghei şi visării lui Mircea. Cu scurte opriri întrebătoare, îşi trase mîna din degetele lui Dănuţ, care i-o încleştaseră prin somn.

— Ce-i, Gheorghiţă? întrebă el, închizînd uşa ietacului.

— Vă pofteşte domnu director la dumnealui.

Coborînd scările, Mircea-şi trecu mînile pe ochi, îşi pieptănă părul...

— Bună ziua, Mircea, îl întîmpină cordial Herr Direktor, examinînd alternativ pe Nae, care încremenise încordat cu sticla de colonie într-o mînă şi pantalonii smochingului în cealaltă .Să-mi aduci peria de haine, Nae; cam prăfuiţi pantalonii! S-aştepţi soneria.

— Am înţeles.

Dispăru cu un rictus amar.

— Încep să fac burtă! Trebuie să reacţionăm, monologă Herr Direktor, trăgînd cu ochiul la Mircea... Lui Dan nu-i e bine? întrebă el pe neaşteptate, scoţînd ţigara din gură.

— ...îm!

— Bolnav?

— O... indispoziţie...

— Sufletească?

— ...!

Mircea ridică din umeri.

Se roşise. Herr Direktor îl bătu amical pe obraji.

— Eşti cam slăbuţ, Mircea! Prea multă învăţătură! Apropo: Cum se face că Tonel nu-i pe terasă? L-am zărit dînd tîrcoale!

— L-am trimes să mai înveţe puţin.

— A! Da! Studiază geamurile de-alături!... Aş putea să-l văd pe Dan?

— Acuma doarme.

— Doarme? *Umberufen!* bătu Herr Direktor în speteaza scaunului, trăgînd totodată un fum adînc. Atunci totu-i în regulă!

Auzind desconsiderarea durerii prietenului său, Mircea avu o mişcare de revoltă. Herr Direktor îl luă de bărbie, zîmbind.

— Măi băieți, nu vă supărați. Asta-i deosebirea între optsprezece şi patruzeci şi cinci de ani... Cînd încep insomniile gratuite, regreți şi durerile, şi somnul tinereții... Dar experiența moşnegilor e jignitoare pentru cei tineri: şi aveți dreptate.

Zîmbetul lui Herr Direktor şi tonul — de la egal la egal — dezarmară complet pornirea lui Mircea. Revirimentul era aşa de vădit încît Herr Direktor îl privi lung.

— Mircea dragă — iartă-mă că mă amestec — un singur cusur ai tu, după părerea mea: sufletul tău vorbeşte cu glas tare... Îl aude oricine, cu condiția să n-aibă vată în urechi. Şi fetele, dragă Mircea, *aud* extraordinar. Bagă de seamă!

Obrajii lui Mircea ardeau. Îşi plecase genele şi umbra lor răsfrîntă părea carbonizată subit de roşul intens al obrajilor.

Se înclină şi, muşcîndu-şi buzele, sui repede scările.

Herr Direktor îl urmări cu privirea, zîmbind amuzat.

— ...Tot îi bine cînd au ce auzi!

Gheorghiță aştepta în *hall.* Văzîndu-l, Mircea întoarse capul şi trecu grăbit pe terasă. Ar fi vrut să fie singur pe lume: să nu-l vadă şi să nu-l ştie nimeni.

"Sufletul tău vorbeşte cu glas tare; îl aude oricine..."

Vra să zică... vra să zică... şi domnul Deleanu, şi Dănuț... şi chiar...

"Dar nu-i adevărat", se apără sufletul rupînd şi îndepărtînd pe "chiar", cu spaimă şi pudoare, de numele care dezlănțuia vii jocuri de ape şi fugi de căprioare în suflet, şi pe obraji culori de rodie.

Se oprise pe marginea terasei, cu capul aplecat. Şi mînile, cu degetele întinse răsfirat în evantai, destăinuiau cu claritate gestul sufletului.

Nerostit, "numele" trecuse... Era departe... Bătăile inimii îl urmăreau... O osteneală fragedă închidea florile sufletului...

Chipul lui Mircea avea conturul delicat şi zîmbetul ciudat în colțul gurii, al unor desenuri de Vinci. Părul brun, pieptănat cu cărare la o parte, îşi înclina şuvițele răsfirate pe o frunte dreaptă ca o înălțare. Linia obrajilor se subția spre bărbie, suptă

parcă de zîmbetul necontenit — zîmbet? — care concentra fața în jurul buzelor subțiri. Şi subt frunte, osteniți de genele prea grele, ochii negri aveau evlavia gravă a ochilor deprinşi să se închine la icoane în biserici nalte şi întunecoase.

"Sufletul tău vorbeşte cu glas tare; îl aude oricine..."

— Fiindcă roşesc uşor!

Şi se roşi din nou, fiindcă era adevărat.

— La revedere, Mircea! îi strigă Herr Direktor, urcîndu-se în automobil. Spune-i lui Dan să nu m-aştepte la masă. Dacă vreți vă trimit maşina să vă plimbați.

— Nu, mulțumesc... M-aşteaptă acasă.

Şi ca să nu-l mai vadă ochii străbătători ai lui Herr Direktor, se ghemui pe un

fotoliu de paie, la adăpostul balustradei cu trandafiri.

Huruiala claxonului silueta abrupt drumul automobilului spre Calea Victoriei.

"Sufletul tău vorbeşte cu glas tare; îl aude oricine..."

Cu un gest meditativ şi familiar, Mircea îşi scoase creionul din buzunarul de la piept, vîrî în gură capătul neascuţit şi începu să-l frămînte.

Acest tic al "şefului clasei" era notoriu în clasa şaptea modernă. În fiecare dimineaţă — cu perseverenţa caracteristică glumelor şcolare — apărea pe tabela proaspăt spălată, următoarea inscripţie:

"Aspru interzis fumatul... creioanelor!!!"

Aceleaşi trei semne de exclamare punctau entuziast gluma care provoca aceleaşi reflecţii şi aceleaşi rîsete.

— Cînd te vei retrage în Thebaida, scîrbit de cele lumeşti, îi proorocea Dănuţ, Dumnezeu va trebui să deschidă o librărie în deşert pentru alimentarea anahoretului Creion.

Iar Olguţa, pusă la curent întîmplător despre deprinderea celui mai bun prieten al lui Dănuţ, într-o scrisoare îi adăugase o nouă poreclă.

"Transmite salutările mele, eminentului tău amic Hardtmuth No. 6.

No. 6 exprimă tăria de caracter a acestui supra-Hardmuth care roade *latino, după cîte-mi scrii — admirativ de altfel — cu aceeaşi perseverenţă cu care* roade *creioanele. Eu prefer creioanele — care într-adevăr au un gust delicios deşi mai puţin antic decît al latinei; gustul acesteia nu-mi convine, din care cauză cuvioasa Monica e obligată să-mi servească de juxtă-gramofon la oral, şi să-mi faciliteze plagiatul la teză.*

Vive Valeque

P. S. Această formulă epistolară am găsit-o — după ce am căutat-o, bineînţeles — în Larousse. *Spune-i-o lui Hardtmuth — fără să-i destăinuieşti restul — ca să-l epatezi cu erudiţia surorii tale.*

Mai este şi o altă variantă: «Vive et me ama». *Am întrebuinţat-o ca moto într-o teză la latină. Poţi să-ţi închipui capul domnului Achindin (?) Arbore, venerabilul, cel atît de distrat încît a apucat într-o bună zi de după gît o elevă pusă de el la colţ, confundînd-o cu cortelul...*

— Ce-i asta, bre? mi s-adresează el impersonal, agitînd caietul pe care l-am cunoscut imediat, prin intuiţie, cum spui tu, s'il vous plaît!

Deschid o paranteză.

«Bre» e o expresiune familiară a domnului Arbore, mai mult: o secreţie proprie, ca moscul la iepurii cu acelaşi nume. Cînd suna-vor — cum scrie la Apocalips — trîmbitele supremei judecăţi, o tăcere de moarte fi-va între turmele răposaţilor. Numai domnul Arbore, trezindu-se din somnul morţii, cu cortelul la subţioară şi prinzîndu-şi ochelarii pe vîrful nasului, va întreba inocent:

— Ce-i scandalul ista, bre?

...aşa cum face cînd intră în clasă, ceea ce va provoca, evident, ilaritatea întregului cer, ratînd efectul sublim al Învierii.

Închid paranteza.

La întrebarea lui şi la un semn al meu se ridică în picioare toată clasa.

Domnul Arbore se strîmbă şi se scarpină în creştet.

— Nu, bre, cu toate!... Cum îi zice? Cum îi zice. Stai! Deleanu Olga. Ia spune tu, ce-i asta, bre?

I-am replicat întrebîndu-l care-i origina lui bre.

— Latinească au slăvonească?

Răspunsul:

— Lasă, bre! Nu mă mai amărî atîta!

Dar partea miraculoasă a acestei întîmplări este că a observat motto-ul meu. O colegă şi-a încheiat teza astfel:

«Te iubesc la nebunie,

Geta».

Şi domnul Arbore s-a iscălit dedesubt, punîndu-i 9, ceea ce dovedeşte că doamna Arbore nu corectează tezele — şi bine face! — şi că domnul Achindin rău face că nu le ceteşte pînă la sfîrşit,

Olguța."

Curînd după această scrisoare, Mircea primise un pachet expediat de la Iaşi, pe care scria: *"Comestibil"*. În pachet era o plumieră plină cu creioane Hardtmuth; iar pe cap, o inscripție pirogravată:

Fabrica recunoscătoare.

De-atunci, cîtăva vreme, în fiecare scrisoare, Olguța nu-l uita pe Hardtmuth.

"*Recomand lui Hardtmuth creioanele «Castell». Au o culoare verde, ca Lunca din Mirceşti. Dar considerațiile estetice n-au ce căuta aici! Îi dau un sfat medical: Toți carnivorii trebuie să facă din cînd în cînd puțină dietă vegetariană. Creioanele «Castell» sînt cele mai indicate."*

Alta:

"Am, descoperit nişte friandize pentru Hardtmuth. Nişte creioane, nişte creionaşe, nişte creionişoare, nişte creionişorele, mici, micuțe, mititele. O drăgălăşie, un deliciu! Se topesc în gură. Îți vine să le plîngi de milă, atît sînt de fragede şi nevinovate! După ce le mănînci, ai viziuni. «Se face» că eşti în cer. Şi vezi doi îngeraşi cît două libelule ținuți pe degetul unui înger de juste proporții, care le surîde serafic ca în cărțile poştale ilustrate pe care le primesc de la un «satelit»[6] *de al meu.*

Cine crezi că sînt?

Chiar creionaşele «Îngeraş», care se vînd la magazinul «Socek & c-nie»,

---

6 *"Satelit",* în argoul pensionatelor de fete, înseamnă: o jună elevă care gravitează liric în jurul alteia — dintr-o clasă superioară — numită "flamă". Satelitul se roşeşte grațios şi pudic de cîte ori îşi vede flama; îi aşază pupitrul; îi scoate petele de pe şorț şi rochie; îi trimite cărți poştale ilustrate în timpul vacanțelor... Într-un cuvînt, satelitul e un fel de ordonanță pasionată a flamei (n.a.).

sucursala Iaşi."

Alta:

"H. B. x Venus Drawing x American Pencil co. New York.
«Joindre l'utile à l'agréable»[7] *ne spune c-un uşor accent englezesc domnişoara Calypso, profesoara noastră de franceză. În acest spirit şi cu acest accent internaţional, recomand lui Hardtmuth creioanele yankee. Sînt nutritive, sînt instructive, sînt distractive.*
«O senzaţională noutate». Am descoperit un creion de cinci kilograme: Mamuth.
Enorm!
Am tremurat pentru viaţa lui Hardtmuth. El, mititelul, nu-l poate mînca. Dar dacă monstrul de creion e antropofag?"

Şi, în sfîrşit într-o dimineaţă — era în preajma vacanţei de Crăciun — intrînd în clasă, Mircea se minunase de tăcerea solidară a camarazilor săi. Tonel îl întîmpinase în faţa băncilor, întinzîndu-i solemn telegrama pe care i-o predase portarul.

"MIRCEA BALMUŞ,
elev cl. VII-a modernă,
Liceul Lazăr.

Slavă ţie stîrpitor al creioanelor nefaste în mînile profesorilor. Stop. Unite în sobor te proclamăm sfîntul Hardtmuth al şcolarilor de ambe-sexe"

Urmau iscăliturile mai tuturor elevelor pensionatului "Humpel" din Iaşi, cu a Olguţei în frunte.
— M-m-mă H-h-hardtmuth, t-te s-s-s-sfinţiră f-f-fetele! Z-z-ziceţi, mă!

"Hardtmuth sus răsare
Ca o taină mare
Hardtmuth luminează
Şi adeverează...
Etc."...

— Ura! Ura! Ura!
Îi venise să plîngă de exasperare în faţa rîsetelor cu accent şi gest de crîşmă. Profesorul intrase curmînd delirul.
Şi-n recreaţie — după o oră de surdă enervare — Mircea luase la o parte pe Dănuţ.
— Ce copilăroasă-i sora ta!... Poţi să-i scrii din partea mea că am să-l rog pe Moş Crăciun să-i aducă o păpuşă *şi* o minge... ca să aibă cu ce se juca.

---

7 A îmbina utilul cu agreabilul (fr.).

În recreația următoare, după o oră de gîndire, vorbele lui îi păruseră crude, jignitoare, odioase... Cu ce era vinovată sora lui Dan? Făcuse o glumă... fiindcă era veselă.

Dacă gluma ei se trivializase în rîsetele unei clase de băieți, asta era altceva!

Gata să retracteze, nu îndrăznise; se sfiise...

Dănuț nu-i scrisese nimic Olguței, fiindcă de la Crăciun scria numai Adinei, Olguța-i plătise tăcerea prin tăcere. Dar Mircea atribuise vorbelor lui — crude, jignitoare, odioase — încetarea scrisorilor.

Scrisorile Olguței erau numai anecdote, maliţiozitate, reflecţii burleşti, năzbîtii, glume, veselie. Atîta ştia Mircea din Olguța. Şi mai ştia şi o fotografie, mai de demult, în care un cap rotund de fetiță, numai ochi şi gropiţe ilare, cu degetul cel mare al mînii pe vîrful nasului adus în sus şi cel mic răsfrînt în aer, arăta că Olguța nu stima de loc aparatul lui Dănuţ, adus din Germania, nici pe junele fotograf, pe cîtă vreme alături, o fetiță cu cozi lungi plecase genele în pămînt ca pentru rugăciune.

— Surorile mele, explicase Dănuţ. Cea care rîde e Olguța, cea cuminte e Monica.

Atîta ştia Mircea din Olguța: rîsul din scrisori şi cel din fotografia veche.

Fără s-o cunoască, o auzise rîzînd, rîzînd de toţi şi toate, ca un plop impertinent plin de glumele vrăbiilor, răsărit din zidurile nalte ale unei case necunoscute.

Apoi tăcerea.

Dar o fetiță pe care ai văzut-o rîzînd poate să şi plîngă, nu? Ş-atunci e cu atît mai trist cu cît ai auzit-o numai rîzînd pînă atunci. Şi dacă eşti lîngă ea, şi dacă din pricina ta plînge, îi ceri iertare din toată inima, cu lacrimi în ochi — te-apropii, blînd de tot, îi ştergi ochii, îi săruți mînile ude...

"Dacă ai şti ce rău îmi pare!"....

Şi poate că te iartă, şi poate că rîde din nou cu ochii umezi. Rîsul renaşte aşa de firesc din lacrimi...

Ce drăgălaşă trebuie să fie o fată cu ochii umezi... din pricina ta... după ce te-a iertat...

Dar mereu tăcerea!

Tăcerea, după ce-ai ucis brutal, cu o piatră, veselia...

Astfel intrase în sufletul lui Mircea o fată, o fetiță necunoscută pe care o făcuse să plîngă, să tacă, să fie abătută, tristă... şi pe care nopți de-a rîndul o alina cu toate umilinţile, cu toate duioşiile, cu toate visurile...

Dar n-o văzuse niciodată... Nu ştia cum e... Ştia doar c-avea un rîs proaspăt, de copil cu ochi mari şi dinți albi... că nu mai avea un rîs de copil cu dinți albi, ci numai doi ochi trişti şi mari, de copil cu rîsul ucis... ucis de el.

O ştia în sufletul lui ca un copil care vine noaptea, cu noaptea, şi stă singur, ca părăsit, pe o bancă, privind... Da, privindu-l. Şi sufletul lui Mircea era plin de melancolia acelei priviri.

Dar privirea aceea era în el, pentru el!...

"Je fais souvent oe rêve étrange et pénétrant
D'une femme inconnue, et que j'aime, et qui m'aime,

Et qui n'est chaque fois, ni tout a fait la même,
Ni tout à fait une autre, et m'aime et me comprend..."[8]

Nu mai avea nici trup, nu mai avea nici nume: era privirea din el, lumina lui de lună, singurătatea lui înduioşată, bucuria melancoliei lui...

Şi dacă uneori acel nume demult pierdut prin sufletul care îl acoperise cu visuri, ca un inel prin ierburi avîntate şi flori sălbătăcite — cerca să răsune, zvonirea lui trezea în suflet vii jocuri de ape adormite şi ropot de căprioare sperioase, iar pe obraji culoarea inimii...

"Sufletul tău vorbeşte cu glas tare; oricine îl aude"...

Mircea îşi scoase creionul din gură. Şi c-un rîs de copil care, ascuns pe după pomi, aruncă o glumă, îşi şopti privind creionul:

— Hardtmuth!

Şi se roşi din nou.

*

— Săraca! Săraca!

E aşa de mică în haina de doliu! Îşi ţine pumnii pe gură ca să nu plîngă, dar ochii plîng, ochii pe care nimeni n-are să-i mai sărute...

Totu-i negru.

Caii merg la pas. Cu paşi grei, osteniţi, osteniţi! Bieţii cai...

Faţa lui Dănuţ e albă; din tîmplă-i curge sîngele roşu, cald...

Caii se sperie, sar, sicriul se răstoarnă.

Dănuţ cade.

Ah! Cum îl doare capul!

"Deschise ochii. Îşi urni capul cu greu, îndurerat. Dibui cu mîna prin întuneric. Aprinse lampa de pe măsuţa de noapte.Visase! Era viu! Trăia!

Porniseră din inimă trei gînduri ca trei chiote. Şi trupul, plin de bucuria roşie a sîngslui, se-ntinse, ca dimineaţa după somn.

— Conaşule, eşti plin de sînge! sări alarmat Gheorghiţă din pragul odăii de baie unde veghease prin întuneric pînă atunci.

— Sînge?

Îşi trecu mîna peste faţă, cu spaimă. Era plin de sînge. Perna înroşită...

Clipi.

Da. Sînge!

— Îţi curge sînge din nas, conaşule. Stai s-aduc un prosop... Întinde-te, conaşule, sfătui glasul lui Gheorghiţă din odaia de baie.

Dănuţ îşi răsturnă capul pe pernă.

— Iac-aşa. Acuma ridică mata mîna stîngă în sus, că trece îndată.

Dănuţ ridică mîna... şi o lăsă în jos, abătut. Un oftat şi un gemăt răsunară subt prosopul ud.

---

8 [1] Un vis visez adesea, ciudat, răscolitor, / Despre-o necunoscută — o iubesc, mă iubeşte, / Mereu e alta, totuşi mereu doar ea, fireşte, / Şi care mă iubeşte şi-mi ştie orice dor (fr.).

— Mircea!... Unde-i Mircea?

— O plecat amu-amu. Ş-o lăsat un bileţăl.

Dănuţ îşi împreună mînile... Miros de ars în suflet şi gîndurile strîmbe şi strivite ca lanuri peste care au trecut năvălitori călări cu o mireasă răpită.

Faţa lui Gheorghiţă era îngrijorată. Îşi trecea palma peste obraz, în sus şi-n jos, privind cu încruntare trupul abia însufleţit şi faţa acoperită cu prosopul ud.

— Gheorghiţă, dă-mi scrisoarea lui Mircea, oftă Dănuţ dînd la o parte prosopul şi ridicîndu-se cu capul aplecat pe spate din pricina migrenei.

"Dragă Dan,

Te las dormind şi plec de lîngă tine cu mare nelinişte.Dar trebuie să mă duc pe-acasă. Aseară am dormit la tine fără s-o anunţ pe mama şi sînt sigur că mă aşteaptă cu ochii la poartă: tu o ştii!

Te rog dragă Dan, să fii cuminte. Ştiu cît de mult suferi. Sînt lîngă tine şi cu tine, frăţeşte. Îţi strîng, din toată inima, amîndouă mînile,

Mircea

P.S. Vino la noi diseară. La noi ai să uiţi de acest Bucureşti conrupt şi ticălos pe care îl urăsc îndoit de cînd văd suferinţa şi dezamăgirea pe care ţi le-a pregătit.

Te aştept neapărat. *Dacă nu poţi veni, trimite-l pe Gheorghiţă c-un cuvînt şi vin eu la tine. Dacă n-am nici un semn de la tine pînă la 12, vin nechemat.*

Încă o dată îţi strîng mînile frăţeşte,

Mircea."

Dănuţ îşi luă capul în mîni.

— Conaşule, nu vrei să iei mata oleacă de supă?

— Zău, conaşule! Pui ceva la inimă şi te-ncălzeşte... Capeţi putere, conaşule...

Gheorghiţă se scărpină cu amărăciune.

— Apoi ce-are să zică conița? C-acuşi ne-ntoarcem la noi!..

— Zău, conaşule, hai şi-i lua ceva!

— Deschide ferestrele, Gheorghiţă... şi fă-mi o cafea neagră, mare, amară.

Cu paşi de convalescent, Dănuţ se duse pînă la fereastră.

Noaptea îl aştepta albastră, inutilă. Răsuna necontenit rumoarea batracciană a capitalei.

Ieşi pe terasă, întinzîndu-se într-un fotoliu.

O adiere de vînt trecu, feminină, lăsînd o presimţire de flori de tei în declin... O strîngere de inimă. La ora asta se întîlnea cu Adina. O strîngea în braţe — tremurătoare şi luminoasă ca o stea de septembre — şi nu-i venea să creadă că-i a lui. Şi nu era a lui.

Îşi privi mînile goale, goale: fructul elastic căzuse; seva secretă secătuise. Toate cele deveniseră găunoase şi împovărate de uşurinţa tomnatică a putredului

— Doamne! Doamne!

"Quand j'ai bu du vin clairet

Tout tourne, tout tourne,

Quand j'ai bu du vin clairet
Tout tourne au cabaret"...[9]

Cînta Coco. Şi glasul parcă nu era al lui, atît de duios şi melodic răsuna. Glas de femeie care-a plîns — violă guturală — cînd îşi adoarme un copil bolnav, sau cîntă la fereastră, despletindu-şi părul pentru nimeni

"Quand j'ai bu du vin clairet
Tout tourne, tout tourne.
Quand j'ai bu du vin clairet
Tout tourne au cabaret"...

Aceeaşi strofă, aceeaşi melodie simplă, acelaşi ritm timid şi melancolic de muzicuță mecanică, picurînd într-un salon cu mobile decolorate.

Coco se legăna uşor în cuşca lui, şi legănarea lui era de bătrîn cînd îşi aminteşte un vals din vremea tinereții şi adoarme dînd din cap, ridicol şi-nduioşător.

"Quand j'ai bu du vin clairet
Tout tourne, tout tourne,
Quand j'ai bu du vin clairet
Tout tourne au cabaret..."

Coco cînta mereu, aninînd în ritmul aiurit, gîndul şi singurătatea lui Dănuț.

Dacă l-ar fi întrebat cineva: "Ce ai, Dănuț?" Ar fi răspuns ca un copil de țară: "Nimic... Mi-i jale"...

Dar nimeni nu-l întreba nimic. Şi asculta cîntecul papagalului, dus din tristeță în tristeță, tot mai departe, în adîncul sufletului gol.

...Cine ştie pe ce vas cu pînze înflorite-n vînt sărat, pornind din cine ştie ce Insule Azore, Coco venise-odată pe o mare care-l legăna — penaj de perlă, mugur tînăr şi mărgean — rupt din verdeața şi azurul insulei natale...

Şi cine ştie ce matrod — cu barbă de argint şi sare, şi ochi mărunți, şi trupul mare, şi fața cruntă, şi surîs naiv — cîntase în clipe de singurătate şi alean un cîntec trist de veselie şi de vin.

Poate demult corabia se cufundase, cu pînze veştede; poate demult matrodul...

"Quand j'ai bu du vin clairet
Tout tourne, tout tourne,
Quand j'ai bu du vin clairet
Tout tourne au cabaret"...

Un cîntec vechi, cîntat de buze care-au fost, şi-un papagal care-l cînta

---

9 Am băut nişte molan, / Totul se-nvîrteşte totul se-n-vîrteşte. / Am băut nişte molan, / Totul se-nvîrteşte-n han (fr.)

mecanic, cu legănări de val şi amintire... Atît a mai rămas dintr-o corabie cu pînzele-nflorite-n vînt sărat, venind din cine ştie ce Insule Azore...

...Robinson Crusoe...

Într-un pod cu vechituri, demult, un copil plîngea cetind plecarea lui Robinson Crusoe din insulă. Plîngea sărutînd o cromolitografie prostuță.

Copilărie cu miros de pod şi de livadă, de colb, de piersici şi de lacrimi!

Bucle de fetiță...

Un copil care-ar fi vrut să fie o culoare în cromolitografia de pe coperta lui Robinson Crusoe. Un copil care vroia să nu mai crească, să rămîie mic, în pod, în cartea minunată.

Moş Gheorghe... podul... poveştile... şifoniera din ietac... cozile Monicăi... Kami-Mura, Potemkin... Ileana Cosînzeana...

"Unu Ilă
Duduită
Eşti caş
Toporaş
Pe la...
Pe la..."

Nu mai ştia. Uitase.

Se cufundase tot, pierise tot ca o corabie venind din cine ştie ce Insule Azore. Şi-atît mai rămînea: un glas mecanic, îngînînd, la fel cu papagalul, versul naiv, ciudat şi frînt, deasupra unei devastări de veci...

..."Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi ţin la el urechea şi rîd de cîte-ascult
Ca de poveşti străine?... Parc-am murit demult..."

Îşi strînse tîmplele în mînile reci.

Iar îşi auzea gîndurile vorbind singure, într-o tăcere superstiţioasă de ţintirim... Iar răsărea sufletul din umbră, straniu ca propria faţă cînd şi-o privea noaptea în oglindă, cu ochii ficşi.

— Am să-nnebunesc!

Gheorghiță aprinse lumina de pe terasă şi înaintă în cumpănă cu ceaşca de cafea.

Dănuț îşi privi mînile, clipind. Zări o pată de cerneală pe deget. Îşi aminti de teză. Amintirile-i trecură vii prin inimă umplîndu-i pieptul cu stoluri de zvîcniri ca cerurile primăverii sau ale toamnei. Strînse pumnii.

— Ticălosul!

— Cini ti-o năcăjit, conaşule?

"Quand j'ai bu du vin clairet
Tout tourne, tout tourne,
Quand j'ai bu du vin clairet
Tout tourne au cabaret"...

Sorbi din cafea.

— Oh! Stupid papagal! Gheorghiță, spune să-l mute în casă.

Ticălosul!... A încercat să o îmbrîncească! În fața lui!...

Din inimă, mînii după mînii se prăvăleau ca stîncile, îngreuind puterea pumnilor.

— Ticălosul!

Cum ar fi vrut să-l aibă în față — cu floreta, spada sau pistolul — sau — da! mai bine — cu mînile goale. Să-l apuce de piept, să-l scuture, să-l zguduie şi să-l trîntească, să-l vadă prăbuşit la pămînt cu figura aceea inertă şi buhăită de păpuşă fălcoasă din care se scurg tărîțele...

Sorbi din cafea.

Începu să colinde terasa cu paşi repezi, oprindu-se uneori ca şi cum s-ar fi izbit de un zid. Şi iar pornea, ferindu-se.

Cum poți să iubeşti pe un astfel de om?... Nu. Nu se poate. Batjocoreşti dragostea... Şi nu se poate.

Nu. Adina îl iubea pe el. Adina era a lui.

Îl acoperise cu trupul ei.

— Ticălosul!

Ea să-l apere pe *el?*... O mirare încîntătoare îi acoperi sufletul, încălzindu-i-l, ca acele izbucniri de soare în primăverile înnourate, cărora le întinzi mînile. Zîmbi. O vedea mică, spăimîntată şi hotărîtă în fața lui, acoperindu-l, ca o floare care vroia să fie pavăză: pavăza lui... împotriva...

Îi venea să plîngă. Era trist şi înduioşat... Se întîmplase ceva... Dragostea lui era ostenită...

Şi era uneori ca un țipăt în el, ca un vaiet, undeva în adîncuri, ca deasupra unei vînători cu săgeți tăcute. Şi o spaimă... Se întîmplase ceva... Ce se întîmplase?... Adina era a lui, Adina îl iubea, îl acoperise cu trupul ei — atunci ce se întîmplase?

Era o mîhnire în el, undeva în adîncuri, o spaimă, o singurătate, un frig...

Stinse lumina. Se aşează într-un fotoliu. Aştepta... Aştepta să se întîmple ceva... Să se întîmple o minune, cum aştepta şi cînd era copil... Să fie deodată Adina lîngă el, fără s-o audă venind, fără să-i presimtă paşii, să fie lîngă el, în brațele lui, ca un vis care te face să tresari, să zîmbeşti şi să strîngi perna prin somn.

S-o simtă în brațele lui şi s-o alinte, să închidă ochii, să-şi rezeme capul de pieptul ei. Şi s-o audă ca prin vis, vorbindu-i în şoaptă:

"Dănuț, nu s-a întîmplat nimic... Tu eşti un rău şi un prost, ai plîns, ne-am întristat amîndoi... dar ne-a trecut... Acuma sîntem amîndoi, unul lîngă altul..."

Şi s-o simtă în brațele lui, lipită de el, ca o floare a trupului lui, ca o floare răsărită din el, în care sufletul lor era parfum.

Fără de ea începea singurătatea; era o troiță la răscrucile pustietăților.

O dorea, o dorea lîngă el, în brațele lui, şi era dor în ochii lui, în buzele lui, în obrajii lui, în mînile lui, în trupul lui, ca suferința sevei în tulpini frînte, cu floarea smulsă.

O trăsură se oprise la poartă. Tresări. Se repezi la marginea terasei, cu inima

înnebunită de spaima bucuriei.

Adina?

Nu: Aneta.

Dănuț oftă şi se încruntă. Era o dezamăgire în el: de ce nu venise Adina, cînd el o aştepta pe ea? Totuşi, venise Aneta, trimisă de Adina. Preajma unei bucurii îl făcu mîndru, demn, sever, ca cei care acordă audienţe faţă de cei care le cer.

Gheorghiță urca scările în goană.

— Conaşule, o venit o duduie cu un belet. Întreabă dacă eşti mata acasă. Eu am zis că nu ştiu, zîmbi Gheorghiță pe înfundate. Ş-am vinit să văd!

— Unde-i biletul?

— Zîci cî să ță-l deie matale în mînă, cî aşteaptî răspuns.

— Pofteşte-o sus.

Dănuț trecu în goană în odaia de baie. Îşi pieptănă părul, îşi spălă ochii, se pudră, îmbrăcă o pijama, zvîrlind tunica mototolită cu nasturii smulşi. Vroia să pară calm, liniştit, odihnit. În faţa uşii dinspre *hall* se opri. Îi bătea inima. Intră.

— Bună ziua, bună sara, Aneta, vorbi el distant, cu o dezinvoltură afectată.

— Sărut mîna, domnişorule, se aplecă Aneta cercetîndu-l pe furiş cu ochi experți, care înlocuiau provizor ochii stăpînei. Aveți o scrisoare de la dînsa.

— Da, consimți Dănuț luînd-o. Poți să pleci.

— Îmi spuse să aştept răspuns.

— Bine, aşteaptă.

Trecu în birou, fără grabă. Închise uşa. Şi singur cu scrisoarea, o privi, o respiră, sărută plicul şi, transfigurat ca un copil cu darul în braţe, îşi ascultă bătăile inimii. Zăbovi îndelung asupra adresei:

"Domnului Dan Deleanu
Str. Pitar-Moşu 20.

— Dac-aş rupe-o?

Îl ispitea ca o prăpastie gîndul să rupă scrisoarea fără s-o cetească — să sufere, să se chinuiască alături de bucuria nimicită... Bucuria?... Dacă-i scria ceva îngrozitor, dacă... Rupse plicul.

"Dănuț drag, ştiu *că nu mă mai iubeşti. Am simțit astăzi cînd ai venit lîngă mine duşmănos, străin de mine, că nu mă mai iubeşti. Şi sufăr, Dănuț. Auzi: sufăr. Numai eu ştiu ce-i în sufletul meu. Ce ți-am făcut, Dănuț? Cine te-a înstrăinat de mine? Cine ți-a spus lucruri urîte pe socoteala mea? Şi cum ai putut tu, Dănuț, să le crezi? Crezi, tu, copilul meu scump, că aş fi în stare să-ți ascund ceva? Crezi tu că* aş putea *eu să-ți ascund ceva? Şi ce să-ți ascund, Dănuț, cînd toată viaţa mea e a ta? Singurul lucru pe care ar fi* trebuit *să ți-l ascund era iubirea mea... şi n-am putut. Atunci ce ți-aş putea ascunde? Nu, Dănuț, tu te-ai* schimbat. *Altădată ştiam un Dănuț care nu-mi ascundea nimica, un Dănuț care era numai al meu, un Dănuț care va fi cea mai frumoasă amintire a bietului meu suflet. Unde-i acel Dănuț, unde-i? Cine mi l-a luat? Cine mi l-a furat?*

Nu-s supărată pe tine, Dănuț. Oricît de mult aş suferi din cauza ta, tu tot

Dănuțul meu drag să rămîi. Tu eşti un copil răsfăţat, eu sînt bătrînă pe lîngă tine. Nu-i nimic!

Dar să ştii, Dănuţ, că te iubesc prea mult ca să pot trăi despărțită de tine pentru totdeauna. Auzi, Dănuţ.

Dacă eşti crud cu *mine, are să-ți pară rău! Tu, Dănuţ*, *îmi eşti mai scump decît viaţa şi dacă nu te mai am... are să-ți pară rău!*

Dar eu nu-ți cer mult, *dragul meu Dănuţ. Nu-ți* cer *să mă iubeşti întotdeauna aşa cum, — poate — te temi tu. Nu. Ştiu că nu se poate. Nu spun nimic. Dar prietenia ta nu poți să mi-o iei, n-ai dreptul să mi-o iei. Atît îți cer, Dănuţ, prietenia ta. Să vii din cînd în cînd la mine, să mă laşi să te privesc, să-ți dezmierd părul, să stau cuminte lîngă tine, puțin, nu mult*: *atîta îmi ajunge.*

Dar poate mă înşel, Dănuţ! Poate nu-i adevărat? *Spune-mi, Dănuţ, că nu-i* adevărat. *Ar fi prea îngrozitor să fie aşa cum mă tem. Spune-mi, Dănuţ, scrie-mi o vorbă numai.*

Orice mi-ai spune, eu te aştept, *tristă pînă cînd vei veni,*
Adina."

Respiră adînc... O simțea alăturea, o vedea parcă plîngînd, şi-i era aşa de milă de ea, că-i venea şi lui să plîngă — şi era fericit. Şi pe măsură ce tristețea ei îl apăsa mai mult, bucuria lui era mai vie. Nu vroia să-i scrie, nici s-o vadă.

Era crud față de el, crud față de ea, dar o cruzime care-i înviora sufletul cu biciuiri de ploaie tînără.

Deschise uşa. Aneta se sculă de pe scaun. Dănuț îi vorbi din prag.

— Spune că bine.

— ...? Scrieți-i, domnişorule.

— Spune că bine.

— De ce nu-i scrieți, domnişorule?

Aneta se apropie de el, vorbindu-i în şoaptă.

— Domnişorule, dînsa plînse toată ziua...

— Bine.

Închise uşa. Aneta ridică din sprîncene şi coborî scările călăuzită de Gheorghiță. Dănuț îşi şterse ochii. Privi scrisoarea. *"...Atunci ce ți-aş putea ascunde?..."* Dacă mințea? Dacă întreaga scrisoare era o minciună?

Coborî în goană scările, trecu alergînd pe lîngă Gheorghiță. O ajunse pe Aneta ceva mai încolo de casă, în fața trăsurii cu care venise. O apucă de mîni. O ghemui lîngă un gard, strîngîndu-i mînile din răsputeri. Aneta părea speriată, cu mult sînge rece.

— Vai de mine, domnişorule, ne vede lumea...

— Aneta...

Înghiți, îi era silă şi groază de ceea ce vroia să facă.

— Lasă-mă, domnişorule...

— Taci, taci odată! Ascultă ce am să te întreb. Să-mi spui drept.

— ...?

— Cine era... domnul...

— ...?

— Aneta, nu minți.

— Care domn, domnişorule!

— De ce nu mi-ai deschis cînd am sunat?

— Doamne păzeşte! Multe-mi fu dat să trag! Păi dacă-mi spusese că nu-i acasă!

— Cum? Ţi-a spus că nu-i acasă?... Nici pentru *mine?*

— Păi da, domnişorule.

— Şi domnul ce căuta?

— Păi era proprietarul, mînca-l-ar ciorile! Venise să-şi ia chiria şi intră pă dindos. De asta spuse dînsa că nu-i acasă! Păi ce! Parcă el crezu? Dă unde! Intră s-o aştepte. Şi dumneata o dăduşi dă gol!... Vezi, domnişorule! Îi făcuşi pocinogul!

— Cum? Proprietarul?

— Nu-ţi spusei, domnişorule?!

— Aneto, nu minţi!

— Ce să mint, domnişorule! Mă dăduşi dă ruşine! Eu spusei că nu-i acasă şi el o văzu cu dumneata!

Dănuţ îşi trecu mîna peste frunte.

— Atunci de ce mi-ai spus că a plecat la Sinaia?

— Ca să nu intri... Nu te ştiu eu pă dumneata?! Parc-aşa mă crezuşi!...

Tîmplele lui Dănuţ se zbăteau. Nu mai ştia nimic! S-o lovească pe Aneta sau s-o sărute... Şi-i era scîrbă de el şi de ea: să vorbească cu slugile, să spioneze cu slugile dragostea lui!

— Bine, du-te.

— Nu vii cu mine, domnişorule?

— Nu. Lasă-mă... Îţi mulţumesc, Aneta.

Îşi scotoci buzunarele, erau goale.

— Lasă, domnişorule, altădată...

Fugi de lîngă ea. Urcă scările în goană.

— Gheorghiţă, pregăteşte-mi hainele.

Se limpezise tot... şi-i era frică! Şi-i era ruşine. Se înjosise...

De ce nu putea s-o prefacă pe Adina într-o icoană, într-o iconiţă mică atîrnată la căpătîiul lui — ş-acolo, singur cu ea, departe de lume şi de oameni, mai presus de ei, să îngenuncheze, şi dragostea lui să fie simplă şi curată? S-o iubească fără vorbe, fără fapte, în tăcere şi singurătate, cu toată puterea ochilor, cu tot avîntul sufletului, cu toată evlavia buzelor.

Năvălise viaţa cea de toate zilele în dragostea lui, vulgară şi năprasnică. Azvîrlea viaţa cu oameni în dragostea lui, mai răi decît pietrele în mînile oamenilor. Şi el singur se simţea înjosit, murdar, nevrednic de dragoste.

— Am pregătit hainele, conaşule.

— Bine, Gheorghiţă.

Se aşează din nou, prin întuneric, într-un fotoliu de pe terasă. Era ostenit. Ar fi vrut să iasă din el, să fugă, lăsînd tot în urmă. Să fugă din el ca dintr-o casă de care ţi-e scîrbă, luînd cu el dragostea lui, ca pe-un copil pe care vrei să-l păstrezi curat.

Ce clare îi răsunau vorbele lui Hamlet către Ofelia — "Du-te la mînăstire"... — şi cu ce duioşie plîngeau vorbele care-i păruseră mai demult crude şi batjoco-

ritoare în gura unui cabotin pompos!

"Du-te la mînăstire": deplina elegie a iubirii care nu se poate duce la mînăstire, şi care se scufundă în mlaştini, iluminîndu-le ca părul Ofeliei înecate...

"Dănuţ!" răsună duios din urmă glasul care-i răscolise sufletul.

Îl auzea. Îl auzea din toate părţile ca o vibraţie de clopot pur.

"Dănuţ!"...

Şi cine — afară de omericul Ulysse — s-ar fi îndepărtat, lăsîndu-l să se stingă-n urmă, jalnic!

*

Numai cerul şi luna nu erau bucureştene.

Noaptea mirosea a benzină ca o rochie de bal după scoaterea petelor de grăsime — şi uneori trandafirii unei grădini parfumau o clipă, dezvăluind un zîmbet — ca într-o adiere de evantai.

Cădea cîte-o stea, scurt, urmărită de ţignalele imperioase ale gardiştilor.

Şi răsunau contradictorii orchestre sentimentale pentru "ţapii cu guler", şi alunele prăjite, care se beau şi se mănîncă jovial, şi cuplete săltăreţe pentru rachiul care sălbătăceşte tristeţa în ochi şi-n pumni.

În grădini particulare concertau cu gura căscată gramofoanele.

Dănuţ purta o romantică pălărie de pîslă brună, cu boruri late, care-i puneau o mască de umbră pe jumătatea feţei.

Femeile, cu obrajii prea roşii îl urmăreau cu privirea, fiindcă avea buze proaspete-n lumina lunii, şi fiindcă era îmbrăcat elegant, dar nu-l opreau.

Avea un mers direct, pasionat.

Mînile cu gest nocturn — experte dar precaute — se fereau să atingă viteza unui trup voinic şi legănarea braţelor ostile ca două spade de duel.

N-avea decît un singur gînd: să-i vadă casa. Nici duioşie, nici amărăciune, nici scîrbă, nici duşmănie, nici melancolie. Un gînd dur, mat, cu contur precis: să-i vadă casa. Era sătul de sentimente, emoţii şi zbucium teatral.

Un vid sportiv înlocuise tot. Muşchii lucrau automat, ducînd trupul spre un ţel.

Trebuia să ajungă. Era în marş. Sufletul...

...Dar sufletul venea în goană dispre casa ei, şi trupul lui Dănuţ se opri îmbătat, ca atunci cînd, după ani de lipsă, întorcîndu-te în locurile tinereţii, iubita îţi cade în braţe, fără suflare, parfumîndu-ţi nările cu părul...

Cum îi bătea inima!

Îşi trecu mîna peste frunte.

Casa Adinei îl privea... De la el pînă acolo era o punte îngustă peste o prăpastie neagră de adîncuri, pe subt care vuiau, vijelioase, fluviile sîngelui: Şi-ncolo, tăcerea lumilor oprite.

...De cînd o privea? Cine ştie!... Îi era atît de dragă!

Şedea ascuns în gangul unei case, cu mînile împreunate de cînd o văzuse la geamul luminat.

"Adina! Aici-s, Adina!... Nu m-auzi!? Aici, aici lîngă tine... Iartă-l pe Dănuţ al tău..."

Aşa se tînguiau gîndurile. Un cor stîngaci, lîngă ea, la fereastra ei. Ca nişte copii desculți cu steaua dragostii lui... Şi ea nu le-auzea vestirea umilă...

Dar trupul încremenise ca o hrubă deschisă în noapte, pentru apariția unei madone; ca o stîncă grea, în aşteptarea miraculoasă a şipotului viu...

Trecu o trăsură pe strada acoperită de sufletul lui Dănuț.

Adina tresări, aşteptă cu ochii aprinşi, şi plecă fruntea.

Tărsura trecuse mai departe.

Apoi trecu împleticindu-se un om beat, de-a latul şi de-a lungul.

Apoi trecură amintiri, repezi ca plutele cînd vin pe ape revărsate.

...Adina-l aştepta pe el. Dar el venise lîngă ea, subt ochii ei. Şi ea îl aştepta departe, privind o noapte unde nu era decît singurătatea.

Se îmbrăcase ca o fetiță, duminica, aşa cum îi plăcea lui. O simplă bluză de batistă albă, cu guleraş răsfrînt, în care sînii sînt aşa de caşti că-ți vine să le surîzi. O bluză de un alb subțire şi primăvăratec — albul parfumului de zarzări din diminețile copilăriei.

Un alb în care sînii sînt o mirare de vînt oprit, care te face să închizi ochii şi să-ți dezmierzi obrajii. Un alb care e o lumină pe un joc de hulubi.

Şi toate amintirile adorară albul inocent în care adiau sînii.

Se pieptănase aşa cum îi plăcea lui. Cu cozile pe spate, ca o fetiță care se duce la biserică lăsîndu-şi cercul acasă, rezemat de gard.

Părul cu miros de soare, vara!

Îi înnoda cozile subt bărbie şi-i săruta rîsul buzelor închise, şi-i spunea că are doisprezece ani şi că nu ştie să sărute fiindcă-i prea mică. Şi ea rîdea cu tremurul genelor plecate pe ochii verzi.

Şi-i despletea cozile.

"Acum am să le fac să rîdă!"

Le scutura, le-mprăştia, şi părul creț rîdea în hohote de roş scînteietor.

Ş-apoi o săruta. O săruta pe ochi, ca să-i închidă. O săruta pe bărbie, ca să deschidă buzele rîzînd. O săruta pe gură, ca să-l cuprindă de după gît cu brațele şi ca să-i vadă tremurul nărilor.

Şi o lua în brațe şi o strîngea — luminoasă şi tremurătoare ca o stea de septembre — şi nu-i venea să creadă că-i a lui.

Şi-o despuia atunci, ca să-i găsească trupul, şi sufletul din el să-l scuture.

Trupul acela îngrozitor de alb — fermecătoare spaimă a trupului lui!

...Şi cînd simțea profunda bătaie de aripi a pasării de pradă care sfîşie adînc viața trupului, demonica bătaie de aripi a trupului fierbinte în goliciunea lui de flacără cărnoasă — ochii lui Dănuț priveau o pură față de fetiță palidă, cu capul răsturnat pe spate, zîmbind cu uşoare tresăriri cerului în care vede îngeri...

Mînile lui Dănuț erau reci.

...Dar acuma vedea la geamul de peste drum, o fetiță cu bluză albă şi cozile pe spate, o adorabilă fetiță a cărei gură buda ca o cireaşă, pentru cine ştie ce necaz mărunt şi grațios.

Cu o mişcare resemnată şi somnoroasă, Adina trase storul.

Dănuț dădu din cap, şi nu se repezi, nici n-o strigă.

Nu. Iubea o fetiță, şi sufletul era parfumul primăverii în livezi. Şi mînile erau candide ca un crin în mînile unei Madone.

Nu. Iubea o fetiță care se ducea la culcare în bluză albă şi cozi somnoroase. O iubea de departe şi era deasupra somnului ei ca o stea deasupra unei ape.

Trecuse o furtună şi un zbucium adînc... Trecuse?...

Îşi şterse ochii. O iubea atît de mult că plîngea zîmbind storului tras.

...Îi bătea inima.

Despuiase o grădină de ultimii trandafiri albi, sărind gardul ca un hoț, după ce pîndise îndepărtarea paşilor sergentului cu spinarea vigilentă.

Deschise poarta, cu trandafirii subt surtuc. Cînele nu-l lătră. Avea o coadă amicală pentru Dănuț.

A! N-avea cu ce să-i lege!

— ...?

Zîmbi. Îşi scoase batista şi cu ea înnodă cozile trandafirilor de clanța uşii.

Şi fugi emoționat, ca un îndrăgostit, după ce-a avut temeritatea să dăruiască flori casei în care e somnul fetei pe care o iubeşte de departe.

*

— Mata ce spui, Mihăiță?

— Cum vrei mata, Catinca...

Aşa îşi vorbeau unul altuia părinții lui Mircea Balmuş. Erau moldoveni din *Ieşi.*

"Cum vrei mata, Catinca" nu era o formulă de politeță sau de comoditate casnică, ci o recunoaştere blajină şi mucalită, delaolaltă, a energiei Catincăi, înzestrată cu cei mai frumoşi ochi din tinerețea lui conu Mihăiță şi cu o voință în armonie cu focul ochilor negri.

Tot ce făcuse conu Mihăiță de la logodnă încoace, vroise cucoana Catinca. Şi avea voința norocoasă. O singură dată, totuşi, voința cucoanei Catinca...

Şi acum regreta. Regreta aerul curat ca apa din pivniță pentru dulcețile de vară; regreta belşugul de verdeață care transformă unele cartiere ieşene într-un fel de livezi în care casele-s un fel de stupi mai mari; regreta priveliştea dealurilor Galatei şi Cetățuiei, şi căsuța bătrînească — singura ei zestre — cu ceardac, grădină şi amintiri, din strada Palladi; şi vaca de la care avea lapte bun pentru sănătatea lui Mircea; şi accentul moldovenesc al prieteniei de acolo; şi liniştea Iaşului, şi ieftinătatea lui...

Cu doi ani în urmă, solicitudinea distrată a unui ministru de justiție oferise preşedintelui secției a II-a a Tribunalului Iaşi un loc de consilier la Curtea de apel din Bucureşti.

— Cum vrei mata, Catinca...

Cucoana Catinca veghease o noapte, cu cafele negre şi emoții, ca în Vinerea Mare cînd cresc cozonacii... Curtea de apel din Bucureşti era parcă mai aproape de Casație decît rudele ieşene ale justiției supreme... Viitorul lui Mircea, glorie a Liceului Internat. Bucureştiul era parcă mai aproape de Paris decît naufragiatul Iaşi...

Se apropiaseră aşadar de Curtea de casație, dar se depărtaseră de blajinul oraş

al tinereții. Şi totuşi cucoana Catinca nu plecase fruntea. Regreta Iaşul, dar îl regreta dintr-o gospodărie moldovenească, miraculos răsărită în Popa Nanul bucureştean. Căsuță cu patru odăi — mobilă bătrînească, miros de podele ceruite şi de fructe; antretel cu păretele împodobit de un blazon păstrat şi arătat cu evlavie; cununile de premiant ale lui Mircea şi portretul lui de copil cu întâia cunună pe cap; pivniță cu murături şi pod cu amintiri: un petec de ogradă şi o fîşie de grădină.

În casa din Popa Nan 24, cucoana Catinca decretase moldovenismul. Se vorbea moldoveneşte, se mînca moldoveneşte, se trăia moldoveneşte.

Dar şi-n grădină, voința cucoanei Catinca spulberase strădania ultimului proprietar de a întocmi în fața casei o grădină vanitoasă la care "să se uite gură-cască şi vecinii ca la farfuria de salată rusească de pe tejgheaua restaurantelor".

Acum, grădina era o odaie afară, în care "să poți sta oleacă la aer" la adăpostul viței sălbatice care acoperea gardul dinspre stradă. Florile cele mai provinciale — țesute parcă în fața caselor moldoveneşti de mînile stăpînei — se aşternuseră supuse în Popa Nan, cu aceeaşi rînduială şi acelaşi zîmbet colorat, alături de legumele pe care cucoana Catinca nu vroia cu nici un chip să le cumpere din piață. Erau şi cîțiva păpuşoi, şi, între ei, înaltă, rotundă şi rurală, o floarea-soarelui. dominînd petuniile, vîzdoagele, panselele, crăiesele, tufănelele, ochiul boului, micsandrele, busuiocul...

Iar în ogradă — nu curte — era o poiată — nu cuşcă de pasări — o hulubărie — nu porumbar — un felinar cu gaz şi cu cîne adus de la Iaşi, care nici pe solul Munteniei nu se simțea solidar cu motanul moldovan prin lene şi locul naşterii.

În fața scării de intrare, la dreapta şi la stînga, două ciubere cu leandri aprindeau flori roze.

În această casă modestă dar vie, Dănuț regăsise parfumul patriarhal al copilăriei şi moalea inflexiune a vorbei moldoveneşti. Şi casa îl primise cu brațele deschise, fiindcă era prietenul lui Mircea, fiindcă era "moldovan de-al nostru" şi fiindcă cucoana Catinca avea o autoritară slăbiciune pentru acest "diavol simpatic".

Şi Gheorghiță a Marandei cunoştea gospodăria cucoanei Catinca. Cînd se făcea grijitură mare, dădea şi el o mînă de ajutor. Iar la Paşti — cu mînicile suflecate şi legat la cap — frămînta destoinic aluatul cozonacilor pentru care Herr Direktor avea o adevărată evlavie. Mai era la bucătărie şi o fetişcană din Holboca. În fiecare duminică, Gheorghiță a Marandei şi Mândița din Holboca, se plimbau ținîndu-se de mînă prin Cişmigiul tuturor exilaților rurali.

După cum se vede, apartamentul din Pitar-Moşu avea o înclinațiune pentru casa din Popa Nan, reciprocă de altfel.

*

Conu Mihăiță dormea în ietacul cu candelă roşie, hulubii dormeau în hulubărie, dulcețile de trandafir, în gavanoase, găinile, în poiată. Felinarul lumina ograda amănunțit măturată.

Mircea învăța în grădină cu mai mulți camarazi, adică făcea "curs real pentru adulții clasei", cum spunea Dănuț.

Totuşi, cucoana Catinca nu se statornicise în fotoliul aşezat pe peronul din faţa casei, subt becul electric, unde cetea ,,cînd totul era în regulă" numere din Viaţa românească, din care preţuia, mai ales, "blăstămăţiile lui Patraşcanu" şi "minciunile mîncăului de Hogaş": moldoveni de-ai noştri.

Aceeaşi aşteptare care făcea pe cucoana Catinca să nu-i tihnească tîrziul de noapte cînd gospodăria era pacificată, îl făcea pe Mircea să aibă lacune în şirul explicaţiilor pe cari doi colegi le înregistrau minuscul pe fiţuici, şi alţi doi, provizor, în capetele grele de energia somnului.

"De ce nu mai vine Dan?" Această întrebare de actualitate schimba fizionomia trecutului oficial, determinînd uneori un subit şi inexplicabil armistiţiu între două armate care se luptau încîlcit şi eroic în manualul de istorie, iar alteori, întîneriri arbitrare ale crailor.

"De ce n-o fi venind diavolul?"

"Diavolul" nu fusese călcat nici de tramvaie, nici de automobile; venea cu paşi domoli spre casa unde era aşteptat. Şi ritmul paşilor legăna împărecheri de cuvinte care voiau să fie vers într-un suflet limpezit după furtună.

Dănuţ zîmbi cu capul aplecat în lături, ca un violonist cînd îşi acordă vioara.

"Il était bien malheureux
Ce pauvre ciel d'ambre bleu,
Car il était amoureux
De la mer verte, de la mer bleue"[10]*...*

Cuvîntul cădea de sus, planînd ca o mare pasăre ostenită pe jocul onctuos al valurilor.

"De la mer verte, de la mer bleue
De la mer verte, de la mer bleue"...

Se apropia. Încetini pasul ca şi cum ar fi purtat pe umeri o amforă prea plină şi fragilă.

"De la mer verte, de la mer beue,
De la mer verte, de la mer bleue"...
"...Malheureux...
De la mer verte, de la mer bleue"...
Malheureux!,
"Ambre bleu"?

De ce nu? Suna frumos, răcoros. *"Renard bleu"; "ambre bleu"...*

— De unde-mi vii? îl întîmpină cucoana Catinca.

— Sărut mîna, se înclină Dănuţ.

— Mă rog, mă rog... Nu te-atinge! Departe de mine, Satană! Unde ţi-s

---

10 Era foarte necăjit / Bietul cer de ambră-albastră, / Că era îndrăgostit / De marea verde, de marea albastră (fr.).

urechile?... Să te-nveți minte, diavol uşărnic, să mai faci să te aştepte ca pe mare ce o femeie în toată firea! Acuma sărută mîna şi cere pardon.

— Pardon! zîmbi Dănuț, sărutînd mîna care răspîndea parfumul recentelor dulceți de trandafir.

— Rîzi tu, rîzi!... Ia poftim cu mine!

— Dan!

Mîna lui Mircea — cu nedespărțitul creion — se agita din răsputeri ca mîna unui armator la ivirea corabiei scăpate din naufragiu.

— Salve, Deleanu! răsunară patru glasuri entuziasmate de diversiune.

— Ia dați-i pace, mă rog! interveni cucoana Catinca ducîndu-l de mînecă în casă.

Cucoana Catinca aprinse lumina din antrețel, privi tacîmul pregătit pe mescioara de pasiențe, şi luîndu-l pe Dănuț de umăr cu vîrful degetelor, îl întoarse cu fața spre becul electric.

— *Am auzit* că nu ți-i bine! Ce-nseamnă asta?... Ia scoate limba... Pfee!... Dămi mîna... Hm!... Limbă bună, temperatură nu, îmbrăcat civil, jigărit ca un motan, umblă lelea pe străzi... Cunoaştem noi de mult boala asta, domnul meu!... Ce-ai mîncat la masă?

— ...Imposibil să-mi aduc aminte! Am o memorie!...

— Da, da! Memoria!... Poftim la masă. La o astfel de oră ar trebui să-ți pun lingurile-n brîu!

— Vai de mine! Nu mi-i foame!

— Poftim! Pîrjoale calde să nu-mi ceri ! exclamă indignată cucoana Catinca, aşezîndu-l cu de-a sila pe scaun în fața pîrjoalelor reci... Aşteaptă, mă rog, flămîndule! îi porunci ea, aprinzînd maşina de spirt, la care trebuia să încălzească bulionul de găină. Şi văzînd, cu coada ochiului, că-i năduşit de căldură, adăugă încruntată: Pfii! Unde-ai învățat, diavole, să te parfumezi aşa?... Scoate surtucul! Auzi dumneata! Să mă amețească, nu altceva!

Fără surtuc, în cămeşă de mătasă cenuşie, cu guler jos, picior peste picior, cu cotul rezemat de masă şi degetele răsfirate pe fruntea cuprinsă în mînă, Dănuț avea zîmbetul de juvenilă iluminare al adolescenților poeți cînd îşi respiră sufletul...

Cucoana Catinca vărsă bulionul. Şi bulionul fierbinte dovedi lui Dănuț cît era de înfometat.

— Ce nu te mai tunzi, diavole? Poftim! Parcă-i făcut cu drotul! se indignă glasul cucoanei Catinca, în timp ce degetele culegeau admirativ o buclă în spirală cu fulger arămiu.

Îi ridică farfuria de supă.

— Mă rog, să faci bine să nu te saturi cu pîrjoale, că mai este şi pui fript... şi nişte strudel de care-ți place.

*

Una din cele patru odăi ale casei din Popa Nan, era odaie de musafiri.

— Mai bine să am eu un pat pentru moldovenii mei decît salon pentru munteni.

Alături era odaia lui Mircea.

Aproape toate versurile lui Dănuț fuseseră scrise în odaia musafirilor, la biroul de nuc, pe care pisica îşi încolăcea somnul, ca un *presse-papier* familiar.

Scrisorile de dragoste le scria în Pitar-Moşu, dar versurile numai la biroul de nuc cu scaun sculptat.

E drept că din casa cucoanei Catinca Bucureştiul avea alt sunet. Se auzeau de-afară greierii şi cosaşii de argint, cotcodăcitul găinilor, piuitul piculinat al curcilor, uguitul hulubilor groşi.

Un cuc cînta în faţa celui ce scria la birou, anunţînd optimist orele.

Iarna ardea focul în sobă — în Pitar-Moşu erau calorifere.

Şi dimineţele timpurii şi pripite de şcolari somnoroşi aveau miros de pîne prăjită pentru cafeaua cu lapte "cu caimac".

Patul era înfăşat proaspăt. Pe cuvertura de pichet se răstignea cast o cămeşă de noapte de-a lui Mircea. Pe covoraşul din faţa patului, o păreche de papuci turceşti, brodaţi, de-a căror expropriere conu Mihăiţă nu se indignase.

— Cum vrei mata, Catinca...

Pe măsuţa de noapte, cucoana Catinca rînduise tablaua cu paharul de lapte — obligator — şi chiseaua cu dulceţi facultative.

*

Toate luminile din casă erau stinse, afară de una. Din odaia musafirilor, prin uşa întredeschisă, pătrundea în odaia lui Mircea, dîra verde a lămpii cu abat-jour de porţelan: Dănuţ scria.

Din pat, Mircea-i vedea numai profilul concentrat, cu fruntea sprijinită în palmă. Scria, cu mînicele cămeşii de noapte suflecate. Nu-şi încheiase nasturii de la cămeşă. Pieptul gol; gîtul gol. Părul pieptănat în sus, cu reliefuri întortocheate şi subite luciri, ca zvîrcolirile de balauri sculptaţi pe coapsele unui vas chinezesc, în care un foc nevăzut şi-ar fi oglindit neliniştea.

De cîte ori nu veghease Mircea — ceasuri de noapte de-a rîndul — avînd în faţa ochilor, prin uşa întredeschisă, icoana profilului concentrat asupra caietului, dar copilăros cînd se întorcea spre întunericul odăii lui Mircea, cu buzele sonore de trilul versului crud.

— Asculţi, Mircea?

"Pourquoi, ô, ma douleur,
Haleine douce, haleine moite,
Vent frileux, vent berceur,
Ef euilles-tu les pommiers, les blancs pommiers du coeur?

Pourquoi les exiler ces sonatines en fleurs
Sous le regard vainqueur, sous le regard moqueur
De celle qui connait mon âme, mon amour et ma
douleur?" »[11]

11 Durere-a mea, o, de ce oare, / Dulce-adiere, blîndă-adiere, / Vînt rece, vînt lin

Dănuț nu scria versuri decît în franțuzește, limba lecturilor. Era singura mustrare pe care i-o făcea Mircea. Dănuț răspundea categoric:

— Cum aş putea iubi, suferi şi cînta cu vorbele pe care le aud la şcoală, pe stradă, în prăvălii, cu vorbele de toate zilele? "Limba maternă"? O respect şi o iubesc ca pe o mamă; dar limba versurilor trebuie s-o iubeşti altfel... Cu limba franceză n-am trăit în casă de mic copil, nu m-am jucat cu ea, n-am mîncat la masă cu ea... E o fată frumoasă pe care am întîlnit-o uneori numai; am văzut-o în cărțile cu versuri, cum ai vedea o fată la teatru în lojă, la geamul unei case necunoscute, trecînd în goană într-o trăsură... Limba românească trăieşte cu mine în casă din copilărie, o văd zilnic, limba franceză e într-o casă străină, e frumoasă şi enigmatică...

— Bine, dar n-o cunoşti de ajuns, replica Mircea. E o limbă livrescă pentru tine, n-ai *amintiri* în ea...

— Tocmai de asta o iubesc. Oamenii de care te leagă amintiri comune sînt părinții, frații, prietenii din copilărie... Dar o fată pe care o iubeşti cînd ai văzut-o întîia oară? Ce amintiri te leagă de ea? O iubeşti, tocmai fiindcă n-o cunoşti. Fără enigmă, fără necunoscut, nu este dragoste. Dragostea e nostalgia de ceva necunoscut în care presimți frumuseță... Şi o limbă care ți-e prea familiară nu mai are enigma de care are nevoie poezia, fără de care poezia e un simulacru.

— Atunci, după tine, ar urma ca Eminescu să fi scris poeziile lui în nemțeşte, Verlaine în limba turcă şi Heine în chinezeşte!

— Poate c-ar fi scris mai frumos, fiindcă niciodată n-ar fi simțit osteneala pe care ți-o dă familiarul, cunoscutul limbii natale.

— Dar de unde ai scos tu că limba românească nu mai are mister pentru tine? O cunoşti fragmentar... Descopere-o. Fă-ți o limbă personală, cum şi-a făcut Eminescu, cum şi-a făcut Arghezi, cu vorbele tuturora, dîndu-le un alt accent, o altă muzică.

— Nu pot. Nu mă atrage... Cuvintele de care am nevoie sună odios. Ascultă: "amor!" Îl spun numai, şi-mi sună în urechi toate viorile țigăneşti şi cupletele sentimentale. E un cuvînt care locuieşte la mahala. A îmbătrînit acolo. Nu pot să-l iubesc. Altul: "iubita!" îți vine să ricanezi cînd îl spui, sau să faci cu ochiul. Dar: *"l'aimée, la bien-aimée"?* E dulce, muzical, blînd, şi-ți vine să ridici ochii, cînd îl spui, cum îi ridici fără să priveşti nimic, cînd auzi o muzică depărtată... Pentru mine, limba românească e bună pentru discursuri, pentru poezii patriotice şi pentru sarcasmul lui Caragiale...

Discuțiile dintre Mircea şi Dănuț, pe această temă, erau fără sfîrşit... Dănuț avea o superioritate asupra lui Mircea; pe cîtă vreme el scria versuri în franțuzeşte, pe care Mircea le prețuia, Mircea nu scria versuri de loc

Nu ştia încă Dănuț că fiecare cuvînt e o Cenuşăreasă care s-a întors de la bal — de la un bal cu lună, soare, fluturi, rouă şi păduri — pierzîndu-şi condurul. Şi

---

ca o legănare, / Rupi frunzele din meri, din merii inimii-n candoare? / De ce alungi aceste sonatine în floare, / Sub privirea triumfătoare, sub privirea batjocoritoare / A celei ce-mi cunoaşte şi sufletul, şi iubirea, şi dorul care doare? (Fr.)

dacă stă acoperită de cenuşă, într-un bordei, la vatra stinsă — în schimb un făt-frumos îndrăgostit o caută prin toată lumea cu condurul în mînă. Şi această umilinţă, această aşteptare, şi această căutare, e enigma fiecărui cuvînt.

Nu ştia încă Dănuţ că în limba franceză Cenuşăresele sînt venerabile şi că fiecare dintre ele locuieşte într-un palat străveziu de cleştar — cu conduri de toate formele şi culorile, aşezaţi pe calapoade — amintindu-şi vremurile basmului din tinereţă cînd piciorul era mai mic decît condurul, şi cînd condurul era pierdut...

Dănuţ avea o slăbiciune pentru alb: meri şi zarzări înfloriţi se scuturau în nopţile de versuri, dinspre birou în odaia lui Mircea. Hulubi, numai albi, lebede, ninsori, lumini de lună, copii în lungi cămeşi de noapte, case de ţară alcătuiau visteria versurilor lui Dănuţ.

— Aş putea face trusoul de primăvară al tuturor livezilor cu albul din mine.

Aceste nopţi de veghe, cu duhul primăvăratec al albului între odăile lor, erau unul din secretele prieteniei lui Mircea pentru Dănuţ. Cîte capricii nu-i trecuse, cîte îngenuncheri nu îndurase — el care avea sufletul mîndru ca o icoană de ctitor — din pricina acelor nopţi. Acest "zarzăr exilat în viaţa oamenilor" care înflorea uneori în odaia de alături, era fratele ochilor trişti. Pe acest Dănuţ în cămeşă de noapte, cu profil concentrat pe caiet şi chip copilăros, cînd se întorcea înspre odaia lui, Mircea îl pierduse de la Crăciun. Îl vedea zilnic şi de-atunci, la şcoală, dar vedea o faţă de faun ostenit sau exuberant, de care ferea, cu o îndurerată pudoare, privirea ochilor din el...

Acum îl regăsise.

Dănuţ închise caietul, stinse lampa şi se sui în pat. Mircea aşteptase în zadar familiara întrebare: "Asculţi, Mircea?"

Totuşi era fericit. Şi multă vreme privi lumina lunii vibrînd în odăi — cu aceeaşi privire pe care o avea cînd asculta versurile lui Dănuţ — ca şi cum albul lunar ar fi fost o pulbere desprinsă din albul caietului cu versuri, ca să încununeze din nou întregită puritate frăţească a celor două odăi vecine.

Aţipise zîmbind.

Un vis trecu prin cîteva bătăi de inimă... Trebuie s-o prindă, trebuie s-o prindă.

Fuge în goana mare după o fetiţă mult mai mică decît el, cu cozi blonde pe spate... Se apropie. Şi-i plin de spaimă sufletul, şi de ciudată încîntare. Dacă nu-i ea?

A prins-o de cozi. Inima bate din răsputeri.

O smunceşte-nspre el, şi-n aceeaşi clipă fetiţa cu cozi blonde a crescut, cozile s-au înflăcărat, şi coaptă-n trup şi roşie în păr o are-n braţe pe Adina...

Se deşteptă la lumina de fulger a visului.

Adina! Îi apăsa sufletul amintirea ei, ca un parfum greu.

Scutură capul. Se culcă din nou. Nu mai putea dormi. Îi băteau tîmplele. Era o izbucnire în trup ca fluviile cînd clocotesc subt ghiaţă. Mînile vroiau s-apuce, braţele să strîngă, trupul vroia arsura trupului dorit în vis.

Se îmbrăcă prin întuneric.

Cucul din părete cîntă de două ori, amintind trecerea orelor paşnice prin casa patriarhală.

— Mircea... dormi?

— Ce-i, Dan? tresări Mircea, văzîndu-l îmbrăcat.

— Mă duc...

Cuvintele cădeau grele, ca ale unei spovedanii urîte.

— ...Spune mamei tale că am plecat dis-de-dimineață să-mi iau uniforma de-acasă.

— Unde te...? începu Mircea, oprindu-se brusc, încruntat.

Ştia unde se duce. Sărind din pat, văzuse în lumina lunii chipul de faun cu ochii lucioşi.

Încălecînd fereastra, Dănuț întoarse capul spre Mircea. Îl văzu sever şi curat.

— Da. Mă duc la Adina. Mi-am uitat chipiul, vorbi el cu sfidare în glas şi cinism în ochi.

Se furişă prin ogradă, negru.

De la fereastră, Mircea îl urmări cu melancolia îngerilor cînd privesc prăbuşirea unui frate întru aripi, dar şi cu secreta mîndrie că o privesc din cer.

II
"IL ÉTAIT UN PETIT POMMIER"

— Vînzaaar... civooo... Vînzaaar... civooo...

Nazală, ironică, tărăgănată, comică, solitară şi solemnă proorocirea comercială răsuna pe ulițele istorice ale laşului, care atîrnă neînsuflețit ca o zdreanță voievodală pe umărul sleios şi obsechios al negustorului de haine vechi.

— Vînzaaar... civooo...

Dar toate casele erau deprinse, ca şi cu trîmbițarea cucoşilor domestici, cu cîntecul de lebădă al Cetății lui Ştefan. Familiar tuturora, glasul lui Meşulem deştepta zîmbete prin case şi glume prin ogrăzi.

— Vînzaaar... civooo.

— Meşulem, cuțu-cuțu!

Cu paşi tîrîtori, deprinşi iremediabil să tîrşească papuci clămpănitori, cu umeri doborîți parcă de povara perechii de ghete glodoase şi desfundate şi a surtucului decolorat — mai mult firmă decît marfă — negustorul se îndreptă spre poarta casei, de unde un tînăr licean îl poftise injurios.

— Aşteaptă să plece mama de acasă.

Şi Meşulem aşteptă!

Zîmbi cu duioşie, ondulîndu-şi capul de jos în sus, ca un motan gîdilit subt bărbie. Avea barbă albă — de o biblică îmbelşugare — şi nasul, crescut ca subt

lupă, şi coroiat, reproducea în sens invers — cu aceeaşi împovărare resemnată şi vicleană — aplecarea gheboşată a spinării. Perciunii, sinuos încîrligați, atîrnau pe tîmple, sinceri. Urechile vegheau vaste şi congestionate, spăimîntate parcă de apropiata izbucnire a trîmbițelor cereşti. Un ochi era acoperit cu plasture negru; dar celălalt era o colonie de ochi sintetizați în verdele sur al unuia singur, străbătător, intens, enigmatic şi profund ca ochiul din triunghiul creştin sau ca celălalt, care-l prețuise pe Isus şi-l vîndu-se cu rabat.

Mama liceanului ieşi pe poartă, cu alai de parfum. Meşulem se înclină adînc

şi cucernic în faţa dosului încorsetat. Apoi, cu o privire filtrată printre gene, evaluă şi îmbrăcămintea cochetă, şi paguba din punga soţului, şi seceta din buzunarul liceanului.

— A chichi, Meşulem! Numai eu îs prost să vînd aşa pantaloni faini!... Zece lei, fără să mă tocmesc.

La auzul vorbei pantaloni, Meşulem se repezi cu braţele ridicate. Bătăile inimii liceanului frăgezeau deliciul clipei comerciale.

Şi deodată Meşulem se întristă. Oftă din greu şi, cu buza de jos îngreuiată de dispreţ amar, restitui pantalonii.

— Nu-i pentru mine...

Şi plecă.

— Vînzaaar... civooo...

— Meşulem!

— Vînzaaar... civooo...

— Meşulem!

— Ei?

— Îţi baţi joc de mine! Pantaloni noi: numai astă iarnă i-am purtat!... Ţi-i lăs cu cinci lei...

— Dacă nu-i pentru mine!

— Eşti nebun, Meşulem?

— Meşulem îi nebun... da pantalonii îs rupţi în cuăr!

Liceanul oftă adînc: el singur îi cîrpise.

— Cît dai?

— Meşulem plăteşte bini. Iaca o băncuţă nouă-nouţî, se întrista el, lucind în soare o băncuţă de cincizeci de bani.

— Un leu, şi na-ţi pantalonii.

Trupul lui Meşulem porni, dar mîna cu băncuţa rămase pe loc, darnică, ispititoare, elocventă...

— Dă, tîrtane!

Meşulem luă pantalonii creştini.

— Vînzaaar civooo...

Lumina era blîndă şi elegiacă. Pe uliţile cu bolovani blajini şi gropi fireşti, alături de vrăbii ciuguleau găini. În răstimpuri clare răsunau nostalgic fluierile nalte ale locomotivelor. Uneori, o vacă smulgea un smoc de iarbă amical răsărită pe marginea trotuarului. Sergentul o privea din urmă, cu un aer de boar deghizat. Bîzîiau albine trecînd dintr-o grădină într-alta, în zbor brodat, peste stradă, ea peste un rîu calm.

Pulverizat în soare şi în vînt, parfumul teilor adia luminos; cîte o fată cu tocuri strîmbe şi ochii închişi se oprea, părînd că-l ascultă.

Şi pe toate zările dezvăluite ochiului, ondulau dealurile de un albastru argintiu ca nişte mari muguri de munţi gata să înflorească răcoroşi delaolaltă cu vara.

Şi peste toate, presimţit de suflet mai mult decît de ochi, Ceahlăul vaporos ca un fum de tămîie cădelniţat de Trecut, din afundul ceresc al zărilor moldovene...

— Vînzaaar... civooo...

*

Casa răposatului conu Costake Dumşa, cu două rînduri, arăta tot voinică şi dîrză, deşi venerabilă, în străşnicia zidurilor de piatră văruită, ca un vînător de urşi coborît din munţi. Împrejmuită vast de zid înalt şi gros de piatră, şedea la o parte de uliţă, înfiptă în pămînt ca într-o adîncire de luptă, cu flori în faţă şi desiş de pomi roditori îndărăt. Ferestrele erau mari, dar mai ales adînci şi cu zăbrele robuste.

La etaj se arăta dominator balconul de unde romanţiozitatea vechilor jupînişe visa cu dealurile-n faţă şi de unde glasul vechilor boieri tuna şi dincolo de ziduri.

Zidul dinspre uliţă se avînta gigant şi dulce în verdeaţa plopilor bătrîni, ca un hotar aerian al proprietăţii. Porţile de stejar ferecat — cu bară pe dinăuntru — se deschideau triumfal, anume parcă pentru izbucnirea neagră şi sură a armăsarilor înhămaţi la caleşti. Şi de la poartă pînă la peronul casei aleea de nisip gălbui se arcuia aşa cum s-arcuiau în trap caleştile cu mers focos.

Muriseră demult bătrînii, dar învechiţii muri adăposteau aceiaşi şi aceiaşi pomi.

Aşa că nu casa dintre ziduri părea anacronică, ci becul electric de la poartă şi cele două globuri cu picior înalt care, de-a dreapta şi de-a stînga peronului, luminau electric decorul feudal.

Obişnuitele cărţi de vizită — de lemn sau de tinichea — cu seci sau pretenţioase inscripţii, ale avocaţilor — lipseau de la poarta casei Deleanu. Dar se vede că ar fi fost şi de prisos, de vreme ce în faţa peronului un numeros grup de clienţi de ambe sexe aştepta sosirea domnului Deleanu. Numeric, dominau ţăranii. Tîrgoveţii erau mai cu seamă evrei. Vorbeau colectiv — cor fără muzică — şi gesticulau furioşi, deşi nu se sfădeau, desfăşurînd şi comentînd ziarele locale ca pe nişte hărţi strategice.

Ţăranii tăceau crunţi, bănuitori şi stînjeniţi. Cucoanele şedeau pe bănci, ţapene, ca în ghips, în corsetele încordate, făcînd — cu vîrful umbreluţelor — desemnuri simbolice pe nisipul stropit şi greblat: inimi pudic barate; iniţiale languros îmbinate şi profiluri primitive...

În răstimpuri mai mari sau mai mici — variind după însemnătatea pungii şi a procesului — un secretar apărea, invitînd curtenitor doamnele, autoritar ţăranii şi familiar evreii.

Domnul Deleanu era la club, de unde se întorcea pe la opt, opt jumătate — însoţit de Olguţa, care lua acolo lecţii de scrimă — decavat, bine dispus şi flămînd. Aşa că întîiul diagnostic al procesului îl făceau doi secretari mai vechi, şi tot ei luau şi cel întîi aperitiv financiar. Al treilea secretar, prea tînăr şi prea naiv în ale profesiei pentru a "trata cu clienţii", făcea deocamdată pe aprodul sibilin al celorlalţi doi, strigînd, chemînd sau invitînd clienţii, în ordinea categoriei sociale, sexului şi stagiului de aşteptare. Avea un nume excentric, la întocmirea căruia colaboraseră strămoşii şi părinţii, după cum urmează: Minodor — părinţii, Stratulativ — strămoşii. Olguţa fierbea ca un samovar de cîte ori era obligată să rostească ambele nume deodată.

Minodor Stratulativ ieşise pe peron. Dar în loc să indice o intrare celor ce o aşteptau, privea în sus, ca şi cum ar fi convorbit cu un client astral, implorîndu-l

să descindă.

De fapt se uita la balcon unde, în halat de baie, cu umerii iluminați de aur inelat, Monica îşi usca părul la soare. Se lăuse. Un abur rumen îi încălzea obrajii. Pe genunchi ținea o carte deschisă fără s-o cetească.

Se ridică în picioare, adunînd în snop tumultos pe ceafă părul încă jilav. Mînicile largi alunecară descoperind brațele goale. Îşi scutură capul, înzeuîndu-se din nou cu aur.

Departe curgea, lină şi albastră, linia dealurilor.

Frumusețea Monicăi se afirma deodată, ca splendoarea unui trăsnet. Aşa cum era învăluită în căderea amplă a faldurilor halatului alb cu glugă şi mînici încăpătoare, în fața zărilor cu dealuri florentine, părea pogorîtă din cerul pur al picturii italiene, ca un înger cu aripile strînse, ținînd desfăşurat în mîni un sul cu muzică pentru glasul heruvimilor.

Finețea plină a obrajilor şi a liniei gîtului, alunecînd de la bărbie în curbă lungă de stea căzătoare, făcea să se presimtă puritatea sprintenă a sînilor subit rotunzi.

Formele Monicăi erau lungi alintări de linii întretăiate, cum stat înmănuncherile *jet-d'eaux*-urilor, sau melodiile violelor cîntate cu arcuşuri lungi.

Era avîntată cu suprema şi delicata supleță a fumului în văzduh acalmie. Părea că se mişcă în vîrful degetelor, dar picioarele călcau orizontal pămîntul, şi totuşi, trupul părea înălțat — nu înalt — alungit, nu lung.

Aşa sînt trupurile cereşti, cărora aripele — ridicîndu-le povara paşilor — le avîntă conturul senzual, spiritualizîndu-l cu o născîndă înălțare de zbor oprit vertical, atent parcă, spre orizonturi, de unde poate să apară iară porunca zborului. Şi aşa sînt uneori întrupările tinereții pogorîte pe pămînt în scurt popas.

În lumina ovală a frunții şi a obrajilor, sprîncenele deschideau arcul dublu al aripelor de cocor în zori de primăvară. Păreau că vin de departe, dintr-un Străveziu de zare, sau că se pierd afund.

Iar mînile Monicăi, înguste, calme şi cu degete prelungi, puteau să poarte crinul religios, şi să încapă în mănuşa de argint, care îmbracă pe icoane mînile Mariei...

Pe străzile Iaşului, oamenii întorceau capul după Monica, dorind parcă s-o vadă mireasă. Iar la teatru, apariția ei în lojă solidariza ochii galeriei cu binoclurile lojelor şi parterului, făcînd o primejdioasă concurență scenei.

Olguța-i spunea că e rivala bisericii Trei Ierarhi şi-o amenințase că va scrie profesorului Iorga — "kilovatorul istoriei", cum îl poreclise Olguța — să o catalogheze între monumentele istorice ale Iaşului.

Minodor Stratulativ era al patrulea secretar îndrăgostit de Monica. Predecesorii săi întru adorare fuseseră congediați în urma intervenției Olguței.

— Papa, cine are trei secretari? Tu sau Monica? Monicăi îi scriu scrisori de dragoste, şi ea n-are nevoie să-şi strice ortografia cetindu-le; iar tu îi plăteşti, şi nu fac nimica!

Minodor nu cuteza să compună epistole — încă! De altfel, dunga rectilinie a pantalonilor arăta clar că îngenuncherile lui în fața Monicăi erau de ordin sufletesc. Se mulțumea să contemple.

Dar în biroul domnului Deleanu mare ispravă nu făcea.

Doi ogari, în goană paralelă, cu ondulări festive de serpentine şi boturi

săgetătoare, se avîntară spre poartă. Din urmă, în fugă după ei, venea Olguța, cu rachetă în mînă, îndemnîndu-i. Zărindu-l pe Minodor la pîndă — bufnea de rîs numai cînd îl vedea, fiindcă-i *vedea numele* — îşi încetini pasul, în vîrfuri.

Era zveltă şi flexibilă, ca un arcaş adolescent. Picioarele, dezvăluite subt rochia scurtă de tenis, arătau muşchi de patinatoare cu fine oțăliri în dungi, pulpe vioaie, glezne înalte. Presimțeai genunchii dominatori de amazoană.

Îmbrăcase pentru tenis o bluză-cămeşă cu guler răsfrînt şi mînici scurte, subt țesutul căreia sînii mici nu tremurau, nici palpitau, dînd pieptului mai curînd relief de juvenilă şi impertinentă voinicie, decît tulburătoare feminitate.

Nici o îngreuiere, lene, moliciune sau şovăire nu stînjenea vioiciunea ritmului elastic a trupului durat din biciuiri de muşchi repezi pe oase subțiri şi impetuoase.

Îşi îmbrobodise strîns — ca un pescar napolitan — pletele brune cu o batistă de mătasă galbenă, care punea tonuri portocalii pe obrajii arşi de soare şi de vînt. Arcul sprîncenelor era lung, dens şi cu o zburlire mefistofelică la îmbinarea cu rădăcina nasului. Ochii, de un negru tropical, se alungau atît de puternic în colțul genelor, spre tîmple, încît ochii celui spre care se îndreptau osteneau, ca o crenguță învăluită şi copleşită subit de aripele vaste ale unui zbor greu. Vivacitatea-i sclipea în ochi şi-n nări, ca un ger.

Şi cum venea în vîrfuri, întîmpinată de ogarii care se întorceau curbi spre stăpîna lor, părea icoana combativă a saltului spre viață, cu frunte dîrză, cu dinți albi, şi albi ogari pe de lături, alegorici parcă.

— *Mélisande, prends garde au Pelléas!*[12]

Monica se aplecă pe marginea balconului, adunîndu-şi părul, privi spre trubadurul fără mandolină şi, înfăşurîndu-se mai strîns în halat, intră în casă.

Minodor se întoarse stacojiu, se înclină, bîlbîi ceva nedesluşit... Olguța nu rîdea. În mîna ei, racheta avea nerv de cravaşă şi fantezii de spadă.

Minodor germinase pe loc în fața ei.

— Aşteaptă clienții, domnule... Minodor...

Începuse grav, dar bufni de rîs rostind silabele ilariante şi, rîzînd, fugi cu umeri copilăroşi.

— Duduie Olguță, duduie Olguță! o strigă Neculai, alergînd după ea cu picioarele țapene şi laterale, ca un general de cavalerie.

Neculai era cel mai vechi servitor al casei Deleanu, "slujbaş", spunea el cu o demnitate concretizată şi în redingota cu poale lungi, încheiată pînă sus. Purta cravată neagră, gambetă cenuşie şi manşete rotunde de celuloid, cu butoni pe care era pictată luarea Griviței. Era slab şi alb ca o perpendiculară de cfidă. Devenea însă imediat uman — şi chiar supra — grație mustețelor demne de o baladă, sau măcar de o monografie. Mustețile lui Neculai erau aşa de vaste, încît nu se mai localizau pe față, deasupra buzei de sus, ci făceau parte din silueta totală, ridicînd trupul la rangul de cruce.

Olguța pretindea că Neculai slujise odinioară de cuier automat. În extremitatea musteții din stîngă îşi atîrnau cucoanele rochiile cu turnură, iar în extremitatea musteții din dreapta îşi atîrnau boierii pantalonii.

Cînd era vînt, mustoțile lui Neculai fîlfîiau ca un fular de borangic.

---

12 Melizanda, fereşte-te de Peleas! (Fr.)

Mai avea un singur dinte: semn alb de exclamație pe întunericul gurii. Dar mușteţile, deşi cărunte, aveau aceeaşi vigoare orizontală.

— Duduie Olguță, mata n-ai o *misiune* la poştă?

— Ce cauți la poştă, Neculai?

— Am o *empremată* de la duduia Monica să ridic un *transport*... Să vedeți...

Era, limbut. "Să vedeți" era începutul comentariilor asupra evenimentelor casnice, uneori şi asupra celor sociale; detesta socialismul: "o mojicie!"

— Aaa! Un pachet pentru Monica! Ia să vedem *emprimata.*

Empremata lui Neculai era o țidulă de la poştă, scrisă de mînă. Neculai era idealist: înnobila realitățile cele mai mărunte. Un pahar de apă stilizat de Neculai, devenea o "răcoritoare". Supa, un "elextir" de găină sau de vacă.

Excela în inventivitate pudică. Substantivul "ritiradă", utilizat de servitori, Neculai nu-l accepta nici subt forma "closet". Formula lui Neculai era "locul", rostită cu o uşoară ridicare a capului şi o tainică aplecare a genelor, ca şi cum ar fi spus o *parolă* conspirativă.

— Aha! Aşteaptă, Neculai. Am să-ți dau o *rapidă.* Neculai zîmbi în urma Olguței, care se întorcea spre casă, ca un profet care şi-ar găsi editor.

Abia acum pricepea Olguța refuzul Monicăi de a merge la tenisul de toate zilele, subt pretext că-şi spală părul. Un pachet de la Dănuț... "Metaforel" sau "Benjaminul", cum îl poreclise Olguța.

Urcă scările de dindos, cîte trei deodată. La scoborît se dădea pe rampă, fără cruțare pentru rochii, acasă, şi pentru inima pedagogelor, la şcoală.

— Cuțulachi!

— ...!

— Iar la mine-n odaie!

— Nu...

— Cum, nu? Da.

— Am vrut...

— Bine, Cuțulachi, băiat eşti tu sau fată? Du-te afară şi te joacă. Țipă, urlă, sparge, dar lasă-n pace odăile fetelor!

Puiu trînti uşa, zvîrli trandafirul furat din grădina Liceului Internat şi adus subt tunică, pentru Olguța, ca o bătaie de inimă, îl călcă în picioare şi se năpusti în odaia lui unde plîngea zilnic sau fiindcă Olguța îi spunea Cuțulachi, sau fiindcă nu-i spunea Puiu. Olguța cînd îl neglija complect, cînd îl zeflemisea.

— Lasă!... De azi am s-o iubesc pe Monica!... Să dea Dumnezeu să rămîn corijent dacă...

Îşi şterse ochii. În fiecare zi se jura c-are s-o iubească pe Monica şi niciodată nu izbutea să trişeze, Monica intră în odaia Olguței.

— Te-ai întors?

Olguța scria la o măsuță joasă, aşezată turceşte pe o pernă, cu racheta pe marginea mesei.

— M-am întors.

— Nu te mai duci la tenis?

— Nu mă mai duc la tenis.

Monica se înroşi. Olguța, atentă cu coada ochiului, zîmbi.

— Vrei să mă duc la tenis?

— Eu...

— Tu. *Garde au Pelléas, Mélisande!*

— ...?

Monica se aprinse mai tare cu obrajii colorați ca merele în toamna părului.

Olguța scria. Deodată, bufni de rîs.

— Îi dau o telegramă... ghici cui?

— N-ai ghicit! Lui Haralamb Scrobohaci.

Acest Haralamb era administratorul moşiei Medeleni.

— Ascultă: *"Atenție teren tenis. Stop, Puneți să se pască iarba.* Stop."

Monica schiță un gest de protestare. Olguța urmă:

— Asta-i o aluzie la nevasta lui care-i vegetariană. El e prin atavism...

— Ce ai cu ei, Olguța?

— Ce am? Îl fură destul pe papa!... *"Astupați găuri, turnați nisip, trasați careuri, văruiți-le. Stop. Atenție. Stop. Alteța-sa principele Carol va juca tenis Medeleni. Stop. Stop. Stop..."* Asta înseamnă puncte-puncte. E o inovație în punctuația telegrafică... "*Dacă alteța-sa satisfăcută teren speraţi decorație, invitație soție bal palat. Olga Deleanu."*

Olguța-şi frecă degetul pătat de cerneală de sugătoare, de învelitoarea măsuței şi de covor.

— Să vezi tu ce loc de tenis ne face domnul Scrobohaci! O pune pe "țățica Raluca" să stropească nisipul cu "odicolon" pentru nasul august. Filetul îl asezonează cu brad. Copacii îi decorează cu trandafiri de hîrtie şi lampioane tricolore. În fața băncii aşterne covorul din salon şi în dosul băncii improvizează o coroană regală din pansele şi nu-mă-uita.

Monica zîmbea aplecată, dezmierdînd spinarea Leilei, care-o urma prin casă ca un început de trenă. Leila era o pisică de Angora, ondulată şi ireală, ca o lumină de lună în rochia ei de abur cenuşiu cu irizări albăstrui. Dar de la Dănuț.

Olguța ridică un deget spre Monica.

— Iar Melizanda va plăti această telegramă din punga ei, cu titlul de amendă, pentru că n-a spus Olguței vestea bună că aşteaptă un pachet de la... Bucureşti.

Îngenunchind cu o vioiciune nebănuită — cu pisica în brațe — Monica sărută obrajii Olguței.

— Cîțț, cîțțț, cîțțț!

Un salt cenuşiu. Cu bucuria ei, Monica fugi după Leila ei.

Ogarii Olguței zgrepțănau uşa, schelălăind surd.

— Hop!

Prin odăi, coridoare, antrete şi pe scări, şi prin ogradă o întreită goană se dezlănțui. Uşi pocniră, podele duduiră. Din pod şi pînă-n atenanse, toți ştiură că Olguța pleacă de acasă la tenis.

De aceea, o bicicletă pedalată frenetic de două picioare de licean — cu pantaloni scurți şi şosete — despică în două grupul clienților: Puiu, cu vijelie-n inimă şi-n roți, se ducea după Olguța, să-i dovedească — săgetînd prin fața tramvaielor, înfruntînd trăsurile, sergenții şi chiar ochelarii profesorilor pietoni — că nu-i Cuțulachi.

De aceea, Sevastița sau "Sevasta", țărăncuță cu trup pietros şi obrajii rumeni, ca după un cules de cireşe, intră în odaia prin care stăpîna ei trecuse o clipă

numai, dar ca un vînt năprasnic în odăi, semănînd pe divan, pe scaune şi pe covor geantă, cărţi, beretă, ghete, rochie de şcoală şi dezordine — în odaia în care o singură icoană era calmă şi melancolică: o veche fotografie de amator, tremurată şi decolorată, aşezată în medalion oval pe măsuţa de scris a Olguţei, reprezentînd siluetele duble — aureolate parcă — ale cailor, trăsurii, biciului, şi profilul unui moş bătrîn cu o copilită în braţe şi-un surîs pe buze, în lumina unei dimineţi de vară demult împăienjenite cu acel moş Gheorghe, cu acea "duduiţa moşului" şi cu acele vremi...

*

..."sărut mîna Cuconiţi o căzut bele pi capu meu şam sîm eu Iniman dinţ săţ spun matali. Zîci eri Cuconaşu Dănuţ măi Gheorghiţ ie tu cărţîli şî Beletu di pi Pat, făli pachet cum ştii tu, leagîli bini cu şfarî, şi cînd îi fi gata sî vii la mini sî pun adresa cam sî li trimăt acasă cî Dumnealui ave mosafiri la ceai pi cuconaşu Mircea pi cuconaşu Tonel şî pi cela tot uit cum îi zîci ista Siranău cela cu nasu mari del rîd Dumnealor, eu mapuc iutiiuti şî fac cum mio poroncit da sî vedi că Dracu şo băgat coada cî mă ispiteşti sî pun în pachet şî o Cârti di pi măsuţa di noapti căm zic las să fii mai mult çî tot acasî sî duci, şo eşît Bocluc. Măntorc eu dila Poştie cu Ţîdula şî iaca Cuconaşu Dănuţ foc, undii Cartea Gheorghiţ, zic ci Carti Conaşule cî mata ai cît iarba şi năsipu zici ceia di pi măsuţî eu făceam pi prostu da undi lam văzut aşa di mîniet nani avut Coraj sî zic cavi bagato în Pachet ci sîş mai facă Inimi ră, cî mortu di la groapă nusîntoarci.

Zîc so căutăm Cuconaşule poati nai avuto poati ai zăhăito pacatili meii Cuconiţi sî faci moarti di om şî gata!!!! di cînd ăl slujăsc aşa di mîniet nu lam văzut sî nu fii Didiochi parcî era Duduia. Olguţa cînd vedi bătînd gita la noi la Medeleni, şî la tătî urma daco văzut că eu o ţin morţiş cî nam puso şî nara puso so mai liniştit şî niam pus diam răscolit tătî casa da nam găsito so scot din Pămînt gheorghiţ cî ochii cu mini nu mai dai zîci, da dacîmio găsăşti om tiam făcut!!!

şî eu zîc aşa Cuconiţă că mam sfătuit cu Cuconaşu Mircea Dumnezău săi ţîi că tarii bun la Inimă milostiveştiti mata Cuconiţi şi cum vini Pachetu cu Bocluc la Ieş trimeţ mata cartea cu Trinu careţ şti cîi mai răpidi cî sî duci Domnu Neculai pi Adresa lui Cuconaşu Mircea cî ari sî zîcî dumnealui cî o luato din greşalî în Taşcî.

Şî iaca uitam, mo învăţat Cuconaşu Mircea căi zîci Cărţii cu Bocluc Ojardindilifant *da mai pi Franţozăşti..."*

Doamna Deleanu îşi scoase ochelarii de lectură — îi purta de un an — aşezîndu-i dimpreună cu scrisoarea pe claviatura pianului.

De doi ani, odată pe săptămînă, Gheorghiţă a Marandei comenta cu devotament întîmplările care i se păreau lui mai evenimente, din Pitar-Moşu 20, aşa cum făgăduise la plecare mamei lui Danuţ.

Pînă la Crăciun, o dată pe săptămînă, alteori mai rar, veneau scrisori de la Dănuţ, care făceau aproape inutilă lectura celorlalte cu slovă încîlcită şi cuvintele naiv împărechete.

De la Crăciun, însă, Dănuț amuțise. Rareori trimetea cîte-o carte poştală — *"Sînt sănătos. Sărutări la toți, Dănuț*" — cumpărată de la un debit de tutun, desigur, şi scrisă în goană cu creionul, pe marginea tarabei.

Doamna Deleanu zîmbi cu un fel de umilă mîndrie. Cetind scrisorile lui Gheorghiță avea impresia că priveşte prin uşa abia întredeschisă a unei odăi de servitori — curată şi simpatică, dar de servitori — decorul şi viața fragmentară a unui băiat frumos, voinic, mare şi neatîrnat, care totuşi era băiețelul ei.

*

Odaia Monicăi era despărțită de a Olguței printr-un mic vestibul cubic — dînd şi el pe balcon — în care-şi luau ceaiul dimineților şcolare.

Dar atîta deosebire era între cele două odăi învecinate, încît păreau situate pe versantele opuse ale unui masiv muntos, cu arşiță şi portocali într-o parte şi presimțirea cadențată a mării largi: tăceri de zăpezi mate sau scînteietoare în cealaltă şi presimțirea gravă a brazilor.

Alt climat sufletesc orînduise reculegerea meditativă din odaia Monicăi; altul, dezordinea exuberantă din odaia Olguței.

Mobilele vechi şi demodate de la bunica ei erau fireşti în odaia Monicăi şi între zidurile monacale, ale căror singure podoabe erau simplicitatea lor de ziduri de-altădată, şi oglinda ovală în ramă neagră, oglindă cu apa uşor brumată, în care chipul oglindit se-nvăluia într-o îndulcire ştearsă şi într-un abur de trecut.

De lemn negru era şi *bahut*-ul scund, bombat şi bonom, cu o rozace de sidef în mijloc, la fel cu masa fără colțuri acoperită cu un şal turcesc, tot vechi, de vreme ce în tinereță acoperise umerii rotunzi ai unei fete care nici nu bănuia că într-o zi nu va mai fi decît o amintire albă în sufletul unei Monice blonde.

Fotoliul de lîngă masă — de mult tovarăş al ei — avea spetează şi picioare arcuite, şi căptuşeala de catifea rubinie odată, acum era roasă şi violacee.

Deasupra divanului pe care dormeau, vegheau şi visau Monica şi Leila, o poliță-colțar, dată cu baiț, adăpostea sulfina bibliotecilor adolescente: Musset, Verlaine, Turgheniev, Eminescu, Heine...

Cea mai luminoasă fereastră, şi cea mai înaltă, din odaia în care luna şi soarele păstrau parfumul romantismului, era Monica; părea deschisă într-un zid de castel medieval, pe un răsărit de zori cu apropiat tumult de soare şi albine. Privind-o, ochii se ridicau mai sus, căutînd parcă aurul vestit de ea.

Dar ochii Monicăi erau negri — cu prea depărtate înstelări — şi erau prea grei în genele lor lungi ca să nu fie religioşi în fața dragostei şi a durerii.

Şi odaia Monicăi semăna mai mult cu ochii ei.

"Il était un petit pommier
Grave comme une mignonne Infante;
H avait une robe bouffante,
Vert de feuille et blanc-rosé,
Comme les joues rondes des poupées.
Le printemps lui souriait.
Et sa voix était chantante.

Il était un petit bambin
— Rond et rouge comme une cerise —

Qui avait des boucles exquises.
N'étant pas du tout malin,
II voyait dans l'herbe des nains,
Et avec ses tendres mains

Sage, il priait à l'église.

Puis, le petit "pommier d'antan
Devint grand, naturellement.
Et le petit bambin d'antan
Fit, tout simplement, autant.

Dis, ô, douce soeur des pommiers,
Te souviens-tu d'un petit bambin
Rouge comme la paume de tes mains?
Car moi, ô, sage bien aimée,
J'aime toujours le petit pommier."[13]

...Sfîrşitul vacanței, cu un an în urmă: septembrie. Dănuț pleca dis-de-dimineață. Monica nu dormise de loc. Visul urît şi greu o ținuse întreaga noapte cu ochii deschişi ca şi ai lunii.

Îl aştepta cu obraji de zori palizi, lipită de vița roşie a pridvorului plecărilor şi toamnei.

— Mă duc, Monica.

Şi sufletul Monicăi spunea: "Se duce Dănuț". Cu toamna se ducea. Rămînea cu toamna.

— Ți-o dau ție, Monica.

Cartea cu *"Las sanglots longs, des violons de l'automne..."*

Alergau frunze pe dealurile străvezii ale vîntului, ca lumini speriate în căutarea unei domnițe înecată în ape, cu mînile pe piept.

Tăcuseră...

Se auzeau roțile trăsurii.

Plecarea cu două inimi culese din acelaşi pom de toamnă de gravul înger al

---

13 Era un merişor cîndva / Grav ca o gingaşă Infantă; / Avea o rochie bufantă / De frunze verzi şi-un obrăjor / Alb-roz ca al păpuşilor / Cînd primăvara-i surîdea. // Şi fredona cu voce-naltă. // Era un dulce băiețel, / Ca o cireaşă gras şi roz, / Cu buclele frumoase coz. / Şi rău de loc nefiind el / Vedea prin ierburi mulți pitici, / Şi cu mînuțele lui mici // Se închina-n altar frumos. *II* Şi merişorul de-altădată / Crescu într-una, după dată, / Şi băiețelul de-altădată / Făcu şi el la fel îndată. // O, dulce soră-a merilor, / Mai ştii acel copil frumos / Ca palma mîinii tale roz? / Că mie, draga mea, mi-e dor / Mereu de dragul merişor (fr.).

pădurilor şi al iubirilor.

Dănuţ se aplecase, îi dezmierdase mîna şi pentru întîia oară i-o sărutase — pînă atunci se sărutau frăţeşte pe obraz; în timp ce cu cealaltă mînă, Monica-i dezmierdase aerian părul, sărutîndu-şi-o apoi pe furiş, cu lacrimi.

Şi între versurile lui Verlaine, versurile lui Dănuţ, ca un pom reînflorit în străveziu de toamnă blîndă...

"Il était un petit pommier

Grave comme une mignonne Infante..."

...răspundeau unei păpuşe care cu ani în urmă, într-o noapte de toamnă şi plecări cutezase să treacă hotarul războinic al pragului odăilor Potemkin-Kami-Mura, cu o solie ascunsă în buzunărelul şorţului hainei de mireasă.

"Monica îl iubeşte pe Dănuţ din toată inima..."

...De-atunci veniseră Monicăi versurile altora numai, dar trimise de Dănuţ, culese parcă de mînile lui pentru ea.

Apoi venise Leila, trimisă prin domnul Deleanu, ca o ofrandă de tăcere şi de lună.

De la Crăciun însă nu mai primise nimic. De atunci cetea şi Monica — după doamna Deleanu — scrisorile săptămînale ale lui Gheorghiţă a Marandei.

Şi de-atunci, liniile pure şi străvezii ale dragostei se aplecaseră vast ostenite, închizînd în ele declinul nostalgic al zărilor marine cu prea depărtate orizonturi.

*

Venise o veste din senin. De la Dănuţ. Pentru Monica.

...Un punct pe orizont. Crezi că e o rîndunică migratoare spre alte zări. Îţi pare rău. Privirile se afundă în depărtări. Te desparţi de tine, migrator...

Şi deodată, o aripă străvezie îţi atinge faţa. Tresari. Zîmbeşti cu o bătaie de inimă. Punctul de pe zare era o libelulă apropiată. Atins de aripă, te regăseşti. Îţi vine să te-alinţi pe frunte, deşteptat.

Dănuţ era lîngă Monica, aşa cum era parfumul teiului din faţa casei. Cerul era aproape ca un surîs aplecat asupra părului.

Monica se uitase de multe ori în oglindă. Deşi nu aştepta decît un pachet cu cărţi de la Dănuţ, se gătise de vară, ca şi cum l-ar fi aşteptat pe Dănuţ. O rochie de batistă albă cu mîneci scurte, brodată cu steluţe albastre, ca o scrutare de livănţică prin lumina dimineţelor de primăvară.

"Monica, tu nu trebuie să ascunzi nimic: nici fruntea, nici urechile, nici tîmplele, nici gîtul..."

Aşa dorea Dănuţ să se pieptene Monica în timpul vacanţelor. Şi Monica se pieptănase aşa cum îi plăcea lui Dănuţ — simplu ca sinceritatea luminii sau a apelor limpezi.

În undă pornea de pe frunte părul auriu, lăsînd o undă: fruntea albă. Două unde se ridicau de pe tîmple, limpezind două unde: obrajii. Şi cozile de aur ale copilăriei — hăţurile lui Dănuţ — păreau adunate şi strînse pe cap de aceleaşi mini care odinioară le trăgeau, ca să se mire ochii cum de-au putut atîta vreme să nu vadă.

Pieptănătura aceasta lăsa ca o mirare iluminată pe dezgolirea feţii, poate un

zîmbet, un dar..

Din nou Dănuț era lîngă Monica. Vorbele lui Dănuț pluteau în jurul ei, o împrejmuiau, o cuprindeau ca fumul înălțat din acele cățui vrăjitoreşti ale orientalilor, fum dătător de visuri, şi de fericire, şi de somn.

— Monica, tu ai fost o icoană zugrăvită într-un schit de munte, într-un schit foarte mic, alb, la poalele unui munte pietros şi sever ca un ascet în aerul limpede...

Mergeau călări prin crînguri în care toamna intrase, ca soarele în norii de amurg, bătînd în roşu, galben, arămiu şi violet. Între ei, între vorbele lor, flutura vîntul, zburau frunzele. Uneori, o veveriță de rugină îi privea vivace, mai încolo încă una, apoi alta... dar părea aceeaşi veveriță, şi copacii aceiaşi păreau, şi toamna aceeaşi, ca şi cum crîngul încremenit ar fi plutit pe lîngă ei, şi ei ar fi plutit cu el, spre cerul albastru, arcuit în fund de zare ca o cascadă.

Înălțîndu-se în scări, Dănuț îndepărta o creangă, ferind-o pe Monica.

Monica se apleca, zîmbind.

Creanga izbucnea la loc.

Pămîntul mirosea umed a ploaie, a ciuperci, a pivniță bătrînă, a vin de Cotnar, a tufănele şi pelin... Uneori o violetă de toamnă le tremura-n priviri, ca o stea căzătoare.

— Erai singura podoabă a schitului. Şi erai Madona celor patru sau cinci călugări desculți, cu rase de şaiac aspru, bărbi lungi şi ochi sălbăticiți. Erai pictată pe un fond albastru. Brațele goale erau ca doi crini plecați, şi aveai un nimb linear în jurul creştetului... Într-o zi, zidul a rămas gol, alb, şi numai inelul aureolei mai strălucea însemnînd locul capului... Monica, simți tu, melancolia zidului gol, într-un schit de munte?... Şi fratele... fratele Teofan, fratele care sună clopotele — fiindcă numai el poate să urce scările clopotniței — îngenunchează în fiecare miez de noapte în fața zidului gol şi plînge, în loc să se închine... Monica, fratele Teofan e tînăr şi frumos, ca un înger în haină aspră de şaiac. El crede că Dumnezeu i-a luat Madona, ca să-l pedepsească fiindcă o iubea. Şi uneori, lumina lunii pe zidul gol e albă ca obrajii fratelui Teofan...

— Îți pare rău, Dănuț, că zidul schitului a rămas gol?

— ...Monica, a răsărit luna.

— Unde?

— Acolo...

Se răsuceau îndărăt, priveau luna răsărită pe fumul cenuşiu al zării, apoi ochii lor se întîlneau în treacăt şi porneau spre casă tăcuți. Şi sufletul Monicăi se întorcea pe zidul schitului de munte ca să dezmierda fruntea fratelui asemuit lui Dănuț, un Dănuț cu bucle lungi ca în copilărie...

— Hei-hei!

— Hei-hei!

Cîntau ecourile.

Şi Olguța-i ajungea din urmă în galop de pustă, ca un tînăr cneaz cazac aplecat pe coama calului. Şi se-ntorceau toți trei prin umbra şi lumina nopții, Olguța-n frunte în trap dănțuitor; ei doi în urmă, cu tăcerea şi secretul lor.

...Se apropia o nouă vacanță. O vesteau teii. O nouă vacanță cu Dănuț.

Cu Dănuț.

Monica se uită din nou în oglindă, ca la fereastra unde aştepţi să răsară fericirea. Şi în oglinda care adăpostise atîtea resemnări, obrajii Monicăi erau roşii, şi-n ochii Monicăi rîdeau visuri ca scuturările de stele în nopţile de august.

*

Monica se ridică deodată şi, întorcîndu-se, privi strada. Într-adevăr, Neculai venea intermitent prin frunzele plopilor. Neculai venea cu pachetul.

Monica ar fi dorit ca toate rîndunelele văzduhului să răpească pachetul şi să i-l aducă în zbor, lăsîndu-i-l în mîni ca pe un dar al zărilor.

Dar pachetul era adus de la poştă de Neculai. Şi Neculai mergea încet, ca orice om solemn, bătrîn şi artritic. Şi, pe deasupra, Neculai venea cetind ziarul cumpărat din tîrg, cu gestul nobil al statuiei lui Mihail Kogălniceanu, al cărei bronz prezbit, după curase ştie, înverzeşte cetind pe pavajul roz din faţa Universităţii un discurs istoric. Şi, pe deasupra, în apropierea casei, Neculai se întîlni cu sergentul de zi.

— ...

— ...

— ...

Etc.

Monica ieşise pe balcon, aplecîndu-se pe balustradă ca un crai-nou.

— ...

— ...

Mînile şi ochii Monicăi se închinau lui Neculai şi sergentului de zi, din care nu zărea decît baletul cenuşiu şi galonat al braţelor.

Între timp, în grădină apăruse Minodor Stratulativ înaintînd cu paşi de somnambul.

Monica intră în odaie. Clipele erau lungi ca insomniile; odaia strîmtă, apăsătoare şi provizorie ca o anticameră; Leila, indiferentă ca ostilitatea zeilor somnoroşi; Neculai, un calău; sergentul, o fatalitate.

— Intră, Neculai.

Neculai era un mucenic. Năduşise urcînd scările. Gîfîia serviabil.

— Duduie Monica, începu el cu mîna stîngă pe inimă şi cea dreaptă — cu pachetul — la spate: pot spune că Neculai al nostru a făcut o tractorie ca la Plevna! Poftiţi.

Monica primi pachetul.

— Zic: să trăiască Neculai cel cu membre de ghizelă (gazelă).

"Domnişoarei
Monica..."

Recunoscu scrisul lui Dănuţ. Neculai gesticula în depărtări telescopice.

— ...Şi cum spun, vra să zică zic: avem rest două patace.

— Îţi mulţumesc... Îţi mulţumesc din inimă, Neculai. Te rog opreşte-ţi tot.

— Vai de mine! Mă onoraţi exclusiv. Ştiţi....

Zărind pe masă o monedă de cinci lei o luă, impunînd-o mînei — de

altminteri benevole — a lui Neculai.

— Duduie Monica, Neculai a spus, Neculai repetă bis: *Domnişoară* Monica, sînteți un caracter nobil.

Bătu din călcîie ca din pinteni şi ieşi perpendicular pe musteți, cu demnitatea unică a celor care ştiu să primească bacşişuri avînd aerul că ei le-au dat.

Monica încuie amîndouă uşile, lăsînd-o deschisă numai pe cea dinspre balcon.

Odaia se umplu deodată de mătăsoase scînteieri. Nu numai odaia: întreg Iaşul transfigurat. Soarele îngenunchease deasupra dealului Galatei. Şi de-acolo se revărsa în bogat şi blond tumult aurul zilei, ca părul unei domnițe călugărite în vremea teilor înfloriți.

— Samain!

Numele cu silabe pline ca un final de vers, de pe coperta galbenă, numele cu vaier limpede de clopot ieşan, era o amintire pentru Monica, legată de nucul bătrîn din livada Medelenilor, şi de Dănuț, ca toate amintirile.

"Les rosés du couchant s'effeuillent sur le fleuve
Et, dans l'émotion pâle du soir tombant
S'évoque un parc d'automne ou rêve sur un banc
Ma jeunesse déjà grave comme une veuve..."[14]

"De cine, Dănuț?" întrebase Monica, întorcînd capul de pe banca din livadă unde şedea singură cu frunzele nucului.

"Albert Samain."

"Albert Samain... *«ma jeunesse déjà grave comme une veuve...»"*

Acum scotea volumele netăiate din pachetul trimis de Dănuț. Volumele galbene în care visa *"ma jeunesse déjà grave comme une veuve".* Mînile Monicăi păreau că dezgroapă aurul arheologic al legendelor eline.

Aux flancs du vase[15].

Le chariot d'or[16].

Contes[17].

Au jardin de l'Infante[18]...

—...?

Luă volumele cu acelaşi titlu. Unul era al ei. Poate că celălalt era pentru Olguța... Întoarse coperta: *"Monica".*

Dănuț semna cu numele ei cărțile pe cari i le trimetea, pe întăia pagină, în colțul de sus, piezişş, cu o liniuță dedesubt. Monica cetea şi recitea numele ei, literă cu literă, ca pe-o scrisoare de la Dănuț.

---

14 Pe fluviu, trandafirii amurgului sînt lavă, / Iar pala-n-fiorare a serii ce se lasă / Evocă-un parc de toamnă cu-o bancă-n cari visează *I* De-acuma tinerețea-mi ca o văduvă gravă (fr.).

15 Pe corpul vazei (fr.).

16 Cornul de aur (f r.).

17 Povestiri (fr.).

18 În grădina Infantei (fr.).

Scrisul lui Dănuț nu era încă format. Dar numele Monicăi era scris cu un fel de energică autoritate care dădea numelui ei — scris de Dănuț — farmecul întîiului fruct copt într-un pom crud.

Întoarse coperta celuilalt volum: "Adina".

— Adina!...

Au jardin de l'Infante; Monica.

Au jardin de l'Infante; Adina.

— Adina!...

Numele creştea uriaş în noaptea lui necunoscută, ca un castel cu turnuri negre.

— Adina, Adina...

Brațele Monicăi osteniră din inimă.

— Adina?

Dar dealurile zării erau mute în supleța lor albastră.

Au jardin de l'Infante, Monica... Numele ei o chema ca un țipăt de deznădejde.

A! Era o scrisoare în volumul ei! Îşi plecă genele pe scrisoare; numai genele o mai despărțeau de numele uriaş şi greu.

"Sînt trist, Monica. M-am schimbat. Am îmbătrînit. Sînt alungat din mine, şi nici o poartă de aur nu s-a închis în urma mea, şi nici un arhanghel n-a ridicat din urmă o spadă de flăcări.

Nu. M-am deşteptat deodată, fără de mine.

Am visat c-am fost copil? Nu mai ştiu! Dar din copilăria mea numai tu ai mai rămas înaltă, ca un catarg cu pescăruşi osteniți deasupra unei scufundări.

Mi-e dor de mine cu sufletul altuia. Sînt un om care merge pe străzi, printre sergenți, prin fața băcăniilor, berăriilor, magazinelor de mode, printre automobile, tramvaie şi trăsuri. Zarzării albi, livada mea nevăzută de nimeni — prin care numai eu mergeam, pe care numai eu o vedeam şi care venea cu mine pretutindeni ca o turmă dulce a primăverilor — n-o mai văd, n-o mai simt, am pierdut-o, m-am pierdut. A suflat viața asupra ei ca o zînă rea şi a prefăcut-o în oameni, case, zgomote orăşeneşti, printre care trupul meu merge singur, atît de singur că uneori îmi vine să-nchid ochii şi să-i acopăr cu mînile.

Monica, sora mea de totdeauna, astă noapte te-am visat. Ai fost prin sufletul meu adormit, lăsîndu-mi parfumul teiului din fața balconului casei noastre de la Iaşi.

Eu veneam — cine ştie de unde! — urît şi rupt, cu semnul pămîntului, şi tu m-ai întîmpinat în grădină, în fața scărilor. Am îngenuncheat în fața ta. Şi te văd şi în clipa asta, cum ți-ai umplut pumnii cu parfumul teilor — uşoară apă aurie — şi cum l-ai revărsat pe creştetul capului meu.

— Acuma, Dănuț, poți intra în casa surorii tale Monica.

Ş-atunci m-am trezit, Monica. Tu erai departe, casa noastră departe, şi eu acelaşi om izgonit, acelaşi om cu trup greu, purtînd în mine semnul pă-mîntului. Dar tu, Monica, să fii întotdeauna bună, ca în visul cu parfum de tei, pentru fratele tău Dănuț."

Faţa Monicăi slăbise ca a acelora care vor să plîngă şi nu pot. Sufletul îi atîrna în mînile deschise, rupt, prăbuşit.

"Dar tu, Monica, să fii întotdeauna hună, ca în visul cu parfum de tei, pentru fratele tău Dănuţ."

— Adina.

Ca un vînt aspru prin vitralii sparte. Şi sufletul se umplu de umed amar.

Luă cartea străinei, vrînd să o îndepărteze. O foaie căzu. Şi Adina avea o scrisoare!

Nu. Versuri.

Versuri numai pentru străină...

"Le soir se grise d'acier
Et tranche le jour audacieux.
Un songe tenace et coutumier
Cercle mon front fiévreux.

Comment pourrais-je te renier
Lorsque ton coeur rapace Au mien s'est fortement greffé,
Une folle racine vivace...

Comment m'affranchir de toi
Lorsque ma seule cuirasse
Est cette immense foi
Qui te bénit la face...

Lorsque j'aurai perdu ma joi
Un glaive à l'éclair fugace
— Vibrant comme un cri d'effroi —
Tranchera mon âme lasse.

...Le soir qui se grise d'acier
Dégaine son arme fine:
L'étroit sabre recourbé
De lune adamantine."[19]

---

19 Se-mbată seara cu oţel / Şi capul zilei curajoase-l taie. / Un vis stăruitor, mereu la fel, / Mi-ncercuieşte fruntea de văpaie. // Cum să te pot tăgădui / Cînd inima-ţi haină / Pe-a mea adînc se altoi, / O cruntă, vie rădăcină... // De tine cum să mă dezleg / Cînd platoşa mea sfîntă / E numai crezu-acesta-ntreg / Ce te bine-cuvîntă... // Cînd voi pierde-acest crez frumos, / O spadă fulgerînd grăbită, / Ca ţipătul de groază scos, / Va reteza inima mea zdrobită. // Seara care cu oţel se îmbată / Trage din teacă arma ei fină: / Subţirea sabie încovoiată / De lună adamantină (fr.)

"Au jardin de l'Infante: Adina."

— Săracu Dănuț!

Numele era viu ca o viperă în colțul filei. Cu o mişcare netă, Monica rupse foaia şi o făcu bucăți.

Singurul trăsnet al furtunii.

Dar sufletul era istovit.

Un clopot sună deasupra laşului, dînd înserării o gravitate funebră. Dealurile erau vinete; cerul, palid deasupra lor.

Monica-şi luă capul în mîni. Odaia se întunecase.

"...Dar tu, Monica, să fii întotdeauna bună. ca în visul cu parfum de tei, pentru fratele tău Dănuț."

"Dar tu, Dănuț, de ce..."

"Dis, ô, douce soeur des pommiers,
Te souviens tu d'un petit bambin
Rouge comme la paume de tes mains?
Car moi, ô, sage bien-aimée,
J'aime toujours le petit pommier"[20]...

Ochii Monicăi plîngeau, plîngeau.

Dar sufletul Monicăi, cu dragostea, şi mila, şi iertarea, şi durerea, şi toate puterile lui rănite şi strivite — ca un parfum de tei abătuți în floare, ca un parfum de tei amestecat cu agonia crudă a sevei — se dăruia deplin tot "fratelui ei Dănuț".

*

— *Touché!*[21]

Floreta colonelului descrise un salut de arme.

— *En garde!*[22]

Din nou, cu *pizzicatto* metalic, floretele încrucişate împletiră zigzaguri sclipitoare, arcuri scurte, zvîcnind, lunecînd, săltînd, tresărind, pîndind — înviind în jocul fin al lamelor, zborul subtil, nervos şi delicat al rîndunelelor sau trăsnetul ornamental al arabescurilor.

Colonelul Barbă-Roşie — barba de un aur venețian era ca un blazon viu, moştenit din tată-n fiu, de coborîtorii familiei care număra un domn în scaunul Moldovei, şi o beizadea cu trup titanic, care trecuse ca un zeu arămiu al toamnei prin inimile feminine ale epocei — era profesorul de scrimă al Olguței. Tot el o inițiase pe un pur-sînge, în tainele viguroasei elegante a călăriei, pe care colonelul

---

20 O, dulce soră-a merilor, / Mai ştii acel copil frumos / Ca palma mînii tare roz? / Că mie, draga mea, mi-e dor / Mereu de dragul merişor (fr.).

21 Atins! (Fr.)

22 În gardă! (Fr.)

Barbă-Roşie o întruchipa ca un centaur.

Îşi iubea regimentul de roşiori mai mult decît grîul vastelor moşii pornite tocmai din Ceahlău ca o trenă verde pe malurile Bistriței, apoi aurie pe ale Siretului.

Un singur lucru îi reproşa Olguței: că nu-i fata lui; şi unul singur domnului Deleanu: că n-a făcut pe Olguța băiat.

În după-amiezele de primăvară şi de toamnă, cînd se întorcea călare de la Copou, cu Olguța la dreapta şi Monica la stînga, îşi bătea barba cu dosul palmei, ceea ce se întîmpla altminteri rareori, numai atunci cînd regimentul defila impecabil în fața unor "ochi de vultur".

Odată, de zece mai, venind în fruntea regimentului ca să defileze în fața lui vodă, întîlnise în apropierea grădinii Copoului, pe Olguța. Spre uimirea tuturor ofițerilor, colonelul Barbă-Roşie dăduse comanda de defilare cu glas de tunet.

Înaintea cui?

Şi tot regimentul defilase cu capul la dreapta — ofițerii cu săbiile plecate — în fața unei rachete de tenis şi a unui zîmbet ironic, stăpînit însă.

Colonelul moştenise de la străbuni nu numai barba — în care se oglindeau parcă şi galbenii, şi grîul — ci şi patima mesei verzi, în care şi grîul, şi galbenii — oricît de fluviali ar fi — se varsă ca într-o mare. Totuşi, floreta Olguței smulgea zilnic o oră deplină, uneori întrecută, patimii cartoforiceşti a colonelului. Astfel că zilnic, în preajma lui şapte jumătate, seara, colonelul se ridica de la masa de bacara — de care îl lega un Ultim bac — trecea în odaia de scrimă a Jokey-Clubului şi, îmbrăcat în costum de arme, o *aştepta* pe Olguța care sosea de la tenis cu în-tîrzieri mai mari sau mai mici.

— *Mille excuses, mon colonel!*[23]

— *Mille remerciements, mon enfant! J'ai eu l'honneur de vous attendre.*[24]

Colonelul vorbea uneori *à la* Georges d'Esparbès[25], spunea Olguța, care primise în dar de la el — cu titlul de manual eroic — cărțile lui d'Esparbès legate în marochin.

Plafonierele erau aprinse.

De-a lungul pereților se întindeau lungi canapele de catifea roşie, mîncate de molii. Zidurile erau împodobite cu panoplii, alternînd cu oglinzi în rame aurite şi picturi sportive.

Odaia de scrimă era singura odaie a Jokey-Clubului în care mirosul de tutun era atenuat şi vocabularul cartoforicesc absent. De altminteri, era odaia cea mai puțin frecventată, aproape pustie. Colonelul şi Olguța erau singurele excepții care îndreptățeau lipsa meselor verzi şi din această încăpere.

Nimeni n-ar fi spus că adversarul colonelului era o fată. Înfățişarea Olguței era cu totul băiețească. Mai întăi îmbrăcămintea: pantaloni de scrimă bărbăteşti, pieptar şi mască bombată. Apoi impetuozitatea trainică şi severitatea jocului. Brațul care mînuia floreta nu se apăra cu panici cochete de evantai, nici nu ataca avînd aerul că mînuieşte o tulpină deghizată în lamă de oțel din capătul căreia

---

23 Mii de scuze, colonele! (Fr.)

24 Mii de mulțumiri, copila mea, am onoarea să vă aştept (fr.).

25 Scriitor francez (1863—1944), autor de romane istorice

crinul căzuse provizor.

Apoi tăcerea. Nici madrigale din partea colonelului, nici exclamații — oh! vai! ah! ce! — din partea adversarului. O tăcere încordată, în care s-auzeau: ritmul respirațiilor, tactul picioarelor şi clinchetul lamelor inteligente şi sprintene ca ironia, perfide ca sarcasmul, viclene ca surîsul...

Ochii Olguței erau atenți ca la un joc de şah accelerat. Floreta colonelului era bilingvă: cunoştea şi dialectul lamelor italiene şi al celor franceze. Olguța trebuia să rezolve mereu alte probleme. Mintea lucra în ritmul brațului spontan. Toți muşchii erau la pîndă. Şi cînd destinderea fandării nimerea pieptul adversarului cu delicatul vîrf al floretei, brusc îndoit, muşchii găseau în scurta biruință o sintetică odihnă şi noua elasticitate a elanurilor apropiate.

Uşa dinspre odaia de bridge se deschise lent, dezvăluind fețe congestionate în fumul țigărilor şi un răsad multicolor de cărți de joc, grădinărit — meditativ sau violent — de mîni nervoase.

— Ah! *Bonsoooir,* d'Artagnanette!

— *Touché.*

— *Repos et merci.*

Olguța îşi smulse masca, de subt care capul răsări zburlit, rumenit şi impertinent, întregind silueta de paj războinic.

— *Bonsoir, oncle universel!*

— Ha-ha!

Nalt, dar puțin adus, cum sînt domnitorii în clipa cînd, din strană, abia îşi apleacă fruntea în fața Mitropolitului; cu frunte naltă, pietroasă şi de gală, şi păr rar, pieptănat pe spate; cu musteața căruntă şi fină, dar lipsită de galanterie, deprinsă să fie dezmierdată meditativ în fața ideilor, nu răsucită în fața femeilor; cu sprîncene stufoase, de subt care ochii afunzi aveau cochetăria să pară prezbiți, din care pricină capul se răsturna pe spate în fața unui om ca în fața unui munte; cu guler drept şi rigid de moda veche, ca şi manşetele rotunde de o albeață reacționară, cu zîmbet afabil de bătrîn care disprețuieşte mînia, încruntarea şi gesticularea, socotindu-le prea juvenile şi necuviincios democratice față de sobrietatea ironiei; cu mîni înguste şi degete lungi şi subțiri de ctitor, deprinse parcă să înşire onctuosul chilimbar al mătăniilor; şi cu gest ocrotitor şi ospitalier de boier cînd primeşte oaspeți la conac, întîmpinîndu-i în capul scărilor — *oncle* Michel contempla silueta Olguței, d'Artagnanette, cum o saluta el zilnic intrînd în sala de scrimă cu evantaiul în mînă, aşa cum intra şi la Universitate.

La Bucureşti i se spunea domnule ministru sau excelență — era mobilizat oarecum, ministru de justiție — ceea ce-l făcea să răspundă:

"Tiens! J'avais oublié. Comme c'est aimable de votre part, cher monsieur, de me l'avoir rappelé!"[26]

La Iaşi i se spunea domnule profesor — era singurul dintre profesorii Facultății de drept fără titlu de doctor.

"Oh? Non, merci! Je n'ai pas besoin de cela pour l'être — n'est-ce pas, mon

---

26 Ia te uită! Uitasem. Ce amabil din partea dumneavoastră, dragă domnule, că mi-ați adus aminte! (Fr.)

cher collègue?"[27]

La Jokey, intimii îi spuneau oncle Michel. Pe la spate toți îi spuneau oncle Michel, familiaritate pe care şi-o însuşiseră, bineînțeles, ziarele.

Vorbea răspicat, aruncînd vorbele de sus, ca un bacşiş din balcon. Şi vorbea moldoveneşte cu un uşor accent franțuzesc, păstrat din tinereță, accent care învăluia cu un fel de pudoare arhaismul neaoş al cuvintelor îmbinate în fraze de o cronicărească puritate.

Olguța îl poreclise "*l'oncle universel*".

"En effet, je m'aperçois que ma famille onclesque grandit drôlement! Mais, en échange, j'ai le plaisir de recevoir une nièce très simpathique par cette voie profondément dégoûtante!"[28]

Colonelul Barbă-Roşie privea cu o părintească admirație neastîmpărul Olguței, care, deşi în repaos, frămînta floreta fără urmă de osteneală.

— Pur sînge, *onche* Michel.

— *Tais-toi,* Barbaroza! îl alungă oncle Michel cu un gest extenuat al evantaiului. Tu vezi numai cai. Ai halucinația grajdului profesional! Mai sînt şi măgari pe lumea asta, nu numai cai; *n'est-ce pas, d'Artagnanette? Je viens justement d'en quitter un...*[29]

— *Qui est-ce, monsieur La Fontaine?*[30]

— *C'est un politicien — naturellement*[31i] Cum îl cheamă? Ah!...

În fața numelor colegilor universitari şi luceferilor politici *oncle* Michel avea un recul voit — de memorie — care punea o distanță sanitară între el şi ei.

Uşa se deschise, făcînd loc unui domn cu obrajii atît de grăsuni, rumeori şi zîmbitori, că păreau dospiți din pasta dolofană a feselor îngeraşilor lui Rubens.

Văzîndu-l, oncle Michel se lumină.

— *Tiens!* Cum îți *dzîci,* tachistule? Nu pot să-ți rețin numele ilustru!

— Ei, coane Michel! Costea Babic.

— *Ah! Cest cela! Costea Babic, oui! Le voila, d'Artagnanette! Il a une manière, pommadée d'être takiste; tout à fait fabrication Take! Il me remplit de joie!*[32]

Costea Babic zîmbea ca un buchet de trandafiri în cărțile poştale ilustrate.

— Tare-i glumeț conu Michel!

— *Comme la politique développe l'esprit d'observation!...*[33]

---

27 O! Nu, mulțumesc! Nu am nevoie de asta ca să exist — nu-i aşa, scumpul meu coleg? (Fr.)

28 De fapt, îmi dau seama că familia mea de unchi se măreşte în chip amuzant! Însă, în schimb, am plăcerea de a primi o nepoată foarte simpatică, pe această cale neplăcută! (Fr.)

29 Taci, Barbaroza! (...) nu-i aşa, d' Artagnanette? Abia m-am despărțit de unul (fr.).

30 Cine e, domnule La Fontaine? (Fr.)

31 E un politician — desigur (fr.).

32 A! Asta e ! Da, Costea Babic! Iată-l, d'Artagnanette! Are o manieră pomădată de a fi tachist; cu totul un produs Tache. Mă umple de bucurie! (Fr.)

33 Cum dezvoltă politica spiritul de observație! (Fr.)

— *...L'esprit en général*[34]*,* adăugă Olguța.

— Domnișoară Deleanu, m-a însărcinat conu Iorgu să te anunț că plecați îndată.

— Cum asta? Nu-s încă opt jumătate! se încruntă colonelul. Ce-a pățit Iorgu de se grăbește? Cîștigă?

— Vai de mine! Conu Iorgu are nobleță de-a pierde constant!

Olguța se încruntă: o cută între sprîncene, cu răsfrîngeri adînci. Ştia că tatăl ei pierde nebuneşte şi că-şi făcuse o celebritate din aceasta. Dar mai presus de toate o supărau glumele pe socoteala acestei celebrități mănoase pentru o bună parte dintre cei care-o satirizau.

Zvîrli floreta pe canapea.

— Mă iertați, trebuie să mă îmbrac. *Oncle* Michel, ai dreptate. Colonelul vede numai cai arăbeşti şi lame de Toledo; mai sînt şi copitele fabulei. Bună sara.

Dispăru în odaia de baie, unde o aşteptau ogarii, racheta şi duşul rece.

Oncle Michel îşi freca palmele.

— *Hm! C'est épatant! Et pourtant elle ressemble parfois à sa tante Elenco Dumşa, qui était horriblement laide et affreusement intelligente. Oui! Affreusement in-tel-li-gente, monsieur takiste! Tu l'as connue, Barbaroza?*[35]

— *Oncle* Michel! protestă colonelul, bombîndu-şi marțial bustul.

— Tț, *mon cher!* N-am spus că-i urîtă! *Au contraire! Mais elle lui ressemble, surtout quand elle dit des vérités. C'est drôle.*[36]

— Pur-sînge! murmură colonelul, ca un refren, bătîndu-şi barba cu dosul palmei.

— Ei, lasă-mă! se supără *oncle* Michel, desfăcînd evantaiul. Iar te-ai făcut impresar de cai!

*

— *Bonsoir,* Olguța.

— *Bonsoir,* papa.

Congestionată şi năduşită, cu ochii lucioşi de frigurile băncii bacara, cu tîmplele surite de timpuriu şi fire albe în musteți, cu trăsăturile arse de zbucium ca de un soare marin, dar pline de strania şi fierbintea tinereță a nervilor, şi fruntea largă şi bombată ca o statornică sfidare — fața domnului Deleanu surîdea părinteşte şi copilăreşte Olguței, care era puțin mai înaltă decît el şi proaspătă de soare, vînt şi tinerețe.

— Am ceva pentru "fondul Olguța", zîmbi el, bătîndu-şi buzunarul de la piept.

"Fondul Olguța" era tovarăş la cîştigurile cartoforiceşti ale domnului Deleanu. Deşi cunoştea pagubele zilnice, Olguța tolera tributul seral pentru

---

34 ...Spiritul, în general

35 Hm, e surprinzător! Şi cu toate astea, seamănă cîteodată cu mătuşă-sa, Elencu Dumşa, care era oribil de urîtă şi înfiorător de inteligentă. Da, înfiorător de in-te-li-gentă, domnule tachist! Ai cunoscut-o, Barbaroza? (Fr.)

36 Dimpotrivă! Însă îi seamănă, mai ales cînd spune adevăruri. E straniu! (Fr.)

fondul instituit de tatăl ei, ştiind că-i face plăcere.

Domnul Deleanu o sărută pe frunte şi începu să-şi potrivească în faţa oglinzii, cravata strîmbă.

— Vă salut cu respect, coani Iorgî. Numai două vorbe, dacă nu se supără domnişoara matale.

Gerş Herman — misit — era client civil, comercial şi mai cu seamă penal, al domnului Deleanu. Şi cum tainicele lui afaceri nu puteau fi rezolvate decît de "coani Iorgî", îl aştepta la club — unde-l găsea sigur, în loc să-l aştepte la birou — unde găsea secretarii.

— Gerş!

Cum ar fi spus: "Marş!"

Dar Gerş, cu un zîmbet şi gest amforat de balerină, mai înaintă un pas. Era aşa de gras că părea de două ori gravid: şi pîntecele, şi fălcile.

— Coani Iorgî!

— Aşteaptă-mă acasă, Gerş.

— V-aştept la gară. Cu respect şi complimente la domnişoara.

— Ce? Pleci, papa?

— Da, plec la Bucureşti. Jidanii ştiu tot! Ce să-ţi aduc, Olguţa?

Se suiră în trăsură, cu ogarii la picioare!

— La "Smirnov". Ce cumpărăm, Olguţa?

Domnu Deleanu răspundea la saluturi în dreapta şi în stînga, zîmbind, gesticulînd amical, protector sau cu înţeles, ca un orator popular la coborîrea din tren.

Sîmbăta însufleţise Iaşul, mai ales strada Lăpuşneanu: treceau parfumuri violent proaste şi mătăsuri colorate intens ca acadelele din borcanele cofetăriilor periferice.

— Flori mirositoare pentru duduci costisitoare! Cumpăraţi, cumpăraţi, domni galanţi şi cavaleri berbanţi! Baronul de Vax vă porunceşte să fiţi galanţi şi eleganţi dacă vreţi să fiţi berbanţi! Tiu vio, ma belă damă?

Cu ghete de lac, ghetre albe, mănuşi albe, trandafir alb la butoniera smochingului şi monoclu cu şnur lat pe o faţă de gorilă ţigănească, baronul de Vax — cum singur se intitula — îşi plasa florile cu o impertinenţă în glas şi gesturi calculat negustorească pentru publicul de sîmbătă. În timpul săptămînii se adresa individual trecătorilor, cu călcîile lipite şi *jobenul plecat:* "Măria-voastră, nu vreţi"...

Trăsura se opri în faţa băcăniei "Smirnov". Intrară.

— Buna sara, domnişoară Volga. Ci faci, domnule Medeleanu?

Olguţa întinse o mînă prietenoasă noului-venit care intra în băcănie cu mîni crispate şi tremurătoare de orb nervos, duhnind a vin, bărbos ca Robinson, dar brun, cu trăsături ascetice, ochi halucinaţi de derviş urlător şi îmbrăcat ca o sperietoare de păsări.

— Vii de la Jupey-Club, Pierdeleanu?... Luăm o fiţuică şi nişte akefali?

Apăsa pe fiecare vorbă — calambur îndeobşte — ca într-o cîrjă care i-ar fi susţinut bicisnicia şi avea accentul mirat evreiesc al celor care imită mereu jargonul. Văzuse trăsura casei Deleanu oprindu-se la "Smirnov", de peste drum, de la ″Respect general", şi nu se putuse opri — lăsînd murăturile usturoiete,

pastrama de gîscă, vinaţul acrişor şi cei trei convivi în faţa cărora îşi orhestra calambururile — să nu vie şi la o ţuică.

Calambururile erau în inteligenţa acestui junimist ca o mahala în jurul unui oraş cu tainice grădini şi discrete palate. Ca să-l cunoşti, trebuia să treci mai întăi prin mahala. Olguţa trecuse, şi îl stima. Stima şi faimoasa răutate verbală — care era luciditate — şi humorul sincerităţii sale temerare, şi sărăcia trupească a acestui învăţat — diagnostician miraculos în medicină — ferfeniţos ca o carte veche.

— Domnule Prahu, vii la noi la masă? îl invită Olguţa aruncînd o privire iute domnului Deleanu, care zîmbi.

— Vin. Îţi mulţumesc, domnişoară, adăugă el ceremonios, pieptănîndu-şi barba, pieptănată cu mînile numai în astfel de ocazii.

Doamna Deleanu nu prea împărtăşea stima Olguţei şi prietenia domnului Deleanu pentru acest conviv care lăsa dîre de glod pe covoare, mormane de scrum pe mobile, pe faţa de masă — arhipelagul tuturor alimentelor lichide sau *quasi,* şi al băuturilor — şi care pe deasupra vorbea de rău pe toţi. Dar alianţa Olguţa-domnul Deleanu era mai puternică.

Se suiră în trăsură cu pachetele şi sticlele; Olguţa la mijloc. Ogarii, pe jos. Caii mergeau încet din pricina aglomeraţiei; cotind spre Copou, prin faţa Rîpei Galbene, o luară la trap. Trotuarul străzii Carol era atît de plin de pietonii sîmbetei, că părea un funicular urcînd spre Copou.

Noaptea cădea clară ca pe un decor mînăstiresc. Aşteptai glasul clopotelor.

Rupînd tăcerea, doctorul Prahu întrebă — ironic sau trist? — întinzînd mîna crispată ca un blestem:

— Unde-i Iaşul? Şi singur răspunse, cu mimică şi accent de parodie: Aici-s, moi!

*

— Pleacă maestrul la Bucureşti! Dosarele...

— Conaşu pleacî la Bucureşti. Digrabî la masî.

— Bine, Iorgule, iar mă anunţi în ultimul moment! Şi musafiri la masă pe deasupra! Poftim!... Profira, spune lui Neculai să mai puie un tacîm... A! Unde mi-e capul! Olguţa, ia vezi tu ce-i cu scrisoarea lui Gheorghiţă... Scrie de nişte cărţi trimise din greşală. Uite: ce-i asta: *Ojardindilijant!*

Vestea plecării domnului Deleanu se răspîndise ca sunetul trîmbiţelor de mobilizare, accelerînd ritmul obişnuit al casei şi alarmîndu-l.

Doamna Deleanu se consacră pachetelor destinate lui Dănuţ; domnul Deleanu, expedierii clienţilor şi alcătuirii bagajelor haotice.

Puiu — surprins de Olguţa în clipa cînd vămuia salamul şi ghiudemul aduse pentru masă — fusese expulzat din sufragerie în salon să ţie tovărăşie doctorului Prahu, sau, mai exact, somnului acestuia, căci doctorul, de cîte ori se aşeza pe o sofa sau într-un fotoliu — fără ca să aibă în faţă o masă cu pahare, sticle cu trompă metalică alături de "sferturi" şi mucuri de ţigări — adormea cu gura deschisă, avînd aerul celor cloroformizaţi pe un scaun dentar.

Puiu se plimba prin salon, cu mînile la spate, tropăind agresiv, cu sufletul plin

de revoltă şi amar: iar îl bruscase Olguța! Pe doctorul Prahu nu putea să-l sufere! Şi pe deasupra îl exaspera şi un ulcior stîrnit de colbul vitezelor cicliste!

Olguța după ce porunci lui Neculai să scoată o sticlă de vin "fain" pentru desert în cinstea doctorului — alternă lectura scrisorii lui Gheorghiță cu muşcatul combativ al feliilor de ghiudem pipărat, dur şi aromat, care se mănîncă obligator în picioare, cu o aşcnie de pîne smulsă — fiindcă pînea nu-i tăiată încă — întovărăşind o lectură.

— *Ojardindilifant?*

Intră rîzînd în odaia Monicăi.

— Hei-hei!

Aprinse lumina.

— Ai adormit?

Monica se ridică de pe divan, ocrotindu-şi ochii cu palma. Rochia subțire, îmbrăcată pentru primirea pachetului, era ca o floare bătută de brumă.

— La masă, Melizando! Uite ghiudem. Ştii că papa pleacă la Bucureşti!... Monica!

Aplecîndu-se, Olguța-i căută ochii; Monica şi-i acoperi.

— Ai plîns?

Olguța aruncă o privire pe masă. Văzu risipa cărților.

— *Au jardin de l'Infante,* A! *Ojardindilifant! ...* Ce-i asta? *"Pour Adine?"...*

Monica se repezi la masă.

— Te rog, Olguța, nu ceti.

— E pentru tine?

— ...Nu.

Monica plecă în jos ochii plînşi.

— Atunci, dă-mi voie. Uite scrisoarea lui Gheorghiță.

Cetiră alături: Olguța, versurile cu dedicație, care lămureau lacrimile Monicăi; Monica, scrisoarea care explica prezența, în acelaşi pachet, a celor două *Au jardin de l'Infante.* Fața Olguței era atentă, severă, preocupată. De îndată însă ce simți ochii Monicăi îndreptați asupra ei, îşi luă un aer ironic şi surprins.

— *Et tontaine et tonton!*

Monica zîmbi ostenit subt ochii Olguței.

— De ce-ai plîns?

— Ți-a scris?

— Da.

— Minciuni?

— Vai, Olguța! Dănuț!

— Atunci de ce-ai plîns?

— Din pricina Adinei "*au coeur rapace"*[37]*?*

Monica se roşi.

— Fiindcă i-a făcut versuri şi ție ți-a scris în proză?

— Atunci de ce-ai plîns? se încruntă Olguța, bătînd cu pumnul în masă.

Leila deschise ochi speriați. Olguța trînti felia de ghiudem pe *Au jardin de l'Infante.*

---

37 Cu inima răpitoare (fr.)

— Monica, uită-te la mine... Te rog să nu fii Melizandă!... Acuma uită-te-n oglindă. Uită-te, că nu-i ruşine! bătu ea din picior.

Silită de mînile Olguței, Monica se uită şi-şi văzu frumusețea inutilă.

— Atunci, de ce-ai plîns?... Ascultă, Monica, tu ştii că odată pe an vorbesc şi eu serios. Eu *afirm* că te iubeşte pe tine.

O luase viguros de umeri. Ochii Olguței erau pasionați şi puternici ca ai celor care vorbesc în numele lui Dumnezeu. O cută i se adîncise pe frunte, deasupra rădăcinii nasului.

— Tu crezi c-o iubeşte pe domnişoara Adina. Perfect. De ce?... Răspunde!

— Fiindcă i-a făcut versuri?... Răspunde!

— Mai întăi nu i-a *făcut* versuri. *A făcut* o poezie şi a dedicat-o domnişoarei Adina. Asta-i mania şi vanitatea celor care fac versuri: să le dedice lui Dumnezeu, patriei, sau măcar unei domnişoare. Dar versurile nu-s scrisori! Şi nici scrisorile nu trebuiesc luate în serios! Dar versurile! Dacă era trist din cauza acestei domnişoare, îi scria o scrisoare, sau nu-i scria de loc, îşi pierdea pofta de mîncare, slăbea... De unde! N-ai văzut ce scrie Gheorghiță? Că a avut un gutunar, da i-o trecut! Vra să zică Metaforei, sănătos tun, face poezii jalnice — asta-i altă manie a poeților sănătoşi — pe care le trimite cu dedicație la diverse domnişoare... Cînd are să-şi tipărească versurile viitoare are să le dedice în bloc ție, sau mamei! Ce ai de spus?

— Nu eşti mulțumită! Bine. Atunci să procedăm negustoreşte. Să cîntărim: domnişoarei Adina i-a trimis *Au jardin de l'Infante;* ție ți-a trimis toate volumele lui Samain. Ei i-a trimis o poezie cu dedicație, în care-i spune minciuni, căci dacă vroia să-i spuie un adevăr îi scria o scrisoare; ție însă ți-a scris o scrisoare în care tu singură spui că nu-ți scrie minciuni... Ce-ți scrie?

— ...Că-i trist...

— Sigur, fiindcă-i la Bucureşti şi tu eşti la Iaşi. De asta face poezii jalnice.

— ...Adinei...

— Adinei! Ascultă, Monica: domnişoara Adina X flirtează cu Benjaminul! Dar fiecare bărbat flirtează cu toate fetele — şi foarte bine face, aşa trebuie să facă. Cu una face exerciții de versificație, cu alta joacă tenis, cu alta patinează, cu alta suspină la *Dama cu camelii,* cu alta merge la cinema etc.. Şi pe una o iubeşte. Dănuț te iubeşte pe tine.

— De unde ştii? întrebă Monica, deschizînd ochii mari ca în fața unui oracol.

— Ştiu fiindcă-s sora lui... şi ştiu eu fiindcă ştiu. Ți-am spus eu vreodată minciuni?

— Nu.

— Atunci de ce nu mă crezi?

Monica plecă ochii, vorbind în şoaptă:

— Atunci de ce nu mi-a scris nimic de la Crăciun?

— Cum nu ți-a scris? Dar scrisoarea de azi? Dovadă mai bună decît asta ce vrei? Cît timp nu ți-a scris, să zicem că ai fi avut dreptul să te îndoieşti. Dar acum?... Şi tu n-ai dreptul să te îndoieşti! urmă Olguța cu pasiune, zguduind umărul Monicăi. Dănuț te iubeşte pe tine, şi dacă te îndoieşti înseamnă că tu nu-l iubeşti.

— Vai, Olguța...

— Atunci n-am dreptate?

Monica ridică din umeri, zîmbind, gata să plîngă.

— Atunci mănîncă-ți ghiudemul... Fugi, nu vreau sărutări! Şi întorcîndu-se de la uşă: împachetează infanta şi hai la masă, că pleacă papa.

Olguța intră în odaia ei, cu fruntea încrețită. Nu era întăia oară cînd se mira ea singură de tonul categoric al afirmațiilor ei, după ce le făcuse şi argumentase. Chiar profesorii îşi puneau o clipă la îndoială memoria sau ştiința față de fanatismul cu care Olguța afirma uneori o inexactitate şi a ingeniozității cu care făcea verosimil ceea ce afirma. De astă dată, însă, nu mai era vorba de un profesor, ci de Monica...

— Duduie Olguța, poftiți expres, o invită la masă Neculai, ridicînd mînile înmănuşate în semn de mare ananghie.

— Spune că vin.

Medită o clipă, cu ochii întredeschişi, cu fruntea încordată. Zîmbi.

Şi brusc iluminată se aşează la măsuța de pe care-i zîmbea fotografia lui moş Gheorghe şi scrise trei scrisori cu viteza unui dejun într-un restaurant de gară unde trenul se opreşte cinci minute.

*

Ultimele ecouri ale zilei întîrziau în bucătărie şi în odăile servitorilor.

Liniştea intrase în casă ca un îngheț fără duritate şi fără scînteiere. Prin ferestrele deschise intrau delicații oaspeți cari niciodată nu vin pe uşă: somnul vîntului, freamătul plopilor, dulceața teiului.

Paturile erau înfățate, dar goale; luminile, stinse.

Doamna Deleanu şi Monica se plimbau pe aleea care ducea spre poartă. Tăceau. Fiecare cu gîndurile şi umbra ei, deşi purtau în gînduri pe acelaşi Dănuț, altul în fiecare.

Doamna Deleanu se rezema într-un baston luat la întîmplare din vestiar; nu atît pentru a-şi sprijini trupul; mai cu seamă pentru a-şi însoți singurătatea, căci tăcerea Monicăi era o depărtare.

Puiu, călare pe bicicletă, făcea opturi concentrate pe nisipul aleii. Era furios. Olguța plecase la gară cu domnul Deleanu, şi el...

— Puiule, nu-ți dau voie să mergi noaptea cu bicicleta prin oraş. La ora asta copiii se culcă.

— Da azi îi sîmbătă, *tante* Alice! Mîne n-am şcoală! suspinase el.

— Cu atît mai bine: stai cu noi acasă la aer curat.

Puiu Deleanu, licean în clasa patra, era văr de-al doilea cu Olguța şi Dănuț. Avea o față rotundă, pe care mîniile căpeau rumene şi dese, ca cireşele scuturate din pom, şi fruntea domnului Deleanu, purtată cu aceeaşi aroganță.

Cu patru ani înainte, intrase pe poarta casei Deleanu — laolaltă cu clienții — un copil mărunt şi îndesat, tuns chilug, cu o pălărie de pîslă neagră, prea largă pentru el, adăpostind doi obraji sănătoşi de copil care s-a dat cu săniuța, doi ochi serioşi şi preocupați de cioban prematur, şi un năsuc.

Subt sumănel era îmbrăcat cu o cămeşă țărănească albă, cu chenare brodate de mama, şi un brîu roş, lat; o pereche de bocanci de iuft, purtați cu străşnicie,

întregeau silueta. Mai avea şi un băţ pentru cîni, o lădiţă de lemn cu toată zestrea, şi o scrisoare pentru domnul Deleanu.

Tatăl lui, ţăran chiabur, dar cu evlavia banului, din părţile Palancei, dorea ca prin influenţa vărului său — "boierul de la Iaşi" — să-l introducă pe Mihu — aşa se numea copilul — bursier la Liceul Internat din Iaşi.

"...şî dacî na fi cu putinţî sî ti milostiveşti coani Jorgule di sărăcia noastrî cînd na fi la învăţături lîi puni la treabă ca sî nu mînînci digiaba. Cî ţom mai trimeti şi noi oleacă di păstrăvi, oleacă di caş, un curcan, nişte prosoapi..."

Cu nici un chip Mihu Deleanu nu voise să primească invitaţia de-a sta la dejun cu boierii. Înfipt în ogradă, lîngă lădiţa lui, mîncase, cu mîna şi cuţitul, merindele de-acasă. Cînd îl întrebau servitorii sau clienţii cîte ceva, şedea la gînduri, apoi răspundea tare — ca unui om de pe altă vale — privind din plin, pe cel ce-l întreba, cu ochii lui rotunzi. Spre sară, înfricoşat de mulţimea clienţilor, se refugiase în grădină. Acolo îl descoperise doamna Deleanu, trîntit pe iarbă, cîntînd din fluier înnăduşit.

— Tu ştii să cînţi din fluier, puiule?

— ...Aha!

Fără intervenţia domnului Deleanu, Mihu reuşise la examenul de bursă, cu media zece, distanţînd pe toţi ceilalţi candidaţi.

— Răspunde ca Isus în templu! felicitase directorul pe domnul Deleanu.

Totuşi, Mihu nu intrase intern, nici nu se folosise de locul cîştigat. Doamna Deleanu reţinuse acasă pe micul şi sălbatecul suplinitor al lui Dănuţ. Şi, încetul cu încetul, Mihu devenise Puiu pentru doamna Deleanu şi Monica, şi Cuţulachi pentru Olguţa. Un Puiu zvelt, îmbrăcat cu mult mai mult gust decît majoritatea colegilor săi orăşeni, un Puiu transfigurat, care purta totuşi în suflet, ca un filigram, pe Mihu de odinioară.

Învăţa cu o uşurinţă şi o isteţime care-l făceau să fie — în afară de orele de clasă — într-o veşnică recreaţie. O singură luptă grea avusese cu ale învăţăturii, dar biruise: cu limba franceză. Zile şi nopţi de-a rîndul — în taină şi singurătate — se trudise Mihu să-l rostească pe *"le"* aşa cum răsuna dulce, muzical, fără efort, în gura fetelor şi a doamnei Deleanu. Cu toate acestea, evoluase de la greoiul şi odiosul *"lio"* pînă la perfecta puritate a lui *"le",* cîştigat de el ca o cetate, după un lung şi istovitor asediu în timpul căruia vărsase şi lacrimi.

Dar mai crudă decît *"le"* era Olguţa, care-i dăruise de Paşti, pe cînd era convalescent după febră tifoidă, bicicleta: o bicicletă elegantă ca o rîndunică în zbor, înzestrată cu cauciucuri roşii, frînă automată şi două ghidoane: unul de curse şi altul de plimbare. Bineînţeles, desperările zilnice ale lui Puiu întrebuinţau numai ghidonul de curse, pe care, aplecat şi în astă seară, făcea semnul infinitului pe nisipul aleii, fiindcă doamna Deleanu nu-l lăsase să meargă la gară cu bicicleta şi fiindcă, mai ales, Olguţa nu-l acceptase în trăsură, pretextînd că nu e loc...

— Da! Bărbosul şi beţivanul de doctor are loc... şi eu nu!

Ah! De ce nu se-mbolnăvea din nou, de ce nu răcea, de ce nu-şi rupea un picior, să fie Olguţa iarăşi bună cu el, ca în timpul convalescenţei! Pe-atunci ea singură îi cetise cu glas tare amîndouă minunatele: *Livres de la jungle* ale lui Rudyard Kipling, traducîndu-i unde nu pricepea, mimînd pe ursul Balloo, cel cu vorbe înţelepte şi labă autoritară, pe boaul Kaa, spaima "bandarlogilor", care

vorbea sîsîit ca un om fără dinți, şi pe Mowgli, care era voinic şi îndrăzneţ "cum trebuie să fie orice băiat".

Şi el era voinic şi îndrăzneţ, aşa cum vroia Olguța. Pe bicicletă nu se temea nici de tramvaie, nici de automobile; la şcoală, de nici un coleg, nici chiar de repetenții cu vocea groasă care fumează la "00" deşi el purta încă şosete şi pantaloni scurți.

Totuşi, de cînd se însănătoşise, Olguța nu-l mai lua în seamă, şi cînd îl lua, îi spunea Cuțulachi. Uneori îi venea să se arunce din podul casei, dar se răzgîndea, aruncîndu-se în viitor cu elanul dobîndit din renunțarea la cealaltă aruncare.

Lasă! Are să fie el mare!... Are să fie ca Vlad Țepeş!... Ş-atunci are să vadă Olguța!

— Puiule, du-te la culcare.

Roțile vîjîiră înspre casă.

— De ce-o fi întîrziind atîta? întrebă doamna Deleanu pe Monica.

— ...Poate că de la gară s-a dus pe la Rodica, *tante* Alice.

— Da, e drept!

Plimbarea reîncepu tăcută. Doamna Deleanu se liniştise.

Rodica era o camaradă a fetelor, şi una din rarele eleve ale pensionatului "Humpel" care nu făcea cură de slăbit, nu era îndrăgostită de profesorul de filozofie şi nici nu accepta moda leşinului şi a melancoliei cu palori riguroase. Avea o poftă de mîncare statornică: taşca-i era plină de chifle, smochine, migdale, alune, pe care le mînca subt ochii profesorilor pe-nfundate. Olguța-i spunea că are o privire antropofagă. Şi pe deasupra, Rodica rîdea "ca o şcoală primară". Cînd venea la Olguța, doamna Deleanu zîmbea din a patra odaie, fiindcă şi de-acolo le auzea rîzînd.

— De ce rîdeți? le întreba ea binevoitoare, deschizînd uşa.

Şi se încingeau nişte rîsete care excludeau vrîstele care puteau să mai întrebe cauza lor.

Prin tăcerea Iaşului, trapul cailor, urcînd la deal, răsuna clar şi sonor ca subt bolțile unei catedrale devastate.

Doamna Deleanu şi Monica se îndreptară spre poartă.

— Olguța!... Unde-i Olguța, Ilie?

Din trăsură se coborîse — răsturnînd pe stradă o umbră de balon captiv — Gerş Herman, cu pălăria coborîtă adînc în noapte ca o ciutură.

— Cu respect şi sărut mîna. Pot să vă dau complimenti di la coani Iorgî şi di la domnişoari.

— Unde-i Olguța, domnule?

Gerş întinse două scrisori, surîzător.

— Domnişoari a plecat la Bucureşti!

— Nu se poate, domnule! Ilie, unde-i duduia?

— Pui di la gară nu s-o mai întors, sărut mîna, răspunse Ilie deschizînd poarta.

Gerş luă din trăsură, cu precauții grase, un pachet.

— Coani Iorgî o trimes nişte înghețațî... ci-i mai extra, puteți să mă credeți. Cu respect.

Întorcîndu-se cu trăsura, doamna Deleanu şi Monica se cbborîră grăbite în

vestibul, aprinzînd lumina.

— Ce zici, Monica!

— ...Dă!

— Asta-i pentru tine.

Pe plicul scrisorii adresate doamnei Deleanu, Olguța scrisese în fugă: "*Mîncați înghețata că se topește. Nu mi s-a întîmplat nimica."*

Doamna Deleanu ridică din umeri.

— Ileana! Ileana! Profira... Profira... du înghețata în sofragerie şi pofteşte-l pe cuconaşu Puiu dacă nu doarme.

"Dragă mamă,

Nu te alarma. Nu te anunț că m-am sinucis aruncîndu-mă subt roțile trenului! «La din contra»: plec la Bucureşti să văd pe Benjaminul familiei. Am să-i pun termometrul, am să-l inspectez dacă-şi pune galoşii cînd plouă, în sfîrşit, într-un cuvînt, am să te înlocuiesc.

Atunci de ce te superi? Cum nu m-aş fi supărat eu dacă plecai mata — chiar fără să m-anunți — aşa nici mata nu trebuie să te superi că pleacă — anunțîndu-te — fiica matale supusă (?) şi iubitoare (țț),

Olguța."

— Poftim! Ție ce-ți scrie, Monica?

— Mă anunță că pleacă la Bucureşti şi mă roagă să aranjez luni la şcoală să-i motivez absența.

Se priviră ochi în ochi şi zîmbiră.

— Vai, Monica, tare-s proaste mamele! Adică de ce n-am plecat eu?

Monica se roşi violent: dar ea?

"Dragă Monica,

Aceste rînduri palpitante sînt compuse în odaia mea, nu la gară, aşa cum crede mama. Nu te-am anunțat, pentru a evita emoțiile din timpul mesei, mai ales tăierea apetitului.

Plec la Bucureşti.

Asta înseamnă, scumpă Melizandă... Ce să-ți mai spun! Culcă-te şi dormi ca «somnoroasele păsărele». Nu neglija să te uiți în oglindă de cîte ori eşti pesimistă. E cel mai bun «cordial»: «Cordial-Monica», recomandat de mine.

Acuma să trecem la afacerile mele. Mîne dimineață, adică nu, mîne după amiază trimite-l pe Neculai cu alăturatul bilet, să-l caute pe doctorul Prahu prin toate cîrciumele, începînd cu «Respect general». Să-i dea biletul întovărăşit de o sticlă de vin «fain» din pivnița noastră. Doctorul Prahu, cu a sa tremurătoare mînă, va plăsmui un certificat medical — trimite-i şi o coală — în care va constata că eleva Deleanu Olga suferă de o boală oarecare — durata, aproximativ trei-patru zile. Acest certificat îl vei prezenta directoarei, fără să te roşeşti: nota bene. Pe Neculai îl vei răsplăti cum trebuie, tu care ai «un caracter nobil».

Nu uita: mîne la 4 să fii gata pentru cavalcadă. Explică-i colonelului lipsa mea, atribuind-o unei cauze... cavalereşti: nu? Spune-i că, sufleteşte, călăresc la

dreapta lui.

De n-aş uita să iau infanta! Partea cea mai nostimă e că plec la Bucureşti în acutrament de tenis, fără nimic altceva.

Alea jacta est!

Al tău satrap devotat,

Olguța.

P. S. Sper că ogarii nu vor rămîne orfani în lipsa mea? Adu-ți aminte că-s de la Metaforel,

Olguța."

"Iubite doctore,

Îți trimit o sticlă de vin roşu din acela pe care l-ai diagnosticat «meritoriu». Do ut des[38]*, cum spun distinşii secretari ai tatei, insistînd mai ales asupra lui Do.*

Iată ce te rog: aşterne pe alăturata coală de hîrtie o maladie care mă va reține în casă vreo cîteva zile — ceva inofensiv, dar impunător, o variantă cu nume pedant şi rădăcini pulmonare a gutunarului, de pildă.

Îți mulțumeşte pentru amicalul certificat a matale devotată,

Volga.

P. S. Să nu scrii cumva în certificat Volga! Mă numesc Olga Deleanu — cel puțin aşa pretinde catalogul — şi directoarea noastră nu pricepe decît alumele premiate de Academia Română."

— Cine-i?

— Eu, Monica. Îmi dai voie?

— Cum nu. Intră, Puiule.

Puiu intră cu buzele roşii de înghețata de zmeură, în papuci, cu pelerina peste cămeşa de noapte — bălăbănindu-şi mînile şi capul în cadență jalnică.

— Ce-i, Puiule? Te doare un dinte?

Puiu oftă amar.

— Cît are să steie la Bucureşti?

Monica zîmbi.

— Ştiu eu! Cîteva zile.

Puiu dădu din cap obidit şi se întoarse spre uşă. Cu mîna pe clampă se opri. Plecă fruntea. Pelerina tresărea ca şi cum ar fi adăpostit vînt.

— Lasă, Puiule, lasă că vine înapoi! îl consolă Monica, luîndu-l lîngă ea, aşezîndu-i capul pe brațele ei.

— Nici nu mi-a spus buna sara! Ce i-am făcut eu? izbucni Puiu în lacrimi şi suspine.

Monica îi dezmierdă obrajii uzi, privindu-l cu duioşie şi melancolie... Dănuț era departe, Dănuț era mare... Unde era Dănuț cel cu bucle de fetiță? Dănuț cel care-o trăgea de cozi prin livadă?

Cu ce icoană copilărească începea dragostea ei: un copil cu bucle mînînd prin livadă o fetiță cu cozi *lungi:* "Hii, căluț!"

Hii, căluț! Şi iată, erau mari! Şi-l iubea pe Dănuț cu aceeaşi inimă, an cu an,

---

38 Dă ca să-ți dau (lat.)

alta.

Uneori îşi simţea inima grea ca o lacrimă. Ar fi vrut să aibă pe braţele ei capul lui Dănuţ. Cu slabele ei mîni să-l ocrotească de tristeţă şi primejdii. Cînd se gîndea la el, sufletul se îndoia ca o salcie deasupra unei ape.

Îl iubea pe Dănuţ. De cînd? Trupul ei crescuse şi se înălţase cu iubirea ei.

Era tristă. Iubirea ei era o amforă uitată pe margina unei fîntîni...

— Dă-mi o batistă, Monica.

Îşi şterse ochii şi nasul mai ales, cu furie.

— Mă duc.

Monica îl însoţi pînă la uşă.

— Lasă, Puiule, vine Olguţa degrabă.

— ...Monica, tu eşti bună, lasă-mă să dorm la ea în odaie... numai la noapte.

— Bine, Puiule, te las, zîmbi Monica.

— Da să nu-i spui, că după aceea iar mă face Cuţulachi! suspină Puiu izbucnind din nou în lacrimi.

Înfăşurîndu-se cu o mişcare hamletiană în pelerină, intră în odaia Olguţei.

Monica stinse lumina, îşi mută fotoliul în balcon şi, singură, rămase în noapte.

Revărsarea lunii împodobise cu fildeş vechi o coastă a cerului.

Iaşul durat din tăceri de biserici, intrase în noapte deplin. Nu auzeai nici glas de om, nici huruit de roţi, nici, răcoroasă, copita calului bătînd asfaltul. Uneori, în depărtarea Tataraşului, hămăiau cînii, ca la ţară.

Turlele bisericilor de pretutindeni şi plopii arătau cerul.

Luna se înălţa, urcuş de abur pe scări fără trepte, suiş lin, avînt neted ca în somn.

Parfumul teilor nu mai ştiai: coboară din stele? adie spre stele?

Luna se înălţa. Tot cerul era o vibraţie necontenită, ca aburit de-un tremur diafan de aripi de libelulă.

Luna se înălţa înclinînd argintiu zările, dezvăluindu-se tot mai albă, paloare din paloare, pe deasupra turlelor, pe deasupra plopilor, peste faldul dealurilor...

Se înălţa şi s-aduna o albă şi albastră sihăstrie în jurul ei, ca în preajma gîndului ş-a piscului înalt.

Se înălţa ca parfumul crinilor, ca o răcoare pe tîmple, ca un nimb pe creştet, ca o iluminare a frunţii, ca o deşteptare a vederii...

Se înălţa şi se umplea cerul de îngeri limpezi, de fum de tămîie — albe şi albastre plutiri în tăria nopţii...

...Pînă cînd, în contopirea de alb şi albastru, de vînăt şi vioriu, de cenuşiu şi violet, de verzui şi sur, de lumină, şi umbră, şi penumbră — noaptea fu ritm de văluri pe respiraţia unui trup, şi luna — chipul acelui trup, chip atît de alb, de pur şi de iluminat, că în acea clipă, în marea singurătate a înălţimilor şi în limpezimea cerului, chipul lui Dumnezeu se arătă răsfrîngîndu-şi splendoarea în adorarea lunii.

*

De repetate ori — cu un expresiv crescendo — vecinul cabinei de *wagons*-

lits, ocupată de domnul Deleanu şi Olguța, bătuse cu pumnul în păretele despărțitor, intervenție care întețea rîsetele.

Domnul Deleanu cedase Olguței o cămeşă de noapte cu motive naționale, papucii — prea largi pentru ea — şi un halat de călătorie. Astfel îmbrăcată, Olguța se aşezase turceşte pe patul de jos, domnul Deleanu, fără surtuc, guler şi cravată, pe strapontinul din față.

Pe măsuța dintre ei, cofița de fragi, cumpărată de la Bîrnova, se învecina cu pachetele de şocolată şi nelipsita sticluță Cherry-Brandy cu două pahare: al Olguței umplut pe sfert.

Trenul intră în gara Vaslui. Zărindu-l pe domnul Deleanu, doi domni care soseau încercuiți de tregheri cu bagaje se opriră cu brațele deschise şi figuri beate:

— Tu, Iorgule!

— Eu, Iancule!

— Şi noi mergem la Bucureşti, solo! Organizăm o partidă monstră! Al nostru eşti! Avem şi un vinaț!

— Regret, dragă! Călătoresc cu fiică-mea.

— Ei, şi?

— Ei, iaca!

— Aa... pardon! Noapte bună!

Trenul porni urmărit de privirile elitei vasluiene pentru care trecerea trenului era un pretext de întîlnire şi un prilej de găteală.

Şi din nou, vecinul cabinei cu cofița de fragi bătu în părete cu exasperare, cu furie... dar şi c-un fel de resemnare, auzind efectul ilariant.

— Lasă-i, nene! Or fi în voiaj de nuntă! mormăi patul de sus, deşteptat din somn, către mahmureala patului de jos.

III
ESCAPADA OLGUȚEI

Orgiacă, dragostea pisicilor răsunase de-a lungul nopții de vară, modulînd subt tremurul stelelor uui-tul vîntului de pustă, scîncetul primordial al pruncului, geamătul gutural al femeii cu dinții încleştați, bocetul solitar al geamandurii şi furtunile melodice ale violinelor.

Apoi, ca din milenii, cu creste roşii, trîmbițaseră cocoşii.

Ultimele stele se stinseră vibrînd clar în paloarea viorie.

Străzile şi trotuarele erau albe ca de argint mat. Sergenții de noapte dormitau, lăsînd să se deschidă şi să vegheze singuri ochii inocenți ai zorelelor.

Plutea înfricoşarea unei tăceri fragile, pe care curînd avea s-o sfarme întăia huruială de roți municipale.

Făcîndu-şi cu degete automate nodul cravatei, Dănuț se aplecă afară peste marginea ferestrei. Simțea zorii, fără să vadă zarea lor pură, avînd senzația de frăgezime pe care-o ai într-o casă cu ziduri străvechi cînd ştii că într-una din încăperile ei o fată se dezbracă încet, iluminînd oglinzile cu proaspăta şi

sperioasa ei nuditate — rumenindu-le cu focul obrajilor atunci cînd ochii îndrăznesc să cuprindă trupul gol...

Dar zorii erau departe.

Vedea numai ziduri de case pretutindeni, ziduri subt care horăia somnul orăşănesc, prăbuşit, greoi, umilitoare parodie a morţii.

Dori Medelenii cu ochii, cu nările, cu urechile... Medelenii vacanţelor şi ai copilăriei. Deşteptările cu zvonirea livezii la căpătîi şi zorii la ferestre, ca tufe de pomuşoară coaptă în livadă. Înălţimea de zbor a cerului spre care-ţi vine să fluturi batista. Salturile lungi ale dealurilor gonite de vînătoarea cerească a soarelui...

Două mînuţe, încă jilave de apă, îi acoperiră ochii.

— Unde fuge copilul meu? şopti Adina în urechea lui, îngreuindu-i-o cu cercei de sărutări.

Nu-şi putu stăpîni bătăile inimii. N-o văzuse doar cîteva clipe, şi parcă o *regăsea* după o despărţire.

Se întoarse, o cuprinse în braţe şi o strînse, despletită şi ruginie. Îi sărută fruntea, bătaia pleoapelor, gîtul care ispitea dinţii ca miezul alb al perlelor de chilimbar. Şi dezvăluind-o îi privi sînii, cuminte şi-mbunat, fiindcă erau miraţi ca deşteptaţi din somn. Apoi dezmierdă cu palmele rotunjite luminoasele lor curbe, săgetate de două mici reliefuri roze umbrite violet. Ş-apoi, închizînd ochii, alintă respiraţia ondulată a sînilor, cu pieliţa subţire a încheieturei braţului...

Mîna Adinei îi acoperi ochii aprinşi.

— Cuminte, cuminte... Hai şi-ţi bea şocolata.

Şi luîndu-i mîna de pe ochi, se învălui molatec în lungul halat de baie care-i dădea o ciudată înfăţişare de călugăraş benedictin. Numai părul ardea dens, cum arsese de-a lungul nopţii, ca o torsă pe un întunecat galop în adîncuri.

— Nu, Dănuţ!

— Ba da.

Îi scăpă din mîni. O fugări. O prinse paralizată şi docilă din pricina rîsului. Îi adună părul ascunzîndu-i-l sub halat, o acoperi cu gluga, îngropînd-o cu obraji cu tot, pînă cînd nu mai rămase din ea decît gura, ca un boboc de garoafă, pe care buzele lui Dănuţ îşi pierdură suflarea, lăsîndu-l înflorit în umeda roşeaţă a sîngelui şi zîmbetului.

— Hai, Dănuţ rău, Dănuţ tiran, Dănuţ cu pleoape vinete...

Îşi acoperi cu palma buzele îndurerate. Dar pe deasupra mînii ochii rîdeau.

— Bea-ţi şocolata, Dănuţ.

Vorbea comic şi greu, ca cei cu figura îngheţată. Vorbele păreau prea voluminoase pentru gura ei micşorată, cu colţurile buzelor arse.

Dănuţ se aşeză pe pat, în faţa mesuţei de noapte. Adina veni lîngă el, supraveghindu-l atentă. Ea singură îi pregătise şocolata la flacăra de spirt. Şi, ca întotdeauna, Dănuţ era înduioşat văzînd-o gospodină pentru el — şi-atît de mică, de fetiţă. Gesturile solicitudinei de mamă — atît de cunoscute în răsfăţul de-acasă, dar nebăgate în seamă — căpătau o drăgălaşă noutate cînd erau făcute de Adina pentru el. Odată îi cususe un nasture căzut, cu degetarul pe deget — abia atunci observase Dănuţ hazul acestei minuscule căşti războinice — cu mişcări iuţi, suple şi categorice, rupînd aţa cu dinţii, ferindu-se cu demnitate şi dojenindu-l convinsă de cîte ori cerca să o sărute. Altădată îl badijonase cu iod în gît,

iscusită şi severă ca un hirurg, terorizîndu-l grațios, impunîndu-i apoi, cu sărutări şi încruntări, fularul în jurul gîtului, şi cu jurăminte teribile, respectarea precauțiunilor pe care i le dicta amănunțit. Altădată îi făcuse o pijama, supunîndu-l neîndurată la canonul "încercatului" repetat, pînă cînd, extenuat, se prefăcuse că pleacă trîntind uşa; întorcîndu-se în vîrful picioarelor, o găsise plîngînd cu suspine copilăreşti, în tactul maşinii de cusut, pedalată energic.

Toate aceste scene deveneau *vignette* înduioşătoare în amintirile dragostii lui.

— Mîne ce facem, Dănuț?

— Adică azi!

— Aşa-i!

Bufniră de rîs.

— Tare mai sîntem răi!

Rotindu-şi podul palmei prin părul lui Dănuț, Adina îi înstrugură capul de bucle.

— Adina, apleacă-te.

— Pentru?

— Bea.

— Îm!

— Bea.

Îi apăsă capul înspre ceaşca lui cu şocolată.

— Nu mi-e poftă, Dănuț, se scutură Adina cercînd să-i scape.

— Ba da. Te rog... Sărută-mi şocolata.

Îşi muie buzele.

— Spune ce facem azi, Adina?... Adina, ia uită-te la mine!

— Ce-i, Dănuț?

— Nu, nu. Nimica. De ce te-ai speriat?

— De ce m-ai privit aşa? îl întrebă ea precipitat, cuprinzîndu-i obrajii. Îs urîtă?

— Nu... Ai musteți de şocolată. Şterge-te.

Începu să-şi bea şocolata, pe gînduri.

O amintire veche, foarte îndepărtată, acoperise vioi ca o roşeață în obraji, clipa de față. Tot aşa: Se sculase de cu noapte. Pleca la Bucureşti, la liceu,.. Inima grea, de toamnă... Tăiase părul păpuşei Olguței, buclă cu buclă, şi-i făcuse şi musteți cu creionul din plumiera de lac japoneză... Păpuşa cu păr blond... Păpuşa din pod, din lada cu jucării.

Oare-o mai fi păpuşa din pod?... Îi era dor de ea ca de ceva viu... Ca de-o iubire din altă viață... Podul era plin de colb şi ațe de păianjeni, şi păpuşa avea o rochiță de mătasă albă şi capul prea mare fiindcă era tunsă ca o fetiță convalescentă după febră tifoidă... Zîmbi păpuşei din pod. Zîmbiră amintirile din îndepărtarea înduioşată a anilor...

Întoarse capul spre fereastră. Zorii se colorau delicat în roz şi albastru, ca şi cum ar fi trecut pe cer stoluri de ibişi şi flamanzi, lăsînd fulguiri.

— Dănuț! Unde eşti, Dănuț?

Ochii Adinei erau verzi ca două ciudate cristale de sevă. Privirea lor învăluia sufletul în miros de ierburi după ploaie, de muguri cruzi, de pămînt desțelinat, de vînturi amețite în păduri cu violete. Privirea lor înseta buzele şi nările. Subt

verdele lor — foc umed — trupul devenea gol şi păgîn.

— Adina, de ce te iubesc atîta?

— Mă iubeşti, Dănuţ?

— Nu eu. *Tu,* tu mă iubeşti?

Şi fără să aştepte răspuns, cuprinse în braţe trupul iubit, trupul apropiat, trupul de subt ochii, nările şi buzele lui — în care sufletul era depărtat ca o stea oglindită într-o apă atinsă de genele celui ce-o priveşte.

— Spune-mi, Adina, mă iubeşti? Mă iubeşti adevărat?

Ar fi vrut să fie simplu sufletul ei, ca un "da" materializat, pe care să-l pipăie, să-l cuprindă în mîni, să-l simtă deplin şi al lui ca o inimă vie smulsă din piept, grea, caldă, concretă.

Dragostea lui era zbuciumată, fără hodină, numai luptă, pîndă, încordare, ca viaţa codrilor, unde şi somnul e o veghe împrejmuită de jarul ochilor de pradă şi de mişcările tăcerii.

O culcase pe pat, privind-o, aplecat asupra ei, cu chipul ostenit de suflet ca de-o migrenă.

— Adina! Adina!

Era o grea tînguire în vorbele lui.

— Ce-i, Dănuţ?

Vorbise calm, ca şi cum ar fi spus: "Afară plouă"; sau: "Ceasul a stat". Dar un zîmbet îi tresărea în colţurile buzelor; Dănuţ nu-l văzu.

— Nimic. Plec, răspunse Dănuţ uscat, ridicîndu-se.

— Nu mă săruţi? îl întrebă Adina căscînd.

— Cum vrei!

— Cum vrei tu, Dănuţ!

— Ţi-e indiferent?

— Dar ţie?

— Mie da.

Îi tremura bărbia, ca şi vorbele.

— Bine. Atunci pleacă. Eu mă culc...

— Te culci?

— Da. De ce te miri?

Se smunci de lîngă ea cu pumnii strînşi, deschise uşa ietacului, o trînti; deschise uşa de din faţă, o trînti. Ieşi afară, iremediabil. Totuşi, în faţa porţii se opri, aşteptă, o deschise, porni din nou.

Strada era goală. În faţa caselor ardeau becurile electrice aprinse de cu sară, decolorate şi vestejite ca florile după bal.

La început paşii lui Dănuţ răsunară apăsaţi, nervoşi, repezi, ca pinteni în burta calului bleg şi adormit. Apoi, din ce în ce, paşii se muiară.

Înaintă încet, ca şi cum la fiecare pas ar fi trebuit să deschidă o uşă prin întuneric. Ajungînd la capătul străzii, şovăi ca la răscrucea unor drumuri necunoscute, şi se întoarse îndărăt, urmărit de privirea lungă şi bănuitoare a sergentului de noapte.

Mergea repede, aşa cum pornise. O ura pe Adina. Vroia să i-o spună în faţă, să-i strige în faţă că o urăşte, şi să plece din nou. Simţea nevoia să o apuce de mîni, să o strîngă, să-i zdrobească mînile, s-o audă scîncind de durere.

O ura, cum ura pe toate femeile pământului. Ar fi vrut să le prefacă pe toate la un loc, într-un vas de cristal, plin de otrava sufletului lor, să-l ridice în mîni, să-l trîntească şi să-l sfarme în mii de ţăndări, şi-n ţăndări să se prefacă toate femeile pământului, cu rîsul şi cu trupul lor făţarnic — şi să piară de pe pământ pocalul cu otravă. Atunci ar fi fost curat şi zîmbitor pământul, ca un curcubeu.

În faţa porţii se opri. Parcă se schimbase ceva în înfăţişarea casei!... A! lăsase storul în jos, ca să n-aibă lumină, ca să poată dormi mai bine.

Ce nesimţire! Ce cruzime!

Ea dormea cu storul tras, şi lui îi venea să plîngă, să-şi muşte pumnii de durere, să fugă, să piară, să nu mai fie.

Intră pe poartă în vîrful picioarelor. Vroia s-o surprindă dormind, s-o vadă dormind... Vroia să intre, s-o vadă...

Apăsînd încet clanţa, deschise uşa ietacului.

— Dănuţ!

Un val de soare-i încălzi sufletul.

— Nu dormi? o întrebă el ironic.

— Dănuţ! îl dojeni glasul Adinei.

Se apropiase de el, prin întuneric, dezmierdîndu-i obrazul. Dănuţ se feri brusc şi se aşează în fotoliu.

— De ce eşti rău, Dănuţ?

— De ce m-ai lăsat să plec?

— Fiindcă ştiam c-ai să te întorci, zîmbi Adina aşezîndu-se în braţele lui.

— Minţi. N-aveai de unde să ştii. Vroiai să scapi de mine, să rămîi singură... Ştiu eu...

— Ba ştiam, Dănuţ, murmură Adina, alăturîndu-şi obrajii de faţa lui. Nu te-ai întors?

— Eu am *vrut.* N-aveai de unde să ştii.

— Ba da, Dănuţ. Altfel nu te lăsam să pleci. Prostuţule, tu nu vezi c-ai plecat fără surtuc, în cămeşă ?

— Îs în cămeşă?

— Da.

— Şi tu m-ai lăsat?

— Fiindcă aşa eram sigură c-ai să te întorci... dacă nu pentru mine, pentru surtuc!

Dănuţ respiră adînc. Zîmbi.

— De ce te joci, Adina? Am ieşit ca un nebun! Nu mi-am dat sama! Dacă nu mai veneam? Dacă mă duceam acasă? Nu ţi-ar fi părut rău?

— Mi-era aşa de frică, Dănuţ, după ce-ai plecat! Uite...

Îi luă mîna, punîndu-i-o pe sînul stîng. Sînul era viu în spaima lui rotundă de hulub captiv. Şi-atît de drăgălaş era gestul care făcuse ofranda sînului gol şi-a inimii goale, încît buzele lui Dănuţ în loc să sărute sînul, sărutară mîna.

— Mă iubeşti, Adina?

— Dar eu te ador, prostule, răsfăţatule... Dănuţ...

Dulce ca o tînguire de vioară, adusă de vînt; "Dănuţ"...

Şi două trupuri tinere zvîcniră, se zbătură, şi se prăvăliră strînse, ca două mari aripi ale aceluiaşi zbor milenar.

Îi dezmierdă fruntea mică, i-o sărută. Adina-i zîmbea ascunsă în păr, ca un fagure.

— Ce facem mine?

— Azi! îl îndreptă Adina, trecîndu-şi palmele peste ochi.

— Azi, da!

Zîmbiră. Erau palizi ca flăcările în lumina soarelui.

— Dănuţ, ne vedem la noapte...

Îl văzu şi-l simţi tresărind. Îşi aduse mîna pe gură, privindu-l cu ochii măriţi. Se ridică într-o mînă, plecîndu-şi obrazul pe pieptul lui.

— Vreau să dorm, Dănuţ... Îi ostenită Adina... Crede-mă, Dănuţ! Am să dorm toată ziua, toată ziua, şi după aceea am să te aştept la geam, cu rochia care-ţi place ţie...

Îi vorbea încet, cu ochi rugători, atenţi şi supuşi, ca unui stăpîn iubit şi temut.

Dănuţ întoarse capul într-altă parte, privind în gol.

— Dar tu nu ştii că te iubesc, Dănuţ? Numai pe tine... Te iubesc, Dănuţ, stărui glasul cu un tremur, în preajma lacrimilor... De ce mă chinuieşti, Dănuţ drag? Aşa-s de ostenită!...

Dănuţ îi acoperi ochii cu mîna, surîzîndu-i trist. Şi el era atît de ostenit că uneori ar fi vrut să-şi scoată inima din piept, s-o puie pe pămînt, alături, ca o povară, să-şi şteargă fruntea şi să răsufle o clipă.

*

Bucureştiul se deştepta cu măturătorii, în huruiala dezmăţată a roţilor, ca un om care se scarpină buimac, ascultînd zornăitul arţăgos al deşteptătorului care i-a decapitat somnul.

Jupînesele se îndreptau spre piaţă, cu coşul subt braţ. Cîte un oltean matinal, cu iţarii suflecaţi pe vigoarea profesională a pulpelor păroase, gîrbovit de kilogramele leguminoase sau fructifere din coşurile atîrnate în cumpănă pe cobiliţă, îşi anunţa marfa, cu verb sonor, pentru el mai degrabă decît pentru casele încă adormite, cum îşi acordă un muzicant instrumentul.

Pe orizont, soarele lipea mari afişe aurii.

Cu mînile înfundate în buzunarele surtucului şi capul plecat, Dănuţ urca bulevardul spre Calea Victoriei.

Era o ciudată anarhie în gîndurile lui, o necontenită vrajbă. I se fragmentase sufletul, ca mercurul vărsat în palmă, şi-acum nu mai era decît larma unor gînduri contradictorii, care vociferau ascuţit ca femeile cînd se ceartă.

Unele spuneau: "De ce nu l-ai crezut pe Mircea? Adina minte."

Altele: "Adina te iubeşte, Adina e curată, restul e minciună."

Şi mintea da ascultare şi dreptate, şi unora şi altora.

Priveşti un cub desenat pe o foaie de hîrtie: îţi apare în relief, colţuros, proiectat în afara suprafeţii albe, pe care stă ca un cub de cristal cu muchii vizibile. Îţi primeneşti ochii, după o scurtă reculegere, cu o bătaie de pleoape, şi priveşti din nou — cubul îţi apare în adîncime, scobit înlăuntrul hîrtiei din care cască. Şi totuşi, pe hîrtie-s aceleaşi linii paralizate, pe acelaşi plan neclintit. Dar ochii văd cînd un relief, cînd un adînc. Şi acea simplă grupare de linii îţi poate da

amețeala prăpăstiilor...

Abia plecase de lîngă Adina, şi totuşi sufletul înspre ea pornea impetuos, mohorît, ca fumul incendiului încotro bate vîntul.

O lăsase dormind. O adormise ca pe un copil, stînd la căpătîiul ei, alintîndu-i fruntea şi tîmplele. El o rugase, o îndemnase să doarmă, vîslind cu mînile somnul spre ea.

Vroia s-o lase dormind, cu somnul, nu cu sufletul ei necunoscut. Şi totuşi, somnul ei îl întristase ca o nepăsare, ca o părăsire. Plecase de lîngă ea, ca un vînt, lăsîndu-i trupul ei ca un voal abia însufleţit. Plecase, lăsîndu-l singur. Ea se odihnea. El suferea lîngă trupul ei.

O veghease multă vreme, privind-o, neputînd să se despartă de ea. Adormise cu braţul îndoit sub cap, descoperind o subţioară arămie. Uneori tresărea ca o coardă subt arcuş: de ce?

Oare o lăsase dormind cu-adevărat? Oare nu-l înşelase? Nu se prefăcuse? Ca să plece el, ca să-l alunge de lîngă ea, ca să rămîie singură...

Se opri. Îi venea să se întoarcă în goană, să intre pe neaşteptate — ca *atunci*... Ce-ar fi găsit? O lăsase dormind? Oare ochii ei verzi ca fosforescenţele întunericului nu-l iscodeau pe subt genele făţarnice?... Îi era groază s-o mai spioneze, s-o mai încerce, s-o mai surprindă.

"Dar nu ştii că te iubesc, Dănuţ?"

Nu, nu-l înşelase. O lăsase dormind... Se smunci din loc şi porni înainte pe Calea Victoriei.

Cum îl chinuia! Îi era frică de sufletul lui ca de-o casă goală, numai cu oglinzi şi ţiuitul tăcerii.

Ar fi vrut să n-o mai iubească, atît era de trudit! Cînd nu iubea încă, sufletul era ca un pat alb într-o odaie cu ferestrele deschise spre cer şi spre livezi.

Cînd nu iubea!...

...Nu, Monica fusese totdeauna sora lui, prietina lui, odihna lui. O iubea cum îţi umpli pieptul de aer curat, cum bei din pumni apa unui şipot de munte, şi fără să-ţi fie sete, cum ţi-e drag primăvara să stai pe-o bancă la soare printre înfloriri.

Lîngă Monica era aşa de clar şi de uşor sufletul că parcă nu era, cum parcă nu e văzduhul unor dimineţi de april, plin de egala transparenţă a luminii...

...Nu. Adina nu-i spunea minciuni. Adina îl iubea. În buzele ei mici nu încăpea minciuna. Atunci de ce se temea? De ce se temea de ochii verzi?...

La întretăierea stradei Pitar-Moşu cu strada Mercur, în dreptul şcolii de călugăriţe, se întîlni cu Herr Direktor.

— *Bon giorno!*

— Bună dimineaţa, papa.

Monoclul lui Herr Direktor scînteia ca o vitrină. Pălăria de pai era pusă pe ceafă, nasturii de jos ai vestei descheiaţi. Buzele umede zîmbeau.

Purta întipărirea veseliei acelora pentru care casele încep să se strîmbe umoristic — făcînd din ochi, mişcîndu-şi hogegile ca nişte urechi —, felinarele, subit elastice, să facă reverenţe, şi pămîntul să curgă.

— La culcare, fiule. Mi se pare că ne-am cam făcut de cap! Ce zi îi azi?

— Duminică, papa.

— Eşti beat, fiule?

— Dumincă, papa.

— Dacă zici tu, sfînt! S-a isprăvit!... *"Embrasse moi, Binette, embrasse moi*[39]... ta-ta-ta-ta-ta..." Cum îi, frate, mai departe ?

— Nu ştiu, papa.

— Răăău, domnule! Învață, fiule, învață!

— Cocoricooo! Cocoricooo! intonă Coco cucurigul cucoşilor galici.

— Bravo ție, Coco! Face pe cucoşul! Să-l facem stareț la poiată!

— Noapte bună, papa.

— Ce noapte? Eşti turtă! Ziuă mare, fiule! Paaa!... Auzi, domnule, face pe cucoşu!

Gheorghiță adormise pe un fotoliu. Auzind paşi pe scară, sări în picioare, frecîndu-şi ochii.

— Sî-ți fac un ceai, conaşule?

— Nu. Mă culc, Gheorghiță. Să mă scoli la dejun.

Se dezbrăcă repede, lepădîndu-şi hainele cu dezgust. Trase obloanele. Se sui în pat, cufundîndu-se în întuneric.

*

II

Aşteptă somnul, chinuit de aceleaşi amintiri, de aceleaşi îndoieli.

Şi încet-încet, treptat-treptat — cum se topesc în viteza neagră rîndurile unei scrisori de dragoste, arsă în mînă — sufletul lui Dănuț se-ntunecă de somn, pînă cînd trupul, cu o delicată destindere, se despărți de suflet, rămînînd singur, ca mîna din care a picat în flăcări o cenuşă.

*

Cucoana Catinca Balmuş nu era grasă cum îşi închipuie cetitorul. Asta nu înseamnă că nu era robustă, falnică oarecum în ținuta de gospodină.

În alte vremi, capul care purta tulpanul ar fi putut purta casca războinică, trupul înfăşurat în şorț alb, armura cavalerească şi mînile în care zăngăneau cheile tuturor dulapurilor, spada sau buzduganul.

Olguța coborî din taximetru după domnul Deleanu cu *Au jardin de l'Infante* în mînă.

Auzind trompa automobilului oprit la poartă, cucoana Catinca ieşi din grădiniță — unde supraveghea cafeaua cu lapte a lui Mircea şi-a lui conu Mihăiță — şi văzîndu-l pe domnul Deleanu alungă încruntarea cu un zîmbet, se-ncruntă iar la cînele care lătra şi înaintă spre poartă cu brațele deschise prin panica albă a hulubilor. .

— Maiestoasă ca *Marseilleza!* şopti Olguța la urechea tatălui ei, insinuîndu-i un zîmbet.

— Sărut mîna, cucoană Catincă.

---

39 Sărută-mă, Ninette, sărută-mă (fr.).

— Vînt din Moldova!... Ce-mi văd ochii? Sora diavolului. Ce cauți aici?

— Pe Hardmuth! şopti Olguța, strînsă în brațele afectuoase ale cucoanei Catinca.

— Ia dă-i pace băiatului! Uite la ea! Ca o țigancă! De unde mi-ai furat ochi codați?

Din bucătărie se repezi Mândița gătită de duminică, de Dumnezeu — cu ochi de romaniță şi obraji ca oule de Paşti; de ea — cu haină de horă şi tulpan cu mărgele albastre.

— Sărut mîna, duduiță. Iaca dau jos bagaju.

Era deprinsă ca toți musafirii din Moldova să fie găzduiți la stăpîna ei.

— Stai, fetițo, o opri domnul Deleanu, că plecăm îndată.

— Cum să plecați? Ce vorbă-i asta? se scandalizâ cucoana Catinca.

Între domnul Deleanu şi cucoana Catinca începu o tîrguială însuflețită ca în bazarurile orientale. Cucoana Catinca vroia să-i găzduiască la ea pe toți — "cu diavol cu tot". Domnul Deleanu invocă gradul de rudenie cu Herr Direktor, deranjul... Amîndoi vorbeau repede, cu bucuria de-a vorbi, de-a născoci, de-a replica, de-a gesticula.

Pe stradă răsunau, viguroase, glasurile vînzătorilor ambulanți, îmbinîndu-şi discordant strigările.

— Iaurt caimacel, iaurt caimacel...

— Puia-gaia, gaia-puia... Pui-puiiii...

— Chiop-chiop cărbuuu, chiop-chiop cărbuuu...

— Hai la gaz-gaz-gaz...

Era în toi arlechinada de zgomote a Capitalei: tramvaie, automobile, camioane, căruți, sonerii de biciclete... Lumina soarelui cîntă parcă din mii de talgere.

Olguța exulta. După tăcerea mînăstirească a Iaşului, Bucureştiul îi răsărise în ochi — de la gară pînă-n Popa Nan — şi-i răsuna în urechi ca o vehementă panoramă, ceardaş de sunete şi de culori. Nu mai văzuse din copilărie Bucureştiul. Îi venea să vorbească tare, să rîdă tare, să gesticuleze, să danseze, să sară. Intrase în Bucureşti ca într-un han cu clopoței: nu mai putea sta locului.

Taximetrul opri motorul. Cucoana Catinca ajunsese la o înțelegere cu domnul Deleanu. Îl obligase să ia cafeaua şi masa de sară la ea.

— ...împreună cu toate neamurile: să nu-mi spuneți că vă despart.

Intrară în grădiniță, cu Olguța în frunte.

— Bine-ai vinit! Ci mai faci, iubite domnule Deleanu? A matali-i fetița?... Ei, sî-ți trăiascî! Îmi pari bini cî ti cunosc, duduiți dragî.

Conu Mihăiță era moale ca vorba moldovenească pe care o personifica. Vorbea cu capul înclinat puțin într-o parte — ca pe-o vioară sentimentală — şi surîsul îi acoperea toată fața cu blîndeță, ca o lumină de lampă. Era în halat şi papuci. Îşi uitase jumătățile de ochelari pe vîrful nasului. Într-o mînă ținea *Universul* cu delicateță, ca pe un lucru fragil şi sensibil.

— Unde-i Mircea? întrebă cucoana Catinca, încruntîndu-se la ceaşca de cafea pe jumătate plină.

— Aici-i, răspunse conu Mihăiță, distrat ca toți magistrații din preajma Casației.

— Mircea!

— Mircea, nu te mai dichisi, că doar nu te-nsori! Mircea era în odaia lui, ghemuit în genunchi jos pe covor, cu atitudinea unui bagaj căzut din care iesă un cap de pisică al cărei trup e captiv — ca să nu-l zărească de pe fereastră. Inima-i bătea în piept bubuind, cu strășnicia cu care se bat covoarele la grijitura năprasnică din vinerea Floriilor.

Nu. Nu vroia s-o vadă. Se temea: de ce? Era exasperat: de cine? Ştia sigur că se va întîmpla o nenorocire: care? Era ridicol!

Olguța... Cum era?... Nu, nu, nu! Nu vroia s-o vadă!

Venise ca un trăsnet în liniştea dimineții, peste versurile lui Samain, peste pacea lui, peste timiditatea lui. Venise ca o furtună pe geamuri, prin cărți şi caiete.

Se uita zăpăcit, cu obrajii roşi, cu ochii alarmați, cu părul căzut pe ochi, cu tunica de alpaga, destrămată în coate — îmbrăcată peste cămeşa de noapte, cu pantalonii bombați la genunchi, cu şireturile ghetelor înnodate provizor numai în copcile de sus — cu sufletul răscolit ca un dulap jefuit în goană.

Trebuia să fugă, să se refugieze, să scape. Tîrîndu-se pe jos, trecu pe subt fereastră în odaia de alături. Mai înaintă, scăpînd încă de un geam. Se ridică. Îl durea spinarea umilită. Se rezemă oftînd de părete. Ascultă. Auzi glasul domnului Deleanu; alt nimic.

Un fluture gălbui intră pe fereastră, palpitînd. Mircea închise ochii. Nu-l mai chema nimeni. O întristare îi îngreuie inima. Ar fi vrut să fie cineva blînd cu el...

Domnul Deleanu istorisea anecdotele baroului şi magistraturii ieşene. Uneori îşi usturoia accentul cu jargon ovreiesc. Deşi vorbea singur, parcă vorbeau mai multe persoane. Conu Mihăiță îl asculta, zîmbind cu bonomie.

Cucoana Catinca încălzea în bucătărie laptele şi cafeaua, priveghind totodată prăjirea feliilor de pîne.

Olguța se plimba prin grădiniță — fără să privească florile — ascultînd larma crescîndă a Bucureştiului.

Măndița ieşi din bucătărie cu pînea prăjită.

— Fetițo, cum îți zice?

— Măndița, sărut mîna. Eu îs din Holboca...

— Bravo ție, Măndițo, o felicită Olguța cu convingere. Ia spune-mi tu, unde-aş putea să mă spăl pe mîni?

— Cum nu, duduie, în odaia lui conaşu Dan..

— Cum? Ş-aici are odaie?

— Ei, duduie, acuma dă mai rar pe la noi, zîmbi cu înțeles Măndița, care ştia de la Gheorghiță multe. Mata eşti sora lui conaşu Dan! Parcă eu nu văd, că şi eu am un frate la Holboca: bădița Toader, oftă adînc Măndița. Pe aici, duduie, acuma la dreapta.

În ochii şi-n sufletul lui Mircea, Olguța răsări brusc, alta decît aceea pe care şi-o închipuise, înfricoşător alta, cu ochii ei mari, care-i puneau o umbră pe inimă.

— Intră mata, duduie, o îndemnă Măndița din urmă.

Olguța intra, naltă purtătoare a unui zîmbet.

— M-mă recomand Mircea...

Se opri dezolat. Fruntea-i năduşise.

— ...Balmuş.

— Ştiu.

Se plecă moale, şovăi între mînile întinse ale Olguţei. O luă pe cea stîngă, o sărută cu buzele strînse şi murmură:

— *Merci.*

Olguța bufni.

— N-ai pentru ce!

— *Pardon,* domnişoară!

— *Domnule* Mircea, îmi săruți mîna, îmi spui domnişoară! Mai lipseşte buchetul de flori şi discursul!... Se poate, prietine Mircea!

— Duduie Olguța...

— Nu. Olguța. Toți prietenii îmi spun Olguța.

Numai el nu putea să-i spuie!

— Mircea, toarnă-mi te rog apă să mă spăl pe mîni. Măndițo din Holboca, tu adă-mi de pe masa din grădină un pachețel. Singurul meu bagaj! adăugă Olguța, clăbucindu-şi mînile cu săpun.

— Cucu, cucu, cucu, cucu...

Cu glas de contraltă, cucul orelor de nouă ori cîntă cucu.

Vîntul legăna ritmic perdelele şi, ritmic, valuri de soare cădeau ca scînteieri de grîu în cadența coasei.

— Mircea, deznoadă-mi basmaua.

— Am adus, duduie, da nu pofteşti mata la cafea?

— Măndițo, deznoadă-mi basmaua.

Măndița înlocui cu degete groase — femeieşti totuşi — timiditatea, stîngăcia şi spaima degetelor lui Mircea.

— Mai este apă?

Măndița se repezi la cană. Dar cana era strînsă convulsiv de mîna lui Mircea. Începu să-i toarne apă în pumni. Era atîta veselie şi tinereță în felul Olguței de-a se spăla, că obrajii ei păreau că rîd ascunşi în palme, şi odaia toată rîdea în jurul ei.

— Prosop... Uf! M-am răcorit!

Din prosop, obrajii răsăriră proaspeți ca din ger. Cucoana Catinca se aplecă pe marginea ferestrei.

— Poftim! Bine, oameni buni, se adresă ea lui Mircea şi Măndiței, nu v-ați priceput să scoateți un prosop curat?

— I-a lui conaşu Dan, coniță, se îndreptăți Măndița.

— Hai la cafea. Poftim! De ce nu ți-a dat frate-tău buclele?

— Fiindcă le are de la mama. În limbaj juridic, mama are nuda proprietate a buclelor, Benjaminul are numai uzufructul.

— Las-o pe mama! Hai la cafea... Hai c-o torn! răsună imperios glasul cucoanei Catinca.

— Mircea... Se apropie de el, privindu-l drept în ochi... ți-am adus *Au jardin de l'Infante*... Cine-i Adina, Mircea?

Îi vorbea în şoaptă, confidențial, alături de el. Erau deopotrivă de înalți, dar Olguța îl domina cu portul capului.

— Doamna Stephano?

— Doamna?

Mircea plecă fruntea, roşindu-se.

"Perechea Monicăi", gîndi Olguța stăpînindu-şi un zîmbet.

— Cine-i doamna Stephano?

— O doamnă! suspină Mircea ca şi cum ar fi spus: "o catastrofă".

— Şi-atît?

— Daa... o doamnă.

— De ce-i face versuri?

— Îi face versuri?

"O! sfîntă candoare!" gîndi Olguța cu sprîncenile ridicate în fața sincerității clare, în obrajii lui Mircea, ca florile roşii la ferestrele caselor de țară.

— Da. Află că-i face versuri.

— Eu nu ştiam! se scuză Mircea dezolat.

— O iubeşte?

Ochii lui Mircea se înăspriră, ocolind privirea Olguței.

— Spune-mi, Mircea.

— ...Nu merită s-o iubească!

— De ce?

— E urîtă?

— E roşcată, îngînă Mircea cu o nuanță pejorativă.

— Atunci e frumoasă?

— E mică.

— Ție îți place, Mircea? Am toată încrederea în impresia ta.

— Vai, duduie...

— Olguța.

— ...uie Olguța.

Cucoana Catinca apăru din nou la geam. Văzîndu-i alături, deopotrivă de bruni şi de înalți, avu un zîmbet — jumătate ironic, jumătate înduioşat — şi se retrase ridicînd din umeri. Abia primise insistenta invitație a domnului Deleanu ca Mircea să-şi petreacă vacanța la Medeleni.

— E deşteaptă?

— O astfel de femeie! zîmbi Mircea, cu disprețul adolescenței pure şi studioase pentru femeile frumoase, mai cu seamă cînd sînt şi uşoare.

— E artistă?

— Dan n-ar trebui s-o iubească! izbucni Mircea, roşind. A cunoscut-o astă-iarnă la patinaj pe această doamnă, şi de-atunci şi-a pierdut capul. Dar eu ce pot să fac, duduie...

— Olguța, Hardtmuth!

— Pe mine nu m-ascultă! urmă Mircea, cu şuvițe de păr pe frunte, tot mai dezordonate. Bine că vine vacanța. Nimeni nu-i mai fericit decît mine că Dan are să plece din Bucureştiul acesta...

— Ce ai cu Bucureştiul?

— Mata nu-l cunoşti!

— Mata îl cunoşti, duduie? zîmbi Olguța cu sprîncenile ridicate. Hai să ne bem cafeaua. Să nu-i spui nimic Benjaminului. Dă-i cartea şi-atît. Ne-am înțeles?

Mircea rămase din nou singur, cu tunica destrămată în coate, pantalonii cu genunchi, părul căzut pe frunte, fruntea încreţită...

Era sigur mai dinainte că are să i se întîmple o nenorocire. I se-ntîmplase. Nici nu se mai mira. Se resemnase. Dar o turburare niciodată simţită pînă atunci îl stăpînea, căci în acea clipă aceiaşi ochi trişti care se închideau pe veci în sufletul lui înviaseră mai mari decît îi visase, şi dominatori pe chipul celei ce rîdea în soare: nalt purtătoare a unui zîmbet.

Dar se întîmplase o nenorocire?...

— Unde mi-ai fost? răsună de-afară glasul cucoanei Catinca.

— Am vorbit oleacă cu duduia matale, răspunse Olguţa cu o moldovenească ad-hoc.

Taximetrul plecase. Cucoana Catinca se întorcea de la poartă.

— Doamne, cuconiţă! gîndi Măndiţa cu glas tare, amarnică-i duduia asta: s-o mănînci, nu altceva!

— Aşa-s moldovencile noastre, Măndiţo.

Mircea intrase în casă şi se culcase din nou, îmbrăcat.

În grădiniţă, conu Mihăiţă îşi răsucea o ţigară. Zărind-o pe cucoana Catinca, îşi alintă mustăcioara,

— Ţi-o întors capul şi matale!

— Aşa noră mai zic şi eu, Mihăiţă!

— Cum vrei mata, Catinca! zîmbi conu Mihăiţă cu o ironie mai subţire decît musteaţa.

Dar cucoana Catinca redeveni cu energie gospodina încruntată.

— Măndiţo, de-acuma ne punem pe treabă.

— Atunci eu ies să ieu oleacă de aer, anunţă cu resemnare conu Mihăiţă, ridicîndu-se, cum făcea şi cînd începeau grijiturile.

*

— Allo! Allo! Hai, Nae; hai, Nae!

Nae respira delaolaltă — răsturnat într-un fotoliu din grădină — parfumul leguminos al dimineţii şi mirosul de cerneală tipografică şi de sublim al fasciculei 159 din *Contesa fără nume,* abia cumpărată de la chioşcul din Clemenţa.

La auzul "alloului" care anunţa oprirea unui automobil, îşi pături fascicula şi se îndreptă spre poartă cu demnitatea indiferentă a unui chelner în frac, deşi era numai în jiletcă vărgată .

— Bună dimineaţa, Nae. Acasă-i fecioru-meu, frate-meu?

— Vă salut, domnule avocat. Imediat... Ioşca, Ghiţă! Nu se mişcă, domle! Ioşca, Ghiţă! bătu el din palme enervat, răsfrîngîndu-şi buza de jos.

— Hai, Ioşca! Hai, Ioşca!

Şoferul socoti oportun să intervină cu răgetul trompei. Coco delira.

Gheorghiţă şi Ioşca soseau în goană.

— Mata eşti, duduie?

— Chiar eu, Gheorghiţă!

— Sărut mîna, duduie. Da mare-ai mai crescut! Mai sî nu ti cunosc! Ci-are sî se mai bucure conaşu Dănuţ... Sărut mîna, cuconaşule. Bine-aţi vinit...

— Lasă, domnule! Mă, Ghiță, mă, servește, mă, nu sta ca nărodu! Ce-aștepți! Mă, degeaba-mi stric eu pieptu cu voi! Taci, Coco!

— Cari-i bagaju matale, duduie?

— N-am bagaj, Gheorghiță.

— Zău?!

— Zău.

— Iracan di mini! Zic şi eu ca prostu! Parcă n-o ştiu eu pi duduia Olguța!

Domnul Deleanu ieşi din casă urmat de Nae.

— Gheorghiță, şi Dănuț doarme?

— Doarme, da îl sculăm noi.

— Dă-i pace. Miroase-a chef pe-aici!... Haidem la baie, Olguța. Nu ți-i poftă de un abur? Un abur uscat, adăugă domnul Deleanu văzînd lipsa de entuziasm a Olguței.

— Da-i pregătesc eu o baie la noi, interveni Gheorghiță. Zău las-o, cuconaşule!

— Rămîn cu menajeria, papa.

— Livănțică-livănțică-livănțică... Dă haine — dă molii...

O țigancă se oprise la poartă cu panerul înnoptat de livănțică albastră. Avea două glasuri distincte pentru marfa ei. Striga: "livănțică-livănțică-livănțică", într-un crescendo strident de soprană, care exploada în cer deşteptînd îngerii somnoroşi; şi: "dă haine, dă molii", cu un bariton de baragladină, care poruncea crunt, dîrz, răstit, opintit.

— Mişcă d-acolo! o alungă Nae cu un deget de Cezar.

— Aoleo, frumosule, mînca-te-aş! Fă-mi o saftea.

Subt privirea şi buza indignată a lui Nae, Olguța cumpără întreg cuprinsul panerului.

— Dă să trag şi eu un fum... că nu ți-o spurc! jindui țiganca țigara domnului Deleanu... Aoleo, că bună-i! Să-ți trăiască frumuşica!

— Ce mai stai? Mişcă! explodă Nae.

— Cea te zborşaşti, mă, pocitule! Iote, mă! Nu vezi că vorbesc cu boiarii!

— Pleacă, madam. Fără vorbă!

— Livănțică-livănțică-livănțică... Dă haine dă molii, păntru pocitanii, păntru chelboşi!

— Papa, îi vorbi Olguța de pe scara taximetrului trepidant — nu uita complotul: numai tu ai fost la cucoana Catinca pe care eu, natural, n-o cunosc. Invitația pe diseară e transmisă prin tine. Te rog, papa, să nu gafezi!...

— Duduie Olguță, o luă Gheorghiță confidențial, nu intrăm pe din față: avem noi intrarea noastră.

Rămînînd singur, Nae se tolăni din nou în fotoliul din grădină şi, cu devoțiunea musulmanilor, care nu intră în *moschee* decît după ce şi-au înlocuit încălțările de stradă cu papucii rituali, scuipă printre dinți, îşi supse de două ori, cu sunet, măseaua, şi întovărăşi iarăşi suferințele aristocratice ale *Contesei fără nume.*

Buf, buf... O pernă-n spate, alta-n ceafă.

Prin obloanele deschise, soarele, iezit pînă atunci, năvălise plin.

— Îii!... Îii?

Dănuț tresăltă, clipi, îşi scutură capul somnoros gata să se culce din nou pe cealaltă coastă, şi înainte ca ochii să fi văzut şi mintea să fi ghicit, mormăi refrenul copilăriei:

— Dă-mi pace, Olguța!

O altă pernă izbucni, cu rîsete, bufnind gras în părete. Olguța se aprovizionase cu pernele musafirilor, grămădite pe un dulap în antreţelul odăii de baie.

Trezit de-a binelea în plină bombardare, Dănuț simți în inimă elasticitatea unei bucurii. Sări pe covor, în pijama, cu picioarele goale.

— Olguța?

— Nuuu!

— Ei!... Tu, Olguța!

Ultima pernă zbură. Dănuț se feri şi, fiindcă n-avea pernă-n mînă, zbură el spre Olguța. Ondulînd ca o apă, Olguța-i trecu pe subt brațe, în ietac. Dănuț se răsuci îndărăt. O pernă se turti în fruntea lui.

Bătaia cu perne începu vioaie ca o bătaie cu zăpadă la ieşirea din clasă. Două perne explodară pe geam, una în capul lui Ioşca, alta în brațele lui Nae care privi mai întâi cerul, apoi perna, ca pe un copil din flori depus la el în brațe.

Ochii lui Gheorghiță participau activ, în locul mînilor, la bătălia ale cărei urmări dezordonate el avea să le sufere. Odaia somnului înviase, ca şi obrajii lui Dănuț, ca şi inima lui. Parcă-i intrase copilăria pe geamurile deschise, cu soarele.

Gîfîiau. Basmaua Olguței se strîmbase. Părul lui Dănuț era vîlvoi. Brațele se mişcau lent ca în filmele de box, încetinite. Cu un "uf" Dănuț se lăsă pe covor, răstignindu-se orizontal cu fața în sus. Olguța-i astupă fața cu o supremă pernă şi, fără suflare, se trînti lîngă el.

Tavanul era un nor din care ningeau fulgi de gîscă scărmănați la Medeleni. Vîntul legăna ferestrele, acordîndu-le scîrțiitul de scripci, ca pentru o sîrbă după o bătută.

— Olguța, marş la colț. Dănuț, treci în ietac. V-arăt eu acuşi. Numai Monica-i cuminte în casa asta!

Prin glasul Olguței, tonul şi vorbele doamnei Deleanu străbătuseră prin ani, întregind scena.

— Buftea a început.

— Ba tu!

— Minți!

— Tu minți.

— Daa? Să spuie Monica?

— Eu, *tante* Alice, nu ştiu... n-am văzut nimica...

— Vezi, Buftea!

— Lasă, lasă! Am să-ți arăt eu ție!

— Marş în ietac, Dănuț. Are să-ți arate papucul!

— Iartă-l, *tante* Alice, izbucni Olguța cu tremurul Monicăi în glas, întinzînd mînile în semn de implorare.

Dănuț rîdea cu hohote... Dar mai lipsea cineva? Avu o tresărire.

— Olguța, a venit şi Monica! Unde-i?

Dănuț se ridică.

— Monica!

"De ce n-am adus-o?" medită Olguța.

— Nu te ambala! Măria-sa Monica se deplasează mai greu decît mine.

— Gheorghiță, a venit duduia Monica?

— Eii, sî fi vinit, era aici!...

Bucuria, aprinsă întru întîmpinarea Monicăi, se stinse, şi ca pe o torță stinsă gîndurile o trecură din mînă în mînă pînă în fundurile unde e noaptea şi unde fumegă înnăduşit melancolia.

Dar fața lui Dănuț şi fața sufletului său, întinerite, rîdeau Olguței.

— A venit Olguța! Ce surpriză! Ce bucurie!

Cu proaspete puteri, o luă în brațe. Un dans nebun înlocui bătaia cu perne. Căzură amețiți pe pat.

— Ia să te văd, Olguța.

— *Ne te gêne pas!*"[40]

Se îndepărtă de-a-ndaratele, o privi, o măsură.

— Bine, Olguța, nici nu ne-am sărutat!

— Pupă-mă, frate.

— Te-ai făcut frumoasă, Olguța!

— Stop!

— ...Ai crescut. Hai să ne măsurăm.

Trecură în odaia de baie, în fața oglinzii, umăr lîngă umăr.

— Olguța, nu trişa! Ai tocuri.

— N-am *călcîie,* munteanule!

— Cum? Moldova-i egală cu Muntenia?

— Sigur. Moldova are papuci de tenis.

— Ei! Ai venit la Bucureşti în papuci de tenis?

— Tot bagajul meu e pe mine! N-am nimic. *Omnia mecum porto* [41], cum s-ar exprima Hardtmuth.

— Ei, Olguța!

— Aşa-i, Gheorghiță?

— Nica n-are, conaşule! N-o ştii mata pi duduia noastră?!

— Te-a lăsat mama să pleci aşa?

— Am fugit de-acasă...

— Eii!

— ...Cu..., şovăi Olguța, plecîndu-şi capul cu împovărare.

— Cu? se alarmă Dănuț, serios, cu o mişcare ocrotitoare şi amenințătoare.

— ...Cu papa.

Izbucniră în rîsete.

— Unde-i papa?

— La baia de aburi. Mai întrebi?

— Bine, Olguța, şi să nu-mi scrii? Să te fi aşteptat la gară.

— Cu pîne şi sare!

— Zău, Olguța!... Ei, da tu n-ai luat nimic! Gheorghiță, iute ceaiul. Ce iei,

---

40 Nu te jena! (Fr.

41 Duc tot ce am cu mine (lat.).

Olguța? Ceai? Șocolată? Cafea cu lapte?

— Ş-un ceai, ş-o cafea! se răsti Olguța cu accent țigănesc.

Alte hohote de rîs. Aşa răspundea Huduba, țigan lăutar de la Medeleni, clipind alb într-o față neagră, cînd era întrebat alternativ: "Ce vrei, Huduba? Un rachiu? o țuică?" "Ş-o țuică, ş-un rachiu."

— Olguța, am pentru tine nişte bunătăți! O mie şi una de nopți gastronomice.

— Stil simplu şi direct, Metaforel!

— Covrigi cu susan, proaspeți; cornuri cu sare...

— Bun...

— Frişte.

— *Cuax?*

— Ceva fain! *Cuax, cuax, brekekecs!* Ți-aduci aminte? Săracul Andersen!

— Lasă lirismul! înclin spre covrigi, fără lichide, ştii, am luat ceaiul la Ploieşti, zîmbi Olguța amintindu-şi de copioasa cafea cu lapte de la cucoana Catinca.

— Gheorghiță, o sută de mii de covrigi. Zboară!

— Benjaminule, hai să-ți văd apartamentul. Pînă acuma numai odaia de baie n-a rămas repetentă.

— Să nu-mi critici garsoniera!

— Că te omoară mama!

— Ce face mama? zîmbi Dănuț.

— Te-aşteaptă... cum aşteaptă livezile — de zarzări şi de meri, bineînțeles — toastul înspumat al primăverii, în stilul tău.

— Olguța!

— Ce-i? nu-ți recunoşti stilul?

— Te mai sărut o dată!

— Pupă-mă, Metaforel! Pe fiecare obraz am cîte-o procură: a mamei, a... Adică numai mama mi-a dat!

Dănuț nu mai avea astîmpăr. Prezența Olguței răspîndea voioşii de argint ca trecerea unei sănii. Odăile erau pline de glume, de soare.

Olguța încercase rachetele şi mingile. Un *drive* vîjîise peste balustrada terasei — proclamată filet — alungind definitiv pe *Contesa fără nume* mînă-n mînă cu Nae. Cîntaseră şi floretele mînuite de doi adolescenți în pijama: pletele brune erau mai antrenate decît Metaforel.

Abia venit cu covrigii de la simigerie, Gheorghiță fusese trimis la "Nestor" după cataifuri. Aşa că Dănuț singur pregătise baia Olguței, scoțînd prosoape din dulapul gospodărit de mînile ,,medelenizate", cum le spunea Olguța, ale lui Gheorghiță. Tot Dănuț, însoțit de Olguța, scotocise prin odaia de baie de jos, căutînd o periuță de dinți nouă prin rezervele lui Herr Direktor al cărui sforăit însoțea cu arcuşuri de contrabas rîsetele înnăbuşite cu prosopul ale nepoților săi.

Acum, Dănuț urca scara fredonînd un lied. Cumpărase de la o țigancă un mănunchiu de garoafe — numai roşii. Garoafele roşii erau florile Olguței, încă de pe vremea lui moş Gheorghe. Şi Dănuț vroia ca în toate odăile să lucească roşul lor ca un pavilion înălțat în cinstea Olguței.

Se opri în ietac. Auzea ploița impetuoasă a duşului şi frînturile unui cîntec

tineresc — *Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne*[42]*..."*

Tineresc liedul, tineresc glasul, şi primăvăratec murmurul apei.

— Olguța.

— Olguța, ce cînți?... Da! Asta-i dovada telepatiei! Închipuieşte-ți că şi eu fredonam acelaşi lied.

O clipă, cîntecul încetă. Se auzi numai grabnicul foşnet al duşului. Olguța rîdea mut, cu mănuşa aspră în mînă, cu picioarele în apă, cu tot trupul îmblănit de săpun. Apoi din nou liedul răsună.

Cu mănunchiul de garoafe în brațe, Dănuț se aşează pe marginea patului ascultînd.

...Uneori, la Medeleni, cînd erau singuri ei trei — Olguța, Dănuț şi Monica — Olguța cînta liedurile lui Heine cu muzică de Schumann, acompaniindu-se la pian. Glasul Olguței era mic, dar pur, neted, fără stridențe, fără asprimi, natural ca rîsul, şi inteligent. Într-o noapte, pe cînd Olguța cînta *Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne...* Dănuț urmărise cîntecul ca şi cum ar fi fost al său. Şi o dată cu finalul — Sie *selber, aller Liebe Wonne, ist Rose, und Lilie, und Taube, und Sonne*[43]*,* — ochii lui se ridicaseră spre Monica. Monica-l aştepta mai demult, cu ochii îndreptați spre el. Se roşiseră amîndoi, întorcînd capetele... În noaptea aceea de sfîrşit de vacanță, Dănuț scrisese:

"Il était un petit pommier
Grave comme une mignonne Infante..."

"Monica!"

"Adina!"

Chipul luminos al "surorii merilor înfloriți" se întrista blînd, şi brumele trecutului îi învăluiră cu treptata lor înserare.

Doi ochi verzi îl priveau... Dănuț respiră adînc jarul pipărat al garoafelor.

Nu. Monica era sora lui, sora tuturor amintirilor copilăriei lui.

Aşează gînditor garoafele, urmărit de glasul Olguței. Trecu în birou, urmărit de parfumul garoafelor şi de glasul Olguței.

"Dragostea mea e naivă ca fluierul unui păstor copil. De aceea zilnic îți voi spune că-mi eşti dragă, cu toată suflarea iubirii mele mereu înnoite, veşnic aceeaşi.

Ochii tăi mă urmăresc pretutindeni. În ei e tot sufletul meu, toată tinerețea mea; în adîncul lor verde, cu parfum şi răcoare de mintă, se adună zîmbetele mele şi zburdă ca nişte miei pe întăia luncă a dragostii mele.

Să nu mi-i iei, Adina. Să fie mereu ai mei. Să-mi fie luncă blîndă şi pătimaşă dezmierdare a goliciunii mele.

Astăzi e casa plină de garoafe. E sărbătoarea roşie a sărutărilor nopții. Aş vrea să fiu o garoafă în mînile tale copilăreşti şi sălbatice,

---

42 Şi roză, şi crin, şi columbă, şi soare (germ.).

43 Ea singură-i toată-a iubirii licoare, / E roză, şi crin, şi columbă, şi soare (germ.).

Dănuț.
Diseară am să vin mai tîrziu..."

Îşi trecu mîna peste frunte, peste față. Un geamăt abia desluşit... De ce se temea? De ce spaime stranii îi îngreuiau sufletul ca şi cum, teluric, munți crunți s-ar fi înălțat acolo unde, limpezi, pluteau zările, munți cu vastă suflare înghețată?

Pe coperta unui caiet de notițe, scrise repede, oblic, oprindu-se uneori cu fața aplecată şi oarbă ca deasupra destinului:

Seigneur, oh! Seigneur!
Sur mes tempes brûlantes
Poses la douce fraîcheur
Des menthes reposantes.

Dis, mon pauvre coeur,
Quel est ce seigneur?
Car voici ta plainte.
Voici ta douleur...

Ou est la douceur?
Ou est ton seigneur?
Oh! printemps navrant
Sans joie, ni fraîcheur!
Mon amour, mille ans
Blanchissent ton printemps"[44]*...*

Reluă scrisoara către Adina. Reciti: *"Diseară am să vin mai tîrziu"...* Şterse.

"Poate să trec o clipă pe la tine în timpul zilei. Aproape sigur. Aşteaptă-mă."

Mințea. Dar vroia să fie sigur că toată ziua îl va aştepta pe el, numai pe el... Ce mizerie!

"Mon amour, mille ans
Blanchissent ton printemps..."

Închise plicul.

Îi scria Adinei în fiecare zi, uneori de-acasă, alteori de la şcoală, pe pupitru sau subt pupitru. Îi scria în fiecare zi, deşi în fiecare zi o vedea. Dar pentru ea era mereu bogat. Sufletul îi trimetea cireşe, cofițe cu fragi, mere copilăroase, renclode toropite şi prea-dulci piersici, grele ca inima cînd buzele se topesc sărutate. Pentru ea, sufletul lui Dănuț avea necontenite crînguri, păduri şi livezi, în care amintirea trupului ei se prefăcea în fructe cu parfum candid sau pătimaş.

---

44 Stăpîne! Stăpîne / Pe tîmpla-mi fierbinte / Dulce umbră-mi pune / De mintă s-alinte. // Inima mea, spune / Cine-acest stăpîn e? / Că iată cum plîngi, / Iată-ți doru-anume... // Unde-i bucuria? / Unde-i senioria? / Primăvara-i grea, / Tristă, vai, pustia! / Anii, mii, iubirea mea, / Albesc primăvara ta (fr.).

De ce se ridicase, ceață, între scrisorile de-atunci şi cele de-acum, ziua cea urîtă cu blestemul suferinței, al îndoielii, al spaimei?

Scrise adresa. Ascunse scrisoarea în fundul saltarului.

Venise Olguta! Venise Olguța! O auzea cîntînd...

"Monica, de ce n-ai venit şi tu? Ce întreagă mi-ar fi fost bucuria ştiindu-te cu Olguța alături de mine, aici.

Azi dimineață m-am deşteptat cu Olguța. Intrase ca o glumă înveselind odăile. Tu ai fi fost o lumină, o lumină aurie şi scumpă, cum sînt acelea din noaptea Învierii, pe care le aduci acasă ocrotindu-le cu mînile. O lumină pe care o aprinzi în zilele de furtună, de spaimă, de primejdie, ca să te păzească, să te însenineze.

De ce n-ai venit şi tu, Monica, la fratele tău Dănuț? Ce zi minunată ar fi fost! Noi trei împreună! V-aş fi pregătit eu singur ceaiul, baia, florile care vă plac. Ce sărbătoare pentru mine să vă primesc eu, să vă îngrijesc eu, să ne facem de cap împreună, să nu dormim toată noaptea — cu cafele negre — să hoinărim prin Bucureşti, să vă însoțesc prin librării şi magazii de vechituri!

Te-aş fi pieptănat eu, Monica, n-am uitat..."

Îşi trecu mîna pe frunte. Şterse cu dungi groase, opace, ultima frază. Oftă. Se aplecă din nou asupra scrisorii.

"Lipsa ta e o tristeță, care a intrat în casă o dată cu bucuria venirii Olguței.

Oare te-ai schimbat, Monica? Am avut o nedumerire văzînd-o pe Olguța. A crescut şi s-a făcut frumoasă deodată. Şi frumusețea ei are pentru mine ceva necunoscut, enigmatic. Înainte, anul trecut chiar, Olguța era simpatică, vie, dar copilăroasă, deşi ne teroriza pe amîndoi. Mai că n-am recunoscut-o! Nu ştiu de unde vine schimbarea. E tot aşa de veselă — chiar acuma o aud şuierînd în odaia de baie, pînă mai adineaori a cîntat — e tot aşa de teribilă, şi totuşi s-a schimbat. Îți mărturisesc că după ce ne-am bătut cu perne — ştii cum mă deşteaptă Olguța! — după ce mi-a dat răgaz s-o privesc, s-o văd mai bine, mai că nu-mi venea s-o sărut, s-o tutuiesc. Îmi venea să-i sărut mîna respectuos. Noroc că Olguța-i tot Olguța! Ar fi fost penibil, odios, imposibil să fim ceremonioşi, jenați, străini.

Cum eşti tu, Monica? N-am să te mai recunosc? Nu. Nu se poate, Monica. Ştiu, aş putea spune că aud cum creşte frumusețea ta mai deplină, mai profundă, mai pură, ca acordurile ariei de Bach.

Dar tu, Monica, vei fi cum ai fost întotdeauna pentru mine, simplă şi clară ca un buchet de violete într-un pahar cu apă limpede, pe masa odăii unde-i copilăria mea,

Dănuț."

*

Olguța-şi făcea corespondența la biroul lui Dănuț.

Era îmbrăcată într-un halat de baie cu țesutul roş şi creț ca al garoafelor de pe

birou. Îşi pieptănase de o parte şi de alta a cărării la mijloc părul lins, compact ca două aripi de oţel arcuite, bombat pe tîmple, pieptănătură care da trăsăturilor trufia ageră a tinerilor voievozi cînd primeau călări prada steagurilor duşmane. Dar faţa zîmbea mereu, gata să rîdă cu hohote. Şi clămpănitul papucilor arăta pofta de mişcare a trupului biciuit de duş, de răceala apei şi de propriul său neastîmpăr.

"Ia sama, Melizando! Scrisoarea mea protestează violent. Uită-te bine la ea pe masă, acolo unde ai azvîrlit-o ca să citeşti scrisoarea Benjaminului.

Adică de ce ceteşti întîi scrisoarea lui? E mai interesantă decît a mea? Nu. Cel puţin aşa e politicos să-mi răspunzi. Conţine mai multe noutăţi agreabile tandrei Melizanda, decît a mea? Nu. Asta o afirm cu certitudine. Vei simţi, cetind acestea, cum vibrează scrisoarea în mînile tale.

Ce poţi afla din scrisoarea Benjaminului? Că azi dimineaţă a sosit Olguţa la Bucureşti? Perfect. Dar asta o ştiai tu de ieri! Că venirea mea i-a evocat duioase amintiri... ca nişte păsărele micuţe, îngheţate de frig, care încep să ciripească drăgălaş cînd le încălzeşti în mînă?! Dar asta o ştii de cînd ştii că Metaforel e Metaforel!

Pe cîtă vreme eu îţi voi scrie ce-am văzut, ce-am auzit, ce-am dres şi ce-am făcut aici, în casa Benjaminului. Vra să zică «ultima oră cu cele mai palpitante ştiri» o vei găsi în scrisoarea mea, nu în scrisoarea lui. Atunci de ce scrisoarea mea stă pe masă, şi scrisoarea lui în mînile tale? De ce?

Ce-ţi poate scrie Benjaminul? Mă întreb chiar dacă din scrisoarea lui rezultă cu claritate cel mai important eveniment al zilei de azi: sosirea mea. Cred că nu. Şi iată de ce..."

Muşcă rîzînd dintr-un covrig cu susan. Vedea enervarea şi exasperarea Monicăi la lectura balivernelor, ca şi cum ar fi avut-o în faţă.

Dar avea chef de glumă!

"*Benjaminul nu cunoaşte o elementară axiomă de geometrie plană, anume că «cel mai scurt drum dintre două puncte e linia dreaptă». Să mă explic. Dacă-i spun, de pildă, lui Puiu: «Cuţulachi, adă trei porţii de îngheţată, două pe fructe, una pe lapte — imediat!» Cuţulachi se uită la mine jalnic, la tine indignat, îşi ia bicicleta, coboară pe strada Neculai Gane, coteşte la dreapta, se opreşte la «Tuffli», ia îngheţata şi se întoarce acasă, parcurgînd în sens invers acelaşi drum ca şi la dus, cu singura deosebire că la dus vroia să se sinucidă şi la întors să se răcorească mîncînd îngheţata, ceea ce înseamnă că alt imbold*

l-a făcut să se ducă şi să vie cu aceeaşi iuţeală pe cel mai scurt drum dintre casa noastră şi cofetărie. Vra să zică Puiu cunoaşte axioma liniei drepte.

Ei, dacă i-aş cere acelaşi serviciu lui Metaforel, ce crezi tu c-ar face? Nu răspunzi? Să-ţi spun eu răspunsul tău: «M-aş duce eu, Olguţa, în locul lui Dănuţ». Dar asta nu rezolvă problema liniei drepte.

Aşadar, Benjaminul auzind serviciul pe care i-l cer, în loc să-şi ia pălăria, să plece la vale pe strada Neculai Gane, şi-ar trece mîna prin chică — are o chică extraordinară; mă mir cum de-a scăpat! — şi ar porni-o prin Calea-lactee, ar

colinda toate constelațiile şi după vreo cîteva sute de mii de ani s-ar întoarce cu înghețata de la «Tuffli», de mii de ori topită şi reînghețată prin temperaturile varii ale traiectului astral...

Aşa-i Metaforel! Nu poate spune un lucru simplu decît după ce-a colindat toate constelațiile metaforelor. Îl întrebi: «Cum e afară?» Îți răspunde: «Orizontul serveşte omletul zeilor; acuşi trebuie să vină şi farfuria cu frişcă proaspătă». Cu alte cuvinte: soarele apune, acuşi trebuie să răsară luna.

Îl întrebi: «Cîte ceasuri?» Îți răspunde: «Timpul e crucificat». Cu alte cuvinte: e nouă şi un sfert, sau trei fără un sfert, ore cînd minutarele sînt unul în prelungirea celuilalt.

Cum vezi, scumpă Melizandă, în această privință Metaforei samănă cu Neculai. Ambii sînt adversarii liniei drepte.

Atunci de ce ceteşti scrisoarea lui, din care nu vei afla nimic şi nu scrisoarea mea din care vei afla totul?

Asta mă revoltă, scumpă Melizandă. Ce vrei? Nu pot suferi ca scrisoarea mea să facă anticameră! Şi fiindcă anticamera e inevitabilă, dat fiind concurența scrisorii Benjaminului, te voi pedepsi pe unde ai păcătuit, ca sfîntul Dumnezeu.

Deci, nu-ți scriu nimic. Află dacă poți ce te interesezează din scrisoarea metaforoasă a Benjaminului, pe care o sorbi subt privirea furioasă şi indignată a scrisorii mele.

Olguța.

P.S. Ți-ai şters ochii? Bun! Acuma ascultă cele ce urmează, fără să te impacientezi. Azi am chef de vorbă: sper că şi se cunoaşte! Asta-i o caracteristică a Bucureştiului. La Iaşi ai chef să taci — tu, nu eu — aici ai chef să vorbeşti — eu, nu tu. În fond, asta-i o caracteristică a mea. Fraternizez cu Bucureştiul limbut ca şi mine.

Ascultă un poem.

Deschid mai întîi o paranteză. După ce mi-am făcut baia — dragă Melizando, penița e îngrozitoare (scîrțîie şi zgîrie) dar Benjaminul e epatant: are o odaie de baie şi nişte halate şi nişte parfumuri!... — vra să zică după ce mi-am făcut baia intru în biroul Benjaminului: îl surprind într-o poză inspirată, cu mîna pe frunte — ca statuile pansive, părul vîlvoi, specialitatea casei, ochii languroşi, de rigoare. Imediat l-am trimis să se calmeze la duş şi i-am luat locul. Sînt nevoită, oricît te vei indigna, să deschid o nouă paranteză. Dar fiindcă sîntem pe teritoriul unei alte paranteze, deschisă mai sus, s-o numim pe aceasta — tot avem noi moldovenii mania diminutivelor — o parantezițiă, sau parantezişoară, sau parantezelă, sau parantezusculă.

Am făcut o descoperire a cărei însemnătate nu-ți va scăpa, şi pe care te rog s-o comunici profesoarei noastre de română pentru ca aceasta la rîndul ei s-o comunice Academiei Române. Formulez descoperirea mea astfel: scaunul sau fotoliul «cheie de boltă» în explicarea scriitorului sau a operei.

Această lapidară formulă este punctul de plecare al noii teorii pe care deocamdată o schițez numai.

Ca să fii scriitor — mai întăi — trebuie să scrii. Ca să scrii, trebuie să stai. Ca să stai trebuie să ai pe ce şedea. Aşadar, ca să fii scriitor, trebuie să ai un scaun sau un fotoliu pe care să stai. Restul vine de la sine, dacă nu vine...

Dar ce este scaunul sau fotoliul în raport cu scriitorul? Aici e totul. *Este sinteza «rasei», «mediului», «circumstanţelor» — să m-audă Taine! — şi a eredităţii.*

Sinteza rasei: *evident, un scriitor de rasă albă îşi va alege un scaun* civilizat, *un scaun care să-i poată oferi confortul a cărui nevoie e* organică *tuturor celor care aparţin acestei rase care şi-a pierdut coada de foarte multă vreme: dar un scriitor de rasă neagră? Aici îmi vei putea obiecta — tu sau, eventual, Academia Română — că oamenii de rasă neagră nu stau pe scaune. Ei, şi! Dacă nu stau pe scaune asta înseamnă că nu scriu. Dovediţi-mi contrarul, citind în original operele unui scriitor de rasă neagră, care se poartă gol, e antropofag şi nu stă pe scaun. Exclud rasa neagră. Cînd va binevoi să stea pe scaun, vom sta de vorbă.*

Sinteza mediului. *Scriitorul* poporanist *(vezi revista* Viaţa românească*) va sta pe un scaun cu trei picioare, la fel cu acela pe care stau, cînd îşi mănîncă mămăliga, eroii rustici, cărora şi el le aparţine (prin legături sufleteşti, dacă nu familiare) şi între care se simte «regenerat»; scriitorul aristocrat şi cu literatură aristocratizantă va sta pe un scaun Louis XV sau Louis XVI, de un stil tot atît de autentic şi de pur ca şi acela al eroinelor sale (vezi Duiliu Zamfirescu).*

Sinteza circumstanţelor. *Scriitorul boem va sta pe un scaun boem, evacuat ca şi el de toţi proprietarii, din toate mansardele, pe toate vremile, fără nici un menajament. Aşadar vom avea un tip de scaun alarmat, eu picioarele rupte şi prost reparate, un scaun anarhic, proletar. Scriitorul căsătorit şi gospodar va avea un scaun obez, care nu se clinteşte de la locul lui din faţa biroului, un scaun căruia zilnic îi face toaleta o cucoană scrupuloasă la ştersul colbului. Vom avea un tip de scaun sedentar, care n-are măcar experienţa frigului sau ploşniţelor...*

Sinteza eredităţii: *Tată, bunic şi străbunic magistrat, odrasla lor ultimă, scriitor.* Pe ce scaun? Este o *infirmitate comună tuturor sedentarilor, dizgraţioasă şi inomabilă, care implică scaunul cu fund moale sau "rondul de piele". Deci eredul acestei infirmităţi îşi va compune operele pe un scaun cu fund moale. Sau, dacă va avea temeritatea să nu respecte exigenţele eredităţii,* statul pe scaun *va fi un* calvar, *şi scrierile sale vor avea grimasa celor atinşi de infirmitatea de care-*ţi vorbeam cînd stau pe scaune *dure, şi titlurile operelor sale vor fi:* Dureri tainice, Prometeu, Răstigniri. Vra să zică scaunul este o *sinteză. Şi între scaun şi scriitor se întîmplă fenomenul numit în* chimie osmoză, adică o *interpătrundere, un schimb de energii şi influenţe. Aşa că se poate spune că operele unui* scriitor sînt rezultatul colaborării *permanente dintre el şi scaunul său. Nu crezi? Atunci de ce* scriitorul *nu poate scrie decît pe scaunul său? (Toţi afirmă aceasta.) Fiindcă absenţa scaunului său îl lipseşte de un colaborator indispensabil.*

Concluzia. Arată-mi scaunul scriitorului, *şi-ţi voi spune cum e şi ce scrie scriitorul. Aceasta e teorie. Dar acum să-ţi indic o latură practică a acestei teorii, o terapeutică literară. Iat-o. Scaunele de lucru ale scriitorilor morţi există, chiar dacă operele lor au pierit. La ce servesc acele scaune ilustre? La nimic.*

Cel mult, unele din ele, satisfac o indiscretă curiozitate a posterităţii, şi-atît. Iar altele sînt vîndute de moştenitorii scriitorilor dacă au o valoare intrinsecă

(vorbesc de scaune) sau trimise în pod, dacă scriitorul respectiv n-a devenit ilustru după moarte, şi scaunul său, congediat de istoria literară, n-are măcar o valoare comercială.

Graţie descoperirii mele însă, acele relicve pot căpăta o utilitate practică. Cum ţi-am dovedit mai sus, scaunul e impregnat de personalitatea scriitorului, după cum scriitorul fusese impregnat de personalitatea scaunului. Şi prin aceasta scaunul poate fi transformat într-un adevărat sanatoriu literar.

Exemplu. Criticii vigilenţi semnalează publicului cititor că junele X este atins de boala sentimentalismului. Ce-i de făcut pentru a-l salva? Foarte simplu. O cură de două-trei săptămîni pe scaunul lui Voltaire, şi literatura va scăpa de un scriitor, şi scriitorul va scăpa de-o boală incurabilă altfel. La noi în ţară, de pildă, aş obliga pe fiecare scriitor incipient să facă o lungă siestă, pe scaunul lui Caragiale, plătind, evident, o taxă acestuia. Astfel, literatura românească ar rămînea mai săracă numeric, iar Caragiale ar avea un venit egal cu al latifundiarilor.

Închid toate parantezele. (Am uitat cîte-am deschis.)

Cum am luat locul Benjaminului m-am simţit inspirată. Şi la biuroul său am compus următorul poem:

Minunile amorului

«Îmi plăceau fetele. Grozav îmi plăceau! Mă prăpădeam după ele! Fie micuţe, fie năltuţe, fie grăsuţe, fie slăbuţe, fie masive, fie gingaşe, fie limbute, fie tăcute, fie cochete, fie simpluţe, fie isteţe, fie lălîi, fie brunete, fie şatene, fie roşcate, fie blondinete, fie ochioase, fie năsoase, fie cîrnuţe, fie buzate, fie pistruiete, fie şpanche — îmi plăceau fetele şi gata!...

Dar de cînd te-am văzut pe tine, Unica, Adorata, Preacurata, Minunata, mor după tine. Şi tu-mi eşti şi micuţă, şi năltuţă şi grăsuţă şi slăbuţă etc..» *(Nu mai continuu ca să n-am aerul că jignesc.)*

De ce strîmbi din nas, Melizando? De ce nu-ţi place poemul meu? Fiindcă nu-i scris franţuzeşte? *Ţi-l traduc imediat. Nimic mai uşor!... Acuma-ţi place! Dar ascultă-l pe nemţeşte, în versiunea lui Heine:*

«Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne,
Die liebt'ich eins alle in Liebeswonne.
Ich libe'sie nicht mer, ich liebe alleine
Die Kleine, die Faine, die Reine, die Eine.
Sie selber, aller Liebe Wonne,
Ist Rose und Lilie, und Taube, und Sonne[45].»

Te-ai emoţionat puţin! Ce vrei? Aşa mi-e dat mie! Şi un neamţ ca Heine te poate emoţiona; eu nu!

Dar acum atenţie, *ca la matematici.*

---

45 Şi rază, şi crin, şi columbă, şi soare, / Pe toate le-am iubit eu cu dragoste mare. / Nu le mai iubesc, doar pe una, altceva nimica: / Micuţa, Drăguţa, Regina, Unica. Ea singură-i toată-a iubirii lucoare, / E rază, şi crin, şl columbă, şi soare (germ.).

Fredonam acest lied — poate cu acelaşi scop cu care se introduce hîrtia de tournesol *în baze şi acizi la experienţele chimice.*

Benjaminul mă aude şi-mi spune — pedant, cum obişnuieşte *— că asta e dovada telepatiei fiindcă şi el fredona acelaşi* lied.

Ce mai spui? Pleci ochii în pămînt? Roşeşti? Acuma îţi place poemul meu? nu-i aşa?

Concluzia 1. Asta înseamnă, scumpă Melizandă, că ceea ce ţi-am spus la Iaşi şi ceea ce ţi-am scris la începutul scrisorii, este exact. Benjaminul nu cunoaşte linia dreaptă. Adina este o stea — hai să zicem — în parcursul astral al Benjaminului.

N-ai grijă: tot la tine ajunge.

Concluzia II. Făcînd bilanţul scrisorii mele mă întreb: adică de ce ţi-am scris atîta? Simplu era să încep cu sfîrşitul şi să pun punct. N-am făcut aşa: de ce? Fiindcă am năravul digresiunilor, precum Benjaminul îl are pe-al metaforelor.

Cu alte cuvinte, nici Benjaminul, nici eu nu cunoaştem linia dreaptă. Dar dovadă mai concludentă decît asta că sîntem fraţi ce vrei? Şi dacă sîntem fraţi într-atîta — întru părinţi şi întru năravuri — înseamnă că-l cunosc tot aşa de bine ca şi pe mine. Şi atunci consideraţiile mele asupra traiectoriei lirice a Benjaminului sînt purul adevăr.

Quod erat demonstrandum,

Olguţa."

— Gata, Olguţa?

— Bre, bre! Ce intrare senzaţională! În "marinel!"

Dănuţ se gătise în alb: haină de olandă, civilă bineînţeles. Părul lins pe spate. Avea într-adevăr un aer marinăresc, de june aspirant, voinic şi cochet, cu cearcăne marine în jurul ochilor.

— Tu nu te-mbraci, Olguţa?

— Cu ce?

— Cu...

— Cu?

— ...?

— Rochia la spălat, bluza la spălat, şi eu *trebuie* să mă îmbrac. Cu ce? Asta-i problema. Ai cuvîntul.

— Nu, serios, cu ce te-mbraci?

— Îmbracă-mă.

— Cu ce?

— N-ai prietine?

— Ei!

Dănuţ se roşise. Olguţa zîmbea.

— Tu ştii că pămîntul e rotund?

— ...?

— Nu ştiai? Află.

— Olguţa, serios, cu ce te-mbraci?

— Dacă pleci, urmă imperturbabilă Olguţa, dintr-un punct al pămîntului, şi ai fire de *globtrotter,* ajungi la acelaşi punct. Aşa şi eu. Plec de la pantaloni —

singura mea îmbrăcăminte în momentul de față — şi ajung tot la pantaloni, la pantalonii tăi însă.

— Te-mbraci c-o uniformă de-a mea?

— Ai sesizat?

— Aa! Ar fi nostim! I-am face o farsă lui Mircea!... Nu, serios, Olguța?

— Nu, serios, Olguța?... Eşti extraordinar! Cum spun ceva serios, familia crede că-i glumă! Tu eşti perechea Melizandei. Îi spun: "Melizando, junele R.M.S."...

— Ce-i asta?

— Adică cine-i ăla, vrei să spui?

— Cine-i?

— R.M.S., adică Minodor Stratulativ plus R. R. e de la mine.

— Cine-i acest caraghios?

— Nu-i de loc caraghios, să mă ierți! Licențiat în drept, secretarul lui papa; un preafrumos june — un Pelleas, în stilul tău.

— Şi ce-i cu el?

— Ascultă cu răbdare şi-ai să vezi. Vra să zică îi spun Monicăi: junele R.M.S. e cupidonizant față de tine. Răspunsul: "Nu! Serios?" Întocmai ca tine. Ascultă, Benjaminule, un aforism: numai oamenii glumeți vorbesc serios. De asta-mi place mie Caragiale, şi ție nu.

— Serios, Olguța, îi face curte Monicăi?

— Serios, foarte serios, arhiserios. Dacă vrei, mă jur.

— Şi Monica?

— Monica? Monica-i Monica! întreab-o.

— Şi-l cheamă Stratulativ?

— Plus Minodor.

— E ridicol.

— Numele, el nu. Şi după cum ştii, omul face numele.

— N-are nici-o importanță! Da-mi pare aşa de curios să ştiu că cineva îi face curte Monicăi!

— Nu-i curios de loc. Cînd e aşa de frumoasă! îi face curte tot Iaşul. Aş putea face un catalog cu numele admiratorilor.

— Poate! Da mie-mi pare curios .... Orice mi-i spune tu, n-o pot vedea pe Monica între oameni. Eu o văd la noi la Medeleni, cu noi, în livadă. N-o văd pe Monica decît la o parte de lume, ca o icoană, ştiută din copilărie, pe acelaşi părete alb, în aceeaşi odaie tăcută...

Cu mînile în buzunar, Dănuț se plimba prin odaie, agitat. Olguța muşca dintr-un covrig.

— ...Uite, urmă Dănuţ, numai fraza aceasta: "Minodor Stratulativ îi face curte Monicăi", e jignitoare...

— Jignitoare? Pentru cine?

— Pentru Monica.

— Nu se ştie! Asta numai ea poate s-o spună.

— Nu. Din alt punct de vedere, din punct de vedere estetic. Pe tine nu te... jigneşte...

— Iar?

— ...nu te supără noţiunea aceasta mondenă, frivolă, "a face curte" alăturată de numele Monicăi?

— Dragă Metaforel, expresia "a face curte" e incomplectă. E întreagă, şi poate fi discutată numai atunci cînd îi adaugi şi persoana care face curte.

— Nu, Olguţa. Şi numele acesta Monica, şi... sora noastră...

Olguţa zîmbi.

— ...care-l poartă aşa de firesc, ca ceva religios. "A face curte", alături de cuvîntul Monica, e o impietate, o dezarmonie, ca o cutie cu fard alături de o evanghelie.

— Scrie-i Melizandei că eşti jignit de succesele ei şi că alături de numele ei nu admiţi decit cuvîntul "dragoste": asta-i ideea, nu?

Dănuţ se înroşi şi se întoarse cu faţa spre fereastră.

Olguţa-şi reluă scrisul.

"Dragă mamă,

Degeaba te superi. Neculai nu-i nici stilat, nici meloman. Oricît i-ai spune să nu intre într-o odaie fără să nu bată la uşă, el va intra; şi oricît te vei enerva că te deranjează de la pian cu discursurile lui, el te va deranja. Dar de data aceasta, fie, că face — cum se spune în stil democratic. O compoziţie de-a Olguţei — avînd ca temă "cum este şi ce face Benjaminul" — atîrnă mai greu, chiar într-o inimă fanatică, decît o sonată de Beethoven..

Cum este Benjaminul? Mare şi frumos.

Ce face? Bine, merci.

Ce-ai spune, mamă dragă, dacă, urmîndu-ţi sfaturile, după aceste două concise răspunsuri, m-aş iscăli? Vezi, mamă dragă, că uneori e mai utilă insuportabila limbuţie a Olguţei decît muţenia scumpă la vorbă şi la scris a Benjaminului..."

— Olguţa, ce scrii tu de-atîta vreme?

— Pardon, pardon! îl opri Olguţa acoperind scrisoarea cu mîna. Fii discret, Metaforel!

— De ce nu-mi arăţi?

— Fiindcă nu se poate.

— Olguţa!

— Ce-ai păţit!

— Evrika! Tu *scrii,* răspică Dănuţ accentuat, sărutînd-o pe amîndoi obrajii.

— Stop! Stop!... Ei, da, scriu.

— Scrii, Olguţa? Şi tu scrii? jubilă Dănuţ, bătînd din palme.

— Sigur, scriu scrisori, după cum vezi!

— Fii sinceră, Olguţa. Mărturiseşte: şi tu faci literatură.

— Nuuu! Faci tu pentru tot neamul!

— Dacă-i adevărat ce spui, rău faci că nu scrii, Olguţa. Păcat!

— Ţi-e poftă de scris? Poftim: pune-te şi scrie mamei. De cînd nu i-ai scris?

— ...îi scriu cîte-o carte poştală... din cînd în cînd.

— De cînd nu i-ai scris?

— ...De la Crăciun, mi se pare.

— Eu sînt sigură. Ascultă Benjaminule, un alt aforism: Cel mai crud animal e poetul sentimental, tigrul, care are o reputație de cruzime bine stabilită, mănîncă prada numai cînd *i-i* foame, şi după ce-a mîncat îşi linge buzele şi se culcă; poetul sentimental e crud oricînd, în mod dezinteresat — ca să zic aşa — dar varsă mereu lacrimi versificate. Asta e nesuferit!

Bufni de rîs în fața aerului dezolat al lui Dănuț.

— Pune-te şi scrie mamei, tigru metaforic!

Dănuț începu să scrie pe marginea ferestrei, în timp ce Olguța îşi reluă condeiul şi covrigul.

"Dragă mamă,
Iartă-mă că nu ți-am scris de-atîta vreme..."

Se opri enervat. Pe cît scria de uşor şi direct versuri şi scrisori de dragoste, pe-atît de greu izbutea să închege o simplă scrisoare cu narațiune curentă.

De la întîia frază se descuraja, se dezgusta. Prozaismul şi înlănțuirea stereotipă a concretului îi apăsau condeiul, paralizîndu-l. Scrisorile pe gustul lui erau numai fulgere lirice, impresii, eliptic exprimate, şi metafore prin care sufletul să-şi plimbe lenea şi melancoliile cu trenă lungă, ca printr-o alee de plopi înalți.

"...Nu ți-am scris de-atîta vreme fiindcă am fost ocupat. Azi dimineață a venit Olguța..."

Auzea penița Olguței alunecînd cu presteță, ca un patinator îmbătat de ger şi de viteza tăioasă. Alături de ea se simțea infirm, ca un olog nevoit să-şi tîrască trupul cu mînile din piatră în piatră.

Întoarse capul. Olguța scria ca şi în copilărie, cu vîrful limbei afară, ca o mlădie corniță mefistofelică. Pletele-i alunecaseră pe frunte: o frunte mică, dar dominînd cu arcul ei încordat rădăcina nasului, o frunte care nu chema dezmierdările plăpînde, ci da senzația vigoarei, vitezei şi trufiei, ca o pînză bombată de vînt, minusculă în zarea marină, dar purtătoare a unei corăbii cu bogății şi marinari atletici.

"Fruntea Olguței dă nostalgia luptei", gîndi Dănuț. Şi iarăşi, ocoli cu un fel de mînie, de ciudă amintirea Monicăi. Dacă Monica ar fi intrat pe uşă în acea clipă, nu i-ar fi sărit înainte, nu i-ar fi zîmbit, nu i-ar fi strîns mînile. Ar fi întîmpinat-o corect, distant, poate glacial... Dar fiindcă Monica nu intra pe uşă, fiindcă Monica era departe — poate alta decît aceea pe care o ştia din copilărie — era neliniştit ca şi cum i s-ar fi furat ceva, fără să ştie bine ce, ca şi cum ar fi trecut o umbră de nour pe un îndepărtat şi veşnic vesel, pînă atunci, hotar al sufletului, ca şi cum pe un cireş al lui, necopt încă, abia aburit de roşeață, s-ar fi abătut prădalnic un stol de vrăbii.

Reciti scrisoarea începută:

"Dragă mamă,
Iartă-mă că nu ți-am scris de-atîta vreme..."

Rupse scrisoarea.

— Nu merge proza? Scrie-i în versuri. Are şi mama dreptul la o mică ofrandă de trufandale... leguminoase, dacă nu florale.

— Mă duc să-ți pregătesc o uniformă. Isprăveşte şi tu, să stăm de vorbă.

Olguța zîmbi lung în urma lui Dănuț şi-şi continuă scrisoarea.

"...Şi-acum — după ce-am răspuns copios la întrebările: cum este şi ce face Benjaminul — să trecem la futilități, adică la restul lumii.

Prima cursă pe care am făcut-o sosind în Bucureşti a fost în Popa Nan. Teribil nume! Teribil trebuie să fi fost şi popa! La cucoana Catinca. Nu te scandaliza, mamă dragă! Nu i-am sculat din somn. Erau la cafea în costum lejer. De altminteri, tu ştii că papa şi cu mine avem o reputație de răucrescuți, care corespunde realității ca mai toate reputațiile. E curios cum părerile majorității oamenilor — luate-n parte — sînt sub 0, adică neghioabe. De îndată însă ce părerea devine colectivă — cum e în cazul reputației — este inteligentă, chiar dacă nu e răutăcioasă. Dac-am spus o prostie — şi mi se pare că aşa-i, ştii, în fuga condeiului! — teoria aceasta s-ar confirma. Închid paranteza. De altfel, nici nu ştiu bine dacă am deschis-o. Asta-i o scuzabilă manie a mea, pe care o are şi respectabilul savant N. Iorga: jonglăm cu parantezele, el în public, eu în patru ochi.

Trebuie să adaug ceva în privința buneicreşteri: deşi papa şi cu mine sîntem răucrescuți, familia noastră e binecrescută. Şi iată de ce: tu şi cu Monica sînteți într-un taler al balanței; papa şi cu mine în celălalt. Greutățile se neutralizează. Echilibrul e stabil. Pe Benjamin nu-l pun la cîntar, el fiind mai presus de astfel de aparate umane. Am vorbit bine?

Ajunseseră în Popa Nan. Să intrăm.

— Bucuroşi de oaspeți?

— Bucuroşi.

Aşa de bucuroşi, că de-abia am scăpat de-acolo.

Cucoana Catinca? C'est une femme à poigne[46], *Un fel de Napoleon al casei din Popa Nan. Dacă ar fi o revoluție în Bucureşti o văd pe cucoana Catinca în fruntea popă-nănenilor impunîndu-se dictator. Mă-ntreb dacă n-ar fi fost părechea ideală a lui Herr Direktor. Puşche pe limba-mi .*

Conu Mihăiță, în schimb, e dulce ca vanilia. Nici n-are nevoie cucoana Catinca să-l ducă de nas; vine el singur, cu nasul magnetizat gata. Am însă impresia că dulceața dumnealui — ca să vorbesc à la Sadoveanu — e agrementată cu puțintică ironie — şi pentru el, şi pentru ceilalți. Amîndoi sînt nişte oameni de ispravă cum rar întîlneşti — ştii, eu, cu experiența mea, pot să-mi permit astfel de reflecții. Şi ştie cucoana Catinca să facă o cafea! Ti-ti! Cu tot regretul, te-a pus în cofă!

Am avut o surpriză cu Hardtmuth! Închipuieşte-ți că nu-i de loc Hardtmuth! De loc, premiant întăi, model brevetat! Dacă afirmi, de pildă, că Ştefan cel Mare a murit în 1500 în loc de — habar n-am data exactă! — nu se uită la tine

---

46 E o femeie autoritară (fr.).

condoleant, avînd aerul să-ţi spună: «Vai! ce prost eşti!» Vorbeşte ca toţi oamenii, fără să intercaleze citate latineşti, cum pretindeam că face cînd nu-l cunoşteam, şi cum fac eu, fiindcă nu ştiu latineşte, probabil! E un fel de duduie care-a studiat la «Humpel» şi a cetit versuri pe «banca Graţielelor». Se roşeşte aşa de repede şi de uşor, încît ai impresia că are inima în cap, nu în piept. Şi nu poate vorbi de Bucureşti decît sub formă imprecatorie. Drept să-ţi spun, mamă dragă — ş-aici simt că am datoria să deschid o paranteză obiectivă — asta îmi displace profund. Ce-i moda asta la moldoveni să ponegrească Bucureştiul? Că-i conrupt, că-i vulgar, că-i murdar, că n-are stil, că-i mahalaua Parisului etc. Cuax? *Cu Bucureştiul e ca şi cu piesele frivole ale teatrelor de vară. Toţi îl critică şi toţi îl frecventează, făcînd chiar sacrificii pentru aceasta. Mie-mi place Bucureştiul. E un oraş care cîntă — cam tare, cam fals — dar cîntă. Vibrează. E viu. Mă simt bine dispusă aici, am poftă de mîncare şi nu mă simt exilată pe Calea Victoriei, pe care de altfel n-am văzut-o decît în treacăt, venind de la gară — dar mai exagerez şi eu puţin!*

Aceste judicioase reflecţii le-am împărtăşit şi lui papa, cînd ne întorceam de la cucoana Catinca. Papa a căzut de acord cu mine: de n-ar uita, numai, pînă la Iaşi!

Revin la duduia Mircea. Îmi pare că însuşirile părinţilor săi sînt în el în stare de indiviziune, cum se spune în limbaj juridic, dar atenuate. Nu-i nici vanilie, nici Napoleon: fă şi tu o medie între vanilie şi Napoleon, ş-ai să vezi ce iese. Ca fizic, frumuşel şi fin: îl văd jucînd pe L'Aiglon[47].

Vra să zică ţi-am vorbit şi despre amicul cel mai bun al Benjaminului. Invitaţia de a petrece vacanţa la Medeleni a acceptat-o... cucoana Catinca: ea se exprimă pentru toţi...

Am făcut o pauză. Extraordinar e papa! A sosit chiar acum din tîrg: îmbăiat, ras, fresco, musteaţa puţin încreţită. Îl vezi? Să aibă tupeul să mai spuie că Bucureştiul e aşa şi pe dincolo! Dar să-ţi spun în ce constă extraordinarul: ce crezi c-a adus papa? Stridii. Se ceteşte: stridii, cu apă la gură. De unde le-a denişat în zi de duminică? Mister. E extraordinar papa! Nu degeaba-i spun eu Aladin.

Nenorocirea cea mare e că Benjaminul m-a îndopat cu covrigi. Ce-i de făcut? Singura soluţie — acceptată de altfel, căci icoana de Herr Direktor nu s-a trezit încă, şi-s două jumătate! — e să-mi jac poftă de mîncare prin mişcare, adică scriind.

Olguţa.

P. S. Nu zîmbi. Aşa-i. Ştiu. Post-scriptumul este Benjaminul meu. Şi ce nu face o mamă pentru al său post-scriptum!

Uitasem să-ţi comunic că ai uitat să-mi comunici un comision capital: să-ţi cumpăr levănţică. Aşa-i? De adus mi-am adus aminte acuma, dar levănţică n-am cumpărat încă şi cum sînt «şi distrată şi uitucă» — citez, după cum vezi, autori serioşi — ce-i de făcut?

Foarte simplu. Dă-mi o telegramă urgentă. O voi alătura imediat. Tu o

---

47 Dramă istorică în versuri de Edmond Rostand (1868— 1918). L' Aiglon este ducele de Reichstadt, fiul lui Napoleon I şi al Mariei-Luiza de Austria.

trimeți numai la poștă.

P. P. S. Te rog supraveghează-l pe Cuțulachi în lipsa mea. În Monica n-am încredere: e prea moale. Îi interzic formal lui Cuțulachi orgiile de cosmetic. Nu înțeleg de ce se îndărătniceşte să-şi facă cărare, cînd e tuns chilug! Asta nu-i poate intra în cap. Dar nici eu nu tolerez cosmeticul. Dacă-l prinzi uns, pune-o pe Profira, în fața ta, să-l spele cu leşie şi cu borş. Am să-l educ eu la vară.

Te sărut,

Olguța."

— Olguța, nu ne tortura!

— Papa, numai să scriu o telegramă.

— O telegramă? Cui?

— Mie.

Dănuț şi domnul Delaanu, se aplecară peste umerii Olguței.

"Olga Deleanu

Pitar-Moşu 20

Bucureşti

Urgent

Nu, uita să-mi cumperi levănțică. Stop. Institui premiu pentru memorie o duzină ciorapi de mătasă şi alte surprize. Stop. Să nu-mi vii gutunărită. Stop. Pune-ți pelerina. Stop. Nu bea apă cînd eşti năduşită. Stop. Multe sărutări lui Dănuț.

Mama."

Se încinse un rîs şcolăresc. Olguța-şi lipi scrisorile.

— Hainele, Metaforel.

— După dejun.

— Vai! Am amorțit! Nu mă pot mişca.

— Hai s-o luăm pe umeri, propuse domnul Deleanu.

— Hop! Aii! se văită Olguța, purtată pe umerii lor, schimonosindu-se din pricina furnicăturilor.

— Herr Direktor doarme?

— Dus!

— Jos cu el!

— La moarte!

— Hai să-l trezim cu muzică. *Deşteaptă-te, române.* Hai! Papa, să nu cînți fals. Atenție! Una, două, trei: *Deş-teap-tă-te, ro-mâ-ne...*

Văzînd alaiul care cobora pe scări urlînd "din *som-nul-cel-de moa-ar-te"* — Nae întoarse capul, cu buza de jos răsfrîntă, ca în fața unui spectacol indecent; în timp ce, ieşind din ietac în halat de odaie, cu monoclul în ochi şi țigara în gură, Herr Direktor exclamă frecîndu-şi tîmplele:

— Îs beat sau nu-s beat?

— *...În-ca-re-te-aaa-dîn-ci-i-ră, bar-ba-rii de tira-a-ani*, *bar-ba-rii-de-ti-rani..."*

— Îs treaz fraților, dar nu va ține mult!

Şi, intrînd în pas cu cortegiul Olguței, intona cu glas dogit:

— "*A-cum-ori-ni-cio-da-tă, cro-ieş-te-ți-al-tă-soar-ar-tă...*"

În urma corului, care rîdea cîntînd în sofragerie, Nae îşi frecă ochii şi, încordîndu-se, intră demn în infern.

*

"...Atunci ne-ntîlnim la patru. Nu uita Infanta."

La patru fără douăzeci, Mircea apăruse în capătul străzii Pitar-Moşu, cu *Au jardin de l'Infante* în mînă.

Ca să nu depăşească ora indicată de Olguța, începuse pregătirile de la unu, cu febrilitate, după o apatie care-o făcuse pe cucoana Catinca în timpul dejunului să spună:

— Măndițo, du furculița la gură, lui conaşu Mircea!

În timp ce Măndița înfierbîntase maşina de călcat, el îşi lustruise pantofii galbeni. Apoi supraveghease netezirea şireturilor de la pantofi. Apoi îşi călcase singur pantalonii de olandă; în Măndița n-avea încredere; ea era femeie — prin urmare, incapabilă să înțeleagă însemnătatea dungii — şi pe deasupra nu putea fi în stare să facă un astfel de efort. În concepția lui Mircea, călcatul pantalonilor era ceva asemănător cu săparea unui tunel prin munți de granit, cu îmblînzirea unui cal sălbatec, cu duelul a doi adversari crînceni. De aceea n-avea încredere nici în croitori. Croitorul e un profesionist indiferent; dunga, pentru el, e un mijloc de cîştig, nu un scop. Şi nu poate fi capabilă o mînă indiferentă de tensiunea laborioasă şi pasionată din care iesă dunga netă şi tăioasă, ca o lamă din focul care i-a modelat şi călit oțelul.

Îşi călcase pantalonii îndelung, fără cruțare, udînd cîrpa fumegîndă încă de fierbințeala jilavă, fără să-i dea răgaz să se usuce de-a binelea, apăsînd cu toată puterea în mînerul maşinei dogoritoare, participînd cu trup şi suflet la această trudă dătătoare de migrene şi crampe musculare.

Apoi urmase problema "cărării", inedită pentru Mircea. Pînă atunci se pieptănase cu cărare la stînga, fără să ştie de ce anume şi fără să se preocupe dacă-i şedea bine sau nu. De data aceasta, însă, după ce-şi udase părul, tocmai cînd începuse să-şi aleagă maşinal cărarea, se oprise zăpăcit în fața unei adevărate răspîntii de cărări. De ce la stînga, şi nu la dreapta sau la mijloc? Încercase deci cărarea la dreapta, la stînga, la mijloc, avînd mereu impresia că ultima îl dezavantajează mai grav decît precedentele. Îşi pieptănase părul pe spate, ca Dănuț. Nu-l prindea! Avea fruntea prea mare! Descoperirea ei complectă îl stînjenea ca o indiscreție, ca o fanfaronadă, ca un decoltaj... Revenise la vechea cărare, regretîndu-le pe celelalte.

Călcatul pantalonilor şi enervarea pieptănatului îl congestionaseră, învăluindu-i obrajii cu o flacără vestitoare parcă de furuncule...

De la două la trei se plimbase prin odăi, gata îmbrăcat, oprindu-se în fața fiecărei oglinzi, alungat de fiecare dintre ele spre alta, cu speranța dezmințită că următoarea îi va fi mai puțin ostilă.

Era extenuat şi nu îndrăznea să stea jos din pricina dungii. În dezacord cu inima lui, timpul trecea încet, şi singura lectură posibilă era exasperanta lectură a

orelor.

De obicei, migrenele lui Mircea erau precedate de obsesii muzicale, violent scandate de bătaia tîmplelor: refrenuri de operete, detestate; sau, mai ales, canțonetele populare fredonate de melomanii nocturni din Popa Nan. De astă dată, migrena se anunțase prin imnul regal: *"Trăiască regele în pace şi onor* etc..."

Întovărăşit de fanfarele migrenei monarhiste, la trei plecase de-acasă.

"Atunci ne-ntîlnim la patru..."

La patru fără zece pusese mîna pe mînerul portiței din Pitar Moşu 20. Apăsînd mînerul, meditase, şovăise, îl privise cum se ridică din nou purtîndu-i mîna — ca pe un înecat aruncat de apă — şi plecase mai departe.

Nu era aşa de simplu cum îşi închipuise! Ca arhanghelul cu spadă de flăcări din fața paradisului, în fața portiței din Pitar Moşu 20 era Panica. Panica de?... "ridicol", răspunsese un gînd ironic.

Pînă la patru mai erau zece minute. Avea timp să se reculeagă.

"Atunci ne-ntîlnim la patru..."

La patru şi cinci vorbele Olguței răsunau imperativ şi nerăbdător în mintea lui Mircea. La patru şi un sfert, aceleaşi vorbe răsunau dojenitor în inima lui Mircea. Era o decepție în accentul lor; la patru şi douăzeci, o mîhnire; la patru jumătate, o melancolie. De la patru jumătate Mircea nu se mai uitase la ceas. Regăsise în el tovărăşia celor doi ochi trişti, dulcea povară a vechii melancolii, sporită de alta nouă.

Încetaseră fanfarele migrenei, preocuparea de dungă şi cărare, tulburarea vizitei de la patru.

Nu se schimbase mai nimic. Odinioară purta în el tristeța unei fetițe necunoscute, căreia îi făcuse un rău involuntar: acum, aceeaşi tristeță înviase, întîlnindu-se cu o altă tristeță, dar amîndouă erau ale Olguței...

"Atunci ne-ntîlnim la patru... Vezi, Mircea, te-am aşteptat şi n-ai venit!... Vezi..."

Da. Vedea două lacrimi desprinse din ochii care păreau dominatori, dar care erau trişti... Numai el ştia secretul ochilor Olguței: tristeța. Ceilalți o credeau veselă fiindcă rîdea. Dar el ştia cîtă tristeță ascund ochii ei negri. Şi cum să nu ştie cînd din pricina lui era tristă Olguța... Olguța... Cînd îi spunea numele, simțea un tremur, o lungă risipire de lacrimi în inima lui.

Ar fi vrut să fie singur, în odaia lui, prin întuneric...

Vocea lui Herr Direktor îl deşteptă. Abia avu răgaz să fugă, adăpostindu-se îndărătul bisericii Pitar-Moşu.

Herr Direktor trecea însoțit de domnul Deleanu. Se duceau probabil la club. Era tîrziu. Se uită la ceas: cinci.

"Atunci ne-ntîlnim la patru"...

Şi erau cinci!

Şi — ciudat! — vocea Olguții răsunase obiectiv, fără nuanțe dojenitoare, triste sau melancolice.

Cum or să-l primească? Ce explicație va da? Cum se va prezenta?

Ajungînd în fața portiței, se îndreptă din nou, aruncînd o privire ostilă casei de peste drum, care-l privea cu toate ferestrele ei indiscrete, şi grăbi pasul. Casele

din Pitar-Moşu îi aruncau sarcasme; trecea pe lîngă ele ca un laş printr-o alee de eroi.

"Bună-ziua, Dan. Ce mai faci? A! Nu eşti singur!"

Vorbea prea tare, nenatural; era prea gătit — cine l-a pus! — şi se roşea îngrozitor... Da. Intrarea aceasta imaginară era ridicolă ca a unui lacheu dînd buzna pe uşa monumentală, afectată apariţiei "contesei" aşteptată cu reverenţe, de nobila asistenţă, în aplauzele şi rîsetele publicului, care nici nu huiduie măcar.

"Salve, Dan. Ai musafiri? Nu ştiam. Te stînjenesc (de ce nu deranjez?). Plec. Altădată. La bună vedere (de ce nu la revedere?)."

Acestea spuse cu un aer blazat de scriitor celebru, care nu poate suporta musafirii cînd vine la un prieten intelectual.

Fals! Odios de fals!

Ridică din umeri, exasperat. Un domn, braţ la braţ cu doamna, trecea pe lîngă el.

— Numai proştii pot fi naturali! monologa Mircea.

— Mă rog?

O faţă cu ochi de revolver şi musteţi explozive îl măsură.

— Georges, nu te enerva! interveni doamna.

— N-am spus nimic, se apără Mircea.

— Am crezut...

Părechea se îndepărta ricanînd.

Ajunsese în faţa judecătoriei din Clemenţa. Se întoarse îndărăt, hotărît să intre: erau cinci şi un sfert. Încetini pasul treptat. Examină o piatră a pavajului, lung. Ajungînd la întretăierea străzii Pitar-Moşu cu Mercur, nu departe de numărul 20, avu o bătaie de inimă, o revoltă, o resemnare, o laşitate energică, şi apucă pe strada Mercur spre grădina Icoanei.

Îi era sufletul ca un dezgheţ de ape curgătoare. Îl dureau picioarele. Pantofii galbeni se prăfuiseră, devenind de un cenuşiu mat, ca o răpănoasă piele de antilopă.

Trecu dincolo de strada Dionisie. Se opri lîngă un gard, năduşit. Avea o singură batistă. Dar îl preocupau pantofii, mai mult decît fruntea. Cu batista de olandă îşi curăţă pantofii, îi lustrui şi, dezgustat, o aruncă. Şapca îl apăsa pe frunte: îi era prea strîmtă şapca de vară, pe care o avea de anul trecut, acum, de cînd purta părul lung. Cercă s-o scoată cu băgare de seamă, ca să nu-şi strice cărarea. În tramvai se făcuse că nu vede pe profesorul de istorie, de teamă că, salutîndu-l, îşi va răscoli părul pieptănat cu-atîta grijă. Şi acum era nevoit să-şi scoată şapca, fiindcă simţea bine că-i imprimase o dungă roşie pe frunte.

Ce mizerie! Părul nu mai era lins! Umbra de pe trotuar îi arăta zburliri ţepoase şi o şuviţă rebelă ca a lui *Poil de Carotte*[48] . Luîndu-şi inima în dinţi, se opri în dreptul unei ferestre, se sui pe ieşitura zidului, privindu-şi cu insistenţă oglindirea.

Un domn cu ochelari şi frunte încreţită, brusc răsărit de după perdele, îl ameninţă dinlăuntru, cu un deget autoritar de proprietar urban.

---

48 *Morcoveaţă,* opera cea mai cunoscută a lui Jules Renard (1864—1910), publicată în anul 1394

Fugi, roşu.

A! Îşi uitase cartea. Reveni pe subt zid, furişîndu-se luă *Infanta.*

— Ce ai, mă, cu casa mea? Ce-i, panoramă? Ia să-ți văz număru! Mă, puştiule!

Fugea ca un hoţ, urmărit de glasul domnului care deschisese fereastra privind fuga lui cu o duşmănie mahmură.

Se opri în Pitar-Moşu. Îi bătea inima iepureşte, avea o revoltă de Prometeu şi un abur de lacrimi în ochi.

Ura pe toată lumea, dar mai ales Bucureştiul. Străzile, casele, oamenii, zgomotele, adierile gramofoanelor prin arşiţa prăfuită aveau un relief cinic, brutal.

Parcă deodată plăpînda spaimă din el ridicase ultimul văl al Bucureştiului. Şi Capitala i se arătase cu faţa ei veridică: vulgară ca un "mă" în gura unui om cu buze groase şi burta plină.

Şi el era osîndit să-şi plimbe sufletul în acest oraş!

Iaşul răsări blînd nostalgiei lui romantice, ca un Bosfor al dealurilor moldovene... Iaşul adormit în albăstrimi de cer şi dealuri; cu lumini brumate ca vastele oglinzi murale ale palatelor părăginite; cu ulițe neînsufleţite, pe care nopţile cu lună se apleacă albe şi somptuoase, ca salcîmii în floare; cu oameni timizi şi modeşti, care surîd uşor şi vorbesc moale, atinşi parcă de o comună melancolie — Iaşul în care, necunoscută şi misterioasă, ca o corabie venind din Orient, era casa Olguţei...

Şase fără douăzeci!

"Atunci ne-ntîlnim la patru"...

— S-s-salve, mă! T-t-te-ai gătit ş-ş-şmechere!

Apariţia lui Tonel, în loc să-l indispună, îl reconforta brusc. Deprins să fie autoritar cu Tonel, îşi regăsi, văzîndu-l, automat, prestigiul şi demnitatea de şef al clasei a şaptea modernă.

Respiră. Înviase.

— De unde vii, Tonel?

— F-f-f-fii discret, mă!

— Şi unde te duci?

— U-u-u-unde zici tu, m-m-m-mă Balmuş, consimţi Tonel, cu un ton de înduplecare.

— Haidem, Tonel.

O apucară spre numărul 20, cu o egală uşurare.

— M-m-mă Balmuş, a-a-azi eşti m-m-mişto!

Mircea zîmbi. Îşi regăsea pe rînd siguranţa gîndului, a vorbei, a zîmbetului, a pasului, alături de Tonel.

Intrară fără de miracol pe portiţă. Vraja străvezie, cu piedicile ei, pierise.

Dar inima...

Mircea oftă. Avea altă inimă decît pînă atunci. O purta stîngaci, o simţea tot timpul şi se împiedica mereu de ea, ca o fetiţă de şaisprezece ani cînd îmbracă pentru întăia oară rochia lungă.

*

Tonel trecu de-a dreptul pe terasă — "o-o-observatorul lui Tonel" — unde găsi urmele unui ceai îmbelşugat: cataifuri, fursecuri, covrigi, glasele şi fructe.

Mircea intră în birou. Nu era nimeni. Oftă uşurat. Rînd pe rînd, cu precauțiuni de detectiv în căutarea asasinului ascuns, trecu prin toate odăile.

Nu era nimeni decît dezordinea, care pusese stăpînire peste toate odăile, ca un hohot de rîs colectiv.

Nimeni!

Atunci plecaseră!

— Dan!

— Dan!

— M-m-mă Balmuş, t-t-tu nu-nfuleci? îl îndemnă Tonel, răsturnîndu-şi în gură — cu gestul specific al copiilor napolitani cînd mănîncă pletoasele macaroane — un cataif întreg.

— Nu-i nimeni acasă, Tonel, suspină Mircea cu fața trasă.

— M-m-mă, să fii al dracului! exclamă Tonel, bătîndu-se cu mîna peste frunte.

— Ce-i, Tonel?

— I-i-i-iote, mă!

Prinsă cu ținte în lemnul uşii, o foaie de bloc purta următorul anunț:

"Onorații colegi Mircea-Hardtmuth, Tri-Tonel şi toți cei care vor binevoi să onoreze cu prezența lor superba teiasă à la rose, *cu vedere pe «plopii fără soț», sînt rugați să-şi toarne singuri ceaiul, să se alimenteze pînă la indigestie,* s-o *combată cum ştiu, să-şi împrospăteze verva şi apoi să descindă în magnificele saloane ale apartamentului directorial, unde are loc — între orele 5 şi se va vedea — balul dat de rajahul Metaforel-Sadea în cinstea ambasadorului Bruno del Bahluio Far-Niente.*

Ținuta: pantaloni fără genunchi, cărare fără cosmetic, ghete neprăfuite şi legiunea de onoare a bunei dispoziții.

Metaforel-Sadea

Bruno del Bahluio Far-Niente

Cyrano de Dîmbovița — Apă Dulce."

— M-m-mă, d-d-drăcia dracului! C-c-ce-i asta, mă?

Mircea se roşise. Era acasă.

— H-h-haide, mă Balmuş!

— Nu luăm un ceai, Tonel?

— C-c-ce, mă! C-c-ce ce-ce-ceai, mă!

— Du-te tu, Tonel.

— H-h-hai, mă, n-n-nu face f-f-fasoane!

— Hai.

— O-o-o-or fi şi d-d-dame, mă! Ş-şmecher Deleanu!

Bombîndu-şi bustul, Tonel porni. Cu o docilitate moale, Mircea îl urmă. Coborîndu-se pe scări, simțea golul vertiginoaselor descinderi în ascensor.

— V-v-veni Tonel, mă! D-deschide-ți, mă! C-c-ce dracu!

Uşa salonului era închisă cu cheia. Dinlăuntru răsunară rîsete, şopoteli — apoi numai *Dunărea albastră* care curgea orhestral şi valsat prin pîlnia gramofonului.

Tonel bătu cu pumnul în uşă. Văzînd că violența n-are nici un efect, făcu din ochi spre Mircea, îşi drese glasul şi improviză pe melodia *Dunării albastre* următoarele spirituale stanțe, intonate cu un zguduitor lirism vocal:

"Deschideți, mă, nu fiți măgari,
Deschideți, mă, nu fiți golani!
Deschideți, mă, veni Tonel,
Veni şi Hardtmuth după el,
Ta-ta-ta-ta-ta-ta-ta-ta,
Ta-ta-ta-ia-ta-ta-ta-ta,
Ta-ram-bam-bum-ta-ta-ta,
Ti-ri-ri-ri-ram-ta-ta!..."

Urale şi ropote de aplauze acoperiră vocea lui Tonel, care făcea să vibreze geamurile "ş-ş-şi inima d-d-damelor". Uşa salonului se deschise. Stăpînită încă de convulsiunile rîsului, o pereche valsa: Cyrano, în uniformă de vară, cu un alt licean în uniformă de camgar, cam lărguță, dar purtată ştrengăreşte, cu papuci minusculi de tenis şi cagulă de hîrtie albastră, care nu dezvăluia decît lucirea ochilor şi albeața dinților.

— F-f-fără d-d-dame, mă?! exclamă decepționat Tonel scărpinîndu-şi o nară păroasă cu degetul cel mic, încîrligat cochet.

Cu obrajii dogoriți de ruşine, Mircea îl trase discret de tunică.

— Tonel, vorbeşte frumos! îi strecură el la ureche.

— Cc-c-ce-am spus, mă! izbucnl Tonel. C-c-ce? D-d-dame, mă! C-c-ce eşti a-a-aşa ruşinos, c-c-ca o fată mare?

Mircea năduşise.

Părechea se opri pe loc, rîzînd cu hohote.

— C-c-ce rîzi, m-m-m-mascatule?

— Calmează-te, Tonel, interveni Dănuț, aşezîndu-l pe scaun cu autoritate, văzînd că se repede la mascat.

— Frige soarele? se adresă mascatul cătră Tonel şi Mircea, cu glas îngroşat.

— Frige soarele? reluară în cor Dănuț şi Cyrano.

— F-f-frige, mă! V-v-v-ați ciupit, mă!

— Haidem, Cyrano.

— *Après vous,* Del Bahluio.

În treacăt spre uşă, Olguța făcu un semn de complicitate lui Mircea. Cyrano o urmă afară. Gramofonul cînta înainte. Dănuț valsa cu Tonel.

La o parte de veselia celorlalți, pentru întîia oară în viața lui, Mircea simți singurătatea despuiată a celor părăsiți şi trădați.

*

Care liceu, care clasă liceală sau care societate omenească — ținînd seamă că

orice grupare socială implică o pluralitate de persoane, deci de nasuri — nu-şi are Cyrano-ul?

Cu singura deosebire că la unele licee cei care au un nas mai avîntat — în sus sau în jos — sînt porecliți popular "năsosul", "năsoilă", "năsoacă", "nazone", "cartoafă" sau "alifantu", pe cîtă vreme la alte licee sînt porecliți mai literar "Cyrano".

Clasa şaptea modernă a Liceului Lazăr poreclise pe Dorel Deiu — Cyrano, încă din clasa patra. Ceea ce arată, pe de o parte, că nasul lui Dorel îşi arătase cu precocitate vocațiunea de nas din ultima clasă a cursului inferior şi, pe de altă parte, că între colegii lui Dorel *Cyrano de Bergerac* avea o popularitate care dăinuia de trei ani.

Dorel Deiu suporta spiritual şi porecla şi nasul: numai spiritual. Aroganța proeminenței faciale — de cînd luase lămurită cunoştință despre ea: în oglindă şi-n poreclă — nu determinase, cum se întîmplă de cele mai multe ori, o alterare a psihologiei purtătorului acelui nas, în sensul aroganței, ceea ce ar fi însemnat vasalitate, sau în sensul acririi, ceea ce ar fi însemnat vanitate.

Dorel Deiu se născuse roz, blond şi zîmbitor şi, cu anii, aceste trei însuşiri nu dispăruseră, ci evoluaseră simpatic. Părul devenise ceva mai cenuşiu, tenul ceva mai sanghin, şi zîmbetul mult mai conştient. Dar ochii erau albaştri ca al pruncilor serafici, aşa că zîmbetul spiritual al buzelor niciodată nu putea fi — nici nu putea fi socotit — răutăcios din pricina ochilor permanenți şi albaştri.

Dorel Deiu era agreat — cum se spune în societate — de toată lumea: şi de colegi, şi de prietenele surorilor sale, şi de părinții săi — *y compris* ascendenții şi colateralii acestora — şi de profesori, şi chiar de trecătorii de pe stradă. Ştia să danseze orice dans; ştia să cînte şansonete şi să se acompanieze singur la pian; ştia să fluiere opere, operete şi arii de tot felul; ştia să cîrpească ciorapi, să însaile rochii, să fabrice cravate din resturi dezafectate, ştia să combine ştofe între ele şi cu tenurile ceie mai rebarbative; ştia să presimtă apariția şi dispariția modelor; ştia să calce — nu numai pantaloni bărbăteşti — dar şi mînicile tunicilor, şi bluzele, şi dedalienele guleraşe feminine, şi rochiile plisate: ştia să facă "bezele", torturi, nuga şi caramele de şocolată; ştia să împrumute pe colegi şi să aibă discreția rară de-a uita aceasta; ştia să decline şi să conjuge la latină, să raționeze la matematici, să fugă de la şcoală — avînd absențe numai motivate — cînd gheața Cişmigiului era propice flirtului, căci ştia şi să patineze fără să cadă, şi să flirteze fără să se îndrăgostească. Şi era, pe deasupra, aşa de serviabil, încît nu era "cunoştință" pe care să nu o fi îndatorat.

Această universalitate de însuşiri a lui Dorel Deiu, îndreptățeşte o a doua poreclă, dată de Dănuț: "La bazarul universal", poreclă care nu prinsese, deoarece era lungă şi pretindea să definească un complex, pe cîtă vreme porecla "Cyrano" era scurtă şi definea un nas, ceea ce e suficient pentru o poreclă şcolară şi chiar pentru una homerică.

Abia o cunoscuse pe Olguța, şi o şi servise. Îi fabricase o ermetică şi cochetă cagulă, ca să nu ghicească Tonel şi Mircea că Bruno del Bahluio Far-Niente e sora lui Dănuț: accelerase printr-un procedeu ingenios uscarea rochiei şi a bluzei — de care Olguța avea nevoie pentru masa de la cucoana Catinca — şi acum i le călca în spălătorie, cu o îndemînare care o înmărmurise pe Şari, soția lui Ioşca.

— No, asta boier *noghi zérek!* exclamă Şari, bătîndu-şi coapsele ecuatoriale.

— Grăbeşte-te, Cyrano, că-ți aduce cinci hectare de rochie la călcat, bufni Olguța.

A doua apariție în salon a mascatului fu urmată de prezentările de rigoare făcute de Cyrano, cu acompaniament de gramofon.

— Bruno del Bahluio Far-Niente; Don Juan de Totonel, *seigneur des cinémas et d'autres lieux fins;* Hardtmuth-Iaşi, *seigneur des premiers prix moldo-valaque.* Fiți discreți, vă rog. Ambasadorul Del Bahluio ține să petreacă incognito.

Dănuț schimbă acul gramofonului, dezlănțuind aceeaşi *Dunăre albastră* răguşită, ca după chef. Gramofonul era luat cu împrumut de la Nae, care, de la o vreme, simțind că nu-şi mai epatează rudele, venite să-l viziteze în Pitar-Moşu tocmai din "Făgădău", cu repertoriul biling al lui Coco, cumpărase un gramofon de la "Feder", plătindu-l în rate. Repertoriul gramofonului era alcătuit din producții vocale. Nae aprecia orhestra numai atunci cînd o *vedea* la berărie. În schimb, o voce care nu iese dintr-o gură, ci dintr-o pîlnie "e ceva"!

— Să-mi dai, domnule negustor, unu care să zbîrnîie geamurile cînd îşi dă drumu.

Şi magazinul "Feder" îl servise pe Nae cu Carusso, servindu-şi şi interesele comerciale. Totodată psiholog, vînzătorul plasase şi producțiile lui Iulian.

Singura placă orhestrală din colecția lui Nae era *Die schöne blaue Donnau*[49] Nae ascultase melodia la berăria "Carpați", unde-şi lua halba duminicală, cu o ținută de magistrat pensionar. Un meloman de la masa vecină se exprimase, cu dantele de bere în jurul buzelor:

— Asta-i *Dunărea albastră...*

Şi fredonase melodia, nostalgic şi fals, după ce orhestra încetase, strîngînd o alună americană în degete, ca un suvenir.

Nae fusese impresionat. *Dunărea albastră* luase loc în cutia de carton, între Carusso şi Iulian. Şi astfel, singurul vals al balului dat în cinstea lui Bahluio Far-Niente, era languroasa *Dunăre albastră.*

Tonel dansa cu Dănuț, el fiind "c-cavalerul", Dănuț "d-dama"; Olguța cu Dorel, alternînd rolurile. Mircea nu ştia să danseze. Disprețuia dansul şi balurile, fără să fi dansat vreodată, fără să fi văzut vreun bal decît în romane.

Covorul din salon fusese scos. Patru părechi de picioare lunecau pe luciul blond al parchetului.

Nu-şi închipuiau dansatorii că Mircea le înfiera pasiunea şi tinereasca însuflețire cu versurile lui Baudelaire:

"*Je hais le mouvement qui déplace les lignes*;
Et jamais je ne pleure..."[50]

Ceea ce era inexact, căci trebuia să facă o violentă sforțare ca să-şi stăpînească lacrimile.

---

49 Frumoasa Dunăre albastră (germ.).

50 Urăsc mişcarea care liniile mişcă; / Şi nu plîng niciodată (fr.).

Erau şapte fără un sfert.

Inima lui Mircea se opri la şapte fără un sfert: Olguța se înclinase în fața lui, poftindu-l la vals. Tonel se repezi în ajutorul lui Mircea.

— M-m-mă, cum îți zice?

— Del Bahluio, *signor* Tontonelino.

— M-m-mă, c-c-că spiritual mai eşti! C-c-ce ai, mă, c-c-cu Mircea? E-e-el e băiat s-s-serios!

Dar spre surprinderea lui Tonel, Mircea se lăsă răpit.

Acul gramofonului depăşise circumvoluțiunile muzicale, intrînd în cele periferice, hîrşcîitor, huruitor, orăcăitor.

— Învîrte, Tonel! protestară dansatorii.

— Acul, acul!

— Vai! Urechile!

— D-d-dansați, mă, c-c-că vă cîntă Tonel!

Şi iarăşi, pe melodia *Dunării albastre,* improviză:

"Dansați băieți, *nu vă lăsați,*

Dunărea merge la Galați..."

...în timp ce aşeza acul la începutul plăcii. Începu să învîrtească manivela. Cu un fel de lehamite bleagă, valsul se opinti şi renăscu pe măsură ce Tonel învîrtea.

— U-u-unde-s, mă?

Mascatul şi cu Mircea dispăruseră. Tonel se repezi la uşă. Era închisă cu cheia.

— M-m-mi-o făcu m-m-mascatul!

— Nu mai pot! răsuflă Olguța, lăsîndu-se într-un fotoliu din biroul lui Herr Direktor.

Îşi scoase cagula, descoperindu-şi obrajii aprinşi. Îşi desfăcu tunica la gît.

— Deschide ferestrele.

— Duduie...

— Olguța.

— Olguța, repetă supus Mircea, deschizînd ferestrele.

"Dacă mă întreabă de ce-am întîrziat, ce-am să răspund?"...

— Lasă uşa deschisă.

— Să nu răceşti, duduie...

— Ah! Olguța, Olguța, Olguța! De ce eşti aşa de ceremonios, m-m-mă Mircea? C-c-ce dracu!

Mircea redeschise uşa. Se roşise. Minți se. Vroise să închidă uşa ca să rămîie singur cu Olguța. Şi-i era aşa de frică să rămînă singur cu ea, încît rămase la uşă, neîndrăznind s-o privească.

Tolănită în fotoliu, picior peste picior, cu brațele spînzurînd în lături, Olguța îl privea leneş. Însufleți rea dansului îi aprinsese focuri bengale în ochi şi pe obraji.

— Cîte ceasuri?

— Şapte, răspunse Mircea fără să consulte ceasul.

— De unde ştii? Ai intuiția timpului? cum ar spune Metaforel...

— Acuşi plecăm la Şosea.

Tăcură. Atent, trupul Olguței urmărea valsul din salon.

Desperat, Mircea simțea că fiecare secundă îl înşurubează mai adînc într-o tăcere umilitoare, nătîngă.

Olguța se ridică, aşezîndu-şi din nou cagula.

— I-ai dat cartea?

— Nu.

— De ce?

— ...Am uitat.

— Ai uitat-o acasă?

— Nu. E sus, îngînă dezolat Mircea.

— *"Deşteaptă-te, române, din somnul cel de moarte"...* De ce nu vrei să dansezi?

— ...Nu-mi place. Nu. Nu ştiu... Ştiu eu!

— Te rog să-i dai *Infanta.* Vii cu noi la Şosea?

Olguța intră în salon. Mircea urcă scările, lăsînd în urmă Dunărea *albastră* în care nici nu se putea îneca măcar.

— Olguța...

Dănuț se opri prea tîrziu. Tonel tocmai începuse valsul. Auzind numele, examină încruntat mîna revelatoare a mascatului, ca pe-o fițuică venită din senin: farsă ori fițuică?

— B-bine, mă! D-d-dați-o dracului de treabă! C-c-ce nu-mi spuneți, mă, c-c-că-i d-damă!

De afară se auzea claxonul unui automobil oprit la poartă.

— M-m-mi-o făcurați, mă!

Olguța-şi sfîşie cagula, descoperîndu-se.

— Îmi pare bine, Tonel.

— P-p-pardon! P-p-p-rezintă-mă, c-c-camarade, se adresă el lui Dănuț, care rîdea în unison cu Dorel.

— Soră-mea.

— P-p-parol?

— Pe onoarea mea, Tonel! îl asigură Olguța, cu degetul cel mare ridicat.

— D-d-d-domnişoară m-m-mă prezint cu onoare. A-a-a-a...

— Ce A? Tonel sadea, protestară Dănuț şi Cyrano.

— ...A-anton I-i-idriceanu. D-d-dați-o dracului, mă! S-s-sînteți mojici!

— Încîntată, Antonel, nu te uita la ei.

— Mircea te-a recunoscut? o întrebă Dănuț ştergîndu-şi ochii.

— Dacă Tonel nu m-a recunoscut, cine putea să mă recunoască! Haidem la Hardtmuth.

— Unde-a dispărut?

— Î-î-î-învață, mă, p-p-pe mîne! E-e-el învață, da Tonel, mai ş-ş-şmecher, joacă!

— Trăiască Tonel!

— Vivat Tonel! Ura!

Porniră în goană, grăbiți de claxonul automobilului lui Herr Direktor, venit să-i ia la Şosea.

— E-e-e deşteaptă, m-mă, s-s-soră-ta, declară Tonel ciupindu-şi mustața. Da nici Tonel nu-i p-p-prost!

Grație vitezei Olguței, cînd ceilalți sosiră sus, Olguța şi făcuse cunoştință cu Mircea. Şi, grație unei simple strîngeri de mînă şi unui zîmbet care-i făcea complici, sufletul lui Mircea basculase din regiunile pluvioase în cele solare, cu alte bătăi de inimă şi alte reverii.

— Dan, închipuieşte-ți că *Au jardin de l'Infante* era la mine-n taşcă.

— Ei!

— Uite.

Ochii lui Dănuț zîmbiră.

— Semn bun! Azi plouă cu bucurii! Gata, Olguța?

Scările duduiră. Odăile era aureolate de colb.

Cinci liceeni se instalară gălăgioşi în automobilul albastru, cu caroserie prelungă şi cauciucuri albe. Kulek fu expulzat Dănuț, în haine albe, fără pălărie, trecu la volan.

— Vii lîngă mine, Olguța?

— Nu. Eu stau la umbra nasului eroic. Nu te superi, Cyrano?

— Vai de mine! Prea onorat! Numai să nu-l întunec pe Tonel!

— L-l-lasă, mă, s-spiritele!

Încălecînd speteaza, Tonel trecu lîngă Dănuț. Se instala strîmb, cu cotul rezemat de spetează, în atitudinea lăbărțată a celor ce stau în loje gratuite.

Olguța, cu şapca trasă pe ochi, se ghemui în fund, între Dorel şi Mircea.

În hohotul de rîs general, patru chipie se aplecară omagial în fața celor trei fete de la geamul casei vecine. Mai cutezătoare, Olguța-şi permise gestul unei bezele cu trei degete: à la Tonel.

— D-d-dați-o dracului, mă! P-p-pardon, domnişoară!

Glasuri tinereşti, cu unul prea sopran între ele, înlocuiră semnalul claxonului cu un refren ad hoc:

— Ton-ton... Ton-ton... Ton-ton...

Iar Tonel, imperturbabil, cu o superbă voce de bariton îi acoperi, reluînd silabele:

— Ton-ton... Ton-ton... Ton-ton...

— Auzi, domnule! Elevi de liceu?!... Se duce țara de rîpă! comentă un pieton serios şi năucit apariția şi dispariția corului impertinent din automobilul zburlit de brațe.

*

Scăpat din pumnul lui Satan pe cimitire şi privelişti mute, miezul nopții cădea fără de mister şi de solemnitate asupra Bucureştiului de vară, în care nopțile sînt ca o umbrelă ciuruită deschisă peste somnul sau cheful congestionat.

Zbîrnîiau orhestrele, țiuiau tarafurile, ca țînțarli bălților cu friguri şi fosforescențe.

Şi singurele stele remarcate în această darnică noapte erau "stelele" grădinelor de vară, cinematografelor şi teatrelor, deoarece observatorul astronomic, din pricina duminicei, nu funcționa.

În nopțile de vară, principalii acumulatori lirici ai capitalei sînt Cişmigiul şi Şoseaua, prelungită pînă la Băneasa, după dispoziție sau pungă.

Cişmigiul absoarbe lirismul pedestru în iarba sa nupţială; Şoseaua — cu sau fără parfum de tei — absoarbe revărsarea onctuoasă a automobilelor cu faruri indiscrete pentru alţii decît cei dinlăuntru, a muscalilor — eunuci cu hăţuri ai haremului cu roţi de cauciuc — şi a tuturor vehiculelor în stare să ofere un trap, un coş şi dosul tutelar al birjarului, amorului care n-are nevoie de corăbii, nici Cytheră, spre a se îmbarca exuberant.

Într-un cuvînt, din pricina anotimpului, nopţii şi duminicei, vehiculele Bucureştiului se duceau la Şosea sau veneau de acolo, reducîndu-se. Aşa că cele disponibile pentru cursele interne erau rare. Şi puţinele care mergeau la pas, slobode, se duceau la culcare.

Birjarii erau blazaţi, ca în timpul ploilor torenţiale.

— Liber, birjar?

— ...

— Hei, birjar! Liber?

— Ă-ă!

— Iese o *piesă!*

— Ai?

— Două piese...

— Suie.

În trăsura care-l ducea agale — somnoroasă din bici pînă-n copite — Dănuţ strîngea pumnii, exasperat.

Era treaz ca viteza paralizată a insomniilor. Birjarul moţăia pe capră, surd la orice îndemn. Caii poticneau în armonie cu capul birjarului.

La întretăierea Căii Victoria cu bulevardul, Dănuţ sări din trăsură, plăti birjarului şi o luă la vale.

De ce nu-l aşteptase? De ce nu-l aşteptase? Sîngele-i tremura în tîmple. Vra să zică-l minţise, vra să zică-l minţea!... Fericirea delicată ca o căsuţă japoneză a ultimelor zile era clădită pe pămînt plin de cutremure, nesigură, trecătoare...

De ce nu-l aşteptase? De ce nu-l aşteptase?

O văzuse cînd se întorcea de la Băneasa. Automobilul luneca lin. Tonel cînta cu patos o romanţă italienească — *Una furtiva lagrima* — pentru "c-c-cucerirea" Olguţei, desigur; Dorel imita acompaniamentul ţimbalului, Mircea tăcea. Olguţa era la volan, fără şapcă; Dănuţ, alături de ea, o învăţa să conducă.

Adina venea într-un muscal — mică în trăsura amplă — puerilă şi serioasă, ca o şcolăriţă deghizată în "doamnă"; roşul amurgului îi lumina obrajii ca o bucurie, şi ochii ei erau mari, măriţi şi plini parcă de comori inocente, ca ai copiilor cînd privesc jarul pe care se coc castanele...

Îl zărise. Şi spaima ei de-o clipă îi zvîcnea şi-acum în inimă, ca o altă inimă. Vra să zică se temuse, văzîndu-l, minţise, îl înşelase. Nu-l aşteptase la ea acasă, cum o rugase în scrisoarea trimisă cu Gheorghiţă. Nu-l aşteptase, aşa cum îi făgăduise ea singură cînd se despărţiseră în zori.

Îi nimicise tot: bucuria de a rîde cu Olguţa şi camarazii săi; bucuria mesei cu atmosferă de vacanţă la ţară, de la cucoana Catinca; mîndria de-a fi tînăr în tovărăşia Olguţei şi de-a fi fratele ei după o despărţire de un an...

Zadarnic luptase împotriva gîndului rău. Zadarnic *băuse.* Ca o lampă care a filat o clipă numai într-o odaie albă, minciuna Adinei, făţărnicia Adinei îi mînjise

amănunțit tot sufletul, toate amintirile, toate bucuriile; lăsînd subțiri ninsori de funingine, "De ce o iubesc? De ce o iubesc?"

Ar fi vrut s-o urască.

Da. O ura cu întreaga revoltă a bucuriilor ucise de ea. O ura fiindcă era fățarnică. O ura fiindcă era frumoasă, adorabilă, cu aerul ei de copil zăpăcit de soare şi de fluturi, şi trupul ei miniatural, îngrozitor de feminin... Trupul ei alb, dur şi dulce, cu sînii, şoldurile şi pulpele atît de felurit rotunde, că dezmierdările amețeau... ca şi amintirile... o ura fiindcă nu putea s-o urască, nu putea cîtă vreme n-avea la capătul brațelor decît aceleaşi mîni care o dezmierdaseră, şi la capătul urii, aceeaşi inimă umedă de amintirea sărutărilor ei.

Alerga. Intră gîfîind pe poartă. Bătu cu pumnul în fereastra luminată.

Îl aştepta! Ha! Acum îl aştepta!

Intră şi i se umplu pieptul de amar văzînd-o îmbrăcată cu rochia care-i plăcea lui — rochia cu care era îmbrăcată la Şosea: pentru cine?...

— Adina...

— Ce-i, Dănuț?

Vorbea încet. Era tristă, ostenită, abătută. Iar minţea!

— Vreau să te văd.

O luă în brațe, o aşeză pe genunchi. Îi luă capul în mîni, ținîndu-l nemişcat.

— Ai primit scrisoarea mea?

— Da.

— Ai cetit-o?

— ...Da.

— M-ai aşteptat?

— Da.

Dănuț tresări, cu fața suptă şi fruntea brăzdată.

— Adina!

Îi era silă să-i spună: "Minți".

— Nu spui nimic, Adina?

— Ce vrei să spun?

— Minciuni.

— ...

Capul Adinei se aplecă, îndoit de lacrimi. Îşi ridică din nou capul. Buzele tresăreau, dar ochii se împotriveau încruntați lacrimilor.

— Adina, de ce nu m-ai aşteptat?

— Te-am aşteptat, repetă ea, ostenind silabă cu silabă.

Dănuț îşi scutură capul.

— Adina, uită-te la mine.

Îl privi limpede şi trist.

— Te-am aşteptat. Dănuț. N-ai venit. După aceea m-am îmbrăcat pentru tine... Aşa... Aşa îmi trebuie..Am vrut să-ți fac o plăcere... Da. Aşa îmi trebuie... Aneta mi-a adus o trăsură...

Oftă adînc şi întretăiat; uşor, sînii respirară.

— M-am dus la tine acasă... m-am scoborît în colț, am trimis trăsura cu un bilet...

Vorbele ei se risipeau cu ritm de lacrimi.

— ...Te-am aşteptat. Aşa îmi trebuie. Nu erai acasă. Da... Şi m-am dus singură, fără nimeni, da singură... Cînd ne-am întîlnit... tu, tu erai mai vesel decît mine...

— Adevărat, Adina?

Adina plîngea, cu fruntea aplecată pe umărul lui Dănuț.

— Atunci de ce nu mi-a dat nimeni biletul?

— ...Tu te plimbai.

— Cînd m-am întors?

— Nu ştiu. Eu te-am aşteptat! suspină Adina, cu pumnii pe şiroaiele de lacrimi.

— Cui i-a dat birjarul biletul?

— U... u... unei... femei de-acolo...

— A!... Lui Şari! de asta... Doamne... Adina! Adina!

Îi dezmierda părul, obrajii, genunchii, brațele, la întîmplare, ca şi cum ar fi vrut să culeagă toată durerea trupului zbuciumat de hohotele plînsului înteţit pe măsură ce dezmierdările îl învăluiau mai dese, mai umile. Vru s-o sărute. Se feri. Ridicîndu-se din brațele lui, trecu pe scaunul de lîngă fereastră.

— Adina, iartă-mă, Adina...

Îngenunchease lîngă ea. Adina întoarse capul spre fereastră. Dănuț îşi aplecă fruntea pe genunchii ei. Se feri de el, mutînd scaunul mai încolo.

— De ce nu eşti bună, Adina? Ce ai cu mine?

Se întoarse spre el cu un zîmbet răutăcios şi nările crispate.

— Unde ai fost?

— Cum unde? La Şosea. Nu ştii? Ce-i, Adina?

— Cu cine-ai fost? stărui glasul ei, înăsprit de plîns.

— Cu cine?... Cu nişte camarazi.

— Daa?!

— Sigur. Cu nişte camarazi: Tonel, Dorel... Ce te interesează?

— Da, sigur! Tonel, Dorel, Ionel, Săndel, Aurel... Şi eu ştiu să inventez!

Dănuț zîmbi, mirat şi amuzat.

— Dac-aşa-i cheamă, Adina!

— Dănuț, spune-mi drept-drept...

— Drept ți-am spus!

— Dănuț! Îi apucă mînile cu fragila ei putere. Dănuț, nu-mi spui drept. Jură-te pe dragostea noastră...

— Jur...

— Să nu juri! sări Adina, cu obrajii aprinşi. Nu-i adevărat! Să nu juri! N-ai jurat!

— Adina, ce-i copilăria asta?

— Copilărie!... Eu am ochi buni. N-am nevoie de ceasuri ca să disting o fată deghizată, de un băiat adevărat!... Rîzi?

Dănuț rîdea cu hohote.

— Nu! Asta-i delicios!... Serios?

Pieptul Adinei se zbătea. Furia şi lacrimile se învălmăşeau în ochii, obrajii şi buzele ei.

Dar Dănuț tăcu, oprind vorbele care năvăleau rîzînd. O privea şi tăcea, cu

ochii iluminați de o bucurie în care triumfau toate amărăciunile şi tot zbuciumul de pînă atunci.

Vra să zică de asta tresărise Adina cînd îl întîlnise la Şosea! Vra să zică şi Adina se temea... Şi ea... Nu!...

O privea şi nu-i venea să creadă.

Vra să zică, de asta tresărise Adina cînd îl întîlnise.

Cu fiecare bătaie de inimă, alte întineriri se revărsau în el. Respiră. Era întîia clipă cînd simțea că ține în mînile lui ceva din sufletul Adinei, tot sufletul ei...

Era geloasă! Deodată, dragostea ei devenise străvezie. Îi vedea sufletul ca ondularea unei ape limpezi.

Geloasă!

Icoana vie a cuvîntului "gelozie" îi apărea mai frumoasă decît a dragostei enigmatice, mai odihnitoare, mai darnică.

Privind-o, trecu în sufletul ei, se prefăcu într-o Adină pe care o ştia — de astă dată, da, o ştia — suferi cu ea, şi fericirea suferinței ei îl făcu să-i dezmierde mîna. Adina se smunci.

— Nu-mi spui nimic, Dănuț?

Zîmbi cu o cochetărie feminină; un zîmbet nelămurit: de bucurie? de milă? ironic? duios? crud ...

Simțea sufletul ei încordat în jurul lui, fără să-l poată pătrunde.

Trufia de-a fi enigmatic, opac, tăcut, ascuns, chinuitor, neînduplecat... Trufia de-a fi ca o femeie în fața unei femei geloase, pe care o iubeşti şi din pricina căreia ai suferit...

Şi ce secret copilăros! Ce glumă ascundea tăcerea lui! Dar Adina nu ştia. Şi era a lui... Şi ce bine-i înțelegea suferința, curiozitatea sfîşietoare a îndoielii, mai chinuitoare decît durerea, mai felurită, mai ascuțită, mai deasă, mai iute.

Şi el ştia! Nu era nici un mister în el, nici o enigmă, nimic, nimic, decît dragostea lui pentru Adina. Şi ea suferea! Să fi ştiut!...

Ar fi vrut să aibă puterea să tacă. Să plece fără să-i spuie nimic, să simtă sufletul ei prins de el, urmîndu-l pretutindeni, ca o mantie a trufiei lui. Şi să-i adore, din patul lui suferința şi zbuciumul...

Dar Adina plîngea... Îi sărută lacrimile, ochii, obrajii. Se smulse din brațele lui.

— Du-te!

— Mă duc...

— Dănuț!

Dănuț zîmbi.

— Să rămîn?

— Du-te... tremură glasul înecat de lacrimi.

Îi venea şi lui să plîngă, dar zîmbi din nou... fiindcă ştia. O luă în brațe.

— Am să-ți spun tot.

Adina deschise ochi mari, sperioşi, atenți.

— Ştii cine era...

Zăbovi. Îi simțea cu ochii bătăile inimii. Îi venea să plîngă de fericire. O adora. Era numai valuri de inimă.

— ...fata deghizată?

— ...? Spune. Spune. Nu mă chinui, Dănuț, spune.

Îl strîngea cu mînile, îl învăluia cu ochii, era lîngă el, cu frigurile sîngelui, şi cu bătăile inimii, şi cu suflarea buzelor, şi cu parfumul cald al trupului si-al părului...

— Dănuț! Spune, cine era?

— Sora mea, Olguța.

— Nu?!

— Da.

— Vai, Dănuț! Cu mînile pe tîmple, îşi scutura capul, clipind. Drept, Dănuț!

— Tu n-ai văzut?

Îl strînse de gît eu aprigă putere, fără să-l sărute.

— Vai, Dănuț! Acuma văd!... Vai! Ce proastă-s! Dar era aşa de frumoasă!... Şi voi toți păreați îndrăgostiți de ea... mai ales tu, Dănuț rău!... Îl strînse din nou. Îşi trecu mînile peste ochi. Zîmbi. Sigur. Samănă cu tine. Vai, Dănuț, ce bine-mi pare că-i sora ta! E aşa de frumoasă! Mi-a fost frică... E sora ta; sigur, e sora ta. Are nişte ochi! S-a uitat la mine... Ea nu ştie?

— Nu.

Se sărutară lung, odihnindu-se în sărutarea lor.

— Ce proastă-s!...

Zîmbea. Dănuț o privea atent, cu o uşoară nelinişte; avea impresia că se refăceau tăcerile din ea.

— La ce te gîndeşti, Adina?

— La tine, Dănuț. Ce proastă am fost... Sigur, dacă nu era sora ta, ai fi mirosit a străin... a străină, şopti rîzînd Adina.

Se scutură.

— Dănuț, şi de ce s-a îmbrăcat băiețeşte?

— Aşa, ca să rîdem.

— E veselă?

— Foarte.

— Dănuț, dar băiatul din spatele vostru cine era?

— Care? Ionel, Dorel, Sandel, Costăchel?

— Da! Acum rîzi de mine!... Cel din dreapta, Dănuț, lîngă cel cu musteți.

— Mircea... un camarad.

— Ce cap frumos are!... Ca de fată... te-ai supărat, Dănuț?

— Nu. Dar să vorbim de noi, Adina. Lasă-i pe ceilalți. Vine vacanța. Ne despărțim acuşi, Adina.

O strînse cu deznădejde, sărutîndu-i ochii, gura.

— Dănuț... se smulse ea cu respirația tăiată.

— Mă iubeşti, Adina?

— Prostule!

Zîmbea. Iarăşi era enigmatică şi iarăşi presimțea temerile, îndoielile...

Îşi alungă sufletul care se apropia.

— Adina, ştii c-am găsit cartea ta? Ştii: *Au jardin de l'Infante.*

— Unde era?

— O luase... o rătăcisem...

Ocolise numele lui Mircea.

— Dănuț, e tîrziu!

— Ei, şi?!

— Tu te scoli dimineață, Dănuț... Pleci?

Zîmbea.

— Cum spui tu?

— Eu... eu...

Ochii ei verzi stăruiră lung asupra ochilor lui. Şi, cu un cald fior, trupul lui Dănuț simți trupul Adinei.

Sufletul îl aştepta afară, la poarta casei.

*

...Numai felinarul din ogradă lumina, dar atît de galben şi de recules, încît lumina lui părea culoarea unui frunziş de toamnă; salcie pălind în oglindirea unei ape vinete.

Şi-n odaia lui Mircea era întuneric. Nici luminarea lecturilor de miez de noapte nu ardea. Căci veghea lui Mircea nu era deasupra filelor, ci deasupra sufletului, şi întunericul te-adună mai mult decît orişice carte şi orişice lumină.

Era în pat, în cămeşă de noapte, cu brațele în jurul genunchilor. Surîdea cu genele plecate, ca acele capete de mucenic subt care arde-o candelă în loc de trup.

În sufletul lui Mircea era ca o mirare, care prefăcea conturul sufletului şi al gîndurilor. O mirare...

Înaintea primăverii trece-un vînt. Trece un vînt pe străzi, printre case, magazii, biserici, printre oameni preocupați, care se duc la treburile lor de toate zilele, într-o zi ca toate zilele.

Şi deodată, un trecător — tînăr sau bătrîn, femeie sau fată — ridică ochii, ascultă, priveşte, respiră... Ce s-a întîmplat? A înflorit o zare? Au rîs mălinii undeva, înainte de vreme? Au respirat violetele într-o pădure? A zburat un înger nevăzut din ceruri şi s-a dus iar înapoi, cu parfum de toporaşi în aripi?...

Cine ştie!...

Nu s-a întîmplat nimic... Cine ştie!... .

A trecut un vînt, înaintea primăverii, printr-un oraş.

Şi capetele trecătorilor se ridică. Cerul pare că a *venit.* Un trecător zîmbeşte altuia, fără să-l cunoască. Fiecare ar vrea să facă semne de bunăvenire cuiva... Nu-i nimeni. E o mirare, oraşul e altul, oamenii sînt alții. Undeva un glas începe să cînte. E o mirare pretutindeni pe urma unui vînt care a fluturat soare, perdele, plete, suflete...

Olguța... numele pur şi luminos ca aburul buzelor inocente în ger.

Deschise ochii. Auzi tic-tacul ceasului de pe măsuța de noapte. Văzu umbrele, pereții, lumina felinarului. Se simți pe pămînt, într-o casă prin care trecuse Olguța. Cînd închidea ochii, simțea marea mirare, minunarea dinlăuntru, sufletul lui nou şi viu ca lemnul unei icoane pe care-ar fi înflorit rozele zugrăvite. Cînd deschidea ochii, îşi aducea aminte că iubea pe cineva dinafară sufletului său... pe Olguța... dar iar închidea ochii, strîngîndu-şi sufletul în brațe, căci dragostea era în el.

Noaptea trecea fără clipe, fără ore, fără hotare.

Cea dintîi noapte a vieții lui. Întăia insomnie a fericirii.

Iubea! Se întîmplase în el ceva numit de oameni iubire... Iubeau şi alți oameni?... Mirare! Parcă nu-i venea să creadă...

Se sculă din pat. Se duse la geam. Noaptea era în ogradă, în grădină, pe mînile lui întinse. Felinarul ardea, hulubii dormeau, florile se scuturau sau înfloreau. Toate erau ca întotdeauna...

Dar Olguța trecuse prin odaia lui... Uneori simțea ca o atingere pe inimă. Iubea. Simțea atîta bunătate în el, că ar fi fost în stare să îmbrățişeze piatra din ogradă, pe care palpita un fluture de noapte.

...Îi vedea mînile mici — cînd îşi aducea aminte îi venea să zîmbească — vii, autoritare, mai ales degetul arătător. Niciodată nu văzuse mîni mai expresive. Mîni înguste, degete lungi, sprintene, cu unghiile tăiate scurt, nefăcute. Mîni brune, uscate, cu încheietura brațului subțire, ca o brățară de copil.

Acum îşi aducea aminte: văzuse odată pe stradă un cal arăbesc. Strada era plină de oameni ademeniți de primăvară. Calul venea la pas, călărit de cineva. Îl urmărise. Era negru ca diamantele negre; lumina vibra în el ca gerul. O fantezie nesecată îi felurea pasul. Fiecare pas era altul, mereu altul. Copita abia atingea pămîntul — vigoare şi delicateță — tresălta, zbura scurt şi iar cădea, sărind iară. Trupul avea ondulări de apă voinică, şi curba gîtului o grațioasă trufie.

Îl privise multă vreme, pînă ce-l pierduse. Îi păruse năluca unui ritm din *Iliada.* După aceea, privise mulțimea de pe stradă, şi deodată, pentru întîia oară, îşi dădu sama că oamenii mergeau urît. Chiar trupurile tinere mergeau greoi, afectat, constrîns, robite de îmbrăcăminte, de încălțăminte, de modă sau de profesie. Fiecare trup purta pecetea unei vasalități. Trist!...

Mînile Olguței... Văzîndu-le, privindu-le trăind, înțelese că mînile nu-s făcute numai pentru scopuri utilitare, ci că-s frumoase în sine. Şi doar nu făceau gesturi poetice! Nu. Erau neastîmpărate, combative fără de lene, fără de somn, familiare, spontane. Le privise la masă cum mînuiau cuțitul, furculița, întovărăşind vorbele, glumele, ripostele.

Alături de mînile Olguței, mînile celorlalți erau greoaie, toropite, fără de supleță.

Ochii Olguței...

Pletele Olguței...

Zîmbetul Olguței...

Sufletul se umplea treptat.

Astfel albinele aduc primăvara în faguri, culegînd-o cîntînd din floarea zarzărilor, din a piersicilor, din a teilor, din a salcîmilor...

.....

Prin întuneric, se aşezase pe scaunul de la birou. Şi era solemnă meditația aceasta la biroul pe care lucra de obicei, aplecat pe o carte sau pe un caiet — acum, cînd era aplecat asupra întunericului.

Multă vreme nu se auzi decît cadența unei respirații.

Aprinse lumînarea.

"5 iunie 1914

Mă jur pe dragostea mea, mă jur înaintea sufletului meu întreg şi clar că

dacă într-o zi voi simți că sînt în rîndul tuturor oamenilor, la fel cu ei, acceptînd şi propovăduind minciunile lor şi trăgînd foloase de pe urma acestei voluntare sau involuntare sclavii; disprețuind sufletul meu din această noapte sau ironizîndu-l; tăgăduind că iubirea este singura justificare a vieții, ultimul ei scop, singura şi suprema ei frumuseță, mă jur pe dragostea mea, care în această noapte mi-a adus deplină lumină, să mă sinucid. Şi dacă îmi voi călca jurămîntul, dacă voi fi atît de netrebnic încît să nesocotesc acest sfînt legămînt luat față de mine însumi — să ştiu bine că sufletul mi-e rupt în două şi că merit să trăiesc înainte, în rîndul tuturora, la fel cu toți, fiindcă o dată cu jurămîntul acesta, pe care l-aş rupe şi l-aş călca, mi-aş rupe şi aripile şi zborul.

Mircea Balmuş"

Cu fața gravă de tinerețe şi severitate, respiră adînc.

Şi în trufia pură, în trufia dintîi a iubirii, sufletul izbucni şi se aplecă aprins asupra viitorului, ca un curcubeu cu arc deplin deasupra mării.

*

În Pitar-Moşu 20 somnul intrase prin toate odăile felurit, ca un bal costumat.

În apartamentul de jos dormea Herr Direktor şi domnul Deleanu, ca două bărci vîslite de bătăile inimei prin furtuna cărților de joc. Dame, valeți, rigi, aşi, trefle, cupe se înălțau, cădeau, se roteau strîmbîndu-se, ricanînd, gesticulînd, cînd negre, cînd roşii, cînd mari, cînd mici, cînd în trombe de abataj, cînd în bulboane de bac... Şi, uneori, buzele arse de fumul țigărilor implorau "carte" de la somnul care dădea halucinanta bancă.

În aripa servitorilor somnul era nazal, horăitor, ca un energic gutunar.

Între gratiile cuştei, Coco tresărea, stăpînit de un somn ciudat, cu expresii multiple, ca somnul unor refugiați de varii naționalități şi categorii sociale, culcați de-a valma într-un azil de noapte. Căci în Coco erau mai multe suflete — sonore, fireşte — ca nişte plăci de gramofon căpătate în tribulațiunile vieții lui de pasăre tropicală ajunsă în mînile lui Nae, care îl cîştigase la loterie, după ce muriseră ultimii stăpîni ai lui Coco, nişte boieri munteni.

În apartamentul de sus, Dănuț dormea în odaia musafirilor; ietacul îl cedase Olguței. Dormea, atent parcă, întins pe-o coastă, în atitudinea unui om trîntit cu urechea la pămînt, ascultînd zvonuri depărtate. Dormea cum alții îşi aduc aminte. Somnul îl chinuia, ca o memorie mai vastă decît cealaltă, în care amintirile aveau relieful zilelor de arşiță şi mister de umbră opacă.

Uneori zîmbea cu fugare tresăriri de buze — cui?...

Pe uşa ietacului dinspre *hall,* Olguța prinsese următorul anunț:

"Pentru Gheorghiță,

Gheorghiță, să mergi binişor mîne dimineață, că-i bucluc dacă te aud! Scoate botinele din picioare şi fă treaba în colțuni. Dacă țipă domnul Nae pe afară, tu fii deştept: ia o cană cu apă şi varsă-i-o în cap, de pe terasă. N-ai grijă! Domnul Nae are să creadă că plouă. El nu-i deştept ca tine!

Şi cum s-o scula stăpînu-tău, cîntă-i mereu: «ghi-nişor, că doarme duduia Olguța»."

Pe uşa dinspre odaia de baie alt anunț:

"Metaforel, eu din copilărie am năravul să dorm tîrziu dimineața, iar tu ai năravul să te speli cu scandal «ca şi cum te-ai bate cu apa», ca să mă exprim în maniera ta. Şi aici, ghinionul a vrut ca năravul tău să fie despărțit de năravul meu, numai printr-o uşă!
Ştii ce? Fii băiat de treabă şi nu te mai spăla.
«F-f-fii m-m-mişto, Deleanu!»
Olguța"

În ietacul lui Dănuț, într-o dezordine crîncenă, cu fața netedă, trupul destins în pijamaua băiețească, dar cu pumnii strînşi — Olguța dormea tun.

PARTEA A DOUA

I

O NOAPTE

Iscusit în vicleşugurile orăşeneşti, Gheorghița a Marandei ocupă toate locurile compartimentului de clasa doua în care aveau să călătorească Dănuț şi Mircea. Şi nici nu-i venea greu să mobileze opt locuri cu bagajele a două persoane, de vreme ce stăpînii săi erau, unul, fiul adoptiv şi emulul lui Herr Direktor — dispensatorul de geamandane — iar celălalt, singura odraslă a cucoanei Catinca Balmuş, care îşi trimetea copilul la Medeleni, ca pe o mireasă în călătorie de nuntă.

La uşa compartimentului gol de persoane, dar ticsit de bagaje, Gheorghiță veghea înfipt şi dîrz. Nimeni nu îndrăzni să intre, decît, fireşte...

— Ocupat, jupîne, articulă răstit Gheorghiță către pasagerul cu gambeta pe ceafă, barbişon roş şi pistrui pe mîni.

"Jupînul" replică afabil:

— Parcî ci-i supărări! un locşor pentru jamantan... Bonomia, modestia şi accentul moldo-ebraic al jupînului înduplecară străşnicia lui Gheorghiță.

După ce-şi instală "jamantanul" pe duşamea, jupînul se lăsă pe marginea canapelei, ştergîndu-şi năduşeala frunții cu atitudinea jalnică a celui care se ştie hulit, îngăduit uneori, izgonit totdeauna. Gheorghiță nu-l slăbea din ochi. Curînd, însă, folosind neatenția de o clipă a paznicului, jupînul îşi mută geamandanul în rețea; gambeta urmă drumul geamandanului, gulerul, drumul gambetei, iar dosul, circumspect, se însinuă spre mijlocul canapelei, împingînd spre fund valiza lui Dănuț.

— Hai, jupîne, că-mi vin boierii!

— Hm-hm! tuşi jupînul, congestionîndu-se preocupat.

— Te-am lăsat să ti odihneşti, de-amu du-ti.

Jupînul îşi scoase ochelarii din buzunarul jiletcii şi, cu nasul înarmat, examină rînd pe rînd toate valizele.

— ...Mă rog, şi cîți buieri vin?

— Mulți, mulți.

— Sî fii sănătoşi, da cîți?

— Hai-hai! Nu te-ntindi la vorbî!

— Ci ti superi aşa? Sî am eu bini dac-am văzut un om aşa supărăcios!

— Iaca mă supăr. Şi tarins rău la suparari!

— Parcă eu n-am bilet! N-am plătit! Nu plătesc patentă şi bir la comuni! Ci, am furat?

— Îi fi avînd belet, nu zic, da şi boierii mei au, şi ii îs boieri!

— Da cîți buieri ai, bre omule?

— Cîți? Cîți?... Iaca am şase boieri. Un loc, ş-un boier; un boier, ş-un loc: ți-a hi?

— Sî trăiască şăsî buieri şi sî mai facă încă şăsî. Poți sî ai şi şăpti, nu-i suparari, cî tot mai rămîni un locşor pentru un comersant din Fultişeni...

— Cum, jupîne? se încruntă Gheorghiță.

— Iaca-s opt locuri! Poți sî-ntrebi şi la conductor...

Gheorghița înghiți morala fabulei.

Jupînul izgoni valiza de la spate, se instală definitiv şi total în locul ei şi adăugă cu un ton protector:

— Ian ascultă, bre buieti, da ci crezi tu, că Aron Rosenzweig din Darabani îi un prost?! Sî am eu atîtea suti-n buzunar cîți buieri ai tu mai puțin di şăpti, şi am făcut un ghişeft! Uiți, bre: un jamantan, doi, trii, patru, şi pi tăți stă scris la fel: D. D. ... Ai şi tu un buier, hai sî zîcim doi: mai dau eu unu di la mini, şi vrei sî ții opt locuri? Da ci, bre?

Între timp, un cap obidit de "familist", cu tot arhipelagul progeniturilor în jur, se ivi la uşa compartimentului:

— Mă rog dumneavoastră, nu mai e vreun loc?

— Plin, domnule, şi arhiplin: nu vezi? se iuți Jupînul umplînd compartimentul eu vocea şi gestul.

Aşa se născu alianța dintre Gheorghiță a Marandei şi Aron Rosenzweig din Darabani.

*

Mai erau cincisprezece minute pînă la plecarea trenului. Din vagon în vagon, vibra toaca barbară a ciocanului de control izbit în roți.

Domnea o căldură de mansardă. În toate compartimentele, batistele circulau languros, ca în galerie la ultimul act al *Traviatei.* Din clasa treia pînă la vagonul de dormit, conversațiile se reduceau la repețirea cuvîntului "căldură", întovărăşit de o sudalmă sau de un oftat, la clasa treia, de o interjecție sau de o anecdotă pipărată, la clasa doua, de un aforism sau de o comparație intercontinentală — uf! ca la ecuator! — în clasa întîia şi de o înghițitură de bere sau de apă minerală frapată la vagonul de dormit.

În fața trenului București-Iași defilau tăvile cu șprițuri și căldările cu limonăzi galbene și roșii. Bineînțeles, Aron Rosenzweig își scosese și surtucul și manșetele, rămînînd în ținută de dugheană. Într-o clipă, din "jamantanul" coborît din rețea și așezat pe brațe răsări scrumbia de putină, înfășurată într-o gazetă cu portretul sinuos al lui Take Ionescu, salamul strident usturoiat, sfertul de "coilici" și cîteva zarzăre atît de pistruiete, că păreau semite.

În fața lui Aron Rosenzweig, care introducea în gură cu degetele și cu lama cuțitașului aceste uleioase alimente, Dănuț strîngea în mînă — mîna ascunsă în buzunar — un trandafir sărutat de Adina. Tot sufletul lui era o mînă crispată pe un trandafir. Un trandafir roșu ca o sărutare în întuneric, cînd trupurile-s lipite — dens, adînc, elastic, aromat și cărnos, cuprins în pumnii Adinei și sărutat în miezul petalelor ca o gură.

Ultima ei sărutare ardea în trandafir.

Adina! O ținuse în brațe pînă în clipa cea din urmă, legănînd-o ca pe un copil mic, respirînd-o ca pe un braț de sulfină, strîngînd-o — înfricoșat și superstițios — ca pe un odor furat din biserică; netezindu-i fruntea, închizîndu-i pleoapele, acoperindu-i buzele, ca să i le simtă umede în palmă, ca un plîns, dezmierdîndu-i cu o sfîșietoare castitate sînii — trup în trup cu ea, ca pînza corăbiei cu vîntul care o alintă, o umple, și o poartă, și o părăsește undeva în largul mărilor amare...

Aron Rosenzweig, muștele, păretele vagonului cu harta căilor ferate erau străvezii sau absente pentru ochii lui Dănuț. Uneori tresărea: Adina nu mai era în brațele lui. El era singur într-un vagon gata de plecare, cu Mircea alături și cineva în față... Singur... Sărutări fără de număr îi acoperiseră fața, ochii, gîtul, căzînd ca ploițele pe fața apelor triste. Parfumul Adinei era atît de viu și de prezent în jurul lui, desprinzîndu-i-se din haine și din amintiri, că parcă doar dantela unui evantai clătinat îl despărțea de ea, vestindu-l că-i alături — și nu era; că parcă ar fi ținut-o în brațe fără s-o simtă — îi era atît de firească adorabila greutate a trupului ei! — și n-o ținea...

Îi venea mereu să-ntoarne capul, căutînd-o, și știa că-i zadarnic, și totuși, inima bătea sperînd miracolul neîntîlnit de ochi.

Se simțea ca o albie de rîu brusc secată; dureroasă mirare a întregului trup; nod de lacrimi în gît...

— Mircea...

— Ce-i, Dan?

— ...Nimic...

Înghiți. Tăcu. Așteptă pînă cînd tremurul se duse în adîncuri. Nu putea vorbi. Brutale, vorbele vibrau în el ca pașii într-o încăpere cu fragile cristale.

— S-s-salve, mă! V-v-vă caut, ș-ș-șmecherilor, d-d-d-o oră!

Jovial, ca o sticlă de bere destupată, Tonel apăruse în prag. Alb din cap pînă-n picioare în hainele civile, inaugurase o șapcă de ofițer de marină, cu cozoroc plecat, chenar de mătase brodată, bufînd spumos în față, așezată pe-o ureche, lăsînd să se vadă "freza".

De cînd promovase în clasa opta, purta inel cu cap de mort.

— I-i-impresionează damele, mă!

Dădu buzna în compartiment, ghiontindu-l pe Aron Rosenzweig și cerîndu-și scuze, în timp ce clipeala ochiului atrăgea atenția băieților "c-c-că-i ș-ș-șme-cher

Tonel!" Se aşează între Dănuţ şi Mircea, picior peste picior, după ce-şi trase pantalonii în sus.

— N-n-nu ştiţi, mă! S-s-senzaţional! T-t-tonel s-ssss-se face o-o-ofiţer de a-a-artilerie!... Î-î-îmi torn, mă, n-n-nişte pinteni! Ţan-ţan-ţan; zim-zim-zim...

Un pinten în piciorul lui Aron Rosenzweig, care zîmbi cordial.

Tonel se întrerupse brusc, încruntîndu-se, cu călcîile lipite marţial şi nările agresive:

— P-p-pute, mă! Aspiră copoieşte. P-p-pute, mă, a u-u-usturoi! [...] Ce-ce-ce, mă? Tonel are nas, d-d-delicat! I-i-ia vedeţi, mă...

Scoase din buzunar o batistă de mătasă violetă, fluturînd-o pe la nasul băieţilor: usturoiul îşi găsise un demn adversar în parfumul batistei.

— Ce-ce-ce ziceţi, mă?! E-e-e de la o damă f-f-fainã! Coborî tonul, cu mîna pe gură, ca un paravan pentru scobitoare. F-f-fiţi discreţi! E-e-e coristă la "G-g-grigoriu". D-d-damă şic, mă! Şmecher Tonel! A-a-apropo! V-am adus, mă, cinci "Pelişor". F-f-fumaţi, mă! S-s-sînteţi într-a opta! Ce dracu! Cu-cu-cu aur, mă! Şic!

— Mulţumesc, Tonel, tot băiat de treabă ai rămas.

— M-m-mă Delene, a-a-aide niţeluş în a-a-aparte. V-vreau să-ţi spun ceva c-c-confidenţial.

Trecură în coridor.

— I-i-iote, mă: p-p-poţi să-mi dai un p-p-pol? î-î-î-înţelegi — d-d-da fii discret, mă — p-p-pentru fetiţa mea.

De mult îl pîndeau lacrimile pe Dănuţ. Auzind cuvîntul de fetiţă, insolit în vocabularul lui Tonel — rostit cu o galantă duioşie, duioşie totuşi — Dănuţ clipi, şi în timp ce mîna căuta *porte-feuilles*-ul, întoarse capul spre fereastră.

Tonel urmărea mîna lui Dănuţ cu o explicabilă concentrare.

Mîna intră în buzunarul de la piept, apucă *porte-feuilles*-ul — Tonel începu să fredoneze un marş zburã din buzunar pe frunte, fără *porte-feuilles*...

— L-l-l-ai pierdut, mă? gemu Tonel.

C-un salt de sălbăticiune, Dănuţ izbucnise pe coridorul vagonului spre uşă, îmbrîncind pasagerii din cale. Tonel scoase capul pe fereastră, tunînd după el:

— Che-che-cheamă, mă, poliţia! Ce-ce-ce-i porcăria asta? C-c-ca-n codru, mă!

La glasul lui Tonel, formidabil ca o trîmbiţă wagneriană, ferestrele se umplură de capete.

— Taci, Tonel!

Mircea privea peste umărul lui. Presimţise. Vedea. În faţa ferestrelor trenului întreg, ca doi actori pe scenă, Dănuţ şi Adina se strîngeau în braţe. Aneta arunca priviri circumspecte în jur.

— Ce ruşine! exclamă Mircea roşindu-se.

— F-f-fainã damă! admiră Tonel dezinteresat, uitîndu-şi necazul. A-a-al dracului Deleanu!... D-d-da nici servanta nu-i rău!

— Urcaţi-vă-n vagoane! Pleacă trenul!...

— M-m-mă, Balmuşe, f-f-fii băiat de inimă! F-f-fă-mi bine cu cinci lei. S-s-să-mi scot ghetele de la reparat. P-p-pe onoarea mea! Ţ-ţ-ţi-i trimit i-i-imediat. A-a-ai parola mea de a-a-artilerist.

— Poftim. Du-te.

— S-s-salve, mă. E-e-eşti mişto!... Ce-ce te uiţi la mine, mă, jidove? Ce-ce-s usturoi?

Se coborî în goană, aruncînd în treacăt o ocheadă capului unei femei însărcinate.

În urma trenului, două persoane staţionară, petrecîndu-l cu privirile, desigur nu din pricina melancoliei: Aneta şi Tonel.

Aneta ştia că tînărul cu prestanţă ofiţerească o văzuse coborînd dintr-un vagon de clasa întîia. Privind trenul, avea aerul că regreta pe o prietenă plecată.

Tonel ştia că Aneta urcase în vagonul de clasa întîi valiza damei lui Deleanu. Dar Aneta nu ştia ce ştia Tonel. Cît despre Tonel... La urma urmelor, şi la clasificaţie Deleanu era printre cei dintîi, Tonel în vecinătatea corigenţilor... D-d-dama să fie bine, restul nu importă!

Şi iată cum destinul ironic hotărîse că nu polul lui Dănuţ, ci moneda de cinci lei a castului Mircea să aibă o destinaţie frivolă, prin mijlocirea lesne consolabilului şi democratic galantului Tonel.

*

Din cele şase locuri spaţioase ale compartimentului de clasa întîia, Adina şi Dănuţ ocupau unul singur, prea larg şi acela pentru îmbrăţişarea lor. Erau strînşi unul în altul, obraz lîngă obraz, tîmplă lîngă tîmplă, suflare lîngă suflare — mici şi adăpostiţi în bucuria lor, ca doi sîmburi gemeni în aurul unei caise coapte. Tăceau. Îşi ascultau bătăile inimilor, cum asculţi marea. Uneori, Dănuţ aprindea lumina ca s-o vadă pe Adina.

— Adina!

— Dănuţ!

Zîmbeau. Şi-atît. Stingeau lumina, grăbiţi să păstreze în ochi zîmbetul de-o clipă, ghemuindu-se iar alături. Nu simţeau iutile bătăi de gene ale clipelor. Se ştiau în uitarea întunericului. Nu schimbaseră nici o vorbă de cînd erau alături.

Şuierul locomotivei!

Se apropiau de Chitila. Dănuţ strînse mai tare pumnii Adinei.

Trenul intră în staţie. Se opri, cutremurînd vagoanele pe inima lui Dănuţ. Dezmierdă cu fruntea obrajii Adinei. Nu putea vorbi.

Trecură încet clipe repezi.

Gornița sună trist prin corul greierilor.

Îi bătea inima greu, de sus, cum cad copacii sub secure, lăsînd goluri.

Trenul se smunci, hurducînd fierării, sunînd tampoane.

Trenul se urnea.

I se păru că Adina se smulge. Nu-i putea spune "rămîi", fiindcă nu putea vorbi. Nu putea s-o ţie cu puterea mînilor, fiindcă n-o avea. Dulce, îi alintă tîmplele, rugînd-o mut să nu-l părăsească.

Chitila rămase în urmă.

C-un oftat greu, Dănuţ îşi lăsă capul pe umărul Adinei.

Roţile goneau spre o despărţire.

Adina! Adina! O ţinea în braţe, şi clipele i-o furau: ca un nisip de aur printre

degete, era şi nu era.

Coase tăcute coseau pe sus lanuri albastre şi aurii; pe margine de zare, în aburi, căpiţa lunii

Cînd şi cînd, cîte un buhai de baltă arunca un gemăt surd de geamandură. Ţiuitul greierilor încreţea în noapte tremur de ape pe prunduri...

O stea se desprinse înecîndu-se limpede...

Braţe de copaci ameninţară...

Plopi profilîndu-şi solemni verticalele rigide, ca învieri din moarte...

Flori zîmbiră-n vînt prin somn...

Dealuri bătînd mătănii în mănăstirea clarului de lună...

Un glas de cucuvaie se văită...

Fumul maşinei, îndesit, tulbura noaptea: margina lunii se înnegri, ca rana ciupercii veninoase...

Miros de funingine. Alt şuier. Trenul se opri. Cîteva lumini. Cîteva vorbe, cu noaptea între ele. Gornița.

Un fluture de aur cafeniu intră şi ieşi catifelat, ca o suflare într-o blană de lutră.

...Copaci în galop... Rotocoale de lună... Umbre zimţate de lumini... Curgerea ondulată a sîrmelor de telegraf...

Capul Adinei pe umărul lui...

Adina!

Cine-i Adina?... O greutate în braţele lui... Un număr oarecare de kilograme graţioase... Păr, ochi, gură, picioare, mîni — cu numele Adina.

O cutie de chibrituri; altă cutie de chibrituri: indiferent care, tot cutie de chibrituri... Preferi o cutie de chibrituri alteia?

Atîtea femei... Atunci? De ce Adina?...

— Biletele, vă rog!

— Sst, Dănuţ! Mă duc eu.

Adina ieşi pe coridor fără să aprindă lumina. Rămase singur în întuneric. Acelaşi gol din braţe-i trecu în inimă.

Adina! Adina!

Strînse trandafirul din buzunar. Era veşted, istovit: cenuşă a propriului său foc.

Braţele Adinei îi încolăciră gîtul. O simţi iarăşi pe genunchii lui. O strînse lîngă el aproape, mai aproape; ar fi vrut să fie Adina cuţit, să şi-l împlînte pînă-n plăsele.

Se adînceau în noapte... Negru şi alb, cărbune şi cretă... Încruntări de umbră, destinderi de lumină...

O cumpănă spre cer, ca un scheletic braţ de fachir...

Biserici, ca melci cu coarnele afară, în palma albă a cîmpiilor lunare...

Lătrături de cîni...

Răcoare cu miros de harbuz...

Tropot aerian de broaşte...

Scîntei de locomotivă, ca sate depărtate în noaptea învierii...

Aureolă în tablouri de Rembrandt... Abur luminos de oraş... Focuri... Lumini, lumini, lumini de pretutindeni, în galop orbitor.

Ploieşti!

Oraşul se apropia spectral.

Gara, metalică, dură, cu contururi brutale şi lumini brutale.

Vociferări.

Electricitatea peronului lumină capul Adinei copilăros, copilăros...

— Du-te, murmură Dănuţ.

Molatecă, tristeţa se revărsa ca sîngele din arterele tăiate, lăsînd o istovire somnolentă.

— Mă alungi, Dănuţ?!

Dădu din cap ostenit, ostenit. Îi pipăi faţa, fără s-o privească, trăsătură cu trăsătură.

— Poftiţi în vagoane...

Vagoanele tresăriră, se cutremurară. Tactul roţilor crescu, topindu-se într-un huruit uniform.

— Adina!

— Rămîn.

— Adina!

Ploieştii erau în urmă.

— Prostule!

Rîdea. "Prostul", în genunchi în faţa ei, îi săruta rochia, picioarele...

Adina aprinse lumina. Îl aşeză pe canapeaua din faţă. Era docil ca o păpuşă în mînile ei de păpuşă.

— Dănuţ, cu tine-s toată noaptea, toată noaptea. Uite-mi scot pălăria. Ce mai vrei? Să mă dezbrac nu pot. Dănuţ, nu plec.

Încet cu-ncetul, bucuria incredulă din ochii lui Dănuţ se prefăcu într-un zîmbet de convalescent.

— Cum să-ţi mulţumesc, Adina? Cum? N-am nimic, nimic, şi tu eşti aşa de bună!...

Zîmbi copilăreşte, cu ochii uzi.

— Uite, Adina, să nu te superi, îţi dau tot ce am mai scump...

Vîrî mîna în buzunar şi scoase un ghem de petale veştede: trandafirul sărutat de Adina, la despărţire.

— Ţi-l dau ţie, Adina...

Se aşeză alături de ea. Stinse lumina.

— Să tăcem, Adina. Vreau să stau lîngă tine, cu ochii închişi, o noapte întreagă... Adina, tu nu ştii ce-i o noapte întreagă!

Aprinse din nou lumina, ca să vadă pe faţa ei dacă ştia ce-i "o noapte întreagă".

O stinse iarăşi. Prin întuneric sărută fruntea Adinei, ţinîndu-i amîndouă mînile într-o mînă, cu cealaltă cuprinzîndu-i capul. O strîngea lîngă el, fără s-o vadă, fără să se gîndească la ea, neîndrăznind să-şi privească fericirea, cum îţi acoperi ochii în faţa soarelui.

Începu iarăşi, la fereastră, jocul priveliştilor subt lună. Începură iară gîndurile...

— Adina...

Avea glasul schimbat, de frică parcă.

— Ce-i, Dănuț? Te-ai speriat?

— Adina... tu ştiai...

— Ce, Dănuț?

— Ce să ştiu, Dănuț? Nu pricep!

— Nu... Nu se poate!

— Spune, Dănuț.

— Nu. Prostii de-ale mele!

— Te rog, Dănuț, spune-mi.

— Nimica, nimica... Adică...

Îşi aminti geamandanul adus de Aneta. Aprinse brusc lumina. Vorbi pripit, privind-o în ochi.

— Adina, tu erai hotărîtă să mă însoțeşti?

— Prostule, mă mai întrebi?!

— Adina, glumeşti?

— Ştiai de la început?

— Sigur, Dănuț. Puteam să te las eu singur?

— Adevărat, Adina?

— Uite biletul: "Bucureşti-Iaşi". Şi ție ți-am luat bilet...

— Vai!

— Ce-i, Dănuț? Dănuț!

Îi apucă mînile.

— Nu. Fugi, fugi! E îngrozitor!.. Vai! ce cruzime !

— Dănuț!

— Vai, vai, vai!

Sărise de pe banchetă cu o cută între sprîncene. Şi era o mirare îngrozită în privirea lui, ca şi cum, brusc, Adina ar fi îmbătrînit.

Adina se ridică. Îl luă de gît. Dănuț se scutură, îndepărtînd-o brutal.

— Dănuț! De ce mă chinuieşti, Dănuț!

— Eu te chinuiesc? Eu? Şi tu ai curajul să spui cuvîntul acesta? Tu, care m-ai chinuit, tu, care m-ai lăsat să sufăr lîngă tine, fără să-mi spui o vorbă!... Adina, e îngrozitor! Ştiai că vei merge cu mine, şi-n loc să mi-o spui de la început, frățeşte, ca să ne fie tot drumul o lungă bucurie, m-ai lăsat să mă rod lîngă tine... De un străin, şi tot ți-e milă cînd sufere!... Şi tu crezi că mă iubeşti! Poți spune una ca asta! Ai curajul să mi-o spui în față!... Dragoste de vierme! Îți place să mă chinuieşti, să mă vezi plîngînd, să mă vezi suferind: asta-ți place... Călău! Mai bine ură fățişă, decît astfel de dragoste!... Tu eşti duşmanul meu... Mai bine mă lăsai să plec singur...

Se plimba cu paşi smunciți în spațiul îngust dintre canapele. Vîntul îi flutura spirale de păr luminate de lampă, abătîndu-i şuvițe peste frunte, şi-i umfla gulerul alb al cămeşei de sport, larg răsfrînt peste gulerul hainei, dînd o mişcare copilărească gîtului rotund şi un accent candid gurii şi bărbiei.

Şi vîntul vitezei, şi ritmul roților erau un îndemn la agitație, la mînie. Impetuoase, vorbele o izbeau pe Adina în frunte, în obraji şi-n piept. Uneori ridica mînile, apărîndu-se ca de flăcări.

Cînd era speriată părea mai mică, fiindcă ochii îi creşteau şi gura i se strîngea, puerilizînd nasul. Nu ajungea cu picioarele pînă-n duşumea: îi atîrnau nemişcate,

fără reazăm. Boabe de năduşeală îi picurau pe frunte, dînd feței mai multă dezolare decît lacrimile. Îşi muşcă maşinal un deget. În răstimpuri mîna-i fugea de pe față, lăsînd-o cu buzele întredeschise de o spaimă carminată.

O zdruncinătură a trenului îi aruncă în brațe pălăria de pai galben cu panglici albastre. Panglicile fluturau. Dănuț îşi sprijini bărbia de marginea ferestrei, cufundîndu-şi capul în vînt şi-n noapte. Cîntecul greierilor intră din nou în tăcerea compartimentului. Fluturi se roteau în jurul lămpii, dînd o impresie de intimitate. Încet cu-ncetul, imagina Adinei, o clipă întrezărită din plină mînie — cu fruntea năduşită, gura deschisă, ochii măriți, pălăria de pai în brațe, umerii descurajați şi picioarele atîrnînd pe marginea canapelei — începu să-l obsedeze. Vroia să scape de ea şi nu putea. Gîndul îi fugea la Bucureşti: vedea casa Adinei. În odaia ei de culcare. Dănuț plecase. Pe marginea patului, Adina, cu pălăria în brațe, fruntea năduşită, ochii măriți... Pleca şi ea după el...

Fugea la Iaşi: o cameră de hotel. Cald. Muşte. Oglinda pătată de stropi de săpun. Pe marginea patului, Adina, cu pălăria în brațe, fruntea năduşită... Plecase cu el. Era singură la Iaşi, într-o cameră de hotel, aşteptînd trenul de seară...

Noaptea, în trenul Iaşi-Bucureşti. Într-un compartiment, Adina, cu pălăria pe brațe, fruntea năduşită... Se întorcea singură...

Oriunde, în orişice decor asupra căruia îşi apleca închipuirea, aceeaşi icoană a Adinei, de fetiță dezarmată, părăsită, ca în poveste parcă, la o margină de codru cu lupi, arunca o chinuitoare melancolie...

...Şi mică, şi adorabilă, ca un mărțişor pierdut de un copil... Simțea durerea unui copil care şi-a pierdut mărțişorul...

Se trezi plîngînd pe marginea ferestrei, în noapte şi vînt. Picături repezi îi sărau buzele.

Maşina aruncă un şuier. Se apropiau de o stație. Auzi alt plîns, îndărătul lui. Se întoarse. Adina, cu pălăria trîntită peste dezordinea părului, cu obrajii aprinşi, cu geamandanul într-o mînă şi pelerina de voiaj pe braț se uita în jos.

— M-m-mă duc... a-a-asta... u-ultima noapte... Mă duc... A-a-are să-ți pară rău...

Cînd trenul porni din stație, lumina din compartiment era din nou stinsă. Trandafirul dăruit Adinei fusese redăruit lui Dănuț. Pelerina Adinei era pe umerii lui Dănuț ca să nu răcească. Adina n-avea nevoie de pelerină. Ea era mărțişorul lui Dănuț — regăsit.

*

Mircea nu-şi luase nici o carte de cetit, crezînd c-o să stea de vorbă toată noaptea cu Dănuț. Pe Adina n-o prevăzuse. De aceea cărțile erau în fundul cufărului, la vagonul de bagaje. Dănuț cu Adina...

Nu numai că n-avea nici o carte — dacă nu de cetit, cel puțin de ținut pe genunchi — dar nici nelipsitul creion. În emoția plecării precipitată de sosirea intempestivă a lui Dănuț şi de trepidațiile automobilului de la poartă, îşi uitase creionul şi mănuşile pe măsuța de noapte. Îi lipsea şi gulerul tunicii de şcoală, pe care-l descheia din cheutoarea de sus, cufundîndu-şi bărbia în el pînă cînd simțea înțepătura rece a cheutorii de jos. Era îmbrăcat la fel ca Dănuț: haina de *cover-*

coat, cu largi buzunare aplicate şi centură la mijloc. Cămeşa cu guler răsfrînt îi decolta gîtul mai mult delicat decît slăbuţ. Avea mereu impresia că i-a crescut gîtul, subit, schimbînd raportul familiar dintre trup şi cap. Trupul alunecase parcă, lăsîndu-se în jos, ca pantalonii cînd se desprind din bretele.

Ridicol?...

În vagon nu era oglindă, nici vigilentă opinie publică, deoarece Aron Rosenzweig, singurul tovarăş de călătorie al lui Mircea, dormea. Dormea lungit pe toată canapeaua, cu faţa în sus, mîna pe buzunarul de la piept — nu din cauza inimii, ci a banilor — cu *Adevărul* peste cap, batista sub, şi picioarele în aer, exact alături de canapea, ca să nu plătească amendă. Insensibil la muşte şi la visuri, Aron Rosenzweig horăia, aspirînd aerul pe nas, şi şuiera, expirîndu-l pe gură. Astfel: hrrrr-h-h-ha; fiuuuu-uuisss-iuuu...

Totuşi, era bine în compartimentul întunecat; Aron Rosenzweig evaluase cu un ochi infailibil timiditatea lui Mircea — muşteriu din aceia care intră în dugheană şi nu îndrăzneşte să iasă fără să cumpere, chiar dacă marfa nu-i place, fiindcă se jeneză — şi stinsese lumina de îndată ce digestia-i chemase somnul. Distrat şi doritor de întuneric — neavînd nimic de cetit — Mircea apreciase ca o delicateţă la adresa lui şi-i mulţumise.

— N-aveţi pentru ce, mă rog! replicase Aron, ca un adevărat om de salon, făcînd, concomitent cu vorbele, următoarea reflecţie: "Bun buiet! Iu mă culc şi el spuni mersi!"

Se răcorise. Răcoarea îmbinată uneori cu parfum de iarbă coaptă şi de flori. Vîntul era atît de proaspăt, încît părea că strînge luna rece în mîni şi apoi cuprinde gîtul şi pieptul lui Mircea, cum fac copiii neastîmpăraţi ca să-ţi dea fiori.

Dacă ar fi călătorit cu părinţii, ar fi auzit glasul cucoanei Catinca:

— Mircea, încheie-te la guler şi pune-ţi pardesiul. Nu-i nici o scofală să ai gutunar!

Zîmbi. Îşi mai descheie un nasture, răsfrîngîndu-şi gulerul şi mai tare, inocentă temeritate de republican abia ieşit de sub regimul absolutist.

Niciodată nu călătorise singur. Era stăpîn pe bagajele, banii şi trupul lui. Nici părinţi, nici profesori, nici camarazi, nici cunoscuţi, nici uniformă. Senzaţii de anonimat şi emancipare.

În gara Ploieşti se coborîse să bea un şpriţ, deşi avea un termos cu oranjadă pregătit de-acasă, şi deşi nu putea suferi şpriţul cu sifon, înţepător ca un obraz neras.

Îl băuse în silă, pe jumătate numai, convins că scapă trenul şi vrînd să dovedească unei persoane care-l privea că nu se intimidează în faţa unui şpriţ. Se întorsese sughiţînd, şi-şi reluase locul meditînd nedumerit la pasiunea lui Caragiale pentru vulgarul şi odiosul şpriţ.

Trecuse vremea...

Mizil...

Buzău...

La capătul călătoriei — Medeleni... Numele suna lung, lung, dominînd melodic larma roţilor.

"Mă duc la Medeleni... Am să stau la Medeleni... Moşia Medeleni... Medeleni"...

În huruitul trenului, gîndurile aveau o dicțiune clară, sonoră, atît de sonoră, că dacă tovarăşul de drum n-ar fi dormit — horăia fără întrerupere — s-ar fi temut să nu-l audă.

"Mircea Balmuş la Medeleni... Mircea Balmuş îşi petrece vacanța la Medeleni..."

Combină tot felul de fraze şi propoziții cu leit-motivul Medeleni. Ştia perfect că se duce la Medeleni, că Medeleni e numele unei moşii, că moşia Medeleni aparține familiei Deleanu... Şi totuşi, îi era cu neputință să conceapă Medelenii ca pe o realitate la care va participa şi el. Cînd se gîndea la Bucureşti, vedea grămezile de case, năvala oamenilor şi a vehiculelor, simțea mirosul de asfalt, de benzină şi de gaz aerian; cînd se gîndea la Iaşi, vedea procesiunea spre cer a teilor Copoului, albăstrimea ondulată a dealurilor, auzea roțile hurducate prin bolovani ale rarelor trăsuri, trapul şchiop al cailor jigăriți, nazalizările negustorilor de haine vechi, lătratul cînilor, spațiat de tăceri cîmpeneşti...

Cînd se gîndea la Medeleni vedea o carte: roman sau versuri?... Vedea lămurit cartea cu copertă galbenă, ca a celor editate la "Mercure de France", şi pe copertă titlul cu litere negre:

MEDELENI
...Şi subtitlu:

OLGUȚA.

Nu Olga.
Olga...
Olguța...
Olga...
Cum cobori trepte spre mare...

Adormise? Nu. Era treaz. Îşi vedea vecinul. Şi chiar dacă adormise ştia că se deşteptase. *Ştia,* fiindcă se auzea el singur pronunțînd vorbele: "Sînt treaz". O carte groasă cu filele netăiate:

MEDELENI

OLGUȚA

Roman

Începu să cetească atît de încordat, încît nici nu mai lua în seamă literile. *Vedea* tot, clar, viu, ca o privelişte reală, cu relief şi perspectivă. Literile — intermediare într-o carte — dispăruseră... Şi totuşi, cetea fiindcă ținea o carte în mîni. Întorcea filele, uneori precipitat, smulgînd aproape continuarea cuprinsă în pagina următoare, alteori zăbovind îndelung, uitînd să continuie.

Apăreau în scenă numai două personaje. Decorurile erau mereu variate; personajele, aceleaşi: Olguța şi Mircea.

Nu se "întîmpla" nimic. Mergeau călări, mergeau pe jos, şedeau pe bancă la

marginea unui lac, lîngă o biserică, pe iarbă.

Nu se întîmpla nimic, dar mari bătăi de inimă însufleţeau plopii, iarba, pămîntul, apele... O impresie aeriană de versuri şi de muzică. Uneori îţi venea să plîngi, alteori să zîmbeşti, dar nu se întîmpla nimic. Totuşi, era o noutate deplină în aceste decoruri normale prin aspectul lor. O mînă nevăzută scosese un sîmbure amar din miezul pămîntului, înlocuindu-l cu unul dulce. Pierise o greutate din toate cele, o apăsare încetase; era în toate cele răsărite din pămînt ca o pornire de primăvară, o mişcare de dans voios, un avînt zîmbitor...

Roman sau poveste?... Nu. Roman. Apăreau mereu feţele cunoscute ale realităţii. Nu se vedeau balauri, nici feţi-frumoşi. Era ca-n toate zilele, *dar pămîntul era fericit.*

Cetea mereu, mereu, şi nu se-ntîmpla nimic. Oare nu cetea şi recetea aceeaşi foaie?...

Cartea era pe genunchi: îi vedea titlul, titlurile, cu litere negre pe foaia galbenă. Dar filele erau netăiate. Visase?... Nu. Cartea era pe genunchi. Se făcuse ziuă. Se apropiau... Vru să taie foaia din urmă, să vadă sfîrşitul... Ciudat! Nu putea să taie, nici să mişte mîna. Se încorda: nu putea. Simţea curiozitatea ca o formidabilă apăsare lăuntrică în trup şi-n faţă. Ar fi vrut să vadă numai ultimul rînd, cuvîntul sub care se pune: fine.

Nu putea...

Deschise ochii. Adormise pe mînă: îi amorţise. Adormise cetind?... Nu. Era în tren.

"Am avut un coşmar!"

Îşi frecă ochii. Se întinse. Îl durea gîtul. Îi bătea inima iute, pe hotarul somnului. Cercă să-şi aducă aminte. Avea impresia c-a pierdut ceva la care ţinea mult... Nu. Nu luase nici o carte. Ieşi în coridor ameţit. Se rezemă de fereastra deschisă. Impresia stăruitoare că a pierdut ceva îl urmărea. Pierduse ceva înlăuntru, în suflet. Înflorise ceva şi se scuturase fără ştirea lui. Răsunase un acord în el, un lung acord de coarde, şi nu-l auzise. Şi totuşi, era ceva în sufletul lui mai minunat decît o bucurie. Urma unei bucurii necunoscute, pe care-o căuta cu braţele întinse pe hotarul somnului. Un joc de-a baba-oarba, copilăresc de tot. Cu ochii legaţi, cuprinzi în braţe copaci, crezînd c-ai prins-o, şi-i auzi rîsul aiurea; fugi iarăşi într-acolo, urmărind zvonul rîsului neastîmpărat; te-ncurcă, fiindcă uneori rîde cu buzele închise, te-ntorci, prinzi alt copac, şi o auzi rîzînd în altă parte; şi deodată îţi cade singură în braţe, cu rîsul dinţilor albi, care te orbeşte, scoţîndu-te din plinul întuneric de pînă atunci.

"Olguţa!"

Pleca la Medeleni!

"Ce distrat îs!"

Rîdea cu hohote de exclamaţia lui. Să uiţi că eşti îndrăgostit şi să-ţi închipui că bucuria cu care te deştepţi în braţe e ritmul unui vers pe care-l murmurai cînd ai adormit!

Olguţa!

Îi venea să strige tare: Olguţa! Să arunce numele ei ca pe o minge, să-l prindă şi iar să-l arunce; să alerge cu el nebuneşte, mînîndu-l, să-l prindă-n mîini şi să-l sărute, să-l rostogolească prin fîn şi prin flori...

Olguța...

Zvîcnea în el numele ei, ca un nod de vînturi tinere. Frăgezime de picioare copilăreşti dănțuind prin iarbă în zori de zi.

Şi fiecare gînd venea alergînd în bătăile inimii, cu obraji aprinşi, zvîrlindu-i în față brațe mari de flori...

Pleca la Medeleni...

Arc de triumf deasupra lui şi-n el. Pleca la Medeleni...

Într-o gară se dădu jos, plimbîndu-se cu paşi mari de-a lungul vagoanelor. Era mai grăbit decît trenul şi decît timpul.

Un soldat, călător şi el, răsucea o țigară într-un petec de jurnal.

— Camarade...

— Hai?

— ...Uite nişte țigări.

Îi depuse în mînă cele cinci "Pelişoruri" dăruite de Tonel.

— Săăătră-iți!

— Eu nu fumez, se scuză Mircea.

Privi c-un fel de milă pe soldatul care se suia în vagon; cu aceeaşi privire cuprinse tot trenul. Numai el mergea la Medeleni.

Bieți călători!

Biete itinerarii!

*

— Copil...

Adormise cu capul pe brațele ei, după ce o rugase stăruitor să doarmă ea cu capul pe brațele lui.

— Eu nu pot dormi, Adina, o asigurase Dănuț cu aerul protector al bărbaților față de gingăşia şi delicatețea femeilor.

Zîmbi dezmierdîndu-i capul. Dormea trupul robust şi capul cîrlionțat, îndepărtînd mereu prin somn pelerina cu care, necontenit, Adina îi acoperea pieptul şi gîtul. Dormea închis ermetic în egoismul franc al somnului tineresc, nepăsător pentru tot ce-l înconjoară, preocupat de cît mai mult confort, doritor de cît mai mult spațiu; somn lacom şi despotic în cuprinsul trupului şi chiar dincolo de el. Dacă de-afară n-ar fi venit răcoarea vîntului, şi dacă trupul elastic al Adinei n-ar fi fost moale, cald şi afectuos somnului lui, desigur că ar fi înlăturat-o cu mişcări iritate, cum înlătura pelerina care-i gîdila pieptul gol şi bărbia. Era o pernă bună trupul Adinei într-un vagon hurducat! Cît de bine cunoştea somnul lui Dănuț! Întotdeauna Dănuț vroia s-adoarmă cu ea în brațe, ținînd-o lipită de trupul lui. La început o strîngea tare cu brațele şi cu picioarele, încercuind-o aprig, curmîndu-i suflarea, încrustînd-o în el, îndurerîndu-i trupul. Strînsoarea încordată îl ostenea. Întîia aplecare umbrită a somnului desfăcea nodul pasionant al brațelor. O dată cu venirea somnului o părăsea, ca un înotător entuziast pe cel care rămme lîngă mal, terestru. Trupul adormit uita cu desăvîrşire trupul iubit de-alături, trupul atent, care-i adăpostea într-un golf cald somnul nepăsător.

Iarna, trupul lui Dănuț lua curba trupului Adinei, şi, cînd insinuant, cînd autoritar — dormea pe-o coastă, arcuit ca un crai-nou, cu capul în piept, acoperit

de plapumă — o împingea spre părete. Ea dormea cu spinarea lipită de părețele dur şi rece — Dănuț în căldura de plajă vărătecă a trupului ei docil. Vara, o tolera atîta vreme cît trupul ei — îmbăiat în apă rece — păstra răcoarea unui miez de portocală. De îndată ce se încălzea, o izgonea ca pe o pernă inoportună. Se lepăda de ea. O lovea cu picioarele, prin somn, bineînțeles. Tot trupul lui spunea: "Nu. Dă-mi pace. Du-te. Fă-mi loc." Ea dormea troienită în pernele înnăbuşitoare, cu plapuma de vară în brațe, pe o aşchie de pat — Dănuț gol, cu brațele întinse în lături şi picioarele larg desfăcute, ca un zeu orizontal al patului.

Niciodată nu destăinuise lui Dănuț ceva despre somnul lor, despre somnul lui: secretul ei. Dănuț era convins că el, şi numai el, e paznicul somnului Adinei. Explicabil de altminteri: Adina dormea mai tîrziu decît Dănuț, fiindcă adormea mult mai tîrziu decît el. Deşteptat din somn înaintea ei, uneori cast, o săruta, o acoperea, privindu-i la lumina diminetii capul îngropat în păr sau în pernă, cu atitudini înduioşate, părinteşti. Alteori o dezgolea fără cruțare, deşteptînd liniile trupului somnoros cu dezmierdări lungi, ca zborul berzelor pe rozul cîmpiilor în zori.

Cunoştea somnul şi trupul lui Dănuț deopotrivă. Spinarea zveltă, cu umerii abia bărbăteşti şi gîtul rotund; pieptul şi pîntecele armonios reliefat de dunele repezi ale muşchilor; amestecul de feminitate şi virilitate al unor curbe — umerii — cu-al altora — coapsele înalte şi ovale — al pielii dulci şi al muşchilor tari; mirosul sănătos de lemne tăiate, subt ploaie, şi de măr domnesc; şi sărutările cu gust de dude zămoase...

Îi iubise trupul de cînd îl văzuse la patinaj, astă-iarnă, destăinuindu-şi viguroasa grație şi sălbăticiile trufaşe. Toată fantezia buclelor — răsuciri dîrze de vreji, curbe molatece — era transpusă în ritmul care-l însufleția pe gheață. Patina cum îi era părul. Cînd făcea "olandeze", se înclina atît de lin, în curbe atît de lungi, încît avea impresia că se alintă pe aer, cum se alintă pisicile pe un fald — şi obrazul ei se apleca, urmărindu-i curba, ca o dezmierdare pe obraz. Alteori avea smuncitura aprigă a animalelor tinere cînd smulg smocul de iarbă suculentă, alteori beția lor cînd se rostogolesc în iarbă.

Avea opriri în vîrful patinelor, care-i dădeau zvelteța jocului de apă în grădini... Îi iubise trupul de atunci, şi nu se înşelase. Prietenele o dojeneau... Nu regreta nimic. Dragostea lui Dănuț era violentă şi bogată ca o ploaie de vară. Avea de la el amintiri care-i dădeau bătăi de inimă. Între toate, una, încîntătoare. Abia îl cunoscuse. Într-o după-amiază de iarnă cu fulgi deşi. Dănuț venise la ea acasă, pe la cinci, gătit, prea parfumat, cu pete de cerneală pe degete — cînd intimidat, cînd înfricoşat. Băuseră ceaiul. Apoi trecuseră în salonaş. Ea, într-un fotoliu, la gura sobei. Dănuț, la picioarele ei...

Tăcere... Tăcere... Tăcere...

Îi urmărea valurile de sînge cum îi năvăleau în obraji. Era ca o plimbare prin alei de trandafiri.

După multă vreme, îi alintase părul, pînă cînd îşi simțise mîna prinsă şi sperios sărutată. Alte tăceri.

Alte roşeli.

Îi simțea, la picioarele ei, truda de mugur care vrea să se deschidă.

Dănuț începuse să-i dezmierde genunchii. Îi sărutase marginea rochiii.

Adina se ridicase. Dănuț îi sărutase bluza, îl simțea crescînd spre ea, înflorind asupra ei.

Îi tremurau mînile ca aripile libelulelor, şi uneori îi auzea repede şi înnăbuşită dîrdîirea dinților.

Închisese ochii, lăsîndu-l grăbit şi stîngaci să-i descheie bluza.

Şi-i deschisese iarăşi, ca să vadă, încă, obrajii lui roşi de ruşine şi mînile lui tremurătoare pe sînul ei, ca frunza plopilor pe goliciunea lunii pline... Şi abia atunci cunoscuse frăgezimea unui obraz fierbinte de copil culcat pe sînul gol, şi sărutarea impusă unor buze sperioase şi lacome, şi întîiul zbor al unui trup timid şi violent, şi cearcănele din jurul ochilor învinşi, ca două cununițe de violete pe care dragostea le pune adolescenței...

...Ultima veghe a somnului care-i devenise scump. Cîteva ore încă de noapte, şi trupul care-o tiraniza va pleca... Se ducea acasă, la părinții lui: copil încă, ceva mai puțin decît atunci cînd îl cunoscuse, cu prezumțioasa siguranță a primei experiențe.

Îl dezvățase de abuzul de parfumuri, inerent liceenilor îndrăgostiți: la început goliciunea lui era parfumată ca o batistă de cocotă. Înainte de a veni la ea, îşi făcea loțiuni de colonie pe tot trupul. Apoi, cu dopul mereu udat, făcea dîre de parfum pe trupul îmbibat de colonie. Întrebuința mai multe parfumuri deodată, şi el, cel dintîi, suferea de pe urma acestui abuz echivoc, avînd mereu migrene.

Treptat-treptat, cu tot felul de vicleşuguri şi măguliri — era susceptibil ca femeile răsfățate — îi dovedise că parfumîndu-se abuziv îşi nimiceşte parfumul, prețios şi rar, de trup tînăr, sănătos; că parfumul e ca şi fardul...

— O piersică, Dănuț, n-o parfumezi ca s-o mănînci. E parfumată gata. Şi parfumul ei îți dă poftă s-o muşti. Dacă vrei să placi femeilor... şi mie, nu-ți mai parfuma trupul.

Argumentul — în stilul lui Dănuț: fructifer — fusese decisiv. În schimb, îl învățase ce gen de parfumuri să întrebuințeze, cît şi cum: cu vîrful dopului, abia umezit, o dîră după urechi, alta printre şuvițele de la ceafă, alta pe batistă, şi-atît. Parfumul din preajma părului, încorporat în caldul parfum al părului, devine personal, ca o emanație proprie, şi totodată rămîne depărtat de buze, lăsînd sărutărilor aroma lor acrişoară, nealterată de nimic străin.

Îl învățase de asemeni să nu-şi lase brutalizat părul de foarfecele şi concepțiile estetice ale bărbierilor. Astfel, grație sfaturilor ei, părul lui Dănuț, pieptănat în sus, creştea natural şi bogat pe tîmple, pierzîndu-se dulce, nesimțit spre umerii obrajilor, nu oprindu-se brusc, tăios, în linii geometrice, lîngă ureche. Absența acelei embleme bărbiereşti — desen făcut cu echerul parcă —, atît de frecventă la mai toți bărbații, lăsa obrajilor nealterat plinul copilăresc, sălbătăcit puțin, dînd impresia caselor cu zulufi de viță sălbatecă pe tîmple. De asemeni, la ceafă, părul îngăduit să crească pînă acolo unde se opreşte firesc, înflorit în răsuciri moi, pe care foarfecele abia le scurta, împodobea gropița de sub care porneşte gîtul — gropița minciunilor, în copilărie, a sărutărilor, în adolescență — umbrind-o puțin, făcînd să pară şi mai albă *şi* mai lină linia care alunecă spre umeri, netedă ca prefirarea unei ape pe o marmură.

Şi acuma, în ultima noapte petrecută împreună, asupra despărțirii, ar fi vrut să-i dea sfaturi care-i strîngeau inima.

O smuncitură a trenului îi cutremură. Dănuț mormăi prin somn, întredeschise buzele, le închise pe rînd şi adormi din nou în caldul adăpost.

— Copil!

Acelaşi lucru îi spunea Dănuț ei: "Fetiță mică". Ce copil era încă! Ce uşor putea fi înşelat de aerul dezarmat al femeilor! Cîtă credulitate în gelozia lui veşnic bănuitoare şi atît de uşor învinsă!

Dacă i-ar fi spus cineva, dacă ar fi cutezat să-i spună cineva că Adina-i o "femeie rea", l-ar fi sfărîmat.

Îl vedea cu pumnii ridicați, bărbat în splendoarea mîniei. Şi totuşi era o "femeie rea".

Îi dezmierdă fruntea.

Ştia, ea mai bine decît oricine, că în mintea lui Dănuț înfățişarea ei de copil, de fetiță, era o cauză permanentă de încredere invincibilă în puritatea ei. Şi totuşi, cîte femei, cu ea în frunte, n-aveau pe față teribila candoare a copiilor!

Ar fi vrut să aibă curajul să-i spună: "Dănuț, nu crede. Păzeşte-te. Nu dezmierdă aceiaşi sîni de mai multe ori. Schimbă, Dănuț, femei după femei, nu te ataşa de nici una. Femeile-s crude", îşi aminti fericirea ei cînd Dănuț suferea în brațele ei, şi ce uşor, după ce-o brutalizase cu vorba, o adorase ca pe-o mucenică...

— Bietul Dănuț!

..."Femeile-s crude. Uneori le place să chinuiască, mai mult decît să iubească. Şi tu, Dănuț, eşti aşa bun de chinuit! Îți şade aşa de bine cînd te frămînți, cînd amenințI, aşa-i de frumoasă mînia ta! Şi aşa-s de dulci obrajii tăi, buclele tale, buzele tale cînd plîngi pe sînul gol"... Ştia, nu se putea altfel, c-or să-l dorească multe femei, c-or să-l iubească multe, că multe or să-l chinuiască.

Numai fetițelor de pension le place calmul idilic. Femeile adevărate doresc vîntul: masculin, pasionat, primejdios — furtuna. Şi cît de minunate erau furtunile lui Dănuț! Furtuni în livezi bogate; numai căderi de fructe: culori în iarbă şi arome răscolite. Ar fi vrut să-l iubească şi să-l chinuiască ea singură, numai ea... Nu răscumpărau, oare, veghile devotate şi neştiute de el din timpul nopții, toate răutățile, toate perfidiile?

Inima ei simțea apropierea altor femei de trupul adormit — simțea umbra lor aplecată pe inima ei — de trupul căruia îi dăruise vibrația dragostei.

Nu era Dănuț copilul ei? Nu refăcuse ea trupul lui? Altele i-l vor lua...

Dănuț o iubea. O iubea?... Întîia lui dragoste, răspîntia celorlalte.

Cunoscuse şi ea, ca toți, întîia dragoste, deznădejdea cu hohote de plîns a despărțirii, dorința, din ce în ce mai somnolentă, de moarte, care, ca un cordial amar, deşteaptă apetitul sporit pentru alte şi alte iubiri — şi orgoliul primelor succese, şi falsa blazare timpurie, şi curiozitățile ciudate...

Nu putea renunța la Dănuț... cu totul. Cînd îl va revedea îl va găsi poate înarmat cu experiența altei sau altor femei, mai puțin copil... I se strîngea inima. Ar fi vrut să aibă curajul să-i spună tot, tot, tot: cît de primejdioase-s femeile, cum usucă, lacome ca nisipul, cît sînt de viclene şi de lucide; că au mai multe sincerități, pe cînd bărbații n-au decît una, sau, dacă încearcă şi ei să aibă mai multe, sînt simulacre artificiale, care nu pot înşela... mai ales pe femei. Ar fi vrut să-i spuie tot... Să-i spuie tot? Să-şi facă portretul ei? Să-i dovedească "ticăloşia"

ei — cuvîntul era al lui Dănuț şi-i răsuna cu accentul lui — să-l dezguste şi să-l îndepărteze de ea, ca să-l ferească de alte femei?

Nebunie...

Şi nici n-ar fi fost în stare. Simțea lămurit că n-ar putea destăinui nimănui ceva despre ea. Nu era discreție, nici pudoare: neputință.

Cu Dănuț era într-adevăr o fetiță curată: nu-l mințea, nu-l amăgea. Aşa era pentru el şi cu el. Cum să-i spuie că e o ticăloasă, cînd pentru el, în clipa cînd i-ar fi spus aşa ceva, ar fi fost pură cum i-ar fi fost şi fața şi sufletul atunci! I-ar fi spus o minciună arătîndu-i *acel adevăr,* şi Dănuț n-ar fi crezut-o. O încercare de sinceritate, inutilă, cu sunetul glumelor de prost gust. O ponegrire neverosimilă... O ponegrire: Adina lui Dănuț era aşa cum o iubea el. Mai erau şi alte Adine, dar străine de el şi de *ei.*

Atunci cum să-l păstreze pe Dănuț? Cum să-l ferească de celelalte? Cum?... Nu plîngînd... Îl iubea atît de mult şi-atît de curat, încît uitase că peste o săptămînă pleca în străinătate, pe socoteala altcuiva, oare o însoțea... Dănuț, firește, nu ştia nimic: nici că pleacă, nici restul.

Cum să-l păstreze pe Dănuț?

Scrisori? Să-i scrie? Nu. Hotărît nu. O dată numai îi scrisese, fiindcă se temuse că n-are s-o mai iubească, şi-şi pierduse capul. Imprudență pe care o regreta. Singurul ei stil era trupul, pe care-l mînuia cum vroia. Nu ştia să scrie. Tot ce punea pe trup cădea bine; pe hîrtie, nu. Olandele, mătăsurile, batistele, postavurile şi suplele țesături, culorile şi liniile deopotrivă se însuflețeau în mînile şi pe trupul ei; cuvîntul, nu. N-avea darul de-a pune în cuvînt nici bătăile inimii, nici îngemănata curbă a sînilor, nici culoarea ochilor, nici lumina părului. Nu ştia să pudreze cuvîntul, nici să-l îmbrace astfel încît mai ațițătoare să-i fie goliciunea, nici să-i dea descurajarea umerilor, nici candoarea buzelor, nici ritmul coapselor, nici parfumul părului.

Lebădă cu nobile arcuri pe apă, devenită gîscă obeză pe uscat — se simțea ridicolă în scrisori, de dragoste, fireşte.

Îşi dădea seamă că mai ales lui Dănuț nu trebuia să-i scrie. Între Dănuț şi trupul ei, între Dănuț şi sufletul ei, numai amintirile lui trebuiau să fie. Scrisorile ei puteau să-l facă să zîmbească, să se jeneze. Trupul ei, era sigură, va rămîne flacără în amintirea lui. De trupul ei nu se temea nici în oglindă, nici în amintirile bărbaților.

Să-i trimeată uneori fotografii: de pe o plajă, dintr-un parc, dintr-un port... Îşi aminti de plecarea ei... Cum o să primească Dănuț vestea plecării?

Să nu-i spuie?...

Se despărțea de el mai greu decît crezuse. Aveau dreptate prietenele ei... Se ataşase prea tare. Iubea...

— Îmbătrînesc?

Se simțea singură. Lacrimi dese-i izbucniră pe obraji.

Dintîi acoperi pieptul lui Dănuț, iarăşi dezvelit; apoi îşi duse batista la ochi, ca să oprească lacrimile care-i osteneau fața şi-i pătau bluza.

*

Mircea adormise în aerul tare al bucuriei.

Amăgitoarea dimineață a lunii, albindu-i pleoapele, îl făcu să clipească. Nu auzi tusa familiară în miez de noapte a tatălui, nici cucoşii la fereastră. Horăitul lui Aron Rosenzweig îl linişti. Legănarea vagonului cerca să-i cuprindă şi să-l adoarmă din nou, dar ceva îl ținea treaz: o ciudată mişcare a sîngelui, o ciudă împotriva Adinei... da! Adinei! pe care o visase... Extraordinar! O visase pe Adina Stephano! Se deşteptă de-a binelea revoltat.

O visase pe această doamnă! Era zăpăcit ca față de o formidabilă necuviință. Îndrăznise femeia ceea!... Vis...

Vis? O spaimă-i cutremură mima. Avea agățat în nări, vivace, ca o prăfuire de polen, vibrația unui parfum cald de femeie. Era cineva străin alături de el, pe aceeaşi canapea? Venise Dănuț cu Adina în compartimentul lui?... Nu s-auzeau nici vorbe, nici sărutări.

Întredeschise genele spionînd. Tremurul privirii îi cernu imaginea unei femei care se pudra privindu-se în oglinda sacoşei.

Respiră. Nu era Adina. Femeia de alături era brună şi avea bluză roşie.

Ce idee! Să te pudrezi în tren, în plină noapte, prin întuneric!

Ciudată femeie! Poate că toate femeile fac la fel... Oare? Şi acasă la ele? Oare se scoală *aia* pat, prin întuneric, în cămeşă de noapte...

Ocoli imaginea femeii care se coboară din pat despletită, în cămeşă străvezie, cu picioarele goale, întinzîndu-se... A! Nu era o închipuire de-a lui. Se linişti. Zărise aşa ceva pe o carte poştală ilustrată, într-un debit de tutun. Revăzu cartea poştală intens colorată. Atunci cînd o văzuse o privise distrat, în timp ce-şi strîngea mărcile cumpărate. Avea un zîmbet... "provocator": aşa se spunea. Ce comicărie! Te scoli din pat somnoros, te-ntînzi, caşti şi zîmbeşti provocator! Fals! Era stupidă cartea poştală! Ciudat!

Cît de bine-i reținuse toate detaliile! Vedea panglicuțele roşii ca focul, care înzorzonau margina mînicuților scurte şi broderiile — tot cu panglicuțe, dar albastre — de pe pieptul cu sîni "provocatori", aşa se spunea... Privirea i se coborî brusc în josul cărții poştale din amintire: *Tendre réveil.* Acesta era titlul compoziției stupide, vulgare. Cine poate da bani pe astfel de orori?

Nu putea să-şi desprindă ochii de pe cartea poştală.

I se păru deodată că femeia de pe cartea poştală, cu o clipă în urmă, făcea alt gest: acuma era cu brațele înnodate după gît, înainte parcă le întindea în lături! Uitase el? Nu. Înainte căsca, întinzînd brațele. Imposibil! Totuşi, o văzuse perfect, îşi întipărise gestul. Acum i se vedeau subțioarele şi-şi răsturnase capul mai tare pe spate, cu sînii... şi mai provocatori: dac-aşa se spunea!

Se mişca! Un genunchi gol îl încălecă pe celălalt, şi pulpa de deasupra se rotunji prelung. Ochii i se dilatară lucioşi, nările se lărgiră senzuale, brațele dornice chemară...

Îşi aduse aminte: vedea o scenă dintr-un film de cinematograf, cu Pina Menichelli, o italiancă extrem de cabotină.

— E-e-e damă i-i-isterică! jinduise Tonel, pentru care "isterică" era superlativul "damei".

Altă pacoste! Pînă acum migrenele se anunțau prin obsesii de melodii vulgare; acuma, prin obsesii de cărți poştale şi de filme...

Întredeschise iarăşi genele, ca să scape de el.

Tot se pudra! Era în stare să se pudreze pînă la Iaşi! C-un puf plat îşi tampona gîtul înălţat, ca să fie pielea întinsă. Privirile lui Mircea alunecară de pe fruntea scundă pe nasul mic cu nări mari, pe buzele bombate — şi căzură brusc pe sînii... provocatori; văzuți de profil, păreau că izbucnesc prin bluza roşie ca un galop prin flăcări, însuliţînd.

Închise ochii, hotărît să doarmă. Se făceau pregătiri de migrenă în capul lui; tîmplele şi ceafa se înnourau tîrîş.

O ipocrizie inconştientă îl făcuse să nu-şi schimbe poziția în care se deşteptase şi care-l integra în noapte şi în canapea, făcîndu-l parcă nevăzut duşmanilor. Un picior îi amorțise. Muşchii gîtului îi înțepeniseră, Era pietrificat.

Simți deodată o atingere moale şi scurtă pe vîrful nasului. Tresări. Un val de căldură-i bătu fața, vestind apropierea goală a unui braț de femeie. Apoi răsună un hohot de rîs înfundat. Simți mai tare mirosul pudrei şi gustul ei: de pe nas i se scutura pe buze.

Femeia roşie îl bătuse cu puful de pudră pe vîrful nasului, lăsîndu-i desigur o lunulă făinoasă.

"Obraznică!"

Îşi bătea joc de el!... Printre gene o văzu: parcă aştepta, cu fața întoarsă spre el. Părea gata să izbucnească în rîs, încă o dată, dar aştepta ceva. Ținea puful de pudră în mînă, ca un bulgăr de omăt, stînd la pîndă, gata să-l arunce... Avea obraji plini şi rumeniți de sănătate, sprîncene brune ca vanilia, păr negru ca tuşul chinezesc şi era cărnoasă cu dîrzenie, din cap pînă-n picioare. Femeie din acelea cu care vorbeşti tare şi rîzi gros; cu care-ți vine să te hîrjoneşti țărăneşte, şuguind la fel; femeie din acelea cu care dragostea-i o trîntă dreaptă, din care ea iese totdeauna rîzînd ca un copil gîdilit — şi totuşi, gata să te buşească din nou — după care rămîi totdeauna istovit ca după un înot în răspărul apei.

O văzu ridicînd din nou mîna cu puful de pudră. Închise ochii, aşteptînd benignul proiectil... Întredeschise ochii, mirîndu-se că-i îndemn. Femeia roşie ridică din umeri şi aprinse un chibrit. Mircea închise ochii. Simțea că-l măsoară. Se roşi.

În definitiv, ea era păcălită. Jocul începu să-l preocupe. O spiona fără sfială. Ea îl atacase!

E aşa de interesant să priveşti gesturile cuiva care se crede singur! Mai ales al unei femei!

Femeia roşie fuma. Pînă atunci, Mircea nu văzuse nici o femeie fumînd... Adică poate văzuse, dar nu observase. Trăgea cu poftă, din plin, buzele aveau o sorbitură scurtă; fumul părea ceva hrănitor intrînd în pieptul robust; apoi da fumul pe gură şi pe nări, privindu-l — cum se distrează copiii, urmărind în primele zile friguroase ale anului, aburul suflării lor.

La urma urmei, nu era nimic înfricoşător într-o femeie! Un copil mare, cu păr lung, sîni... — îi privi — provocatori... Închise ochii şi regăsi aceleaşi pregătiri de migrenă, fără ca migrena să fi venit. Un fel de fulgere în sînge.

Cum îl obseda expresia aceasta oribilă — sîni provocatori — reținută de la Tonel!

Auzi un tact bătut cu vîrful piciorului, apoi un sîsîit ritmic de buze — şuier

înnăbuşit — apoi o melodie abia fredonată, însăilată oarecum, ca atunci cînd te preocupă amintirea pe care-o deşteaptă melodia, mai mult decît melodia, apoi un refren:

"Gueule-de-Loup, Gueule-de-Loup,
Gueule-de-Loup c'est mon petit homme,
Gueule-de-Lowp, Gueule-de-Loup...[51]

Un hohot de rîs însoţit de bătaia genunchilor cu ambele palme curmă refrenul.

Întredeschise ochii. Rîdea singură, cu o amintire hazlie, avînd aerul că revede un cunoscut aşezat în faţa ei. Se uită la ceasul-brăţară, îndreptîndu-l spre faţa lunii. Pufăi a urît. Aruncă o privire spre Mircea, care închise ochii, dogorit ca de un cuptor deschis.

O revăzu în genunchi pe canapea, cu coatele pe marginea ferestrei, privind afară.

Mircea avu în sfîrşit curajul să deschidă ochii de-a binelea.

Deşi în ciorapi de mătasă neagră, pulpele femeii roşii erau voinice, pline, ca ale ţărancelor de la munte cînd trec rîul cu gleznele prin apă şi poalele în brîu, cîntînd.

— Ce insomnie! oftă Mircea, închizînd ochii.

Timpul trecea repede în sîngele lui Mircea şi lent în mintea lui. Deschise ochii.

Femeia roşie ţinea capul pe marginea ferestrei, ca pe un eşafod. Avea o ceafă albă, grasă. O şuviţă de păr negru îi sporea albeaţa, cum un crai-nou măreşte negrul nopţii.

Trebuie să fi fost grea în braţe! Grea, plină, dură!

Crezu c-a vrut să se ridice, sau vru. Piciorul amorţit, sau panica voinţei, îl împiedică.

Ce nebunie! S-o simtă în braţele lui... Ce nebunie!

Impulsiuni absurde! Aşa, uneori, apuci cu buzele o frunză, sau lingi o cheie, ori un zid de var, sau îţi vine să dai o sfîrlă pălăriei vecinului din tramvai; sau, cînd "eşti la tablă", cu degetele enervate de cridă, să faci un benghi pe nasul sever al profesorului de matematici, care-ţi explică teoreme cu duhoare de tutun ieftin, explorîndu-şi urechile cu scobitoarea păstrată de la prînz.

S-o strîngă în braţe!... Impulsiune absurdă, dar mult mai energică, mai voluntară decît celelalte. N-o putea stăpîni nici c-un zîmbet, nici c-o ridicare de umeri. Ca vara, în toiul arşiţei, după o plimbare lungă, cînd ai în faţa buzelor uscate un pahar brumat şi nu-ţi vine să-l bei fiindcă apa e nefiartă şi bîntuie tifosul; pofta e şi mai mare, şi buzele şi mai insuportabil uscate, şi apa mai dorită. Dacă n-o bei, măcar cuprinzi cu mîna răceala paharului sau fugi după apă fiartă.

"Dacă mă ridic — dar nu mă pot ridica — oare cad jos?"

Nu-şi mai simţea piciorul, atît era de amorţit. Un muşuroi de furnici, adormit pe-o buturugă, gata să învie ca mii de gene.

"Nu vreau să mă ridic!"

---

51 Bot-de-lup, Bot-de-lup, / Bot-de-lup e omuleţul Bot-de-lup, Bot-de-lup (fr.),

Îl copleşi ruşinea: de el, de dorința lui. O ruşine care-i incomoda sufletul ca o cămeşă cleioasă în care eşti constrîns să dormi.

Şi o mînie acră, ranchiunoasă izbucni din el împotriva Adinei şi-a lui Dănuț.

"Stau împreună... fără ruşine... Fac porcării"...

Cuvîntul era atît de nou în vocabularul gîndurilor lui Mircea, încît răsuna pîngăritor de trivial, ca o sudalmă, de pildă, în casa părintească.

Şi totuşi, cu o nouă îndîrjire, repetă: "Fac porcării"...

Şi îl văzu pe Dănuț strîngînd în brațe pe Adina, singuri într-un compartiment, şi nu mai văzu nimic decît întunericul obscen, în fața căruia închipuirea lui se opri cinică şi naivă ca un copil privind prin gaura cheii fără să vadă nimic.

Deschise din nou ochii şi, cu paroxismul unui om care-şi permite orice, fiind hotărît să se sinucidă, amănunți tot trupul femeii roşii. I se iuțise respirația.

Ar fi vrut să vadă tot, şi nu vedea. Simțea deziluzia copiilor care-şi dezbracă păpuşele, căutîndu-le feminitatea fiziologică de subt miniaturalele vestminte şi nu găsesc decît needificatoarea linie a unui trup simplificat.

O dorință lubrică slujită numai de vagul didactic al unor elementare cunoştințe anatomice.

Dacă femeia roşie s-ar fi apropiat din nou de el, ar fi apucat-o şi... şi?...

Nu dorea s-o sărute: nu! Pentru nimic în lume nu şi-ar fi atins buzele de gura ei. Sărutarea era a...

Ocoli vorba "dragoste", cum înainte ocolea cuvîntul "femeie".

Dorea să apuce cu mînile, să lovească cu trupul celălalt trup, aşa cum inima-i lovea trupul, îndemnîndu-l.

Vedea că nu ştie nimic şi-i era ciudă. Ar fi vrut să aibă în închipuirea lui o carte cu gravuri obscene şi s-o răsfoiască în grabă, ca elevii care-şi învață lecția sub pupitru, în timp ce profesorul strigă catalogul. Nu ştia nimic. Era curat. Nu. Fusese curat. Şi-i părea rău.

"Eram un idiot!"

Îşi răscoli sufletul, cu toate amintirile anilor din urmă, căutînd, şi nu găsi nimic: nici o pată, nici un echivoc, nici o revelație precoce, nici o curiozitate impură. O castitate a faptei şi a închipuirii de necrezut.

"Idiot!"

Dacă ar fi avut alături o sticlă mare de vin, ar fi băut-o pe nerăsuflate.

Privirile-i încremeniseră pe pulpele femeii roşii, ca pe o punte deasupra unei prăpăstii. Nu mai putea da înapoi; n-avea curajul să înainteze.

Brusc, femeia roşie se răsuci îndărăt, în genunchi pe canapea, frecîndu-şi ochii: îi intrase un grăunte de cărbune. Îşi desfăcu iar sacoşa, privindu-se-n oglindă. Vîntul vitezei îi zburlise părul, ca o zbenghiuială în iarbă. Era smultă. Fără nici o ezitare, îşi scoase pieptenii, aşezîndu-i pe canapea; îşi scoase spelcile, una cîte una, ținîndu-le în dinți; îşi scutură capul, şi cozi somptuoase îi căzură pînă la genunchi, negre ca vinul vechi.

Sări de pe canapea, şi-n loc să se pieptene, îşi clătină capul repede şi ritmic, despletindu-şi părul întunecat, vast, ca o furtună de noapte pe mare. Nu i se mai vedeau obrajii, nici tîmplele, nici ceafa. Prea greu ca să mai fie creț pînă la genunchi, părul cădea opac şi întins ca un cort negru, iar de pe umeri se-ncreța, căzînd în ciucuri opulenți pe care luna-i arginta, învăluind roşul de jar al bluzei.

De ce se despletise? Pentru cine? Pentru nimeni. Ca să-şi ţie de urît. Nu se mai uita în oglindă. Era prea mică oglingioara sacoşei ca să poată cuprinde amplul val de negru.

Compartimentul se umpluse de un miros aţîţător de sevă, ca cel care pluteşte în amurguri deasupra ierbii cosite.

Îşi dădu capul pe spate, îşi gîtui părul cu o mînă, subt ceafă, şi întoarse capul spre Mircea cu o atitudine de dans spaniol care-i avînta superb sînii.

Mircea nu mai văzu nimic. Închise ochii. Simţi o aplecare asupra lui, ca un val de soare prin obloane de lemn date-n lături, apoi o lungă, deasă, mătăsoasă furnicătură de-a lungul feţii; îşi aminti într-o clipire, mirosul luxuriant de păr, de drot încălzit şi de hîrtie dogorită, din copilărie, în serile cînd mama lui se ducea la bal...

Nu se putu opri: muşcă ploaia neagră, cu o secundă prea tîrziu prinzînd doar capătul unei şuviţe.

Un rîs înnăbuşit. Femeia roşie îi privea buza de jos strînsă în dinţi şi ochii închişi.

— Nu se gîdilă decît la buze... Prostul...

Chicoti din nou. Tăcere. Un oftat.

Sînt flori cu miros atît de pătrunzător, încît după ce le-ai respirat îţi rămîne parfumul lor pe faţă, ca o respiraţie în preajma sărutării.

Simţea necontenit atingerea părului, care-i trecuse prin sînge ca vîntul prin garoafe.

O aştepta din nou, cu trupul ca un arc întins.

Crezu că se-nşeală... Ascultă din nou.

Femeia roşie cînta împletindu-şi cozile. Cînta încet, un cîntec trist şi duios ca un cîntec de leagăn. Era taină, reculegere, vis şi melancolie în cîntecul care însoţea împletirea cozilor. Ai fi zis că nu le împletea, ci că le adormea sau le înmormînta.

Avea un glas de altă, care, cînd fredona cuplete franţuzeşti, era răguşit ca după vin, dar care se purifica în vorbele şi melodia populară, ştiută poate din copilărie de la mama ei sau de la o ţărancă tristă.

Gîndurile lui Mircea începură să ia conture stranii ca ale plumbului topit în turburi curcubee, cînd e aruncat în apă rece. Întortocheate de dorinţă, ostile, amare, diforme căzeau parcă de sus, îngreuindu-i sufletul — şi-ncremeneau convulsionate.

Cîntecul amuţi. Întredeschise genele: iar se pudra !

"...Dacă... dacă e femeie cinstită?"...

I se răciră mînile.

Atunci de ce nu-l lăsase în pace: pudra, părul...

Ce făcea?... Femeia roşie îşi rezemase un picior pe marginea canapelei. Un picior descoperit în întregime, ceva mai jos de coapsă, acolo unde ciorapul e prins în jartierele centurii, acolo unde negrul final al ciorapului dilatat se învecinează cu albul pieliţei atît de goale.

Îşi desprinse jartierele, răsfrîngînd ciorapul. Scoase din el un pacheţel plat. Numără, aruncînd o privire sperioasă spre uşă. Dar nimeni nu-i văzu banii. Mircea privea piciorul.

Noaptea se subția, înălbăstrindu-se delicat.

Luna apusese lin, ca alunecarea unei eşarfe albe.

Prin întuneric, mîna lui Mircea dibui în buzunarul de la piept: găsi hîrtia de douăzeci, nouă-nouță, dată de conu Mihăiță.

Căută să-şi amintească destăinuirile şi comentariile lui Tonel despre "prețuri". Îi tremurau prea tare gîndurile ca să poată prinde astfel de amănunte.

Douăzeci de lei! E de-ajuns? Leafa Mănditei pe-o lună... Nu. Nu se poate... Femei uşoare, şampanie, automobil, lux...

Găsi şi cele două hîrtii de cîte-o sută, date de cucoana Catinca.

Auzi un căscat — de urît — dar crezu că-i de somn. Trebuia să se grăbească. Dacă femeia roşie adormea? S-o scoale din somn n-ar fi îndrăznit!

Desfăcu hîrtiile, reținu una, o mototoli în mînă, închise degetele asupra ei şi începu să întindă brațul... Se opri. Uitase! Trebuia mai întîi să-şi dezmorțească piciorul. Îl mişcă. Îl întinse. Cu un "zum" metalic, furnicăturile se dezlănțuiră. Apoi crampele. Schimbă, cu efort, poziția trupului. Cu şoldul simți atingerea şodului vecin — ca o alipire de continente" — şi încremeni.

"Acuma încep"...

Adormise?

Şold lîngă şold şi vibrația trenului. Umărul lui atinse umărul vecin. Îşi alipi piciorul de cel de-alături, nesimțit de încet. O bucurie fosforescendă ardea de-a lungul conturului jumătății de trup, lipită de trupul femeiesc.

Încremeni iarăşi. Închise ochii. Trepidația trenului dădea o necontenită atingere celor două trupuri lipite. Mîna cu "prețul" îşi înfipse unghiile în palmă. Nu îndrăznea.

Noaptea se lumina, albastră ca umbra fumului pe zăpadă.

Capul de alături i se lăsă deodată pe umăr, cutremurîndu-l. Acelaşi parfum de păr îi bătea obrajii; firişoare de păr îi tremurau pe față.

Respiră adînc.

"Acuma: una, două"...

Prelungi numărătoarea, ca la întrecerea de fugă, cînd vrei să amăgeşti pe concurenți.

Vicleană, mîna porni: tresălta, ca zdruncinată de tren, şi căzu în poala rochiei, mai sus de genunchi.

Aşteptă.

Albe zorele înfloriră zarea, înălțînd un alb parfum.

Îşi simți deodată mîna încleştată, ca o mînă de hoț prinsă-n buzunar.

Capul de pe umăr se ridică brusc.

— Aa!

Strînsoarea mînii se făcu blîndă, ca pentru un blond şi moale puişor de găină.

— Te-ai sculat? Cînd te-ai sculat? Pe mine m-a furat somnul.

Răsuna aşa de familiară, atît de puțin surprinsă vocea femeii roşii, că parcă îl cunoştea de mult şi adormiseră mînă-n mînă.

Mîna lui Mircea lăsă "prețul" în mîna pe care-o văzu — în lumina zorilor — groasă, lată, greoaie, cu degete cîrne, croită pentru lopată şi melesteu.

— Ce-i asta?

Privi suta mototolită şi fața i se dilată într-un zîmbet carnivor.

Îşi îndreptă privirea spre Mircea, care ținea ochii în jos. Genele negre atîrnau ca o adorabilă trenă a ruşinei în roşeața stridentă a obrajilor.

— Na-ți-o înapoi. Ia-o, puiule. Eu îs fată bună. Pe degeaba nu iau... I-o vîrî în buzunar, gîdilîndu-l înadins. ...Nu vezi că-i ziuă! îi vorbi ea, aplecîndu-se să-i prindă privirea. Nu se poate... Îi făcu din ochi, şi-n şoaptă, arătînd spre Aron Rosenzweig: ...Ne vede! Prostule, de ce-ai dormit?... Profitai...

O lacrimă porni din ochiul lui Mircea şi, făcînd o curbă umedă, căzu.

— Micule, o guriță... gratis. Eu îs fată bună!

Aron Rosenzweig văzu violul sărutării pe gură, auzi şi vorbele:

— Întreabă la hotel "Binder" de domnişoara Zozo: camera 13. Cînd vrei, maică dragă!

Şi, discret, Aron Rosenzweig convorbi tare eu sine:

— Domle, domle, a dracului gutunar! Hap-țiu!

Fiindcă fereastra era prea departe, Mircea ieşi pe uşă.

Zozo scoase capul, aruncă o privire-n dreapta, alta-n stînga: coridorul era deşert. Ridică sprîncenele: pricepuse. Reintră în compartiment, zîmbind misterios.

Coridorul era deşert fiindcă Mircea şedea ghemuit pe scara vagonului: pridvor al vitezei.

Părul şi sufletul în vînt...

Tremur sur, pietrele terasamentului curgeau vertiginos, în răspărul goanei...

Panica stîlpilor de telegraf...

Copaci de-o clipă, hirsuți, cu furii metalice şi gheare parcă.

Toate formele din calea trenului aveau o dementă gesticulare.

Numai mîna prinsă de bara de fier înnoda concret trupul de viață. Pietrele, copacii, stîlpii loveau, sfărămau şi sfîşiau sufletul părăsit.

Răspîntie de viață şi de moarte în vîjîitul vîntului şi trosnetul de fier al roților.

"Aruncă-te, aruncă-te"...

Copacii, pietrele şi roțile urlau: "Aruncă-te, aruncă-te"...

Din toate părțile, pămîntul, cu harapnice în mînă, lovea.

Beția neagră a morții...

Suflet spart: vîntul trecea prin el cu şuier lung.

"Aruncă-te, aruncă-te"...

Copacii, pietrele şi roțile urlau: "Aruncă-te, aruncă-te"...

Negru şi sur, vîrtejul pămîntului.

Un deget se desprinse de pe bară.

Vîntul îi închise ochii.

Urechile-i vîjîiau.

"Aruncă-te, aruncă-te"...

Ochii i se căscară sticloşi. Trupul tremura în friguri.

"Aruncă-te, aruneă-te", urlau adîncurile.

Şi deodată, marea duioşie a cerului, aplecată asupra întregului pămînt, se însufleți.

Zările se ridicară-n aur.

Răsărise soarele: suverana poruncă.

*

Trenul se opri într-o gară mică, din acelea pe care niciodată nu le vezi fiindcă-s prea matinale. O gară care ar fi meritat, drept nume, un diminutiv sau o poreclă.

N-avea miros de gară, ci de flori. Un zîmbet de soare îi sclipea în toate ferestrele: adică două, cu muşcate. Se juca de-a trenul cu multă seriozitate, punctuală.

Mircea făcu trei paşi pe prundul vesel al peronului. Şeful gării avea şapcă roşie, lanț de aur, cămeşă de noapte cu chenar vişiniu subt haina de pînză şi pantofi galbeni foarte zbîrciți, foarte lustruiți, cu tocuri drepte, şi tălpi subțiate. Era bunic desigur. De asta saluta trenul cu atîta gravitate: ca să rîdă nepoțelul căruia îi cumpărase o gară de cărămidă cu sonerie, o fîntînă cu ciutură, un gazon verde cu doi plopi, un ciobănaş precoce, un măgăruş...

Peisajul gării rămase în urmă, pueril.

"...Qu'as-tu fait, o, toi que voilà
Pleurant sans cesse,
Dis, qu'as-tu fait, toi, que voilà
De ta jeunesse?"[52]

De departe, şi cînd şedeau locului, țăranii şi cocostîrcii se confundau. Şi cum era încă foarte dimineață, şi cum uneori o formă albă desfăcea albe aripi, şi plutea, credeai că îngerii care dormiseră pe pămînt zburau îndărăt.

În blondul vast al lanurilor, albe deşteptări; şi subt albastrul vast al cerului, albe zboruri. Toate înălțările erau fireşti.

În fața aripelor, căzînd din umeri, brațele sînt grele cînd sufletul e greu.

Trenul se oprea des, ca şi cum Moldova l-ar fi lenevit, la tot felul de gărişoare intime, lăsînd galbene plicuri oficiale, scutite de timbru, cu adrese violete; şi plicuri străvezii ca laptele îndoit cu apă, fără majuscule şi fără sacramentalul "domnului" sau "doamnei".

Mircea se dădea mereu jos, simțind nevoia pămîntului neclintit şi tare.

— Săru'mîna, conaşule. Da unde-i conaşu Dănuț?

Gheorghiță îşi împodobise pălăria orăşenească — dar de la Dănuț — cu tot felul de flori. Zîmbea mereu şi copilăreşte, culegea cremeni din prundul gărilor umplîndu-şi buzunarele.

Gornița suna. Mircea se urca într-a doua; Gheorghiță într-a treia. Conversația, sau, mai exact, monologul lui Gheorghiță, urma din gară-n gară, cu răstimpuri de cîmp, flori şi ogoare, ca vignetele unei bucolice.

La o oprire, Gheorghiță răsări c-un pui de vrabie.

— I-l duc mamei Maria. Straşnic îi placi sî "creascî". Sî vezi mata, conaşule: mîți, cîni, iepuri...

Trenul pornea.

---

52 Ce-ai făcut, o, tu, care-acum / Îți plîngi tristețea,
Ce-ai făcut, zi, tu, cel de-acum, / Cu tinerețea? (Fr.)

Gheorghiță avea chef de vorbă. În gara următoare iar venea, cu noi amănunte despre Medeleni.

Trecură prin gări îndărătul cărora aşteptau trăsuri jerpelite; caii aveau zurgălăi la gît, şi vizitiii, spinarea încovoiată şi bici țărănesc.

— ...Ş-apui să vezi mata, conaşule, cai ce-avem! Ihai!...

La stația următoare:

— D-apui să mînînci mata nişti busuioaci di la Oțăleanca!... Ti duce duduita Olguța, cî dumneaei îi placi sî li scuture sîngurî.

— Gheorghiță, suie cu mine.

— Eu am di-a triia, conaşule. Îmi tragi-o taxî!

— O plătesc eu. Te rog, vino cu mine.

Se sui după Mircea, arătînd cu degetul şi numind dealurile şi satele înşirate de goana trenului, cum arată şi numesc în gura mare orăşenii periferici, la 10 Mai, pe miniştrii şi marii dregători din alaiul lui vodă.

Mircea nu-i asculta vorbele, dar îi auzea glasul şi-i simțea prezența.

Demult, cînd era copil, asupra somnului o chema pe mama lîngă patul lui, fiindcă se temea de întunericul odăii şi de strigoii care vin la geam. Şi nu-i era ruşine.

Acum îl chemase pe Gheorghiță, deşi se luminase de ziuă, fiindcă se temea de întunerecul adînc din el, unde o scară cu puține trepte — pe care un laş o cunoştea — cobora vertiginos dedesubtul unor vorbe văzute ca la lumina de sînge a unui felinar roşu, hotel "Binder", camera 13.

*

Dănuț dormea înainte, fără întrerupere. Bătaia cu omăt a zorilor nu-l deşteptase. Nici schimbarea căpitanului: perna canapelei, acoperită cu un chimono, în loc de genunchii Adinei. De altfel, amîndouă pernele, dacă n-aveau aceeaşi elasticitate, aveau, în schimb, acelaşi parfum: muguri cruzi de tei, fîn, petunii...

Adina se ridicase nu fiindcă amorțise, ci ca să ocrotească somnul lui Dănuț de aurul violent al soarelui. Trăsese perdelușele pe geamuri .Acum, penumbra compartimentului avea cafeniul prețios cu ape blonde-verzui şi vinişoare de aur al chilimbarului de Buzău.

Adina şedea pe canapeaua din față, veghind. O noapte numai, şi impersonalul compartiment cu canapele de pluş roşu, acoperite cu rețele croşetate, se îmbibase de intimitate, ca toate încăperile prin care poposeşte dragostea. Pe canapeaua din față, Adina şezuse pe genunchii lui Dănuț, apoi Dănuț dormise cu capul pe genunchii ei. Pe margina ferestrei cu bară metalică, Dănuț îşi sprijinise bărbia; în spațiul ferestrei, fluturase mînia cîrlionților; pe podele răsunaseră paşii autoritari.

Geamandanul Adinei, din care scosese chimonoul pentru căpătîiul lui Dănuț, deschis pe măsuță; o batistă mototolită, alături de mănuşi; un flacon de colonie cu dopul strîmb...

Trist ietac al ultimei nopți, compartimentul trăia alături de ei.

Înstrăinat de Adina, de dragostea şi de durerea lui, Dănuț dormea. Visase că e în cursul inferior şi că începe anul şcolar. Visase chiar fatidicul unghi al

minutarelor, arătînd opt fără un sfert. Ştia că se isprăvise vacanța — ascuțită melancolie din visul şcolarilor care-au fost interni! — şi că trebuia să se scoale repede, ca să aibă vreme să îmbrace uniforma, să-şi bea ceaiul, să fugă şi să intre-n clasă. Fiecare clipă de somn era prelungirea amară a ultimei bucurii, a singurei bucurii, la capătul căreia răsăreau băncile ostile ale începutului de an şcolar, într-o clasă cu miros de formol sau acid fenic, cu ferestrele fumurii de toamnă, tabela neagră, creta ironică, buretele nou şi paşii sonori ai profesorului pe care-l vezi răsărind în cadrul uşii, mieros şi sever, concret şi abstract, cu catalogul subt braț, în locul luminoasei fetițe care, sub zeci de frunți aplecate pe pupitre, se luminase o clipă în soarele de toamnă al ultimei zile de vacanță şi-n perspectiva cerului sineliu şi a pădurilor de bronz, de aur şi mărgean...

Nu vroia să se scoale. Îşi amîna prin somn deşteptarea, gustînd secundă cu secundă declinul somnului dulce ca boabele de poamă strafidite, rămase după culesul viilor.

Adina ieşi pe coridor, deschizînd şi închizînd uşa cu precauțiuni de vînător. Nu vroia să-l deştepte, fiindcă...

Era aşa de mare ispita, încît se încruntă.

Să-l deştepte? Să nu-l deştepte?...

Dacă-l lăsa să doarmă, mergea la Iaşi cu ea. Avea delicioasa impresie că-l fură. O zi împreună cu Dănuț la Iaşi!... S-ar fi supărat! Îl aşteptau acasă.

Ridică din umeri.

S-ar fi supărat?... I-ar fi trecut.

Zîmbi... O zi de nebunii la Iaşi!... Prea mare bucurie ca să renunțe la ea!

Prea mare bucurie!

Şi-n semn de bucurie flutură mîna spre călărețul...spre amazoana care venea în trap mare, prin valuri de grîu copt, spre bariera închisă.

"Frumoasă fată! Vai!... Ooo!"...

Smuncitura şi cabrarea nebunească a armăsarului negru, din fața barierii, rostogolise inima Adinei, dar răsturnase numai pălăria amazoanei. Şi de subt pălărie răsărise — în neagra înălțare a calului — un păr de aur solar şi o senină față de arhanghel cu ochi gravi.

Trenul se apropia de stație. Maşina şuieră.

Dănuț deschise uşa, se repezi la fereastră, scoase capul: văzînd peronul gol, speră deznădăjduit că n-a ajuns încă. Fața i se posomorî. Recunoştea pe rînd plopii, gara, peronul...

— Adina, m-ai lăsat să dorm! Tu te distrai la geam! Vai!...

Trenul se oprise. Popas urgent. Dănuț o privea pe Adina, amar; Adina, pe Dănuț, cu gura încleştată.

— Vai!...

— Dănuț!

— Rămas bun.

— Dănuț!

Fugi după el, lîngă scara vagonului.

— Dănuț drag...

Gornita sună.

Trenul porni.

..."drag": îi vibra în inimă cuvîntul despărţirii fără sărutări. Fugi după tren. Sări pe scară.

— Adina...

Căuta un cuvînt bogat, duios, imens, blînd.

— ...de ce plîngi?

Îi sărută vîrful degetului mic, întins din răsputeri. Sări dincolo de peron.

Rămase pironit alături de şine, cu ochii după trenul care ducea fluturarea unei mîni mici, pînă cînd nu mai văzu decît un punct negru... un gol...

Îşi trecu mîna peste frunte.

Nu visase!

Şedea locului, dezorientat, străin, ca un bagaj fără de stăpîn, debarcat din greşală într-o gară necunoscută.

*

Bariera se ridicase, dar Cneazu nu vroia să treacă şinele. Cabra, scutura capul nechezînd, izbucnea în lături, frămînta pămîntul, dănţuia pieziş, ca armăsarul din poveste la podul cu împăratul îmbrăcat în blană de urs, ca să se încerce vrednicia feciorilor săi.

Pînă ce trenul se opri în staţie, Monica-l îngădui, stăpînindu-i numai pornirea de fugă îndărăt.

Monica încăleca bărbăteşte, dreaptă în şea, cu trupul atît de calm şi faţa atît de senină, încît părea că mîna ei nu stăpînea dîrlogii furtunoşi, ci religioasa armonie a pianului cîntînd un Bach, şi că picioarele ei nu călcau scările, ci apăsau pedalele.

Îi bătea inima nu din pricina lui Cneazu — era mai deprinsă cu zvîcniturile lui decît cu ale inimii — ci din pricina unei absurde presimţiri. De două săptămîni venea zilnic la gară, aşteptînd o scrisoare sau o telegramă de la Dănuţ, care să anunţe mult aşteptata sosire. Şi-n fiecare zi, la ferestrele trenului Bucureşti-Iaşi, răsăreau feţe ursuze, somnoroase; şi n-avea nici o veste. De data aceasta, o fetiţă cu păr roşcat îi zîmbise, făcîndu-i semn prietenos cu mîna, iluminînd negreaţă posacă a trenului.

Semn bun! Cine ştie!

Trenul pornise din staţie. Monica se înălţă în scărî. I se părea că vede o mişcare neobişnuită pe peronul îndeobşte pustiu; nişte cufere mari...

— Hai, Cneazu!

Dănuţ? Nu-i Dănuţ?

— Cneazu, hai!

Şi inima Monicăi, şi Cneazu se temeau să treacă peste barieră. Se frămîntau în loc. În juru-le, coapsele de soare ale grîului ondulau molatec, opulent, pînă-n zare.

— Dănuţ!

Îi văzuse de departe fluturarea părului sonor în soare.

— Cneazu!

Cravaşa se ridică tăios şi lovi scurt crupa îndărătnică.

Un fulger negru peste şine...

...în dosul gării, un armăsar se opri cutremurat în albe dantele, ca şi cum drumul de la barieră pînă acolo ar fi fost prin nouri, zbor.

Şi-n văzduhul de vară era ca o imensă vibraţie de aripi străvezii, în timp ce călăreţul cu păr de aur, descălecînd sprinten, punea vîrful piciorului pe pămîntul de toate zilele.

— Dănuţ!

Alerga spre el cu braţele întinse copilăreşte, ca după fluturi prin soare.

— Dănuţ, bine-ai venit, Dănuţ!

Îi apucă mînile. I le strînse, zîmbindu-i mereu. În jurul ei, Mircea şi Gheorghiţă, şi şeful gării — omni rotundul domn Şteflea — aveau acelaşi zîmbet luminat de dinafară, pe care întîiul soare de primăvară îl împarte tuturor obrajilor. Dar Monica nu-i vedea. Ea-i zîmbea lui Dănuţ. Şi pe faţa lui Dănuţ se dezmorţea un zîmbet uitat şi prăfuit pînă atunci: o destindere a obrajilor, o limpezire a frunţii, o îmbunare a ochilor.

Se priviră ochi în ochi: genele Monicăi se plecară pe ochii scînteietori, Dănuţ îi cuprinse mînile.

— Monica, ce bine-i c-am venit!

"Cum minte!" gîndi Mircea, bucurîndu-se şi el de prezenţa Monicăi.

Monica se roşise.

— Dănuţ...

Îl privi din nou. Vorbele se topiră în acelaşi zîmbet al ochilor şi-al gurei.

— Monica, îţi prezint pe Mircea; sora mea, Monica.

Îi ţinea mînile captive în mînile lui. Monica zîmbi lui Mircea, înclinînd capul, fără să-i întindă mînile.

Mircea-i răspunse zîmbind fără să vrea.

— Dănuţ, te-aştept... te-aşteptam... v-aşteptam...

Se opri, plină de confuzie, ridicînd umerii şi plecînd genele.

Dar toţi rîdeau cu bunătate în jurul ei, ca lîngă un foc care luminează obrajii şi încălzeşte mînile. O priveau numai şi, deşi schimbau puţine cuvinte, aveau impresia unei conversaţii însufleţite. Braţele Monicăi, întinse spre Dănuţ, aveau armonioasa mişcare a acelor braţe de sfînt şi de legendă, spre care cerbii, urşii, lupii, căprioarele şi toate sălbătăciunile pădurilor se îndreptau ca spre izvor, iar păsările cerului ca înspre primăvară.

Abia o cunoscuse, şi Mircea — atît de greoi la legarea prieteniei — simţea pentru ea elanul marilor devotamente, care în vechime făcea pe cavalerii dezbinaţi să încrucişeze spadele deasupra unui cap blond de regină pribeagă, în semn de ocrotire şi veşnic legămînt.

I-ar fi destăinuit — fără să roşească — iubirea lui pentru Olguţa; i-ar fi spus dintr-o dată "Monica", pur şi simplu, fără să fie jenat; i-ar fi vorbit firesc, fără să se-ncurce... şi chiar i-ar fi mîngîiat părul, zîmbindu-i cu blîndeţă, cum mîngîi capul unui copil adormit.

Porniră spre ieşire, cu Monica între ei.

— Duduie Monică, da unde-s trăsurile? se minună Gheorghiţă, nevăzînd nici una.

— Dănuţ, noi nu ştiam că veniţi... Eu am venit la gară... aşa... Olguţa crede că-s la pădure, adăugă ea în şoaptă, c-un zîmbet care nu izbuti să fie maliţios.

— De ce n-ai telegrafiat, Dănuț?

Îl mustră cu o şi mai afectuoasă strîngere de mînă.

— Ci ni facem, duduie Monică?

— Eu am venit călare, Dănuț. Mă duc s-aduc trăsurile de-acasă.

Mîna lui Dănuț îi strînse mîna autoritar.

— Tu rămîi cu noi, Monica.

— Sigur, întări Mircea. Mergem pe jos împreună.

Şi Monica, şi Dănuț, şi Gheorghiță începură să rîdă. De la gară pînă la Medeleni era cale de un ceas, în trap voinicesc.

— Staţi: să plece Gheorghiță călare.

Gheorghiță se uită la armăsarul ținut cu precauțiune de un țăran, se scărpină în cap...

— Aista nu-i Cneazu?

— Ba da, Gheorghiță.

— Monica, tu îl călăreşti pe Cneazu? se miră Dănuț admirativ. Şi Olguța?

— Mi l-a dat mie; l-a mai îmblînzit Olguța, adăugă ea, rîzînd de nedumerirea lui Dănuț. Olguța îl are pe Voievod.

— Voievod?!

— I l-a dat colonelul. Ai să-l vezi!

— Sus, Gheorghiță, şi la goană! porunci Dănuț.

— Conaşule, da unde mă sufere? Nu-l ştiu eu?!... Aista-i di-a duduii Olguța! Să spuie şi duduia Monica...

— Lasă fleacurile, Gheorghiță! Încalecă.

Într-adevăr, neştiutor de democrație, Cneazu avea o hotărîtă aversiune pentru Gheorghiță. Nu vroia nici să-l privească, nici să-l primească, nici să-l simtă. Năduşit ca după un galop, Gheorghiță nu izbutise nici să încalece. Aruncă o privire spre Monica, ştergîndu-şi cu dosul palmei fruntea îmbrobonată. Monica interveni.

— Dănuț, aranjăm altfel. Mă duc eu pînă-n sat şi vin imediat cu două căruțe.

— Săru mîna, duduie Monică, şopti Gheorghiță.

Monica încălecă fără ajutor. Cneazu era valuri-valuri.

— Monica! Monica! Ține-te bine! strigă Dănuț alarmat, alergînd.

Cneazu făcuse o "lansadă", ridicîndu-se năpraznic în două picioare şi izbucnind în salt.

"Vai! ce cochetă m-am făcut! gîndi Monica roşindu-se. L-am speriat pe Dănuț!"

O urmăriră din ochi, pînă cînd nu mai văzură decît galopul blond al spicelor în urma ei.

Reveniră pe peron, zîmbind.

Apoi căscară.

— Dan, ce facem?

— Stăm.

Se aşezară pe cufere.

Şi, în timp ce Monica ducea în galop vestea venirii lui Dănuț întregului ei suflet, Mircea se posomorî cu spinarea curbă şi ochii în pămînt, iar Dănuț, aplecat într-un cot pe cufărul lung, îşi regăsi sufletul întins pe şine în urma trenului

plecat.

II

O ZI

Bunul prieten al Olguței — doctul, lucidul, sarcasticul, zdrențărosul şi calamburgiul doctor Prahu — despre care s-a pomenit într-unul din primele capitole ale acestui roman, îşi trata pacienții cu ceva mai multă cruțare decît ştiința medicală pe care...

— N-o pot disprețui fiindcă nu există.

O disprețuia totuşi mai presus de toate; în al doilea rînd veneau doctorii, apoi femeile, apoi virtutea, apoi pacienții săi... Lista e mare. Întrebat odată de un "cetățean indignat" despre dimensiunile ei, răspunsese superb:

— Vezi, domnule, marea enciclopedie: ai să mă scuteşti de-o osteneală... şi pe deasupra ai să te cultivi.

Fiu de farmacist — de "şpițer" cum spunea el, derivîndu-şi pasiunea pentru şprițuri din calamburul "şpriţer" — era hotărît duşman al medicamentelor.

Implorat de o pacientă "să-i dea ceva", aşternuse laconic pe hîrtie:

"H2O; preparatul francez."

— O să luați, stimată doamnă, cîte cincizeci de picături la sculare şi cincizeci la culcare.

Medicamentul "soare" şi medicamentul "vin" erau singurele excepții de la regulă: e drept, însă, că ambele nu erau preparate şpițereşti.

Olguța era prietena doctorului şi viceversa. Olguța îl alimenta cu vin ales dintr-o pivniță aleasă; în schimb, doctorul Prahu îi prescrisese băi de soare.

— S-o duc la mare? întrebase doamna Deleanu, alarmată de gravitatea doctorului, fără să ştie că Olguța rîdea după uşă c-un prosop pe față: prea amatoare de rîs ca să nu asculte; stăpînindu-şi prea puțin rîsul, ca să nu ia măsuri drastice.

— Stimată doamnă, fiica dumneavoastră este nervoasă... Şi marea...

— Ştiu, doctore, enervează. Ce-i de făcut atunci? S-o duc la munte.

Olguța auzise o tăcere cu perspective de munte, ceea ce nu-i convenea de loc. Azvîrlise prosopul şi intrase în odaie, şoptind în treacăt doctorului substantivul "ploaie".

— Ce cauți, Olguța?

— La munte plouă, stimată doamnă...

— Bravo, Olguța! Eu tremur de grija sănătății tale, şi tu rîzi! Rîzi, Olguța, rîzi!

— E nervoasă... şi la munte plouă, revenise doctorul recapitulativ, cu acompaniamentul hohotelor de rîs al Olguței şi al uşei pocnite.

Grație acestei savante strategii, Olguța obținuse pe cale medicală şi indirectă

ceea ce nu izbutise să capete pînă atunci prin persuasiune: un duş în plin aer, alături de tenis.

— Vezi, mamă dragă, cînd joci tenis asuzi şi sudoarea, iartă-mi expresia, e infectă. Fă-mi un duş alături de tenis.

— Asta mai lipseşte! exclamase doamna Deleanu, ridicînd mînile la cer. Asudată la duş?

— Mamă dragă, cine ţi-a spus c-am să fac duş asudată? replicase Olguţa cu cel mai serafic glas.

— Tu.

— Ai înţeles greşit. Eu am alăturat substantivele "duş" şi "sudoare", dar nu verbele "a asuda" şi "a te duşa".

— Olguţa, lasă glumele! Nu te ştiu eu pe tine! Parcă te văd: o apă la tenis, hop la duş. Pneumonia gata!

— Mamă dragă, dar cînd plouă nu asuzi?

— Şi?

— Nu-i totuna? Ori cu haine, ori fără haine, sudoarea-i tot sudoare, şi ploaia tot duş!

— Ai uitat umbrela! zîmbise doamna Deleanu.

— Fă-mi, mamă dragă, o umbrelă şi la duş, şi fac duş îmbrăcată: cum îţi place ţie!

Doamna Deleanu nu cedase decît în faţa medicinei.

Olguţa reacţionase cu strîmbături de nas la auzul băilor de soare "obligatorii" ca în faţa unei doctorii amare. Şi cum toate doctoriile amare îşi au corectivul şi premiul într-o acadea sau o linguriţă de dulceaţă administrată după înghiţirea lor, Olguţa căpătase duşul dorit fiindcă binevoia să facă băile de soare impuse.

Astfel, alături de tenisul care-şi întindea în mijlocul livezii gălbuia plaşă de nisip cu sclipitoare dreptunghiuri de var, împrejmuită cu înaltă împletitură de sîrmă, răsări, cu sacrificarea altor pomi, îngrăditura de rogojini, înlăuntrul căreia Olguţa primea vizita soarelui.

"Coliba soarelui", cum pretindea Olguţa că o va numi Metaforel, era croită din larg: 4 m pe 5. Duşul, cu încăpător rezervor de apă, fusese adus de la Bucureşti, unde-l alesese Herr Direktor; subt duş, un grătar de lemn; pe jos, prund zglobiu de rîu şi belşug de rogojini. Două *chaises-longues*-uri pentru băile de soare, Olguţa botezase această luminoasă încăpere "la musca văduvă", în cinstea şi spre statornica pomenire a doctorului Prahu, care avea mare slăbiciune, mai ales în timpul verii, pentru cîrciuma din Tataraşi, purtătoarea acestei denumiri.

Evident, Olguţa niciodată nu intenţionase să facă băi de soare, fiindcă n-avea nevoie şi, mai ales, n-avea poftă de aşa ceva. Dar doamna Deleanu o anunţase că va inspecta inopinat, controlînd, şi că va asista chiar cu ceasornicul.

Atunci se întîmplă un eveniment foarte ciudat, numit de unii învăţaţi coincidenţă: aşa cel puţin îl caracterizează doamna Deleanu. Rodica, robusta camaradă de rîs a Olguţei, avu şi ea nevoie de băi de soare. Şi ea nervoasă, şi pentru ea marea... agasantă, muntele... pluvios. Deci, Rodica sosi la Medeleni, unde soarele era vacant şi instalaţia complectă.

— Mamă dragă, înţelegi, eu ca eu, dar Rodica se jeneză... E fată ruşinoasă! Educată la "Humpel"!

Doamna Deleanu rămase dincolo de ziduri. Dar tot vigilentă. Olguța organiză băile de soare în consecință. Dimineața, cînd plecau la tenis, ambele paciente luau cîte un halat de baie, conținînd rîndul de haine respectiv, în afară de cel îmbrăcat. În permanență, două bluze şi două rochii spînzurau pe marginea rogojinei, vizibile, ca un steag frivol.

— Mamă dragă, pantalonii nu pot să-i pun în evidență! Înțelegi, educație de la "Humpel"!

Aşa că, oricînd, doamna Deleanu avea dovadă că pacientele sînt în cură. Pe lîngă aceasta, sosirile doamnei Deleanu erau anunțate din vreme de Puiu, de planton cu bicicleta între poarta livezii şi "Musca văduvă". De îndată ce plantonul anunța inspecția, duşul amuțea, rîsetele începeau.

Mai aveau fetele şi o umbrelă: nu pentru duş, pentru soare!

*

Nici un pom din livadă nu rodea mingi de tenis. Totuşi, subt perii care-şi lepădau în iarbă rumenele busuioace, albinele găseau proslăvindu-se albul, rotundul şi inodorul fruct de gumă şi de pîslă; la fel, subt zarzării cu blonde grindini, subt cărnoşii caişi, cît şi prin tufele de rubine ale pomuşoarei.

Pretutindeni, sportivele lunule induceau în eroare albinele. Această risipă de mingi, dincolo de hotarele tenisului, dovedea că cel puțin unul dintre jucători avea lovituri inuzitate la jocul de tenis.

Îşi găsise un adept între purtătorii de rachetă, străvechiul "cuc", glorie a oiniştilor de odinioară, constînd într-o lovitură astfel aplicată mingii de piele, încît cel care-o executa avea răgaz, pînă la căderea mingii, să-şi răsucească o țigară; "iepurii", să fugă şi să revie fără risc; iar privirile spectatorilor să facă alpinism în văzduh.

Excluzînd pe Olguța, ale cărei mingi deşi aveau vehemența loviturilor de box, erau precise ca loviturile de biliard, pe Puiu, fanaticul şi vrednicul emul al Olguței, pe Monica, elegantă jucătoare, dar rară parteneră de cînd cu întîrzierea lui Dănuț, rămînea Rodica.

— Buftachi dragă, ofta Olguța, întovărăşind din ochi jalnica bejanie a unei alte mingi, am să-ți spun Cuc!

Şi fiindcă Rodica nu se învrednicea să-şi dezmintă porecla, şi fiindcă mingile se consumau ca oule de Paşti, Olguța instituise un serviciu special pentru descoperirea şi adunarea lor. Păstorul oițelor rătăcite era Costică, zis Cotic, feciorul oacheşei Anica. Cotic era blond ca strugurii din Stambul şi avea ochii albaştri. Anul venirii sale pe lume era următor anului sosirii la Medeleni a lui Kulek, berlinezul şofer al lui Herr Direktor. Barza cu miros de benzină a lui Cotic nu se mai înapoiase la întîm-plătorul cuib: aşadar, Cotic era "din flori". Peltic şi tont, suferise pesemne irezistibila atracție a strămoşului său germanic pentru palmipede.

Cu osebirea că purul Lohengrin călărea o lebădă ghinionistă, pe cîtă vreme Cotic, datorită prestigiului de care se bucura printre gîşte şi gînsaci, căpătase o slujbă remuneratorie: aceea de amiral al flotei, cum spunea Olguța. Flota se compunea dintr-un imens cîrd de gîşte, rațe şi gînsaci. Amiralul o ducea la

păscut, la adăpat şi la culcare — pentru care primea diurna de cinci parale şi hrană, pe deasupra, la discreție, plus tainul de zahăr de buzunar.

Țăranii îl învățaseră să înjure. Pelticul amiral îşi înjura flota cu adorație. Seara, cînd o aducea de la păscut, magnetismul nordic al ochilor albaştri se amesteca în permanente doze cu cele mai sudice sudălmi.

— Ci tot îndrugi acolo, măi Cotic? interpelau țăranii de pe prispa cîrciumei pe ciobănelul cu varga din urma gîgîitoarei turme.

— Ia, tudui gîcile!

— Da ți-s dragi, măi Cotic?

— Îhî! Li iubec.

Această scenă, zilnic repetată, strînsese inima Monicăi şi acționase voința Olguței, care îl transformase pe Cotic din amiral al flotei în culegător de mingi, mărindu-i diurna. Şi în această nouă funcțiune, fostul amiral excela. Ochii lui aveau darul de-a osebi culoarea albă, cu nuanțele ei — comună mingilor şi gîştelor — de verdele frunzişului şi-al ierburilor cît şi de tenul pămîntului. De altfel, Olguța îl persuadase că mingile nu-s decît ouă de gîscă. Şi cu cît va aduna mai multe, flota va spori.

— Ei, Cotic, ci faci? îl întrebau la bucătărie.

— Ia, stîng ouă di gîci.

După ce-şi isprăvea treaba, se ducea la gîşte şi asista, cu ochi de mamă, la pregătirile lor de somn. Maică-sa Anica n-avea vreme să vadă de el, fiindcă din an în an florile erau darnice cu ea — darnică şi ea cu ele.

*

— Olguța, Olguța, m-auzi? îşi vesti Puiu apropierea de sacrele rogojini, rezemîndu-şi bicicleta de trunchiul unui copac.

— Cuțulachi, Cuțulachi, te aud! țipă Olguța pe acelaşi ton, tăind net entuziasmul vocal al lui Puiu.

Urmă o tăcere bosumflată, prin care răsună duşul şi murmurul livezii.

— Cuțulachi, vorbeşte mai tare, curmă Olguța tăcerea prelungită.

Puiu, care venise plin de exuberanță să aducă Olguței o veste agreabilă, simți nevoia ofensatoare de-a fi lapidar, şi fu:

— *Tante* Alice cîntă.

În loc de: "Nu ştii, Olguța, ce veste bună îți aduc? *Tante* Alice cîntă etc.."

— Bine face, răspunse Olguța cu o egală lapidaritate.

— Pot să mă duc?

— Îhî!

Puiu culese o pară de jos şi o zvîrli într-o vrabie, provocînd un zbor.

— Olguța...

— Ei?

— ...Nimic.

— Mersi.

Puiu luă o piatră şi o zvîrli într-altă vrabie: nici un asasinat nu turbură acalmia livezii. Ar fi vrut să-i spuie Olguței o impertinență şi nu găsea nimic alt decît pere şi pietre.

— Cuțulachi, ce cîntă mama?

— Nu ştiu.

— Du-te şi află.

După un răstimp, biciclistul sosi cu răspunsul.

— Nu ştiu.

— Cotic al doilea, fredonează.

— Nu pot, mormăi Puiu, crîncen.

— Atunci n-am să te mai primesc cînd fac muzică.

— Îmi pare foarte taine, chiar foarte taine!

— Puiu!

Cum ar fi spus: *"Tout beau!"*[53]

— Poftim, Olguța !

— Te-ai calmat?

— ...Da, Olguța.

— Bine. Fredonează ce cîntă mama.

Puiu înghiți de cîteva ori şi, cu o voce plină de lacrimi, ca sîrmele telefonice de rîndunele, îngăimă cîteva măsuri.

— Bine, Puiu. Acuma du-te şi culege caise.

Puiu plecă, maltratînd iarba şi brutalizînd crengile. Glasul Olguței avea asupra lui efectul pe care-l aveau mînile lui asupra ghidonului bicicletei.

— Ce cîntă? se informă Rodica.

— Debussy.

— Ce-i asta?

— Ceva, Buftachi! Nu-i de mîncare!

— Ştiu, da-i bun?

— Sigur. Trufanda: nu pentru tine!... Descifrează toată dimineața, din păcate!

— Atunci mai faci un duş? o întrebă Rodica, fără să fi auzit finalul, din pricina duşului cu zvon de sărutare pe ureche.

— Ba! răspunse Olguța c-un aer dezgustat.

— De ce?

— Fiindcă n-are nici un haz duşul fără mama;

*

Caişii îl cunoşteau bine pe Puiu şi-l răsfățau, cum odinioară frumoasele castelane coapte în aşteptarea vitejilor războinici îşi răsfățau pajii, purtătorii trenelor şi-ai micului pumnal, lăsîndu-i să se joace cu cerceii, cu inelele, cu zulufii şi uneori chiar şi cu sînii: prețioşi şi ei în brocarturi, dantele şi catifele.

În fiecare dimineață Puiu venea spre caişi, lăsînd racheta pe bancă şi fetele la baie. Îmbrăcămintea lui Puiu se compunea dintr-o cămeşă cu mînici scurte şi guler răsfrînt; o pereche de pantalonaşi de flanelă albă, foarte scurți şi aproape colanți, strînşi la mijloc cu o centură albă; şi espadrile de pînză cu talpă de sfoară, fără ciorapi; capul descoperit. Aşa hotărîse Olguța.

Puiu ştia că-l prinde bine costumul alcătuit de Olguța. Îl arăta zvelt, fiindcă

---

53 Frumos de tot! (Fr.)

centura strînsă făcea umerii mai largi, iar pantalonaşii scurți descopereau picioarele imberbe, brune, cu muşchi lungi, îndemnîndu-le să fie mai sprintene, mai iuți. Şi deşi aspira la pantaloni lungi — din pricina prestigiului legat de lungimea pantalonilor — era mîndru de cei scurți din pricina picioarelor.

Puiu nu scutura caişii. Brutala scuturătură e bună pentru cireşii cu însutitele bătăi de inimioare roşii, pentru gloata zarzărelor bunduce şi elastice ca dancii după trăsurile boiereşti, dar nu pentru caişii somnolenți şi somptuoşi în arome. Se urca în ei şi culegea, dînd la o parte misterul crengilor, pudoarea crenguțelor şi frunzele care ascund povocator ca o rochiță îmbrăcată pe piele, rotunde nudități de aur venețian — se suia, din creangă în creangă, tot mai înspre cer, în val de arome, pînă-n vîrfuri, unde caisele în soare au un obraz auriu şi celălalt pătat de roşu, ca obrajii fetelor tinere, cînd se deşteaptă dimineața, calde, somnoroase, despletite.

Culegătorii de perle cînd se afundă în mare sînt goi şi au, legată de gît, o punguliță pentru lacrămioarele undelor verzi. Scufundător în soarele caişilor, Puiu avea legat pe piept un sac de pînză pentru aromatele mărgărintare leneşe ale frunzişurilor verzi.

Livada Medelenilor avea mulți caişi: puteau să aurească iarba de subt bogatele lor crengi; să umple chiselele de dulceți, borcanele de compoturi şi marmelade, şi să îndestuleze pofta tuturor copiilor din casă şi de la bucătărie. Aşa că Puiu alegea numai caisele între caise, cum alegeau trimişii de la Poarta otomanei împărății, pentru harem, numai frumoasele între frumoase.

Îi plăcea, în miros de caisă, de sevă şi de soare, să pipăie şi să cuprindă fructul catifelat ca botul mînzului, şi-atît de dulce bombat, de parcă o inimă, şi nu un sîmbure i-ar fi însufleți carnea luminoasă. Dar să muşti dintr-o caisă neatinsă de nici o mînă, dintr-un fruct avînd culoarea soarelui privit prin frunze şi căldura încropită a văzduhului de vară!...

Puiu culegea caise, şi caişii îl învățau gustul dezmierdărilor şi-al sărutărilor, îndrumîndu-l vicleni spre trupul surorii lor: femeia. Într-o zi i-o arătară.

Fetele făceau baie. Puiu colinda caişi, culegînd. Şi pe cînd desprindea caisele din vîrfuri, văzu trupul Rodicăi. O clipă, numai, printre frunze. Ca jumătate de caisă cu sîmburile-n ea...

De-atunci, Puiu o ura pe Rodica.

Dar se urca uneori în caişii cei mai înalți, şi nici nu culegea, nici nu muşca. Atunci, obrajii săi luau culoarea obrazului dinspre soare al caiselor din vîrfuri, şi inima lui Puiu scutura caise.

Sacul de pînză de la pieptul lui Puiu se îngreuia. Capul, la fel.

Nu se înălțase încă pe crengile înalte, şi aromele, din ierburi pînă-n crengi, îl îndemnau să se urce sus, pînă acolo de unde...

Teama şi dorința îl stăpîneau deopotrivă. Nu cuteza să privească decît dacă era sigur că Olguța-i îmbrăcată. Dacă nenorocul ar fi făcut ca Puiu s-o vadă pe Olguța goală, s-ar fi aruncat de sus, din vîrful de unde o privea pe Rodica.

Pe Olguța o iubea.

Pe Rodica o ura.

Copilărise cu Olguța. Ar fi avut de nenumărate ori putința să o vadă în cămeşă de noapte, în halat de baie bătut de vînt, spălîndu-se: Olguța niciodată nu

încuia uşile. Întotdeauna ochii lui Puiu ştiau s-o privească pe Olguța numai cînd era deplin îmbrăcată. Pe Monica la fel, dar Monica era sora lui mai mare, pe cînd Olguța...

Expresiile "trup de fată", "trup de femeie", existau mai demult în mintea lui Puiu; expresia "trupul Olguței", niciodată. Olguța, era Olguța: numele care-i da bătăi de inimă. Altceva nimic. O duşmănea pe Olguța — fiindcă-l ironiza, fiindcă-l brutaliza, fiindcă-l umilea — de zeci de ori pe zi. Dar seara, asupra culcării, se ducea în odaia Olguței şi-i spunea cu sfială, renegîndu-şi zecile de suflete rebele din timpul zilei:

— Noapte bună, Olguța.

— Noapte bună, Puiule.

Şi pînă adormea, asculta glasul Olguței, spunîndu-i: "Noapte bună, Puiule". Asta se numea fericire. Daca Olguța-i răspundea: "Bine, Cuțulachi, du-te la culcare", nu se omora, dar adormea tîrziu, cu perna udă şi obrajii la fel. Asta se numea desperare.

Desigur că din trei sute şaizeci şi cinci de nopți, cîte are anul, nu toate erau fericite: dimpotrivă.

Dar nopțile desperate erau urmate, a doua zi, de fericirea de a o vedea pe Olguța — chiar dacă-i spunea Cuțulachi — aşa că anii lui Puiu, în totalul lor negru şi alb, erau fericiți.

De ce venise Rodica?...

De ce-o văzuse goală?...

O cunoştea mai demult pe Rodica şi n-o putea suferi fiindcă prezența ei însemna imediata lui expulzare.

— Nu te mai ține de coada fetelor: eşti băiat, Cuțulachi!

Cînd Olguța era singură, îl mai tolera, cînd era cu Rodica niciodată, ca şi cum Puiu n-ar fi devenit "băiat" decît atunci cînd erau mai multe fete împreună.

La Iaşi, Rodica se arăta prea familiară cu el. Îl bătea peste obraz, îl tutuia cu ifosul nesuferit al celor din cursul "superior". Şi era grasă pe deasupra. Aşa cel puțin i se părea lui, aprobînd întru totul porecla Buftachi, dată Rodicăi de Olguța.

S-o fi iubit pe Rodica?... De unde! Nu, din pricină c-o iubea pe Olguța. Poate că dacă n-ar fi iubit-o pe Olguța, ar fi iubit-o pe Monica. Dar pe Rodica! Să iubeşti pe un Buftachi ca Rodica!

Uneori, cînd era supărat pe ea, o făcea "gîscă" sau "vacă": natural, în mintea lui. Rodica era grasă ca o femeie, adică avea piept rotund ca guşa hulubilor, obraji plini, pulpe robuste, şi totodată era băiețoasă. Altfel decît Olguța, se înțelege. Nu ştia să joace tenis, nici să călărească, nici să ție floreta, nici să se încrunte, nici să privească "teribil", nici să persifleze. Rîdea prosteşte, cum rîd toată ziua băieții între ei, mînca mereu, îi plăcea să se zbîngțuie, să țipe, să gesticuleze...

În fața ei, Puiu nu s-ar fi jenat să spuie: "Du-te dracului; ce te hlizeşti? cărăbăneşte-te; ho! nu te holba la mine; porc de cine; marş!" vocabularul şcolar din recreație. Dacă nu scăpa astfel de vorbe față de Rodica, asta se datora numai prezenței Olguței sau Monicăi. Dar cu Rodica s-ar fi putut purta "golăneşte" fără să-i pară rău.

La Iaşi o vedea numai în uniforma zilelor de şcoală.

Şi iată că Buftachi venise la Medeleni. Tot Buftachi, dar altfel Buftachi. Chiar în ziua sosirii Buftachi venise la dejun îmbrăcată într-o rochie subțire de *foulard* ca cireşele roşii; cu obrajii rumeni, părul castaniu închis, atîrnîndu-i pe spate în două cozi grele şi lucioase; cu buza de sus uşor umbrită de un puf care făcea gura mai roşie; cu pantofi care făceau gleznele subțiri şi ciorapi de mătasă care dădeau picioarelor zvelteță cambrată.

Abia atunci se oprise Puiu asupra expresiei "ca o cireaşă", nebăgată în seamă pînă atunci. Buftachi era ca o cireaşă într-un pahar cu apă: răspîndea o veselie rumenă, cărnoasă.

La dejunul acela, cît şi după dejun, Puiu privise pe furiş ceea ce pînă atunci nu privise decît la Sevastița — țărăncuța care-o slujea pe Olguța — sînii. Cînd Rodica se apleca mai tare, prin decolteul bluzei de vară vedea îmbinarea arcurilor albe: caldă gropiță. Şi se roşea. Puiu nu scosese nici un cuvînt la dejun. După dejun, în pridvor, Rodica îl ciupise de gît — ca la Iaşi. Puiu se scuturase ostil şi plecase. Dacă Olguța şi Monica n-ar fi fost acolo, ar fi rămas.

Goală, Rodica nu mai era "grasă". Era cum trebuie să fie o femeie foarte tînără: plină, îmbelşugat voinică, dar avîntată.

Cînd era cu Olguța şi Monica, şi cînd îşi amintea înadins de trupul Rodicăi — ca s-o disprețuiască mai tare — îşi spunea că-i pîntecoasă. Ținea minte linia mijlocului rotund şi neted, curba galeşă a pîntecelui pornind dintr-o cută şi arcuirea şoldurilor, perfectă ca a unui dîmb nins.

Dar cînd o privea pe Rodica, din caişi, sau cînd, seara, îşi aducea aminte de ea se bucura că Rodica are şolduri şi pîntece, şi parcă i se umpleau palmele de un val, care le rotunjea în cupe. O visa des şi o ura des. Îl trata ca pe un copil. Într-o zi îi vîrîse mîna rece, pe după gît, înfrigurîndu-i spinarea. Puiu se smuncise, răstindu-se:

— Dacă ți-oi face la fel?

— Fă-mi!

Puiu se roşise şi plecase.

Rodica îşi mînca unghiile. Din pricina asta, Olguța-i spunea că are degete buzate. Puiu era fericit că mai are un motiv de dispreț pentru Rodica şi o disprețuia cu expresia Olguței.

Dar seara, în patul lui, şi degetele buzate îi făceau o plăcere trupească. Le simțea parcă alunecîndu-i, rotunde, elastice, pe spinare... Şi-o închipuia dormind pe Rodica...

Dar o iubea pe Olguța.

Pe Olguța îi plăcea să şi-o închipuie toamna, în odaia de la Iaşi a Monicăi. Ar fi vrut s-o ştie bolnavă, puțin, nu mult, s-o doară gîtul, de pildă. Să-i fie frig. Să fie ceva mai palidă, mai puțin energică. Înfrigurată, să aibă un şal pe umeri şi să stea zgribulită în fundul divanului. Leila să toarcă. În sobă să ardă focul. Olguța să fie îmbrăcată în haine de toamnă, cu puțin miros de naftalină: rochie de culoare închisă, neagră mai ales, ghete înalte. O îmbrăcăminte de doliu.

El să stea la picioarele divanului sau la picioarele Olguței. Afară, frig, burniță. Să fie şi el bolnav, ca Olguța să se arate blîndă cu el. Să fie zi de şcoală: nici o sărbătoare nu-i mai sărbătoare decît o zi de şcoală petrecută acasă, cînd ştii că toți colegii stau în bănci.

Olguța să privească spre fereastră. El să mai puie lemne pe foc, să aducă samovarul în odaie. Să vadă mormanele de jar sclipind în umbră şi să audă clocotul muzical al apei din samovar. Să servească ceaiul Olguței. Să se facă seară.

— Noapte bună, Olguța.

— Noapte bună, Puiule.

Şi să-i sărute mîna...

Cu cît o ura pe Rodica mai tare, cu-atît o iubea pe Olguța mai mult.

Dar Olguța îl umilea în fața Rodicăi, şi asta nu-i plăcea — altfel de cum nu-i plăcea să fie rea Olguța cu el.

Pe Rodica o disprețuia: şi nu ți-e de loc îndemînă să fii umilit față de cineva pe care-l desconsideri. Ar fi vrut să facă un pact cu Olguța: să-l umilească numai cînd or fi singuri, Olguța şi cu el; iar în fața Rodicăi să-l cruțe, nu fiindcă Olguța n-ar fi avut dreptul să-l trateze cum credea, dar față de Rodica!...

Mai bine-ar fi fost să plece odată Rodica asta! Îi plăcea s-o vadă din caişi făcînd baie, sau în halatul deschis, dar teama ca nu cumva s-o vadă din întîmplare şi pe Olguța era aşa de chinuitoare, încît îi venea să doboare caişii cu ispita...

Şi toate caisele erau aşa de coapte, şi aromele atît de învăluitoare!...

Soarele ilumina rogojinile, înzeuîndu-le; s-auzea duşul, murmurau albinele... Caisele erau calde în mîni şi moi, ca pielița pîntecelui cînd trupul stă la soare... Şi, muşcate, caisele aveau un sîmbure negru...

— Puiu...

— Cuțulachi!

Vru să azvîrle de sus sacul plin: să se sfarme toate caisele. Şovăi. Şovăirea îi deschise perspective negre; cunoştea reacțiunile Olguței față de insubordonanțe: nu-i mai spunea nici Cuțulachi.

Se coborî şi porni în goană spre rogojini. Prinse sacul de capătul unei lungi prăjini despicată în vîrf. Sacul din capătul prăjinei aplecată ca o undiță înlăuntrul rogojinelor, fu cules de Olguța şi golit pe jos: ca puişorii aurii de subt aripa cloştei, caisele se rostogoliră.

Duşul încetă.

— Puiule!

Vorbise Rodica.

— ...Vrei o caisă?

— Dacă-mi dai...

— Prinde-o; da să nu te uiți!

O prinse. Dincolo de rogojini, Rodica era goală; picăturile curgeau rotund pe trupul ei...

— Puiu, du-te şi vezi ce face mama.

Vorbise Olguța.

Încălecă pe bicicletă şi porni.

Intră în casă. Doamna Deleanu cînta.

Caisa, pe care n-o muşcase, era caldă în mînă şi, dincolo de rogojini, Rodica era goală...

Trecu din odaie în odaie. Casa deşartă, storurile trase. Penumbră răcoroasă pretutindeni. Uşa odăii Olguței era întredeschisă.

Se opri: în genunchi, Sevastița ceruia podele. Îşi cruța şi ghetele, şi ciorapii, şi

fusta. Se tîra în genunchii goi, frecînd din greu.

Puiu intră.

Sevastița întoarse capul.

— Mata eşti, conaşule?

— Eu.

Se aşează pe marginea patului.

Sevastița îşi văzu de treabă.

Din față, îi vedea mişcarea sînilor plini, cutremurați de gestul sacadat al mîinilor; din spate, pulpele pietroase subt pielița albă eu vine albăstrii.

Se sculă, făcu doi paşi, ocoli o mobilă, *se* duse la geam, mişcă storul...

— Nu-s muşte, constată Puiu admirativ şi congestionat.

— Nu-s, cî li-alung!

Se plimbă prin odaie.

— Nu eşti la gioaca duducilor?

— Nu.

— Aici-i răcoari.

— Da.

Se îndreptă spre uşă, o închise discret, răsuci cheia, onctuos. Sevastița ridică puțin capul.

— Da ci faci?

— Am închis-o.

— Da la ci?

— Aşa!

— Dacă vini conița şî ni găsăşti?

— Ei!

— Apui, ei!

Se aşează din nou pe marginea patului. Sevastița freca mai departe, clătinînd din cap.

— Sevastițo!

— Sevastițo...

— Zi, cî ti-aud!

— ...

— Valeu! cî tari mă mai dor şălili! oftă din senin Sevastița, îndoindu-se pe spate ca subt kilogramele unei sărutări.

— Te dor şalele?

Sevastița oftă, fără să-i răspundă, din nou îndoită asupra podelelor.

Mirosea tare a terebentină. O muscă, una singură, făcu zgomotul infernal al muştelor solitare într-o odaie în care tăcerea e amenințată de ceva.

Puiu se apropie de Sevastița.

— Da ci-ți vini?

— Ei, şăzi! Nu vezi că am treabî! Amu îți ardi di gioacî!

Puiu se îndepărtă.

Sevastița freca subt pat. I se vedeau numai picioarele în întregime goale, cu pulpele prea alb reliefate pe roşeața lucie a podelelor.

Puiu privi spre uşă, spre fereastră, spre patul gol...

Sevastița ieşi de subt pat cu fața căpşunie, cu tulpanul strîmb. Îşi şterse

năduşeala, trecîndu-şi cotul peste față.

— Sevastițo...

— Iaca aud!

— Na-ți o caisă.

Sevastița îl măsură lung, se codi, şi luă cu fereală fructul oferit.

Puiu se îndreptă spre uşă, învîrti cheia o dată, de două ori...

— Da la ci-ai mai închis-o?

— Nu-i treaba ta!

Şi-i trînti uşa-n nas.

*

Alt strung rotunjise trupul Rodicăi, altul netezise trupul Olguței.

Trupul Rodicăi părea hărăzit liniei orizontale, pe care ar fi înfrumusețat-o cu belşug de rotunjimi, cum înfrumusețează dealurile curbe, valurile pline, ronda legănare a grînelor şi prelunga plutire aplecată a zborurilor întinsurile plane ale pămîntului.

Trupul Olguței purta avîntul şi vigoarea ascuțită a verticalei: plop vibrînd spre cer, din lenea priveliştelor toropite.

Trupul Rodicăi chema mînile, ca viile culesul; trupul Olguței, săgeată, puterea brațelor de arcaş.

Alături de Olguța, Rodica părea grasă, şi nu era. Nici pulpele, nici şoldurile, nici mijlocul, nici umerii, n-aveau dospirea puhavă a grăsimii femeieşti. Pietros — trupul era rotund. În curbe dulci — sînii erau tari.

Feminitatea, deşi pare, nu e o îngrăşare, ci o împlinire a trupului de fetiță. O amforă nu e grasă, e din plin şi robust rotundă.

Fetițele par slabe fiindcă nu-s încă femei; femeile par grase fiindcă nu mai sînt fetițe.

Dar o femeie zveltă, altfel e zveltă decît un băiat. Alături de Rodica, Olguța părea croită băiețeşte, — şi nu era.

Amăgitoarea repeziciune a formelor ei, dacă n-avea nici o moliciune din pricina muşchilor căliți amănunțit în sporturi, n-avea, deopotrivă, nici o asperitate, nici un unghi brusc, nici o duritate atletică.

Înalte, cu glezne subțiri, pulpe lungi, genunchi rotunzi şi cărnoşi ca piersicile, picioarele cînd răsăreau în mers, din rochie, erau prea sprintene ca să pară slabe. Dar de la genunchi în sus, liniile care se înălțau spre coapse, păstrîndu-şi sprinteneala, căpătau o abia simțită îndulcire, un plin, ca aburul nevăzut, care, dimpreună cu lumina soarelui, îndulceşte, toamna priveliştele cele mai aride.

Mici, sînii nu erau de copil. Erau miei. Din acei sîni rari, care-n declinul vîrstei nu se îngreoaie, abătuți, ca pînzele din care vîntul a căzut, ci dîrji ca prorele sfidează calmul anilor morți. Sîni care par de copil, la şaptesprezece ani, însemnați cu roz de petunii în vîrfuri, dar care rămîn de copil şi la patruzeci de ani, mai dulci, înduioşați parcă, veşnici în mînile dragostei ca rozele Iericonului. Sîni cu pueril relief, care, îmbălsămați pe pieptul mumiilor egipțiene umilesc, prin milenii, sînii vremelnici ai femeilor din viață.

Dar mai prețioase decît toate celelalte erau liniile spinării, din coapse pînă-n

umeri. Se înălțau, ca ciocîrliile în soare.

Multe trupuri par zvelte, văzute din față, dar din spate, puține. Cele mai multe păstrează, de-a lungul anilor, aplecarea băncilor şcolare, neobservată în copilărie, din pricina vivacității mişcărilor. Fetele tinere îşi poartă timiditatea în spinare: debilă gîrbovire; sau impertinența: țanțoşă împietrire. Cusutul hăinuțelor pentru păpuşi, apoi pentru bărbat, apoi pentru copii întreține şi sporesc mereu aplecarea spinării.

Adolescenții, deveniți bărbați capătă ori aplecarea grijilor şi a preocupărilor, ori feluritele gîrboviri profesionale, ori poartă greoaia voinicie a pieptului atletic.

Viața apleacă spinările.

Cochetăria, ca şi corsetul, nu dă zveltețe spinării — acuză numai, provocator, şoldurile şi rotunzimile care le unesc. Privirile bărbaților, cînd urmăresc femeile cu mers cochet — femeile care "se țin bine" — coboară ametite spre şolduri, nu se urcă spre umeri, înviorate, ca atunci cînd priveşti izbucnirea unui *jet-d'eau.* Rareori capetele se întorc pe stradă urmărind o femeie, ca să privească altceva decît gleznele spre pulpe, sau mijlocul spre şolduri — fiindcă rare sînt spinările care, biruind coapsele fecunde, se înalță. Nici educația sportivă, nici voința cochetăriei nu pot da spinării, nici însufleți acea linie de imn pur. E un dar hărăzit tuturor trestiilor — care în adieri abia se îndoaie, alene, în vîrfuri parcă, ferindu-se de sărutarea vîntului delicat — dar rareori trupurilor omeneşti. Iar cînd îl au, mersul lor e o dănțuire, oprirea lor — o vibrare de înălțare. Acele trupuri biruiesc şi modele, şi imperfecțiunile îmbrăcămintei. Mereu sînt goale ca vîntul, sub orişice veştmînt, în suverana lor desăvîrşire. Mătasa, catifeaua, şalul venețian, tricoul de baie sau cîrpa zdrențuită vor deveni egale, îmbrăcîndu-le. Niciodată goliciunea acelor trupuri nu va fi indecentă, cum a statuilor scoase din valuri nu-i.

Spinarea şi o şerpuire abia destăinuită în mişcările trupului lung feminizau adînc trupul Olguței. Alături de franca şi vădita feminitate a Rodicăi, feminitatea Olguței deştepta spaima, ca ondularea de boa a vijeliilor în calmul mărilor adînci.

Olguța avea ochi negri; Rodica, buze roşii.

Dar amîndouă rîdeau cu hohote. De ce? Fiindcă unul din ogarii Olguței, abia deşteptat din somn, clămpănise ca fălcile unui craniu, pentru o muscă imaginară şi, dezorientat, strănutase cu capul strîmb — tîmp.

*

Monica, premergătoarea căruțelor, adusese o veste care răscolise toată curtea.

— *Tante* Alice, nu ştii, a venit Dănuț!

— Puiule, a venit Dănuț!

Prin Sevastița, Anica şi Profira vestea tropăi spre bucătărie, unde, pe loc, lăsînd bucatele să ardă şi oalele să danseze, baba îşi puse un şorț alb şi o broboadă albă şi alergă spre poartă, urmată de cîni, pisici, gînsaci, găini, împrăştiind zboruri de hulubi, gîgîituri, măcăituri, miorlăituri, piuituri şi lătrături — atît de formidabilă printre vietățile ogrăzii, încît părea un ghețar plutitor cu papuci.

Prin Puiu, încălecat pe bicicletă, vestea vîjîi spre "Musca văduvă".

O dată vestea aruncată ca o primăvară asupra casei, Monica porni, tot călare, să reîntîmpine pe craiul Medelenilor.

Cu toată aversiunea pentru arşiță şi colb, doamna Deleanu trecu pragul porții şi porni precipitat pe şosea, spre norul de colb, nimb în ochii ei.

De data aceasta Puiu se simți superior Olguței. În fața rogojinilor se opri, încălecat pe bara bicicletei, rezemîndu-şi vîrful picioarelor de pămînt.

— Olguța! Olguța!

— Cuțulachi, unii oameni văd dublu, tu vorbeşti dublu. Numeşte-mă o dată numai: nu-s cuc!

— Olguța, da am o veste nemaipomenită!

— Ai făcut echilibru-n mîni pe bicicletă?

— Ba nu.

— S-a ouat Leila?

Rodica bufni de rîs.

Puiu zîmbi compătimitor. Dar nu putea ține-n el vestea explozivă..

— A venit Dan.

— Cine?

— Dan.

— Metaforel?

— Dan.

— Cînd? Cum? Cu ce?

— Uite-acuma, vine cu căruța. Monica a venit călare înainte. Mă duc...

— Stai, nu te mişca! țipă Olguța cu tonul hoților cînd comandă: "Sus mîinile.

Într-o clipă îşi trase rochia, pe dos, încălță papucii de tenis, fără ciorapi, omițînd să-şi lege şireturile, uită să-şi scoată prosopul răsucit în turban pe cap — şi răsări dezmățată în fața lui Puiu.

— Descălecă.

— De ce?

— Imediat.

Puiu descălecă.

Olguța-i încălecă bicicleta şi, subt ochii uluiți ai lui Puiu, porni săgeată, turc la cap, derbedeu la picioare, urmată de salturile ogarilor albi.

Rodica se îmbrăca amănunțit. Printr-o crăpătură a rogojinei, Puiu o urmări trăgîndu-şi ciorapii, punîndu-şi cămeşa...

Pentru întîia oară Rodica văzu ce lipsea cabinei de baie: oglinda. Ştia totuşi, din oglinzile retrospective, că îmbrăcatul în grabă şi pieptănatul la fel, n-o dezavantajau. Dimpotrivă: obrajii sînt mai roşii, de emoție, părul ciufulit pare creț...

Şi simți de asemeni lipsa unei alte oglinzi la Medeleni: un băiat mai mare decît Puiu. De asta poate regreta oglinda în care ar fi putut aranja cu băgare de seamă ceea ce, în lipsa ei, lăsa la voia întîmplării, cu optimism de altfel.

— Puiule... ce faci?

Îl prinsese, fiindcă de la o vreme Puiu închisese ochii ca să mai păstreze imagina Rodicăi dezbrăcată.

— Să nu mă spui, te rog!

— A! Te temi de Olguța!

Îi zîmbea. Puiu, cu obrajii roşi, îi zîmbi.

— Nu te spun, dar să nu te mai prind!

Îl bătu peste obraz şi o luară la goană.

Descălecarea din căruță avu loc acolo unde doamna Deleanu întîlni norul de colb. Cînd o văzu pe mama în brațele lui, mai mică decît el, gîfîind, cu părul sur — i se strînse inima.

Acelaşi blînd parfum de şifonieră deschisă — cu bomboane acre, şocolăți, livănțică şi flacoane de parfum — răspîndea doamna Deleanu, dar lacrimile îi curgeau pe subt ochelari: în grabă, ridicîndu-se pripit de la pian, uitase să şi-i scoată. I-i scoase Dănuț, zîmbindu-i.

— Dă-mi-i mie, mamă. Nu vreau să te văd cu ochelari.

Avea ghetele prăfuite doamna Deleanu, şi-şi uitase batista. I-o dădu Dănuț. Monica nu îndrăznise. Ea venea în urmă, ținînd dîrlogii, cu Mircea alături. În urma lor, cele două căruțe veneau la pas, scîrțietoare. Gheorghiță, după ce sărutase mîna doamnei Deleanu, o luase la goană spre poartă unde văzuse pe statuara mama Maria. Olguța trecu pe lîngă el săgeată: o recunoscu prea tîrziu .Chiui după ea ca un desperat: "Săru... mînaaa..." — şi dădu din cap: "Amarnică-i duduia Olguța!"

— S-salve, mă!

Se pupară, se priviră. Bufniră de rîs.

— Bine, Olguța!

— Bine, Metaforel!

Doamna Deleanu interveni, severă:

— Olguța, cum eşti îmbrăcată?! Avem musafiri... Mircea... Băiat mare...

Olguța ripostă pe-acelaşi ton:

— Bine, Metaforel, în aşa hal vii?! Avem musafiri... Rodica... O bomboană...

Alaiul se întregi.

— Bună ziua, Mircea. Să nu-mi spui "duduie". Îți promit solemn, la porțile cetății, că dacă-mi spui, îți spun şi eu "duduie" toată vacanța. Ține-mi bicicleta.

— Da papa unde-i? întrebă Dănuț.

— N-a găsit o bicicletă disponibilă: altfel zbura la tine!

— Olguța! Tata e la Iaşi, îl lămuri doamna Deleanu, cu brațul după gîtul lui. Olguța!!

— Ce-i, mamă? întrebă Olguța care o luase înainte, cu şireturile prin colb şi Mircea alături.

— Ai îmbrăcat rochia pe dos!

— Ai-ai-ai! Mircea, nu te uita că te faci stană de piatră!

— Olguța!

— Ce să fac, mamă dragă, s-o scot? Eu fac cum vrei mata...

— O vezi, Dănuț! Uite — aşa-i toată ziua! Peri albi... Se gîndi că-i are şi dezmierdă fruntea lui Dănuț. Ce mare ai crescut!... Bietul Dănuț! Te-a zdruncinat căruța.

La poartă îi întîmpină grosul oastei, cu baba în frunte, generalisim.

— Ia sî ti văd... Sărut mîna, stăpîni. Sî ni trăiascî, coniții! Tăiem un curcan: auzi măi Vasili!

Olguța şopti, cu ochi teribili, grupului de slujnice:

— Strigați "ura"!

Şi bufni de rîs.

— Ura! îngînară ele, înghiţindu-l pe: "Săru mîna".

Dar băieţii de ţăran, strînşi la poartă, atîta aşteptau. Un "ura" electoral ca intensitate, dar sopran, acoperi glasul femeilor, dînd ogrăzii un elan festiv.

Doamna Deleanu îşi acoperi urechile. Harmalaia se dezlănţuise.

Abia în pridvor, Dănuţ, care zărind-o pe Rodica se prefăcuse că n-o vede, îi fu prezentat.

Puiu — singurul cu pantaloni scurţi dintre băieţi — simţi, împotriva lor, ostilitatea celor din "cursul inferior", cînd, într-un cerc de fete, în care erau singurii băieţi, sînt detronaţi prin venirea unora din "cursul superior". Îi examina pe furiş, cu rea voinţă, bucurîndu-se că-s nespălaţi, prăfuiţi, cu hainele mototolite, şi desfătîndu-se mai ales de gafa lui Mircea, care, emoţionat, ridicase pe scări în pridvor bicicleta încredinţată de Olguţa şi o privea nedumerit, cu aerul cuiva care ţinîndu-şi în mînă ochelarii i-ar simţi deodată îngreuindu-se şi i-ar vedea crescuţi gigantic şi deveniţi, miraculos, bicicletă.

Baba pornise după cafea; doamna Deleanu, urmată de Profira, după dulceţi; Anica, după apă de la beci, Gheorghiţă, ajutat de oamenii de la grajd, descărca din căruţe cuferele şi geamandanele.

Olguţa-i propunea lui Dănuţ o imediată partidă de tenis.

— Olguţa, uite-n ce hal sînt! Mă duc să mă spăl, să mă schimb... Mă ierţi domnişoară!

Rodica zîmbi, producîndu-şi dinţii.

Dulceţile sosiră. Apa, ba.

— Unde-i Anica?

— Anicaaaa...

— Olguţa!

— Mulţumesc, nu iau, refuză Mircea dulceţile, încurcat de bicicletă.

— Pune-o-n buzunar, Mircea! îl învăţă Olguţa, arătînd spre bicicletă.

Puiu bufni.

— Ce-i, Cuţulachi? Dai din coadă! Ia-ţi bicicleta şi ad-o pe Anica în echilibru pe cap!

Numai Monica şedea la o parte, pe întîia treaptă a scării. Pridvorul de verdeaţă era plin de zorele. Sufletul Monicăi era la fel. Deşi Dănuţ era cu spatele la ea şi faţa spre Rodica.

Odăile Potemkin-Kami-Mura, de războinică amintire, erau ocupate numai de fete. Copilăria le părăsise demult, urcîndu-se în pod cu săbiile de tinichea, cu uniforma amiralului rus şi a celui japonez, cu puşca Eureka, reţelele de mingi colorate, colecţia de vapoare, dormitorul de păpuşi, luptele diurne şi nocturnele conferinţe de pace scrise cu linguri de şerbet sau de beltea jos pe covor, la masa albă a lunii.

În fosta odaie Potemkin, stăpînea Leila, pisica Monicăi, şi tăcerea, tăcerea Monicăi. Sulfina se usca pe şifonieră, iar pe subt storul lăsat soarele-şi prefira sulfina pe covor. Paşii Leilei nu turburau nimic — ca fumul. O candelă, subt o icoană, cocea în fiecare noapte un frag aerian pentru mînuţa grasă şi buzele plinuţe ale copilului Isus, copil în braţele Mariei.

Biroaşul de lemn de trandafir al doamnei Deleanu, delicat şi feminin ca un "clavecin", pe care-o roză albă, desfoindu-se, cînta o sonatină...

Vara, o dată cu începutul vacanței, Verlaine, Heine şi alții veneau la Medeleni. Melodioase nume închise-n foi sonore, ca ferestrele dinspre livezi.

În odaia Monicăi nu era ordinea stereotipă a odăilor atent şi minuțios gospodărite — cărțile de pe polița-colțar de deasupra divanului aveau aplecarea capetelor care visează la o fereastră, privind marea — ci prelungirea armoniei pe care unele trupuri şi unele suflete, avînd-o, o răsfrîng firesc asupra decorurilor familiare.

În odaia Monicăi tăcerea părea că ceteşte versuri. Odinioară, uşa despărțitoare dintre odăile Potemkin-Kami-Mura era închisă de doamna Deleanu. Acuma, de Monica. Bineînțeles, tot Olguța o deschidea. Căci Dănuț, oropsitul Kami-Mura, era tot în odaia lui, în odaia Monicăi, iar sufletul Monicăi, ca să-l primească pe Dănuț, nu deschidea nici o uşă.

În odaia Olguței tăcerea era ca un vas spart, înlocuit mereu cu unul teafăr, spart din nou.

Două paturi — al Olguței şi al Rodicăi — ca două albii de rîu, adăposteau rîs, mai mult decît somn.

Ordinea o făcea Sevastița; dezordinea, Olguța şi Rodica. Luptă inegală, după cum se vede.

Ca şi biroul domnului Deleanu în epocile de lucru, odaia Olguței fusese iertată de controlul doamnei Deleanu. Ciorapii, însufleții parcă de electricități de acelaşi sens, refuzau să conviețuiască împărecheați: unul spînzura, de pildă, pe şifonieră, aerian, altul, terestru, dormea sub pat, dimpreună cu ghetele, pantofii, papucii şi uneori chiar cu pălăriile, insolite apariții acolo, ca berzele în catacombe.

Uşa dinspre odaia Monicăi, transformată în panoplie, era împodobită cu florete, spade, măşti de scrimă, mănuşi şi pieptare capitonate. Şi de aceste arme, totuşi, se agățau ciorapii, mănuşile, batistele, pălăriile, ca iubitele de pieptul luptătorilor care pleacă la război.

Rachetele şi mingile de tenis aveau locuința pe şifonieră, dar călătoreau des, aşa că le vedeai pretutindeni mereu; pe şifonieră rareori, ca pe bărbații uşărnici.

În şifonieră atîrnau multe cuiere goale, nu din pricina penuriei de rochii, ci pentru că rochiile preferau să stea turceşte de-a valma, exact subt cuiere. De asta rochiile de gală erau păstrate în şifoniera Monicăi. Rodica îşi păstra rochiile în cufărul în care i le aranjase mama ei, la plecare. Era mai prudent şi, totodată, astfel justifica prezența cufărului în odaie. Căci Rodica păstra în cufăr, în afară de rochii, şi oarecare cărți cu poze, despre a căror existență Olguța nu ştia nimic.

Dezordinea din odaia Olguței nu dovedeşte că Olguței îi plăcea să trăiască în dezordine — aşa cura pretindea doamna Deleanu — ci arăta numai că Olguța trăia puțin în odaie. Cînd dormi, locuieşti în pat şi în tine, nu în odaie.

Adevărul însă e că Olguța tot în dezordine trăia, dar nu în meschina dezordine a unei odăi, ci pe-afară, în vasta şi triumfătoarea dezordine a livezii, a pădurilor şi a cîmpurilor.

Şi la Medeleni Dănuț avea apartamentul său. Doamna Deleanu nu se lăsase mai prejos decît Herr Direktor. În cealaltă aripă a casei, nelocuită de la moartea lui conu Costake Dumşa şi a Fiței Elencu, doamna Deleanu aranjase patru odăi pentru tînărul bărbat. Pe cît erau de modern mobilate cele din Pitar-Moşu, pe-atît

erau de patriarhal mobilate cele de la Medeleni. Pietatea pentru amintirea părintelui ei mort, făcuse pe doamna Deleanu să nu schimbe nimic din rînduiala ani de-a rîndul respectată cînd era copil: nici hruba icoanelor — bună pentru lavoar — din odaia de culcare; nici oglinzile veneţiene şi candelabrele la fel, din salonul prea pompos şi prea sever; nici grava armonie a odăii de lucru, cu gigantă bibliotecă de lemn negru, birou de lemn negru, pe care, solemne ca pentru un jurămînt la miez de noapte, două sfeşnice de bronz masiv, cu patru braţe, înălţau cîte patru lumînări; nici părechea de harapi, din dreapta şi din stînga uşii antreului, buzaţi de rîs, purtînd în mîni de şocolată fără lapte cîte un vas aurit, plin şi acum de cărţile de vizită îngălbenite ale unor vremi de mult apuse...

Un cerdăcuţ lateral — în care conu Costake îşi lua cafeaua — dacă dădeai la o parte viţa de poamă coarnă care îl acoperea, se deschidea pe sat, pe lanuri şi pe dealurile şerpuitoare în albastrul orizont moldovenesc, avînd afunda perspectivă în care fumul de ţigară sau ciubuc se dezpleteşte lung, alintîndu-se opalin pe dealurile albastre, cum îi şade bine fumului de ţigară sau ciubuc cînd nu-i aruncat de pe divanul moale, spre plafon...

De la Fiţa Elencu nimic nu se păstrase decît doar clopoţelul de argint cu care îşi chema servitorii; îl păstrase doamna Deleanu şi-l trecuse lui Dănuţ, dimpreună cu toate celelalte, nu fiindcă era melodică vibraţia preţioasei guşe de argint lucrat, ci fiindcă nu era sonerie în casă.

În apartamentul lui Dănuţ, Monica pusese florile; doamna Deleanu, saşeuri de livănţică în şifonieră; şi Olguţa, o pancartă:

"Aspru interzis metaforele în vorbă şi în scris. Lăsaţi pe seama broaştelor pe: «ca un» şi «ca o» precum şi pe: «întocmai ca, întocmai cum»!"

Iar în odaia lui Mircea, alături de ietacul lui Dănuţ, după dejun apăruseră două benzi de hîrtie, prinse vertical cu ţintişoare, din plafon pînă-n podele.:

Întâia, cu următorul cuprins:

"Olguţa sum
Olguţa sum
Olguţa sum
Olguţa sum
Olguţa sum
Olguţa sum..."

Şi aşa pînă-n podele.

Iar cealaltă:

"Olguţa da
Duduie ba
Olguţa da
Duduie ba
Olguţa da
Duduie ba..."

Şi la fel pînă-n podele.

Ideea era a Olguței; execuția, însă, a lui Cuțulachi. Din pricina asta, subt primele cuvinte nu urmau ghilimelele expeditive, şi caligrafia avea un caracter triumfal.

Puiu avea odaie în aripa fetelor, ceea ce nu-l umilea de loc. Controlul Olguței însemna apropierea Olguței.

Odaia turcească, îmbelşugată în divanuri ca un harem pacificat, îl aştepta pe Herr Direktor: sultan la Bucureşti, ermit la Medeleni.

*

Nici Dănuț, nici Mircea nu dormeau.

Dialogul dintre ei, de după dejun:

— Tu ce faci?

— Mă culc. Dar tu?

— Şi eu.

...întovărăşit de căscat demonstrativ, era o minciună reciprocă. Mircea simțea nevoia patului, fiindcă odată trupul aşezat orizontal, impresiile se limpezeau, ca vinul în sticla culcată pe-o coastă; iar Dănuț simțise nevoia de-a scrie Adinei de îndată ce fetele plecaseră.

Mircea nu se limpezea.

Dănuț nu scria.

Dar nici nu dormeau.

Se despărțiseră unul de altul fiindcă aveau nevoie să fie singuri cu adevărurile şi minciunile sufletelor lor, nealterate de altă prezență.

Dănuț era la birou, cu fruntea în mînă şi cotul pe lespedea de lemn. În fața lui, o scrisoare cu două vorbe: *"Dragă Adina",* iar în coşul de hîrtii, altă scrisoare, ruptă, cu trei vorbe: *."Adina mea dragă".*

Făcu bucăți scrisoarea din față.

Îi scria zilnic, la Bucureşti, cînd o avea alături, şi acum...

"Sînt trist, Adina..."

Cuvintele veneau din afară, nu dinăuntru, mobilînd convențional o încăpere goală.

Ştia că-i trist, dar în clipa cînd ştia aceasta, nu era trist. Nehotărît şi provizor, ca la o schimbare de anotimp, sufletul era deşert. Tristețea căzuse ca o lacrimă, lăsînd în ochiul care-a plîns-o o privire distrată şi nevoia de-a clipi.

Se îndreptă spre ietac, hotărît să se întindă. În fața uşii se opri. Uitase pe birou hîrtia cu: *"Sînt trist, Adina".* Nu mai era în Pitar-Moşu!

"Sînt trist, Adina." Putea să intre Monica.

Îşi aminti că şi Monicăi îi scrisese odată: *"Sînt trist, Monica"...*

Ciudat! Întotdeauna trebuie să fii trist față de cineva!

Zvîrli scrisoarea începută în paner şi trecu în ietac.

Întîia despărțire de Adina...

Se întinse pe pat. Acumulase atîtea impresii, emoții şi amintiri, începînd de dimineață, încît îşi simțea sufletul ca o masă la care mănîncă două persoane, cu

intimitatea lor taciturnă transformată în gălăgioasa masă de douăsprezece persoane.

Întîia despărțire de Adina.

Anul trecut venise la Medeleni cu sufletul vacant, dar plin de literatura proprie şi-a altora.

Anul acesta avea ciudata impresie că poartă pancarta:

"DE ÎNCHIRIAT"

...a caselor, la Sfîntul Dumitru.

Întîia despărțire de Adina...

Era stranie grabnica dispariție a durerii care, la gară, în urma trenului, îl făcuse să dorească apariția altui tren cu roți tăioase pentru trupul inutil!

Venise Monica, doamna Deleanu, Olguța, Puiu, Rodica... Medelenii copilăriei...

Reținu o clipă pe Rodica. Îl mira prietenia Olguței pentru Rodica. Constatase la dejun prostia ei. Simți totuşi că "prostia", "inteligența" şi "Rodica" erau noțiuni fără de nici o contingență. Mănînci un măr fără să te-ntrebi dacă e prost sau deştept; îl muşti dacă miroase bine şi-i gustos... Totuşi, alături de verva Olguței şi de distincția Monicăi, prostia Rodicăi era dezacord... sau variație: cine ştie!

Rîdea antrenant Rodiea, decoltîndu-şi dinții; se uita pe furiş, ceea ce dezmințea naivitatea figurii: şi avea nări... indecente. Da! o indecență care iarăşi dezmințea obrajii permanent roşi, dar cu dese îndoiri de roşeață... Era oare proastă într-adevăr? Cine ştie! Aşa de ciudați sînt oamenii cei mai simpli! Fiecare are o perspectivă de zeci de planuri sufleteşti, pe care le descoperi pe rînd şi subit, ca priveliştile în munți, la cotiturile drumurilor abrupte.

Şi în el descoperise această perspectivă care-i dă un fel de nesiguranță înfricoşată față de el. Mai multe suflete îl stăpîneau succesiv, uneori în răstimpuri mai mici, alteori mai mari, ca perindarea domnitorilor la tronul principatelor româneşti.

Uneori, şi cu unii oameni, era timid: paralizantă timiditate ca un frac de împrumut sau, mai exact, ca o haină îmbrăcată pe dos. Cu alții era spiritual şi impertinent de îndemînatic în toate mişcările şi vorbele: ca o beție de şampanie, fără să fi băut, şi fără de ilaritatea fiziologică deşteptată de şampanie. Cu unii se simțea prost, atît de prost, de neghiob, de greoi, de stupid, încît putea spune că are experiența prostiei, cu nenumăratele ei fizionomii variate ca şi ale inteligenței, prin el, nu prin alții. Şi totuşi nu era prost. O simțise din copilărie, cînd, dominat şi umilit de Olguța, îşi pusese chinuitoarea întrebare. Avea deopotrivă experiența prostiei şi a inteligenței, cunoscute ca doi frați gemeni cu el.

Uneori, de pildă, avea impresia că sufleteşte o învăluie pe Olguța, o cuprinde, cu o capacitate superioară capacității ei sufleteşti. Şi-ndată se îndoia: cine ştie!

Îşi reprezenta plastic această problemă, în felul următor: o casă cu patru etaje. În balconul etajului întîi se dezbracă o femeie, crezînd că n-o vede nimeni. Dar domnul de la etajul al doilea — a cărui soție s-a dus la teatru — priveşte în voie pe doamna de la etajul întîi, crezînd că nu-l observă nimeni. Îl vede însă domnul de la etajul al treilea. Pe acesta, cel de la etajul al patrulea, care zîmbeşte, fiindcă ştie că domnul de la etajul al treilea se crede neobservat şi din această pricină rîde de domnul de la etajul al doilea, care la rîndul său observă în voie, crezîndu-se

neobservat, pe doamna de la etajul întîi. Singurul care "ştie" e domnul de la etajul al patrulea: el singur judecă pe toți ceilalți, complect, zeflemisindu-i ierarhic.

Dar dacă de pe acoperiş şi pe el îl observă cineva?...

Etajele minții nu se pot număra ca ale unei case, aşa că niciodată nu poți fi sigur. Şi nu vanitatea îl determina să-şi propuie şi să cerce să rezolve astfel de probleme — în copilărie poate că da; acuma nu — ci dorința de-a cunoaşte uneori măcar un mal sigur al sufletului înfricoşător de incert.

O iubea profund pe mama lui. Totuşi, un an întreg nu simțise nevoia să-i scrie altceva decît anostul rînd de cuvinte, aşternut pe o carte poştală laconic informativă. Şi acum, cînd o văzuse căruntă şi cu ochelari, fără de nici o severitate sau mustrare pentru el, simțise ceva mai adînc şi mai întins decît remuşcarea. Simțise că în răstimpul unui an întreg ceva din el suferise, fără ca el să ştie. Văzînd-o pe mama lui, luase act de o veche şi statornică melancolie: aceea de-a fi părăsit o ființă dragă, căreia, prin aceasta, îi sporeşte suferința despărțirii.

Şi totuşi ignorase această treptată părăginire din el, n-o băgase în seamă — deşi mereu exista în el.

Să nu iei seamă că zi cu zi mucegaiul copleşeşte zidurile şi că păianjenii țes pînză ursuză într-o odaie a casei tale?

Ciudat! Avea impresia că alt suflet conținea acea părăginire, acea durere: sufletul care-i venise o dată cu mama lui, pe şosea.

Sufletul nu e ca o casă cu multe încăperi, fie chiar nenumărat de multe. Sufletul e ca un mal la care poposesc corăbii. Aceste corăbii, fiecare din ele aducînd altceva — unele rodii şi curmale, altele molime, altele cîntece, altele sicrie — sînt pribegile încăperi ale acelei case vast inexistente care se numeşte suflet. Unele se înecă şi dispar — deşi "sînt" pe fund — altele, răzlețite, apar o dată numai, în fum de ceață şi gemăt de sirene. Şi mereu e altceva. Alte suflete, dar ceea ce e îngrozitor e că toate însuflețesc acelaşi trup...

Adina, mama, Monica, Olguța... parcă nu intrau în acelaşi suflet, ci fiecare într-alt suflet, conținut în el.

Se simțea împovărat ca de un prea mare belşug inform — şi vid totuşi. Vidul copleşitor din preajma marilor furtuni, sau marilor secete: vastă chemare mută.

"Ar trebui să mă izolez"...

Totuşi, în fața sufletului era cuprins de panică. Aceeaşi impresie pe care ți-o dă marea, văzută întîia oară, de gigantice vitralii deschise pe nemărginiri cînd verzi, cînd vinete, cînd argintii, cînd albastre; cînd linse în aburi lăptoşi, şi atît de plane, încît par lespede de veci în colb lunar, pe toate reliefurile vieții; cînd zvîrcolite şi atît de uriaş căscate încît pare că asişti la naşterea cosmică a munților...

Scrisul pentru el era un refugiu, o scăpare de propriul său suflet, un fel de fetişism în care metaforele erau icoanele. Cum fugi de umbra stranie a unui cimitir şi cum te bucuri să intri în prima casă țărănească întîlnită, casă plină de copii care mănîncă mămăliga la măsuță joasă, cu mîinile mînjite, fiindcă acest decor îți alungă spaima cimitirului — aşa fugea de sufletul său, reîugiindu-se în metafore.

Şi fiindcă sufletul era brăzdat de spaime, metaforele izbucneau impetuoase

spre viață, ca hergheliile de cai sirepi, fugind de crucile de foc ale furtunilor.

Se simțea fratele sălbatecilor care poartă cercei şi amulete izbăvitoare de mîniile zeilor prevăzuți şi neprevăzuți. Adora concretul spre a se izbăvi, prin el, de teroarea abstractului. Făcea metafore cum îşi astupă femeile ochii şi urechile, cînd le e frică prea tare.

Dar nimeni nu ştia aceasta, afară de Monica. Ea singură cunoştea caietul scris în vacanța trecută — în româneşte, nu în franțuzeşte — intitulat *Vitrina jucăriilor,* la început, *Alunele veveriței,* după aceea. Caietul îl păstra Monica. Secretul, tot ea: vistiernică şi vestală.

Nu arătase Olguței nimic din ce scrisese atunci, convins că l-ar fi persiflat. Într-adevăr, era plin de metafore caietul, ca scorbura unei veverițe de alune. Olguța credea că metaforismul lui e o manie, fără să vadă rațiunea lui profundă, valoarea echilibratoare de religie, pe care o avea pentru el.

Alunele veveriței reprezentau epoca cea mai senină a adolescenței lui. Simțise atunci bucuria vieții de anahoret, fără de chinul trupesc. O a doua copilărie, conştientă însă, ceea ce dubla bucuria de-a o trăi.

Se scula dis-de-dimineată şi o pornea pe jos. Răsăritul soarelui, hulubii, cucoşii, gîştele, rățuştele, curcanii, rîndunelele, ciorile, cucul, fluturii, florile, gîngăniile ierburilor, copacii, pomii, siluetele de țărani, casele satului, berzele agronomice, grîul copt, secara, floarea-soarelui... Îi venea să-şi strîngă sufletul în brațe şi să-l sărute pe obraji, ca pe un copil zdravăn şi voios, care în fiecare dimineață venea spre el, jucîndu-se cu el. Dar venea dinafară spre el, nu din el.

Asupra lui n-avea decît creionul, cuțitaşul şi caietul cu scoarțe de muşama neagră. Ali, *pointer*-ul bătrîn, îl urma uneori placid, fiindcă plimbarea era lentă şi siestele lungi.

Se aşeza undeva în iarbă şi nu se întindea, cum se pretinde că fac poeții, cu fața-n sus şi mînile subt cap, lăsîndu-şi sufletul "scăldat în nemărginita pace a cerului albastru". Nu. "Nemărginita pace a cerului albastru" e o altă mare răspîntie de larguri necunoscute: boltită oglindă a mărilor nestatornice şi a sufletului nestatornic.

Culcat în iarbă, cu fața-n jos, aplecat asupra caietului, se îngrădea cu tot ce era pitic şi imediat, notînd:

Greierul

Dacă-l auzi: un ciripit căzut în iarbă. Dacă-l vezi: afară de Fabre l-a văzut cineva? Nu-i făcut pentru ochi, numai pentru urechi. Spui: am ascultat greierii şi am văzut fluturi. E drept că fluturii tac; ei sînt aplauzele florilor.

Lăcusta

Văzută pe un tort de şocolată, ai zice că-i cel mai superb miez de fistică.
Dar o vezi în iarbă...
Ogar pitic şi verde al ierburilor verzi, unde-s miniaturalii iepuri după care fugi, şi unde-i vînătorul cît un deget, care vînează mereu, surind cîmpia cu *rotocoale de fum ale pufului de păpădie?*

Omida

Un funicular urcă, urcă, şi se opreşte la gara stacojie a unui trandafir.

Merele domneşti

Ce *fetiţă, jucîndu-se de-a călăul, şi-a decapitat şi scalpat toate capetele păpuşilor, atîrnîndu-le de crengi? Aceeaşi fetiţă care astă-primăvară le-a făcut trusoul de dantelă roză şi matasă verde.*

Hulubi

Stau pe acoperiş şi exclamă: "o! o! o!.." — dîndu-ţi impresia unei sindrofii de cucoane la etajul de sus, dintre care una istoriseşte ceva picant despre una absentă, iar celelalte exclamă, guşate, indignate şi satisfăcute: "o! o! o!"

Găina

Zgîrcite, stridiile după ce-şi fac mărgăritarul, îl păstrează în aripile închise şi o păţesc!
Găina, darnică, după ce face, părăseşte ovalul, rozul şi marele mărgăritar comestibil — sau îl uită.
În nici un caz nu şi l-ar putea atîrna de gît: iar cucoşul nu poartă inele sau ac la cravată.

Gînsacul

Se repede *cu aripile vîlvoi, avînd fluturarea precipitată, alarmată şi serviabilă a şervetului de subt braţul unui chelner dintr-un restaurant de gară, unde trenul se opreşte cinci minute.*

Curcanul

Se *umflă şi se dezumflă fără de nici un rost, aşa cum aprind şi sting pompoasa lumină electrică din salonul gol copiii care n-au altă distracţie.*

Plopul

Îţi vine să prinzi cu degetul vîrful acestui minutar oprit şi, învîrtindu-l în circonferinţă, să-l aduci la loc şi să aştepţi bătaia imensului orologiu .

Rîndunelele

S-au molipsit stînd mereu pe sumele de telegraf şi au devenit urgente şi incoherente.

Piersicul înflorit

Îl vezi şi-nchizi ochii fiindcă ai avut, cu o bătaie de inimă, icoana întîii sărutări: buzele roşii care-au zîmbit, obrajii copilăreşti care s-au înroşit.
E trist un piersic înflorit, fiindcă alături de el, oricît ai fi de tînăr, eşti bătrîn.

Cocostîrcul

Cel de pe casa lui moş Gheorghe. El a adus în pliscul lung şi delicat copilăria noastră.
De-atunci cocostîrcii nu mai aduc nimic. Pe morminte, cocostîrcii nu-şi fac cuib. În schimb, mănîncă broaşte. Ştiința explică precis că mediul în care-şi caută hrana e cauza dimensiunilor pliscului.

Seceriş

Tabloul e blond: grîul; albastru: cerul. Vezi țăranul, vezi coasa, vezi femeia cu merinde şi copilul desculț şi bălan de lîngă ele.
Un car cu boi...
Vezi toate noțiunile verii. Simți vara.
Un singur lucru nu vezi: bagheta cu care profesorul de germană îți specifică pe nemțeşte toate cele reprezentate pe tabloul mural al "verii".
Şi nu simți duritatea băncii de pe care priveşti didacticul Sommer, *nici mirosul de cerneală şi de clasă în ora treia.*
Seceriş! Lungă recreație!
Şi nici un clopoțel nu te vesteşte că s-a isprăvit.
Şi — fericire — tabloul înjură româneşte.

Robinson Crusoe

Să fii în sufletul tău ca într-o insulă fără nume, neînsemnată pe nici o hartă, înconjurată de mări benigne în tovărăşia unui papagal, a unei căprițe şi a unor pisici...
Şi să fii ca o carte cetită de un copil care mănîncă piersici.
Robinson Crusoe! Numele fericirii...
Ce trist e numele morților!

Munți

Apele cuprind pămînturile. Viața pămîntului e o lentă înecare sigură.
Munți deznădăjduit de înalți! Muget de vită care se îneacă!

Aceste notații disparate, unele grațioase, altele glumețe, altele triste, îi micşorau sufletul, dîndu-i dimensiunile trupeşti şi sufleteşti ale copilăriei. Scria cum un copil îşi clădeşte căsuțe pe covor din cărți de joc, serios cum numai un

copil poate fi. Simţea în el intimitatea unui spaţiu restrîns. Se bucura scriind, cum se bucura un copil, la "lanterna magică". În aceeaşi clipă era în sufletul lui bucuria bunicului care distrează şi fericirea nepoţelului distrat.

Schimbase titlul — din *Vitrina jucăriilor* în *Alunele veveriţei* — nu fiindcă dorea să publice cuprinsul caietului, ci fiindcă vroia să definească pentru el mai bine, natura bucuriei simţite. Scria uşor, fără nici un efort. Foile caietului se umpleau. Nu recitea. Scria mereu, zilnic, şi dimineaţa, şi după-amiaza. Scria mereu? Firește, nu tot timpul. Dar preocuparea alegră a minţii care căuta, descoperea, născocea, era mai preţioasă decît scrisul în sine.

Miniaturală hărnicie. Veşnic zvon de rîu de munte.

Încetul cu încetul, începură să-l bucure culorile şi să călătorească în ele. Verdele, roşul, galbenul, albastrul nu mai erau pentru el simple suprafeţe colorate, ci profunzimi în care sufletul se afunda, rătăcind ca prin nişte palate pline de neprevăzut...

Tot fugind de sufletul său ajunsese în copilărie. Triumfase, văzîndu-şi copilăria clară ca o grădină după ploaie, ca şi cum abia atunci ar fi părăsit-o. Nu pierduse nimic. Tot se păstrase. Miraculoasa "turbincă a lui Ivan", aruncase la suprafaţă micul şi fragedul continent scufundat. Începu să trăiască în copilărie, aşa de intens, încît, uneori, faţă de Olguţa avea gesturile şi sfiala obedientă a lui Kami-Mura de odinioară, deşi raporturile dintre ei erau altele.

Continua să-şi scrie zilnic notaţiile, ca şi înainte. Nu scria nimic "despre copilăria lui": aluzii scurte uneori, indescifrabile pentru un străin. Dar permanenţa din el a copilăriei, cu toate amintirile ei, dădea o rară prospeţime unora din notaţii. În unele din ele, exprima viziunea specială a ochiului de copil, pe care copilul nu ştie s-o transmită altora; în altele, exprima fantezia originală a minţii de copil, pentru care lumea e mereu nouă, ca jucăriile abia căpătate. Şi-n toate, fără deosebire, era bucuria unică a copilului în faţa lumii, bruma de zîmbire pe care lumea o îmbracă numai pentru ochiul copilului. Totul , se mişca într-o atmosferă cu presiune mai mică decît a atmosferei în care se mişcă omul matur. Din această cauză, sufletul avea altă elasticitate, alt ritm: gîndurile nu mergeau, săreau. Această elasticitate, acest cvasi zbor al tuturor mişcărilor sufleteşti şi trupeşti, datorite unei presiuni mai mici, e bucuria specifică a copilăriei, îngerească prin aceasta. Sufletul lui trăia în ea, atingînd acel desăvîrşit echilibru cu sine însuşi care poate fi numit fericire.

Şi întregirea acestei fericiri era Monica. Dimineaţa, pe la zece, şi după-amiaza, pe la patru, venea la el, descoperindu-l cu instinct care nu da greş, oriunde era. Îi aducea aşa numitul "coş cu merinde", ca o nevastă de plugar, dar frumoasă şi bună ca răsărită din poveştile pe care zilnic şi le amintea. Îî aducea fructe, tartine, turtă dulce, cozonac, tot felul de bunătăţi. Se aşeza jos, lîngă el. Mîncau împreună, ea ca să-i facă plăcere, el ca să-i facă plăcere. Uneori tăceau alături; alteori, Dănuţ îi trecea caietul. N-avea nici o nelinişte de autor cetit şi judecat; nici un apetit al vanităţii nu rîvnea elogiul, fiindcă n-avea impresia c-a scris. După ce faci o rugăciune nu aştepţi aplauze; nici după ce mănînci sau dormi. Ceea ce scria era făcut pentru el. Împărţea frăţeşte cu Monica. Intimitatea lor se emancipase de vorbe şi explicaţii.

"Literatură" erau poeziile franţuzeşti pe care le făcea din cînd în cînd,

conştient că ,,le face", conştient de superficialitatea emoției din ele, conştient de sinceritatea lor ad-hoc, care nu angaja nimic din profunzimile sufletului, dar care nici nu avea "panica de suflet" a notațiilor — conştient într-o măsură şi de vibrația altor literatori pe care acele poezii o conțineau.

Notațiile erau un seismograf plastic al vibrațiilor senzoriale actuale, îmbinate cu a celor din copilărie — sau, poate, ale vibrațiilor marelui teren vulcanic de care se temea.

Degetul Monicăi se oprea uneori asupra unei notații. Ochii Monicăi rîdeau. Dănuț recitea distrat: rîsul Monicăi era mai prețios decît notația care-l provoca.

Monica desluşea fără de nici un efort şi slova neregulată, cu litere mîncate, şi metafora, uneori prea obscură — culeasă înainte de a-şi fi împlinit complecta evoluție în tăcerile sufleteşti — alteori prea îndrăzneață — care copil nu-i? — alteori stranie, ca un gest văzut prin vis, alteori reluată de alta şi de alta în joc de aluzii şi subtile devieri.

Uneori, genele Monicăi se ridicau — zbor lin pe cer — de pe caiet, şi ochii ei priveau altceva decît jocul luminelor.

Dănuț ştia: Monica cetise una din acele notații denumite de el "început de vis", adică o metaforă sau o înlănțuire de imagini care deschid perspectivă asupra unei emoții: barcă, plecînd cu pînzele desfăşurate; o urmăreşti în tine cu ochii deschişi.

Uneori, Monica descoperea îndepărtata obîrşie a unei notații. În vorbe puține, îşi împrospăta o amintire din copilărie, simțind emoția înstrăinaților cînd îşi amintesc de patria îndepărtată.

Apoi Monica pleca, lăsîndu-l singur. Trecuse pe lîngă el ca o lumină de lună, fără să-l tulbure. Blondă şi înaltă, se ducea spre casă, prin iarbă sau prin grîu, cu sacul de merinde gol.

Plănuise atunci să scrie un ciclu de poveşti pentru Monica, intitulat *Alei pentru ochii tăi.* Nu-l scrisese, fiindcă povestea, mai lungă, fireşte, decît notația, îi părea factice din pricina efortului necesar construirei ei.

Dar caietul păstrase titlul: *Alei pentru ochii tăi.*

Nu mai văzuse caietul de un an!

Ce blînd se simțea atunci! Blînd cum e soarele toamna. N-avea sufletul nici o asperitate, nici un ascunziş, nici o viclenie, nici o impuritate... Şi-n ochi avea un zîmbet blajin, pe-atunci, blajin ca zările ieşene.

Această stare sufletească — amestec de bucurie şi de bunătate, de împăcare, belşug şi calm — o definise astfel în caietul cu scoarțe de muşama:

"Dacă aş fi în pămînt, aş înflori; *dacă aş fi*
În cer, aş ploua.
De ce sînt pe pămînt?"

Aşa era...

Atunci, în acea binecuvîntată vacanță, se întîlnise cu copilăria şi se despărțise de ea.

La sfîrşitul vacanței, în noaptea plecării, în semn de gratitudine şi duioşie, scrisese o poezie puerilă şi candidă, pentru Monica:

"II était un petit pommier
Grave comme une mignonne Infante..."

Ce mic era acel Dănuț care scrisese atunci, la lumina lămpii, alături de geamandane, versuri pentru Monica!... Un Dănuț care aparținea copilăriei, ca şi Kami-Mura.

Sînt uneori, cînd toamna-i în declin, zile sfîşietor de dulci: în loc să plîngă, surîd...

Dar ce făcuse de atunci?... Un an întreg trecuse... Un an opac, inert...

Adina! Adina! Adina!

Toate bătăile inimei cîntau barbar: Adina! Adina! Adina!

Ş-abia atunci, iluminat ca o zeitate pagină de mii de torțe, alb subt fîlfîirea limbelor roşii, trupul Adinei, gol, prosternă amintirile...

Şi, aprigă, suferința dorinței devastă tot.

*

"Olguța sum
Olguța sum
Olguța sum
Olguța sum..."

"Olguța da
Duduie ba
Olguța da
Duduie ba..."

Cuvintele urcau şi coborau, urcau şi coborau, vertiginos...

Pîndea parcă un rîs în odaie, ca dimineața, îndărătul obloanelor şi ferestrelor, lumina şi murmurul livezii.

Adormise şi se deşteptase cu acelaşi refren în ochi şi în urechi.

"Olguța da
Duduie ba..."

"Am să-i spun Olguța"...

Şi totuşi argumentă:

"...Monicăi cum îi spun Monica!"

Ce baie bună de rîsete fusese dimineața, de la cafeaua cu lapte (pe care, fiindcă o refuzase, pretinzînd că nu-i e foame, Olguța îl obligase s-o bea cu paiul, ca să-i dea iluzia, spunea Olguța, că nu se hrăneşte, ci se răcoreşte) pînă la dejunul tineresc, prezidat de bonomia doamnei Deleanu şi alimentat de farsele Olguței.

— Vă place sparanghelul? îi întrebase doamna Deleanu, o dată cu intrarea Profirei, care aducea lunguiață farfurie cu conținutul învelit într-un şervet.

Profira rîdea. Puiu se tăvălea de rîs; numai doamna Deleanu, Monica, Dănuţ, Mircea şi Olguţa erau serioşi. Rodica zîmbea.

Doamna Deleanu, ridicînd din umeri, descoperise conţinutul farfuriei. În loc de sparanghel, apăruse un morman de creioane de toate dimensiunile, garnisit cu radiere "Elefant".

Anica venise la timp, cu adevărata farfurie de sparanghel. Nici o dramă nu turburase clipa de operetă bufă, dar parcă pofta de mîncare se mai înviorase.

...Şi capul Olguţei — aşezată la masă în faţa lui — amestec de seriozitate brună şi de veselie albă...

Şi exuberanţa ei imperioasă...

Cînd trece o armată în marş pe străzile oraşului, încetul cu-ncetul ritmurile disparate care animează paşii feluriţilor trecători se contopesc într-unui singur: al armatei care trece. Şi ai privelişte desfătătoare a preotului burtos, a doamnei încorsetate, a şolticului cască-gură, a modistei ţinînd subt braţ balonata cutie de pălării, a pensionarului cu gazeta deschisă, unificaţi de acelaşi pas, impus tuturora de cadenţa netă a pasului militaresc.

Aşa era veselia Olguţei: toate fizionomiile, vrînd-nevrînd o urmau antrenate. Pînă şi Anica şi Profira, care serveau la masă, fraternizau cu rîsul boierilor, fără ca doamna Deleanu, biruită şi ea, să observe şi să interzică această familiaritate. Din această cauză, farfuriile luau brusc neprevăzute şi primejdioase înclinaţii, ceea ce determinase pe Olguţa, cînd se servise limba cu sos de tomate, să dispară vertiginos şi să reapară îmbrăcată cu impermeabilul, oferind umbrela doamnei Deleanu. Nici de cafeaua neagră nu fusese cruţată faţa de masă, impecabil albă la începutul dejunului. Tocmai atunci cînd doamna Deleanu, cu ibricul plin în mînă, începuse să toarne în ceşti, Olguţa, care făcea consideraţii serioase asupra familiarităţii — burtobătăismului, spunea Olguţa — cu care profesorţi de istorie tratează regii şi evenimentele, citase, cu mimică şi gest parodiant, finalul unei explicaţii la istorie a profesorului Oanţă: minuscul purtător al unui pîntec bombat ca o umbrelă-n vijelie, al unei chelii monticulare, şi-al unei miopii care dădea ceva porcin ochilor şi vorbei grohăite pe moldoveneşte.

— ...Şî i-o tras un răzdbel... sî crăpi Puompaduroaia!

"Puompaduroaia" era doamna de Pompadour.

— Vezi, mamă dragă, adăugase imediat Olguţa, cu glasul Olguţei, faci şi tu vernisajul feţelor de masă, nu numai biata Olguţa!

— Eu?! se mirase doamna Deleanu, care nu observase dezastrul, fiindcă ochii ei se bucurau de rîsul lui Dănuţ.

— Nu tu! Puompaduroaia! reluase Olguţa.

De data aceasta, doamna Deleanu recunoscuse existenţa şi paternitatea petelor şi făcuse altă cafea: cea dintîi se vărsase pe masă.

Cafeaua o luaseră în pridvor. Acolo nu mai erau feţe de masă, dar erau cîni. Basetul Patapum — pe care lectorul l-a văzut debutînd pe vremea lui Potemkin şi Kami-Mura — făcu sluj; înghiţi muşte reale şi imaginare, căci Patapum era "simulant".

Alt profesor defilase — dus de nas de vorba "simulant" — pe subt ochii celor care-şi luase cafeaua în pridvor: profesorul de germană al fetelor, doctorul Freulich, în acelaşi timp şi doctor curant al pensionatului, şi profesor de germană,

şi profesor de igienă.

Doctorul Freulich avea "muscă" — acel derivat de barbişon, păstrat sub buza de jos, analog cu ciotul cînilor berci — exorbitantă unghie la degetul cel mic, folosită ca scobitoare pentru dinţii — rari şi galbeni — şi pentru urechile clăpăuge, capitonate cu păr, şi ca semn paradoxal de exclamare pentru preceptele igienei, pe care...

— ...Popor german ştie bine respectat... *Du grosser Elefant, warum lachst du?*[54]

"Grosser Elefant" era Ştefănescu Cecilia, poreclită de Olguţa "Milimetrul clasei", fiind neînchipuit de mică pentru cursul superior.

"Milimetrul" avea accese de rîs, irezistibile ca strănutul şi sonore ca nechezatul, mai ales în ora de germană, cînd Olguţa îi şoptea de la spate:

— Milimetre, Freulich îţi face cu ochiul. Nu te lăsa! Fă-i şi tu.

"Milimetrul" era elevă foarte conştiincioasă şi foarte timorată. Odată, socotindu-se insuficient pregătită pentru teza de la Fizică — învăţa pe de rost — intrase la infirmerie. Nedeprinsă cu presta potrivire a termometrului şi ignorînd că emoţia îi ridicase temperatura la 38° — autentice — şi-o ridicase, frecînd termometrul subt plapumă, la 42°.

— *Was?... Du grosser Elefant, du* mort eşti! *Hinaus*[55], simulant! *Hinaus,* Elefant!

Şi epilogul, în ora de germană.

— Elefant, spui tu mi cari est temperatur normal de la om?

"Milimetrul" îşi pierduse capul.

— Treizeci de grade, îi suflase Olguţa.

— Treizeci de grade.

— Bietul "Milimetru", încheiase Olguţa, a murit în ziua aceea căci şi-a schimbat porecla în "Termometru". Probabil că se va destina medicinei. Ştiţi, sînt porecle care obligă.

Şi "Termometru" e tot aşa de ambiţios ca şi "Milimetru", mai ales că e singurul termometru din lume care e tratat cu vocative. "Termometre dragă, poţi să-mi sufli?" "Termometroiule, nu mă plictisi!" "Taică Termometre, la ce pagină moare Ludovic al XV-lea!" "Spune, Termometre puiule!" "Frate Termometre, cîte rînduri are lecţia pe mîne?" "Termometraşule, lasă-mă să copii rezolvarea ecuaţiei"...

Încetul cu încetul, pridvorul se umpluse de eleve de la "Humpel" şi de profesori şi profesoare. Unii, cunoscuţi mai demult, din scrisorile Olguţei, alţii inediţi

Profesorul de geografie, care — spunea Olguţa — n-avea nevoie la explicaţie de globul pămîntese, fiindcă-l purta cu el: un pîntec predestinat la aşa ceva. Ecuatorul era reprezentat prin lanţul de ceasornic; Polul Nord, prin chelia capului.

— Nici cînd se-ntorcea cu spatele la tablă, spunea Olguţa, elevele nu pierdeau din vedere harta continentelor, fiindcă şi dinapoiul "lu domnu Jelea" era afectat

---

54 Voinice elefant, de ce rîzi? (Germ.)

55 Afară (germ.).

geografiei, prin rotunjime, continentele cîrpiturilor şi arhipelagul petelor. În timpul verii, însă, "globul pămîntesc" nu se ridica de pe scaun. Elevele nu pierdeau nimic. Batista "lu domnu Jelea" tot geografică era, batista propriu-zisă reprezentînd mările, restul, uscatul. La finele săptămînei, mările dispăreau, înghiţite de uscat.

Şi profesoara de gimnastică, Lucia locotenent Enache.

"Un, doi! Un doi! Un, doi! Pieptul, Ştefănescu! Un, doi! Un, doi! Gambele, Maican!... Drepţi! Deleanu, nu se mişcă-n front!"

"Musca!"

"În front nu-i muscă, Deleanu!"

"E-n ureche, domnişoară. Musca ţeţe."

"Vorba Deleanu! N-ai limbaj de «Humpel»! Un, doi, un doi... Bate talpa. Simte-te, domnişoară! Nerv! Nerv!... Ah! cum mă agasaţi!"...

Şi Dacia Robu, "vergină" din clasa opta, cu bust şi voce forte, specializată în recitări la producţii de fine de an: *Nunta Zamfirei*. De la început vedeai că Dacia are "sentiment". Ea nu spunea *Nunta Zamfirei* ca mine şi ca dumneata, care nu ştim să vibrăm în faţa poeziei, începînd cu titlul. Îţi dădeai seamă că emiţînd cuvîntul "nuntă", Dacia vedea o nuntă. De asta buzele ei căpătau un accent virginalisim, devenind mici, micuţe, mititele, ca atunci cînd faci bezele. Sala era cîştigată. Dar a cui era "nunta"? Aici e aici! Nu a Marandei, nici a Ruxiţei, nici a Vetei! Nunta era a Zamfirei. Sala afla imediat acest eveniment. Dacia declama: Zaaam-firei... Sala simţea "fiorul", zis irezistibil. Şi palpita în ochii tuturora — auditorul se compunea mai ales din mame — scînteia aceea entuziastă a marilor noutăţi fericite: cum ar fi, de exemplu, Unirea Principatelor. Parcă auzeai dialogul mut al celor din sală:

"Nu ştii? Se mărită Zamfira!"
"Eeei!... Se mărită Zamfira!"
"Hei! Se mărită Zamfira!"
"He-hei! Se mărită Zamfira!"
"Elelei! Se mărită Zamfira!"

...în acest banchet al Zamfirei, Dacia urma: *"E lung... pămîntul"*... Toată sala era convinsă că pămîntul e lung. Parcă simţeai nevoia capetelor să se-ntoarcă încotro arăta braţul Daciei. Dar, spirituală, împreună cu poetul, Dacia revenea: *"Ba e lat!"* Vedeai că sala basculează, ca la o oprire bruscă a tramvaiului. După o clipă de reculegere, sala se împărţea în două tabere contradictorii: una, partizana lungimii pămîntului; cealaltă, adepta lărgimii. O clipă numai, şi ar fi început măcelul "lungilor" cu "laţii". Dar Dacia răsturna răcoritoare o şi mai senzaţională noutate: *"Dar ca Săgeată de bogat, nici astăzi om pe lume nu-i"*... În buzele Daciei, Săgeată avea efectul lui Orfeu. Sala era subjugată... Allah e Coşbuc, şi Dacia profetul său!

Dacia avea zece la română din pricina "sentimentului", şi zece la psihologie tot din pricina "sentimentului".

Şi Sanda, din clasa opta, preţioasă şi exclamativă, gingaşă şi exotică.

"Ah! ce roze!... Te simţi în Ispahan!"...

Sanda ar fi dorit să fie prințesă japoneză — cel mai mătăsos articol princiar — să aibă un palat de "bambus" la țărmul unei mări de "smarald", subt un cer de "safir" cu nouri de "nacru", soare de "topaz", lună de "opal", cu nopți de "peruzea", stele de "diamant" şi zori de "mărgean".

Din literatura română, Sanda aprecia numai versurile Claudiei Millian, din cea franceză, mai ales poezia tip Loti, eu toate ramificațiile şi sucursalele ei. Afecta un diafan început de tuberculoză şi o preocupa trusoul ei mortuar: numai mătăsuri în culori "autumnale" şi bijuterii "stranii" într-un "cofret de ivoriu".

Nici Rodica, deşi prezentă, nu scăpase de Olguța. Astfel, băieții cunoscuseră o Rodică şcolară, cu totul osebită de Rodica din pridvor, sigură în evantaiul de roşeli şi zîmbete, mînuit cu știință.

"Domnişoară, ce-i genul epic?"

"Genul epic?... Genul epic e... un (suflă Monica), un (suflă Olguța), un (suflă Adela), un... o... Împărțire literară"...

"Atît, domnişoară?"

"Spune că da" (îi sufla Olguța).

"Dă-mi pace, Olguța!"

"Aştept, domnişoară!"

"Spune-i s-aştepte" (îi sufla Olguța).

"Ştiu mai bine genul liric", izbucnea Rodica.

"Bine. S-auzim ceva despre genul liric."

"Despre genul liric? Genul liric (suflă Olguța) e (suflă Monica) un (suflă Adela), un... Nu... Ba da... Genul liric e o împărțire literară."

...Sari la Eminescu" (îi sufla Olguța).

"...Eminescu, de exemplu..."

"A scris poezii", îi sufla Olguța.

"...a scris multe poezii"...

"Geniale", îi sufla Olguța.

"...Geniale"...

"Geniale", îi sufla Olguța.

"...dar"...

"Nu te-ncurca cu «dar», îi sufla Olguța. Dăi cu «de exemplu»".

,....de exemplu"...

"Lacul", îi sufla Olguța.

"...Lacul", răsufla Rodica.

"Domnişoară, Lacul e de Lamartine!"

"Ce-are-a face!" îi sufla Olguța.

"Lamartine"... suspina Rodica.

"Da, domnişoară, Lamartine, mare poet francez"...

"Spune că ştii", îi suflă Olguța.

"Ştiu."

"Foarte bine, domnişoară. Asta dovedeşte că-ți place literatura... Ei! cărui gen literar aparține Lacul?

"Protestează, îi suflă Olguța. Sîntem în ora de română."

"N-am ajuns la Lamartine!"

"Bine, domnişoară, dar mai sînt şi lecturi extra-şcolare... Cultura generală...

Ce faceți acasă?"

"Spune că mănînci, fiindcă eşti anemică", îi suflă Olguța.

Rodica bufnea de rîs.

"...Un rîs de genul epic, încheiase Olguța, adăugînd:

Nu te superi, Buftachi?"

Buftachi răspunsese cu un: "nuuu"! care se silea să nu fie de loc înțepat.

...Avea dreptate Dănuț să-i spuie Olguței "Păpuşăreasa". Toți oamenii pe care-i cunoştea îşi lăsau dublul lor în memoria Olguței. Şi cînd îi venea, scotea vraful de marionete pe care le însufleța cu gestul, mimica, intonația şi accentul victimei.

Oare şi el îşi avea dublul, marioneta? Avea oare şi el aceeaşi suprafață de ridicol pe care o aveau celelalte păpuşi?

Creioanele Hardtmuth? Renunțase la ele.

Timiditatea? Cerca s-o alunge. Duduie...

"Am să-i spun Olguța."

Un miliard de greieri izbucniră în odaie, contopindu-şi stridulațiile într-un zornăit asurzitor.

Mircea sări din pat.

Ce se-ntîmplase?

Deschise obloanele.

Ce se-ntîmplase?

Olguța — adică Puiu: executorul — îi aşezase subt pat trei ceasornice, cu deşteptătorul la patru. La şase, începea partida de tenis între Olguța şi Dănuț: senzațională luptă sportivă. Olguța hotărîse că toți somnoroşii să fie sculați la cinci, ca pînă la şase să aibă vreme să se dezmeticească, să se îmbrace, să-şi bea ceaiul obligator — doamna Deleanu îl prezida — şi la şase fix, să fie prezenți în arenă. Şi, consecventă, poruncise lui Puiu să ascundă cîte un ceasornic zgomotos sub paturile băieților. Puiu introdusese trei maşini infernale subt patul elevului dintr-a opta, care în timpul dejunului o privise pe Olguța aşa cum n-avea dreptul s-o privească decît Puiu: elevul dintr-a cincea.

*

Monica aşează alături cartea pe care n-o cetea, sări de pe divan şi fugi la uşă. Recunoscuse cele două bătăi pe care inima ei le păstrase cu ritmul şi intonația lor exactă, deosebită de-a altor ciocănituri, ca muzica de zgomot.

— Dănuț!

— Mă aşteptai, Monica?

— Te-aşteptam?...

Ridică din umeri, zîmbind uşor — în loc să ofteze — îşi dădu o şuviță aurie de pe frunte, luă nuna lui Dănuț şi-l călăuzi spre divan prin penumbra odăii, cu paşi înceți, tăcînd.

Leila deschise ochi de miere şi-i închise, rămînînd rotocol mătăsos de cenuşă albăstrie.

Cînd treci cu o durere pe subt un lung umbrar de tei înfloriți, ieşi de subt el cu o melancolie,..

Se aşează pe divan, rezemîndu-se de părete. Simți mîna Monicăi pe capul lui, apăsîndu-i-l afectuos.

— Erai să te loveşti de poliță! Ai crescut, Dănuț... Anul trecut...

— M-am schimbat?

— ...Ai crescut. Eşti obosit, Dănuț?

— Nu. M-am schimbat. De asta par obosit... Nu ne-am văzut demult, Monica! E bine lîngă tine.

Îi privi mînile încrucişate calm peste genunchi, tihnite ca mînile icoanelor păstrate-n umbră. Văzu o carte.

— *Au jardin de l'Infante.* De unde-o ai?

— Tu mi-ai trimis-o, Dănuț!

— Da... Îți place Samain?

— ...Prea frumos — ştiu eu! — e ca o femeie ,vorbi Monica, avînd în glas un fel de silă şi de îndoială... Îmi place mai mult Verlaine, nu-i aşa de parfumat. Ştiu eu!

Dănuț medită o clipă, ținînd cartea pe brațe.

— Curios, Monica! Eşti singura fe... singura care nu-l adoră pe Samain. Adina...

Se opri, îngrozit...

Numele Adinei răsunase ciudat în odaia Monicăi.

Tăcură îndelung. Apoi mîna Monicăi ridică fruntea lui Dănuț cu o uşoară mîngîiere.

— Ai mai scris, Dănuț?

— Nu.

Şi se roşi, se roşi, se roşi...

Nu putea minți alături de Monica. Dar nici nu putea fi sincer. Să fi fost Monica băiat... Nu. Lui, cel dintăi, i-ar fi părut rău.

—...Monica, aş vrea să mă izolez, să reîncep viața de anul trecut...

— Ai să mai poți, Dănuț?

Îl privea atît de limpede şi de blînd, încît sufletul vorbi tare, inocent şi încrezător ca mişcările unui miel.

— Ştiu eu!... Am să cerc... Şi iar se scutură, privind într-altă parte... Am să pot. Şi cu înflăcărarea febrilă a celor lipsiți de reală energie, dar capabili de frenezii zgomotoase ca trepidațiile unei locomotive ale cărei roți se învîrt — pe loc — cu atît mai repede, cu cît urnirea e mai grea, Dănuț vorbi: Chiar de mine, încep o viață nouă. Mă scol dimineața, îmi iau caietul, un creion, şi mă duc... Îşi trecu mîna prin păr. ...Încep iarăşi plimbările din vara trecută... Bucureştiul m-a otrăvit, m-a otrăvit! Îmi trebuie linişte, pace, singurătate. Vreau să mă simt din nou cu obrazul pe caiet. Aceea-i casa mea adevărată... M-am săturat de viață!... de felul de viață de pînă acum!... Ştii ce? Am să mă tund, Monica. Vreau să fiu urît. Am să-nchid toate hainele în cufere şi le trimit în pod... Aş vrea să fiu desfigurat, respingător. Atuncea am să scap de mine şi de ceilalți! Zvîrl tot. Nu-mi mai trebuie nici un fel de eleganță! Am să umblu răpănos. Aşa am să mă simt bine: jerpelit ca un vagabond... Vreau să fiu curat ca un pahar cu apă. Nu-mi mai trebuie nici cărți! M-am îmbolnăvit de literatură!... Am să-mi duc sufletul la păscut...

Întorcînd capul, întîlni ochii Monicăi: rîdeau. Zîmbi şi el. Rîse.

— Mint, Monica?

— Nuuu, Dănuț! Eşti... copilăros. Cînd vorbeşti aşa, eşti Dănuț.

Rîdeau amîndoi, cu sufletele deschise. Apoi rămaseră pe gînduri, gravi.

Dănuț se posomorî.

— Doamne, Monica! oftă Dănuț. Ce-i aici?

Îşi arătă capul, cu o mişcare duşmănoasă, răzvrătită. Monica se apropie de el şi-l sărută pe frunte. Tăcerea curgea printre ei, ca un rîu între malurile frăţeşti.

— Ştii ce, Monica? Hai să ne uităm în caietul de anul trecut.

ALUNELE VEVERIȚEI
Vacanța *1913*
D.D.

Scris cu creion no. 1, titlul se estompase ca siluetele copacilor pe zăpadă cînd începe seara. Întăia notație avea următorul titlu:

5 1/2 dimineața

La internate e ora cînd sună clopoţelul deşteptător.

Din dormitor în dormitor ochii se deschid, genele clipesc luptînd cu somnul greu. Dimineața şcolară începe. Cămeşi de noapte umblă prin întuneric; toaca ciubotelor pe coridoare. Un fel de denii la miez de noapte, cu trupuri mici.

Lavoarul comun, spre care vin cămeşi de noapte care tremură, prosoape lungi care atîrnă, capete tunse care moţăie... Miros de apă rece, de sopon, de pastă de dinți. Fierberea robinetelor. Banca minţită pe care-ţi văcsuieşti ciubotele, amărît, ca pe-ale altuia. Ultimul miros e cel de vacs.

Frig! Tristeță cu gust de pastă de dinți. Singurătatea unuia singur, care vorbeşte munteneşte şi nemţeşte şi gîndeşte cu accent moldovenesc, între toţi ceilalţi, care vorbesc nemţeşte şi gîndesc la fel. Oare gîndesc?

...Lămpi cu arc voltaic luminează alb, bîzîind: capul omului de omăt incandescent, cu pălărie de tablă albastră, căptuşită alb. Pupitre de repetitor. Miros de cerneală şi creioane.

Poezia germană din cartea de cetire deschisă pe pupitru:

Andreas Hoffer

Sub pupitru, Jack *al lui Alphonse Daudet.*

Alt clopot.

Sala de mîncare. Cafeaua cu lapte subţire ca un ceai cafeniu, în care moi, oftînd, bucata de pîne. Fărămiturile pe jos: pentru mătură, nu pentru vrăbii.

Ora întîi. Catalogul deschide o acoladă pe toate inimile. Elevul de la tablă, palid, cu creta şi buretele în mînă. Pe tabla neagră răsar linii geometrice, tremurate cu lacrimile pe obraji. Cîte zile mai sînt pînă la vacanță?... Nu! Cîte ore mai sînt pînă la recreaţie? Ochii de copil tuns, în uniformă, cu coatele pe bancă privind spre ferestre, departe, mirajul vacanței...

5 1/2. La Medeleni. Zorii. Bătaia cu pernuţe a hulubilor.

Cobor scările. Mă întorc. Zorelele!

Zorelele! Ochii mei de copil privind din clasă spre Medeleni! Uită-te la zorele, Monica...

Monica-i dezmiardă mîna.

— Dănuţ, cînd îi lua caietul, pagina asta să mi-o dai mie. Am copiat-o, dar vreau s-o am scrisă de tine...

— Monica, dar caietul e al tău.

— Vai, Dănuț!

— Sigur... Numele tău e pe întîia pagină. Caietul e al tău.

Roşie, Monica respiră adînc.

— Dănuţ, ce zi bună-i azi... Mi-e frică...

Dănuț tăcu. Şi lui îi era.

Monica întoarse foaia. Ochii lor se întovărăşiră din nou pe foaia următoare a caietului:

Trăsură

Nu trăsura de oraş, cu numărul la spate şi pe felinare!

Nici roțile pe *asfalt!*

Nici birjarul *cu haina de catifea albastră, încins cu brîu roş cu franjuri, sau lată curea de piele,* care-ți cere socoteală *măsurîndu-te de sus.*

— *Cîte curse?*

Nici biciul cu impertinentă curbă!

Nici caii fără nume, cu cozile tăiate englezeşte!

Nici accentul muntenesc al zgomotelor şi vorbelor!

Nici lacrimile care tremură, mereu hurducate, deşi trăsura are roți cauciucate!

...Blajina trăsură care aşteaptă în dosul unei gări mici, numai cu soarele în ea: întîiul copil în vacanță, cu părul pe umeri.

Buna trăsură cu poclit pentru sulfină; nechezatul cailor pentru care ai adus zahăr; biciul cumsecade, acoperit de cer; *semnul prietenos al cozilor cailor; urmele tălpilor colbăite, pe pluşul podelei; scăunaşul din față, pe care-ți pui pălăria; cînele de tunătoare pe care-l iei în trăsură fiindcă-i bătrîn şi cînii satului sînt răi... şi vizitiul...*

Ce sfînt cu spate frînț a coborît pe capră, cu numele de moş Gheorghe?

— Dănuţ, de ce nu-i arăți Olguței?

— Metaforel?

— Țț! Olguța...

— Olguța?

— Olguța... Ştiu eu! Cine-o cunoaşte!... Am să-ți spun ceva, un secret, Dănuț. Să-l păstrezi. Olguța a făcut parastas pentru moş Gheorghe.

— Olguța?

— Da. Nu ştie nimeni.

— E credincioasă?

— Ştiu eu?!... Mi se pare că a plîns...

— Olguța!

— Să nu spui, Dănuț. Numai preotul şi Oțeleanca ştiu, afară de mine. Am fost împreună la cimitir... E aşa de curioasă Olguța! Ştii ce *i-a* adus în loc de flori? O cutie de tutun. E aşa de copilăroasă uneori! I-am spus că nu se face! Ce-are să spună preotul? Oțeleanca? S-a supărat. După ce-au plecat toți, i-a presărat tutun pe mormînt.

— Olguța?!

— Nici nu ştii, Dănuț, cîte ciudățenii are Olguța!... Dănuț, am să-ți spun ceva, dar...

— Sigur, Monica!

— ...Mi se pare că Olguța a fost îndrăgostită... Mi se pare! Nu ştiu nimic. O impresie!

— Ei! De cine?

— E aşa de neprevăzut!

— Cine?

— Moşu Vania.

— Cine??!

— Da. Moşu Vania.

— Moşu Vania! Vărul mamei?

— Da.

— Nu-i în America?

— S-a întors astă iarnă şi a plecat în Rusia.

— A fost pe la noi?

— Da. În treacăt: o săptămînă... Ştii, *tante* Alice nu-l vede cu ochi buni, nici moşu Iorgu.

— Moşu Vania! Olguța! Extraordinar!... L-am uitat cu totul... adică... e nalt, cu nas proeminent, voce puternică... Nu? Nu l-am văzut din copilărie! Cum e, Monica? Miliardar?

— Nuuu! E foarte-foarte simpatic... Noi eram la dejun. Auzim deodată în antret o voce bărbătească, timbru de bas: *"Nicolas, Nicolas mon ami, salut!"* Tante Alice s-a încruntat, privindu-l pe moşu Iorgu. Atunci a intrat un domn înalt, cîntînd: *"Salut demeure chaste et pure..." Tante* Alice şi moşu Iorgu l-au salutat din cap de-ajuns de rece.. E curios, Dănuț, cum în atmosfera ceea de jenă... ostilă, nu ştiu cum, a ştiut să se impuie. Seamănă cu Olguța!

— Vra să zică, papa şi mama nu s-au bucurat?

— De loc!

— Da, da! Mi-aduc aminte din copilărie! Un scandal teribil! Era student la matematici... socialist probabil. Scria articole sarcastice. Critica tot şi pe toți. Da, da, da!... Nu ştiu bine: a lovit pe un profesor de la facultate... Nu ştiu bine ce-a făcut!... Se vorbea la noi acasă cu mare indignare. Parcă era şi o femeie la mijloc! Ioana Pallă! Asta am aflat mai tîrziu... Țin minte, tot aşa, la dejun — Olguța şi cu mine mîncam la masă mică — mama i-a făcut morală, şi papa... A trîntit o dată cu pumnul în masă... şi a plecat în America... Un om interesant!...

— Stai să vezi, Dănuț. Nici tante Alice, nici moşu Iorgu nu l-au poftit la dejun. Şedea în picioare, cu pardesiul pe umeri şi o caschetă englezească în mînă. A început cu noi: ne-a sărutat mîna la fiecare, făcîndu-ne reverențe. După ce-a

făcut înconjurul mesei, s-a uitat la *tante* Alice, zîmbind ironic. *Tante* Alice continua să mănînce. Atunci Olguța, cu tonul ei de zile mari, se întoarce spre mine: "Monica, fă loc lui moşu Vania la masă, *între noi.* Neculai, pune un tacîm."

Dănuț zîmbi.

— Perfect o imiți pe Olguța! Neculai tot cu musteți?

Monica se roşise. Continuă.

— Da. Atunci *tante* Alice s-a uitat la Olguța, Olguța la *tante* Alice...

— Şi papa a intervenit, zîmbi Dănuț.

— Exact, numai că n-avea nevoie. Moşu Vania a început să povestească, şi toate s-au calmat! Închipuieşte-ți, Dănuț, că ne-am sculat la *patru* de la dejun. Moşu Iorgu a uitat de tribunal, noi de şcoală, tante Alice de noi...

— Povesteşte bine?

— Nu bine, Dănuț, extraordinar!... Olguța îl asculta şi n-a deschis gura pînă ce ne-am sculat de la dejun...

— Ei!

— Da. Şi tu ştii bine, Dănuț, că tăcerile Olguței — la dejun mai ales — sînt lucru rar!

— Cum vorbea? Avea imagini frumoase?

— Nuuu! Simplu.

Monica se opri roşindu-se. Dezmierdă mîna lui Dănuț.

— Povestea mai bine decît Olguța?

— Nu. E altceva! Olguța are vervă, glumeşte mult, te face să rîzi. Moşu Vania povesteşte, povesteşte, povesteşte şi deodată zîmbeşti. Nu-ți vine să rîzi: zîmbeşti. Şi vezi tot ce spune. Toți ascultau, şi Neculai chiar.

— Şi ce v-a povestit?

— Multe, multe!... Călătoria în America, pe un vapor de vite... Curios, Dănuț! Nu spunea nimic de ocean. Vorbea numai de emigranții şi vitele de pe bord. Totuşi, simțeai oceanul. Simțeai plecarea... Înstrăinarea. Erau pe bord nişte țărani transilvăneni. Ne-a povestit cum pe la mijlocul călătoriei au început să se joace copilăreşte. Rîdeau toți de pe bord văzînd pe oamenii aceia mari şi greoi făcînd pe copiii. Ne descria gesturile lor, reproducea dialogurile dintre ei, cu accentul caracteristic. Şi deodată ne-am întristat. Nu ştiu de ce! Tot ce spusese era hazliu... Ştiu eu! Poate că ne-a făcut să simțim că nenorociții emigranți români cu cît se depărtau, cu atît simțeau mai puternică nevoia de-a revedea satele lor, veselia de-acolo. Şi atunci, instinctiv, au devenit copii. Au reluat cu toții jocurile şi vorbele din copilărie... Era trist...

— Da... asta cere mare talent.

— După aceea, Dănuț, ne-a vorbit de-o caterincă. Cînta o singură melodie, pe care a reprodus-o. Mugetul vitelor, valurile, vîntul şi caterinca... Ştii ce trist, Dănuț!... Părea că-şi bate joc şi de el şi de ceilalți, dar tot ce spunea te făcea să zîmbeşti, şi după aceea te-ntrista... Cîte nu ne-a povestit!... Cînd s-a întors din America, tot pe un vapor de vite, altă scenă: un sîrb, cu o chitiuță albă cu şnur negru pe vîrful capului, care se repatria. Cînd a văzut coasta Europei, şi-a făcut cruce şi a început să cînte, cu brațele atîrnînd în jos:

Strofa întîia

"Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa...

Strofa doua

Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa...

Strofa treia

Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa,
Kneaz Nicolaa..."

— ...Să-l fi văzut, Dănuţ, cîntînd cu ochii pierduţi şi faţa topită, şase strofe identice, din ce în ce mai jalnic, deşi melodia era aceeaşi... Cînd a isprăvit puteai să rîzi şi să plîngi deodată. Era îngrozitor de vesel şi de trist.

— Şi Olguţa?

— Olguţa îl asculta mereu. Cît a stat la noi, Olguţa a vorbit foarte puţin. Nici sporturi nu mai făcea.

— Olguţa?

— Da! La şcoală era mai puţin veselă...

— Şi cu el cum era?

— Foarte atentă şi gentilă. Cînd eram împreună, Olguţa nu mai era bruscă. Dacă o ruga să-i cînte ceva la pian, imediat îi cînta...

— Ei!

— Da. De cînd a fost la noi, Olguţa nu mai cîntă decît muzică rusească.

— Şi ce vorbeau împreună?

— El vorbea. Olguţa-l asculta. Parcă era puţin intimidată... Uneori ne cetea.

— Versuri?

— Nuuu! Din Anatole France, sau din Kipling, sau din Cehov pe care-l traducea direct din ruseşte.

— Bine?

— Extraordinar, Dănuţ! E greu de descris! Avea farmec...

— Monica!

— Ce, Dănuţ?

Era atît de limpede entuziasmul şi privirea Monicăi încît Dănuţ se înroşi.

— E frumos moşu Vania?

— Dăă!... Nu... Are ochi mici, verzi, foarte vii; ras complect, cu ten de marinar. Frunte mică, nas, cum spuneai tu, proeminent, cu nări groase... Cum să-ţi spun, Dănuţ, moşu Vania e ca şi vorba lui. N-are imagini, dar vezi şi simţi tot ce spune. Aşa-i şi el! Nu-i frumos, dar e puternic... Nu ştiu! Eu mă simţeam lîngă el ca o raţă domestică lîngă un vultur. Un vultur foarte blînd... cu noi, adăugă

Monica rîzînd. Cînd vorbea cu moşu Iorgu politică, se schimba. Îl ataca pe moşu Iorgu. Odată l-a batjocorit pe Tache Ionescu. Moşu Iorgu s-a făcut foc! "Cum! Europa n-are un al doilea Tache! N-ai dreptul să-l critici pe Tache Ionescu! Tu mai ales. Ce-ai făcut în viaţa ta? Care-i activitatea ta pozitivă? Nimic! Critică şi negaţie. Tu eşti mai «Ionescu»decît Tache! Toată ţara e plină de critici. Tache face":.. "Ce?" "Ţara românească. Democraţia. Pacea din Balcani"...

Dănuţ rîdea. N-o văzuse niciodată pe Monica atît de însufleţită. Recunoştea autenticitatea frazelor şi a intonaţiei tatălui său.

— Şi Olguţa ce spunea?

— Închipuieşte-ţi, Dănuţ, că Olguţa, care întotdeauna îl secundează pe moşu Iorgu, s-a amestecat în discuţie — ea, care n-are habar de politică — şi a început să-l combată pe Tache Ionescu!

— Ei?!

— Şi încă cum!... Stai să-mi aduc aminte!... "O primadonă cu nas semit şi musteaţa craiului de mahala..."

— L-a văzut pe Tache Ionescu?

—Nu cred! Poate c-a văzut vreo caricatură de-a lui... nu, i-a văzut fotografia pe biroul lui moşu Iorgu.

— Şi a vorbit despre el?

— Cu violenţă şi siguranţă! A spus că-i intoxicată de Tache Ionescu. Leonard la operetă şi Tache Ionescu la Parlament! Că cizmarul îţi trimite botinele de la reparat, învelite în discursuri de-ale lui Tache Ionescu; zbîrnîitorile zmeielor sînt făcute cu discursuri de-ale lui Tache Ionescu; învelitorile caietelor de teze, tot aşa; evantaiul profesorului de chimie: discurs de-al lui Tache Ionescu... A făcut o peroraţie în regulă! Înţelegi, Dănuţ, nu vorbise demult!

— Şi combatanţii ce spuneau?

— O ascultau... Ştii, lui moşu Iorgu îi pare bine cînd briliază Olguţa. L-a sacrificat pe Tache Ionescu şi a aplaudat-o pe Olguţa.

— Şi moşu Vania?

— Era amuzat şi el de verva Olguţei, pe care, probabil, o crezuse taciturnă.

— Şi Olguţa?

— Îl amuza! încheie Monica zîmbind cu bunătate.

— Şi?

— Asta-i tot, Dănuţ! Moşu Vania a plecat pe neaşteptate în Rusia.

— Şi Olguţa?

— A redevenit Olguţa.

— Alt nimic?

— I-a trimis de la Odesa un caiet de muzică rusească: *Boris Godunov.* În ziua cînd l-a primit, Olguţa mi-a spus de trei ori: "Monica, mi-a trimis Vania ceva splendid!"

— I-a scris?

— Nu-i ştie nimeni adresa!

— A mai vorbit de el?

— Eu, uneori. Olguţa tăcea... Dănuţ, cît a stat moşu Vania la noi, Olguţa era mult mai frumoasă ca de obicei. Atunci mi-am dat seamă că Olguţa are două frumuseţi: cînd e Olguţa, dar atuncea parcă nici n-o vezi, atît e de neastîmpărată,

şi cînd e îndrăgostită. Atunci e frumoasă ca o madonă, Dănuţ. Are ceva copilăros şi credul... obrajii par mai graşi... seamănă cu tine, Dănuţ.

Monica se înroşi tare.

— Mă-ntrebi dacă Olguţa a vorbit de moşu Vania? O dată numai, înainte de-a pleca la Medeleni, Olguţa mi-a spus: "Ce bine-mi pare că a plecat Vania!"

— De ce, Monica? întrebă Dănuţ.

Monica zîmbi.

— Dănuţ, n-am întrebat-o!... S-ar fi supărat! Am văzut imediat că-i părea rău de exclamaţia ei. De-atunci nimeni nu mai pomeneşte de Vania. Dar Olguţa cîntă muzică rusească... Dănuţ, nici o vorbă! Mai ales Rodica n-aş vrea să simtă nimic!

— Ce-i cu Rodica?

Monica ridică din umeri.

— ...Un fel de prietenă de-a Olguţei. Nu ştiu cum s-a împrietenit cu ea! Apropierea lor a coincidat cu plecarea lui moşu Vania. Pînă atunci, Olguţa n-o lua în seamă... Rîde mult; Olguţa spune că-i tonică.

— Monica, tu eşti prietenă cu ea?

— Nu, Dănuţ, vorbi Monica, scuturînd capul. Eu sînt prietenă cu Olguţa. Rodica e o... camaradă de clasă... E foarte drăguţă!

— ...Dar cam nătînguţă! adăugă Dănuţ rîzînd.

— Dă! Asta n-ar fi nimic! E cam zgomotoasă!... Şi... are un fel de ipocrizie, de lipsă de sinceritate...

— De pildă?

— Uite: o adulează pe Olguţa. Rîde de tot ce spune — aici cred că-i sinceră — o pastişează chiar, probabil fără să-şi dea seama, şi pe dindos o vorbeşte de rău...

— De rău?

— Nu mare lucru! Fleacuri! Dar oricît! Am auzit-o spunînd că Olguţa-i vanitoasă, că-i "ahtiată de succes", că "se crede grozavă". Vezi genul...

— Olguţa ştie?

— Cred că da. O cunoaşte de ajuns! Da ştii, Olguţa are slăbiciuni copilăreşti! Rodica şi Patapum cred că au aceeaşi valoare pentru ea, dar îi iubeşte, are nevoie de ei. Uneori o umileşte fără cruţare...

— Azi, la cafea!

— Asta nu-i nimica!... Dar imediat îi pare rău şi o umple de cadouri, e gentilă cu ea, proclamă sus şi tare calităţi pe care Rodica nu le are, dar pe care le acceptă uşor...

— De ce-a poftit-o la Medeleni?

— Greşala mea! În ultimul timp eram cam... tăcută. Ştii, aşa sînt eu uneori! Cred că Olguţa a simţit nevoia unei persoane mai vesele. Şi a comandat-o pe Rodica.

— Monica, de ce spui că-i greşala ta?

— Aşa! Trebuia să fiu mai veselă, să n-o las singură pe Olguţa... Nu-i nimic! În definitiv Rodica nu face nimănui nici un rău.

Tăcură.

Dănuţ rămase pe gînduri.

— Dănuţ, nu mai răsfoim? Îmi pare rău c-am vorbit! Nu ştiu ce mi-a venit...

Răsfoiră din nou. Dănuț ceva mai distrat.

Banca

Bancă aşezată într-o grădină. Oraş de provincie, în Moldova.

Pe banca vopsită verde, o minge roşie, o păpuşă care stă pe bancă: i se văd tălpile care niciodată n-au atins pământul. Alături de păpuşă, ceva mai încolo, stă un pensionar: fetița cu păpuşa nu-i a lui.

April. Soare nou, cumpărat parcă de la un bazar de jucării scumpe. Vrăbii.

Fetița se joacă. Bătrînul o priveşte: bucle cu fundă, şosete albe, dinții albi: îi lipsesc doi dinți din față prin care-i iese puțin limba cînd vorbeşte. Fetița-i dă cercul şi bățul în primire. El e bătrîn. El trebuie să-i păzească jucăriile. Fetița sare cu mingea roşie pe aleea galbenă.

Urechea pensionarului — cea cu care mai aude — e zbîrcită, palidă şi atentă. S-a aplecat. Ea singură a auzit că la spatele băncii sora mai mare a fetiței cu mingea şi liceanul cu o lăcrămioară în buzunarul tunicii s-au sărutat.

...Să-mi fie viața ca o fetiță cu mingea, în ochii unui pensionar bătrîn — ca secretul unei sărutări abia auzită de o ureche surdă.

Luna

Stai singur pe un colț de pămînt, privind. Pămîntul e mare; cerul, vast... Noaptea te cuprinde. E umbră albastră... O zare vine cu alb proaspătă în brațe. Apoi tot mai sus, tot mai sus, în linişte, treptat-treptat; tot cerul e plin de alb...

Culcă-te...

În ietacul mamei, după masă, sîmbătă seara, copiii din fundul dormezei vedeau ietacul plin de lenjuri albe, aduse de la spălat. Şifoniera se deschidea. Raftul de jos, întîi, apoi al doilea, al treilea... Dulce alb al şifonierei pline de lenjuri de jos şi pînă sus?

De ce eşti trist cînd priveşti luna plină răsărită pe cer?...

...O, şifonieră dintr-un ietac pustiu, nu mai rîde cu toate rafturile: copiii de pe dormeză, sînt mari.

Nebunia

Stai în iarbă. Copacii, frunzele, pasările au accent românesc. Şi gîndul.

Închizi ochii, şi-ți închipui — ca să te distrezi — că deodată eşti în Africa, printre canibali negri şi buzați...

Deschizi ochii... şi eşti în Africa! Copacii sînt canibali hirsuți la pîndă.

Panică!

Oare nebunia e simplă ca un salt de închipuire — definitiv — în intervalul unei bătăi de pleoape?

După cele douăzeci de poeme care alcătuiau un ciclu aparte, urmau "culorile", alt ciclu. Din caiet căzu o garofiță sălbatecă.

Pe foaie, atît: „Mi-a dat-o Monica", şi urma garofiței presate.
Garofiță îşi reluă locul. Trecură mai departe.

ROŞU

Garofița

Garofiță de cîmp, pe care ți-a dat-o o fată, îți răsare deodată printre gînduri, drăgălaşă şi minusculă, ca apariția Scufiței Roşii în pădure printre copacii gravi şi enormi.

Fragi

Întîia cofiță cu fragi ai verii ți-o întinde o țigancă zbîrcită, pe stradă.
Dacă în acea clipă îngerii frăgezimii nu te împresoară şi nu simți că tu însuşi, în mirosul fragilor, eşti o cofiță cu fragi — spune țigăncii că-i prea scumpă şi n-o cumpăra.

Cireşele

— Cît îi chila?
Domul cu ochelari pe vîrful nasului e gros, concret şi se tocmeşte, şi-n fața lui toate cireşele din coş roşesc ca dragostea în fața dragostii.
De ce se vînd cireşele oricui?

Zmeură

În clipa cînd Salomeea a sărutat pe buze capul în sînge de pe tipsia de argint, sîngele lui Ioan avea parfum de zmeură.

Rodii

În rodii e copilăria rubinelor.
Dar rodiile nu se vînd la bijutier.

Harbuzul

Miez de harbuz! La gura sobei, astă-iarnă, coceam castane şi te doream, privind în jarul arzător risipa ta.
Acuma-i vară. Aş coace o castană aromată în răcorosul tău jar — dar nu-s castane.

Ouă roşii

— Hristos a înviat!
Pac.

— Adevărat a înviat!

Pac.

De ce se boxează ouăle tocmai în amintirea lui Hristos?

Maci

Roşu era fesul turcului bătrîn, care, în copilărie, la Constanța, spunea poveşti cu Hogea Nastratin. Avea o barbă albă ca pilaful, şi fesul — între cer şi mare — era singurul roşu de pe lume, dintre cer şi mare.

Duceți-vă, maci, la malul Mării Negre, pe mormîntul turcului bătrîn.

Cofetărie ambulantă

Roşul sticlos ca ochii iepurilor de mosc al formelor de zahăr de pe tava cofetarului din colțul uliței!

Cucoşul roşu. Iepuraşul roşu! Palatul roşu.

Da. Palatul roşu. Numai cu cinci parale am cumpărat un palat cu turnuri şi creneluri, care-ți încleia degetele şi-ți roşea buzele.

Care palat poate da mai multă fericire unui copil!

Copilărie, castelană a unui palat de zahăr înroşit, seniorul nu se mai întoarce.

Ouă de lemn

Oul misterios, cu miros de lemnărie albă.

Un ou roşu, în el altul albastru, altul violet, altul galben, altul verde, altul, altul, altul...

Oul de lemn: perspectiva infinitului, jucărie într-o mînă de copil!

Inimă! Cîte am?

Pomuşoară

În plină iarnă, cînd gospodina moldoveancă îți oferă dulceața de pomuşoară — foc bengal în linguriță — cît regreți că astă-vară niciodată nu te-ai abătut spre fundul livezii, să vezi iluminația carmină a tufelor de pomuşoară!

Aşa e şi cu noaptea Învierii. La Crăciun o doreşti. În sîmbăta Paştelui însă te culci, hotărît să vezi Învierea la anul.

Dormi lîngă bucurii. Cînd te deştepți e prea tîrziu: se-ntunecă.

Pastă de dinți

De ce poezia se ocupă atît de mult de flori şi ocoleşte pasta de dinți?

Ce imagină poate fi mai proaspătă, mai vie şi mai sănătoasă decît a unui copil — cămaşă lungă de noapte cu gulerul şi mînecile suflecate — care zîmbeşte în oglinda lavoarului unei ilariante fețe, cu părul zburlit, gura deschisă, dinți albi, periuța albe şi spuma roză ca înflorirea unei crenguțe de piersic?

Ori poeții în copilărie nu se spălau pe dinți?

Gura sobei

E întîia fereastră la care ochii copiilor au cunoscut voioşia ochilor de femeie care aşteaptă printre garoafe şi melancolia ochilor de femeie, cînd petrec o plecare prin căderea viței roşii de toamnă.

Racii

Ştiu atît de bine din copilărie culoarea lor miloasă verzuie; blegul sau nervosul lor plescăit din căldarea cu apă în care sînt zvîrliți grămadă, deschiderea şi închiderea foarfecelor, ca a degetelor cînd fac umbre chinezeşti pe zid; şi spaima copiilor, în fața căldării biblice parcă, în care mişună armatele întunecate ale lui Scaraoțchi.

Atunci de ce pun racii la culoarea roşie?

Cine poate rezista opiniei publice!

Asul de cupă

Cum să nu-ți fie dragă, chiar dacă nu eşti cartofor, fotografia în mărime naturală a acestui cap de cireaşă.

Ridichi

Joviale şi robuste ridichi! Garnitură de un roş rural, a untului proaspăt, alături de caş şi de urdă.

Veselia începutului de masă, cînd apetitul e intact şi creierul — fără digestie — alegru.

Nu lauri, ci garnitură de ridichi aş face pe copertă capului bunului Creangă.

Să m-audă profesorii!

Dar Creangă mi-ar da dreptate. El era "mîncău" înainte de toate.

De ce se conservă amintirea marilor scriitori în sirop?

Ceaşca

Era roşie, lucioasă şi cu naivitate rotundă, o ceaşcă din bucătărie cu urechea spartă.

Ceaşcă ieftină cu care servitorii beau apă sau lapte.

Şedea pe masa culinară, printre morcovi, sfeclă, pătrunjel, ceapă, usturoi, prăji...

La Patruzeci de Sfinți era plină cu fragi.

Dacă aş spune unei fete: "Obrajii tăi sînt ca ceaşca din bucătărie", s-ar ofensa, fără să ştie că în obrajii ei numai am regăsit pe cenuşăreasa copilăriei.

Inima

Inima mea, de ce baţi atît de mult? De ce un simplu cărăbuş te face să tresari cu zvîcnirea pe care alţii numai în faţa dragostii o au?

De ce mă bucuri atît? De ce mă osteneşti atîta?

Dacă în loc să baţi te-ai scutura, pămîntul ar fi acoperit cu cireşe, căci cireş greu mi-e sufletul deasupra întregului pămînt.

Pătlăgele roşii

Ciudată evocare, elegiacă!

Toamnă. Zări blînde. Lumină roasă. Se clădesc lemnele pentru iarnă. Miros de pădure în ogradă. Trist greier de toamnă, ca scripcarul bătrîn, cu degete prea tremurătoare, cerînd de pomană...

Cazanul cu pătlăgele roşii fierbe în clocote somptuoase ca un ţesut oriental.

N-ai vrea să fii, mai bine, pătlăgică roşie, şi bulion, să stai în raftul cămării de acasă, subt raftul compoturilor — decît om, să te tunzi, să-ţi reiei uniforma de anul trecut, cu mînici prea scurte, şi să pleci la internat?...

— Bietul Dănuţ!

— Monica, te-au întristat pătlăgelele roşii?

— Aşa-s de sincere, Dănuţ!

Bufnire de rîs.

Caietul se isprăvea cu:

VERDE

Verde ghiduş: buratecii. Un buratec în palmă e întîia glumă a primăverii.

Verde melancolic: nucii cu miros amar. Băile cu frunze de nuc din copilărie (ce bine era!) Răţuştele de celuloid care înnotau pe valuri provocate cu degetul. Culcarea în patul cald, cu mama la căpătîi. Poveşti. Etc..

Verde... Ultima frunză verde, pe care-o vezi din bancă, pe fereastra liceului. Mizerie! Începe şcoala.

Fine

Memento: *Caietul următor, de la anul, va fi al culorilor.*

Să-mi samăn sufletul cu grîu. La anul să crească nou.

P.S. Negru: *măslinele din hîrtia zidarilor — ce poftă-ţi fac cînd le zăreşti din clasă, la lucrătorii care lucrează la casa de alături. Devin preţioase. Ai impresia că se vînd cu "caratul" ca diamantele.*

Negrul miezului de noapte, în copilărie, cînd te deştepţi brusc, vezi strigoi care s-apleacă şi n-ai chibrituri. Icre negre: astrahanul miniatural al celor moi, care, de fapt, sînt cenuşii. Etc....

— Gata, Dănuţ... Ţi-aduci aminte unde erai cînd ai isprăvit caietul?

— Lîngă pădure?

— A doua zi ne-am plimbat călări: nu?

— Da...

Gîndul lui Dănuț trecu prin pădurea de anul trecut... cu Monica alături...

— Monica, dă-mi un creion,

— Vrei să scrii ceva, Dănuț?

— Da.

— Nu mai ai loc în caiet. Să-ți dau un alt caiet.

— Ai caiete, Monica?

— Pentru tine.

— Nu. Caiet altădată. Acuma dă-mi un creion. Vreau să fac o rectificare.

Luă creionul şi ținînd caietul pe genunchi, şterse titlul vechi *Alunele veveriței,* şi scrise mare:

CAIETUL MONICA:

— Uite, Monica, adevăratul titlu.

— *...Caietul...*

Sîngele continuă pe obraji lectura noului titlu.

— Monica, spune-mi drept, cum ştii tu să spui, ce impresie generală îți face caietul acesta? Vreau să ştiu părerea ta.

— Ca valoare literară, Dănuț?

— Nu. Ca fizionomie sufletească. Ce crezi tu despre cel care l-a scris?

— Dănuț, e greu să judec! Mi-e prea scump caietul acesta. Şi tu... tu, Dănuț, eşti fratele meu.

Se roşise, dar ochii ei îl priveau drept în față.

— Spune-mi, Monica!

— Te rog, spune-mi!

— ...Dănuț ştiu eu! Ți-e frică de viață... Ți-e frică s-o priveşti în față... ți-o ascunzi...

Dănuț oftă.

— Ca emigranții de pe vaporul lui moş Vania: nu, Monica? Mă joc de-a copilăria cu cît mă apropii mai tare de viață... Ai dreptate, Monica! La nouă, zece, unsprezece ani — nu-mi aduc aminte exact vîrsta — doream să rămîn copil... Sînt rari copiii care doresc aşa ceva. Eu doream. Acuma mi-e frică; tu spui: de viață — eu spun: de sufletul meu. E cam acelaşi lucru... Dar tu, Monica, dacă mi-aş pune destinul în mînile tale şi te-aş întreba: ce să fac? Să scriu înainte, cu ochii spre copilărie, şi să rămîn un Dănuț curat, ca cel din anul trecut, sau să... trăiesc, să privesc viața în față? Ce m-ai sfătui?

Monica îşi privi multă vreme mînile înghețate pe genunchi.

— Eu... te-aş sfătui... să trăieşti... să fii voinic, Dănuț. Ai un suflet bogat, de-o bogăție rară...

Dănuț ridică fruntea, cu ochii în zalele trufiei.

— Monica, vra să zică tu ai încredere în talentul meu?

— Da.

Şi sufletul Monicăi gemu: nu în dragostea ta?

Dar Dănuț răspunse numai buzelor.

— Atunci, Monica, tot mai sînt bun la ceva.

Monica tăcea. Plecase capul.

— Te-ai întristat, Monica?

— Nu, Dănuț, mă gîndeam... Aş vrea să fii fericit... să fii mulțumit de tine.

— Monica, mai spune-mi ceva, drept: tu cum priveşti viața? Cu teamă, ca şi mine, sau...

— Eu o privesc în față, Dănuț... Dănuț, dar ce-am pățit? Vorbim ca la teatru!

— Mi-e egal!... Monica, aş vrea să fiu toată viața aşa cum sînt lîngă tine.

Ar fi vrut sa-i spună: "Rămîi, Dănuț". Dar tăcu.

Dănuț o întrebă:

— Monica, dar despre tine nu ştiu nimica. Un an întreg...

Monica ridică din umeri.

— Călăresc mai bine decît anul trecut. Restul e la fel... Poate s-a mai copt şi mintea puțin. Ştiu eu!...

— Monica, cine-i Minodor Stratulativ? O farsă de-a Olguței?

Monica zîmbi.

— Nu, de-a naturei! Vorbesc ca Olguța!

— Îți "face curte"?

— ...Săracu! Moşu Iorgu l-a congediat: nu era niciodată în birou. Îmi era milă de el!

— Olguța mi-a spus, cînd a fost la Bucureşti, că Facultatea de drept se împarte în două: grupul de studenți care aspiră să devie secretarii lui papa, ca să te vadă; şi cel care trece la Facultatea de litere, ca să te aştepte...

— Formulele Olguței!

— Monica, da spune-mi ce impresie îți fac succesele tale: drept!

— Drept, Dănuț! De indiscreție! E mai bine la Medeleni decît la Iaşi. Nu-mi place să fiu ca o actriță pe scenă... deloc nu-mi place! E obositor să nu poți fi singur decît între patru pereți!

— Curios, Monica! Tu nu eşti cochetă de loc!

Monica se roşi. Urmă totuşi, cu ochii în ochii lui Dănuț:

— Sînt, Dănuț! Uite: azi dimineață, la gară, l-am făcut să cabreze pe Cneazu. Tu te-ai speriat. Vezi, Dănuț! Mi-a părut rău... La dejun mi-am schimbat pieptănătura... Sînt foarte cochetă, da ție-ți spun...

— Monica! Monica! Ce apă de izvor eşti tu!... Lîngă tine am să lucrez. Am tot felul de proiecte! Optsprezece ani trecuți şi n-am făcut nimica! Dar sînt plin, Monica. Lîngă tine am conştiința bogăției din mine. Tu eşti lumina mea: lîngă tine numai mă văd bine... Cîte am de făcut! Mircea îmi ține mereu discursuri: "Nu mai scrie franțuzeşte, e o limbă străină etc."... Habar n-are de ce-i în mine şi de proiectele mele literare!

— Nu i-ai spus nimic?

— Nimic! El ştie versurile franțuzeşti... pe care le reneg.

— Cum, Dănuț? "Prietenul" tău nu ştie nimic?

— Numai tu ştii, Monica. Altă Monică n-am...

"Nu spun minciuni", comentă gîndul lui Dănuț vorbele lui Dănuț.

Monica respiră adînc.

— Curios, Monica! Uneori, chiar foarte des, sînt vanitos. Doresc să plac, să

strălucesc...

— Asta nu-i vanitate, Dănuț. Exuberanță tinerească...

— Nu, Monica. Simt bine că sînt vanitos... La patinaj, de pildă, cînd e multă lume, patinez nu mai frumos, dar mai însufleţit decît atunci cînd e puţină...

— Tu eşti artist, Dănuț. Vezi, eu, cînd sînt cu tine... sau cu Olguța, uneori, mă animez, vorbesc... multe prostii: în sfîrşit, deschid gura şi eu. Cînd e lume, mă închid. Dacă nu i-ar face plăcere lui *tante* Alice să ne vadă pe Olguța şi pe mine în salon, cînd e lume, niciodată n-aş intra...

— Timiditate?

— Nu, Dănuț! "Publicul" mă deprimă; pe tine te exaltă, fiindcă tu eşti artist şi ai nevoie de public. Eu... eu sînt o fată. Nu-s timidă. Am fost puțin, cînd eram mică. Timiditatea te paralizează, te face dezorientat în fața oricui... Sentimentul meu în fața lumii e de pudoare. Mă acopăr... nu de frică, Dănuț... nu ştiu! Mi se pare aşa de natural — vorbesc pentru mine — cum să-ți spun?... Toți oamenii trăiesc în case, între ziduri; la ferestre au storuri. Vor să trăiască singuri, în intimitatea lor. Nimeni nu-şi face casă cu pereți de sticlă... Dar o grădină, Dănuț, n-o zideşti... Tu eşti artist, eşti deschis spre oameni. Eu... numai spre... unii... Pe tine te exaltă publicul, dar asta nu-i vanitate. E un fel de energie care te duce în afară, o dorință de dominațiune pe care-o are şi Olguța. Voi semănați, Dănuț, dar tu... eşti timid uneori, şi Olguța nu-i... decît în fața lui moşu Vania.

Dănuț rîdea, amuzat.

— Şi eu față de cine?

— Tu... nu ştiu bine, dar am impresia că oamenii pe care nu-i cunoşti te intimidează... Mai ales femeile.

— Ce bine mă cunoşti, Monica! Ştii de ce mă intimidează necunoscuții?

— Fiindcă le atribui luciditatea ta cînd eşti timid, Dănuț şovăi o clipă.

— ...Dar femeile?

— Dănuț, da ce-s eu? Oracol?

— Spune-mi, Monica. E aşa de bine cu tine!

— Dănuț, să-ți spun ce-am observat la alții, în salon la *tante* Alice. De tine... nu ştiu!

— Spune de alții.

— Dănuț, băieții şi chiar domnii care nu ştiu sau nu pot să fie "galanți" cu femeile sînt timizi... fiindcă nu ştiu ce să facă, ce să le spuie... cum să umple tăcerea, cum să înceapă, cum să continue... Am văzut o dată la noi un profesor universitar din Bucureşti, un prieten de-al lui moşu Iorgu. A stat la noi la dejun. În timpul dejunului a vorbit mai mult cu moşu Iorgu: politică, drept, campania din Bulgaria. Un om interesant. Tot ce spunea era cuminte, cumpătat şi uneori, față de pornirile lui moşu Iorgu, avea un umor fin... După dejun, moşu Iorgu s-a dus pînă-n birou să expedieze un client. Bietul profesor era paralizat între noi! S-a refugiat lîngă mine — mai erau şi alte persoane — şi abia îndrăznea să deschidă gura. Dacă-l priveam, se înroşea. Era penibil pentru el! Şi eu doară nu sperii pe nimeni! Dar nu ştia cum să mă ia! Probabil că nu trăise în saloane, cu femei. Era depeizat. Cînd a apărut moşu Iorgu, s-a repezit — literalmente — la el, fără să-şi dea seamă, bietul om, că față de mine mişcarea lui era necuviincioasă... Dar crede-mă, Dănuț, e preferabil genul acesta de timiditate, cu accese de explicabile

necuviințe, decît dezinvoltura "salonarzilor", cum le spune Olguța. Aceia, mai ales în fața unei fete, sînt stupizi...

— Monica! Biciul de foc!

— Nu, Dănuț, dar m-au exasperat de-ajuns. Mi-aduc aminte de pe cînd eram fetiță mică — şi pe atunci mă revolta! — veneau la noi tot felul de oameni în vîrstă, care se simțeau obligați să fie gentili cu mine. Mă luau de bărbie şi-mi vorbeau cum vorbeşti cu scatiii din cuşcă sau cu puii de pisică: "Pupuia, cocuța, pupuia. Sî ai panglicuță sî papucei fumosi, sî un us" (adică un urs: şi atunci făceam eforturi ca să pricep). Şi eu vorbeam bine, Dănuț. Articulam corect cuvintele şi formam toate frazele uzuale, mai ales cele de politeță, cum trebuie.

— Şi tu ce făceai, Monica?

— Tăceam, Dănuț. Îmi era mie ruşine să deschid gura şi să vorbesc omeneşte față de strîmbăturile lor. Deveneau peltici, sîsîiți şi gîngavi, crezînd probabil că aşa trebuie să vorbeşti copiilor ca să le faci plăcere şi ca să fii la nivelul lor.

Dănuț rîdea.

— ...Exact aceeaşi situație o regăsesc acuma, în raporturile dintre fete şi unii domni. Vor să se puie la nivelul fetelor şi imediat fac "şcoală de adulți", cum spune Olguța.

— Adică?

— Ştiu eu! E greu să-ți imaginezi discursurile servite fetelor, de aceşti domni! Ştii, Dănuț, probabil că-şi închipuie că în capul unei fete toate cele devin vagi, sentimentale, prostuțe, şi ei se pun la nivelul fetelor.

— Biata Monica!

— M-am deprins, Dănuț. Tac.

— Nu răspunzi nimic?

— "Da. Nu. O! Eee! da-da! Cum nu! Sigur! Natural!" Iată vocabularul unei conversații.

— Şi Olguța?

— Olguța e în elementul ei. Un ceas joacă teatru, răspunzînd exact noțiunii de "fată" din mintea lor, după aceea redevine Olguța.

— Şi ei?

— Vin la mine.

— Vai Monica!

— Dar vine şi Olguța!

Rîdeau amîndoi.

Dănuț îşi simțea sufletul destins, ca trupul, după un lung masaj, cînd muşchii sînt odihniți şi circulația sîngelui armonios înviorată.

— O cafeluță, Monica!

— Cum nu m-am gîndit!

— Ai la tine?

— Sigur, Dănuț, ca şi anul trecut.

Monica avea la ea în dulap toate cele trebuitoare preparațiunii cafelei negre, fiindcă doamna Deleanu interzicea lui Dănuț abuzul de cafea, pentru care Dănuț avea o mare slăbiciune.

Se auzi un ciocănit la uşa care da în antret. Monica privi mirată. Olguța intra fără să bată; Puiu se anunța cu voce tare; Rodica nu intra...

— Intră... Olguța! exclamă Monica.

— Eu. Buna dimineața! Știți ora?

— Șase jumătate! Ce? Beți cafea?

— O pregătesc, Olguța.

— Nu se poate! Haideți la tenis.

— Olguța! Să mă mai îmbrac! Să-mi scot racheta din cufăr... Asta cere efort!

— Eu îi fac cafea, interveni Monica, sporind piedicele.

— ...Inspirația îi face bezele, continuă Olguța pe acelaşi ton enumerativ.

— Zău, Olguța! se rugă Dănuț. Azi n-am vervă pentru tenis. Obosit de drum... Stai şi tu cu noi. Monica ne face cafele. Zău, Olguța! Lasă tenisul! Tot am fost noi odată cei trei muşchetari. Astăzi să fie *Vingt ans après.*

— Ba! Trei roluri nu pot juca. Am fost d'Artagnan şi Aramis; acum să fiu şi vicontele de Bragelona?!

— Rol de îndrăgostită! vorbi Dănuț, zîmbind maliții̦os.

Olguța aruncă o scurtă privire Monicăi şi replică pe acelaşi ton:

— Nu pot fi îndrăgostită în şase volume! Trec rolul.

— Bine. Îl accept eu, răspunse Dănuț.

— Cumpără-ți o bibliotecă!

— Rămîi cu noi, Olguța.

— Cafeaua-i gata, anunță Monica, turnînd-o în ceşti.

— O bem şi plecăm.

— De ce, Olguța?

— Tenisul.

— Să-l sacrificăm.

— Politeța!

— ...?

— Mircea şi Rodica, în *tête-à-tête,* cu fileul la mijloc, Rodica dă cucuri, Mircea dă chicsuri. Rodica rîde, Mircea tace. O partidă de tenis unică!

— Da Puiu unde-i?

— La lecția de pian.

— Ce-i de făcut?

— La tenis. Fugi şi te-mbracă.

— N-am chef de loc, Olguța! I-aşa de bine aici. Toți trei...

— Metaforel, fiule, de ce nu pricepi? Peste zece minute vom fi cinci... sau şase!

— De ce?

— Fiindcă Rodica vine după mine ca oaia după măgar, şi Mircea după ea, ca mielul după oaie. Şi parcă-l văd, izbucni Olguța c-un aer profetic, pe Cuțulachi intrînd călare pe bicicletă în odaia Monicăi, "Monica, unde-i Olguța?"... Eu sînt omul cu trei umbre! Voi doi aveți mai puține. Sacrificați-vă umbrele pentru tenis.

— Hai la tenis, oftă Dănuț c-un aer resemnat. Tiranule!

După ce ieşi Dănuț, Olguța o privi lung pe Monica şi zîmbi.

— Melizando! Melizando! De ce crezi tu că venirea lui Vania e un secret? Şi dacă e un secret, de ce i l-ai spus?

Monica o privi drept în ochi şi-i răspunse tot zîmbind:

— Fiindcă *a fost* un secret!

*

Dănuț, făcînd-o pe Olguța "tiran", în glumă, fără mînie, dar sincer, ignora următoarea scenă întîmplată la ceai:

— Unde-i Dănuț? întrebase doamna Deleanu.

În locul lui Mircea, care ştia că Dănuț nu e în odaia lui, fiindcă îl căutase, răspunse Olguța, care ştia că Dănuț nu doarme din pricina deşteptătorului torențial rînduit de Puiu — în urma ordinului ei — subt patul lui.

— Doarme, mamă dragă. Lasă că-l scol eu cum ştiu.

— Ba te poftesc! Dă-i pace să doarmă. Măcar în vacanță, şi la el acasă, să se poată odihni.

Apoi doamna Deleanu remarcase absența Monicăi.

— Da Monica unde-i?

— Mamă dragă, am trimis-o pînă la gară să dea o telegramă urgentă lui papa, răspunse Olguța, administrînd pe subt masă un picior lui Cuțulachi limbă lungă.

— Ce telegramă?

— "Rog trimite urgent mingi tenis. Aici masacru. Olguța."

— Dă! Olguța, oftase doamna Deleanu. Dacă socoți tu că-i bine şi frumos ca în ziua sosirii lui Dănuț, în loc să fiți împreună ca frații, s-o trimiți pe Monica tocmai la gară, cu astfel de telegrame urgente, atunci....Ce să mai spun .... Rîzi, Olguța!

Drept pedeapsă, Olguța proiectase, în timp ce sorbea ceaiul amar al nedreptății, să trimită a doua zi pe Melizanda şi Metaforel la gară, să dea o telegramă identică aceleia improvizată ad-hoc.

*

Ieşind din odaie, Dănuț se încrucişă cu Rodica. Venea de la tenis, înfierbîntată, cu rachetă în mînă. Îşi legase părul cu o basma de culoarea buzelor — basma de-a Olguței — care-i acoperea fruntea pînă deasupra sprincenelor, ațîțînd strălucirea ochilor, ca un efect de fard.

— Bună ziua, domnule Deleanu.

— Bună ziua, domnişoară.

— Ai dormit bine?

— Mulțumesc, da.

— Venisem să văd de ce întîrzie Olguța.

— E cu Monica.

— Aa! Da? S-a întors de la gară?

Dănuț zîmbi evaziv. Rodica făcu un mulinè cu racheta. Părea că zîmbeşte cu nările.

Fiindcă avea papuci de tenis, şedea mereu în vîrfuri, ceea ce-i dădea o continuă agitație. Bluza albă de vară se colora de două ori roz în vîrful sînilor.

Scăpă racheta. Dănuț i-o ridică. Rodica îi mulțumi în şoaptă.

— Sst! Să nu ne-audă! Nu vreau să ştie Olguța că am venit după ea... Aş avea aerul că spionez!

În sens invers, şi deodată, o roşeaţă se ridică pe obraji, valorificînd densitatea genelor răsfrînte, care se lăsară.

— Secretele altora...

Îl privi lung şi-i strînse mîna, moale, învăluitor, retrăgînd-o alintat, cu un aer de complicitate binevoitoare.

— Ne vedem la tenis, nu?

Se depărtă în vîrfuri spre uşă, cu precauţiuni de femeie care vine de la o întîlnire adulterină.

Deschizînd uşa, întoarse capul brusc.

Ochii lui Dănuţ o urmăreau.

Rodica lăsă uşa deschisă şi fugi: nimfă.

Dănuţ porni spre odaia lui, turburat ca după o faptă urîtă.

Totuşi, deşi ieşind din odaia Monicăi, se hotărîse să nu se mai îmbrace special pentru tenis, şi să-şi puie papucii de odaie, deschise lada, scoase pantalonii de flanelă albă, papucii noi, cămeşă de borangic suplu cu guler răsfrînt, şi reţeaua neagră pentru păr, care, în timpul jocului, împiedica şuviţele să fîlfîie sălbatec, determinînd astfel pe privitori să urmărească numai armonia violentă a trupului şi săgetările viguroase ale braţului cu racheta.

*

Înainte de a începe "serviciul", Olguţa vorbi, adresîndu-se băncii spectatorilor, deocamdată ocupată de Mircea, Rodica şi Puiu care, graţie unei vizite binevenite pentru el, scăpase mai devreme de la lecţia de pian.

— Posteritatea să ia act. Pînă acuma a fost odiseea mingilor. Autorul: Rodica. Acum începe *Iliada... Play,* Achile!

Olguţa glumise. Dar Mircea acceptă fără rezerve evocarea homerică. Ambii jucători puteau să o înfrunte.

Olguţa servea din colţul dreptunghiului opus celui în care pîndea Dănuţ. Înălţată în vîrfuri, avîntare a întregului trup; cu braţul — prelungit de rachetă — adus deasupra creştetului, în unghi de trăsnet; cu faţa încordată şi ochii scînteietori, Olguţa avea înariparea crîncenă a dansatorilor cu torţi, aprinse.

Rareori, Olguţa servea şi mingea doua. Îndeobşte, ori servea numai una, întîia, ori servea trei, întîia fiind *nett.*

Glonte alb, mingea porni, sări, zvîcni-ndărăt, zbucni iar...

Spectatorii se ridicaseră de pe bancă, apropiindu-se magnetizaţi. Toţi căpătară ticuri.

Mircea se încrunta cînd Dănuţ trecea cîte-o vertiginoasă razantă, şi surîdea beat, văzînd-o frîntă de racheta Olguţei, şi mingea împroşcată îndărăt.

Rodica palpita, cuprinsă de beţia sîngeroasă a celor care privesc luptele de tauri. Strîngea pumnii şi i se dilataseră nările. Întreţea cu prezenţa ei violenţa jocului. Instinctiv, trecuse în dreptul lui Dănuţ, şi pumnii ei duşmăneau spontan victoriile Olguţei. Îşi muşca buzele, ca să nu exclame în gura mare.

Lui Puiu îi curgeau sudori. Cu racheta în mînă, urmărea jocul, uitînd că nu participă. El era şi Dănuţ şi Olguta, ceea ce-l făcea să fie obiectiv, adică, alternativ, ostil. Niciodată nu urmărise o astfel de partidă. La Iaşi nu erau jucători

de talia Olguței.

În fața filetului, Olguța și Dănuț erau egali. Verva trupească le vădea frăția. Același ritm, transpus în două versiuni.

Rachetele loveau, mereu ripostînd. Traiectul mingii, fulgerător felurit, plutea multiplu, ca un joc de serpentine, în ochii privitorilor.

Olguța, mai șerpuitoare; Dănuț, mai linear — albi amîndoi, nalți amîndoi: albă dănțuire, alb duel, alb salt, albă pîndă. Mingea: pîntec alb de rîndunică, salt de spumă, bulgăr de omăt elastic, aşchii de lumină...

Unghiuri albe, jos; sus, curbe albe. Dreptunghiuri de var: oblice de cridă fulgurantă.

Pac-pac; pac-pac; pac-pac...

Inimile! Mingile!

Nici Olguța, nici Dănuț: două spasmuri albe-n alb păienjeniș.

Explozii albe!

Cu o mișcare de rachetă — sau de paloș — Olguța destrămă nălucile.

Liniile-ncremeniră. Filetul apăru. Mingea rămase. Dănuț aplaudă.

— Dănuț, uite cum se dezumflă baloanele!

Și amîndoi, de o parte și de alta a filetului, frați, priviră blegirea terestră a trupurilor dinafară arenei vibrînde.

— Mai jucăm o partidă, Olguța?

— Stai să se odihnească Mircea!

Puiu luă racheta Olguței: paj; Rodica — mîna lui Dănuț: femeie!

Jocul reîncepuse.

Monica, de curînd sosită, privea de pe bancă. Rodica părăsi careurile lui Dănuț și se apropie de Monica.

— Vai, ce frumoasă rochie ai!

— ...

— N-o cunoșteam!

— ...

— Și ce bine-ți stă!

— ...

Se așeză pe bancă lîngă Monica.

— Ce tăcută ești tu, Monica!

— Acuma ai observat? zîmbi Monica, urmărind jocul.

— Nu... da știi!... Monica, reveni ea în șoaptă, e foarte drăguț Mircea... Ție-ți place?

— Da.

— Eii?!... Oare nu ne-a auzit?

— ...

— Olguța joacă mai bine decît fratele ei!

— ...

— Puiu, dă-te la o parte!

Puiu aruncă o privire cruntă și se dădu.

Înfloreau terasele de trandafiri ale asfințitului. Tenisul și jucătorii aveau nuanțe de mărgean. Trandafirii, mingile păreau îmbujorate de zbucium.

— Monica, de ce poartă filet pe cap fratele Olguței?

Monica răspunse calm şi distrat:

— Ca să-i ție părul...

— Şi-l frizează?

— Nu.

— Puiu, dă-te la o parte!

— Da unde vrei să mă duc? se răsti Puiu, sincer indignat.

— Vino aici, Puiule, între noi, îl invită Monica.

Oricît l-ar fi pasionat tenisul, Puiu nu putea rezista îndemnurilor protectoarei lui. Se aşează, tampon, între Monica şi Rodica.

— Monica, nu-l pofteşti şi pe Mircea?

— Pofteşte-l tu, Rodica!

— Domnule Balmuş, nu vrei să stai cu noi pe bancă?

Contagiunea energetică a jocului dădu lui Mircea o dezinvoltură surprinzătoare.

— De şapte ani stau, domnişoară! Acuma îs în vacanță!

— Bravo, duduie! aprobă Olguța, strîngînd mingile pentru un nou serviciu, ajutată de Mircea.

— *Play!*

— *Ready!*

Cădeau prin aer văluri roşii, ca să fie mai goală înălțarea înnoptării.

Păsările se jucau gălăgios în dormitorul umbrei.

Din nou tenisul şi mingile redeveniră albe în contur albăstriu, o dată cu albul statuar al jucătorilor.

— Puiule, vorbi Monica, du-te acasă şi adă pelerini sau pardesiuri pentru Olguța şi Dănuț.

— Şi pentru Mircea, adăugă Rodica, vorbind tare.

— El nu-i încălzit, răspunse Monica.

Puiu plecă, Monica se ridică de pe bancă, pornind spre fundul livezii. Rodica veni după ea.

— Te-ai supărat, Monica?

— De ce?

— ...Dă! Ştiu eu! Tu nu spui nimica!... Mi-ar părea rău! Eu te iubesc foarte mult.

— De ce?

— ...?

Monica plecă printre pomi, pe subt cer, în rochie albastră, armonios înaltă, cu păr de aur şi în umbră, părînd că umblă pe ape îmblînzite.

În preajma ploii, muştele devin supărătoare: înțepătura lor e mai stăruitoare.

În loc să se întrebe: "Ce-a pățit Rodica?", Monica se întrebă: "Ce s-a întîmplat?"...

— Monica!

Glasul lui Dănuț.

Aşteptă. Auzi rîsete.

— Melizanda!

Glasul Olguței.

— Monicaaa!

Glasul lui Puiu.

— Monica!

Glasul Rodicăi, puțin prefăcut, congestionat, din gît, ca la şcoală cînd cercase — şi izbutise — să convingă pe profesorul de muzică — tenor — că are voce.

Dar glasul lui Dănuț nu mai răsună.

Monica îşi urmă plimbarea. Era deprinsă, la Iaşi, de pe cînd Dănuț era la Bucureşti, să-l aibă lîngă ea, fără ca el să fie. Cine ştie! Poate că şi la Medeleni tot aşa va fi...

Şi se întoarse îndărăt, pedepsindu-se să-l vadă pe Dănuț laolaltă cu toți ceilalți, fiindcă-i atribuise pe nedrept — pe nedrept?...

— Pe nedrept.

Un gînd urît.

III

O NOAPTE

"Dragă mamă,

Cunoşti de acasă deprinderea mea de a-mi face temele noaptea, şi o tolerezi cu toate că o condamni. Speram să-ți fac pe plac, măcar în vacanță, şi să-ți scriu scrisorile făgăduite, ziua. Nu s-a putut, cel puțin astăzi. Sînt aproape unsprezece. Îți scriu la lumina lămpii. În schimb, după amiază m-a furat somnul şi am dormit un ceas plin. E un debut onorabil, care poate contrabalansa veghea de noapte consacrată corespondenței.

De altfel, pot să te asigur, avînd drept criteriu experiența unei singure zile de Medeleni, că aici insomniile sînt excluse..."

Mircea ridică din umeri, zîmbind cu bunătate. Nu putea să spuie mamei lui că iubea! Restul era sincer.

"...S-o iau metodic".

"Am călătorit bine. Grație afluenței de bagaj şi, mai ales, grație abilității unui negustor evreu — singurul meu tovarăş..."

Şterse pe "meu", cu linii opace.

"*... singurul nostru tovarăş de călătorie, compartimentul o rămas gol pînă la capăt..."*

Rămase multă vreme cu fruntea în palme. Cînd îşi descoperi din nou fața, obrajii ardeau, ochii, răscoliți de un mîl turbure, se îngreuiaseră.

Se plimbă prin odaie în lung şi-n lat. Se aplecă pe marginea ferestrei. Pesemne trebuia să răsară luna. Noaptea era mai neagră.

Reveni la maşina de scris, făcu bucăți întîia scrisoare şi, hotărît, începu:

"Dragă mamă.

Am ajuns teafăr la Medeleni. Ce admirabilă casă moldovenească! Exact atmosfera de la noi, amplificată numai, ca un motiv muzical cîntat de vioară, reluat apoi de toate instrumentele. Capul tuturora e Olguța, coada, eu: vai de coadă!

Am impresia că retrăiesc paginile adorabile ale Vieții la țară *de Duiliu Zamfirescu. Totul e curat: oamenii, şi lucrurile, cerul şi peisajul. La sfîrşitul vacanței devin şi eu poet! N-ai grijă! Dan e pentru amîndoi.*

Doamna Deleanu e aşa cum mi-o închipuiam. Mamă pentru Dan, mamă pentru mine, mamă pentru toți oaspeții acestei case îmbelşugate şi primitoare. E mai blajină decît mata, dar tot atît de fermă în privința somnului şi a mîncării: asta te linişteşte? M-a instalat în apartamentul lui Dan, aşa că sîntem alături ca şi la noi acasă. Domnişoarele — căci, afară de Olguța, mai e Monica, pe care păcat că n-o cunoşti: văzînd-o poetica vorbă «înger» nu mi s-a părut fadă, şi Rodica..."

Îşi sprijini capul în mîni.

Rodica!

Îl acaparase toată seara. Venind de la tenis cu toții împreună, tocmai cînd suiau scările, Rodica îşi amintise că uitase pe banca de la tenis o batistă brodată de mama ei. Îl obligase pe Mircea s-o însoțească, pentru că:

— Noi doi n-am jucat tenis; putem face o plimbare.

Căutaseră mult timp batista pe care Rodica o găsise în mîna ei, unde era din clipa cînd pornise s-o caute.

— Vai, ce uitucă-s... Să nu rîzi de mine, domnule Balmuş!

— Cum să rîd, domnişoară! Mie nu mi se-ntîmplă să-mi caut pălăria de pe cap?

— Serios?

— Da, da!

—Vai, ce asemănare! Dă-mi mîna.

I-o întinsese franc. Dar Rodica avea o mînă atît de moale şi un fel atît de neobişnuit de a-ți strînge mîna, încît aveai impresia echivocă şi jenantă că pipăi involuntar o goliciune. La masă o surprinsese privindu-l. Se înşelase? Înainte de culcare, aceeaşi strîngere de mînă, care alinta şi se alinta... Rodica!.. Poate basmaua roşie, sau buzele, sau nările o împărecheau cu femeia roşie din tren... Hotel "Binder", Camera 13...

Scutură capul. Rupse scrisoarea.

"Dragă mamă,

Abia acum înțeleg ce sacrificiu ai făcut, determinîndu-l pe tata să părăsească Iaşul. Cînd eşti la Bucureşti, regreți Iaşul şi Moldova. Dar cînd te simți din nou în Moldova, urăşti Bucureştiul.

Mi-e milă de tata şi de tine că o să vă petreceți vara acolo..."

Tonul scrisorii îl exaspera ca o ploaie de note false. Începu alta:

"Mamă dragă,
Am călătorit binişor şi am ajuns sănătos, fără să-mi pierd bagajele sau banii..."

Unde era suta de lei?...
Hîrtiile din buzunarul de la piept erau pe măsuța de noapte: o sută lipsea.
Unde? Unde?
Călători din nou cu femeia roşie... Hotel "Binder", camera 13...

Telegramă
Mihai Balmuş
Popa Nan 24
Bucureşti
"Ajuns bine. Detalii poştă. Sărutări. Mircea."

Vîrîse suta în buzunarul surtucului: cel drept. O simțea mototolită, umezită în mîna lui. Totuşi, nu aruncase pe fereastră economiile mamei lui.
Unde era surtucul?
Aprinse o lumînare, ieşind afară, cu ea în mînă.
Bătu la uşa lui Dan. Nici un răspuns. O întredeschise; întuneric.
— Dormi?
Patul gol !
— ...?!
Porni spre bucătărie.
— Gheorghiță!... Gheorghiță!
— Ci vrei mata, conaşule? îl întrebă Sevastița ieşind din bucătărie.
— Îl caut pe Gheorghiță.
— Hă-hăăă! Di cînd o plecat! Sî fie el sănătos!
— Unde?
— Parcî mata nu ştii?!
— Nu ştiu, fetițo!
— Eeee!... O înhămat la bihuncă şi s-o dus cu conaşu nostru...
Sevastița zîmbea cu înțeles: obraz rumen în tulpanul alb, sîni goi în aspra cămeşă țărănească.
— Da tu nu ştii, fetițo, unde mi-a pus surtucul?
— A matali-i?
— Care?
— Unu griu la color, *țuvil.*
— Da, da, acela-i.
— Pui l-o dus la călcat la spălătorie.
— Poți să mi-l aduci?
— Iaca-ndatî! Se codi o clipă, cu bărbia-n piept, sprîncenată. În odaie?
— ...în odaie.
Suflată dinadins de buzele lui Mircea, lumînarea-i fumega în mînă; cu

cealaltă o apucă pe Sevastița de bărbie...

Plecă spre odaie, bîjbîind prin întuneric, fără umbră.

*

În bucătărie, cîțiva tăciuni aruncau lumini roşii din gura sobei. Anica îşi aprinse țigara şi sorbi restul de cafea rămasă în ibricul babei, care plecase la culcare.

— Unde-ai fost?

— Ei, undi! mormăi Sevastița, îndreptindu-şi cămeşa. La boieri...

— Sevastițooo! răsună o chemare în şoaptă sonoră.

— Iaca! oftă Sevastița către Anica.

— Sevastițo!

Puiu, în cămeşă de noapte, pelerină şi papuci, îşi vîrise capul pe fereastră.

— Unde eşti Sevastițo?

— Da ci mai vrei?

— Nu mi-ai pus apă de băut.

— Ei, nu ț-am pus! Ț-am pus.

— Atunci o băut-o fetele. Adă-mi apă.

Anica zîmbea. Sevastița, posacă, privea cărbunii.

— Să ştii că fac scandal dacă nu-mi aduci! Ți-arăt eu ție.

— Du-ti la boieri! chicoti Anica, trăgînd un fum pe gură şi bifurcîndu-l pe nări.

— Du-ti! Du-ti! Da mai du-ti şî mata, țațî Anico! Cî-s sătuli di copchii!

*

Lătrată de toți cînii satelor, țigăneşte blestemată de orăcăitul broaştelor, sicriu cu patru roți, încălecat de două umbre, în urma unui negru trap, bihunca se topea în noapte, şerpuind de-a lungul drumului cărunt...

Vînt nu era; nici adieri. Tăcerea numai — lanuri de tăcere, plopi de tăcere, cer de tăcere — ca reculegerea unei dureri: lespede pe suflet, umbră înghețată.

Dănuț mîna. Gheorghiță se ținea.

În mare taină, Gheorghiță înhămase la bihuncă pe Zdup — calul lui Dănuț — şi ieşise din ogradă în timpul nopții, văzut numai de Sevastița, aşteptîndu-şi stăpînul lîngă sat, aşa cum îi poruncise.

La Bucureşti, Gheorghiță nu urmase niciodată paşii stapînului său spre casa Adinei. Dacă i-ar fi urmat, s-ar fi mirat!

Întîia oară cînd îl urma pe Dănuț spre Adina încălecau amîndoi aceeaşi bihuncă. Era înspăimîntat. Noroc că deasupra cerului veghea Dumnezeu.

Dănuț tăcea. Gheorghiță tăcea. Se auzeau numai copitele lui Zdup, lovind, sărind, lovind: împătrită zvîcnirea neagră.

...La Bucureşti o vedea pe Adina în fiecare seară.

Venise şi la Medeleni, seara. Neliniştit ca somnambulii cînd răsare luna, trupul se deşteptase într-o ciudată aiurire. Veselia celorlalți se decolorase treptat în ochii lui Dănuț. Auzea rîsul lor, zîmbea şi el, dar zîmbetele feții se opreau la

marginea opacă a sufletului, tremurînd, ca zglobiii focoşi la marginea codrului în care tăcerea are miros şi ochi de fiară —şi e adîncă. Simțise nevoia să plece şi n-avea încotro.

Se sculase brusc de la masă, cu fălcile încleştate.

— Ce-i, Dănuț? Nu te simți taine?

— Nu... Mă duc să-mi iau batista.

Nu mințise. Dar lacrimile nu porniseră în drum spre odaia lui. Un gînd le oprise. Trebuia s-o vadă din nou pe Adina. Să încrucişeze trenul care o ducea iarăşi la Bucureşti. O clipă s-o vadă, o clipă s-o strîngă, o clipă să simtă iarăşi parfumul care înălța ziduri gigantice între el şi bucurie, între el şi Medeleni.

Plecase hoțeşte.

Şi drumul era plin de spaime! Se temea să nu i se fi întîmplat ceva Adinei la Iaşi, să nu deraieze trenul în care era, să nu se fi îmbolnăvit...

Adina... Ochii şi fața de copil în neagra imensitate a lumii!

Adina... Ce simplă era fericirea la Bucureşti! Cîteva străzi... Casa Adinei... Adina în brațele lui... noaptea...

Adina... Răspîntie de zîmbet dureros între două stele căzătoare: ea spre Bucureşti, el spre Medeleni. Şi-n noapte, depărtările-s imense, prăpăstii toate.

Biciul şuieră, Zdup tresări, copitele scăpatară, Gheorghiță încleşta mai tare scîndura vijelioasă. Uneori mila-i povară mai grea decît durerea. Ai văzut odată pe uliță un cal prăvălit în genunchi, lovit cu coada biciului. Te-a privit. L-ai privit. Ai trecut preocupat, grăbit. Peste o săptămînă, o lună, un an, pe neaş-teptate, privirea calului îngenuncheat îți răsare. O săptămînă, o lună, un an n-ai văzut-o. O vezi. Şi ți-e milă. De-atîta vreme îți era milă şi n-ai ştiut. Ştii, şi te apasă mila ceas cu ceas şi zi cu zi îngrămădită — zadarnică.

O zi întreagă uitase privirea Adinei din clipa despărțirii. O vedea. Îi era milă. O milă cu ochii deschişi în suflet, fără să poată plînge.

Adina... O iubea.

Adina! O iubea cum gemi cu buzele închise numele unui mort pe care îl iubeşti deznădăjduit.

Era cu putință oare s-o mai simtă în brațele lui?... Mai exista Adina?... O ținuse vreodată în brațe? Existase?...

Noaptea clipi.

Privire lungă...

Negre, copitele lui Zdup sclipiră, de argint. Fum, silueta bihuncei crescu pe drum.

Răsărise luna răsturnînd umbrele.

Se opriră în fața gării tăcute. Dănuț descălecă.

— Tu pleacă.

Gheorghiță luă hățurile. Bihunca porni spre stația următoare, unde trebuia să aştepte pe un Dănuț surghiunit la Medeleni, după zece minute de fericire în trenul care-o aducea pe Adina de la Iaşi, ducînd-o la Bucureşti.

*

Trenul veni.

Porni.

Dănuț se trezi pe scara unui vagon de clasa treia. În clipa de oprire, zăpăcit, nu văzuse nimic la ferestre. Începu colinda. Numai zece minute pînă la stația următoare!

Mizerie! Mizerie!

Îmbrînci un pasager cu caschetă englezească de pe coridorul clasei întîia.

— Domnule, nu te uiți?

Dănuț întoarse spre el o față atît de tristă, încît pasagerul călcat pe picioare scăpă un spontan: "Pardon!"

Dacă nu era în tren? Își șterse cu dosul palmei năduşeala frunții. Secundele se risipeau ca şiruri de mărgăritare, mereu rupte, mereu sfărîmate cu picioarele, pe coridoarele lungi, printre oameni indiferenți...

— Ocupat! răsună un glas posesiv, ca cele din closetele publice.

Dănuț oftă.

— Plin, domnule!

— Dănuț!

— Adina!

O apucă de subțiori, trecînd-o peste picioarele pasagerilor.

— Închide uşa, domnule! țipă un glas din urmă.

Cu sufletul ca două vînturi întîlnite, venind din două zări, se sărutau pe gît, pe nas, pe haine, pipăindu-se uimiți, sărutîndu-se stîngaci; flămînzi şi nebuni, lacomi şi increduli.

— Dănuț! Dănuț!

— Adina! Adina!

Trenul se opri, îmbrîncind.

— Dănuț!

— Adina!

Brațele lui Dănuț căzură.

— Adina!

— Dănuț!

Plîngeau amîndoi.

Gornița sună.

Trenul porni.

Dănuț îşi şterse ochii, ca să vadă lacrimile Adinei, din nou, ca să vadă mîna Adinei...

Nu mai văzu nimic. Lacrimile, trenul, noaptea...

Nu era singur. Avea o spectatoare: vecina Adinei din tren. Se coborîse în stație o dată cu Dănuț — respectuos salutată de şeful gării — ținînd în mîna dreaptă, înmănuşată, o țigaretă de fildeş sculptat, din cale-afară de lungă; în mîna stîngă, un pled şi un mic sac de voiaj, învelit în pînză, cu monogramă; iar pe brațul drept, un şirag de covrigi cu susan, îngrămădiți unul lîngă altul pînă la cot; aromate brățări comestibile, contrastînd net cu linia elegantă a mînicei *tailleur*-ului albastru.

Vru să tragă un fum: scrumul căzu. Țigara se stinsese demult, fără să bage de seamă. O intrigase, de cînd pornise trenul de la Iaşi, fetița cu pălărie de pai, zulufi roşietici, ochi verzi, năsuc în sus, guriță pupină, ten de copil — îi venise să-i

ofere bomboane dulci — gătită şi parfumată cu o subtilă simplicitate — şi nu îndrăznise! Femeie coaptă prin cochetăria surdă a îmbrăcăminții, dar şcolăriță în vacanță prin vîrsta trăsăturilor şi a înălțimei, cît şi prin expresia feții şi a mînilor — fără inele — încrucişate pe genunchi. Răpirea ei din compartiment — gentilă ca un coş de flori, ridicat pe sus — o intrigase şi mai mult. Apoi îmbrățişarea candidă, impudică şi pasionată, de pe coridor — fredonase zîmbind un motiv din *Manon* — lacrimile şi copilul... domnul care plîngea în urma trenului plecat.

Domn?... Copil?...

Îi venea să-i spuie: "Întoarce-te. Vreau să-ți văd fața." I-ar fi spus-o desigur — nu se sfia nici în saloane să o facă, amănunțind pe dansatorul intimidat prin *face-à-main,* cu ochii miopi, nu de miopie, ci de impertinență calmă — dar prefera să fie intrigată decît să aibă anostul final al decepției.

Ca siluetă, văzută pe la spate — haine de sport cu pantaloni scurți: moletierele cenuşii înfăşurau picioare lungi, frumos croite — părea bărbat: zvelt, tînăr, dar bărbat. Umerii, deşi dezolați, erau largi, formați. Nu-i văzuse fața în tren. Privise numai îmbrățişarea: de-atunci ardea țigara singură. O aruncă, desprinzînd-o din țigaretă cu degetul cel mic. Printre mucurile de țigări "Funcționar", "Sergent" şi "Plugar", şi cele răsucite în foi de ziar, aruncate prin pietrişul peronului, țigara fumată pe jumătate, cu inscripții turceşti, evoca începuturi de roman polițienesc cu Sherlock Holmes, lectură favorită a şefului gării, care, la distanță respectuoasă, aştepta şi el să se întoarcă "tînărul misterios", pentru ca, la rîndul ei, "doamna senator" să-şi "exprime voințele". Şeful gării purta asupra lui lampă de buzunar electrică, box, Browning şi pipă: om cult! N-avu nevoie să întrebuințeze nimic din "arsenalul detectivian", fiindcă ,,doamna senator" îi trecu bagajul şi pledul ca unui simplu servitor.

— Se poate? N-a venit trăsura?

— E o enigmă la mijloc...

— Nu-i nici una. A uitat Sake să mă anunțe!

Şi fără să-i pese de proximitatea şefului gării, care, la auzul numelui atotputernic în județ, se ploconise ca în fața lui Sherlock Holmes venit direct din Anglia, murmură pentru ea, dar tărişor, cu un dispreț familiar ochilor şi buzelor:

— *Pauvre* Sake!... Ce trenuri sînt pentru Iaşi?

Şeful gării făcu un gest de completă dezolare:

— Pînă mîne dimineață n-avem decît un tren de marfă! Să vă ofer camera mea. Modest, dar din toată inima! Am şi bibliotecă.

— *Merci!*

Privi din nou spre Dănuț: pornise cu umerii plecați spre ieşire. Îl urmă. Şeful gării, după ea, "scrutînd" spinarea lui Dănuț.

— Gheorghiță!

— Aici-s, conaşule.

— Hai.

— Domnule...

— ...Mă rog, doamnă?

Oportună, lampa de buzunar a şefului gării lumină fața dulce a tinereții cu urme de lacrimi.

Zdup dansa, sforăind, gîfîind, uşor înspumat.

— Tinere, am rămas fără trăsură. Ai avea amabilitatea să mă conduci acasă?

— Unde, doamnă?

Şi glasul era nesigur şi răguşit după plîns.

— Cîți kilometri? se adresă ea şefului gării.

— Cinci, mă rog, mari şi laţi!

— Cinci kilometri, tinere. Moşia Sălcii. Mergem la pas.

— De unde eşti, băiete? interogă şeful gării pe Gheorghiță, în şoaptă, cu fruntea concentrată, sfredelindu-i ochii cu o privire detectivă.

— De la Medeleni. Hap-țiu! răspunse Gheorghiță trăgînd pe nas un strănut incipient, care totuşi, izbucni amplificat.

"A luat un gutunar: deci vine de la Medeleni, distanță mare, îmbrăcat subțire, drum prin pădure", deduce *in petto* şeful gării, trecîndu-şi batista pe față.

Şi tare:

— Aha! Aha! Puteți merge liniştită, comunică el rezultatul anchetei. Ăsta-i de la moşia lui conu Iorgu, deduse el cu glas tare, punînd în evidența conului electric bihunca "enigmatică" acum o clipă. Mata sînteți fecioru lui conu Iorgu?

Fără să-i răspundă, Dănuț se prezentă "doamnei senator", ajutîndu-i să încalece bihunca.

"Doamna senator" părea înaltă şi slabă în umbră, zveltă în lumină, dar picioarele descoperite pînă peste genunchi — din pricina poziției pe bihuncă — făcură să se presimtă unul din acele trupuri tainic împlinite, a căror goliciune arată onctuoase curbe mlădii, destăinuite numai de ritm — ochiului atent şi experimentat — de haină, nu.

— Mîi mata, conaşule?

— Nu. Mînă tu.

Îl ostenea şi gestul ridicării brațelor.

Gheorghiță încălecă.

Încalecă şi Dănuț, cu picioarele spînzurînd pe de lături, fiindcă bihunca n-avea decît o singură rezemătoare pentru picioare, ocupată de pantofi cu tocuri înalte.

Porniră. Şeful gării îndreptă pentru ultima oară asupra bihuncei lampa care destrăma relativele "tenebre", căci luna ardea alb în noapte. Aspiră aroma "tabacului blond". Stinse lampa. Enigma nopții înghiți bihunca.

Şeful gării aprinse luleaua şi porni gînditor — deducînd în treacăt că e lună: după umbre — spre fascicola deschisă subt lampă: *Taverna "La şarpele negru",* avînd pe copertă autenticul portret al lui Sherlock Holmes: pipa deducțiilor, fruntea meditațiilor, zîmbetul impenetrabil şi ochii cu sclipiri de oțel, reci, sfredelitori...

"Ce om! Eh!"...

*

Respirația cu tril subțire a milioanelor de greieri se ridica şi cobora, ritmînd noaptea, muzical.

Multă vreme, Dănuț lasă numele Adinei, în tremur de lacrimi, să urce şi să coboare cu respirația greierilor pînă-n stele, în iarba umedă.

Noaptea era, în lumina lunii, ca un păr negru despletit pe grumaji, văzut prin coardele de argint ale unei harpe.

Bihunca mergea domol. Drumul era alb ca o dîră de ape. Toți trei tăceau. Doamna fuma mişcînd uşor brațul cu brățări de aluat şi susan. Mişcările brațului răsfrîngeau în urmă un vag parfum de violete îmbinat cu aroma contradictorie a covrigilor. Capul îi era acoperit cu un fel de turban de catifea neagră.

Jacheta *tailleur*-ului se rotunjea iute pe umerii mici şi înguşti, dar talia, mult mai subțire, minusculă, gîtul rotund şi supleța spinării dădeau finețe umerilor şi un fel de vigoare fragilității lor.

Zdup sforăi, încordă capul, împinse îndărăt cu crupa, strîmbînd bihunca.

— Nu vrea la deal, conaşule! Ci-i di făcut?

— Ne dăm jos, hotărî doamna.

Dănuț sări înainte, prevenitor. Zdup se scutura, împingînd mereu.

O luă în brațe.

— Ia-l de frîu, Gheorghiță. Cuminte, Zdup!

O aşeză în drum. Îl surprinse elastica pondere a trupului care părea pană.

Gheorghiță o luă înainte, călăuzindu-l pe Zdup.

— Aşteaptă-ne sus, hotărî doamna.

Porniră alături după bihuncă, Dănuț cu parfum de violete-n brațe şi pistrui de susan pe haină.

Lîngă el, doamna fredona o arie din *Manon.*

Adina! Adina! Singur lîngă o femeie străină! Ea singură în tren, tot mai departe... Nu-i putuse spune nici o vorbă! Nu-i scrisese nici un rînd să-i ție tovărăşie pe drum! Nu-i adusese nici o floare! Cum îi curgeau lacrimile pe obraji!..

Oftă privind în pămînt.

— Biata fetiță!

Cine vorbise?

— Biata fetiță! Ce tristă era!

Întoarse capul spre parfumul de violete.

— O iubeşti mult?

Copilăreşte răspunse ochilor negri şi parfumului de violete.

— Da.

— Biata fetiță!

Dănuț zîmbi, cu toată tristețea în obraji.

— Am călătorit împreună de la Iaşi...

— Da?

Parcă ar fi primit un dar de la Adina.

— Da. Eram alături.

Se îmbuna întristarea nopții! Avea lîngă el un tovarăş cu amintiri comune, cu icoana Adinei între ei.

— Ce fetiță drăgălaşă!

— Daa...

— Delicioasă!

— Da, dădu din cap Dănuț oftînd întretăiat.

— Era atît de gentilă cu mînile pe genunchi, cuminte-cuminte! Îmi venea să-i

dau bomboane...

Ridică ochii calzi de recunoştinţă mută spre parfumul de violete şi aroma de susan.

— Nu ştia c-o aştepţi?

— Nu. Nu ştia, suspină Dănuţ.

— Se cunoştea! Era abătută. Avea gura copiilor cînd le vine să plîngă.

Un nod se sui în gîtul lui Dănuţ. Înghiţi. Întoarse capul.

Fără să-i fie ruşine, întoarse din nou capul spre buhul parfum de violete. Nu putea vorbi.

— Te iubeşte mult?

Dănuţ plecă fruntea.

Urcară în tăcere prin parfum de mintă.

— În ce clasă-i?

— ...

— Învaţă la Iaşi?

— ...Nu.

— La Bucureşti?

— ...Da.

— Într-a şasea?

— ...Da.

— Se cunoaşte! E aşa de proaspătă!

— Da.

O rară frăgezime îi învălui, colorîndu-i obrajii. Fetiţă o vedea pe Adina dragostea lui, fetiţă o vedea tristeţa lui... Şi iată că un glas dinafară o numea şi el fetiţă. Împreună cu altcineva, vorbea despre o fetiţă, despre Adina tristeţei şi dragostii lui.

— Ai să-i scrii?

— Da.

— Acasă?

— Da.

— Şi părinţii ce spun?

— ...Ei nu ştiu!

Se roşi tare.

— Aşteaptă curierul la poartă? Îi fuge înainte?

— Da.

O vedea pe Adina fugind înaintea curierului, cu bătăile inimii, întorcînd capul să vadă dacă n-o priveşte cineva de acasă.

— Vă iubiţi tare?

— Da.

— Şi eşti trist de tot?

— Da.

— Vrei un covrig?

— Nu.

— Îs proaspeţi. I-am luat calzi de la Iaşi. Eu ador covrigii cu susan de cînd eram la şcoală. Şi ei îi plac?

— Da.

— Atunci trebuie să mănînci! Uite, rupe unul.

Îi întinse brațul. Rupse un covrig.

— Mie nu-mi dai?

— Ba da. Mulțumesc.

— E bun?

— Da.

— Vezi!

Mîncară alături, urcînd alene. O adiere slabă îi împresură cu parfum de flori umede. Apoi rămase numai parfumul de violete ca o umbră înspre el a siluetei de alături.

Doamna scoase din buzunar o tabacheră de baga.

— Poftim. Nu fumezi?

— Nu, mulțumesc.

— Nu te lasă părinții?

— ...Nu... da...

— Lasă! Eu "nu te spun"! Ia o țigară: sînt dulci, nu fac rău!... Bagă de seamă, că se stinge! Vino mai aproape.

Obraz în obraz, se aplecară asupra pumnilor ei, în care debila flacără se îndoia sperioasă. Şi mănuşile tot parfum de violete aveau, amestecat cu cel de piele glasată.

— Nu ştii să fumezi!.. Vra să zică nu spuneai minciuni! În ce clasă eşti?

— Într-a opta.

— Şi n-ai fumat pînă acuma?

— Nu.

— Îți place?

— Îmi vine să strănut!

— Arunc-o!

— Nu. Am s-o fumez.

— Atunci învață-te. Uite cum; tragi fumul încet... nu-l sorbi. Îl aspiri delicat, aşa... Acuma iar îți vine să strănuți?

— Da.

— Strănută!

Strănută înecat de fum.

— Lecția de la început! Vra să zică tragi fumul — nu-ți umplea gura de fum: de asta strănuți! — încă o dată! Aşa. Acuma respiră adînc.

— Ca la doctor?

— Nu vorbi! Ca la doctor, ceva mai natural numai! Eu nu-s doctor!... Ei, cum îi?

— Bine... da...

— Da?

— ...Să mai stăm puțin.

Bufni de rîs, răsturnînd capul pe spate: dinții albi sclipiră-n lună. Linia bărbiei lunecă albă şi goală spre sînii ascunşi.

— Cîți ani ai?

— ...Nouăsprezece,

— Ai rămas repetent?

— Nu. Am început mai tîrziu.
— Ei! Mai fumăm?
— Sigur!
— Să văd!
Trase din nou, respectînd mişcările învățate descompus, dar sintetizîndu-le cam brusc, "dînd duşcă" fumul.
— Bun?
— Bun!
— Ce gust are?
— Fum!
— Ei, fum! Tutun, nu fum! Îi simți aroma?
Respiră adînc.
— Mă miroşi pe mine? A ce miros?
— Violete.
— Îți plac?
— Da.
— Am să te las repetent, elevule! Nu ştii să guşti tutunul! Eşti distrat!
— Ba ştiu! Da încurc.
— Atunci nu ştii! Gustul tutunului, elevule-elevule, îl simți în nas — nu rîde — îl simți cînd fumul alunecă din cerul gurii spre nas...
— Atunci de ce-l tragi în piept?
— După ce nu ştii nimic, mai întrebi?
— Întrebare!
— Răspuns: îl tragi în piept ca să-ți umpli plămînii cu aromă...
— ...pe care n-o simți decît în nas!
— Ei! Ți-ai luat nasul la purtare! Să văd dacă ştii lecția... Aşa! Iar strănuți!
— Nasul!
— Lasă nasul! Eşti debutant!... Ce-i?
— Am... cam amețit.
— Tare?
— ...Aşa... puțin...
Țigara îi căzu din mînă.
— Reazămă-te de mine. Bine, nu aşa! Sînt voinică!... Na! Greu?
Aruncă şi ea țigara. Vîrî țigareta în buzunar. Se aşeză pe marginea şoselii, în iarbă. Luă pe genunchi capul lui Dănuț.
— Nu te gîndi la nimic. Închide ochii. Stai liniştit pînă ce-ți trece.
Îşi trase mînuşile. Scoase pălăria lui Dănuț. Îi puse nuna pe fruntea năduşită rece. În lumina lunii fața lui Dănuț era albă-albă, cu cearcăne subt ochi.
Cu o mînă îi acoperi ochii. Cu cealaltă îi inela părul: numai arabescuri cu luciri de argint şi gropițe de umbră castanie.
Dintîi simți parfumul de violete, altfel cînd izvora din mîna goală, care-i acoperea ochii. Apoi simți coapsele femeieşti, pe care-i rezema capul.
— Ai înviat?
— ...Ştiu eu!
— Încearcă!
Îl ajută să se ridice, ținindu-l de subțiori.

— Pornim?

— Dacă mă ajuți!

— Fie! Profesoară dintîi; apoi infirmieră! Cum e cu tutunul?

— Să n-aud!

— Cînd ți-i da licența să încerci din nou: cu patru infirmiere pe de lături!

— Da! Dacă mi-ar plăcea, aş fuma!

— Prea acri strugurii!

— Nu ți-i bine, conaşule? îl întîmpină Gheorghiță care zîmbise privind scena din vale, dar se îngrijorase văzîndu-l pe Dănuț sosind cu capul pe umărul doamnei, într-o atitudine de rănit.

— O amețeală. Mi-a trecut. Haidem.

— Să-ți ajut?

— Nu, mulțumesc. Dă-mi voie...

Se săturase să fie tratat în copil şi infirm! O ajută, săltînd-o voinicește, să încalece bihunca. Sări, la spatele ei.

— Mînă, Gheorghiță!

El comanda.

Elastică, bihunca porni.

O amețeală! Instinctiv, îi încolăci mijlocul... Se dezmetici. N-avea corset, nici centură! Trup lung, mijloc rotund, subțire, dar degetele nu întîlneau dungile tari ale coastelor de jos, se afunda ca în muşchiul copacilor.

Se întoarse spre el.

— Mai bine?

— Îm! Potrivit!

— Cum ții picioarele!

— Aşa...

— În vînt? Nu. Pune-le aici. Ai să cazi jos aşa! De ce te jenezi? Pe mine nu mă incomodezi! Mă strîng... aşa.

Îşi vîrî picioarele în aceeaşi rezemătoare, alipindu-şi pulpele de pulpele ei. Cu brațele în jurul mijlocului şi picioarele alăturate, erau ca doi călărești pe aceeaşi şea, cu picioarele în aceleaşi scări.

Odihnit, Zdup bătea un trap viguros.

Încet cu-ncetul, mînile lui Dănuț, descleştîndu-se din jurul mijlocului, se urcară. Dintîi rugătoare, şovăiră, apoi, hotărîte şi dure ca plăcile de prețios metal bombat pe pieptul dansatoarelor orientale, acoperiră sînii care încăpeau în ele.

Şi fără abur de tutun, capul se aplecă pe umăr, şi buzele cu suflare fierbinte întîlniră şi gustară parfumul de violete, acolo unde părul ridicat lasă un puf pe ceafa descoperită.

Gheorghiță zîmbi lat, fiindcă umbrele erau lungi pe şosea, şi stăpînul său — vrednic stăpîn!

*

Castelana de la Sălcii, urmată de Dănuț, de harmalaia cînîlor şi de ploconelele servitorilor şi servitoarelor, aştepta în fața scărilor să vie cămărăşița care păstra cheile casei.

Bihunca, lătrată de cîni, trăsese la scară, în fața rondului de trandafiri. Se auzeau vociferări, gesticulau lumini: tabără nocturnă, chemată la luptă domestică.

Dănuț, cu mînile în buzunar, aspira parfumul trandafirilor.

Nu-l reținuse, dar nici nu-l congediase.

În bihuncă, gestul îndrăzneț, prelungit de-a lungul kilometrilor lunari, pierduse progresiv semnificația de tulbure şi ademenitoare complicitate — de la o vreme doamna începuse să fumeze, apoi mîncase un covrig, iar fumase — părînd impus de situația lor pe bihuncă, devenind oarecum, firesc şi necesar. Multe femei, tolerau aceste familiarități sportive, spontan, fără de nici o jenă sau reticență. În *bobsleigh* ținuse fete şi femei, deopotrivă, de mijloc, primindu-le în brațe la unele virajuri aprige, lipit de ele din umeri pînă-n picioare, constatînd în treacăt elasticitatea lor trupească, preocupat însă de viteza bobului mai mult decît de-a sîngelui.

Rămînea sărutarea. Gîtul ei o primise impasibil, ca o scrisoare, mărcuța lipită de ea,

Îl credea copil. Îl tratase ca pe un copil. Cu atît mai bine! Ea singură îi servea o soluție comodă pentru el, un rol de îngînări, stîngăcii, naivități şi îndrăzneli tolerate, care-i convenea; altminteri, ar fi fost jenant, umilitor mai ales.

Față de bărbați, credința sau impresia lor că eşti copil prostuț, şi tratarea în consecință, te paralizează, fără nici un folos sau voluptate: dimpotrivă, vanitatea e iritată.

Dar convingerea femeilor că eşti copil naiv, "şcolar", cînd nu eşti, e o subtilă superioritate asupra lor, o haină largă, în care toate mişcările ți-s ascunse, toate gesticulările posibile în căderea faldurilor lente şi fățarnice. Se apleacă, încrezătoare ca asupra unei flori, Le săruți: cred că-i rouă! Aleargă, înviorate şi aţîțate ca după fluturi, întind mîna, le-o strîngi tare: cred că-i vînt, se lasă-nvăluite în joacă! Le prinzi în brațe, bărbăteşte, le despoi: cred că-i zburdălnicie dezinteresată de rîu limpede şi repede!... Şi dacă văd în sfîrşit că nu eşti copil, îți afirmă contrarul, bătîndu-te peste obraji: e aşa de comod pentru ele! Şi atît de savuros!

Cămărăşița alerga despletită ca văduva unui înecat. Deschise uşa. Parfumul de violete intră în casă; Dănuț îl urmă.

Tăcere prăfuită de casă închisă cu multe covoare. Parfumul de violete dura o proaspătă înviorare. Urcară scările, precedați de un candelabru cu luminile aprinse.

Lux oriental pretutindeni. Covoare cu reflexe cireşii, rubinii, violete, vişinii, cărămizii, albastru persan galben stins; şaluri cu desemne iuți ca viperile. Icoane ornamentale. Candelabrul învia binecuvîntări rigide de sfinți cu ochi severi şi bărbi lemnoase; petala frunților de madonă; lancea superbă... Pluteau amintiri de tămîie şi călugăraşi. Profan, parfumul de violete zîmbea printre ele, încruntînd întunericul din urmă.

Sus, în *hall*-ul parchetat negru, dragoni de argint din jurul unui uriaş vas chinezesc căscară fălcile cu limbi multiple, în care flăcările aruncau luciri de foc.

Cămărăşița deschise ferestrele. Flăcările ondulau; umbrele ondulau. Încăperea părea că adăpostește palpitarea de catifea a unui imens fluture de noapte.

Două servitoare, foarte frumuşele, cu aer de subrete pariziene, elegant

încălțate, cu șorț de dantelă și bonețele pe cap, urcau sprintene scările.

— Sărut mîna!

— Sărut mîna!

Făcură și lui Dănuț o reverență identică, fără să se mire.

— Pregătiți samovarul în salonaș. Conduceți-l pe domnul.

Precedat și urmat de cîte o subretă, Dănuț intră în salonaș. Tot parchet negru, tot covoare. Un pian de lemn mahoniu, acoperit de un șal albastru cu chenar colorat în game de roș. În mijlocul salonașului, masă ovală de lemn roșietic, acoperită cu un șal venețian: negru ud, flori verzui, franjuri mătăsoase, în ploaie brună de jur împrejur.

Prin ferestrele deschise, respirația nopții intră. Franjurile se clătinară moale, flăcările se-ndoiră. Lent ca un șarpe care deschide ochii, destinzîndu-și inelele solzoase, salonașul învia.

Subretele răscoliră valurile colorate ale pernelor îngrămădite pe divan, răspîndindu-le pe marginea dinspre părete și la căpătîi.

Se înclinară. Plecară, închizînd ușa. Curentul stinse cîteva lumînări. Panica celorlalte se potoli.

A! O bibliotecă!

Trei rafturi joase de lemn roșietic. Cărți multe, legate în piele, cu o variație care dovedea o cochetărie pentru cărți egală celeilalte. Leneșă dezordine.

Cum le lăsase mîna care le răfoise, așa erau. Și colbul de pe rafturi: brumă pe o castană sălbatecă.

André Gide, Pélladan, Baudelaire, Rimbaud, Pierre Louys, Walt Whitman...

Zîmbi. Situase în aceste rafturi un virtual volum;

DAN DELEANU
VERSURI

E agreabil să fii scriitor! Numele tău pe coperta unei cărți învelită în piele; o carte răsfoită de mîni... Ce fel de mîni avea?... Parfumul de violete și-l amintea. Acolo în iarbă, pe marginea șoselei, simțindu-i mîna pe ochi, îi venise să guste parfumul mînii cu vîrful limbei, cum îți vine să guști uneori parfumul din flacoanele femeilor pe care le frecventezi. Își amintise, însă, că era trist și convalescent și renunțase.

O subretă intră aducînd samovarul. Cealaltă veni în urmă cu tablaua.

Ieșiră.

Își dădu seama, deodată, că era plină noapte, că în loc să doarmă — cum credeau cei de acasă — era într-o casă necunoscută, cu o femeie străină, într-un decor "gen vitrină Djaburov", cum numea Olguța excesul de orientalism în decorația caselor, care începuse să bîntuie: reflex social al literaturii decadente și al celei exotice din Franța — și o mirare extraordinară îi încreți fața. Se deschise parcă un oblon și o fereastră în el.

Un cucoș cîntă, prin somn probabil, obsedat de soare.

Avu senzația că-i la București, într-una din acele case artificiale și prețioase, insuportabile cînd stai mai multă vreme în ele; case acaparate de decor, în care îți vine parcă ori să leșini molatec — în timp ce *brûle-parfum*-urile ard cețos și

aromat — ori să înjuri românește, ca să te deștepți în substanțiala Românie.

Aceeaşi aversiune — pudoare agresivă — care-l făcea în copilărie să nu vorbească franțuzește, deşi putea, îl însufleța în aceste decoruri care excludeau viața verticală, impunînd trupului şi sufletului atitudini orizontale. Conținutul bibliotecii şi amănuntele mobilierului destăinuiau un gen "femeie fatală", cinematografic fatală, care-l făcea să dorească reacția grosolană, cum poate biblicul Samson dorea duşul pletelor. Poate acelaşi sentiment făcuse pe armoniosul Eminescu — niciodată vulgar în fața sufletului şi a dragostii — să invectiveze brutal, iritat, cu mai multă ranchiună decît dispreț puternic, să ricaneze şi să gesticuleze oratoric — în versuri pe deasupra — împotriva importului de lux.

Multe cărți din bibliotecă îi erau cunoscute. Stima unele; admira altele. Unele îl iritau surd, fără ca să-şi poată explica lămurit cauza, cum era *Le portrait de Dorian Gray,* a lui Oscar Wilde. Simțea poate că pentru Wilde, romanul acesta avea aceeaşi semnificație ca pentru Dănuț versurile lui franțuzeşti, lăsînd la o parte prăpastia calitativă. Şi *Dorian Gray* era o carte scrisă în fața lumii — ca de pe scenă — şi pentru ea, nu în fața sufletului, pentru echilibrul, pentru religia lui în primul rînd. Carte în care sufletul arăta ce are mai aparent, abilitatea talentului: suprafață — nu sunetul sufletului: adînc. Atmosfera din *Dorian Gray* îl interesase. Inteligența lui Wilde era captivantă deşi prea egal strălucitoare ca să nu simți ticluirea, fardul şi o specializare în paradox, micşorătoare pentru un scriitor ca orişice altă manie.

Nu era "prostie" în această carte. Nu era "sentimentalism stîngaci". Abuzul de cinism estetizant sătura exact cum satură abuzul de sentimentalism umanitar. Şi oțetul poate să te dezguste, nu numai siropul.

Lipsea acestei cărți diversitatea infinită de atitudini, subtil dozate, imperceptibil contradictorii, care dă unei cărți greutatea specifică a unui suflet, impresia reliefantă a marilor creațiuni. Lipsea acea neglijență în ritm, acea inegalitate de circulație, pe care viața şi inima omenească o au, dînd autenticitate tuturor incarnațiunilor.

Lectura unei alte cărți de Wilde, pe care n-o vedea în bibliotecă, *De profundis,* îl iritase deopotrivă, spre deosebire de criticii care ori disprețuiau excesiv cinismul din *Dorian Gray,* elogiind tragismul pocăit din *De profundis,* ori procedau viceversa, după cum erau esteți impasibili sau moralişti combatanți. Şi *De profundis* avea aceeaşi egalitate — în alt plan sufletesc — ca şi *Dorian Gray.* De ce un om care plînge să fie socotit mai sincer decît unul care ricanează? E "om" cel care, succesiv, plînge, ricanează, e cinic, e duios, e sceptic, e credul, e prost, e deştept... Avînd alături hărțile desfăşurate ale globului pămîntesc, nu poți spune că "vezi" globul pămîntesc. Priveşti dezmembrarea grafică a continentelor. Numai globul sferic, care învîrtindu-se în jurul axei le descoperă pe rînd, unificîndu-le în aceeaşi rotație, îți poate da imagina pămîntului.

Un om e trist un ceas, o zi: în al doilea ceas sau a doua zi, prelungirea tristeții e un efort: ipocrizie. O tristeță poate să aibă o mai mare lungime de undă, dar nu e permanent vizibilă, nici permanent simțită. Alte sentimente, alte dispoziții o interceptează, o acopăr; răsare iar, mai departe, aceeaşi tristeță, dar alte privelişti au ascuns vremelnic curgerea ei permanentă...

Tristeță lui — plecarea Adinei — exista în el undeva, dar el nu era trist. Îl

aştepta să-l însoţească mai tîrziu...

"Ce murdărie!"

Îi era scîrbă de el.

Oftă. Ricană. "Femeia fatală" întîrzia. Probabil că se gătea în stilul casei: inele cu pietre savant numite, pe degete; lanţ indo-chinezo-persan cu scarabeu faraonic; bandou pe frunte; khol în jurul ochilor măsluiţi; brăţări la glezne şi la încheieturile mînilor; picioarele goale, cu unghiile fardate, în sandale dinainte de Cristos etc. ... etc... Reţeta de preparaţiune a acestui gen de femeie: două grame de Salomee, unul de Messalină, altul de Aziadé, marca Loti, nouăzeci şi şase de grame de Francesca Bertini — le baţi bine, le agrementezi cu parfum de violete şi obţii o irezistibilă femeie fatală.

Se înşela.

Castelana intră cu un şorţ alb peste *tailleur,* aducînd pe-o farfurie covrigii încălziţi.

— Mă ierţi, tinere, că te-am făcut s-aştepţi. Mi-am văzut pisicile. Am douăzeci.

— Douăzeci!

— Da. M-am spălat pe mîni, am luat covrigii şi am venit. Ţi-e foame?

— Da.

— Bravo! Şi mie. Luăm un ceai?

— Cu plăcere.

— Tare?

— Potrivit.

— Poţi să-l bei mai tare. E ceai adevărat...

— ...din China! scăpă Dănuţ zeflemeaua gîndului.

— De ce eşti sarcastic, june fumător? E chiar din China. China e o ţară, nu un snobism. Mi l-a adus cumnatul meu, pictorul...

Nu-i răspunse. Peste foaia ascuţită din fundul ceştii, turna apă clocotită din robinetul samovarului. Un abur parfumat se răsfira gînditor.

— Covrigii sînt din România?

— Da, patriotule! Îmi plac covrigii din România şi ceaiul din China... cînd îl am.

Cam amărui, ceaiul avea cu totul alt gust decît cel obişnuit. Deosebirea dintre aroma frunzei de nucă, de pildă, şi a dulceţii de nuci.

— Ai spus că ţi-e foame?

— Da.

— Cu ceai nu te saturi, mai ales că-i din China! Ce să-ţi dau?

— Mulţumesc, mă duc acasă.

— Ai cam întîrziat!

— Evident!

— O papară bună!

Dănuţ îşi stăpîni şi iritarea, şi zîmbetul. Iar îl ispitea rolul de licean, impus a doua oară.

— Nu mă vede nimeni!

— Aa! Eşti meşter la escapade?

— Nu. Da ajung la vreme.

— De unde ştii?

— ...Ştiu eu! Spun aşa!...

Sorbiră ceaiul. N-avea multe inele: alianța şi un smaragd halucinant. Mîni mici, care desigur nu s-ar fi putut opri să nu mîngîie şi să strîngă o piersică plină, chiar dacă buzele n-ar fi dorit-o. Mîni care "apucau" nu ca să "aibă", ci ca să alinte. Înțelegeai, privindu-le mişcările, plăcerea anticilor de-a ține în mînă o bulă de fildeş. După ce sorbea ceaiul, nu tamburina cu degetele pe masă, nici nu le răsfira gimnastic sau pianistic: pipăia cu vîrfurile rotunda ceaşcă, netedă, cu pereții translucizi şi luciu oval.

Îi plăceau într-adevăr covrigii aduşi de la Iaşi. Îi ronțăia cu poftă, adunînd cu vîrful limbei susanul rămas pe buze.

N-avea nasul în sus. Ciudat! Întîia impresie era că-i în sus. În realitate era aproape curb: dar nările scurt arcuite îl făceau să pară în sus. Uneori părea că priveşte cu nările.

Avea ochi mari, negri, din aceia care dau feții un fel de decoltaj negru, atrăgînd atenția asupra lor ca toate gătelile de gală.

Îşi oxigena părul? Poate! Negru, avea un reflex roşu, ca dîra unor asfințituri de toamnă în desişul negru al brazilor. Nu era oxigenat! Dar îi venea mereu să-i atribuie artificii pentru orişice seducțiune descoperită.

Se pieptăna cu cărare la mijloc. Părul, strîns meşteşugit pe tîmple şi la ceafă, părea că-i scurt şi că buclează numai jos, ca să încadreze figura.

— Cîți ani ai?

— Optsprezece.

— Parcă spuneai că nouăsprezece!

— Daa?... Sînt cam distrat!

— S-au cam uituc!

— Poate!

— Se vede că fugi des de la şcoală...

— ...! De ce?

— N-ai semnul gulerului tunicei pe gît!

Îi veni să zîmbească. Se stăpîni. Ştia că are gît frumos. Nici urme de brici, nici omuşor trepidant, nici guşă... şi Adina avea un ochi!

— Umblu cu gulerul descheiat.

— De cochetărie?

— Nu. Mă supără. Îmi place să-mi simt gîtul gol.

— E voie la şcoală?

— Cum nu, dacă nu te vede directorul!

— La ce liceu urmezi?

— Lazăr.

— Liceul Lazăr? Cînd l-ai inventat? Nu cunosc nici un liceu Lazăr la Iaşi!

— Nu la Iaşi: la Bucureşti!

— Aa! Stai la Bucureşti!

— Da.

— Şi părinții dumitale?

— La Iaşi.

— Eşti intern?

— Nu, extern.

— Atunci ce cauți la Bucureşti?

— Am un moş... care...

— Vrea să te aibă lîngă el. Vorbeşti ca la lecție! Te intimidez?

— ...Ştiu eu!

— Vra să zică la Bucureşti... "Fetița"-i tot din Iaşi?

— Nu. Țț!

— Ce-i? Ce s-a întîmplat?

— Nimic. Fetița e din Bucureşti. Mai ține mult interogatorul?

— Pînă ce-ți vei bea ceaiul: conversație!... Spune dumneata ceva!

— ...

— Stai!... Cine-i tatăl dumitale?

— Avocatul Deleanu.

— Aaa! Eşti băiatul... Da, da! Eşti nepotul lui Vania Dumşa, vărul mamei dumitale? Nu?

— Ba da! exclamă surprins Dănuț.

— De ce te miri? L-am cunoscut bine.

— Daa? Pe moşu Vania?

— Cam demult... Unde e acuma?

— În Rusia.

— S-a întors din America?

— Da. A trecut prin Iaşi.

— Daa? Mă mir!

— De ce?

— Că nu l-am văzut.

— Nu v-a făcut nici o vizită?

— Nu, nu! Era şi... "...cam greu!" continuă ea în gînd, zîmbind.

— Vra să zică, eşti nepotul lui Vania!... Mai vrei un ceai?

— Mulțumesc, e tîrziu!

— Ți-e frică de mama?

— Țț! Nu. Da...

— Ia să-ți văd palma. Întinde-o, nu-ți fie frică! Ia candelabrul. Poftim după mine... Nu-mi place să stau pe scaun!

Îşi scoase şorțul şi jacheta *tailleur*-ului, rămînînd într-o bluză subțire de mătasă viorie. Se întinse comod pe divan — ca pentru o lungă lectură — pe-o coastă, rezemîndu-se într-un cot. Dănuț se aşeză pe marginea divanului, cu spatele apropiat de curba făcută de trupul ei.

Îi luă palma, cercetîndu-i-o amănunțit.

Îi vedea din nou gleznele şi pulpele alungite şi începutul sînilor, care-i încăpuseră în mîni. Şi o simțea cu spinarea atentă.

— Ții recordul simplicității!

— Cum? sări Dănuț jignit.

Dar mîna-i era captivă în mîna autoritară a chiromancienei.

— Ai trei linii, bine marcate, şi-atît. Echilibru perfect între cap, inimă şi viață. Un ideal burghez vei deveni, tinere irascibil! Nu sameni lui Vania!... Ai zece la conduită?

— Mai puțin.

— Cît?

— Nu interesează!

— Vezi c-am ghicit! Fetița nu-i în programul palmei. De ce n-ai răpit-o?

— ...

— Vezi, palma nu minte. Liniile spun că nu erai în stare s-o răpeşti.

— Ei, asta-i!

— Ce să-ți fac! Aşa vorbesc liniile. Ai răpi-o?

— Ai răpi-o?

— ...

— Eu, în locul dumitale, o răpeam.

— Țț!

Îi venea să fie brutal, s-o pedepsească. Era cam enervant rolul de copil!

I se păru că-i simte mijlocul şi coapsele cuprinzîndu-l pe la spate. Gîndurile deviară.

Dar îl privea calm. Îi luă din nou mîna la cercetat. Avea o senzație displăcută văzîndu-şi mîna cam roşie în mînile ei albe, cam grosolană în mînile ei mici, cam inertă, cu degete cam scurte. Ciudat! Contactul mînilor intimida în Dănuț impulsul pe care i-l da contactul spinării lui cu trupul ei. Îl încolăcise. Nu se mai putea îndoi! O simțea lipindu-se de el.

Îl apucă deodată, cald, de amîndouă mînile, apropiindu-şi fața de obrazul lui. Pe lîngă uşorul parfum de violete, părul ei mirosea a păr de femeie, el singur amețitor parfum

— Spune-mi, cine-i fetița?

Iar! Dădu din cap negativ. Ce importanță avea "fetița"! Îşi smuci mînile şi-i încolăci grumajii. Se aplecă.

Fără să se apere, îşi lipi obrazul de obrazul lui.

— Spune-mi, e fetiță?

— ...

Era atît de suplu şi de lunecos trupul lung, încît brațele, strîngîndu-l, aveau fericirea uimită că nu-l scapă şi înfricoşarea că-l vor scăpa.

Dănuț îi căuta buzele. Erau lîngă urechea lui.

— Spune-mi cine-i? E fetiță?

Avu gemătul de hulub al dorinței. Din nou auzi glasul ei.

— Nu! Dintîi spune-mi...

Vorbi în şoapte turburi:

— E doamnă: Adina Stephano din Bucureşti.

Uneori o femeie e mult mai voinică decît puterea unui bărbat, cînd e lucidă şi el nu. Cum, nu ştia!

Era singur pe divan, cu părul răvăşit; ea, în picioare, zîmbea.

— Fugi acasă. E tîrziu... Vra să zică fetița e doamnă, domnul meu! Linia minciunei n-am văzut-o în palmă, dar am simțit-o!

Dănuț se ridicase cu spinarea grea şi capul greu — mortificat. Vru să iasă.

— Nu vrei să-ți dau o carte?

— ...

— Ai cetit ceva de Oscar Wilde?

— Nu.

Singura revanşă!

— Poftim o carte bună: *La portrait de Dorian Gray.* După ce-o ceteşti mi-o aduci.

Îl întovărăşi pînă în antretul de jos.

— Noapte bună. Poftim şi o cutie de ţigări. Să nu mai strănuţi cînd tragi fumul! La revedere.

Afară, la lumina lunii, se uită pe copertă: un nume scris de-a curmezişul, imperios: Ioana Pallă.

— Aaa! Ioana Pallă!...

Soţia senatorului, cumnata pictorului... Moşu Vania, plecarea în America... Ioana Pallă: sinuciderea cu ciudate comentarii a unei pictoriţe poloneze venită la Iaşi, prietena ei...

Spre Medeleni mînă el, tot aşa de vijelios ca şi la dus.

Avea o tragică sfărîmare în suflet. Vînduse unui păcătos trup de femeie secretul Adinei, secretul dragostii lui.

Ioana Pallă ştia ceea ce numai dragostea lui ştiuse: că Adina nu era fetiţă, cum părea. I se părea că dragostea lui deschisese larg porţile ei închise pînă atunci tuturora, ca o casă scoasă la licitaţie.

Se isprăvise palida insomnie a lunii. Veneau zorii. Dănuţ deschise uşa. Intră.

— Dan, tu eşti?

— Te-ai sculat, Mircea?

— N-am putut dormi.

Dănuţ oftă. Zvîrli cascheta şi haina. Se lăsă un scaun, privind ferestrele.

Mircea, în cămeşă de noapte şi papuci, avea o faţă de ermit adolescent după ispite.

Dănuţ aprinse o ţigară.

— Ce, fumezi?

— Pî! făcu Dănuţ din buze, dezgustat.

Mircea suspină. N-avea curajul să vorbească.

— Mircea!

— Ce?

Dănuţ ridicase capul, cu un aer resemnat şi hotărît.

— Sînt un porc!

Mircea oftă din greu.

— Şi eu.

PARTEA A TREIA

I

IOANA PALLĂ

Alexandru Pallă către Ioana Pallă
Veneția

Dragă Ioană,
Ce cîntec îți imaginezi că am auzit azi dimineață, deșteptîndu-mă?
Ascultă-l:

«Mergi la Li-ido barcaruo-uolă
Zic doi juni şi-şi a-legeu Uo gon-duolâ-ntre gonduo-uo-uo-uole Şi voioş'n ie săreau, e-he-heu...»

Partea cea mai nostimă e că cel care-l fredona eram chiar eu, aşa precum ți l-am transcris, cu indescriptibiul accent şi tremolo al lui Sake.
Mă vezi? M-am regăsit la Sălcii, tu cu Les nourritures terrestres[56], *eu cu paleta, pipa şi sandalele, şi Sake cu vetustele reminiscențe muzicale: ale juneții valuri, e-he-heu!*
Şi m-am hotărît să-ți răspund.
Cît a trecut de cînd mi-ai scris la Bucureşti? Nu m-ajută nici memoria, şi războiul european — adevărat act european — a răsturnat timpul.
Ce porcărie ... De cîte ori aud pomenindu-se despre acest acaparant şi incomod eveniment, îmi vine pe buze zdravănul cuvînt al lui Cambronne.
Noroc că Veneția e în afară de Europa. E singurul oraş, din cîte cunosc care n-are nimic «social». Aici eşti în altă planetă şi-n alt veac. Ziare nu cetesc. Repet: *Cambronne. Astăzi, laguna are culoarea smaraldului tău cînd e înourat afară. Pute savuros. Am regăsit-o aşa cum o lăsasem: fezandată ca un venerabil roquefort*, *magnifică. Aş vrea să-ți văd nările în fața Veneției: merită s-o humeze.*
De ce n-am venit la Sălcii, cum făgăduisem mirificei castelane? Capriciu mai irezistibil decît irezistibila Ioana. N-aveam chef de peisajul moldovenesc. Aveam nevoie de roquefort, nu de caş proaspăt — vorbesc de peisaj, tu, ca şi Veneția, eşti... lagună!
Şi acum, dragă Ioana, să-ți dovedesc că numai turcii au dreptate: «Cum o vrea Allah!» Allah a hotărît să-ți fac comisionul, dincolo de aşteptările tale, tocmai atunci cînd uitasem de el.
«Cine-i Adina Stephano?»
Cînd am primit scrisoarea ta, am fost presuadat ca întotdeauna — cine-ți poate rezista — că Adina Stephano e cea mai interesantă femeie dintre Carpați, Dunăre şi Prut, iar junele Deleanu, cel mai de frunte nătărău din cuprinsul aceloraşi hotare. Cum însă plecarea la Veneția mă preocupa mai activ decît produsele naționale, am procedat expeditiv — adică prosteşte — adresîndu-mă celei mai scîrnave guri şi mai atotclevetitoare din cîte numără cafeneaua bucureşteană, lui Hăvăşel.
Evident, era informat amplu: profesionist!

---

56 *Bucatele pământului,* roman al scriitorului francez André Gide (1869—1951).

Iată buletinul: Adina Stephano, fostă soție a fostului căpitan Stephano: un escroc dublat de un peşte. Ea, craioveancă de neam bun, dar... a fugit cu «tipul». După aceea, tipul a fugit «solo» în vreo Americă, subt impulsiunea unui mandat de arestare. Restul, în ce o priveşte, vine de la sine... În stil de cafenea.

Concluzia: «tipesă.»

Am neglijat să-ți comunic această fadă şi ignobilă biografie. Şi bine am făcut. Acum te pot informa direct, cu alți ochi, altă perspicacitate şi alt stil decît acela al plutarhului cafenelii bucureştene.

O cunosc pe Adina Stephano cum ştiu calitatea şi nuanțele culorilor cu care-i fac portretul. Acest portret, pe care-l voi expune la toamnă, nu-l vei putea cumpăra cu toată recolta Sălciilor. E singurul tablou care nu va fi de vînzare nici chiar pentru tine; nici de dar, o, teribilă Ioană!

Întîia oară am văzut-o în gondolă, fără pălărie, cu degetele-n apă făcînd dîră. Părul roş, oglindit, cînd se apleca, în apa verde, fața roză ca interiorul scoicilor, ochii verzi (au parcă miros de iarbă), gura umedă şi roşie, cu expresia copiilor frumoşi cînd sînt gata să plîngă.

Mă duceam la o biserică să revăd o madonă care mă aştepta de cinci ani. Am renunțat fără ezitare.

Gîtul aplecat, părul vîbrînd în soare, şi degetele cu fosete făcînd dîră în apa venețiană...

Transcriu versul lui Mallarmé:

J'errais donc, l'oeil rivé sur le pavé vieilli,
Quand, avec du soleil aux cheveux, dans la rue
Et dans le soir, tu m'es en riant apparue
Et j'ai cru voir la fée au chapeau de clarté,

Qui jadis, sur mes beaux sommeils d'enfant gâté
Passait, laissant toujours de ses mains mal fermées
Neiger de blancs bouquets d'étoiles parfumées.»[57]

De atunci o văd zilnic. Venise la Veneția întovărăşită de o rudă care a plecat — panica românului — cum s-a declarat războiul.

Eu n-am vrut să plec la Bucureşti. Nu-mi pasă de război! Mie-mi place Veneția!...

S-o vezi istorisindu-ți scena, cu aer îndărătnic de copil răsfățat, care nu vrea să plece din cofetărie, fiindcă n-a mîncat de ajuns cofeturi, bătînd din picior, gata să plîngă, dar energică!

Înțeleaptă mea Ioana, deşi viața a adăugat încă treizeci de ani celor şaptesprezece pe care-i simt, am uitat.

---

57 Deci hoinăream, cu ochii-n pavajul vechi țintiți, / Cînd tu, cu soare-n plete, mi-ai apărut în stradă, / Şi-n seară atunci, rîzîndu-mi, am zis că pot s-o vadă / Privirile-mi pe zîna cu coiful de lumină, / Ce, cîndva, peste somnu-mi de țînc fără hodină, / Trecea, lăsînd apururi din mîinile-i bogate / Să ningă roiuri albe de stele-nmiresmate (fr.).

Te rog să nu-ţi aduci şi să nu-mi aduci aminte."

Ioana Pallă aprinse o ţigară.

Reciti: *..."degetele cu fosete, făcînd dîră în apa veneţiană..."*

Şi în sufletul ei făceau dîră... Să nu fi fost războiul, ar fi plecat şi ea, corsar, după o gondolă...

"Pauvre Paşa!"

Cînd îşi da osteneala să compătimească verbal pe fratele pictorului Pallă, cu aceeaşi intonaţie spunea:

"Pauvre Sake!"

În faţa femeii erau fraţi întru credulitate, deşi Sake, senatorul, era mediocru, ignar, politician şi de o "ministeriabilă ramolealâ", pe cîtă vreme fratele lui, pictorul Alexandru Pallă, era unul dintre marii şi rarii pictori români preţuit şi dincolo de hotarele ţării, de artişti şi de femei.

"Pauvre Paşa!"

Îl vedea brun, cu paloare de brun somptuos în barbă şi arcuit în sprîncene; cu nasul vulturesc, dezmînţit de buzele de cadînă; pîntecos cu fast — paşă cu iataganul pieziş pe curba de mătăsuri a pîntecului; cu ochi de un negru onctuos ca părul lins al spaniolelor: parfumat cu *ambre,* mirosind a *maryland;* cu mîni grase şi albe de femeie orientală; boem la îmbrăcăminte, dar cochet ca o curtizană română; impunător şi decorativ cînd intra în salon, precedat de numele său ilustru, cu vastă pălărie de pluş negru, subt care tîmplele sure sunau lumini de argint.

Cinic ca liceenii la nouăsprezece ani, după întîia lectură a lui Baudelaire, pasionat după femei ca un motan vara, şi leneş ca motanii iarna — era bun, şi bun de dezmierdat ca un cap gros de "saint-bernard".

Glorios! Patruzeci şi şapte de ani! Bogat! Astmatic! Adina Stephano!..

"Pauvre Paşa!"

"...făcînd dîră în apa veneţiană..."

Continuă lectura.

"...Întîia mea îndrăzneală, după ce am cunoscut-o mai bine, a fost schimbarea numelui.

Din Adina am făcut Adia.

Mi-a dat voie. A repetat:

— Adia...

Cu sărutările primite în lunga mea carieră de pictor gustat de femei — din nenorocire pentru pictură — aş putea face un şal persan cu toate nuanţele roşului. Aş da o sută de colecţii de astfel de şaluri, pentru aceste simple silabe spuse de Adia:

— Adia..."

"Pauvre Paşa!"

"*...Sînt încîntat, mîndru, fericit de această unică frază muzicală scrisă în viaţa mea.*

Adina era prea românesc, prea vulgarizat, prea craiovean. «Adia» — auzi? — Adia...

Dar numai Adia ştie să spună numele compus de mine. Ridică puţin

sprîncenele şi spune.

Gest de Watteau; muzică de Lulli.

E delicioasă! Aş da o săptămînă din viată ca acest cuvînt «delicios», pe care l-am întrebuinţat şi pentru stridii, şi pentru crăvăţi şi pentru altele, să nu fi existat pînă astăzi: să-l fi descoperit o dată cu Adia.

Dar n-am isprăvit încă!

Ceteşte cu atenţie cele de mai jos:

«Cînd vezi un piersic înflorit îţi bate inima, fiindcă ai în faţă imagina întîii sărutări: buzele care-au zîmbit, obrajii care s-au înroşit... Un piersic înflorit te întristează, fiindcă în faţa lui, oricît ai fi de tînăr, eşti bătrîn.»

Ce spui, *Ioana? Crezi că-i un* hai-kai *japonez*? *Nu! E o reflecţie făcută de* Adia, pe cînd o pictam.

Alta:

«Nu-ţi pare rău cînd vezi un om care se tîrguieşte pentru un kilogram de cireşe cu olteanul, şi alături, în coşuri, toate cireşele care roşesc ca dragostea în faţa dragostii?...»

Alta:

«Cînd auzi o ţigancă strigînd: — Fragi! Fragi! şi cînd vezi cofiţa plină, dacă nu simţi că eşti tu singur o cofiţă de fragi, n-o cumpăra».

Ioana, în numele meu şi pentru mine, dă foc întregii literaturi româneşti începînd cu faimoasa «Mioriţă bucălaie, laie...»

Îţi aduci aminte, Ioana, de începutul lui Dorian Gray. *Sînt fermecat şi îngrozit ca pictorul Basil Hall ward în faţa tînărului Dorian Gray. Nu-mi dau seama cum România, Oltenia, Craiova, au putut face aşa ceva! Şi nu-mi vine să cred că Adia a stat în Bucureşti fără ca să nu fie cunoscută de întreaga lume venită în procesiuni să o vadă, cum vin japonezii, lăsînd totul, să vadă şi să sărbătorească întâiul cireş înflorit.*

Impresia ta din tren că e fetiţă ca figură şi expresie, şi prea femeie în toate amănuntele îmbrăcămînţii — deci lagună — este falsă.

E într-adevăr fetiţă. E tînără cum numai frumosul ştie să fie. O dublă ingenuitate trupească şi sufletească îi conferă acest singur titlu de nobleţă pentru o femeie frumoasă. Dar perfecţiunea, arta ei de-a se îmbrăca şi pieptăna, nu e rafinament decadent. E... dar să-ţi transcriu un alt hai-kai *de-a Adiei.*

«Un zarzăr înflorit se îmbracă bine? Nu. Înfloreşte. Atîta ştie: să înflorească.

Dacă în april n-ar înflori, n-ar şti să se îmbrace, fiindcă nimeni nu l-a învăţat. Haina unui zarzăr înflorit e graţia sincerităţii lui involuntare.»

Ioana, să poţi explica atît de just şi cu atîta profunzime farmecul adevăratei cochetării — şi să fie totuşi de copil buzele care vorbesc şi ochii cure zîmbesc miraţi! Miraculos!

Adia e urzită din culori şi zîmbete. Transcriu iarăşi o vorbă de-a ei:

«O livadă e milionul de fructe care-i dau tenul, şi miliardul de albine care-i dau rîsul...

O bibliotecă n-are ce căuta într-o livadă: fructele nu cetesc, albinele nu sencruntă.

Mierea se face în livezi şi bătrîneţa în biblioteci.»

Ruda ei o instalase la hotel «Danieli», bineînţeles. Ştii, craioveanul chiabur

nu poate concepe şicul decît cu icre moi la dejun, însoţite de şampanie; fotoliu

de orchestră în banca întîia, la simfonicele Ateneului, şi hotel «Danieli» la Veneţia.

Am instalat-o într-un mic palazzo, în care am şi atelierul.

Ai văzut, Ioana, un copil căruia îi aduci un ou mare de ciocolată, cu fundă de mătasă, plin de surprize?

S-o fi văzut pe Adia coborînd din gondolă, cu umbreluţa roşie deschisă — e singurul fard pe care şi-l pune cînd e soare — cu picioruşe de păsărică pe solemnele trepte de marmură! Floare, Ioana! Am rîs, ochi în ochi cu gondolierul care i-a aruncat italieneşte floarea din piept. Inima mea era alături de floarea gondolierului.

Te miri şi tu, mă mir şi eu!

Am devenit liric permanent; de la ceaiul de dimineaţă pînă la isprăvitul binecuvîntatelor insomnii: cunosc şi eu, Ioana, «aurora cu degete de roză». Nu mai pestez, nici nu mai exclam în vechiul şi predilectul meu limbaj rablezian.

Adia doarme la etajul întîi. Tot etajul de sus e locuit de ea. Are candelabre pe care le face să sune, uneori le şi sparge, jucîndu-se cu ele ca un pui de veveriţă. E un necontenit cling-cling de cristale ciocnite deasupra mea. Îmi rîde deasupra capului.

Sînt îndrăgostit, Ioana. E ca o ploaie de primăvară simţită pe inimă. Toate tablourile pe care le pictez surîd.

Într-o zi, pe cînd îi făceam portretul, a venit lîngă mine şi mi-a cules cîteva fire de tutun încurcate-n barbă.

Ioana! Ioana!

O pictez într-o tunică «Fortuny» de catifea verde, cu uşoare desemne de aur şters. În jurul taliei, o centură de argint sur, cu paftale. Să vezi părul Adiei — gloria toamnei în soare — în contrast cu verdele de baltă tomnatecă în umbră al tunicei şi ochii... Niciodată n-am văzut ochi verzi atît de mari! E singura dimensiune amplă a Adiei. Au mărimea ochilor negri — cînd sînt mari — şi-s verzi cu intensitate, un verde umed şi înflăcărat totodată, avînd sonoritatea triumfală a roşului-aprins. Îţi dau sete ochii Adiei. Ai vrea să te îneci în ei. Uneori, cînd marea e colosal de limpede şi încărcată de lumină, ai aceeaşi dorinţă de cufundare.

Şi să vezi, Ioana, mînile ei — încrucişate pe genunchi, cum le-ai văzut şi tu, dar pe verdele lui «Fortuny»! Înţelegi fetişismul. Mînile Adiei, tăiate şi aşezate pe o pernă, pot fi adorate în genunchi. Podul palmelor e roz ca floarea leandrilor, şi mişcările sînt joc de fosete. Nu poartă inele. Degetele sînt mai goale şi zboară mai uşor.

Şi acum, să-ţi pun şi eu o întrebare la care te rog — te rog, Ioana — să-mi răspunzi imediat, cu tot ascuţişul minţii tale. Cine e tînărul Deleanu? Cum e? Cîţi ani are? E frumos? Ce gen de frumuseţă? E seducător? Are farmecul tinereţii numai, sau şi farmecul arzător şi tulbure al talentelor crude? Nu cumva e un gogoman? În sfîrşit, tot ce crezi tu c-ar fi util pentru a înţelege dragostea Adiei pentru el.

Căci Adia Veneţiei, Adia mea, îl iubeşte pe acest Deleanu!

De unde ştiu că-l iubeşte?

De unde vrei să ştiu cînd Adia e limpede şi străvezie ca aerul marilor înălțimi? Ea singură mi-a spus.

Mă chinuieşte imagina acestui tînăr necunoscut. Vreau să ştiu de la tine cine-i. Vreau, Ioana, un diagnostic lucid, complet, brutal, ca acela pe care-l ceri marelui specialist mondial, de el atîrnînd sinuciderea sau speranța.

lată cum am aflat rolul pe care acest tînăr tiran al nopților mele îl are în viața Adiei.

Căutînd într-o zi în caseta cu hîrtii prețioase, am dat peste scrisoarea ta, ştii că păstrez tot ce vine de la tine. Am recitit-o, era doar preludiul Adiei. Şi am asistat pentru întîia oară (la întîia lectură eram simplu lector amuzat) la scena din tren; răpirea din compartiment, sărutările de pe culoar... De atunci, a început să mă roadă acea curiozitate — cu dezvoltări şi comentarii fantastice — îndreptată asupra singurului episod cunoscut din trecutul femeii iubite. Aria din Manon, pe care involuntar o fredonai tu, spectatoarea scenetei de pe coridorul trenului, mă obseda, dîndu-mi... ceea ce tristeța dă liceenilor! Cam ruşinos! Batistele mele vaste erau făcute numai pentru nas!

Tînărul Deleanu, pe care ai omis să mi-l descrii — calificativul «băieți», peiorativ în gura ta, nici nu-ți închipui, Ioana, ce seducătoare întruchipări poate avea în închipuirea unui Paşă de patruzeci şi şapte de ani! — a aterizat în mine, proteic; uneori mai fastuos decît Cesar Borgia, alteori mai îngeresc decît Shelley, alteori — rareori — băieți cu mustăcioară, pomădat şi parfumat. Din nefericire, această ultimă versiune e neverosimilă: nu poate intra aşa ceva prin porțile împărăteşti, care sînt ochii Adiei, oricît de ilogică ar fi dragostea. Capriciul da, dragostea nu. Şi Adia îl iubeşte.

Ştii prea bine, Ioana, că nu pot ascunde nimic multă vreme. Am un suflet eruptiv..."

"Pauvre Paşa!"

"...Am recurs la o stratagemă. Am întrebat-o brusc; pentru întîia oară în viața mea m-am roşit.

— Îl cunoşti pe tînărul Deleanu?

Ce crezi că mi-a răspuns? Că nu-l cunoaşte?

A sărit în picioare, cu obrajii în flăcări:

— Îl cunoşti?

— Îl cunosc, i-am răspuns cu inima albă.

— Îl iubesc, Paşa.

Şi a început să plîngă..."

Multă vreme, Ioana Pallă privi plafonul salonaşului. Reluă lectura fără să mai aprindă o nouă țigară.

"...Continuarea e şi mai extraordinară.

Ca s-o consolez, i-am făgăduit — ascultă, Ioana! — să dăruiesc portretul ei, armonia de verde şi roş, în care pasiunea mea tremură miliarde de stele, tînărului Deleanu. Exclamă tu. Eu nu mai ştiu.

— Îl iubeşti, Adia?

— Da, Paşa, îl iubesc.

Asta cu ochii umezi de lacrimi şi mînile încrucişate pe genunchi.

— De ce-l iubeşti?

Alexandru Pallă punînd astfel de întrebări!

— Nu ştiu... Îl iubesc ca pe un mărţişor găsit pe stradă... E un copil. Îl iubesc.

Pe tînărul Deleanu!

Mi-a spus că e în clasa opta la Liceul Lazăr, şi că-l iubeşte. Alt nimic!

M-am gîndit să scriu unui profesor de la Lazăr, fost coleg al meu pe vremuri, dar nu-i ştiu adresa, şi chiar dacă i-aş şti-o, ce vrei să-i scriu, ce vrei să-mi răspundă? Să-l întreb cum e elevul Deleanu? Mi-ar răspunde ce notă are la desemn şi al cîtelea e la clasificaţie. Am renunţat. Nu mă gîndeam la tine, mă ierţi, Ioana.

Am întrebat-o pentru ce-a plecat în străinătate dacă-l iubeşte.

— El n-are nevoie de mine! Eu îl iubesc... Ori la Veneţia, ori la Bucureşti, nu-i totuna?

Şi — iarta-mă, Ioana — i-am povestit tot. Am dat pe faţă stratagema. Te ştie pe tine, scrisoarea ta: i-am istorisit numai pasajul relativ la ea. Nici nu s-a supărat, nici nu s-a mirat. Mi-a spus că pe tine nu te-a observat în tren, sau te-a uitat, şi că-i pare rău.

Cine-i tînărul Deleanu, Ioana? Fă-mi harta lui. Amănunţeşte-mi-l din toate punctele de vedere. Trimete-mi fotografia lui; dacă poţi, mai multe chiar; în uniformă de liceu, în costum de vacanţă...

E oare nepotul lui Grigore Deleanu, inginerul, poreclit Englezul? Pe acela îl cunosc: e un original. Spune-mi cine-i mama tînărului. Seducţiunea bărbaţilor — mai ales în adolescenţă — e moştenită de la mamele lor.

Uite-n ce hal am ajuns!

Tu ce crezi? Un bărbat în genul meu poate înlocui în sufletul unei femei... pe tînărul Deleanu? Dar tu n-o cunoşti pe Adia! Şi fără de aceasta răspunsul e caduc.

Adia are pentru dragostea mea misterul simplicităţii. Ca pictor şi ca om o cunosc perfect. E numai lumină, nici o umbră. E sufletul cel mai nealterat de viaţă, pe care l-am întîlnit. Nici o impuritate, nici un ascunziş, nici un vicleşug. Mieluţ în floare. O cameră albă plină de soare. Răsfrînge ca oglinzile veneţiene tot ce întîlneşte, pur. E cea mai puţin «femeie» din cîte am cunoscut. Poate de asta, pentru dragostea mea, e cea mai femeie dintre toate.

E «ataşată» de mine. Acesta-i termenul just. Cînd lipsesc mai mult — stau uneori închis cu tînărul Deleanu — mă întreabă de ce-am lipsit, ce-am făcut, unde am fost.

O distrează cravatele mele, ochii mei, hainele mele. Are uneori atenţii care mă înduioşează. Dăunăzi mi-a cusut un nasture care spînzura. S-o fi văzut, Ioana, gospodină!

Închipuieşte-ţi formula la care am ajuns: aş dori să fie copilul meu, fetiţa mea.

Nimeni — nici tu — n-ar cunoaşte dublul fond al pasiunii pentru fetiţa mea;

poate nici eu! Şi atunci, în acest sfîşietor şi dulce sentiment al paternităţii l-aş îngloba şi pe tînărul Deleanu. I-aş avea în mine pe amîndoi. Uite la ce-am ajuns, Ioana!

Ce-are să fie nu ştiu! Îmi limitez viitorul la prezent.

Pentru întîia oară în viaţă, conviețuiesc cu o femeie de care nu m-am atins, şi nu doresc nimic alt decît s-o simt lîngă mine rîzînd, jucîndu-se cu cristalele candelabrelor, plîngînd, iubind chiar — însă de la Veneţia — pe tînărul Deleanu din România. Dar doresc să ştiu cine-i tînărul Deleanu.

Răspunde-mi, Ioana, privindu-mă drept în ochi.

Devotatul tău,

Paşa.

P.S. Am rupt plicul ca să adaug acest post-scriptum. Am aflat cum se numeşte tînărul Deleanu.

Adia mi-a dat chiar acuma o scrisoare pentru România. Înţelegi emoţia! Era adresată «domnului Dan Deleanu».

Îl cheamă Dan. E numele unui roman de Vlahuţă. Mi-aduc aminte şi de un alt Dan: Dan căpitan de plai. *De Bolintineanu, probabil.*

De acum începe altă tortură: Dan. Cine-i Dan, Ioana?

Te anunţ totodată că sînt un nemernic. Mi-am descoperit apucături de slugoi. Am deschis scrisoarea Adiei!... Nu-i scrie nimic. Îi trimite o fotografie de-a ei în gondolă, şi atît. Nici un cuvînt.

Ce spui tu, Ioana? Cînd o femeie îţi trimite o fotografie, e mult sau puţin? Eu nu mă simt în stare să dezleg această problemă. Ştiu că femeile care m-au iubit îmi scriau enorm. Nu ceteam decît primele rînduri, uneori şi ultimele, cum cetesc şi cărţile autorilor conaţionali oferite cu dedicaţie. Altele îmi trimeteau buchete de flori: le retrimeteam altora. Nu ţiu minte să-mi fi trimis vreuna o simplă fotografie fără de rest. Tu nu mi-ai scris decît după ce ne-am împrietenit, adică după ce m-am calmat — dar fotografii nu mi-ai dat.

Ştiu eu! Poate că o fotografie e mai mult decît o scrisoare, e emblema darului complect.

Scîrnavă invenţie şi fotografia!.

Cum am să dau ochii cu Adia! Să-i mărturisesc deschiderea scrisorii? Ce spui? Dacă mă disprețuieşte? Unele femei sînt atrase de oamenii pe care-i disprețuiesc mai mult decît de acei pe care-i admiră. Disprețul implică o senzaţie de superioritate măgulitoare pentru cel care disprețuieşte, şi măgulirea te leagă într-un fel de cel care ţi-o provoacă.

Dar Adia e atît de inedită! Sau dragostea e inedită pentru mine.

Răspunde-mi urgent."

Ioana Pallă către Alexandru Pallă
Sălcii

"Bunul meu Paşa,

Întîia sultană a haremului tău recunoaşte că ultima cadînă merită să fie sultană. Acesta este ultimul cuvînt al buzelor, cărora, dacă nu le faci altă cinste, le-o faci pe aceea de-a avea încredere în cuvîntul lor.

Dan Deleanu, absolvent a şapte clase liceale, etatea optsprezece sau nouăsprezece ani, nu e nici Cesar Borgia, nici Shelley. E un foarte normal reprezentant al acestei vîrste şi al acestei clase — a opta — în care a promovat.

Bunule Paşa, ai uitat pe prietena ta! Altminteri, din simpla lectură a scrisorii mele, ți-ai fi dat seama că elevul Deleanu spre deosebire de foasta Manon, actuala Adia, nu este interesant nici pentru tine, nici pentru mine: prin urmare, nu va mai fi dacă a fost nici pentru Adia.

Mi-ai cerut fotografii. Aş prefera să-ți expediez în colet poştal personajul în carne şi oase. Eu aş scăpa de prezența lui inoportună; tu, de obsesia lui, dezagreabilă desigur, cînd e însuflețită de Adia. De asta nu îndrăznesc să-ți îndeplinesc rugămintea. Aş plăti-o prea scump. Dacă i-aş cere o fotografie, mi-ar aduce un album, adică o colecție de albumuri: în fiecare pozele altei vîrste.

Cînd l-am cunoscut, i-am împrumutat o carte — amabilitate — şi ca să mi-o aducă mi-a făcut un număr exagerat de vizite. Preferam să-şi refie cartea. E complect lipsit de tact. Desigur că şi acuma mă aşteaptă în grădină.

După cum întrevezi, face parte din categoria băieți. Are păr buclat, frunte mare — cred că a trecut moda frunților mari chiar şi în Germania — şi o expresie blînduță. Totuşi «zvîrle» — mai mult catîr decît cal. Evoluează alternativ între tăcere — îşi trece mîna prin bucle: i-am recomandat un pieptene — şi agresivitate monosilabică: i-am recomandat o oglindă.

Se crede neapărat om superior, mai ales cînd tace. Dă din umeri dezaprobativ; ridică sprîncenele interogativ; se-ncruntă fudroaiant; răsfrînge buza blazat.

Face sporturi. Acesta e subiectul favorit de conversație, laconică bineînțeles. De la al şaselea cuvînt în sus, elocventa derapează. Să-l ascultăm.

— Patinajul e o artă, ca şi dansul. Nu e sport.

I-am mulțumit pentru noutate. Răspunsul înțepat:

— Îmi dau seama fiindcă patinez foarte bine.

— Nu te cred.

— Am luat premiul întîi la concurs.

— Nu te cred!

Tace. Îl cred.

E ferm convins că atletismul impune fără greş în fața femeilor. E mai puțin voinic decît luptătorii de circ, dar tot atît de plin de ifos, fanfaron şi îngîmfat. Cînd intră în casă, bombează pieptul, lărgindu-şi umerii: exact intrarea atletului în arenă, în timp ce fanfara țigănească intonează un «trăiască-regele» oarecare.

Cucoşel, încearcă să facă tartarinade fără sare, fără vervă, fără fantezie. Mi-a istorisit foarte înfierbîntat cum a expulzat din casa unei «prietene» de-a lui pe un «prieten» al acesteia, necuviincios cu el şi cu prietena lui. Scenă demnă de George Ohnet. Entuziasmul naratorului, de aceeaşi calitate. Îi place să se fălească, atribuindu-şi cuceriri de «femei bine» cu nume suspecte: probabil numele tuturor eroinelor literaturii româneşti, salon pe care nu-l frecventez, aşa că nu-l pot controla. Cartea împrumutată, de care-ți vorbeam mai sus, e Le portrait de Dorian Gray.

— Ți-a plăcut?

— Nu.

— Mă aşteptam.

Tace.

Pun cartea la loc. Nici n-a cetit-o. Dorian Gray, bunul meu Paşa, e ca un pat de dragoste. Cine-a cetit volumul acesta a lăsat urme. Era intact, cum îl lăsasem noi.

— Arsène Lupin îţi place?

— Spune drept.

— Da... fiindcă...

— Am înţeles.

Se uită urît. [...]

Îl alimentez din biblioteca lui Sake. Cînd mă vizitează îi trimit în grădină un roman de Gaston Leroux, Maurice Leblanc sau Paul d'Ivoi să-i ţie de urît. Probabil că-l pasionează. Stă după-amieze întregi în grădină. Eu stau în casă. La plecare, îi împrumut în genere romane în cel puţin trei volume — Alexandre Dumas, Eugène Sue, Xavier de Montépin — cu speranţa că mă va lăsa în pace măcar o săptămînă. Desigur că ceteşte zi şi noapte. După cel mult două zile — indiferent de numărul volumelor — mi le aduce îndărăt. Îi dau altele, mai numeroase. Le înghite şi iar vine. Pînă la sfîrşitul vacanţei trebuie să comand o nouă provizie (are şi Sake nevoie), şi cea pentru grădină, şi cea pentru acasă se topesc. Cultura lui Sake de o viaţă întreagă e devorată într-o singură vacanţă!

Vezi dar cu cine ai a face: un Sake en herbe!

Dar n-am isprăvit.

Toţi am fost plagiatori în tinereţă, însă cu modestie. Te văd pe tine, de pildă, la şaisprezece ani, spunînd flirtului tău:

«Nu-i aşa că luna pe turla bisericii e ca un punct de aur pe un i?»

Alţii, mai puţin mussetieni, vorbesc de trandafirii aurorei, de diamantele picăturilor de rouă, de noaptea ochilor, de mînile iubitei: ca doi crini etc..

Normal şi cuviincios ar fi ca şi foarte normalul elev Deleanu să facă la fel. I-aş trece o exclamaţie luată dintr-o juxtă oarecare, o metaforă din Hugo .

— În sfîrşit, materialul poetic învăţat la şcoală, vorba avînd avantajul că te cruţă de grija ortografiei.

Dumnealui, nu!

Într-o zi mă coboram în grădină să-l alimentez cu romane senzaţionale, adică să-l congediez. Tocmai atunci scăpase în grădină un curcan, care, văzîndu-mă s-a burzuluit.

Tînărul Deleanu exclamă către mine:

— Uite la el: parcă-i o apoteoză de fluturi albi!

Am tăcut.

Altădată. Răsărise o lună roză. Tînărul inspector al grădinei mele exclamă:

— Noaptea aceasta e ca plăcile de gramofon cu Carusso: e însemnată cu cerc roz la mijloc.

Altădată, despre un muşuroi de furnici:

— Parcă-s icre negre în delir!

Despre coarnele unui bou:

— Îşi poartă musteţile pe cap.

Cîtăva vreme am tolerat. Mă amuza candoarea. Pînă cînd i-am spus:

— Să ştii că-l cunosc foarte bine pe Jules Renard. Studiază altceva, dacă ţii să mă epatezi!

S-a roşit — ca plăcile lui Carusso — a bîlbîit şi n-a mai venit o săptămînă.

De atunci a renunţat să mă epateze. Se mulţumeşte cu porţia, regulat servită, de romane senzaţionale.

Bunul meu Paşa, tu şi tînărul Deleanu!

Ai patruzeci şi şapte de ani. I-adevărat, cochetul meu Paşa. Dar eşti Alexandru Pallă, Paşa, palat oriental cu vedere pe Bosfor. Tu singur ţi-ai servit acest madrigal.

Şi care-i femeia în stare să prefere unei ferestre de palat oriental cu vedere pe Bosfor un ochi de geam cu vedere pe Liceul Lazăr!

Scutură-te, Paşa! Niciodată n-ai fost modest. Tu, Superbul, Magnificul, tocmai acuma să ai tracul şcolăresc, tracul debutantului.

Nu te-am văzut de şase luni, dar te ştiu mai bine decît oglinda ta. Timpul te «patinează» ca pe tablourile de rasă. Tîmplele albe nu sînt decît, o cochetărie a ochilor care au vrut să-şi valorifice în decor de argint, negrul invincibil. Dar amestecul tău de ambre *şi* maryland! *Eşti singurul bărbat care ştie cum trebuie să miroase un bărbat. Femeia care te-a cunoscut nu mai poate suporta în braţele ei alte mirosuri.*

În legătură cu această din urmă constatare, să-ţi mai indic un amănunt caracteristic al «rivalului» tău. Are mîni inexpresive pe faţă şi pe dos. Liniile palmei arată calmul plat al mediocrităţii echilibrate. Şi ştii că adevărul e în palmă, nu pe frunte. Degete scurte, stîngace cînd se mişcă, greoaie cînd apucă. Mînă de moşier sîrguitor, bună să pălmuiască argaţii, să ciupească ţărăncuţele agricole, să ţie hăţurile şi coada biciului, să facă pasienţe şi să aibă gesturi de imperator cu bucătăreasa şi nevasta.

Pune alături mînile tale făcute pentru trupurile albe, pentru culori, şaluri, covoare, papier imperial*... Şi femeile, bunul meu Paşa — o ştiai înainte — sînt mult mai sensibile la mîni decît îşi închipuie bărbaţii. Mîna unui bărbat pentru o femeie e întîia fereastră deschisă asupra calităţii ritmului de care e capabil în dragoste şi asupra duratei lui. Sînt mîni brutale şi urgente cum sînt cucoşii. Altele grase, cu degete apoase şi umflate: acelea dorm oricînd, sau, mai exact, adorm mereu. Altele-s veşnic năduşite, cleioase, făcute mai degrabă să ţie locul hîrtiei de prins muşte. Altele, discursive, secundează onorabil vorba, chiar pasionată, dar restul nu. Altele, bădărane, ar prinde bătături oricînd: şi cînd fac dragoste, ară şi prăşesc. Altele, păroase — cunoşti falsa virilitate a părului — indispun ca un obraz neras. Altele sînt prea specializate, prea unilaterale: ştiu să gesticuleze, dar nu mai ştiu să alinte. Sînt deplasate.*

Dar mînile tale, incomparabil Paşa! Ţi-aduci aminte cînd ceteam Le jardin des caresses, *ai exclamat:*

«Mes mains sont les chemins qui mènent au jardin des caresses».

Şi nu te lăudai! Ştiai să răsfoieşti o carte preţioasă, un trup — şi să le ceteşti.

Mînile tale, Paşa, sînt singurele demne să reţină mînile care «lăsau dîră în apă veneţiană».

Junele Deleanu se va consola imediat cu domesticitatea femeiuşcă de acasă.

E predestinat la aşa ceva.

Dar Adia îl iubeşte pe tînărul Deleanu!

Care-i izvorul acestei informaţii? însăşi Adia.

De cînd ai devenit atît de credul, Paşa?

Minte Adia?...

Nu sări în sus! Nu minte. Ca şi tine, sînt convinsă că Adia e cea mai puţin femeie din cîte am cunoscut. Dar, în primul rînd, pentru cel care-o iubeşte, fiecare femeie e cea mai puţin femeie din cîte a cunoscut. Asta înseamnă să fii femeie. Cînd nu eşti, rămîi «o femeie ca toate celelalte» pentru toţi bărbaţii. Acesta este stocul de femei destinat maternităţii şi evanghelicelor adultere. Viaţa lor e cuprinsă în trei etape: logodna, căsătoria şi onestul adulter.

Adevărata femeie, bunul meu Paşa, nu tăgăduieşte, mărturiseşte. Dar mărturisirea ei decolorează realitatea mai puternic decît minciuna. Minciuna lasă joc liber acelei inchizitoriale imaginaţii numită gelozie. Mărturisirea limitează, e supusă deci uitării, şi pe deasupra măguleşte vanitatea bărbatului care chiar înşelat, a dominat, obţinînd adevărul: aşa-zisul adevăr, căci autentica minciună feminină nu e decît un adevăr nuanţat. El a rămas «bărbat puternic» obţinînd de la «femeia slabă» mărturisirea. Conştiinţa acestei superiorităţi în bărbatul înşelat e principiul tuturor iertărilor.

Dar să examinăm mărturisirea Adiei.

«Îl iubesc.»

Şi a plîns.

A afirmat un adevăr în acea clipă? Desigur că da, fiindcă tonul ei te-a convins, şi lacrimile ei te-au înduioşat. Si vis me flere[58]...

În acea clipă, cu tine alături *— subliniez aceasta — îl iubea cu voce tare şi lacrimi pe obraz. Dar dacă tu nu erai alături de ea, l-ar fi iubit la fel? Cred că nu.*

Mai întîi, chiar dacă nu interveneai tu în viaţa Adiei, ea continua să se plimbe la Veneţia, fiindcă: «mie-mi place Veneţia»! Deşi ruda ei plecase alarmată cu drept cuvînt de război, deşi circulau cred şi acolo, ca pretutindeni, zvonuri despre invazia Moldovei de către ruşi, deşi tînărul Deleanu era în Moldova primejduită.... În acest timp, Adia se plimba în gondolă, «făcînd dîră în apa veneţiană».

Nu-ţi pare insolit acest calm, acest «mie-mi place Veneţia», cînd cel «pe care-l iubesc» e în Moldova?

Cîtă vreme n-a avut pe nimeni căruia să-i spuie «îl iubesc pe Dan Deleanu», se plimba prin Veneţia, cum ai văzut-o. Vra să zică, lacrimile vin din vorbele «îl iubesc», nu din tăcerea «a iubi», neîmpărtăşită nimănui.

Dar de ce întîiei persoane care i-a pomenit de existenţa acestui tînăr Deleanu i-a mărturisit imediat, pe loc, că îl iubeşte? Nu vezi tu, bunule Paşa, în aceste vorbe care i-au sărit de pe buze, în această afirmaţiune inutilă, conştiinţa surdă a nesiguranţei sentimentului atît de tare şi de iute proclamat?

Dacă-ţi răspundea: «Da, îl cunosc...» — tăcerea de după «îl cunosc» — tăcere din care interlocutorul era exclus — era într-adevăr reculegerea

---

58 Dacă vrei să mă deplîngi (lat.)

melancolică a dragostii în fața unei neașteptate evocări.

«Îl cunoşti pe tînărul Deleanu?» ai întrebat-o tu inopinat.

Ea ți-a răspuns afirmativ, dar te-a pus în curent cu un sentiment al ei — de ordin intim — față de această persoană pentru întîia oară apărută între voi. Ți-a dat deci mai mult decît i-ai cerut. În primul rînd, ea avea nevoie de aşa ceva. În acea clipă a monologat, n-a dialogat — sau a dialogat nu cu tine, ci cu o Adină retrospectivă.

Acel «îl iubesc» spontan şi tare e justificarea lui «mie-mi place Veneția», e afirmarea cu ton agresiv față de uitarea de pînă atunci. E conştiința slăbiciunii şi ipocrizia involuntară pentru comoditatea sufletului.

Ți-aduci aminte de doctorul Velescu? Începuse paralizia progresivă. Făcea cu efort cea mai elementară mişcare. Căutai să-i ajuți, ținîndu-i paltonul, de pildă. Te refuza fanfaron şi energic.

«Nu-nu-nu! Eu îmi fac toate serviciile singur.»

Şi îşi punea paltonul cu satisfacția omului care-a făcut un gest eroic. Avea nevoie de astfel de exagerări ca să-şi alunge panica paraliziei, ca să-şi dovedească validitatea integră pentru cel mai neînsemnat lucru.

Acel «îl iubesc» al Adiei are aceeaşi semnificație, din acest punct de vedere. Acel «îl iubesc» se traduce prin: «Vai! Abia acum îmi dau seama că pînă azi am uitat să-l iubesc...»

Ori, aşa ceva nu se uită. Iar lacrimile, candidule Paşa, erau pentru dragostea ei defunctă, sau pe aproape, nu pentru tînărul Deleanu dorit şi regretat.

Dar să examinăm aceste vorbe şi din alt punct de vedere. De ce ți le-a spus tocmai ție? Căci orice vei crede şi orice vei spune tu, Adia ştie c-o iubeşti. Femeile, bunul meu Paşa, au în mişcările conştiinței ceea ce s-ar putea numi «coada ochiului». Cu coada ochiului fiziologic, surprinzi ceea ce lumea crede că-ți scapă: un zîmbet depreciator, un gest schițat, un semn fugar, o mimică destinată altuia, în care eşti comentat pe la spate. Această «coada ochiului» a conştiinței feminine zăreşte totodată apropierea dragostei pe care bărbații — mai simpli din acest punct de vedere — n-o văd decît atunci cînd le sare-n ochi, şi încă!

E imposibil ca Adia să nu fi văzut privirea schimbată cu gondolierul cînd a sărit din gondolă. E imposibil, instabilule Paşa, să nu-şi fi dat seama, în timp ce o pictai, că pe lîngă ochiul pictorului, care «înregistra» frumusețea ei, selecționînd ce-i mai expresiv în ea, o mai privea şi ochiul îndrăgostitului, care-l deranja pe pictor, făcîndu-l să adore — dezinteresat din punct de vedere artistic — modelul iubit în clipa cînd nu mai era pictat. Cunosc...

Atunci de ce tocmai ție ți-a mărturisit că iubeşte pe un altul?

Bagă de seamă, Paşa, nu ți-a spus: «Pe tine nu te iubesc, nici nu te pot iubi, fiindcă iubesc pe altcineva», ceea ce ar fi fost o grosolănie.

A spus atît: «Îl iubesc».

Dar există cuvînt care să dea unei femei mai deplină frumusețe, mai arzătoare feminitate decît acesta?

În momentul cînd a spus «îl iubesc», a ştiut că o iubeşti, fiindcă frumusețea pe care i-o dă acel cuvînt o făcea invincibilă în ochii celui care-o privea şi

asculta spunîndu-l. Acest «îl iubesc» se traduce astfel: «Ştiu, Paşa, că mă iubeşti... Iubeşte-mă. Ia-mă. Răpeşte-mă din acest îl iubesc*»*

Tu, natural, te-ai întristat auzind că-l iubeşte pe tînărul Deleanu. Deci, ai iubit-o mai tare. Ai renunţat la ea, adică ai vrut să renunţi, şi ai văzut că nu poţi. Ai devenit gelos, deci suveranitatea absolută a proprietăţii ţi-a devenit necesară, de unde pînă atunci îţi părea facultativă.

Prin acest «îl iubesc» ea te-a făcut să fugi şi după trecutul şi viitorul ei, cînd pînă atunci te ştia mulţumit cu staţionarea în faţa prezentului. Te-a legat cu mai multe lanţuri, avînd aerul că te dezleagă. [...]

Îmi vei spune, bunule Paşa, că eu fac un monstru din Adia, că-i atribui calcule şi subtilităţi odioase, incompatibile cu simplicitatea ei de cristal.

Te înşeli! E cochetă, şi nu pare. De asta e femeie aleasă. Perfecţiunea ultimă a unui scriitor — uite: Gide — e să pară că n-are nici un stil şi totuşi să-l aibă pe cel mai dificil: al simplicităţii reconstituite. Aşa-i şi cochetăria adevărată. Îţi dă impresia unei absenţe. Asta înseamnă că e străvezie ca tot ce e perfect pur.

Există învăluind totul, dar n-o vezi. Adevărata cochetărie e involuntară, ca şi feminitatea cu care se identifică.

Cînd Adia ţi-a spus «îl iubesc», a spus ceea ce trebuie să spuie ca să declanşeze o mişcare mai puţin pasivă a dragostii tale spre ea.

Acest «îl iubesc», în ultimă analiză, fericitule Paşa, înseamnă: «Te iubesc».

Şi tocmai eu, eleva ta, să-ţi fac lecţii, să te ajut! Nu te întrista. Asta înseamnă că eşti tînăr. Fii orgolios că poţi primi lecţii de la eleva ta. Tu iubeşti, eu îţi dovedesc că eşti iubit. Vezi şi tu în partea cui se îngrămădesc anii.

N-am isprăvit încă. Doresc să fii liniştit. Un singur lucru a rămas, pentru tine, obscur şi, poate, îngrijorător: cum a putut Adia — ea n-are nevoie de elogii — să-l iubească pe tînărul Deleanu despre a cărui valoare ţi-am vorbit suficient? Cum a putut să intre aşa ceva prin «porţile împărăteşti» care sînt ochii Adiei?

Nici n-a intrat, nici n-a ieşit, fiindcă nu l-a iubit.

Dar: «Îl iubesc»...

O confuzie, bunul meu Paşa, o simplă confuzie din acelea care încurcă pe oamenii tineri. Nu vreau să-ţi fac o lecţie cu subiect anost, dar sînt silită să fac oarecare consideraţii asupra maternităţii ca generatoare de confuzii.

Pretind unii că femeia, cu tot ce-i specific în fiziologia ei, e creată pentru confecţionarea pruncului. Poate că da. În tot cazul, sentimentul maternităţii există şi în cea mai stearpă femeie. Forma cea mai rudimentară şi cea mai directă e afecţiunea pentru propriul copil. Totuşi, bagă de seamă cîte femei nu-s de loc «mame» cu odraslele lor. După avizul meu, această vitregie — mai generalizată decît se crede!— înseamnă că nu numaidecît copilul, copilul tău, polarizează acest sentiment, a cărui existenţă mi se pare axiomatică. Dimpotrivă, afecţiunea pentru copilul tău fiind oarecum obligatorie (prin sancţiunea opiniei publice, cu toate variantele ei artistice, morale, religioase şi juridice) devine un fel de corvadă. În tot cazul, e mai puţin spontană, mai puţin liberă, mai puţin dezinteresată, tocmai din pricina obligativităţii ei, din pricina amestecului colectivităţii. Un exemplu lămuritor în această privinţă: Doi tineri se iubesc pe furiş fiindcă familiile... Dragostea lor e perfectă tocmai fiindcă

familiile: În sfîrşit, datorită cine ştie căror împrejurări, familiile consimt. Ceea ce era delicios «pe furiş» devine ostentativ şi obligator «pe faţă». Mama ei, clipind din ochi, roagă pe invitaţi să-i lase singuri şi, pe la spate, cu o voce destul de tare, se înduioşează de gentileţa «hulubaşilor». E aşa-zisa clipă încîntătoare a logodnei. Dragostea cu drăgălaşe demonstraţii în doi, «hulubismul» devine obligator pentru logodnici. Altfel n-ar mai fi logodnici — aşa cum e cîntată această noţiune —n-or mai fi logodnici pentru cei care-au venit nu să-i felicite, ci să-i vadă logodnici.

Voluptate cu spectatori la vrîsta logodnelor normale nu există. Şi atunci, tinerii îndrăgostiţi, deveniţi prin logodnă funcţionari ai idilei, încep să simtă corvada. Vine efortul, teatrul în doi, penibil, din care se naşte prima minciună reciprocă, deprinderea ipocriziei casnice etc.. Astfel, logodna ucide amănunţit dragostea. E primul cimitir. După aceea vine distracţia festivităţii căsătoriei, luna de miere cu logodna trupească şi restul.

Aşa e şi cu sentimentul — sau instinctul — maternităţii faţă de propriul copil. Obligativitatea lui îl slăbeşte, în contrazice, jignind autonomia sufletească — uneori îl anulează, nu în sine, faţă de copil numai. Sentimentul rămîne disponibil, puţin ursuz. Şi atunci ai spectacolul unei mame vitrege pentru copilul ei, pasionată mamă pentru căţelul, pisica, florile sau amantul ei. Pasiunea unor gospodine pentru «interiorul» casei lor e tot o formă a acestui sentiment.

Am făcut aceste consideraţii numai ca să-ţi reamintesc că orişice femeie e neapărat mamă... faţă de cineva sau ceva.

«Îl iubesc ca pe un mărţişor găsit pe stradă. E copil»...

Adia singură ţi-a dat cheia afecţiunii ei pentru tînărul Deleanu. Ai neglijat-o, cum neglijezi totdeauna evidenţa. E — sau mai riguros — era o afecţiune maternă. Valoarea intrinsecă a celui spre care era îndreptată n-avea importanţă. Hîd, prost, rău, murdar — era «copilul ei». «Mărţişor găsit pe stradă» sau copil găsit pe stradă: i l-a trimis destinul. Joacă şi superstiţia mare rol în aşa ceva.

Dar femeile nu au nevoia de expansiune a sentimentului maternităţii decît atunci cînd simt declinul dragostii (de la care smulg astfel o prelungire, căci

copilul, pentru femeie, de cele mai multe ori, e o variantă a bărbatului de la care-l au) sau absenţa dragostii, sau nevoia dragostii.

Sînt convinsă că afecţiunea Adiei pentru tînărul Deleanu dovedeşte neîndoios că atunci cînd l-a cunoscut — «mărţişor găsit pe stradă»: l-a găsit la patinaj — simţea concomitent şi absenţa, şi nevoia dragostii.

Tînărul Deleanu n-a fost decît un regretabil, dar explicabil preludiu al somptuosului meu Paşa.

Iată complect şi definitiv diagnosticul pe care mi-l ceri.

Acuma să-ţi dau cîteva directive practice. Vrei să desfiinţezi definitiv îndoiala pe care — cine ştie — poate că nici scrisoarea mea n-a alungat-o? Vrei să te convingi că Adia te iubeşte şi că tînărul Deleanu e o fantoşă? Vrei să fii fericit?

Foarte simplu. Vino la Sălcii împreună cu Adia. Aceasta e singura soluţie, şi e perfectă.

Iată şi explicaţia.

Adia l-a cunoscut pe tînărul Deleanu la patinaj. Conced că tînărul patinează

bine. L-a mai văzut probabil dumineca, din cînd în cînd la un cinematograf, într-o grădină publică, la teatru: în sfîrşit, într-unul din locurile publice în care se ascunde aşa-zisa taină a idilei. Nu uita că-l cunoaşte numai de cîteva luni. S-au cunoscut la patinaj, deci pe la Crăciun. Şi s-au văzut uneori numai, şi pe fugă, el fiind ocupat cu şcoala.

Apoi urmează întîlnirea din tren, între două staţii, pe care ţi-am descris-o. Numai eu fredonam o arie din Manon; *Des Grieux tăcea. De altfel, îl cunosc suficient: e un frenetic taciturn, vid.*

Făcînd bilanţul acestei idile, te rog să observi că Adia l-a văzut patinînd, tăcînd şi plîngînd. Şi l-a văzut singur.

Îl cunoaşte?

Te asigur, Paşa, că-l cunosc mult mai bine. Mi-a fost de ajuns să-l văd de două ori ca să-l evaluez. Dar eu l-am privit cu ochi limpezi, de asta l-am văzut imediat.

Totul e să-l «vadă» şi Adia. Pînă acuma nu l-a văzut. L-a revăzut în închipuire, ceea ce-i cu totul altceva. E exact concluzia pe care-o produc unele vacanţe petrecute în ţinuturi sălbatece: la munte sau la ţară. Te plictiseşti. Tonele de «natură» te apasă. Cauţi pe cineva. Îl găseşti totdeauna. E medicinistul obligator cinic şi sceptic, care dintîi intimidează şi apoi se converteşte la credulitate şi cel mai plat sentimentalism. E ofiţerul zvelt şi elegant, cu care faci cîteva ceasuri de călărie poetică pe zi şi care-ţi pune scrisori în coburi şi flori în coama calului. E tînărul vecin de moşie, care zilnic galopează pe ogorul semănat, înfruntînd injuriile ţăranilor, şi căruia, la sfîrşitul vacanţei, îi strîngi mîna pe furiş. E palidul şi nehrănitul poet al stelelor şi lunii, care-ţi dedică versuri pastişate numai după autori demodaţi. E pletosul violonist care nu mai face exerciţii, ca să-ţi fure inima cu ajutorul suspinelor celebre etc. ...

Aşa îi judeci astăzi. Dar ieri, şi acolo, ai crezut că-i iubeşti. Ai oftat la plecare şi ai privit cu gol în inimă, florile şi stelele care rămîn. Acea persoană care acolo te-a fermecat, dacă n-o mai vezi niciodată, devine dragostea cea mai «curată», cea mai «poetică» a vieţii: fie student la Medicină, ofiţer de cavalerie, elev la conservator — indiferent.

În schimb, dacă vine să-ţi facă vizită la oraş, devine imediat cea mai anostă şi mai ambarasantă cunoştinţă, de care te jenezi faţă de prietenii de la oraş, pe care o renegi, pe care o urăşti, ca tot ce te umileşte profund.

Motivul? Schimbarea mediului. Ce-ai iubit la Varatec — la Bucureşti, după vacanţă, devine: «Uf! Să mă-nvăţ minte să mai fac cunoştinţe la mănăstiri!» Veniţi la Sălcii amîndoi. O singură dată să-l vadă Adia pe tînărul Deleanu în mediul nostru, evoluînd printre noi doi, subt privirea ei, şi te asigur, bunul meu Paşa, că tînărul Deleanu nu va mai pune piciorul la Sălcii nu din cauza mea — eu îl ţin în grădină, cum l-aş ţine la bucătărie — ci din cauza Adiei, care se va jena să-l vadă şi să-l vezi, şi să te vadă văzîndu-l.

Smulge-te deci din Veneţia. Nu ezita o clipă. Pleacă imediat. Adia va pleca împreună cu tine, sînt sigură. Spune-i în treacăt că Sălcii e o moşie nu departe de Medelenii tînărului Deleanu. Vei compensa prin acest gest imprudenţa pe care ai făcut-o mărturisindu-i că ai desfăcut scrisoarea adresată tînărului Deleanu. Spun imprudenţă nu fiindcă te va disprețul. Nu! Va fi însă prea

măgulită. Şi conştiinţa unei prea mari puteri e primejdioasă mai ales cînd tinerii tirani guvernează singuri, fără regenţa unei Ioane, de pildă. Gestul cu Sălciile din vecinătatea Medelenilor va compensa pe celălalt. Îşi va da seamă că, dacă te-ai îndoit de ea, nu te îndoieşti de tine. Procedează cum îţi spun: sînt sfetnic lucid şi femeie pe deasupra.

Voi lua măsuri, trimeţîndu-l pe Sake la Bucureşti, să nu vi se facă dificultăţi la întoarcere. Telegrafiază-mi numai ziua plecării.

Am făcut o mică pauză, ca să recapitulez întrebările din scrisoarea ta.

Ereditatea dinspre mamă a tînărului Deleanu? Are să te amuzeze! Mama lui e virtuoasa Alice Deleanu, născută Dumşa, care-mi întoarce spatele de cînd cu plecarea lui Vania în America. Crede probabil că eu am «stricat viitorul» lui Vania! Nu mă vorbeşte de rău nicăieri, dar mă evită. Pentru ea eu sînt Sodoma şi Gomora. După cum vezi, mama tînărului, departe de a fi o sirenă, este o perfectă pedagogă a virtuţei, familiei, carierii. Cînd te gîndeşti că această domestică şi timorată făptură e nepoata faimoasei Fiţa Elencu şi vara lui Vania, nu-ţi vine să crezi! Probabil că seamănă cu mama ei, o limfatică anonimă a vechiului Iaşi boieresc. Tînărul Deleanu «s-a tras» dinspre ea — adăugînd produsul sporturilor: muşchii. Are şi o soră tînărul. N-o cunosc — casele noastre nu se frecventează decît prin junele familiei, care se cultivă în grădină — dar, după cîte am auzit, e prototipul insuportabil al «copilului teribil». Sportivă şi ea — se putea cu-aşa frate! — şi muzicantă înţelegi, educaţie aleasă — se putea cu aşa mamă!

Închipuieşte-ţi, veneţianule, cu aceste date, decorul şi viaţa de familie a elevului Deleanu în vacanţă. Sora care face «spirite» la dejun, sporturi dimineaţa şi muzică seara, cînd răsare luna, la patru mîni cu «mămica»! Mama, virtuoasă, moralistă şi ideală gospodină şi Mamă: «O mamă»!

Tatăl... A! Nu-l cunoşti pe Iorgu Deleanu? E un om despre care se spune la toate vrîstele, cu acelaşi ton: «Ce poamă!» Numai el mă salută pe stradă, dar trage cu ochiul să vadă dacă nu-l observă vreun amic de-al casei. Cred că e singurul exemplar reuşit al acestei convenţionale familii. Dar, după cîte ştiu, nu prea stă pe acasă.

Eşti satisfăcut?

Simt că mi-am făcut datoria.

A! Mai am de răspuns la post-scripium.

Cînd o femeie îţi trimite o fotografie, e mult sau e puţin?

Depinde de fotografie, naivul meu Paşa. Dacă fotografia e extraordinară, e mult. Dacă fotografia e mediocră, e puţin. Dar cînd îl ai pe Alexandru Pallă alături, lîngă tine, şi cînd acest rarisim Alexandru Pallă îţi face portretul — aşa cum mi l-ai descris: roş şi verde, în verdele Veneţiei — şi cînd, în loc să trimiţi portretul însuşi, sau măcar fotografia acestui portret tînărului de la Medeleni, îi trimiţi o fotografie oarecare — da! erai foarte distrată în clipa expediţiei. Şi dacă erai foarte distrată în acea clipă tocmai, înseamnă că te gîndeai la cel care te priveşte, sau te va privi, în carne şi oase, mai mult decît la celălalt.

Şi cînd, pe deasupra, acea fotografie oarecare nu e însoţită de nimic, valoarea ei scade simţitor. O femeie, bunule Paşa, cînd trimite o fotografie de-a ei cuiva pe care-l doreşte, cuiva de care vrea să fie dorită, mai adaugă o floare,

o şuviţă de păr, ceva, în sfîrşit, care să dea parfumul realităţii cartonului mort. Sau măcar sărută fotografia pe care o trimite. N-ai grijă! Cînd o sărută, are grija să anunţe aceasta pe dosul fotografiei. Femeile nu cunosc nici voluptatea invizibilului, nici a anonimatului, mai ales în dragoste.

O fotografie trimisă în astfel de condiţii, fără de nici un cuvînt, e o carte de vizită depusă fără să te dai jos din trăsură.

Trimit şi eu, după cum vezi, o fotografie de-a mea, aleasă la întîmplare, dar ţi-o trimit ţie, ca să mă vezi îmbătrînită şi să n-ai decepţii cînd ne vom vedea aici. Bunule Paşa, între noi cochetăria e deplasată. Sîntem doi vechi tovarăşi de arme.

Poţi să arăţi fotografia mea şi Adiei, ca să-şi dea seama că Ioana Pallă, castelana de la Sălcii, care vă doreşte pe amîndoi, nu poate fi nici o clipă rivala ei. Cred că şi tu, privindu-mi fotografia alături de Adia, vei avea aceeaşi părere..."

Ioana Pallă răsfoi un maldăr de fotografii, pe care le privi amănunţit, aşa cum se priveşte o femeie în oglindă, cînd e îndrăgostită. Alese una — pe cea mai bună — o sărută şi, fără să scrie nici o vorbă pe faţă sau pe verso, o aşeză între foile voluminoasei scrisori.

*

Ioana Pallă, fostă sultană a lui Paşa şi camarada lui, îi servise multe "adevăruri nuanţate" în scrisoarea care trebuia să-l determine să i-o aducă pe Adia la Sălcii.

Portretul tînărului Deleanu, de pildă, îl exprimase conştiincios. Un singur amănunt omisese: motivul care o făcea pe ea, Ioana Pallă, inabordabilă ca un trăsnet pentru intruşi, nu numai să tolereze, dar să provoace şi să întreţie chiar vizitele "băieţoiului" de la Medeleni.

Aşa ceva însă nu se destăinuieşte unui bărbat, chiar, sau mai ales, cînd acel bărbat e Paşa, în ultima sa metamorfoză. Nu putea să mărturisească lui Paşa că avea nevoie de prezenţa tînărului Deleanu, şi mai ales motivul acestei nevoi, contradictoriu pe de-a-ntregul cu părerea pe care o avea — sincer exprimată în scrisoare — despre acelaşi personaj.

Un motiv identic o determinase cu ani în urmă să se căsătorească, fără de nici un interes bănesc — ea singură fiind bogată — cu fratele pictorului Pallă, politicianul Sake, despre care curînd spusese cu un ton care nu suferise nici o evoluţie: *"Ce pauvre* Sake!"

Înainte de-a se căsători cu Sake, o cucerise pe sora fraţilor Pallă, Adelina Pallă, reeditarea feminină a simplutului Sake.

Amîndouă era eleve interne la călugăriţe, în ultimul an. Adelina Pallă, orfană, era crescută de fratele ei, Manole Pallă, Sake, mult mai în vîrstă decît ea, holtei cu menajeră, şeful partidului conservator din Iaşi, graţie averii uriaşe moştenită din părinţi şi graţie prestigiului — neştirbit nici de moarte — al părintelui său, Ştefan Pallă, unul din rarii oameni ai acelei vremi, stimat şi de răposata Elencu Dumşa: Fiţa Elencu.

Pe-atunci, Ioana — fiica unei grecoaice pe cît de frumoasă pe-atît de iscusită, şi a unui negustor de neam turbure, îmbogăţit în apatica Moldovă — îşi aştepta frumuseţa, care nu-i venise încă decît în ochii întredeschişi. Era slăbuţă, palidă, cu gesturile de văduvioare ale fetelor crescute la călugăriţe, în haina cernită şi ingrată, cu filetul negru pe cap şi genele plecate.

Aşa cum era, se îndrăgostise fulgerător de pictorul, de pe-atunci celebru, Alexandru Pallă, ale cărui rare treceri prin Iaşul părintesc răscoleau garderoabele femeilor ca balurile date în cinstea lui vodă. Îl văzuse o singură dată la teatru, şi dorise pentru ea — ca Salomeea, capul lui Ioan — decorativul cap bărbătesc al lui Alexandru Pallă.

Pictorul plecase în străinătate. Venea în ţară numai ca să-şi încaseze venitul moşiilor administrate de Sake.

Ioana, după plecarea lui, cîştigase mai mult decît prietenia Adelinei; prin ea, mai mult decît simpatia lui Sake. Şi astfel, după trei ani, cînd pictorul venise din nou la Iaşi, după ce colindase Indiile, China şi Japonia, făcuse cunoştinţă cu o rudă inedită: Ioana Pallă, graţie căreia preţuise altfel decît pînă atunci peisajul Iaşului, în care se statornicise vreo doi ani.

Cucerirea treptată a Adelinei şi-a lui Sake nu era, cum s-ar putea crede, un calcul abil pentru a căpăta dacă nu o avere de care n-avea nevoie, măcar un nume mai vrednic de rangul feminităţii ei decît cel înscris în cataloagele şcolare şi pe coperta cărţilor de învăţătură.

La călugăriţe era atrasă de Adelina fiindcă era singura fiinţă din preajma-i, care — deşi lipsită de orice farmec — îl avea pe acela al rudeniei de singe cu Alexandru Pallă. Începuturile apropierei ei de Adelina aveau coloritul celor mai pure idile. Timiditate, roşeli ale obrajilor şi sufletului, bătăi de inimă, teamă de ridicol, fericiri prelungite-n insomnii şi visuri, pentru cel mai neînsemnat gest afectuos al Adelinei.

Adelina, într-un cuvînt, era "flama" ei. Cu preţul unor eroice umilinţe faţă de colega de bancă a Adelinei, izbutise s-o înlocuiască. Apoi devenise tovarăşa ei de dormitor, la masă, la plimbare în recreaţii, la slujbă, dumineca, şi chiar la Sălcii în vacanţa cea mare.

Sake o măritase pe Adelina cu un subordonat politic.

Ioana o iubise pe Adelina Pallă; pe Adelina Mendrea o dispreţui cum merita. La nunta Adelinei numai mireasa plîngea cum plîngeau miresele în acele demodate vremi — cu hohote publice, leşinuri, deşteptări palide pe sofale, cu săruri la nas şi apă de flori pe tîmple; domnişoara de onoare a Adelinei, cauza necunoscută de nuntaşi a realei desperări, împlinită după o vacanţă la Sălcii, se îndreptase cu aceleaşi emoţii, timidităţi şi pasionate învăluiri, spre celălalt purtător al numelui Pallă: Sake.

Cînd ţi-e scump un om, lesne pot să-ţi fie icoane pentru adevărate îngenuncheri toate obiectele neînsufleţite ale intimităţii lui. Iubeşti atunci o batistă a omului dorit mai mult decît pe propriul tău frate. Ţi-e mai preţios ciobul de oglindă în care s-a privit, decît însuşi chipul părintelui tău mort. Şi mai dragă ţi-i lectura numelui său, iscălitură pe un petec de hîrtie, decît versurile cărţii cumpărate cu sacrificii.

Aşadar Sake, la început, ca şi Adelina, nu fusese un simplu Sake, deşi era.

Frăția de sînge cu Alexandru, conviețuirea din timpul copilăriei dădeau sacru şi liric mister chiar evidentului Sake.

Apoi venise Alexandru, paşă la început. Cînd plecase, după doi ani de pictură la Iaşi şi la Sălcii — Ioana îi spunea Paşa. Dar paşă nu mai era. Lăsa în urma lui o sultană, al cărei bun plac îl urma plecînd.

De-atunci Ioana trăise multă vreme sultană, îmbelşugînd cu prisosință cronica nescrisă a Iaşului, în popasurile de vară, făcute la Sălcii, printre călătoriile de peste graniță şi în iernile petrecute uneori în capitala Moldovei.

Şi iată că din nou reînvia ceea ce în adolescență fusese o confuzie: atracția pentru o persoană legată prin ceva de cea dorită.

De cînd o văzuse pe Adina, tînărul Deleanu îi devenise indispensabil şi insuportabil, simultan. De asta îl vedea aproape zilnic, şi de asta îl ținea în grădină.

Fără de Adia, tînărul Deleanu era un simplu "băieți". Dar Adia exista — şi nu ştiuse unde-i pînă la scrisoarea lui Paşa — şi singura ei urmă fusese tînărul Deleanu.

Pe Adelina o iubise, sau crezuse c-o iubise, pe tînărul Deleanu însă ştia că nu-l iubea: departe de asta! Atracția era mai umilitoare, corvada — mai grea.

Adelina era sora lui Alexandru Pallă.

Dar pe tînărul Deleanu Adia îl iubea.

Îl iubea?...

Logic, era imposibil ca Adia de la Veneția să-l iubească pe tînărul Deleanu. Nici chiar Adina cea din tren — logic — nu putea să-l iubească pe tînărul Deleanu. Apariția vaporoasă din tren — fetiță şi femeie în acelaşi timp, cum unii adolescenți sînt fete şi băieți — nu putea iubi pe îngrozitor de concretul tînăr de la Medeleni.

Totuşi "exista" scena de pe culoarul vagonului: sărutările, lacrimile...

Şi existența acestei scene inexplicabile era singurul mister închis în acest tînăr Deleanu. Zile şi zile de-a rîndul, în prezența şi absența lui, căutase să-l descopere, cum ciocăneşti un simplu şi prozaic zid, în căutarea comoarei închise. Nu descoperise nimic. Zidul era plin. Dar e chinuitoare pedeapsă să dormi şi să trăieşti necontenit alături de un zid opac, în speranța unei comori pe care n-o găseşti, în loc să fii liber, mai ales cînd libertatea de pînă atunci avuse dimensiuni de palat.

Era sigură că bunul Paşa va fi convins de scrisoarea ei — dar ea nu era de loc.

În fața femeii pe care-o dorea, avea clara conştiință că feminitatea ei se nimicise. Conştiința acestei infirmități era o armă poate, dar o armă bărbătească oarecum, armă de înfrîngeri, fără tăiuş, elastică, moale, laşă.

Întrebarea care-l frămînta pe Paşa la Veneția — cine-i tînărul Deleanu? — o chinuia şi pe ea, dar mai ascuțit, fiindcă tînărul Deleanu era lîngă ea şi Adia la Veneția.

Iubea ca un bărbat şi se temea ca un bărbat — şi femeia dorită rămînea mai femeie, înarmată cu toată feminitatea, pe care, nemaiavînd-o firesc, i-o atribuia.

O singură soluție găsise mintea ei pentru a dezlega enigma tînărului Deleanu: să-l iubească. Iubindu-l, o clipă numai, dar sincer, ar fi descoperit cheia pe care orice femeie o lasă în dragostea pentru bărbat, singură cheie cu care poți deschide

măcar una din nenumăratele porți după care e închisă şi ascunsă feminitatea ei.

Iubindu-l, ar fi ştiut de ce-l iubise Adia — care, logic, nu putea să-l iubească — şi aflînd de ce-l iubise Adia, ar fi ştiut cum şi pe cine poate iubi Adia: ar fi aflat ilogicul, deviațiunile specifice feminității ei.

Dar tocmai pe tînărul Deleanu nu-l putea iubi. Şi simulacrul unei iubiri nu putea fi edificator pentru ea.

Iată de ce, în fața scrisorii care însemna venirea Adiei la Sălcii — nu departe de Medeleni — avea sentimentul de îngrijorare al unui avocat, care după ce-a pledat astfel procesul încît îl vede cîştigat — pe fața biruită a judecătorilor — se cutremură, dîndu-şi seamă tardiv că onorarul — neluat încă, şi insuficient garantat — e îndoielnic.

*

Uneori, excesul de viață oboseşte: ai vrea să fii bolnav ca să te odihneşti în pat. Din aceeaşi pricină, marii bogătaşi doresc "momente" de sărăcie, ca un ceai de tei după multă cafea neagră; inteligențele în veşnic neastîmpăr, acalmia tonifiantă a prostiei; scriitorii prea glorioşi, antractele uitării; femeile cu prea mult succes, viligiatura singurătății; şi talentele tinere, măcinate de tumultul permanent şi anarhic al sufletului, lecturi plate, care tîmpesc şi distrează dînd sufletului fizionomia rubicondă şi beată a bucătăreselor din galeria la cinematograf.

Căutarea acestui echilibru îl făcuse pe Dănuț, de-a lungul anilor, să cetească pasionat în unele epoci — uneori numai — acea literatură care începe cu haiducii şi romanele demontate în fascicule, şi trecînd prin Ponson du Terrail, Michel Zévaco, Paul Féval, Jules Marry şi alții cu nume obscure, ajunge la Gaston Leroux, Conan Doyle, Maurice Leblanc, şi toți acei fabricanți de aventuri palpitante, romane care pe față sau într-ascuns se găsesc în toate casele, dacă nu în toate bibliotecile, socotite de unii şampanie literară, de alții laxativ. Înainte, căuta un echilibru cetind astfel de romane, care în domeniul lecturilor aveau aceeaşi valoare şi semnificație pentru el ca Tonel în domeniul prieteniei.

Acum le cetea fiindcă era la nivelul lor. Din altitudine în altitudine, căzuse — nu coborîse — la nivelul platitudinii.

Sufletul îşi pierduse sonoritatea.

În fața soarelui, de pildă, mai mult decît: "Frumos e; sau roşu e!" nu putea nici vorbi, nici gîndi, nici simți. Constata şi nimic mai mult. Ochii şi urechile țineau neglijent contabilitatea estetică pe care-o ține marele ochi de bou şi clăpăuga ureche de porc a banalității obşteşti.

Înainte fugea de belşug; seceta-i era o răsplată, o odihnă binemeritată. Acum avea nostalgia belşugului, şi-atît.

De cînd o cunoscuse pe Ioana, fulg cu fulg, pană cu pană, sufletul se despuiase: îşi simțea gîndurile cu atît mai ridicule cu cît avîntul dorea să fie mai mare, ca zborul unui cîrd de gîşte jumulite de vii.

Regres vertiginos ca aparenta neclintire a pămîntului, din seara cînd se despărțise de Adina şi o întîlnise pe Ioana. Ciudate raporturile cu Ioana! În seara cînd o cunoscuse, călare pe bihuncă la spatele ei, o sărutase pe gît, cuprinzîndu-i sînii cu mîinile. Pe hotarul unei melancolii începea o aventură. Restul acelei

nopți, bărbăteşte începută, era ratat şi umilitor. A doua zi se consolase. Oricum, să săruți pe gît din prima seară pe celebra Ioana Pallă e mult! Alții au aşteptat ani de zile zadarnic — aşa cel puțin spuneau unii cronicari — ceea ce el, elev în clasa opta, luase într-o singură seară.

Revenise la Ioana Pallă, a doua zi chiar, cu *Dorian Gray,* hotărît să o epateze, dezvăluindu-se. E preferabil, în fața Ioanei Pallă, să fii Dan Deleanu, cu idei personale original exprimate, decît un oarecare elev de liceu. Fusese mai elev de liceu decît oricînd. Plecase mortificat, cu o impresie de repetentă extra-şcolară.

Revenise iar. Îşi dovedise în timpul nopții că rolul pe care i-l atribuia Ioana Palia — ea nedîndu-şi seamă că-i rol — îi da putința să o "studieze" fără ca ea să-l bănuiască măcar. Studiase exact ceea ce studiase şi în zilele precedente: umilirea lui ciudoasă. Ioana Pallă rămînea tot Ioana Pallă, el, tot elevul repetent.

Revenise iar. Îşi dovedise în timpul nopții că cei ce studiază aşteaptă, observă, compară, înregistrează, pîndesc. Da, pîndesc. Acesta era termenul exact. Studierea unei femei nu e ca o vînătoare de prepelițe. E o pîndă, răbdător instalat după un copac, tăcut, confundîndu-te cu umbra şi tăcerea copacului de care te razemi — aştepți,

De-atunci, nu mai pretindea nimic de la ziua următoare. Se lăsa pe seama zilelor, socotite în totalitatea lor succesiv sporită, aşteptînd surpriza la început, miracolul mai apoi. Înțepenise în aceeaşi poziție.

Dar, treptat-treptat. Începuse prefacerea dinăuntru.

Tîrziu abia îşi dădu seamă că la început, dacă accepta rolul impus de Ioana, dacă se resemna să-l suporte, avea totuşi convingerea liniştitoare că odată şi odată va da o superbă dezmințire, precum biblicul Samson.

Dar pletele lui Dănuț. În loc să crească, scădeau. Mai mult, mai jalnic, decrepitudinea robitului Samson se datora tunsorii. Dalila avea foarfece. Decrepitudinea lui Dănuț, însă, era un fel de chelie.

Gestul de revoltă al scuturării pletelor făcea, dimpotrivă, să cadă, mereu, alte şuvițe moarte.

Crezuse că într-o zi se va putea dezvălui în fața Ioanei, arătîndu-i chipul lui adevărat. Se înşelase. Nu mai era nici o mască pe fața lui: era aşa cum îl credea Ioana. Mască era trecutul — mască scoasă prin surpriză, prin somn.

Crezi că ai pe față rînjetul cretin al măştii, şi deodată îți întîlneşti fața în oglindă.

Încercase atunci să fure, căci furt era să ia ceva din recolta altor Dănuți, din trecut, şi a pretinde față de Ioana, că era dintr-a lui, a prezentului Dănuț. Încercase s-o epateze, reproducînd, sau mai exact, pastişînd fără elan "notații" din caietul dăruit Monicăi: *Alunele veveriței.* Încercarea păruse Ioanei o tentativă de furt — de la alții: avea dreptate. Se fura pe el singur, dar tot gest josnic de furt era, căci ceilalți Dănuți erau alții. Nu-l umilise acuzația că-l plagiază pe Jules Renard. Asta n-avea nici o importanță. Îl umilise descoperirea gestului care purta ca un tatuaj revelator pecetea furtişagului.

Începuse o activitate josnică în el. Tot ce gîndea era slut, hîd. Toate amintirile se alterau, ca prăjiturile cu cremă, vara. Nimic nu mai era proaspăt, nimic fraged. Totul mucegăia, se oțetea. Avea în suflet atmosfera unei tejghele părăsite într-o odaie cu soare fermentat şi muşte verzui.

Se îndoia chiar dacă o iubise pe Adina, şi dacă îl iubise. Şi cu Adina cercase s-o epateze pe Ioana. "Cucerirea" Adinei, istorisită cu un aer infatuat şi retuşări de rigoare, căpătase un accent fals de literatură de rînd. Părea născocită, chiar în ochii lui. În tot cazul, urîcioasă ca o aventură sentimentală cu o chelneriță. Fără de amintirea sufletului şi elanurilor de atunci, fabulațiunea dragostei lor era de o pretențioasă banalitate, în care el — trebuia s-o epateze pe Ioana — avea rolul donjuanului lucid, calculat şi pervers, şi ea rolul fetei seduse. Îl minunase şi pe el, în timp ce istorisea Ioanei — deseori întrerupt de sarcasmul ei, deseori întrerupt de mirarea lui — că "aventura" nu se isprăvise printr-un proces de seducțiune intentat de sărmana Adina Stephano, perversului Dan Deleanu.

Seducerea ei la patinaj era grotescă şi barocă: lăudăroşenie de chelner care pretinde față de domnişoara de la casă că a "trăit" cu o prințesă.

Ioana îl ascultase suficient. De la o vreme, însă, îi ceruse dovezi: scrisorile, fotografiile, şuvițele de păr... Îl prinsese cu minciuna.

Da! N-avea nimic de la Adina. Singura scrisoare de la ea — atunci cînd pălmuise în casa ei pe pretinsul proprietar: scenă pe care o istorisise Ioanei, dar atribuind-o altei aventuri, nu din delicateță pentru Adina sau pentru sufletul lui, ci din dorința de-a o face să creadă pe Ioana c-a avut mai multe "metrese", că nu-i "novice" — o rupsese atunci, ca să desființeze urma zilei urîte. Îl mira acum şi-l indigna ruperea scrisorii. Ai o scrisoare compromițătoare de la o femeie bine, şi în loc s-o păstrezi — la cîte nu poate servi — o rupi ca un naiv, ca un nerod. De altfel, la lumina noului suflet îşi dădu perfect seamă cine putea fi acel "proprietar" care ieşise din ietacul Adinei, încheindu-şi nasturii, după ce Adina ieşise într-un chimono îmbrăcat pe piele. Dar nu-l indigna trădarea, necinstea Adinei, fățărnicia şi abilitatea ei temerară. Nu! Acestea i se păreau perfect normale: ştia doar, ştiuse întotdeauna, că femeile sînt rele, şi nu par. Nu vedea de loc de ce tocmai Adina ar fi fost o excepție. O femeie ca toate femeile, apetisantă, da, foarte apetisantă, avea trup nostim, era bine făcută, ştia să se îmbrace, să se dezbrace, şi avea draci! Îi părea rău că Ioana nu-l văzuse cu Adina la Bucureşti, în trăsură, sau intrînd acasă la Adina — întocmai cum regretă mahalagiul ajuns deputat că nu l-a văzut comahalagiii strîngînd mîna lui vodă.

Adina era o reclamă pentru el. Şi din nenorocire — din prostia lui — n-o putea folosi ca atare tocmai față de Ioana.

Fusese "indignat" de tăcerea Adinei — nu mirat, necum întristat. Sentimentul lui față de această tăcere a Adinei, cu tonalitatea lui sufletească, poate fi tradus numai prin expresia "a trage chiulul". Adina îi trăgea chiulul. În loc să-i scrie, în loc să-i furnizeze materialul doveditor, elementele reclamei necesare față de Ioana — tăcea, tăcea, tăcea!

Îi era ciudă. Ciuda aceea trivială la periferiile căreia se îmbulzesc înjurăturile.

El nu-i scrisese, nici nu-i scria. Asta ar mai fi lipsit! Fusese prost, nu mai era!

La lumina acestui nou suflet, constatase — fără nici o tristeță — ce plată aventură era dragostea lui cu Adina. O femeiuşcă amatoare de băieți tineri. El, un "novice" amator de femei. Prima care-i ieşise în cale — îl luase, o luase. În locul Adinei ar fi putut să-i iasă o servitoare, cum se întîmplă în genere cu liceenii: totuna era. Prima experiență. Debutul. Entuziasmul neofitului. Nu-i părea rău că-i scrisese pe atunci, zilnic. Regreta că nu poate dispune din nou de scrisorile şi

versurile trimise Adinei. I le-ar fi trimis Ioanei. Erau foarte bine făcute: cu foc. Din memorie nu le putea reface. Ce imprudență! Să scrii scrisori de dragoste "literare", într-un singur exemplar! Nu îndrăznea să i le ceară îndărăt, fiindcă-i era lene, şi fiindcă era sigur că nu i le-ar fi dat îndărăt. Nu era ea proastă să restituie astfel de scrisori. Mai bine le întrebuințează ea la nevoie... Mai tîrziu, dacă el s-ar însura, ar putea face şi un şantaj cu ele...

Impresia că i s-a tras chiulul, că a fost tras pe sfoară îl făcuse încetul cu încetul să nu mai poată suferi nici amintirea Adinei: îl enerva, îl indispunea.

Începuse să inventeze alte aventuri — pentru Ioana — cu reminiscențe din d'Anunzzio, banalizate. Toate miroseau o lăudăroşenie.

Era convins că n-are măcar talentul de-a minți, de-a inventa, pe care-l avea chiar şi Tonel.

Din această cauză, constatînd lipsa de resurse seducătoare, se hotărîse s-o înşele pe Ioana prin altceva: prin tăcere.

Oamenii care tac par oameni superiori. Totuşi nici aşa n-o putuse înşela. Îl descoperise.

Era prost: da, prost. Nu-i venea să creadă cum a avut vreodată curajul sau inconştiența de-a se crede deştept şi de-a se comporta în consecință. Simpla constatare că eşti prost nu e dovadă de inteligență.

Îşi amintea de altfel că mulți oameni mediocri recunoşteau aceasta şi n-aveau pretenția de-a fi compătimiți sau admirați. Îşi cunoşteau lungul nasului. Aveau bun simț, dar, evident, conştiința că nu-s deştepți nu le ținea loc de inteligență.

Nici acasă nu mai avea curajul, stăpînirea necesară de-a sta cu ceilalți. Un fel — nu de pudoare — de vanitate ursuză îl împiedica. Nu mai spunea nimic — nici metafore nu mai putea face — de teama nu numai a Olguței, dar chiar şi a Rodicăi. Toți îi erau superiori. Se surprinsese invidiind unele glume de-ale lui Puiu. Remarcase atunci că Puiu avea frunte şi ochi vii, şi bănuise în el forța latentă a unei mari inteligențe. Şi Mircea evoluase în bine. Niciodată nu-l socotise pe Mircea mediocru. Dar îl simțea — deşi înaintea lui la clasificație, şi în stima profesorilor — subt el.

Observă cu nedumerire că se înşelase. Auzea la dejun şi la masă reflecții de-ale lui Mircea, exprimate cu voce tare, şir şi eleganță, care dovedeau o inteligență originală şi fin umor.

Toți progresau, vădindu-i regresul lui. De asta îl vedeau rar pe-acasă, şi cînd era vizibil — la dejun şi la masă — tăcea, pozînd în om superior, dar fiind convins că nu înşeală pe nimeni, ceea ce-l făcea stîngaci şi cînd tăcea.

Numai pe biata Monica o înşelase. La început, cînd frecventarea Ioanei îi devenise necesară — o pornea zilnic călare, fără să dea explicații nimănui — ceruse Monicăi două din caietele pe care i le cumpărase pentru noua vacanță.

— Mă retrag de-acuma. Am un plan mare. Îmi trebuie singurătate. Ai să vezi ce-am să scriu...

Mințise. Îl îngrozise sinceritatea deznădăjduită — şi cinică — cu care o mințise pe Monica.

De-atunci o evita. Probabil că şi Monica îl disprețuia. În ultimul timp avea impresia că Monica se împrietenise cu Mircea. Îi vedea discutînd pe-amîndoi, plimbîndu-se împreună.

Îl evita şi pe Mircea, cu ostilitate. I se părea că Mircea profită de absența lui, de scăpătarea lui, ca să-i fure prietenia Monicăi, ca să-l alunge de lîngă ea, ca să-l înlocuiască. Cînd îl vedea pe Mircea singur — uneori seara — îi răspundea cu bruscheță la întrebări, alteori nu-i răspundea de loc, îl privea eu ironie vidă, cu ranchiună. L-ar fi trimis acasă la el, dar n-avea curajul să-i spuie: "Pleacă, n-ai ce căuta aici". Era şi laş pe deasupra.

Pe Monica o ura, mai mult, o desconsidera: era un fel de trădare prietenia ei cu Mircea. Căci el se socotea părăsit, deşi el îi ocolea pe ceilalți. Îi simțea pe toți solidari împotriva lui, ceea ce-l făcea să socoată ca un fel de voluntar sacrificiu absențele lui de-acasă şi neparticiparea lui la viața şi mai ales la veselia celorlalți. Redevenise taciturnul, posomorîtul, timidul şi uneori bruscul Buftea de odinioară, dar acrit şi îmbătrînit şi fără de "turbinca lui Ivan".

Abaterea şi mahmureala necontenită în care se găsea îi sugerase un nou mijloc de-a o seduce pe Ioana: s-o impresioneze prin milă. Să-i cerşească mila. Să joace față de ea rolul damei cu camelii.

În consecință începuse să mănînce puțin, ca să slăbească. Sub pretextul că untul şi carnea îl îngreoaie, dîndu-i arsuri, le suprimase, supunîndu-se unui regim de mămăligă, brînză, lapte acru şi lapte cu orez. Nici un dulciu.

În fiecare dimineață se cerceta în oglindă să vadă dac-a plecat, dacă a izbutit să alunge din obraji aroganța sănătății. Izbutise într-o anumită măsură, dar se slutise. Plinul obrajilor secase puțin, dîndu-le ceva dur, osos, tătărăsc, luîndu-le dulceața expresiei, copilăreşti. Bea multe cafele negre, ca să-i piară pofta de mîncare exasperată de regim, şi fuma.

Atît învățase de la Ioana: să fumeze. Fuma exagerat, țigară după țigară, numărînd mucurile, încîntat cînd numărătoarea se suia pînă la cincizeci pe zi. Mirosea a fum de tutun rece, şi degetele mînii drepte se îngălbeniseră la vîrfuri, ca la pensionari.

Tăcerea şi izolarea în care trăia mereu — căci pe Ioana o vedea din ce în ce mai puțin, deşi zilnic o vizita — îl sălbăticiseră, dîndu-i expresia vinovată şi înfricoşată a liceenilor interni, cu deprinderi urîte, gata parcă să-şi ascundă cearcănele ochilor subt cot la fiecare întîlnire cu ochii altuia.

Vedea deseori — la dejun şi la masă — ochii mamei lui, îngrijorați. Se făcea că nu-i vede, iritat. Nu da nimănui nici un fel de explicații, şi conştiința că tăcerea lor, cînd îl priveau, era o întrebare, îl exaspera. Se scula de la masă înaintea celorlalți, venea la masă după toți, singur, izolat, pe scaunul lui, cu ochii în farfurie sau în gol.

Uneori îi venea să plîngă, dar cabotinul aplauz al autocompătimirii îl dezgusta de lacrimi. În loc să plîngă, strîmba din buze, înfundîndu-şi posomorît mîinile în buzunare.

Vestea războiului îl răcorise o clipă. Sperase că România va intra în război. Era hotărît să se înscrie voluntar: o sinucidere mai sigură decît cealaltă pe care n-ai curajul s-o duci la capăt. Sinucidere cu tunul, mînuit de alte mîini, nu cu revolverul mînuit de mîna ta.

Urmărise încordat ziarele, care, din ce în ce, luau înfățişarea unor afişe de apocalips. Articolele politice şi manşetele literare ale primei foi dispăreau, făcînd loc veştilor tipărite cu litere monumentale. Evenimentele se ridicau, profilîndu-şi

pe foile cotidianelor, siluetele de dihănii terțiare, izgonind muşuroaiele de litere mărunte ale faptelor diverse.

Începuse preistoria modernă.

"Luptele de la Gratza, Loznica şi Belgrad".
"Mobilizarea generală în Austria."
"Războiul a început."
"Atitudinea României față de conflictul austro-sîrb."
"Consiliul de coroană."
"Trupele germane pătrund în Franța."
"România în stare de espectativă armată."
"Austria declară oficial război Rusiei."

...Ar fi dorit veşti mai senzaționale, cataclisme mai vertiginoase, mai neprevăzute. Se bucura cum jubilează puşcăriaşii văzînd incendiul oraşului, sperînd că va arde şi puşcăria. Ritmul vastei dezordini era pentru el o satisfacție personală. Toți în jurul lui erau neliniştiți. Zvonurile despre o invazie a Moldovei, despre eventuale lupte înlăuntrul hotarelor naționale, veneau de pretutindeni, se calmau, iar apăreau, cînd absurde, cînd posibile: totul era posibil față de imposibilul realizat de ultimele evenimente.

Domnul Deleanu nu sosise la Medeleni, ca să poată urmări mai lesne de la Iaşi mersul războiului, şi la nevoie să poată lua măsuri din vreme. Olguța-i făcea dese vizite cu un automobil expediat la Medeleni de precautul şi prevăzătorul Herr Direktor, pentru orice eventualitate. Îl conducea singură — deşi maşina venise cu şoferul ei — spre indignarea ieşenilor şi a colonelului Barbă-Roşie care vedea în automobil un rival. Vizitele Olguței se prelungeau uneori cîte o săptămînă. La Iaşi, prezida ea singură mese bărbăteşti, la care luau parte domnul Deleanu, colonelul Barbă-Roşie, doctorul Prahu, *oncle* Michel uneori şi alți mulți prieteni de-ai domnului Deleanu, veniți de prin viligiaturi din cauza războiului. Olguța poreclise mesele de la Iaşi "Clubul burlacilor" şi fusese proclamată prin vot nominal prezidentă activă. Dezbateri fără prezident nu se pot concepe: Olguța izbutea să fie cît mai prezentă, primită de altfel după scurtele absențe cu aclamații.

Herr Direktor venise mai devreme decît în ceilalți ani din Germania. Şi el aştepta la Bucureşti desfăşurarea evenimentelor, dînd dese telegrame la Medeleni. Ultimele anunțau neutralitatea. Ziarele la fel.

"România rămîne neutră."
"Informațiunile noastre ne permit a afirma că hotărîrea României de-a rămîne neutră este o hotărîre definitivă."

Bucuria penibilă cu care primise aceste ultime veşti dovedise lui Dănuț că în fond, din prima clipă dezavuase proiectata sinucidere. Şi această hotărîre fusese aparentă numai şi profund cabotină.

Nu mai ceti nici ziare.

Singura lectură pe măsura lui erau romanele senzaționale. Dar nici n-avea

curajul s-o facă fățiș. Se închidea în odaia de culcare, şi acolo, singur cu ruşinea lui, întins pe pat, sorbea paginile tipărite mărunt ca tartinele de icre tescuite, sărind descripțiile, căutînd numai pasagiile unde acțiunea vîjîie ca Bistrița la toance — participînd cu o credulitate stupidă la peripețiile eroilor, confundîndu-se cu ei, regretînd uneori zgîrcenia de eroism şi de supradeşteptăciune a autorului față de eroul principal, brav de altfel, inteligent şi nobil, dar pus cîteodată în încurcătură. Parcurgea vertiginos kilometri de tipar uitînd de toate, înstrăinat de el şi de ceilalți, rămînînd la finele romanului cu o congestie a capului, şi cu o impresie de dezamăgire uluită ca cei care se coboară brusc, după un lung voiaj într-un expres. Nu-l mulțumea nici un roman, dar pe toate le cetea pînă la capăt, simțindu-se ca izgonit din paradis la ultimele foi. Cărțile pe care şi le adusese de la Bucureşti, parte trecuseră în odaia Monicăi, parte umpleau biblioteca şi geamandanul, intacte. El cetea numai romane senzaționale. Noaptea avea visuri care comentau — ca servitorii la bucătărie ceea ce se vorbeşte şi se întîmplă în casă peste zi — lecturile recente. Ființele din jurul lui se decoloraseră. Era plin de eroi medievali sau moderni, dar eroi, nu fleacuri. Nici nu mai ştia bine dacă se duce la Sălcii pentru Ioana sau pentru biblioteca soțului ei. În tot cazul, la Sălcii n-avea de cine să se jeneze. Cetea în grădină, nesupărat de nimeni, fără să aibă bătăile de inimă de-acasă cînd cineva-i bătea la uşă: imediat ascundea romanul subt pernă sau subt pat, întrebînd răguşit: "Cine-i? Ce vrei?"

La Sălcii cetea pe față: ruşinea lui era bine stabilită, notorie. De Ioana nu se ascundea. Se simțea mai bine la Sălcii decît la Medeleni: mai la el acasă, cruțat de amintirea — tresărind în el, sau păstrată poate de ceilalți — a altor Dănuți, dacă vor fi existat vreodată şi alți Dănuți. Gîndul începutului anului şcolar îl teroriza: era convins că va rămînea repetent într-a opta. Îi părea imposibil să mai învețe ceva. Mircea prepara clasa opta, în vacanță. Luase o dată cartea de psihologie: cetise cîteva rînduri, nu reținuse nimic; era idiot! Se mira cum de trecuse clasele pînă atunci. Visa uneori noaptea că-i în clasa patra, şi simțea prin vis că nu ştie nimic: vidul repetentului. Cînd se deştepta, dîndu-şi seama că-i într-a opta, avea impresia c-a tras profesorilor un chiul prodigios.

Tot mai spera însă că România va intra în război şi că şcolile se vor închide. Spera în război, cum doresc elevii interni — în vremi normale — epidemia de scarlatină sau tilos care amînă deschiderea internatelor, prelungind vacanța. S-ar fi simțit fericit. Şi-ar fi făcut o imensă provizie de romane senzaționale, şi ar fi rămas toată iarna singur la Medeleni. Nu concepea mai deplină satisfacție decît aceea pe care ți-o dă o viață între patru pereți, închinată lecturilor palpitante cu mistere, crime obscure şi diabolice, detectivi geniali, intrigi în şase volume, eroi cu spadă neînvinsă, lupte superb neverosimile, enigme încurcate progresiv şi descurcate în apropierea ultimei foi, uneori amînate de un crud "va urma".

Evadase complect din realitate în lumea romanelor senzaționale. Dormea cu ferestrele închise ca să nu intre hoții. Purta revolverul asupra lui, în timpul zilei, şi noaptea îl ținea pe măsuța de la cap, astfel situat încît dacă s-ar fi deşteptat din somn în scrîşnet de geam tăiat cu diamantul, din două mişcări ar fi putut trage. Chibriturile şi ele aveau poziții strategice: cutia lor, aşezată pe un scăunaş, la căpătîiul patului, era întredeschisă, cu patru-cinci chibrituri scoase pe jumătate şi rezemate cu capătul fără gămălie de muchia dinspre pat a cutiei. La culcare,

verifica dacă uşile sînt închise, şi deseori aşeza şi scaune încărcate cu obiecte grele, îndărătul lor: dacă cineva ar fi deschis uşa cu un *passe-partout,* după ce ar fi uns broasca cu untdelemn, ar fi găsit rezistenta scaunului. Cerceta pe subt pat, în şifoniera, închisă cu cheia de altfel — pe după perdele.

Nu era convins că-i singur în odaie, decît după o amănunțită cercetare a tuturor ascunzătorilor posibile şi chiar a spațiilor prea reduse pentru a putea adăposti un trup omenesc, dar totuşi misterioase: ca, de pildă, gura sobei. Se simțea poltron şi erou în acelaşi timp. Cînd un țăran îl privea mai lung, întorcea capul brusc să vadă dacă nu-i ocheşte pe la spate cumva. Oamenii cu barbă i se păreau deghizați, la fel oamenii cu burtă mare. Suspecta pe toți servitorii. Toți pîndeau prilejul să fure, să prade, să jefuiască. Servitoarele aveau amanți asasini; servitorii, amante dornice de avuție. Bucatele puteau fi otrăvite sau narcotizate.

Cetea mereu, congestionîndu-şi creierul, pălindu-şi obrajii, injectîndu-şi ochii. Toate activitățile străine lecturilor, îl scoteau din fire, ca pe morfinomani tot ce-i împiedică de a-şi injecta doza. Se pripea mereu: la mîncare, la spălat, la îmbrăcat. Mai iute, mai degrabă, ca să poată lua mai repede cartea în mînă. Cafeaua cu lapte de dimineață n-o mai lua cu ceilalți în pridvor: o lua în odaia lui, culcat, cetind. Nu se scula din pat decît în preajma dejunului. Uneori se ducea la dejun nespălat, pieptănat numai în grabă, cu papucii în picioare sau pantofii de tenis mai expeditiv încheiați decît ceilalți. Inteligența i se blegea treptat ca mersul celor cu tocuri prea tocite.

În lipsa Olguței, Rodica începuse să ritmeze distracțiile, însoțită de Puiu — desperat şi exasperat de absențele reiterate ale Olguței — totdeauna, de Mircea uneori numai, cînd Monica nu ieşea din odaia ei, căci niciodată Monica nu vroia să arate şi altora ochii roşiți.

Doamna Deleanu, văzînd halul lui Dănuț, scrisese lui Herr Direktor la Bucureşti.

Răspunsul:

"Dragă Alice,

Toți motanii primăvara şi vara năpîrlesc şi se jigăresc. Dacă vrei să-i vezi graşi, aşteaptă iarna. Dă-i pace băiatului să trăiască. Mă tem că-l aşteaptă vremuri grele. Lasă-l să fie tînăr cît mai e vreme..."

Jignită, nemulțumită şi incredulă, doamna Deleanu se adresase Monicăi, cu fruntea încrețită şi ochii grei!

— Monica, ce-i cu Dănuț? Tu ştii ceva? E bolnav? Nu se simte bine acasă? Eu nu îndrăznesc să-l întreb...

— Nu te-ngriji, *tante* Alice. Scrie ceva.

— Scrie?

— Da, scrie. Tu nu ştiai că Dănuț e scriitor?

— De unde să ştiu! se iluminase doamna Deleanu, respirînd. Face versuri?

— Da.

— Frumoase?

— Foarte frumoase.

— Vai, Monica! Prin ce grijă am trecut! Vra să zică, Dănuț e poet... Dragul

de Dănuț...

Şi pe Olguța, care deşi în treacăt numai pe la Medeleni, avea ochi prea buni ca să nu observe, o lămurise tot Monica.

— Ce-i cu Metaforei, Melizando? E pe ouă?

— Scrie ceva mare.

— Face-o omletă! Spune-i să puie mai puțin spanac şi mai mult gălbenuş!

Chiar Rodicăi, cu care rareori vorbea, Monica explicase — fiind întrebată stăruitor, evident — cauza ținutei şi singurătății lui Dănuț.

— Monica, ce-a pățit fratele Olguței? E amorezat? Monica dintîi o privise grav. Apoi:

— Scrie ceva. Sînt oameni şi altfel decît tine, Rodica.

— Te-ai supărat?

— De ce să mă supăr cînd nici tu nu te-ai supărat! O singură dată întrebase şi Monica pe cineva: pe Mircea.

— Mircea, spune-mi ce mai face Dănuț?

— Nu ştiu, Monica. E invizibil şi am impresia că-l enervez.

— Daa!

— De asta îi dau pace.

De-atunci Monica se sihăstrise în odaia ei cu Leila şi tăcerea cărților. Mircea o vedea rareori. Casa era stăpînită de Rodica, urmată de suita ei: Puiu, permanent; Mircea, sporadic: şi el prefera să se izoleze în fundul livezii, fie învățînd, fie cetindu-l pe *Jean-Cristophe,* fie privind cerul, aşezat în iarbă cu mînile subt cap. Uneori Rodica îl descoperea. Se aşeza lîngă el — totdeauna cu rugăminți de acest soi:

— Mircea, mi-a intrat o musculiță-n ochi: eşti bun să mi-o scoți?

— Mircea, leagă-mi, te rog, basmaua.

— Hai să vedem care-i mai tare. Vrei, Mircea?

Dar imediat sosea Puiu cu veşnica bicicletă. Şi pe deasupra, Mircea prefera lipsa de cochetărie a grosolanei Sevastița decît grosolana cochetărie a Rodicăi.

Cu Olguța era mai puțin timid decît la începutul vacanței. Îi spunea uneori "Olguța", făcînd totuşi în prealabil o pauză şovăitoare, ceea ce arăta Olguței că mintal tot duduie îi spunea. În genere, însă, evita să i se adreseze direct.

Ştia că Olguța nu iubeşte pe nimeni. Dar ştia că nu-l iubeşte şi că nu-l va iubi niciodată pe el. I-o afirmase Monica, în al cărei discernămînt avea o încredere fără rezerve, curînd după ce-i mărturisise — ceea ce Monica ştia mai dinainte, de altfel — dragostea lui pentru Olguța.

I se părea că Olguța — în faza actuală — nici n-ar fi putut iubi pe cineva: era prea deşteaptă, prea impetuoasă, prea plină de ea, prea densă sufleteşte — impermeabilă parcă pentru dragoste. Mişcarea sufletească a Olguței era centrifugă: se risipea violent în afară. Dragostea pătrunde numai în sufletele care au o mişcare centripetă, numai atunci sufletul o absoarbe, dimpreună cu sufletul celui iubit.

Se obişnuise să o iubească singur, el cu el, cum alții se deprind să trăiască singuri, monologînd în loc să dialogheze.

Totuşi, pe lîngă fericirea rarelor zile pe care Olguța le petrecea la Medeleni, Mircea mai avea şi alte fericiri, tot de la Olguța.

Odată, venind cu ea de la tenis, îi explicase, răspunzînd la o glumă de-a ei, caracterul frumuseții limbei greceşti. Olguța îl ascultase. Vorbise mai mult, calm, curgător, preocupat să definească, nu să vorbească, aşa cum făcea cînd medita singur, ceea ce vroia să împărtăşească Olguței. Încheiase astfel:

— ...Limba grecească are o supleță catifelată, pe care nici o altă limbă n-o are. A fost parcă păstrată în untdelemn...

— Să mă-nveți greceşte, dascăle.

Cît ar fi dorit! Dar Olguța, preocupată de şedințele tumultuoase ale "Clubului burlacilor", uitase.

Avea însă amintirea acelei plimbări, a acelei convorbiri: amintire păstrată cu evlavie, cum țin copiii săraci un ciob de jucărie, găsit din întîmplare.

Scria regulat mamei lui, asigurînd-o că duce o viață odihnitoare şi agreabilă: ceea ce era exact. Recăpătase calmul pe care-l avea înainte de-a o cunoaşte pe Olguța, altul prin două accente grave: trupul, abia descoperit, şi iubirea, de la început resemnată.

În lipsă de mai mult şi de mai bun — sau în aşteptare — Rodica îl acceptase pe Puiu, cu titlu, particular, de paj libertin. Jucau singuri tenis, apoi Rodica îşi lua duşul, în timp ce Puiu aştepta dincolo de rogojini, făcînd studii confidențiale asupra academiei Rodicăi; apoi Puiu îşi lua duşul, în timp ce Rodica întoarsă cu spatele pe *chaise-longue,* cetea, trăgînd uneori cu coada ochiului să vadă dacă tot n-a isprăvit. Alteori Puiu îi cetea cu glas tare dintr-o carte cu poze, adusă de Rodica în fundul cufărului, fără de ştirea mamei ei, nici a Olguței: *Les aventures du roi Pausole.* Şedeau lungiți alături în iarbă, pînă cînd Rodica, după ce arunca o circumspectă privire de jurîmprejur, îl săruta pe gît, pe urechi, după ceafă şi pe piept, ca să vadă dacă se gîdilă: ceea ce Puiu tăgăduia, după fiecare experiență în doi. În timpul experienței, Puiu se apăra, natural, cu mîinile, din care pricină, chiar dacă nu s-ar fi trecut caisele, Puiu tot n-ar fi întîrziat printre crengile înalte, unde caisele sînt calde, grele, moi şi dulci.

În schimb, Sevastița uita tot mai des "să-i puie apă de băut pentru noapte". Şi Puiu, setos, îi aducea aminte, indiferent de oră.

În alte seri, pornea în cămeşă de noapte, papuci, cu pelerina pe umeri, jalnic pelerin spre odaia Monicăi:

— Intră, Puiule,

— ...H-h!... Tu eşti bună, Monica.

Sevastița complecta față de Puiu, pe Rodica; Monica primea lacrimile vărsate pentru Olguța.

În definitiv, Puiu era foarte ocupat. Şi asta-i principalul în vacanță şi în viață.

Doamna Deleanu cetea, cînta la pian şi supraveghea puțin mai distrată decît odinioară, mersul gospodăriei.

Astfel, zilele vacanței treceau purtînd spre toamnă întreita singurătate a doamnei Deleanu, Monica şi Mircea; efervescența Olguței, dusă în goana automobilului de la Medeleni la Iaşi şi de la Iaşi la Medeleni; şi mişcările de balet bucolic ale lui Puiu cu Rodica, întregite prin suspinele de Pierrot după cruda Colombină, ale lui Puiu, cînd se ducea copil în odaia Monicăi, să fie consolat.

Dănuț cetea romane senzaționale la Medeleni, şi zilnic, după-amiaza, Zdup îl ducea la Sălcii, unde tot romane senzaționale cetea, alături de invizibila sau

rareori întrevăzuta Ioana Pallă.

*

Aştepta în grădină fără să cetească. În sfîrşit aducea o dovadă pozitivă că Adina Stephano n-a fost un simplu flirt de patinaj. Îi aducea fotografia Adinei de la Veneția.

Mai că nu-l mirase locul de unde-i expediase fotografia. Deținerea acestei fotografii recente de la Veneția îl mulțumea din alt punct de vedere.

Îl măgulise în primul rînd. Întîia noutate pe care viața reală i-o aruncase între ficțiunile romanelor senzaționale îl făcuse să se stimeze puțin: desigur, e măgulitor să primeşti la Medeleni, tu Dan Deleanu, lector de romane senzaționale un plic elegant, cu timbru italian, pecete venețiană, adresă scrisă de o mînă de femeie, şi conținînd fotografia unei femei îmbrăcată cu mult gust, într-o gondolă zveltă, oprită, în fața scării unui palat. Spre satisfacția lui — căci ar fi dorit să ştie toată casa sosirea faimosului plic — scrisoarea i-o adusese Rodica.

— Ce-i? Cine-i?

— Eu, domnule Dan, îți aduc ceva plăcut... Compuneai?

— Da, da... Îndată.

Furişase romanul subt pernă, îndoind foaia, se aranjase în grabă şi ieşise afară — odaia era prea dezordonată — cu atitudinea celui turburat din singurătatea lui inspirată.

— O scrisoare de la Veneția... parfumată, adăugase Rodica, surîzînd cu înțeles şi candoare.

— A! da!...

— O aşteptai?

— Mda...

Scrisoarea era parfumată numai fiindcă o ținuse Rodica în mînă, cercetînd-o pe amîndouă fețele, privind-o în transparență la fereastră, înainte de-a i-o aduce.

— De ce trăieşti aşa retras, domnule Dan? Nu ne poți suferi?

— Lucrez, domnişoară.

— Nu te surmenezi?

— Eee!

— Păcat! oftase Rodica, plecînd efectul de negru al genelor.

— Mă ierți, domnişoară, uite-n ce hal sînt! Aşa-i cînd lucrezi!

— Da! oftase din nou Rodica, aprobînd, compătimind şi invidiind. E bine cînd poți sta singur...

— Da... În fine... daa...

— Ne ceteşti şi nouă cînd isprăveşti?

Ridicase din umeri, evaziv.

Rodica oftase din nou şi plecase strîngîndu-i mîna. O condusese, urmînd invitația mînei, pînă la uşa de din față.

— Sper că ne mai vedem, domnule Dan? Daca vrei, dă-mi să-ți copii manuscrisul.

— Nu. Da ne mai vedem.

— Cînd?

— Nu vrei să facem o partidă de tenis? Zău! De cînd nu te-am văzut jucînd! Joci aşa de frumos!

— Îmi pare rău!... După amiază-s ocupat... Ştiu eu!

— Unde te duci călare? Îs indiscretă?

— Dăă!... Mă plimb...

— Daa!

Era nostimă Rodica, mai ales cînd spunea: "daa!" dînd din cap incredulă şi vicleană, cu buzele ca cireşele crăpate de coapte ce-s.

Plecase, după o nouă strîngere de mînă, mai intimă.

Dănuț deschisese plicul parfumat de mîinile Rodicăi.

Aa! În sfîrşit avea ce să arate Ioanei! Examinase fotografia. Evaluase şi femeia şi decorul: se prezentau bine. Vra să zică femeia aceea elegantă şi bine făcută, din gondolă, fusese metresa lui! A lui Dan Deleanu? Bravo! Îi venise să exclame întocmai ca Tonel, făcîndu-şi cu ochiul: "Şmecher Deleanu!".

Se examinase şi el în oglindă: era cam palid, neras, cu ochii înfundați. Slăbise, asta dădea o duritate ascetică trăsăturilor, reliefînd dominator fruntea: şi-o descoperise, trăgînd şuvițele de păr îndărăt. Bine! Părea mai mare deasupra feții subțiate. Simțise din nou nevoia eleganței de odinioară. Consacrase restul dimineții toaletei, închizînd romanul în dulap.

Îşi frecase degetele îngălbenite de tutun cu *pierre-ponce* şi peria cea mai aspră, redîndu-le într-o anumită măsură coloritul natural. Îşi făcuse unghiile amănunțit. Se răsese. Se pudrase: o pudră ocre de la Adina. Îmbrăcase un costum de călărie, croit la Bucureşti, după un recent model englezesc. Noul costum de călărie îl făcea mai nalt — sau poate crescuse. Părul, prea mare, pieptănat şi periat din răsputeri şi prins în rețeaua strînsă, se aşezase armonios, lins deasupra fruntei, pe care-o descoperea în întregime, luminînd fața, căzînd apoi în bucle grele ca faldurile draperiilor de catifea, pe tîmple şi la ceafă. Se parfumase uşor de tot, cum îl învățase Adina.

Înregistrase, profund satisfăcut, mirarea mută care-l întîmpinase la dejun, pe fețele tuturora. Înregistrase şi zîmbetul Rodicăi. Se privea, pe furiş, în toate oglinzile şi chiar în ferestre.

După dejun, gata să încalece, trimesese calul să-l aştepte înşeuat şi intrase în odaia lui.

Scăpase ceva din vedere. Adina nu-i scrisese nimic pe fotografie. Ce era de făcut? O simplă fotografie, fără dedicație, fără de iscălitură măcar, nu prea înseamnă mult: e ca o carte a unui autor renumit, cu care te lauzi că eşti intim, dar pe care ai cumpărat-o de la librărie.

Ce era de făcut?

Simplu de tot! Să-i scrie el ceva! Ioana nu cunoştea scrisul Adinei Stephano.

Dar el n-avea scris de femeie! Încercase. Nu izbutise. Parca uitase şi să scrie! Nu mai pusese de mult mîna pe creion sau pe condei. Se simțea stîngaci pe hîrtie, ca un debutant la patinaj. Avea un scris de analfabet. Ce era de făcut?

Rodica!...

De ce nu...

Rodica era "fată bună". De ce să se jeneze! Rodica ştia foarte bine de unde venea fotografia femeii în gondolă, de vreme ce văzuse marca italiană de pe plic.

O punea la curent, fără să-i facă nici o confidență precisă, cu o aventură — era nostimă fotografia Adinei, nu-l compromitea — şi totodată o făcea complice la o farsă... da, o farsă!

— Domnişoară, am să te rog să-mi faci un serviciu...

— Vai de mine! Încîntată! Cu cea mai mare plăcere.

Cu cea mai mare plăcere, Rodica, lăsîndu-l pe Puiu singur s-o aştepte la tenis — cu ochi răi şi racheta vindicativă — venise în odaia lui Dănuț.

— În cel mai mare secret!

— Vai, domnule Dan! Mie?...

— Vreau să fac o farsă...

— Bravo!

— ...unei...

— Cui?

— ...doamne...

— Eşti delicios! O doamnă? Cine-i? O cunosc? De unde-i?

— Secret.

— Vai!

— E o doamnă... care... mă... plictiseşte în definitiv.

— Vai, ce amuzant e!

— Şi vreau să-i fac o farsă!

— ...Ca să te lese-n pace!

— Exact. Ca să mă lese-n pace. Ştiți, femeile...

— Daa! oftase Rodica comprehensiv.

— Azi am primit o scrisoare...

— Ştiu, din Italia.

— Da, din Veneția.

— Parfumată!

— Parfumată, ai ghicit?

— Ei!

— Ai ghicit: o scrisoare de la o altă... doamnă.

— Vai ce rău eşti!

— Ce să fac! oftase Dănuț cum ar ofta o grădină importunată de prea multe albine.

— Ştiu eu! Aşa-s băieții, oftase în replică Rodica, tot comprehensivă şi admirativ dojenitoare.

— Să-ți spun?

—Vai, mor de curiozitate!

— Doamna de la Veneția mi-a trimis... împreună cu scrisoarea, şi o fotografie.

— Arată-mi-o...

— Poftim.

— Pare! E doamnă...

— În ce clasă-i? exclamase Rodica.

— Ei!

— Da, da, e măritată de mult... Eu...

— Aha! Vai, ce-mi spui!

— Să-ți spun?
— Sigur, nu vezi!
— Să-ți spun farsa...
— Numai?
— ...E prea lung — un roman întreg — şi prea delicat...
— Ți, ei!
— Altădată poate... Acum vreau să te rog ceva.
— Bine-i să fii la Veneția! suspinase Rodica, privind rochia Adinei.
— Aş vrea — dacă nu te superi — să scrii ceva pe dosul fotografiei...
— Eu?!
— Ca din partea doamnei.
— Ei! Asta-i nostim! Da-mi spui numele?
— Țț ...! Numai pronumele.
— Spune-l.
— Adina.
— Şi mai cum?
— Nu se poate!
— Te rog spune-mi. Poate o cunosc.
— Nu te-ai uitat la ea? Nu e din Iaşi.
— Ce-are a face!
— O cheamă Adina... deocamdată.
— O iubeşti tare?
— Eu? Nuuu...
— Dar ea?
— Dă!... Vezi...
— Văd bine! Îți scrie scrisori, îți trimite fotografii... Vai, ce bine-i să fii băiat!
— Ee-he! oftase Dănuț, din nou extenuat,
— Şi ce să-ți scriu?
— Ce vrei.
— Cum, ce vreau?
— Sigur. Dac-ai fi în locul ei ce-ai scrie?
— Vai, n-aş scrie!
— Presupune c-ai scrie.
— Cui?
— Cuiva...
— Spune un nume.
— Ionescu.
— Ei!
— Să spun altul?
— Sigur. Ionescu?!
— Idriceanu.
— Vai, ce urît e! Nu ştii să alegi!
— Alege singură.
— Eu?!
— Dar n-ai nevoie de nume! Închipuieşte-ți a persoană oarecare...
— Oarecare?

— ...oarecare, pe care o iubeşti.
— Vai, ce indiscret eşti!
— Bine. Spune un nume imaginar şi gîndeşte-ta la cineva.
— Vai ce obraznic eşti!
— Scrie ceva simplu, o vorba-două; de exemplu; "Te iubesc, Adina".
— Crezi că-i deajuns?
— Sigur.
— Nu eşti pretenţios, da mie nu-mi place!
— Scrie altceva!
— N-am cui!
— Mie.
— Vai!
— În glumă!
— În glumă?
— ...Dă! Cum crezi!

Cu o scriitură pretenţios feminină — imitată desigur după a unei cunoscute mai în vîrstă şi snobă — Rodica scrisese pe dosul fotografiei, cu un ascuţit galop de litere:

"Eşti delicios,
Adina"

— Îţi place?
— Dacă-i sincer...
— Cum crezi?
— Ştiu eu!
— E sincer, şoptise Rodica plecînd genele, cu o roşeaţă în obraji.
— Eşti delicioasă!
— ...Dar pentru altul, ridicase Rodica genele, zîmbind.
— ...!
— Mă crezi?
— Nu te cred.
— Vai, ce răi îs băieţii!

Lăsaseră să se usuce cerneala.

— Şi ce-ai să faci cu fotografia?
— Am s-o uit pe masă...
— Unde?
— Pe masă la cealaltă doamnă.
— Ca s-o faci geloasă?
— E drept! Nu m-am gîndit!... Nu. Are să vadă c-o înşel şi are să-mi dea pace.
— Atunci care mai rămîne?
— Nici una.
— Nici cea de la Veneţia?
— Nu vezi!
— Atunci?

— Atunci? aşteptase Dănuţ.

— ...mă duc.

Şi plecase în goană fără să-i strîngă mîna.Se înapoiase.Îşi uitase batista.

— Ai să stai mult "acolo"?

— Cît mai puțin.

— De ce?

— Fiindcă n-am ce face!

— La revedere... Îmi dai voie să-ți spun Dan?

— Cu plăcere.

— Numai între noi!

— Bine, Rodica.

— Vai, ce îndrăzneț eşti!

— De ce, domnişoară?

— Nu-mi mai spune aşa!

— Atunci?

— Om vedea...

...Iată de ce Dănuț o aştepta pe Ioana în grădină, fără să cetească romane senzaționale.

Aştepta demult. Se plimba pe alei. Era grăbit să se întoarcă la Medeleni, dar revanşa apropiată îl ținea pe loc.

— Bună ziua. Ce te-ai gătit aşa?

— ... Nu.

— Bine, nu!

Ioana se încruntă. Nu-şi putea stăpîni enervarea în fața lui. Şi totuşi venise hotărîtă să fie gentilă, ca să afle dacă a primit fotografia Adiei, anunțată prin scrisoarea lui Paşa şi s-o obție.

— Vrei să-ți dau o carte?

— Nu...

— ...Mulțumesc, complectă Ioana glacial restul formulei de politeță, omis sau înghițit de Dănuț.

Şi iar îi păru rău. Şi totuşi, o exaspera tînărul prea elegant, pudrat şi cu o falsă frumusețe poetică, deplasată de altfel în costumul de călărie.

— Am primit o scrisoare... anunță Dănuț intimidat cu o uşoară nuanță de ironie.

— De la cine?

— De la doamna Stephano.

— O scrisoare?

Ca o bătaie de inimă, mirarea îi scăpase.

— Da, o scrisoare, repetă Dănuț aproape sarcastic.

Ioana îl privi cu acelaşi zîmbet care-l metamorfoza instantaneu în elev repetent.

— ...Şi o fotografie, adăugă Dănuț, aşa de încet şi de în silă, că parcă spunea o minciună.

— S-o văd.

— Poftim.

Cu fotografia în mînă, Ioana se uitase şi îl uitase. Dănuț respiră. Mînile Ioanei

ținеau autoritar fotografia, dar fața i se luminase duios, visător, ca a celor care privesc o stea oglindită în fîntînă.

— Acuma mă crezi? zîmbi Dănuț.

"...făcînd dîră în apa venețiană..."

— Cînd ai primit-o? vorbi Ioana cu o surprinzătoare amenitate.

— Astăzi.

— Adorabilă... fotografie.

— Da, e bunişoară, aprobă Dănuț fără entuziasm.

Ioana îl privi lung. Ce destin crud o lega de acest imbecil?

— Ce-i asta: "*Eşti delicios, Adina"?*

— Pentru mine e.

— Ruşine! Asta nu-i scrisul, nici stilul Adiei... Adinei, doamnei Stephano.

— De unde ştii?

— E scrisul dumitale.

— Nu, nu-i adevărat.

— Ba-i adevărat. Sare-n ochi. Scrisoare stupidă, imitată pe deasupra.

— Bine, doamnă. Bună ziua.

Plecase cu fotografia, ca un negustor ofensat cu marfa.Fugi după el, fără şovăire.

— Domnule Deleanu...

— Mă rog?

— Domnule Dcleanu, te rog iartă-mi nervii. Am avut supărări astăzi...

O privi mirat. Era turburată cum n-o văzuse niciodată.

Ioana îl măsura cu răutate şi dezgust şi iar se stăpîni, adăugind la început cu blîndeță impusă, apoi din ce în ce mai poruncitor, mai iute, cu un ton care contrazicea vorbele exprimate:

— Eşti bun să-mi dai o clipă fotografia doamnei Stephano... Vreau s-o compar cu fotografia unei prietine cu care-mi pare că seamănă. Dă-mi-o.

I-o dădu, cu sprîncenele ridicate.

Ioana fugi cu ea spre casă.

Aşteptă.

Aşteptă.

Era îngrijorat. Îi venea să plece, lăsînd acolo blestemata fotografie. Cine ştie ce nouă umilire îi pregătea!

O ura. Ar fi vrut să nimicească pe veci casa, locul şi ființa care-l umilise zilnic... de cînd?

— Domnule Deleanu...

Alerga spre el.

— ...închipuieşte-ți ce mi s-a întîmplat! Ți-am stricat fotografia. Am vărsat pe ea, din greşeală, un flacon de cerneală. Sînt dezolată!

— Nu face nimica!

Trei vorbe perfect sincere, spuse cu placiditatea indiferenței.

Îi venea să-l lovească în față cu pumnii! Imbecilul! "Nu face nimica!" Fotografia Adiei... "Nu face nimica!"

Cu gest şi ton de stăpînă față de vechil, vorbi:

— Să duci imediat scrisoarea aceasta la gară. Bună ziua... Să-mi aduci

recipisa de la gară.

Îi întoarse spatele, îndepărtîndu-se grăbită.

Dănuț privi scrisoarea grea din mînă. *"Alexandru Pallă... Veneția."*

Ce mai însemna şi asta?

Alexandru Pallă, Veneția, fotografia Adinei Stephano escamotată... Ce mai născocise? Ce mai uneltea?

Aaa!... Era în stare?... Sigur, sigur. Pusese fotografia în scrisoare şi o trimitea cumnatului ei la Veneția ca să i-o arate Adinei — putea s-o găsească uşor la Veneția — ca să controleze dacă dedicația de pe fotografie era a ei, sau a lui... Vroia să-l facă de rîs față de un om străin!

Se gîndi să arunce scrisoarea sau s-o sechestreze... Nu îndrăzni. Era domesticit în ambianța acestei femei.

Se întoarse îndărăt. Intră în casă. Sui scările, cu spinarea aplecată. De mult nu le mai suise. Era jenat ca un om de la grajd chemat în casa stăpînilor. Bătu la uşa salonaşului.

— Intră... Dumneata! Ce vrei? tresări Ioana ascunzînd fotografia.

Dănuț o văzuse. Şi Ioana îl văzuse privind-o.

— Ce vrei?

Cu obrajii aprinşi şi ochii în pămînt, Dănuț, cu scrisoarea în mînă, se apropie de divanul pe care şedea Ioana.

Aşadar, păstrase fotografia! Dar sigur că-i scrisese cumnatului ei, să se informeze.

— Doamnă, eu am scris pe fotografie, vorbi Dănuț precipitat, cu atitudinea elevului care, în cabinetul directorului, mărturiseşte tot, de teamă să nu se mai facă anchetă.

— Se cunoaşte!

— Dar...

— Nu ți-o dau, îi luă înainte Ioana.

— ...numai trimiteți scrisoarea.

— Cum? Ai deschis-o??

— Daa!

— Nu. Iat-o. Dar îmi închipui ce-i înăuntru.

— Ce-ți închipui! O colecție de ziare din țară.

— Daa!

— Da, zîmbi Ioana tăios. Pe cumnatul meu îl interesează ecoul din țară al războiului. E bun patriot! Îi decupez articolele de fond...

— Aaa!... Doamnă, adăugă el zîmbind la fel cu Ioana, n-am scris eu pe fotografie. Am rugat pe o prietenă de-a mea. Şi stilul şi slova îi aparțin, şi sînt inspirate de fotografie...

— Bună ziua. Du-mi scrisoarea la gară. Pleacă, te rog! Pleacă! Pleacă odată!

Din pragul uşei, Dănuț reveni. Meditä o clipă, privind-o pe Ioana cu ochii micşorați: exact privirea Olguței. Făcu un pas înainte cu fruntea încruntată şi fața îndîrjită. Ioana se ghemuise pe pat, cu o mînă ridicată, cu cealaltă acoperind fotografia. Părea gata să sară, să zgîrie...

Dănuț se oprise lîngă divan, nalt, cu umeri largi şi pumni grei — bărbat în molateca şi mătăsoasa încăpere în care şi vîntul părea artificial — dominînd

pentru întîia oară un întreg trecut de zilnice îngenuncheri.

Un gînd îi descleştă pumnii şi-i descreţi fruntea.

— Puteţi să păstraţi fotografia...

Ioana respiră.

— ...şi originalul.

Zvîrli scrisoarea pe divan şi plecă.

Coborînd scările, Dănuţ rosti printre dinţi, la plural, cuvîntul biblic şi trivial, în care mototolise şi cu care zvîrlea în aceeaşi ladă cu gunoi din urmă două femei şi întîia dragoste a tinereţii.

Şi, ieşind din casă, ricană uşurat:

— ...şi un idiot.

II

RODICA

Cine, şi de cîte ori în viaţa sa, nu s-a hotărît să devie "alt om", convins că această renaştere sau substanţială prefacere atîrnă de suprimarea unui fapt extern sau de împlinirea unei dorinţe cu magice făgăduinţi?

— De luni suprim tutunul şi devin alt om! suspină energic fumătorul ahtiat, care, pe lîngă afecţiunile de rinichi şi ficat datorite nopţilor albe, pe lîngă insomniile cu sudori reci, datorite abuzului de cafele negre şi de cotidiană muncă, pe lîngă panicele inimii, datorite nervilor, ipocondrismului şi pe lîngă alte multe beteşuguri reale şi imaginare, mai e ameninţat şi de o anghină pectorală.

Acel luni izbăvitor, la începutul fiecărei săptămîni situat la începutul săptămînii următoare, fuge ca un hoţ urmărit. Mulţi renunţă să-l mai ajungă:

— O viaţă are omul! Eee!...

Alţii, mai perseverenţi, îl ajung. Cei mai mulţi constată cu surprindere că n-au devenit "alţi oameni", dar că şi-au suprimat o plăcere. Alţii, mai puţin lucizi, predică întinerirea, vivifiarea, fortificarea, purificarea, datorite acestei abstinenţe, fără să-şi dea seamă că de cînd nu mai fumează au devenit mult mai acri; că pofta de mîncare, fanfaron exagerată, nu are alt rezultat decît să-i umfle, puhăvindu-i, vădind mai lămurit blegirea ţesuturilor decît severa slăbiciune; că absenţa fumului prietenos, care, oricît, le făcea suportabilă şi singurătatea, îl constrînge să accepte orişice tovărăşie, cordiala plictiseală în doi sau trei fiind preferabilă urîtului lugubru în unul singur; că, într-un cuvînt, sînt oameni noi faţă de ce erau înainte de-a suprima tutunul, exact în măsura în care o haină întoarsă pe dos e o haină nouă.

Românii, în preajma vrîstei de treizeci şi cinci— patruzeci de ani, mai ales, exclamă deseori, după ce-au constatat şi înfierat lapidar incuria socială a ţării şi endemia de mahalagism barbar care o bîntuie.

— Ah! De m-aş vedea la Paris! Numai o lună... Să-l respir... Alt om etc. ...

La Paris, constată cu melancolie cît s-a prefăcut Parisul amintirilor.

— În tinereţea mea...

Se întorc de la Paris, mahmuri ca după un chef prea lung sau melancolici ca după revederea fetiței care-a fost întîia dragoste, devenită mamă, înstrăinată de dragoste şi de trecut, chiar dacă a rămas frumoasă: altfel frumoasă, se înțelege, decît atunci cînd se înroşea pentru o privire, plîngea pentru un gest, şi proastă, spunea prostii, cu buze fermecătoare...

Alții, ponți ghinioniști la masa verde, pîndind "o serie", exclamă către moşierul cu portofoliul plin şi obrajii pigmentați de soare, abia sosit de la moşie, ale cărui mîni brune contrastează viguros cu paloarea febrilă a celorlalte:

— Ah! De m-aş vedea şi eu la țara! Să răsuflu o clipă! Linişte. Singurătate. Aer curat. Lapte fără apă; apă fără vin...

La țară, constată că Depărățeanu — *"locuința mea de vară e la țară, acolo aş vrea să mor..."* — e un cretin; că Duiliu Zamfirescu — *Viața la țară* — e un mieros măsluitor de adevăr; că e preferabil să bei laptele — chiar îndoit cu apă — fără să vezi mînile cărămizii şi dubioase care-l mulg; că poeticul lătrat al cînilor e suportabil numai cînd îl auzi într-un roman rustic, pe cînd afară cîrîie claxoanele şi scrîşnesc tramvaiele; că e mai acceptabil chiar implacabilul zornăit al deşteptătorului — aranjat de cu seară să sune la oră fixă — decît faimosul "cucurigu" al cucoşilor care confundă miezul nopții cu dimineața, şi răsăritul soarelui cu isprăvitul somnului musafirilor; că turmele cu ciobanul şi măgarul de rigoare au haz venind pe foile netede ale unui volum de Francis Jammes, dar pe şosea, în nori de colb, cu putoarea lor compactă, prezidată de a ciobanului, n-au nici un haz; că luna plină, fără de lăutari, dame, şampanie şi lumină electrică — stinsă oportun — e ca un somnifer farmaceutic fabricat în țară: nici nu te adoarme complect; că muşte sînt, dar hîrtie de muşte nu-i; că Grigorescu ar trebui vîndut cu gramul la cofetărie drept esență de sirop; că "Rodicele" lui Alecsandri, cu obraji ca cireşele şi sîni ca merele domneşti, ar face mai bine să-şi spele cămeşile, părul şi picioarele; şi că moşierul care-i invitase la el e demn de compătimit pentru viața pe care-o duce departe de oraş...

Şi totuşi, nimeni nu renunță de a deveni alt om, atunci cînd e blazat, jenat, scîrbit, umilit sau îngrozit de ceea ce e. Sinuciderile pe această bază sînt extrem de rare.

De asta Dănuț era în viață, deşi nu devenise alt om.

În clipa de teatrală amintire, cînd coborîse treptele casei de la Sălcii, lichidînd cu o vorbă tare două femei deodată, şi cu un calificativ necruțător pe Dănuț de pînă atunci, fusese convins că va începe o viață nouă. Vacanța nu se isprăvise: era pe la mijlocul ei. Un efort numai, şi cele două caiete dăruite de Monica puteau să primească poamele tuturor livezilor sufleteşti, lăsate pe seama păsărilor pînă atunci, hărăzite culesului de atunci înainte.

De la Sălcii pînă la Medeleni, galopul lui Zdup, subt cerul nou şi pe pămîntul tînăr, avuse semnificația unui trufaş arc de triumf pentru o altă intrare în viață.

Caietele îl aşteptau, severe şi sincere ca o conştiință clară. Dar, după cum se ştie din toate poveştile uitate, feciorii de împărați, porniți călări să-nfrunte viața, întîlneau balauri, zmei, zmeoaice, păduri carnivore, zîne viclene şi multe alte ispite sau primejdii, de care, fireşte, autorul basmului îi mîntuia.

Pe Dănuț îl aştepta Rodica.

Autorul basmului devenise romancier.

Rodica — pe care lectorul o judecă probabil cu severitatea mamei sau părintelui de familie, afară de cazul că e tînăr sau frivol — era predestinată să fie muleta roşie cu care toreadorii atrag galopul cornut.

Căci, după cum glăsuieşte înțelepciunea apocrifă, viața e viață şi omul e om!

*

Din lecturile ei în limba franceza, Rodica reținuse un adagiu pe care-l servea — uneori ca protestare, alteori ca stimulare — mai tuturor cunoscuților ei de genul masculin, după cum erau prea temerari sau prea timorați.

Jeux de mains, jeux de vilain! Fi, le vilain![59]

Finalul, corolar oarecum, era de la ea: nici cînd reproducea vorbele altora nu-i plăcea să fie servilă.

Primul gest pe care-l ai văzînd o floare, e să te apropii şi să o miroşi. În schimb, cînd vezi un fruct robust în carne şi culoare, vrei să-l apuci.

Rodica făcea parte din a doua categorie. Adagiul era util, căci Rodica era coaptă.

Vaporoasele cununițe de roşeli, priviri stîngace, mîni abia strînse, bătăi de inimă, tăceri străvezii şi imateriala, unica sărutare, pe care dragostea idilică le împleteşte cînd fata e floare — sau pare — şi tînărul e timid sau romanțios, păreau fade cu şi alături de Rodica.

Jeux de mains, jeux de vilain!

În "idila floare", întîia sărutare — mai degrabă timbra zborului unei sărutări sperioase — înseamnă întîia îndrăzneală cu ochii închişi a timidității şi încheie un ciclu, cel imaterial.

În "idila fruct", întîia sărutare — uneori muşcătură — înseamnă întîia sfadă viguroasă, şi deschide un ciclu: al mînilor.

Dănuț o sărutase pe Rodica pe gît; Rodica-l pălmuise pe obraz. Dar mai voinic decît Rodica, o apucase în brațe, aşa că Rodica, deşi se zbătuse — sport pe care-l făcea mai bine decît pe celelalte — fusese sărutată încă o dată, pe gură, fără ca să poată replica: "*Fi, le vilain!*"

Restul conversației urmase pe româneşte.

De atunci, Dănuț o sărutase de multe ori, dar Rodica nu-l sărutase niciodată. Pe Puiu ea începuse să-l sărute, de Dănuț se apăra. Ca şi politica statelor europene, alta față de marile puteri, alta față de cele mărunte, politica Rodicăi varia în raport cu vîrsta protagonistului: agresivă față de Puiu, devenea defensivă față de Dănuț. Rezultatul era acelaşi. Adică; "*Fi, le vilain!"*

Pe româneşte, în aceleaşi condiții, şi chiar în mai grele, Sevastița ar fi spus: "Da şăzi ghinişor!"

Lectorul va remarca desigur avantajele pe care le oferă limba franceză oricui şi oricînd.

---

59 Jocul mîinilor, jocul răufăcătorului! Piei, răule! (Fr.)

*

Întîlnirile cu fata pe care o iubeşti se cheamă "plimbări" şi sînt: pe aleile pămîntului şi ale sufletului.

Întîlnirile cu celelalte "domnişoare" sau doamne se cheamă *rendez-vous*-uri.

La oraş *rendez-vous*-urile îndeobşte sînt diurne şi situate de preferință — cu rari excepții — în orele cînd părinții, soții sau soțiile au treabă.

La țară, *rendez-vous*-urile sînt nocturne, ca şi plimbările, dar nu din aceeaşi cauză. Plimbările caută singurătatea, misterul şi reculegerea, pe care le găsesc în noapte; *rendez-vous*-urile găsesc în nopțile rurale, gratis, ceea ce la oraş se cumpără scump: clandestinitatea.

Mixtă, Rodica juca tenis cu Puiu în timpul zilei — adică după-amiaza, căci dimineața şi-o petrecea în pat, dormind — şi avea *rendez-vous*-uri cu Dănuț în timpul nopții, după ce toate luminile casei erau stinse. Sihăstria Monicăi, absențele, din ce în ce mai prelungite, ale Olguței — care prezida dezbaterile contradictorii ale războiului european la "Clubul burlacilor" — discreția lui Mircea, viața cu ştiut program a doamnei Deleanu şi somnul brusc şi durabil al lui Puiu înlesneau Rodicăi plecările din odaie şi revenirile tîrzii, deseori pe geam — à la Boccaccio — rareori pe uşă: imprudent.

Întîiul *rendez-vous* fusese provocat de Rodica, chiar în noaptea zilei cu pugilatul primei sărutări.

Dănuț nu se culcase încă. Se lungise îmbrăcat pe pat, fără să asculte concertul de ocarine al broaştelor, nici țiterile tremolate ale greierilor, nici miile de sunete şi zvonuri ale nopții.

Fuma, gîndindu-se la femei. Privea colecția de picioare o clipă dezvelite, în ciorapi multicolori sau fără de ciorapi; colecția de sîni mici sau puternici, puțintei sau opulenți, bombați sau plați şi totuşi feminini prin capetele care colorează bluza cu o rază împunsătură; colecția de spinări îndoite mlădios sau robust în spiralele patinajului; colecția de subțiori, cuibare descoperite în gesturi şi haine de vară, cu o pată de soare pe umbra sau lumina lor uşor adîncită; colecția de şolduri, unele lungi-ovale pentru şerpuirea în brațele care strîng, altele scurt arcuite, încordate parcă să avînte plosca fără toarte a pîntecului — colecții deținute de toți oamenii în amintirile lor şi pe care, cînd le privesc fiind singuri, au atitudinea şi congestia liceenilor cînd trag cu ochiul prin gaura cheii să vadă cum se dezbracă o femeie.

Nu se gîndea la Rodica.

Rodica, prea impersonală, îndruma gîndul şi pofta, după ce le stîrnea — în absența ei — asupra femeilor în genere. Poate că de asta Rodica, fără să-şi dea seama, căuta să fie cît mai mult prezentă lîngă băieții cu care flirta. Prezența ei avea darul să concretizeze într-un trup substanțial pofte care în absența ei se răspîndeau în generalități.

— Cu-cu!

— Cine-i?

— Eu... da să ştii că-s supărată pe dumneata!

— Aa! Rodica!

— *Domnişoara* Rodica.

— Măria-sa domnişoara Rodica!
— Degeaba faci spirite! Nu-mi trece-aşa uşor! Prea eşti obraznic! N-ai nici o măsură!
— Scuze nemăsurate!
— Nu primesc.
— Sărutări.
— Obraznicule!
De pe marginea ferestrei, o sărutase. Ar fi putut fugi Rodica, dar nu fugise.
— Jos mînile!
— Sus sărutările!
— Tare mai eşti obraznic! Să ştii că plec!
— Nu cred!
— Ai să vezi!
— Te prind.
— Încearcă!
— La dispoziţie, de la genunchi în jos!
Ştia să fugă şi mai tare Rodica. Cu toate că-şi ridicase rochia ca pentru fugă serioasă, Dănuţ o prinsese lîngă poartă.
— Nu mai pot! Uf! palpitase Rodica.
— În braţele mele!
— Lasă-mă. Nu profita!
— Odihneşte-te.
— Dă-mi pace!
— Nu fac nimic. Cuminte ca o bancă!
— Ce apucături de "băiat" ai!
— Cu-aşa ceva în braţe nu-i de mirare!
— Vai, ce limbaj!
— Vai, ce bluză!
— Să ştii că mi-o rupi!
— Trăiască acul de cusut!
— Am să-ţi cos buzele!
— Cu ce?
— Cu acul.
— Unde-i?
— Vai, să ştii că ţip!
— Fii discretă!
— Iar eşti spiritual?
— Preferi brutalitatea?
— Lasă-mă-n pace!
— Ai să te plictiseşti.
— Vai, ce impertinent eşti!
— Ţi-a căzut pelerina.
— Ridic-o, eşti cavaler.
— Nu fugi?
— Ridic-o ş-ai să vezi!
O prinsese de un picior, ridicîndu-i cu cealaltă mînă pelerina întunecată ca

umbra unui copac.

— Poftim pelerina.

— Lasă-mi piciorul!

— A căzut: vreau să-l ridic!

— Nu te obrăznici!

— În genunchi în fața piciorului!

— Îl meriți, ştii unde!...

— Ştiu numai că-l merit.

— Să-i lustruieşti botina!

— Şi cizmele de călărie chiar, nu numai botina, botinele-s mai joase!

— Vai, ce obraznic! Lasă-mă!

— Am găsit un genunchi!

— Lasă-l!

— Nu pot. Îmi intră perfect în palmă! Parcă-i făcut pe măsură! Să ştii că eu l-am pierdut!

— Să ştii că țip... tare!

O sărutase, pe gură, în plin.

— Miroşi a tutun!

— Am şi gust de tutun: nu?

— Nu ştiu, nu mă interesează!

— Încă o dată.

— Du-te!

— Vino!

— Să ştii că nu-ți mai vorbesc!

— Da. Mă săruți.

— Eu?!

— Facem o experiență.

— Lasă-mă!

— Cu ce te pudrezi?

— Eu???

— Da-da! Am simțit în colțul gurii gust de pudră.

— Vai, ce mincinos! N-ai decît să mă ştergi cu batista!

— Te-am şters cu buzele!

— Numai obrăznicii spui!

— Şi fac.

— Încearcă!

— Mulțumesc.

— Ce om! Parcă eşti un copil!

— Puiu?

— Te rog să nu mă ofensezi! Nu ştii să te porți cu femeile!

Se smuncise şi plecase, dar nu înspre casă. O apucase către sat, foarte grăbită. Pe o distanță mai lungă, toate supărările au vreme să se convertească. Mai ales că Rodica nu putea suporta tăcerea. Irezistibil, ca o pasăre obligator limbută, deschisese gura, hărțăgoasă:

— Să ştii că nu te pot suferi!

— Fii calmă, te rog!

— Iar eşti obraznic!
— Nărav!
— Te-au nărăvit "doamnele" dumitale!
— Nu toate! Rodica, de exemplu...
— Nu mă tutui. Fii respectuos! Eu nu-s a dumitale!
— Domnişoara Rodica, de exemplu...
— Lasă ironiile fără sare!
— O fată de la "Humpel"!...
— Aşa se vorbeşte?
— O elevă dintr-a şasea...
— Dintr-a şaptea!
— O elevă din cursul superior...
— Uf! Plicticos mai eşti!
— Să ne întoarcem.
— Întoarce-te!
— Nu ți-e frică singură?
— Nu.
— Dacă ies lupii?
— Vai, ce demodat eşti!
— De ce? Oițele nu mai sînt la modă, lupii da.
— Vai, vai! Ce impertinență! Ți se văd urechile...
— De ce nu-mi spui măgar curat?
— Fiindcă-s binecrescută.
— Şi măgarii cînd duc oițele sînt foarte binecrescuți!

Începută şi continuată pe acest ton, discuția fusese lungă şi anostă. Totuşi, Dănuț se distra cum te distrezi după masă înfuriind un sifon deşert. Îşi congediase creierul de la începutul discuției. Se simțea la acelaşi nivel cu Rodica. Replicele scurte săreau ca broaştele de pe şosea în gigantica flacără delicată a luminii de lună.

Pe la două de noapte, întorcîndu-se acasă, Rodica îi adusese la cunoştință motivul venirii ei:

— Să nu crezi c-am venit la dumneata ca să te văd!
— Nu mă îndoiesc! De asta ai venit prin întuneric!
— Nu poți fi serios o clipă?
— Noaptea, nu.
— Te rog taci!
— Am, ai, a...
— Am venit să te rog să-mi împrumuți o carte de cetit.
— Îți mai trebuie?
— Sigur. De ce-am venit?
— O carte de filozofie?
— Nu fi obraznic!
— Românească?
— Nu-mi trebuie!
— Roman?
— Sigur.

— Prost?
— Iar te obrăzniceşti!
— Cu poze?
— Mi-e indiferent!
— Depinde de poze!
— Mi-e indiferent!
— Hai şi-ți alege.
— Ai înnebunit?
— De ce?
— Eu să intru la dumneata? Noaptea?
— Spuneai că nu te temi de lupi!
— Nu mă tem de nimeni!
— Atunci?
— "Nu se face." Şi nu vreau.
— Ai să fii originală.
— Mersi! N-am poftă!
— O capeți... Ştii proverbul!...
— Asta nu! Aştept aici.
— Ce să-ți aduc?
— O carte nostimă.
— Ce numeşti "nostim"?
— Ce-mi place.
— Atunci ia-mă pe mine!
— Iar te obrăzniceşti!
— Am propus!
— Nu accept.
— Păcat! Te-ai cultiva!
— Te rog!
— Să-l scol pe Puiu?
— Aşa?... Să nu mai vorbeşti cu mine!...

Plecase iremediabil, fără să-şi uite nici pelerina, nici batista. A doua zi dormise pînă la douăsprezece. După dejun dormise iar şi jucase tenis cu Puiu. Iar noaptea, după ce adormiseră toți se înființase din nou la fereastra odăii lui Dănuț ca să-i ceară o carte.

— Allo!
— A-a-a! Ce surpriză! Ce eveniment!
— Dă-mi o carte. Cu dumneata personal nu vorbesc!

Dănuț o tratase cu un forte dicționar latino-român, Rodica îl luase, făcuse cîțiva paşi, se înapoiase.

— Eşti un măgar!
— Mulțumesc, dar spune-mi-o pe latineşte, ca să-mi arăți că nu eşti numai binecrescută, ci şi cultă!
— Îmi dai o carte, sau plec?
— Dacă n-ai încredere în mine!
— N-o meriți!
— Dar o inspir!

— Nici!
— Din cauza întunericului! Par mai negru! Uite...
O ridicase de subțiori, smucind-o pe fereastră în odaie.
— Ştii că nu eşti uşoară!
— Obraznicule!
— Uită-te la mine, să mă vezi mai bine!
— Eşti în pijama?
— N-ai încredere nici în pijama?
— Lasă-mă să plec! Nu eşti convenabil!
— Abia ai intrat!
— Vai, ce cochet eşti! Ai pijamale de mătasă!
— Vrei să-ncerci una?
— Nici să n-aud!
— Mătasă bună! Dezmiardă pielea!
— Nu mă interesează!
— Nici n-ai încăpea! Eşti... mai plină decît mine!
— Vai, ce mincinos!
— Eu n-am sîni!
— Obraznicule!
— De mine vorbeam!
— Opreşte-te la vreme!
— M-am oprit la sîni... Mai sînt şi alte rotunzimi!
— Spunea că n-ai!
— Nu mă crezi?
— Nu mă interesează!
— N-ai făcut încă anatomia?
— Nu-ți mai răspund!
— Noroc că nu-s profesor!
— Eşti un...
— ...măgar. Ăsta-i răspuns la zoologie!
— Vai, ce pedant eşti!
— Vai, ce haz ai!
— Atunci plec.
— Încearcă.
— Să ştii că țip dacă nu mă laşi!
— Te-aude Mircea şi te cornpromiți!
— Nu eşti cavaler de loc!
— Nu-s ambițios!
— Plec!
— Pe geam?
— Ba pe uşă!
— Cheia-i în buzunarul de la pijama.
— Dă-mi-o.
— Ia-o!
— *Crezi* că mi-e frică?
— Mă abțin de a te jigni!

— Ce faci?

— Ți-am sechestrat o mînă.

— Dă-mi drumul.

— Ce căutai în buzunarul meu?

— Cheia!

— Nu-i.

— Mincinosule!

— *..."Maître Corbeau sur un arbre perché, tenait dans son bec un fromage..."*[60]

— Dă-mi drumul!

— *..."Maître Renard, par lodeur alléché, lui tint à peu près ce langage*[61]*"...*

— Lasă-mă!

— Cu ce te parfumezi?

— Nu te priveşte!

— Am un nas experimentat!

— Lăudărosule!

— Te parfumezi prea tare!

— Auzi impertinență!

— E plăcut, dar...

— Dar?

— ...nu-i prudent! Mîne dimineață Gheorghiță va mirosi cine a fost la mine!

— Asta-i!

— Şi Mircea.

— Te rog! El nu ştie cu ce mă parfumez!

— Te-a întrebat?

— Crezi că toți sînt răucrescuți ca dumneata!

— Da! Îmi fac iluzii!

— Îți faci cam multe iluzii!

— Tinerețele! Tinerețele!

— Fumurile! Fumurile!

— Focurile! Focurile! intonase Dănuț cuprinzînd-o.

Cu unele femei lupta corp la corp e un preludiu — spirală răsucită perpendicular pe apropiata orizontală basoreliefată.

Cu unele fete, lupta corp la corp e o trîntă erotică: un dans modern, cu paşi mai aritmici, mai variați, mai violenți şi mai caşti; căci ritmul lasciv al trupurilor alăturate şi atente — sau beate — oricît de sprințar şi de săltăreț ar fi dansul, duce pînă departe curba erotică, pe cîtă vreme trînta, oricît de strîns înlănțuite ar fi trupurile tinere, tocmai fiindcă sînt tinere şi uituce, devine pînă la sfîrşit luptă curata, fără de nici un alt scop, din ce în ce mai sinceră, mai animalică.

Puterea unui bărbat niciodată nu-i deplină cînd luptă cu o femeie. Fără să vrea, e amuzat de rezistența ființei mai slabe, şi fără să ştie, ocroteşte, îngăduie temeritățile celuilalt trup. Femeia luptă ambițioasă să-şi valorifice puterea — o

---

60 Jupîn Corbul, pe-o ramură sus, / ținea nişte brînză în cioc (fr.) (La Fontaine).

61 Jupîn Vulpoi, de mireasmă adus, / cam aşa-i trăncăneşte cu foc (fr.) (La Fontaine).

nouă cochetărie, cu o armă luată din mînile bărbatului.

Bărbatul se joacă — leu indolent — bucuros să fie maltratat, măgulit de valul îndărătnic şi întărîtat, care-i dovedeşte că e stîncă. În aceste lupte, bărbatul rîde — deseori gîdilit — femeia răsuflă din greu, încordată, cruntă, dîrză, totdeauna serioasă. Uneori, la sfîrşit, femeile plîng — de ciudă c-au rămas femei — alteori rîd cu obrajii aprinşi ca după un înot prin valuri mari. Unele aşteaptă să fie consolate la sfîrşit — ca să reîntroneze aspectul dominator al feminității pînă atunci vasale — altele doresc să reînceapă lupta, convinse că au biruit realmente, setoase de victorii bărbăteşti. Dar toate — mai ales fetele — după astfel de lupte sînt frumoase, biciuitor înflorite în grădinile ambigui: cu ochii poleiți, obrajii proaspăt colorați, buzele umede ca după muşcături, părul atît de ciufulit, că pare creț, şi neorînduiala veştmintelor ca a frunzişurilor în vînt puternic.

Aceste lupte, pentru tineri şi pentru fete au semnificația ploilor de vară. Repezi, impetuoase, după ele rămîne zîmbetul salivat ca un curcubeu. Tot ce tăcerile enervate şi penumbra vorbelor şi lecturilor cu două înțelesuri acumulaseră ele descarcă, odihnind şi ostenind altfel decît vorbele, lecturile şi tăcerile. După ele urmează — deşi s-ar părea ciudat — clipe de camaraderie, fără de nici un echivoc. Glumele, robuste şi familiare, de o parte şi de alta, sînt întocmai ca ale băieților după o partidă sportivă. Mînile şi trupurile nu păstrează amintirea trupului potrivnic decît din punct de vedere combativ: o forță ciocnită de altă forță. Oricît de intime ar fi fost apucăturile din cursul trîntei, trupurile, devenite egale prin luptă, le-au acceptat fără rezerve, comentarii şi pudori, dîndu-le o valoare pur atletică. O simplă strîngere de mînă, cu joc de epidermă, este mai aţîţătoare decît o statornică şi deplină alipire în luptă, după cum fotografia unei femei goale în întregime se numeşte nud, pe cîtă vreme fotografia unei femei goale cu pantofi şi ciorapi lungi e de cele mai multe ori indecentă, trivială sau pornografică.

După luptă, şi Rodica şi Dănuț osteniseră. Şi cum tăcerile Rodicăi erau ca o sală de spectacol după reprezentație, Dănuț căscase, Rodica îl imitase; Rodica plecase la culcare; Dănuț se culcase. Amîndoi dormiseră bine — ca după muncă.

Cîtăva vreme, subt pretextul cărții de cetit, îşi serviseră regulat duşul *écossaise* nocturn. Începuseră să-şi spuie pe nume, fără ca Rodica să mai protesteze. O complicitate permanentă, cu caracter sportiv şi licențios — şi poate romanțios într-un fel — îi familiarizase.

Dănuț se simțea de ajuns de bine. Fără să-l preocupe, Rodica-l ocupa, înlocuind tenisul, călăria, patinajul, boxul, floreta, flirtul, cinematograful, glumele cu băieții şi plimbările pe Calea Victoriei sau la Şosea, cînd ochii iau aperitive de feminitate — făcîndu-i tolerabilă o castitate păstrată de la începutul vacanței.

Dar sufletul, ca şi înainte, nu mai "suna". Orişice vibrație amorțea brusc, tăiată, ca a unui cristal acoperit cu mîna. Nu scria nimic. Privea uneori, răsfoia chiar, cele două caiete de la Monica, intrigat, uimit şi înfricoşat puțin. Cum izbutise oare să "umple" un caiet întreg în vacanța trecută? De unde atîtea reflecții, emoții, metafore, fantezii, născociri, împărecheri? De unde?... Zburdălnicie juvenilă, probabil. Fermentația mustului. Desigur că toți băieții treceau prin aceasta! Evident! Care băiat nu face versuri, literatură? Unii cu mult

talent, alții cu mai puțin, alții fără. Dar toți scriu, fiindcă toți simt nevoia de-a scrie, de-a exprima, de-a expulza preaplinul sufletesc. Nici metafore nu mai făcea — în vorbă, natural! La scris nici nu se mai gîndea! Adică avea la îndemînă metafore, cum avea şi Olguța, cum aveau şi atîția alții metafore confecționate cu mintea, metafore care traduc mai expeditiv decît vorbirea curentă gîndul — dar metaforele cu parfum de adînc sufletesc nu mai veneau. Într-adevăr, acelea "veneau". Răsăreau involuntar din funduri opace, uneori străvezii, fragil închegate, împăienjenite de somn şi tăcere, ca înserarea înfloritâ a stînjeneilor; altele izbucneau zvîcnind, grele, ca jocul delfinilor în val şi soare; altele îl făceau să clipească zîmbind, ca bulgărul de lumină pe care un copil ți-1 aruncă în ochi cu oglingioara de buzunar; altele, nesimțite, vesteau parcă printr-o respirație prezența lor, ca blîndele fete ale adolescenței cînd îşi apleacă bărbia şi genele pe umărul tău, să vadă dacă nu-i prea trist versul pe care-l ceteşti; altele răspîndeau triste nostalgii de tinerță cu boschetele de lilieci cu parfum de colb şi ploaie; altele tropăiau, drăcoase şi ireverențioase, ca un copil desculț pe lespezile unei catedrale; altele tremurau ca lacrima pe capăt de geană; altele iradiau, ca zîmbetul în curcubeiele clăbucilor de săpun; altele înfricoşau, ca fîlfîirea unei sutane preoțeşti în noapte; altele îmbărbătau, ca senzația muşchilor tari; altele răspîndeau soare şi frăgezime, ca o fată între cernite maici; altele îngreuiau imens şi delicat, ca umbra unui munte; altele, gest viu de izvoare, luminau o fugă; altele, gest vast de fluvii, profetizau o tăcere...

Pe atunci — împărtăşise şi Monicăi această impresie — îşi simțea uneori sufletul ca o mare întindere de neguri, cu un foc îndepărtat, roşu-întunecat, spre care înaintau mulțimi...

Adina!

Ioana!

Rodica!

Adina intrase în el, dar ieşise şi nu uitase nimic sau se mutase el definitiv din spațiile ocupate de Adina.

Ioana: o mînă întinsă pe fereastră. Mînă prea parfumată. Dătătoare de migrene. Închizi fereastra şi deschizi altă fereastră: Rodica. Nici atît! Rodica era în casa de peste drum. Distracție de seară. Schimb de mimică, de gesturi. Tragi cu ochiul cînd vecina se dezbracă, închizînd — ea — la timp lumina. Dacă vecina mai rămîne, e o distracție gratuită, dacă nu... vine altă vecină în locul celeilalte, sau nu te mai uiți peste drum. Nici nu-ți trece prin cap să cobori scările casei tale şi să le urci pe ale casei de peste drum. Flirt între două odăi ale unor case deosebite, aşezate față-n față. Întîmplare! Pierdere sau trecere de vreme!

Un om îşi pierduse umbra; el îşi pierduse sufletul. Apucaseră pe două drumuri osebite şi se rătăciseră.

Ah! Să-ți întîlneşti sufletul deodată, față-n față! Senzația mării — vast, vast, vast — după ce-ai stat între ziduri! Să-ți dilați plămînii în fața sufletului şi să ştii că-i al tău!

Nu! Moment exuberant şi credul al tinereții, şi nimic mai mult! Trebuia să renunțe la marea nelinişte pe care o numea talent: vibrație necontenită a sufletului; cadență statornică de mare lîngă țărmuri stîncoase; vînt sărat, irizat de spumă; blestemul orgolios al belşugului... Era Dan Deleanu, elev în clasa opta

modernă. Încă un an de şcoală. Mircea îşi prepara clasa opta în vacanță. El nu era în stare să învețe.

Clasa opta, apoi... Nu-şi simțea nici o preferință, nici o aptitudine, nici o vccațiune. Crezuse că literatura... La o parte!

Rămînea în picioare diagnosticul chiromancienei Ioana. Echilibru perfect. Viață liniată, ca o foaie de caligrafie, în care zilele vor avea aceeaşi curbă, aceeaşi grosime, acelaşi calm aplicat, din care neprevăzutul era exclus. Burghez! Soție, copii, bătrînețe: viață ortografică.

Nu? Avea mai curînd siguranța ratajului. Lipsă de egalitate a energiei, absențele ei prelungite ca ale unui musafir într-o casă plicticoasă unde nici femei frumoase nu-s; lehamite de tot; nevoie de huzur trîndav, repulsiune pentru efort; lene, dorință de lene — "da muiați ți-s posmagii?" — orientalism cu gura căscată după fructe îndatoritoare; somnolență, fum de țigară în plafonul casei sau al cerului; lipsă de cochetărie a voinței...

În fond, nu-l interesa nimic! De la începutul vacanței creierul nu ceruse — şi el nu-i dase — nimic; romanele senzaționale nu le putea socoti hrană! Ca o cămilă răbdătoare la flămînzeală sau sătulă cu lunile, creierul rumega vechituri, fără să protesteze. Nimic nou. Nu-l interesa nici politica, nici sociologia — dramatizată de războiul european — nici filozofia — pare-se atît de necesară minții, la vîrsta lui — nimic, nimic! Se simțea ignorant, sau, mai rău, semidoct.

Deviza lui ar fi fost: "Lăsați-mă în pace! Fiți voi deştepți, culți, triumfători, puternici. Mie dați-mi pace! Nu sînt singurul imbecil pe lume! Dar şi imbecilii să-mi dea pace! Să-şi caute toți de treaba lor. Nu-mi trebuie nici ajutor, nici bunăvoință, nici sfaturi, nici dojane, nici experiența altora, nici înțelepciunea lor"...

Bietul Herr Direktor! Ce deziluzie! El, care-l vedea pe Dănuț *întocmit* după chipul şi asemănarea lui, să ştie conținutul acestui aspect bărbătesc, însuflețit de o energie sportivă, elegant şi cu aventuri!... Renunțase — poate cu o nemărturisită strîngere de inimă — să-l vadă pe Dănuț inginer, cînd, la sfîrşitul clasei a patra, Dănuț alesese — liber, cum vroia Herr Direktor — secția modernă în locul celei reale. Herr Direktor fusese convins că alegerea făcută de Dănuț era un act conştient, deliberat, o atitudine-n fața vieții şi a viitorului. Cînd colo, Dănuț alesese moderna aşa, într-o doară, cum alegi între două străzi care duc spre casă strada X fiindcă-i mai puțin antipatică decît strada Z care-i plină de cîni răi, în timp ce strada X, pe lîngă dulăi, mai are şi o casă unde zăreşti uneori o fată nostimă.

Bietul Herr Direktor! Pătruns de certitudini ştiințifice asupra rolului unei anumite educații! Convins că floreta, mănuşile de box, patinele, *călătoriile* şi autoguvernarea cu vag supracontrol pot atletiza un suflet moştenit de la alții!

Se simțea identic cu ceea ce era pe cînd Olguța îl numea Buftea, plus Adina & Ioana, Rodica & comp.

Da! Asta era. Hotel locuit de femei. La no. 1, etajul întîi, stă Roza; de la *no.* 25, etajul al doilea, a plecat Olimpia; la no. 3 Marta cîntă cançonete; la *no.* 9, Nineta se sfădeşte cu madama etc. ...Şi proprietarul hotelului, sau proprietăreasa, de o grăsime asexuată, cu țigară şi cafeluță, aşteaptă clienții şi guvernează domnişoarele, cu gesturi pline de inele falşe şi vorbe pline de locuțiuni...

Ce minciuni! Farmecul tinereții! Ah, unde-i tinerețea? Dă-mi cei optsprezece ani: să vezi atunci!... La fel cu dragostea!

Dar ia să ai curajul să le spui: "Tinerețea? Te plictiseşti întocmai ca la bătrîneță, numai că toată lumea îți spune — cu exclamații mai ales — că eşti fericit, că eşti demn de invidiat. Unii cred. La bătrîneță te plictiseşti la fel, cu diferența ca nimeni nu te felicită şi nici ,nu te invidiază. Parcă-i mai preferabil!

Dragostea? Mănîncă şi te satură. Dar nu cere la friptură muzică de Wagner — fiindcă-i pasionată — nici nu te scobi în dinți cu acorduri de Beethoven! Porcii sînt mult mai porci — n-au primit nici o educație — dar sînt mai puțin cabotini: iarăşi lipsa de educație."

Încearcă să le împărtăşeşti astfel de reflecții naturale ca strănutul şi căscatul: te lapidează, te internează la balamuc sau îți spun că pozezi.

Mare porcărie!

Cu astfel de reflecții şi încheieri gravitînd în jurul acestei finale formule, Dănuț îşi trecea după-amiezele — dimineața dormea tîrziu, simetric cu Rodica — aşteptînd fără mare entuziasm, dar nici cu prea multă scîrbă, noaptea.

Aceasta se întîmpla în după-amiezele mai active. Erau şi mai pasive decît atîta! Cu alte cuvinte, nu numai că nu făcea nimic, dar nici nu gîndea nimic. Fuma — începuse să priceapă fumatul, distingînd nuanțele tutunurilor — căsca, iar fuma, iar căsca dormitînd cu ochii deschişi sau închişi, contempla "natura moartă" a unui cuier, sau atitudinea unei ghete zvîrlite, urmărea muştele, uneori le ucidea cu şervetul — sport de interior — fredona obscure reminiscențe muzicale, sau fragmente din acelea pe care gramofoanele ți le varsă în urechi cînd eşti plictisit sau ai migrenă, îşi examina unghiile, îşi umfla şi dezumfla obrajii...

Romane senzaționale nu mai cetea. Nu fiindcă se stima mai mult! Nu-l mai antrenau. Erau prea identice. Putea să-şi facă singur romane senzaționale, dormitînd, fără să-şi mai ostenească ochii cetindu-le. Şi pe lîngă asta, în afară de propria lui inepție — cu care era obligat să se acomodeze — altele nu mai putea suporta. Tipărite, mai ales!

Uneori, cine ştie cum, ajungînd în birou — intra rareori în acea odaie fără pat — se aşeza în fotoliul comod şi germina acolo. Fuma, căsca, bălăbănea picioarele atîrnate-n unghi pe spetează. Apoi lua un creion şi o foaie de hîrtie. Începea prin a se iscăli:

"Dan Deleanu
Deleanu Dan
Daniil Deleanu
Daniel Deleanu
Dan
Dan
Deledan
Ledaned
Nadunaled".

Iscălituri cu tot soiul de caligrafii: unele obscure ca ale doctorilor pe rețete sau ale portăreilor pe notificări; altele supreme, testamentare; altele enervate ca

iscălitura domnişoarelor subt primii crini pictaţi; altele fără majuscule, ca versurile lui Francis Jammes; altele cu majuscule monumentale ca doi elefanţi dădace la copii. În sfîrşit, făcea treabă.

Apoi, blazat de efortul literar, aborda desemnul. Spre deosebire de Victor Hugo şi alţi literaţi celebri, Dănuţ avea o totală inaptitudine pentru desemn. Ştia să silueteze case. Un pătrat mare, casa. Două pătrate mai mici cu zăbrele, lateral situate: ferestrele. Un dreptunghi ca o măsuţă de noapte: uşa. Două tuburi din care se încovrigau două spirale: hogegile cu fumul. Încerca să facă şi profiluri. Toate aveau frunţi colosale, nasuri romane, guri de babă ştirbă şi bărbii wagneriene. Urechea, aşezată cam înspre frunte, era reprezentată printr-un 3 lălîu. Ochii nu-l interesau. Punea şi musteţi cîteodată, pentru variaţie. După ce crea vreo patruzeci de profiluri, avea senzaţia celui care-a fumat patruzeci de ţigări în şir, cu scrumelniţa plină la nas. Manuscrisele nu le păstra.

După ce lucra în birou, se odihnea în ietac.

Şi iar venea noaptea. Şi iar după-amiaza.

Vacanţa trecea ca o duminică provincială cu dimensiuni de anotimp, cu deosebirea că după duminică vine luni — saşie zi, dar zi — pe cîtă vreme după vacanţă începe întreg anul şcolar, cu vacanţe, dar an.

De la o vreme, graţie Rodicăi, Dănuţ îşi descoperise aptitudini pentru un gen literar nefrecventat pînă atunci: romanul.

Iată pe scurt biografia acestei aptitudini.

Rodica n-avea nici o pretenţie de-a pătrunde în sufletul cuiva, nici curiozitatea. Se împiedica de trup, în primul rînd, şi în al doilea rînd, vorba românului: "Ce-i în mînă nu-i minciună". Sufletului — acest gen de minciună — Rodica prefera trupul: acest gen de adevăr.

În schimb — tot de meleagurile trupeşti e vorba — Rodica vroia să cunoască "trecutul" flirturilor ei: adică pe toate Rodicele de înaintea ei, pînă la ea. Curiozitate istorică, pe care-i bine să o aibă toţi cei ce guvernează.

Cum "istoria" lui Dănuţ nu-şi găsise cronicarul, Rodica îl persuadase să se autocronicărească. Înt]iul roman povestit s-ar putea intitula:

Adina Stephano
sau
Sedusa de la patinaj
sau
Femeia, cu cei mai frumoşi sîni
sau
Fetiţa cu trup de Salomee
sau
Soţul înşelat
sau
Donjuanul de la "Lazăr"
sau
Nu vă încredeţi în bărbaţi

Roman palpitant, se înţelege.

Deşi avea o recentă experienţă a acestui gen şi a modului cum reacţionează lectorul la desfăşurarea evenimentelor — sărind descripţiile, făcînd viteză cu acţiunea — Dănuţ nu trăsese foloase literare de pe urma ei.

Avea şi el acţiune — cînd vine soţul înşelat; cînd eroina doarme, şi eroii, temerari ca toţi eroii, îi fac bezele din uşa ietacului, degustîndu-le între ei; cînd eroina convinge pe soţul înşelat că eroul licean e nepotul proprietarului, trimis de acesta după chirie; etc. ... dar avea năravul digresiunii psihologice: de ce soţul nu *vedea?* De ce eroul nu se temea? De ce eroii îl bravau pe soţ? De ce soţul se temea de erou?.... Rodica proceda întocmai ca Dănuţ pe cînd era lector de romane senzaţionale. Sărea digresiile psihologice, adică între timp se preocupa să găsească raportul cel mai avantajos dintre fustă şi pulpe: pulpele să se vadă fără ca fusta să pară dinadins ridicată. Şi palpita:

— Vai, ce obraznici! Vai, ce ipocriţi! *Fi*, *les vilains!*'...

Aceste exclamaţii se refereau la eroii romanului, cînd înfruntau bănuiala sau certitudinea soţului, adică firau "în acţiune".

Al doilea roman s-ar f: putut intitula:

O *cursă pe bihuncă*
sau
Parfumul de violete
sau
Milionara perversă
sau
Tînărul şi mai pervers
sau
Palatul de la Sălcii
sau
Tiranul de la Medeleni
sau
Din dramele geloziei
sau
Nu vă încredeţi în bărbaţi!

Apărea către sfîrşitul romanului un personaj cu numele Rodica. Oricum, e măgulitor să te vezi figurînd într-o operă literară!

— Vai, e aşa de interesant! De ce nu-l scrii? Aşa femeie! Cînd ceteşti, nici nu-ţi vine să crezi! Îţi pare că-i invenţie!

A! Dar Rodica nu cunoştea alte "romane trăite"!

Titlul simetric al tuturora ar putea fi:

Atît de tînăr şi atît de precoce
sau
Un singur băiat şi atîtea femei
sau
El atît de crud, ele atît de lejere
sau

Două dintr-o dată
sau
...chiar trei
sau
Cine le mai ştie
sau
Nu vă încredeți în bărbați!

— Vai, ce bine-i să fii băiat!

Ceea ce dovedeşte că Rodica participa, trup şi suflet, la aventurile unicului erou al "romanelor trăite".

Aceste romane, avînd ca subiect predilect amorul, conțineau şi pasagii pe care o fată nu le poate "asculta". Ajungînd la aceste inevitabile pasagii, naratorul se oprea, avînd aerul că filele cărții din care ceteşte nu-s tăiate. Binevoitoare, Rodica servea de *coupe-papier*.

Unele momente — de pildă scena în care eroul o seduce pe eroină cu o singură sărutare, dar o sărutare între sărutări, o indescriptibilă sărutare — aveau nevoie de lămuriri, căci Rodica nu suporta vagul decît în învățătură. Atunci se întîmpla acea sublimă înfrățire, acea intimă colaborare dintre lector şi autor — frecventă chiar cînd autorul e absent — constînd dintr-o plasticizare imaginativă a lectorului, care compensează puncte-punctele sau clarobscurul lăsat înadins de autor. Cînd era Rodica sadea, Rodica nu accepta fără lupte sărutarea pe gură. Dar cînd Rodica încarna o eroină — adică o suplinea lămuritor în ordinea concretă — şi cînd Dănuț nu mai era Dan, ci eroul Dan, Rodica încuviința să fie sedusă şi eroul autor profita pentru a-i dovedi că buzele care ştiu să cuvinte ştiu tot atît de bine şi să sărute. Nu regreta nici eroina, nu păgubea nici autorul. Buzele Rodicăi aveau profesiunea sărutării nutritive; nici dinții lui Dănuț nu era diletanți.

Un nou "roman trăit" se compunea de la sine, noapte cu noapte, în muzica învăluitoare a celor povestite. Ciudat! Toate "romanele trăite" de pînă atunci, după ce aduceau eroinei dezastrul biblic, de la primele foi, îi aduceau pe rînd toate dezastrele, datorită eroului seducător şi eroinei fără apărare. Romanul cel mai recent — Rodica-Dan — le contrazicea pe celelalte tocmai prin absența dezastrelor, începînd cu primul, cel liminar. Poate fiindcă autorul devenise mai cumsecade evoluînd sau poate, mai degrabă, fiindcă eroina ultimă — Rodica — instruită prin lecturi recente de ticăloşia eroului — Dan — dovedea autorului — Dănuț — fructul experiențelor de la el căpătate, neacceptîndu-l pe celălalt.

Cine-a spus că romanele de dragoste conrup?

Rodica, zilnic primită în odaia ispitelor şi aşezată pe rugul lor — cea mai comodă poziție cînd asculți e să stai culcat — se dovedise mai sfîntă decît cea din Orléans, căci Ioana d'Arc arsese, pe cîtă vreme Rodica, incombustibilă, exclama ca şi înainte:

— *Jeux de mains, jeux de vilain!*

E drept că mai era şi Sevastița! Încetul cu încetul, prietenii Rodicăi, seara, nu mai găseau ,,apă de băut" în odaia de culcare. Lui Dănuț ar fi urmat să i-o aducă Gheorghiță. Dar Sevastița îl servea din toată inima pe "conaşu Dănuț".

Acest capitol, însă, nu fusese intercalat în nici un "roman trăit" din acele

povestite Rodicăi. Avea şi Sevastiţa dreptul să cunoască, fragmentar măcar, capitole inedite pentru Rodica şi pentru toţi lectorii prezenţi şi viitori ai stăpînului său.

Fiorosul Barbă-Albastră din cunoscuta poveste avea o încăpere încuiată, în care soţia actuală, deţinătoarea cheii, n-avea voie să intre. Natural, intra, făcînd loc soţiilor viitoare.

Cercase şi Rodica să intre în camera interzisă. Într-o seară, raporturile dintre narator şi auditoare fiind aceleaşi, Rodica, tocmai cînd vibra finalul unei proaspete aventuri, exclamase:

— Ia spune-mi, ce-a fost cu Monica?

— Eşti o gîscă!

Rodica era atît de convinsă că nu era, încît după două nopţi de meditare în singurătate, alături de camera Monicăi, venise la fereastra lui Dănuţ să-l anunţe că nu mai vorbeşte cu el. Consimţămîntul tăcerii o jignise mai mult decît epitetul ireverenţios. Dar şi jignirile Rodicăi aveau darul să se repare de la sine. Aşa că după alte două nopţi reparatorii, venise cu replica:

— Să-ţi fie ruşine! Eşti un măgar!

Numitul nu zvîrle totdeauna, şi numele său nu-l irită. Dănuţ acceptase epitetul — convins că-l merită — Rodica îl obligase să retracteze "gîscă", sigură că nu-i. Şi, ca să i-o dovedească, de atunci niciodată nu mai confundase iazul gîştelor cu lacul lebedelor.

*

O zi de august, aromată şi toropită ca o femeie goală întinsă pe plajă la soare, cu ochii negri ai umbrelor subt părul întunecat al livezilor. Prea leneş ca să iubească, trupul tolănit se cocea. Zările erau argintii ca braţele, mai albe cînd mînile înnodate la ceafă fac pernă capului lăsat pe spate.

Ierburile ţîrîiau; găinele cotcodăceau gutural.

Hulubii! Hulubii! Dulcele gemăt al hulubilor între cer şi pămînt, ca sînii între umeri şi pîntece.

Dănuţ fuma la el în odaie, cu storurile lăsate. Scrumul cădea, cînd îi era să cadă, oriunde: pe pat, pe covor, pe pieptul lui Dănuţ. În penumbră, fumul albăstriu suspenda fine hamace, rotunjite parcă de un trup întins în ele, apoi se destrămau lent.

"«Visul» reprezentat pe o carte poştală ilustrată!" constată Dănuţ şi căscă.

Cînd te-ai deprins cu ea, plictiseala devine un fel de distracţie comodă, cum e somnul pentru cei care nu-şi pot plăti alte distracţii.

Dănuţ îşi descheiase pijamaua din pricina amiezei grele. Meditaţiile fugeau de căldură, îndreptîndu-se spre limonade, oranjade, mazagranuri, harbuji de la gheţărie, înghemţate de fructe reci ca o clanţă în ger; băi în rîuri de munte, din care răsări roş şi înviorat ca dintr-o sanie cu zurgălăi; duşuri urzicătoare care te fac să oftezi femeieşte şi să nechezi; ţurţuri de gheaţă de pe uluce, pe care-i fumezi, îi sugi şi-i ronţăi; pivniţe cu masca de umbră pe faţă, pîndind după uşă, pe ale căror prime trepte stă oala cu smîntînă acoperită cu foi de brustur şi cofiţa cu fragi rămaşi de la dejun, şi-n fundul cărora, într-aşa răcoare că-ţi vine să strănuţi, ştergi

cu degetul colbul unei sticle de vin îngropate sau mănînci un morcov ales din grămada cepurilor cărămizii cu codiță verde...

În pivniță, Sevastița era ca o legumă păstrată pe nisipul din fund.

Zîmbi. Nu era de loc scîrbit, nici umilit de pietroasa Sevastița. Dimpotrivă, scurtele întîlniri cu ea îi lăsau parcă impresia nouă că a păscut iarbă verde. Nu schimbau nici un cuvînt. După o viguroasă tăcere, Sevastița pleca oijînd cu tot pieptul ei de o atletică feminitate. Şi zdup-zdupul paşilor ei pe treptele pivniței sau pe duşamelele odăii răsuna alegru ca o bătaie de inimă după victorioasă fugă. Ce sunet franc şi sănătos avea trupul lovit de-al Sevastiței! Nimic lubric, nimic echivoc, nimic întristător. Parcă trecuse un copac prin odaie sau prin pivniță!

Nu pricepea de loc de ce plîngea atît de jalnic literatura în fața Sevastițelor!

Cînd muşti dintr-un măr cam acrişor dar rumen bine şi lucios la față, desprins de pe o creangă benevolă, îți vine să plîngi de mila mărului sau să te crezi antropofag? Nu! Dimpotrivă, simți că fraternizezi cu livada. Ea îți dă mere, tu i le muşti; ea te aşteaptă, tu o găseşti. De ce vedea literatura altceva în Sevastițe decît *mere* acrişoare de livadă? Mănîncă-le sau muşcă-le pe rînd: dau poftă de mîncare şi veselie gurii. Desprinde-le şi scutură-le: dau farmec plimbării şi voioşie brațelor.

Şi dacă literatura se uită urît, ca popii, răspunde-i: "Mortăciune, livezile-s făcute pentru oameni teferi. Dacă ți-e frică şi nu cutezi, cumpără-ți fructele din piață cu kilogramul, zăvoreşte-ți uşile, ferecă-ți obloanele, acoperă-ți icoanele, şi-n întuneric mănîncă şi suspină, mestecă şi boceşte-te. Obrazul tău nu-i vrednic să rîdă în livezi!"

Pentru întîia oară de la începutul vacanței, simțise nevoia să-şi pulseze trupul într-un poem. Nici vers, nici proză.

Ca un joc de muşchi cînd eşti gol în fața tinereții sau a oglinzii:

Sînt fratele motanilor!
Pe-acoperişuri nalte, prin ierburi, prin copaci,
Pe garduri sau pe turle,
Cu ochi lucioşi pîndesc.
Ascult cum sună sîngele, şi vînt, ca vîntul sînt,
La pîndă: salt, cădere sau scurtă tresărire.

Am blană moale, coadă şi ochi de soare.
Ghem sau şarpe, umbră sau jăratec,
Trupul mi-e lung, miaun prelung
Spre dragostea care m-aşteaptă,
Ghem sau şarpe, umbră sau jăratec.

Vioarele, vîntul şi carnea
Mi-au dat suspinul şi stridența
Gem: scîncetul copiilor din leagăn.
Gem: gemătul femeilor din brațe.
Gem: plînsetul cocorilor din cer.
Gem: osia pămîntului cînd hățurile-s iureş în mîna lui Satan.

Ciolane iuți și gheare
În spumele de puf,
Cornițe sau urechi,
Vedenie sau fiară...
Pe-acoperișuri albe de lună — diamant —
Ascultă pasul umbrei cu și mai lungă umbra
Cum suie, se întinde, undoaie, salt... și cade...
Ciolane iuți și gheare
În spumele de puf,
Cornițe sau urechi,
Vedenie sau fiară...
Sînt fratele motanilor!

Scrisese acest poem cu cîteva zile mai înainte, nu în caietele căpătate de la Monica, ci pe o carte poștală. Scris în ietac, poemul rămase acolo în saltarul măsuței de noapte. Evident, nu-l arătase Rodicăi, deși îl rugase de nenumărate ori să-i arate o poezie de-a lui. Singura literatură destinată Rodicăi erau romanele verbale pentru ea ticluite. În ziua cînd îl scrisese, prompt ca o partidă de tenis cîștigat "sec", se înfierbîntase. Înjghebase un plan. Întîlnise un titlu frumos ca un zeu păgîn:

GOL

Proiectase un ciclu de poeme trupești. Părăsit de suflet, îi rămînea trupul. Să-l cînte fără sfială. *"Gol"* avea două semnificații: fără suflet, întîia; cu trupul gol, a doua.

Băuse cafele, fumase țigări, se plimbase prin ietac: fapt nou. Clipe de sărbătoare în ietacul romanelor senzaționale și al Rodicăi. Aterizase deodată soarele și aerul. Ziua trecuse repede. O dată cu noaptea venise și Rodica... A doua zi se deșteptase pe la douăsprezece. Se îmbrăcase, mîncase, venise în ietac, se culcase, fumase, căscase. Titlul *Gol* răsuna a pustiu ca un căscat de pensionar. Renunțase, fără de nici o supărare. Sîcîit puțin, totuși, de el însuși, ca de cineva care ți-ar oferi un ananas proaspăt de pildă, sau stridii, și după ce le-ai accepta încîntat, ți-ar răspunde că nu are. Glumă de prost gust.

...Aprinse o nouă țigare, lăsînd-o pe cealaltă să fumeze nestinsă alături de scrumelniță.

Cineva bătu la ușă.

— Intră... Ce vrei, Gheorghiță?

— O venit o fetișcană. Zîci cî-i di la Sălcii. Faci pi cucoana, da-i de-a noastră!

— Cum?

— O vinit o fată di la Sălcii.

— Unde-i?

— În docar.

— Ce vrea?

— Are un belet, da nu-l slăbeşte din mînî! zîmbi Gheorghiță.

— De la Sălcii... un bilet, medită Dănuț cu glas tare. Pe cine caută?

— Pi mata, conaştule.

— Spune-i că nu-s acasă... Adică spune-i să dea biletul.

— Nu vrè, conaşule. Îi îndrăcită rău!

— Spune-i să vie.

Ce mai vroia cu el?... Poate că-i cerea înapoi nişte cărți împrumutate. Of! Lichidarea...

— Ce vrei, fetițo?

"Fetița" era una din subretele Ioanei, impecabil îmbrăcată.

— V-a trimis doamna o scrisoare... V-aşteaptă amîndouă doamnele, adăugă ea privindu-l lung. Aveți şi un pachet.

— Care doamne?

— Doamna Ioana şi duduia Adia.

— Adia?!

— Duduia care-a venit cu conaşu Paşa.

— Paşa?!

Subreta ridică din umeri.

— Pachetul e de la duduia Adia.

Desfăcu dintîi pachetul.

— Ce-i asta?

Un caiet, mai îngust decît obişnuitele caiete, legat în piele de un castaniu-închis, cu sculpturi ca un fragment de strană voievodală. Cînd apăsai scoarțele de piele, degetele se afundau. Nu văzuse niciodată o legătură atît de frumoasă, nici atîta îngrijire în cele mai mici amănunte. Cine-ar avea curajul să scrie într-un astfel de caiet?

— Asta-i pentru mine?

— De ce nu cetiți scrisoarea!

Desfăcu plicul.

Sălcii

"Iubite prietene,

Sper că nu eşti bolnav. Şi totuşi numai o boală ar putea justifica atîtea absențe nemotivate. Sau ți-ai uitat prietena şi după-amiezele petrecute la Sălcii în tovărăşia ei? Sînt realminte alarmată! Şi doresc ca veştile bune să nu mi le aducă o scrisoare, ci dumneata însuți, căci scrisorile, oricît de frumoase ar fi, nu pot înlocui prezența persoanelor simpatice.

Haide! Un pic de energie! Smulge-te lecturilor sau scrisului (căci a trebuit să aflu de la alții că modestul meu prieten este poet şi nu mă îndoiesc că versurile sale sînt la înălțimea lecturilor), găteşte-te cu cele mai frumoase haine, suie-te în docar sau încalecă pe impetuosul Zdup şi vino la noi.

La «noi»: ai observat?

În absența dumitale — les absents ont toujours tort[62] — *«eu» am devenit* «noi», *şi nu e vorba de o episcopală persoană întîia, ci de un veritabil plural.*

---

62 Cei absenți n-au niciodată dreptate (fr.).

Dacă «eu» *nu e suficient de atrăgător pentru a scoate din singurătate pe un sibarit, «noi» e atît de irezistibil, încît ar scoate din minți și pe un sfînt.*

Adia — n-ai uitat-o pe Adina! — e la Sălcii. Ea îți trimete acest caiet adus de la Florența, pe care, mărturisesc, am vroit să ți-l fur. Dar poeților li se cuvin toate cele, chiar și femeile, pe cînd femeilor nu li se cuvine nimic, nici caietele destinate poeților.

Vezi ce rea sînt, bunule prieten! Vreau să fur tot din mînile Adiei. Păzește-o! E așa de mică!

Pe cînd îți scriu, s-a aplecat peste umărul meu, și apropierea ochilor ei verzi mă face să mă cred la Veneția, cu laguna alături și gondola pe ea.

Lipsește numai gondolierul cu păr buclat și brațe de fier.

A dumitale devotată prietenă,

Ioana Pallă."

Dănuț zîmbea. Un zîmbet pe care nu i-l văzuse niciodată Ioana Pallă, și pe care nici nu i-l bănuia. Adăugase și Adina numai două vorbe ghemuite subt fastuoasa slovă a Ioanei:

"Te aștept, Dănuț,

Adina".

Zîmbetul lui Dănuț se crispă: o milă acră.

— Te rog așteaptă afară răspunsul.

Prezența acestei subrete imperative îl ofensa. Îi vorbise ca unei servitoare, ceea ce fu comentat cu satisfacție de zîmbetul lui Gheorghiță.

Doamnei Ioana Pallă.

Sălcii

"Iubită prietenă,

1

Într-adevăr, poeților li se cuvine tot, chiar, sau mai ales femeile. Dar poeții sînt mai generoși decît femeile, poate fiindcă le lipsește simțul practic, sau poate fiindcă în această privință nu-s deloc femei. De aceea, iubită prietenă, fiindcă m-ai onorat cu această denumire — adevărat dar, cînd vine de la dumneata — la rîndul meu, voi căuta să mă arăt vrednic de ceea ce-mi atribui. Îți dăruiesc deci ceea ce voiai să «furi»: termenul acesta — brutal și injurios cînd ar porni de la mine — capătă o înaltă distincțiune estetică atunci cînd e rostit de dumneata. Primești? și păstrează în frumoasele dumitale mîni caietul florentin. Mînile dumitale sînt vrednice de el; el e vrednic de ele.

Cum însă trebuie să justific nu numai absențele de pînă acuma, dar chiar și absența de astăzi, precum, și pe cele viitoare, voi încredința caietului florentin — care vă aparține de azi încolo — această delicată sarcină.

Primește, te rog, iubită prietenă, asigurarea trainicei solidarități care ne leagă în trecut, prezent și viitor,

Dan Deleanu."

Şi, fără sfială, cu o mînă sigură, transcrise pe întîia foaie a caietului florentin:

GOL

"Sînt fratele motanilor!
Pe-acoperişuri nalte, prin ierburi, prin copaci.
Pe garduri sau pe turle,
Cu ochi lucioşi pîndesc.
Ascult cum sună sîngele, şi vînt, ca vîntul, sînt
La pîndă: salt, cădere, sau scurtă tresărire..."

— Altceva-i în livadă, ziua, şi altceva-i, noaptea, în odaia ei...

Mai de multă vreme, Puiu formulase această comparaţie, din care numai întîiul termen era verificat, al doilea avînd caracterul unui deziderat.

Puiu, însă, avea o minte logică. Ironia Olguţei, necruţătoare, îl ferea de năravul afirmaţiunilor deşarte — şi în vorbă, şi în gînd. Aşa că în această comparaţie, referitoare la Rodica, Puiu nu pornea de la o experienţă ca să ajungă la o închipuire.

"...altceva-i, noaptea, în odaia ei", nu însemna, după cum şi mai sus s-a văzut, că Puiu vizitase odaia Rodicăi în timpul nopţii, în aşa condiţiuni, încît această vizită să-i fi putut servi pentru exacta valorificare a jocurilor din livadă, mai mult sau mai puţin de tenis. Dar nici nu însemna că Puiu se bizuia pe simple imaginaţiuni pentru a devalorifica o agreabilă realitate.

Puiu primise în odaia lui oarecare vizita ale universalei Sevastiţa. Aşa că acel "altceva-i, noaptea, în odaia ei" însemna numai că în comparaţia de mai sus, Rodica servise ca prim termen diurn, în livadă, iar Sevastiţa, ca termen secund şi nocturn în odaie. Cum însă — şi asta izbutise Puiu să constate — binevoitoarea Sevastiţa nu putea înlocui pe rebarbativa Rodica decît în judecăţi abstracte — căci, oricum, Sevastiţa faţă de Rodica era ca bostanul faţă de cantalup — Puiu se hotărîre să cerce în odaia Rodicăi ceea ce gustase în odaia lui cu termenul suplinitor din judecata abstractă.

Asemenea conspiratorilor din vremea Renaşterii, care-şi ascundeau pumnalele şi spada subt umbra Vastei pelerine, asemeni trubadurilor, care purtau ghitara tot subt pelerină — purta şi Puiu pelerină, dar nu spre a ascunde perfidă armă sau dulce instrument, ci pur şi simplu spre a nu i se vedea cămeşa de noapte. Căci Puiu avea un fel de slăbiciune pentru această suprapunere de negru flotant peste alb colant în plimbările nocturne.

Papucii, încălţăminte comodă de pus şi de scos, tăcută pe deasupra, întregeau echipamentul corsarului în floare de la Medeleni. Capul gol, neapărat, căci pălăriile pot fi uitate, capul, în astfel de împrejurări ale nopţii, avînd neajunsul de-a fi partea cea mai neglijabilă a trupului, supusă deci uitării.

În vederea acestei nopţi luase de la Dănuţ, cu consimţămîntul acestuia, o jumătate de sticlă de colonie, pe care o întrebuinţase deodată, alcoolizîndu-şi trupul, pelerina şi cămeşa, ceea ce-l făcuse de îndată să devie un fel de reclamă

originală a mărcii de colonie întrebuințată de Dănuț; bună marcă, de altfel, dar reclama exagerează totdeauna, cu scopuri binecuvîntate, desigur. Pe lîngă această agrementare trupească, cine ştie ce reminiscențe ale copilăriei petrecute în satul de munte — laolaltă cu fetele şi flăcăii, pe, cînd se numea Mihu — îl făcuse să culeagă flori de busuioc, pe care le strînsesa în rnînile hărăzite dezmierdărilor.

Un singur lucru nesocotise Puiu în prevederile lui, următorul: cînd ai cincisprezece ani, cînd mănînci bine şi te zbînțui şi mai bine o zi întreagă, somnul nu te mai încolăceşte, cochetînd galeş, ci te buşeşte dintr-o dată, mai voinic decît cei mai voinici.

Astfel că aşteptînd stinsul luminilor şi adormirea celorlalți, Puiu, mai expeditiv decît ei, adormise cu capul rezemat în pumn, pe marginea ferestrei, la care pîndea aşezat pe scaun.

Se deşteptă convins că cineva i-a tras un pumn în frunte. Natural, pervazul ferestrei nu era moale, şi nici fruntea lui Puiu mai prejos. Totuşi, pervazul ferestrei, spre deosebire de fruntea lui Puiu, fu cruțat de cucui.

— Dracu să te ia!

Bîjbîi prin întuneric, aprinse un chibrit, căută ceasul: unu şi un sfert!

O clipă, somnul şi Rodica, din două odăi şi de pe două paturi, rivalizară. Biruința trecu de partea Rodicăi, nu fiindcă în acea clipă, dominată de înțepătura unui recent cucui, Rodica ar fi fost mai ademenitoare, dar fiindcă Puiu nu admitea să nu se ție de cuvînt. Din aventură dorită Rodica devenise o datorie de conştiință.

În aceste condițiuni, calm şi botos, Puiu încalecă fereastra şi sări în livadă.

Binevoise luna să lipsească. Bine făcuse! În absența lunii, o rădăcină proeminentă puse piedică lui Puiu, răsturnîndu-l.

— S-o ia dracul!

Şi rădăcina, şi luna.

Se scutură de țărînă, îşi şterse palmele cu poalele pelerinei şi trecu îndoit de spate pe sub fereastra Monicăi.

Fereastra de-alături era deschisă: şi în absența Olguței ferestrele se conformau dorințelor ei, prin intermediul Sevastiței.

Punînd vîrful piciorului pe ieşitura zidului şi apucînd cu mînile colțul de jos al ferestrelor se smunci. Ținîndu-şi respirația, îşi vîrî numai capul în odaie. Privi. Nu se vedea nimic, decît reliefuri de întuneric. Ascultă: nu s-auzea nimic, decît livada. Nu sforăia Rodica? Era convins că Rodica sforăia. Dar nu auzea nimic. Poate că nu sforăia !

Vroia să procedeze cu prudență. O ştia pe Rodica promptă la țipete, exclamații şi rîsete, chiar în timpul zilei. Dacă l-ar fi simțit deodată lîngă ea, ar fi fost în stare să umple casa cu vociferațiile ei: "Vai! Hoții! Mă omoară! Săriți!"

Ce gîscă Rodica asta! Şi nici nu sforăia măcar!

Oamenii care sforăie sînt parcă mai puțin desprinşi din viață, participă încă la ea prin gălăgia somnului lor. Cînd îi trezeşti brusc, cu gura deschisă în care sforăiala s-a oprit, întreabă: "Ha?"

Dar un om cufundat în somn tăcut, dacă-l deştepți brusc, lesne țipă: "Aii!" Sau: "Ce-i? Ce?"

Ce era de făcut? S-o deştepte de la fereastră.

— Rodica! şopti Puiu, întinzînd gîtul ca un gînsac, impresie la care contribuia şi albul cămeşii de noapte,

— Rodica, eu îs!

— Scoală, Rodica! N-auzi, Rodica!... Gîscă! vorbi Puiu pentru el.

Şi cu temeritatea celui exasperat, încălecă fereastra şi intră. Pipăi un pat, de la picioare la cap: nimeni! Îl pipăi pe-al doilea: la fel.

Era aşa de uimit, încît fu convins că Rodica — gîscă — a căzut din pat prin somn. O căută. N-o găsi.

— Ei, comedia dracului!

La una ca asta nu se aştepta! Unde putea fi Rodica?...

O aşteptă zîmbind.

Aşteptă căscînd.

Aşteptă încruntîndu-se, înfuriindu-se, nedumerit: atunci unde putea fi Rodica?

Cercetă patul: era aşa cum îl aşternuse Sevastița, în perfectă ordine. Pernele nu erau strîmbe, nici cu moi adînciturі, pledul era îndoit precis, ca o carte de vizită, la colț.

Unde putea fi Rodica?...

— Aaa!

De asta se retrăgea Mircea devreme în odaia lui, în fiecare seară!

— Ce porc!

Lasă că le-arată el!

Încălecă fereastra, sări în livadă şi o luă la goană. Intră în ogradă, trecu repede, aprobat de cozile cînilor. Amical, Patapum făcu un "drepți" fără comandă, Puiu nu-l băgă în seamă. Era cuprins de o adevărată furie maritală. Să-l tragă pe sfoară o gîscă, o Rodică?! Şi cu cine? Cu bucherul de Mircea! Auzi neruşinare!

— Ce?

Asta ce mai era?

Îşi scoase papucii şi, desculț, cu papucii în mînă, se apropie de fereastra ietacului lui Dănuț. Lumina era stinsă, dar se auzeau şoapte cu reliefuri răguşite uneori şi bufnelile de samovar ale Rodicăi.

— Aha... Ei, comedia dracului!

La asta nu se gîndise! Vra să zică domnu Dan era...

— Bravo!

Nu auzea vorbele, adică şoaptele, dar Puiu cunoştea pe dinafară repertoriul de sunete al Rodicăi. Din cînd în cînd distingea cîte un: "Marş!" urmat de hohote de rîs înnăbuşit.

Apoi iar începeau şoaptele, fără contur verbal pentru urechile lui Puiu. Totuşi, ritmul lor îi dovedea că deşi "porcii" nu ceteau *Les aventures du roi Pausole,* vorbeau ceva asemănător, şi prin întuneric pe deasupra.

Să le strige: "V-am văzut?"... Să le arunce o piatră în odaie?... Să tuşească îngroşîndu-şi vocea?...

Să țipe: "Ajutor! Hoții!"...

Ar fi sărit la bătaie domnu Dan! Şi ce? Ar fi dat şi el. Nu se temea!... Da, dar dacă ar fi auzit Olguța?

Da, se cunoştea că nu era acasă Olguța! Îşi făceau de cap cu toții!

Da, să vie Olguța, şi-or să vadă ei! O să vadă el domnu Dan!

Da parcă Olguța se mai gîndea la ei! Aşa era Olguța! Îi lăsase pe toți şi plecase la Iaşi!

Da parcă bețivul şi bărbosul de doctor Prahu era mai dihai decît Puiu! Un păcătos! Un nespălat! Şi ce dacă era doctor!

Dădea din cap, tot mai crunt, înghițind uscat. În clipa aceasta, fără de Olguța se simțea orfan.

Îl uitase Olguța! Nici nu-i păsa de el! De două săptămîni încheiate nu mai venise la Medeleni.

Nici nu scria. Nici nu dădea vreun alt semn de viață. O lăsase la Medeleni pe gîsca asta de Rodica şi plecase.

Da, aşa era Olguța!

Şi gîsca asta de Rodica se lăfăia în odaia Olguței, poruncea ca la ea acasă! De ce? Fiindcă o lăsase Olguța în locul ei. Auzi! Să-şi închipuie gîsca de Rodica una ca asta! Să creadă ea c-o poate înlocui pe Olguța!

Îi era o ciudă!

Îşi puse papucii şi porni spre odaia lui.

Ce să-i facă? Să-i puie praf de scărpinat în aşternut? Să-i puie o broască subt pernă? Să-i toarne cerneală roşie în sticluța cu apă de dinți? Să-i aducă la dejun *Les aventures du roi Pausole,* spunîndu-i că le-a uitat pe banca de la tenis? Să-i fure rochia şi pantalonii cînd îşi lua duşul în livadă?...

Puiu oftă. Pe măsură ce mergea, se întrista mai tare. În dreptul odăii Olguței se opri cu inima grea. Sări din nou în odaie. N-o mai căuta pe Rodica. O căuta pe Olguța, şi nicăieri n-o găsea. Pe măsuța de noapte era o fotografie de-a Olguței în brațele unui viziteu bătrîn, unul moş Gheorghe: auzise şi Puiu de el.

Se aşeză pe marginea patului Olguței suspinînd amar. De atîta vreme nu mai auzise glasul Olguței, glumele Olguței, poruncile Olguței: era fără stăpîn, părăsit, lăsat de izbelişte... Ce tristă era tăcerea din odaia Olguței!

Şi gîsca asta de Rodica tocmai în odaia Olguței se instalase! Lasă!...

Cu o furie metodică, îi luă pernele şi le vîrî subt pat. Acelaşi drum îl luară pledul şi cearşaful. Pe patul gol, Puiu aşeză două scaune, un geamandan greu şi alte diverse greutăți şi forme, dintre care unele specific nocturne.

Apoi încalecă fereastra, se furişă pe lîngă zid şi intră în odaia lui. Îi pierise somnul. Se simțea singur ca niciodată şi era prea tîrziu ca s-o deştepte pe Monica: protectoarea lui. Nesomnul şi osteneala tristeței îl făceau să se mişte greu, cu lehamete. Aprinse lumînarea:

"Dragă Olguța..."

— Dragă Olguța, repetă în şoaptă Puiu, cu sinceritatea absolută a îndrăgostitului cînd scrie întîia scrisoare de dragoste.

"*...De cînd ai plecat toate merg foarte prost. Nu ştiu ce-i de făcut dar nu-i bine de loc! Tu nici nu scrii măcar şi-i foarte rău fără tine. Mai bine nu era vacanță decît aşa! De ce nu scrii nimica să ştim şi noi ce faci? Eu nu fac nimica,*

Dragă Olguța..."

— Dragă Olguța... .

Ochii i se umplură de lacrimi. Creionul îi căzu pe masă, capul pe mîni.

Umbra de pe părete era ca din *Cuore* de Edmondo de Amicis.

Plin de suspine şi de lacrimi, îşi trecu mînile peste față. Nu mai putea fără Olguța. Simțea că dacă nu vine imediat Olguța... atunci... atunci...

Apucă din nou creionul...

"Dragă Olguța,

'Niciodată nu ți-am spus minciuni. Am să-ți spun şi acuma tot adevărul, am să dau tot pe față.

Ce înseamnă asta! De cînd ai plecat tu, Rodica-şi face de cap! Să nu crezi că spun minciuni! Mă jur dacă nu mă crezi. Ce-s eu? Servitorul Rodicăi? Mă trimete să-i culeg fructe, să-i aduc batistele din casă cînd îi la tenis, ca să rămîie singură cu Mircea, mi-a stricat bicicleta (i-a strîmbat direcția de un copac), mi-a pierdut centura de piele albă. Şi cîte şi mai cîte!

Nu mai pot suferi. Am tăcut eu destul! Acuma am să-ți spun tot.

Ştii ce face Rodica noaptea? Ai să crezi că spun minciuni! Sare pe geam şi se duce în odaia lui Dan... Cînd erai tu aici nu făcea aşa. Nu i-am spus nimica lui tante Alice, fiindcă nu te-am întrebat pe tine. Dar spune şi tu dacă asta nu-i o adevărată..."

— Porcărie! exclamă Puiu, oprindu-se la vreme să nu scrie termenul pe care Olguța nu-l tolera.

"...ticăloşie?

Trebuie să vii îndată la Medeleni. Altfel, cine ştie ce se poate întîmpla! Dacă nu vii, eu spun tot lui tante Alice şi Monicăi. Prea îşi face de cap Rodica!

Îți sărut mîna şi te rog să vii iute,

Puiu."

A doua zi, Puiu, sculat de la patru dimineața, încălecă pe Titi-Binghi — calul mărunțel, pe care i-l dăruise Olguța — şi porni spre gară în galop, ca să nu scape trenul de Iaşi, scrisoarea fulminantă, care trebuia s-o aducă pe Olguța la Medeleni.

*

Trecuseră patru zile de la expedierea scrisorii lui Puiu. Olguța nu da nici un semn de viață.

Două zile în şir, de dimineață pînă seara, Puiu, călare pe Titi-Binghi, străjuise pe şosea, dincolo de sat, cu speranța că el va fi cel dintîi care va da ochii cu Olguța. Ieşea pe poartă în galop victorios; la prînz se întorcea în trap resemnat. După dejun, înfruntînd arşița, pornea tot în galop. Seara se întorcea la pas, cu dîrlogii moi şi spinarea jalnică.

A treia zi după amiază se împăcase într-un chip de ajuns de original cu Rodica, reluînd raporturile sportive şi pe celelalte. De altfel, întîiul pas tot Rodica îl făcuse.

Rodica aflase, în sfîrşit, cine-i făcuse dezordinea impertinentă din odaie. La început se temuse de o venire intempestivă de-a Olguței: stilul arhitecturii de pe patul ei era parcă al Olguței. Se liniştise însă, nevăzînd-o pe Olguța la Medeleni. Pe deasupra, Puiu, îi mărturisise ricanînd.

— Ce-ai căutat noaptea la mine, Puiule?

— Da tu ce căutai noaptea la Dan?

— Eu, mincinosule?!

— Tu, mincinoaso!

— Nu ți-e ruşine să invenți?

— Da ție?

— Spune, ce căutai la mine?

— Spune şi tu ce căutai la Dan!

— Numai prostii îți închipui! Şedeam de vorbă...

— Şi eu aveam gust să "stau de vorbă" cu tine!

— Noaptea, în odaia mea?! Ha-ha!

— N-ai decît să vii în odaia mea !

— Să crezi tu!

— Eu sînt sigur cînd spun afirmase Puiu cu gest şi mimică de-a Olguței.

— Obraznicule!

— Lasă, lasă! Am s-o întreb eu pe Monica dacă-i frumos ca o fată să sară noaptea pe geam şi să se ducă în odaia băieților?

— Puiu! se încruntase Rodica.

— Da! Am să-i spun. Mie nu mi-e frică de nimic!

— Puiu! se răstise Rodica, bătînd din picior.

— Nu mă sperii! Am să te fac de rîs!

— Spune, dacă-ți dă mîna Are să te-ntrebe ce căutai noaptea în odaia mea?

— Am să-i spun că tu m-ai poftit!

— Îndrăzneşte!

— Am sa-i spun şi ce cărți ai tu în cufăr!

— Puiu!

— Da! Am să te fac de rîs!

— Să te văd. Am să-i spun şi eu Olguței cine eşti!

— Rodica!

— Da, da! Am să-i spun cum te-am prins spionînd la duş!

— Tu?...

— Eu. Am să-i spun şi ce glume ai învățat la şcoală!

— Parcă tu nu le ştiai?!

— Eu sînt "domnişoară". Nu-s plod, ca tine!

— Eu, plod?

— Da, mucosule!

— Să-ți fie ruşine! Eşti o gîscă!

— Acuşi îți rup urechile, măgarule!

— Încearcă numai!

Două palme robuste pocniseră simultan pe obrajii lui Puiu. În alte împrejurări, desigur că Puiu ar fi răspuns după preceptul talionic, nu după cel poetic. Dar de trei zile acumulase atîtea lacrimi, încît izbucniră ca dintr-un vas spart. Rodica îl con-solase cu sila, la început. Puiu se zbătea în brațele ei, refuzînd batista. Consolarea se transformase în luptă. După o înverşunată învălmăşeală, Puiu o răsturnase pe Rodica.

Dar Rodica îl pălmuise pe Puiu.

În limbaj şcolar asta se cheamă "a fi chit".

Nici o piedică nu se mai opunea reluării raporturilor de dinainte. Pactul de neagresiune reciprocă fu acceptat — cu condiții desigur — de o parte şi de alta.

Orice s-ar spune, în astfel de împrejurări iarba verde e mai persuazivă decît masa diplomatică, la aceasta din urmă neparticipînd decît capul.

*

Nor pentru acalmia de la Medeleni, automobilul venea în goană cînd nimeni nu-l aştepta. La volan, Olguța, şoferul alături, unic pasager, domnul Deleanu păzind coşurile cu sticle şi cu tot felul de bunătăți în cantități atît de mari, încît Olguța îl vestise de la Iaşi că...

— Să ştii, papa, mama are să fie indignată de dezordine!

— Se consolează îndată! replicase domnul Deleanu, optimist ca întotdeauna.

La Iaşi, domnul Deleanu cu cît întîrzia mai mult la club, cu atît sporea şi varia mai neprevăzut cumpărăturile pentru casă. Pachetele erau o certă diversiune de la inevitabilele — altminteri — reproşuri pentru întîrzierile care împuținau somnul copiilor, prelungeau "neuman" veghea servitorilor şi alterau perfecțiunea bucatelor. Căci orice om — femeile mai ales — în fața cadourilor devine copil, şi copiii, cu mintea prea mobilă, uită uşor necazurile subt impresia unei plăcute surprize.

Şi de astădată, pe lîngă bucuria domnului Deleanu "de-a aduce acasă", pachetele aveau şi scopuri strategice. Şi Olguța şi complicele ei, domnul Deleanu,

ştiau că două săptămîni de tăcere nu puteau trece neînregistrate de nervii doamnei Deleanu, cu atît mai mult cu cît de două săptămîni automobilul cu Olguța la volan, umplut cu membrii cei mai asidui ai "Clubului burlacilor", hoinărise prin țară, începînd cu mănăstirile Moldovei, pînă la Călimăneşti, unde cîştigase un nou membru pentru "Clubul burlacilor", pe Herr Direktor, care, cu acest prilej, suspendase cura de Căciulata, înlocuind-o, patru zile de-a rîndul, cu una de şampanie & Comp. Tot la Călimăneşti, Olguța fusese consacrată şampioană de tenis, primind, în această calitate, racheta, neînvinsă pînă atunci, a celui mai bun jucător de acolo, dimpreună cu o jerbă lirică, din partea aceluiaşi; aceasta din urmă atestînd că şampionatul Olguței fusese dublu.

Doamna Deleanu nu ştia nimic, dar trebuia să afle. Pachetele şi coşurile ticsite din automobil erau menite să moduleze cît mai dulce recepționarea acestor veşti.

Tot drumul, minutarul kilometric vibrase mai ales spre optzeci: viteză care îngreuia aprinsul țigărilor — n-avea încotro nici domnul Deleanu — şi care, totodată, exprima repeziciunea norului îndreptat spre Medeleni.

— Vini duduia Olguța! sări Gheorghiță de pe prispa bucătăriei, eu ochii la tromba de colb, lătrată de cînii satului.

Venise.

Sări de la volan, lăsîndu-l pe domnul Deleanu sa se descurce singur cu pachetele şi cu doamna Deleanu.

— Unde-i stăpînu-tău?

— Săru mîna...

Nici n-avu vreme să-i răspundă. Olguța alerga spre apartamentul lui Dănuț, aşa cum sărise din automobil: cu scafandrul de pînză în cap, cu mănuşile în mîni şi pardesiul cenuşiu strîns la mijloc de o centură lată.

— Cine-i?

— Eu.

— Tu, Olguța! Ura! Intră.

Intră, descoperindu-şi fața cu o mişcare violentă. Din nou răsări în ochii lui Dănuț capul de tînăr voievod cu plete negre, ochi negri, ager şi imperativ, cu trăsături nete ca loviturile de paloş şi colorit copilăresc în obrajii plini.

O uitase parcă pe Olguța. De cîte ori o vedea, avea un fel de nelinişte, ca în fața unui veşnic temut şi admirat adversar, şi marea bucurie că-i sora lui.

— Mi-era dor de tine, Olguța!

— Îți mulțumesc. Vreau să-ți vorbesc.

Se apropie de Dănuț, cu fața serioasă.

— Ascultă, Rodica vine noaptea în odaia ta?

Dănuț se roşi.

Raportul "Olguța-Buftea" era din nou stabilit.

— ...Da... cetim uneori împreună...

— Cu Rodica?! bufni Olguța tăios. Ce cetiți? *Visul Maicii Domnului?*

— Ştii...

— Vine?

— Da.

— În fiecare noapte?

— Da...

Olguța aruncă o scurtă privire scîrbită odăii şi iar prinse privirea lui Dănuț.

— O iubeşti pe Rodica?

— Vai, Olguța! Eu? Pe Rodica?! E greu să-ți explic... Rodica?!

— Atunci de ce-o primeşti la tine?

— Dacă vine...

— Te iubeşte?

— Da de unde!

— Atunci să vă fie ruşine? Şi ție mai mult decît ei!

— De ce, Olguța? se roşi Dănuț mai tare.

— Să vă fie ruşine!

Niciodată n-o văzuse mai pornită, mai revoltată, mai puțin stăpînă pe ea.

— Am s-o iau pe Monica şi am să plec... Am să plec în străinătate cu Monica... Să vă fie ruşine!

— Olguța...

— Tu n-ai dreptul să spui nimic! Du-te la Bucureşti şi fă ce-ți place, dar nu

aici, la noi acasă, subt ochii Monicăi! Să-ți fie ruşine!

— Olguța dragă, dar n-am nici-o vină! Mi-a sărit în cap! Tu n-o cunoşti!

— Nu cunosc pe nimeni .Am ochii legați! Mi-a scîrbă! Am să plec... Şi eu sînt vinovată! Eu am adus-o la Medeleni... şi eu am s-o dau afară! zvîcni Olguța, izbind cu degetul spre uşă.

— Olguța... să-ți explic, Olguța...

Îi trînti uşa-n nas.

Dănuț înghiți în sec. Rămase pe loc, cu dubla impresie c-a fost laş şi prost. De altfel, din copilărie, după toate ciocnirile cu Olguța, rămînea cu aceeaşi impresie: în copilărie, urmată de revanşe imaginare, situate în viitor; acuma, urmată de o simplă exclamație:

— De ce nu-s ca Olguța! Ce fericit aş fi!

*

— Olguța! Olguța!

Uitînd de scrisoare, de Rodica, de tenis şi de tot, Puiu alerga spre Olguța.

— Unde-i Rodica?

— Bine-ai venit. Olguța! Nu mai pleci.

— Cuțulachi, unde-i Rodica?

— La tenis. Cît ai stat, Olguța!...

— Cheam-o.

Rodica sosea din urmă, într-un picior, cu brațele deschise.

— Vai, ce dor îmi era de tine, Olguța!

— Buftachi dragă, ştii că trebuie să pleci la Iaşi.

— Vai!

— Imediat.

— Vaaai !

— Te cheamă mama ta. Am venit să te iau cu automobilul. Fă-ți repede bagajele, că plecăm.

— Vai, Olguța!

— Hai, Buftachi! Nu-i vreme de pierdut!

— De ce mă cheamă! Ce i-a mai venit?

— Puiule, du-te înainte, îi porunci Olguța.

Şi luînd-o deoparte pe Rodica, în şoaptă:

— Buftachi, vrea să te mărite. Da să taci!

— Eeee!

— Da. O partidă strălucită. Tînăr, frumos, bogat... mă rog, visul tău! Te-a văzut odată la teatru şi s-a amorezat de tine. Scapi de şcoală. Pleci în străinătate. Îți faci o vilă la Sinaia, alta la Constanța, alta la Slănic. Sper că mă inviți şi pe mine?

— Vai, Olguța! Tu nu ştii cît te iubesc?

— Ba bine că nu! Hai, repede bagajele!

— Cum îi cheamă?

— Nu ştiu!

— Da de unde ai aflat?

— Secret!

— Are musteți?

— Ai să vezi!

— Vai, ce discretă eşti, Olguța!

— Te rog să fii şi tu la fel!

— Vai, mai e vorbă!

— Hai, repede bagajele! Ascultă, mama n-are nevoie să ştie că pleci. Nu-i spun nimic. Îi explic eu după ce mă întorc!

Rodica porni în goană.

— Ascultă, Cuțulachi, dacă află cineva un cuvînt din cele ce mi-ai scris...

— Nu, Olguța, crede-mă! sări Puiu, înainte ca Olguța să isprăvească, cu sufletul în ochi.

— Bine. Du-te, ia-o pe Sevastița şi duceți unul cîte unul, fără să vadă nimeni, ai auzit, bagajele Rodicăi în automobil... Nu pe din față, strigă Olguța după Puiu.

*

În sofragerie, doamna Deleanu, împreună cu domnul Deleanu, desfăceau pachetele cu stofe, scoarțe, ulcele, pînzeturi, dantele, colecționate de-a lungul escapadei de două săptămîni.

— Asta-i de la Agapia! explică domnul Deleanu proveniența borcanelor cu dulceață de zmeură şi de nuci.

Doamna Deleanu află că soțul şi cu fiica fuseseră la Agapia.

— Valul de pînză — tii! ce pînză! — l-am luat de la Călimăneşti. O bunătate! Ia te uită: mătasă curată!

Şi aşa mai departe, itinerarul celor două săptămîni era spovedit prin exclamații admirative pentru cumpărăturile aferente.

Profira aşeza masa pentru ceai.

— Hai, că-i tîrziu o îndemnă doamna Deleanu. Pofteşte copiii... Da unde-i Olguța? Țț-țț-țț! Nici bună ziua nu mi-a spus! Ce copil mai am şi eu! oftă doamna Deleanu.

— Ia s-o chem.

Pe rînd sosiră Mircea, Monica, Dănuț, Puiu...

— A venit şi Olguța? întrebă Monica, văzîndu-l pe domnul Deleanu.

— Duduia Olguța! tresări Mircea.

— Țț! Da unde-i Olguța? întrebă a doua oară doamna Deleanu, încruntîndu-se.

— O plecat, coniță! anunță Profira cu placiditate, intrînd.

— A plecat?! se mirară toți, în cor, afară de Puiu.

— Hă-hăă! Di cînd o plecat! întări Sevastița care intrase cu samovarul. O luat-o şî pi duduia Rodica,

— Unde-a plecat?

— La Iaşi, coniță.

— ...! N-are decît să rămîie acolo! vorbi tare doamna Deleanu, în consternarea tuturora.

Singurul care bufni de rîs copilăreşte fu domnul Deleanu, cu şervetul la gură,

irezistibil, căci doamna Deleanu, după un suprem efort de încruntare, îl imită, urmată de zîmbetul tuturor copiilor.

În prezența, ca şi în absența Olguței, din copilărie se întîmpla la fel.

*

Olguța opri automobilul la poarta casei Deleanu, spre mirarea Rodicăi, care, în tot timpul drumului vertiginos, nu putuse scoate nici o vorbă, de frica accidentului mereu posibil, şi din pricina exclamațiilor ei, mereu vigilente.

Olguța se dădu jos, îşi scoase masca şi se apropie de Rodica.

— Ascultă, Rodica, eu rămîn acasă.

— Vai! Hai cu mine.

— Nu! Ascultă bine ce-am să-ți spun, vorbi Olguța, cu ochii în ochii Rodicăi. Mama ta are să te întrebe de ce-ai venit.

— Ea m-a chemat.

— Nu.

— Vai, m-ai amăgit?

— Da. Ai să răspunzi mamei tale că te-ai sfădit cu mine pentru totdeauna şi c-ai venit acasă fiindcă ți s-a părut că nu-i demn să mai rămîi la Medeleni, ritmă Olguța cu degetul propoziție cu propoziție, accent cu accent.

— Ce spui, Olguța? Lasă glumele!

— Atunci inventă tu răspunsul pentru mama ta! Dacă preferi, spune-i că ți s-a făcut dor de ea!

— Vai, Olguța! se alarmă Rodica, nu m-a chemat să mă mărite?

— Nu.

— Vai!... Atunci de ce m-ai adus?

— Fiindcă ți-a venit vremea să te măriți!... Şi la Iaşi, adăugă Olguța, făcînd semn şoferului să pornească, ai de unde să alegi!

Automobilul porni brusc, ca un pumn.

*

Dănuț şedea la fereastră, cu țigara aprinsă şi lampa stinsă. Avea nevoie de întuneric şi tăcere fiindcă se întîmpla ceva nou în sufletul său: privea două toamne, cum priveşti şuvița de păr a unei fete, de mult păstrată, alături de însuşi părul din care-a fost desprinsă, abia despletit, după o lungă despărțire. O toamnă ca aurul stins, cea de anul trecut, o toamnă abia aprinsă, pe care-o văzuse deodată, plimbîndu-se pentru întîia oară de cînd venise la Medeleni, prin livadă, fără rachetă de tenis, fără gînduri străine, singur.

De ce se plimbase? Nu ştia nici el. Poate venirea toamnei îl chemase. Poate fiindcă era trist... Ciudat! Nu era trist fiindcă n-o mai ştia pe Rodica la Medeleni. Nu simțea nici lipsa ei, după cum nu simțise nici nevoia ei. În perspectiva Olguței şi a Monicăi, o vedea pe Rodica mai vulgară, suflet de rînd în trup de rînd, cu totul lipsită de acea dominatoare sau pacificatoare feminitate, care te face să te-nclini şi să săruți firesc mîna unei femei, în preajma ei simțindu-te "tu", fără să te tutuieşti în vorbă, gînd şi faptă. Intimitatea cu Rodica era înjositoare. N-avea

comun cu Rodica decît simetria sexuală. Şi dacă ar fi întîlnit-o mai tîrziu în viață, s-ar fi simțit umilit de fragmentul de trecut care-i făcea complici, dîndu-i Rodicăi dreptul să-l tutuiască, să fie familiară cu el, sau să-l privească de sus, cum te privesc în genere femeile de rînd, care te-au cunoscut subt aspectul animalic datorit mai ales intimității lor, fiind singurul limbaj posibil cu ele. Aşa-i şi cu prieteniile legate la beție, într-o cîrciumă trivială, cu vin bun. După cîteva pahare, entuziast, fraternizezi cu orişicine. A doua zi vreunul din aceşti camarazi de vin, întîlnindu-te în viața normală, îți face cu ochiul, te bate peste burtă, sau te pofteşte — dacă nu-l pofteşti tu însuți — la el acasă. Te simți degradat. Fără de vin şi de beție, prietenul de astă-noapte îți pare tot atît de neverosimil ca şi frecventarea cîrciumei în care l-ai cunoscut. Dacă eşti slab, îl înduri — expiațiune —, dacă eşti tare, îi întorci spatele, cu riscul de-a auzi o înjurătură în stilul celor amical schimbate în noaptea cînd l-ai cunoscut. Totuşi, plecarea Rodicăi era o plecare, şi plecările oricui, după o convieţuire de vacanță, mai ales, sînt triste. Ce incomodă era legătura aceasta pe care şi-o simțea cu toți oamenii! Distrat şi indiferent în aparență, şi poate realmente, cîtă vreme trăia cu ei alături, devenea compătimitor în clipa cînd se despărțea de ei. Pe toți îi iubea în momentul plecării, poate tocmai fiindcă nu-i luase suficient în seamă pînă atunci. Cei mai stupizi, cei mai vulgari, cei mai insuportabili, în clipa despărțirii încarnau pentru el majestatea melancolică a plecării. Pe toți ar fi vroit să-i consoleze, să se arate blînd cu ei, să le arate că înțelege tristeța lor, pe care cei mai mulți, desigur că nici n-o aveau. Uneori, gîndul că Tonel pleacă de la Lazăr ducîndu-se la militărie, că la anul nu-l va mai avea coleg îl făcea să regrete toate bruscheţile deseori arătate lui Tonel, să regrete că n-a fost mai blajin, mai prietenos, mai darnic — deşi fusese suficient — mai atent cu el. Dacă n-ar fi fost prea leneş, şi dacă între gînd şi faptă n-ar fi vegheat, permanentă, o prăpastie, desigur că i-ar fi trimes lui Tonel un mandat poştal şi o scrisoare afectuoasă ca unui prieten tuberculos.

Astfel şi cu Rodica. Îi părea rău după ea, fiindcă, plecînd, încetase de-a fi Rodica, devenind Plecarea. Dacă n-ar fi avut o bogată experiență a întristărilor care-l stăpîneau după toate plecările, ar fi putut crede că o iubeşte pe Rodica. Noroc că plecase Olguța! Ea ar fi crezut, desigur, că deprimarea lui, în timp ce toți ceilalți ascultau zîmbind povestirea escapadei Olguței şi a tatălui său, e datorită Rodicăi şi nu plecării.

În tot cazul, simțise nevoia singurătății. Se sculase de la ceai, înaintea celorlalți, şi plecase în livadă. Acolo întîlnise toamna, deodată, ca o cerească despletire subt ochi. O adiere de vînt îi aruncase frunzuliţe galbene în față. Privise mirat, cerul, livada, zarea asfințitului... Da! Venise toamna, fără s-o presimtă, fără s-o aştepte, ca în anii trecuți, ca anul trecut mai ales.

Sigur, venise toamna.

Toamna!

Cuvîntul care-i cădea pe inimă, umplîndu-l cu grave sonorități, bronzînd cadențele inimii. Se deschideau iară, de aur, porțile prin care se duc vacanțele copilăriei .Dezmierdase trunchiul unui nuc. Culesese o nucă. Verdele amar al nucilor! Toată melancolia lui Eminescu e în frunzele de nuc. Subt nuci, în preajma toamnei îți vine să oftezi, dar surîzi. Foşnetele erau mai uscate. Glasuri în cer! Soarele galben îşi stingea luminile şi se ducea, ca acei nenorociți japonezi,

atît de singuri pe străzile oraşelor europene, cu marfa lor naivă şi exotică, pe care nimeni nu le-o cumpără.

Venise toamna, cu semnul plecărilor.

Venise!

Şi, ca o pasăre care şi-a regăsit vechiul cuib tocmai în clipa cînd trebuie să-l părăsească pe celălalt, pentru a intra în cîrdul plecărilor de toamnă, Dănuţ îşi regăsise sufletul de anul trecut, aşa cum îl lăsase, plin de *Alunele veveriţei,* acuma, cînd vacanţa era în declin.

...De asta şedea singur la fereastră, cu lumina stinsă.

Uneori răsuna ropotul căderilor de fructe, grăbind parcă izgonirea anotimpului sfîşiat.

Două toamne se oglindeau în sufletul lui: una, tipsie de aur acoperită cu fructe, alta, goală tipsie de aur.

Ce făcuse de atunci? Nimic! Adinele, Ioanele, Rodicele... Cînd se gîndea la ele, cîineşte, cu nările şi le amintea. Şi acelaşi urlet îi umplea trupul.

Nu!

Îşi regăsise sufletul.

Calm, ca un răsărit de lună din valurile mării prosternate, deasupra adîncurilor sufletului regăsit, chipul Monicăi îl privea...

"Dragă Monica.

Nu îndrăznesc să calc pragul odăii tale. Nici nu vreau să-ţi scriu sau să-ţi vorbesc frumos.

La începutul vacanţei, chiar în ziua sosirii mele la Medeleni, ţi-am cerut un sfat. Te-am întrebat dacă e bine să trăiesc, sau să rămîn copil, cu vechiul suflet pe care mi-l ştiai. M-ai sfătuit să trăiesc, şi mi-ai dat două caiete. Ţi le trimit îndărăt. Sînt albe. Sînt singurile lucruri albe pe care ţi le mai pot trimite şi care mai pot intra în odaia ta,

Dănuţ."

Îl chemă pe Gheorghiţă, îi dădu biletul şi caietele, trimiţîndu-l cu ele în odaia Monicăi. Tristeţa şi mîndria îl învăluiră ca o haină aspră. Era singurul act onest pe care-l făcuse de la începutul vacanţei.

Aştepta.

Auzind paşii lui Gheorghiţă, sări de pe scaun, deschise uşa:

— Ei?

Gheorghiţă îi întinse două caiete şi un bilet.

"Dragă Dănuţ,

Eu nu păzesc porţile raiului. Odaia mea e totdeauna deschisă pentru tine.

Îţi mulţumesc pentru că mi-ai arătat caietele aşa cum sînt, dar păstrează-le. Dacă nu ţi-au folosit la Medeleni, poate-ţi vor folosi la Bucureşti.

Noapte bună, Dănuţ,

Monica."

Vroi să fugă în odaia Monicăi şi să-i sărute mînile: atît!

Dar nu îndrăzni: ...*"noapte bună, Dănuț"*...

Era atît de mare depărtarea dintre el şi Monica,dintre odaia Monicăi şi odaia lui, încît se aşează pe marginea patului, ostenit.

III
MONICA

La Medeleni, cel mai însemnat eveniment nu era nici toamna, atît de blîndă, că zarzării înfloriră a doua oară, nici sosirea lui Her Direktor, venit să-şi petreacă ultimele zile ale vacanței la Medeleni, nici din ce în ce mai mondialul război european, nici deschiderea şcolilor de peste cîteva zile.

Cel mai important eveniment era nuvela pe care o scria Dănuț.

— Sst! Nu faceți zgomot! Dănuț scrie, recomandă doamna Deleanu celor întîrziați la glume în sofrageria depărtată de apartamentul lui Dănuț tăcerea necesară tînărului nuvelist.

— Ce-o fi scriind fecioru-meu? se întrebă Herr Direktor, pentru ca singur să-şi răspundă: Descrie viața galantă a vrednicului său tată!

— Grigore! se-ncruntă doamna Deleanu.

— Nu te ofensa, dragă Alice! Vorbeam de mine, nu de soțul tău model!

— Dănuț va fi cîntărețul Moldovei, proroci domnul Deleanu, privind violetul vioriu, în zările albastre, al dealurilor moldovene.

— Dănuț scrie o nuvelă, îi informă doamna Deleanu, cu mîndria celor în curent cu secretele zeilor.

Mai mult decît atîta, doamna Deleanu nu ştia .Monica tăcea. Interveni Olguța:

— Metaforel s-a săturat de clocit ouă de găină. Acuma cloceşte unul de struț!

— Olguța!

Puiu se năruí de rîs.

— Puiu!

— Nu te of usca, mamă dragă! Asta înseamnă în limbaj metaforos că scrie o nuvelă, cum spuneai tu.

— Olguța, dă-i pace lui Dănuț. Măcar atîta respect!...

— Mamă dragă, dar eu sînt vestala dumnealui !

— Olguța!

— Am colaborat cu el...

— Ei!

— Crede-mă! Să-ți spun subiectul nuvelei?

— Îl ştii tu?

— Sigur, eu am intrare separată în Olimp!

— Olguța!

— Da, mamă dragă. Iaca, am să divulg şi titlul!

— Spune-l.

— Ce-mi dați?

— Monoclul! exclamă Herr Direktor.

— Grigore!

— Primesc, Herr Direktor. Cine mai dă?

— Eu, licită domnul Deleanu, fără să precizeze.

— Altul.

— O piersică, ofertă Puiu.

— Tu, mamă?

— Grăbeşte-te, că-l spun la ureche numai celor care-au plătit.

— O cafea neagră.

— Fie. Tu, Monica?... Melizanda, un surîs! Tu, Profira? Bravo! Profira, un sughiț!

— Hai, Olguța!

— Încordați-vă !

— *Pamfil, Caramfil şi Leonora.*

— De ce atîta consternare?

— Invenții de-ale tale!

— Ferească Dumnezeu! Spune şi tu, Monica.

— Eu nu ştiu!

— Ați văzut! Numai eu ştiu ce se-ntîmplă cu Pamfil, Caramfil şi Leonora. Vreți să tac?

— Spune.

— Pamfil era lung, Caramfil era scurt. Pamfil era Slab — scîndură; Caramfil, gros — bute . Ştiți procedeul antitezei!

— Lasă parantezele!

— Vedeți că vă pasionează! Ei, Pamfil îl iubea pe Caramfil, dar...

— ...Caramfil îl detesta pe Pamfil, continuă doamna Deleanu, bătînd cu vîrful piciorului în duşumea şi cu degetele în masă.

— Nu ! Şi Caramfil îl simpatiza pe Pamfil. Erau prieteni inseparabili, pe onoarea mea!

— Olguța, lasă genul acesta de expresii!

— Să revenim la eroii noştri. Pe stradă, Pamfil se uita la case, Caramfil, la dame.

— Olguța!

— Fie cucoane, pentru mata. Caramfil avea alt punct de vedere!

— Mai uită-te şi la mine!

— Nuvelistul se uită numai la eroii săi. Dar de ce Pamfil se uita la case?

— Era arhitect.

— De unde! Căuta o odaie de închiriat. Dar de ce se uita Caramfil la... la-la-la-la?

— Vroia să se însoare.

— Ferească-l Dumnezeu pe Caramfil de bigamie! Caramfil o căuta pe Leonora: o la-la-la-la!

— ...?

— Infidela Leonora. Soția lui cu cununie. Fugise. Era o la-la-la-la. Şi bietul Caranvfil fusese un la-la-la-la! Dar nu mai era. Aceasta-i expunerea. Acuma, lectorul intrigat îşi pune întrebarea: Pamfil şi-a găsit o cameră? Caramfil a găsit-o pe Leonora?

— Aşteptăm.

— Bine faceți, căci deznodământul surprinde. Repet: Pamfil cel lung căuta o cameră. Caramfil cel scurt o căuta pe Leonora. Ori, Pamfil a găsit-o pe Leonora şi Caramfil a găsit o cameră.

— Cum?

— Tot zgîindu-se...

— Olguța!

— ...Tot contemplînd casele, Pamfil zări îndărătul unei ferestre furtiva apariție a unui bust forte. Cine era? Pamfil se opri şi tăcu înăbuşindu-şi o exclamație revelatoare. "Ce-i, Pamfil?" zise Caramfil. "Ce să fie, Caramfil? zise Pamfil. Am găsit o odaie." „Nu mă lăsa, Pamfil!" "Du-te, Caramfil, că vine şi Pamfil după ce vorbeşte cu proprietarul", zise Pamfil. "Bine, Pamfil". "La revedere, Caramfil". Pe cine credeți că văzuse lungul Pamfil? Chiar pe infidela Leonora a scurtului Caramfil. Căci şi Pamfil o iubea în secret pe Leonora. Pamfil şi Caramfil erau prieteni inseparabili.

— Bravo! aplaudară domnul Deleanu şi Herr Direktor, dezaprobați de privirea doamnei Deleanu, care totuşi zîmbea.

— Ne-am oprit, vra să zică, urmă Olguța, în clipa cînd Pamfil suia scările spre Leonora, şi scurtul Caramfil se instală la o berărie, ştergîndu-şi sudoarea frunții, căci Caramfil era gros şi soarele ardea cumplit. În timp ce Caramfil ofta sorbind o halbă, Pamfil intra fără să bată la uşă, în odaia Leonorei: "Tu, Pamfil!" „Eu, Leonoro!" Căzură zdrobiți de emoție, unul în brațele celuilalt. "Vai, Pamfil!" "Oh, Leonora!" "Oh, Pamfil!" "Vai Leonoro!" Leonora oferi lui Pamfil apă cu dulceață; Pamfil oferi Leonorei batista sa parfumată căci Pamfil era însetat şi Leonora emoționată. După clipe de tăcere şi înduioşare indescriptibile, Leonora află că Pamfil căuta odaie, Pamfil află că Leonora fusese trădată şi ea la rîndul ei, de infidelul la-la-la-la. "Rămîi în odaia mea, Pamfil" "Rămîi în brațele mele, Leonoro!" "Oh, Pamfil!" "Oh, Leonoro!" Caramfil aşteptă singur la berărie, cu zece halbe, pe care le-ar fi umplut cu lacrimile lui, dacă sincerul Caramfil ar fi ştiut de trădarea perfidului Pamfil. Erau prieteni inseparabili!

Rîdeau toți, în frunte cu doamna Deleanu.

— Se făcu seară şi Pamfil tot nu venea. "Cum o să mă-ntorc singur acasă, fără de Leonora şi fără de Pamfil? îşi zise Caramfil, oftînd şi plătind talului douăzeci de halbe, căci afară era cald şi Caramfil era gros. Mai bine mă mut la hotel!" se hotărî Caramfil, sculîndu-se de pe scaun, împovărat de durere şl de bere. Astfel, Caramfil se mută la hotel şi Pamfil la Leonora... Dar... I-a prins! ...toate cele-s trecătoare, chiar şi amorul lui Pamfil pentru Leonora, precum şi amorul Leonorei pentru Pamfil! Aşa că într-o bună zi, cu cine credeți că se trezeşte Caramfil la berăria unde zilnic îl aştepta pe Pamfil, consumînd douăzeci de halbe? Chiar cu Leonora întovărăşită de Pamfil... "Tu, Leonora?" "Eu, Caramfil!" "Tu, Pamfil?" "Eu, Caramfil!" "Ai venit Leonoro?" "Am venit Caramfil!" "Mi-ai adus-o, Pamfil?" "Ți-am adus-o, Caramfil!" "Oh, Pamfil, de cînd te-aştept!" "Oh, Caramfil, de cînd te caut!" "Oh, Leonoro!" "Oh, Caramfil!" "Pupați-vă", zice Pamfil. "Pupă-mă", suspină Leonora. "Pup-o", zice Pamfil. "Şi pe tine, Pamfile", zice Caramfil. "Pupă-mă, Caramfile", zice Pamfil. Şi se pupă. În ziua aceea, Pamfil, Caramfil şi Leonora ar fi putut

umplea cu lacrimile lor cele şaizecei de halba consumate. Găci Leonora era

femeie, iar Pamfil şi Caramfil prieteni inseparabili... Cafeaua, mamă dragă.

*

Toți ştiau că Dănuț scrie o nuvelă, nu din cauza Monicăi, ci dintr-a lui Dănuț, care, într-un moment de orgolioasă expansiune o anunțase pe doamna Deleanu că scrie o nuvelă. Atît se ştia. Monica ştia mai mult, dar nu spunea nimănui, nici chiar Olguței care zilnic, după dejun şi după masă, compunea năzdrăvănii, atribuindu-le lui Metaforel, spre indignarea biruită de rîs a doamnei Deleanu şi spre hazul celorlalți.

Titlul nuvelei lui Dănuț era *Troița.* Eroii: un băiat de liceu, un zarzăr înflorit şi o fată cu ochii verzi.

Troițele răsar călătorului la răspîntii de drumuri. Tot la o răspîntie răsărise *Troița* eroului lui Dănuț: la încrucişarea copilăriei cu tinerețea. Troița era zarzărul şi fata, dimpreună, căci zarzărul, cu albul lui hohot, acoperea tocmai fereastra odăii unde era fata cu ochii verzi ca frunzele, cînd floarea s-a scuturat.

Subiectul nuvelei îi venise fulgerător. Într-o dimineață cu foşnete galbene şi limpede chilimbar de soare Dănuț se deşteptase auzind o ciocănitură la uşă. Intrase Gheorghiță.

— Conaşule, mi-o spus duduia Monica sî ti trezăsc, c-o înflorit zarzării.

Gheorghiță-i aducea de la Monica o creangă de zarzăr bifurcată rămuros cum sînt coarnele cerbilor bătrîni, înflorită, înflorită în plină toamnă. În clipa aceea, la ferestre zîmbiră poveştile copilăriei, şl Dănuț era frumos de fericire, ca un copil cu cercei de cireşe.

Toată dimineața se plimbase cu Monica prin livadă. Nu înfloriseră toți zarzării. Numai unii, mai timid decît primăvara, cu parfum mai suav, ca o amintire împăienjenită a celuilalt, încrezători şi zîmbitori ca nişte copii veniți în cămeşi de noapte să se încălzească la focul toamnei.

Se scuturau frunze, plutea parfumul amar al toamnei, pe cerul albastru şerpuiau cîrduri călătoare — dar înfloriseră zarzării.

Dănuț avea încîntarea aceluia care ar întîlni îngeri în drum. Nu-i venea să creadă. Zîmbea. Apuca mîna Monicăi, o strîngea, o lăsa, ca să pipăie cu vîrful degetelor crengile înflorite. Se întîmplase un miracol în livadă şi altul în inima lui Dănuț.

Erau atît de frumoşi zarzării înfloriți în toi de toamnă încît Dănuț nici nu băgase de seamă cît de frumoasă era Monica, subt albastrul mai închis al cerului, care-i făcea părul mai auriu — de un auriu primăvăratec — şi-n preajma zarzărilor bucuriei, care-i făceau obrajii mai rumeni.

Tîrziu, după o dimineață întreagă de zarzări, soare, zîmbete şi exclamări, lui Dănuț îi venise să scrie, Monicăi, să plîngă.

Era sfîşietoare bucuria acelei dimineți, lac blond cu uşoara dîră de spumă a zarzărilor, ca şi cum un înger nevăzut într-o barcă străvezie şi-ar fi muiat degetul în apă, însemnîndu-şi trecerea prin melancolia toamnei.

După-amiază, Dănuț se retrăsese în apartamentul lui. Monica îi preparase, în ascuns, un pahar mare de cafea neagră.

Nu scrisese nimic în după-amiaza aceea. Vorbise cu Monica. Uitase să se

pieptene. Numai noduri castanii şi arămii, părul îi era ca şi sufletul: tumult, dans, spirală deasupra unui zîmbet.

— Monica! Monica! Să iubeşti un zarzăr!

— Să crezi că-l iubeşti.

— Da. Să crezi că iubeşti un zarzăr! Ce poate fi mai delicios? mai delicat? mai proaspăt? Adorabila confuzie a copilăriei în faţa dragostii... Monica, îl vezi pe băieţel, după o noapte de nesomn, cu părul şi pelerina stropite de petale... de petale albe ca noiţele pe o unghie de copil... văzînd deodată zarzărul care a înflorit peste noapte, lîngă el, la capul lui, fără ca el să ştie... Soarele răsare. Zarzărul e alb şi soarele îl suflă cu mărgean ca obrajii fetiţelor cînd se roşesc. Băieţelul vrea să plece, fiindcă e trist după o noapte de singurătate şi nesomn. Cine-l cheamă din urmă? O bătaie de inimă, ca atunci cînd îţi răsare dragostea. Se întoarce, priveşte... Ochii lui, Monica, în care un zarzăr înflorit se oglindeşte alb şi roz, ca un nour pe obrajii dragostii... Se repede. Pelerina-i cade. Vrea să sărute, să strîngă în braţe... Monica, să săruţi un zarzăr şi să crezi că săruţi! Să ai o creangă în braţe şi să crezi că iubeşti! În clipa aceea, Monica, îngerii sînt aproape, livada e mai albă, se întîmplă un miracol: un copil a sărutat un zarzăr! Zîmbeşte cerul. O sărutare a rostogolit petale albe... Simţi, Monica? Trebuie să cînţi în clipa aceea. Soarele, cerul, pomii trebuie să cînte — să cînt. S-a întîmplat un miracol pe pămînt! Livezile înfloresc în cor. Totul e copilăresc. Albinele murmură. Soarele se înalţă mai sus. Un copil a sărutat un zarzăr. Pămîntul e un început de poveste...

În după-amiaza aceea, titlul nuvelei — căci Dănuţ o numea nuvelă — fusese *Un copil a sărutat un zarzăr!*

Toate cîntau în după-amiaza aceea. Totul era copilăresc. Pămîntul era un început de poveste, căci un copil sărutase un zarzăr: Dănuţ, într-o clipă în care toate livezile lumii albiră, se-mbujorară şi se scuturară, roiuri-roiuri, o sărutase pe Monica: obraz alb în galben asfinţit de toamnă, cu genele prelungite de două lacrimi...

*

Eroina lui Dănuţ avea ochi verzi şi părui negru.

A sărutat-o pe Monica Dănuţ, sau nălucirea unui zarzăr înflorit?

Blîndă ca de obicei, Monica era trista ca de obicei, dar nimeni nu ştia, căci Monica zîmbea ca de obicei.

Dănuţ era absorbit de nuvelă.

*

Cunoscuse Dănuţ pînă atunci ce înseamnă bucuria de-a aştepta o metaforă. O aştepţi: va veni din cer sau din pămînt? Îţi bate inima. O auzi apropiindu-se în bătăile inimii. Şi deodată *este.* O vezi, nouă ca o altă planetă în care trăieşti, a ta totuşi. Era lîngă tine, dar vine străfulgerînd prin cosmice spaţii. Luceafăr desprins din cerul care eşti tu însuţi, oprit şi cules ca un fruct scuturat de mîna ta.

Dar nu cunoscuse încă Dănuţ fericirea de-a aştepta un om. Un om! Alt om

decît tine, avînd un suflet, altul decît al tău, imens ca şi al tău. Nu-l cunoşti. Nici numele nu i-l ştii. Nu l-ai văzut niciodată. Ți-e străin. E o respirație în întuneric. Nimic alt. Îl aştepți. Se apropie cu pasul lui. Îți bate inima ca atunci cînd cineva vine spre tine prin întuneric. Cine-i? Cum e? E în afara ta? E înlăuntrul tău? De unde vine?

Ce s-a întîmplat! Nu mai eşti. Ca o pulpană învăluind subit trupul care-o poartă, într-o izbucnire de vînt, blînd şi năprasnic te-ai lipit de el. Eşti el, din cap pînă-n picioare. Eşti în sufletul lui, eşti privirea şi vorba lui. Te-ai pierdut în el. Străveziu ca aerul, îl împresori. E prizonierul tău. Crede că-i liber, crezi că eşti liber, dar te-a furat şi l-ai furat.

Solemn ca dezmorțirea întîiului Adam, un om a intrat în viață, din tine şi prin tine. Totuşi e *el*. Nu eşti stăpînul lui. Ai vrea să fie bun: e rău. Ai dori să fie frumos: e urît. L-ai vrea generos: e meschin. Uneori se preface, înşelîndu-te chiar pe tine; şi cu tine e fățarnic. Ți-e drag fiindcă-i al tău, dar te temi de el, fiindcă-i el, şi eşti mîndru de el, tot fiindcă-i el. Îl simți mai deştept decît tine. Dacă l-ai întîlni în viață, te-ai teme de ironia lui şi l-ai ocoli sau l-ai duşmăni. Femeie, o simți primejdioasă, nestatornică, dominatoare, crudă, indiferentă față de cei care-o iubesc, ademenitoare pentru ceilalți pînă în clipa cînd, vînați. Îi zvîrle în tolbă, dezgustată. Deşi feminitatea ei e însuflețită de tine, te depăşeşte. În viață te-ar înfrînge. Slab şi credul, în viață te-ai încrede vicleşugurilor ei, deşi din mintea ta-s desprinse, din tine venindu-i puterea.

Inconştient, în tine se urzesc treptat, de la sine, faptele creaturilor tale. Voința ta abdică, se preface fărămițîndu-se în zeci de suflete şi, îmbinîndu-le delaolaltă, curge cu ele şi cu vremea: destin. Eşti copil, eşti tînăr, eşti bătrîn, eşti fetiță, femeie, eşti cîne şi eşti cal, eşti pasăre şi cer, eşti iarbă, livadă, pădure, umbră şi-ntuneric, eşti biserică şi cimitir, şi eşti timpul compunînd şi descompunînd viața, cu mii de mişcări şi mii de neclintiri.

Unde eşti?

Moarte şi înviere în toți şi tot, eşti Dumnezeu; în afară de tine, spațiu, respiri. Eşti însuşi echilibrul involuntar şi inconştient al fericirii.

Dănuț era fericit.

Afară era toamnă; el trăia în primăvară. Ultimele zile ale vacanței: el trăia liber la începutul vacanței de Paşti. Dezrobit de realitate, trăia în halucinanta realitate a ficțiunii, cu soare de april în livezi apriline.

Scrisul de pe fiecare pagină avea altă fizionomie.

Uneori cuvintele aveau oblicitatea impetuoasă a ploilor, torențiale. Dese, grăbite, alergau, ritmate de aceeaşi emoție vertiginoasă, în care bătăile inimii erau fulgere.

Alteori, şirurile de cuvinte şovăitoare ondulau neregulat, ca serpentinele cîrdurilor pe cerurile de toamnă. Lungile respirații ale melancoliei erau desemnate în chiar linia cuvintelor care-o exprimau.

Alteori, literile se micşorau delicat, grupîndu-se în şiruri de mărgeluțe rotunde, clare, dar microscopice, pe care-ți venea să le culegi cu vîrful unui ac fin. Acele cuvinte povesteau cum două fetițe mici îşi culcau păpuşile. Cinci ani aveau fetițele, cinci ani aveau cuvintele minusculare, care se jucau de-a somnul cu fetițele şi păpuşile.

Alteori, cuvintele păreau scrise-n salturi. Lipseau litere. Liniuțele, apostrofele, virgulele dispăreau: eroul sărutase zarzărul de la fereastră, îşi pierduse pelerina şi fugea nebun prin livadă, uitînd ortografia şi punctuația: iubea.

Isprăvise partea întîia, cea care începea cu un zarzăr înmugurit şi prezența unei fete necunoscute în casa părintească a eroului-licean, unde şi el îşi petrecea vacanța de Paşti — culminînd în înflorirea de peste noapte a zarzărului şi în sărutarea din zori.

O dată cu partea doua, schimbase titlul. Din *Copilul care a sărutat un zarzăr,* devenise *Troița.*

Pe cine iubea? Pe zarzăr sau pe fata cu ochi verzi, din odaia la fereastra căreia era zarzărul? Începuse rivalitatea dintre un zarzăr şi o fată, pentru inima unui copil naiv: copil. Dănuț vroia să analizeze sau, mai exact, să desfăşoare din primăvară în primăvară, din înflorire în înflorire — răsturnînd clepsidra timpului cu albe flori de zarzăr în loc de nisip mort — emoțiile eroului său în fața zarzărului înflorit, de pe cînd era copil mic, lector de poveşti, pînă cînd, licean în vacanță, se deşteptase iubind, fără să ştie pe cine. Dacă înlătura din minte poemul născînd, şi dacă examina schema, dezbrăcînd-o de emoție, i se părea absurd şi neverosimil ca un băiat — oricît de copil şi oricît de poet ar fi fost — să poată crede că iubeşte un zarzăr, oricît de contopite ar fi fost florile acelui zarzăr cu însuşi chipul femeiesc pe care-l ascundeau în livadă — fiind în fața ferestrei — şi în sufletul eroului, fiind în fața dragostei. Atîta candoare nu era admisibilă. Eroul juca un rol într-o piesă grațioasă, dar juca un rol.

Totuşi, Dănuț nici nu mințea, nici nu "făcea literatură", creind un conflict sufletesc din această confuzie, dînd realitate rivalității dintre zarzăr şi femeie şi lăsîndu-l pe erou să se clatine, întocmai ca zarzărul încărcat de floare, cînd spre fereastră, cînd spre livadă.

Din copilărie, lui Dănuț "îi bătuse inima" pentru zarzări. Pentru majoritatea oamenilor şi poeților primăvara e verde. Ochii verzi pe care-i deschide primăvara subt cerul din nou albastru. Codrul înverzit, iarba încolțită, grîul răsărit. În mai toate inimile şi literaturile, semnul primăverei e verdele crud, fraged, răcorit în umbră şi aprins în soare.

Desigur că toți cîntă şi slăvesc şi livezile cu floarea lor de lumină şi cîntecul albinelor culegătoare. Dar verdele domină. Tuturora le place mai mult trainica undă de verde a primăverii, căci vara în care se revarsă tot verde e, decît spuma vremelnică a pomilor O clipă înfloriți, verzi şi ei apoi.

Şi chiar cei care se opresc în livezi, privind şi ascultînd, cîntînd şi descriind, nu fac nici o deosebire între zarzăr, piersic, măr, cireş, păr, gutui şi toată felurimea pomilor care alcătuiesc buchetul de mireasă al primăverii.

Pentru Dănuț, însă, primăvara nu era decît o singură clipă: aceea cînd zarzării, fără de frunze, numai flori albe, au înflorit deplin. O emoție — ca frica unei sărutări sau amintirea ei — le dă o umbră trandafirie pe obrajii albi. Zîmbesc. Rîd. N-au frunze. Verdele nu se presimte. Alb pur, în stranele trunchiurilor. Candoare luminoasă." Lumini de lună şi de zori, roind în clar tumult. Mărgean palid cu vinişoare roze. Bluze de vară cu dantele, în care tinerețea unui trup e undă vag purpurie-

Încîntare pufoasă în fața cerului albastru. Pomi îngereşti. Parfum prea copil ca să fie parfum. Zîmbet în petale, zîmbet în miresme. Zarzării. Nume plin de albine. Petale care cad, plutind, zbor întors spre pămînt. Suspin naiv al primăverii. Cînd zarzării au înflorit, primăvara are rochiță scurtă şi se duce la biserică.

Dar zarzării nu-s decît o clipă între clipele primăverii. Au înflorit: alb culminant. Şi-n seara aceleeaşi zile albul a ostenit, o undă gălbuie a întristat rozul. Copilăria albului, deodată, a îmbătrmit. Vin frunzulițele: roi verde. Îngerii din jurul zarzărului au zburat, luîndu-i vaporosul nimb. A rămas pom ca toți pomii, robust în haina verde, pe pămîntul negru: dar un zarzăr de lumină s-a stins între crengile lui.

Cine-a iubit zarzării a cunoscut melancolia adorabilă şi sfîşietoare a acelor visuri de tinereță, cînd îți apare în rochiță albă fetița moartă pe care-ai sărutat-o o singură dată, făcîndu-te să respiri o clipă parfumul ei de păr, de soare şi de copilărie.

Nu era nici metaforă, nici alegorie, nici efect de siropoasă literatură, îndrăgostirea eroului din poemul lui Dănuț de un zarzăr, nici confuzia care-l îndemnase să îmbrățişeze o creangă înflorită. Nu. Era o candidă şi dureroasă ofrandă a buzelor neştiutoare şi a sufletului plin încă de poveşti, în fața zorilor dragostii — efemeră clipă, ca şi floarea albă, care tot de zori era.

Nuvela lui Dănuț era poem desigur, ireală ca şi zarzării în clipa cînd par zbor şi nimb deasupra pămîntului, nu pomi răsăriți din pămînt.

Dănuț însă vedea în zarzări toată primăvara, suflarea aburită a primăverii spre cer — iar ceilalți văd primăvara verde, pămîntească, păscută de vite, rostogolind trupurile, de patima ei cuprinse, în patul nupțial al sevei.

*

Monica intră cu ceaşca de cafea.

— Scriai, Dănuț?

— Nu, Monica. Remarcam un fenomen curios. Eroului meu nu-i prieşte statul în casă. Cum intră în livadă îl văd. Zarzărul îl învie. Cum intră în casă îl pierd, se împăienjeneşte, nu-l mai simt!... Nu merge!

— Scoate-l în livadă.

— Nu se poate. Acuma-i în odaia lui. Budează fără motiv şi nici n-are pe cine buda. Surorile lui l-au invitat la înghețată împreună cu eroina. A refuzat, pretextînd că-l doare capul. Trebuie să stea în odaia lui.

— Lasă-l singur şi du-te cu fetițele.

— Nu pot! E un moment delicat, pe care trebuie să-l analizeze în sufletul lui. Dimineața a sărutat zarzărul. Întîia sărutare de dragoste. E natural să se gîndească numai la ea. Dar nu poate. Gîndul îi fuge după surorile lui şi după ochii verzi... Vezi, Monica, ochii verzi alungă florile zarzărului întocmai ea frunzele. Îl pîndesc mai ales în zarzăr. Priveşte floarea albă, vede ochii verzi. Pe cine iubeşte?

— Tu ştii, Dănuț?

— Nu. Dar asta nu-i nimic. Se rezolvă de la sine. Gîndurile lui, însă, între

zarzăr şi ochii verzi, trebuie să aibă o emoție copilărească, pe care n-o pot găsi în mine... Nu ştiu! Aştept ceva. Caut parfumul unei amintiri şi nu-l găsesc. Îmi trebuie o emoție din copilărie... Nu ştiu bine ce!

— Să-ți dau *Alunele veveriței.*

— Nu, Monica. Acolo e sufletul de anul trecut. Îmi trebuie ceva vechi de tot... de pe cînd eram copil mic... o jucărie... o carte. Tu ce cărți mai ai din copilărie? Monica, n-ai cumva un *Robinson Crusoe?*

— ...Mi se pare că am o ediție franțuzească.

— Nu. Cea românească. O carte cu ilustrații. Văd culorile: barba lui Robinson, mustețile, căciula țuguiată, marea, albastru decolorat, papagalul... Monica, haidem în pod! Să ştii că Robinson Crusoe e în lada cu jucării! Vai, Monica, aş da un an din viață să-l găsesc! Haidem în pod. Dar să nu ştie nimeni. Mergem numai noi doi.

— Bine, Dănuț, mă duc să caut cheile.

— Eu te-aştept pe scară.

Dănuț era în friguri. Uită să-şi ia țigările, să-şi puie surtucul. Plecă aşa cum era, fără surtuc, în cămeşă descheiată pe piept, cu mînicile suflecate, aşa cum ieşi în întîmpinarea unui oaspe neprevăzut şi iubit atunci sosit.

Treptele scării de lemn care ducea la pod erau calde în soarele de toamnă. De sus, din balconaşul podului, toamna, galbenă şi roşie în livezi şi păduri, se scutura în vînt, şi valuri albastre cu dealurile, se pierdea în zări, afund.

De jos, Monica văzu profilul lui Dănuț pe cerul albastru, şi zîmbi. Venea cu cheile. Alergase. Urca scările cu obrajii rumeniți şi părul împăienjenit pe tîmple.

Dănuț era grăbit să intre-n pod. În fața uşii țesută-n ațe de păianjen, aştepta emoționat, cum demult aştepta ridicarea cortinei îndărătul căreia strălucea decorul feeriei. Nu mai fusese în pod din copilărie.

Monica încerca cheile pe rînd. În grabă, uitase să întrebe care-i cheia podului.

Înaintea lor pătrunse vîntul, înfiorînd străvechile ațe de păianjen. Bruma uscată a colbului, an cu an cărunțise mai deasă. Culorile erau veştede ca şi lumina care, intrînd prin ferestrele podului, îmbătrînea.

Penumbră înfierbîntată cu miros de lemnărie şi de evanghelie mucegăită.

Monica nu intrase niciodată în pod. Tăcerea grămădită, decorul de mobile şchioape, demodate, scăpătate, colbul tragic ca o pulbere de moaşte în razele de soare şi mirosul mort făceau parcă să se presimtă sicrie: peceți solemne pe trecut.

Monica apucă mîna lui Dănuț.

— Ți-e frică, Monica?

O strînse în brațe, caldă şi cu raze-n păr ca o creangă de tei. Îşi lăsă capul pe umărul lui Dănuț.

Tăceau: doi, în tăcerea podului.

Dănuț îşi lipi obrazul de părul Monicăi. Se auzeau lăbuțele hulubilor pe acoperiş. În vînt plesneau coarde de vioară.

— Monica, vorbi Dănuț în şoaptă, hai să deschidem lada.

— Hai Dănuț.

Dănuț îi cuprinse tîmplele cu palmele, i le strînse — genele Monicăi tremurară — îi dezmierdă obrajii de-a lungul, încet, pînă la bărbie.

Dulce şi trist, capul Monicăi era pur ca după lacrimi prelinse pe obraji.

Dănuț îi sărută mîna. Mai mîhnit, în singurătatea de o clipă, zîmbetul Monicăi se rătăci prin părul lui Dănuț.

— Dănuț, hai să deschidem lada.

Ladă imensă, ca o odăiță scundă. Ridicară amîndoi greul capac de pe arca lui Noe a copilăriei. Jucăriile plutiră de-a valma, din înecul umbrei şi al anilor.

Săbii, puşti, pistoale, vaporaşe, bărci, corăbioare, mingi, dulăpaşe de păpuşi, forme pentru nisip, căsuțe de păpuşi, diabolouri, patine cu rotițe, funde, urşi de pîslă, mieluți mîncați de molii, fluturi de hîrtie şi gumă, marinari de tinichea răpănoasă, soldați cu piedestal de lemn, pîumiere, vioare mute, coifuri, paiațe cu talgere, o lanternă magică, un pian miniatural, o arenă de circ, lampioane, o maimuță decapitată, o cutie de bomboane "Riegler" plină cu scoici, codița unei veverițe de tablă, un dinte de elefant, un picior de păpuşă, iarbă artificială...

— Monica!

Vorbise Monica.

— Ce-i, Monica? se miră Dănuț, scotocind prin ladă.

Monica ridicase din vălmăşagul jucăriilor o păpuşă cu rochiță albă şi părul tăiat din rădăcini. Ținea în mîni iubirea ei.

— O păpuşă tunsă, se veseli Dănuț. Stai!... Monica, închipuieşte-ți că mi-aduc aminte!

Obrajii Monicăi ardeau. Ținea păpuşa în mîni. Nu îndrăznea s-o strîngă în brațe. O recunoscuse după rochița albă, de ea făcută, şi după şorțulețul alb, contradictor cu găteala de mireasă.

— Monica, asta s-a întîmplat în anul cînd ai venit tu la Medeleni, în ultima noapte a vacanței. Eu trebuia să plec la Bucureşti. Nu ştiu ce i-am făcut Olguței, dar i-am făcut ceva, şi mi-aduc perfect aminte că mă temeam. Seara, la culcare, am găsit păpuşa în pat.

Inima Monicăi bătea, bătea.

— ...Am fost furios. Mai mare insultă nu puteam concepe. Să-mi puie Olguța o păpuşă în pat! Ştii ce răzbunare am inventat? Am tuns-o, Monica, am tuns-o cu cuțitaşul... Un cuțitaş de os, din plumiera de lac japonez. Ți-aduci aminte? Plumiera din biroaşul mamei. Mi-o dăruise... După ce-am tuns-o, am împachetat părul şi i-am dat foc... Da! Îmi tăcuse mama foc în sobă. Parcă văd cuferile gata de plecare, focul... Dimineața, n-am avut curajul să las păpuşa în patul meu. Am dus-o în pod... Stai! I-am mai făcut ceva! Barbă şi musteți! Vai, biata păpuşă! I le-am şters cu radierul: se mai cunoaşte?... Cum de n-a aflat Olguța?! N-a întrebat după ce-am plecat?... Uite-l pe *Robinson Crusoe!* Monica, l-am găsit!

Bucuria lui Dănuț răsuna aşa de tare, încît tăcerea podului, fără ecou, deveni mai gravă. În timp ce Dănuț răsfoia cartea cea mai scumpă a copilăriei lui, Monica se îndepărtă cu păpuşa, spre o ferestruică din fund. Întoarse capul. Dănuț, aşezat pe marginea unui fotoliu, se cufundase în pozele cărții.

Degetele Monicăi tremurau uşor. În buzunarul şorțulețului era un plic. Îl scoase. Era nedesfăcut. Plic de păpuşă, cu un trifoi pe margină şi o caligrafie de copil: *"Pentru Dănuț"*. Monica n-avea nevoie să-l desfacă. Atunci, ca şi acum, singurele vorbe, pe care mîna ei le putea scrie lui Dănuț, erau: "*Monica te iubeşte*, *Dănuț"*.

De-atunci, vorbele erau închise într-un plic, în buzunarul şorțului unei

păpuşe, în lada cu jucării din podul de vechituri...

— Monica! Monica! La scris! Ne-am lenevit destul! Cu *Robinson Crusoe* şi cu Monica ieşi în balconaş.

Se coborîră pe scări. Podul le prăfuise hainele şi mînile, aşternîndu-le ațe de păianjen în păr.

— Mă pun la scris. Tu ce faci, Monica?

— ...Cetesc, Dănuț.

— Te-aştept mai spre seară să-ți cetesc. Da?

— Da.

Plecă fericit, cu egoismul albinelor cînd, iluminate de polen, zboară spre stupi.

Cu scrisoarea în mînă, Monica porni spre odaia ei. În antret o întîmpină Olguța, în costum de călărie.

— Melizando, îți aduc o scrisoare de la gară.

— Mie?

— Da, Melizando. Un nou Pelléas?

— Nu ştiu nimic! se miră Monica, luînd în nună voluminosul plic "recomandat".

— Facem o partidă de tenis?

— Nu mai călăreşti?

— Cum vrei tu, Melizando! zîmbi Olguța.

— Eu aş sta în odaie... Da cum vrei tu!

— Tu ce vrei, Cuțulachi?

— Călărie! izbucni Puiu, mai mîndru să călărească alături de Olguța, chiar pe mărunțelul Titi-Binghi, decît să nu-i poată răspunde la nici o minge.

— Facă-se voia ta!

*

București, 7 septembrie 1914

"Dragă Monica,

Dă-mi voie să-ți mulțumesc şi să-ți cer scuze. Abia cînd am ajuns la Bucureşti, am înțeles rațiunea invitațiunii tale de a-ți scrie de aici din cînd în cînd. La Medeleni, am crezut ca e o simplă gentileță, o atenție pentru cel care pleca descurajat. Ajuns aici, după cîteva zile de izolare sufletească, mi-am dat seamă că singura bucurie la care mai puteam aspira era aceea de a scrie la Medeleni. Cui? Olguței — ştii prea bine — n-aş fi avut curajul. După o vacanță întreagă, abia de îndrăznesc să-i spun pe nume, şi parcă tot ezit. Lui Dan? El e prea ocupat cu ce scrie ca să se intereseze de altceva în afară de eroii lui. Singura ființă de la Medeleni care mă invitase să-i scriu — altfel n-aş fi îndrăznit — şi care mi-ar fi cetit scrisoarea cu aceeaşi bunătate lucidă şi atentă CU *care îmi primea şi confidențele era Monica.*

Încă o dată, îți mulțumesc, şi dă-mi voie să admir în tine cea mai delicată inteligență din cîte mi-a fost dat să întîlnesc. Era şi natural să n-o găsesc la un bărbat. Am bucuria şi mîndria că dacă nu m-am întors de la Medeleni cu ce speram — copilăreşte — cînd am plecat în vacantă, am cîştigat în schimb o

prietenie din acelea care te lasă incredul — cînd le vezi în cărți — şi evlavios, cînd le descoperi în viață. Sufletul mi-e trist, dar nu gol. Alături de mama şi de tata, pe care îi iubesc, dar de care sînt străin — ca toți copiii față de părinții lor — te am pe tine, deopotrivă de aproape ca şi ei în afecțiunea mea, dar legată prin egala transparență a prieteniei.

Sînt în plin examen, fără emoție şi fără entuziasm. Regret că sînt atît de bine pregătit. Invidiez emoția absorbantă a camarazilor pentru care examenul e un joc de loterie. Desigur că fiecare dintre ei a lăsat o dragoste acolo unde şi-a petrecut vacanța, dar nici o tristeță, nici o reculegere nu-i distrage din efervescența şcolarului în examen. Un răspuns norocos la oral îi face să delireze pe coridoare. Fac tumbe, îşi calcă în picioare chipiile, de care speră că se vor despărți pentru totdeauna, aruncă în plafon cartea obiectului respectiv, fără să mai ție socoteală că prin aceasta diminuează prețul oferit de anticar. Într-un cuvînt, pentru ei unicul dispensator de bucurii şi amărăciuni este examenul.

De ce nu pot fi şi eu la fel cu ei? Nici măcar nu pot fi camaradul lor, deşi majoritatea sînt băieți cumsecade. Dar mă frapează ca niciodată vulgaritatea lor. Înainte de-a vă cunoaşte pe voi, o suportam, mă obişnuisem cu ea, o confundam chiar cu însăşi formula veseliei în mai mulți. Credeam că-i singura fizionomie a glumei şi a rîsului, aceea pe care o vedeam zilnic la şcoală, de cînd intram pînă cînd ieşeam. Olguța mi-a dat un alt criteriu. Am căpătat de la ea noțiunea vie — nu livrescă — a exuberanței irezistibile, care-ți schimbă ritmul sîngelui, făcîndu-te vesel cum te-ar face tînăr: adevărată ploaie de primăvară. Ce exil, Monica, atmosfera liceului, după a casei voastre! Rîsul Olguței — pe care de atîtea ori îl aud — îmi pare sunet din altă viață, fără de echivalent aici unde mă găsesc. Îmi devalorifică — sau îmi valorifică exact, pentru întîia oară — pe toți oamenii, toate atmosferele, toate decorurile. Probabil că marii compozitori muzicali, atunci cînd ascultă melodiile care abia se încheagă în sufletul lor, dacă nu-s complect absorbiți de ele şi dacă primesc simultan şi zgomotele vieții exterioare, au aceeaşi impresie de exil în viață şi de trivialitate a lumii în care trăiesc. Dar aceştia au măcar făgăduința muzicei exprimate! Eu n-am nimic, Monica, decît sunetul Olguței, mereu vibrînd în mine, şi izolarea mea printre ceilalți. Sînt prizonierul acestei vibrații, pe care numai eu o aud, şi care, izolîndu-mă de ceilalți, mă face să-i privesc sluțiți, fără de bunătate, şi să-i aud barbari, fără de putere.

După cum vezi, Monica, nu ştiu să suport cu bărbăție reintrarea în viață. Şi n-am, măcar, deprimarea aceea violentă — atît de minuțios reprezentată şi analizată de literatura romantică — deprimare care se elimină de la sine prin însuşi excesul care o consumă. Nici nu simt nevoia să plîng, nici să nu mă hrănesc, nici să nu dorm. Nici într-o clipă nu mi-a venit gîndul să mă sinucid: ispită puerilă, pe care am cunoscut-o odată, şi despre a cărei romanțioasă futilitate mi-am dat perfect seama cînd am devenit lucid. Am rămas cum eram şi înainte: izolat. Cu o deosebire fundamentală însă. Înainte, eram izolat de ceilalți din cauza sufletului meu, suprasaturat de lecturi; acuma, sînt izolat de ceilalți din cauza altui suflet, care nu-i al meu, pe care-l doresc şi care niciodată nu va fi al meu. Mi-ai spus-o tu, Monica, şi-ți mulțumesc pentru că ai avut o singură dată curajul să fii crudă cu mine, tu, atît de bună. Sînt oameni făcuți să iubească o

singură dată în viața lor, și alții făcuți să fie iubiți pentru totdeauna. Viața a vrut ca tocmai Mircea Balmuș, care face parte din categoria întîia, s-o întîlnească pe Olguța.

Nu simt nici revoltă, nici amărăciune împotriva vieții. Olguța — oricum ți-ar arăta-o viața, și orice ți-ar fi — e un dar din acelea cu care viața nu-i darnică. L-am primit pe jumătate, cunoscînd-o numai. Îl voi socoti întreg fiindcă o iubesc.

Cîți oameni nu-s care iubesc o viață întreagă amintirea unui mort sau a unei moarte! Mă voi număra printre aceia, și de la o vreme mă voi socoti fericit numai fiindcă iubesc.

Nu-mi dau seama de măsura în care cele de mai sus sînt sincere și valabile, dar aș dori să fie.

Îmi displace fanfaronada și grandilocvența, mai ales cînd vorbești de resemnare, și mai ales cînd îți vorbesc ție, Monica. Ai deplina libertate să judeci ceea ce-ți spun și să-mi împărtășești și mie aprecierea ta, de a cărei sinceritate sînt mai convins chiar decît despre a mea.

Totuși, cu nimeni nu mi-e ușor să fiu sincer decît cu tine. Spre tine gîndurile și sufletul se îndreaptă natural, ca floarea-soarelui după soare, așteptînd să le luminezi. Cu tine sinceritatea nu e un efort; dimpotrivă, reticențele necesare uneori între un băiat și o fată îmi par nefirești și greu de păstrat. De asta îți voi împărtăși o observație lămurită abia acum, la București.

Închipuiește-ți că o iubeam pe Olguța cu mult înainte de-a o cunoaște! Prietenia mea pentru Dan — adevărată vasalitate — nu era decît o formă o iubirii mele pentru Olguța. O presimțeam pe Olguța în Dan, fără să-mi dau seamă, și de aceea, înainte de-a o cunoaște pe Olguța, prietenia mea pentru Dan avea caracterul unei iubiri. Pe atunci nu-mi puteam explica și eram turburat, ca de un echivoc descoperit în mine, de emoțiile pe care mi le dădea apariția lui Dan. Mă intimida și eram fericit lîngă el, prea fericit, simțind nevoia de-a tăcea mai mult decît aceea de-a vorbi, atît de caracteristică prieteniei. Eram «sedus» de prietenul meu. Și de aici se năștea susceptibilitatea mea pentru tot ce mi se părea că-l înstrăinează de mine și de atmosfera de perfectă puritate în care doream să trăiască — susceptibilitate care-l revolta ca o tutelă și pe care o trata fără menajamente, brutal chiar. Aceea e singura brutalitate din partea oricui, pe care am tolerat-o, pe care am acceptat-o, fără mirare la început, cu consternare mai tîrziu. Mă «repezea», Monica, mă maltrata. Uneori nici nu-mi răspundea la întrebări. Alteori îmi întorcea spatele. Într-un cuvînt, mă tiraniza, conștient parcă de puterea pe care o avea asupra mea. Deși timid, am fost întotdeauna independent și mi-am apărat independența cu energia taciturnă și netă pe care numai timizii o au — o cunoști prea bine — și care surprinde ca explozia unui pahar cu apă pe cei care confundă timiditate cu debilitatea voinței.

Totuși, față de Dan, abdicasem la tot ce, pînă atunci, fusese cheia de boltă a construcției mele sufletești. De cîte ori nu m-am întrebat: de ce? Niciodată n-am avut curajul să-mi răspund cu francheță: fiindcă îl iubesc. Vedeam în această iubire nemărturisită, o monstruozitate, o aberație, pe care n-aveam curajul s-o privesc în față, deși, zilnic îi simțeam efectele. Abia acum îmi dau seama și mă cutremur, nu fiindcă «iubirea» mea pentru Dan ar fi avut un substrat echivoc — nu-l avea — dar pentru că atîta vreme am putut conviețui cu o ipocrizie față de

mine însumi, neavînd tăria să o suprim. E actul cel mai urît al conştiinţei mele: ţi-l spovedesc ţie, ca să mă cunoşti mai bine. Oare toate marile prietenii dintre băieţi au la bază aceeaşi confuzie? Nu ştiu! În ce mă priveşte, simt lămurit că fără de asta n-aş fi avut pentru Dan o prietenie de egală intensitate. În prietenie, darul sufletesc, de o parte şi de alta, trebuie să fie complect şi egal. Dan nu ştie să dea: el acceptă. E prea distrat ca să fie capabil de amănunţitul devotament ai prieteniei. E prea leneş sufleteşte, ca să aibă neprecupeţitele solicitudini şi sacrificii ale prieteniei. De cînd îl cunosc, niciodată n-a simţit nevoia să-mi facă vreo confidenţă. Eu, pînă să nu vă cunosc pe voi, i le-am făcut pe toate, în mod, ca totul natural, nefiind solicitat decît de mişcarea de reflux a prieteniei, pe care Dan n-o cunoaşte.

Ce ştiu eu din sufletul celui mai bun prieten al meu? Cîteva poezii şi unele fragmente de viaţă. Ce cunoaşte el, dintr-al meu? Adică ce nu cunoaşte? Mă tem însă c-a uitat: e prea neglijent ca să păstreze chiar spovedaniile unui prieten. Pentru el prietenia e un antract, o distracţie provizorie; pentru mine e singura oglindă în care încap total, singura oglindă odihnitoare ca o baie în rîu de munte.

Şi totuşi îl iubesc. El va rămîne totdeauna pentru mine un mare prieten. Eu pentru el? Dumnezeu ştie!

Ce farmec ciudat şi rar a pus viaţa în aceşti doi fraţi: Olguţa şi Dan. Atît de osebiţi unul de altul, fraţi totuşi în acelaşi farmec: veselie, la Olguţa, frăgezime de copil melancolic, la Dan.

Cînd am aflat, anul trecut, că Dan are o soră, şi cînd am cunoscut fragmente din scrisorile Olguţei, pline de tachinări la adresa mea, am avut convingerea că veselia Olguţei e o mască adorabilă, mască totuşi. Credeam că are aceeaşi fizionomie ca şi Dan. Sau, mai exact, o compuneam imaginativ, cu tot ceea ce mă fermecase Dan, feminizînd aşa cum puteam.

M-am înşelat? Nu ştiu! Dar am impresia că aceeaşi putere cu două feţe e într-amîndoi. Melancolia aparentă a lui Dan e ca o osteneală datorită unei prea mari exuberanţe lăuntrice. Exuberanţa aceea există în el, identică exuberanţei aparente a Olguţei. În Olguţa, acea melancolie, vădită la Dan, sînt sigur că există, dar e ascunsă subt exuberanţă. Sînt fraţi amîndoi: o simt perfect eu, care-i iubesc pe amîndoi. Cu singura deosebire, că la unul şi la altul alternanţa de exuberanţă şi melancolie e invers aşezată. Ceea ce e aparent la Dan, e ascuns la Olguţa. Ceea ce e aparent la Olguţa, e ascuns la Dan.

Acestui mod de a judeca — poate greşit — datoresc un sentiment cu desăvîrşire ciudat, pe care mi-l inspiră Olguţa, dimpreună cu celelalte: un sentiment de sfîşietoare milă. O milă protectoare, duioasă, ca aceea pe care-o au părinţii care-şi adoră copiii, văzîndu-i că intră în viaţă copii. Mi-e frică să nu sufere, Monica. Sînt îngrozitoare suferinţele acelea care rîd mult! Suferinţa lor nu se refugiază în muşchii feţii, nici în glandele lacrimale, ci cade în adîncimile sufletului. Nu ştiu nici să plîngă, nici să se zbată. Tac şi sufăr, pironiţi de acelaşi tăiuş, din ce în ce mai profund, pînă în cele mai lăuntrice ţesuturi sufleteşti,

Nu-ţi pare ciudat, Monica, să-mi inspire tocmai Olguţa — ea care mă intimidează cum nici un profesor sau examen nu m-a intimidat — un astfel de sentiment? Logic, ar trebui să-l înlătur. E prea dominatoare Olguţa, prea

puternică, prea decisă, prea biruitoare, ca să aibă cineva temeritatea de-a o compătimi. Totuşi, o intuiţie irezistibilă menţine şi alimentează necontenit acest sentiment zadarnic. Ce pot face eu pentru Olguţa? Eu, Mircea Balmuş? Dar tu,

Monica, inteligentă, devotată, bună, generoasă, lucidă, poţi să veghezi. De fapt, tu eşti singurul sprijin al Olguţei. Te iubeşte şi te stimează. Tu ştii să fii prietenă altfel decît Dan, şi tu eşti singura ei prietenă, singura ei soră. Ea, cea mai bine dintre noi, ştie că nu eşti Melizandă. Tu, singură dintre toţi, o poţi… ştiu eu, ocroti. Deşi excesiv de inteligentă, Olguţa poate fi uşor înşelată. Se simte prea puternică în faţa oamenilor — şi este realmente — o distrează prea mult, cu toţii, mărindu-i colecţia de «păpuşi», fiecare prin contribuţia de ridicol propriu, ca să aibă în faţa lor atenţia şi neîncrederea precaută, comună ţăranilor şi oamenilor slabi. E o fire prea generoasă, şi ceilalţi sînt prea puţin. Napoleon în Spania n-a fost învins prin lupte făţişe, ci demoralizat prin hărţuieli perfide. Aceasta-i primejdia care-o pîndeşte pe Olguţa. Armele ei sînt făţişe, ale celorlalţi ascunse, mai ales în faţa ei. E prea strălucitoare prin toate cele, ca să nu deştepte mereu răutatea coalizată a invidiei. Mă uitam la Rodica: nu-mi explic cum a putut Olguţa s-o aleagă pe Rodica! În faţa Olguţei era ca un clopoţel în mîna care-l sună. Pe la spate însă — am remarcat de multe ori — o duşmănea pe Olguţa, meschin evident, cu suflet de slugă, care la bucătărie urăşte pe stăpîn pînă şi pentru că i-a dat bacşişul care-i măreşte capitalul adunat din furturi tolerate şi daruri generoase. Totuşi, Rodica se bucura la Medeleni de consideraţia datorită prietenelor Olguţei. Şi sînt convins că Olguţa o credea veselă, prostuţă, inofensivă: «Buftachi», cum îi spunea. Şi cîte Rodice n-o pîndesc pe Olguţa, nu izolate, ca la Medeleni, ci solidarizate.

Să dea Dumnezeu să mă înşel! Aceste gînduri mă urmăresc aici, departe de Olguţa. Lîngă ea, era imposibil să nu privesc totul cu cel mai temerar optimism — şi poate că atunci aveam dreptate. Poate că aici sentimentul de relativă dezarmare a Olguţei e datorit sufletului meu, singur cu mine, pe cîtă vreme încrederea de la Medeleni îmi venea de la Olguţa, era o emanaţie de-a ei.

Logic, îţi spuneam şi mai sus, pot să argumentez că n-am dreptate, dar chiar rămînînd fără replică sufletul nu e convins.

Să-ţi povestesc altceva în legătură cu Medelenii. Alaltăieri a venit Gheorghiţă pe la noi. Mama îl vede cu mare simpatie, ca pe tot ce vine din Moldova. Aşa că Gheorghiţă, abia sosit la Bucureşti, s-a şi grăbit să ne viziteze. E greu să-ţi descriu bucuria pe care am simţit-o văzîndu-l pe Gheorghiţă! Parcă aş fi primit o scrisoare de la Olguţa. Pe fratele meu — dacă aş avea unul — nu l-aş fi revăzut cu aşa demonstraţii de bucurie ca pe Gheorghiţă. Îmi venea să-l poftesc în odaie — de altfel l-am şi poftit — să-l arăt tuturora, să-i strîng mînile afectuos, să-i fiu cît mai agreabil. E un spectacol să ne vezi, pe Gheorghiţă şi pe mine, discutînd. Eu caut să aducă vorba despre Medeleni, subiect care îl pasionează şi pe el, dar exclamă numai: «Hii, s-o fi văzut pe duduia Olguţa cum o intrat cu otomobilul!» etc.... Olguţa, mai ales, îi provoacă exclamaţii dese, dar numai exclamaţii. Reacţionează în faţa ei ca la o defilare de 10 Mai sau ca în faţa unei clădiri cu douăzeci de etaje. Alteori abundă despre întîmplările din sat. Şi totuşi, e singurul om cu care stau de vorbă, fiindcă e singurul care vine de la Medeleni. Ce s-ar distra Olguţa să ne vadă discutînd, în timp ce Gheorghiţă

grijeşte apartamentul lui Dănuţ, şi eu supraveghez oarecum în calitate de prieten! Mai este şi Coco, papagalul lui Nae, pereche binecunoscută de Olguţa. Îmi pare rău că nu pot să-i descriu aceste scene. Ar avea nişte «păpuşi» de tot hazul.

Curios! Înainte, adică la începutul vacanţei, mă temeam să nu devin şi eu una din păpuşile Olguţei. Acuma aş fi mulţumit şi cu atîta, dar mă tem că nici «păpuşă» de ajuns de interesantă nu-s. Mi se pare că fostul «Hardtmuth», o distra mai mult decît «duduia Mircea», devenită Mircea pur şi simplu.

Am aflat de la Gheorghiţă efectul pe care l-au avut cutiile de bomboane nedesfăcute, găsite pe dulapul odăii mele. Adevărul ar fi distrat-o pe Olguţa mai mult decît versiunea ei. Nu le-am uitat, Monica! Aceste cutii mi le dăduse mama, cînd am plecat la Medeleni, să vi le ofer vouă şi doamnei Deleanu. Din clipa cînd mi le-a dat mama, am avut convingerea că mă vor tortura. Aşa s-a întîmplat. În tren am uitat de ele, dar le-am regăsit, deschizîndu-mi cufărul. Vedeam scena oferirii lor: eu, cu trei cutii în braţe, intrînd în sofragerie sau în salon subt ochii Olguţei! Mă simţeam devastat de ridicol. N-am avut curajul să vi le ofer în ziua sosirii. Am amînat tortura pe a doua zi. A doua zi mi-am dat seama că pe lîngă reeditarea scenei terifiante, aşa cum mi-o închipuisem, aşa cum o trăisem, ar mai fi trebuit să înfrunt şi mirarea voastră că nu vi le oferisem cu o zi înainte. Mi-am spus: dacă mai las să treacă vreo două-trei zile, am să vi le ofer, atribuind distracţiei întîrzierea. După vreo săptămînă, mi-am dat seama că şocolăţile — mai ales vara — nu rezistă. Nu puteam deci să vă ofer şocolăţi stricate. Am renunţat la ele, fericit. Acum însă începea altă problemă: cum scap de ele? Nu-ţi poţi închipui cîte nopţi am fost torturat, literalmente, de această întrebare! Le-aş fi zvîrlit undeva, dar îmi era frică să nu mă vadă cineva cu pachetele în braţe. Le-aş fi dat la bucătărie, dar nici servitorilor nu le puteam da bomboane alterate şi, pe deasupra, riscam o indiscreţie. N-am rezolvat această problemă nici în ziua plecării. Am pus cutiile pe dulap, spunînd cum mi-ar fi spus Olguţa într-o astfel de ocazie: Alea jacta est!

Acesta-i protectorul Olguţei!

Dor am vorbit de ajuns de mine! Îl aştept cu egoistă nerăbdare pe Dan. Probabil că anul acesta îi voi fi profesor de latină şi română. Închipuieşte-ţi! Directorul liceului mi-a oferit suplinirea acestor două catedre, din pricină că titularii sînt concentraţi. Am acceptat, fiindcă deocamdată e singura posibilitate întrevăzută de-a cîştiga şi eu ceva. A sosit momentul! Mă apasă sacrificiile făcute de părinţii mei. Sînt hotărît să mă susţin singur. Acest gînd numai, m-a împiedecat de a-mi face armata ca voluntar.

Aşa că anul acesta voi fi pentru Dan vecinul de pe catedră. Să fi fost la Iaşi — cine ştie — poate v-aş fi fost profesor, Monica. Mă vezi în această postură? Eu pe catedră, şi Olguţa în bancă! Eu profesor, ea eleva mea! Gîndindu-mă numai, simt că aş renunţa la cariera profesoratului. Aş fi cea mai domnişoară dintre toate elevele mele!

Iar vorbesc de mine!

Sînt nerăbdător să cetesc întîia nuvelă a lui Dan. Cred, după puţinul care mi l-a spus, că va fi mai degrabă un poem.

Un băiat îndrăgostit de un zarzăr! *E Dan eroul acela unic. Numai el poate fi*

«îndrăgostit» de un zarzăr. Pentru nuvelă, e un caz prea special, prea singular. Nuvela cred că trebuie să abordeze normalul cel mai cotidian, nu excepționalul. Dat poemul — ca atare considerat — sînt convins că va avea o rară frăgezime. Va fi poemul primăverii din suflet, în fața primăverii din livezi. Numai Dan poate realiza aşa ceva. Cred că delicatețea lui poetică — e ceva feminin — nu are echivalent în literatura românească. Poezia lui Dan are ceva din atmosfera odăii şi persoanei tale. Da, Monica. Poezia lui Dan seamănă cu tine. El nu, dar poezia lui da. Poate că din această cauză, în epocile cînd scrie, emană din el o puritate limpede, o înseninare blîndă, pe care nu mai lîngă tine le poți găsi la fel.

Ce fericit e Dan la Medeleni, scriind în preajma voastră! Tu, Olguța, doamna Deleanu, domnul Deleanu, atmosfera casei voastre: ce minune! Monica, Medeleni sînt cel mai admirabil material la care poate aspira un poet romancier. E păcat să se piardă, căci aşa cum sînt acuma, mîne-poimîne nu vor mai fi.

Datoria lui Dan e să construiască echivalentul literar al Medelenilor. Va fi un roman unic, pe care simt că numai Dan îl va putea scrie, cu tine alături. Roman prin dimensiuni — căci trebuie să fie o operă vastă — nu va avea fabulațiunea confecționată a romanelor în genere. Viața, *redată într-o formă pură. Voi toți trăind, fiecare cu fizionomia lui distinctă, atmosfera casei voastre — sînt viața şi poezia contopite.*

Medelenii trebuie salvați de la pieire. Nu trebuie să-mbătrînească, nici să moară rîsul Olguței, parfumul de tinerețe al odăii tale şi farmecul tulbure al tinereții lui Dan. Nu trebuie să dispară Medelenii ca o moşie oarecare. Ar fi o crimă, cînd din copilărie Dan a trăit la Medeleni. Şi-i datoria noastră, Monica, a ta şi a mea, să-l silim pe Dan să fie rapsodul Medelenilor. Eu unul accept această datorie ca pe un ideal. Nu văd la ce mi-aş închina viața mai frumos, decît contribuind la realizarea acestei opere. Simt bine că în clipa cînd voi vedea în vitrina librăriilor, volumul, sau volumele, cu titlul Medeleni, *voi simți că mi-am făcut datoria, silindu-l pe Dan să şi-o facă. Căci titlul acestui vast poem-roman, trebuie să fie* Medeleni. *Numele frumos al realității nu trebuie ascuns. Cîntarea Medelenilor trebuie să se numească* Medeleni. *Va suna titlul ca un clopot în inima cetitorului, căci numele acesta chiar e sunet de clopot limpede. Monica, primeşti să devenim frați amîndoi întru această sarcină? Să nu-l lăsăm pe Dan să se irosească, să nu-l lăsăm să uite, să nu-l lăsăm să se înstrăineze de Medelenii voştri prin copilărie şi tinerețe, de Medelenii mei prin dragoste. Să fim pentru Medeleni, în sufletul lui Dan, ceea ce erau vestalele, în templu, pentru focul sacru. Să păstrăm, să întreținem şi să ocrotim flacăra Medelenilor în sufletul lui Dan.*

Monica, mulțumesc lui Dumnezeu şi-ți mulțumesc ție, că mi-ați îndreptat gîndul spre tine. Sînt fericit în această noapte. Mi-am găsit un scop mare şi frumos, care poate da vieții mele modeste un ritm amplu. Fii alături de mine.

Îți mulțumesc, Monica, şi rămîn fratele tău devotat,

Mircea."

Monica privi îndelung asfințitul de toamnă — corabie de aur plutind cu pînzele de nouri în depărtările albastre — pînă cînd ochii i se înlăcrimară. Oricum, la şaptesprezece ani e trist să-ți jertfeşti iubirea, plecînd cruciat spre

izbăvirea unui sfînt mormînt.

Totuşi, Monica era alături de Mircea. Cu mişcări blînde, fărîmiță plicul nedesfăcut de şapte ani, găsit în buzunarul şorțului păpuşei din pod.

În odaia lui, Dănuț, aplecat deasupra caietului dăruit de Monica, avea cincisprezece ani neîmpliniți în suflet şi surîs, şi nu ştia încă dacă iubeşte un zarzăr înflorit la o fereastră sau chipul cu plete brune şi ochi verzi dindărătul ferestrei.

Deasupra Medelenilor, cu lente pogorîri de frunze, Toamna de aur binecuvînta pămîntul în care odihneau primăverile şi toamnele de odinioară.

TITLUL ROMANULUI

Situația lui Mircea, ca profesor al foştilor săi colegi, ar fi fost delicată, dacă excepționala superioritate de cultură şi inteligență, cunoscută şi recunoscută de aceştia încă de pe vremea cînd era şi el în bancă, nu i-ar fi dat un prestigiu de pe atunci izolator.

Pe de altă parte, recentul profesor venea în mijlocul liceenilor cu laurii unui şampionat de curînd cîştigat, spre gloria Liceului Lazăr: succesul cu care-şi trecuse bacalaureatul. Media zece n-ar fi însemnat numaidecît mare lucru, deşi media următorului la clasificație era opt treizeci. Dar după dizertația sobrului candidat — dizertație ascultată vreme de o oră, cînd ştiut este că majoritatea fragezilor oratori abia poate umplea regulamentarele douăzeci de minute — profesorul universitar, preşedintele comisiunei, reputat pentru ceea ce şcolarii apreciază eu epitetul "constipat" — îl felicitase în numele comisiunei, făcînd totodată şi elogiul liceului care produsese "un astfel de element".

În loc să fie primit de elevii clasei a opta modernă cu exclamații, rîsete şi ricanări — cum se aştepta — Mircea fusese întîmpinat cu aplauze spontane, la care se asociase şi taciturnul elev din banca cincea: Dan Deleanu. Directorul liceului, care pîndea la uşă, gata să intervie la nevoie, intrase, acordînd binevoitor şi el sonora acoladă gloriosului debutant. Într-un liceu, clasa a opta dă tonul, precum Bucureştiul în țară. Aplauzele se generalizaseră din clasă în clasă, metamorfozînd în chip firesc, față de toate clasele în care Mircea preda latina şi româna, pe fostul strălucit elev, în impunător profesor.

De atunci, raporturile dintre Mircea şi elevii săi păstrau nuanța începutului, menținută şi de genul curs universitar pe care tînărul student îl introdusese la liceu.

Spre deosebire de majoritatea studenților recenți — care, ori arborează pălării garibaldiene peste anarhia pletelor şi a straielor, ori exagerează exorbitant ultima modă, de la pieptănătură pînă la cravată, ciorap, manşetă şi tăietura unghiilor — Mircea alesese sobrietatea vestimentară a hainelor negre, echilibrat croite pe trupul lui şi pe gustul lui de anonimat, în afară de orice modă, nuanță socială, literară sau universitară. Îngrijit ca întotdeauna, Mircea, în noua ținută, afirma o eleganță personală, tocmai în cea mai impersonală epocă pentru băieți: aceea a schimbării uniformei cu costumul civil şi a relaxării tutelei părinteşti. Răstimp

cînd rîvna de originalitate e primul snobism deformant, permanent în toate manifestările proaspeților studenți, începînd cu lavaliera, sau inelul cu cap de mort, sau cu monoclul şi culminînd în cinismul sau idealismul verbal, ambele profesate în public şi contrazise de adîncile candori — cu lacrimi autentice — în fața dragostii.

În sfîrşit, o nouă şi timpurie afirmare a personalității lui Mircea îl înălțase în stima tuturora. Revista ieşană *Viața contimporană,* hulită şi invidiată ca Parisul, îi publicase la rubrica Note pe *marginea cărților,* un studiu despre *Jean-Cristophe.* Studiul era închinat domnişoarei O. D. Succinta dedicație nu avea caracter de madrigal, ci arăta Olguței că Mircea îşi aducea aminte de o convorbire avută cu ea, generatoare a acestui studiu.

În acest fel, Mircea recunoştea Olguței rolul de inspiratoare, arborînd, ca străvechii cavaleri, culorile ei.

Convorbirea cu Olguța se referea la muzica lui Debussy, deseori auzită la Medeleni, din pricina preferinței doamnei Deleanu pentru acest compozitor modern.

Neîncrezător în priceperea lui muzicală şi doritor să afle dacă aversiunea lui pentru Debussy era o atitudine motivată de o apreciere încă nelămurită sau dovada unei inferiorități de comprehensiune o întrebase pe Olguța.

Lectorul atent la astfel de amănunte îşi aminteşte că Olguța, *încă* din copilărie, în muzică avea simpatii şi antipatii violente, ca şi în viață. Debussy era din categoria doua. Aşa cel puțin pretindea Olguța. Mircea găsise un puternic aliat într-o eventuală discuție cu doamna Deleanu. Cum însă Mircea nu s-ar fi încumetat să provoace astfel de discuțiuni, cărora, din pricina dragostii respectuoase pentru doamna Delenu, le atribuia un caracter jignitor — cu prezența, tonul şi vorbele Olguței vii în mintea lui, începuse o discuție mai amplă, adică un atac larg împotriva simbolismului, al cărui vag straniu şi, mai ales, enervant, îl vedea personificat în muzica lui Debussy.

Noțiunea aceasta de "enervant", o datora Olguței, care, natural, nu prevăzuse, în clipa cînd răspundea lui Mircea la întrebare, caracterul de diagnostic public al unui întreg curent literar pe care trebuia să-l capete butada ei în versiunea scrisă a lui Mircea.

Mircea condamna simbolismul, arătînd că, spre deosebire de toate curentele literare, se adresa mai ales nervilor, un fel de periferie a sufletului în care simbolismul vroia să atragă întreg sufletul omenesc.

Răspunzîndu-i la întrebare, Olguța-i arătase că ceea ce nu poate suporta nici în literatură, nici în muzică este "pisicismul". Pentru Olguța, antipodul pisicismului era Kipling: bărbat. Loti era o perfectă incarnație a "vagului felinizant", care dă *mal-de-mer* sufletesc. Diferența — spunea Olguța — e că răul de mare este eliminat într-o măsură prin însăşi convulsiunile stomahale, care-l caracterizează, pe cîtă vreme răul de mare sufletesc are ca echivalență a crampei nostalgia sinuciderii. "Prefer să merg pe mare, cu orişice risc, încheiase Olguța, decît să ascult muzică sau să cetesc literatură care să mă facă să regret că sufletul n-are stomah."

Mircea vedea în simbolism o negare a vieții, un fel de-a putrezi elegant, de dragul somptuoaselor fosforescențe ale putregaiului. Vedea în el defetismul

individualismului, care bîntuia în ultimul timp, şi al "neputinţei de ideal", denumită fanfaron "dispreţ pentru ideal". Arăta că artisticismul atît de aparent al simbolismului e tocmai negarea artei, care e artă numai în măsura în care poate reconstitui viaţa, şi nu în a o elimina, mineralizînd-o. Că o mumie egipţiană e minunată tocmai fiindcă a fost odată vie, pe cîtă vreme literatura simbolistă e o desăvîrşită mumie în sicrie armonios cizelate, care niciodată n-a fost vie. Că arta adevărată, ca şi viaţa, e nud încărcat de sînge, pe cîtă vreme simbolismul e fast decorativ pe o absenţă, pe un vid.

Şi acestei orientări debilitante — mai curînd masca unei dezorientări — opunea orientarea desprinsă din epopeea modernă a lui Jean-Cristophe. Recunoştea inferioritatea artistică a lui Rolland faţă de perfecţiunea şi subtilitatea artistică a simboliştilor, dar tocmai acest deficit de artisticism îl făcea să respire. Senzaţia soarelui viguros şi violent, după lămpile-giuvaeruri în care lumina e penumbră de mătasă, fard.

Vedea în Jean-Cristophe profilul luptei tragice a lui Prometeu, cu dublul fond al muzicei solemne şi umane a lui Beethoven şi al literaturii ruseşti convulsionată de idealuri, ca un teren vulcanic. Şi încheia, spunînd că simbolismul modernei literaturi româneşti nu merită elogiul unei analize.

Cu toate că războiul mondial deţinea trustul tuturor preocupărilor, articolul lui Mircea stîrnise furtună, cu atît mai mult cu cît un fost coleg glumeţ informase pe un critic simbolist că autorul articolului era simplu elev la Liceul Lazăr. Se făcuseră intervenţii la director ca elevul Balmuş să fie eliminat. Atunci se aflase că era student şi suplinitor eminent. Se bucurase cîtva timp de gloriola cînilor cu cerul gurii negru. La Universitate era privit cu deferenţă. O revistă bucureşteană răspunsese articolului, atribuindu-l printr-o confuzie strategică, redacţiei *Vieţii contimporane,* asupra căreia plouaseră din nou — cu verva ouălor clocite şi a murăturilor stricate — epitetele de "ramolisment", "senilitate", "fineţă rurală", "apologiştii mămăligei", "Olimpul cu miros de cojoc″, "crîşmarii tradiţionalismului", "bisericuţa bărbilor de mujic", "trustul *Mioriţei″* şi "feudalii de la Iaşi".

Primise şi un mandat poştal noul colaborator căci inconsecventa redacţie a revistei moldovene avea cultul simbolismului într-atît, încît plătea munca intelectuală prin simbolul de argint. Mai primise şi o telegramă:

"«Clubul burlacilor» te-a înscris printre membri.
Cotizaţia se plăteşte prin articole lunare. Nu te lăsa nici tu, nici tu,
Olguţa."

Acerbul şi intransigentul critic, după ce închisese uşile, sărutase iscălitura de pe banda telegrafică. Familiarul strigăt războinic, pe care Olguţa-l intona la tenis, îl primea ca o deviză săpată deasupra sufletului.

*

De cînd se înapoiase de la Medeleni, Dănuţ făcea plimbări zilnice în tovărăşia lui Mircea. Venise după vacanţă taciturn, sălbatec şi retras. Îmbrăcase de la

început, cu un fel de satisfacție, uniforma de liceu, ca pe o haină monacală. Spre deosebire de colegii lui dintr-a opta, care spre seară o părăseau, devenind noctambuli în haine civile, el o păstra de dimineață pînă seară, fără dorința de-a o părăsi.

Nu isprăvise *Troița.* O lăsase Monicăi, dăruindu-i-o ca şi *Alunele veveriței,* fără de nici o veleitate de publicare, cu toate că Mircea, îl îndemna mereu, arătîndu-i că unul din factorii hotărîtori ai evoluției unui scriitor este contactul cu publicul. Îl sfătuia să trimită ceva la *Viața contimporană*. Dănuț nu vroia. Un fel de orgoliu de-a se şti Cenuşăreasă şi bucuria pură de-a fi cetit numai de Monica îi anulau fireasca vanitate de-a culege elogii şi aplauze, sau de-a aspira la ele. Cît despre *Viața contimporană* nu-l atrăgea de loc, după cum nu împărtăşea de loc animozitatea lui Mircea împotriva simbolismului. Penumbra muzicală a tehnicei simboliste îl ademenea. Recunoştea o mare originalitate acestei literaturi. O socotea, față de celelalte curente literare, ca un fund de mare cu straniu ritm şi stranii vietăți în lumină crepusculară, legănate şi apăsate de aceeaşi masă formidabilă de apă, creatoare a unei noi pulsații — mai lentă, mai onctuoasă, mai aiurită — şi a unei temeri nedesluşite, definită numai de cuvîntul francez: *angoisse.*

Celelalte curente literare purtau pecetea pămîntului — acesta, a fundului marin. De asta, şi Debussy, cu tonalitățile lui speciale, dădea impresia unei alte lumi, neliniştitoare, alarmînd instinctul pămîntean de conservare, cu seducțiuni de adînc iluminat de lună, în care sirenele sînt străvezii ca însăşi unda, şi muzica-i limitată întrebare pe buzele tăcerii.

Față de preceptele literaro-sociale ale *Vieții contimporane,* şi față de orientările spre societate, recomandate de Mircea, se simțea mai curînd solidar cu simbolismul. Nu se vedea prin nimic "social", şi gestul creațiunii lui literare îl îndruma spre singurătate, nu spre oamenii coalizați social.

"Cînd scriu întorc spatele societății. S-o uit pe ea şi să mă uit pe mine, e mijlocul şi scopul literaturii mele."

Mircea îl combătea cu intransigența caracteristică celor care au început să-şi împărtăşească părerile în public, convertindu-le, prin aceasta, în convingeri obligatorii.

În discuții, Mircea era disciplinat. Argumentele se legau metodic, năzuind către idei generale. Dănuț era neprevăzut, dar foarte dezordonat. La o perioadă de argumente de-ale lui Mircea, Dănuț răspundea printr-o metaforă. Mircea medita cu seriozitate în fața ei, ca lîngă o cetate enigmatică. De fapt, numai Mircea discuta. Numai el îl asculta pe Dănuț, răspunzîndu-i. Dănuț era distrat. N-avea răbdare să lege şi să ducă pînă la sfîrşit o discuție. Avea o atenție sporadică şi răspundea la fragmente numai, nesocotind restul, ignorîndu-l. N-avea aptitudini pentru lupta verbală, ci numai pentru monolog. Ceea ce-l făcea să caute, să dorească şi să aibă nevoie de tovărăşia lui Mircea. Nu erau discuțiile, care-l lăsau indiferent, ci Monica. În timpul vacanței Mircea trăise mai mult decît el în apropierea Monicăi. La rîndul lui, Mircea avea față de Dănuț, într-o anumită măsură, reflexul captivant de feminitate, pe care odinioară, înainte ca Mircea s-o cunoască pe Olguța, Dănuț îl avea față de el.

O căuta pe Monica în Mircea.

Mircea avea pentru Monica o afectuoasă admirație. De multe ori vorbea despre ea lui. Dănuț, comentînd păreri de-ale ei, analizînd farmecul atmosferei ei, minunîndu-se de maturitatea ei intelectuală, de siguranța gustului ei şi de echilibrul armonios dintre sufletul şi trupul ei. Vorbea ca despre o soră a lui, cum însă rareori frații vorbesc despre surorile lor. Despre Olguța nu vorbea niciodată. Medelenii, în conversațiile lor, erau personificați de Monica. Şi amîndoi simțeau nevoia de-a evada la Medeleni.

De la o vreme, însă, Mircea simțise o răceală, apoi o surdă ostilitate cu accese de sarcasm din partea lui Dănuț. Blîndețea întristată de pînă atunci se convertise în ciudă înțepată, îndreptată mai ales împotriva preferințelor lui Mircea.

Lăuda Mircea eclectismul civilizat al *Vieții contimporane*, Dănuț izbucnea vehement, arătînd că prestigiul acestei reviste era o legendă, mai exasperantă prin neputința celorlalte reviste de-a o răsturna. Făcea Mircea elogiul prieteniei, afirmînd că prietenia dintre un bărbat şi o femeie e cel mai armonios raport dintre cele două sexe potrivnice, Dănuț ricana că acea prietenie nu e decît dragoste ratată sau ipocrită.

La astfel de apostrofe, jignitoare mai ales prin tonul tranşant şi ritmul sacadat, Mircea nu răspundea. Dar se întrista. Nu desluşea cauza. Simțea că-l irită pe Dănuț prin vorbele şi prezența lui, şi totuşi, Dănuț, departe de a-l ocoli, îl căuta. Zilnic venea să-l ia de la Universitate, sau îl aştepta în fața liceului, cînd Mircea avea orele de după amiază. Porneau pe Calea Victoriei spre Şosea. Tăceau. Mircea se simțea spionat cu rea voință. Plimbările împreună deveniseră o corvoadă, ca ale menajurilor înăcrite.

Îi scrisese Monicăi, cerîndu-i un sfat. Răspunsul venise imediat. Îl ruga să fie bun cu Dănuț, îngăduitor. Îl asigura că Dănuț n-are alt prieten la Bucureşti decît pe el. Şi Olguța avea astfel de ciudățenii inexplicabile, şi totuşi Monica nu se îndepărtase niciodată de ea.

Argumentul din urmă fusese hotărîtor.

Tăcerea resemnată a lui Mircea îl exaspera pe Dănuț şi mai tare. Mergeau alături spre Şosea ca doi dușmani legați printr-un blestem. La despărțire, Dănuț mormăia un "salut", fără să-i întindă mîna. În timpul aşa-zisei plimbări, Dănuț mergea din cale-afară de repede, ştiind că lui Mircea îi place să meargă încet. Îl distanța, şi-l aştepta, privindu-l disprețuitor cu coada ochiului, cum sosea din urmă gîfîind. Pe drum, făcea reflecții cinice despre femei, amănunțindu-le trupul, cu vorbe şi metafore impudice, cunoscînd perfect oroarea lui Mircea pentru astfel de conversații. Făcea apoi apologia luxului bucureştean, ironizînd apatia sărăcăcioasă a vieții de la Iaşi. Disprețuia şi accentul moldovenesc, cu epitetele: clăpăug, bleg, dicțiune de gură ştirbă, vorbele parcă merg în papuci tîrşiți, canapea fără teluri etc. ...Mircea tăcea. Exact aşa era Dănuț spre sfîrşitul trecutului an şcolar, după convorbirea avută cu el despre Adina Stephano. Totuşi, absența de cochetărie a lui Dănuț — umbla numai în uniformă, deseori neras, cu pantalonii necălcați, cu un chipiu ferfenițos — excludeau amestecul unei femei.

Mircea se hotărî să-i vorbească, preferînd să afle sau să înfrunte orice, decît să prelungească această apăsătoare adversitate fără cauză ştiută.

Dănuț îl aştepta în fața liceului, cu geanta subt braț. Porniră tăcuți ca totdeauna, urmînd, printr-un tacit acord, itinerarul zilnic.

Era o sîmbătă de toamnă, cu procesiuni de liceeni zgribuliți în paltoane, voioşi în pasul care-i purta spre duminecă, punînd la cale cu glas tare notele săptămînei şi programele spectacolelor.

Ciorapii groşi pe pulpele bunduce sau firave şi pelerinele în formă de clopot ale şcolărițelor cu berete şi năsucuri ştrengăreşti, se încrucişau distrat, cochet sau agresiv cu uniformele liceenilor distanți, sacerdotali, ghiduşi sau neastâmpărați.

Cursul inferior al Liceului Lazăr — masă de umbre piuitoare — se îndeletnicea cu mînatul castanelor sălbatice din dreptul Cişmigiului pînă-n Calea Victoriei. Roşcatele castane, bătute cu vîrful ghetei, săreau, săltau şi se rostogoleau elastic pe trotuar şi prin mijlocul străzii, ca nişte deşănțate broaşte de mahon, spre indignarea trecătorilor maturi.

În dreptul Cişmigiului — crîng prizonier în cuşcă — mirosea a toamnă. Un vînzător de castane, vrăjitor lîngă un abur de cartofe dulci, era împresurat de uniforme. Soarele aruncase cîteva şaluri deasupra Cişmigiului: ardeau dimpreună cu frunzele.

Mircea şi Dănuț călcau apăsat, cu ochii în pămînt.

Calea Victoriei era neagră de lume ca un *te-deum* într-o mitropolie, dar mirosea a benzină şi a parfumuri. Femeile căpătaseră farmecul de toamnă. Erau frumoase cum sînt femeile în doliu din pricina stofelor închise, cu obraji mai albi şi ochi mai gravi. Voaletele le puneau pe ochi brumă mahometană. În ciorapii negri de mătasă, picioarele căpătau o înduioşătoare fragilitate. Toate femeile purtau mănuşi de piele, cenuşii sau castanii, care fac din amintirea mînilor goale de astă-vară o proaspătă pată de lumină, cum e ovalul alb din podul palmei înmănuşate. Unul după altul, Dănuț în frunte, Mircea în urmă, păşeau pe marginea trotuarului, laolaltă cu oamenii grăbiți, împroşcați de semnalele răguşite ale automobilelor. Păreau că se grăbesc să ajungă la Academie pentru studii absorbante. Lăsară în urmă şi somnolenta instituție. Mircea gîfîia. Totuşi, îl urmă pe Dănuț de aproape, hotărît să provoace explicația mult aşteptată.

Departe, într-o alee laterală, bătută-n galben şi violet, îl opri.

— Dan...

— Ce vrei?

— Dan! îl mustră Mircea.

— Spune-mi, ce vrei? se impacientă Dănuț, ridicînd glasul.

— Spune-mi, te rog, ce-i cu tine?

— Nimic.

— Dan, sîntem prieteni!

Dănuț ridică din umeri, pîcîind din buze.

— Dacă nu-mi mai eşti prieten, spune-mi-o, Dan. Nu sîntem copii!

— Scuteşte-mă de tonul profesoral!

— Dan!

— Mă plictiseşti!

Mircea îl privi cu sinceră deznădejde, oftînd.

— Nu ştiu ce să mai cred!... I-am scris şi Monicăi...

— Ți-a răspuns?

— Da.

— Aa. dumneavoastră întrețineți corespondență cu întrebări şi răspunsuri

psihologice! Junele Paul Bourget! Şi ce v-a răspuns, iubite amice?

— Dan! Ce-i cu tine, Dan?

— Mă bucur, dragă Mircea, de diversitatea activităţilor tale intelectuale: articole la *Viaţa contimporană,* schimb de epistole cu nobila mea soră!... De cînd datează corespondenţa, dacă nu-s indiscret?

— Dan, tonul acesta în gura ta! Vai!...

— Te rog răspunde-mi la întrebare. Lasă indignările elegante!

— La ce întrebare?

— De cînd datează corespondenţa cu Monica?

— De cînd am plecat de la voi.

— Frumos! Admirabil! Vă scrieţi în proză sau în versuri?

— Dan!

— Lasă-mi numele în pace! Am să mi-l schimb.

— Bună ziua, Dan!

— Mircea!

Îl apucase de mîni, violent, dominîndu-l cu toată puterea trupului. Îl măsura încruntat.

— De ce nu mi-ai spus că-ţi scrie Monica?

— Fiindcă nu dau nimănui socoteală despre ce fac.

— Cum? Monica e sora mea.

— Şi prietena mea.

— Minţi!

— Să-ţi fie ruşine, Dan, să-mi spui mie aşa ceva!

— De ce-ţi scrie?

— Fiindcă i-am scris.

— De ce i-ai scris?

— Fiindcă eu îmi iubesc prietenii!

— Prietenul Monicăi: nu??

— Da, prietenul ei!

Dănuţ tremura. Cuvinte crîncene îi sunau împotriva Monicăi, şi nu îndrăznea să le audă. Monica! Îl înşelase Monica! Îl minţise Monica! Sora lui, copilăria lui...

Atunci?...

Furia îi căzuse ca un copac abătut cu tot frunzişul.

Dădu drumul lui Mircea. Plecă. Mircea-şi ridică pălăria căzută jos şi se luă după spinarea îndoită.

— Dan! Îl apucă de mîni, cu energică blîndeţă. Dan, spune-mi o vorbă.

Dănuţ ridică spre el o faţă devastată.

— O iubeşti, Mircea?

— Pe cine?

— ...Pe Monica, murmură Dănuţ slab numele învăluit de toamnă în abur blond.

— Pe Monica? se lumină Mircea. Cum s-o iubesc pe Monica?

— Dar ea pe tine?

— Monica?! Dan, eşti orb?

— Da.

— Tu nu vezi cît te iubeşte?

— Pe mine?

— Vai, Dan!

— Mircea, jură-te că nu vă iubiți!

Mircea şovăi o clipă. Fața i se înroşise. Cu genele plecate ca şi sufletul, şopti rar, cu efort:

— Eu o iubesc pe Olguța.

— Ei!

Dănuț se metamorfoză exploziv, ca şcolarii declarați promovați la un examen temut. Ar fi strîns în brațe pe întîiul om întîlnit. Pe Mircea căzu furtuna bucuriei.

Dănuț nu-l întrebase dacă şi Olguța îl iubeşte pe el.

*

Taximetrul se opri în fața Gării de Nord. Dănuț sări cu scrisoarea în mînă. Plăti şoferului şi intră precipitat.

În fața cutiei de scrisori a vagonului poştal se opri şovăind. De cînd se înapoiase de la Şosea, se zbuciumase să scrie Monicăi tot-tot-tot. Nu izbutise să-i scrie decît două vorbe: "*Te iubesc!*"

Atît conținea plicul pe care vroia să-l trimită Monicăi, şi nu îndrăznea.

Mai erau zece minute pînă la plecarea trenului Bucureşti-Iaşi.

Ridică mîna.

O retrase cu plicul în ea. Nu-i venea să trimită o astfel de scrisoare, şi totuşi, tremura de frică să nu se piardă, să nu deraieze trenul, să nu ia foc vagonul poştal, să nu i-o fure cineva...

Se lăsase frig. Frig metalic. I se înroşise mîna cu plicul. Plecase de acasă numai în uniformă. Îşi înfundă şapca pe ochi, cutremurîndu-se.

Mai erau opt minute pînă la plecarea trenului.

Şapte.

Şase.

Cinci.

Trenul Bucureşti-Iaşi...

Se căută prin buzunare. De cînd purta numai uniforma, îşi lăsa *portefeuilles*-ul acasă. Adună mărunțuşurile, făcu cincisprezece lei. Mai descoperi două băncuțe de cincizeci de bani şi un douăzeci de bani în căptuşala buzunarului. Se repezi la ghişeul de bilete.

— Domnule casier, cît costă un bilet de-a treia pînă la Iaşi?

Îi bătea inima aşa de tare, încît bîlbîia.

— Cincisprezece lei şi şaizeci de bani.

— Am, domnule casier. Dă-mi un bilet.

Cu biletul strîns în mînă, se repezi, trecu pe uşă ca un evadat, sări în primul vagon de-a treia.

Trenul porni... spre Iaşi, spre Iaşi!

Vagonul era plin. Ferestrele, închise. Lumina gălbuie de tavernă pîlpîia uleios. O duhoare aspră de mahorcă, de vin, de iuft şi de oaie ținea loc de căldură.

Plecau soldați în concentrare, cu credința că pleacă la război.

Dănuț șovăia între platforma unde aerul era curat subt stele, dar tăios, şi vagonul cu miros concentrat de cazarmă.

O voce tînără, începu un cîntec de țară. Altele o urmară. Corul se formă în ritmul roților, pe două voci. Dănuț rămase în vagon, se aşează jos pe un desag şi, cu ochii la stelele de-afară, intră cîntînd în corul soldaților.

*

...Ciurea... Nicolina...

Cădea o ploaie subțire, sur tremur de toamnă in văzduhul fumuriu.

Iaşi.

Dănuț sări din vagon galben la față de frig şi de nesomn, cu uniforma mototolită ca scoasă din etuvă şi chipiul mai tras pe ochi. Zîmbea fericit. Recunoscuse Iaşul — pe care nu-l văzuse din copilărie — după mişcările somnoroase ale tregherilor şi după moile lor apostrofe:

— Lasă, măi, mai ghinişor! Nu ti-nghesui, măi, că nu dau turcii!

— Bre, bre, ci mai om sucit!

Recunoscu Iaşul şi în dosul gării, unde aşteptau vreo cinci trăsuri, care deserveau întregul transport de călători. Birjari evrei cu țuhali în cap, cu trăsuri făcute numai pentru oameni uscați — un om gras n-ar fi încăput — cu felinare strîmbe ca cele de pe mormintele părăginite, cu roți debile şi cai de o holerică slăbiciune sub lehametea ploii de toamnă. Mai era şi un muscal cu poclitul tras.

— Liber, gospodin?

Un comisar de operetă scoase capul, îl măsură pe Dănuț din cap pînă-n picioare şi zîmbi răsucindu-şi săbiile oxidate ale musteților.

— Reținut, băiețaş, nu se vede?

Între timp, trăsurile evreieşti porniseră hai-hai, hai-hai, dominate de țuhalii țuguieți ai birjarilor, cu ritm de înmormântare grăbită.

Dănuț o luă pe jos, cu mînile înfundate în buzunare. O caterincă îl întîmpină, cîntînd *Deşteaptă-te, române.* Papagalul tăcea într-un picior, cu gulerul zgribulit, mahmur deşi verde. Începea duminica.

Sui treptele incerte ale Rîpei Galbene.

"Tufjli"

Tuffli!

Acolo erau toate prăjiturile şi acadelele copilăriei. Deasupra, balconul Jokey-Clubului: nu căzuse încă. Subt ploaia de toamnă avea aerul nehotărît al sinu-cigaşilor în clipa cînd privesc prăpastia.

Iaşul era strîmb! Da, era strîmb cum sînt gîndurile asupra somnului.

La deal — Copoul; la dreapta — strada Lăpuşneanu. Piața Unirii...

În afară de precupețele lipovence, grase ca un dîmb, cu pata de soare a tulpanului galben pe cap, Dănuț era singurul trecător fără umbrelă. Deşi era dimineață de tot, treceau pensionari cu galoşi transatlantici şi pălării arhaice, adăpostind sub clopotnița umbrelor panerul din care ieşeau cozi de zarzavaturi, vîzdoage portocalii şi colțul rumen al pînii alături de sulul *Universului.*

Strănutau în batiste vaste şi oftau vorbind singuri.

Tropăi de frig. Grăbi pasul. Coti pe strada Coroi, intrînd în cartierul eminescian al "Junimei". Totul era cenuşiu, şters, mort, ud. Stinse erau zările albastre cu faldul ceresc al dealurilor. Zidurile, dărăpănate. Străzile, pustii. Grămezile de frunze, moarte.

Monica! Monica!

Naltă şi de aur pur, Monica, singură flacără în oraşul de cenuşă, fum şi abur ud.

*

— Domnul avocat se repauzează dumineca.

Dănuţ, ud în faţa uşei, zîmbea picurînd. Neculai, hieratic în redingota cenuşie, îl privea de sus.

— Neculai...

— *Domnule* Neculai, rectifică Neculai, domn prin atitudine şi casa impunătoare pe pragul căreia se afla

— Iacaaa! Sărut mîna, conaşule! chiui Sevastiţa din capul scărilor, lăsînd să-i scape covoraşul din mînă.

— Nu-i fi cuconaşu Dănel?

— Ba chiar eu, Neculai... Lasă, Neculai!

Dar Neculai nu se lăsă. Frînt în două, sărută mîna lui Dănuţ.

— Dorm toţi, Sevastiţo?

— Dorm, numai duduia Monica-i trează.

— Unde-i duduia Monica?

— În odaia 'mneaei.

— Unde-i odaia?

— Nu ştii mata odaia lui "cocuţa Dănel"? interveni Neculai. Of, of, of, mi-o ajutat Dumnezeu să te văd mare!

Fără cruţare pentru covoare, Dănuţ urcă scările, trei cîte trei. Îşi mai aducea aminte de foasta odaie a copilăriei lui. Bătu la uşă.

— Intră, Sevastiţa, răsună, neverosimilă pentru Dănuţ, vocea Monicăi.

Bătu din nou.

— Intră Sevastiţa, răsună acelaşi glas, grav şi blînd.

Auzi paşi. Uşa se deschise. Monica apăru în cadrul uşei, cu lung halat albastru peste cămaşa de noapte, în papuci mici, cu gîtul gol, cu cozile spînzurînd pe tîmple, icoană înălţată a Monicăi din copilărie. În odaia ei ardea focul, jucînd suluri de aur pe covor. Leila se ivi.

— Monica!

Monica îşi lipi mînile una de alta, privindu-l cu ochi măriţi.

— Eu sînt, Monica.

— Dănuţ! Tu?

Îi pipăia faţa ca o oarbă, faţa udă de ploaie. Dănuţ îşi simţi gîtul încolăcit de două braţe luminoase. Plîngea. Monica îi sărută pe rînd ochii. Dus de ea, reintră în odaia copilăriei. Lipiţi unul de altul, tăcură, tăcură. Se auzea numai focul, torsul Leilei şi picurul ploii la ferestre.

— Dănuț! Dănuț!

Şi iarăşi focul, Leila, ploaia.

Era cald în odaia Monicăi şi plutea parfumul tinereții deşteptate din somn.

— Dănuț! De ce-ai venit, Dănuț?

Îi tremurau atît de tare buzele pure, încît vorbea cu trudă, avînd ceva înduioşător pe toată fața. Îi întinse scrisoarea mototolită din buzunar. Monica recunoscu scrisul lui Dănuț pe plic. Îl rupse.

"Te iubesc, Monica.'"

Obrajii Monicăi albiră, înnegrindu-i ochii, carbonizîndu-i.

— Monica, spune-mi tu... tu...

Din nou focul, Leila şi ploaia. Dănuț era ud, cu, fața palidă, şi tremura.

— ...mă iubeşti?

Înainte ca Dănuț să-şi fi dat seamă, Monica se aplecase, sărutîndu-i mîna murdară. Şi tot ea, cu obrajii în flăcări, drept, fără sfială şi fără şovăire, îi cuprinse tîmplele şi-i sărută lung întrebarea buzelor, întrebarea vieții.

Se auzea numai focul, Leila şi ploaia — dar nimeni nu le asculta.

*

Inginer Grigore Deleanu,
Pitar-Moşu 20,
Bucureşti
urgent

"Dan venit Iaşi gutunar Bucureşti unde batiste date spălat. Certificat medical doctor autorizat membru Club burlaci soseşte joi dimineața cu palid con-valescent,

Olguța."

Profesor Mircea Balmuş,
Popa-Nan 24,
Bucureşti
urgent

"Elev Deleanu strănută Iaşi în familie. Ia măsuri motivare absențe: Director incredul poate asculta telefon serie strănuturi gutunar de mai sus. Elev soseşte joi cu placă gramofon gutunar Iaşi pentru diriginte clasa opta,

Olguța."

Gutunarul lui Dănuț era real, dar numai gutunar. Însoțit de o uşoară febricitare şi puțin roş în gît. Pentru doamna Deleanu, însă, deşi diagnosticele doctorului Prahu erau infailibile şi deşi doctorul Prahu recomandase bolnavului numai batiste şi puțină gargară, gutunarul lui Dănuț însuma o neagră virtualitate de gripe, pneumonii, pleurezii şi tuberculoză.

Aşa că Dănuț era în pat, cu compresă la gît, tulpan pe cap, flaneluță subt cămeşa de noapte, inundat de ceaiuri fierbinți cu rom, de întrebări neliniştite despre "mersul bolii" şi de termometre mal optimiste şi mai obiective decît doamna Deleanu.

Camera pătimirii lui Dănuț era odaia Monicăi, cea mai la o parte de zgomotul casei. Monica se mutase în odaia Olguței.

În sobă ardea un foc bogat. Odaia mirosea a boală răsfățată de copilărie: oțet aromat de trandafiri; rom, dintr-o sticlă păstrată pînă atunci în casa de fier a domnului Deleanu: colonie şi fum de rășină.

Pe la zece, lui Dănuț i se făcu somn în mod eroic, căci glumele Olguței, şi ea soră de caritate, îl făceau simplu oştean al rîsului, ca şi pe ceilalți. Doamna Deleanu dădu semnalul retragerii în vîrful picioarelor. Plecară toți, afară de Monica. Olguța o sili să-şi mai revadă lecțiile pe luni dimineață, veghindu-l pe Dănuț.

— Asta te obligă să nu adormi.

Monica stinse lumina. Se aşeză pe o pernă, jos pe covor, la căpătîiul lui Dănuț, rezemîndu-şi bărbia de marginea patului. Un obraz îi era luminat în roş, celălalt, învăluit în umbră, şi părul, ardea blînd. Afară ploaia cădea cu ritmul de veşnicii al ploilor de toamnă.

...Poveste şi tremur de gene, sufletul lui Dănuț zîmbea lîngă Monica, străbătînd anii.

"Oare de ce-o săruta Făt-Frumos pe Ileana Cosînzeana cînd erau singuri?"

Aşa se întrebase cu ani în urmă, întins pe lavița din odaia lui moş Gheorghe, luminat de flăcări, lenevit de căldură, privind cozile Monicăi, hățuri îndeobşte, cosițele Ilenei Cosînzeana în acea clipă.

De-atunci o iubea pe Monica, şi ani de-a rîndul o căutase pe Ileana Cosînzeana de atunci, fără s-o vadă alături de el, an cu an mai naltă, mai aurie, mai frumoasă, înălțînd spre el parfumul de faguri al copilăriei şi amintirea întăii sărutări de dragoste, care-l înfricoşase pe făt-frumosul copil din odaia lui moş Gheorghe.

O dragoste străveche, an cu an crescută, an cu an ascunsă, îşi risipi frageda imensitate pe sufletul destins în perspectiva anilor îndrăgostirii. Se legau bucuriile vacanțelor cu melancoliile toamnelor, neliniştea vacanțelor cu panica declinului lor. Şi căpăta alt înțeles tot ce scrisese pînă atunci cu sufletul întors spre copilărie, nostalgic şi atent, în loc să fie avînt voinic spre viitor. O căuta pe Monica, şi-n loc s-o caute alături de el, o căuta în copilărie. Şi nu găsise sărutarea rătăcită prin toate amintirile copilăriei. De ani de zile, în sufletul lui era un joc de-a baba-oarba între el şi o Monică de zece ani, cu rochiță scurtă, cozile pe spate şi ochii religioşi de gravi în fața de copil. Toate amintirile copilăriei i-o ascundeau, dar subt toate era. Şi îşi iubise copilăria fiindcă acolo era întăia bătaie de inimă a dragostii şi şovăitoarea cadență a paşilor ei dintăi.

Parfumul unei sărutări! îl căutase în zarzării abia înfloriți: iubise zarzării. *Troița* nu era minciună. Îi bătuse inima în fața zarzărilor — fiindcă parcă-i amintea o respirație depărtată ca o stea — şi-l mîhniseră adînc zarzării, fiindcă ceva pierdut trecea nedesluşit în fumul lor de flori, pierzîndu-se din nou...

Monica tresări simțind două mîni care se aplecară prin somnul tăcerii asupra ei. Un lănțujel îi lunecă pe obraji, căzîndu-i în jurul gîtului.

Lănțujelul de argint cu o cruciuliță în care era o aşchie de lemn sfînt de la Muntele Athos. Îl purtase mama doamnei Deleanu; apoi doamna Deleanu, care-l dăruise lui Dănuț. Acuma era al Monicăi.

Lui Dănuț îi bătea inima aşa de tare, că nu îndrăzni să deschidă ochii. Auzi paşi ireali, mişcări, un fîlfîit mătăsos, apoi un sunet scurt de foarfece. Odaia caldă se umpluse de parfumul părului despletit...

Monica plecase lăsîndu-i în mîni o moale şi lungă şuviță de umbră; în roşeața jarului spuzit se lumină, zîmbind ca şi obrazul aplecat asupra ei. Ținea în mîni şi săruta hățul de aur al copilăriei şi al dragostei.

*

Noaptea se topi ceas cu ceas în ochii închişi ai lui Dănuț.

Două, bătu clopotul solemn al Mitropoliei, deasupra laşului.

Trei.

Patru.

Cinci.

Şase.

Dănuț mîngîia şuvița tăiată din părul Monicăi. Focul se stinsese demult. Dar odaia Monicăi era caldă ca o noapte de vară, şi plutea prin ea, înduioşată, amintirea părului de aur despletit în întuneric. La ferestre cădea aceeaşi ploaie cu şoapte aiurite.

Însă Dănuț asculta glasuri răsunînd în el.

Şapte...

Se auziră paşi desculți, uşi deschise, focuri aprinse cu trosnetul lemnelor şi vuietul flăcărilor. Apoi, corul nazal al samovarului.

Dănuț se îmbrăcă repede punîndu-şi halatul de noapte al domnului Deleanu. Intră în antretul care despărțea odaia Monicăi de-a Olguței. Pe masa din mijloc, samovarul prezida arămiu tăcerea matinală a ceştelor rotunde. Mirosea a pîne prăjită. Se aşeză pe un scaun aşteptînd.

Monica intră îmbrăcată în uniformă, cu geanta în mînă şi şorțul negru peste rochia cafenie.

Se priviră lung şi zîmbiră lung.

Dănuț îi luă geanta din mînă. O deschise.

— Ce cauți, Dănuț?

— Un caiet de notițe,

— Vrei să scrii, Dănuț?

— Poate!

— Am caiete pentru tine dincolo.

— Nu. Monica. Dă-mi un caiet început de tine, un caiet de şcoală.

— Poftim: "Notițe la istorie".

— Dă-mi şi un creion. Îmi dai mie caietul?

— Mai întrebi, Dănuț!

Se aşează la masă. Monica îşi aplecă bărbia pe umărul lui.

MEDELENI
ROMAN

— Monica, începu Dănuț fără s-o privească, luîndu-i mîna într-a lui, astă-

noapte am vrut să-ți scriu o scrisoare. Aveam o noapte întreagă înainte. Şi abia azi dimineață mi-am dat seama că scrisoarea către tine era un roman...

— Scrii un roman, Gutunărel? îl întrebă Olguța, apărînd cu şorțul de uniformă pe umăr şi ghetele descheiate.

— Voi scrie, răspunse Dănuț, fără să dea drumul mînii Monicăi. Am găsit titlul.

— "Notițe la istorie", ceti Olguța titlul tăiat al caietului. Frumos titlu! Eşti inspirat!

Monica şi Dănuț zîmbiră, strînşi alături.

— Şi tu eşti în romanul meu, Olguța.

— Mă dai publicității! Ce nume-mi pui?

— Olguța.

— Vra să zică "Notițe la istorie?"

— Da. La istoria Medelenilor.

— Şi de unde se luminează "negurile istoriei"?

— De la descălecat.

— Al cui? Al iui Buftea-Metaforel-Gutunărel-voievod?

Dănuț zîmbi.

— Nu. Al Monicăi.

— Domnie fericită?

— Uite-te şi tu...

Toți trei zîmbiră. Monica era roşie în haina întunecată de şcoală.

Olguța se înclină adînc în fața Monicăi, ținîndu-şi şorțul în mînă.

— Măria-ta, în fața posterității, adică în istoria scrisă a Medelenilor, voi fi plecată damă de onoare a măriei-tale. Dar pînă atunci rog pe măria-ta să-mi încheie şorțul, să toarne ceaiul şi să-mi spună ce-avem la istorie.

V
TÎNĂRUL ROMANCIER

Cele mai frumoase zile de primăvară nu le aduce april, firească lună de primăvară, ci uneori numai octombrie, gravă lună a toamnei.

Subt albastrul înăsprit al cerului, sînt zile de căldură aurie, limpezi pe pămîntul dur al toamnei, cu parfum de soare printre copacii morți în picioare şi vrăbii gălăgioase, a căror veselie robustă are accentul rîsului copilăriei omeneşti.

Cînd vin aceste zile, copiii şi vrăbiile se joacă pe străzi; moşnegii se aşază pe scaune în fața casei, cu paltonul pe umeri şi capul descoperit; femeile, primăvăratece în haine de toamnă, îşi scot mănuşile ca să-şi alinte şuvițele de pe tîmple; bărbații simt nevoia să fie tineri; tinerii, nevoia să fie frumoşi; servitoarele care scutură covoare prin ogrăzi, se opresc, privind cerul, şi oftează surîzînd olteanului cu zarzavaturi, fercheşului sergent de zi sau rîndaşului care fumează cu mînicile suflecate; găinele cotcodăcesc gutural ca vara, cînii se tăvălesc pe jos, rămînînd cu picioarele în sus; pisicile se-ntind pe-acoperişuri, lăsînd vacant locul de lîngă sobă; şi liceenii fug de la şcoală, chiar dacă n-au

întîlniri sentimentale, ca să se plimbe "în tunică".

Dănuț își lua ceaiul pe terasă. Toate mișcările-i erau mirate în soarele cald, care-l ademenise pe terasa condamnată pînă atunci din pricina frigului și a ploilor.

Se deșteptase ca de obicei la șapte și zece, deși ora duminecă. În schimb, se lenevise în pat cu geamurile deschise și storurile ridicate. Se deșteptase în acordurile unui lied visat, fredonîndu-l:

"Die Rose, die Lïlie, die Taube, die Sonne..."

Își făcuse baia cîntînd. Îmbrăcase o uniformă, pusă numai de vreo două-trei ori astă-primăvară, de postav cenușiu închis, bine croită, care-l arăta zvelt cum era; își prinsese părul în rețeaua de cap și ieșise pe terasă, poruncind lui Gheorghiță să-i servească ceaiul acolo.

Mai avea un an de școală și isprăvea cu o epocă în care întîrziase. Era decis să-și facă universitatea la Iași. Nu-i era greu să-l convingă pe Herr Direktor că înscriindu-se la Facultatea de drept, practica simultană, pe care ar fi făcut-o în biroul tatălui său, îi era necesară, întregindu-i învățătura teoretică. Vorbise în această privință cu doamna Deleanu, cîștigată mai dinainte pentru acest proiect.

Se ducea la Iași pentru Monica și pentru el. Nu-și simțea nici o aptitudine pentru drept și avocatură. Era hotărît să scrie, nu să învețe. De ani de zile acumulase un material bogat pe care nu-l folosise. Vroia să debuteze în literatură cu un roman al cărui personaj principal să fie copilăria. În acel roman să răstoarne tot conținutul "turbincei lui Ivan". Dorea să-l construiască pe două planuri: unul, cel dintîi, de realitate direct și concret prezentată; al doilea, presimțit mai mult, de lirism înnăbușit, care să dea lectorului, în timp ce urmărește acțiunea primului plan, impresia de muzică în vis. Toate siluetele realității să fie dublate de o lumină care să le dea conturul halucinant de precis, ireal totuși, al copacilor și caselor în orbitorul vifor neclintit al lunii pline. Poem și roman mereu suprapuse. Contopire de viață și basm. Să aibă lectorul mereu impresia miracolului posibil, ca în epocile evanghelice, deși acțiunea să fie situată în realitatea contimporană. De altfel, asta-i copilărie. Copiii n-au cretinismul beat și serafic pe care li-l atribuie literatura confecționată în cofetării. Realitatea există pentru copii mai violent decît pentru omul matur, blazat de ea. Copilul n-o evită, o înfruntă mereu. Omul matur cearcă s-o uite, să scape de ea, copilul o caută, o caută și în povești. Dar realitatea conține, pentru copii, miracolul inexistent pentru omul matur.

Dacă scaunul de lemn din biroul omului matur ar înflori deodată, supunîndu-se poruncii de primăvară a fraților săi din livadă, sau dacă în ietacul omului matur, în noaptea Crăciunului, ar intra Moș Crăciun, fără ca uși să se fi deschis sau pași să fi răsunat, sau dacă în noaptea Învierii, întorcîndu-se de la biserică, ținînd în mînă luminarea ar întîlni un înger care și-ar aprinde luminarea de la el, spunîndu-i: "Hristos a înviat", omul matur ar înnebuni, ar consulta un doctor de boli nervoase sau ar deveni idolatru.

Copiii nu sînt nici nebuni, nici îngrijorați de echilibrul minții lor, nici idolatri. Sînt fiii omului matur, carne din carnea lui, dar omul matur nu mai e copil, și ei sînt. Lucizi, înregistrează realitatea așa de clar și de amănunțit că dacă n-ar fi distrați și uituci — copii — ar fi cei mai acerbi filozofi. Nebunii cred toate

miracolele posibile, şi poeţii le văd aievea, deşi nu-s. Şi mai au copiii ceea ce numai adevăraţii poeţi ai lumii au în rarele clipe cînd sînt: mirarea. Dar copiii o au mereu; inconştienţi de valoarea ei şi dezinteresaţi, o trăiesc, n-o exploatează.

De aceea, romanul copilăriei trebuie să aibă realităţi precise, enigmatice totuşi, prin ceva lăuntric, invizibil lectorului, cum sînt şcolarii în vrîsta ingrată cînd poartă o dragoste adorabilă subt uniforma de liceu, care-i sluţeşte mai tare. Să fie o senzaţie de dragoste, de îndrăgostire, în atmosfera romanului, fără ca micii eroi să iubească.

Eroii să se joace mereu. Să fie într-o continuă recreaţie. Să nu-i amestece în nici o dramă a părinţilor sau a altor persoane mari. Nici o tragedie matură să nu le impuie gesturi de liliputani actori. Să-i vadă lectorul mereu jucîndu-se — profesionişti ai capriciului într-o vacanţă ca toate vacanţele copilăriei, normală prin tot. Din cînd în cînd numai, viaţa, care treptat se adună în jurul lor, să fie vizibilă prin ceva: o melancolie, o durere. Atunci acea simplă prezenţă a vieţii să arate sfîşietoarea vremelnicie a copilăriei — care să capete prin aceasta o umbră de moarte — şi exactele ei dimensiuni de sătuleţ la poalele unui vulcan.

Trebuia să scrie acest roman. Vroia să retrăiască amănunţit dragostea lui pentru Monica, de atunci de cînd liniile de zare ale îndrăgostirii abia se limpezeau în sufletul lui de copil. Vroia s-o iubească din nou din clipa cînd o cunoscuse. Şi dragostea lui ca un vînt să-i aducă viul parfum al copilăriei. Simţea că numai cînd va isprăvi acest roman va fi copt, avînd într-adevăr vrîsta lui, schimbînd anotimpul sufletesc. Ca să-l scrie, însă, avea nevoie de prezenţa Monicăi. Numai ea îl aduna, îl lămurea şi-i da exaltarea folositoare scrisului. Monica era singura fereastră deschisă pe sufletul lui. Visul lîngă Monica era energic şi devenea creator. Prezenţa ei îl limita, dîndu-i intimitate. Monica era pentru el ca o hrubă în care visurile se închegau statui. Lîngă ea scrisese *Alunele veveriţei,* lîngă ea, *Troiţa,* lîngă ea va scrie *Medelenii,* corabie pe care venea dragostea în alaiul copilăriei.

Totuşi, nu putea numi inactivitate timpul petrecut la Bucureşti. Lungile convorbiri cu Mircea erau un fel de pregătire a romanului viitor. Dănuţ se îndoia dacă o va putea realiza pe Olguţa.

— Olguţa, în scris, va fi neverosimilă. Cînd eram copil nu mi-o puteam închipui dormind pe Olguţa. Era într-o continuă efervescenţă. Avea ceva frenetic. Ea ducea toată casa. Pe mine mă prostea după cîteva clipe de emulaţiune, care mă consumau. Cred că-i imposibil s-o redau pe Olguţa. Şi decît s-o falsific, decît să-i încetinesc ritmul, prefer să renunţ la ea.

Mircea susţinea că în romanul lui Dănuţ, Olguţa va fi un suveran ordonator al întregei atmosfere. Ca soarele, ea va da umbrele şi luminele romanului. Fără de ea, moş Gheorghe va fi un personaj inutil şi convenţional. Fără de ea, Monica nu va mai fi Monica. În sfîrşit, fără de Olguţa, Buftea va părea energic şi odios tiran al Monicăi. Mircea vedea în Olguţa însăşi inima romanului...

— ...Înţelegi, Dan, romanul tău nu va avea şi nu trebuie să aibă acţiune. Dar lipsa acţiunii distruge un roman, face din el o grupare de fragmente statice. Ori, lipsa acestei acţiuni va fi înlocuită strălucit prin desfăşurarea temperamentului Olguţei. În peisajul Medelenilor, Olguţa va fi apa curgătoare...

— Da, Mircea, ai dreptate, dar viteza sufletească a Olguţei n-o am. Aş putea

deveni Olguța într-o pagină, dar într-un roman întreg nu cred. Ca să descriu o succesiune de gesturi de-ale Olguței, trebuie să beau cîteva cafele negre. Să-mi zbîrnîie sîngele. Să-mi fie gîndul neprevăzut şi vivace ca un zbor de rîndunică. Olguța cere o tensiune prea mare ca s-o poți plagia sau reconstitui... Aş prefera s-o trimit la Slănic în timpul romanului şi să vorbesc uneori despre ea, fără s-o introduc direct în acțiune. Sau să fi murit Olguța şi să-şi amintească Buftea despre ea, sau să istorisească năzdrăvănii de-ale ei moş Gheorghe.

— Dacă moare Olguța, mor şi Medelenii...

— Impresia ta.

— Convingerea mea, şi ți-am explicat şi rațiunea ei. Olguța, numai, va da romanului energia realității. Fără de Olguța romanul tău e o poezie în proză, o altă *Troiță,* mai mare ca dimensiuni.

— Nu, Mircea... Şi de altfel ți-am mai spus că Olguța într-un roman ar părea neverosimilă, ar fi chiar. Ar da o impresie de încordare obositoare pentru lector, ar părea antipatic precoce — şi asta ar distruge atmosfera de copilărie normală, pe care vreau s-o realizez.

— Dan, nu fi vanitos! Spune că nu poți, nu că-ți strică.

— Poate! Am impresia că nu pot.

— Te înşeli!

— Mă cunosc.

— Nu te cunoşti. Eşti fratele Olguței. Nici nu-ți dai seama de măsura în care sînteți frați. Eu ştiu mai bine.

— Nu văd!

— Un singur exemplu: v-am privit jucînd tenis. Erați identici. Acelaşi ritm. Dar asta n-ar fi mare lucru! Cum spuneai tu, aveți aceeaşi "viteză sufletească". Numai că Olguța o are trăind, iar tu o ai scriind. Înainte de a-mi arăta Monica unele notații din *Alunele veveriței,* credeam că eşti un liric. M-am înşelat... E greu să-ți dovedesc, dar am intuiția că aveți aceeaşi viteză sufletească. Olguța va fi pentru tine dificultatea şi tot ea va fi victoria. Ai copilărit cu Olguța, eşti fratele ei. Creațiunea în care vei realiza tot ceea ce-i lăuntric la tine — energia — va fi Olguța. Greşala ta e convingerea că ar trebui să o plagiezi pe Olguța, cum spuneai. Nu! Pe Olguța o vei scoate din tine. Olguța e o virtualitate a ta, existînd întîmplător şi în realitate. Cu ea te vei descoperi pe tine.

Discuțiile cu Mircea gravitau mai ales în jurul Olguței.

Dănuț plănuia ca romanul să aibă două decoruri centrale, cu radiațiuni speciale fiecare. Un decor în care să plaseze elementul cotidian al vieții, şi altul de care să lege o emoție de peste hotarul realității. Întîiul decor era ales: curtea moşiei Medeleni. Al doilea, însă, nu era încă fixat: ori podul casei, ori căsuța lui moş Gheorghe. Podul casei ar fi însemnat proeminența în romanul proiectat a lui Buftea. Podul era refugiul lui. În pod erau mobile scoase din viață şi un trecut necunoscut, al străbunilor morți. Acolo Buftea singur era stăpîn. Dar căsuța lui moş Gheorghe era locul unde Buftea o cunoscuse pe Ileana Cosînzeana. Acolo tremurase întîia stea în sufletul botosului erou.

Mircea era de altă părere. Şi podul, şi căsuța lui moş Gheorghe. Podul trebuia să fie odihna şi hrana de vis a "turbincei lui Ivan". Acolo "turbinca lui Ivan" se umplea de mister, de trecut, de prezent şi de melancolie, larg deschisă, la adăpost

de viață în calmul decorului vetust. Căsuța lui moş Gheorghe, însă, pe lîngă emoția din fața Ilenei Cosînzeana, avea alt rost: trebuia să dezvăluiască un nou aspect al Olguței, întregitor. Războinica, dîrza, ireductibila Olguța numai acolo putea fi "duduița moşului".

Scenă cu scenă, capitol cu capitol, versiune cu versiune, Mircea lupta pentru Olguța, apărînd întîietatea ei din roman, aşa cum i-o indica realitatea.

Argumentul suprem, singurul eficient, fusese răspunsul Monicăi la scrisoarea în eare Mircea îi reedita minuțios discuțiile referitoare la roman, cerîndu-i părerea.

"...Şi eu cred că ai dreptate. Sîntem douăzeci de eleve în clasa şaptea. Din cauza Olguței, toate avem note mici la conduită, dar se distrează şi profesoara care le pune. Mă tem că Dănuț şi cu mine, fără de Olguța, am fi avut zece la conduită, şi n-am mai fi fost copii..."

"...Die Rose, die Lilie, die Taube, die Sonne..."

Aprinse o țigară.

— Zi de april!

Zîmbi cu ochii micşorați. Semăna cu Monica ziua aceasta limpede, plină de soare, gravă. Soarele ii juca pe genunchi. Închise ochii. Ar fi vrut să aibă capul Monicăi pe genunchi. Să fie singur cu ea, cum era cu soarele...

— S-s-salve, piciule!

— Bună dimineața, Tonel.

Înainte să-l vadă, auzise explozia pintenilor. Căci Tonel, după cum îi anunțase pe băieți în ziua plecării lor la Medeleni, renunțase la cariera intelectuală, alegînd cariera armelor, deocamdată a pintenilor. Pintenii lui Tonel erau mai guralivi chiar decît purtătorul lor. Era artilerist: sabie lungă, uniformă croită pe talie.

— N-n-nici K-k-kronprințul, bă, n-are t-t-talia lu Tonel!

...Cizme de lac, natural, cu rozete, şi acei zurgălăi epici numiți pinteni cînd sînt destinați să intre în burta calului.

De cînd era artilerist trata pe foştii lui colegi de "pici", chiar şi pe Dănuț. Venea regulat în Pitar-Moşu dumineca, după subsidii băneşti, țigări, parfum, colonie, pudră, "c-c-conversații amicale" şi plimbări la Şosea cu maşina.

— H-h-hai, bă, că e tîrziu!

— Unde, Tonel?

— L-l-la vernisaj, bă!

— Care vernisaj?

— L-l-la Ateneu, mă! P-p-pallă, mă, ă-ă-âla cu p-palatu!

— Ce cauți tu la expoziții de pictură, Tonel? Te interesează?

— Ce-ce-ce, mă? Tonel e civil, mă? M-m-mă crezi m-moftangiu! A-a-am un *rendez-vous* c-o damă şic! M-m-mergi, bă?

— Aşteaptă-mă.

Vernisajul expoziției lui Alexandru Pallă! Marele eveniment artistic al sezonului! Uitase! De cinci ani Alexandru Pallă nu mai făcuse expoziții în țară. Ținea s-o vadă. Făcu în treacăt o legătură între ceea ce-i spusese Gheorghiță şi deschiderea expoziției Pallă. În timpul lipsei lui din Bucureşti, venise Anetta cu o scrisoare din partea Adinei, întrebînd unde-i Dănuț. Gheorghiță cercase, fără

succes, să obție scrisoarea. Înciudat, răspunsese că Dănuț a plecat la Iaşi şi că nu se mai întoarce... Vra să zică tot mai există Adina Stephano! Oare Ioana Pallă izbutise? Evident, da. O dată cu venirea toamnei o expediase pe Adina de la Sălcii? Probabil. Poate că o trecuse cumnatului ei... Ce putea să-i scrie lui, Adina Stephano?

Porni împreună cu Tonel spre Ateneu.

— Piciule, ți-am văzut d-dama! Şic, mă! A-are limuzină!

— Care damă, Tonel?

— E-e-ec!

— C-c-cîte ai, bă?

— Nici una, Tonel.

— Ce braşoave, bă? A-a-aia de la Gara de Nord. C-c-cînd ați f-facut voiaj dă nos!

— Ce Gară de Nord, Tonel?

— M-m-măăă! Mă crezi fraier?! Pare rău... Ş-ş-ştiu de la Anetta, mă! M-mă faci să comit i-indiscreții!

— De unde-o cunoşti tu pe Anetta?

— O-o p-pasadă, mă! P-pontam şi eu d-dama, d-d-da nici servanta nu-i rău! A-a-are crupă, mă!

Dănuț rîdea ca într-o grădină de zarzavaturi.

— P-piciule, n-o lăsa! S-stă bine, mă! P-palatu lui Pallă, bă! Ş-şi casă cu chirie!

— Aha!

Tonel îi făcu din ochi, dîndu-i o sfîrlă peste burtă.

— T-t-trai, 'oțule! Ațin'te!

Se opriră în fața uşei laterale a Ateneului. Intrară din plin soare în umbră de coridor rece. Erau mai multe expoziții, vizitate numai de cîte un student cu hainele periate şi părul lustruit, neclintit ca un copac scuturat, de grupuri de şcolărițe înghesuite în tablourile pe care n-aveau voie să le pipăie, deşi culorile erau atrăgătoare ca ale bomboanelor în borcanele vitrinei, şi de pictorul expozant, fumîndu-şi britanic luleaua în fața artei proprii şi a profanilor calici.

O sală numai, răspîndea zvonul de piuituri şi foşnet de mătăsuri ale seratelor dansante. Se îndreptară într-acolo. Întîia impresie era că nu se invită atîta lume într-o sală atît de mică. Înghesuială de tramvai ducînd publicul la curse, dar elegantă. Predominau femeile. Expoziție de parfumuri mai mult decît de pictură.

Tonel intră salutînd publicul cu o bătaie de pinteni, ca un sublocotenent de jandarmi venit să facă o discretă arestare în "lumea mare".

Dănuț rămase la uşă, desolidarizîndu-se de Tonel. Mătăsurile vorbeau franțuzeşte, intercalînd necontenitele exclamații admirative, care alcătuiesc vocabularul exclusiv al femeilor în fața picturii. Pereții ardeau de culori orgiace, ca vitralii deschise pe izbucnirea toamnelor sau ca rugul zării de apus dus în galop de valuri verzi, din orizont în orizont. Se desprindea parcă un vînt fierbinte din culorile în care aceeaşi inimă puternică şi pasionată bătea.

Ochii lui Dănuț străluciră. Deşi era în afara uşei, se descoperise. Puterea şi fastul mitologic al culorilor îl cucerise deodată. Nu amănunțise nici un tablou în parte — era şi greu cu atîta forfotă de lume — dar pereții iluminați îi

împrejmuiseră sufletul ca un vîrtej, dîndu-i un ritm nebun de bacanală. La fel îl tulburase muzica lui Wagner.

— Ce idioți!

Apostrofa îi scăpase. Violența sîngelui dezlănțuit prefăcuse gîndul în vorbă. Un superb cap de bărbat, uşor surit la tîmple, cu ochi şi barbă orientală, se întoarse zîmbind spre liceanul cu ochi şi obraji entuziasmați şi injurioasă sinceritate pentru vizitatorii expoziției.

— Îți place, tinere?

— Dumneavoastră sînteți pictorul Alexandru Pallă?

— Da, tinere, răspunse pictorul, cercetînd capul îndrăzneț al lui Dănuț.

— Isus i-a dat afară din templu, vorbi Dănuț emfatic pentru urechile dimprejur, mirîndu-se el singur de îndrăzneala lui.

Fața pictorului se încreți de rîs.

— Ai douăzeci de ani?

Dănuț dădu din cap energic.

— Eşti poet?

— Da.

De la egal la egal.

— Adia! Adia! *Enfin!*

Un val de lume îi despărți.

Dănuț se dădu la o parte în afara uşii. Recunoscuse ochii Adinei, alături de obrazul impertinent al Ioanei Pallă. Îi răsuna ciudat accentul de triumf copilăresc, cu care pictorul o întîmpinase pe Adina. Îi amintise propriul lui accent de demult, cînd şi pentru el doamna Stephano era: "Adina! Adina!"

Vra să zică... Îi părea rău. Ar fi vrut să-l cunoască pe pictorul Pallă, să-i arate că el, Dănuț, merita să stea în templu, şi că pe toți ceilalți trebuia să-i dea afară cu biciul.

Bietul om! Şi el vedea în Adina ceea ce văzuse Dănuț! Şi ce furtuni va stîrni Adina în sufletul unui om în care culorile erau ca hergheliile de cai sălbatici în puste...

Întîlnise, în sfîrşit, un om spre care sufletul izbucnise cu aplauze şi aclamații, izbutise să schimbe o vorbă cu el — şi iată, Adina Stephano era între ei. Păcat...

Postat lîngă uşă, aplecă din nou capul spre sarabanda culorilor. Privirea unui portret aşezat în fața uşii, la loc de cinste, îl făcu să tresară. Ochii Adinei, zîmbetul Adinei, tenul de floare de măr, roşeața tomnatecă a părului, mînile încrucişate pe genunchi. Putea să se intituleze portretul: *Fetița care vede şi aude îngerii. N-o turburați! Tăcere!*

— Dănuț!

Văzu mişcarea buzelor şi auzi numele nerostit. Încrucişase privirea Adinei prin mulțime şi-şi văzuse numele în buzele ei.

Plecă.

Auzi paşi mărunți în urma lui, răsunînd pe trotuar.

— Dănuț!

Nu se opri.

— Dănuț!

Adina era lîngă el. Îl privea mirat şi trist. Gîfîia. Era îmbrăcată cu un *tailleur*

de catifea neagră, luminat de gulerssul suplu al bluzei de mătasă albă. Pe cap, o tocă de catifea neagră, cu chenarul ruginiu al şuviţelor de păr.

— Sărut mîna, doamnă.

Adina nu-i întinse mîna. Un zîmbet îi plîngea pe faţă, înclinîndu-i capul.

— Doamnă?

— Doamna Stephano, răspunse Dănuţ, cu chipiul în mînă.

— Doamna Pallă, Dănuţ.

— Aa! N-am ştiut. Felicitările mele, doamnă!

Mai mulţi domni, ajungîndu-i din urmă, o salutară adînc pe Adina.

— Sărut mîna, doamnă, se înclină Dănuţ pentru a doua oară, hotărît să plece.

— Dănuţ... hai cu mine, Dănuţ...

Vorbea abătut, blînd, cu ochii mari şi capul aplecat pe o parte de acelaşi zîmbet.

Dănuţ ridică din umeri. Vîntul şi soarele îi aprindeau mişcări rotunde în păr.

— De ce te temi, Dănuţ?... Acoperă-te, e soarele prea tare... Dănuţ, hai cu mine, puţin numai...

Porniră alături. Tăceau amîndoi. Ceva trist îi despărţea. Pe Calea Victoriei fură întîmpinaţi pas pas de saluturi plecate, la care Adina răspundea distrat, şi Dănuţ jenat. O luară la vale, pe strac Sfîntul Ionică.

Trecură dincolo de "Enescu".

— Vreau să-ţi dau scrisorile tale, Dănuţ...

Nu îndrăzni să-i spună iarăşi "sărut mîna, doamnă", fiindcă văzuse tremurul lacrimilor în gene şi în glas.

Traversară bulevardul şi, pe rînd, străzile cunoscute ale celei dintîi iubiri de tinereţă apărură lui Dănuţ, aceleaşi, fără bătaia de inimă de atunci.

Se simţea ca la înmormîntarea unei rude indiferente. Tonul "sărut mîna, doamnă" îl ofensa prin odiosul convenţionalism teatral, şi altă soluţie nu găsea. Nu-i spunea "Adina", fiindcă pentru el nu mai era "Adina", şi era obligat să fie artificial faţă de Adina, care era — sau părea — naturală în "rolul trist".

Mergeau încet, cu o cadenţă agreabilă cînd te plimbi pe o alee de toamnă, răscolind straturile de frunze veştede cu piciorul, dar incomodă cînd vrei să ajungi undeva şi să isprăveşti mai repede.

Revăzu vitraliul albastru şi tăbliţa:

MICHEL STEPHANO
Căpitan
din Marina Comercială

De ce-o mai păstra?

Adina sună. Apăru Aneta, cu un zîmbet iscoditor.

Mirosea a pustiu în casă. Mobile împachetate, paie pe jos: dezordinea începutului de mutare.

Intrară în ietac. Numai ietacul mai continua să trăiască în clădirea moartă. Stăruia încă parfumul Adinei. Într-un vas erau tufănele. Pe măsuţa de noapte, într-un medalion, o fotografie de-a lui Dănuţ în costum de patinaj.

Adina îşi scoase toca din cap, se aşeză pe marginea patului, îl privi pe Dănuţ,

apoi începerea.

Ochii i se umplură de lacrimi.

Deschise buzele, le închise. Fața-i era palidă ca lumina prin care a căzut o pasăre ucisă. Se ridică. Umblă în dulap, scoase un cofret de fildeş adus din Italia...

— Dănuț... aici... aici... scrisorile tale...

Marele suspin al plînsului o cutremura toată, dîndu-i o respirație învălmăşită. Lăsă cofretul pe un scaun şi căzu pe pat plîngînd cu fața în aşternut.

Ochii lui Dănuț se aburiră. Era atît de deznădăjduit plînsul Adinei şi trupul ei zguduit în casa cu trecut împachetat, încît jalea îl birui, grea şi deodată asupra lui.

Plîngeau alături amîndoi, pe acelaşi pat al iubirii lor. Şi, ca împotriva unui îngheț nemilos, trupurile lor se alipiră, căutînd adăpostul căldurii omeneşti. Plîngeau strînşi unul în altul, umăr lîngă umăr, tîmplă lîngă tîmplă.

Cu ochii închişi, ca prin somn, Adina cuprinse cu brațele capul lui Dănuț, cufundîndu-şi fața în părul lui. Plîngea şi-l săruta. Buclă cu buclă, şuviță cu şuviță, îl săruta ca pe un cap de mort iubit, îmbrăcîndu-i tîmplele în jilava căldură a buzelor şi-a lacrimilor.

Dănuț îşi răsuci capul îngreuiat de o vibrație de întuneric opac. Buzele lui întîlniră buzele Adinei, ude, calde, arse. Se sărutară lung, lacomi, flămînzi, ciocnindu-şi dinții, muşcîndu-şi buzele, îndurerîndu-se dînd sărutării țipătul sîngelui. Brațele se cuprindeau, se încleştau, dezmierdau, dezbrăcau, smulgeau, chemau, ademeneau, porunceau, luptau — flăcări aiurite.

— Adina!

— Dănuț!

Răsunase vechiul gemăt.

Zbor nebun deasupra unei prăpăstii cu vîrtejuri mohorîte şi fulgere orbitoare.

— Dănuț!...

Prăvălire rănită în prăpăstii fără fund. Deznădejdea vertiginoasă a fericirii vertiginoase...

Dulce ca o tînguire de vioară în cerul pierdut: "Dănuț"...

Muți, palizi, devastați, erau unul lîngă altul, străini ca doi morți în raclele lor.

Îşi aşezară hainele, tăcuți, ca prin întuneric.

Dănuț ținea ochii în jos.

Se auzi motorul unui automobil. Se oprise la poartă. Răsunară două semnale ale claxonului.

Aneta se precipită în odaie fără să bată la uşă.

— A venit domnul!

— Bine. Spune-i să aştepte.

Dănuț îşi luă chipiul. Adina îl urmărea cu ochii rătăciți.

— Dănuț! Dănuț!... Să păstrez casa pentru noi?

— Nu.

— Dănuț... rămîi, Dănuț drag...

Îl apucă de pieptul tunicei, ghemuindu-se în el, cu ochii iluminați ca de un tremur de fulgere.

Se auzeau paşi în curte şi voci.

Dănuț se scutură.

— Scrisorile, Dănuț...

— Arde-le.

Trecu în goană prin sofragerie. Aşteptă.

Nu mai putea aştepta. Ieşi afară. Trecu hotărît prin curte, prin faţa şoferului blazat. Trecu înainte, înainte.

Avea în nări parfumul Adinei, şi din haine parcă şi din mişcări i se pulveriza mereu.

— Ce murdărie! Ce murdărie!

Din toate părţile soarele, soarele curat subt cerul albastru. Zi limpede şi gravă de april.

Monica! Monica!

Unde erau marile aripi de lebădă cerească ale îngerului dragostii lui? Unde? Se înăcriseră deodată, fleşcăite, ca o vulgară frişcă.

— Ce murdărie! Doamne, Doamne!

Mergea în goană, cu spinarea aplecată. Un clacson cîrîi aspru. Întoarse capul, se dădu în lături. Adina între Ioana Pallă şi Alexandru Pallă, ca o fetiță adusă de la o înmormîntare. Amîndoi erau aplecați asupra ei. Limuzina trecu.

— Ce murdărie!

Se simțea netrebnic şi bătrîn.

O luă pe bulevard la deal, fără să vadă, fără s-audă mergînd, mergînd.

— Hei, tinere! Băieţaş! Numărul 432!

Întoarse capul.

— În ce clasă?

Se apropie, ducînd instinctiv mîna la chipiu.

— A! Dumneata eşti, Deleanu! Bine, Deleanu, ce Dumnezeu, nu eşti încă student!

— Mă iertați, domnule director, eram preocupat...

— Bine, bine! Tot elev bun?

— ...Dă!

— Bună ziua, Deleanu.

— Vă salut, domnule director.

Făcu vreo cîțiva paşi. Se opri. Un zîmbet i se închega pe față. Bine că nu-l prinsese fumînd pe stradă!

Şi zîmbi, un zîmbet la care participau şi plămînii.

Slavă Domnului! Era încă elevul Dan Deleanu dintr-a opta modernă.

Ionel Teodoreanu

La Medeleni

Vol.4

ÎNTRE VÎNTURI

PARTEA ÎNTÎIA

1
SFÎRŞITUL UNUI AN ŞCOLAR

Ardeau numai luminile utile, depărtate cu preciziune unele de altele, aerian izolate, cu spații de noapte marină între licăririle lor fragile. Întuneric prin umbra onctuos spintecată — spuma elicei fumega alb pe vîntul lins al apei — fără de trup, tăcut; vaporul nu era decît procesiunea somnambulă a unei constelații grupată geometric, subt tremurul captiv al constelațiilor fixe.

Nu răsuna nici un tunet spumos de talaz — salt solitar sfărmat în larguri — nici pas desculț de val nu s-auzea, împiedicîndu-se în trena lungă. Tăcere fără cadență de frunză, iarbă, vînt sau undă: tăcerea cosmic destinsă în fluida boltire a celor patru zări. Cosite, vastele întinderi abureau seva salină a mării. Amar, amar parfum de toamnă, de parcă Zeul apelor adînci strivise-n palme sucul pămîntean al frunzelor de nuc şi, cu o singură mişcare, îl imensificase umed pîn' la stele.

Toți pasagerii dormeau în cabinele alb şi jilav mirositoare a odaie de baie, cu ferestruicile închise, înfăşurați în pături groase, căci după suavele nopți mediteraneene, cu dulcea lor privire de un albastru marin subt vălurile de cadînă ale lunii, şi cu suflarea lor de floare de lămîi, migdal şi portocal — aspra noapte a Mării Negre înfricoşa ca ochii de corsar.

De aceea, coverta cabinelor de clasa I era pustie; *chaises-longues*-urile, goale. În curba molatecă a unora, cîte o batistă uitată amintea viteazul strănut care alungase în cabină pe călătoarea hotărîtă, în principiu, să aştepte răsăritul lunii.

Două *chaises-longues*-uri numai erau ocupate. Unul adăpostea o umbră, somnul unei umbre; celălalt, o lumină, o iluminare căpşunie cu intermitențe de întuneric: ritmul luminos al pipelor pufăite. Aceasta împrăştia mirosul

franc al *maryland*-ului. Fumătorul era un fanatic al *maryland*-ului, tutun a cărui aromă pornea elegiac din adolescența-i depărtată, cu bereta de catifea a pictorilor înclinată pe-o ureche în care viața din Montmartre răsuna cu zvon de sărutări, pahare sparte sau ciocnite şi argot de midinete.

"La royne Blanche comme lis
Qui chantait à voix de seraine
Berte au grant pié, Bietris, Alis,
Haremburgis qui tient la Maine,
Et Johanne la bonne Lorraine
Que Englois brûlèrent à Rouan
Où sont-ilz, où Vierge souvraine?
Mais où sont les neiges d'antan?" [1]

Unde era Parisul de altădată? Alt sunet aveau cafenelele, alt miros. Monedele yankee şi britanice ricanau cinic, ca şi răsfrîngerea lor în ochii midinetelor de astăzi.

Odinioară, moneda franceză aruncată pe zincul bistro-ului era rîsul boemei calice. Nu mai răsuna. Calicia de după război se numea mizerie, şi era.

Fumul pipelor engleze şi americane, adevărat *cocktail* tabagic, fiertură de tutun cu miere, santal, smochine şi opiu, dulceag ca sarailiile orientale, echivoc, trîndav şi cu cleioasă ceață, izgonise simplul şi bărbătescul fum de *maryland;* ori poate acesta pierise deasupra tranşeelor galice o dată cu o întreagă generație al cărei parfum fusese.

Jazul antropofag, urlat, scuipat, scrîşnit, orăcăit şi hîrîit de gura cacofonică a negrilor buzați, destrăbălase zîmbetul francez, copil al şansonetei melancolice şi maliționase. Vechiul Paris ardea pe rugul valutar, încălzind obrajii congestionați ai celor care arseseră odinioară pe Ioana d'Arc, şi ai frații lor transoceanici.

Alexandru Pallă, moldovean cu străbuni de pe vremea lui vodă Ştefan, nu se mai simțea contimporan cu viața Parisului. Îmbătrînise?

Cînd nu mai eşti contimporanul epocii în care-ți porți declinul vîrstei, ci numai al pietrelor amintitoare a epocii apuse, te-ai sihăstrit în trecut, ca înserarea în apa brumărie a unei vechi oglinzi, printre tăceri uscate de

---

1 Regina Blanche, ca un crin / Cîntînd cu vocea-i fermecată, / Bietris, Alis, Berte cu picior plin, / Haremburgis din Maine de-altădată, Lorena Ioana nenfricată / Ce-au ars-o anglii la Rouan, / Unde-s, stăpînă preacurată? / Ci unde-i neaua de mai an? (Fr.)

mătăsuri.

Alexandru Pallă nu mai trăia viața Parisului, şi cum pentru el a trăi însemna a picta, nu mai picta viața Parisului, dar nici viața demodată a amintirilor. Pe pînzele lui de după război, curgeau apele Senei cu cenuşiuri lung ostenite spre funduri turburi de argint, dar nici o vîslă nu le turbură visarea, nici un catarg, nici un braț de om, şi curgerea lor ca şi a timpului era parcă solemn împovărată de imensa trenă a propriului trecut; visau cheiurile Senei cu parapete triste şi pustii, c-un uuit de vînt parcă amuțit prin golul lor şi un vîrtej de frunze moarte, dus; cîte un pod trecea de la un mal la altul cu paşii tăcerii prin rugina lui; se năruia un zid de casă veche cu varul măcinat ca fața de os a leproşilor.

Domina albul în toate pînzele, dar un alb a cărui fragedă lumină se stinsese, un alb colbăit ca surul fior al ațelor de păianjeni în casele părăsite.

Într-un singur peisaj, tot un parapet pe cheiul Senei, viața lăsase un semn. Sena curgea cu gestul halucinat al brațelor de oarbă bătrînă, călăuzind trupul prin locurile tinereții. Pe parapet atîrna o pereche de mănuşi mici de femeie, albe. Se înecase femeia care le purtase? Poate că le uitase acolo după ce strînsese în mînile goale mînile iubitului ei. Plecase poate fericită, cu dragostea alături. Dar ani trecuseră de atunci, desigur. Mănuşile erau veştede. Parfumul delicat al mînilor care le purtase, pierise. Melancolia dezumflată a albului lor mort pecetluia gestul ostenit al anilor.

Toate tablourile puteau fi intitulate: Tăceri. Tăceri ca în unele case ale epilogului romanelor lui Turghenief. Întipărirea elegiacă a timpului pe decoruri ale tinereții. Prin zgomotul barbar al epocii, "tăcerile" lui Alexandru Pallă erau un anacronism.

În apartamentul din rue de l'Observatoire, două "tăceri" trecuseră de-a dreptul în odaia Monicăi, deşi fuseseră dăruite Olguței, şi deşi Alexandru Pallă socotea că mai nimerit le-ar fi fost locul în odaia pianului negru unde asculta nocturnele lui Chopin privind corbul pletelor Olguței desfăşurîndu-şi aripile pe profilul solitar deasupra muzicei ca figurile săpate-n prora triremelor — decît în odaia unde Monica îşi lucra teza de doctorat — *Baladele lui François Villon* — cu o gravitate blajină de bunică

şi c-un zîmbet blond de miere şi de tei în cozile medievale.

*

Brusc, noaptea fu neagră.

Enorm răsărită în enorma încruntare, plată, grea, fără lumină, de un roş otoman — luna. Orizontul era straniu ca un zid care deodată ai simți că te pîndeşte c-un ochi de ciclop; ca un uriaş zid de marmură neagră care ar

deveni deodată un ochi roş, fără trup, fără cap, fără pleoape, fără gene, fără pupilă, ochi opac, orb, care totuşi te vede, vine, creşte, se dilată, te cuprinde, te soarbe umplîndu-se de sîngele inimii tale...

Coşmarul se ridică de pe pieptul mării. Desprinsă de pe tăiuşul zării luna pluti masiv. Deasupra şi în jurul ei pe cer se aprinse ca într-o mohorîre de fum gros, sanghinul nimb al vulcanilor.

Vroiau parcă să înflorească maci din truda şi mocnirea sîngerie.

Înfloriră, roşi, rubinii, profirii... se topiră în largă dîră. Îngălbeniră.

Palid, nuferi galbeni tremurară.

În noaptea limpede, cu abur aiurit plutea paloarea pură a lunii, alungată tot mai sus de groaza roşie, căzută în adîncuri, a monstruosului ochi tentacular din încleştarea căruia scăpase. Şi marea era acoperită de sudoare rece.

*

— Nu dormi, Olguța?

Trupul din *chaise-longue* nu se mişcase. Ochii nu clipeau; mari deschişi, priveau pironiți, fără să vadă în afară, ostenind fața, fruntea; privire din acelea care lasă cearcăne subt ochi şi o dungă pe frunte.

— Olguța!

Alarma exagerată a glasului care-o chema, o deşteptă.

— Am visat, Paşa... şi dumneata ai visat? urmă glasul şovăitor, cu o ironie automată.

Întoarse capul pe o parte. Vroia să fie singură.

— A răsărit luna!

— Da.

Se răsuci pe o coastă. Pledul îi lunecă de pe picioare. Paşa se ridică, se aplecă acoperind la loc trupul suplu. Răsufla greu, ca după un efort. Scutură cenuşa pipei, o umplu, o aprinse.

Zorii lunii se ridicau pe mare de pretutindeni, ca şi cum luna n-ar fi fost izvorul, ci numai semnul deşteptării lor. Albe denii în miez de noapte.

Unii oameni trăiesc în pat. Deopotrivă pentru somn şi lenevirea trează, patul îi cheamă cînd iubesc, cînd cetesc, cînd visează. Viața lor e un lent şi cotidian înec în pat.

Dacă şi-ar face bilanțul plastic al orelor de pat şi-al celorlalte, viața lor ar putea fi reprezentată printr-o vastă suprafață orizontală, într-un colț al căreia, prizărit, un mănunchi de verticale s-ar ivi ca o caravană în deşert.

Pentru Olguța, patul însemnase întotdeauna spațiul strict al somnului şi nimic mai mult. În copilărie, cînd deschidea ochii dimineața, spontan sărea

din pat, resortul săriturii fiind parcă în ridicarea pleoapelor. Această elasticitate a copilăriei o păstrase agresiv de-a lungul anilor şcolari şi al celor următori.

Acum şedea întinsă în *chaise-longue,* trează, cu ochii deschişi. Înfrîngere de corabie cu pînzele întinse, răsturnată pe ape.

Mari, gravi, neclintiți ca fluturii de noapte în lumină, ochii priveau.

Îi era frig. Dar răceala venea mai ales dinlăuntru.

Trecuse iarăşi prin vis gîndul acela, ca un gheţar plutitor. *"Voilà, il est parti le petit bobo... mais s'il venait a se répéter, il faudra l'enlever tout de suite"* [2]*...*

Fraza păstra încă, intact, parfumul farmaceutic, iodat şi fenicat, al hirurgilor. Cînd o auzise întîia oară, o înregistrase superficial urechea şi profund sufletul. Profesorul Mass, meridional sonor ca o peşteră cu ecouri şi hirsut, albise cum se zahariseşte un gavanos cu dulceață de nuci: tumultul cîrlionțat al părului, musteților, sprîncenelor şi bărbii era o cristalizare zaharoasă din care două nucuşoare verzui rîdeau: ochii. Intonată de buzele lui, fraza se impregnase de bonomie jovială. Nu putea ieşi o profeție lugubră dintr-un astfel de om ilar. După cîteva luni însă, procesul de dezagregare al cuvintelor de buzele care le rostise şi de accentul cu care răsunaseră atunci, se împlinise. Fraza răsunase din nou, aton, cu miros hirurgical, impersonală ca şi cum cuvintele care-o alcătuiau s-ar fi format de la sine din tăceri de spital.

"...mais s'il venait à se répéter"...

Olguța cînta. Monica lucra în odaia ei. Paşa îşi fuma pipa. Rupt, un acord răsunase ca un candelabru răsturnat.

O tăcere cu sîngele zvîcnind în tîmple.

Obrajii Olguței albiseră.

Apoi, capacul închis brusc răsunase lung. Pianul amuțise negru.

— Noapte bună, Paşa!

Congediat mult mai devreme ca de obicei, Paşa strînse o mînă înghețată.

A doua zi, însă, şi în toate zilele care urmară pînă la îmbarcarea din Marsilia, pentru Monica, Paşa, pentru profesorul ei de pian şi pentru toate camaradele ei şi ale Monicăi, Olguța fu aceeaşi Olguță de pînă atunci.

"...mais s'il venait"...

Cînd îți aminteşti cuvintele cuiva, e o mişcare în suflet, un murmur mut, o vorbire a gîndurilor. În sufletul Olguței, însă, nici o silabisire nu răsuna. Şi totuşi, fraza *era.* O vedea deodată, după ce o fixase lung fără s-o vadă, ca

---

2 Iată, a pornit mica durere... dar dacă se mai repetă, trebuie s-o curm numaidecît (fr.).

bolnavii pironiți în ghips pe spate, desemnul sau crăpătura părețelui din față, mereu privit, absorbit de ochi, orizont identic al cîmpului vizual.

Începutul era un coşmar. Simțise răceala viperii şi înțepătura colților în sînul drept. Se deşteptase cu tîmplele reci şi inima-n galop. Lucidă, imediat îşi dăduse seama că, în timpul somnului, cruciulița cu lemn sfînt, pe care o purta din copilărie la gît, atîrnată de un lănțujel lung, îi încrustase, ostil parcă, un colț în sînul drept.

Atît. Adormise iar, pe cealaltă coastă.

Peste cîteva luni, dimineața, în odaia de baie, cu o mişcare familiară din copilărie, îşi apăsa părul cu palmele, de o parte şi de alta a cărării. Abia ieşise de subt duşul rece. Simțise o jenă, ca o haină nouă greşit tăiată, care te strînge subțioară. Făcuse mişcări cu brațele. Jena dispăruse. Reapărea însă atunci cînd ridica brațele deasupra capului. Parcă se strîmtase pielea. Descoperise cauza: o mică duritate rotundă, superficial ascunsă în sînul drept.

Ridicase din umeri şi se îmbrăcase. Cîteva zile scena matinală se repetase, fără ecou diurn. Între timp, Monica plecase în Pirinei, pentru cîteva zile, la prietena lor comună Andrée Bertrand. Se dusese la profesorul Mass, din cochetărie, ca să-i extragă *"cette énervante boule de graisse"*[3]

"Extracția" luase proporții de operație, din cauza decorului şi a cloroformului numai, căci prezența profesorului Mass, în uniforma hirurgicală, transforma lugubrul doliu alb al sălii de operație într-un alb culinar, un alb de cofetărie în care fierbe ciocolata cu dulce clocot, aşteptată de mormanele de frişcă decorativă. Olguța se aşezase pe masa de operație, în lunga cămaşă de noapte al cărei miros de sulfină aducea parfum de Medeleni, îndepărtată solicitudine a doamnei Deleanu.

Un gest neprevăzut al Olguței dăduse un ritm alegru şi zîmbitor tăcerii preliminare în timpul căreia se pregăteşte cloroformul. Fusese invitată să-şi scoată cămaşa care nu avea deschizătură în față. Îşi scuturase pletele şi cu o singură mişcare găsise soluția oportună. Trasă brusc, din două părți, de degetele lungi şi impetuoase, c-un fîşîit metalic olanda se rupse net pînă subt sîni. În această atmosferă de ea creată, Olguța îşi părăsise trupul de o puritate egipțiană, pe masa de operație.

După opt zile, abia, îşi revăzuse sînul, bandajat pînă atunci, cînd profesorul Mass îi scosese firele. Puțin bosumflat, ca un obraz de copil deşteptat noaptea din somn, purta o fină semilună roză.

"...voilà, il est parti le petit bobo..., mais s'il venait a se répéter, il faudra l'enlever tout de suite"...

---

3 Acest enervant bob de grăsime (fr.).

Era frig şi umed pe mare. O săgeta iar cicatricea, intimidîndu-i respirația. Închise ochii ghemuindu-şi bărbia în piept. Sufletul ostenit de trup avea descurajarea luptătorului călit în lupte glorioase, cînd îşi dă seama că lama lungă, tăioasa prelungire a brațului, care-l purtase pînă atunci ca o firească aripă bărbată, i-a devenit deodată grea în mînă şi străină, biruindu-l şi pe el .

*

Amiaza lunii ardea atît de intens încît pleoapele somnului, opace, deveneau translucide ca boabele de poamă.

Nici albul mat al varului mînăstiresc, nici cerul sur al perlei în care un zbor de îngeri s-a împăienjenit şi agonia unei lebede a fulguit; nici dura marmură în spuma căreia pluteşte alba nuditate a statuilor; nici înghețatul crin şi nici fosforescența albă a zăpezii — şi nici una din înfloririle, mîniile, gînguririle, curgerile, plutirile şi suavitățile albului pămîntesc, nu putea fi asemuită cu neclintita dezlănțuire a luminii de lună.

Fuseseră parcă păduri pe mare, păduri masive. Nu mai erau. Vibrau străvezii în golul luminii care le străbătuse mistuindu-le.

Neagră, densă ca încleştarea pămîntului, marea devenise adîncă, şi clarul ei afund era al lunii: în cer ca şi în mare. Fusese pămînt, era apă haotică după somnul metamorfozei. Dar mai era pe undeva pămînt? Mai erau munți, dealuri, stînci, mari reliefuri aspre pe care pasul sună, şi prin care cuvîntul fîlfîie-n ecouri? Dar mai erau paşi? Mai răsunau cuvinte?

Trecea un zbor halucinat prin toate cele, pulberea unei viteze albe. Tot ce era parcă fusese numai.

Din orizont în orizont, stea, apă şi noapte, sufletul era un gol în golul fără piedică şi fără de hotar al lunii.

*

Minutarele cronometrului arătau două jumătate. "A stat", gîndi precipitat Monica, sărind din pat. Şi încă zăpăcită de somnul întrerupt de lună ca de un pumn de apă proaspătă-n obraz, puse mîna pe beretă, reveni, smunci cămeşa de zi şi ciorapii, scutură capul alungîndu-şi cozile pe spate, clipi...

Tic-tacul ceasornicului o trase de ureche. Deschise ferestruica, scoase capul, văzu ziua mare, găsi luna, o privi incredulă ca pe-o farsă de-a Olguței, zîmbi stelelor — era luna — şi respiră adînc, punîndu-şi mînile pe inimă.

Cu capul înclinat pe o parte, părea că ține-n brațe un buchet prea greu.

Prin fereastra căscată, frigul pătrunsese, rărind căldura, cutremurînd trupul Monicăi.

Închise fereastra şi se aşeză pe pat bucuroasă că erau numai două jumătate, întristată că erau abia două jumătate, fericită că va ajunge la Constanța în zori, tristă că Iaşul nu era port la Marea Neagră în locul Constanței, bucuroasă şi tristă de toate cele, căci bucuriile Monicăi, ca şi genele ei grele, se-nvecinau cu lacrimile.

Atîta aur îi îmbrăca părul, încît părea luminat de soare ca acele cupole ale bisericilor avîntate care mai strălucesc încă atunci cînd tot oraşul e-n amurg. Poate de asta trupul părea mai nalt decît era, culminînd în aurul aerian.

Era frumoasă? naltă? zveltă? Nu-i erau palizi obrajii, turburi ochii? Naltă, ar fi vrut să fie, zveltă, dulce, limpede ca dragostea pe care i-o aducea lui Dănuț după trei ani de despărțire. Să-i fie trupul conturul şi iluminarea dragostei, cum pare cupa de cristal conturul şi iluminarea pură a apei care-o umple.

Dănuț! Topit în buzele ei, numele drag nu era strigăt, ci tăcere îmbrățişată. Îl iubea atît de mult încît numai de la el primea impresia multiplă a vieții, zvîcnirea ei caldă. Cînd se gîndea la Dănuț, o dulce greutate i se cufunda în suflet, şi sub bătaia inimii, ultim inel deasupra unei cufundări adînci, ardeau comorile-ngropate în fluida imensitate a amintirii.

Era atît de real Dănuț, depărtatul Dănuț, încît toți ceilalți oameni pe care-i cunoştea, cu care trăia zilnic, păreau pictați pe pînze moarte, cu încremenită lor mişcare desuetă, cetiți în cărți prăfuite, cu voce tare; pentru Monica, tinerețea celorlalți părea situată în istorie, ca tinerețea străbunilor, căci singurul contemporan al inimii ei era solitarul Dănuț. Uşă al cărei mîner păstra întipărirea caldă a mînii lui Dănuț, uşă prin care năvălea copilul mare cu vestea dragostei în ochi; fereastră la care privea Dănuț, cu bărbia în mîni, cum fîlfîiau albastre dealurile Iaşului, spre depărtata Monica; pernă, în care se îngropa capul lui Dănuț, bucle şi parfum călduț, ca un mănunchi de flori uitat de Monica pe divanul ei; carte în care ochii lui Dănuț descopereau cantr-o oglindă fumurie de-nserare, zîmbetul Monicăi aplecat spre el — sufletul Monicăi era tot ce putea fi în jurul lui Dănuț cu duioşie şi cu bunătate.

Şi totuşi se ducea spre Dănuț, venind de departe; vaporul mergea încet şi erau...

"A stat!" se încruntă Monica.

Nu stătuse. Tic-tacul bătea regulat. Cu domoală hărnicie de furnici urnind uriaşe greutăți, clipele mişcau trupul de lăcustă moartă a minutarului.

Erau trei fără douăzeci... şi aproape cinci minute.

Minutare! Minutare!

Ochii Monicăi se opriră pe toate minutarele familiare ei. Mergeau toate?

Nu se oprise nici unul? N-a rămas nici unul în urmă?

Minutarele ceasului din bucătăria de la Iaşi mergeau. Ceas nichelat, cu pîntece de darabană, proptit gimnastic pe patru picioare, cu casca de alarmă a clopoţelului deasupra. Rămînea totdeauna în urmă.

— De ce nu-s gata puii?

— Da i-aţi poruncit pi la opt!

— Sigur. Îs opt şi un sfert, invoca doamna Deleanu sfertul academic.

— Di unde, duduie, numai şăpti jumatati-i la "riveiu" nostru, pi ochii mei, parcă ci-s chioară?

— Uf! Am să-l dau pe foc "riveiu" vostru.

— Nichelu-i incombustibil, mamă dragă, intervenea Olguţa.

Era nemuritor ceasul din bucătărie, "riveiu", cum i se spunea de servitori, "crăcănel", cum îl poreclise Olguţa din pricina atitudinei de călăreţ cu patru picioare, "blindatul", cum îi spunea nu mai puţin nemuritorul Neculai, inventatorul cuvintelor nobile.

Trei fără douăzeci şi trei de minute.

În bucătărie, focul stins, călduţ încă. Bîzîie somnul natal al muştelor. Subt cuptor cloceşte găina preferată a "babii". Baba... Le scrisese doamna Deleanu că baba se-mbată des, că slugile nu mai pot sta de răul ei şi că "dacă mai continuă, îi dau drumul"...

Inima Monicăi se strînse. Dacă nu mai era baba, în bucătărie nu mai era piuit de puişori rotunzi şi aurii, nu mai erau pisici, cîni... Dacă nu mai era baba, amintirile cu foc de toamnă, măsuţa joasă, turtă-dulce, cucoşei şi mere coapte, din bucătăria de la Medeleni, rămîneau zvîrlite-afară, ca mîţişorii lepădaţi.

*

Trei fără douăzeci şi două de minute. Minuţioasa preciziune a cronometrelor! Lumina lunii, de o intensitate solară, răspica pînă şi genele minutelor.

"Cucul" din sofrageria de la Iaşi. Cadranul negru, orele albe, minutarele aurii, cutia ca o căsuţă elveţiană: şi timpul e fermier în Elveţia. Două fetiţe cu şorţuri de şcoală, una brună cu fulgere albe de rîs şi fulgere negre de ochi, alta blondă, stînd cuminte pe scaunul grav cu perniţă, roşind cu genele plecate de cîte ori se aude cuvîntul "Dănuţ" oftat de doamna Deleanu, învăpăindu-se cu genele ridicate de cîte ori s-aude cuvîntul "Buftea", biciuit de Olguţa.

Un zgomot de resorturi, o uşiţă se deschise ca pentru o minusculă scamatorie, şi apare un cucuşor de lemn făcînd o reverenţă: "cu-cu" cîntă

cucul şi dispare-n clămpănitul uşiței urgente.

— Unu! exclamă domnul Deleanu, sorbindu-şi cafeaua şi consultîndu-şi agenda. Şi mi-i un somn!... Paa, copii!

Şi, ca şi cucul, dispare domnul Deleanu.

Cînta numai în trecut guşița cucului de lemn, căci numai amintiri veneau şi se sculau de la masa din sofragerie, scuturîndu-şi fărămiturile, în cadența complimentului automat, în miros de pîne, de tutun şi de cafea prăjită.

Lugubra pendulă antică din salon. De marmură neagră, masivă şi întunecată, ca insula mortuară a lui Bocklin[4] în draperia rigidă a chiparoşilor. Toate orele sunate de ea aveau accentul cobitor al miezului de noapte. Sunet slab, stins, ca un vaiet de buhnă subtpămînteană. Şi cadranul ei era livid în piatra sumbră, ca o fereastră de biserică pustie în lumina lunii, prin care minutarele săgetau un zbor negru.

Trîmbițile mobilizării în noaptea de august. Dănuț venise în permisie de la Şcoala militară. Tuns, slăbit, timid şi taciturn, ca în copilărie, în uniforma grea de constrîngeri.

În anul acela nu plecaseră la Medeleni. Olguța era la Govora cu domnul Deleanu, Dănuț la Şcoala de artilerie din Bucureşti. Mai apăsător ar fi fost pustiul la Medeleni decît la Iaşi.

Noaptea de august, cu privirea ei de căprioară gonită... Se plimbase cu Dănuț pe străzi lăturalnice, unde nu erau agenți de-ai comenduirei, nici coşmarul galonat, care-i dădea lui Dănuț spasmul salutului.

Rătăciseră amîndoi în ținutul de stele şi umbrare al Sărăriei, din care pornesc străduțe laterale spre vale, ca nişte vîsle putrezind în voia apei unui port părăsit. Erau îmbrăcați aşa cum se sculaseră de la masă: Monica cu capul gol, Dănuț fără capelă şi fără sabie. Se coborîseră pe scări, trecuseră prin ogradă, ieşiseră pe stradă mînă-n mînă, ca îndrăgostiții de la țară, şi porniseră prin Iaşi ca printr-o odaie familiară, cu stelele pe cer ca o sulfină pe dulap, cu siluetele caselor întunecate ca nişte mobile de nuc şi de stejar, cu luminile potolite şi blajine ca luciri de candelă subt iconare.

— Dănuț, să ne-ntoarcem, ne aşteaptă *tante* Alice...

O lăsaseră cîntînd la pianul din salon.

În preajma casei sub bolta unui castan... Cădeau şi acuma-n sufletul Monicăi stelele nopții de august cu tot şiragul cerului desprins de cutremurul sărutării care-i răsturnase capul în imensitatea respirată cu gura şi bătută cu genele a cerului care-i lăsase pe frunte umezeala şi înălțimea.

---

4 Arnold Bocklin (1827—1901) — pictor elvețian, autor de tablouri mitologice, alegorice şi de peisaje (Insula morților, *Tărîmul celor fericiți* ş.a.).

Doamna Deleanu cînta.

— V-aţi plimbat, copii?

Se roşiseră cu gura pecetluită de aceeaşi sărutare, gravi.

— Hai să ne culcăm, e tîrziu!... Ce s-aude?

Trîmbiţele. Sunetul lor spart în tăcerea Iaşului.

Clopotele, grele, colosale, ca potcoavele unui cal apocaliptic pe lespezi de metal.

Uralele mulţimii. Se aprindeau lumini pretutindeni. Pendula neagră bătuse de douăsprezece ori, şi se oprise, mută, fără tic-tac, cu minutarele drepte, ca şi cum moartea şi-ar fi ridicat degetul în faţa vieţii.

Doamna Deleanu se rezemase de pian. Monica încremenise cu mîna pe tîmplă. Şi-n tăcerea rănită din care cad lacrimile, toată tinereţea lui Dănuţ îmbătrînise într-un zîmbet şi se prăbuşise în umerii plecaţi.

— S-a declarat războiul, mamă...

*

Toate luminile-s stinse, numai fereastra odăii lui Dănuţ e palidă, deşi storul e tras şi deşi lampa de la birou e cu abatjour.

Dănuţ scrie. Iar a băut cafea neagră. Iar nu doarme. Iar lucrează cu fereastra închisă, în fum de tutun, cu mucurile de ţigări morman în scrumelniţa de lîngă caiet. Nu bate la uşă. Intră de-a dreptul, în halat, papuci, cu cozile pe spate.

N-o aude. Tresare. Obrajii lui sînt în mînile ei.

Doamne! Tîmplele lui Dănuţ zvîcnind în mînile Monicăi, în mînile care de trei ani fac gestul rugăciunii atît de fierbinte că parcă n-ar fi lipite una de alta de vidul lor, ci ar cuprinde tîmplele vii ale lui Dănuţ.

Doamne! Prăbuşita respiraţie de stele a fericirii! Trage storul, deschide fereastra şi intră-n odaie — noaptea, noaptea Iaşului, tăcerea Iaşului, parfumul Iaşului, respiraţia Iaşului, şi Dănuţ e alături, viu, în afară de Monica... şi-i tîrziu... Auzi cum bate, auzi, deasupra Iaşului, de patru ori, clopotul Mitropoliei, solemn, vast, cu bronzată cadenţă, în preajma zorilor.

— Dănuţ, Dănuţ, sînt patru! Eşti palid, Dănuţ. Ţi-s obrajii reci. Vezi!...

Zîmbesc, ochi în ochi, căci Monica e rumenă, obrajii ei sînt calzi.

Şi se stinge, muzicală, ultima bătaie a clopotului Mitropoliei.

— Noapte bună, Dănuţ!

...Oftă adînc prin zîmbetul feţei în care se stingea ultima bătaie a clopotului ieşan.

Minutarele cronometrului arătau abia trei jumătate. Şi iar zîmbi. Lumină de lună pe genunchii ei, sufletul Monicăi era lumină de zori la fereastra odăii

lui Dănuț, în care niciodată nu intrase decît casta ei închipuire.

*

Cînd luna-i plină, umbra marilor castele feudale se plimbă pe aleile parcurilor pustii, pînă departe, unde pasul turnurilor, în ascuțită încălțăminte de cavaler în armură, descălecat, se opreşte medieval, cu veacurile, printre lăncile plecate ale crenelelor.

Pe vastele şi albele alei ale mării, nici banca de piatră goală, nici joc de ape amuțit, nici secate bazenuri şi nici umbră de castel pornită lung.

Nimic decît aiurarea tăcerii şi, deasupra, brațul de marmură al lunii, rupt din umăr: purtase-n el o dezmierdare? o poruncă? un blestem?

Plutea în înălțime gestul ciung al unei statui fără trup, şi nici o umbră nu cădea pe mare.

*

Genele Olguței tremurară. Îşi ținu respirația, ca să nu alunge, să nu distrame ceea ce urechile ascultaseră, în vis parcă, şi ascultau... Ascultau?

Frigul se înăsprise.

Deschise ochii asupra stelelor în abur de lună.

Era trează. Asculta. Auzea. Aceeaşi amplă cadență. Aceeaşi întunecată asprime. Aceeaşi inflexiune mai pură decît a fluierelor, acelaşi sunet viu, dens, cînd ascuțit ca săgeata din arc pornită, cînd boltit în vibrație gravă, bronzată cupolă a propriei sonorități...

— Nu!

Vorbise singură, poruncitor. Îşi smulse cascheta de piele, îşi clătină pletele, se ridică de pe *chaise-longue,* dreaptă ca vibrația unei lănci înfipte. Era o energie sălbatecă în gest şi-n trup.

Şi totuşi, ochii plîngeau. Plînseseră. Se deşteptase plîngînd. Îşi trecu mîna pe față, iute, ca să-şi limpezească ochii, ca să poată vedea trenul pornit prin întuneric, în prohodul armatelor ruseşti.

Sînt întîlniri prin ani, cu acelaşi gest al mînii, al trupului şi al sufletului, atît de identice, încît ai impresia halucinantă că gestul început cu şase ani în urmă îl desăvîrşeşti după şase ani, de pildă, că lacrimile pornite din ochi cu şase ani în urmă, acuma le ştergi, abia plînse...

Ridicase mîna acum şase ani, pe un peron de gară, în urma unui tren pornit, să-şi şteargă lacrimile, aceleaşi lacrimi, întîlnite acum de mîna care, prin ani, făcea acelaşi gest.

Sufletul bascula imens, cu tot trecutul...

Îşi trecu mîna pe frunte; nu văzu, desigur, trenul demult pornit cu anii, văzu marea, vaporul, cerul...

Şi totuşi... Ascultă. Nu se mai auzea nimic. Şi totuşi cineva fluierase o arie din *Boris Godunov,* pe care... Nu se mai auzea nimic, nimic. Se prăbuşise tot în trecut, cu bătăile inimii.

Se aşeză din nou pe *chaise-longue,* singură, cu insomnia unei dureri care de şase ani, cu ochii deschişi, aştepta un zîmbet să-i usuce ochii sau o mînă să-i închidă.

Mort, îl iubea încă. Abia îl iubea. Dragoste grea, născută şi zidită în tăceri şi noapte, ca o bulină cu vaiet jalnic şi ochi de soare somnambul, deschişi în propria criptă de întuneric.

Vania Dumşa: acesta era mortul ei.

Îl văzuse în copilărie, înainte de plecarea în America. Îl uitase, cum uiţi o melodie închisă în tăcerea ta. Îl revăzuse în anul 1914. Plecase iar în Rusia. Căutase să-l uite. Îl regăsise în sufletul ei, în 1916. Şi pribeagul, mort, nu mai plecase.

O lună după decretarea mobilizării, doamna Deleanu şi Monica organizaseră o cantină aşezată lîngă peronul gării Iaşi, popas cu ceai, pîne, entuziasm şi mîncări reci pentru convoiurile militare.

Olguţa lucra la un spital, de unde o luau spre seară cantinierele de la gară.

Într-o seară, întorcîndu-se acasă, văzuseră în antretul de din faţă un geamantan de muşama jupuită, mînjit, umflat în curelele care-l încercuiau. Peste el, un palton ros, decolorat, şi o caschetă englezească.

Stăpînul lor nu ancora în nici o casă: trecea numai. Totuşi era la el acasă în orişice decor. Se instalase în salon descifrînd cu o stîngăcie de urs partitura lui *Boris Godunov.*

— Neculai, să mai pui un tacîm, poruncise doamna Deleanu suind scările şi trecînd de-a dreptul în ietac, neglijînd să mai spuie bun venit celui care nu purta uniforma militară într-o vreme cînd numai statuile, copacii, bătrînii, copiii şi ambuscaţii mai cutezau să fie civili.

— Treci tu dintîi, Monica, vorbise autoritar Olguţa în faţa uşii salonului, lăsînd clanţa pe care-o apucase în prima bătaie a inimii.

Monica intrase în salon, Olguţa în odaia ei.

Călătorul ajuns pe vîrful muntelui oftează: "Am ajuns?" şi se aşază pe o stîncă sau pe pămînt, respiră şi priveşte roată împrejur. Nu s-a întîmplat nici un miracol. Nu i-au crescut aripi, nici n-a început brusc un spectacol unic. Un simplu fapt: stă pe vîrful unui munte acelaşi trup care a stat pe scaunul de acasă, pe bancheta tramvaiului, sau perna trăsurii. N-are senzaţia perpendiculară, de înălţime clădită, pe care o ai de pe acoperişul unei case.

Oare e înalt muntele? Între stînca pe care stă acum şi scaunul de acasă pe care-a stat pînă acum, se cască o mie, două de metri? Într-adevăr?

Ce-i asta? Colb stîrnit? Nu. Pe mîna întinsă lăcrimează un nour aburos, din aceia care sînt o noiță pe albastrul cerului — văzuți de pe fereastra casei, cînd stai la îndoială dacă trebuie să iei bastonul sau umbrela.

E împăiat? Nu. Arhanghelul bălan, cu cioc şi gheare, desface aripile şi pluteşte vast, cu familiaritate. E un vultur pe care-l urmăreşti cu mîna pe ochi, păianjen desprins din bolta cerului — văzut de jos, de acolo unde cotcodăcesc găinile.

Aşa! Mîna deprinsă să ia țigara sau jurnalul de pe măsuța de noapte întîlneşte un nour, zborul unui vultur... poate şi mîna lui Dumnezeu, căci într-adevăr eşti printre stele, pe vîrful unui munte, alături de cer, în limpedele miracol al singurătății înalte.

Olguța se aşezase pe patul din odaia ei.

Venise Vania. Patul era pat, masa — masă, zidul — zid, fereastra — fereastră.

Şi închise ochii. Şi-i deschise zîmbind. Iubea. Era aşa de simplu încît îşi pipăi mînile, îşi pipăi fața, să vadă dacă într-adevăr exista ea, Olguța — nu Vania.

*

Venea din Rusia. Pleca pe front. Războiul era pentru el o nouă călătorie, o inedită experiență. Avea ochi verzi, mici, rotunzi, de un verde atît de tare uneori că părea sonor. Era îmbrăcat ca un trunchi de copac. Hainele păreau coaja lui robustă. Nu erau nici elegante, nici sărăcăcioase, nici clasă socială n-aveau. Îl vedeai pe el, nu hainele, care altminteri erau necălcate şi de lucrător mai degrabă, de muncitor manual.

Făcuse, în treacăt, în anii din urmă, tîmplărie. Mai fusese profesor de matematică la un liceu din Petrograd şi deținut "pentru idei prohibite" şi profesate din întîmplare tocmai în ora de matematică.

Evadase şi venise cu geamandanul la Iaşi, să asculte puțină muzică înainte de a trece pe la cercul de recrutare să afle ce-i, unde-i şi itinerarul. Ascultase cu neclintită seriozitate — de om care respectă mîncarea — în timpul mesei, discuțiile curente asupra războiului. Mai erau invitați la masă. Mînuia furculița şi cuțitul cu delicatețea oamenilor puternici, pentru brațul cărora arma cea mai grea e uşoară. Obrajii celorlalți purtau palori convalescente alături de obrajii lui, bătuți de vînt şi arşi de soare. Nu era nici frumos, nici urît: puternic. Ca tăcerea unui clopot de bronz printre cristale, făptura lui făcea fragilă şi soprană făptura citadină a celorlalți.

Dintre toți comesenii era singurul care pleca pe front. Părea totuşi singurul impermeabil pentru moarte. Metalic. Mîncase copios. Nu era congestionat.

La *liqueur*-uri, discuția alunecase peste Nistru, venind de la Verdun, via Ardeal. Invocarea "marei noastre aliate" stîrni un entuziasm unanim.

— Blinî, zîmbi Vania, jovial, cu o voce gravă prin timbrul ei.

Şi explicase că "blinî" e echivalentul slav al clătitelor moldoveneşti. Adică: o foaie de clătită, rotundă ca un talger de aluat, bine muiată în unt, pe care presori icre negre. Apoi îi pui capac o altă foaie, bine muiată în unt, pe care aşezi sardele. Apoi o acoperi cu o foaie identic tratată, pe care torni smîntînă; vine la rînd alta, pe care o pavezi cu mezeluri. Şi tot aşa, foaie cu foaie, treaptă cu treaptă, suie toate categoriile de mîncări imaginabile: de preferință cele mai indigeste. În sfîrşit, o ultimă foaie are rolul acoperişului pe o clădire. Peste ea torni unt proaspăt topit, mult, din belşug... Şi imediat înghiți o felie, mori, bei un pahar de vutcă, învii, înghiți alta, mori, reînvii cu vutca, şi mori iar cu blinî. [...]

*

Obştescul oamenilor, cînd sînt acasă, se aşază comod pe scaun, canapea sau pe divanuri, rezemîndu-se de speteze ori de pereți.

Vania şedea mereu lîngă ferestre. Se profila pe cer, ca stejarii solitari. Prezența lui nu era durabilă; într-o încăpere dădea impresia provizoratului, ca trupul paserilor de pradă cînd stau. Iminența pornirii parcă îi avînta masivitatea trupească, dîndu-i elasticitate, tăiuş şi vîrf.

Cioplit oarecum în substanța puterii, ca pietrele şi trunchiurile, voinicia lui părea involuntară şi permanentă ca a corpurilor grele. Aveai impresia că o mînă de-a lui lăsată pe umărul cuiva l-ar fi îndoit cu un gemăt; că pasul lui avea soclu, ca al statuilor. Aşa că zîmbetul acestui om era o delicată surpriză, ca prezența unei flori luminos întîmpinînd de-a dreptul din stîncă.

Zîmbea rar.

Dar zîmbise Olguței.

Natural, Olguța îi cîntase din *Boris Godunov*. Adică i-l cîntase în întregime. Partitura o căpătase de la Vania, în 1914.

Trecuse miezul nopții. Toți se culcaseră. Nici Monica nu mai era în salon. Ea ştia bine prețul unei ultime nopți, cînd unul dintre cei doi pleacă pe front. Şi mai ştia, tot atît de sigur, că Vania era "al doilea".

Vania şuiera. Nu şuiera aproximativ partitura, urmărind mai ales melodiile, cum fac în genere amatorii de şuierat, care de îndată ce un pian sau o orchestră începe, fixează o stea, un tablou sau plafonul, şi, cu aerul

inspirat al unui robinet comuni-cînd direct cu luna şi privighetorile, îşi dau drumul în sus. Şuiera ca unii şefi de orchestră pasionaţi şi afoni, care exprimă prin şuier toate glasurile pădurii instrumentale ai cărei animatori sînt. Apoi, şuieratul lui Vania nu era siropos, nici cu un singur registru. Dulceaţa glasului de femeie şi vîrtoşenia glasului de bărbat, devenite şuier, supleţă şi vigoare, cum şarpele e deopotrivă braţ de titan lovind şi trup de Salomee ondulînd — şuieratul lui Vania, izvorît din buzele cărnoase, avea intensitatea tăcerilor din catedrale, gravitatea orgei şi a violoncelului şi puritatea soprană de emisiune a guşelor cu aripi numite privighetori.

Auzise la Petrograd, pe cînd se numea Petersburg, *Boris Godunov* cu Şaliapin, cîntăreţul întunecat ca o grotă marină, în care vîjîitul vîntului şi elegia undei ar fi cîntecul gemut de glasul lui Satan.

Îi vorbise de Şaliapin, pe care Olguţa nu-l auzise, situîndu-l faţă de Carusso, al cărui glas curgea prin toate pîlniile gramofoanelor, ca ploaia prin uluce. În Carusso vibra sensualitatea meridională, exprimată în literatură de d'Annunzio. Glasul lui Şaliapin, ca şi gîndul lui Ibsen, era răzvrătire şi singurătate.

Lumina electrică se stinsese la unu, înlocuită cu lumînări.

Vania explica textul, traducînd abrupt din ruseşte. Curgea parcă Nistrul între cuvintele celor două limbi, care-şi smulgeau una alteia asprimile, blestemele, durerile, ca o luptă călare, la lumini de torţi, prin aprigul hotar al apei.

La începutul fiecărui act, evoca decorurile, sculptînd cu mîna scorbura neagră a unei ferestre deschise pe noaptea ţarului, aruncînd acolo spaima unui candelabru cu limbile vîlvoi, dincolo clădind fastul sinistru al tronului uzurpatorului împărat. Astfel decorurile aveau iluminarea fragmentară, dură, zvîcnitoare a luminilor de fulger.

Lîngă Vania nu puteai concepe somnul. Viaţa curgea prin el fluvial, ca o mulţime în mers, văzută noaptea, fragmentar în lumină, fragmentar în lumina cu mii de feţe, gesturi şi glasuri, îmbulzită la poarta unei cetăţi: era şi poarta, şi mulţimea.

Salonul dispăruse, ca toate odăile în care trăia el, mistuit de decorul pe care-l impunea evocarea lui.

Boris Godunov, în noaptea aceea de septembre, murise în palatul ţarilor, cu străji neclintite ca marile buhne, cu scări atît de vaste, că parcă aşteptau să le suie pasul refluxului oceanic, cu acoperişuri pe care fîlfîie înfipt destinul ca un steag mortuar, deasupra întregii împărăţii de coruri, de blesteme, de biserici şi de temniţe.

*

A doua zi, dis-de-dimineață, dispăruse, lăsîndu-şi geamandanul şi paltonul.

Olguța nu se mişcase de acasă toată ziua, cu ochii la fereastra dinspre poartă. Spre seară se înapoiase, în haină de recrut care izbutea să fie ridicolă fără să-l facă şi pe el. Haină de postav verzui, rigidă ca un carton păros, cu mîneci scurte şi umeri normali de strîmți față de amploarea celor care-o purtau; pantaloni lungi cu şireturi, corcitură de izmene cu şalvari; bocanci mopşi, care imprimă ritm de scafandru picioarelor, dîndu-le sunetul lat al potcoavei de cal normand; şi capelă holbată-n colțuri, deşălată-n mijloc, bleagă-n cozoroc: însăşi tichia tîmpeniei cu cap de ridiche de lună în unghiul salutului de răcan.

Astfel intrase îmbrăcat de regiment împăratul inimii Olguței.

*

"Cina cea de pe urmă" fusese veselă: Courteline ar fi putut-o iscăli, cum ar fi putut iscăli întreaga activitate din acea vreme a Cercurilor de recrutare. Şi Cercul de recrutare Iaşi se mutase, cu şi prin Vania, în sofragerie.

Aşteptase la Cerc de la şapte dimineața pînă la cinci seara; căci Cercul era atît de ocupat încît toată lumea aştepta, fără nici o excepție, cauza preocupării fiind aglomerarea din ogradă, cauză care "sta drepți" în ograda Cercului, efectul aglomerației fiind inactivitatea înfrigurată a gradaților, efect care sta "în repaos" față în față cu cauza.

— ...Aşa se întîmplă cînd "cauza" e recrut şi "efectul" e gradat.

Plutonierul Vulpe, de la "biroul mobilizării", era obligat să fie sever din pricina sprîncenelor — dens stufoase — şi spiritual, din pricina musteților cu şmecher şfichi. Acest dublu decor contradictoriu îl conciliase, recurgînd la injuria națională "cruci şi dumnezei", pe care o murmura cînd nuanța sprîncenelor, faraonic, cînd nuanța musteților, diabolico-săltăreț. Pe Vania îl cinstise cu ambele nuanțe, inver-sîndu-le ordinea, căci numele "Vania":

— Ia taci! dezlănțuise, prin neverosimilitatea lui națională şi ostăşească, un cutremur ilar al musteților locutorii, iar foaia matriculă a lui Vania, nesupus la încorporare, judecat şi achitat, apoi nesupus la toate concentrările, provocase o cavernoasă privire, şi — miracol — exprimarea la singular a pomenitei locuțiuni panteice.

— Umflă-l. Bagă-l la başcă! tunase plutonierul Vulpe.

Nu se mişcase nimeni, căci toți îl ştiau "dat dracului" pe plutonier, şi de asemenea cunoşteau toți amnistia generală din 1916, pe care de altfel o dez-aprobau. Aceasta aflase Vania din interjecționala conferință pe care i-o

ținuse plutonierul Vulpe, despre amnistie şi închisoare. Frontul, față de închisoare, era socotit ca o vilegiatură glorioasă, nemeritată.

— Aşa-i, mă leat, românul: iertător...

— Bini, bini cu amnestie la timp di paci, da la războiu mai bini fără, insinuase un negustor usturoiat, care corespundea din ochi, cu ochiul, nara şi plămînii buzunarelor plutonierului.

Negustorul prefera vilegiatura închisorii.

Intervenția neaşteptată a unui locotenent precipitase serviabil actele operetei militare. Locotenentul fusese elevul lui Vania. Teroarea pe care o inspira profesorul de matematică fostului elev nul, era atît de durabilă, încît îl salutase pe Vania cu gestul alarmat al ridicării din bancă şi cu un: "Vă salut, domnule profesor", exotic în acel decor. Şi îl servise cu promptitudinea cu care odinioară ştergea de pe tabelă cu buretele nerozia lent cifrată, subt ochii verzi ai profesorului de pe catedră.

Epilogul. La plecare, plutonierul Vulpe îi strînsese mîna.

— Îmi pare bine, domnule profesor... Cum ați zis?

— Vania.

— Vania, oftase admirativ Vulpe. Frumos nume... Ei, bietu tatu-meu m-a botezat Ion, că m-a făcut mama de Sfîntul Ion. Ştiți, nevoile...

— Am onoarea, domnule plutonier.

— Zi-mi Ionică, că-i mai particoler.

*

După masă încredințase Olguței geamandanul în care-şi avea "biblioteca" şi "garderoba civilă". Olguța-i împrumutase un geamandan al ei, mai mic, în care-şi rînduise rufele: spălate şi cîrpite de mînă de bărbat. Răspîndeau un miros tare de săpun în calup.

— Să ne vedem sănătoşi! se adresase tuturora din pragul salonului: cordiale în hotărîtul lor contur, vorbele tuturor plecărilor.

Obrajii Olguței erau foarte albi şi gura încleştată. Îl însoțise pînă la poartă, dimpreună cu Monica.

Încă o dată:

— Să ne vedem sănătoşi!

Şuierau locomotivele. Tremurau stelele cerului de septembre. Bocancii sunau metalic pe asfalt. Se îndepărta calm, masiv, drept, spătos. Păşind în răspărul unei ape repezi, tot aşa ar fi mers. Îl vedeai în noapte, ca printr-o mulțime care s-ar fi dat în lături în fața lui. Trecuse pe subt lumina unui felinar. Cotise.

Tremurau stelele cerului de septembre în sufletul Olguței aplecat

deasupra nopții, căci de la nici o fereastră de-acum nu mai putea să-l vadă.

*

Totuşi, îl mai văzuse chiar în acea noapte.

Curînd după plecarea lui Vania, cu spontaneitatea impetuoasă pe care o regăsise de îndată ce fusese singură, se hotărîse să-l însoțească la gară.

Plecase fără ştirea nimănui, prin starea de asediu a oraşului. Gara era o cazarmă revărsată. Acolo noaptea mirosea a toval ca o tăbăcărie; mai puternic decît mirosul cărbunelui, mirosul mobilizării stăpînea. Pretutindeni, pe cimentul sălii de intrare, îngrămădiți ca sacii în antrepozite, prăbuşiți ca trunchiurile în pădurile tăiate, soldații împachetați pentru front.

Durerea cu palmele bătătorite fuma mahorcă şi scuipa amar.

Peronul era pădure scundă, prin care sticleau roş ochii de lup ai locomotivelor.

Treceau cu pieptul împletit în pielării galbene, cu scîrțîit de geamandan nou, sublocotenenți cu aer de liceeni deghizați. Unii aveau ochi de juncă şi fumau pentru întîia oară. Alții înjurau cu miros de alcool. Ordonanțele duceau lăzi de lemn cu inscripții albe, lunguiețe şi rigide ca raclele. La lumini fugare de chibrit vedeai o mînă cu o bucată de mălai, o traistă vărgată, o raniță, un obraz de femeie înmărmurit ca la căpătîiul unui mort.

Răsunau numai ordinele militare, această brutală telegrafie verbală. Mulțimea tăcea: vorbele se înapoiaseră în sate, de la barieră, ca nişte mînji pe lîngă carele şi căruțele care se întorceau goale, cu o femeie, cu un copil, cu un bătrîn.

Cineva cînta nazal şi tînguitor dintr-un fir de iarbă. Mai exista iarbă, primăvara?

Olguța trecuse dincolo de peron, dincolo de baraca ceaiurilor, spre un tren lung, împresurat de mişcările mulțimii.

— Tu eşti, Olguța?... Pe cine cauți? vibrase deodată noaptea, bărbăteşte.

Îşi făcuse loc, înlăturînd cu mînile două grupuri, şi răsărise în fața ei.

Olguța plecase ochii şi capul. Vorbise fără lacrimi, dar în şoaptă răspicată:

— Am venit, Vania... am venit... să-ți spun... să te întorci sănătos.

O clipă, mînile Olguței fuseseră în mînile lui Vania: izvor în vad de fluviu.

Plecase. Nici o vorbă. Nici fața nu i-o văzuse, fiindcă nu îndrăznise să ridice ochii. Plecase, plecase. Apoi, ascunsă într-un ungher de gară, aşteptase, aşteptase, fereastră pustie cu noapte şi stele, pînă tîrziu, mult după miezul nopții, cînd trenul pornise.

Trecuse locomotiva, peşteră de iad, cu fum, flăcări, lopeți şi negre zvîcniri, apoi vagoane, vagoane nenumărate, cu tăceri, coruri, glasuri, cai, furgoane, lumini...

În urma trenului...

Şi nu-i mai văzuse fața.

*

Vania Dumşa era un simplu soldat printre sutele de mii. În tot timpul războiului, geamandanul, cascheta şi paltonul lui Vania îl aşteptaseră în odaia Olguței.

Abia în 1919, în ajunul plecării la Paris, Olguța umblase în geamandan. În compartimentul "garderobă" erau hainele, cam sărăcăcioase fără de forma puterii stăpînului lor.

În compartimentul bibliotecă, domneau cărțile de matematică. Puțină literatură rusească, *Les opinions de Jérôme Coignard,* un volum de Kipling, *Kim,* şi *Baladele* lui Villon.

La fund tocmai găsise cele cinci caiete care-i cutremuraseră mînile. Cinci caiete de cifre, formule şi semne matematice. Singura urmă vie a celui dus era inaccesibilă şi enigmatică pentru Olguța, ca aurul astronomic al constelațiilor.

Tîrziu, noaptea, Olguța umpluse la loc geamandanul şi, după ce privise lung pe fereastră pustiul întregii lumi, aşezase în geamandan cascheta englezească şi paltonul, care pînă atunci, scuturate şi periate zilnic, stătuseră afară.

Şi totuşi plecase, trăise. Viața ei din ultimii ani nu avea gestul crengilor rupte. Îşi pierduse poate exuberanța de odinioară. Ca obrazul adolescenței de pescar crescută pe mare, energia ei devenise mai gravă, mai concentrată, de o amploare sobră în mişcările ei. Apoi muncise.

Ceas cu ceas, zi cu zi, ultimii trei ani petrecuți la Paris erau ogor arat de mînile ei, cu toată puterea brațelor şi încordarea trupului. Muncise cu severitate, despuiată de orgoliu. Sîngele de cal arab al mînilor ei se răzvrătise la început, constrîns de disciplina monotonă a gamelor şi a exercițiilor zilnice. Îl stăpînise. Deget cu deget, muşchi cu muşchi, mişcare cu mişcare, îşi refăcuse mînile.

Erau perfecte, dulci şi dure, suple şi fierbinți, cu-ncheietura brațelor flexibilă, şi fiecare deget stăpîn pe strălucirea lui distinctă în armonia celorlalte, ca stelele în constelații. Puteau scoate din claviatură sunetul pur, care-i lumină-n nopțile cu lună plină, şi armonie dominatoare în Beethoven; sunetul grav, care-i privire în ochiul lui Dumnezeu şi armonie solemnă în Bach; sunetul fraged, luceafăr în calea magilor din Bethleem şi radioasă

armonie în Mozart; sunetul stins, care-i prelungul gol al oglinzilor istorice în muzeele pustii şi armonie mistuită în Chopin.

Putea smulge gloria, cum smulsese împăratul corsican coroana împărătească din mînile papei. Îşi pregătise mînile în umbră, şi le călise în apa vie a sufletului.

De ce?

Pentru cine?

Era singură ca perfecţiunea acalmică a mării pe care plutea. Moartea lui Vania îi cruţase viaţa, lăsîndu-i intactă energia elanurilor, răbdarea înfrumuseţării lor — dar îi luase dragostea.

Monica îl iubea pe Dănuţ; toate camaradele ei iubeau. În toate vibra un clopot, trist sau vesel, dar vibra. În ea nimic. Îşi pierduse sonoritatea esenţială a vieţii. Nu mai putea iubi. Ş-abia acum îşi dădea seama că Vania murise. Nu crezuse pînă acum. Mintea ştia că Vania murise, cum ştii că Dumnezeu nu-i; totuşi, te închini, şi absenţa-i o prezenţă.

Nu şi-l putuse închipui pe Vania mort. Un mort e galben, cu mînile inert încrucişate pe inima oprită. Sufletul ei nu-l putea răsturna în moarte. Ca un clopot, care la gestul răsturnării răspunde aprig, tot mai aprig din cerul lui de bronz, mai viu îl vedea pe Vania, pe măsură ce-l credea mort.

Se pregătise pentru el, deşi îl ştia mort. Dar îl aştepta. Muncise, se adîncise, devenise frumoasă, aprig frumoasă, ca un acord fără pedală. Pentru cine?

"Mais s'il venait a se répéter, il faudra l'enlever tout de suite."

Ştia că murise Vania, fiindcă abia acum vorbele doctorului Mass, cu prevestirea lor lugubră, se prefăcuseră în cenuşă uşoară.

Calmă, se ridică din *chaise-longue.* Alexandru Pallă adormise cu bărbia în piept. Învăluit în vasta pelerină neagră, cu barba luminoasă, părul alb în ondulată răscoală şi trăsăturile solemn frumoase, părea un mitropolit mort ascultînd coruri.

Umbra Olguţei trecu lîngă el, spre marginea covertei. Îşi rezemă coatele pe ea. Înclină capul. Pletele-i alunecară pe tîmple, deschizînd aripele lor de corb heraldic. Adînc, adînc privirile căzură ostenite în lumina apei.

Luna se înclinase. Fără cută, cer senin de dimineaţă, marea aştepta obrazul lunei.

— Bietul papa...

Îl vedea, acum trei ani, pe debarcaderul portului Constanţa, cu tîmplele acoperite uşor, mătăsos, de fumul alb al bătrîneţii, pe care degetele ei îl dezmierdau uneori. Plin de păcatele normale tuturor bărbaţilor, dar ţinîndu-le în vitrină, şi totuşi pur ca şi surîsul de copil pe care anii nu i-l izgoniseră; înecat în datorii de bacara, muncind de dimineaţă pînă seara ca să-şi sporească

noaptea datoriile la club o dată cu nesomnul; devotat tuturora, înşelat de oricine vroia, zîmbind de toate, mai ales de el; cu fruntea lui bombată, ca o minge zvîrlită de un copil pe-o margine de acoperiş, şi cu pasiunea lui total admirativă pentru Olguța.

Venise la Constanța, smulgîndu-se de la un proces important, ca s-o mai vadă pe Olguța. Sosise cu un sfert de oră înaintea plecării vaporului. Nu găsise trăsură. Venise pe jos: în goană. Era năduşit. Părea mai îmbătrînit în lumina crudă a soarelui marin. Venise încărcat de pachete. Bomboane de mintă, ca acele pe care în copilărie le oferea Olguței din biuroul de la Medeleni, şocolată, un buchet de violete, un carton de prăjituri, o sticlă de colonie: tot ce putuse cumpăra în goana trăsurii care-l dusese de la Palatul Justiției din Bucureşti pînă la gară. Olguța era mai naltă decît el. Îi dezmierdase tîmplele năduşite şi fruntea fără de astîmpăr. Ea era singurul lui camarad adevărat. Pleca.

— Fetița mea...

Şi-l văzuse micşorat pe chei, din depărtare, fluturînd batista subt soarele necruțător, cu brațul întins ca un copil care şi-a pierdut zmeul.

Îi telegrafiase ziua sosirei la Bucureşti.

Scutură capul deasupra apei cu umedă suflare. Ar fi vrut să puie mîna pe fruntea tatălui ei şi să-i spuie:

— Papa, să nu fii supărat pe mine. Tu eşti bun. Dac-ai şti, şi tu mi-ai da voie.

Uită tot şi pe toți...

Respira liniştit. Şi trupul şi sufletul o ascultau.

Va face un plonjon, va înota — apa era glacială — şi se va îneca. Imaginația îşi stinse luminile pe toate zările. O preocupau detaliile mărunte: să-şi scoată paltonul, pantofii şi rochia. Voia să fie suplă, cu mişcările libere în apă. Nu putea primi s-o înece, s-o asasineze greutatea hainelor. Vroia să înoate lung, frumos, tăind apa pe o coastă, cu avînturi ascuțite, pînă cînd, ostenit, înghețat, la fel cu sufletul, trupul va consimți frățeşte să se odihnească definitiv în adîncimea aceluiaşi pat de lumină curată.

În vîrful picioarelor se îndreptă spre proră, depărtîndu-se de Alexandru Pallă. Îşi descheie unul cîte unul nasturii paltonului.

Toată marea era o aureolă uşoară între zări de argint umbrit.

Fiecare mişcare, proiectată pe clarul deşert, era simplă ca în stampele biblice.

Îşi deznodă fularul de la gît, fără grabă...

— ...?

Îşi trecu mîna peste frunte, plecă urechea, ascultînd.

Limpede, şuierul răsuna din nou.

Maşinal, îşi înnodă la loc fularul.

Boris Godunov intră în sala tronului, îşi vede copiii. E nefericit. Stafia ţareviciului ucis e în inima lui...

Cine şuiera?

Se strînse în palton, încheindu-şi nasturii cu degetele-n friguri.

Cine şuiera moartea lui Boris Godunov?

— Va...

Numele frînt în întîia silabă se rostogolise ca o tidvă, nu din buzele Olguţei, ci din trecutul căscat.

Era îngrozitor de straniu şuierul mortului, cîntecul buzelor lui, suflarea lor, răsunînd după şase ani, în singurătatea mării.

Cine şuiera întocmai ca Vania?

Cine cuteza?

Sub fruntea Olguţei ochii se înăspriră, deasupra lor, sprîncenele îşi desfăcură aripele curbe.

Şuierul venea de jos. Traversă puntea, coborî îngustimea scărilor repezi, cu şuierul în urechi, călăuzit de el, cu pumnii strînşi, cu dinţii strînşi. Vroia să-l vadă şi să-i spuie:

— Taci.

Cui?

Nu se mai auzea nimic.

Coverta cabinelor de clasa III-a mirosea a gudron, a ulei şi a cauciuc încins. Mormane de parîme, clădite ca nişte buţi de frînghie. Lăzi. Buccele. Panere.

S-auzeau maşinile duduind înfundat.

Un marinar neverosimil, de tinichea parcă, în mărime naturală, proiectat pe cer.

Şuierul...

După un morman de parîme era şuierul, omul. Nu era. Marea, luna, frînghiile, tîmplele, maşinile vaporului îi băteau în tîmple.

— Vania.

O umbră culcată într-o barcă de salvare se ridică, mult mai înaltă decît Olguţa, crescu, crescu mult mai înaltă decît cerul, se aplecă... Un uriaş o culege în palmă, o ridică spre ochii lui verzi, minusculă în tremurul de libelulă al inimii, o lasă, o ridică, o lasă, o ridică... Ochii verzi, marea, înecul într-o privire verde... Şi o orgă, în catedrala lumii, cu toate vînturile mării, înălţă un singur acord:

— Olguţa!

Şi amuţi secată.

Tremura. Cu tot trupul şi cu dinţii. Se destrăma în ploaia unui tremur,

care-i cernea mintea, gîndurile, amintirile. Dinții ciocniți mărunt îi sunau ca o măzăriche de gheață pe sticlă. Nu putea vorbi. Nu putea zîmbi. Dezagregat în tremur ca o ninsoare, cu ondulări de vifor, sufletul îşi pierduse conturul.

Mormanul de parîme de care-şi rezema spinarea avea o duritate vînjoasă de rădăcini seculare. O învelise cu paltonul lui peste paltonul ei. Pe podele, subt ea, aşternuse un pled cu o arsură neagră: de țigară probabil.

Ochii ei aveau intensitatea de întuneric şi mişcarea amplă a ochilor de paralitic. Îi urmărea toate mişcările.

Întîiul gînd se formă deodată şi răsună absurd, formidabil de, absurd în tăcerea de cataclism care-l născuse.

— Un "primus".

Vania fierbea apa într-un ceainic de metal, la flacăra unui "primus" aşezat pe o lădiță.

"Un primus", stărui gîndul şi, după el, a doua absurditate răsări: *Primum vivere, deinde philoso-phari.*[5] Cu această maximă îşi inaugurase cursul de filozofie, profesorul de la Humpel.

Poate că întîiul om, Adamul biblic — deschizînd ochii în care se năştea privirea omului cu mugurul luminii în ea, şi mişcînd mîna cu care ridica lespedea veacurilor — şi-a frecat ochii, mahmur, ca orice om care se deşteaptă din somn. Dar strănepoții au vrut ca ediția princeps a omului, încă umedă de tiparul dumnezeirii, să fie sublimă, deşi în clipa aceea n-avea cine s-aplaude.

De aceea deşteptarea întîiului om e reprezentată floral: crin pur al întîii mirări desfăcîndu-se gol, mireasmă şi petală, în mîna lui Dumnezeu.

Din absurd în absurd, din glumă în glumă, din amănunt în amănunt, sufletul Olguței se refăcea. Miliarde de păianjeni zideau din nou golul prin care statura unui uragan trecuse, lăsînd portalul dimensiunii lui.

Vania existase pentru ea din clipa cînd îşi auzise numele spus de el, dar existase astronomic, nebulos: cum o planetă-i pentru altă planetă. Apoi totalizat în contur geografic, ca un continent: Vania — ca un continent răsărit din ape — viața lui Vania. Exista viața lui Vania. Mai mult o certitudine decît o realitate.

În vaste vîrtejuri concentrice, sufletul se apropia de el. Pînă cînd uman, ultimul cerc încremeni în zîmbetul umed al privirii care-l cuprinse pe Vania, se topi şi, viu, căzu de pe gene de-a lungul obrajilor.

— Bea, Olguța.

Cu o mînă îi sprijini capul, cu cealaltă îi duse ceaşca fierbinte la gură. Sorbi ceaiul, cu lacrima pe buze, şi abia atunci îşi dădu seamă că era trează.

---

5 [1] Întîi să trăim, apoi să filozofăm (lat.).

*

Tremurul de frig se convertise în profundă vibrație de căldură, cu unde repezi.

Copiii, cînd intră vara pe ușa sofrageriei, prăpădiți de murdari şi rupți, după ce o după-amiază întreagă au bătut mingea au obrajii Olguței. Aceşti obraji sînt gloria sîngelui. Dar şi ochii, în negru, erau la fel cu obrajii. Şi buzele, în roş, erau la fel cu ochii. Numai capul i se vedea, aprins în aroma agerii tinerețe, deasupra mormanului de stofă care-i înghițise trupul.

Tăcea cu vioiciune. Tăcea cu absolută sinceritate a obrajilor, a ochilor şi a buzelor. Sufletul abdicase: culoare în obraji, privire în ochi, umezeală pe buze, era adînc avînt de sevă pentru faptul fraged al fericirii.

— Îmi pare bine că te văd, Olguța.

Un prietin îți oferă la el acasă, ca aperitiv, o tartină cu icre negre. Crusta pîniții e blondă şi sună sfărmicios ca o cojiță de purcel fript; miezul e o spumă de aluat pufos; untul, pur ca privirea vacii; icrele, boabă cu boabă delectabile în gură cum sînt mărgăritarele în şirag.

Minunea comestibilă e cumpărată, amănunt cu amănunt, de la brutărie, lăptărie, băcănie. La rîndul tău, cu bani identici, vei oferi prietenului o identică sinteză de delicii. Te opreşti, din întîmplare, lîngă un zidar care mănîncă pe o schelă. L-ai văzut din depărtare. Îl admiri. Apetitul său franc, în decorul muncii oprite — var, cărămidă şi căldări — dă seducțiuni imperioase pînii care rîde lat, măslinii brune şi-ndrăcit sărate, şi slăninii vărgate cu cioric ardeiat. Te uiți la schelă, te uiți la zidar, înghiți. Se întîmplă să te vadă şi, spontan, să-ți taie cu cuțitul o felie de pîne, una de slănină şi să ți le ofere cordial.

Cele mai simple vorbe spuse de Vania dădeau impresia că şi le smulge dintr-o substanță limitată, că-i împuținează hrana lui; astfel căpătau semnificația prețioasă a unui dar rupt de la gură.

— Îmi pare bine că te văd, Olguța.

Să-i spuie:

— Şi mie, Vania.

Nu. Era inutil.

Dar cînd spui cuiva pe care nu l-ai văzut de şase ani, după o tăcere de şase ani, "îmi pare bine că te văd", şi cînd vorbele sînt spuse sobru, cu seriozitatea unei bucurii prea adînci ca să fie exuberantă — înseamnă că cel care se bucură văzîndu-te, te-a ținut minte, te-a regretat poate.

— Mi-e cald, Vania, ia-ți paltonul.

— E frig. Păstrează-l.

— Tu?

— Eu beau ceai.

Niciodată Olguța nu acceptase privilegiul creat de bărbat femeii slabe, atunci cînd e frumoasă. Adică, bărbatul să tremure fiindcă paltonul său cavaleresc... Sau să primească duşul ploii torențiale, fiindcă umbrela sa ocrotitoare... E penibil să vezi un bărbat răzbit de frig, livid, cu dinți clănțănituri, zîmbindu-ți protector — şi e şi mai penibil să-l vezi subt ploaie, permeabil, bleg, gutunărit, caricatură omenească a sifonului, contemplîndu-te cu ochi prometeici de pompier care-a stins focul.

Acceptă totuşi paltonul lui Vania pe umerii ei, fiindcă Vania nu tremura, şi ea, fără paltonul lui, desigur c-ar fi tremurat. Numai lîngă Vania accepta să fie femeie. Şi era într-atît, încît nu se mira nici de ea, nici de Vania.

Îl vedea, ca întotdeauna, profilat pe cer. Îşi bea ceaiul, ruseşte, cu o bucată de zahăr în gură, sorbindu-l clocotit dintr-o farfurie albastră, scobită adînc. Aşezat pe o lădiță, cu genunchii desfăcuți, aplecat deasupra farfurioarei, avea atitudinea soldaților în tabără cînd îşi beau supa din gamelă.

Nu se schimbase. Absorbea enorme cantități de ceai, la masă mînca întreit mai mult decît ceilalți comeseni, dar fără lacomă pripire, grav şi concentrat ca cei care-şi fac semnul crucii înainte de a se aşeza la masă — şi isprăvea o dată cu toți.

Într-un muzeu cu armuri medievale, statura lui n-ar fi părut confecționată în atelierele de croitorie ale unui veac debil. Văzîndu-l pentru întîia oară, cuvîntul "bărbat" îți venea pe buze cu intonația amplă cu care exclamai: "un munte" — cînd ochii şi gestul mînii ridicate îl văd şi îl salută.

Rasă, dură ochiului, fața lui nu părea luminată de brici, britanic, ci rebelă părului ca stînca toridă.

Rotunzi şi foarte mici, după criteriul spațial, ochii lui Vania erau obositori de intenşi. Două puncte verzi dilatate într-atît, încît vibrația culorii devenea lumină. Păreau concentrarea altor ochi mai mari, ca soarele trecut prin lupă. Văzîndu-l de profil, te frapa nasul.

Un nas straşnic, cu nări groase, curb arcuite deasupra buzelor cărnoase. Însă după ce exclamai în fața nasului — comic în sine ca toate nasurile mari — vedeai împlîntarea masivă a frunții scunde, late, bombată deasupra arcadei, ca metalele, nu ca petalele, vedeai agerimea netă a bărbiei scăpărînd, şi-ți dădeai seama că linia întregului profil, cu proeminența dominantă, întrecea linia profilului normal nu după ritmul deformant al caricaturii, ci în măsura în care capul calului din frunte, suprem distins în plină viteză, întrece la potou nările calului de alături. Vedeai profilul avîntului spre viață, întrecîndu-l pe-al celorlalți — şi deveneai simplu

spectator.

Acest profil — pe atunci descarnat şi famelic — în primăvara anului 1917, pornise din lagărul de prizonieri români, tîrînd prin noapte un trup vărgat de bătăi, se ridicase ca fumul negru şi se aplecase deasupra unei sentinele cu cască prusacă, gîtuită cum storci un burete — trecuse prin toate nopţile Germaniei, ca printr-un tunel, săpat pe brînci, cu fruntea şi cu mînile, şi se înălţase subt cerul atît de suav comercial al Elveţiei, hirsut, pămîntiu şi enorm. Nu se oprise. Pornise din nou spre Germania cu armatele franceze, la pas, pe brînci, tranşee cu tranşee, în uniforma albastră; apoi, sergent în corpul expediţionar francez, plecase în Rusia. În 1921 era la Geneva, improvizat librar. Cel mai ciudat librar al Genevei. Nu accepta în librărie decît preferinţele sale, pe care le impunea clienţilor.

De pildă, clientul intra cerîndu-i *Sous les yeux d'Occident*[6] de Joseph Conrad. Braţele amplului librar se ridicau şi cădeau vast dezolate.

Stimate domn, e o carte slabă. Acest Conrad e polonez şi scrie englezeşte. Această carte, scrisă în englezeşte de un polonez expatriat, descrie sufletul rusesc văzut de mintea unui englez. Vedeţi ce amestec înfiorător! Dacă vi se oferă un voiaj gratuit în Japonia sau o carte de Loti despre Japonia, cred că n-o să ezitaţi şi o să alegeţi vaporul. Ei bine, stimate domn, eu vă ofer o călătorie gratuită în sufletul rusesc: toate volumele Dostoievski, Fedor Dostoievski. Nu ezitaţi. *Sous les yeux d'Occident!* Dumneavoastră aveţi ochi de occidental, eu vă ofer autentica dramă slavă. Cumpăraţi un volum de Dostoïevski, iată: *Fraţii Karamazov.* Costă şi mai ieftin pe deasupra.

Clientul şovăia.

— Stimate domn, vă rog acceptaţi această carte. V-o împrumut, v-o dăruiesc. Permiteţi-mi să adaug şi *Les possédés.*

Clientul, uluit, ieşea cu două cărţi subt braţ, pentru care fantasticul librar nu acceptase bani.

Alt client cerea o carte de Paul Bourget. Se pomenea cu o carte de Mirbeau, în care fadul Bourget se topea ca un elegant borcan de briliantină la dogoarea unui foc haiducesc, la care se pîrjolesc în frigare berbeci întregi.

— V-am cerut Bourget, răspica lectorul.

— Mi-aţi cerut, stimate domn, o otravă cu care desigur v-aţi intoxicat. V-am oferit antidotul.

— Dar...

— Vă rog, acceptaţi-l.

---

6 *Sub ochii Occidentului,* operă a scriitorului neoromantic englez, de origină poloneză, Joseph Conrad (1857—1924).

— Domnule...

— Îmi veți fi recunoscător.

O domnişoară cerea *Toi et moi* de Paul Géraldy.

— *"Ariane, ma soeur, de quelles amours blessée, vous mourûtes, aux bords où vous futes laissée*[71]*"* recita Vania, îndulcind metalica octavă a glasului său, dîndu-i, pentru Racine, timbrul de oboi. E frumos acest suspin, nu, domnişoară? Cumpărați Racine, domnişoară. E miere curată, vă asigură un urs adevărat. Géraldy e un manechin de modă. Îl vedeți în toate vitrinele, gratuit. E păcat să dați bani...

Uneori, oferea ceai clientului incredul, şi făcea lungi lecturi irezistibile. Glasul gros exalta luminozitatea netedă a frazei lui Anatole France, care apărea cărnoasă, goală, albă şi rotundă ca o nimfă ondulînd printre trunchiuri de pădure seculară. Tragedia în lumini de zîmbete şi de legume a lui Crainquebille, cînd ridică din greşeală vălul Justiției care-i dă lipsă la cîntar, lui, negustorul ambulant, cu umilă şi onestă balanță; duhul doctului şi sfîntului abate Jérôme Coignard, măsluitor la joc de cărți, fur, asasin şi linge-blide, în cugetul căruia zîmbetul, ca şi lumina soarelui, e veşnic şi se formează din fuziunea corpurilor solide ale seriozității; Bergeret, savantul dascăl universitar, încornorat de nevastă subt ochii lui, şi care în loc să facă moarte de om, îşi ia coarnele de pe frunte, coborîndu-şi-le în cugetare ca un emoționant motiv decorativ săpat pe zidul unei peştere primitive de întîii oameni; Paphnuce, cel care-şi servea trupul de o murdărie îndîrjită, cerului, în vîrful unui stîlp, ca un aperitiv în vîrf de scobitoare, oferit lui Dumnezeu; şi toate făpturile născute din lumina păgînă şi zîmbetul lui France ieşeau din rafturile şi din paginile dughenei acestui librar care vindea viață sau o dăruia.

Refugiaților ruşi le semnala şi împrumuta recenta literatură rusească. Lirismul fioros al poemului *Celor doisprezece* de Alexandru Blok, prin glasul lui Vania, năvălise în sufletul refugiaților ca un vînt siberian, fosforescent de alburi şi imensități.

Evident, dăduse faliment.

— Comerțul nu e o instituție filantropică, epilogase Vania.

Aflase de la nişte refugiați basarabeni că de curînd murise un alt Dumşa, fără urmaşi direcți, lăsîndu-i o moşie în Basarabia, dar că Vania era considerat ca mort, şi că, pe deasupra, fusese condamnat la moarte în contumacie, de militari, pentru dezertare la inamic.

Se instalase la Marsilia, hamal în port, ca să-şi agonisească banii pentru repatriere. Directorul unui circ îi propusese să devie "şampionul Siberiei" la

---

7 Ariana, surioară, de ce amor rănită/Te-ai stins pe locul unde ai fost, vai, părăsită? (Fr.)

lupte franceze. Refuzase. Avea o profundă aversiune pentru aspectul sportiv al puterii, mai ales comercializat. Întîrziase mult la Marsilia, deşi era bine plătit pentru excepționalele sale merite musculare, din cauza cîtorva concerte interesante ascultate de sus la galerie, unde spatele, care încărca şi descărca sacii în port, se înălțase ca o colonadă înfiptă-n vîrf de munte, spre cerul de vînturi, fulgere şi luceferi, al muzicei.

Pe coverta clasei a treia, adevărată mahala de naționalități, curînd după îmbarcare, Vania devenise un personaj respectat cu teroare la început, cu simpatie mai apoi. Pe acelaşi vapor, se îmbarcaseră la Marsilia, cu destinația Constantinopol, doi boxeuri negri *poids-lourds,* expulzați de boxul francez pentru grave abateri de la loialitatea pugilatului în ring: Sam şi Jimmy [...]. Erau formidabili şi puerili. Teşită, fruntea matahalelor conținea naivități de buratec şi zburdălnicii de limonada gazoasă. Ca munții acefali din poveste, se băteau cap în cap, glumeți. Prindeau muşte ca dulăii şi le mestecau c-un zîmbet gîdilit în fălcile blindate. Dimineața se antrenau, cu iuțeli săltărețe de purici în gambele de smoală statuară, luîndu-şi fiecare duşul bolohănos de pumni reciproci, c-un zîmbet de săpun.

După amiază jucau cărți, în doi, trîntiți la pămînt, ca nişte malaci miopi cu botul într-o cutie de bomboane colorate. Se furau unul pe altul, trişînd necontenit, cu o enormă evidență, ceea ce egaliza jocul. Rîsul le venea ca un strănut săltat în trombă. Cîştigătorul jubila astfel.

Spre seară înghițeau alcool, cu sticla, umăr lîngă umăr, cu brațele încrucişate, sticla lui Sam vărsîndu-se în gîtlejul lui Jimmy, sticla lui Jimmy gîlgîind în botul fără botniță al lui Sam. Apoi, turtiți de beție, ca o baltă africană subt soarele harapilor, cîntau pe două glasuri.

Sam bolborosea ca o broască devenită tobă mare, milos şi fleşcăit de duioşii subite; Jimmy horcăia nazal şi bas ca un trombon devenit contrabas prin răguşeală şi mugetul tîmpeniei prin metempsicoză. Apoi dormeau lați, ca vărsați din butoaie cu nămol, şi somnul lor buzat avea nări sforăitoare de harmasar între iepe.

Într-o zi, un glumeț îi înfierbîntase cu alcool înainte de a-şi fi isprăvit jocul de cărți. Alcoolul devenise geniu în craniul lui Sam, care observase că Jimmy trişează.

Bătaia se învîrtejise subit ca un simun, fără mănuşi de box. Marinarii cercaseră să intervie. Zburaseră ca pleava, frînți. Atunci se întîmplase miracolul vieții lui Sam şi a lui Jimmy, fenomen cardinal în mintea lor, cum ar fi căderea Romei pentru antichitate.

Bătaia lor era un mod vertiginos cu dimensiuni de par. Două brațe îl deznodase subit, dublînd unicatul. Un pumn alb în ochii lui Sam, un pumn alb în ochii lui Jimmy, cu scînteile de rigoare. Aşa se prezenta fenomenul.

Sam în stînga, Jimmy în dreapta; brațele lui Vania între ei. Se îmbulzeau capetele înfricoşate ale rasei albe, de jur împrejur.

Jimmy se ridicase. Sam la fel. Vania între ei, nemişcat. Ritmul vertiginos al bătăii părea suspendat o clipă, pe culmea unei îndoite prăbuşiri a negrilor spre albul impostor.

Miracol! Reacția celor doi negri fusese aceeaşi. Ca maimuțele avîntate după o insectă, care în plin elan, întîlnind o nucă de cocos, uită de insectă şi apucă nuca, Sam şi Jimmy, de o parte şi de alta a lui Vania, îi contemplau pumnii, ca pe un aerolit sfărmat în două de capetele lor. Un idol pentru Sam, altul pentru Jimmy. O porție pentru Sam, alta pentru Jimmy.

— A-ooh! se hlizi Jimmy, cu fetişism de negru şi accent englezesc.

— A-ooh! se hlizi Sam întocmai.

Reputația lui Vania era stabilită. Era tratat cu deferența datorită unui zeu, cu brațele însuflețite de mari motoare. Pînă şi bucătarul înțelegea să-i aducă ofrande, amplificîndu-i porțiile, omagiu la care Vania era foarte sensibil, căci, după cum spunea el, arătîndu-şi cu dezolare întinderea trupească, avea de hrănit o familie numeroasă. Accepta totul pînă la nas. Trupul călătorea în clasa treia, dar nasul nu accepta mirosul promiscuității dormitorului comun. De aceea îşi alesese drept culcuş o barcă de salvare suspendată pe punte. Nimeni nu-i spunea nimic. Noaptea îşi fierbea apă pentru ceai. Nimeni nu observa. Toată noaptea, şuiera. Nimeni nu auzea. Capriciile lui erau încorporate în peisajul uman al clasei a treia, ca ale unui munte, cu norii şi zăpezile lui, în scobitura cu sate din vale.

E drept că devenise simpatic tuturora. Pentru copiii mici care plîngeau, Vania era o jucărie cu proporții de monument şi agilități de paiață. Rîdeau şi oamenii mari, copilăreşte, cînd mai pe franțuzeşte, mai pe nemțeşte, mai pe româneşte, Vania deforma o povestire de Cehov, pe înțelesul bucuriei acestor oameni veşnic trişti fără să ştie.

*

— Vania, de atîtea zile călătorim împreună! răsună dezolat glasul Olguței.

— Tu sus, eu jos, zîmbi Vania, gesticulînd cu un deget în sus şi în jos.

— Dacă ştiam...îți țineam tovărăşie, urmă Olguța cu o uşoară încordare a sprîncenelor.

— Nu se poate! Tu sus, eu jos, reluă Vania, cu acelaşi gest, refrenul.

Sprîncenele Olguței se îmbinară deasupra agerimei ochilor. Nimeni, absolut nimeni şi nimic n-ar fi putut-o opri să-i ție tovărăşie lui Vania "jos", cum spunea el. Era atît de evidentă răzvrătirea ei, încît Vania zîmbi.

Serioasă o clipă, subt zîmbetul lui, dojenitor de serioasă, fața i se dărui toată în culorile obrajilor şi zîmbetul ochilor. Cuvîntul "jos" îşi pierdea vertiginos semnificația pe care i-o dădea Vania, în glumă de altfel — "sus" căpăta o semnificație de surghiun, umilitoare pentru Olguța, şi "jos" devenea inaccesibil, încîntător, cum e fereastra casei sărăcăcioase la care răsare, acolo şi numai acolo, obrazul fericirii.

Vania nu mai călătorea în clasa treia. Clasa treia era locul care-l adăpostea pe Vania; clasa întîia, decorul fad şi mort prin care Vania nici nu trecuse. Vaporul îşi schimbase configurația obiectivă, căpătînd una lirică, aşa cum se întîmplă în oraşele în care deodată te-ai îndrăgostit de cineva. Cartierele cele mai frumoase, pe care le preferai, devin sarbede; cartierul prin care trece, sau în apropierea căruia locuieşte iubirea — cartier pe care-l ocoleai pînă atunci — îți pare atît de inaccesibil, chiar dacă e foarte sărăcăcios, încît cea mai modestă casă de acolo te intimidează ca o rudă a ființei iubite. Şi dacă nu-s grădini pe acolo, grădina-i pentru tine-ndrăgostitul, presimțirea micei respirații călătoare.

*

Cînd ai trăit o viață întreagă printre lucruri şi fapte aspre, purtîndu-ți colții condensatei tale singurătăți, cînd ai trăit războiul, dîndu-ți seamă că civilizația e o pictură nu un organism viu, tenul unui fard, nu al sîngelui, cînd ai simțit mereu că fiecare om, prieten ori duşman, e un copac vasal al codrului primordial, la umbra căruia, în loc de bancă, un lup aşteaptă, în crengile căruia, privighetoare, o gorilă clipeşte lubric; cînd te-ai deprins să nu mai socoti viața ca un mănunchi de flori, idilic, cules de îngeri şi prefirat din poala lui Dumnezeu, ci ca o absurdă îndîrjire milenară într-o vastă indiferență spațială; şi cînd şuieri melodiile muzicei ca să nu scuipi, şi-ți apleci ochii pe file ca să-i speli de viață, nu ca s-o găseşti acolo — e ciudat, foarte ciudat, să simți deodată frăgezimea unui zîmbet omenesc, hărăzit ție!

Față în față cu zîmbetul Olguței, Vania întoarse capul, încet de tot, ca o enormă lacată cu cheia demult pierdută, deschisă de o floare, ca o lacată dată în lături cu poarta de fier pe care o cetluise pînă atunci.

Sufletul pierduse curajul — sau nepăsarea — unei mişcări. În fața zîmbetului Olguței, sufletul lui Vania şedea de profil. Ciudat!... Ca şi cum în cerul pe care-l ştii deasupra capului, cu indiferența absolută a miliardelor de stele, s-ar întîmpla deodată ceva nu în legătură cu astronomia, ci cu tine.

Să simți deodată că o stea — răzvrătindu-se, rupîndu-se din legile constelațiilor, desprinzîndu-se din algebra lumilor strălucitoare — te priveşte, se uită la tine, şi ceea ce pînă atunci era lumina ei devine un zîmbet

pentru tine, s-o simți a inimii tale, nu a cerului, şi să-ți fie frică nu de un trăsnet, ci de o stea care te-a ales.

De şase ani sufletul pierduse libertatea unei mişcări. Un glas lăuntric edictase o lege: "Acolo n-ai să te uiți".

"Acolo" era Olguța. "Acolo" era o scenă pe un peron de gară: o fetiță — nu? — venise în goană la gară, trecînd printr-un oraş întunecat, plin de soldați, ca să-i spuie: "Să te întorci sănătos", cu ochii plecați şi mînile ei — mînile de o suverană energie deasupra clapelor pianului — subțiri, uşoare şi timide în mînile lui...

Fără voie, Vania îşi privi mînile — trecuse tot războiul asasin prin ele, cu baionete, puşti, evadare, gîtuire, granate, glod, singe — şi găsi, neşterse, mînile subțiri, uşoare şi timide.

Oare venea într-adevăr în țară pentru o moştenire?

"Acolo n-ai să te uiți."

"De ce?"

Respiră adînc şi nu se uită.

Dar îi era sufletul ca un munte învăluit în violete.

Se stinsese zîmbetul şi culoarea pe obrajii Olguței. Abia acum îşi dădea seama că Vania se schimbase: nu mai vorbea cu ea. Şedea singur, privind marea, cu capul întors. Profilul i-l vedea numai luna.

*

Cu douăzeci de ani în urmă, Vania Dumşa, văr de al doilea după tată cu doamna Deleanu, sosise — sau, mai exact, căzuse la Iaşi, refugiindu-se din Rusia, unde tînărul student revoluționar avea de ispăşit o pedeapsă de 10 ani în frigoriferul politic al Siberiei. Cu păr ceva mai lung — curînd retezase scurt acest romantism aparent — cu bluză rusească, geamandan pirpiriu, palton, şapcă şi pungă plată. De pe atunci cu geamandanul, ca Don Quichotte cu Rosinanta pe căile-lactee ale morilor de vînt.

Devenise imediat gloria facultății de matematici. Dar o glorie neagră, ca Lucifer printre îngerii fondanți ai paradisului. Inaugurase ironia şi chiar sarcasmul în dialogul matematic dintre bancă şi catedră. Nivelul cugetării celorlalți era al hîrtiei cu cifre, clădite în volum prin suprapunere, pe cînd cifrele palpitau înalt în cugetarea lui, ca stelele vii ale cerului. Pentru ceilalți matematica era o profesie, pentru el, o aspirație sufletească, acelaşi elan care pe unii îi duce spre Dumnezeu, pe alții spre pămînt.

Dar concomitent cu activitatea matematică, neîndestulat, întreprinsese diverse activități publice, în genul celora din Rusia, care-l făcuseră să devie scandalul universității şi al benignului oraş moldovenesc.

Vroia, de pildă, pământ pentru țărani, el, un Dumşa, fecior de boieri adevărați, student pe deasupra. Vroia pământ pentru ei, fiindcă socotea că numai pământul posedat pe veci va fi generatorul de civilizație al acestei clase formidabile numeric, deci al țării întregi, căci, spunea el, civilizația oraşelor nu însemna civilizarea țării, după cum tratamentul estetic al obrazului plin de coşuri, cu pudră şi sulimeneli locale, nu înseamnă purificarea infecției sîngelui. Concepea de asemenea exproprierea nu ca o gratificație de acordat țăranilor, ci ca o restituire.

Reacționa în acest fel față de toate realitățile sociale soluționate agreabil, pe atunci, pentru clasele dominante.

Vroiau şi alții ceea ce vroia Vania, dar vroiau moldoveneşte, decorativ, blajin, aşa cum aspiră spre cer timidele şi molaticele dealuri ale Moldovei: gesturi de fum mai mult decît de pământ. Aducea puțin Nistru în Moldova Prutului şi-n Iaşul Bahluiului.

Animator, găsise aderenți, mai mult, fanatici între camarazii săi. Înjghebase o revistă intitulată scurt *Nu,* care opunea un veşnic veto "da"-urilor obşteşti .Evident, nici profesorii nu erau cruțați de acest "nu", *erga omnes,* cum spuneau colegii de la Drept. Revistele universitare, îndeobşte, au un public limitat, căci, în genere, n-aduc altceva decît entuziasmul tineresc de care buzunarele părinților sînt blazate. Revista lui Vania însă aducea în oraşul lui Panu acel pelin al sarcasmului, pe care mulți bătrîni îl apreciaseră în tinerețe. Aşa că *Nu* în Iaşi era prețuit esteticeşte. Ciudat: ceea ce era destinat acțiunii sociale, destructive pentru doctrina reacționară, era aplaudat în saloanele Iaşului. În sfîrşit! revista era discutată, apreciată, hulită, criticată, detestată: într-un cuvînt avea lectori. Directorul ei avea duşmani. Colaboratorii ei, prestigiu. Revista pamflet e un edificiu cu un singur paratrăsnet. *Nu* îl avea pe Vania.

Trăsnetul solicitat apăru din senin, o femeie: Ioana Pallă. Femeile mai îndrăzneț curioase sufăr o străveche atracție pentru oamenii reputați "răi": aceeaşi impulsiune, în ordinea intelectuală, ca cea care le face să prefere alimentele pipărate, muştarurile, sosurile englezeşti, în ordinea alimentară. Răutatea e "picantă". În salonul "închis" al Ioanei Pallă, intrase tînărul revoluționar transnistrian.

Cast trupeşte şi sufleteşte, cum numai palizii ruşi nu englezii cu sînge şi ten de tomată, ştiu uneori să fie, Vania reacționa agresiv, cinic, brutal — în idei, evident, căci, profund inițiat de propria-i delicateță nu confunda, româneşte, vulgaritatea cu puterea — în fața Ioanei Pallă, prerafaelită pe atunci, în discuții, ca un vitraliu cu suavități de crin lunari şi stînjenei vesperali.

Vorbele lui Vania consumau dinamita şi vitriolul tuturor atitudinilor

explozive în revoltă şi corosive în judecăți. Brutalizată, Ioana admira în el fastul barbar al puterii bărbăteşti, şi-l stimula pe tărîmul discuțiilor.

Majuscula inițială a atitudinei lui Vania — iarăşi în discuții — față de fenomenul "femeie", alături de părerile curente, era acelaşi "nu" prometeic al tinereței universitare în jurul lui grupate.

Nu! Femeia nu poate fi o proprietate individuală, cît timp Adam e un plural şi Eva la fel, de cînd cu gramatica paradisului pierdut. Căsătoria monogamă: invenția creştinismului, utilă preoților prin virtualitatea de noi căsătorii, şi avocaților prin divorțurile prealabile. Poligamia natural că e anatemizată de preoți şi condamnată de legişti, de vreme ce le expropriază latifundiile profesionale.

Nu. Fidelitatea e crimă de les-biologie. Viața este proces de experiențe cît mai variate, nu de monotonii reiterate. Toți oamenii de geniu, toate formulele proeminente ale vieții sînt rezultatul unui adulter proxim sau depărtat. În pomicultură adulterul moralei e sfînta instituție a altoiului. Şi însuşi pămîntul e fructul unui adulter cosmic.

Nu. Femeia să fie nesinceră, perfidă, diversă, conglomerat de sincerități autonome; să poată iubi mai mulți bărbați deodată, cum marea primeşte în acelaşi culcuş de apă suplă, în care trupul ei e veşnic altă lumină cu alte unde, revărsarea, felurit ritmată şi colorată, a fluviilor care-i dau viață şi vigoare.

Iubirea platonică? Nu. Nu există. Există glande şi există frumusețea. Varsă cincizeci de ani pe dragostea eternă a lui Romeo şi Julietei; Julieta va închide fereastra ca să nu răcească, trăgînd storul pe splendoarea lunii, care incomodează somnul; Romeo, numai la gîndul că există scări — de lemn comod, nu de mătase elegantă — va binecuvînta eternitatea plană, cu perne moi, a patului. Reia-le cei cincizeci de ani, şi fiziologic vor fi lirici în poemul lui Shakespeare.

Nu! Nu! Nu!... Corsar negru în fața flotelor imense ale da-urilor, distrugea.

Într-o zi, Ioana Pallă, campioana suavităților în discuții, spusese da. Şi Vania. Adică "da"-ul căzuse între ei ca un măr copt; vorba devenise fapt trupesc.

Ioana gustase cu o profundă jubilare savoarea decepției. Era întîia femeie a acestui padişah al haremurilor verbale. Trupul Ioanei, ca întîiul steag înfipt în Polul Nord, fîlfîia pe o împărăție de zăpezi intacte, fără urme de galoşi, în bătaia unor vînturi nealterate de nici un iz omenesc. Epilogul întîiului dialog trupesc fusese neaşteptat pentru Ioana. Vania îi ceruse să plece cu el! Unde? Oriunde. În Africa, în America, în Australia; de pe atunci avea aptitudini continentale. De ce? Nu putea să accepte ignobilul gest de a saluta şi surîde

omului bătrîn care era soțul amantei sale. De ce? Prefera să bea apă din pumni sau să moară de sete, decît să-şi moaie buzele după altul. De ce? Fiindcă o iubea. Ei şi?

— Cum?

Aşa cum ar striga profetul tînăr în fața cerului crăpat deodată, gol, fără Dumnezeu: "Cum?" cu sufletul spart ca şi cerul.

— Bună seara.

— Ne vedem mîne, Vania, zîmbise Ioana Pallă, care cunoştea perfect legile gravitației.

Dar nu-l cunoştea pe Vania. A doua zi, tînărul revoluționar plecase în America. Îi era scîrbă nu numai de Iaşi, de Moldova, de România, ci de întreaga Europă. Oceanul despărțitor era de rigoare: atlantică batistă dusă la nas.

Desigur că şi Ioana Pallă ar fi plecat după el în America — gestul lui Vania bătea recordul picantului — dar între timp sosise din Franța Alexandru Pallă, dînd o inedită savoare Europei.

De atunci — douăzeci de ani — Vania cunoscuse femeia, aşa cum mănînci din picioare, aşa cum bei din fîntîni, mereu altele, la drum lung, în scurtele popasuri.

Dincolo de trup nici o femeie nu trecuse în mînăstirile dragostei zăvorite de blestem.

*

Se înclina mereu obrazul de palori al lunii pe umărul ei gol.

Pe tipsia mării, un parfum de trandafiri galbeni — era vag apusul lunii.

Pe toate zările, sălciile tăcerii, oglindindu-se în ape. Simțeai, în noapte, clipa de cufundare lăuntrică a toamnei, cînd singură îşi spune cu cea dintîi frunză căzută: Du-te.

*

Pe unii oameni în momentele grele ale vieții îi persecută acelaşi motiv exterior. Un stor de pildă, pe care l-au văzut legănîndu-se în vînt, în clipa cînd au aflat o moarte, îl văd în fața ochilor de cîte ori durerea, îndoiala sau melancolia îi apasă. Pe alții o melodie de gramofon. Pe alții, unghia stupidă a degetului lor arătător. Pe alții o caterincă şi un papagal verde ca harta Irlandei.

Pe Vania, gîndul Americei. La aceeaşi fereastră sufletească, din acelaşi vîrf de turn în care rareori se suia, vedea exact acelaşi contur: America.

Continentul era acolo lipit de fereastră, ca un păianjen în ața lui. Numele noului continent avea în sufletul lui un răsunet psihologic, nu geografic. America nu era dincolo de Atlantic, ci în creierul lui, ca un centru autonom, determinînd anumite reacții particulare, anumite ticuri. America, un fel de epilepsie a libertății.

Rupse tăcerea, întorcînd capul spre Olguța.

— Știi că plec în America...

"Iarăşi", dădu să îngîne Olguța, dar tăcu fiindcă spaima îi împrejmuise vorbele.

Glasul lui Vania era liniştit şi informativ. Dar vibrația lui aşternea pe obrajii Olguței, ca gerul pe fereastră, abur peste abur, paloare peste paloare, alb peste alb. Şi iarăşi o impresie nouă, de o noutate stranie, pentru Vania. Dacă pămîntul pe care mergi, pe care-l calci, fără să te gîndeşti la el — duritate încorporată în paşi ca cerul în ochi — ai simți deodată că sufere din pricina ta, fiindcă paşii tăi sînt grei, dacă ai simți înlăuntrul lui ca o durere fără de expresie aparentă, fiindcă îl calci — ce-ai face: ai merge înainte, sau te-ai opri?

Zeflemeaua, ironia, sarcasmul, duritatea le înfipsese în oameni, cînd trebuia, ca să înainteze prin indiferența lor masată: prora nu despică val sau linişte, cînd pînzele-s desfăşurate?

Şi iată că, deodată, mişcările lui, capriciile libertății lui, pornirile nevoilor lui — limitate la trupul şi sufletul lui — porunceau durere sau bucurie în altcineva.

Îşi pierdu echilibrul firii lui, ca un om educat de presiunea atmosferică a pămîntului, deşteptîndu-se într-o planetă nouă, în care pasul devine salt, brațul — aripă. Vrei să te pipăi, şi te loveşti îngrozitor cu propria ta mişcare, detractată. Lacrima-i glonț; şoapta — bubuit.

— Am moştenit o moşie în Basarabia. O vînd şi plec... Mă vezi tu pe mine proprietar în România?

Să cauți fraze, oarecum hazlii, în fața unor ochi negri care te privesc cu un fel de mirare amară...

"Mă vezi tu proprietar în România"; un ecou răspicat îi repetă vorbele în craniu. Ce însemna asta? Motivarea acțiunilor lui! De ce? Pentru cine? Niciodată nu dăduse socoteală nimănui. Niciodată nu-şi anunțase, nici explicase intențiile, necum faptele.

Era jenat, intimidat. Tot ce făcea devenise deodată forțat, nenatural. Actele lui cele mai simple aveau spontaneitatea tunetului. Stîrpise din el umbra cabotină pe care analiza o pune în jurul faptelor, concomitent cu formarea lor, atenuîndu-le vigoarea sigură. Acum le culegea şi le dădea drumul, ca unor foşti vulturi deveniți muşte cu pretenții.

Perseveră totuşi, fiindcă prefera să fie ridicol decît să existe istovitoarea transparență a tăcerii între sufletul lui şi ochii negri.

— ...Mi-a revenit fobia Europei. Aş fi plecat în Rusia, dar s-a schimbat.

Capul căuta cuvinte. Nici construcția frazelor, banal gramaticale nu mai avea abruptul frazei lui. Culegea cuvintele din dicționare. Nu mai aveau sînge, necum sîngele lui.

— [...] Plec în America. Mă fac fermier.

America devenise un carton de jucării, în care era o fermă de lemn, cu iarbă artificială, animale cu miros de clei şi etichetă.

Căuta cuvinte cu febrilitate. Era în sufletul lui mişcarea dezordonată a picioarelor de cărăbuş întors pe dos.

Tăcerea începea.

— America...

Tăcerea se forma, limpede, de cristal dur.

Tăcu, prins în gheţar, ca un gol de aer.

— Vania...

Ce se întîmpla?

Buzele Olguței se chinuiau în neastîmpăr. Ştia să vorbească. Orice gînd găsea conturul sunetului precis în buzele ei, care nici în copilărie nu bîlbîiseră. Întotdeauna viața îi dăduse cuvintele care devin faptă, călcînd pe buză ca pe un hotar de luptă.

Dar acum?

Era în sufletul ei o îngenunchiere, cu mînile împreunate, care cerea cerului cuvintele.

— ...eşti hotărît să pleci în America?

Îşi înclină capul, prezentînd fruntea ca un scut.

— Da.

Fruntea Olguței se plecă mai tare, şi genele.

— Vania...

Şoptise numele desprins din bătăile inimei.

— ...mă iei şi pe mine?

Îşi aplecase capul de tot, cu fruntea pe lespedea destinului.

— De ce?

Aspre, cuvintele porniseră cu pumnii strînşi din gura lui Vania spre fruntea lui, nu spre Olguța. O loviră. Îl privi cu ochi în care nici o stea nu răsărise: Noaptea începutului.

— Fiindcă te iubesc.

Azvîrlise un soare în brațele unui om.

— Şi eu te iubesc.

Cine vorbise?

Olguța ştia, fiindcă ascultase: Vania nu, fiindcă vorbise.

Din nou plecată, Olguța îşi răcorea buzele pe lespedea destinului.

*

— Cînd plecăm?

Glasul Olguței trecea pe subt umbrare cu mult soare printre frunze. Sunetele erau grave de fericire, obosite de belşugul lor.

Dacă şi-ar fi întors fața spre Olguța, i-ar fi răspuns: "Cînd vrei".

Dar şi-o ținea în palme, grea. "E un copil, e un copil", cîntau coruri de glasuri în el. "Cruț-o... las-o, e un copil", porunceau glasurile în el.

Vorbi, ținîndu-şi capul aplecat:

— Sînt un vagabond...

— Ştiu.

— ...Sînt... unchiul tău...

Glasul se înăsprise.

— Ştiu.

— ...Sînt cu douăzeci de ani mai mare decît tine...

Cum ar spune vîntul: vin de departe, am pornit cu ghețarii, am fost amar prin brazi, crîncen pe mări, am scuturat floarea livezilor de portocali şi am venit cu rîndunelele. Sînt bătrîn.

Olguța zîmbea. Se rumenea omătul piscurilor pe obrajii ei.

— ...Am iubit o femeie...

Ochii Olguței se micşorară şi, fără să vrea, scutură pletele care-i cădeau în ochi, descoperindu-şi fruntea.

— ...Acum douăzeci de ani, urmă Vania, sfărîmînd cu inima tăcerea buzelor.

Olguța regăsi un zîmbet care clipise.

— ...Viața... viața...

Pieptul larg al lui Vania se umflă. Călca în sfîrşit pe pămîntul lui.

— ...Viața...

O privi pe Olguța cu ochii care priviseră mereu viața în față, dominînd-o cu trupul bătut de toate vînturile, de toate nevoile, de toate greutățile...

Şi întîlni un zîmbet, cu duioşie ireverențios.

— Viața... e grea.

Atît găsise ca să bată medalia Infernului al cărui miros ars îi palpita în nări.

— Ştiu.

Un "ştiu" de rîs topit.

Şi pe aceeaşi față zîmbetul se stinse, trăsăturile se ascuțiră, fruntea se ivi,

copleşind şi dominînd rotunjimea copilăroasă a obrajilor.

— Ştiu, Vania...

Mînile lui Vania, pe genunchii lui încleştate, se umplură parcă de conturul obrajilor Olguței, rămînînd tot pe genunchii lui.

— ...Te iubesc, şopti Olguța.

Obrazul Olguței se înclinase fraged pe viola prăfuită a vorbei vechi.

Şi iarăşi zîmbetul aprinse feerii de ger subt lună.

— Cînd plecăm?

Şedea în fața Olguței, aplecat spre ea, cu mirare şi fără mirare, ca o mare statuie de granit, care deodată ar vedea cu ochii ei de piatră macul privit de ochii orbi pînă atunci, în zeci de primăveri.

Înlătură cu o mişcare a mînii grămezile de ani din jurul lui, şi cu un zîmbet care se resemna să fie fericit vorbi încet, cu glasul lui adînc:

— Plecăm, Olguța.

*

Prin somn îi simțise toate mişcările, cum simte fundul mării umbra unui nour din cer, călătorind altfel decît umbra vietăților adîncului mut.

Alexandru Pallă se deşteptă neliniştit, ca şi cum ar fi pierdut ceva. Întoarse capul: *chaise-longue*-ul Olguței era gol.

Îl privi totuşi, şi după ce ochii constatară absența, nu cum te uiți la un scaun de curînd gol, ci cum măsori conturul precis al singurătății.

Spumoasele crengi ale lunii în declin atîrnau frînte de propriul lor belşug.

Îşi umplu pipa, o aprinse. Un căscat alungă întîiul fum înainte de-a fi intrat în piept. Privirile-i alunecară pe punte, pe mare, pe cer, pe zare.

Trase un fum mai îndesat şi-i dădu drumul cu putere, oftînd.

"S-a dus în cabină."

Niciodată gîndul lui n-o desemna pe Olguța, nominal. Însă pronumele care-o cuprindea avea un timbru şi o inflexiune specială. Într-o carte religioasă, tipărită negru, ar fi fost majusculă cu roş chenar, pe care un fir de busuioc şi-ar fi lăsat piperul: dar o carte pe care nimeni n-ar îndrăzni s-o deschidă, închisă între scoarțe pentru vecie.

Fetele lui... Le iubea deopotrivă, adică voia să le iubească deopotrivă... Cînd se gîndea la Monica, o vedea lumină de soare uitată de trecut într-o fereastră ogivală, vestind senin cu rîndunele — şi zîmbea. Deasupra Monicăi se boltea cerul Florenței. Presimțita şi fireasca vecinătate a acelui cer o făcea parcă atît de surîzător blondă — dimpreună cu teii — şi atît de pur înaltă, deasupra spicului bogat. Cînd se gîndea la Olguța... prefera să fie alături şi

Monica: astfel, numai emoția lui îndrăznea să zîmbească.

De trei ani era tovarăşul lor, camaradul lor sur, într-o măsură bunicul lor. Cuvîntul "bunic" îi inspirase statornic aversiunea pe care ți-o dau cuvintele împăiate de literatură: lună, dor, Veneția... Acum îl înspăimînta, mai puțin alături de Monica — față de care toți oamenii vîrstnici aveau atitudini de bunici măguliți — imperios, însă, alături de Olguța.

De acum înainte...

Îl aruncase viața între ele, cum ar arunca vîntul o pelerină asupra unui zbor de cocori.

Dar fără miracolul tovărăşiei unui cîrd de cocori cu o pelerină, aceasta e o sumbră bucată de postav bleg cu fald romantic şi miros de *maryland.* Şi atît.

Bună de pus în cuier, nu în colivie.

Se întorcea în țară, fiindcă se întorceau fetele. Le însoțea pînă la capăt, cu toate că acum trei ani plecase hotărît să nu se mai întoarcă.

Plecarea de atunci!

Oroarea de atunci, în stare să răstoarne un munte, nu o inimă!

O muscă veninos şi gras lucioasă, înşurubîndu-se într-un hoit, e un spectacol hidos, firesc însă, care te dezgustă de moarte şi de heruvimii ei verzi.

Dar un frag rumen, fraged, aromat, mărgean de rouă, răsărind pur ca luceafărul dimineților biblice pe buzele unui hoit, te-ar dezgusta de fragi pe vecie. Aşa era înfiorătoarea copilărie a frumuseții Adiei, pe sufletul ei: frag pe buzele unui hoit.

După cinci ani de căsătorie, cînd se deştepta dimineața cu Adia alături, o privea cu zîmbetul nou al celui care a dormit în iarbă de primăvară şi s-a trezit în zori om, între viorele şi rouă.

Anii treceau pe alături de ea, ca o armată în marş, care s-ar despica de la sine, călcînd flori tinere, şi-ar merge în vîrfuri, strivind miresme, ca să nu turbure somnul unei ciobănițe frumoase, adormită în luncă.

El îmbătrînea, Adia rămînea tînără. Îi sacrificase pictura, adică i-o hărăzise ei. Din 1914, de cînd se căsătorise cu ea, pînă în 1919, pînzele lui erau ferestrele unui mare palat, prin care se juca o infantă cu păr roşcat ca ruginile soarelui şi ochi verzi de răcoare vegetală; răsărind la o fereastră, la alta, cu alt neastîmpăr, alt zîmbet şi altă mirare răsturnată în visteria luminilor şi a culorilor.

Sufletul lui o iubea fără pauzele care sînt clipirea ochilor dragostii, o iubea cu ochii veşnic deschişi, ca ai apelor.

Cele mai mari iubiri au clipe, ore şi zile moarte — au osteneli, au saț trecător, au reculegeri în singurătate, au discontinuități, intermitențe; au, într-

un cuvînt, ca şi pămîntul, anotimpuri care, după exuberanţe în afară, poruncesc tăceri şi înviorări subterane. El o iubise pe Adia mereu. Miliardele de clipe ale celor cinci ani fuseseră toate iubire, adorare, uriaş policandru cu toate luminile aprinse pentru ea, pentru cele mai mărunte şi neînsemnate mişcări ale ei.

Alţi oameni cînd iubesc, nu orbesc pentru priveliştea mulţimii celorlalte femei. O iubire pentru ei e o virtualitate împlinită, dar celelalte virtualităţi rămîn disponibile şi agere. Parfumul părului altei femei decît cea iubită, rămîne în nara lor lung palpitînd; rîsul unor buze mai tinere decît cele pe care le sărută, le dă uneori vigoarea, alteori nostalgia muşcăturilor umede: şi şerpuirea unei coapse, dacă nu le fulgeră sîngele în braţ, le lasă spirala unei istovitoare visări.

El o iubise total. Un fluviu duce mării toate ploile şi toate apele unui vast ţinut mărginit de munţi. Acolo sînt şipote, izvoare, şi cerul oglindit de ele, şi florile, şi brazii, şi plopii, şi stejarii, şi căprioarele care s-au adăpat, şi zig-zagul trăsnetului solitar în creier de munte, şi freamătul pădurilor, şi aripa cu zimţ a diavolului în miez de noapte, şi inelul de argint care s-a înfiorat pe miezul pulpei de ţărancă, şi piscul zborurilor, vulturul, şi nufărul de-o clipă al pîntecului rîndunelei, şi tăcerea zăpezilor, şi parfumul toamnei. Un fluviu aduce mării care e o adîncă oglindă a constelaţiilor, tot misterul lumii topit în oglinzile lui curgătoare.

Astfel o iubise: cu toată simplicitatea sufletului şi cu întreg fastul talentului.

Natural, dorinţele şi capriciile cele mai absurde ale Adiei erau primite nu de voinţa lui, ci de dragostea lui, cu porţi împărăteşti deschise pentru ea.

Astfel, în timpul războiului, cînd hotarele pribegiilor frumoase îi erau închise, cumpărase casă mare la Iaşi, unde nopţi de-a rîndul ofiţerii aliaţi, mai ales medicii armatelor aliate, cunoscuseră ospitalitatea unui boier moldovean trăit la Paris, biblioteca unui român poliglot şi artist, şi candoarea unui mare pictor ale cărui coarne aveau dimensiunile şi paleta unui curcubeu interaliat.

În timpul zilei, Adia era soră de caritate întru Cythera şi Lesbos, dimpreună cu nedespărţita sa cumnată Ioana Pallă. El se închidea în atelierul de pictură cu pipa, trudind şi chinuind culorile cum Dumnezeu le-a chinuit înainte de a face lumile.

Verzi erau ochii Adiei; el pribegea cu soarele în braţe prin luncile, crîngurile şi codrii verdelui, ca să găsească ochii Adiei.

Roşii erau buzele Adiei: inima lui era rană în piersici şi însîngerare în rodii ca să le presimtă.

Roz era chipul Adiei şi trupul cu obrajii sînilor: sufletul lui era nisip

printre scoici şi vînt printre caişi ca să-l atingă.

El trăia în atelierul de pictură cu Adia, ca livezile cufundate în meditația primăverei. Cu Adia rareori era singur. Se întorcea de la spital seara tîrziu, împreună cu Ioana Pallă, purtînd pe frunte crucea sanitară, însoțite de un alai întreg de uniforme albastre, verzui etc... Mesele aveau înbelşugare şi cadență de chef deghizat în banchet.

După masă oaspeții dansau cu cele două amfitrioane.

El privea zîmbind, nu cum priveşte un bărbat îndrăgostit pe femeia lui frămîntată de alții, ci cum priveşte un părinte îndrăgostit pe fetița lui zburdînd printre păpuşi şi jucării.

Se culcau foarte tîrziu. Adia adormea cu o spontaneitate copilărească, răsturnînd pe pernă părul şi obrajii la care paleta şi penelul rîvniseră. O privea la lumina mică a lămpii de noapte, îi auzea respirația care-i punea un abur pe inimă, îi privea mişcările somnului înmugurind încă, o creangă înflorită — şi era fericit.

Între timp, scandalul luase proporții de monument public. Spitalul la care lucrau Adia şi Ioana Pallă, adăpostea mulți soldați. Foştii țărani. Întorşi de pe front mutilați, aduceau o resemnare încruntată pe masa de operație, şi-n noua viață, pe lîngă picioarele sau brațele de lemn, acea mirare a sutelor de mii, în fața căreia reformele sociale trebuiau să răsară nu ca un act de generozitate, ci ca un act de prudență. Aceşti țărani din moşi strămoşi cunoscuseră desfrîul turcilor, al fanarioților şi al boierilor corciți sau băştinaşi — şi-l socotiseră ca un drept boieresc. Dar acum de cînd mîna lor mînuise prea multă vreme puşca şi sabia ca să nu uite toată resemnarea coarnelor de plug din urma coarnelor de bou — nu mai puteau accepta ceea ce pînă atunci nici nu cutezaseră să judece. Verdictul invalizilor vîrstnici fusese drastic: izgonirea celor două infirmiere care confundau crucea roşie cu felinarul roş. Aceasta, după ce răniții mai tineri priviseră săptămîni de-a rîndul, de pe ferestruica unui closet al etajului de sus, cum într-o odăiță albă cu sofa, dosită tuturor privirilor şi ferestrelor, "două muieri scîrnăveau pămîntul lui Dumnezeu". Într-o zi ferestruica closetului care făcea victorioasă concurență vorbelor şi gravurilor obscene de pe ziduri, se purificase. Spartă cu cîrjele şi brațele valide, uşa se prăvălise. Adina şi Ioana Pallă, goale, cu blănile pe ele şi desculțe în pantofi neîncheiați, trecuseră prin "huideo"-ul unor oameni prea scîrbiți ca să-şi spurce cîrjele lovind ceea ce se loveşte cu scuipatul numai.

Scena făcuse înconjurul întregii societăți ieşene înainte ca să ajungă la urechile lui Alexandru Pallă, abia atunci cînd devenise amintire picantă din vremea războiului. Lovise pe cel care-l informase, somat să explice o glumă echivocă. Nu credea. Nu putea crede. Intrase totuşi neanunțat, pe furiş, în

casa fratelui său, unde Adina îşi petrecea după-amiezele, şi văzuse tabloul familiar ferestruicii closetului de la spital. În acea clipă nu-l îngrozise atît palpitarea nudă a celor două femei, cît zîmbetul candid de copil deşteptat din somn cu care Adia-l privise prin fagurii revărsaţi ai părului.

Frag răsărit pe buzele unui hoit.

Soluţia divorţului îi apăruse atunci în toată trivialitatea ei. Să pui în vitrină viaţa nupţială! Nu.

Părăsise tot. Nu luase nimic din casa în care ruşinea şi scîrba urlau a pustiu. Însărcinase pe prietenul său de club, avocatul Iorgu Deleanu, să-i administreze averea înjumătăţindu-i venitul între el şi femeia care-i purta numele. Numai formalităţile paşaportului îl mai reţineau. Pleca la Paris, în oraşul tinereţii.

Acceptase cu distrată indiferenţă la început, apoi cu surdă enervare, apoi cu lehamete resemnată, rugămintea domnului Deleanu, de a fi însoţitorul Monicăi şi Olguţei, care plecau în Franţa pentru studii. În schimb, nu cedase de loc stăruinţelor de-a renunţa la itinerarul pe apă, alegînd trenul în locul vaporului. Şi Olguţa prefera vaporul, aşa că plecaseră pe mare, fără ştirea doamnei Deleanu, cu consimţimîntul smuls domnului Deleanu şi complicitatea lui.

Acum trei ani... Aceeaşi noapte rece subt stele, ca un dar de înălţimi al munţilor, coborît pe mare. Aceeaşi punte goală. Aceleaşi *chaises-longues*-uri părăsite pe rînd. Acelaşi Alexandru Pallă, învăluit în amplă pelerină, cu pipa, cu barba sură, părul alb ondulat, aceeaşi faţă palidă cu trăsături de o înaltă frumuseţi, dar scurmată, devastată. Schimbase cu fetele încredinţate lui formulele de strictă politeţă, şi atît. Monica se retrăsese îndată după masă în cabină, Olguţa se instalase pe punte într-un *chaise-longue.*

Plecaseră unul cîte unul, toţi admiratorii nopţilor, afară de Olguţa. Alexandru Pallă aşteptă mult, şi din ce în ce mai ostil, plecarea ei. Îl sîcîia şi tăcerea, pe care o presupunea febrilă, guralivă, şi futilă, a tinerei lui tovarăşe. Şi pe deasupra, tinereţea femeiască nu-i mai părea ca o răcoare înviorătoare pentru ochi şi suflet, ci ca o pîndă veninoasă.

Olguţa nu pleca. El n-o privea. Avea impresia că se îndărătniceşte lîngă el, lîngă celebritatea lui, aşteptînd exclamaţia, vorba, conversaţia: dezvelirea monumentului ilustru.

Olguţa nu pleca. El fuma pipă după pipă. De la o vreme o uitase. Suferea atît de mult că uneori îi venea să ofteze şi să geamă ca ţăranii, cînd bolesc pe prispă. Miliardele de clipe în care ardea o iubire de cinci ani fumegau înecăcios ca lumînările de său stinse. Îngreţoşarea era vastă şi profundă, ca acele crăpături care despart continente, dar o iubea încă pe Adina. O iubea, fiindcă simţea nevoia de a o lovi cu pumnii: impulsiune care tot spre trupul

ei îl mîna.

Dacă marea, în loc să fie cuprins de apă sărată ar fi groapă de putrefacții, fluviul tot acolo s-ar vărsa. Dar Alexandru Pallă era ora, nu fluviu, şi sufletul său alungat de aceeaşi mişcare prin acelaşi vad se încreţea de scîrbă în preajma trupului nopți de-a rîndul vegheat şi adorat, zile de-a rîndul cîntat şi împodobit.

Cum? Tot nu plecase? Întîlnise profilul Olguței proiectat pe stele, cu ochii deschişi. Tînăra lui tovarăşă, nici nu dormea, nici nu vorbea, nici nu-l iscodea.

O privise de cîteva ori de-a lungul nopții înghețate, regăsind-o cufundată în acelaşi gest spre stele.

Zorii, răsăritul soarelui. Nu exclamase nimic. Nu-i notificase priveliştea. În argint de dimineață, profilul tovarăşei lui era sever şi închis în semnificația lui, ca o literă chinezească de tuş.

— Bună dimineața, ați dormit bine, domnişoară?

— Mulțumesc. Am dormit bine.

Plecase. De ce minţise tovarăşa lui tînără, care o noapte întreagă veghease cu ochii deschişi? Iubire? La vîrsta ei iubirile au insomnii cu scurt circuit. Durere? La vîrsta ei durerile plîng şi adorm în culcuş comod, nu pe scaune, fie ele şi *chaises-longues*-uri.

Atunci?

Cîteva nopți, tăcerea lui Alexandru Pallă se mirase alături de tăcerea Olguței. Apoi o stimase. Tăcerea unei fete frumoase şi tinere, care nu dormea, alături de veghea unui bărbat, e o perlă neagră mai prețioasă decît lumina, fumul şi sclipirea celor albe.

Astfel descoperise Alexandru Pallă tăcerea Olguței, înainte de a o descoperi pe Olguța. Se mirase din nou. Taciturna lui tovarăşă de nesomn, nu era nici timidă, nici tăcută. Vorbele spuse de ea aveau îndoitul aspect al chipului ei: hotărîte şi agere, ca trăsăturile şi ochii, copilăros vesele, ca plinul obrajilor. Cu aceeaşi siguranță vorbea, glumea, tăcea şi se mişca. Nu căuta nici să placă, nici să se impuie celorlalți. În atmosfera de înfrățire specială călătoriilor pe vapor, cu fizionomia ei unanimă, datorită unor cauze identice acționînd asupra unei grupări omologate de identitatea decorului în care se mişca, Olguța trăia izolat, fără să fie ursuză, singură, fără să fie retrasă. Spre deosebire de ceilalți, care erau veseli, visători sau preocupați numai cînd şi fiindcă şi ceilalți oameni erau la fel, cum ai îmbrăca smochingul, fracul sau sacoul — după cum te duci la un ceai, la un banchet sau pe stradă — Olguța avea tăceri, veselii şi umbre ale ei, numai ale ei, de propriile-i legi ordonate, distincte de-ale celorlalți, dar intense ca ale tuturora la un loc.

Uneori toamna are nevoie de o pădure întreagă ca să-şi desfăşure şalul

persan cu arabesc de crengi, colorit de frunze, căderi de franjuri. Dar sînt copaci solitari, cedrii de pildă, pe al căror trunchi nu cresc coroanele de crengi ale copacilor în turmă, ci păduri. Umbra lor e un cer aşternut la picioare. Toamna e toamna lor, păunul de aur hrănit, crescut şi desfăcut în palma imensității lor. Prin crengile lor, nici luna, nici soarele nu trec — popas fugar pe o banca — ci călătoresc.

Sufletul lui Alexandru Pallă cunoştea îmbelşugarea acestor singurătăți, tumultul acestor tăceri. Înainte de a cunoaşte sufletul Olguței, îi bănuise dimensiunile.

Fetele tinere cînd nu glumesc, au deseori cochetăria să-şi valorifice puerilitatea buzelor cărnoase şi candoarea ochilor limpezi, vorbind lucruri serioase. Nici haina de doliu, din acest punct de vedere, nu le displace: frăgezeşte tenul şi întinereşte tinerețea mai bine decît fardul.

Şi femeile bătrîne au uneori predilecție verbală pentru lucrurile serioase, îndeobşte rezervate bărbaților. E lugubru. Atunci seriozitatea nu mai e un aspect dur, unghiular al vieții, ci o pulbere înecăcioasă a morții.

Olguța nu vorbea niciodată lucruri serioase. Le ocolea poate. Dar seriozitatea era subt vorbele şi glumele ei, ca pămîntul subt pasul copiilor şi oamenilor mari deopotrivă.

Existența statornică a acestei seriozități — din care se desprindeau toate mişcările ei, vorbe mici, fapte mici, gesturi zilnice, îi purifica vioiciunea de acea futilitate gazoasă, apreciată uneori ca un atribut exuberant al feminității, care dă valută-fleac şi greutatea-fulg comportării femeilor în genere. De aceea, alături de ea un bărbat putea să rămîie bărbat, fără instantaneul "tuns, ras şi frezat", după care bărbatul ridică ochii spre femeie ca spre o oglindă menită să-l satisfacă. Cuvîntul "camaraderie" suna cinstit şi plin alături de Olguța.

Debarcînd la Marsilia, Olguța îi spunea lui Alexandru Pallă: "Paşa"; Alexandru Pallă îi spunea tovarăşei lui "Olguța". Nici Olguța nu se înălța, nici Alexandru Pallă nu se cobora.

Cînd doi oameni s-au cunoscut, în fața morții de pildă, se cunosc perfect. Dar rareori oamenii au prilejul să se cunoască aşa de bine. Unii oameni însă, foarte loaiali, despuiați complect de cabotinism, se pot cunoaşte foarte bine în condiții de o banală normalitate. Mai tîrziu, se vor sătura poate unul de altul, dar decepții nu pot avea niciodată.

Alexandru Pallă se împrietenise în aşa chip cu Olguța, şi în aşa măsură prețuia prietenia Monicăi — cînd de lampă intimă, cînd de candelă subt icoane, cînd de fereastră spre lanuri de grîu — încît devenise, în tot timpul şederei la Paris, oaspete familiar mesei de seară, în apartamentul din Rue de l'Observatoire. El locuia în ostrovul Senei, numit *La Cité în* preajma

Catedralei Notre Dame. Acolo avea şi atelierul cu pînze înnourate de cenuşiu şi alb. O dată cu Adia aruncase şi paleta culorilor ei. O regăsise însă, şi-o reluase.

Prietenele lui, Olguța şi Monica lucrau: Monica la Sorbona şi la Bibliothèque Nationale, Olguța, la profesorul ei de pian şi acasă. Atmosfera de muncă tînără a casei lor dăduse lui Alexandru Pallă voința de-a ridica sceptrul culorilor, aruncat. Paleta de la Iaşi arzătoare şi fragedă de tinerețea culorilor tari

Îmbătrînise ca un om: pălise, surîse, albise, în împaienjeniri de zîmbet stins.

Mult alb, dar pierise soarele, şi stinse erau stelele pentru acel alb, şi doar o lună subterană ca ocnele de sare îl cărunțea cu veacurile ei.

Şi cheiurile Senei pe care le picta erau amare şi pustii, ca sufletul celui care-şi aşternea singurătatea chinuită pe pînze, izgonind-o treptat din el, *creată.*

Zilele treceau. Artistul copleşea încet cu încetul pe omul de pînă atunci, încorporînd în actul creator toate experiențele care devastaseră sufletul şi trupul omului. Alexandru Pallă se echilibra în noua viață. Adia, mistuită în alburi de scrum, de fum şi de cenuşă, nu mai era o amintire tragică, ci profundul ferment al unei noi configurații picturale. Pe cheiurile Senei îmbătrînise o dragoste; apele Senei pro-hodeau un trecut.

Spre seară, pe la şapte, Alexandru Pallă privea ceasornicul, cu ochi de lucrător pentru care seara e o răsplată, o vacanță. De la el pînă la apartamentul fetelor erau vreo doi alegri kilometri parizieni, împestrițați de tinerețe universitară pînă la Jardin du Luxembourg, de unde Boulevard-ul Saint-Michel, oprit o clipă, bătrîneşte, în dreptul grădinii pline de copii şi de baloane colorate, pleca pacificat, se întîlnea cu amintirile de vals din fața Balului Bulier şi, întinerit, se bifurca împrejmuind grădina Observatorului, ca un buchet cuprins în brațe, în fața căreia Alexandru Pallă, pieton greoi, se oprea să răsufle.

— *Vos nièces sont à la maison*[8], îl anunța inutil, cu o regularitate cronometrică, conseioza imobilului, un fel de chioşc de ziare devenit femeie, cu obraji puponi, sprîncene şi mustăcioară de pîslă şi glas de tenor sopranizat în gramofon.

Urca scările pe care coborau gamele pianului de sus, suna, şi intra. Gamele încetau. Monica venea, blondă, cu tîmplele zburlite şi mînile studioase pătate de cerneală; Olguța, brună, scuturîndu-şi pletele pînă atunci aplecate pe game. În clipa aceea, toți trei intrau "în recreație" ca şcolarii. La

---

8 [1] Nepoatele dumneavoastră sînt acasă (fr.).

Paris, Alexandru Pallă înlocuia pe domnul Deleanu. Ca şi el sosea cu surprize: uneori stridii proaspete, alteori brînzeturi picante, faimosul *saucisson de Lyon,* o langustă, un *pâté,* sau baclavale, cataif, bunătăţi cu gust de-acasă, exotic la Paris, fabricate numai într-o cofetărie din Boulevard Saint-Michel la întretăierea cu Rue des Écoles, în drumul lui Alexandru Pallă.

Acolo, în sofrageria solidului apartament de burghez francez, Alexandru Pallă cunoscuse un aspect întinerit al vieţii de familie, al vieţii de la Medeleni. Căci Olguţa, cînd se înveselea, era şi copilăria Olguţei, dar şi domnul Deleanu, iar Monica, rămînînd Monica, era şi doamna Deleanu. Ea conducea redusa gospodărie, urmînd dogmele de acasă, dar cu graţia tinereţii ei blinde. Monica făcea *menu*-ul, dezorganizat de surprizele, previzibile de altfel, ale lui Alexandru Pallă. Tot ea, aşezată în capul mesei, servea, veghind cu gravitate ca Olguţa să mănînce, dojenind-o la nevoie, ceea ce stabilea de îndată între ele raporturile dintre Olguţa şi doamna Deleanu.

Olguţa întinerea sclipitor în acele clipe, iar Monica se maturiza în felul fetiţelor îmbrăcate cu rochii de femeie. Tot Monica prepara, în ibric adus de acasă, cafeaua turcească: raritate la Paris. Cafeaua era destinată lui Paşa, dar Olguţa nu accepta acest privilegiu, după cum nici Monica nu accepta ca Olguţa să-şi strice somnul bînd cafea. Ceea ce însemna o acceptare, după luptă, din partea Monicăi. Luau masa într-o atmosferă de cordialitate neumbrită.

La aceste mese participau uneori, prin vorba Olguţei, cei de acasă. Olguţa reconstituia c-un vîrf de zîmbet, scenete de la Iaşi şi Medeleni. Printr-un tacit acord, războiul era eliminat din discuţie, de toţi trei. Războiul aparţinea tăcerilor izolate: vorbele îl ocoleau, ca să poată respira şi zîmbi. După masă, Monica îşi relua lucrul în odaia ei, Olguţa cînta, Paşa fuma.

Uneori plecau împreună la concerte, la operă sau la teatru, ca trei buni camarazi; apoi supau împreună.

Duminica, Paşa prezida un dejun de fete: prietene de ale Olguţei şi Monicăi. Unele frumoase, altele sluticele, dar toate tinere, toate gătite şi copilăroase în veselie, fiindcă era duminică după o săptămînă de intensă muncă. Intimidate la început de maiestatea frumuseţii lui Alexandru Pallă — mitropolit într-un pensionat de fete — şi de celebritatea lui — de mult pariziană — se familiarizaseră cu el ca hulubii Veneţiei cu statuile glorioase. Mîncau lucruri bune, preferau dulciurile — de care se îngrijea mai ales Paşa — fumau cu o ignoranţă încîntătoare ţigarete obligatorii fiindcă băuseră cafea turcească, susţineau controverse literare în complicarea cărora Olguţa excela drăceşte, beau şi cîte un deget de curaçao sau o "fină" cu proporţii de degetar, avînd convingerea că au făcut o adevărată orgie, rîdeau fiindcă se

credeau ameţite — în realitate erau numai îmbujorate — dansau, privind cu impertinenţă de şcolăriţă care joacă pe catedră cînd profesoara e în fundul clasei portretul domnului decorat şi demodat: bunicul proprietarului apartamentului mobilat, dansau, dansau, şi plecau tropăind ostentativ pe scări, gata să cînte Marseillesa şi să dărîme Bastilia; lăsînd în urma lor o dezordine atît de irezistibilă încît Monica, în loc să se încrunte ca doamna Deleanu, rîdea ca Monica şi ca Olguţa, privindu-l pe Paşa, care, furat şi el de revoluţie, scutura scrumul pipei pe covorul proprietarului.

Din ce în ce, Paşa participa mai adînc şi mai amănunţit la viaţa lor. Teza de doctorat a Monicăi, *Baladele lui François Villon,* crescuse subt ochii lui, foaie cu foaie, capitol cu capitol. Subiectul tezei era datorit într-o măsură Olguţei. Ea i-l sugerase. Vagabondul slut, poltron, uscăţiv şi nemernic, care-şi ducea sufletul printre tîlhari, beţivi şi dezmăţaţi, ca o desagă de heruvimi, intrase demult în sufletul Olguţei prin glasul lui Vania, celălalt vagabond, dispărut, ca şi Villon, în fluviul pribegiilor, nu în căminul mormîntului. Paşa, la fel cu profesorul Monicăi, se îndoise ca Monica va putea duce la bun sfîrşit o lucrare care în afară de cunoştinţe istorice şi lingvistice, cerea o adîncă experienţă a vieţii, a unei vieţi care nu accepta raftul bibliotecii, ci numai arşiţa sau viscolul drumului şi popasul crîşmei. Dar acea viaţă rebelă literaturii există totuşi în baladele vagabondului. Exploda în ritmul biografic al baladelor; cetindu-l pe Villon trăiai viaţa lui Villon. Aşa că experienţa necesară priceperii lui nu era nevoie numaidecît să fie prealabilă lecturii, căci o căpătai cetindu-l.

"En ce temps que j'ay dit devant,
Sur le Noël, morte saison,
Que les loups se vivent de vent
Et qu'on se tient en sa maison,
Pour le frimas, près du tison;
Me vingt ung vouloir de brisier
La très amoureuse prison
Qui souloit mon citer debrisier..."[9]

Olguţa se dilata cetind aceste versuri, care-i umflau pieptul cu nostalgii de crivăţ.

---

9 Pe vremea ce-o spusei, curînd, / Către Crăciun, nea, ticăloasă, / Cînd lupii se hrănesc cu vînt / Şi cînd se stă mai mult în casă, / De vifor, lîngă vatra joasă; / Mă prinse-un dor să sfarm odat' / Cătuşa mult prea drăgăstoasă / Ce inima mi-a zdruncinat (fr.).

— Poezia lui Villon decolorează întreg lirismul sedentar al Franței, spunea drastic Olguța, şi Monica împărtăşea blînd această judecată.

Îmbărbătată, aparent numai de Olguța, Monica îşi aplecase sufletul asupra odiseei villoniene. În năframa Veronicăi, abur delicat țesut, nu se întipărise mai viu decît în piatră, lemn şi marmură, chipul lui Isus?

Monica lucra cu simplicitatea pietății. Uitase că scrie o teză de doctorat, deşi munca informațiunii biografice şi bibliografice şi scrupulozitatea ei studioasă îi aduceau mereu aminte de caracterul lucrării. Scria despre baladele lui Villon cu aceeaşi sinceritate cu care îi vorbea lui Dănuț despre literatura lui. Nu rîvnea nici să fie originală — obsesie juvenilă a lucrărilor de doctorat — nici să scrie frumos — pacoste a debutanților.

Pentru ea, Villon nu era un subiect sau un pretext, ci un om. Un om atît de om, încît în el erau mai mulți oameni — unii răi, alții buni, alții şi mai răi. Din pricina asta era poet. Monica ştia că ea e o simplă fată îndrăgostită din copilărie pentru totdeauna de un Dănuț nestatornic, felurit, uneori fățarnic, care-i ascundea multe lucruri urîte subt căldura vorbelor frumoase, dar că Dănuț o iubea şi că poate iubirea lui Dănuț era mai prețioasă decît a ei, fiindcă Dănuț, feluritul Dănuț era un cor de oameni, pe cîtă vreme ea, Monica, era un singur glas ştiind un singur cîntec. De cîte ori îl iertase pe Dănuț; de cîte ori îl va ierta...

"Vous portastes, digne Vierge, princesse,
Jésus régnant qui n'a ne fin ne cesse.
Le Tout Puissant, prenant nostre foiblesse,
Laissa les cieulx et nous vint secourir,
Offrit à mort sa très chère jeunesse;
Notre Seigneur, tel este, tel le confesse,
En ceste foy je vueil vivre et mourir."[10]1

Şi înțelegea foarte bine tînăra îndrăgostită că dacă pămîntul n-ar plămădi ticăloşi ca Villon, Fecioara Maria n-ar mai avea pe cine să primească în cer, avînd pe buze zîmbetul mamei vagabondului cînd îl vedea sosind rupt, murdar, urmărit de legi şi totuşi dulcele ei copil.

Astfel Monica se prinsese tovarăşă cu steaua zidită într-un păcătos trup de om, mînat de vînturi.

---

10 Vergură ce-ai viiat împărătesc / Isus, prin care vecii veşnicesc. / La jalea noastră pogorînd ceresc, / Lăsat din cer ne fu mîntuitor, / Odor dat morții, scump şi tineresc; / Ni-i domn în veci, şi-n veci îl proslăvesc, / În crezul lui trăiesc şi vreau să mor (fr.).

Cu tîlharii, cu popii derbedei, cu femeile care se vînd, prin temnițe, prin taverne, prin gropi, pretutindeni, drumul lui Villon era pur printre păcate, şi dureros printre cîntece. Viața lui era viața unui fluier căzut din cer, apropiat de toate buzele, zvîrlit din toate mînile, şi cules din nou, de mîna care-i scăpase prin somn, mînjit, dar cu acelaşi sunet.

Aplecată pe biografia vagabondului, Monica niciodată nu se încruntase, niciodată nu roşise. Cu drept cuvînt Olguța poreclise pe foasta Melizandă *la mère de Villon.* Stilul Monicăi avea delicată siguranță şi meditativul calm, care călăuzesc copita calului de munte prin cele mai anevoioase poteci.

Alexandru Pallă, zi cu zi urmărind lucrarea Monicăi, era uimit de maturitatea judecății, de lipsa totală de pedantism scolastic, de independența unei gîndiri nealterate de învățătură, şi de bunătatea înțelegătoare, care se desprindeau din rîndurile aşternute de o mînă hărăzită parcă dezmierdării pe frunte. Lucrarea Monicăi era vie. Semăna cu ea. Contemporană cu Villon, aceeaşi Monică, desigur că dacă l-ar fi întîlnit i-ar fi întins mînile cu bunătate, fără nici un dezgust. În filigranul lucrării de doctorat, Alexandru Pallă vedea acesată scenă.

Totuşi, cu o zi înainte de susținerea lucrării, Paşa nu-şi găsea astîmpăr. Avea obsesia "tracului". Reacționa cum ar fi trebuit să reacționeze Monica. Dar Monica era calmă.

Şi Paşa şi Olguța asistaseră la examen. Olguța încruntată, măsurînd cu ochi caricaturizanți, soborul învățaților examinatori. Paşa, fără pipă, căutînd-o mereu, frămîntîndu-şi mînile şi răscolindu-şi barba. Sala plină de publicul parizian specializat în astfel de spectacole. De altfel, vînătoarea de gazele are un deosebit farmec pentru amatorii de emoții crude şi fragede totodată.

Ceea ce izbise mai întîi sala, fusese sluțenia — normală de altminteri — a examinatorilor, de îndată ce Monica se izolase de public pe scaun, înaintea lor.

Ochii tuturora întîlniseră, însorit ca vitraliile cu tîmplele iluminate de cer, un profil desprins de pe vitraliul unei catedrale franceze. Cu mînile încrucişate paşnic pe genunchi, Monica aştepta, sala o privea — o priveau şi savanții dascăli, înainte de-a-i examina ştiința. Plutea un început de zîmbet — istoric, nu ironic — în sala Sorbonei.

Desigur că cei care-o examinau, cunoşteau altfel alhimia limbei franceze, şi alt orizont aveau pentru situarea în priveliştea franceză a operei lui Villon.

Era mică învățătura candidatei, în fața specialiştilor coalizați, din fața ei.

Dar Monica, în colocviu cu sluții învățați, părea tînăra contemporană a lui Villon, şi ei — posteritatea lui bătrînă. Le vorbea despre Villon, răspunzîndu-le la întrebări, cu gestul recules pe care-l are cel ce pomeneşte

de un mort în preajma căruia a trăit odinioară.

Era într-o măsură, prin felul cum le vorbea, o bunică informînd cu siguranță blajină pe savanții ei strănepoți, despre un om pe care ei l-au *studiat,* pe cînd ea l-a cunoscut.

"Femme je suis povrette et ancienne,

Qui riens ne sçay: oncques lettres ne leus."[11]

Parcă pluteau deasupra ei versurile baladei în care mama vagabondului vorbeşte cerului, adunînd îngerii spre ea, cum vin copiii la fereastră cînd ninge alb.

Se forma un zîmbet desuet pe toate buzele. Întrebările prea filologice se sfiiseră. Colocviul se-ndepărta de bibliotecă, apropiindu-se de viață.

Le răspundea cu un bun simț care dezarma dogmele ştiințifice şi severitatea fizionomiilor interogative. Astfel, Ioana d'Arc, țărăncuța, avea un zîmbet rumen şi o vorbă sănătoasă, care cîştigau victorii, comandînd ştiinței războinice a căpeteniilor militare.

Olguța zîmbea, un zîmbet care săruta obrajii Monicăi şi chiar pe-ai dascălilor.

Rumoarea sălii, după examen, aducea vorbe insolite în acel decor rigid şi doct.

— *Elle est charmante!*[12]

— *Délicieuse, la petit roumaine.*[13]

— *Quelle grâce!...*[14]

— Parcă ieşim de la Operă, după o reprezentație de-a Pavlovei, rîdea Olguța, braț la braț cu Paşa şi cu îmbujoratul doctor în litere, îndreptîndu-se spre poştă de unde succesul trebuia să treacă în România.

La Paris, festivitatea succesului fusese organizată de Paşa. Participase şi profesorul de litere al Monicăi, bătrîn cu ochelari maliționoşi, indicat comesean al Olguței care găsise momentul să-şi răzbune emoțiile încercate în timpul examenului. Zece fete şi doi bărbați. O veselie de douăsprezece persoane, cu şampanie şi trei sticle de Bourgogne-Musigny, de mult pregătite de Paşa. Profesorul Monicăi nu ştia dansuri moderne, pe cele vechi le uitase, şi avea reumatism.

Dar răzbunarea Olguței prelungise diabolic valsul, început cu Monica şi reluat de alte nouă fete vindicativ tinere, pînă cînd, profesorul de literatură clipind miop, suflînd precipitat, cu gulerul moale şi trupul la fel, fusese

---

11 sînt, sărmană şi bătrînă, / Nimic nu ştiu: o carte n-am citit (fr.).

12 E fermecătoare! (Fr.)

13 Delicioasă, micuța româncă (fr.).

14 Ce grație! (Fr.).

purtat de fete spre divan ca un simplu candidat cuprins de leşinul celor respinşi la examene.

Astfel trecuseră trei ani. În ajunul plecării, Paşa printre cufere şi pachete, în dezordinea absorbită sistematic de lăzi, avea aerul nedumerit al unui obiect familiar, pe care nici un geamandan nu-l accepta.

— Paşa, adică de ce n-ai veni cu noi în țară? exclamase Olguța, rezumînd situația.

— Adică de ce să nu vin? meditase Paşa.

Şi venise cu fetele îndărăt, spre țara pe care o lepădase la plecare.

*

Cînd ai adormit noaptea tîrziu, cu fereastra deschisă pe o livadă neagră, şi cînd dimineața o vezi deodată, izbucnitor de albă, dimineață-n dimineață, hohot de flori pe obrazul luminii — exclami ca un nerod:

— Primăvara!

Şi eşti ca un voievod atunci încoronat, în zalele primăverii. Te-a surprins, dar o aşteptai de cu noapte. Strigătul cu buzele deschise în adîncul inimii pîndea.

Dar cînd, călătorind pe aspră mare, cu luna şi cu noaptea, cu apa şi tăcerea, ai uitat că-n acea clipă pămînturile-s verzi de pasul ierbii, şi zorii zărilor, argint şi rumen, sînt floare în livezi — şi cînd deodată primăvara e asupra ta, îți cade în brațe cu mii de trupuri calde, cu mii de aripi vii, cu mii de glasuri picurate — eşti în miracol, taci şi priveşti cerul deschis deodată ca un fluier cîntat.

Aşa căzu primăvara asupra vaporului plutind pe unda Mării Negre. Venea din cer, aripă lîngă aripă, pană sprintenă, guşă albă, zbor ascuțit, subțire glas. Ca mii de frunze revărsate-n poala vîntului de mii de crengi, ca mii de aplauze din cer venind şi ca un nebunesc veştmînt de umbre şi de ciucuri, căzut deodată la picioarele dansatoarei dezgolite în spirala opririi în vîrfuri — brunul stol de rîndunele învălui cu vînt, cu ciripit, cu freamăt şi cu inimioare, vaporul de lemn şi fier.

Le vezi pe sîrmele de telegraf, albe şi brune de neastîmpăr ca ochii gitanelor cînd te privesc; le vezi dînd streşinei blajine, mişcare de arcaş; le vezi subt cer zig-zagul negru — dar niciodată brațul omenesc nu poate fi creangă acestor muguri de noapte şi de trăsnet, nici tovarăş.

Dar acum, domnițele cerului se-nvecinau cu palma bătătorită a omului şi cu tot ce această palmă grosolan clădise şi-mpletise.

Veneau de departe, din Africa toridă a palmierilor şi a nisipurilor iuți. Degetul tînăr al primăverii, întorcea o foaie de poveste din Africa, peste

mări, cu cerul zugrăvit albastru şi literele risipite-n vers.

Primăvara! Simțeai alături tîmplele primăverii aplecată asupra rîndunelelor ei.

Şi viața omenească a vaporului deodată se sfii, greoaie, zîmbind captiv, țesută-n rîndunele.

*

Sunetul mării îl găseşti simplificat în cîteva litere ale alfabetului, dacă îl cauți acolo în loc să-l cauți în coardele şi în gîtlejurile instrumentelor muzicale. Îl găseşti în *s*, în *f,* în *ş* şi în *v.*

S. Un *s*, ascultat pe o imensitate. Marea e liniştită. Nici un relief de val, nici o frunză de apă nu-ți vădeşte pădurea de adîncuri. Calm. Totuşi urechea ascultă marea pe care ochiul o vede mută. Ce răsună? De unde? Ce fior catifelat dezmiardă auzul? Ssssss... Astfel şampania după ce s-a potolit în clara cupă de cristal, musează încă pe margini. Acelaşi *s,* nezimțat de nici un *z,* acelaşi *s* şoptit de buza aerului — dar *s*-ul mării musează delicat într-o cupă atît de vastă că zările abia îi pot cuprinde claritatea în mîni. E oftatul aburit al imensității calme.

F. Foşnet, dar ca de fum. Nimic nu se clatină pe mare.

Pe albastrul cu afunduri verzi, un sul de spumă rîde alb. *Fffff*... E lenea moale a mării. E spuma plină ca o guşă de hulub. E zborul onctuos, ca al buhnelor albe în lumină de lună.

Ffffff... Se desprind fulgi de pe aripa uriaşă a pămîntului.

Ş. Fierbe spuma în clocote mari, şuierînd. Şşşş. E ca o gară din care toate locomotivele lumii, în aburi şi în fum, ar porni, clătinînd temeliile pămîntului, cu uraganul lor de fier înspumat.

V. Ochii se închid ca să nu vadă. E gura de leu a pămîntului, cu colții împlîntați în urlet. E vîjîitul vînturilor sfărîmat în colții altei imensități. Pe nici o coardă n-a cîntat.

Dar uneori marea tace. Lîngă ea urechea e ca lîngă un zid de care trupul e lipit. Atunci, de pe țărmuri se aud numai glasurile pămîntului venind pe mare. Stai pe malul mării şi auzi greierii ca în livadă. Eşti lîngă undă, şi-ți auzi inima cu urechea pe ea. E straniu ca şi cum marea ar fi devenit spațiul împovărat dintre gîndurile tale. Şi-n locul mării apăsate, oftezi, uşurînd-o.

*

De mult nu mai exista pentru ureche. Plecase. Tăcea ca o bancă de curînd goală, dar o bancă de pe care zece munți s-ar fi ridicat, lăsînd mirarea

absenței lor formidabile.

Lin, ca în lunecare unsă de arcuşuri, lumina se ivi pe zare.

Şi marea, dispărută din urechi, începu să existe pentru ochi atît de suav încît îți venea să o respiri ca pe o floare atunci deschisă. Fără cută, abia înălbăstrită, avea petala de înserare a stînjeneilor viorii, pe care o clipă de soare îi decolorează. Lumina zorilor înlocuia lumina lunii, înclinînd palori. Mîni delicate în văzduh şi imensități sfiite în fața lor.

Ținînd ochii închişi, numai cu plămînii ştiai că se luminează. Şi totuşi apusul lunii prin lumina zorilor, şi ochii pur încercănați ai mării fără val, lăsau o sfîşietoare tristeță.

Simțeai că tîmplele în jurul cărora ar fi lucit această aureolă s-ar fi înclinat ca tîmplele crucificatului.

Zîmbise prea mult. Era luminos ostenită. În fața ei veghea Vania ca un foc aprins pentru ea; de jur împrejur, popasul istovit al rîndunelelor. I se închideau genele şi în tremurul lor vedea lumina alergînd desculță pe ample trepte albe, ochii verzi ai lui Vania şi capul rotund al rîndunelelor. Cînd deschidea genele îi surîdea lui Vania ca prin somn, răcorindu-şi fruntea cu o clătinare a capului.

Ştia că e fericită, ştia că e ostenită. Somnul şi Vania — două fețe profund îmbinîndu-şi oglindirea, cu umbre şi lumini, în sufletul ei. Îi era ruşine să-i spuie lui Vania: "Mi-e somn" — şi-i era atît de somn! De mult şedea încremenită pe pledul lui Vania, rezămîndu-se de mormanul de parîme — acum turelă de rîndunele — învelită cu paltonul lui Vania peste al ei. Uitase de trup. Era numai un obraz cuprins în plete şi doi ochi care clipeau. Vorbise şi glumise mult, şi se simțise adunată şi adăpostită în tăcerea lui ca un joc de ape într-un bazin de piatră.

"Îi lipseşte un nasture şi am să i-l cos."

— Îți lipseşte un nasture ş-am să ți-l cos, repetară buzele hotărîrea gîndului.

Somnul o făcea să vorbească, aşa cum rîzi în ger. Căuta sunetul vorbelor, ca să nu adoarmă de-a binelea.

Şi-ar fi culcat obrazul pe pieptul lui Vania, acolo unde-i lipsea nasturul, ca să închidă ochii fără să-i mărturisească somnul care-o cuprindea moale, dens, ca blăni de lutră — dar era prizonieră în paltoane.

— Ți-e somn, Olguța.

Tresări clipind ca la auzul bubuitului în munte. Îl măsură cu ochii mari, îl revăzu. Rîsul îi acoperi din nou fața cu somn, aplecîndu-i genele.

— Nu.

Şi adormi.

Vania o privea, alături de ea, aşa cum stă nisipul la marginea mării,

umbrit şi luminat pe rînd de capriciul undelor. De cîte ori capul Olguței se înclina pe-o parte, cu pleoapele grele ca somnul fluturelui pe tulpină subțire, îi venea să întindă palmele lui mari, şi nu îndrăznea, c-o bătaie de inimă. Era atît de treaz în cadența adîncă a inimii, încît tot ce se întîmpla în fața şi în jurul lui, devenea straniu şi prea gingaş, ca apropierea zorilor după *nesomn.* În fața capului cu plete negre şi obraji rotunzi, care tresărea, clipea sperios şi nu zbura — la fel cu toate rîndunelele — era ca un cioplitor, trăit numai în cariere de piatră, mînuitor de daltă şi ciocan, deprins s-audă sunetul tare al fierului intrînd în stei, deprins să ridice puterea grea a blocului colțuros, care deodată ar vedea, cu dalta împlîntată şi ciocanul ridicat, acolo unde erau stane, mărunt norod uşor de zburătoare.

Chiar adormit, semăna atît de mult cu rîndunelele capul fără trup al Oguței, înclinat în aripele lucioase ale pletelor, împrejmuit de zborul oprit al rîndunelelor, că nu îndrăznea să-i adăpostească somnul în mînile lui, cum nu îndrăzneşti să-ți apropii mîna de trupul rîndunelei care stă pe zborul ei ca o stea în cer, imens depărtată deşi clară ochiului.

Trecuse noaptea, şi zorii luminau minunea adusă de noapte, curînd; curînd trebuiau să se deştepte oamenii. Ochii *lor* aveau să întîlnească, în decorul familiar privirii, capul înclinat printre rîndunele. Îi venea să alunge rîndunelele ca să le cruțe de privirea oamenilor — şi-i era milă de istovirea lor. Îi venea să deştepte capul adormit — şi nu se îndura să se despartă de el.

Într-un pustiu, el singur, ca să cruțe odihna rîndunelelor şi somnul capului împrejmuit de aripi brune, ar fi dus vaporul în brațe, fără gemăt, cu fața sleită, năduşită şi arsă, dar cu un zîmbet fericit.

De ce nu era în pustiu cu povara de aripi în brațe?

Era printre oameni. Aveau să se deştepte din somnul care-l izola de ei, aveau să privească, să zîmbească, aşa cum zîmbesc oamenii cînd văd alături de un bărbat chiar un cap de rîndunică adormită.

Mînia nu-i strîngea pumnii; îi micşora numai ochii, înțepător.

Soarele era subt orizont, ca o bătaie de inimă subt platoşă.

— Olguța...

Şoptise, încovoiat cu mii de crengi asupra ei. Rîndunelele soprane vorbeau mai tare decît glasul gros. Poate rîdeau în aerul fraged, cum rîd subt streşini.

— Olguța...

Se ruga.

Dacă n-o trezea el ar fi trezit-o soarele, peste o clipă, două, trei... Un tumult îmbelşuga lumina.

—Olguța...

Îi puse mînile pe umeri, luîndu-i paltonul, cum desfaci un mugur.

Olguța tresări.

— Nu dorm!

— Nu dormi, dar ți-e somn, zîmbi Vania şi, uşor, o ridică.

Şi o văzu în proaspăta lumină a dimineții, întreagă, trup în loc de zbor, aducîndu-i un zîmbet somnoros pe o înaltă tulpină, din acelea care cresc atît de sus încît îşi înclină floarea la fereastra casei cu o lene sprintenă.

— Ce să fac, Vania?

Clipea de somn.

— Să te culci.

Plecară cu paşi şovăitori. Umblau printre rîndunele ca printre flori atunci deschise, fără alei. Ajunseră lîngă scara îngustă şi repede. Unul lîngă altul se opriră. Olguța îşi ridică somnul cu genele spre el. De pe orizont, întreg, cu gest de lampă ridicată de împărătească mînă, soarele îi lumina roş obrajii.

Vania crezu că a făcut un pas îndărăt, dar nu-l făcuse decît sufleteşte. Era ca un turn neclintit, înfiorat de un fir de iarbă care creşte. Olguța îi întinse fruntea cu semnul soarelui. Vania era atît de mare că ar fi trebuit să se aplece, şi atît de împietrit că ar fi trebuit să se dărîme ca să ajungă fruntea întinsă lui.

Olguța aştepta, cu fruntea ca un zbor oprit plutitor; ridică genele, văzu, şi cu o alintată mişcare ocrotitoare îşi alătură obrajii de marele piept bărbătesc. O clipă, cît soarele întrecu orizontul. Fugi pe scări în sus. N-o mai văzu. Îi atîrna o icoană pe piept.

Respiră larg.

Curgea parcă un zvon de izvoare subțiri printre rîndunele. Pornise zborul soarelui. C-un singur avînt, izbucniră ascuțit, săgetînd cu tuş negru, roşul de lac chinezesc al soarelui rotund. Se cufundară în văzduh, departe, mai departe, pînă cînd se şterseră pe cer, ca o inscripție măcinată de veacurile clipei cereşti.

Puntea era goală. Puteau să vie oamenii, cu viața lor de toate zilele.

În dreptul soarelui, şedea drept un om din larg clădit, ca o poartă închisă cu lacăt de veci, prin care trecuse Dumnezeu.

*

Vîntul dă mării bucla des lucind a hulei, dar calmul aşterne nebuloase alei lactee țesute-n fum de perlă, în argint pufos şi alburiu ca al mugurului de salcie, în albastru suav aburit ca al guşei de stînjenel, în brumăriu de prună şi în sur de promoroacă.

Gingăşia risipelor de pe aripele fluturilor străvezii, dar pe vigoarea unei imensități adînci. Diafana fibră a zorelelor, cernută prin tremurul aripei de

libelulă, sclipind pe puste de borangic.

Cădeau polenuri de cer, albăstrind lumina. Era ca o evaporare în vibrație a ponderei şi a conturului, în marea luncă de culori neînflorite.

Gîndul se înclina şi, fum, se topea alene.

Marea: jilavă respirație şi lumină de seră cu multe violete şi înserare în vitralii largi.

Sufletul era o mişcare de voaluri prea străvezii ca să existe: mănunchi aiurit de adieri.

Totul era departe şi albăstriu, ca aşezat pe zări de toamnă cu nelămuriri de cer şi de zbor dus. Îți venea să priveşti cu mîna pe ochi sau printre gene, ca şi cum marea pe care pluteai ar fi fost un punct pierdut în cer, albastră dispariție, pastel al golului şi-al vagului.

Pe hotarul dintre concret şi abstract, marea era un început sau un sfîrşit de somn al luminii, cu visul nopții pălind între gene.

Dacă ar fi existat vorbe, ar fi avut parfumul cățuilor cu mirodenii ale basmului arab, crescînd în zmalțul tăcerilor.

*

Deşi o noapte întreagă femeile, mai friguroase decît bărbații, se înveliseră cu pledurile, dorind flacăra sobei, acum, în preajma sosirii, se gătiseră cu rochii subțiri, cu imprudența cochetă a florilor în dimineți de primăvară.

Dimineața marină le pedepsea, împlîntîndu-le fiorul verzui care încrețeşte pielița obrazului cu vibrația bătrîneții. Culorile vii, exaltate de soare, dădeau punții înfățişarea unei plaje de lemn. Pantofii albi hulubăreau, doi cîte doi, plini de neastîmpărul pe care-l dă femeiei apropierea valului şi a uscatului.

Comozi, bărbații îşi păstraseră paltoanele pe umeri, ca la plimbarea de toamnă prin grădină. Binoclurile erau în plină activitate, cum sînt la varieteu cînd, de departe, prin sticla măritoare iei ca aperitiv optic piciorul dezvelit al dansatoarei. În loc de jartieră, farul Constanței avea medalia verzuie, cu vorbe solemne şi profil domnesc. Cîteva capete se trudeau să fie coloniale, prin căştile de plută cu înveliş de pînză şi răsuflători, rude cu bostanul şi cupola. Altele copiau din răsputeri fizionomia flegmatic energică a ofițerilor de marină, care la rîndul lor o importau din Britania şi din literatura lui Claude Farrère, ale cărui volume sînt garda de onoare a bibliotecii marinarilor recenți.

Copiii erau navigatori, prin inscripția şi panglicele beretelor, şi muşte, prin întrebările cu care-şi sîcîiau mamele, muşte şi ele, la rîndul lor, pentru

consortul cu privire de amiral şi nervozitate maritală.

Intimitatea de sofragerie, rău de mare, punte şi dans, care înfrăţise aproape două săptămîni familia cosmopolită a clasei întîi, se dovedea precară în faţa uscatului. Fiecare cap de familie devenea feudal între bagajele, odraslele şi nevasta lui.

Flirturi şi idile se încheiau cu vagul în privire al răului de mare şi cu gest grabnic de batistă pentru gutunarul suav al ochilor.

Obsesia indiscreţiei vamale încreţea multe frunţi, şcolăreşte, ca la apropierea orei de matematică.

Ţărmul se apropia, pierzîndu-şi vălul albastru aşternut de zări, avînd în frunte Cazinoul, care este întîiul păcat al Constanţei în faţa mării, al doilea fiind statuia lui Ovidiu, în faţa cerului şi a eternităţii Imperiului roman.

Pe punte începea înfrigurarea călătorilor de pe peron, cînd se anunţă expresul urgent, prin palpitaţia clopoţelului şi duduitul şinelor. Sentimentul plecării copleşea absurd pe cel al sosirii. Femeile erau enervate de gîndul că au uitat ceva în cabină şi o priveau recapitulativ, bărbaţii îşi pipăiau toate etajele buzunarelor şi se uitau la ceas, tic echivalent cu al femeilor cînd se uită în oglinda poşetei.

Comandantul vasului se suise la comandă, într-un fel de costum de tenis galonat. Vaporul îşi încetini mersul, devenind parcă mai greu. Începu manevra elegantă, dar mult prea migăloasă, a intrării în port. Înălţate deodată ca poştele pe sfoara zmeului — pe catargul mare, pavilioanele cu numele vaporului, fîlfîră colorat.

Două steguleţe se ridicară: albastru pentru pilot, galben pentru vizita medicală.

Din port se desprinse un fel de gîscă, rapid plutitoare, cu gît de fum, care, apropiindu-se, deveni vaporaş cu direcţie imperinent perpendiculară pe flancul vaporului. Venea, crescînd, dar din ce în ce micşorat în contrast cu enormitatea sporită a vaporului, ca o ţigaretă serviabilă de la care o havană cu proporţii de castravete solicită focul.

Pilotul se sui pe vapor. Actul întîi se isprăvise. Aşteptai cortina şi aplauzele.

Pilotat de noul-sosit, vaporul trecu printre faruri, intrînd solemn din mare în cuşca portului, cu statura lui clădită pentru larguri, dar demnă în exil.

Între comandă, proră şi pupă începu schimb de porunci, gesturi şi urlete, ca o sfadă stacată proiectată pe cer, de la prea mare distanţă ca să devină bătaie. Comanda: "Funda", slobozi un huruit apocaliptic, ca şi cum vaporul, fără să ştie, ar fi adus în pîntecele său un cataclism. Prin nările vaporului, ancora se prăvăli ca o cruce pe un mormînt de cruciat, însoţită de cascada zornăitului de lanţuri şi fierării, ca un galop medieval.

"Bandulele" zburară festiv ca serpentinele. Parîmele vînjoase fură prinse de "babalele" cheiului, enorme boturi de fier de care sînt priponite vapoarele. Şi, nebuneşte, hîrîind delirant, ca într-un atelier de croitorie în care toate maşinile deodată trepidează, vinciurile vaporului se dezlănțuiră, aducîndu-l inert spre chei, captiv între parîmele întinse, ca trupul unui Guliver ostatic în țara piticilor.

Cînd ai ajuns în fața peronului cu trenul, te cobori grăbit. Cînd ai ajuns cu vaporul în fața cheiului, lipit de zidul debarcaderului, stai. Stai tot pe vapor, cum fierbe apa în oală, dar stai. Ai impresia că eşti atîrnat în cuier.

Formalitățile se suiră imediat pe punte, vamale şi medicinale. O dată cu ele, şi infracțiunea, adică micul privilegiu, atît de reprezentativ pentru țara pe malul căreia vaporul acostase. Infracțiunea era încarnată de un avocat. Avocatul era domnul Deleanu. Nu era nici vameş, nici doctor, dar băuse vermut şi cu doctorul, şi cu vameşul, formînd cu ei o trinitate care păşea inseparabilă pe puntea vaporului oprit.

— Olguța!

O căuta prin mulțime, cu privirea vertiginos lucidă a jucătorului de cărți, care desparte cupa, trefla, pica şi caraua în iureşul maşinei de treier.

Avea tîmplele albe şi masca mistuită a bătrîneții, mască numai, căci ochii erau de copil la uşa pomului de Crăciun, inima la fel şi mişcările capului şi-ale brațelor dovedeau agilități de veveriță.

— Olguța!

O avea în brațe, o strîngea, o săruta, spunîndu-i numele printre sărutări, ca o veste.

— Fetița tatii!

Şi era ciudat şi înduioşător să vezi pe acest copil cu părul alb, strîngîndu-şi în brațe păpuşa regăsită, spunîndu-i cu ochii părinteşti umezi: "Fetița tatii" — în timp ce "fetița", mai mare decît el şi imperios tînără, îi dezmierda tîmplele albe, de care curînd avea să se despartă, înălbindu-le mai tare şi mai greu decît anii.

PARTEA DOUA

Înainte ca ochiul să o vadă, mult înainte, cataracta Niagarei se anunță formidabil urechii. O auzi, o simți. E vibrația surdă încă a unei drîmbe cu dimensiuni de fluviu, pe buză de uragan; apoi e vîjîitul unei coarde de

contrabas de himalaică statură. În preajmă-i, întinderea unui ocean, cutremurată, s-ar încreți. Dar timpanul? Pe fondul enormității sonore, bubuitul tunetului îți pare fleac efemer, situat în ordinea liliputană a insectelor — şi explozia tunului, puşcă de soc, infantilă şagă. Fără să vadă cataracta, urechea a apreciat vastitatea ei, căpătînd un nou criteriu sonor, care pregăteşte ochiul pentru năprasnica arătare a mugetului cosmic, îmbăiat de spume.

Aşa trebuie să fie şi cu oraşele în care viața se adună şi răsună exploziv; să existe pentru auz, cu fizionomia lor distinctă, înainte ca ochiul să le întîlnească ziditul contur, felurita configurație. Dacă un orb care a trăit într-un oraş, revenind în el, după o lungă absență, nu-l va recunoaşte ascultîndu-l numai cum sună şi cum tace în contratimp, oraşul acela există pe harta țării, dar viața tumultoasă a oraşelor l-a expulzat din rîndurile ei agresive. Oraşul acela e mort. Dac-ar fi om, i-ai spune: "Sinucide-te".

Un astfel de oraş e capitala Moldovei. Iaşul nu mai are puls de oraş diurn, nici zvon de oraş nocturn.

Ascultat cu ochii închişi, Iaşul e aceeaşi trepidație hodorogită de căruțe — şi trăsurile ieşene au sunet de căruță pe străzile ieşene — a tuturor oraşelor de provincie moldovenească, în care tăcerea spațiază, ca la sate, lătrat de cîni, muget de vite şi rare accente omeneşti.

Are totuşi şi Iaşul un sunet vioi, o impetuozitate sonoră, care domină un singur moment al zilei: dimineața.

Acel răsunet de viață îl dau harabalele de gunoi ale primăriei.

Dis-de-dimineață somnul ieşenilor tresare, tresaltă şi se cutremură. Bucureşteanul, care de la cinci dimineața doarme într-un urlet organizat, distribuit în toate ungherele Capitalei cu felurite nuanțe de intensitate — ar dormi înainte, fără să-i pese de bîzîitul de bondar în grabnică traiectorie. Dar ieşeanul — răsfățat o noapte întreagă în tăceri de undă submarină — saltă cu bătăi de inimă indignat. Cine-i tulbură liniştea fără cută a somnului de dimineață care e pentru somn ceea ce caimacul e pentru cafeaua turcească? Cine-i învîrte la ureche această uriaşă huruitoare de Moşi? Cine? Harabalele primăriei. Din dealul Sărăriei, vreo douăzeci-treizeci de hara-bale, la care-s înhămate cele mai jalnice gloabe, gunoi al rasei cavaline, se revarsă la vale, de-a dura, în goană hurducată şi dîrdîită, fiindcă-i pantă; căci pe drum drept, gloabele lehametei de-abia ar putea urni harabalele goale. Conducătorii acestor vehicule sînt tinere haimanale, veseli derbedei, cu fața roză şi muc de țigară în colțul gurii: sfîrc impertinent al buzei de jos, ținînd loc de musteață; cu un bici care e o vargă cu şfichi de sfoară putredă, ridicat spre cer cu gest imperial de sceptru; cu fața mînjită ca a homarilor, haine peticite şi chiot haiduceşte țuguiat.

— Hii, hiiiii!... Hio, hiooooo!...

Şi harabalele se prăvălesc la vale ca butoaiele deşarte, rostogolindu-se dogit, sărind la hopuri în epileptica destrăbălare a ciolanelor de lemn, una după alta ca mătăniile şi ca sudălmile, împroşcînd vrăbiile ulițelor, viscolind colburile, răsturnînd pietroaiele, evocînd carul sfîntului Ilie beat în dezmățata lor fugă, chiuind, țipînd, urlînd, cu ritm de jaz şi de orgie, cu gest de talgere şi darabane.

Gata?

Gata.

Harabalele au intrat în ograda primăriei pentru lung popas.

Iaşul reintră cardiac în somnolența-i de basm; idealurile albăstresc pe zări surîsuri de liliac şi stînjenei; colbul cade din nou pe ulițele sale; tăcerea se coace în soare ca pînea în cuptor, aşteptînd noaptea care o va deschide viorie cu roza petunie a lunii.

Mult va mai ține coşmarul harabalelor municipale? se întreabă ieşenii somnului etern. Desigur că nu. "Oraşul e sărac, şi cu sau fără harabale, trăieşte în murdăria sa ca Veneția între lagune şi ca volumul în anticărie. Într-o zi, gloabele primăriei vor deceda. După război şi gloabele s-au scumpit,.. aşa că Iaşul va scăpa de gloabe. Harabalele vor rămînea anatomic în grajdurile din dealul Sărăriei. Atunci abia, capitala Moldovei va avea liniştea caselor bătrîneşti, unde servitorii fac grijitura de dimineață în vîrful picioarelor desculțe, sau n-o fac de loc, ca să nu tulbure liniştea boierilor.

Ş-atunci în sfîrşit, Iaşul va avea tăcerea de hrisov îngălbenit, uscat şi prăfuit, deschis pe pupitrul dealurilor, cu un fragment de istorie — subt privirea albastră a cerului.

*

Foasta odaie a Monicăi, numai cu mobile vechi de la bunica ei. Oglinda, ovală şi uşor brumată, ca lumina toamnei cînd încep funigeii. Masa de scris, rotundă, acoperită cu un şal pios cîrpit; masă pe care vezi coada de păun multicolor a unei pasiențe, ochelarii cu antene lungi şi curbe, şi chiar o pisică în care somnul are sfîrîit de samovar în odaia de alături.

Dar în foasta odaie a Monicăi locuia Dănuț. Viața odăii se concentra aplecată asupra mesei. Miros de tutun fumat, şi fum de tutun în lentă erupție. Cenuşii arabescuri, lungi temenele de cadîne în voaluri străvezii, perdelute răsucite, ațe de păianjeni, poteci aeriene... Pe masă, două scrumelnițe, adevărate panoplii tabagice; creioane, un cuțitaş, cărți, caiete, o batistă şi o lampă cu picior elastic şi glugă de metal, din care lumina îşi apleacă obrazul palid de călugăriță pe caiet, pe carte, sau pe creionul ridicat în aer

interogativ, ca o cumpănă de fîntînă la răspîntii.

Fața lui Dănuț, chiar dacă nu-l cunoşti, ai mai văzut-o. Unde? Cînd?... Ciudat, gîndul care vrea să-şi aducă aminte în loc să caute printre oameni tineri fuge în trecut, mai în trecut, la o parte de oameni, printre tăceri, printre ziduri vechi... şi a găsit. E chipul pe care-l întîlneşti în unele case bătrîneşti, într-un portret cu ramă de lemn negru sau de catifea roasă. E chipul tinereții imberbe, cu păr buclat şi fața îndulcită de un zîmbet sau o lumină de toamnă, a unui strămoş care a murit tînăr, sau a rămas tînăr într-un portret atîrnat pe zidul unei odăi cu amintiri, ori trimis într-un pod cu vechituri. Tinerețea lui e mai blîndă decît a strănepoților, fiindcă e în trecut, şi e mai delicată, fiindcă zîmbeşte brumat într-un portret îngălbenit, cu ramă veche.

Cu aceste capete ale tinereții străbunilor anonimi semăna blîndețea obrazului lui Dănuț, în bucla castanie a părului rostogolit pe spate. Şi tenul lui avea paloarea uşor smolită a vechilor portrete. Şi surîsul lui — de altfel, obrazul purta îndulcirea ovală a unui veşnic surîs somnolent — nu părea de loc contimporan al epocii de energie care-a transformat pacea într-o tensiune de război neîndurat între conaționali. Surîs anacronic, trimis acestui obraz de o epocă în care foşneau mătăsurile valsului, luminate de candelabre, purtate de berline şi căleşti. Acest veşnic surîs cu ochi castanii şi obraz copilăresc prin curbe, grav prin frunte, făcea pe Dănuț să pară unora timid, altora ironic, altora distant, altora visător, altora adormit, altora prostuț. Acest surîs, însă, aducea ritmul altei epoci, mai blînde, mai leneşe, mai reculese şi poate mai armonioase. Tinerețea lui Dănuț se înapoiase cu acest surîs din războiul tunului şi al tranşeelor. Alții veniseră vociferînd, alții cu pumnii strînşi, alții cu pieptul plin de decorații — funcționari ai gloriei — alții, reformatori sau profeți, alții cinici, cu apetit de viață festivă. El venise fără decorații şi fără glorie, cu acest surîs care la început părea timorat ca al copiilor crescuți de oameni bătrîni, cînd intră în societate. Demobilizat din armată, se demobilizase din epocă. Din pricina aceasta numai, acceptase, supunîndu-se rugăminții cu ochi umezi, păr alb şi vorbe puține, a mamei lui, să rămîie la Iaşi cu ea, fără de Monica şi Olguța. Era ostenit. Profund ostenit. Parisul nu-l mai atrăgea ca odinioară. Ar fi plecat şi el acolo, numai ca să nu se despartă de Monica. Altminteri, viața exterioară în formele ei cele mai încîntătoare şi fastuoase - şi Parisul pentru orice tînăr e sinteza tuturor seducțiunilor contradictorii — nu-l mai chema. Dorea izolarea. Iaşul, oraşul lepădat de viață în istorie, i-o oferea ca un azil de bătrîni. Fetele plecaseră fără de el, cu toate eforturile lui Herr Direktor de a-l trimite şi pe Dănuț. Numai Monica ştia că Dănuț, rămînînd la Iaşi, cînd ele şi aproape toți camarazii lui plecau în străinătate, nu făcea decît un singur sacrificiu: acela de-a se despărți de ea. De aceea, Monica îi scria zilnic. Fiecare foaie nouă a

calendarului aducea o altă scrisoare. Într-un saltar avea manuscrisul, ordonat scos din plicuri, al celor trei ani de viață pariziană ai Monicăi. De altfel, de trei ani trăia mai cu seamă printre manuscrise. În orașul Iași, unde numele Deleanu avea o notorietate obștească — de la chelneri și birjari, pînă la cei mai mizantropi pensionari — Dan Deleanu era aproape un necunoscut prin pronume. El nu exista social.

— Aa! Sînteți fiul lui Conu Iorgu!

Acest refren i-l repetau, cu mici variante, toți cei pe care se întîmpla să-i cunoască.

În India, izbucnitoare de lavă vegetală, orașele trăiesc atîta vreme cît energia lor umană e mai puternică decît a pămîntului fecund pe care își înalță armoniile de piatra și de marmură. Fiecare oraș e monumentul unei victorii asupra solului, al cărui belșug e virulent ca ura. Dar brațul omului zidar al clădirii care-l va adăposti și împodobi, trebuie să vegheze ca al pilotului pornit pe mare cu corabia, căci în pămîntul biruit, cu încordări de rădăcini adînci, pîndește furtuna vegetală, gata să-și arunce valul de frunze, înecînd fapta omului temerar.

Astfel, orașele din India trăiesc atîta vreme numai cît întemeietorul lor, omul, știe să fie și oșteanul lor.

Dar ce frumoasă le e moartea, atunci cînd omul luptelor se pierde-n vis prea lung. Fanfarele pădurilor cîntă înalt agonia vieții omenești. Lespezile netede, pe care fruntea făpturii drepte și-a prosternat gîndul la picioarele zeilor, tresar ca lespedea învierii lui Hristos, și, sfărîmate, lasă drum avîntului de rădăcini. Statuile lui Budha, solar sculptate-n aur, cu mari ochi de smarald deasupra zîmbetului de dumnezeiască miere, se-ntunecă, în noaptea vegetală a lianelor gigante.

Vezi o pădure în hoarda pădurilor indiene. Cine-ar crede că-n inima ei e o cetate înălțată de mii de oameni de-a lungul veacurilor lungi! Și totuși, sute de cetăți de marmură, fildeș și aur, faguri ai roiului uman, se sting în vastele păduri, ca stelele căzute de pe boltă în nopțile de veci.

Murea și Iașul. Bietul pămînt moldovenesc nu putea spune: "Veniți, păduri". Murea ca regele Lear, orb cerșetor, la poarta faptelor sale domnești.

Dar în odaia Monicăi, sufletul unui tînăr întristat de viață și poate-nfricoșat, pregătea Iașului ceea ce pămîntul nu-i putea da: cîntecul agoniei și moartea frumoasă.

În frămîntarea singurătății și tăcerii visul căuta elanul marelui gest vegetal al lianelor indice, trudindu-se să fie de ajuns de înalt și de ajuns de vast, ca să culeagă în elegia brațelor, moartea capitalei trecutului românesc.

*

INCANTAȚIUNE

Pasăre e şi buhna, pasăre e şi rața. Dar între făptura hieratic dreaptă ca brațul ridicat din cot al faraonului pe tron, şi friptura cu trup şi puf de baletistă şi măcăit de broască răguşită, noaptea şi-a înălțat pînă la stele, statura ei de mister, buhna e în noapte, rața în ogradă. Mănîncă-ți rața cu varză călită, dar lasă buhna cu vaiet antipatic superstiției, şi dumitale, a cărui ureche apreciază mac-macul diurn al comestibilului şi trilul bine reputat al privighetorii.

Cuvîntul poate fi şi buhnă şi rață, acelaşi cuvînt. Rață în ograda dumitale, e buhnă în noaptea mea.

De cîte ori pe zi spui: "aur". E un cuvînt. Îl ai pe buze şi eşti sărac dacă nu-l ai şi-n buzunar. Dă-mi-l: Nu-ți trebuie. Îl voi lua — îl vezi? e un cuvînt, o împărechere de silabe, o deschidere şi o închidere a buzelor — dar eu îl voi lua în mîni, şi mînile deodată-mi vor fi grele. Nu deschide ochii mari! Nu te mira! Nu sînt boscar! Dar mînile mi-s grele de cuvîntul lepădat de buza dumitale. Le vezi. Capul iubitei cu păr blond n-a fost mai dulce povară în mînile dumitale, decît acest cuvînt în pumnii mei. Îl vezi! E capul despletit al iubitei mele care-a adormit în mînile acestea. E somnul blond, cu obraji calzi. Respiră. Nu te-apropia! E un simplu cuvînt. Mîna dumitale nu va găsi nimic. Priveşte numai.

Spuneam că-i greu cuvîntul murmurat de dumneata? Nu! E uşor. Mînile mi-s grele, căci masiv trebuie să fie pocalul în care strugurii cu boabă deasă — busuioci în dulcea respirație a unei toamne de demult — vor plînge busuioacă lacrimă.

Uite. Strîng mînile încet. Respiră lung. Parfum de tei? Ce blonde sînt miresmele cînd curg din faguri storşi! Nări, surîs şi pofticoasă salivă — făptura dumitale-i ca o vacă în fața mînilor mele. Vrei să mă paşti? Sau mă admiri? Te rog rămîi cum eşti. Nu aplauda. Gestul acesta al hulubilor cînd zboară, lasă-li-l.

Acuma închide ochii. Nu brutal. Nu-ți încreți fața; ți-o va încreți bătrînața, curînd. Închide ochii uşor. Adu-ți aminte de jocul de-a baba-oarba. Eşti băiețel mic. Ai pantaloni scurți, genunchii zgîriați şi bucle. Uită că eşti chel. Scoate-ți ochelarii. Descreşte-ți sufletul. Lasă-l uşor. Deschide oblonul şi fereastra cu miros de colb; copilăria-ți intră prin fereastra deschisă. O simți? E un parfum de lilieci albi. Eşti în grădină. A plouat puțin. Cerul e vioriu spre înserat. O fetiță vine să te lege cu batista ei. Las-o. Îți tremură buzele sau zîmbeşti? O iubeşti pe fetiță, dar nu ştii că dragostea se joacă de-a baba-oarba. Vrei să-ți ridici şosetele răsfrînte, dar

nu îndrăzneşti. Nu mai vezi nimic. O noapte cu parfum de liliac ud, o fetiţă care pluteşte albă cu liliecii, şi rîsul ei mut e albă tăcere în parfumul liliecilor. Îţi bate inima. Ai prins-o pe fetiţă. Smulgi batista. Ai strîns prea tare mîna fetiţei. Tace întristată; taci trist. Cerul e albastru şi întîia stea, de aur subţire, tremură deasupra capelelor voastre, ca lacrima pe care nici unul n-aţi plîns-o.

Uite steaua. E în mînile mele, desprinsă din tremurul genelor copilăriei, într-o seară cu cer albastru şi liliac alb.

De ce scoţi punga? N-o poţi cumpăra. Era a dumitale, dar ai pierdut-o în suflet şi "Mica publicitate" a Universului *nu-ţi poate da ajutor să o găseşti.*

Închide ochii. Îţi poruncesc. Închide-i tare, cum îţi astupi urechile în preajma sunetului năprasnic.

Încoardă-te. Propteşte-ţi bine picioarele. Vor izbucni milioane de trîmbiţe. Ia seama. O pădure de aramă îşi va trimite urletul drept în făptura ta. Pregăteşte-ţi inima: să-ţi fie scut, nu spaimă.

Deschide ochii.

Soarele!

Vezi sau auzi?

Şi ochii, şi urechile, şi trupul ţi s-au cutremurat. Te-a trîmbiţat soarele epopeilor, soarele legendelor, fabulosul soare. Ai ascultat cîntecul gloriei.

De-acum înainte să ştii bine cine eşti cînd mergi cu umbrela subt soare, şi cînd tragi storul dimineaţa ca răsăritul să nu-ţi tulbure somnul.

...Mi-ai împrumutat un cuvînt: aur, na-ţi-l îndărăt.

Nu uita însă atît de curînd, că între buhnă şi raţă, noaptea şi-a înălţat pînă-n stele statura ei de mister.

Iunie 1915

Dănuţ şterse cu două linii titlul de atunci, *Incantaţiune,* înlocuindu-l cu următorul: Hocus-pocus.

Adăugă menţiunea: *"1922".*

Aceste schimbări de titluri, cu adăugirea anului, se întîmplau de cîte ori Dănuţ răsfoia caiete vechi. Titlul nou era în genere expresia unei atitudini critice faţă de celălalt. De multe ori, paginele de proză aveau mai multe titluri, succesiv adăugate, fiecare sentenţionîndu-şi mirarea, ironia sau dezgustul pentru titlul precedent. Astfel, o pagină lirică avea ca prim titlu firma: *Dumnezeu.* Al doilea titlu era: *Genunchii tinereţii.* Următorul: *Strănut.*

Îşi răsfoia deseori caietele, cum alţii cercetează fotografii din tinereţă, în decorul anualelor vilegiaturi. Îşi revedea etapele sufletului, cu atîta

preciziune, încît ar fi putut descrie gestul care însoțise cutare pagină, şi toate preocupările lăturalnice.

Între *Incantaţiune* şi Hocus-pocus, trecuse războiul. Caietul de atunci avea următorul titlu: *Peştera lui Ali-Baba.* Peşteră plină de cuvinte. Era îndrăgostit de ele. Descoperea rînd pe rînd, cîte un cuvînt, încorporîndu-l în bătăile inimii lui, dîndu-i o viață proprie prin modulația adjectivului, prin ritmul verbului, fosforescența metaforei şi perspectivele visului.

Era obsedat de cuvinte. Cum alții trăiesc printre femei, el trăia printre cuvinte. Le vedea în distinctul lor contur, le auzea, le respira. Nu le căuta prin dicționare, lexice sau cronice. Nu le alegea după vechimea lor față de contimporaneitate, nu-l interesa arhaismul, exotismul sau capacitatea lor poetică de pînă atunci, adică numărul plăcilor de gramofon care cîntau prin pîlnia lor înțepenită.

Pentru el, cuvîntul întîlnit începea o viață nouă, ca şi cum şi-ar fi pierdut memoria vieții de pînă atunci. Între el şi cuvînt se întîmplă fenomenul numit dragoste între bărbat şi femeie, care face pe femeia îndrăgostită să devie altfel frumoasă, altfel femeie, cu nou suflet şi proaspăt trup, pentru ultimul iubit; de nerecunoscut pentru penultimul.

Viața lui de atunci era o veşnică bătaie de inimă pentru un alt cuvînt. Pe acela îl întîlnea tînăr şi robust legat, ca o fată de țară care scoate apa — cu mînecele suflecate — dintr-o fîntînă de răscruce în preajma unui codru negru, arătînd obraji răcoros roşi ca fragii, şi cozi negre împletite parcă din adînc de codru. Bătăile inimii erau un galop haiducesc ducînd de-a curmezişul şeii creanga îndoită de belşug a unui trup de fată mare.

Alt cuvînt îl privea, frăgezit de spaimă, în grația opririi cutremurate, ca o căprioară întîlnită la izvor, întindea mînile. Avea în mîni, ca şi izvorul, bot umed de căprioară îmblînzită.

Găsea în drumul prăfuit al tuturora cuvinte dulci ca mătasa păpuşoiului; cuvinte care păreau surceluşe moarte, şi care, în suflarea buzelor, spuneau mirări de fluier încă necîntat; cuvinte inerte, care, atinse de căldura buzelor, deschideau ochi atît de negri că-ți plecai genele în fața lor.

Abia atunci cunoscuse bogăția frustă a limbii româneşti, pe care literatura departe de-a o istovi, nici n-o ostenise măcar.

Vorbit, desigur, de buza strămoşilor păstori şi războinici, cuvîntul românesc adăpostise şi literatura, ca un pămînt pe care-au poposit nomazi în corturi. Dar rari erau cei care l-au arat adînc. Plugul românesc intrase numai în pămînt — pe-alocuri numai, căci mai vaste erau întinderile necultivate decît celelalte — dar în vorbă, plugul nu intrase. Grase în sevă, vorbele aşteptau intacte, vorbă lîngă vorbă, bogăție lîngă bogăție.

În limba franceză, de pildă, în care Dănuț scrisese la început — cînd

limba românească îi părea inexpresivă şi săracă — fiecare vorbă e o statuie definitivă. Limba acestei țări e o vastă galerie de statui. Cel care ar vrea din nou să sculpteze, în loc de blocuri ar trebui să sfarme vechile statui, şi-n ele să închege noua formă, să deştepte altă viață. Dar cine s-ar încumeta să sfarme marmura Venerei din Millo? Ce daltă şi ce mînă ar îndrăzni să tulbure şi să clintească o perfecțiune întrupată? Doară barbarul sau nebunul pentru care aşchia de marmură sfărmată, şi lovitura care sfarmă, sînt privelişte şi muzică mai prețioasă decît tăcerea închisă în lunara eternitate a statuii; sau nerodul care crede că mîngîind o formă existentă o creează din nou.

Această conştiință profundă a limbii naționale, îl făcuse a doua oară român, înainte de-a deveni scriitor.

Acest fenomen prealabil de naționalizare artistică, îl socotea ca un punct de plecare în evoluția sa.

Dar ceea ce-l izbea acum — în 1922 — caietul datat din 1915, era tonul epatat, nu orgoliul, mai degrabă vanitatea care se desprindea din rîndurile *Incantațiunii,* de pildă. Fiecare rînd al *Incantațiunii* se fălea parcă: "Uitați-vă la mine ce bogat sînt! Uitați-vă ce pot face eu dintr-un cuvînt! Nu mă aplaudați, nu mă felicitați, dar uitați-vă la mine. Am nevoie de privirea voastră ca să-mi măsor mai bine puterea şi bogăția. Un rege fără de norod nu mai e rege. Fiți voi norodul regalității mele. Voi, nivelul mării; eu, muntele."

Lămurea gesturi de parvenitism literar în paginele acestui caiet, în sufletul acelei epoci hotărîtoare pentru el prin naționalizarea sufletului, prin adînca şi personala încorporare a sunetului românesc în sonoritatea lui. Ai fi zis că nu se născuse în palatul său sufletesc, ci într-o colibă, şi că deodată devenise stăpîn într-un palat al său, dar în care nu trăise şi nu intra cu gestul firesc al stăpînului, ci cu fanfaronadă exuberantă, sau abia stăpînită, a norocosului îmbogățit.

Literatura unor evrei din România îi dădea aceeaşi impresie de nefiresc, de ostentativ, de febril. Peştele dac-ar deveni subit om, ar fi epatat că are mîni, picioare şi glas. În loc să se folosească de mîni, de pildă, ca de un organ cu care s-a născut, le-ar *produce,* le-ar pune în evidență, ca pe-o distincție nobiliară pe care vrea s-o observe toți. Ş-atunci fiecare gest făcut de acele mîni — oricît de natural în sine — ar deveni pretențios — şi ratat. Dacă ți-ar oferi un chibrit, n-ai şti ce să-i spui şi ai şovăi între: "Mulțumesc pentru chibrit"; şi "Da-da. Am văzut! Ai mîni. Felicitările mele." La fel cu celelalte atribute, de curînd dobîndite.

Acest gest, corcitură de utilitate şi vanitate — falsă monedă prin aceasta — îl vedea în literatura cîtorva evrei români. Cuvîntul întrebuințat de ei, dacă era românesc, devenea prea românesc, tinzînd parcă să dovedească

naționalitatea lor neaoș românească, mai mult decît să exprime riguroasa nuanță a unui gînd. De altfel, cei care ocoleau mai zeloși, în literatura românească, neologismul, erau evreii scriitori. Ei importaseră arhaismul cel mai greoi; *import,* căci îl aduceau din țara cronicelor, atît de nefiresc el, domolul cuvînt de munte sau de șes, în febrilitatea și subtilitatea lor citadină.

Și în ordinea lecturilor se reedita aceeași atitudine. Scriitorii cei mai lăudați de evreii literați sau gazetari, erau Eminescu și Creangă. Admirația pentru Caragiale, mai reală și foarte explicabilă, era mai puțin sunată, căci Creangă e zvonul franc al satului românesc clădit din lut și baligă, iar Eminescu e cotnarul amar, cu amintiri de nuc, al celor mai pure podgorii natale.

Îl mira acum această asemănare de ton (între literatura lui din 1915 și literatura unor evrei români. Se vede că pe atunci, de curînd descins din literatura franceză, era un român debutant sau, mai exact, un român neofit, cunoscut fiind zelul excesiv al neofitului, saltul dincolo de spinarea calului, de teama lui dincoace.

În toate faptele, întîmplările și creațiunile vrîstelor crude, vei găsi imperfecțiuni, vulgarități și dezarmonii, pe care luciditatea sporită de experiență și maturizare a vîrstei din pragul căreia te judeci și analizezi retrospectiv, le poate ușor desprinde și sublinia. Dar gestul revelator, într-o măsură e admirativ, ca și al corecțiunii părinteşti. Căci toate cusururile vrîstelor din urmă, îți arată o mai exuberantă energie, îți dovedesc o mai impetuoasă vitalitate — într-un cuvînt, îți amintesc viguros de o tinerețe treptat dusă prin eliminarea imperfecțiunilor care-au caracterizat momentele ei succesive, făcînd din perfecțiunea actuală, presupusă poate, o caducă încremenire.

Acest caiet din 1915, *Peştera lui Ali-Baba,* aparținea unui Dănuț mai tînăr, mult mai tînăr. Poate că tînăr pur și simplu. Căci acum, privind îndărăt prin anii războiului, regreta parcă acel accent de juvenil triumf al sufletului de atunci, deși îi descoperise viciul.

Schimbă mașinal — adevărat tic al mînii — vechiul titlu, prefăcînd *Peştera lui Ali-Baba* în *Game,* luînd astfel caietului semnificația sau pretenția de tezaur, dîndu-i-o pe aceea de exerciții verbale.

Închise caietul *Gamelor,* luînd unul mai recent, intitulat *Ceasul cucuvaielor.*

Titlul acesta i-l pusese noaptea, o noapte de acum trei ani, curînd după plecarea Monicăi.

Casa era goală. Vechea casă Dumșa, cu două etaje masiv suprapuse și toate odăile pustii, afară de ietacul mamei lui și de foasta odaie a Monicăi, locuită de el. Nu primise încă nici o veste. Aflase din întîmplare nebunia

domnului Deleanu — aşa aumea Dănuţ această slăbiciune a tatălui său — de-a consimţi ca fetele să plece pe marea plină încă de mine plutitoare. Cu o săptămînă înainte, un vapor se cufundase.

Mama lui nu ştia nimic. Domnul Deleanu era la Bucureşti.

A cincea noapte de la plecarea Monicăi; întîia, însă, cu gîndul călătoriei pe mare.

Şedea cu cotul rezemat de marginea ferestrei deschise. O nuvelă începută, intitulată *Mînile,* se vestejise fad. Sufletul o lepădase. Odaia era ostil curată. Se făcuse grijitură mare, înainte ca Dănuţ să se instaleze în ea. Totul era rigid aşezat de mîna servitorilor. Mirosul de terebentină al podelelor ceruite, aşternea ca o pojghiţă de gheaţă acolo unde zîmbiseră flori. Cînd întorcea capul înlăuntrul odăii, vedea pe masa Monicăi — nu devenise încă masa lui de lucru — luminată în plin de lampa cu picior elastic şi glugă de metal, o fotografie de-a Monicăi, încadrată în lemn negru, la fel cu masa, cu lemnul fotoliului, cu polița dată cu baiţ, şi cu "bahut"-ul bombat.

Cînd Monica era la Iaşi, făptura ei luminoasă, chiar cînd lipsea de acasă, punea o vibraţie de blond cald pe toate mobilele vechi de lemn închis. În încăperea profund locuită de ea, ca în odăile cu mari buchete de crini, era o luminozitate şi ca o prăfuite de polen.

Dar plecarea Monicăi pe mare, mirosul tare al terebentinei şi aerul împăiat al decorului orînduit de servitori, restituiau lemnului negru accentul său mortuar, lăsîndu-l să domine.

Aşa veghease în timpul războiului, în unele nopţi de acalmie. Tăcerile nopţilor de pe front erau mai stranii şi mai greu de înfruntat — căci aduceau gîndul — decît bubuitul tunului şi ţăcănitul mitralierei, care porunceau fapta. Instinctiv, toţi camarazii lui simţeau aceasta, şi dacă acţiunea îi izola pe fiecare la bateria lui, inacţiunea militară îi coaliza, ca preajma cimitirului pe cei care se plimbă noaptea la ţară. Se adunau în grup compact ca să alunge tăcerea, s-o uite. Improvizau distracţii cît mai puerile, ca şcolarii în recreaţie. În genere, jocul de cărţi cu ritmul său iute, cu emoţiile sale tari — un fel de parodie a războiului, în care riscul vieţii e înlocuit prin al pungii — satisfăcea şi nevoia de uitare în comun, şi dorinţa de combativitate, de exterminare a aproapelui, fără de care distracţia îşi pierde piperul, devenind anodină, fadă. Incapabili de-a secreta veselia din ei — aportul de glume şi anecdote adus de foştii civili se epuizase repede — o absorbeau din sticle, căutînd să respecte în acest mod de înveselire, principiul vaselor comunicante. Discuţiile evocau mai ales femeia — războiul, ca subiect de discuţie, era monopolizat de societatea străină frontului. Evocau femeia cu cinism şi cu brutalitate fiziologică, aşa cum în genere e discutată femeia de grupurile bărbăteşti, care echilibrează prin trivialitatea comună,

sentimentalismul individual, a cărui pudoare cu ciudat aspect e trivialitatea.

Dănuț nu putea participa la aceste desfătări — patetice prin tăcerea împrejmuitoare. Era inapt pentru petrecerea în comun. De cînd era în liceu, încercase cheful între camarazi, fără să izbutească. Veselia unui grup omenesc îl întrista. Hohotul de rîs destrăbălat al veseliei colective, în loc să-l asimileze săltăreț, îl expulza, amar. Pe lîngă aceasta, nu ştia să joace cărți şi nu putea bea alcooluri nici cît o mireasă. O cupă de şampanie, pentru el era un efort, a doua, o pedeapsă, a treia, o imposibilitate. Nici glumeț nu era între oameni, căci zîmbetul isteț al glumei numai singurătatea i-l stîrnea uneori, ca o seminţă explozivă, întîmplător adusă de vînt.

Această inaptitudine nu-l făcea mîndru cum face pe unii oameni ipocriți sau mahmuri din pricina ficatului, care văd în izolarea de veselie, sau incapacitatea de veselie, semnul superiorității. Dimpotrivă îi invidia blajin pe ceilalți, cum invidiezi pe orăşanul grav cu care te plimbi la țară, cînd îl vezi dansînd alături cu țăranii, o horă, o sîrbă sau o bătută, puțin ridicol, dar superior ție prin accesul ritmurilor alegre şi naive, în fața cărora ironia ta e totuşi pedestră şi ignorantă.

Natural, se resemnase în singurătate, complect despersonalizat de uniformă şi de viața în comun.

Veghease multe nopți, la uşa unui bordei, pe prispa unei case țărăneşti cu geamuri sparte şi ograda pustie, pe trunchiul unui copac sfărmat de un obuz, pe scaunul rigid al unui cheson, sau pe stînca de munte, subt stele mortuar apropiate de suflet.

Era ca o antrenare pentru neclintirea şi tăcerea trupului în moarte, veghea lui fără cuvinte şi mişcări. Nici o revoltă. O resemnare ca a pietrelor, dacă natura le-ar fi dat conştiința nemişcării lor minerale, printre ritmurile vegetale, animale, umane şi astrale. Îşi pierduse complect facultatea artistică de-a îşi împodobi tăcerile. O disprețuia. Pe-atunci, literatura morții şi a deznădejdii îi apărea cabotin fățarnică.

Cum poți să versifici sau să exprimi frumos tristeța, de pildă, pe care o proclami profundă şi definitivă? Expresia artistică, ritmul inerent ei, conține în țesutul ei intrinsec, un optimism, o bucurie, o activitate satisfăcută, o energie măgulitoare, care dezmint categoric autenticitatea tristeței astfel exprimate. Mortul, în clipa cînd moartea l-a pecetluit, nu spune: "Sînt mort. Priviți-mă." Neputința definitivă de-a notifica această stare, îl face să fie mort. Altminteri ar fi un pseudomort. Dar natura nu umblă cu fleacuri, nici nu-i cabotină. Mortul nu e vanitos, nici orgolios, fiindcă-i mort în fața celui viu alături de secretul său indescifrabil. E mort pur şi simplu. E definitivul punct. Literatura însă, după fiecare moarte pune două puncte.

Această energie vanitoasă şi ipocrită făcea pentru *el* impură sinceritatea

literară, îndepărtîndu-l de lecturile care i-ar fi fost singurul refugiu accesibil împotriva singurătății şi tăcerii. În acele veghi, dragostea lui pentru Monica îşi pierduse strălucirea literară, fastul decorativ, înduioşările agreabile — căpătînd o amploare sobră, care domina cu linie pură de munte pe orizont, toate văile, toate terasele sufletului, toate liniile curgătoare de ape.

Gîndul Monicăi nu-i mai trimitea măgulitor parfum de tei înflorit la fereastra lui, ci grav miros de brazi. Cuvîntul "etern", între dragoste şi moarte — amplu şi egal prezente — devenea simplu ca semnul crucii făcut de țăran la auzul clopotului de bronz deasupra căruia, tot clopot, e cerul.

În timpul războiului nu scrisese nici un rînd. Sufletul se simplificase în jurul Monicăi, adîncindu-se treptat subt bolțile religioase ale tăcerilor de-atunci.

Pe front însă, moartea îl împrejmuise pe el, exaltînd lumina Monicăi în întunericul lui.

Acum presimțea moartea lîngă Monica, dureros, ca firul subțire al tăcerilor de pe front. Altăceva e să mori, şi altăceva să ți se prăbuşească religia, cu cerul care o adăpostea, lăsîndu-ți vidul. Pentru sufletul lui, moartea Monicăi ar fi fost un fapt minuscul şi enorm, cum ar fi dispariția unui inel nelipsit degetului, care ar avea drept piatră, miraculos, cerul cu toate constelațiile — pierderea lui lăsîndu-ți dunga de vid a unei absențe pe deget şi toată aiurirea vidului deasupra.

...De la o vreme veghea devenise stranie. Ceasul Mitropoliei bătuse miezul nopții deasupra tăcerii, ca o toacă de utrenie într-o mînăstire cu călugări morți în chilii.

Avea două tîmple capul lui aplecat la fereastră. Una, cea dinspre noapte, însoțea cu zvîcnirea ei un vapor înaintînd pe mare; cealaltă, dinspre odaie, simțea privirea luminată de lampă a unei fotografii. Şi între ele — fir mai subțire decît trilul greierilor — tăcerea frontului, sufletul lui.

Ceasul Mitropoliei bătuse unu. Nu-l auzise. Urechea lui asculta mările, mările... Pe nesimțite, tîmpla dinspre odaie se întorcea şi ea spre fereastră, intrînd în noapte, dimpreună cu cealaltă, cu înclinarea frunții grele.

Cînd *priveşti* îndelung întunericul, sau cînd veghezi în întuneric, cu ochii deschişi, lumina deodată întîlnită, e ca o spaimă. Cu ochi de noapte, întorcîndu-se, privise brusc fotografia luminată în plin. Şi se cutremurase din creştet.

Existase Monica?

Gîndul îl străbătu cu îndoială, o clipă de fulger numai, dar covîrşitor ca o zvâcnire de halucinație şi nebunie, dilatîndu-i creierul în aburi reci.

Existase Monica?

Sau se îndrăgostise, ca anahoreții, de chipul zugrăvit al Madonei?

Exista un chip iluminat de focul nebun al privirii lui. Dar viața, viața Monicăi existase?

Şi dacă nu existase, atunci el?...

Gîndul era ca un om zidit între oglinzi, care caută ferestre şi aer.

I se prăbuşise fruntea pe brațe, cu. geamătul scurmat al pieptului.

Şi noaptea, ca în miracolele vremurilor evanghelice, îi puse un pui de cucuvaie pe marginea ferestrei. Ridicase capul. Întîlnise ochii rotunzi în aurire ai pasării, privindu-l. Venise să-i ție tovărăşie pasărea nopții. Era o prezență alături de fruntea lui, ca o cunună şi ca o mînă. Ochii ei de aur umed, ca două candele pogorîte din cer, îi aduceau înălțimi. Şi ce suveranitate în trupul mic, în portul capului rotund, cu penițele de deasupra ochilor, în nimb! Mică, şi totuşi ca un pisc de munte, dreaptă, deasupra înălțimilor purtate-n trenă.

Pasărea morții?

Nimic lugubru în tovărăşia puiului de cucuvaie. Dimpotrivă, ochii ei îl înălțau, apropiindu-l de cer, deasupra sufletului ca deasupra norilor, în calmă armonie de senin.

Zburase.

Dănuț luase fotografia Monicăi din odaia cu mobile negre şi o aşezase pe marginea ferestrei, în locul puiului de cucuvaie. Adormise cu fruntea pe brațe, împrejmuit de calm şi stele...

*

CEASUL CUCUVAIELOR

Capul ți-e greu, ochii răi, inima amară. Aşteaptă.

Strîngi pumnii, buzele te dor în sînge, oamenii ți-au fost haini. Aşteaptă.

Brațul Domnului e lung. Scurt ți-e brațul. Pe mări, departe, în calea luminii tale, mîna Domnului ridică vîntul să ți-o stingă, crapă valul, să ți-o înghită. Brațul ți-e scurt, puterea lui, nemernică. Nu poți alunga vîntul, nici ocroti lumina scumpă inimii tale. E Dumnezeu. Eşti om. Aşteaptă.

Nu te uita în viață. Întoarce-ți ochii de la oameni. Ascunde-le şi lacrima, şi zîmbetul. Nu te uita la cer. Întoarce-ți ochii de la Dumnezeu. Nu cere, nu cerşi. Aşteaptă.

Să vie noaptea, să vie tăcerea, să fie pustiu pămîntul mormintelor şi-al somnului, să fii singur, părăsit de toți, lepădat de lumină, gonit de soare, să te ardă flacăra singurătății. Aşteaptă. Apleacă-ți capul pe fereastră. Să-ți fie fruntea lespede călcată greu de talpa vieții; să-ți fie inima potir pentru cenuşă numai; să-ți fie ochii orbi luminii, şi mînile ca rădăcinile în piatră

seacă.

Şi în adînc de noapte neagră-n tine şi-n afară — cînd vei auzi: "Cu-vau, cu-vau..." — înalță-ți capul prăbuşit de viață, printre cucuvaie. Şi-aşteaptă noua zi cu fruntea dreaptă printre cucuvaie, căci toată noaptea, răcoarea stelelor lăsînd izvoare pe o frunte mai înaltă decît piscul munților, îți va spăla de praful vieții, fruntea înălțată printre cucuvaie.

*

Dacă între sufletul creator şi societatea ambiantă s-ar stabili ad-hoc, un raport geometric, sufletul reprezentînd centrul, iar societatea, circomferența care-l include cu o succesiune neîntreruptă de puncte, roind la egală distanță de punctul central — activitatea literară a lui Dănuț, din ultimii trei ani, ar putea fi caracterizată prin două mişcări: una centrifugă, alta, centripetă. Avea şi înainte de război aceste două mişcări contradictorii, dar pe atunci le realiza în felul următor: pe cea dintîi, mişcarea centrifugă, trăind, adică învățînd la şcoală, făcînd sporturi, fiind elegant în fața oamenilor şi pentru ei, cetind literatură, iubind-o pe Adina Stephano cu toate resursele trupeşti, afirmînd asupra ei drepturi de proprietate, simțind în fața ei grijă de proprietar amenințat pe toate hotarele, de vicleşugul şi cupiditatea vecinilor, şi înlăuntrul proprietății terorizat de însăşi mişcarea terenului flotant pe care a clădit; gustînd în Sevastițe, libertatea şi sălbăticia stepelor în care turmele fără frîul vasalității, zburdă suverane; cunoscînd cu Rodicele porcina desfătare a lefăitului în glod gras, prin faldul căruia ritul descoperă o cireaşă, o coajă de harbuz sau un măr, rontăite cu zîmbet şi bale; experimentînd cu Ioana Pallă opiata putere de idiotizare a unor femei din rasa mitologicei Circee...

Pe Monica o excludea din aceste categorii exterioare, nu din delicateță, ci pentru simplul motiv că Monica, demult plămădită în substanța lui sufletească, urma alte legi, avînd o mişcare de creştere şi descreştere în conştiința lui, dar rămînînd permanentă, ca o stea gemănă lui, din aceeaşi constelație.

Mişcarea centripetă, pe atunci, o realiza scriind.

Scrisul era un refugiu: sufletul se retrăgea în el ca anahoreții în pustiu după ce păcătuiau, ispăşind prin singurătate păcatul vieții.

Acele două mişcări, însă, erau succesive îndeobşte, ca două anotimpuri distincte. Epocile de viață exterioară declinau prin lehamite şi marasm, însoțite de nostalgii neputincioase de scris — asemănătoare cu învîrtirea elicei vaporului în vid — şi dispăreau în clipa de hotar a scrisului absorbant şi purificator.

În timpul războiului, o singură mişcare îl dominase puternic şi statornic,

mişcarea centripetă. Deşi războiul fusese epoca de permanentă şi energică activitate — mai intensă decît celelalte prin caracterul altfel silnic, şi altfel serios decît cel al activității şcolare — niciodată nu se izolase de viața exterioară mai complet decît în timpul războiului. Dar nu prin literatură. Se izolase alături de moarte în atitudinea de rugăciune mută a dragostei.

După război, sufletul lui Dănuț îşi pierduse activitatea proprie. Era ostenit. Se oprise lîngă Monica, aducîndu-i docil tot sufletul, ca un mare covor persan abia început pe harfa țesătoare care i-a sunat întîile acorduri, colorate. Un an întreg, se odihnise alături de Monica. Ea urma la Facultatea de litere cursurile ultimului an. O însoțea la Universitate., ascultînd uneori şi el distrat cursurile de la Litere deşi era înscris la Drept. Seara se plimbau împreună la Copou. Alteori făceau, împreună cu Olguța, excursii cu automobilul spre munții Moldovei. Astfel, un an trecuse, ca o plimbare pe subt tei înfloriți.

Monica plecase, dezaxîndu-i singurătatea. Se mutase în odaia Monicăi. Nu demult, începuse o nuvelă stranie, intitulată *Mînile.* Noaptea de spaimă şi de deznădejde îl înstrăinase de ea. Apoi veniseră primele scrisori de la Monica, fiecare deschizînd vitralii cu lumina Monicăi în singurătatea lui. Astfel, sufletul se deşteptase la o nouă viață limpezind cu noi reliefuri în calme lumini, toate prefacerile, achizițiile şi experiențele de pînă atunci.

Cele două mişcări de odinioară, reveniseră, dar simultan, nu succesiv. *Ceasul cucuvaielor* reprezenta mişcarea centripetă. Un elan de lirism, care-l făcea să înainteze în adîncurile lui, prin tuneluri săpate numai cu puterea mînilor. Dar concomitent cu această mişcare, tot în izolarea deplină, mişcarea centrifugă îl ducea spre oameni.

Începuse o serie de nuvele cu pronunțat caracter psihologic în care cerca să creeze obiectiv, psihologii distincte de a lui.

Această osmoză a celor două mişcări, potrivnic îndrumate, îi crease o stare de singurătate durabilă, distinctă de a celorlalte vrîste. Era singur, dar împrejmuit de o viață intensă, care-i primenea mereu izolarea, dîndu-i dominatoare putere, robust calm. Rămînînd în pură izolare, era totuşi aplecat asupra vieții tuturora, ca un cer. Elanul care odinioară îi poruncea să trăiască în rîndurile oamenilor, să se zbată, să păcătuiască şi să sufere cu ei, de astă dată îl ducea spre viață cu viața în brațe, vărsînd-o pe hotarul de la care începe viața, dar oprindu-se acolo şi revenind, aspirat de el ca roua de soare, după ce a căzut.

Astfel, actuala lui izolare nu însemna istovitoare contemplare a unui punct fix în deşert, ci conştiința de mulțime lăuntrică, de vastă şi diversă pluralitate, pe care o dă faptul născut al creațiunei, omului planetar singur în armonia universală.

*

Ceasul Mitropoliei bătu de douăsprezece ori, solemn şi familiar, ca o pendulă într-un mare salon cu luminile stinse. Urechea lui Dănuț înregistră ora imediat, dar mintea o consideră mult după ce clopotul o sunase. Această anticameră a sunetelor în ureche, îl făcea să pară distrat între oameni, obligîndu-i inutil să repete o întrebare, de pildă, pe care o auzise perfect, dar la care răspundea mai tîrziu decît cel ce trăieşte exclusiv în realitatea prezentă. Era socotit distrat şi visător, şi era tratat în consecință, cu o tolerantă nuanță de superioritate. La tribunal, colegii vorbeau mai tare cu el, cum vorbeşti cu surzii şi cu cei care dorm în tren. Distrat? Ochiul şi urechea lui înregistrau minuțios, filmau şi fonografiau necontenit, tot ce se petrece în jur — dar fără ostentație, involuntar. Pentru majoritatea oamenilor însă, a observa înseamnă a holba ochii ca cei care privesc petele lunii în telescop; a asculta înseamnă a-ți face cornet cu mîna pe ureche, ca cei care vorbesc la telefon cu alt oraş alungind mînios pe oricine vine să-i tulbure din activitatea absorbantă.

Omul normal, cu o exclamație măgulită, îți notifică luna pe care, continuînd să vorbeşti cu el, demult ai simțit-o şi ai urmărit-o răsărind cu coada ochiului şi ochiul mare al memoriei vizuale. Şi totuşi el are aerul că ți-a dat bacşiş răsăritul lunii. Astfel că tu, distratul, veşnic Cristofor Columb în descoperirea realităților inedite, eşti nevoit să înduri ca toți oamenii normali să-ți servească de călăuză în țările demult cunoscute pasului tău, să taie generoşi pentru tine, foile cărții de tine scrise, să se socoată amfitrioni pe pragul caselor tale.

Omul normal are o conştiință simplu construită, întocmai ca ochiul lui omenesc, al cărui cîmp vizual e de ajuns de restrîns. Această conştiință, ca şi ochiul, poate înregistra ceea ce e situat în față, între ea şi obiectul său: faptul observat, trebuind să existe raportul dintre retina fotografică şi tabloul care o impresionează. Ca să observe ceea ce e prea lăturalnic, sau situat îndărătul său, trebuie să iacă o mişcare importantă... Întoarce capul ca să observe ce se întîmplă la spate; dar cum privirea peste propriul său umăr e incomodă, întoarce şi trupul aşezîndu-se întotdeauna cu fața, atunci cînd observă. Astfel, starea de observare a omului normal îi dă o atitudine specială, generalizată în tot trupul — un fel de mobilizare generală a făpturii sale. Acest efort îl face să trăiască exclusiv în prezent, în actul pe care-l săvîrşeşte.

Conştiința observatorului înnăscut însă, e omeneşte anormală, ca ochiul camelionului. Mişcările iuți, mici şi circulare ale ochiului de camelion nu

proclamă niciodată pînda sa. Crezi că doarme, tocmai în clipa cînd limba sa vertiginoasă îşi pregăteşte traiectoria cleioasă, în tact cu ochiul care-i indică microscopic apropierea vietății savuroase.

Astfel, conştiința adevăratului observator, îmbracă aparența somnolenței, ceea ce-i dă putința să nu incomodeze sau să alarmeze acele mărunte fapte şi atitudini cu dimensiuni de insectă, care exprimă adevărul omenesc altfel decît sinceritatea verbală şi faptul declarat la vamă, căci adevărul omenesc e numai contrabandă. Cu singura deosebire că în natură, mătăhălosul copac nu se ocupă de educația camelionului cu aparență trîndavă, nici nu-i spune cînd vede o insectă, cu glasul său de bas vegetal:

— Hei, camelionule, trezeşte-te! Scoală! Uite-ți vine mîncarea.

Pe cîtă vreme Dănuț, între oameni, simțea supărător bunăvoința lor masivă ca bocancul potcovit, de a-l trezi din toropeală şi inerție.

*

Uitată, țigara i se stinsese între degete, insinuîndu-i în nări duhoarea de mahorcă a tutunului de după război, miros asemănător cu al tovalului soldățesc. Respiră, întorcînd capul spre fereastra deschisă, suflarea de lilieci abia înfloriți, a nopții de primăvară. Şi abia atunci ascultă cele douăsprezece bătăi ale orologiului Mitropoliei, de mult stinse. Ascultă, şi revăzu Mitropolia față în față cu ruina gălbuie numită Palatul Justiției.

Această fugară şi involuntară evocare a decorului profesional — de un an era avocat — îi alungă zîmbetul care-i îndulcea trăsăturile. Fața slăbi deodată, arătîndu-şi osatura descurajată ca la bolnavii de piept. Sufletul îşi închise porțile, lăsîndu-l în afară pe cel care putea să tulbure cu griji omeneşti fastul catifelat al fluturilor de noapte. Strînse caietele. Aprinse o nouă țigară. Era alt om, odaia era alta. O trapă scufundase omul şi decorul de pînă acum. Prefacere totală şi instantanee. Asemănarea lui Dănuț cu vechile portrete ale tinereții străbunilor, dispăruse. Obrazul de acum, l-ai fi putut întîlni la fereastra unui spital de copii, în preajma Crăciunului.

Clipele acestea erau echivalentul amar în epoca tinereții, al întristărilor lui de copil cînd dumineca se apropia de luni, cea mai aguridă zi a săptămînii şcolare.

A doua zi avea un proces la Curtea cu juri, după amiază, şi altul, dimineața, la Judecătoria de ocol.

— Domnule judecător, dosarul acesta...

— Domnule preşedinte, onorată curte, domnilor jurați, în fața domniilor voastre...

Dosarul de la judecătorie era alcătuit din cîteva procese-verbale dresate

la comisariat, cu cerneală verde, oțetită-n ochi, consemnînd bătaia şi sudălmile dintre un proprietar şi chiriaşul său. Dănuț reprezenta interesele chiriaşului, care era şi reclamant şi inculpat, grație strategiei avocatului proprietarului bătăuş. Cuvintele, "porc", "haimana", "stîrpitură", "şpagă", "bou", "tîmpit" şi altele asemenea alcătuiau armonia specială a acestui dosar. Clientul lui Dănuț dorea să "arate canaliei de proprietar cine-s eu" — şi plătea şase sute de lei, dînd acont două, ca Dănuț să-l facă "albie de cine" pe proprietar, în fața co-mahalagiilor invitați la festinul oratoric. Adversarul lui Dănuț era vestitul Todiriță-bun-de-gură, un vlăjgan mehenghi, care purta în buzunarul de la piept, cel destinat batistei, cîte doi-trei ardei roşi, fiindcă mînca mereu în tîrg din pricina aglomerației proceselor, şi nu putea suporta mîncarea neardeiată. Acest Todiriță era o glorie a judecătoriilor de ocol. Înainte de a-şi începe pledoaria se crăcăna plescăind din limbă.

— Onorată giudecată, articula el, îndreptînd o mişcare de taur spre placidul jude.

Şi, concomitent, cu sfîrcul pleoapei clipea către public.

— E dat dracului! răsuna în sală opinia publică, dilatată.

Auditoriul, dacă nu judecata, era cîştigat.

Pe lîngă aceasta, faimosul Todiriță avea impunătoare atribute bărbăteşti. O statură de dulap, capul flocos, cum e coada dulăilor de stînă, şi o musteață pe care degetele o puteau parcurge de-a lungul unei depline perioade oratorice.

Ce putea face Dănuț în fața lui Todiriță, decît să zîmbească? Cu zîmbetul însă poți cîştiga femeile reale, dar Justiția cu ovare de bronz, nu. În pretoriul dreptății judiciare, zîmbetul şi tăcerea sînt suveranele atribute ale magistraturii. Avocații trebuie să vorbească mult. Clientul plăteşte kilogramul de vorbe şi sucul lor concret: sudoarea, aşa-zisă a frunții.

Dă-i-l, dă-i-o, de vreme ce faci acest negoț de vorbe şi sudoare.

Aşadar, mîne dimineață, Dănuț — imberb ca un adolescent cu chip de fată, suspect de tinerețe auditoriului matur, care vede în musteață un testimoniu cerebral — trebuie să împrumute de la incomparabil virilul Todiriță, din ale sale plăci de gramofon, o placă între plăci, şi să-i dea drumul cu gura căscată în emisiune, şi să asculte, pe deasupra, din gura sa ieşind, vorbele cu ciorapi roşi ale lui Todiriță.

Pe mîni te speli cu aspră perie şi cu săpun, torni şi alcool şi eşti curat. Pe dinți te freci cu periuța gras fardată de pastă dentifrice, gura ți-o clăteşti cu apă fenicată sau oxigenată şi eşti dezinfectat.

Dar buzele — buzele mîrşăvite într-o Judecătorie de ocol, într-un decor de crîşmă de rohatcă, în fața mahalalei care pute şi ascultă pe bănci — cu ce le speli, cu ce le arzi?

Între timp, prin micile grădini ale Iaşului, primăvara răstoarnă proaspete buchete de liliac.

La amiază, după inhalațiile judecătoriei de ocol şi după taciturnul dejun în doi cu doamna Deleanu, porneşte spre Curtea cu juri, care e instalată în localul Şcoalei primare "Gheorghe Asachi".

Curtea cu juri e pusă între santinele ca un cuvînt în ghilimete, fiindcă o clădire nu poate fi arestată. La portița de intrare, un comisar asudă, cu şapca pe ceafă şi țigara, scobitoarea sau scuipatul între dinți. Face baie de soare. Sui treptele cu sonoritate de recreație şcolară şi cu miros de latrină tot şcolară. În ograda şcolii se joacă vrăbiile. Jurații se plimbă pe coridoare, necăjiți ca părinții cu odrasle repetente. În sala de şedință, mirosul rău e un solist care-şi acordă instrumentul în surdină. Curînd îşi va calma stridențele de fanfară municipală.

Un sergent stă, stă pur şi simplu ca lîngă un cadavru, alături de o bancă dată lîngă părete înaintea celorlalte bănci, ca atunci cînd sînt elevi supranumerari. Părețiisînt decorați cu planşe anatomice şi cu diverse portrete animale. Vezi o vacă grasă, cromolitografic albă, cu ugerul ca o lună plină împănată cu sparanghel roz în sfîrc, suptă de un viței cafeniu, ceea ce dă o grandioasă icoană a cafelii cu lapte şvițeriene şi a maternității. Vezi un cal zdravăn, dar cuviincios — de lemn ai zice, — care nici nu baligă, nici nu nechează. Un elefant îşi înalță palatul animal, cerşind cu trompa o portocală sau o notă bună pentru copiii palizi. Locul justiției e marcat de o alăturare de mese lungi, foarte asemănătoare cu acele mese insolit plantate la poarta gradinelor publice, cînd se dau serbări de binefacere patronate de cucoane din înalta societate. Cel dintîi răstignit în încăperile justiției este Hristos. Îl vezi pe crucea lui, pătat de muşte, prezidînd monumentalele călimări judiciare, condeiele cu penițe crăpate şi tenul sanghin al codurilor Hamangiu.

Grefierul în robă e premergătorul celorlalte robe cu mai multă solicitudine pentru digestie, decît cea subalternă. E negru ca un pian închis într-o sală de concert goală. Îți cere o țigară şi te încurajează, indicîndu-ți "jurații lui". Căci fiecare grefier de curte cu juri, are jurații lui, ca un pachet de cărți cu care vei cîştiga matematic. Te apleci cu el — mirosul de cufăr cu molii al grefierilor! — asupra listei juraților, ca pe o listă de mîncare, alături de chelnerul competent şi serviabil. Asculți un lung monolog. Dacă acuzatul şi-a ucis nevasta infidelă, grefierul taie pe toți jurații înşelați care erau să-şi ucidă nevasta, dar au revenit. Cum majoritatea juraților ignorează drama lor conjugală, jurații disponibili sînt numeroşi, recuzările anticipative, reduse. Dacă acuzatul şi-a dat foc casei, grefierul alege buchetul celor despăgubiți de casele de asigurare împotriva incendiului. Pentru omucideri rurale, sînt buni jurații evrei. Pentru tîlhării sînt contraindicați. Pentru avorturi, mamoşii

oferă antidotul achitării.

Cînd ți-ai ridicat fața de pe lista comentată de buzele grefierului, oraşul cu toți cetățenii săi majori, pute ca un canal desfundat. Grefierul îți mai cere o țigară. Îi dai trei — grefierii în contact cu ştiința avocaților- cunosc dictonul: *"Alle gute Dinge sind drei*[15]*"* — şi pleci pe sală unde te aşteaptă acuzatul între sentinele. Pentru a zecea oară te întreabă:

— Ce să spun, domnule avocat?

Căci avocatul, universal ca Dumnezeu, ştie mai bine decît clientul faptele acestuia, solitar săvîrşite.

Între timp lumea se adună în sală, ca la foc, ca la bătaie, ca la luptele cu tauri. Publicul curților cu juri vrea emoții tari. Sentimental şi lacrimogen la început, cînd acuzatul plînge, şi cînd din sală îi răspunde bocetul nevestei şi al copiilor adevărați sau tocmiți ad-hoc, publicul îşi şterge ochii. Dar cînd reprezentantul familiei victimei zugrăveşte cu badanaua gesturilor oratorice şi cu mugetul vitelor în incendiu, ticăloşia criminalului, publicul îl urăşte pe cel compătimit la începutul şedinței. Şi ura publicului creşte cu fîlfîirea neagră a oratoriei în robă a procurorului. Acuzatul e condamnat. Finalul rechizitorului, cu silueta brațelor avîntate în lături, e ca o cruce neagră de corbi pe un mormînt. Dar se ridică suav şi insidios apărătorul. Inimile publicului sînt suspendate ca legumele în coşurile olteanului.

Preludiul apărării moaie ochii, îndulceşte inimile, ca orchestrele care te fac să oftezi sentimental în restaurante, pe cînd îți tai bucata de friptură în sînge şi-ți aduni cartofii rumeori.

Pe rînd, apărătorul e filozof, e uman, e analist, e jurist, e biblie: ai zice că vorbesc cu ritm şi dulce grai, foile bibliotecilor de popularizare pentru adulți.

Cîte nu învață publicul de la un avocat în vervă! Dar e teribil apărătorul! Întrerupt de procuror, îl sfarmă ca un automobil în plină viteză pe o biată zburătoare.

Dar e şi şmecher apărătorul! Întrerupt de preşedinte, se-ndulceşte, se transformă, ca un cazan cu smoală fierbinte devenit revărsare de sirop de fragi. Mamele ar vrea să-l aibă ginere; fetele — logodnic; femeile măritate — amant; bătrînii — fiu; copiii — tată.

Ce fericit e acuzatul care are un astfel de avocat ! Fiecare rîvneşte — ideal — această onoare.

Dar bietul acuzat! Ce om de treabă! Ce om necăjit! Publicul află ororile jandarmeriei, care smulge mărturisiri, inchizitorial...

— ...E ca pe vremea lui Ignațiu de Loyola...

Tunată, comparația frapează ca un vers minulescian. Publicul ar vrea să

---

15 Trei sînt lucrurile cele bune (germ.).

strige ca la întrunirile politice:

— Jos cu el!

Dar clopotul preşedintelui protejează memoria lui Ignațiu de Loyola, şi apărătorul, profitînd, ridică un ditiramb vibrant, magistraturii imparțiale şi civilizate. E ca un început de migrenă în sală. Dar mesajul oratoric continuă pînă cînd întregul public — cu mica fracțiune de public privilegiat a juraților — va fi omogen în mînile febrile ale oratorului.

Şi deodată fenomenul se întîmplă. Avocatul e suprem. Ridică brațele spre cer — cu kilogramele palpitatorii — şi cere achitarea cu un gest care trînteşte fleşcăit şi inert întregul aluat al publicului şi al juraților. Aştepți să-şi şteargă sudoarea cu dosul palmei — ca rîndaşii după ce-au frămîntat aluatul cozonacilor. Nu! E sudoarea sfîntă a muncii. O lasă să curgă, beat.

Publicul achită. Justiția populară, la fel.

Aplauze. Clopoțel. Tumult teatral.

Mulțimea vine spre apărător, ca moaşa cu fătul în brațe spre patul lehuzei palid zîmbitoare.

Ş-afară, afară a trecut limpede printre lilieci înfloriți, o zi de primăvară, c-un mănunchi de ceasuri ale tinereții tale.

Dar Curtea cu juri e o instanță excepțională, cu viață sporadică. Decorul cel de toate zilele ai avocatului ieşan e Palatul Justiției, aşezat pe strada Ştefan-cel-Mare, în fața Mitropoliei.

Strada Ştefan-cel-Mare! Numele voievodului moldovean sună ciudat celui care mai simte ecoul istoric, nu asfaltat, al acestor silabe ecvestre, printre dugbenele de încălțăminte, galanterie şi comestibile, cu firme în "ici", "feld" şi "sohn"', care întovărăşesc domnescul bulevard pînă în fața Mitropoliei, se opresc lăsînd spațiu naltelor clopote, şi-l însoțesc iar pînă la biserica Trei Ierarhi care-i un cor în noaptea Învierii, în aur de odăjdii şi flăcări, avînd în spate stampele albastre ale dealurilor, şi-n față tot firmele în "ici", "feld" şi "sohn".

Cînd minutarele ceasului Mitropoliei arată douăsprezece, curtea fostului palat roznovenesc — de mult intrat în melancolia epilogului boierimii — e plină de țărani ca un iarmaroc trist. Procesele încep la unu, dar pe citații ora judecăților e douăsprezece, aşa că țăranii, încrezători în cuvîntul scris, aşteaptă de la unsprezece judecata anunțată la douăsprezece, principial începînd la unu, şi efectiv la unu jumătate. În aşteptarea judecății, se descalță — căci au făcut drum lung — scot merindele din desagi, mănîncă şi rabdă cu dinți strînşi sau gura căscată.

La abator, în clipa cînd vita-i înjunghiată, muştele verzi rîd mai aproape, şi javrele flămînde ale mahalalelor înaintează în procesiune somnambulă.

În preajma lui douăsprezece sosesc premergătorii baroului, cu nările

dilatate. E cuconul Ştefanache, e nenea Petrache, e domnul Matache, e Mitriță pur şi simplu, cel mai şoltic dintre tineri, care calcă pe urmele bătrînilor. Sînt cei mai gravi avocați, premergătorii în viteză. Nu se uită nici în dreapta, nici în stînga la norodul orizontal. Îmbrăcați în negru, redingotă mai ales, au inel masiv de aur cu briliant — sau cvarț — focos bombat pe degetul gesticulărilor, deocamdată în repaus pe mînerul bastonului purtat ca un sceptru. Subt brațul stîng au o geantă plată, cu care dimineața au adus pînea şi zarzavaturile din piață. Lanț de aur pe burtă. O culoare la butonieră, care să fie sau să samene cu insigna unei decorații. În buzunar au cel puțin o sută de cărți de vizită, cu numele, toate titlurile lor — fost subprefect, licențiat în drept, locotenent de rezervă — şi adresa în mărime supranaturală.

Sosesc cîte doi sau trei deodată — fiindcă toată dimineața au pîndit şi s-au pîndit pe străzi — dar au aerul că nu se cunosc între ei. Trecerea lor prin ograda plină de țărani — clienți în perioada de incubație — e austeră şi grandioasă ca o procesiune de arhimandriți. Țăranii văd în ei un fel de prapur al Justiției — n-au aflat că ei, țăranii, sînt coliva — şi, ridicîndu-se în grupuri, îi salută adînc.

E un adevărat balet decorativ în straie albe, prin care lebedele negre ale baroului trec cu geanta subțioară. Trec, nu se opresc, nu văd, nu ştiu nimic; se duc direct spre intrarea palatului, cu pasul solemn al celui care merge spre altarul catedralei, şi direcția imperios orientată a celui care se duce la closet pe coridorul hotelului.

Au intrat.

Au dispărut.

Suspendată în urma lor reverențios, viața îşi reia fizionomia de mică ținută.

Unde-s?

La o fereastră-i unul; la alta, celălalt. Ochiul nautic al lui Ulysse nu era mai profund decît al lor. Una, două, trei, patru, cinci, şase, şapte perechi de ochi, cu ochelari sau fără, la ferestrele obscure ale Justiției, radioscopează chimirul țăranilor din ogradă.

Oricine poate fi împricinat; nu oricine, client. Căci nevoia, beleaua sau năpasta cad pe oricine, dar banul ocoleşte pe mulți. Ochii de la ferestre sînt de avocați, căci ştiu să aleagă, fără vorbe, pe clienți de împricinați, în categorii distincte. Alegerea e sigură, definitivă. Pădurarul spune dintr-o dată copacilor pe nume: acela-i frasin, acela-i ulm, acela-i fag, acela-i stejar. Adevăratul fumător, trăgînd un singur fum, va deosebi tutunul basarabean de cel bîrlădean, pe acesta de cel dobrogean; precum şi tutunul de Cavalla de cel de Smirna şi aşa mai departe. La fel, băutorul afinat îți va preciza vrîsta şi podgoria vinului gustat. Această aptitudine se numeşte ochiul sau gustul

profesional.

Acest ochi profesional, în avocatură, nu-l capeți la Facultatea de Drept. Îl ai sau nu-l ai. Facultatea de drept îți dă — sau se zice că-ți dă — știință. Ochiul profesional, însă, îți dă clienți. Şi avocatura, cînd se mărgineşte la știință, e "natură moartă", ca şi Facultatea de Drept.

Aşadar, cuconul Ştefanache, nenea Petrache, domnul Matache şi emulul lor, juniorul Mitriță, după ce şi-au deschis ochiul profesional îndărătul ferestrelor, intră în acțiune profesională. Căci descoperirea vocațiunii de client în masa împricinaților e abia un preludiu al vînătorii care curînd va începe. O deschide cuconul Ştefanache, decanul de vîrstă al celorlalți, iesă din palat aşa cum a intrat, cu acelaşi pas de statuie, dar priveşte, măsoară, cîntăreşte, prubuluieşte, țintește, în dreapta şi în stînga. Şi deodată se opreşte.

— Ce-i cu tine?

Inima țăranului interpelat e ca o măslină în scobitoarea privirii lui cuconu Ştefanache.

— ...Ce să fie, boierule!... Ia, năcazuri, oftează omul, cu căciula în mînă, trecîndu-şi dosul palmei peste musteață.

— La cît eşti condamnat?

— Pentru nica toată, boierule! Mi-o suduit muierea, mi-o cotonogit scroafa! Rabdă el, omu, da...

— I-ai dat cu paru?

— Cu paru, sărut mîna, da la chicioare...

— Greu! meditează cuconu Ştefanache, holbînd ochii bulbucați şi lățindu-şi gura cleioasă de broască în rut.

— Greu, nu zîc! oftează omul.

— Cîte pogoane ai?

— An prost, boierule! Mi-o murit vaca, giția boleşte, muierea o căzut gre...

— Şi te ții de ticăloşii, mişelule! tună cuconu Ştefanache. Omori oamenii!

— Da n-o murit 'răcan di mini! Ne-am împăcat. Vini amuşi cu căruța la tîrg.

— Legea nu iartă! ripostează subt bolțile veşniciei crunte cuconu Ştefanache, care ştie că în materie de loviri simple împăcarea părților stinge acțiunea publică.

Țăranul şi-a înfipt privirea în pămînt, ca o roata de car pe care nu-l mai poți urni.

— Dă citația!

Se supune. Îşi desface brîul, scoate o batistă eu floricele, se dă puțin în

lături, pieziş — dar cuconul Ştefanache a şi văzut sutarii coşcoviţi în sul uleios deasupra citaţiei păturită cu sfinţenie. Ia citaţia, scoate ochelarii cu ramă de aur, îi aşează pe vîrful nasului, dă capul pe spate — cu aerul statuilor de bărbaţi politici, care citesc un discurs — descifrează conţinutul şapirografiat al citaţiei, stă, priveşte cerul, se eţăreşte în pămînt, scoate agenda, o deschide, notează ceva mărunt, păştureşte citaţia, o închide în agendă, agenda intră în buzunar. Ţăranul simte că a devenit ca ursul cu inelul trecut prin nări, în mîna ursarului care ţine lanţul, şi greoi, urmează paşii mărunţi ai lui conu Ştefanache.

Cînd au ieşit împreună dm Palatul Justiţiei, sulul bumăştilor din chimirul ţăranului, a trecut plat în buzunarul lui cuconu Ştefanache. Dar ţăranul, devenit client, nu se miră. El a văzut pe dregătorii din grefă înclinîndu-se cu respect în faţa avocatului său; el a văzut degetele cu strălucirea briliantului umblînd, aşa cum ai încerca o varză, cu dosarul în care e luna de puşcărie — şi simte că şi-ar vinde şi gîtelul numai să-l scape cuconu Ştefanache de cei trei ani de temniţă pe care domnul procuror, în tălmăcirea lui cuconu Ştefanache, îi cere judecăţii împotriva lui. Încetul cu-ncetul, pînă la unu, tot ce era susceptibil să devină client a devenit. Gloata clienţilor, împărţită în loturi, aparţine avocaţilor premergători, ale căror agende, la ziua respectivă, albe dis-de-dimineaţă, ş-au acoperit de nume, ca un zid nocturn de ploşniţe.

Se apropie ora legală. Sosesc trăsurile cu avocaţi şi avocaţii pedeştri, urgenţi, cu servieta subţioară, ca pasagerul ajuns la gară o dată cu soneria clopoţelului.

Intră. Intră. Intră. Cum trec, trec, trec, trec, stîlpii de telegraf, oblici, pe lîngă ferestrele expresului.

Unu.

Împricinaţii evrei, care îşi pierd vremea cu folos la cafenea, nu la Palatul Justiţiei înainte de ridicarea cortinei, sosesc în grupuri. Discută, gesticulează şi se opresc în răstimpuri, gata să se ia la bătaie, dar nu se iau; pornesc iar şi discută. Deşi n-au servietă subţioară, toţi par avocaţi prin febrilitate, gesticulare, şi tonul peremptoriu. Înlăuntrul palatului ei sînt în mediul şi în largul lor. Zîmbesc avocaţilor, clipesc grefierilor, dezmiardă umărul aprozilor, interpelează pe copişti cu porecle, şi salută cu mătănii musulmane trecerea cu pas descompus a magistraţilor de la curte.

Unu şi cinci.

Dosarele din grefă au trecut pe mesele de şedinţă. La uşa secţiilor, grupuri-grupuri se îngrămădesc în jurul listelor de procese, ca în faţa afişelor de mobilizare. Sălile de şedinţă absorb mereu. Băncile împricinaţilor au aspectul galeriilor de cinematograf, în timp ce filmul rulează. Primul film îl rulează avocaţii din incintă, înainte de intrarea magistraţilor.

Fumatul e interzis pentru public. Avocații fumează, scuipă şi leapădă scobitorile uitate între dinți de la prînz, căci numai în tren aceste gesturi sînt penalizate cu amenzi instantanee. Unii îşi citesc dosarele, cum învață lecția şcolarii înainte de intrarea profesorului în clasă. Căci avocatul e isteț prin definiție, şi ca să ştie un proces n-are nevoie să citească dosarul. Îl ştie prin intuiție, punîndu-şi degetele în contact cu dosarul. Aşadar, deocamdată avocații discută: un fel de passe de arme, preliminare. Aceste discuții tind neglijent către spirit, ironie şi humor. Nici unul nu tace: tăcerea, în această profesie, e viciul suprem. Dacă vorbele ar putea fi materializate în mucuri de țigară, de pildă, discuția premergătoare intrării magistraților ar reprezenta o cantitate pentru care întreg Palatul Justiției ar fi scrumelniță neîncăpătoare.

Clienții de pe bănci sînt în extaz. Ei simt într-un singur avocat mai mult zgomot decît într-un oraş industrial. Cum să n-aibă încredere în avocați? Această potență sonoră creează un prestigiu special avocatului în Palatul Justiției. Femeile cunosc astfel un aspect sonor al virilității, altul decît cel al pintenilor militari. Cele care au divorțuri, simt lămurit că ar divorța numai de dragul avocaților. Tot publicul trăieşte mai intens în acest mediu locvace. Fiecare simte că prinde viață, ca în fața mării sau a şprițului. Se stabileşte încet cu-ncetul, un ritm epileptic. Împricinații capătă ticuri nervoase, au nostalgii săltărețe de sîrbă şi bătută. Părțile adverse simt că devin mai adverse; cele dispuse la conciliere se sfiesc şi renunță la această laşitate, inculpații pentru schimb reciproc de palme se miră şi regretă că n-a fost de pumni şi de picioare; cei care s-au instalat zvîcnesc în aripele captive ale sudălmilor; în sfîrşit, surdina conflictelor umane, scoasă treptat, sloboade şi dezlănțuie aprig instinctele în incinta justiției, ea în codrul primitiv. Cu singura deosebire că în acest cadru al civilizației supreme, instinctele apar la ghişeuri separate. Aceste ghişeuri de instincte verbalizate sînt avocații. Onoare acestor vestale. Şedințele au fost deschise, procesele au început. Avocații nu mai merg: aleargă. Ferească-se din calea lor clientul staționar!

O dîră: a trecut un avocat. Alta: altul. Vezi-le. Evită-le. Traiectoria acestor stele are ghionți şi lasă vînătaie.

Publicul înghesuit în întunericul coridoarelor tremură şi palpită.

Din pragul secțiilor aprozii urlă şi se tînguie, ca geamandurile şi ca sirenile în ceață.

O mînă, o batistă pe frunte, o servietă care spînzură în goană, e un avocat care-a pledat la o secție şi-a izbucnit la alta.

— Idiotule!

E clientul care-a răspuns lung şi prost la interogator.

— Lasă-mă, cucoană, nu mă-nnebuni!

E clienta cu divorțul.

— Pitacii!

E procesul cîştigat în stare agresivă de onorar.

Fiecare sală are mişcări de flux şi reflux, clipă cu clipă. Oameni răsar, oameni dispar. Oameni? Umbre? Păpuşi automate?

În rumoarea generală, glasul pare că strănută, sughiță şi nechează. E ca o bătaie vorbită. Brațele boxează, fără să lovească. Picioarele aleargă, fără să înainteze. O hîrtie încleiată pentru muşte, dar imensificată şi cu muşte umane.

Două secții de curte, două de tribunal, Parchetul şi cabinetele de instrucție, lucrează, lucrează, lucrează, sună, sună, sună.

Există tăcerea?

Întuneric şi fum pe toate coridoarele, ca în preajma erupției vulcanice. Closetele îşi trîmbițează fetidul amoniac acru, din colț în colț, din etaj în etaj.

Nefericit suflet cu trenă lungă ce cauți în acest decor?

*

Are şi Palatul Justiției un loc de odihnă, de înviorare, de reculegere. E aşa-zisul restaurant al coanei Lenta Bodron, văduva plutonierului Lică Bodron, fost aprod pe vremuri al Curții de apel, apoi client al Parchetului, pensionar al Penetenciarului, mort pe cîmpul de onoare — ierte-l Domnul, că Lența l-a iertat.

Numitul restaurant e o încăpere mult mai scurtă şi ceva mai largă decît culoarul unui vagon de cale ferată, pe linia Crasna-Huşi. Un sfert al acestei încăperi e bucătărie; urmează un paravan de scînduri, şi localul propriu-zis al restaurantului. O singură masă îl ocupă în întregime. Două bănci de locantă muncitorească, se îndoaie sub povara nobilă a avocaților în repaos. Fața de masă a fost albă pe vremea cînd coana Lența Bodron se numea Lența Ilieş, căci coana Lența a îngropat trei bărbați, de la care are şase feciori şi trei fecioare, dintre care cea mai fragedă e aghiotantul opulentei sale mame cu statură de maior intendant.

— Țico, un şpriț ca la "Capşa"!

Țica Bodron — e cu plotonierul, ultimul mort al Lenței — ştie că "şprițul ca la «Capşa»" e formula aristocratică a şprițului tare. De aceea, mîna ei culinar mirositoare varsă în paharul — din care cu o simplă mişcare a lepădat restul şprițului precedent — o licoare roşie ca sfecla stricată, numită vin, pînă aproape de buza paharului, aţîţînd-o cu un şfichi de sifon.

— Țico, o costiță de Constantinescu!

— Țacă Mariţo, o costiță de porc, zîmbeşte Țica, complice şi părtaşă la

spiritul politico-gastronomic al juristului înfometat.

Ţaca Mariţa e a doua odraslă, mai vrîstnică şi mai trecută, a coanei Lenţa, care a făcut-o cu domnul Popovici, al doilea defunct în ordinea maritală, inspector al podarilor, pe cînd trăia.

Ţaca Mariţa, divorţată, găteşte; Ţica serveşte, iar cucoana Lenţa priveghează, ţine casa şi răcneşte.

— Ţico, pardon, un rahat cu apă rece!

Ţica vîră mîna într-un fel de putină de tinichea, din care desprinde un rahat curb în degete, ca un limbric roz.

— E de trandafir, pentru dumneavoastră, serveşte Ţica rahatul, ripostînd c-un madrigal "pardonului"' hăzos.

În această atmosferă — în care numele Ţica, trecînd din gură-n gură, e ca o gamă săltăreaţă de ţimbal, şi glasul coanei Lenţa, ca un arcuş mîrîitor de contrabas — avocaţii gustă un binemeritat repaos în antractele proceselor. Anecdotele au precădere; cele pornografice, proeminenţă. Fetele coanei Lenţa nu-s sfioase, iar mama lor, în clipe de mînie, întrece în savoare şi cruditate vocabularul anecdotelor din jurul mesei. Mediul e cordial. Pe bănci stau avocaţii bătrîni; la spate, pajii baroului ascultă şi se iniţiază. Clienţii se îmbulzesc la uşa cu geamlîc, fiindcă înlăuntru nu încap. Ochii lor au solicitudini calde pentru odihna apărătorului respectiv. Dacă avocaţii ar fi ouă, puiul din ei ar evolua şi ar ieşi numai subt privirea clocitoare a clienţilor de la uşă.

Dar această săliţă este importantă şi din alt punct de vedere. În ea, reprezentantul presei ia contact cu viaţa judiciară. Cronicarul judiciar al presei ieşene are un nume autentic desigur, pe care-l ştie numai actul său de naştere, şi un pseudonim gentil, cunoscut tuturor lectorilor de ziare: Menestrel. Menestrelul judiciar e un tinerel cu păr vertical creţ, cu lavalieră violetă, precipitat la vorbă, cu o uşoară gîngăvire care dă un acompaniament de mandolină vorbelor sale repezi ca o cădere din balcon. Avocaţii îl numesc Pîrţişor, pseudonimul Menestrel părîndu-li-se fad. El însă, consecvent cu punctul său de vedere, preferă să i se spuie Menestrel. Cînd reportajul judiciar e măgulitor pentru avocat, Menestrel e numit Menestrel. Cînd, dimpotrivă, diabolicul Menestrel, succint şi lapidar, informează publicul că avocatul X a apărat pe negustorul Y, care a fost condamnat pentru speculă, avocatul X îl interpelează pe Menestrel în agoraua Lenţei Bodron:

— Măi Pîrţişor, tot tachinezi gazetăria?

Dar acelaşi avocat se duce după Pîrţişor, şi într-un fund de coridor îl prinde, îl acopere, cu atitudinea cetăţenilor care zăbovesc cu faţa lîngă un zid dosnic, spunîndu-i cordial:

— Menestrel dragă, să dai o notă la ziar. L-am achitat pe Goldmann, ştii,

cel cu fabrica de sifoane.

Şi Menestrel dă, dar, satanic, elimină numele avocatului pledant, ceea ce-l face să redevină Pîrţişor, căci viaţa lui e sunetul acesta alternat de Pîrţişor cu Menestrel, şi Menestrel cu Pîrţişor.

În Palatul Justiţiei şi activitatea, şi inactivitatea, e febrilă. Un avocat care n-a avut nici un proces e tot atît de ostenit ca şi unul care a pledat la toate secţiile. Aşa că spre seară, avocaţii care părăsesc Palatul Justiţiei sînt unanim istoviţi. Pornesc în grupuri, profesional vociferante, profesional familiare. Toată lumea îi cunoaşte şi-i salută. Ei se înrudesc cu întregul judeţ, căci toţi cetăţenii le sînt clienţi. Pavajul pe care calcă e o afacere de ei pledată. Casa în dreptul căreia sînt, de ei a fost evacuată, închiriată, vîndută, donată sau ipotecată. Omul pe care-l salută cu un zîmbet special — tradus în vorbe, zîmbetul ar însemna: ştiu, ştiu, n-ai nici o grijă! — e o dată în agendă, un termen, un acont şi-un onorar. Birjarul care-i solicită reverenţios, i-o contravenţie. Femeia care le zîmbeşte lung, e-un adulter, o bigamie, un avort sau un divorţ. Vatmanul tramvaiului, cu mîna ostăşeşte la chipiu în faţă-le, e un omor prin imprudenţă. Băcanul cu faţă de şuncă şi zîmbet tos — ca şi zahărul dat lipsă la cîntar — care-i invită la aperitive gratuite, e un proces de speculă, sau o contravenţie la legea repausului duminical.

Ei nu calcă pe uliţi, ei nu respiră floarea liliecilor, ei nu trăiesc în Iaşul dealurilor şi-al tăcerii, ci-ntr-un spectral oraş profesional, clădit din procese şi afaceri, capital învestit, poliţi protestate, falimente născînde. Fereastra sufletului le e agenda, în care viaţa e repartizată pe secţii de Tribunale, pe cabinete de instrucţie, pe secţii de curţi de apel, civil, penal sau comercial. Pentru ei naşterea e un act de stare civilă; căsătoria un contract bilateral; viaţa, e o minoritate, o succesiune de procese şi tranzacţii; moartea, un testament urmat de un proces, sau o succesiune *ab-intestat.*

Răsăritul soarelui e pavilionul ridicat de judecătoriile de ocol, care încep la nouă dimineaţa; amiaza e storul tras la tribunal sau curte în timpul pledoariei cu batista pe frunte; iar seara, vestibulul clientelei din biroul de acasă. Noaptea lor îmbracă tot un caracter profesional, căci impregnaţi de pledoariile, replicele şi ripostele zilei trecute, şi obsedaţi de combinaţiile zilei viitoare — ca doctorii, de iod şi izuri fenicate — visează ce-au vorbit şi ce-au gesticulat, şi sînt neliniştiţi de larvele obscure ale pledoariilor viitoare.

Şi desigur că dacă la sunetul trîmbiţilor transcereşti ale supremei judecăţi — tot judecată — în faţa cerului, a creatorului, a îngerilor şi a sfinţilor, făpturile umane s-ar trezi din somnul morţii cu vorbele pe buze, avocaţii ar începe în cor:

— Domnule preşedinte şi onorat tribunal...

*

De ce se înscrisese Dănuț la Facultatea de Drept? Fiindcă orice om tînăr, care nu-şi simte nici o vocațiune profesională, dar trebuie să facă ceva, se înscrie la Drept, această facultate fiind pentru tineret o adevărată răspîntie de nehotărîri.

De ce devenise avocat? Fiindcă orişice licențiat în drept, care nu se sinucide, nici nu intră în sicriul de lux al robei judecătoreşti, se înscrie în barou.

De ce profesa? Dintr-un drastic sentiment de pudoare pentru activitatea lui literară, pe care n-o concepea ca o profesie, ci ca o religie solitară. Avea douăzeci şi şase de ani, vîrstă la care orişice om valid care nu cîştigă, e un parazit, un ambuscat. Camaradul şi prietenul adolescenței şi tinereții lui, Mircea Balmuş, doctor în filozofie din Germania, minte şi suflet înalt, care nu izbutise să capete o catedră la Universitatea din Iaşi, era profesor de liceu, avea şi lecții particulare, lucra în redacția revistei *Viața contimporană* şi, în acest fel, rămînea independent, izbutind să nu fie sarcină mamei lui, rămasă văduvă în timpul războiului, cu pensiunea de magistrat la Curtea de apel.

Dănuț, care nu plătea chirie, pensionat în chip firesc în casa părintească, nu putea concepe la vîrsta lui, gestul de a cere — nici cu echivocul titlu de împrumut în familie — bani de buzunar, bani pentru haine, țigări şi cărți, de la părinții lui, mai rău, de la mama lui, cu-atît mai mult cu cît frecventarea Tribunalului îl pusese la curent cu ipotecile Medelenilor micşorați de expropriere, bîntuiți de ani secetoşi, exploatați în propriul profit al administratorului Haralamb Scrobohaci, credincioasă ploşniță a familiei Deleanu.

Apoi, mai presus de toate, Monica. Căsătoria lor, situată hotărît în viitorul cel mai apropiat, n-o putea privi ca o pagină de lirism pur, deşi era, ci ca un fapt real, cu temelia în viață, şi mai ales în viața de toate zilele. Sufleteşte, Monica era copilul părinților lui, soră cu el şi cu Olguța. Dar civilmente, Monica nu era sora lor, nu făcea parte din neamul lor. Era o orfană crescută de părinții lui, dimpreună cu copiii lor. Viața ei în casa lor, judecînd obiectiv, era vasală carității soților Deleanu. Solicitudinea părinților față de proprii lor copii, e o datorie umană şi socială. Trebuie să-i îngrijească, trebuie să se sacrifice pentru solida clădire a vieții lor, fiindcă i-au făcut fără consimțămîntul lor, al copiilor. Gratitudinea copiilor față de părinți e firească, dar nu e obligatorie. Copilul slab, cu suflet şi trup bicisnic, dezarmat în viață fiindcă nu-i decît o versiune mai debilă a propriilor lui părinți — dacă-i va urî sau duşmăni fiindcă l-au condamnat la viață prin fapta lor, nu va fi un monstru, ci un judecător imparțial, liber pe cugetul şi

verdictul dat în fața conștiinței sale.

Dar creșterea unui copil străin, e o donațiune cu nete și imperioase obligațiuni din partea beneficiarului față de donatorii săi.

Ori, acest sentiment de obligatorie recunoștință față de părinții săi, din partea Monicăi, era o povară pentru Dănuț fiindcă presimțea că restrînge libertatea sufletească a Monicăi, poruncindu-i un gest totdeauna umilitor cînd e obligator și poruncit. Recunoștința e pură și ușurătoare pentru suflet numai atunci cînd se naște de la sine, ca un parfum involuntar al conștiinței libere. Recunoștința e dar regesc, un plocon de serv.

Dacă, de pildă, Monica nu l-ar fi iubit pe Dănuț, și dacă Dănuț ar fi fost vădit nenorocit de înstrăinarea Monicăi de el, și dacă doamna Deleanu, mai adînc mama lui Dănuț decît a Monicăi, i-ar fi spus: "Așa-ți arăți tu, Monica, *recunoștința* pentru noi?"

Ce-ar fi putut răspunde Monica? Să spuie că dragostea și recunoștința nu se confundă, că sînt două mișcări distincte și neatîrnate ale sufletului? Să răspundă astfel unei mame rănite de suferința copilului sîngelui ei?

Nu! De prisos! Ar fi trebuit să plece capul, recunoscînd astfel că iubirea pentru altul decît Dănuț, e o ingratitudine față de familia Deleanu.

Aceste scene grele, însă, erau neverosimile, dat fiind iubirea lor și raporturile de filială afecțiune și delicată stimă dintre Monica și părinții lui.

Totuși, germenul exista, fatal. Oricînd putea da naștere unei atingeri, foarte ușoară, abia nuanță, nu lovitură de ciocan — dar acea simplă atingere a Monicăi l-ar fi înstrăinat dureros pe Dănuț de părinții lui.

De altfel, dorința de independență care-o făcuse pe Monica să-și continue studiile la Universitate și să-și dea examenul de capacitate, intrînd în rîndurile profesorilor de liceu — înainte de plecarea la Paris — vorbea clar. Nu era o mișcare de răzvrătire, de scuturare a jugului agreabil. Era o mișcare de neatîrnare firească oricărui om pentru care viața începe în clipa cînd devii stăpîn pe tine, dispunînd așa cum hotărăști deliberat. Foarte cu greu Monica acceptase plecarea la Paris pe socoteala Olguței, care dispunea de la majorat de averea moștenită de la Fița Elencu. Olguța îi smulsese acceptarea, într-o conversație necunoscută lui Dănuț. Monica îi spusese atît: că Olguța are nevoie efectivă de tovărășia ei, și că, de altfel, doctoratul în litere, pe care și-l va lua acolo, îi va fi de folos.

Așadar, Dănuț nu numai că dorea să contribuie la independența Monicăi, dar vroia să răscumpere într-un fel obligația de recunoștință contractată de ea față de părinții lui, luîndu-i caracterul de troc, lăsîndu-i-l pe acel de afecțiune pură. În clipa căsătoriei, Dănuț se hotărîse să renunțe în favoarea Olguței la partea lui de avere. Această renunțare trebuia să fie zestrea eliberatoare a Monicăi.

Ca să poată face însă acest gest, trebuia să fie în stare să cîştige alături şi împreună cu Monica banul cel de toate zilele.

Cum?

Sufletul îi oferea o corabie cu pînzele umflate pe pragul ondulat al mărilor. Viața îi oferea Palatul Justiției.

Alege!

Monica! Monica!

Ziua, cu clienții, rob; noaptea, cu corabia, stăpîn.

Dar somnul?

De zece ani scria; pe-atunci însă nu ştia că scrisul, ca şi tuberculoza, e boală de lux. Ce crease timp de zece ani? Nimic. Făcuse game. Îşi pregătise degetele să fie suple, docile, să poată clădi acordul vast, să poată culege sunetul gingaş. Dar ce clădise? Nimic. Căsuțe de nisip, palate de scoici, catedrale de hîrtie.

Acum putea clădi. Acum putea primi viața în palate şi o putea îngenunchea în chilii. Dar cînd?

În clipa cînd Dumnezeu a hotărît înfăptuirea lumii, avea în față şase zile de trudă şi şase nopți de odihnă.

El n-avea zilele, şi nici odihna nopților.

Monica! Monica!

Nu putea s-o sacrifice pe Monica. Dar nici sufletul nu putea să şi-l sacrifice, căci, sacrificîndu-l, ar fi împuținat şi alterat însăşi dragostea lui, care avea dimensiunile sufletului său întreg, nu ciung.

Trebuia să cîştige el singur prin munca lui, şi trebuia să scrie. De aproape un an de zile, de cînd era avocat, cîştiga mai mult sau mai puțin, dar cîştiga. Dureros şi umilitor cîştig!

În genere, avocații debutanți sînt nehotărîți pe pragul profesiei. Intimidați de siguranța agresivă şi ironică a înaintaşilor lor — în care nu disting tartarinismul; descurajați de aspectul suburban al judecătoriilor de ocol, unde-şi fac stagiul de începători; sensibilizați de vrîstă şi literatură pentru trivialitatea vieții procesuale; sfioşi la vorbă şi lesne intimidabili în această profesie în care vorba şi cutezanța sînt organic necesare, ca brațele pentru tîmplar şi picioarele pentru ciclist; licențiații în drept, dar neofiți în avocatură, dîndu-şi seama că întreaga învățătură de pînă atunci e ca pămîntul văzut din planeta Marte, pentru cel hărăzit traiului între oameni; decepționați de avocatura visată şi decorativ privită dinafară, acum, cînd sînt în rîndurile ei intime, ca cei care rîvnesc epismul vieții de cavalerist înainte de-a fi cunoscut cazarma: tinerii avocați şovăie, gata să renunțe la cariera visată. Dar cade şi în buzunarul lor, deodată, greutatea onorarului. Gustă şi ei, prin surprindere, ritmul gesticulărilor la bară şi murmurul admirativ al sălii.

Confratele mai bătrîn decît ei se dovedeşte mai puţin colţos şi mult mai puţin primejdios la bară decît pe coridor, pe sală, pe stradă şi în opinia publică. Şi, minune, însăşi frenezia timidităţii lor le dă un curaj pieptos, în faţa căruia curajul avocatului bătrîn apare ros în coate, greu în genunchi, cu respiraţia scurtă. Atunci observă cu mirare că nu se cunoşteau, că s-au descoperit mult superiori propriilor lor aşteptări, paralizate de debut. Avocatura i-a prins, dezbărîndu-i de acel esenţial principiu de viaţă şi desăvîrşire al omului: îndoiala de sine. Sînt siguri. Sînt însăşi inima vieţii şi creierul care comandă. E ca o îngrăşare subită a sufletului, pînă atunci zvelt şi flexibil. Sînt avocaţi. Sînt în perfect echilibru cu viaţa şi cu ei înşişi. Vor trăi pînă la capăt, radioşi, cu iluzia supremaţiei intelectuale, în cocardă. Un om a murit, un avocat s-a născut: trăiască avocatul.

Dănuţ nu murise, nu vroia şi nu putea să moară., în contact zilnic cu avocatura, zilnic îndîrjirea lui era sporită. Profesia nu-l putea asimila.

Pledase întîiul proces alături de domnul Deleanu. Invidiat de toţi camarazii de vrîstă ai baroului, debutase la Curtea cu juri într-un proces celebru în analele proceselor scandaloase.

Acuzatul, om cu vază în societatea ieşană, moşier bogat, îşi violase propria fiică, trăind cu ea maritalmente, vreme de doi ani. Într-o zi fata fugise cu un tînăr vecin de moşie, la Iaşi. După o noapte petrecută la hotel, îşi denunţase părintele.

Pledau patru celebrităţi penale ale baroului ieşan, în frunte cu domnul Deleanu. Debutantul Dănuţ era şupranumerar.

Opinia publică era de perfect acord cu Justiţia şi chiar cu opinia particulară a propriilor apărători ai incestuosului: acuzatul era un monstru, fata, o victimă. Dar acuzatul era foarte bogat, aşa că patru avocaţi trebuiau să lucreze în răspărul opiniei publice şi al intimei lor convingeri, pentru a obţine onorarii de achitare.

Avocaţii angajaţi se mărginiseră să citească actul de acuzare, copioasă relatare a faptelor, însoţită de aferentele consideraţiuni juridice. Dănuţ copiase întreg dosarul, cu mîna lui, şi cîteva nopţi în şir, cu creionul nuvelelor şi al poemelor, meditase grafic problema pe care trebuia să o rezolve dintîi în faţa curiozităţii lui de viaţă, şi apoi, în faţa judecătorilor. Lecturile din Freud, şi în special teoria "complexului Oedip", îi dăduse sugestii preţioase pentru dezlegarea acestui proces.

Moşierul incestuos avea o biografie relativ normală. La treizeci de ani se căsătorise cu o fată de şaptesprezece ani, pe care o idolatrase. Cu ea avuse un singur copil : fata care-l adusese pe banca acuzării. După patru ani de căsnicie, fusese înşelat, adică aflase. Îşi bătuse şi alungase soţia necredincioasă, trimeţînd fetiţa la o soră a lui din Bucureşti. Nu vroia să mai

ştie nimic despre fetiță. Îi trimetea bani, dar atît. În timpul războiului, fetița rămasă la Bucureşti în timpul ocupației germane, dovedise, pare-se, după spusa mătuşei care o creştea, aptitudini categorice pentru destrăbălare.

După război, moşierul se recăsătorise cu o văduvă frumoasă şi săracă. Între timp, sora lui de la Bucureşti, alarmată de moravurile şi independența sfidătoare a nepoatei, o expediase tatălui ei, cu o scrisoare edificatoare. În clipa revederii, copilul de odinioară devenise femeie, exactă reproducere în castaniu a mamei ei roşcate, demult plecată în străinătate, unde i se pierduse urma. Pentru fată, în casa părintească începu o viață de neîndurată severitate. S-ar fi zis că ispăşea nu numai purtările ei, ci şi păcatul mamei. Închisă la moşie, nu vedea pe nimeni, nu ieşea nicăieri, era controlată pas cu pas, şi pe deasupra pusă la învățătură subt privegherea tatălui ei şi a mamei vitrege.

Dănuț lămurise, analizînd microscopic toate amănuntele acestei intimități în trei, ecoul şi revanşa vechii gelozii, premergătoare păcatului descoperit al mamei, îmbinîndu-se surd cu severitatea bărbaților, în genere, pentru tot ce-i în legătură cu apetitul sexual al fiicelor lor tinere. Această severitate a tatălui e întotdeauna deosebită de a mamei, căci tatăl vede cu o incomodă repulsiune, că şi copilul său e tot *femeie,* şi replica acestei repulsiuni nemărturisite — care dă ceva impur atitudinei față de copilul-femeie — e excesul şi brutalitatea posomorîtă în severitate.

Moşierul îşi supraveghease exclusiv fata. Amănunt pe care Dănuț îl reținuse, dîndu-i toată valoarea, căci această exclusivitate în supravegherea fetei dovedea o detaşare de femeia lui, în ce priveşte gelozia. Natural, văduva frumoasă şi săracă, prudentă atîta vreme cît cea mai mică nesocotință i-ar fi periclitat situația, profitase de relaxarea supravegherii în ce-o privea. Profitase din cale-afară, căci fusese prinsă şi expulzată ca şi întîia femeie — dar *calm.* Nici bătaie, nici scandal. O simplă constatare cu jandarmi a adulterului şi izgonirea din casă, lăsîndu-i timp să-şi facă bagajele.

Rămas singur la țară cu fata lui, moşierul devenise mai sever. Nemaiavînd înlocuitor pentru îndeaproape supraveghere, şedea tot timpul acasă, încruntat, rigid, taciturn, poruncitor, lovind fără cruțare, la cea mai mică nesupunere.

Renunțînd la o evadare imposibilă — ferestre cu gratii, uşă închisă cu cheia şi un lacăt pe deasupra — fata în plin clocot de nubilitate, văzînd în tatăl ei nu tatăl — un tată nu se improvizează prin severitate — ci temnicerul ei, *bărbat,* găsise calea de îndulcire a vieții ei aşa cum i-o indica poruncitor natura: să-i devie simpatică, să-l îmbuneze, să-l moaie, să facă din el un tovarăş cît mai agreabil, în lipsa altora.

După o săptămînă, citeau şi vorbeau împreună .Mai mult, feciorul care-i servea la masă — martor în proces — văzuse pe stăpînul său rîzînd.

După două săptămîni ieşeau amîndoi la plimbare, călări sau cu docarul. Împreună supravegheau munca țăranilor de pe moşie.

Într-o zi, rochiile, gătelile şi fardurile cu care venise de la Bucureşti, trecuseră prin surpriză în odaia ei .Pînă atunci erau sechestrate în odaia tatălui ci.

De-atunci, zi cu zi, îşi pierdu aspectul de penitentă, luîndu-l pe acela de femeie, care, înveselind intimitatea mohorîtă a unui bărbat izolat, devine floarea şi stăpîna casei.

Conştiința ascensiunii în dominațiune creează nu numai la femei, ci la toți oamenii publici, elanul abuziv. Într-o zi, fata propusese tatălui ei o călătorie în doi la Bucureşti. Scena se întîmpla seara, la masă.

— ...Odată s-o încruntat boieru de-am crezut c-o sfarmă! I s-o umflat vinele de pe frunte, s-o făcut roş ca sfecla, o strîmbat capu-n jos şi o plecat de la masă cu şărvătu la gît, ca un om beat. Musca nu zbîrnîia.

Aşa spunea feciorul, martor al acestei scene.

În aceeaşi seară, fata — nu mai era închisă — bătuse, în halat de noapte, la uşa ietacului părintesc. Deschisese uşa. Se apropiase de pat.

— Ce vrei? răsunase după o lungă tăcere, un glas cavernos.

Tăcere.

Se aşezase pe marginea patului.

Tăcere.

Venise cu părul despletit pe spate. Se aplecase pe obrazul tatălui ei.

— ...Nu mai ştiam, dragă băiete, gemuse în fundul cancelariei închisorii omul bătrîn către Dănuț, nu mai ştiam ce-i cu mine! Era lîngă mine, trup lîngă trup, femeia pe care o iubisem... Plîngea, ştergîndu-şi ochii tulburi, plini de vinişoare sanghine, cu degetele tremurătoare... pe care am iubit-o în tinerețea mea.

Fără gemăt, fără protestare, fata devenise amanta tatălui ei.

— ...Dragă băiete, să-mi fi spus odată: "Ce faci, tăticule?" scuipam pe mine şi mă zvîrleam în apa Prutului...

Doi ani, fata fusese amanta tuturor nopților tatălui ei. Călătoriseră împreună în străinătate. Rochiile, în garderoba ei, erau val neîntrerupt. Capriciile ei deveneau imediat faptă. Exasperată de conştiința păcatului oribil, virilitatea omului bătrîn răspundea frenetic femeii tinere de lîngă el.

Coaptă sexualiceşte, nu prin dragoste, ci prin viciu, de la o vreme fata se blazase de formula pe care o presimțea incompletă şi dorise dragostea idilică. Făcuse cunoştință cu un tînăr vecin de moşie. Fugise cu el. Rațiunea denunțării? Mai presus de toate, panica de-a nu fi prinsă şi ucisă. Vinele umflate pe fruntea bătrînului lubric în brațele ei şi glasul cavernos o urmăreau neliniştitor. Condamnarea lui la temniță însemna liniştea şi

libertatea ei.

Dar teama de scandal? Tînărul cu care fugise, îndrăgostit ideal de grația nevinovăției ei, o descoperise, natural, femeie coaptă, demult cadențată de dragoste. Dramă între ei. Dar fata-femeie — prefăcuse drama în tragedie, ea devenind eroina, tînărul, spectatorul îngrozit. El denunțase — revolta lui n-avea capacitate omucidă: era şi student la Drept pe deasupra — fata recunoscuse şi narase. Fusese siluită, după cazne, lupte, amenințări cu revolverul.

De ce nu denunțase? Era supravegheată strîns şi amenințată cu moartea.

Acesta era procesul. Ordonanța definitivă, rechizitorul şi actul de acuzare nu erau decît o reeditare cu amplificări şi comentarii juridice a interogatoriilor fetii.

Acuzarea era fata; acuzatul, tatăl. La mijloc avocații. În față, Justiția. Iar cerul, podelele şi zidurile erau opinie publică. Sala era pavată, decorată şi clădită cu opinie publică în opinia publică.

Magistrații proiectaseră şedință secretă. Dar deasupra tuturor puterilor constituite sînt femeile. Femeile Iaşului obținuseră şedință publică pentru acest spectacol.

Apărătorii — în afară de domnul Deleanu, care niciodată nu participa la conciliabulele confraților — decretaseră singura soluție salvatoare: nebunia. Aveau şi un punct de reazăm, într-o întîmplare care coincidă cu debutul raporturilor incestuoase. O cădere în cap, de pe cal, a moşierului, de pe urma căreia zăcuse în pat cîteva zile, rămînînd cu ticuri faciale şi cu insomnii febrile. De altfel, un avocat poate dovedi oricînd nebunia clientului său. Cu atît mai uşor se poate dovedi nebunia unui monstru.

Dănuț nu era consultat. El n-avea nici glas, nici vot în acest conciliabul care se ținea de altfel în ultimul moment, pe coridorul Curții cu juri, în preajma closetelor: singurul loc neinvadat de public.

Ochii spectatorilor — în majoritate femei: mame şi fete: studente — aveau luciri tulburi. Dar vorbele şi murmurile erau indignate.

Dănuț era trist. O tristețe care-l paraliza. Văzîndu-l palid şi abătut, domnul Deleanu, cu o înduioşătoare solicitudine, îl ocrotea cu brațul, îmbărbătîndu-l.

— Dacă nu te simți în vervă, lasă, Dănuț. Lasă-l pe tata.

Asta cu glas încet şi ochi copilăreşti buni.

Şi subit redevenea alt om, impulsiv, agresiv, neastîmpărat, impunîndu-şi ritmul întregii dezbateri, comentînd cu glas tare lectura actului de acuzare, răsturnînd c-o replică rîsete în sală, oțet pe magistrați.

Preşedintele venise hotărît să imprime dezbaterilor gravitate, decență, dramatică sobrietate. Cu neputință! O simplă ocheadă a avocaților,

subliniind caracterul echivoc al unei fraze din actul de acuzare, dezlănțuia hopuri săltărețe de rîs sughițat cu batista la gură.

Clopoțelul sună.

Dar acest rîs al sălii, nu putea fi potolit decît cu pompele de incendiu. Era nechezatul cu nări dilatate şi ochii în friguri al sexualității stîrnite.

Gravitatea lui Dănuț, între gesticulările neîntrerupte ale confraților, impresiona agreabil pe femeile romanțioase. Şi tinerețea lui palidă, cu păr castaniu. Se simțea lins de priviri din sală. Era îngrețoşat.

Interogatorul începu. Acuzatul îşi pierduse vorbele, calmul rostirii silabelor. Din buzele sale ieşea un geamăt neputincios, bîlbîit. Articulație de mut, în care sunetele deznădejdii sînt ca cioatele pădurilor tăiate. Masca şi gemătul convulsionat ale acestui bătrîn îți dădeau fiorul care suflă ger la rădăcina părului şi încrețeşte spinarea. Şi totuşi, nimeni nu spunea: "Lăsați-l. E penibil. E odios. Să se isprăvească odată!"

Întrebările stăruiau, amănunțite. Ochii sălii străluceau, la pîndă.

Bătrînul rupea sunete din gura cutremurată. Oedip, cu grozăvia faptelor în ochii arşi cu fierul roş, aşa privea, aşa era.

Apariția fetei — adusă pe sală din camera martorilor — produse o explozie succesivă de capete, ca a bidoanelor de benzină, apoi de murmure. În sfîrşit, o tăcere holbată de mulțime în fața eclipsei de soare pietrifică pe fiecare, cu gîtul întins, cu ochii bulbucați, cu urechile căscate. Curiozitatea hîise toate chipurile, ca o enormă oglindă convexă în care întreaga mulțime s-ar fi oglindit. Uitaseră să mai tuşească. Tăceau, strîmbi.

Fata se drapase în negru, ca o văduvă. Trecu prin mulțime cu genele plecate. Ochii tuturora o dezbrăcau. În clipa cînd se opri în fața curții te mirai că nu-i goală ca un hrean trecut prin dinții răzătorii. Păstra încă o atitudine de călugăriță cufundată în evlavie. Mînile încrucişate pe batista pregătită — alb pe negru — umerii plecați, capul înclinat, cu efect negru de gene pe fuga de palori a obrajilor pînă-n ovalul bărbiei. Bărbații, în treacăt, îi zăriseră sînii de profil: aveau vibrant contur. Din spate îi vedeau gleznele subțiri în ciorapi negri, perzîndu-se cărnoase — pulpe — în negrul flotant al rochiei de ajuns de scurte ca să dea trupului, în contrast cu subțiimea gleznelor, aspect de corolă invoaltă pe tulpina ei. Văzută din spate, părea o pariziană orfană de război — filmată pentru străinătate — în clipa cînd vine să depună un buchet de violete — cu batista la gură — pe mormîntul soldatului necunoscut.

Fără să fie întrebată de nimeni, începu în şoaptă, cu ochii plecați, frămîntînd batista.

— Mai tare, îndrăzni un glas.

— Mai tare! Mai tare! Nu s-aude nimic! murmură corul sălii, cu ochi

devoranți și urechi flămînde.

Clopoțelul sună.

— Vorbește mai tare, domnișoară! Nu-ți fie teamă. Întoarce-te cu fața la domnii juraţi, vorbi președintele cu glas scăzut, ca la ureche.

— Jurații au fața, noi spatele. Tristă meserie! trecu o șoaptă dinspre banca avocaților.

Președințialul clopoțel clipi, briliantul inelarului sclipi.

Tot în șoaptă, dar mai umflată — ca aluatul dospit, cînd, buzat, întrece marginea vasului — fata urmă.

Nu era deprinsă încă să vorbească în public.

Și deodată, fără legătură narativă, imprecația izbucni, însoțită de mînă, ca nechezatul calului de vîrful suliței, în plin atac.

— ...Omul acesta, monstrul acesta și-a bătut joc de virginitatea mea...

Dănuț notă: "Virginitatea mea. Restul e secundar pentru ea."

Glasul se iuțise, cu stridențe care, împroșcate din șoaptele de pînă atunci, surprindeau ca un ardei blînd la început, îngrozitor de iute deodată.

Publicul o urmărea cu ritmul de gîfîire al pasiunii. Jurații deveniseră numai ochi. Perechi lîngă perechi suspendate-n aer. Un singur jurat, chel, știrb, fără dantură, cu bărbia hîită-n sus, își aplecase urechea din stînga cu mîna, întorcîndu-se de profil. Acea singură ureche între cele unsprezece clipiri de ochi era monstruos coșmar, un fel de ochi păros al tîmplei, cu aripa de carne răsucită.

Mișcările fetei, libertate de constrîngerea premeditată, căpătaseră elasticitatea revelatoare a trupului și impetuozitatea roșie a sîngelui. Descria caznele îndurate, căci monstrul de mult o pîndea. De ce alungase din casă pe nevasta lui? De ce-o închidea într-o odaie cu zăbrele și lacăt la ușă? De ce-o ținea nemîncată? De ce-i îngropase tinerețea într-un mormînt?

— ...Acest vampir cu chip de om mi-a supt tinerețea, mi-a distrus viața...

Și pe mama ei, sărmana, o bătuse și o alungase din casă monstrul, satirul, fiara cu chip de om. Vorbea pe nerăsuflate. Îl acuza, îl acuza, îl acuza cu trepidația mistrețului mîniat. O ură uscată, fără lacrimi, vehementă, impudică. Era atît de trivială în gest, vorbă și glas, deși frumoasă și foarte tînără, încît omul dintre puști — tatăl și amantul ei, acuzatul cu păr alb și fața vitriolată de privirea publicului — ridică deodată spre ea ochi de mort care-ar vedea din nou lumea, o clipă numai, cu o mirare putredă. Așadar el era *tatăl* acestei fete...

Închise ochii viermănoși.

Fata văzu și, sprijinită de aprobarea tuturora, exclamă:

— Un singur lucru trebuia să faci: să te ucizi. Să nu mă tîrăști aici, pe banca infamiei...

— Straşnic temperament! comentă banca apărării, apreciind temperamentul feminin, nu cel oratoric.

Umerii obrajilor i se înroşiseră, violent fardați de beția sonoră. Fiecare întrebare însemna pentru ea un avînt de trambulină. Riposta lung, sacadat, îmbelşugat, ambalîndu-se, făcînd din fiecare răspuns un zoier cu lături, aruncat în obrazul tatălui ei, reluînd cu nouă vigoare amănunte repetate de mai multe ori. În clipa cînd preşedintele o invită să se retragă, fără să-şi dea seama, stăpînită de beția ritmică a interogatoriului, avu pasul lubric, săltat din şold, al dansatoarei care se coboară de pe masă în aplauzele şi duhoarea de vin şi patimă a bărbaților excitați, cu tamburina dansului, devenită în mîna ei talger pentru chetă. Batista-i era uscată. Ochii foarte strălucitori. I se oferi un scaun. Se opri alături de el, cu mîna pe spetează, arătînd unghii ascuțite, lăcuite purpuriu, unghii împlîntate parcă într-o inimă vie. Şedea cambrată, c-un şold proeminent, cu sînii vii. Nu-şi găsea astîmpăr. Numai patul, dansul, răcnetul, beția sau crima ar fi putut-o uşura.

— Oribil spectacol, papa! S-a dat pe față adevăratul monstru al procesului.

— Taci, Dănuț, să nu te-audă cineva!

— ...?

— Tu nu vezi! a cucerit sala.

O cucerise într-adevăr. Ochiul rutinat al domnului Deleanu văzuse just. Sala vibra. Rechizitorul procurorului nu mai avea nevoie să dovedească nimic.

După audierea martorilor, procurorul se rezemă exclusiv pe "tragedia acestui copil fără de mamă, prostituat de propriul ei tată"; pe "accentul adevărului şi al suferinței" cules din gura unui copil căruia atît îi mai rămîne: strigătul deznădejdii.

— ...Nu mă adresez juraților, mă adresez reprezentanților tuturor părinților, cetățenilor care sînt copiii părinților de ieri... cetățenilor care sînt părinții copiilor de astăzi... Acest om...

Degetul procurorului fu țeavă de revolver.

— ...Acest om, pe care nu-l acceptă nici mormintele părinților, nici leagănul neprihănit al copiilor, trebuie să piară dintre oamenii liberi. Altminteri, Dumnezeu îşi va întoarce fața de la pămîntul făpturilor sale.

Şedința fu suspendată pentru felicitări. După avizul unanim, procurorul — un vibrant glas de bariton eu musteață brună — se întrecuse pe sine.

Întîia cădere de cortină a tragediei avea aplauzele ei, palme pe sufletul lui Dănuț.

Şi apărătorii îl felicitară pe procuror, aprinzîndu-şi țigările de la acelaşi chibrit, cordiali.

Condamnarea exista în sală, ca zidurile, ca podelele, ca scaunele, ca ferestrele.

Într-o astfel de atmosferă, avocatul rutinat ştie că jurații cîştigați de procuror, hotărîți să condamne, trebuie, mai întîi, să uite complect tot ce s-a întîmplat pînă atunci. În mintea lor, procesul trebuie să dispară ca o rîndunică în somnolențele albastre ale cerului. Activitatea liminară a pledoariei trebuie să se concentreze asupra memoriei juraților, făcîndu-i pase magnetice. Avocatul trebuie să surprindă pe jurați, să-i minuneze, să-i uluiască, printr-o introducere depărtată de proces, ca Polul Nord de Polul Sud. Avocatul trebuie să distreze, să încînte, să dispună, să ademenească prin şagă, anecdotă, glumă, haz şi considerații generale — pe înțelesul tuturora şi în consensul banalității obşteşti. În acest fel, jurații vor merge pe un alt drum decît cel al procesului — cu fanfară în față, în cadență unanimă — pînă departe, hăt departe, unde avocatul îi va lăsa dezorientați, să se reculeagă. Fiecare dintre ei se va simți orfan, ostenit, gata de somn, conciliant, preocupat numai de el, de binele lui, de comoditatea lui. Astfel narcotizați şi izolați, cu pleoapele grele şi luciditatea aburită, jurații trebuie din nou treziți, căci dacă adorm de-a binelea procesul e pierdut.

Atunci răsună un tunet vocal, din senin, răstit, crîncen, hain, care are efectul sărurilor englezeşti — săruri de lavandă în amoniac — destupate subt nas.

Jurații tresaltă. Ce s-a întîmplat? Cine s-a supărat? Sînt amenințați? Viața lor e în primejdie? Nu! Nu! Nu!

Pledează avocatul, surîzînd serviabil dezmeticirii lor, ca un conductor de tren în compartimentul somnului deputățesc, dar indignat pe ceva sau cineva.

E agreabil să vezi un orator care-ți surîde că distruge cu tot focul artileriilor verbale pe altcineva. E măgulitor să fii stimat de un om *tare,* a cărui putere urzicătoare, corozivă, contondentă şi explozivă se exercită în fața ta pe spinarea altcuiva.

Jurații simt atunci că trebuie să-l asculte pe acest om primejdios, să-l urmărească reverențioşi, să-l aprobe cu capul, să nu-l indispuie, să nu-l irite, să nu şi-l facă advers. Avocatul, deci, în această atmosferă, e ca un taur intrat într-un bal, ale cărui dansatoare, văzîndu-l, dezbracă hainele roşii, arborînd cele mai albe danturi, cele mai intime steaguri albe, cele mai benigne fizionomii, cele mai calmante atitudini. Sigur pe urechea şi ochiul juraților, avocatul se ocupă de craniul lor. Dacă trepanația reuşeşte, jurații achită; dacă nu, avocatul va casa la Înalta curte "această decizie strigătoare la cer".

— Aveți cuvîntul.

Dănuț se ridică. Tinerețea încruntată din fața juraților nu era nici mască de

avocat cu buza pe halba elocvenței, nici statuară tăcere de orator popular. Fața urei, pumnii strînşi ai revoltei. Primele vorbe fură pietre aruncate în judecători.

Domnul Deleanu, palid cum fusese Dănut înainte de-a se ridica, îşi aplecase fruntea pe brațele încrucişate deasupra pupitrului. După întîile vorbe, aruncate ca de-o catapultă, ridicase fruntea. În această clipă regăsea în Dănuț vibrația Olguței. Uită complect că-i avocat, nu-şi mai dădu seama de formidabila gafă profesională a lui Dănuț, şi redeveni studentul tînăr de odinioară, cu ochii săgetînd sub scutul agresiv al frunții. Pe-atunci aşa era şi el în fața oamenilor. Tinerețea lui în contact cu viața devenea trîmbița revoltei.

Lapidați, după uimirea prealabilă — care dilata mirări cum se deschid umbrele — jurații începură să se răsucească în fotoliile mîncate de molii.

Dar norul trecuse, lăsînd în fizionomia sălii dezordinea grindinei mari. Toți erau solidari împotriva unui singur om: avocatul. Acuzatul fusese uitat la părete, ca un copil la colț cînd se ceartă părinții.

Decongestionat de furia acumulată de-a lungul orelor de tăcere, Dănuț îşi începu pledoaria cu altă gafă, mai formidabilă decît cea dintîi: o întrebare, aruncată în plin obraz fetei care-l privea încadrată de capetele spectatorilor:

— Dar dumneata, dumneata care ți-ai condamnat tatăl la moarte, de ce nu te-ai sinucis?

Clopoțelul sună, exprimând indignarea generală.

— Domnule avocat, n-aveți dreptul să insultați o femeie nenorocită, răspică preşedintele, avîntîndu-şi capul peste masă.

Domnul Deleanu sări ars, dar în salt îşi schimbă fulgerător fizionomia, îmbrăcînd un zîmbet inocent:

— Întrebarea mînie n-are, domnule preşedinte. A întrebat băiatul, n-a ordonat...

O gargară ilară transformă sala, solidarizînd-o glumeț cu avocații împotriva magistraților.

Hopul trecuse.

Întrebarea lui Dănuț fusese explozia indignată a unei idei.

O reluă calm, arătînd pe îndelete că actul sexual pentru o fecioară se traduce prin durere, prin teroare, prin revoltă fiziologică. Înaintea plăcerii — cardinală vieții feminine — fecioara cunoaşte actul sălbatic, lovitura organică pe care trupul o primeşte cu o mirare înfricoşată, crispat. Acest dintîi contact sexual, pentru fecioara îndrăgostită e un sacrificiu pe care-l face plăcerii bărbatului iubit. Întîia apropiere de bărbat e o deziluzie. Dulceața strîngerii de mînă şi a sărutării devine deodată agresiune brutală. Femeia care-a acceptat se teme de bărbat după ce-a fost trupeşte iubită, şi

numai masca recunoştinţei bărbatului ostenit alături de ea, redevenit prevenitor şi calm, atenuează spaima femeii care-a văzut în braţele ei metamorfoza sărutării în muşcătură, a dezmierdării în strivire, a vorbei în gemăt dezarticulat — a turturelei în gorilă. Întîia reacţie a femeii, posterioară actului sexual, e revolta, deviată îndată prin conştiinţa sacrificiului. Ultima reacţie e măgulirea, cu un aţîţător fior de spaimă din care se desprinde curiozitatea, întăia poftă.

Dar cînd actul, consimţit îndeobşte, e smuls prin viol, de către un om de care te desparte o îndoită repulsiune — a legăturii filiale şi a vrîstei; cînd omul care te îndurerează e un monstru, atunci revolta e pură şi ia proporţiile demenţei.

Ucizi, răzbunîndu-te.

Sau te ucizi, ca să dispari dimpreună cu greaţa de tine şi de ai tăi.

Dănuţ arătă că revolverul — subt ameninţarea căruia fata pretindea că fusese violată — era un corp distinct de trupul acuzatului. Un om nu poate iubi cu revolverul în mînă. Poate cel mult obţine consimţămîntul iniţial, cedarea. Odată obţinute, odată dorinţa devenită act, revolverul, în chip firesc, iese din mîna şi mintea celui preocupat de actul dragostii, absorbit de el.

De ce nu-l folosise atunci, în clipa de istovire a bărbatului din braţele ei, desfiinţîndu-l, sau desfiinţîndu-se? Căci după săvîrşirea actului, în clipele imediate, raportul de forţe era inversat: bărbatul, dominator înainte de act — prin puterea bărbătească înzecită de dorinţă — era istovit prin plăcere, şi istovirea sexuală a unui om bătrîn echivalează cu o letargie, cu o apatie în tot cazul, care-l face inofensiv; pe cîtă vreme femeia, în plin clocot al urii, al scîrbei, al deznădejdii, e o forţă atunci născută, o energie atunci izbucnită, ale cărei manifestări niciodată nu pot fi pasive.

Care era reacţia fetei posterioară actului? Pasivitatea? Melancolia? Dezgustul debil? Dar aceste reacţii echivalează cu o resemnare. Ori, fata pretindea că luptase mereu, ceas cu ceas, clipă cu clipă — pe cîtă vreme revolverul neutilizat dovedea contrarul.

Vra să zică, principalul izvor de informaţii al acuzării — victima — era suspect. Adevărul în genere nu e un atribut al victimelor; nici de data aceasta nu era.

Cu această suspiciune, Dănuţ revizui întreg procesul.

Începuse o sumară expunere a teoriilor lui Freud, explicînd semnificaţia "complexului Oedip". [...]

La lumina teoriilor lui Freud, Dănuţ întreprinsese biografia paralelă a părţilor din proces. Tăgădui că ar fi existînd "glasul sîngelui".

Rumoare în sală. Clopoţel preşidenţial.

— Domnule avocat, sînteţi prea tînăr ca să cunoaşteţi "glasul sîngelui".

— Într-adevăr, mulți părinți iubesc în virtutea "glasului sîngelui" pe copiii prietenului casei, ripostase tare domnul Deleanu, cu degetele în răscroiala jiletcei, privind cu fruntea toată sala.

Rîsete, cu ochii la alții.

Dănuț urmă, arătînd procesul de latentă formațiune al dragostii părinteşti, care nu apare ca trăsnetul. Arătă că dragostea părintească se naşte din contactul zilnic, că e o însumare, o totalizare a treptatului ataşament de copilul pe care-l vezi crescînd subt ochii tăi. Că părintele care nu şi-a văzut copilul din clipa cînd era un aluat de carne şi un tril de greier, umanizîndu-se treptat în forme grațioase, *devenind copil,* ocrotit de el; distrat de el cu poveşti, cu minciuni; dezmierdat şi adormit de mîna lui; vegheat cînd e bolnav, nopți de-a rîndul, cu sfîşietoarea şi neputincioasa milă a omului mare pentru copilul dezarmat în fața suferinței; cînd, într-un cuvînt, nu şi-a retrăit copilăria alături de copilul lui — acel copil, devenit om mare, e copilul său prin voia întîmplării, nu prin perspectiva amintirilor înduioşate. Față de acel om, care e copilul său, părintele, dacă nu e fățarnic, va avea reacția normală raporturilor dintre oameni necunoscuți. Îl va evalua, față de criteriile, preferințele, slăbiciunile şi antipatiile înrădăcinate în el. Îi va fi simpatic, antipatic sau indiferent, ca orişice om pe care l-ar întîlni în viață, exterior egoismului său. Va avea obligațiuni față de el. Desigur. Dar obligațiunile sociale nu creează stări sufleteşti conforme cu natura acelor obligații. Plăteşti impozite statului nu fiindcă-l iubeşti, ci fiindcă n-ai încotro: de ochii lumii, sau de teama sancțiunilor legale.

Mai departe, Dănuț arătă că *psihologiceşte* acuzatul nu era tatăl fiicei sale.

Şi de la acesta nuanță porni în analiza bărbatului bătrîn, singur la țară cu fetița turburată de nubilitate. Această fetiță, icoană castanie a tinereții mamei ei roşcate — deosebite prin culoarea părului, dar înzestrate cu aceeaşi neliniştitoare feminitate — reprezenta pentru tatăl ei momentul culminant al tinereții lui, momentul cînd îşi izgonise prima soție, cu violența convulsivă a pasionaților sanghini. O izgonise — dar o dorea. Dacă n-ar fi plecat în străinătate, pierzîndu-i-se urma, desigur că ar fi rechemat-o, supunînd-o aceluiaşi regim penitenciar, la care-şi supusese fiica trimisă de la Bucureşti, pentru purtări rele.

Tratamentul fetii făcea să apară în viața conştientă a bătrînului, o energie brusc dispărută în sufletul obscur, cu ani în urmă, după ce-şi alungase soția. Trecutul şi prezentul se îmbinau, răscolind sufletul tulbure al adîncurilor. Fata lui era fiica lui pentru mintea lui clară. Dar fundul sexual al sufletului vedea în ea o femeie care-l făcuse să sufere, care-l putea încă şi necontenit face să sufere. Tratamentul fetii era o răzbunare, o gelozie, deghizate, nu

numai pentru alții, dar chiar şi pentru conştiința lui morală, în severitate părintească.

Femeia de-a doua, descoperită şi ea adulterină, fusese expulzată calm. Indignarea rațiunii o îndepărtase din casă, nu scîrba şi revolta dragostii înşelate.

De acum înainte, acuzatul şi victima erau singuri. Ajungînd la acest punct, Dănuț declarase:

— Domnilor judecători, mă simt dator, înainte de-a începe analiza care-mi pare decizivă, să arăt că nu urmăresc jignirea acestei nenorocite fete; nu voi pretinde şi nu pretind că fata, conştient, şi-a sedus tatăl...

Sala murmură revoltată, ca şi cum ar fi declarat contrarul.

Dănuț vorbea de aproape două ore, într-o atmosferă ostilă şi impermeabilă oricărui argument adus de el.

Simți din nou îndemnul tristeții: "Du-te de aici. Lasă-i. Du-te."

Dar în fața lui, dintre puşti, un om bătrîn îl privea cu evlavie. Era o îngenunchere în privirea acelor ochi.

Urmă.

Cunoaşterea amănunțită a dosarului, informațiunile culese de la acuzat şi martori, îndelunga lor meditare, şi elanul acela imaginativ, grație căruia putea mula orice decor, îi dădură vorbele care crează o atmosferă cu toate particularitățile ei. Descrise curtea boierească, odaia fetei, sofrageria, ietacul bătrînului.

Descrise, cum ai descrie mobile şi lucruri concrete, gîndurile fetii, prizonieră într-o odaie ursuză, subt privegherea posacului temnicer. Arătă, în această situație, cît de natural şi feminin era gîndul fetii de-a îmblînzi, de-a capta bunăvoința — evita cuvîntul seducere — bărbatului de care depindea exclusiv. Şi zugrăvi, făcînd prudent uz de mărturia feciorului, treptata transformare a fetii din clipa cînd — prizonieră pînă atunci — devenise stăpînă; şi vertiginoasa prefacere a bătrînului, cînd după ani de mahmureală începuse să rîdă la masă.

Cine-l îmblînzise? *Fata* lui? sau *femeia* din casa lui? Evident, femeia, căci surpriza cu gătelile fetii, sechestrate din ziua sosirii de la Bucureşti, şi restituite pe furiş — vorbea clar: "Fii femeie. Na-ți hainele care te vor face mai frumoasă în ochii mei."

Refăcu scena din sufragerie. Față în față, la masă. Rîd. Glumesc. Şi iată că fata, cu glasul care desigur că avea accentul prefăcut şi mieros al glasului mamei ei — cînd îl înşela fără să ştie — vorbise:

— Ia-mă la Bucureşti, tăticule...

Sili pe jurați să vadă scena. O apropie de ochii lor, ca la cinematograf, cînd filmul subliniază un tablou, izolînd prin mărirea dimensiunilor şi

intensificarea luminii, două personagii principale, a căror mimică trebuie să fie urmărită cu de-amănuntul.

Şi astfel dădu deplinătate accentului sinistru al mărturiei feciorului.

"Odată s-o încruntat boierul, de-am crezut c-o sfarmă. I s-o umflat vinele de pe frunte, s-o făcut roş cum îi sfecla, o strîmbat capul în jos, şi o plecat de la masă cu şărvătu la gît, cu capul în jos, ca un om beat. Musca nu zbîrnîia."

"Odată s-o încruntat boierul." Se prăbuşise bucuria lui, calmul de pînă atunci. Fata nu era mulţumită cu el împreună. Gîndul ei se ducea tot spre Bucureşti: oraşul în care începuse să arate purtări rele.

"...de-am crezut c-o sfarmă..." Înviase panica, groaza din trecut, de pe vremea primei lui soţii. Înviase mama. Fata din faţa lui era strigoiul femeii de odinioară. Ar fi sfărmat-o desigur, dar venise congestia. Plecase de la masă cu şervetul la gît, roş *ca sfecla* — adică vînăt — împleticindu-se ca un om beat. Instinctiv intrase în ietac, unde se răsturnase sau se prăbuşise pe pat.

Dănuţ arătă că în momentul primei furii, acuzatul ar fi putut deveni ucigaşul copilului său.

— Şi uşor de achitat completase în surdină domnul Deleanu, cu aprobarea confraţilor.

Dar că năvala sîngelui, congestia cerebrală, îl împiedicase să-şi exteriorizeze furia. Aşa numai se explica libertatea fetii, din acea seară. Căci dacă era teafăr, ori o ucidea. În prima furie, ori reîntrona, cu sporită îndîrjire, vechiul regim penitenciar.

Ce căutase fata la el în odaie? Solicitudine filială? Teama de pedeapsă şi frica recentă erau prea vii ca să mai încapă alături de ele îngrijorarea pentru viaţa omului care fusese şi putea să redevină temnicerul ei. De altfel — invocase iarăşi mărturia feciorului — fata îşi continuase masa, cu fruntea încreţită, plecase la ea în odaie, se dezbrăcase, se despletise...

Reintrase deci în normal, — *dar preocupată.* Hotărîrea de-a intra în ietacul tatălui ei o luase, desigur, fără să-şi dea seamă de semnificaţia ei, în clipa cînd, dezbrăcată, în cămaşă de noapte, cu halatul de noapte pe umeri, despletindu-se în faţa oglinzii, se gîndise — *în faţa oglinzii* — că hainele dezbrăcate puteau din nou să fie sechestrate, că frumuseţea ei putea din nou să fie zidită într-o odaie. În faţa oglinzii femeile, măgulite de icoana lor, întotdeauna simt acuta nevoie a admiraţiei bărbăteşti, nevoia de-a se valorifica în ochii virili: *nutritiva oglindă.* O imagină satisfăcătoare, în singurătate, pentru femeia dublată în oglindă, înseamnă mai ales o părere de rău, un regret, traduse printr-un oftat, printr-o privire visătoare. Ar dori ca oglinda să devie subit fereastră, vitrină sau scenă. Aşadar, în faţa oglinzii, care o arăta frumoasă şi ameninţată iar de vestejire în singurătate, se gîndise la omul

bătrîn, pe care-l dominase cîtva timp, şi simțise că aşa cum era, frumoasă ca în oglindă, trebuia să se ducă şi să recîştige locul pierdut sau periclitat.

Pînă aici, Dănuț arătase că totul putea fi controlat şi confirmat prin mărturii. Reconstituirea lui, era sinteza vie a spuselor martorilor. Din clipa cînd fata intrase în ietacul tatălui ei, martorii dispăruseră.

Dar Cuvier, cînd reconstituise, orientîndu-se după un os găsit, sau chiar o sfărămătură de os, specii animale de mult dispărute, ale altor ere, se folosise de martori? Acea logică a naturii intitulată de el "legea corelațiunii formelor", înlocuise spusa martorilor. Aceeaşi lege a corelațiunii formelor dă putință investigațiunii juridice să pătrundă veridic acolo unde martori nu-s şi să reconstituiască logic, nu arbitrar, fapte necunoscute.

Dănuț căutase să reediteze scena căreia fata îi da o versiune agreabilă acuzării — în conformitate cu psihologia generală şi cea momentană a protagoniştilor.

Moşierul, în clipa cînd fata bătuse la uşă, era desigur încă amețit de congestie. Altminteri, furia şi teama nu l-ar fi lăsat să stea întins pe pat, în timp ce fata liberă, necontrolată, putea să fugă.

Bătaia fetii în uşa ietacului era întîiul sunet viu care-l solicita. Căci pînă atunci, de cînd se sculase de la masă, "nu zbîrnîia musca", aşa cum spunea feciorul.

Fata intrase.

— Ce vrei?

Încă nu se dezmeticise. Tălmăcirea acestui: "Ce vrei?" e: "Cine-i? Ce-i?" al omului deşteptat din somn.

Complect treaz, moşierul i-ar fi spus acelei care-l doborîse la pat: "Ieşi", sau: "Ticăloaso!"

Imperativul sau injuria ar fi dovedit complecta revenire la normal. Interogativul, în acea clipă, însemna abia un început de deşteptare.

Fata se apropiase de pat. Îşi aplecase obrazul pe al bătrînului, aducîndu-i în nări parfumul părului despletit şi căldura unui trup de femeie alăturat trupului său. Omul acesta doborît de congestie, înainte de-a fi stăpîn pe mintea lui, se *deşteptase* fals în congestia sexuală. Lîngă el era o femeie care-i dezmierda obrajii. Lîngă el reînvia parfumul de odinioară al femeii care-l înşelase. Surd, mînia începea, dar gestul ei, în trupul slăbit şi mintea aiurită, nu era decît un val moale, dezmierdare, pipăire, apropiere posesivă de trupul alăturat.

În epoca nubilității, fetele plîng, rîd şi se roşesc foarte uşor. Mişcările sîngelui sînt vînt printre trandafiri. O atingere mai lungă de un trup bărbătesc le poate da o moleşeală dulce ca o sinucidere în apă caldă, prin tăierea vinelor.

Din atingerea celor două trupuri se născuse pe nesimțite acordul ritmic al sexualității. Nici unul dintre ei nu ştia ce se va întîmpla. Trupurile lor, val cu val, îşi impuneau legea.

— ...în acea clipă, comentă Dănuț, un trup de bărbat se împreuna cu un trup de femeie, în cavernă. Noțiunile de tată şi fiică ale civilizației nu puteau să existe, căci cele două trupuri erau în afară de civilizație. Incestul nu s-a născut atunci, ci numai după înfăptuirea actului, în conştiința tatălui şi a fetei, redeveniți oameni în clipa desperecherii. Anterior civilizației, moralei şi legii, faptul, în acea clipă, nu era păcat. Incestul a luat naştere în *amintirea* lor posterior înfăptuirii lui.

— Nu-l lăsați, nu-l lăsați! Nu-i dați voie. Apărați-mă...

Răcnetul fetei, cu mînile la cer, cu trupul smuls din mulțime, avu efectul loviturii cu coada biciului în crupa calului. Sala cabră. Indignarea se născu în acea clipă, dar cu efect retroactiv. Toți aveau aerul să spuie: "Cum de-am tolerat pînă acum, să fie insultată în auzul nostru, această biată ființă fără apărare?"

Clopoțelul sună.

Procurorul izbucni.

— Domnule preşedinte, mă fac ecoul conştiinței tuturora, cerîndu-vă să luați cuvîntul domnului avocat. Morala publică e jignită...

— Dar cea particulară? răsună, deasupra tumultului, glasul domnului Deleanu.

— Evacuez sala!

— Evacuați ecoul conştiinței tuturora, domnule preşedinte, zîmbi domnul Deleanu, sau invitați-l să fie calm.

— Domnule preşedinte, mă pun subt ocrotirea dumneavoastră!

— Rămîneți acolo, domnule Procuror general. E un adăpost inviolabil, replică domnul Deleanu.

— Domnule preşedinte...

— De ce-ați ieşit? Ahile avea un călcîi vulnerabil, dumneavoastră aveți două.

Captivată de ripostele repezi, sala devenise iarăşi spectatoare.

— Urmați, domnule avocat, dar țineți seamă de ce-ați văzut! interveni preşedintele către Dănuț, arătînd cu palma spre sală.

Pînă în momentul întreruperii, Dănuț crezuse — văzînd capetele adunate în jurul vorbelor lui, văzînd încordarea generală, concentrarea tuturora — că a izbutit să impună adevărul cu reliefuri sigure, că toți îl văd, îl recunosc. Îşi dădu seama, fulgerător, de enormitatea erorii. Î1 urmăriseră nu cu atenție, dar cu pasiune — revăzînd ochii lor de-atunci, îşi dădu seama că luceau lubric — fiindcă palpitarea spre pornografic îi delecta profund. Ceea ce

căutau ei în vorbele lui, era fiorul erotic, tabloul impudic, fresca păcatului oribil. Plastice, vorbele lui — pentru el — erau un auxiliar al analizei; pentru ei erau un tablou în sine, un scop.

Totul se explica în acest fel. Îşi amintise o scenă din timpul războiului. Camarazii lui de regiment izbutiseră să capete un aparat cinematografic. Între alte filme — rebuturi dinainte de război — obţinură de la ruşi un film pornografic. Fusese invitat şi coIonelul — om bătrîn şi puritan — la reprezentaţie. Pînă la sfîrşit, colonelul privise scabroasa vitrină a sexualităţii orăşeneşti. După ultimul tablou se ridicase tunînd: "Să le fie ruşine celor care fac astfel de ticăloşii. Trebuie dat pe foc acest film."

Îşi adunase ofiţerii la popotă, ţinîndu-le un fulminant discurs patriotic şi antipornografic, şi sechestrase filmul destinat incinerării. Colonelul n-avea aparat cinematografic, dar avea ochelari şi lupă. "Băieţii" fuseseră informaţi de ordonanţa colonelului că filmul era citit de acesta, cu devoţiune, prin sticlele măritoare.

Acelaşi lucru şi de astă dată. Priviseră filmul care li se păruse pornografic, pe care în realitate îl făcuseră pornografie, dîndu-i caracterul de scop, eliminînd analiza al cărei punct de plecare era, şi dîndu-şi seama, cînd răsunase ţipătul fetei, că tăcerea lor de pînă atunci îi da de gol, că era pornografică aşa cum pentru ei era şi pledoaria, redeveniseră — eliberaţi din muţenie — gloată ipocrită, căutînd să spele prin indignarea colectivă tăcerile individual revelatoare de pînă atunci.

Pledoaria lui mai avea încă multe analize, multe comentarii. Vroia să le arate că singurul fapt care putea fi examinat din punctul de vedere al legii penale era debutul incestuos. Căci legea penală nu pedepseşte *incestul,* ci *violul,* adică actul sexual smuls prin violenţă, împotriva consimţămîntului celui care-l suferă pasiv. Că această violenţă este elementul substanţial al violului, deci, existenţa sau neexistenţa ei va include sau va exclude din prevederea penală faptul respectiv. Cum însă convieţuirea de doi ani, călătoriile în străinătate, libertatea fetei din acea vreme, eleganţa şi buna ei dispoziţie, excludeau accentul zilnic al violenţei — dovedind, dimpotrivă, o complacere dacă nu o resemnare pentru menajul incestuos — singurul moment în care crima ar fi putut lua naştere era acel al primului contact sexual, deşi consimţămîntul ulterior, după părerea unor doctrinari ar fi fost o ratificare, făcînd să dispară crima. Vroia apoi să le explice raţiunea acestui lung menaj incestuos; psihologia fetei, excitată de păcat, îmbătată de revanşa dominaţiunii totale asupra celui care fusese temnicerul ei şi al mamei ei, dorinţa de a-l ruina — dovedită prin simţitoarea împuţinare a unei mari averi. Vroia, apoi, concomitent cu evoluţia fetei, să le arate evoluţia tatălui, ros de remuşcări, amînînd mereu o sinucidere reparatoare, al cărei gînd îl

făcea mereu să guste din păcatul noapte cu noapte mai ispititor, mai de jar. Vroia, într-un cuvînt, să ridice în fața judecătorilor acea mare statură fantomatică de gheţar plutitor a fatalității şi să le dea fiorul spectacolului a doi oameni, mişcîndu-se mărunți în umbra înghețat uriaşă a fatalității care i-a întîlnit în drumul ei indiferent. Din acest punct de vedere vroia să ceară achitarea lui penală şi compătimirea nenorocirii acestui om, pentru care achitarea însemna, ca şi ocna, şi poate mai dureros, o definitivă excludere din rîndurile sociale.

Mai vroia să analizeze rațiunea denunțului tardiv. Vroia să le arate cum se născuse în sufletul fetei care trăia în viciu, nostalgia idilei, adică a unei noua formă de iubire, de viață. Intervenția oportună a tînărului vecin de moşie; descoperirea de către acesta, că fata pe care o iubise idilic, dar pe care o dorea trupeşte, nu era fecioară. Jignirea vanității lui de senior sexual, abilitatea instinctivă a fetei, care preferase să dea pe față drama, devenind eroină de tragedie, decît să fie socotită banală fată cu aventuri...

Era inutil.

— Voi fi scurt, domnilor judecători, părăsind aceste analize ale omului, care pe dumneavoastră vă indignează iar pe mine mă întristează, şi voi descinde în Codul penal.

Examinase glacial faptul, din punct de vedere strict juridic, şi ceruse achitarea, cu un ton care le spunea: "Faceți ce vreți!"

Şedința fusese suspendată, rămînînd în continuare după masă.

— Măăă, cinică e generația asta de după război! Nu respectă nimic! exclamase un avocat.

În trăsura care-i ducea acasă, domnul Deleanu îl sărutase pe Dănuț, punîndu-i în buzunar un plic în care era tot onorarul primit pentru proces şi-i împărtăşise următoarea reflecție:

— Dragă Dănuț, în avocatură, ca să-ți poți permite să spui justiției adevăruri de talia celor spuse de tine, trebuie să fii avocat bătrîn şi celebru — dar atunci nu le mai spui. Eu însă te rog să rămîi aşa cum eşti... cîtă vreme voi fi lîngă tine.

*

La nouă, şedința fusese redeschisă. Adevărații avocați se simțeau datori să repare gafele de după amiază. Întîiul ridicat la bară găsise locul ocupat de reputația lui. Zîmbise, cu o înclinare a capului, zîmbetelor reverențiale, care-l omagiau unanim. Chipul său ar putea fi numit visul unei halbe de bere. O jovialitate sanghină, ochi sfredeliți de rîs şiret, fălci masive, gest familiar, care bate publicul peste umăr şi peste burtă. Era vestit pentru dibăcia lui de

scamator judiciar. Pentru el, o pledoarie era un joc de-a "uite popa, nu e popa". Achitările pe care le obținea erau aplauze traduse în decizii de achitare, răsplată personală acordată meritelor lui. Plătit împărăteşte, avea cultul exclusiv şi mărturisit al onorarului. "Chiulul clientului" — acest diavol fabricat de Scaraoțchi, anume pentru avocați — nu exista pentru el. Pleda bine, spunea el, numai cînd simțea în buzunar ponderea onorarului. Şi nu pleda decît bine. Începuse, elogiind cu hîrdăul şi lopata, meritele *literare* — sublinierea o făcuse cu ochiul — ale predecesorului său la bară, fiul ilustrului confrate Iorgu Deleanu, adevărată glorie a baroului românesc.

— ...Forma aleasă a tînărului meu confrate, limbajul cu flori de stil, cultura generală de care ne-a dat ampla dovadă, ne fac să presimțim în domnia-sa un demn urmaş al ilustrului său tată...

Uitase că domnul Deleanu era alături.

— Dragă prietene, n-am murit încă. Fii, te rog, gentil şi amînă elogiile necrologului. Cît despre fiu-meu, de vreme ce eşti exclusiv avocat, lasă pe critici să-i comenteze literatura.

Înghițise ilar — ca un şpriț dat duşcă, deşi oțetit — această întrerupere şi continuase, arătînd că dacă tinerii întrec pe bătrîni prin cultură şi prin forma literară, în schimb bătrînii dețin experiența vieții, pe care tinerii n-o au. În numele acestei experiențe de viață, cerea încrederea juraților. Pledase iresponsabilitatea. Acuzatul era nebun, deci beneficia de faptul justificativ prevăzut de articolul 57 din Codul penal.

Descrisese, catastrofal, ca prăbuşirea unui edificiu american cu cincizeci de etaje, căderea moşierului în cap de pe cal. De-atunci începuse să-l "lucreze" nebunia. Acest fel de înnebunire, în limbajul său special, era numit traumatic. Deci, nebunie traumatică.

Un vapor nu poate trece printr-o ureche de ac. De aceea, sufletul nu şi-a ascuns adîncurile, ridicînd ziduri de stînci. O simplă ureche de ac desparte sufletul aparent — accesibil tuturora — de sufletul adînc, accesibil rareori unor anumite minți numai.

Cine trece prin această ureche de ac intră în suflet; cine trece pe alături, trece înainte, dar pe lîngă suflet. Aşa că e foarte greu să distingi pe cel care-a intrat, de cel care trece pe alături, fiindcă amîndoi înaintează cu egală viteză, în aceeaşi direcție. Publicul admira siguranța evoluției acestui transatlantic; urechea de ac era în ochii lui Dănuț un cer gol.

Pledoaria dovedea nebunia. Problema pusă de avocat era următoarea: poate să trăiască doi ani un nebun în societate, fără ca nimeni să observe că-i nebun? Şi o rezolvase cu exemple. Preşedintele Wilson al Americei, condusese lumea, şi totuşi medicina dovedise ulterior că era nebun. Cutare concetățean, bine cunoscut ieşenilor, frecventator asiduu al berăriei "Azuga",

patru ani băuse halbe, şi fusese dovedit nebun. Urmară anecdote, aluzii, istorisiri, amintiri.

Şedința devenise o petrecere în familie, captivată de convorbitor. Aşteptai tava cu dulceți şi cafelușele. Parcă auzeai clănțănitul sticlelor îndesate în căldări cu gheață.

Acest om, al cărui suflet nu cunoştea tăcerea, straniul şi toate acele mirări care te fac să presimți penumbrele şi lumina de lună ale nebuniei, vorbea despre nebunie pitoresc. Elementele ei le desprindea din paharul cu vin. Pentru el, nebunia era o beție de lungă durată, care pe unii îi face febrili şi zgomotoşi, pe alții, taciturni şi apatici.

Această nebunie, dovedită pe înțelesul tuturora, era acceptată cu filozofice înclinări de cap, ca un parastas după care urmează praznicul.

Avocatul următor, dîndu-şi seamă că publicul nu s-ar fi supărat ca melodia să fie bisată, reluă motivul primei pledoarii, aducînd tot aportul său de amintiri personale. Astfel, defilă în fața juraților familia de nebuni notabili a oraşului Iaşi. E foarte plăcută excursia printre amintiri. Solidarizează pe cei de față, dîndu-le un trecut comun. Îi măguleşte pe deasupra, fiindcă între atîția nebuni, ei singuri — cei de față — sînt normali şi încă foarte perspicaci şi inteligenți, de vreme ce avocatul îi încredințează că nu psihiatria — "ştiința nebunilor scrisă de oameni... bizari" — ci ei, oamenii normali numai, pot fi arbitrii unor astfel de chestiuni. Al treilea avocat, nemaiavînd ce spune, vorbi o oră, făcînd generalități despre sufletul omenesc. Porni de la Hamlet: "a fi sau a nu fi"... Pledoaria sa avu caracterul muzicei de sacrificiu din antracte. Dădea răgaz auditoriului să-şi sufle nasul, să tuşească, să-şi scarpine ceafa sau coşul de pe frunte, să caşte, să-şi dezmorțească încheieturile — să-şi mai caute puțin de suflețel. Domnul Deleanu se ridică într-o tăcere deferentă. Magistrații luară în fotoliu o nouă poziție, căutînd să şi-o impuie definitivă; juraților din primul rînd îşi sprijiniră coatele pe genunchi sau se rezemară mai îndesat în fotolii; cei din rîndul al doilea se sprijiniră de spetezele fotoliilor din față, făcînd cu suflarea lor călduță clisme cefei respective; procurorul, răsfrîngîndu-şi mîneca robei cu o mişcare elegantă, îşi pregăti creionul.

Înainte de-a arunca bomba — pledoariile domnului Deleanu aduceau întotdeauna surprize care dădeau procesului o nouă întorsătură — domnul Deleanu proclamă existența glasului sîngelui. Se îndoia, desigur, de existența acestui glas, în sinea lui, dar vorbea gîndindu-se la Olguța, căci vorbele lui aveau o duioşie, un adevăr, o căldură, care dovedeau marea lui iubire părintească pentru Olguța, nu existența glasului sîngelui. Asta pentru Dănuț. Domnul Deleanu izbutise să impuie tuturora bătaia lui de inimă, cu fiecare vorbă în care această rară inimă de tată bătea.

Spre deosebire de majoritatea marilor avocați, ale căror pledoarii aduc idei, argumente şi suverane ritmuri oratorice, domnul Deleanu aducea mari emoții umane. Îi înşela, fiindcă inima lui o vedea pe Olguța, pe cînd ceilalți vedeau paternitatea în genere — dar emoția vorbelor sale, veridică, răscolea sufletele, expulzînd orice impuritate. Era un elan de înălțare purificatoare. Respirau aer curat. Aşa că în clipa cînd domnul Deleanu afirmă că nici un părinte nu poate fi amantul fiicei sale, incestul nu mai există.

Dar rămînea acuzatul.

Urmînd, domnul Deleanu arătă că incestul e un fapt atît de monstruos, încît istoria omenirei, care uită chiar fapte glorioase între atîtea pe care le pomeneşte, înalță pe incestuoşi la înălțimea faptului istoric, spînzurîndu-i ca pe Iuda în fața posterității. Vorbi despre papa Borgia, amantul Lucreției Borgia, arătînd cu de-amănuntul fizionomia Renaşterii, cu arta ei supremă, care nu era decît convulsiunea fastuoasă a unei adînci destrăbălări. Şi argumentă persuaziv că incestul Borgilor era fapta rezumativă a unei epoci, nu fapta unei familii. Astfel, consemnînd numai incestul istoric, nu şi pe cel normal colectivităților nomade şi popoarelor primitive, făcu din incest un semn culminant al destrăbălării unei epoci şi al unui popor, cum ar fi ciuma bubonică în promiscuitățile Orientului.

Cu această premisă, analiză moravurile neamului românesc, neam prea tînăr ca să fie conrupt. Patriotismul sălii era convins mai dinainte, dar şi foarte măgulit de această analiză. Trecu imediat, abrupt, folosind atitudinea publicului, la biografia acuzatului. Fiu de răzeşi moldoveni. Tinereță studioasă. Viață curată. Prima căsătorie: act de om normal. Izgonirea femeii necredincioase: act de om profund moral, care nu poate accepta în căminul lui impuritatea. A doua căsătorie, de după război: dorința de a-şi rechema fiica, dîndu-i şi o mamă. Şi arătă, astfel, ajungînd la momentul violului, ce insolit devenea acest act în viața unui om care albise curat.

Aruncă bomba. Toți — judecător de instrucție, procuror, cameră de punere subt acuzare, opinie publică şi avocați — plecaseră de la premisa că fata e fiica tatălui său. De ce? Fiindcă actul de stare civilă spunea aceasta. Dar actul de stare civilă dovedeşte numai în fața legii paternitatea. Această paternitate e formală — *"Pater semper incertus"*[16]... a spus poporul cel mai lucid: romanii.

Era într-adevăr victima fata acuzatului?

Oul lui Columb, dar Columb îi dăduse stabilitate.

Ai fi zis că toată sala se născuse în acea clipă. Era un început de viață zîmbitoare şi mirată. Fața procurorului se lungise, ochii i se micşoraseră. Ju-

16 Tatăl întotdeauna este nesigur (lat.)

rații respirau. Deveniră zîmbitori şi guşați.

Pentru domnul Deleanu, a dovedi era natural ca deschiderea buzelor în preajma vorbei. Le dovedi, deci, că fata nu era copila acuzatului. Refăcu biografia primului menaj. Femeie tînără şi arzătoare; om prea copt şi prea mohorît pentru tinerețea ei. Adulterul descoperit era *un adulter,* dar logica arăta clar că nu era întîiul. De altfel, care era rațiunea expedierii copilului de îndată ce mama fusese alungată?

Iarăşi vorbi părintele, cu aceeaşi căldură, cu aceeaşi emoție. De copilul tău, rămas fără de mamă, nu te desparți. Devii tu mamă pentru el. Mînuța lui numai, întinsă spre tine, e singura rădăcină care te leagă de viață, atunci cînd eşti dezgustat de ea.

Să te desparți de copil, în clipa cînd ai pierdut dragostea mamei? Dar atunci ar fi trebuit să se ucidă cel care dezlega ultimul nod de bucurie al vieții lui.

Nu! O alungase din casă fiindcă era copilul păcatului. Alungase păcatul matern, alungase şi via lui amintire.

Jurații erau convinşi. Aprobau.

Totuşi, domnul Deleanu găsi accentul comunicativ al unui argument neprevăzut.

— ...Ați văzut pe acest copil, domnilor, subt ochii noştri, în fața tatălui său. Şi ați avut dovada neîndoioasă că ființa care condamna la moarte pe acest bătrîn nu e fiica lui.

Reluă glasul sîngelui, arătînd că acest glas domină sufletul cu prezența lui uriaşă, ca un munte. Că, orice s-ar întîmpla în vale, muntele rămîne în picioare. Oricît ar duşmăni un copil pe propriul sau tată, cu oricîtă dreptate, în clipa cînd îl va vedea la stîlpul infamiei, bătrîn şi dezarmat, va fi alături de el, împotriva străinilor, cu mila, dacă nu cu fapta, cu lacrima, dacă nu cu pumnii.

— ...De două ori glasul sîngelui n-a vorbit: în clipa cînd omul acesta a devenit amantul acestei femei şi în clipa cînd această femeie a dat ea cea dintîi cu piatra în amantul ei. Aceşti doi oameni, părinte şi fiică în fața legii civile, în fața legii sîngelui sînt doi străini.

Replica procurorului bătu la uşi zăvorîte, cu stăpînii plecați de-acasă.

După ce-şi isprăvi rezumatul, preşedintele — magistrat călit în lupte judiciare, cu un ton care izbuti să îmbrace solemnitatea clipei, se adresă acuzatului.

— Acuzat, eşti om bătrîn, curînd vei da socoteală de faptele dumitale altui judecător, mai mare decît noi. În numele acestui judecător te îndemn să răspunzi: îți recunoşti fiica sau nu?

Tăcerea veni ca o paloare.

Dănuț zări capul domnului Deleanu: şi-l aplecase, greu. Nu mai era avocat; era tatăl copiilor săi.

Apoi ochii lui Dănuț se întîlniră cu ai acuzatului. Nu putea să-i urle: "Recunoaşte că eşti tatăl ei. Fii ultimul om drept şi cinstit. Spală-ne de ticăloşie."

Nu putea. Dar era palid, cu obrazul subțiat, căci ochii acuzatului, întorcîndu-se de la el, se pironiră în pămînt.

— Nu ştiu...

Fu achitat de minciună, ticălosul care fusese cel mai curat dintre ei, el, cel legat de stîlpul infamiei, pînă în clipa cînd, învins de oameni, intrase în rîndurile lor, dîndu-le ce meritau: efigia minciunii lor.

*

Pe mînile omucide ale lui *lady* Macbeth, răsărise pata de sînge, shakespeareian.

Tot atît de durabil, după acest debut, gustul rînced al avocaturei apăruse în sufletul lui Dănuț. Procesul se isprăvise la două noaptea; el adormise la patru; restul nopții şi-l petrecuse cu alternanțe de coşmaruri şi insomnii. Somnul îl alunga în insomnie, insomnia îl lepăda în somn. Pe hotarul de pucioasă dintre coşmar şi obsesia trează simțea vorbele procesului — viol, incest, violență, sexualitate, perversitate — viermuind în el, ca limbricii, ca păianjenii, ca scorpiile. Era scuturat de acele friguri care vin din suflet, din bălțile acre ale scîrbei de oamenii între care te prenumeri zoologic.

A doua zi de dimineață anunțase pe părinții săi că pleacă la un prieten, rugînd-o pe doamna Deleanu să-i pună deoparte scrisorile de la Paris, se suise în automobil — maşină uşoară cu trei locuri, pe care i-o dăruise Herr Direktor după licență, destinînd-o alergăturii profesionale — şi plecase.

Unde? Nu ştia. Se îndepărta de oraşul în care fusese procesul, de oamenii care auziseră, văzuseră şi vorbiseră sau vorbeau despre proces. Ajunsese tocmai la Durău. Acolo, la poalele Ceahlăului, printre călugării cu păr mărăcinos, sălbăticiți şi imbecilizați, rude cu cimpanzeii, rîndaşi ai grajdurilor Domnului — era în sfîrşit singur. Trăsese la arhondaric, dîndu-şi un nume fals. Nu vroia să mai existe nici prin numele său adevărat. Vroia să uite tot. Să aştepte uitarea ca o iarbă deasă, grasă şi înaltă, cum era cea din poiana schitului. Dorea apariția uni suflet stupid şi bleg ca o vacă plină. O săptămînă întreagă trăise printre stînci, copaci şi ierburi, gonind mereu trupul, nelăsîndu-i decît răgazul somnului greu ca un stejar trăsnit. Îşi primenise nările şi plămînii cu miros de brad, ascultase, în clipe de senin, bucuria apelor de munte, copilăroasă în pîrîul care duruie pe lîngă schit;

ascultase, cînd se-ntunecă piscul Ceahlăului cu nori întunecați ca nişte ochi deschişi ai muntelui, negri deasupra Moldovei, basul bubuitului de tunet; ascultase ploile, cum vin şi fug, lungi, pe picioare de argint; ascultase brazii, ascultase toaca, ascultase clopotul — dar glasul omenesc îl ocolise şi acolo.

Cînd se înapoiase de la Durău, tristeța lui avea obraji rumeni.

Dar decît să te duci după fiecare proces la Durău, mai bine rămîi acolo.

Monica! Monica!

*

De-atunci, Dan Deleanu devenise avocat, renunțînd la avocatura experimentată în întîiul proces.

Pe cît putea, adică din răsputeri, căuta să profeseze cu gura numai. Codurile adnotate îți dau legi şi jurisprudențe, cum magazinele cu haine pentru baluri costumate închiriază fracuri, hlamide, costume de paj, burnuzuri arabe. Codurile-n geantă, vorbele pe buze, şi atît. Se trudea să fie cît mai cenuşiu, cît mai şters, cît mai în umbră. Reverențios cu judecătorii, cuviincios cu colegii, răbdător cu clienții. Prin nimic să nu atragă atenția nimănui. Să fie în avocatură cum sînt submarinele în mare, alături de vapoare: cît mai afund, cît mai invizibil. Să şteargă, să estompeze măcar aventura debutului. Să-l facă pe acel Dan Deleanu care încercase în fața Curții cu juri să respecte viața, să devină neverosimil față de acest Dan Deleanu, ireproşabil de culoarea colbului judiciar.

Sufletul? Noaptea, printre cucuvaie...

Dar sufletul, cînd e mare şi tînăr, nu acceptă uşor regimul impus de voință. Buzele celui care vorbea la tribunal, curte sau judecătorie, nu erau buzele pe care avocatul Dan Deleanu şi le lăsa în cuier, cînd venea seara acasă, alături de surtuc: erau buzele lui, unicele, cele de zi, ca şi de noapte. Şi în dosare — în acele dosare mînuite de mîna arhivarilor şi grefierilor, în acele dosare scrise cu stridența cernelii violete, sau cu apoasă cerneală albastră — ochiul clar vede tot viața. Şi ce trist e obrazul vieții privindu-te îndărătul gratiilor unei foi de dosar! S-o laşi acolo închisă, s-o laşi să mucezească acolo, cînd o vezi, cînd ştii că poți sfărîma gratia?

Greu! E greu să ții în mînă furculița şi să mănînci pe deasupra cînd mînia îți strînge pumnii!

În aceste condiții, zi cu zi el suferea mai aspru, în timp ce camarazii lui, asimilați de mediul profesional, îşi găsiseră echilibrul stabil.

Intra în Palatul Justiției aşa cum intri în spital. Pentru un singur proces, pe care nenorocul îl rînduise al şaptezecelea pe listă, îşi pierdea o după amiază întreagă, pentru ca, de cele mai multe ori, procesul să fie amînat din

lipsă de timp. În decursul acestor ore nu se mişca din sala de şedinţă. Acolo cel puţin era lăsat în pace. Şedea ghemuit într-un colţ de bancă, dormitînd printre vorbe ca printre muşte într-o bucătărie locace.

Uneori, însă, un colţ de cer albastru ca întîia prună coaptă în livadă, o rîndunică, vîrf de lance în azur, o albină intrată printr-o spărtură de fereastră, aducînd în sala de şedinţă murmurele soarelui, îi dădeau, cu valuri de sînge din inimă pornite, acea nostalgie a haiducilor puşcăriaşi cînd înverzeşte codrul. Pleca. Nu departe, căci trebuia s-aştepte rîndul procesului. Cu geanta subţioară, se ducea peste drum, lîngă cele două mitropolii. Se simţea solidar cu cea veche, dezafectată, nu cu cea nouă, hardughie cu trup de gară germanică şi patru turnuri ţuguiate infatuat, clădire parvenită şi fanfaroană, atît de străină în perspectiva alungitelor curbe ale dealurilor ieşene. Cu drept cuvînt Gheorghe Panu spunea despre ea că e o masă cu picioarele în sus. În schimb, ce dragă-i era vechea Mitropolie, pustie şi sihastră, alături de cealaltă. Cît de ieşană era clădirea care avea forma girezelor clădite-n lung! Nici un turn nu trîmbiţa deasupra ei. Doar patru cruci ridicau în semnul lor creştin clădirea care bătuse mătanie cu fruntea în faţa Domnului ceresc. Creştea iarba în jurul ei, iarba izolării şi paraginei, nu gazon. Şi trei păuni, în odăjdi de primăvară, cu straniu ţipăt, pe lîngă zidurile în ruină, erau adevăraţii preoţi ai adevăratei Mitropolii a morţii ieşene.

— Cum de-a ieşit dintr-un om vesel ca dumneata un băiat atît de trist? îl întrebase odată pe domnul Deleanu un perspicace coleg de barou.

— Fecior vesel din om trist se vede mai des: nu? Se vede că el îi tatu-meu!

*

Ceasul Mitropoliei bătu unu.

Subt lună, Iaşul era scufundat în somnul unei ape clare: oraş de altădată, înecat, adus de visul apei, ochiului. Îl pierzi, îl vezi, dispare, vine...

Întinereau mereu alţi lilieci cu floare albă şi violetă. Erau de flori întîmplările primăverii. Un mugur verde se deştepta alb şi înflorea mai tare de mirare. Un ou alb, ovală simplicitate, se deschidea crăpat, cu un luceafăr de puf blond: pui de primăvară al cloştei. Buratecul palpita de rîsul unei glume inocente.

Muşcase cineva o zarzără crudă, sau mirosea iarba atît de ud acidă?

Într-un oraş bătrîn, greu de melancolii, primăvara e veselia mirată a unei fetiţe, cînd scoate dintr-un pod cu vechituri jucăriile unui copil mort.

Cu cotul rezemat de fereastră, Dănuţ privea noaptea, de mult. Se ridică de la fereastră, intrînd cu totul în odaie. Era prea multă primăvară în noaptea

Iaşului.

Aprinse o ţigară. Se-ndepărtă, se apropie de masa de lucru. Era o basculare nehotărîtă în paşii săi. O cumpănă, cînd depărtată, cînd apropiată de manuscrisele rînduite subt lumina lămpii şi-n penumbră.

— Tejghea!

Murmurase printre dinţi.

Schimbă direcţia paşilor. Porni spre fereastră, se întoarse spre uşă...

De cîteva nopţi intrusiunea avocaturii în gîndurile lui de noapte îl împiedeca să lucreze. Şi îndemnul lui Mircea, în aceste clipe cînd sufletul îl dădea afară, îi revenea obsedant.

— Publică! Publică! Publică! Trebuie să apari în faţa lectorilor. Să fii lăudat pentru defectele de care numai aşa te vei dezbăra; să fii înjurat fiindcă ai un suflet care nu seamănă cu sufletul devenit obligator şi oficial în literatura curentă; să fii disprețuit pentru că ai necuviinţa de-a fi tînăr între bătrîni; să se încingă în jurul tău harmalaia publicistică. Atunci de abia vei şti dacă poţi rezista succesului, dacă insuccesul nu te acreşte în loc să te înalţe spre tine...

De cîte ori îl vedea şi, mai ales, de cîte ori îl vedea mohorît, descurajat, apăsat de profesie ca de o altă haină militară, Mircea îl îndemna să intre public în literatură.

— Nu-ţi spun să intri în literatură, cum ai intrat în avocatură, profesional. N-ai nevoie să faci vizite confraţilor, să-i saluţi pe stradă, să le recunoşti cu obedienţa ta, gradul de locotenenţi sau generali literari. Publică subt un pseudonim, dacă vrei, dar publică, lasă-ţi sufletul scris să călătorească, să capete experienţă. Caietele tale vor să trăiască, să iasă în lume, peste capriciul, orgoliul sau avariţia ta de tine. Nu le-ai scris pentru tine, oricît le-ai iubi. Tu eşti un cer care vrea să-şi deţie toate stelele. Nu se poate. Trebuie să cadă. Asta-i viaţa lor...

Şi-ncet cu-ncetul, Mircea căutase să-i sugereze posibilitatea unei altfel de soluţionări a vieţii şi nevoilor lui.

— Nu scrii ca să cîştigi, evident. Nici nu mai discutăm. După cum nici nu scrii ca să mori de foame. Nu e cazul, dar, în sfîrşit! Contingenţa literaturii cu banul e străină actului creator. Intervine ulterior, ca o consecinţă economică a producţiei, de orice fel ar fi. Măslinul nu face măslinele pentru comerţ. E copac, nu comerciant. Dar măslina desprinsă din natură, devine, fatal, valoare economică... Tu vei publica pur şi simplu, fără premeditarea cîştigului. Legea ofertei şi a cererii, fără de tine, dincolo de tine şi în afară de tine, va da visului tău realizat un anume indice de valoare economică. Buzunarele tale vor suporta consecinţele. Presupune că vei avea succes, că volumul tău va fi cerut de tot tineretul care nu găseşte în literatura

actuală, nu hrană, dar nici aperitive măcar. Tu nu vezi că proza românească e anacronică! Pagini frumoase, dar intrate în istoria literară, testimonii ale trecutului. Tineretul mănîncă pîne uscată, şi o roade fiindcă are apetit şi n-are ce mînca. Uită-te: singura carte care pătrunde viabil în discuţia literară, e cartea străinătăţii. Snobismul literar, acest ferment real al începuturilor culturale, tot de cartea străină se interesează. De ce? Fiindcă miile de lectori activi — cei în care literatura devine viată, nu distracţie senilă — sînt tinerii: liceele, universităţile. Aceşti tineri asemănători între ei mai mult decît generaţiile precedente — prin această epocă radical nouă care începe cu ei — nu văd în literatură harta lor sufletească. Literatura actuală e o hartă a României vechi. Tu faci parte din această generaţie recentă. Literatura ta are configuraţia sufletească a acestei generaţii. Vei pătrunde. În metafora ta, prea deasă, vor recunoaşte tumultul eruptiv al acestei vrîste ingrate a unei întregi colectivităţi tinere. Vei fi citit, cumpărat, adulat, înjurat. De ce să-ţi fie ruşine de banul cîştigat cu adevărul tău sufletesc, cînd ai consimţit, în avocatură, să-l cîştigi cu eeea ce tu singur afirmi că e minciună? Şi cine ştie, Dan, poate că într-o zi, banul onest cîştigat cu sufletul tău, te va cruţa de ipocrizia avocaturii...

— În România?

— Sigur. În România. Asta-i eroarea grosolană a tuturora. Astăzi, cînd viaţa a devenit atît de grea, cînd banul nostru e atît de depreciat, şi cartea străină, prin aceasta, atît de scumpă — literatura a devenit, sufleteşte, un obiect de primă necesitate. Ceea ce era tutunul în tranşee, este literatura în viaţa de după război. E prea amară viaţa de azi. Toţi simt nevoia să evadeze din ea, să uite — sau să o poată înţelege, domina şi dispreţui, cu puterea, înălţimea şi ritmul unui creator. Această resursă de energie consolatoare, sau de îmbărbătare, oamenii n-o au în ei. O cer de la Dumnezeu, sau de la scriitor. Ei cer de la scriitor visul care adoarme ca vinul, şi energia care înviorează ca cea mai tare cafea neagră. Ei cer de la scriitor să le dăruiască noaptea amplificată, pentru odihnă, şi să le recreeze ziua de muncă. Cînd Eminescu a murit sărac în România, acea România, în totalitatea ei, era satisfăcută sau resemnată. Mai rău: abrutizată. Puţinii intelectuali revoltaţi puteau ajutora pe Eminescu, nu cumpărîndu-i cartea — erau prea puţini — ci prin ofranda lor generoasă. Astăzi, scriitorii epocii acestea au lectori. Dar unde-i scriitorul *epocii,* care moare de foame? Arată-mi-l! Există altceva în România de azi: veşnicile bocitoare. "Tragedia intelectualului" nu-i altceva decît aptitudinea plîngăreaţă a falşilor intelectuali, elefantiazisul vanităţii lor. Eu te asigur că vei cîştiga, fără ca să devii negustor ambulant de marfă literară. În clipa cînd vei publica, indignarea unui bătrîn care atîta aşteaptă: să poată profetiza dezastrul epocii în faţa apariţiei unei inedite literaturi, te

va semnala dintr-o dată întregului tineret. Vei avea notorietatea unei corăbii ciumate care-a sosit în port. Curînd, o generație întreagă va mînca poamele necunoscute pe care i le aduci. Şi injuria va rămînea ştirbă, după ce te va fi servit, anunțîndu-te.

Războiul îl virilizase pe Mircea, dîndu-i, trupeşte şi sufleteşte, altă musculatură pe aceeaşi delicată osatură de odinioară. Îşi pierduse aspectul de adolescent, care-l făcea să samene cu sfîntul Sebastian, primind cu genele plecate săgețile Hardtmuth ale Olguței — căpătînd o înfățişare de oştean ieşit din întîia armură, proaspăt, grav: dreaptă statură a tinereței cu ochi negri, simțindu-şi sufletul bogat ca o coamă. Întors din Germania, unde-şi luase doctoratul în filozofie, intrase de-a dreptul în lupta socială, înscriindu-se în partidul țărănesc, în disprețul părerii sfetnicilor — amici de-ai tatălui său — care-l sfătuiau să devină mai întîi liberal, ca să poată ajunge la Universitate; în România, acesta fiind drumul cel mai scurt dintre două puncte, oricare ar fi ele.

Dănuț, care n-avea habar de politică — "această glandă îmi lipseşte", mărturisea el — dar care cunoştea mai mulți avocați țărănişti, şi vedea că doctrina politică nu-i diferențiază cîtuşi de puțin de avocații liberali, averescani, iorghişti sau naționalişti, îi reproşase această diminuare a libertății lui.

— Ce cauți la țărănişti anume? Dacă vrei să intri în politică, trage la sorț, să aleagă hazardul!

Mircea zîmbise, deşi cunoştea inocența politică a prietenului său.

— Dragă Dan, cînd intri în politică, înseamnă că ai acest apetit fără să-l provoci, fără să-l invenți. Şi cînd ai apetit robust, mănînci orice, cu o singură condiție: să fie curat. Partidul țărănesc, în stadiul său actual, e o mîncare de rînd, dar curat pregătită. În celelalte mîncări politice găseşti prea multe muşte, gîndaci şi sosuri sleite, reîncălzite. Prefer...

Copleşit de muncă didactică — pe care de altfel niciodată n-o disprețuia — îşi reluase şi activitatea literară, începută înainte de război, continuată în timpul şederii în Germania, prin corespondențe informative. Revista ieşană *Viața contimporană* căpătase prin el un tînăr judecător, altfel aspru decît cei bătrîni, al problemelor sociale şi literare provocate de război. Stimat, cum sînt oamenii temuți, mai ales cînd sînt tineri, călca sigur, folosind pentru mers elasticitatea înviorătoare a adversității surde şi a răutății coalizate. Aceeaşi solicitudine frățească îl lega de Dănuț, iar de numele Deleanu, acel nod marinăresc făcut din bătaia de inimă a dragostii dintîi. Trăise. Nu-şi închinase tinerețea lui Dumnezeu, dar sufletul nu-şi aplecase genunchii decît în fața Olguței.

Ca să-l determine pe Dănuț, dacă nu să publice, măcar să cunoască alt

aspect al Iaşului, decît cel avocăţesc şi cel al contemplaţiei nocturne în singurătate, îl introdusese în intimitatea unui om pentru care avea, în ordinea intelectuală, aceeaşi atitudine ca şi faţă de Olguţa, în ordinea sentimentală. Acest om era directorul, redactorul, colaboratorul, tatăl, mama, fiul, soacra şi logodnica revistei *Viaţa contimporană,* pe care-o crease, conducînd-o de peste cincisprezece ani.

Înainte de prima vizită:

— Haide, Dan. Nu te mănîncă!

— Cred... dar n-am timp, n-am chef... Lucrez...

Îl dusese pe sus oarecum.

După întîia vizită:

— Mircea, cînd mai mergem?

Acesta era primul succes al lui Mircea. Cu activă răbdare îl pregătise pe al doilea.

*

Dănuţ începuse să scrie — literatură, natural — cu zece ani în urmă, la vrîsta de şaisprezece ani. Dar nu în acea clipă a primului vers desemnat grafic devenise scriitor, ci cu mult înainte. Acea clipă îl aplecase asupra caietului, nu asupra sufletului. Abia după multe caiete avea să găsească din nou ceea ce presimţise în copilărie, ceea ce căuta atunci: a patra dimensiune a vieţii, creaţiunea artistică.

...Eşti copil mic, de cinci-şase ani. Ştii să mănînci urît; să dormi solid; să plîngi cu o mie de lacrimi; să rîzi cu zece mii de zurgălăi — şi ştii, mai presus de toate, să te joci. Te joci cu orice: cu unghia degetului cel mic, de la mînă sau picior, şi cu barba lui Dumnezeu. Contemplaţia mistică — acea divină sugătoare de suflete, preparată de religii — n-a absorbit mai complect un suflet, decît joaca, sufletul copilăresc.

Un copil cu o minge în mînă, e un copil cu sufletul în mînă, cum unele tablouri religioase îl arată pe Isus copil ţinînd în mîna lui pămîntul: trista minge. Astfel, copilul e, pe rînd, toate jucăriile lui: băţ de poarcă, minge de oină, zmeu, praştie, titirez, arşice, *diabollo,* cerc, păpuşă, soldat de plumb, trompetă, darabană, cal de lemn, scrînciob... În clipa cînd jucăria pe care-o ţine-n mînă nu mai e o formă a sufletului său, ci un simplu obiect de distracţie, nu mai e copil. Dar atunci, e iarăşi, pe rînd, tot ce citeşte, toţi eroii de poveste, care-l încîntă, toate chipurile văzute la cinematograf şi teatru... Apoi vine dragostea, apoi începe viaţa. De acum înainte nu mai poate fi nimic altceva decît ce e, aşa cum e. Unii încearcă în religie evadarea inconştientă de odinioară. Mulţi cred c-au izbutit. Alţii se resemnează să fie

ei, limitaţi în strictul hotar al personalităţii lor. Iar alţii, izbutesc prin activităţile profesionale să nu mai fie nimic:, fericiţi ca şi copiii, sînt însă odioşi.

Dar sînt copii, plozi pe care jucăria nu-i absoarbe complect: aşa a vrut Dumnezeu, să fie în ei copilăria fracţionată.

E primăvară, de pildă. Copiii zburdă pe tăpşan. Acolo-s vrăbiile, dincolo-s copiii. Copiii se joacă de-a vrăbiile, vrăbiile, de-a copiii. Nu mai ştii!

Tăpşanul nu e un tăpşan literar, adică o tipsie de primăvară, mărginită de plopi, să zicem. Nu! E un tăpşan orăşenesc, infect. Băltoace într-o parte, rău mirositoare. Ciori grase. Ghete putrede, scorojite, fără toc şi talpă, lepădate de un cerşetor o dată cu venirea primăverii. Cutii de sardele şi tinichele de conserve. Piepteni fără dinţi. Coji de lămîi.

Şi totuşi, şi acolo-i primăvara.

Copiii se joacă, dar unul dintre ei se joacă... uituc oarecum, discontinuu. Nu fuge mereu. Nu ţipă mereu. E puţin distrat. Ai crede c-a uitat ceva, c-a pierdut ceva. Se joacă şi el, dar *ştie* ca se joacă, pe cînd ceilalţi se joacă pur şi simplu. E vesel şi el, dar *ştie* că e vesel, pe cînd ceilalţi n-au vreme să facă astfel de constatări. Şi, pe deasupra, parcă e trist, parcă neliniştit. El nu cunoaşte primăvara, nici literatura primăverii — căci întîiul om e premergător literaturii — dar, în afară de joacă, se întîmplă ceva care-l priveşte pe el, care-l cheamă... E chinuit puţin. Nu-i e îndemînă. Se furişează, neobservat de nimeni, dintre copii, şi se duce acasă, sau hoinăreşte pe uliţi, şovăind, ca cineva care-a pierdut adresa celui pe care-l caută. Parcă-i vine să plîngă — un uşor nod în gît, care-l face să înghită des; parcă ar vrea să spuie ceva, dar n-are pe nimeni şi nici-o jucărie lîngă el; parcă ar vrea să surîdă, şi-i vine să închidă ochii, rezemîndu-se de zaplazul cald de soare.

De ce-a plecat din joaca celorlalţi? Ce-a păţit? E bolnav?...

În tăcerea acelei clipe de joacă sacrificată fără motiv, s-a născut un scriitor. Dar acea tăcere, cu tremurul purităţii ei neexprimate, cu extazul ei neştiut, e depărtată ca o stea. Poate că o va mai întîlni, poate că nu. Desigur însă că nu în clipa întîiului vers al tinereţii va culege lumina acelei stele.

Şi dacă tîrziu, foarte tîrziu, după ce va fi săpat mii de tuneluri, după ce va fi spart mii de munţi, va descoperi misterul acelei clipe, ce va face? Va striga oamenilor: "Veniţi! Iată ce-am găsit, iată ce am *Eu";* sau închizînd la loc tunelurile, ridicînd din nou munţii, va rămînea singur, cu steaua lui?

Iată de ce Dănuţ nu publicase încă nimic

Şi iată de ce, acum, cînd se vedea constrîns de viaţă să publice, să cîştige altfel decît minţind, simţea tristeţa aceluia care în loc să ducă la tîrg ouă sau găini în coş, pentru vînzare, ar trebui să ducă steaua singurătăţii lui.

*

Începuse-n el febrilitatea care urmează marilor hotărîri, multă vreme amînate. Vrei să precipiți clipele ca să isprăveşti mai repede, ceea ce ani de zile n-ai făcut.

Şi era burlesc contrastul dintre activitatea trepidantă a mînilor, şi aerul absent al feții. Pusese țigara fumată în saltarul creioanelor. După cîteva clipe abia, deşteptat de mirosul de ars, o luase de acolo. În loc să-şi îmbrace surtucul, îmbrăcase pijamaua. Era enervat de aceste necontenite confuzii, şi totuşi mereu greşea. În fața oglinzii în care se privea — fără să se vadă — observase deodată că-şi înnodase cravata la gulerul cămeşii de noapte.

Izbuti în sfîrşit să fie gata. Smunci de pe masă caietul sacrificat publicității, cu duşmănie — avînd gestul unui tată cînd dă partea cuvenită de avere unui copil care, împotriva dorinței părinteşti, se expatriază. Goli servieta avocățească, exact cum făcea înainte de-a pleca la tribunal, împinse caietul în ea, şi, maşinal, puse la loc *Codul de şedință.* O cutie cu țigări în buzunar, servieta subt braț, pălăria înfundată în cap. Aruncă o privire distrat cercetătoare prin încăpere, stinse lumina, şi porni. Trecu prin antret, coridoare, coborî scările în vîrful picioarelor, cu precauțiuni inutile — casa era goală, ietacul doamnei Deleanu era depărtat de încăperile din drumul lui — dar trupul se pregătea parcă pentru o faptă urîtă.

Noaptea, ca o fată brună de şaisprezece ani, cu lilieci în brațe.

Stele strălucitoare. Cîni care se gudură pînă la poartă.

— Aici-i număru cinci?

O siluetă precipitată de telegrafist nocturn, cu bățul subțioară, îl întîmpinase, gata parcă să-l ia în coarne.

— Ce doreşti?

— O telegramă pentru... pentru...

Îl privi deodată pe Dănuț, cu silabele adresei pe buze.

— Mă rog, sînteți de-ai casei?

— Nu.

— Atunci...

Făcu un pas îndărăt, cu mîna pe băț, căutînd cu o aruncătură de ochi sergentul de noapte. Dănuț trecu pe lîngă el şi se îndepărtă cu pas mare. Telegrafistul îşi scărpină bărbia, răsfrînse buzele a mirare, ridică din umeri şi intră, lătrat de cîni, mestecînd un fel de invizibilă mămăligă uriaşă cu bățul printre ei.

Dănuț mergea, mergea, ca cel din poveste, care nu trebuia să privească în urmă. O telegramă! Desigur că era dată de domnul Deleanu, anunțîndu-i pe

neaşteptate un proces important la Curtea de apel, pe care trebuia, mîne dimineaţă, de la unsprezece la douăsprezece, să-l citească, să-l prepare, şi după amiază să-l pledeze, împărţindu-se în două: jumătate la Curtea de apel, în Palatul Justiţiei; cealaltă, la Curtea cu juri, în localul Şcoalei primare "Gheorghe Asachi", unde avea alt proces. Domnul Deleanu izbutea să se împartă şi în patru, şi-l supunea şi pe Dănuţ, prin telegrame urgente, la acelaşi regim, anunţîndu-i procese neprevăzute, în ultimul moment.

Oftă adînc.

Şi deodată îşi simţi inima grea. Ajunsese. Era în dreptul celor două ferestre ciudat luminate, într-un oraş şi pe o stradă cu toate luminile stinse. Ferestre nalte de casă boierească: păreau foarte mari, din pricina zidului ruinat, cum în obrazul mistuit de boală, ochii cresc din cale-afară. Pe deasupra perdeluţelor albe, în fund, zăreai un raft de bibliotecă, ticsit de cărţi. Privind numai, presimţeai fumul de ţigară, care domnea acolo ca o ceaţă a insomniilor lungi. Şi lampa odăii, o vedeai de-afară, nu era o lampă întîmplător aprinsă pentru un întîmplător nesomn, ci mare glob luminos, bulgăr de gheaţă incandescentă, soare de odaie pentru o minte deprinsă să vegheze la lumina acestei amieze spectrale.

Se grăbise să ajungă la această casă, în faţa ferestrelor care hipnotizau strada şi fluturii de noapte. Totuşi mai amînă o dată. Porni înainte. Găsise, adică născocise, justificarea acestei ultime şi absurde amînări. Trebuia să-l descopere pe Puiu Deleanu, secretarul domnului Deleanu. Puiu la Curtea cu juri; el, la Curtea de apel. Adică de-a-ndoaselea. Uitase că la Curtea cu juri era angajat el, Dan Deleanu, şi nu putea să trimită înlocuitori.

Unde să-l găsească pe Puiu?

În definitiv, putea să-l puie la curent şi mîne dimineaţă cu procesul de după amiază, dar... Renunţă să-şi mai dovedească absurditatea tîrcoalelor pe care le dădea casei cu ferestre luminate. Avea nevoie să se mai mişte puţin... La urma urmei, era liber pe actele lui! Nu era obligat să dea manuscrisul.

Iarăşi!

Îl va da. Dar întîi trebuia să-l descopere pe Puiu. Unde? Dănuţ nu era de loc la curent cu viaţa şi localurile de noapte ale Iaşului. La tribunal, cînd se isca vreo controversă între avocaţii însuraţi, cu privire la supremaţia pulpelor Lizetei, de pildă, asupra pulpelor Rozei, aceştia apelau la arbitrajul tinerilor. Fusese invitat şi Dănuţ să ia loc în acest scaun suprem.

— Dumneata eşti băiat cult, domnule Deleanu. Te alegem judecător. Hotărăşte dumneata dacă are a face dicţiunea Lolei cu a lui Gretty.

— Sînt actriţe? se informase Dănuţ scrupulos, cu perfectă candoare.

— Eeec! N-ai să-mi spui că eşti călugăr!

Puiu, în schimb, în astfel de chestiuni era "doctor".

Vesel băiat Puiu Deleanu! În jurul lui viața cînta arii de operetă. Cercetaş şi voluntar în timpul războiului, scăpase de armată atunci cînd cei de-o vîrstă cu el abia se pregăteau s-o facă.

Deşi cu trei ani mai tînăr decît Dănuţ, ieşise avocat înaintea lui. La Universitate luase bagheta mişcării antisemite. De două ori fusese arestat; în felul acesta, înainte de a intra în avocatură, căpătase o durabilă notorietate printre clienți şi avocați. Domnul Deleanu se simțea complice cu tinerețea lui eruptivă. Îi tolera toate drăciile. Strălucit student, de altminteri. Toți profesorii — chiar şi cei indispuşi de turbulența mişcărilor antisemite — conveniseră *cum laude* că neastîmpăratul student are bosa juridică. În calitate de conducător al mişcării antisemite, venind des în contact cu poliția, căpătase diverse bose frontale şi occipitale. Trecuseră. Cea juridică numai era permanentă. Plonjase în avocatură ca într-o mare de zurgălăi. Înota cu răsunet. Pleda împotriva "jidanilor" în calitate de foastă căpetenie antisemită, şi pentru ei, în calitate de secretar al domnului Deleanu. Clientela evreiască, cea mai numeroasă, care ştie mai bine decît dascălii universitari să puie diagnosticul bosei juridice, îl aprecia în ambele calități. Intrase şi în mişcarea chiriaşilor, valorificînd drepturile lor cu o vehemență revoluționară. Proprietarii căutau să-l evacueze de la chiriaşi, absorbindu-l în rîndurile lor. Duşman la bară cu toată lumea, era prietenul întregului oraş. Poreclit "Expres" de către colegi, nu-şi dezmințea porecla profesională nici printre femeile nocturne, la care — primit ca un expres într-o gară — ajungea înaintea trenurilor de marfă şi persoane mature. Avea şi metresă: pe Rodica, foasta camaradă a Olguței şi Monicăi. El o divorțase de primul bărbat, un sublocotenent rănit în război — a cărui complectă soră de caritate fusese Rodica — recăsătorind-o, adică făcîndu-i actul dotal, cu bancherul botezat Bercale, din Bercovici. Îşi rezervase o creanță ipotecară asupra trupului Rodicăi.

Frecventa toate localurile de noapte ale Iaşului, căpătînd o nouă configurație de clientelă. Devenise avocatul competent al tuturor beților, zurbagiilor şi haimanalelor. Chelnerii îl salutau pînă la pămînt, servindu-l cu viteze speciale. Muscalii cu robe de catifea albastră, opulent clocind pe capra trăsurii sprintene, alergau cîte cinci odată, pe întrecute, să-l servească pe "cacanaş Puiu".

O pornise iute în avocatură, ca şi domnul Deleanu odinioară. Îşi închiriase un mic apartament în centrul oraşului, şi-l mobilase cu tot dichisul profesional, instalînd şi telefon, şi, pe deasupra, avea şi un fecior care se intitula: secretarul lui domnu' avocat, în lipsa lui Puiu de acasă. Fostul pungaş de buzunare, achitat de Puiu şi transformat de el în fecior teatral: favorite, jiletcă în dungi cu nasturi de alamă, mănuşi albe — se numise în

epoca buzunarelor, Nicu, zis şi Spirt. Puiu îl botezase Nick, mai scurt şi mai britanic. Nick primea clienţii şi-i purta cu vorba, pînă ce sosea "maestrul". Maestrul lui Nick era un tînăr atlet sportiv — umeri laţi, talia sprintenă — cu faţa roză de piccolo, nas puţin cîrn, dantură ca a copilului "Cadum", frunte care sfidează cerul şi păr dat pe spate. Din pricina acestei figuri — nu-l credea nimeni că se rade — Puiu purta ochelari americani, cu ramă de os şi cîrlige pe după urechi, în timpul zilei, la Tribunal.

— Asta mă pozează, băieţi. Cine n-are musteţi trebuie să poarte ochelari. Cine n-are nici musteţi, nici ochelari, să se lase de avocatură.

În timpul nopţii, însă, purta monoclu. Se ţinea la curent cu modele, avînd o garderobă mereu împrospătată. Nick era îmbrăcat întotdeauna cu o modă în urma stăpînului său.

Chipul lui Puiu, ireductibil copilăros — proclamase odată, ca reţetă pentru oratorii cu figură infantilă, cicatricea care deformează hidos — găsise formula unei impertinenţe nemaiîntîlnite pe ulicele Iaşului. Odată, pe sala Palatului de Justiţie, Puiu, din întîmplare, n-avea masca ochelarilor americani. Un domn de lîngă el, întîlnindu-i faţa şi crezînd că face dinadins, protestase:

— Tinere, nu-i frumos din partea dumitale! Sînt om bătrîn.

— Şi eu sînt tînăr, domnul meu. Aşa sînt eu!

Involuntar, Dănuţ se îndreptase spre "Pavilion". Ca oamenii care socotesc la bătrîneţă că în oraşul lor se petrece şi acum numai în localurile cunoscute tinereţii *lor,* Dănuţ pornise spre unul dintre cele două localuri de noapte, întîmplător ştiute. Unul era "Tanasachi": şantanul tîrgului. Celălalt, "Pavilionul", portul Iaşului la marea de umbre a văilor cu dealuri, dominînd întinderea vînătă şi albastră, stropită cu lumini tremurătoare.

Acest loc de petrecere e o crîşmă amplificată c-un fel de lanţuri de chilii: separeurile. E situată pe strada Păcurari, alături de lugubra clădire a Penitenciarului. Bucureştenii ar fi numit-o "La Veneţia", din pricina priveliştei lacustre; ieşenii, însă, o botezaseră "Pavilion", termenii poetizanţi răsărind mai rar pe buza cetăţeanului ieşan, decît pe-a celui bucureştean, atît de inventiv în poetizarea verbală a străzilor şi a localurilor de noapte.

Patronul, grecotei cu palori untdelemnii şi cîrlionţi de culoare grasă a măslinelor marinate, servea personal numai pe clienţii de marcă, de pildă doctorul primar al municipiului sau pe domnii deputaţi; altminteri, domnea cu ochi de vameş şi mîni de moaşă îndărătul tejghelei cu stropitoare pentru pahare, îmbrăcat corect, dar fără guler, adică decorat cu motivele naţionale ale gulerului cămeşii de noapte cu canafuri roşii, şi creionul cu vîrf bont după ureche. Dănuţ intră. Era ca un bal mascat de sticle. În luminile aprinse străluceau toate culorile alcoolice, de la roşul falş al vinului măsluit, pînă la

verdele halucinant al pipermintului. Un client turtit, dormea cu capul pe masă, strănutînd cîte-un fragment lăutăresc.

— Domnul doreşte...

E o formulă mai imperativă şi mai glacială decît: "Ce doreşte domnul?", servită clienților necunoscuți şi suspecți. Geanta lui Dănuț îi dădea un iz semipolițienesc, semifiscal. Acest hermafroditism profesional îl făcea indezirabil într-un astfel de local.

— Caut pe cineva, enunță vag Dănuț, privind în jur.

Patronul ridică din umeri, înnăbuşindu-l prudent pe: "N-ai decît!"

— Aveți... treabă?

— Daa...

— Cu cine, mă rog?

— Cu domnul avocat Deleanu.

— Aa! respiră patronul. Cu domnu Puiu! Băiete, n-auzi, băiete, du-te şi spune lui domnu Puiu că-l aşteaptă un client. Zboară la bacşiş!

Şervetul cu chelnerul zburară. Reveniră, aducînd un zîmbet ca o farfurie de cartofi *paille.*

— Vine, vă rog. Luați loc.

Dănuț zîmbi. Şi la "Pavilion", Puiu avea un vestibul profesional.

Se auziră paşi imperioşi. În cadrul unei uşi deschise, monoclul lui Puiu sclipi scenic. Părea luminat de rampă, gata să debiteze un cuplet ardeiat. Lovi zgomotos palmele una de alta. Doi chelneri se precipitară.

— Cum? Bum! Călugărul din vechiul schit la "Pavilion" a răsărit! Bum! Ce cauți, Dan?

— Pe tine.

— M-ai găsit.

— Ascultă, Puiu, eu pledez mîne la Curtea cu juri.

— Ştiu: faimosul Hahău. Splendidă crimă!

— ...Şi a venit o telegramă de la papa. Ştii!

— Îmi închipui. Aranjăm o amînare.

— Treci tu dimineață pe la birou să vezi ce-i.

— S-a făcut.

— Noapte bună şi petrecere bună!

— Cum, pleci?

— Sigur.

— Dan! Îmi pare rău! Vii şi tu o dată la mine-acasă! Un pahar n-ai să refuzi!

— Puiule, nu mă ştii!

— Bine, omule, un pahar... Şampanie, Cotnar... Panaioti!

— Ordin!

— O sticlă de Cotnar *de-al meu.*

— Zboară, băiete! tună patronul.

Doi chelneri se precipitară.

— Puiule, ţţ!

— Nu te las nici mort! Cinci minute pe ceasornic. Hai, bre omule! Ce Dumnezeu! Am dincolo o colecţie de gogomani! Hai, zău! N-ai să regreţi! Să-mi auzi lăutarii, să-mi vezi menajeria. Stăm pe terasă. Nu-i picior de jidan. Noaptea, o splendoare! arătă Puiu cu gest larg spre uşă.

Dănuţ îl urmă.

Pe terasa de lemn, suspendată deasupra nopţii, între stele şi lumini terestre, două becuri electrice luminau o frescă destrăbălată. Guri căscate de cîntece, cu gest de paiaţă automată; păr incendiar zburlit; frunţi îmbrobonate, deasupra ochilor iluminaţi de vin; etola unui braţ bărbătesc pe gîtul făinos al unei femei decoltate, cu buzele proaspăt drese pentru noul sosit; marş pedestru de sticle albe şi negre printre sifoanele cu cască de jandarm; putrefacţii vinete de *rocquefort,* tirul găurit al şvaiţerului, fructe, farfurii cu anatomia fripturilor de pui...

— Ura! Ura! vociferară tinerii avocaţi, recunoscîndu-şi confratele întrezărit pe la Tribunal.

— Tăcere, broaştelor! Vă prezint, graţioase dame şi tinere fecioare, pe vărul meu, Dan Deleanu, care e căsătorit cu servieta sa.

Semnalată, servieta lui Dănuţ deveni vizibilă ca un balcon electoral.

Alături de Puiu, Dănuţ părea îngrozitor de minor. Faţa i se acoperise de surîsul timid şi parcă trist, care-l făcea să pară distrat şi absent printre oameni, chiar cînd îi privea în faţă.

Era considerat cu deferenţă, numele Deleanu — prin tată şi nepot — fiind o casă de încredere, cum ar fi "Mumm"-ul în şampanie.

Dănuţ se aşează lîngă Puiu, cu faţa spre dealuri. Alături de el era Lizica, din categoria denumită de Puiu fecioară, adică, în limbaj bancar, nouă emisiune. Foasta elevă a şcoalei profesionale de fete, în loc să-şi prepare corigenţa, preferase să-şi aleagă o carieră fără de corigenţe. Era îmbrăcată ca pentru bal. Ciorapi de matasă, pantofi de matasă, rochie de matasă şi *dessou*-uri de matasă, asigura Puiu. Dar Lizica, în această baie de matasă, intrase cu trupul ei plinuţ de ţărăncuţă. Era bună la inimă, ca un piersic ţărănesc. Cine vroia, culegea. Orice vorbă avea pentru faţa ei rotundă, cu nări cărnoase, răsfrînte în sus, proprietăţi gîdilitoare, ilariante. Tot timpul spunea: "Dă-mi pace!", deşi, deocamdată, nimeni nu-i făcea nimic. Dar toate vorbele îi dădeau cutremure de rîs, îmbătînd-o mai mult decît vinul din faţă.

— Dă-mi pace, Puiule!

O privise.

— Cesar, de ce nu-mi dai pace?

Îi făcuse cu ochiul.

Facultatea aceasta gazoasă şi eruptivă, de rîs, suna delectabil în urechea tuturora, dar isteric în urechea lui Dănuţ, cu-atît mai mult cu cît observase că unele căutături îndreptate spre ea, proclamau violul.

În faţa lui Dănuţ, lată şi turtită ca o floarea-soarelui, era "madmazel Lina", cu un surîs centimetrat de dinţii laţi, pe o faţă albă ca smîntîna. I se mai spunea şi Dicke-Bertha, aluzie la sînii ei atît de vast bombaţi, încît ar fi încăput în ţeava giganticului tun, pentru două lovituri. Istorisea fără mofturi, "povestea vieţii ei". Fusese la "Maternitatea" nu doică, aşa cum o arătau sînii, ci moaşă, aşa cum o arăta vocabularul. O violase un mamoş, cu care trăise un an. "Fii, ce om!" ofta ea. Tot el "o avortase". "Pii, ce mînă!" suspina ea. Apoi devenise "artistă". Era şi acum, arta fiind un generos refugiu pentru cei care au suferit.

În capul mesei şedea Măicuţa. Nu venea de la Agapia, nici de la Văratic, nici de la Agafton. Dar avea o cuvioasă slăbiciune pentru negru. Haină neagră, bărbaţi bruni, viaţă de noapte. Era albă în preajma rozului, cu gene negre ca musteaţa bărbaţilor de pică. Juristul de lîngă ea, răspundea nostalgiei ei de abanos: negru dur. Poreclit Maciste, avea glas profund, statură de contrabas sculat în orhestră, şi efectiv cîntase din contrabas în orhestra Liceului Internat pe cînd era singurul elev al liceului, care trebuia să se radă zilnic. Păreau prunci, pe lîngă el, toţi adolescenţii baroului. Maciste avea nasul înrudit cu trompa, ochi minusculi şi o expresie care aducea cu bonomia masivă a elefantului. Era nelipsit de la toate chefurile. Nu numai Măicuţa rîvnea la el, ci şi silueta androgină, surghiunită de gelozie, în celălalt capăt al mesei, faţă în faţă cu rivala ei şi cu toreadorul lor. Aceasta din urmă, cap frumos de adolescent prea încercănat, îşi rezema paloarea frunţii în palmă, arătînd purpura cu ascuţit contur — lac "Oja" — a unghiilor, manichiurate special pentru efectul satanic. Se numea, nici mai mult, nici mai puţin, Thais. De ce Thais, şi nu Salammbô sau Salomeea? Acest nume, enigmatic pentru majoritatea clientelei, izbutise să-i creeze un prestigiu literar, nuanţat în următoarea expresie:

— Thais are un ce mistic.

Cine ştie ce reminiscenţe obscure ale ochilor aruncaţi în treacăt prin vitrina librăriilor ieşene răsfrîngeau asupra acestei Thais graţia de fum de smirnă şi de caisă a numelui celeilalte: ispita lui Pafnute.

Thais era în fruntea unei mese vesele: vin şi sifoane. Dar ochii ei nocturn desfăşuraţi, aveau privirea ultimului act de tragedie. Părea că priveşte de pe terasa unui palat contimporan cu Neron, cel puţin incendiul Romei. O dublă influenţă îşi disputa întîietatea în atitudinele ei. Văzuse în timpul războiului

la Iaşi, pe Mărioara Ventura în *Dama cu camelii* şi *Omul de altădată* de Porto-Riche. Şi căuta să imite plutirile ei ascuțite de acvilă semită deasupra gloriei latine. A doua influență era mai recentă, şi germanică. Se numea Conrad Weidt: luciferul ecranului, asul macabrului germanic. Şi acesta era unghiular satanic. Thais, pe lîngă Mărioara Ventura şi Conrad Weidt, priza cocainã. După fiecare aspirație — cu nări dilatate — a prafului sidefiu adunat cu buricul degetelor, fața ei devenea mai crispată — Conrad Weidt îl juca pe Pagannini; Mărioara Ventura, rolul Phedrei. Falca ei inferioară, înțepenită în paralizia cocainei, căpăta treptat o mişcare de rumegare, un uşor rînjet. Această proiectare ritmică a fălcii, îmbinată cu paloarea, ochii negri şi influențele teatrale, îi dădeau ceva mortuar; presimțeai capul de mort, hîrca, dar o hîrcă rămasă cabotină şi în neant.

În sfîrşit, al patrulea exemplar feminin al petrecerii se numea Iulişca, unguroaică adusă în regat de trupele de ocupație. La chefuri, Iulişca avea semnificația ardeiului roş, cel pe care-l găseşti înfipt în solnița tuturor meselor de crîşmă. Ea nu putea spune cuiva: "Te iubesc"; sau "Îmi placi"; sau: "Eşti băiat drăguț". Aceste expresii ale profesiei, ea nu le rostea, ci le dansa, le zbura, le gemea, le sculpta, le vulcaniza.

De pildă, Iulişca vroia să arate unui bărbat că doreşte să-l aibă client. Atunci, ea se oprea în fața lui, trăsnită, pietrificată, indiferent dacă victima era la masă cu mai multă lume, sau dacă, alături, o altă femeie îl deservea.

Se oprea, închidea ochii, răsturna capul pe spate — cu atitudinea celui care respiră eter — întredeschidea buzele, strîngea pumnii, ondula şoldurile, cabra sînii. Nu ştiai ce va face: va strănuta? va exploda? va țîşni în sus? va cădea pe spate?...

Nu! Era în transele unor vorbe de dragoste. Un cutremur o răscolea toată, buzele emiteau un şuierat de şarpe, gemut şi tremolat şi, în sfîrşit, izbucnea:

— Aaaah, cum mă arde, micule!...

"Micul" era convins că "femeie ca Iulişca, mai rar". În realitate, Iulişca prefera femeile. Dar numai bărbații plăteau.

La această masă, Măicuța şi cu Thais şi-l disputau pe Maciste; Măicuța, la rîndul ei, era rîvnită de Iulişca, pentru care Maciste simțea o virilă vocațiune. Protagoniştii acestui complex poligon erotic, deveneau inaccesibili celorlalți. Titularul Lizicăi era Puiu. Aşa că numai Dicke-Bertha era francamente disponibilă. De altfel, dimensiunile şi sufletul ei o făceau ospitalieră pentru toți deodată. În jurul gîtului, ca două spade încrucişate paşnic pe o panoplie, două brațe, unul de postav albastru, celălalt de postav cenuşiu, o încolăceau. O mînă, răsărită din postavul albastru, o ciupea de ureche; cealaltă mînă, aparținînd postavului cenuşiu, o netezea pe guşă. La spatele ei, un avocat se instalase pe scaun, ronțăindu-i ceafa, sîrguitor. Pe

subt masă, diverse perechi de picioare tricotau în jurul gambelor ei, escaladîndu-le, compri-mîndu-le, parcurgîndu-le. Între timp, Dicke-Bertha bea vin, mînca bişcoturi, rîdea şi istorisea. Era ca un munte elveţian, parcurs pe o coastă de funiculare; pe alta, păscut de vaci Suchard; pe alta, exploatat de cherestele; pe alta, contemplat de un pastor calvinist, fără să mai socotim turiştii care-l suie cu alpenştocuri, şi cei care, desfăşuraţi pe iarbă, consumă savuroase alimente — în timp ce el, muntele, se ocupă cu norii, cu cerul şi cu soarele. Norii, cerul şi soarele Dickei-Bertha erau alimentele. Trăia mîncînd. De cîţiva ani, dragostea căzuse pe planul al doilea. Nici un bărbat nu mai putea deştepta în ochii ei duioşiile antropofage, pe care o simplă costiţă de purcel — bine friptă — i le răscolea. O mînca pînă la os şi o sugea cum sug copiii un caramel, şi viţelul, ugerul matern. În materie alimentară avea procedeele ei. Orice om mănîncă alimentele cu pîne, pînea devenind un acompaniament pentru fiecare solist alimentar. Dicke-Bertha consuma natural, cu pîne, dar şi cu unt. Bucăţica de pîne aferentă înghiţiturei respective era o tartină cu unt atît de îmbelşugată, încît un om normal, după o astfel de tartină, ar fi renunţat la restul mesei. Acest procedeu îl învăţase de la un rus, nerespectînd decît această latură a procedeului, pe cealaltă, alcoolul simetric înghiţit, limitînd-o la litrul de vin care ajută digestia. Ceea ce pentru o profesionistă a dragostii e amantul de inimă, pentru Dicke-Bertha erau dulciurile. Contactul dintre buzele ei şi un cataif cu frişcă sau o cremă de ciocolată sau o piurea de castane era sărutarea buzelor Salomeei pe buza de zmeură îngheţată a lui Ionathan.

Luminile din vale tremurau subţire ca un preludiu de harfe. Pe dealul Galatei, un foc se aprinse, roş. Pornea o corabie cu lumină la catarg? O stea căzu sprinten, ca un pavilion lăsat; în urmă-i un cer de stele, cutremurat, sclipi lung, atunci parcă desfăşurat.

Sosea cotnarul în sticle negre, dar comesenii aclamau altă sosire.

— Huduba! Huduba! Bravo, cioară!

Huduba nu apăruse ca un violonist pe scenă, cu tăcerea subţioară, ci ca un bondar. Un deget scărpina o strună, sau un văzduh de vară. Zbîrnîia struna, răsuna vara. Stîrnite ca de-o mîncărime, glasurile întîmpinară pe lăutar, cu un: "Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai"...

În ritmul săltăreţ ca o cadenţă de pinteni şi de drîmbe, paharele uşor pişcate cu vîrful cuţitelor picurară piuit de curci. Huduba se apropia cu scripca într-o mînă, aducînd pe-o faţă de gorilă tuberculoasă un zîmbet ca o reclamă luminoasă pentru o pastă dentifrice.

"Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai"...

Un mare miez de nucă bătrînă, răsucită în cute întortocheate, gălbui şi negre; cu musteţile spălăcit albe, lăsate pe oală; cu urechi clăpăuge, înaripînd

o gambetă strîmb aşezată pe creştet, gata să cadă; doi ochi îngrozitori de negri, dar care erau albi fiindcă ţiganul îi da peste cap, privindu-şi parcă podul gîndurilor; o redingotă ca un fel de rasol de redingotă; nişte pantaloni tubular blegi, în care presimţeai ciolanele firave ca fumul de mangal. Totuşi, ţiganul înainta pe valuri elastice, scărpinînd strunele scripcei.

"Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai"...

Era o aiurire generală, ca un nor de ţînţari pe-o baltă, din care trebuia să se desprindă un cîntec, dar unul singur, nu oricare. Struna lui Huduba îl căuta, ochii lui Huduba îl invocau. În clipa opririi — cîţiva paşi mai erau pînă la masă — cîntecul trebuia să răsune.

În urma lui Huduba venea masiv ţimbalagiul, baragladină spătoasă. Burtos ca un bucătar, cu fălci proeminente ca nişte şolduri ale obrazului, cu musteaţă neagră ca un început de codru şi sprincene ca un început de corb, purta legat de gît şi sprijinit în bolta burţii, grătarul de strune al ţimbalului. Ciocanele ridicate aşteptau porunca arcuşului.

"Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai"...

Dănuţ, cu ochii întredeschişi, asculta struna ţiganului, dar cu mai bine de douăzeci de ani în urmă. Era copil mic. Trăia bunicul lui. Doamna şi domnul Deleanu erau tineri, bruni, subţirei în haine demodate. În pridvorul de la Medeleni. Masă mare, prezidată de conu Costache Dumşa. Musafiri, Herr Direktor. Copiii mîncau înainte, dar trăgeau cu ochiul pe la ferestre şi cu urechea pe la uşele deschise. Luminele aprinse — trandafiri palizi în globuri roze — luminau mari buchete de flori răspîndite printre cristale, argintărie, pe olandele proaspăt albe. Cînii, pe scări, cu luciri stranii în ochi. Copiii, în cămeşă de noapte, la ferestre, îndărătul perdelelor. Afară, miros de pui fript şi de petunii tămîioase.

Şi deodată, din noapte, prin lătratul cînilor stîrniţi, Huduba, lăutarul satului, venea pe poartă, lăsînd în drum alaiul ţărănesc, scărpinînd o strună subt cerul stelelor de vară. Venea cu greierii şi cu cosaşii, negru şi pocit în hainele orăşeneşti, sunînd o strună, călărind vibraţia unei strune, în trapul şi galopul unei strune, ca acele vrăjitoare încălecate pe coada unei mături. Venea pe-o strună cel care fără strună era batjocura copiilor şi gazda bătăilor. Se oprea în faţa scărilor, ploconindu-se în faţa "măriilor-lor", dar tot bîzîind din strună. Nu-l îndemna nimeni, nu-i poruncea nimeni. El doar ştia ce vor boierii: să rîdă de un ţigan, ş-apoi să plîngă pe coarda dulce a unei scripci:

"Crîşmăriţa m-o chemat,
Jap, jap, jap!
Să-mi deie zahăr chisat,

Jap, jap, jap!"

Cu capul holbat, buzat, şi ochii peste cap, Huduba, după ce se bucura într-un rînjet alb că l-a chemat crîşmărița, plescăia din buză în aşa fel "jap, jap, jap", încît simțeai trei palme pe obrajii lui, din senin trîntite, ca şi cum arhanghelul țiganilor l-ar fi trăsnit de sus; pe cînd degetul cel gros al mînii drepte, suna pe strune de trei ori, hain şi îndrăcit, ca o asmuțire de cîni, urmată de un zbîrnîit de rîsete batjocoritoare. Glasul lui Huduba devenea tot mai chinuit şi mai surd, de-a lungul strofelor care-l arătau ars de dorul crîşmăriței — care-l chema în batjocură — şi de năvala palmelor — jap, jap, jap! — refren pocnitor al obrajilor.

Dar nici el nu se lăsa:

"Hai cu mine-n Bucureşti,
Jap, jap, jap!
Să-ți fac salbă de ciuperci
Şi papuci de castraveți.
Jap, jap, jap!"

Şi deodată, cu spaimă şi cu jale — alb în ochi, alb în dinți, cu fața de tăciune — Huduba se cutremura, gata să plîngă printre suspine ilariante:

"Cînd s-o ieu la dezmierdat,
Jap, jap, jap!
Hop bărbatul din dulap,
Jap, jap, jap!
Şi-mi dă cu măciuca-n cap
Jap, jap, jap!"

Rîsete cu lacrimi în pridvor. Rîsete cu mîna la gură printre slujnice şi servitori. Rîsetele satului la poartă. Huduba înviase, cu scripca sluțeniei lui, toată elegia țiganului din România, rob al tuturora, a cărui viață e un refren de palme pe obraz, în hazul băştinaşilor. Părea un sfînt sculptat în rădăcină, o sperietoare de păsări răstignită pe pocnituri de palme, cu pruncul sfînt al coardelor în brațe.

Lui Dănuț, pe-atunci copil cu bucle, în cămeşa de noapte la fereastra veseliei, îi venea să plîngă fiindcă toți rîdeau, şi la urmă rîdea şi țiganul răsturnînd pe gît paharul cu vin sau cu rachiu. Avea o mie de glasuri Huduba, şi o mie de chipuri. Fiecare cîntec era cîntat de un alt Huduba, atunci răsărit din scripcă şi din melodie, ca dintr-o vrăjitorească trapă. Roiuri

mucalite răscolea degetul lui pe strune. Dar uneori, arcuşul de lemn curb desprindea dintre suspinele coardelor pe cele mai pure. Atunci, gîtul uscat, smolit şi creţ al ţiganului, se înclina ca al lebedelor pe unda scripcii lui.

— N-o vinzi, măi ţigane? îl necăjeau boierii.

— N-o vindem, măria-voastră, că Huduba are un trup parşiv pentru biciuşca boierilor, da inima lui Huduba e acolea în scripcă, mititica, din mila măriei-voastre.

Trupul lui, ca drumurile pămîntului, era hărăzit piciorului omenesc — să-l calce, să-l lovească, dar scripca lui — inima lui — era o ureche aplecată şi pe frunza codrului român, şi pe apele plutaşilor, şi pe gemetele bejănarilor de odinioară, şi pe viaţa satelor...

Uneori născocea refrenuri ciudate, onomatopeice, care destăinuiau mai surd, dar mai puternic decît vorbele, jalea, bucuria, ura şi batjocura.

Avea un cîntec, cu straniu refren, ţigănesc poate dacă ar fi aparţinut unui grai, care punea ca o ameninţare de tunet şi ca o joacă de diavoli între strofele dragostei:

"La portiţa mîndrei mele, mîndrei mele,
Răsăritu-au...
Lebidabidumbai-lan-dugamengher,
...două stele.

Două stele-au răsărit, răsărit,
Sau mîndra s-a...
Lebidabidumbai-lan-dugamengher,
...logodit?"

...Vra să zică mai trăia Huduba! Înviase pridvorul petrecerilor bătrîneşti, cu tinereţa părinţilor lui Dănuţ, cu bătrîneţa bunicului, şi cu copilăria lui.

"Zumbai, zumbai; zumbai, zumbai"...

"La Bacău,
La Bacău,
Într-o mahala,
S-a-ntîmplat,
S-a-ntîmplat
O mare dandana..."

Dănuţ deschise ochii, şi se văzu la o masă a prezentului, între contimporanii lui: Lizica, Dicke-Bertha, Thais, Măicuţa, Iulişca, Maciste,

Puiu...

Întoarse capul spre lăutar: acelaşi Huduba, mai bătrîn, mai năruit, mai uscăţiv, mai pocit, mai jalnic.

"La Bacău,
La Bacău..."

Şi acum, el ştia ce vor boierii. Din murmurul buzelor chefliilor, el desprinsese cîntecul lor: La Bacău. Acolo, la masa petrecerii, erau odrasle de ţărani şi copii de tîrgoveţi scurşi de la periferii în inima oraşelor. Ei vroiau să trăiască viaţa: cea de oraş. Peste ei, ca o cometă a veseliei contimporane, era nasul lui Tănase. Acest nas zodiac izgonise sunetul veseliei care vine cu rîurile la vale, din munţi cu brazi. Chefliii de astăzi cereau scripcii lui Huduba cupletul trivial, şi romanţa sentimentală în care-şi suflă nasul gramofoanele.

Acolo era pridvorul trecutului cu străbunii; dincoace, masa prezentului, cu strănepoţii. Şi între ele, scripca lui Huduba.

— Dan, nici nu ţi-ai băut paharul!

Din picioare, îl dădu duşcă, mulţumi şi plecă repede. Se ducea spre casa cu ferestre luminate, cu geanta subţioară, pe ulițele pustii.

Lăutar şi el, dar scripca lui Huduba avea alte cîntece pentru noii contimporani, pe cînd scripca lui Dănuţ avea un singur cîntec pentru toţi.

Monica! Monica!

*

În clipa cînd se naşte, porecla defineşte stringent şi plastic pe cineva, dar totodată îl constrînge să fie vasalul ei.

O femeie poreclită "femeie fatală" înseamnă că în societatea ambiantă ei a fost fatală cuiva — indiferent dacă cel care s-a sinucis pentru ea e dirigintele oficiului poştal sau şeful unei percepţii — şi că mai poate fi fatală şi altora, din aceeaşi categorie socială. Dar totodată, din clipa cînd şi-a auzit porecla primită cu un zîmbet de sfinx — acest zîmbet inexistent e apanagiul femeilor fatale — va deveni şi mai fatală, deservindu-şi porecla. În mahalaua ei va profesa rolul pe care Anthineea îl profesează în suburbia literară a *Atlantidei* lui Pierre Benoît. Cu ochii ei bovini, cu părul ei negru lins pe tîmple, şi trupul ei de falduri lăptoase, va deveni un fel de casieriţă impasibilă a sinuciderilor din amor, a delapidărilor din amor, a divorţurilor. Poate că înainte de poreclă ar fi preferat să facă dulceţi, să bată pasienţe şi să croşeteze rozace textile pentru perne şi spetezele scaunelor — dar

magnetizată de poreclă a intrat în rîndul Messalinelor. Porecla i-a descoperit o vocațiune surdă, impunîndu-i-o cu suverana energie a colectivității care a creat-o, decretînd-o.

Aşadar, porecla e receptivă — prin faptul constatării plastice — şi e creatoare, eliminînd sau atenuînd însuşirile divergente de la poreclă, ale celui definit, silindu-l să abunde în sensul ei. Ceea ce dovedeşte slăbiciunea omului în fața voinței semenilor săi. Personalitatea decretată de societatea în care trăieşte, va fi mai durabilă decît adevărata lui personalitate, alcătuită din atavism şi ereditate, convertite fiziologic şi psihologic într-o formulă proprie. Această unilateralizare a omului prin poreclă, în sensul ei, această falsificare a individualității — datorită exagerării unei însuşiri în detrimentul celorlalte, e un spectacol penibil, în clipa cînd individul îşi pierde tinerețea, cînd se usucă.

Anonim, neştiut şi nedefinit de nimeni, fără nici o reputație, fără nici o etichetă, individul albit de ani ar fi bătrîn pur şi simplu. Bătrînețea n-ar fi decît o surdină pe coardele sonore ale tinereții lui. El n-ar căuta — tocmai fiindcă-i bătrîn cu simplicitate, fără cabotinism — să *plagieze* ceea ce în tinerețe i-a dat o anumită seducțiune între semenii săi. Bătrînețea lui n-ar fi caricatura tinereții lui, ci bătrînețea ei, a tinereții, frumoasă încă, în felul toamnelor. Dar rareori există acel individ anonim, a cărui bătrînețe naturală, ca un anotimp final, să nu se înjosească histrionesc în fața oamenilor. Şi poate şi mai rare sînt individualitățile, care, evoluînd în celebritate — cum ar creşte o pădure în vitrină sau pe scenă — să nu devie parcuri, adică să nu cedeze publicului loc agreabil pentru bănci şi plimbări comode, în propria lor ființă vasală succesului.

Cei mai mulți bătrîni sînt parodiile reputației sau poreclei lor din epoca plenitudinei tinereşti. Astfel, întîlneşti într-un salon, de pildă, un om venerabil prin vrîstă, care se arată isteț şi neastîmpărat, tachinînd fetele, atacînd cucoanele, pretinzînd prin fapta lui să învioreze "tineretul de azi" cu glume, calambururi, istorioare şi anecdote răsuflate, care l-au făcut celebru în tinerețe lui *de ieri.* Ți se strînge inima de milă. Surîzi cu efort, cum aplauzi la circ pe nenorocitul acrobat care nu izbuteşte măcar să atragă atenția cuiva. Îl compătimeşti. Şi n-ai curajul, nimeni nu-l are — respectul bătrînețiі — să-i spui: "Astîmpără-te. Rămîi bătrîn. Nu-ți şade bine să te strîmbi!"

Dar pe înfundate, tinerii hazlii ai salonului respectiv rîd de moşneagul histrion. Ei nu ştiu — ei, cei reputați irezistibili — că mîne vor fi la fel cu moşneagul reputat şi el irezistibil în saloanele tinereții lui.

Astfel, o victimă a reputației este Iaşul, denumit oraşul cultural, oraşul intelectual. Merită Iaşul această reputație?

Reputația, întîi şi întîi, e receptivă. Ea constată o realitate, nu o născocește. Reputația nu e o lăudăroşenie, o tartarinadă. Această reputație a Iaşului însuma o activitate culturală mai proeminentă, mai personală şi mai stăruitoare decît a celorlalte oraşe româneşti. Faptele muntenilor, între care România, sînt fiicele ideilor moldoveneşti, ieşene mai ales. Apoi "Junimea" — acel amestec de cultură şi bun-simț, de entuziasm şi ironie, de credință şi scepticism — e templu moldovenesc, clădit între zările ieşene. Ieşană e şi armonia Eminescu, şi zvonul Creangă, şi zeflemeaua cu monoclu Petrache Carp, şi gravitatea statuară Maiorescu, şi zîmbetul Alecsandri, şi veninul tonic Gheorghe Panu.

Dar, junimiştii s-au dus: unii în mormînt, alții în noua capitală a țării, ducînd cu ei altoi moldovenesc, crescut în pepinierele "Junimii". De-atunci s-au ridicat şi alte generații între zările ieşene, visînd cu stelele, trudind cu slovele — dar, mai curînd decît al bunicilor, exodul lor spre noua capitală a început.

Iaşul de altădată a îmbătrînit. Mai este el oraşul culturii, oraşul ideilor? Da, pretind ieşenii, disprețuind de la înălțimea reputației de alții ctitorită, muncitoarele şi poate vulgarele oraşe ale României Mari.

Nu! Acest oraş bătrîn nu ştie să fie bătrîn — nu el, biată făptură de ruine — ci oamenii care-l locuiesc, vanitoşi, caricaturizîndu-i reputația din tinereță. Nu eşti intelectual fiindcă trăieşti într-o bibliotecă, după cum şoarecii bibliotecilor şi păianjenii lor nu sînt intelectuali, ci pur şi simplu şoareci şi păianjeni. Nici omul care doarme într-o bibliotecă, nu e prin aceasta intelectual, căci somnul nu e susceptibil de astfel de denumiri. Un oraş nu e intelectual prin numărul clădirilor culturale unde învățăceii tineri deprind să ție condeiul şi să deschidă gura, ci prin e personalități care cu înălțimea lor meditativă şi dominatoare, împrăştie ca o aromă, pînă departe,

şi duhul oraşului în care s-au format. Unde-s aceşti stejari ieşeni, aceşti plopi ieşeni, aceşti brazi ieşeni, spre care țara să se-ndrepte în procesiuni evlavioase? Eminescu, Alecsandri, Creangă, Panu?

Aceştia au fost, şi dimpreună au dominat zarea românească.

Dar acum?

Acum, într-un oraş bătrîn şi înăcrit de vanitate — care vede în Bucureşti Calea Victoriei şi "Capşa", cum vede țața de la perdeluța răsucită a geamului tot ce-i urît şi aparent în viața vecinilor, neglijînd restul — existau două mari ferestre luminate, pe o stradă dosnică, într-o clădire ruinată.

Acolo, ca acele buhne solitare, stăpînind palatele pustii cu măreția lor de urne funerare, nopți de-a rîndul veghea un om sur. Tinerețea lui crescuse pe ruinele "Junimii". Mai răsună încă ecoul paşilor lui Eminescu pe ulițele Iaşului, atunci cînd tînărul socialist, abia ieşit de pe băncile şcolii, privea

luna lui Eminescu, cu întîia dragoste în ochii melancolizați amar de Schopenhauer.

Treptat dispăruseră marii ieşeni, atingîndu-l toți cu pulpana umbrei lor istorice, lăsîndu-l singur în oraşul lor să le vegheze nopțile subt dublul scut de aur al ferestrelor luminate. Acolo era ultimul intelectual al Iaşului. Prin el numai, prin nopțile lui de insomnie, Iaşul putea să judece țara lui, nu s-o bîrfească.

Dar adresa acestui om era ignorată de mai toți ieşenii, în afară de proprietarul său, care-i intentase proces de evacuare.

*

Acest supraviețuitor nocturn al marilor ieşeni altădată avea două titluri sociale: profesor universitar şi redactor al revistei *Viața contimporană.* Dar n-avea cărți de vizită. Nu frecventa pe nimeni, în afară de cei din biblioteca sa. Devenise profesor universitar la o vrîstă cînd socotea că fiecare student e un echivalent al personalității sale, a dascălului tînăr, şi că n-ar fi rău ca, de pe catedră, amical, să le împărtăşească experiențele sale intelectuale. Observase, însă, că el, dascălul, e un exemplar ciudat, cu picioare mult prea repezi pentru ale celorlalți, cu plămîni mult mai rezistenți decît ai discipolilor. Se văzuse în situația călăuzei pentru piscuri nalte, care n-ar avea nici un client, pentru simplul motiv că turiştii solicitați pentru ascensiune preferă berăria sau cofetăria de la poalele muntelui, cu scaune comode, consumații delectabile, şi cărți poştale edificatoare cromolitografic.

Profesase mai departe — nu putea nici să moară de foame, nici să se facă uşier la Facultatea de litere — dar renunțase la altitudini cu turma după el. Devenise, cum s-ar zice, un profesor sceptic, oarecum mizantrop. Cînd distingea cîte-un apetit intelectual, printre elevii săi, îl invita acasă. Devenea amic, incapabil să fie profesor. Aceste amiciții îi împuținaseră simțitor biblioteca. Amiciția impune sacrificii materiale.

Între timp, dimpreună cu un grup de prieteni *întru entuziasm,* înjghebase o revistă voluminoasă, intitulată *Viața contimporană.* Ceilalți înclinaseră spre titlul mai general şi mai pompos: *Viața.* Adaosul "contimporană" era zîmbetul modestiei lui.

Entuziasmul care-i solidarizase era o idee, denumită ideea poporanistă. Programul revistei "literare şi sociale", nu de "literatură socială", cum de la început fusese botezată de adversari, era simplu ca un precept al celebrului deschizător de uşi deschise: La Palisse[17]. Redactorul cerea scriitorilor,

---

17 * Referire la versul anonim, creat în cinstea căpitanului francez La

artiştilor în genere, să aibă faţă de fenomenul ţărănesc o atitudine artistică, adică imparţială. Să nu facă compot de ţărani cum făcea Alecsandri, dar nici să nu disprețuiască pur şi simplu starea primară a acestei clase inculte, brutale, instinctive, făcînd-o insuportabilă nasului estetizant. S-o facă să trăiască aşa cum e, în adevărul social care-a creat-o. Departe de-a cere scriitorilor literatură țărănească, le semnala dificultatea unei literaturi avînd ca subiect ţăranul şi viaţa lui, din pricina perspectivei de cugetare obiectivă, pe care mai ales acest subiect o cerea creatorului.

Fusese înțeles atît de bine, încît ani de-a rîndul poşta redacţională îi adusese vrafuri de poezii şi proză care slăveau fad şi nătîng pe "ţăranul împilat", "glia umedă de roua sîngelui", şi pe "martirul ogoarelor". Natural, coşul redacţional respectase traiectoria: *tout à l'égout.* Dar şi mai ciudat, reputaţia acestei reviste cu atitudine atît de eclectic artistică în faţa clasei ţărăneşti, creştea fals, formidabil de fals, în entuziasmul tuturora. Această revistă cu precepte pur artistice era socotită ca un organ literar de slăvire a ţărănimii, ceea ce determinase o serioasă curiozitate şi poate şi caritate socială pentru ţărani, fapt care îndestula, într-o măsură, programul social al revistei, dar nu şi pe cel literar. Venise războiul. Urmase exproprierea. Revista, cu acelaşi titlu, care acum părea o impertinenţă, reapăruse.

— De ce mai trăieşti? Ce mai vrei? i se spunea. Vremurile împilării ţăranilor au trecut. Lasă amintirea cruciadei duse pentru ţărani. Ai liberat Sfîntul Mormînt; du-te acasă. Adică: dispari.

S-ar fi zis că nimeni nu observa — în genere subtitlurile sînt rareori citite — că pe coperta revistei figura menţiunea: "Literară şi socială", şi că, în cuprinsul său se discutau alte probleme sociale, tot atît de grave, şi tot atît de miop privite pînă atunci, ca şi problema ţărănească de odinioară; şi că, pe deasupra, revista — literară exact în proporţia în care era socială — tipărea literatura cea mai publicabilă a epocii de după război. Se întîmpla cu *Viaţa contimporană* acelaşi fenomen al poreclei sau reputaţiei, care ucid sau ascund realitatea.

Aşadar, redactorul *Vieţii contimporane* era socotit îndeobşte, în domeniul literar, ca un echivalent al acelui ireductibil român care afurisea Parisul, pretinzînd că acolo a murit de foame fiindcă nici un restaurant n-a vrut să-i servească mămăligă, sarmale cu varză şi ciorbă de potroace.

Între timp, îndărătul celor două ferestre luminate, în vibraţia amiezii spectrale, volumele lui Marcel Proust aveau în ţara românească întîiul lector

---

Palisse (1470-1525): "Cu un sfert de oră înaintea morţii sale încă era în viaţă", în sensul de "încă se lupta", şi care, cu vremea, a ajuns la sensul strict, naiv. De aici şi expresia: "Un adevăr à la Palisse".

demn de epopeea insomniei lor, în straniile perspective ale timpului, discompus.

*

La poalele piramidelor, un copil egipțian, răsărit din nisip ca un fragment de umbră al piramidei, îți oferă un scarabeu. Acuma l-a găsit, scotocind nisipul. E cald. Ți-l vinde pentru prețul derizoriu de doi piaştri. Departe de-a te tocmi, îi mai dai doi piaştri, ca să n-ai impresia că-l furi pe bietul copil. Ai generozitatea omului care-a făcut o strălucită afacere.

Abia la Cairo, într-o cafenea, afli că scarabeul e *made în Germany,* şi că zeci de negustori ambulanți îl vînd în cafenele — cum la noi se vînd alunele americane — cu un piastru duzina; acesta fiind prețul inițial.

La New-Castle, în Anglia, cumperi o brichetă originală, a cărei flacără în loc să fie stinsă de vînt, e întețită. "Ai dracului oameni englejii!" îți spui admirativ, făcînd din brichetă o alegorie a vitalității engleze, pe care vrăjmăşiile continentale o sporesc. Dar pe vaporul care te aduce în țară, într-o zi de plictiseală, pe cînd îți răsuceşti admirativ bricheta, observi că şi invenția britanică e *made în Germany.*

De la Madrid vrei să te-ntorci în țară cu puțin spirit specific, consemnat în artă. Cumperi nişte castaniete al căror tril de toacă l-ai auzit, sedus, sunînd în mînile nervoase ale dansatoarei spaniole, întovărăşindu-i onctuosu-i şold.

Cumperi şi o lamă de Toledo. E glorioasă ca un vers de epopee; e iute ca o limbă de şarpe; şi-i înflorită, ca şi cum pe luciul ei metalic o lună plină ar fi imprimat umbra unei frunze migălos zimțată.

Şi castanietele, şi lama de Toledo sînt *made în Germany.* Devii atît de bănuitor, încît te-ntrebi dacă blana ursului polar, călătorind la Pol pe un sloi de gheață, nu e şi ea *made în Germany.*

În produsele sufleteşti şi intelectuale cele mai diverse vanitatea are înfiorătoarea universalitate a produselor *made în Germany.* Orice revistă literară sau socială e un grup de individualități legate printr-un entuziasm comun — principiu de *temporară* înrudire — printr-o atitudine similară în fața vieții, în esență, se înțelege — dar şi un grup de vanități, şi poate mai ales. Iscălitura de pe copertă semnalează pe producătorul articolului, al prozei sau al versului din cuprinsul revistei. Desigur că e legitim şi onorabil să fii proprietarul unei case ridicate prin munca ta; dar e foarte agreabil să stai pe pragul sau în poarta casei tale, ca vecinii să te vadă pe soclu, ca trecătorii să te ştie. Poate că mai mult decît existența casei de tine clădită, privirea vecinilor şi a trecătorilor — admirativă sau invidioasă — ți-e răsplata efortului. Acea privire îți îngraşă sufletul şi-ți dilată nările. Ea îți dă

acolada.

Se întîmplă, natural, ca multe articole să nu fie iscălite. Modestie? Nu! Laşitate sau prudenţă. Nu-ţi vine să iscăleşti articolul injurios, a cărui glorie se revarsă asupra-ţi cu vînt de palme şi praf de injurii. E atît de previzibil şi normal acest anonimat în care răutatea sau curajul sînt deghizate subt mască şi pelerină, încît legea presei a prevăzut printr-un articol, că redactorul revistei sau gazetei e răspunzător de calomnia sau injuria cuprinsă în articolele anonime. Sînt şi articole, mereu iscălite de un nume care e un pseudonim sau pur şi simplu cu două sau trei steluţe. Dar cînd, într-un oraş, un singur om va umbla pe străzi mascat sau costumat, însă totdeauna cu aceeaşi mască şi acelaşi costum, va fi cunoscut de către public mai bine decît toţi cetăţenii descoperiţi, Aşa că aceste pseudonime, departe de-a exprima modestia sau dorinţa de anonimat, exprimă ori jena pentru numele adevărat — te lepezi de el, rebotezîndu-te — ori dorinţa de-a se singulariza în plină piaţă publică.

Revista *Viaţa contimporană* avea mulţi proprietari stînd pe pragul casei lor, expunîndu-se privirii celorlalţi. Cu alte cuvinte, avea mulţi colaboratori. Sumarul ei, afişat pe copertă — pentru lesnicioasa edificare a lectorului — producea multe nume de intelectuali emeriţi şi artişti reputaţi. Rareori însă zăreai numele redactorului, de fapt directorului ei. Şi totuşi, el era colaboratorul cel mai statornic şi cel mai proteic. O jumătate de revistă era scrisă de el, dar sumarul era iscălit de alţii. Iar articolele de critică literară, pe care trebuia să le semneze — ca să dea sumarului prestigiul numelui său — cădeau în coada sumarului, acolo unde listele de mîncare anunţă apele minerale, şi termometrele, zero grade. Rol de scafandru, după cum se vede, nu importanţă de far. Din această pricină, i se reproşa lipsa de productivitate. Căci nimeni nu-şi dădea seamă că o revistă nu trăieşte prin salonul de recepţie — adică prin beletristică şi articole — ci prin obscurul complex al gospodăriei redacţionale: polemici, însemnări, recenzii şi tot felul de rubrici permanente, strecurate printre producţiile de gală, dar sporadice. Aceste rubrici, aceste note dau unei reviste o anumită atmosferă, o anumită viaţă. Toate aceste rubrici permanente sînt atribuite totalităţii colaboratorilor — care acceptă cu un surîs modest denunţarea paternităţii lor colective — nu obscurului redactor, care e un şef de orhestră, nevăzut, şi pe deasupra pe rînd şi oricînd înlocuitorul anonim al fiecărui solist absent. Astfel, treptat, redactorul *Vieţii contimporane* făcuse gloria altora: a tuturor colaboratorilor. Miniştri, dascăli universitari, academiciani, oratori publici, mari avocaţi, produceau în viaţa socială, ca un paşaport diplomatic, titlul de colaboratori ai *Vieţii contimporane.* Vorbeau desigur cu oarecare deferenţă despre redactorul acestei reviste, dar cu deferenţa miloasă şi compătimitoare a

copilului de țară, care odată ajuns, vorbește despre viața de martiră a bietei maică-sa, pe care însă n-o mai frecventează, recunoscîndu-i jertfa mai mult decît valoarea, pentru a converti această jertfă într-un atribut moral al provenienței sale de jos. Prestigiul muncii anonime a acestui redactor, trecuse asupra revistei. Ori, revista erau toți, în afară de redactorul ei. Revista *Viața contimporană,* în gura unui fost sau prezent colaborator, se traducea prin orgoliosul plural "noi", împănat de singularul "eu", procurator al pluralului. Dar pronumele "el", al redactorului, era treptat exclus.

Așa că, încet cu încetul, însuși redactorul revistei ajunsese să se deposedeze de revista lui. O iubea ca pe o faptă a unei colectivități. O idolatra ca pe un copil al altora, crescut numai de el. Pentru el, revista lui devenise o ființă de sine stătătoare, exterioara lui. Ciudat, acest om — care în viața privată nu purtase niciodată emblema românească, injuria, iar în viața publică nu depășise niciodată hotarul ironiei descriptive, nu exclamative — era înjurat pur și simplu. Drept răspuns la un articol în care dovedea nulitatea unui scriitor, era apostrofat cu vorbele: "bătrîn, neurastenic, maniac". Nu răspundea. În schimb, cea mai neînsemnată cîrtire sau defăimare a *Vieții contimporane* îi înarma luciditatea cu cele mai subțiri săgeți ale sarcasmului. Își apăra revista, reputația ei: singurul punct vulnerabil al impasibilității lui. Din această cauză, era atacat mai ales personal. Tăcerile lui însemnau pentru adversari un succes. Pe acesta li-l lăsa, zîmbitor.

Revista *Viața contimporană* avuse pentru el două semnificații. Întîia, comună tuturor întemeietorilor: aceea de arenă onestă, pentru lupta socială și literară. A doua semnificație îi era strict personală. La Universitate, apoi în viața de toate zilele, nu găsise interlocutori. Mintea lui prea repede, corosiv lucidă, și prea înaltă, nu găsea între camarazii de vrîstă, profesie și viață, replica egală, comprehensivă, deopotrivă de elastică, deopotrivă de dură. Renunțase deci la oameni. Dar activitatea lui de la *Viața contimporană* nu era decît o veșnică scrisoare adresată anonimului din mulțimea anonimă: acela trebuia să existe. Fără de această ultimă speranță, desigur că redactorul *Vieții contimporane* ar fi renunțat la viață, după ce renunțase la oameni.

Pe acest anonim camarad al minții sale, pe acest frate întru singurătate și înaltă veghe, nu-l căuta ca Diogene — poate fiindcă se temea să nu-l găsească. Dar lui îi scria. Pentru el vorbea. În fața lui se lupta. Activitatea consemnată în paginele revistei, în perspectiva ei totală, arăta o puritate de sinceritate, de onestitate morală și intelectuală, cum se găsește rareori numai în viața oamenilor care trăiesc subt privirea lui Dumnezeu, la o parte de tumultul vieții.

Două particularități îi dăduseră oarecare notorietate pitorească printre

concetățenii săi: viața de noapte şi fobia microbilor.

Un om care-şi petrece nopțile primind lume la el acasă, organizînd sindrofii cu fatalele partide de cărți sau care face chefuri în oraş e reputat "om de viață". Vocabularul clasificator însă n-a găsit alt cuvînt pentru cel care-şi petrece nopțile trăind, în clipa cînd ceilalți dorm sau fac chef, decît acela de neurastenic. În noapte şi printre cărți, acest om trăia ca pădurarul în inima pădurii. Şi fața lui, învăluită în păr sălbăticit un pic pe tîmple şi în barbă, avea oarecare asemănare cu chipul pădurarilor pe care-i vezi răsărind subt solemnele bolți vegetale, din umbra unui stejar, ca nişte pustnici gravi, cu ochi limpezi şi ageri, aducînd şi cu bufnița şi cu vulturul. Paloarea feții însă, aparținea cărților. Purta vaste pălării negre cu margine lată, şi pelerină. Aşa răsărea pe ulițele dosnice ale Iaşului, mergînd spre Universitate. Dacă l-ar fi întîlnit prin ruinele Iaşului, Rembrandt ar fi tresărit şi l-ar fi privit lung şi altfel decît rarii concetățeni care-l întîlneau, măsurînd ironici această apariție de umbră, cu prea multă lumină în față, şi-atît de puțin actuală din punct de vedere vestimentar.

Trăsăturile acestui om, curbe, umerii obrajilor proeminenți, orbitele adînci, fruntea lată şi dreaptă, nasul coroiat fără hrăpăreață ascuțime, dovedeau o osatură fermă, nu bicisnică. Pe această osatură viguroasă, în finețea ei, din adîncul orbitelor, ochii priveau clar. Acolo le era locul, în adînc. Erau căprui, dar umbra orbitei îi făcea negri şi parcă mai mari. Aveau ceva din rotunda claritate a ochilor de buhnă, mai ales că nasul pornea curb dintre ei. Nimic febril pe-această față. Calm, dar ager. Marile căpetenii militare aşa visau. În preajma luptelor privindu-şi ostile în bivuac la lumini de focuri arămii.

A doua particularitate a acestui om era fobia microbilor. Îi vedea presărați sarcastic pe toate cele: pe mîna prietenilor, pe clanța uşilor, pe cartonul țigărilor. Fumător pasionat, nu-şi fuma țigara decît după ce-i pîrjolea cartonul la flacără, făcînd din el un fel de frigărui fierbinte. Din această cauză, buza de jos era uşor arsă. Aceşti microbi, permanenți pe toate cele, îi dădeau gesturi alegorice parcă. După ce strîngea o mînă — politicos, nu întorcea spatele celor care-i întindeau mîna — scotea dintr-un buzunar o sticluță cu sublimat sau cu alcool de peste patruzeci de grade, şi se dezinfecta. Microbii îl izolau complect de viață. Nimeni nu-i făcea vizite, nimeni nu-i pretindea.

"Lasă-l, domnule, ăsta trăieşte noaptea ca huhurezii şi se teme de microbi!"

Nimeni nu-şi dădea seamă ce zîmbet ironic avea această viață de noapte şi această fobie de microbi. Poate că nici el nu-şi mai dădea perfect seama. Dar există o formulă mai fericită şi mai cuviincioasă — care să te izoleze de

oameni, fără a le spune: "Da-ți-mi pace, imbecililor!" — decît viața de noapte şi fobia microbilor? Căci aceeaşi mînă care se dezinfecta după ce strîngea o altă mînă, nopți întregi, fără

mănuşi şi fără sublimat, şi le petrecea mînă-n mînă cu volumele lui Tolstoi, Dostoievski sau Proust. Continua desigur şi cînd era singur să-şi flambeze cartonul țigărilor, dar mirosul şi gustul de ars, nu distrugerea microbilor, îi deveniseră încet cu încetul, tot atît de necesare ca şi tutunul.

*

Iaşul are o grădină, Copoul, reputată frumoasă prin decret municipal şi cor civic. E frumoasă în măsura în care orişice grădină cu flori şi copaci bătrîni e frumoasă... Atributul floral şi vegetal nu-i lipseşte: prin aceasta e grădină. Ca să fie frumoasă, însă, grădina trebuie să aibă acel echilibru subtil, acea transfigurare a naturii, care face altfel frumoasă o armonie de culori zugrăvite, alături de culorile livezilor şi-ale luminii. În lunca ei natală, floarea necultivată e sinceritatea, e candoarea luncii, şi e frumoasă fiindcă exprimă această sinceritate, această candoare, care depăşesc arta, conviețuind alături cu ea. Dar în clipa cînd nu mai răsare din pămînt împodobindu-l involuntar, ci e aşezată de mîna omului într-un pămînt îngrădit, cultivat, destinat înfrumusețării, floarea e supusă aceloraşi legi artistice, ca şi sunetul în fraza muzicală, ca şi vorba în vers, ca şi culoarea în pictură. Frumoasă în sine, latent, ea ori devine frumoasă prin armonia care o însumează altfel decît natura, ori devine sunet fals, pretențios, vulgar, ca tot materialul prim artistic, pe care mîna omului nu l-a înviat prin creațiune, desprinzîndu-l din natură. Aşadar, într-un parc, într-o grădină publică, nu mai apreciezi materialul vegetal şi floral din care sînt alcătuite, ci existența sau inexistența armoniei artistice, a creațiunii omeneşti.

Din acest punct de vedere — adică respectînd firescul criteriu — grădina Copou e slută şi vulgară. Ea indispune ochiul ca un salon de mahala pregătit pentru recepția deputatului, ca o romanță a lunii dedicată primarului, ca o poezie epică închinată cutărui general de brigadă.

Ca şi Mitropolia ieşană, şi ca şi atîtea clădiri recent înălțate pe blîndele uliți ale Iaşului, ea nu respectă armonia florentină a zării ieşene, atît de pur ondulată de linia dealurilor, că pare un văl fluturînd de pe umerii goi ai unei madone care se închină — şi sfidează, grosolan epatată, modestia artistică a ruinelor ieşene. Totuşi, ieşenii se plimbă pe aleile Copoului şi îl admiră, aceiaşi ieşeni care compătimesc Bucureştiul, fără să cunoască Cişmigiul, grădină grasă, care nu-i departe de frumuseță, deşi plină de doici, de ordonanțe şi de boanghini.

Grădina Copoului debutează printr-o alee centrală, mărginită de o parte şi de alta, cu bănci vopsite verde. Arhitectul grădinii a avut desigur concepţii grandioase. El a vrut oarecum să cînte din ocarină fanfare eroice. A izbutit. Această alee dominantă a Copoului, e ridicolă şi pretenţioasă. A reuşit organizatorul grădinii să facă din ea un pretext pentru alee, cum bătrîneţa face din capul omenesc un pretext pentru dilatarea cheliei. Cît de just ieşană ar fi fost o întortochere de poteci printre straturi de flori! Ce viaţă armonios distribuită ar fi dat grădinei aceste poteci alegre, chemînd perechile în toate părţile cu zîmbete de flori — în locul acestui fals bulevard, odios ca un guler înalt şi rigid pe gîtul unui copil limfatic. Această alee centrală e plină ca vestibulul unui dentist celebru. Lumea stă şi se plimbă acolo numai. Restul grădinei e gol; copacii nu se plimbă. Cînd se dau serbări — *kermeze:* aşa anunţă afişele — grădina e neîncăpătoare, adică aleea, faimoasa alee, căci grădina e aleea precum aleea e grădină. Două mişcări în răspăr, în sus şi în jos. Ce fac oamenii aceia? Se plimbă? Nu! Se freacă unii de alţii ca periile în mînile lustragiului, atunci cînd îşi iau avîntul. Se respiră, nas în nas, ca miopii cînd se întîlnesc cu felinarele. Se împroaşcă necontenit cu praful scărmănat de paşii lor îndesaţi. Asta se cheamă a lua parte la o *kermeză.*

În fundul aleei, ca un sughiţ al perspectivei, se ridică un obelisc, la picioarele căruia, aşezaţi pe labe, patru lei de piatră — poate că-s sfincşi — veghează. Aceşti lei, de cînd au devenit de piatră s-au îngrăşat. Au oarecare asemănare cu obezitatea scroafelor, dar sînt lei. Botoşi şi mahmuri ca începutul unui formidabil gutunar în nasul bont al unui om fălcos, n-au batistă fiindcă sînt lei. Nu rag, nu urlă, nu mîrîie, dar fălcile lor de piatră abia pot stăpîni o vărsătură în cascadă.

Bieţi lei ai Africei, cine v-a pus să deveniţi celebri ?

Al doilea edificiu al acestei alei, e vegetal: un tei bătrîn, cu floare şi umbră dulce. E numit — de aici se naşte catastrofa — teiul lui Eminescu.

— Aici visa Eminescu, îţi explică ieşeanul, arătîndu-ţi teiul încercuit de bănci populate.

Aici n-a visat niciodată Eminescu, subt acest tei situat pe aleea principală a Copoului. Căci dacă aşa înţelegea Eminescu să viseze, se instala cu scaunul şi masa "de brad" în galantarul celei mai mari magazii de pe strada Lăpuşneanu. Eminescu n-a visat în faţa nimănui. Avea o pudoare cu dimensiuni de munte abrupt, asasin pentru turişti.

Tu, oricine vei fi, citeşte cît vrei slova lui Eminescu, fii familiar cu ea cum eşti cu cerul de deasupra ogrăzii, aibe-o în gură cît vrei şi cînd vrei ca pe-o pastă de dinţi şi ca pe un şpriţ de la gheaţă — dar lasă-i viaţa, lasă-i visul. Nu crede că visa aşa cum stai dumneata în faţa fotografului, nici cum te razemi în cot de balustrada lojei, la concertul fără muzică melodioasă.

Nu!

Eminescu, omul acela care avea o bucată de cer în loc de frunte, în clipa cînd îndoia spre pămînt creanga de luceferi a cerului, poate rodea în dinți un vîrf de creion, sau îşi muşca musteața, *singur,* fără să-l vadă şi să-l ştie nimeni.

Şi-n clipa cînd, cu crengile toamnei în brațul lui, arăta:

"Vezi, rîndunelele se duc,
Se scutură frunza de nuc,
Se lasă bruma peste vii,
De ce nu-mi vii? De ce nu-mi vii?"

...nu crede că era ca Hamlet cînd o trimete, pe scenă, pe Ofelia la mînăstire! Nu! Într-o crîşmă de mahala a Iaşului, cu răspopitul Creangă, urît ca o gorilă şi bun, ca un miros de fum şi baligă în soare, în fața unei sticle de poşîrcă — chipul lui Eminescu zîmbea lui Creangă, ciocnind paharul, şi sufletul lui dezlega toamna, cu gest de orizont.

Subt teiul lui Eminescu, tinerii visători ieşeni fac inhalații eminesciene.

La stînga aleei, subt un chioşc circular, nechează fanfara militară. Față-n față cu chioşcul alămurilor, de cealaltă parte a aleei, un pavilion cu ferestre colorate transportă în această grădină, nu departe de faimosul tei, visul cu halbe de bere, sirop, gustări în scobitoare, şpriț şi alune americane.

Iată grădina Copoului.

Dar în fundul ei, într-un zaplaz înalt de scînduri putrede, vizibilă numai prin clanță, atît e de mică şi de ştearsă, se deschide scîrțîind o uşiță. E situată în grădina Copou, cum sînt uşele cămărilor: în fundul obscur al casei. Pleci capul, îndoi umerii — uşița e scundă, ridici piciorul — pragul e nalt, ai impresia că escaladezi o fereastră — şi intri deodată, lăsînd în urmă toate amintirile urbane, în cea mai dulce lumină din cîte ți-a fost dat să întîlneşti. Crezi că-i un fum albăstrui ca cel de cetini în dreptul pădurilor de brazi, dar nici brazi nu-s, nici fum nu-i. E lumina îndulcită într-atîta, încît îți pare fum. O potecă lungă, acoperită cu iarbă, romanițe şi rochița-rîndunelii, printre păpuşoi, se apleacă la vale şi se duce, se duce cu mişcări de izvor pînă departe. Şi iat-o revărsată-n aer, miere şi-n dealurile albastre, uşoare, fluide ca un cer de toamnă coborît pe pămînt ca fumul de tămîie din cădelniță. Îți vine să înclini capul pe umăr surîzînd. Unde eşti? Parcă s-au născut aici, din aer şi melancoliile luminii, versurile:

"Pe-un picior de plai
Pe-o gură de rai..."

Numai contururi blînde, ca versul *Mioriței.* Nici-o asperitate, nici-o duritate. Toate liniile au curba obrajilor de copii şi a dezmierdărilor pe frunte. Acolo-i păpuşoi; acolo-s vii; acolo în verdeață e o casă, e un fum; acolo latră cînii; acolo sună o talangă; acolo cîntă un cucoş; acolo cade alb un zbor de hulubi; acolo-i un cuc; acolo-i o mierlă... Şi peste toate, lumina ca tăcerea unui surîs şi ca somnolența unor mari ochi albaştri.

Ce semn se desprinde de pe hotarul luminii? Cine te priveşte peste marginele lumii, ridicat deasupra ei?

Orizonturile s-au deschis ca nişte mari vitralii. Zările sînt mai adînci, lumina mai afundă şi limpede ca tăcerea unei mulțimi îngenuncheate.

Ceahlăul!

În clipele de mare cumpănă şi îndoială, aşa se arăta prezența lui Dumnezeu, pustnicilor deznădăjduiți, cu credința zdruncinată.

Ceahlăul! Flacără albastră desprinsă din albastrul zărilor. Cunună de fum peste cenuşa norilor. Pisc în soare deasupra trecutului. Şi ai descoperit semnul poruncii. Îi vei da ascultare. Niciodată nu vei părăsi oraşul mort. Ceahlăul ți-a dat, albastră, acolada azurului.

O simplă uşiță de lemn despărțea Copoul de golful albastru al plutirii spre Ceahlău. Tot atît de bruscă fusese, pentru Dănuț, tranziția de la viața ieşană — cea pe care o cunoscuse în timpul zilei — la atmosfera odăii în care trăia redactorul *Vieții contimporane.*

Numai strigătul trufiei lirice a lui Jean-Cristophe în clipa cînd cunoaşte întîia iluminare a prieteniei — *"J'ai un ami![18] J'ai un ami!"* — ar putea traduce cadența inimii lui Dănuț, după ce făcuse, împreună cu Mircea, întîia vizită acestui om.

Iată răsfrîngerea imediată în scrisoarea pe care Dănuț, chiar în acea noapte, i-o scria Monicăi:

"Dragă Monica,

Fac mea culpa, *fiindcă sînt cinci dimineața şi nu dorm, şi fiindcă nu ți-am ascultat mai demult îndemnul de-a cunoaşte pe fostul tău profesor de la Facultatea de litere. Ce vrei? Noțiunea de profesor universitar — şi încă de literatură — mă crispează ca valeriana pe pisici.*

Ştiu! Mi-ai spus de atîtea ori — şi m-ai convins — că acest *profesor nu invită literatura pe patul lui Procust; că n-are cîntar farmaceutic pentru vis,*

---

18 Am un prieten! (Fr.)

nici basculă decimală pentru viață; că vorbele lui nu merg în pas de defilare, ci, dimpotrivă, au elocința încîlcită şi abruptă a pasului împleticit pe clinuri de munte neumblat — totuşi...

Ce-i bun pentru alții nu-i bun pentru tine. Mic sînt desigur, față de un Eminescu, față de un Caragiale, dar eu sînt eu, altul decît Eminescu, altul decît Caragiale, şi călăuza unică pentru cunoaşterea lor, eu, intactul, cunoscut numai de tine, nu puteam s-o accept.

Această neacceptare era poate şi închipuirea tinerească a oricărui începător că nu poate fi înțeles de alt om — oricît de inteligent şi comprehensiv — mai în vîrstă decît el, dar şi pudoarea — trufie a pudoarei — de planetă nouă, pe care nici o lunetă astronomică n-a întîlnit-o.

Ți-am mai spus ce dar ai tu — miraculos pentru mine ca mersul lui Isus pe ape — de-a mă deschide clar în fața ta. Lîngă tine sînt eu în întregime, fără nevoia de-a mă dovedi şi explica. Lîngă alții sînt ca o casă ermetic închisă deodată: ferestrele dispar zidite, uşile dispar tencuite. Lîngă tine se deschid de la sine ferestre mari prin care vezi tot. E ca o amplă respirație a plămînilor mei. E ca o dezlegare a înghețului. E ca o dispariție de nouri masivi. Sînt eu, dar sînt în întregime subt privirea ta. E mai mult decît dragostea. E o senzație de primăvară care izbucneşte din pămînt cu florile şi cu jivinele deopotrivă.

Dar tu eşti Monica.

Nu-mi închipuiam ca alături de un alt om, fără de elanul iubirii, miracolul să se repete. Totuşi s-a repetat. Am avut fericirea de-a fi profund străveziu alături de un om pe care atunci l-am cunoscut, de care nici dragostea, nici amintirile nu mă legau. Acest salut, această totală descoperire a ființei intime, care-şi pleacă nu pălăria ci misterul opacității în fața unui alt om, l-am cunoscut din nou, şi altfel decît lîngă tine, în această noapte. Înțelegi ce mă leagă şi *cum mă leagă de acest om. Sînt fericit că tu l-ai prețuit înaintea mea, fiindu-mi tot tu, şi de astă dată singură călăuză spre singurele mele bucurii.*

Voi cerca să te fac să participi la această vizită.

La unu noaptea mă opream, însoțit de Mircea, în fața ferestrelor luminate, care răsturnau o punte galbenă de-a curmezişul străzii, oglindindu-se şi-n zidul din față, ca două vechi icoane.

Mircea a bătut la o fereastră. Şi Mircea, şi eu, aveam un aer de conspiratori. Eram neliniştit. Iar trebuia să vorbesc, şi pe deasupra, în fața unui om inteligent dar cu totul necunoscut mie. Mă pregăteam parcă să dau un examen, să pledez un proces. Eu, cel cu vorbe somnoroase, lipsit de spontaneitate, fals de cîte ori doresc să fiu cît mai natural în fața unui necunoscut demn de stimă — îmi aduceam sufletul de ureche, ca pe un copil

care nu vrea să spuie bună ziua musafirilor din salon. Şi pe deasupra era în gîndurile mele zăpăceala festivă a oraşelor de provincie în preajma sosirii regelui. Dar drumul de la ferestrele dinspre stradă, pînă la uşa de dindos, m-a schimbat. Închipuieşte-ţi poarta: o poartă din acelea de lemn, strînsă în alveolele pămîntului îngrămădit în jurul ei. Are un lacăt şi zăvor, şi nu se deschide decît o dată pe an, toamna, cînd intră lemnele şi căruţa cu legume. Portiţa ei e îndărătnică şi buclucaşă. E caracterizată prin aceea că nu vrea să se deschidă. Trebuie s-o hurduci, s-o salţi, s-o împingi cu umărul, şi abia după îndîrjită luptă izbuteşti s-o dai în lături, într-un scîrţîit mîrîitor.

În ogradă, iarbă deasă şi grasă ca în ograda unei mănăstiri. Pămîntul e ondulat, plin cu gheburi şi scobituri, aşa că pasul trebuie să fie atent şi capul inclinat.

Era noapte neagră cu cîteva stele. După lumina puternică a ferestrelor din faţă, ochii noştri nu mai distingeau nimic. Bîjbîiam în urma lui Mircea. Şi cei cîţiva paşi de la ferestre pînă la uşa de dindos, mi-au rechemat fulgerător amintiri din copilărie. Ştii dorul nostru — tu, Olguţa şi cu mine — de mister, de aventuri, prin noaptea livezii de la Medeleni. Instinctiv ne îmbrăcam cu pelerine. Olguţa, în frunte; noi, în urmă. Eu îmi închipuiam — gîndul detrona şefia de fapt a Olguţei — că sînt căpitan de haiduci şi că-i conduc la un atac nocturn. Mergeam de jur împrejurul casei; broaştele, cu saltul lor moale, îmi dădeau bătăi de inimă: un licurici mă făcea să tresar, ca un ochi de lup. Dar făceam o baie de mister eroic. Îmi încruntam sprîncenele — ca să fiu mai fioros — eram convins că am voce de bas, muşchii, şi simţeam parcă duritatea defensivă a unei zale ascunsă sub cămeşă. Era în mine şi spaima celor din casa împrejmuită, şi calmul încordat al haiducilor care atacau... La urmă ajungeam în bucătărie. Eram decepţionat de cozile bucuroase ale cînilor, de sunetul farfuriilor spălate, de zîmbetul babei care ne oferea cucoşei — dar şi fericit că eram, în sfîrşit, la lumină, între oameni.

Ce formidabile instantaneităţi are sufletul nostru! Această ogradă necunoscută, prin care bîjbîiam spre un om necunoscut, îmi devenise familiară după întîiul pas, ca şi cum, orb, aş fi zîmbit în ograda copilăriei mele, căutîndu-vă pe voi.

Am aşteptat în faţa unei uşi de lemn cu geamlîc, dînd pe un coridor întunecat. În sfîrşit, în fund, s-a crăpat o uşă vestind lumina dinlăuntru, şi a apărut, cu părul vîlvoi şi barba zburlită, c-o pelerină pe umeri şi o lumînare în mînă, un fel de stareţ împresurat de mari palpitări de umbre şi lumini. Era ceva subpămîntean în această apariţie, ca o întîmpinare din vechi veacuri, în fund de catacombe. Uitasem că sînt în Iaşi, că trăiesc în această

epocă. Eram în preajma unei legende.

Învîrti cheia în broască, aşeză lumînarea pe un dulăpaş de lîngă uşă şi dispăru grabnic, proiectîndu-şi filfîirea enormei umbre.

— Nu intrăm?

— Stai să-nchidă uşa. Se teme de curente, zîmbi Mircea.

Am intrat. Respectînd parcă un rit, Mircea luă lumînarea de pe dulăpaş, călăuzindu-mă. Miros umed de pivniță leguminoasă, îmbinat cu căldură de pod încins. Scîndurile se cutremurau subt paşii noştri, ca o barcă veche. Pe lîngă ziduri, teancuri de reviste şi de cărți. Ne simțeam spionați de ochi de şoareci. Lîngă uşa odăii, un butoiaş; pe părete, un portret îngălbenit al lui Eminescu. Un Eminescu îngrăşat la jață, puhav, cu musteață groasă, şi ochi rătăciți.

Am intrat în penumbra unei odăi îmbibată de fum tabagic. În treacăt am zărit patul, un bec electric suspendat ca un păianjen, deasupra căpătîiului, o masă plină de cărți, o cană galbenă cu reliefuri, acoperită cu un şervet.

Şi din această odaie am păşit brusc în viscolul incandescent al odăii cu ferestre luminate. Eram ca într-un fulger de magneziu.

Îți mai aduci aminte, Monica, de o fotografie dintr-un album de la Medeleni, reprezentînd un călugăr franciscan, încins cu o frînghie, în mijlocul Pieții San-Marco, învăluit în zboruri de hulubi? Înlocuieşte hulubii cu cărți, Piața San-Marco prefă-o într-o vastă bibliotecă fumegîndă, şi vezi în mijlocul ei un călugăr franciscan, cu pelerină de umeri, împrejmuit ca de un zbor de cărți. Aşa l-am găsit pe profesorul tău. Cărțile nu mai erau hîrtii neînsuflețite. Vibra în ele o agerime, o palpitare de zbor. Şi le vedeai pretutindeni. Din podele pînă-n tavan, de-a lungul păreților, numai rafturi lungi, îndoite subt greutatea cărților. Între ele, nici o aliniere rigidă, nici o constrîngere ordonată; o dezordine voioasă, exuberantă. Toate erau strîmbe, zburlite, îndoite; unele parcă voiau s-aplaude, altele să cadă, altele să sară. Din unele se țuguia cîte-o fițuică lungă, atît de lungă încît se înclina ca fumul. Din altele răsăreau broşuri colorate. Altele aveau capac un caiet coşcovit. Dar nu numai rafturile ticsite, ci mai ales odaia era inundată de revărsarea cărților. Teancuri de tomuri in-folio, legate în piele, mărgineau ca un zid chinezesc rafturile de jos. Subt cele două ferestre, cetate Ungă cetate, se înălța Viața contimporană *legată în carton. Pe scaune, iarăşi cărți. O dormeză era acoperită cu reviste şi broşuri. Pe podele, ca o procesiune de cămile, gheburi de volume, prelungite pînă departe de şiruri desprinse. Toate erau răsfoite, desfăcute, strîmbate, însemnate, cu marginile des adnotate, cu textul subliniat cu roş şi albastru. Trăiau. În jurul acestui om plutea un zbor de cărți îmblînzite. Aveai impresia că nu le caută, că vin singure, că un semn de-al lui ar fi chemat*

zborul galben al volumelor lui France sau fîlfîirea roşie a volumelor lui Dickens; că o simplă poruncă a ochilor lui ar fi prefăcut încăperea într-o foşnitoare roire de culori, ca văzduhul exotic al pădurilor tropicale. Şi părul, şi barba lui, păreau răscolite de zboruri, de vînturile lor. Îşi uitase pelerina pe umeri. Aburii fumului de tutun se îndoiau deşi în jurul lui. Ne privea. Abia atunci i-am văzut vioiciunea ochilor. Era parcă ceva vrăjitoresc în această arătare scăldată în lumina tare ca o reverberaţie de munţi calcaroşi. Omul acesta zidit în bibliotecă, brumat de fura de tutun de-a lungul nopţilor, avea ceva dominator, o năprasnică vitalitate. Nu era nici ostenit, nici îndoit, nici bătrîn, deşi sur: Satan, răsărind pe vîrf de stîncă, arătînd cu un deget omului care-l visează lumea prăvălită-n văi, această vibraţie trebuie s-o aibă, această înălţare a frunţii, acest port al capului.

Prezenţa lui întețeşte, distribuie o trepidaţie în gînduri, o dezordine care-ţi face sufletul asemănător cu odaia în care eşti. Te simţi răsfoit, mînuit, adnotat. Eşti o nouă carte îmblînzită în această pădure de cărţi. Şi simţi deodată, stînd în picioare, neîndrăznind să alungi cărţile de pe scaune, că sufletul e la el acasă..."

*

Bătuse la fereastră, trecuse prin ogradă, după ce-şi exercitase umărul la portiță. Acuma aştepta în fața uşii întunecate. Se familiarizase şi cu ograda, şi cu riturile casei.

Era atît de puternic mirosul de frunză nouă, iarbă crudă şi lilieci în floare, încît îţi venea să răstorni capul pe spate, ca femeile sărutate pe gură.

Uşa din fund se crăpă luminos. Aceeaşi apariţie în falduri de umbre şi lumini, cu lumînarea în mînă. Ca niciodată însă, uşa de afară se deschise. Flacăra lumînării rămasă pe dulăpaşul de lîngă uşă, în revărsarea de aer proaspăt, se înclină suplu, răsturnînd lungi fluturări de umbre, pînă departe, prin întunericul ogrăzii.

— Dumneata eşti, domnule Deleanu?

— Eu sînt. Bună seara, domnule profesor.

Două brațe impetuoase desfăcură pelerina, proiectîndu-se pe stele.

— Domnule Deleanu! Domnule Deleanu! Ce catastrofă e respectul! Dumneata îmi spui "domnule profesor" cu un ton atît de reverenţios, încît mă insulți! Şi ai dreptate. Tinerețea trebuie să insulte bătrînețea prin respect. Domnule Deleanu, cel mai grav păcat al omului este bătrînețea. Înțelegi dumneata ce-i primăvara?

Dănuț zîmbi, respirînd larg.

— Te înşeli, domnule Deleanu! Să-ți spun eu ce-i primăvara. Acum

treizeci de ani — simți dumneata ce monstruozitate e în gura unui om să poată spune: acum treizeci de ani eram tînăr!; acum treizeci de ani eram un imbecil fudul de ce aveam în cap, nu de cum era capul pe dinafară. Eram genial, domnule Deleanu, te asigur. Tinerețea e genială. În loc să mă admir în oglindă, mă uitam în cărți. Şedeam în Tataraşi, într-o casă cu lut pe jos. Dacă vărsăm apă se făcea glod. Zvîrleam țigările oriunde. Era o dezordine înfiorătoare. Recitam versuri cu voce tare. Şuieram partiturile operelor romantice, de la un capăt la altul. Somnul mă ofensa. Nu-l puteam accepta... Şi cînd venea primăvara, întîia noapte de primăvară, ieşeam pe pragul casei; o casă de mahala, domnule Deleanu, o casă de bărbier; dumneata nu cunoşti aşa ceva! Şi ce crezi că făceam? Crezi că eram umilit că afară-i primăvară şi ghetele mi-s rupte, şi pantalonii peticiți? Nu, domnule Deleanu! Eram fericit. Îmi spuneam: "Mă, băiete, a venit primăvara. Aştepți o fată. Te iubeşte. O iubeşti. O aştepți." Nu aşteptam pe nimeni! Dar dragostea era pe pragul casei mele. Toate fetele lumii puteau să vie. Asta-i primăvara! Să fii calic, să nu te ştie nimeni, să stai pe pragul unei case de mahala, şi să fii împăratul dragostii... Acuma... acuma dumneata îmi spui "domnule profesor", afară-i primăvară, şi-mi vine să strănut. Strănută. Poftim în casă, domnule Deleanu. Şi închide bine uşa. Natura nu respectă pe oamenii bătrîni!

Trecură în odaia albă de lumină şi de fum. Dănuț îşi rezemă geanta pe fereastră, aşezîndu-se într-un scaun legănat pe tălpi curbe de lemn.

— Azi am avut o mare bucurie, domnule Deleanu. Am căpătat un permanent pe Căile Ferate. Uite-l: e de piele galbenă, cu fotografia mea. Sînt fericit. N-am să călătoresc niciodată. N-am să-l utilizez. Dar acest carnet... — îl agită cu mîna, juvenil — ...mă face stăpîn pe o țară întreagă. Îl am aici în buzunar, şi pot pleca oriunde. Deschid carnetul şi ştiu că pot pleca în Bucovina sau în Ardeal. Asta-i fericirea, domnule Deleanu: să deții simbolul unui grup de virtualități. Asta-i tinerețea: simbolul virtualităților viitorului. La întîi ianuar 1923, biletul acesta, tot aşa de galben şi tot aşa de curat, va fi un simplu permanent expirat, amintirea nici unei călătorii. Asta-i bătrînețea, domnule Deleanu: un permanent de viață în ziua expirării...

— Dar bucuria permanentului pe Calea Ferată?

— Asta-i senilitate, domnule Deleanu!

Pelerina-i căzuse de pe umeri, pe marginea fotoliului. Nu se instala pe scaun, decît în treacăt. Fiecare năvală de gînduri, indignare sau entuziasm, îl ridica în picioare, mobil şi vivace ca popîndăii la margine de drum. Era îmbrăcat cu un surtuc de stofă gălbuie cu pătrățele negre, a cărui formă oscila între tunică şi pijamaua de odaie. Manşete cilindrice, de modă veche; guler moale resfrînt; cravată neagră cu nodul făcut de-a gata, cam strîmbă.

Uneori ochiul drept avea încreținea ochiului de bijutier expert, cînd îl

concentrează prin monoclul tubular al lupei, asupra unui diamant. Acest gest, care-i asimetriza fața, strîmbîndu-i sprînceana ochiului drept, exprima efortul de-a formula un gînd obscur.

În clipele de popas pe scaun şedea picior peste picior, arătînd ghete bătrîneşti cu margini de elastic, şi urechile ieşite afară. Te-ai fi aşteptat la eforturi artritice sau reumatice. De unde! Unghiurile genunchilor erau prompte, dînd un neastîmpăr juvenil picioarelor, contradictor cu încălțămintea.

Atent, pîrjolea cartonul țigării la flacăra unui chibrit. Alături, pe birou, cartonul unei cutii cu țigări era acoperit cu inscripții mărunte, unele subliniate cu creionul roş. Dănuț desluşi un galop de litere: *"Majoritatea scriitorilor privesc sufletul omenesc cu luneta astronomică. Rezultatul: aproximative hărți cu linii groase. Proust îl priveşte cu microscopul, fiindcă e altfel situat față de suflet"...*

Cu ochii la cartonul cutiei de țigări, Dănuț zîmbea. Îi surprinse privirea şi zîmbetul. Îşi trecu mîna prin păr, trăgînd din țigară fum gros.

— Domnule Deleanu, sînt un om vicios. Uite ce-am ajuns: o mînă şi un creion. Restul nu mai există. Scriu, scriu, scriu. Sînt o notă pe marginea cărților. Am vrut să mă vindec. Am închis în birou toate colile de hîrtie, toate caietele, tot ce era susceptibil de-a fi mîzgălit. I-am dat cheia lui domnu Balmuş, rugîndu-l s-o ție o săptămînă. Care crezi c-a fost rezultatul? Uite-l: scriu pe cutiile de țigări. Uitasem să închid şi creioanele! Ce diabolică invenție, domnule Deleanu, instrumentele de scris! Dumnezeu l-a făcut pe Adam, din coasta lui Adam a rupt-o pe Eva. Păcatul vieții e dar dumnezeiesc. Dar diavolul a desprins o aşchie din cornița lui şi a întins-o omului. Era instrumentul scrisului... Cînd ți-ai petrecut viața scriind, ridici capul la bătrîneță, dîndu-ți seamă prea tîrziu că păcatele lui Dumnezeu sînt ale vieții, dar păcatul scrisului e împotriva vieții. Cu fața în aburii tutunului, zîmbi privind ferestrele. Spune dumneata, domnule Deleanu, în noaptea asta de primăvară n-ar fi mai cuminte, decît să grifonez cartoanele cutiilor de țigări, să fiu sus pe Ceahlău?... Te-ai suit pe Ceahlău?

— Pînă sus, nu. Am fost la Durău.

— Se poate, domnule Deleanu? Atunci nu ştii nimic! Sări de pe scaun, avînd desigur Ceahlăul în fața ochilor. Noaptea pe Ceahlău cu amici! Altceva nu există! Ai douăzeci de ani, o pelerină pe umeri, şi eşti pe Ceahlău! Nu trebuie să uiți tutunul! Dacă n-ai țigări, te-arunci de pe Ceahlău la vale, ca să ajungi mai *presto* la un pachet de mahorcă... Hei, domnule Deleanu, dar ca s-ajungi pe Ceahlău nu poți umbla cu fleacuri: cu automobile, cu motociclete, cu aeroplane. Erezie! Te duci cu clasa treia pînă la Paşcani. Mănînci bine la o crîşmă: o fleică, o bucată de pastramă; bei un

pahar de vin. După aceea angajezi un landou... Zîmbea către Dănuţ, învîrtind din mînă. Îi sclipeau şi ochii şi nările. Domnule Deleanu, din landou vezi lumea altfel. Landoul nu e un vehicul, e un criteriu. Peisagiile intră şi iesă cu respiraţia dumitale, ca fumul ţigării încorporat în plămîni. Dumitale nu se poate să nu-ţi placă să stai pe canapea, cu picioarele pe părete. Stai comod şi *exuberant* în acelaşi timp. Uite-aşa stai în landou! Trupul în fund, picioarele pe scăunaşul din faţă; cerul la cap, cerul la picioare. Caii au zurgălăi. Spinarea vizitiului e plină de soare. Şi deodată se deschide valea Moldovei...

Îşi dădu braţele în lături — cu ochii în extaz — aşa cum poate Dumnezeu le-a dat, împingînd munţii să onduleze tot mai argintiu albaştri spre cununa zărilor, ca să facă loc apei cu fulgere de-argint pe văi de soare.

— Domnule Deleanu, îl cunoşti pe Sadoveanu?

Dănuţ făcu un gest vag.

— Domnule Deleanu, toată valea Moldovei, toată lunca Siretului sînt Sadoveanu. Acolo te descoperi în faţa artei lui Sadoveanu. Asta înseamnă literatură: să-ţi aparţină natura. Sadoveanu e cel mai pur arcuş al prozei româneşti. Moldova, toată Moldova, e vioara pe care cîntă Sadoveanu... Luna pe care o vezi răsărind la Agapia deasupra brazilor negri, "cu lumina ei fecioară", e a lui Eminescu. Nimeni nu i-o poate lua. El o dăruieşte plină, de cîte ori răsare, lumii româneşti. Sadoveanu a dăruit României valea Moldovei şi lunca Siretului... E teribil omul acesta, domnule Deleanu! Are ochi mici de elefant şi vede tot, nimic nu-i scapă. Am călătorit odată, cu el şi alţi amici, pe Bistriţa, cu plutele. Eram scandalizat! Eu mă agitam ca un negustor de haine vechi care se tîrguieşte, pe cînd Sadoveanu juca şah, pe Bistriţa. Nu se uita la nimic. Nu vedea nimic. Fierbeam! Să-l auzi pe Sadoveanu la Toance, în loc să urle, că spune placid: "Şah la rege!" Ei bine, domnule Deleanu, peste o săptămînă îmi trimetea o nuvelă pentru revistă. Văzuse tot, domnule Deleanu. Nimic nu-i scăpase. Înghiţise Bistriţa cu Toance cu tot, pe cînd juca şah. Pînă şi un cuc, pe care-l auzisem cîntînd în timpul drumului, cînta în nuvela lui, *"mirat"* aşa cum cîntase în natură... Iar am ajuns la literatură! Vezi, domnule Deleanu, asta-i bătrîneţa: porneşti cu landoul de la Paşcani, şi-n loc să ajungi la Ceahlău, ajungi la Eminescu şi la Sadoveanu! Pe lumea cealaltă — să zicem — cei care-au trăit se vor duce în rai; cei care-au scris, în infern. Infernul, domnule Deleanu, n-are miros de pucioasă şi piatră arsă; are miros de cerneală şi creion. E o foaie de hîrtie plană, cît planeta Venus, pe care scriitorii au devenit instrumente de scris. Asta-i tortura! În vecii vecilor vor scrie fără odihnă... Dar, oricum, parcă tot e mai plăcut decît s-asculţi în paradis predicele sau anecdotele cutărui om politic, să fii în manuscrisul gheenei ordonanţa penei lui Voltaire...

Ar fi fumat neîntrerupt ţigară de la ţigară, dar prăjirea prealabilă îi

impunea opriri. Şi Dănuţ fuma mult. Fumul se îndesise. Era ca un început de ceaţă în jurul reverberului unui chei londonez.

A doua zi dimineaţă Dănuţ avea proces la judecătorie. Trebuia să se deştepte cel mult la opt. Apoi venise hotărît să dea caietul: să scape de această incertitudine, de această obsesie. Uitase şi de una şi de alta. Şi alţii păţeau ca el. Scopurile vizitelor rămîneau la uşă. Dizolvate în această atmosferă, orele îşi pierdeau preciziunea diurnă şi semnificaţia socială. Şi decorul de cărţi şi fum, şi omul care-l însufleţea trăiau pe un plan special. Viaţa devenea un obiect de speculaţiune intelectuală, pierzîndu-şi greutatea pe care-o are atunci cînd o trăieşti pe cîmpurile ei de luptă. Această uşurare de viaţă, pe care-o găseşti în unele cărţi, Dănuţ o găsea în această încăpere, alături de acest om. Devenea şi carte într-o măsură, dar şi lector. Aici, reveniri la cealaltă viaţă — echivalente cu trezirile din beţia de opiu — nu existau. Principiul excluderii lor era permanent. Nocturnul animator, şi cînd vorbea, şi cînd tăcea, şi cînd şedea locului, vibra. Era ca faţetele briliantelor constrînse prin structura lor să sclipească mereu, dînd briliantului preţioasă agerime, fulgurant contur. Uneori vorbea numai el: rareori. În genere asculta şi replica. Replică rezumativă, care rectifica erori. Avea şi oroarea, şi pudoarea seriozităţii: de aici, fantezia şi veşnica autopersiflare.

O surpriză a conversaţiei acestui om, faţă de stilul scrierilor sale, era imagismul. Scrise, fraza colorat vorbită, analiza metaforic prescurtată în notiţă, deveneau uscat analitice, didactic clare. Pitorescul acestei metamorfoze era explicaţia imajată pe care o dădea: "Imaginile sînt un fel de fosforescenţe de licurici, agreabile în timpul nopţii. Ele nu luminează conturul total al unei privelişti, dar semnalează ochiului întinderea obscură, o fac presimţită prin luminări discrete sau vii, dar fragmentare. E percepţia poetică, suficient de vagă, pentru care lumina nu mai este un mijloc de cunoaştere, ci un scop: bijutărie pe obscur. Critica, însă, nu trebuie să lucreze cu imagini, ci cu lumina diurnă a inteligenţii. În timpul zilei, incandescenţa licuricilor devine inutilă, ca şi luminarea. Întrebuinţarea sistematică a metaforei în critică face numai dovada vanităţii criticului; imagina exprimă dorinţa lui de-a dovedi scriitorului discutat că şi el dispune de materialul poetic al acestuia. Astfel, criticul nu se mai supune la obiectul propriu criticei, ci la obiectul propriu artei. Ar fi cazul hirurgului care ar opera cucoane elegante, punîndu-şi pe degetele profesionale toate inelele de care dispune, pentru a fi «şic». Cred că această operaţiune nu se cheamă a face critică, ci a face stil. Perfecta adaptare la scop, e o lege de fier în industrie impunînd inexorabil fiecărui obiect stilul adecvat destinaţiunii sale. Caroseria unui aeroplan sau a unui automobil e un model de stil adecvat vitezei terestre sau aeriene. Tot aşa, tunul exprimă riguros expulzarea

exploziei, echilibrată cu rezistența la această violență provocată. În industriile intelectuale însă, puțini oameni se miră dacă văd un tun cu corset, sau un aeroplan în formă de biserică. Cei mai mulți chiar, admiră aceste incongruențe, atribuindu-le fanteziei creatoare..."

Alături de Dănuț, pe marginea dinspre el a biroului, un număr recent al *Vieții contimporane* își producea sumarul. Ochii lui Dănuț întîlniră un titlu de poezie: *Primăvara.* Cetise întîmplător poezia. Era identică, de pe aceeași tulpină desprinsă, cu milionul de poezii al primăverii.

— Domnule profesor, de ce publicați astfel de poezii? Am cetit această *Primăvară.* E inutilă. O apreciezi cu exclamația: Ei, și?!

— Domnule Deleanu, eu, individul din fața dumitale, mă raliez la această exclamație. Dar redactorul *Vieții contimporane,* adică tot eu, protestează. Criteriul absolut e valabil numai în intimitatea craniului. O faptă înseamnă o cedare de absolut a minții. Fapta e penitența ideii, e un antrenament pentru modestie. Cînd mie nu-mi place o poezie pe care redactorul *Vieții contimporane* o publică, exclam: "Imbecilule, uite ce prostii faci!" Dar acest redactor al faptelor, ricanează: "Ce-ți pasă! Dumneata stai cu Tolstoi și Eminescu! Poftim în locul meu să văd cum te descurci?" Îl las deci să publice o literatură care nu-i iscălită nici de Tolstoi, nici de Eminescu. Cîte prostii nu face pentru o femeie un om îndrăgostit! Eu le fac pentru o revistă. Să nu-mi critici revista, domnule Deleanu, fiindcă între patru ochi mă constrîngi să-ți dau dreptate. Această *Primăvară* e iscălită de o debutantă. O debutantă care publică de zece ani. E un dar prețios al femeilor să debuteze mereu... Ce spune? Luă revista încruntat, și întîlnind versurile zîmbi. Cer, rîndunele, albine, soare, flori! Domnule Deleanu, puțini știu adresa particulară a primăverii. O întîlnesc numai la recepții de gală. De altfel au mult curaj. Ei spun, "cer, soare", cum spun eu "batistă, chibrit". Sînt familiari cu frumosul oficial: asta-i măgulește... Hm! Un cer de primăvară... Se ridică în picioare, cu revista în mînă. Domnule Deleanu, ia să lăsăm fleacurile, să fim oameni de treabă. Ia să presupunem că a venit primăvara. Într-un colț de ogradă orășănească, spre seară, un om învîrte un pui în frigare, deasupra jarului. De ce nu-l frige în bucătărie? Fiindcă s-a dus iarna, și afară-i mai răcoare decît în căldura bucătăriei. Omul și-a lepădat surtucul, și-a suflecat mînicele: mișcări de vară. Nu-i tare cald afară înspre seară, dar e aer curat și jarul la care se frige puiul îl încălzește și pe el. Învîrte frigarea. Puiul: sfrrr. Unge puiul cu pana muiată în unt. Cojița se rumenește. Jarul se spuzește. Un miros delicios... Și-n fund, cînd ridică ochii, să-și șteargă nădușeala de pe frunte, zărește ceva albastru: cerul...

Dănuț zîmbea.

— Spune, domnule Deleanu, e sau nu e acela cerul primăverii? Dar noi

sîntem oameni de treabă. Nu l-am căutat pe sus. E prea mare, prea albastru pentru noi. Ne îngheață. Noi l-am luat cu binişorul şi l-am surprins. Degetul afirma hotărît. L-am văzut, domnule Deleanu. Uite o adresă particulară a primăverii. Şi cîte n-are! Nu-i spuneam dăunăzi, unui tînăr scriitor, talentat de altfel, care se repezea de-a dreptul la răsăritul soarelui: şi acela, tot de primăvară. I-am spus: "Lasă, domnule, soarele. Vrei să redai bucuria primăverii? Uită-te la pămînt. Ia un văcsuitor de ghete. A apărut în colțul străzii o dată cu rîndunelele primăverii. Se întinde în soare, şi-a reluat profesia. Vine un muşteriu. Întinde piciorul pe calapod. Lustragiul scoate crema, unge bine, dă vînt periilor, dă-i, şi dă-i, lesă un lustru cumplit. Vede soarele ca în oglindă, în ghetele pe care el le-a lustruit. Uite bucuria primăverii!" S-a ofensat, domnule Deleanu! Mi-a spus că-s om prozaic. Şi-a publicat poezia cu soarele la altă revistă. Am pierdut un băiat de talent...

— Dar prost bine!

— Poet! Poetul afirmă, contrazicerea sau discuția îl ofensează. Poeții seamănă cu Dumnezeu, domnule Deleanu. Lumea e o afirmație. Diavolul e un critic literar! Vezi raporturile! Şi astăzi, domnule Deleanu, critica e în mîna poeților. De asta am ajuns un om supărător. Generațiile de astăzi vor să se apropie, prin misticism, de afirmația lui Dumnezeu. E foarte frumos şi înălțător, dar nu trebuie să-l uităm pe Diavol. Trebuie să-l respectăm. Dumnezeu a dat omului femeia; Diavolul i-a sugerat demnitatea... Bei un pahar de ceai, domnule Deleanu?

— Da, mulțumesc.

Îşi luă pelerina pe umeri, trecînd în odaia de alături. Dănuț se răsturnă în scaunul legănat, cutreierînd pereții cu privirea. Față în față, aşezate pe doi pereți potrivnici, două tablouri se priveau: unul era o reconstituire cît mai ştiințifică a antropoidului. Un fel de mătăhăloasă gorilă, îngreuiată parcă de propria-i vînjoşenie, într-o atitudine crăcănată de marinar beat, care iese din tavernă, cu măciuca-n mîna flocoasă, cu capul proeminent prin falca de jos, inexistent prin frunte, dominînd o întindere de pustietăți, alăturat cavernei; celălalt tablou era o fotografie a lui Anatole France în odaia sa de lucru. Pe fondul cenuşiu al bibliotecelor, rezemat de masa de lucru, picior peste picior, îşi trimetea privirea ascuțită. Calotă pe creştetul capului, frunte înaltă, nas dîrz, ochi robuşti, mustăcioară deasupra unei buze spiritual cărnoase, barbişon viguros deşi sur, jiletcă de catifea pe un pîntec bombat ca o frunte de poet. Şi într-un tablou, şi-n celălalt, erau două versiuni ale elanului spre viață. Dar puterea cavernelor părea terorizată, fioros, mîrîitor terorizată, pe cînd puterea bibliotecii zîmbea. Părea mai sigur omul zîmbetului sceptic, decît antropoidul ghioagei dogmatice. Mai încolo de portretul lui France, pe acelaşi părete, un Schopenhauer cu o cravată complicată — a cărei îmbinare

cere o concentrare de cel puțin un sfert de oră în fața oglinzii — arăta cu degetul o frunte gotică prin dimensiuni şi cute. Concomitent cu fruntea şi cravata, producea un rictus amar şi disprețuitor în fața fotografului. Tristă lege a cabotinismului! Oameni care-au trăit veridic, la o parte de lume, măcar în fața fotografului, aduc lumii tributul lor de cabotinism.

— Domnule Deleanu, ce-aveți dumneavoastră cu Schopenhauer? răsună glasul de dincolo. Şi dumneata; şi domnul Balmuş, îl priviți agresiv!

Dănuț şovăi. Nu vroia să jignească. Totuşi fotografia îl provoca.

— Domnule profesor, la varieteu sau la operetă, cînd dansatoarea se-ntoarce cu spatele la public, şi făcînd o reverență inversată îşi dă volanaşele peste cap arătîndu-şi formele cele mai prețioase, nu poți spune nimic. Ori aplauzi, ori n-ai ce căuta acolo. Dar cînd un Schopenhauer îşi arată fruntea cu degetul... gestul său fotografic nu e departe de volanaşele dansatoarei.

Redactorul *Vieții contimporane* uită de ceai. Sări în odaie, adus parcă de fluturarea pelerinei, cu brațele în sus.

— Domnule Deleanu, acum treizeci de ani, după cele ce mi-ai spus, te-aş fi ucis în duel... Brațele-i căzură. Zîmbea plin de fum, ca un vulcan. ...Dar acum te admir. Ce tînăr trebuie să fii ca să nu-l respecți pe Schopenhauer! E singurul om, domnule Deleanu, care are dreptul să-şi ție degetul pe frunte. Dar asta-i frumusețea tinereții! Şi-n fața lui Schopenhauer e uşoară în "volanaşele ei"!

Îşi aduse aminte. Intră în cealaltă odaie, precipitat. De-acolo, glasul răsună binevoitor:

— Domnule Deleanu, şi elementele naturei te dezaprobă. Îți voi servi un ceai indignat!

*

Întîile lumini ale dimineții se iviră la ferestre ca o mirare exterioară.

În odaie, ceaiuri, fum, dezordinea căruntă a scrumului presărat de la o vreme pe podele, de gestul distrat şi larg. Dănuț avea acel început de melancolie adus de nopțile de-a lungul cărora ai evocat tinerețea unor femei moarte. Vorbiseră într-adevăr despre femei, dar despre femeile literaturii: Anna Karenin, a cărei moarte te lasă singur pe un peron de gară, printre străini; de Irena din *Fum,* care la optsprezece ani te priveşte cu ochii duşi spre tîmple ca ai figurilor egiptiene, pe tine, deopotrivă ca şi pe eroul lui Turgheniev; Bimmala din *La maison et le monde* a lui Tagore; Odetta lui Proust; Saşa din *Viața la țară;* Tess d'Urberville a lui Thomas Hardy...

Ciudatul om din fața lui Dănuț le cunoscuse pe toate, le iubise pe toate. Vorbele lui despre ele păreau spovedanii. Reținuse detalii care numai în

mintea unui îndrăgostit rămîn. Descria foşnetul rochiei de bal a Annei Karenin, cînd se coboară jos de pe treapta trăsurii; în încăperea plină de fum şi de cărţi, foşnetul rochiei de bal lăsase o lungă tăcere, ca un parfum de primăvară venit pe fereastră.

La Baden-Baden, Irena avea douăzeci şi şapte de ani. Se schimbase. Cel care-o evoca o cunoscuse cînd avea optsprezece ani. Descrierea lui Turgheniev devenise o amintire a ochilor lui. Irena avea bustul şi carnaţiunea figurelor zugrăvite pe bolţile Palatului Dogilor din Veneţia.

Abia atunci Dănuţ observase o particularitate a acestui om. Cînd vorbea despre *femeie* în genere, o analiza şi situa fiziologic, net, fără nici o cruţare. Nici vulgaritate, nici cinism: o contractare abstractă, un efort de-a o dispreţui ştiinţific. De îndată însă ce vorbea despre o anume femeie — Irena, Anna Karenin, sau alta — gesturile sale deveneau de catifea ca ale fluturilor de noapte; vorbele, de un lirism evlavios, culegeau conturul celei evocate, ca o vale dintre munţi cu brazi, lumina lunii.

Ceea ce pe ceilalţi oameni îi face brutali şi vulgari în viaţă, în fiinţa acestui om se convertise în atitudine filozofică, lăsîndu-i în fapte delicateţa pe care alţii o au numai în literatură. Acest original echilibru îi dădea în toate cele o aristocraţie mai înaltă decît cea conferită de vechimea şi puritatea sîngelui nobiliar. Această nedezminţită distincţiune îl făcea să reacţioneze armonios în faţa celui mai vulgarizant subiect pentru bărbaţi: femeile.

În loc să se isprăvească prin anecdote picante, evocarea femeilor lăsase melancolie, ca o veghe printre morminte.

Becul electric se stinse. Oraşul, prin uzina electrică, le făcea semn.

Dănuţ se ridică. Luîndu-şi pălăria agăţată de mînerul ferestrei, întîlni şi geanta. Îşi aduse aminte cu o strîngere de inimă, de el, de viaţă, de avocatură, de tot... Abia îşi stăpîni un oftat. Scoase caietul din geantă.

— Domnule profesor...

Gestul era clar şi dezolat. Ochii lui Dănuţ, prin penumbra sură a odăii, întîlniră un zîmbet maliţios.

— Iartă-mă, domnule Deleanu, dar ştiu. Domnul Balmuş mi-a povestit amical... cum să spun? fobia dumitale de publicitate. Dă-mi voie să-ţi strîng mîna.

Microbii dispăruseră de pe mîna întinsă cu manuscrisul.

*

Intrînd în odaia lui, maşinal, Dănuţ învîrti butonul electric. Becul nu se aprinse.

A! era dimineaţă. Îşi zvîrli surtucul pe un scaun, îşi desfăcu nodul

cravatei şi, cu o mişcare smuncită, descheie deodată toţi nasturii pieptarului cămeşii. Abia atunci zări pe masa de lucru o coală de hîrtie înfiptă cu un ac deasupra caietelor.

"Dragă Dănuţ,

O veste bună. Am primit o telegramă de la papa, în care mă anunţă că soseşte mîne seară cu fetele. Acuma:

1. Mîne te demenajez în odaia ta. Scoală-te dis-de-dimineaţă, ca să pot pregăti odaia Monicăi.

2. Pune-ţi caietele în geamandanul de lîngă pat, ca să nu umble servitorii printre ele. De ce te culci aşa tîrziu, Dănuţ?

Noapte bună,

Mama."

Zîmbete dansară în jurul odăii.

Dănuţ porni cu paşi mari de-a lungul şi de-a latul. Vestea intrase în el ca un ritm imperios, devenit tumult. Patul şi somnul erau de prisos. Se rezemă de fereastră, respirînd adînc dimineaţa de primăvară. În tăcerea palidă, glasuri întrebătoare ciripeau ascuţit.

Ai fi zis că o aştepta pe Monica să sosească pe fereastră, nu pe uşă. O vedea apropiindu-se în cerul cu dungi blonde. Reciti scrisoarea, cuprins de îndoială. Nu! "...Soseşte mîne seară cu fetele..." adică diseară... A! Să-şi strîngă caietele. Le luă pe toate, grămădindu-le în geamandanul pregătit de mama lui. Lipsea un caiet. Da! Un caiet nu mai era al lui. Intrase în viaţă.

Dar venea Monica.

Se rezemă iar de fereastră. Soarele răsărea. Caietul! Monica! Era şi fericit, şi trist. O plecare: Caietul. O sosire: Monica.

În discul soarelui, toţi şi toate îşi recăpătau umbrele. Numai el şi-o vînduse, tocmai în clipa cind se apropia de el lumina lui.

PARTEA A TREIA

Întreţinerea curăţeniei unei case, subt denumirea generică de grijitură, însumează două categorii de acţiuni, de aceeaşi natură, urmărind acelaşi scop, deosebite însă prin profunzime şi importanţă. "Grijitura mică" este zilnică — în principiu — avînd ca simbol cîrpa de şters colburile, sau universalul şorţ al servitoarei, şi ca instrumente, mătura, făraşul şi bodogăneala oficiantei.

Grijitură mare e sporadică — în unele case e săptămânală, ca şi baia stăpînilor; în altele, lunară, ca şi primenirea cearşafurilor; în altele, anuală, ca şi viligiatura; şi-n altele, virtuală, ca şi cîştigul la loterie — avînd ca simbol evacuarea mobilelor din casă — covoarele pe frînghie, bărbaţii la club — şi ca instrumente, băţul de bătut covoarele, mătura cu gît de girafă pentru aţele de păianjeni, ceara pentru lustruitul podelelor, cu adaosul prealabil al sîrmei, dacă-s parchete, lighenele pentru spălatul ferestrelor, şi nervii, vizibili ca viţa din pridvor, ai stăpînei casei.

Pe lîngă aceste două soiuri de grijituri, clasificabile după criteriul curăţeniei casnice, există o a treia perturbare, înrudită cu celelalte prin nervii executorilor — femeile — şi crisparea ursuză a executaţilor — bărbaţii — dar deosebite de ele prin scop. Această a treia acţiune interioară e desemnată de vocabularul bărbaţilor prin denumirea: "mania schimbării". Graţie acestei manii, mobila ietacului a fost pe rînd în odaia salonului, în odaia biroului, în odaia sofrageriei, ale căror mobile, şi ele, la rîndul lor, au călătorit prin toate încăperile. Astfel că fiecare odaie a fost amanta fiecărui mobilier, ca în acele oribile familii nomade, în care tatăl nu e numai soţul nevestii, ci şi amantul fetelor, precum şi al soacrei sale.

În sfîrşit, o a patra categorie de acţiuni domestice se desprinde dintre celelalte, depăşindu-le prin pateticul său, înălţîndu-se între actele zguduitoare ale omului în luptă cu destinul.

Bărbatul iubit a plecat în război. Femeia a rămas singură în decorul fericirii de pînă atunci. E tristă printre amintiri. Pe o masă e fotografia lui. Înainte, la acea masă lucra. Venea în vîrful picioarelor, îi încolăcea cu braţele capul lui sever bărbătesc, şi-l vedea zîmbindu-i, luînd-o în braţe, dezmierdîndu-i fruntea. Acolo, de la acea fereastră goală pe un anotimp vesel sau trist, îl pîndea spre seară, cînd se întorcea acasă. El, nu anotimpul, era al inimei ei. Inima ei de-acum, tot la fereastră, e un cuib gol. Acolo, pe taburetul vechi de la părinţii ei, într-o iarnă, cînd el a venit acasă cu castane, s-au aşezat copilăreşte pe taburetul prea mic pentru ei, la gura sobei. Timpul trece. Veştile de la cel aşteptat sînt tot mai rare. În locul amintirilor, care oricît tot îi aduceau un început de zîmbet, vine tristeţa. E ca un îngheţ al amintirilor. Stă singură, tot mai singură şi mai părăsită, fără de cel iubit, fără de amintiri. Mobilele par înţepenite pe veci într-un cavou. O carte care cade, o fereastră care tresare, o mobilă care scîrţîe, dau presimţiri de moarte. Inima e grea ca un pendul oprit. Parcă nu mai îndrăzneşte să puie mîna pe nimic. Noaptea are coşmaruri care o prăbuşesc plîngînd deasupra patului ca pe un mormînt. Prin întuneric toate mobilele o înfricoşează. O pîndesc. Vor s-o gîtuie. Se desprinde ca o ură din muţenia şi neclintirea lor opacă.

Treptat, decorul fericirii de odinioară devine un loc de groază. Ar vrea să

plece, să fugă de acolo dar acolo trebuie să-l aştepte pe cel care cine ştie dacă va mai veni.

Şi într-o zi, factorul aduce, subt un ziar veşnic zvîrlit, scrisoarea.

Vine!

Trebuie să-l primească în odaie, aşa cum îl primeşte în inima ei. Dar odaia e răzbită de tristeța şi oroarea lungei aşteptări. Nu mai e odaia zîmbitoare de odinioară, deşi-i aceeaşi. Nopți şi zile de moarte şi pustiu au înstrăinat-o de ei, au golit-o.

Nu grijitură! Trebuie să alunge moartea şi înghețul întipărite în toate mobilele. Aripile ferestrelor în lături, să intre aerul şi soarele. Ochii care-au plîns prea mult se deprind să rîdă. Obrajii prea palizi trebuie să fie rumeni. E o febră şi-n mîni, şi-n odaie. Trebuie să învie, trebuie să rîdă odaia, să se lumineze ferestrele, să respire oglinzile.

Acea grijitură în friguri e o luptă a bietei făpturi omeneşti cu destinul. S-au adunat multe ațe de păianjen pe descurajarea zidurilor, şi a intrat mult colb în deşertul covoarelor.

Un om trăieşte despărțit de nevasta lui. Divorțul s-a rostit împotrivă-i. Tribunalul a încredințat creşterea unicei fetițe, mamei. Numai o lună pe an tatăl are dreptul să audă în casa lui rîsul copilului său.

Casă ursuză de om care-a avut familie şi n-o mai are. Mobile rigide. Posomorîrea tăcerii bărbatului singur, care nu mai e tînăr, care nu mai ştie să cînte,

să gesticuleze, să monologheze, să facă dezordine exuberantă. Casă fără de femeie şi copil: grădină părăginită între ziduri severe. Trăieşte totuşi în ea, mai mult noaptea; s-a deprins.

Dar vine şi ziua copilului. Trebuie să sosească fetița lui. Abia atunci îşi dă seamă că încăperile-s lugubre, că rîsul copilului înstrăinat de el se va sfii în fața omului care trăieşte într-o casă încruntată.

Atunci, redevenit tată cu îngrijorare, lucid, cerşeşte zîmbete pentru casa în care va intra copilul. Cumpără flori pe care le-mbulzeşte stîngaci în vase prăfuite. Cumpără o păpuşă roză cu dantele albe, în brațele căreia deschide gestul secret de întîmpinare a inimii lui. O aşază pe o canapea, să nu vadă fetița pustiul canapelei, ci numai păpuşa. Pe mesele prea ordonate desface cutii cu bomboane. Pe covorul neumblat răspîndeşte însuflețirea cîtorva jucării: vehicule de tinichea, un tren cu resort, un vaporaş, un scrînciob, o menajerie. Pe bufetul din sofragerie, neînsuflețit pînă atunci, rînduieşte mandarine, o cutie de curmale, un carton de prăjituri, bişcoturi pudrate cu zahăr.

Luptă cu umilele lui arme omeneşti să izgonească din casă întipărirea pustiului. Să creadă fetița lui că întotdeauna rîd flori şi mandarine în casa omului necunoscut, să-i fie dragă măcar păpuşa din casa tatălui ei, dacă nu

omul care-a cumpărat-o, punînd-o să aştepte pe canapea, ca un alt copil — cumpărat de la magazie — în casa fără de copii şi bucurie.

Pregătirile care se făceau în casa Deleanu, pentru primirea fetelor, în această categorie intrau. De cînd plecaseră fetele în străinătate, cu trei ani în urmă, plecase şi viaţa casei. Devenise deodată prea mare vechea casă Dumşa, ca o haină pe un trup slăbit de boală. De altfel, o dată cu fetele, părăsise şi domnul Deleanu casa fără Olguţa. De trei ani, şedea mai mult la Bucureşti. Venea săptămînal acasă, dar nu mai participa zilnic, ca odinioară, la viaţa ei. În timpul războiului, faima profesională a domnului Deleanu crescuse. Era solicitat din toate colţurile ţării pentru marile afaceri penale de după război. Se instalase la Bucureşti, de unde alerga prin toată ţara, ca o veveriţă în pădure. Clientela ieşană o lăsase pe seama lui Puiu şi a lui Dănuţ; se rărise: ograda nu mai avea însufleţirea de odinioară.

De trei ani, singurii locuitori efectivi ai casei erau doamna Deleanu şi Dănuţ. Amîndoi tăcuţi, retraşi, singuratici. Amîndoi limitaţi la cîte o odaie. Sofrageria, unde se întîlneau de două ori pe zi, era tăcută în timpul meselor în doi, ca un vorbitor de sanatoriu. Orele dejunului şi ale mesei erau punctual respectate. Programul meselor, fără surprizele explozive din pachete, ale domnului Deleanu, erau monotone ca ale pensionarilor care duc regim. Pace pretutindeni. Acalmie. Nimeni nu mai trîntea uşele, nimeni nu mai aducea cînii în casă, paşii nimănui nu mai treceau bubuitori pe scări şi prin odăi. Copilăria şi tinereţa Olguţei răsunaseră în casă ca o veşnică revărsare de castane sălbatice, rostogolite nebuneşte. Se scuturase acel castan alegru. Tăcere. Trei ani de tăcere. Aproape paragină. Doamna Deleanu nu mai avea cui să facă observaţii, nu mai era contrazisă de nimeni. Viaţa impetuoasă şi răsunătoare a Olguţei se prefăcuse în scrisori, citite cu ochelarii pe nas, la o fereastră sau la lumina unei lămpi. Nici pianul nu se mai auzea. Dezacordat de aproape trei ani, devenise o mobilă neagră, pretext pentru ştersul colbului atît de vizibil pe un pian. Treptat, casa se îmbibase de tăcere ca de un fel de umezeală.

Se făcea zilnic amănunţită curăţenie în toate odăile, dar nu mai erau flori, nu mai vibra unda de viaţă pe care-o lăsa tinereţa rîzînd, vorbind şi respirînd. Şi nu mai era dezordine. Mobilele, zilnic la fel aşezate, adormiseră somn greu. Razele de soare prin perdele luminau în suluri ca în bisericile goale. Pasul răsuna prea tare, prea solemn. Tic-tacul ceasornicelor şi al pendulelor domina tăcerea ca în casele bătrîneşti.

Şi zidurile exterioare se îngreuiaseră parcă. Era o înclinare în ele, ca în corăbiile părăsite. Plopii care hotărniceau ograda şi grădina înspre stradă, giganţi, dădeau casei tăcute o reculegere mortuară, o umbră de fatalitate.

Dar plecarea fetelor adusese şi o altă schimbare în viaţa casei:

distanțarea raporturilor dintre stăpîni şi servitori. Olguța glumea cu toți servitorii, îi zeflemisea, se ducea la bucătărie, unde era adorată, îi poreclea, îi interpela la masă — stabilind o glumeață legătură între viața lor şi viața stăpînilor. Iar Monica, interpunîndu-se între ei şi doamna Deleanu, pacifica furtunile, rezolvînd paşnic toate conflictele dintre ei. Căci cu vîrsta, doamna Deleanu devenise mai severă față de neascultările lor, față de ciocnirile dintre ei. Astfel, în lipsa fetelor, vechea bucătăreasă de la Medeleni, "baba", care în ultimul timp luase darul beției, fusese congediată. Monica ar fi împăcat lucrurile, mai ales că Olguța avea pentru servitorii bătrîni, îndeosebi pentru baba, o afecțiune care-i făcea imuni față de oricine şi orice. Regretase şi doamna Deleanu îndepărtarea acestei vechi servitoare, contimporană cu moş Gheorghe, dar demnitatea în fața celorlalți o obliga să nu revie. Dănuț suferise de pe urma izgonirii acestui tovarăş de îndepărtate amintiri, dar pasiv, fără să încerce măcar o discuție cu doamna Deleanu. De altfel, printr-un tacit acord, nici el, nici mama lui, nu scriseseră fetelor despre congedierea babei.

Astfel, treptat, servitorii deveniseră pur şi simplu servitori, figuranți muți. Pînă şi limbuția lui Neculai secase în acest îngheț ierarhic.

Răsuna uneori la bucătărie, ascultat de noua bucătăreasă cu o perfectă indiferență, cîte un oftat:

— Heei! Unde-i duduia Olguța...

Acest oftat exprimat la bucătărie, era al casei întregi, care se scufunda în tăcere şi bătrîneță, cum se alterează o față omenească devenind altfel aceeaşi.

O singură zi trebuia să alunge întipărirea celor trei ani. Toate ferestrele deschise chemau viața întru întîmpinarea fetelor. Tumultul învierii începuse de dimineață. Răsunau ordine, paşi precipitați pe scări şi prin odăi. În salon, acordorul de piane strunea sunetele, bătînd meticulos acorduri repetate.

Alarmată de puținul răgaz, doamna Deleanu apelase la cucoana Catinca Balmuş, cu care se împrietenise în timpul războiului. Cucoana Catinca venise în goană napoleoniană, întru ajutorul celuilalt general casnic. Lupta luase un caracter mai voios.

Un incident întîmplat în preajma dejunului luminase complet pe doamna Deleanu, luîndu-i o piatră de pe inimă. Alături de cucoana Catinca, priveghea aşezarea camerii Olguții.

Auzise deodată o năvală. Prin uşa deschisă apăruse noua bucătăreasă, cu tulpanul strîmb, ochii în flăcări, şi o roşeață vie pe obraji. Hohotea.

— Sărut mîna, cuconiță, eu la dumneavoastră nu mai stau! Da ci-s eu? Batgiocura slugilor!

— Ce-i, femeie? Ce s-a întîmplat?

— Ci să fie, cuconiță, sărut mîna, îmi catam di treabă, pregăteam di masă. Şi mă pominesc înşfăcată, smuncită, plesnită pisti obraz... Da ci-s eu?

— Ce-i, femeie? Spune ce-ai păţit?

— O nebună, coniță, sărut mîna! O babă zărghită! M-o bătut la *mini* în bucătării şi m-o dat afară. Să le fie ruşini păcătoşilor! Rîdeu di mini! Cini i-o hrănit?

Scena pe care n-o putea istorisi bucătăreasa era ceva mai hazlie. Neculai, decanul servitorilor, cum aflase că vin fetele, expediase ştafetă babei, în Tataraşi, unde şedea de cînd se liberase. Baba pornise imediat, ca un cruciat pentru liberarea Sfîntului Mormînt ,intrase pe poarta casei, autoritar. În urma ei sosea un cotiugar cu două buccele şi un sipet. Intrase de-a dreptul în bucătărie, urmată de pisici şi de tot alaiul codat al cînilor.

— Pleacă! vorbise ea calm, dînd cu ochii de bucătăreasa care-i luase locul, mînuind oalele, tigăile şi polonicele uzurpate.

Noua bucătăreasă, crezînd că are de-a face cu o nebună, zîmbise.

— Fugi, madam, caută-ţi de treabă!

Între timp, servitorii se adunaseră la uşă.

— Neculai, ce leafă are asta? întrebase baba, scoţîndu-şi polcuţa de postav negru, şi agăţîndu-şi barizul în vechiul lui cui.

— Cinci sutare *belice.*

Oricînd, Neculai era spiritual. *Belice* însemna în valută de după război.

— Dă-i cinci sutari, Neculai, din partea mea.

Neculai, bancherul babei, se executase.

Dar bucătăreasa avea ambiţie, şi locul din care era dată afară în acest mod nemaiauzit era mănos.

— Ieşi afară, madam! Mă-nţelegi cu binişorul! articulase ea, sacadîndu-şi intenţiile cu un melesteu.

Bărbat, baba ar fi servit în escorta regală. În lungime era o dată jumătate cît noua bucătăreasă; în lăţime, aproximativ de două ori. O înhăţase de după gît, cum duci cu sila un cîne la scăldătoare, acordîndu-i cu pumnul şi un tampon dorsal, care o proiectase împleticit în ogradă, de-acolo pe scări, sus, la doamna Deleanu. Curînd după ea, sosise şi baba, cu tulpan alb şi pestelcă albă.

— Sărut mîna, coniță, bine v-am găsit sănătoşi! Am venit să gătesc nişte cozonaci pentru duduia Olguţa.

O clipă de nehotărîre.

Noua bucătăreasă bufnea încruntată. Cucoana Catinca zîmbea. Servitorii, numai ochi, îşi ţineau suflarea îndărătul uşii.

— Poftim cheile.

Baba luase cheile tuturor dulapurilor alimentare, le prubuluise din ochi,

aruncase o privire către foasta bucătăreasă, şi vorbise încruntată:

— Du-te şi te chiaptănă! Nu ți-i ruşine să stai smulsă în fața cucoanei?!

Şi se înapoiase zguduind podelele, cu toți servitorii după ea.

Doamna Deleanu plătise leafa pe trei luni înainte bucătăresei nedreptățite, dîndu-i pentru deplină consolare o rochie şi un certificat presărat cu elogii, care în Iaşi putea să-i dea onorabil acces în toate gospodăriile boiereşti.

*

Nedormit, Dănuț pornise de acasă cu automobilul, la nouă dimineața; abia la douăsprezece isprăvise procesul la Judecătoria de ocol; luase în treacăt nişte aperitive, în loc de dejun, pornise la Curtea cu juri, intrase la două în proces, şi abia la şapte isprăvise, achitîndu-l pe Ion Hahău pentru crima de omor cu premeditare.

Şi pe el, ca şi pe doamna Deleanu — amîndoi reprezentau conştiința casei — îl preocupase toată ziua un singur gînd: să nu descopere fetele sleirea tristă a casei din timpul lipsei lor. Fusese distrat şi la Judecătorie şi la Curtea cu juri. Îl obsedau detalii de acasă, care trebuiau modificate. O dată îi răsărea în minte pianul dezacordat; altă dată, ceasornicul din odaia Olguței, demult oprit.

În odaia Monicăi trebuia să afume cu rădăcini de iarbă-mare, fiindcă acest miros numai, după Dănuț, era în stilul atmosferei Monicăi. Şi era sigur că podelele vor mirosi prea tare a terebentină, acest miros glacial, inospitalier, care te face străin în încăperea locuită de tine. Nopțile de primăvară ale Iaşului erau cam reci. Poate c-ar fi trebuit un pic de foc prin odăi, să le dezmorțească. Nu ştia ce se întîmpla acasă în lipsa lui. Era neliniştit, îngrijorat. După aceea, absența babei! O tristeță şi pentru Ol-guța, şi pentru Monica. El era cauza, el, laşitatea lui comodă. De ce nu vorbise cu mama lui? De ce nu protestase?

De la Curtea cu juri plecase spre casă. Dar tot văzduhul Iaşului era plin de vorbele primăverii: numai parfum de liliac. Se întoarse din drum. Cutreierase toate florăriile Iaşului, din magazin în magazin, din barieră în barieră, umplîndu-şi automobilul cu toate florile găsite. Onorarul achitării lui Ion Hahău devenea liliac alb, roşcat, violet, vînăt, liliachiu, albăstriu — trandafiri, garoafe. Cînd se oprise în Piața Sfîntului Spiridon, în fața dughenei cu fructe, negustorii şi trecătorii înconjuraseră automobilul, care părea că vine de la o bătaie cu flori. De la Daviduță Selțer, client de-al lui domnu Deleanu şi vechi furnizor al familiei, cumpărase toate merele ionathan, care au obraji de țărăncuță tînără în ger, şi aromă de migdală

amară, — şi toate merişoarele ananas, mici, palide, ovale, ca nişte mari boabe de chilimbar. Pornise din nou spre casă, lăsînd în urma lui parfum de flori, ca o ciudată grădină plutitoare cu intermitent iz de benzină.

— Şi tu, Dănuţ! îl întîmpină doamna Deleanu, arătînd spre automobilul înflorit.

Îşi zîmbiră unul altuia, jenaţi parcă de această complicitate. Odăile fetelor erau pline de liliac, dar casa n-avea destule flori. În odaia Olguţei aşezară garoafele; trandafirii albi luminară mobilierul întunecat al odăii Monicăi. Şi pe rînd, vasele cu liliac şi trandafiri porniră prin odăi, cu zîmbete şi lumini. Căzdeau petale pe covoare şi podele, răspîndind pretutindeni o primăvăratică dezordine. Servitorii duceau flori, împărţeau flori, suiau flori, aşezau flori. Izbucnise atîta primăvară în casa cu ferestrele deschise, că parcă şi mobilele vroiau să înflorească. Servitoarele măturau de zor, adunînd crenguţe, frunze şi colorate petale. Afară se înnourase. Căzură picături, apoi o ploaie sprintenă, argintie. Grădina din faţă îşi trimetea şi ea parfumul de verdeaţă proaspătă şi de flori umede. Ploaia se opri, îngreuind frunzele cu şiraguri de picături luminoase; păsările, cu glasuri proaspete, o prelungiră cîntînd.

În odaia Monicăi, Dănuţ şi doamna Deleanu aşezau merele pe masă şi pe poliţa-colţar de deasupra divanului. Cucoana Catinca se ocupa de odaia Olguţei. La rîndul lor, printre lilieci şi trandafiri, merele îşi înălţară aromele delicat robuste.

Doamna Deleanu, în treacăt, verifica pianul făcînd cîteva acorduri, care răsunară mirat după atîta tăcere.

— L-ai acordat, mamă!

O sărută.

Şi iarăşi zîmbiră, complici în acelaşi gînd, în aceeaşi pudoare a lungii lor tristeţi într-o casă tăcută.

Află de la doamna Deleanu că baba revenise. Respiră lung.

În bucătărie îl întîmpină, ca altădată la Medeleni, aroma de vacanţă de Paşti, a cozonacilor. Cuptorul duduia profund. Un curcan jumulit îşi arăta roza indecenţă. Migdale curăţite — gustă una în cinstea copilăriei — strafide, zahăr pisat, sunetul metalic al piuliţei, nuci sparte, vanilie brumată, bastoane de şocolată de menaj "Suchard".

Cucoana Catinca făcea o cremă de şocolată, convorbind tehnic cu baba.

— Cucoană Catincă, să vă dau o mînă de ajutor!

— Da, avocatule, rade şocolata. Fă treabă!

Rase şocolata, ca în copilărie, ispitit să puie şi în buzunar, controlat de ochii sever zîmbitori ai cucoanei Catinca.

Reveni în odaia Monicăi. Afumă cu iarbă-mare, plecă, iar reveni.

— N-ar trebui să facem puțin foc, mamă?

Făcură şi foc. Dezastru! Ieşea fum. Aerisiră din nou. Iar afumară cu iarbă-mare.

Se făceau parcă pregătiri de nuntă. Veni vremea de stat la masă. Hotărîseră o masă frugală, cea mare fiind rezervată fetelor.

Sosi şi Mircea. Şi el cu flori. Alte vase, alte strategii. Mîncară preocupați: cucoana Catinca de dulciurile lăsate în bucătărie; doamna Deleanu, de sobele care făceau fum; Dănuț, de nimic şi de toate. Mircea uitase complect să-i spuie că redactorul *Vieții contimporane* saluta în el pe viitorul romancier, şi că, datorită manuscrisului lui Dănuț, renunțase la somnul din acea zi.

Se sculară de la masă ca fugăriți de cineva. Trebuiau să înceapă pregătirile pentru adevărata masă. Mircea şi cu Dănuț, suiți pe scaune aşezate deasupra mesei, înlocuiau becurile slabe şi pe cele stricate. Aceeaşi operație o repetară în toate odăile. Casa era inundată de o lumină albă, ca cea din vitrina bijutierilor.

Se ivi, o dată cu orele de noapte, o nouă problemă: cine trebuie să meargă la gară? Toți? Nu! Doamna Deleanu nu vroia să plîngă la gară, nici să-şi sărute fetele în îmbulzeala de pe peron. Vroia să le aştepte acasă. Hotărîră deci, fără să-l consulte şi pe Mircea, că numai Dănuț să plece la gară. Între timp, Mircea va face ordine în biblioteca Olguței, iar cucoana Catinca şi doamna Deleanu vor lua ultimele măsuri.

Dănuț porni cu un ceas înainte de ora sosirii trenului. De la poartă se întoarse îndărăt, sui scările şi, pe furiş, intră în ietacul doamnei Deleanu. Aprinse lumina, deschise şifoniera, luă din imuabilul colț sticluța cu parfum, trecîndu-şi dopul pe tîmple şi pe haină. Închise şifoniera, alarmat de scîrțîitul ei lung. O uşă trîntită îi dădu bătăi de inimă. Nu era nimeni! Se înroşise. Fugi pe scări. Trecînd prin dreptul odăii lui de jos văzu lumină. Se uită pe fereastră şi-l zări pe Mircea în fața oglinzii, pieptănîndu-se concentrat.

Şi el!

*

Ploua dulce, răscolind miros de țărnă primăvăratecă.

Dănuț opri ceva mai la o parte, trase capota şi porni lăsînd maşina sub privegherea vizitiului şi a lui Neculai, care sosiseră înaintea lui, expediați de doamna Deleanu. Intră pe peron, consultă ceasul gării, se informă din nou despre sosirea trenului — răspunsurile erau aproximative, avînd mai degrabă caracterul de opinii personale, de impresii, decît de informațiuni; controlă tabela de întîrzieri şi intră în restaurantul gării. Chelnerii dormitau cu cotul

pe tejghea şi şervetul subțioară. Solicitați cu vorba "pst!" priveau cu neîncredere pe client, îşi sugeau buzele şi veneau rigizi ca hipnotizați.

Dănuț comandă o cafea turcească dublă...

— Cu rom?

— Fără.

— Gusturi! comenta placid chelnerul strănutînd în şervet. Una cafea fierbinte, dulce, specială, dublă! răsună glasul monoton şi indiferent ca măslinele caprei.

Dar întorcîndu-se din nou la tejghea, chelnerul privi lung figura lui Dănuț, cercînd parcă să-şi amintească ceva.

La capătul mesei la care se instalase Dănuț, un basarabean cu cizme, ras pe cap, cu dublă bărbie şi triplă ceafă, sorbea ceai, sfîrîind ca un stol de vrăbii speriate, ofta adînc, şi fuma, el enorm, țigareta minusculă.

Mesele lungi, cu tacîmurile puse, ocupate de cîte-un singur client, aveau aerul dezolat al banchetelor contramandate în ultimul moment. În fundul sălii, aşezați pe scaune fără de masă în față, al căror rost nu ți-l explicai la început, şedea o colecție de tipuri de ambe sexe, pe punctul de-a adormi, priviți cu dispreț de patronul restaurantului. Această aliniere de scaune în fundul sălii era destinată celor înfrigurați, care-ar fi dorit să stea la căldură, fără să consume. Dar nu parabola bunului samaritean îl determinase pe patronul restaurantului să facă astfel de liberalități, indisponibilizîndu-şi gratuit scaunele, ci mai degrabă legenda lui Tantal, convertită în strategie comercială. Iarna, de pildă, clientul răzbit de frig, dar ferm hotărît să nu consume, vede oferta generoasă a scaunelor. Nu poate rezista. Intră, salutînd zîmbitor încăperea, se aşază pe scaun, îşi pune geamandanul subt scaun sau la picioare, şi stă. Înăuntru e cald. Zăngănitul linguriților în paharele cu ceai e o muzică simpatică pentru cei înfrigurați. Miroase a rom. Cornuri rumene, de languros aluat, aşteaptă pe masă bunul plac al clienților. Parcă ar vrea, şi parcă nu-l lasă punga. Tare-i bun ceaiul cald, şi tare-i cărpănoşel buzunarul cu arginți! Stă, cum se zice, în cumpănă. Determinarea sa, într-un sens sau altul, atîrnă de un nou factor. Apare. N-a observat pasagerul înfrigurat situația scaunelor generoase. Sînt aşezate între două uşi care dau afară: una pe peron, alta pe sala de intrare, adevărat frigorifer. Cînd uşile acestea se deschid pe rînd, vine un val de frig. Trece. Dar cînd se deschid dimpreună, sau cel care intră, în consumator nu în tolerat, uită o uşă deschisă, şi pe deasupra, şi cel care intră pe cealaltă, întîrzie în prag, fără să închidă uşa, pasagerul de pe scaun simte un cutremur total, o durere în falcă — nevralgia măselelor — şi un junghi în spate. S-a hotărît. Ceaiul e singurul remediu pentru salvarea sănătății periclitate. Devine deci consumator, aşa cum a decretat liberul său arbitru.

Iarna nu e un anotimp permanent. Scaunele dintre uşi însă, deveniseră un fel de obicei al pământului. Figurau deci şi primăvara. Erau pline; restaurantul, gol! Destinul inversase rolurile. Patronul deținea rolul lui Tantal, în fața pasagerilor adormiți la distanță de mesele fără clienți.

Cafeaua lui Dănuț, fierbinte, dulce, specială, dublă, sosi. Chelnerul aştepta, privindu-l pe Dănuț ca pe un cobai de laborator.

Dănuț sorbi, frămîntîndu-şi buzele. După întîia impresie de dulce şi fierbinte, lichidul negru lăsa un gust straniu, greu de definit. Cafeaua devenea o şaradă. Amintea parcă mirosul muşamalei şi gustul creioanelor. Nu! Mai degrabă mirosul mîlului şi gustul săpunului de rufe. Nici asta! Se înrudea cu mirosul băcăniilor de barieră, care vînd ghemuri de sfoară, nuci şi sineală într-un iz de rachiu şi de guzgan. Era dulceagă şi iute, fadă şi pipărată, răspîntie de gusturi nedefinite, obscuritate tulbure ca şi culoarea ei.

— Dă-mi şi un rom.

— Nu vă spuneam eu?! zîmbi chelnerul, servindu-i păhărelul pregătit. Cafeaua are fierbințeală numai; romu-i dă gust.

Chelnerul dispăru. Îndărătul tejghelei, sau în camera de alături, care comunica printr-o uşă cu fundul tejghelei, răsunară şoapte, paşi.

Chelnerul apăru din nou.

— Nu doriți un şpriț de la gheață?

— Nu.

— Avem şuncă proaspătă de Praga.

— Mulțumesc.

— ...Matale sînteți din localitate?

— Nu.

— Călătoriți?

— Da.

— Poate vreți o cutie de zacuscă?

Dănuț ridică ochii spre chelner.

— Nu, domnule, lasă-mă-n pace!

— Ştiți, aveți o figură... rusească. Sînteți român?

Arunca dese ocheade spre tejghea. Palmele lui Dănuț tresăriră. Nu observase îmbulzirea de capete dindărătul tejghelei. Chelnerul acesta cu şervetul lui pătat se agita în jurul lui cu aere de toreador.

Toată banca din fund privea spre el şi spre tejghea, cu ochi alarmați. Într-o tăcere suspectă, pe la spatele lui Dănuț, un ofițer cu manta de ploaie se strecurase pe lîngă zid. Ajungînd în dreptul lui Dănuț, plescăi din limbă, dădu ochii peste cap, şi, mefistofelic, îl bătu peste umăr:

— Ce-ce-ce mai faci, Oliniţki? Unde-i legitimația, puişorule?

Trupul şi pumnii lui Dănuț zvîcniră scurt, săltînd deodată. Un scaun se

prăbuşi. Dindărătul tejghelei, patru agenţi civili şi doi comisari se repeziră cu pumnii ridicaţi. Dănuţ, uluit, se răsuci spre agresorul din spate.

— ...Tonel!

— M-m-m-măăă! T-t-tu eşti, măăă!

Spontan, se îmbrăţişară: nu se mai văzuseră de şapte ani.

În jurul lor, agenţii forţei publice clipeau nedumeriţi, încremenind în poziţie de atac. Spectatorii scenei se ridicaseră în picioare. Publicul peronului se îngrămădise holbat la ferestre.

Revenind în prezent, Tonel se întoarse către agenţi.

— Bine, mă boilor, ăsta-i Oliniţki?

Îşi desfăcu mantaua de ploaie. Pieptul apăru plin de decoraţii, cu insigna comisarilor regali ai consiliilor de război.

Un comisar cu carnetul în mînă articulă timid:

— Domnule comisar regal, poftiţi semnalmentele: statură înaltă, păr şaten, ochi căprui, barbă rade, musteaţă rade, fizionomie suspectă, semne particulare: poartă cizme de şevro...

— Unde-s cizmele? tună Tonel, cu ochi fulgerători.

— Dă! Subt pantaloni...

— Nu vezi că are pantofi!

Trăsnit de acest suprem argument, cu ochii la pantofii lui Dănuţ — care-i stabileau definitiv identitatea — comisarul ridică din umeri, oftînd. Făcu o plecăciune şi se retrase, urmat de tot alaiul poliţienesc .Ca un ultim bubuit al furtunii care pleacă, răsunară surd nişte "dumnezei", la adresa chelnerului, care indusese în eroare pe reprezentanţii ordinei publice.

— Proşti-s, măă! se jelui Tonel către Dănuţ, dînd din cap.

— Băiete!

Patronul se precipită.

— Faţă de masă curată. O baterie la gheaţă. Stai! Şampanie.

Poruncise şampanie, cu tonul şi gestul energic al comandei "Pentru onor, arm'". Civilii din sală se strînseră pe scaunele lor, modeşti, ca să-i facă parcă mai mult loc.

Tonel nu se schimbase. Era acelaşi Tonel, Otonel, Ciripel, Tontonel sau Mototonel, din clasa şaptea a Liceului "Lazăr", cu faţa sferică, ten de fecioară elveţiană, mustăcioară de cărbune, şi glas superb de bariton, care da o savoare scenică celor mai neînsemnate vorbe spuse de el. Vorbele lui Tonel păreau cîntate ea acele fraze cotidiane, tenorizate, sopranizate sau baritonate într-o operă. Spunea, de pildă: "Ce mai faci?" — şi urechea ascultătorului aştepta acordul vioarelor suspinătoare, şi răspunsul evaporat al sopranei lirice: "Bineee, iubitul meeuuu..."

Totuşi, două schimbări erau clare. Întîia: uniforma de locotenent, cu

decorații pe piept şi insigna Justiției militare. A doua: o diminuare a bîlbîielii. Acuma bîlbîia mai mult mut, cu buzele şi pleoapele prealabil, înainte de-a începe fraza. Pornea elicea. Odată prins, cuvîntul inițial izbucnea ca o fanfară eroică, abundent salivat. Astfel îşi convertise bîlbîiala într-o sonorizare supraumană a vorbelor. Cei care vorbesc cu surzii, şi oratorii populari, aşa ar trebui să vorbească. Această sonoritate concomitentă cu bombarea pieptului îi dădea un aer cezarian. Ochii privitorilor situau deasupra capului lui Tonel arcuri de triumf şi acvile de aur: asta era părerea lui. Inaccesibil ironiei, ca şi în liceu, de cînd era comisar regal aspira la alaiul teroarei.

— Măă, Deleanu, măăă! *Tempi passati!* Tot crai, mă! Da ce cauți la Iaşi?

— Fac avocatură, Tonel.

— Măă, să vii la Chişinău, să vezi, măăă! Să-l vezi pe Tonel, măă! Ard, mă, cu fieru roş!

Pumnul închis făcea energic gestul săpunirii unei rufe întinse.

— Miliție, Tonel?

— De unde, măă! Gogeamite comisar regal! Pfiii!

— Aa!

— Da, mă, n-ai văzut! Urmăresc un agent bolşevic. Norocu lui Tonel, măă! Dădui peste tine, şmechere! Ce faci, mă?

— Bine, Tonel, zîmbi Dănuț, căci vorbele lui Tonel călătoreau prin "măă" ca printre straturi de varză.

— Ce-ți mai face dama?

— ...?

— Aia, mă, zi-i pe nume, o pontam şi eu... Aneta Stephano, măă! Adina, mă, Aneta era servanta. *Tempora,* măă! Să vezi dame, măă! Chişinăul are dame! Bate Bucureştiul, măă! Ghimnaziste, mă! Pfiii! Elită, mă! Ia uite!

Arătă un inel de aur cu coroană de briliante, pe un deget gros, păros, cu unghii lăcuite şi murdare. În jurul încheieturii brațului, brățară de aur.

Tonel aspiră aerul pe nas, clipind din ochi.

— Stai, mă, să-ți ofer o țigare!

Scoase o tabacheră de aur masiv, cu desemne de smalț vioriu, înlăuntrul căreia cinci țigări "Funcționar" şi o țigaretă "Mircea", încălecau un pol păturit.

— Ai?

— Bravo, Tonel!

— Ce, măă? Am şi cruce la gît: aur, măă! Damblaua damei, înțelegi! Măă, să vezi damă! Foastă damă de onoare, măăă! Ce ți-i țaru, ce ți-i Tonel? Să vezi franțuzească! Să vezi ciorapi! Să vezi chiloți, măă! Avea baie, mă! Din pat în baie, din baie în pat ! Aşa-s, mă, astea! Pfiii!

— Rusoaică, Tonel?

— Da, mă, nu-ți spusei? Damă de onoare, măă! Rasputin, măă!

— L-a cunoscut pe Rasputin?

— Da, mă, avea cîrlig la damă! Ce-ce? Se pune cu Tonel, mă? Ce dracu, români sîntem! *Mea culpa,* măă! "Toa mio că Rasputin!"

— Ți-a spus ea?

— Da, mă! P-p-pe onoarea mea!

— Vorbeați franțuzește?

— P-hă! Mi ți-i întorceam un compliment!

— Pe franțuzește, Tonel?

— Pare rău, mă! Cînt şi şansonete. A giorno, mă! Să vii, mă, să vezi la mine la Chişinău! Să-ți arate Tonel ce-i un chef, ce-i o damă! Măă, să vezi ghimnaziste!

— Ce-i asta?

— Eleve, măă, ghimnaziste. Să vezi, mă, ce ştiu! Pfiii! Să vezi beție, mă! Uîc: una-ntr-un colț. Da nu se lasă, mă! O ia *da capo!* Să-ți arăt eu ce-i rusoaica, măă!

— Dar ruşii?

— Phee! Bolşevici, mă. Marxişti, mă! Troțki, Tolstoi! Parcă Tonel ceaşteaptă! Arde-i, băiete! Măăăă!... se bătu Tonel cu palma peste frunte, atît de tare, încît chelnerii scoaseră capetele peste tejghea.

— Ce-i, Tonel?

— Balmuş, măă! S-a-nscris, mă, la țărănişti!

— Ei, şi?!

— Cum, mă? Român cu bolşevicii? Cu rusoaicele, măă! Bolşevicii în Nistru, mă! Tu te vezi cu el?

— Da.

— Trimite-l, mă, la mine. Păcat, mă, element bun... Hhh-hardtmuth, măă! Auzi, măă! Hardtmuth la țărănişti! Pare rău, mă! *Tempi passati!*

Şampania sosi, purtată de patron într-o căldare cu gheață. Restaurantul gării n-avea cupe de şampanie. Tonel făcu, în treacăt, cuvenitele observații. Şampania nu se aduce în căldare.

— Frapiere, domnule, de argint masiv...

— Vedeți, domnule comisar regal, noi... arătă patronul, cu un gest dezolat, restaurantul gol.

— De asta n-ai clienți, domnule. Frapiere de argint masiv, chelneri cu mănuşi albe, cupe de cristal. Ce-i bolşevismu ăsta? Ai făcut armata?

— Se cunoaşte, măă! Şampania, mă, e uniformă de mare ținută! Mănuşi albe, argint, cristal.

Patronul turnă şampania, cu călcăile lipite. Era vădit impresionat.

Ciocnră. Tonel, consecvent cu stilul şampaniei, dădu paharul peste cap, duşcă, cum dai ţoiul de ţuică. Patronul repetă porţia. Altă răsturnare, altă umplere spumoasă.

Comisarul cu semnalmentele lui Oliniţki apăru gîfîind, cu batista pe frunte, aducînd miros de ploaie şi sudoare.

— Domnule comisar regal, l-am găsit.

— Raportul!

— Cizme de *şevro,* înalt, palid...

Tonel sări, dădu duşcă al patrulea pahar, îmbrăcă mantaua de ploaie, şi-l luă la o parte pe Dănuţ.

— M-m-mă, Deleanu, fă-mi bine cu cinci sutari. Ţi-i trimit la leafă... Nu iei o ţigare?

Aşeză sutarii în tabachera de aur, subt ţigaretele "Funcţionar", peste polul mai vechi.

— Plata!

— Lasă, Tonel.

— Salve, mă!

Pe lîngă patronul frînt în două, cu călcîile lipite, şi printre chelnerii aliniaţi, Tonel trecu sunîndu-şi pintenii, încruntat, urmat de comisar. O singură problemă îl preocupa: care-o fi diferenţa dintre pielea de box şi cea de *chevreaux?*

— Nuanţe! murmură el printre dinţi.

*

O dată cu soneria care anunţa trenul pornit din staţia Nicolina, sosi în goană un muscal cu doi cai; descriind o curbă elegantă pe cauciucuri mute, în trapul cu scîntei, opri în faţa uşii de intrare. Puiu sări. Salutat de tregheri, trecu spre peron. Pardesiu pe talie, pălărie cenuşie înclinată pe-o tîmplă, monoclu, pantaloni cenuşii, a căror cădere respecta treptata strîmtare a semnelor de exclamare, ciorapi cu baghetă, pantofi de lac.

— Dan!

Şinele vibrau. Din tremurul luminilor din fund, două lumini roşii se dilatară agresiv. La curbă, ferestrele trenului fură vizibile ca un metraj luminos. Terasamentul dudui. Tregherii se precipitară. Masiv tăioasă cu vîntul ei metalic şi aburii ei fierbinţi, maşina intră; pe rînd, vitrinele vagoanelor, cu manechine umane, trecură.

Tumult. Ordine. Strigăte. Mişcări. Îmbulziri. "Pst"-uri. Vociferări.

— Trei tregheri la conu Iorgu Deleanu!

Şase se precipitară. Puiu şi Dănuţ, după ei, în goană. Cu pălăria pe ceafă,

frecîndu-şi mînile ca pentru săpunire, domnul Deleanu cobora din vagon, alegînd tregherii după un criteriu special.

— 63: abataj. Bun! 91: bac. Deoparte... Bine v-am găsit, băieți!

Suiră scările.

— Dănuț! Dănuț!... Dănuț!

Buzele care-l chemau, îi murmurau numele pe față, ca o ploaie cu soare, cu murmure luminoase şi parfum răscolit. Şi era ca un fulger dureros al fericirii copleşite.

Înghesuiți de tregheri şi pasageri, intrară în compartiment.

— Olguța!

Se sărutară lung: un fel de box de sărutări pe frunte, nas şi obraji.

— Şi tu, Puiule!

Îl sărută şi pe el. Şi Monica. Erau ca penițele atrase de un magnet neastîmpărat. Acelaşi zîmbet pe toate fețele. Mirarea de-a se vedea iarăşi împreună îi făcea să-şi strîngă mînile, să se atingă pe umăr — fiecare parcă neîncrezător că celălalt şi ceilalți sînt concreți.

Bagajele plecaseră. Un ultim tregher se ivi la uşă.

— Mai sînt bagaje de luat?

— Da-da! Ia-ne pe noi, îl îndemnă Olguța.

Se coborîră. Şi Dănuț, şi Puiu zîmbiră la fel, văzîndu-le pe fete nalte, suple şi elegante, în dezarmonia provincială şi caricaturală a pasagerilor. Amîndouă în *tailleur*-uri*:* al Olguței cenuşiu, al Monicăi albastru-închis. Un mic amănunt o feminiza puternic pe Olguța: un trandafir roş, prins pe reverul jachetei. Părea un gest aparent al inimii, bobocul de trandafir carmin, cu petalele abia răsfrînte. Pe lîngă bagajele fetelor — cele de mînă — domnul Deleanu venise cu atîtea geamandane, coşuri, pachete, încît tregherii, în fața mormanului, recurseră la căruciorul de bagaje.

Neculai, după fatalele discursuri de recepție, pornise cu recipisa bagajelor mari.

Domnul Deleanu gesticula ca un şef de orhestră, cu baston în loc de baghetă. Vorbea munteneşte — sever; moldoveneşte — ironic binevoitor, şi evreieşte — glumeț şi satisfăcut. Tot personalul gării îl cunoştea, numai după glas. Bagajele fură clădite în cărucior, într-o unanimă colaborare. Porniră spre ieşire, în jurul căruciorului.

Recunoscîndu-l pe domnul Deleanu, birjarii gesticulară cu biciul, şapca şi hățurile. Ofertele plouau. Domnul Deleanu îi saluta, refuza şi interpela nominal, controlînd şi descărcarea bagajelor. Era ca o intrare într-un Ierusalim al birjarilor.

Olguța rîdea.

— Papa, intrarea ta în Iaşi, ca şi în birou, produce dezordine.

Bagajele fură instalate în trăsura lui Puiu. Domnul Deleanu, Olguța și Puiu se suiră în trăsura casei Deleanu.

Cu Monica de mînă, Dănuț fugise spre automobilul său, așezat la o parte, în umbră. Smuncită în pornirea bruscă, mașina porni ca un bondar. Erau strînși alături subt capotă, ca într-un cort mic. Ploaia cădea din nou, aruncînd șiraguri desprinse de pe grumajii primăverii. Era în noapte o respirație jilavă de seră.

Întrecură trapul șchiop al trăsurilor cu un cal, cu birjarii așezați pe capră deasupra mormanelor de bagaje, ținînd picioarele în unghi țapăn, proiectat lateral, și hățurile la înălțimea frunții. Întrecură trapul lat al muscalilor cu doi cai. Cotiră în viraj onctuos aleea încolăcită a Rîpei Galbene; suiră, avînd în dreapta pînă-n fund, marina privelişte a luminelor din vale, umede de ploaie. Mașina părea barcă-automobil, înălțată cu botul talazului deasupra mării fosforescente. Cotiră prin fața Jokei-Clubului, spre Copou, abătîndu-se din drumul casei.

Motorul vibra, iuțindu-se.

Suiră, suiră, suiră.

Grădina Copoului rămase-n urmă, luminile se răriră, teii foșniră metalic.

Noaptea venea spre ei, cu ploaia-n brațe, și parfum de cîmp.

Nici un glas omenesc; nici un ochi omenesc.

Prăbuşire în primăvară, cu ploaia.

— Dănuț, ne-așteaptă acasă...

Frînă brusc. Și întîia vorbă a tăcerii lor fu sărutarea, dureroasă și lungă.

Și-n lumina farurilor, pînă departe, ploaia era un joc de iele argintii.

*

Luminile tuturor odăilor erau aprinse. Acesta era gestul copilăresc al mînei și bucuriei domnului Deleanu.

Primar al Iașului, tatăl Olguței ar fi făcut la fel cu întregul oraș, inundîndu-l cu rîsul electric.

De departe, casa Deleanu avea scînteierea cristalină a meselor festive, în clipa cînd lumina aprinde cupele pe fața de masă, înainte ca șampania să museze.

Ai fi crezut că toate odăile sînt pline. Inexact! Lumea era înghesuită în antretul de jos. Acolo, doamna Deleanu, cucoana Catinca, Mircea și servitorii, adunați în fața uşei, o întîmpinaseră pe Olguța. Intrase cu ochi negri și pas sprinten, bucuria casei în brațele doamnei Deleanu, apoi în brațele cucoanei Catinca, rumenindu-și mai aprins obrajii după fiecare îmbrățișare. Apoi, pe rînd, Mircea îi sărutase mînile, apoi baba și ceilalți servitori.

— Unde-i Monica?

— Unde-i Monica?

— Unde-i duduia Monica?

— Supraveghează bagajele, îi informase Olguța. Să-i spuneți *von* Sorbonna.

O aşteptaseră pe Monica tot în antret. Cu o zbîrnîitoare traiectorie, minuscula maşină cu capota ridicată se oprise în fața peronului. Deşi refrenul *von* Sorbonna era pe buzele tuturora, nimeni nu îndrăznise să tulbure c-o glumă, lumina cu obraji ovali răsărind c-o aplecare a spinării din umbra capotei, înălțîndu-se cu soare pe tîmple şi zîmbet de miere pe față, în brațele zîmbetelor care o întîmpinară.

Cînd după trei ani de tăcere apăsătoare, de pustiu zilnic, intră într-o casă două fete a căror tinereță e numai frumuseță, şi cînd acele două fete-s ale casei — surîs, Monica; rîs, Olguța — cum rîsul şi surîsul aparțin unui obraz, e ca un val de mîndrie în oameni şi în ziduri. Zîmbeau părinții şi prietenii în jurul lor, se fuduleau servitorii la ferestre, şi era ca o reînălțare în păreții vechii case Dumşa.

Şi tot în antret şedeau.

Sosiră cuferele. Olguța-l reclamă pe cel mai mare. Veni şi cufărul în antret. Izbucniră cadourile.

Cadourile erau o tradiție a familiei Deleanu, culminînd în Olguța. Cufărul cu proporții de cămăruță era afectat în întregime cadourilor şi dezordinei. Doamna Deleanu primea, exclama indignată văzând anarhia, zîmbea, mulțumea, protesta, critica şi se minuna cum de-i cu putință ca într-un spațiu atît de redus să încapă toate capriciile şi nețărmurita fantezie a dezordinei. Raftul de deasupra era consacrat doamnei Deleanu. O cutie de pudră se vărsase, viscolind mătăsuri şi ştofe neîmpachetate.

— La vamă, mamă dragă! Oameni brutali!

— Ce ticăloşie! Ce barbarie!

Ochii Olguței clipiră pieziş spre domnul Deleanu. Bietul vameş al portului Constanța nici nu deschisese măcar cufărul plin de infracțiuni.

Olguța se încălzise. Fetrul care-i strîngea tîmplele şi-i acoperea fruntea pînă deasupra sprîncenelor zbură pe scări, conform imuabilelor tradiții. Jacheta *tailleur*-ului, culeasă pe sus de brațul lui Mircea, rămase acolo, subt doi obraji subit roşii. Olguța apăru aşa cum o ştiau toți: cu plete negre căzînd mereu în ochi, scuturate mereu pe spate, în bluză subțire, aproape băiat prin mişcări, şi atît de copilăreşte fată prin obrajii rotunzi şi sînii puerili. Avea mişcări atît de iuți, încît de cîte ori doamna Deleanu primea un alt pachet, clipea, avînd o tresărire de recul: reacție omenească în fața rîndunelelor, al căror zbor lucid niciodată n-a atins pe om, dar totdeauna l-a alarmat.

Doamna Deleanu era copleşită şi primejdios mişcată. Nu cantitatea cadourilor o tulbura, ci meticuloasa memorie a Olguței pentru toate slăbiciunile şi preferințele ei. Nimic nu lipsea. Dicționarul dorințelor doamnei Deleanu era complect la fiecare literă. Niciodată nu-şi închipuise că Olguța poate fi atentă. Abia acum îşi dădea seama ce formidabilă atenție pentru toate dorințele şi deprinderile ei, putuse să grupeze — dezordonat, ce-i drept — acest încăpător raft al darurilor.

— Mamă dragă, raftul acesta are o sucursală în cuferile Monicăi. Tot ce-i casabil, e la ea. Mi-am spus: tot ce se sparge în cuferile mele, e spart de Olguța, tot ce se sparge în cufărul Monicăi, e spart de fatalitate. În fața Monicăi şi fatalității, am cedat.

Dar memoria acestui cufăr depăşea cu mult aprecierea doamnei Deleanu. Din cufărul adînc, cu gesturi iuți apărea portretul dorințelor fiecăruia. Măgulirea înduioşată a doamnei Deleanu devenea pe rînd a tuturora. Fiecare recunoştea într-un pachet întins de Olguța o veche exclamație, o uitată dorință. Fiecare dar era o amintire.

Apărea trecutul, înviau amănuntele anilor duşi, cu fiecare dar cules din dezordinea rafturilor de mîna Olguței. Ai fi zis că fiecare vorbă a celorlalți, azvîrlită din întîmplare de cineva, devenise comision asumat de Olguța, şi realitate împlinită de mîna ei. Ea trebuia să dea replica tuturor dorințelor celorlalți, exprimate de-a lungul anilor, sau deduse dintr-un gest sau o privire.

Şi miraculoasă era diversitatea darurilor în armonie cu diversitatea psihologică a celor care le primeau. Între altele, cucoana Catinca căpătase o trusă de piele cu ace englezeşti. Odinioară văzuse aşa ceva în Italia, la o englezoaică pe care-o invidiase numai din cauza acelor. De unde reținuse Olguța acest detaliu? Îi adusese exact ceea ce dorise în tinereță. Sute de ace cu ureche aurită, de toate dimensiunile, grupate în compartimente, după mărime şi grosime. Baba căpătă o vastă pereche de papuci, în formă de şoşoni, de ştofă groasă şi moale ca muşchiul pădurilor, căptuşiți în întregime cu blăniță, adevărat puf prin fineță, dar călduroasă ca un abur de samovar.

Aceşti papuci erau pentru baba ceea ce ar fi, pentru un copil, un cal adevărat după un cal de lemn. Avea, în sfîrşit, papucii, absolutul papucilor. Dar şalurile? Două şaluri coborîră pe umerii formidabili ai babei, două idealuri. Un şal de lînă curată, gros ca un pled, moale ca o piersică. Celălalt şal era de găteală. De cînd dorea baba să le arate tătărăşencelor ce-nseamnă şalul de mătasă. Caşmir avea pe umeri, mai frumos încondeiat ca oul de Paşti, cu ploaia franjurilor pînă-n podele. Toți o admirară pe babă cu şalul de caşmir. Era ca un havuz cu focuri bengale. Bucuria depăşise spațiul facial. Rîdea cu burta, săltată-n sus şi-n jos, de un cutremur vulcanic.

Dar surpriza domnului Deleanu? Venise cu ea alături, fără să ştie. Un geamandan lat şi plat, ceva mai mare decît cele obişnuite, deschizîndu-se nu în lat, ci în lung, ca o gură de crocodil, avînd un compartiment pentru haine, loc special pentru pălării, iar celălalt compartiment fiind un adevărat labirint de cutiuțe, saltare, pungi. Şi toate erau pline. Se revărsară vreo zece pachete de cărți de joc, care de care mai hazliu colorate. Tutun turcesc şi țigări turceşti. Havane...

La fiecare mişcare a mînilor Olguței înspre ea, cucoana Catinca se încrunta. Nu-şi mai amintea nici o dorință. Totuşi, pachetul sau obiectul întins i-o amintea. O maşinuță migălos lucrată în aramă, c-un tub lung, treptat subțiat în chip de trompă, pentru turnatul spirtului denaturat în şanțul ibricului de cafea neagră, o făcu să se indigneze.

— Bine, frate, da asta de unde-o mai ştii?

Olguța ridică din umeri. Ştia, dar nu vroia să-i amintească de o masă la Bucureşti, în Popa Nan, în vara anului 1914 — trăia şi conu Mihăiță pe atunci — cînd cucoana Catinca afurisise pe toți "ticăloşii de negustori din Bucureşti, care te silesc să torni spirtul denaturat, ca rachiul la crîşmă, cu sticla". Neculai căpătă în sfîrşit ceasul de buzunar cu muzicuță. Neculai dorea de mult un ceas care să cînte la fiecare oră *Deşteaptă-te, române.* Acesta cînta motive din *Marseilleza,* o *Marseilleză* picurată delicat şi pur, ca pentru greieri somnoroşi.

— Proşti-s franțujii, Neculai! Le cîntam la ureche *Deşteaptă-te, române;* nici că se prindea! Asta-i tot un fel de *Deşteaptă-te, române,* dar preparat franțuzeşte.

— Trăiască alianța şi duduia Olguța! se exaltă Neculai.

Nu-şi putea închipui Puiu că din acelaşi cufăr va ieşi o bătaie de inimă pentru el, străină de ființa Olguței.

— Degetul, Cuțulachidis!

Redevenit Cuțulachi, Puiu se înroşi, văzu şi respiră adînc zîmbitor. Demult dorea să aibă inel. Visul lui era o *chevalieră.* Olguța-i interzisese acest fel de inel, explicîndu-i că un inel cu embleme nobiliare pe degetul unui copil de țăran e mai ridicol decît o coroană de carton pe capul unui nebun. Totuşi, în lipsa Olguței, Puiu îşi cumpărase o *chevalieră* de proveniență rusească. Olguța o zărise la gară şi zîmbise. Pe drum, inelul dispăruse în buzunarul lui Puiu. Acum era înlocuit cu un safir palid, montat în aur florentin de culoarea spicului de grîu.

Antretul era un zumzet surd de exclamații, mirări, aprobări, comentarii, monologuri. Cadourile Olguței aduceau tuturora bucurie, dar fiecăruia o altfel de bucurie.

Nu oricine poate da altora accentul exact al bucuriei proprii. Cadourile

sînt întotdeauna o surpriză agreabilă. Dar deseori dau naştere la constrîngeri penibile. Dacă am presupune că primăvara, într-un an, lipsită de instinctul sigur al naturii, s-ar încurca, şi aducînd verdeaţă tuturor copacilor, n-ar respecta individualitatea lor, dînd de pildă plopului frunză de stejar, piersicului, muguri de castan, liliacului, cîrcei de viţă, viilor, vreji de bostan, şi nucilor, pătlăgele roşii — bucuria primăverii ar exista din pricina navalei de verdeaţă, dar pe fiecare fizionomie vegetală ar rîde construis bucuria răpită alteia.

Aşa se întîmplă şi cu darurile, cînd cel care le aduce şi împarte a fost preocupat de gestul risipirii lor — măgulitor pentru cel care-l face — nu de aspectul propriu fiecăruia dintre cei care le primesc. Pentru mulţi copii, aceste daruri improprii sînt un principiu de umilire, de ipocrizie, de tristeţă. Trebuie să se bucure, fiindcă altfel sînt ingraţi, şi totuşi nu se bucură, fiindcă darul e străin tuturor dorinţelor lor. Bucuria e surpriza explozivă a unei dorinţe obscure pe neaşteptate îndestulată. Cînd darul nu e mugurul exact al crengii care-l dorea, departe de-a o înviora, o îngreoaie, o abate.

Acele daruri numai care dovedesc că aducătorul lor te cunoaşte, şi-a amintit de tine, te-a reconstituit, şi-a frămîntat mintea culegîndu-ţi în amintire, exclamaţiile, poftele exprimate sau înăbuşite — dau bucurie. Ele-ţi arată că ai existat în sufletul celui care ţi le aduce, şi darul, astfel numai, îşi pierde semnificaţia indiferentă de lucru cumpărat, căpătînd-o pe aceea de răsfrîngere a dorinţei tale în afecţiunea altuia.

Darurile Olguţei, exacte ca ale primăverii, arătau că în timpul celor trei ani de viaţă pariziană, nu numai că nu uitase pe nici unul dintre cei de acasă, dar că trăise în ei, ca primăvara la rădăcina copacilor. Toţi o iubeau pe Olguţa, dar toţi o socoteau distrată şi uitucă, din pricina vieţii ei eruptive. Le dovedea contrarul. Abia acum fiecare înţelegea că acel cufăr al darurilor era sufletul Olguţei, în care toţi existau, în dezordine, dar complect.

Într-un colţ al antretului, Monica grupa pachetele lui Herr Direktor şi ale doctorului Prahu, ciudatul prieten al Olguţei. Pentru doctorul Prahu, Monica muncise din greu, căci în cuferile ei, diverse sticle de toate formele, cu preţioase alcooluri, alese bucată cu bucată de competinţa lui Paşa, îi periclitau hainele, cu eventuala lor revărsare.

Numai Dănuţ şi Mircea nu primiseră încă nimica.

Răsărind brusc, din fundul cufărului, capul Olguţei, înfierbântat, cu pletele dezordonate, zîmbea. Avea un sul în mîni, înfăşurat cu îngrijire.

— Atenţie şi ochelari, vă rog!

Doamna Deleanu, cucoana Catinca şi domnul Deleanu se apropiară, punîndu-şi ochelarii de lectură. Olguţa desfăşură sulul.

Era atît de tînăr capul ei — numai vibraţie de rîs şi de culoare — încît

portretul desfăşurat apărea supărător ochiului, ca o mohorîre de pivniță în plin soare.

Monica tresărise. Urmărea cu îngrijorare fețele ridicate spre portret. Exclamațiile indignate o făcură să respire.

— Ce oroare! Asta eşti tu? Sluțenia asta?!

— Cine-i măgarul? izbucni cucoana Catinca.

— Alexandru Pallă.

— Ducă-se pe pustii! Auzi dumneata! Asta-i treabă de pictor! Ştie şi ciuma să facă aşa minunății!

— Fetița tatei, o dezmierdă domnul Deleanu; o fi el mare pictor bietul Paşa, dar eu tot la Grigorescu am rămas. Măru-i măr — o bătu el peste obrajii rumeni. N-are să mă convingă Paşa, nici Parisul, nici toate "ism"-urile artei de astăzi, că măru-i mucegai, şi soarele scrum.

— Bine, frate, clocotea cucoana Catinca; faci curechi murat, faci castraveți murați, da să faci dintr-un boboc de fată aşa murătură!

Şi toți, mînați parcă de acelaşi surd îndemn al instinctului, o dezmierdau pe Olguța, o priveau, o împrejmuiau, copleşind portretul cu ironii, zeflemele şi ocări. Era ca un descîntec în fața destinului. Recunoscură toți capul Olguței în portretul desfăcut de mînile ei, dar o Olguță despodobită de tot ce-o făcea pe Olguța veselia casei Deleanu. Decorul era salonul apartamentului de la Paris. În primul plan, pianul

deschis — claviatura era ca o dungă fumurie de apă înghețată — şi Olguța pe taburet, cu capul aplecat puțin — ca atunci cînd pîndeşti sau cînd eşti greu ostenit — întors de la pian în lături, ca şi cum cineva ar fi strigat-o deodată, întrerupînd-o. În planul al doilea, mobilele unui salon, mare, în umbră grea, apăsate parcă de începutul unei asfixii cu mangal. Obrajii Olguței primeau lumina unei ferestre cenuşii — mucegaiul tragic, surirea subpămînteană de *ocnă* de sare, a penelului Pallă. Sur şi obrazul, cu reflexe verzui ca ale unor lumini de lună. Ce se întîmpla în acea încăpere de umbră, cu muzica amuțită? Ce strigăt răsunase? Ce chemare stranie? Era o crispare dîrză în osatura feței, dar fruntea se înclina învinsă, dură totuşi, şi ochii dilatați simțeai că ar fi vrut să se închidă şi nu puteau, sau bravau arătarea de groază, nevăzută. Amestec de hotărîre şi deznădejde. Mîna dreaptă plutea pe claviatură, cu degetele răsfirate moale, ca o pasăre ucisă din zbor, răstignită pe aripile ei. Cealaltă mînă încleşta genunchiul sau se rezema de el? Pletele căzute atîrnau grele pe tîmple.

Privit alături de model, portretul Olguței părea posomorît, lipsit de tinereță, cel puțin de carnațiunea şi exuberanța tinereții modelului. Dar mişcările capului şi trupului erau profund ale Olguței. O Olguță stranie ca o eclipsă de soare. Dar în acea energie deznădăjduită a feței şi a privirii, şi-n

acea cădere de scut a frunții înclinate, şi-n acea tensiune de vultur cu săgeata în el, văzîndu-şi moartea, înaripîndu-şi-o, ochii lui Mircea recunoşteau tinereță Olguței, aşa cum uneori sufletul său o presimțise sub rumeneala obrajilor şi rîsul dinților.

Acesta era singurul portret făcut de Alexandru Pallă într-un răstimp de trei ani. N-o mai făcuse de atunci, niciodată, pe Olguța. S-ar fi zis că el singur prefera s-o vadă cu ochiul omului, decît s-o descopere cu ochiul pictorului.

— Nu vrea nimeni acest portret? zîmbi Olguța.

— Pe foc! Pe foc!

— I l-am adus lui Mircea.

— Mie, Olguța!

— Nici tu nu-l primeşti?

— Bine, Olguța, îmi dai o capodoperă!

— Modelul îți mulțumeşte în numele pictorului.

— Ce-i în capul vostru, măi copii! se miră cucoana Catinca, gesticulînd cu ochelarii. Oameni teferi, oameni tineri şi frumoşi, să nu vă fie scîrbă de aşa ticăloşii!

Totuşi, atît de puternică era impresia produsă de acest tablou hulit — a cărui atmosferă se înrudea cu acele pagini din Dostoievski, care-ți lăsa ca o sudoare rece a sufletului — încît, în acelaşi timp, cu toții reclamară masa. Simțeau o nevoie de mişcare, de agitație printre lucruri foarte concrete şi vesele. Cucoana Catinca şi doamna Deleanu, porniră repede spre sofragerie; servitorii se precipitară la bucătărie; domnul Deleanu pleca să pregătească sticlele ospățului.

Fundul cufărului era pavat cu cărți destinate lui Dănuț şi Mircea. Şi în alegerea cărților, Olguța dovedea aceeaşi memorie şi aceeaşi divinațiune. Astfel, Mircea descoperi în brațele lui, deasupra teancului de cărți scos de Olguța, *L'Égoïste* a lui George Meredith.

— Eii!

Apoi cugetările lui Multatuli.

— Iii!

Apoi trei romane ale lui Henry James.

— Piii!

Apoi un al doilea teanc de volume *în-quarto,* cu piesele *Plaisantes et déplaisantes* ale lui Bernard Shaw.

— Hoo! făcu Olguța, dînd glas exclamației mute a ochilor lui Mircea.

Aceleaşi exclamații puerile desfăcură buzele lui Dănuț în fața poeziilor complecte ale lui Rainer Maria Rilke.

Scările se umpluseră de cărți, răspîndind mirosul acela de hîrtie tipărită,

încă netăiată, bun ca mirosul scîndurii albe şi ca aroma pînii calde, pentru nara pasionatului lector. Cărți proaspete pe care mîna le alintă, le deschide, culegînd în treacăt parfumul unui cuvînt din misterul frazei necitite, pe coperta cărora ochii recunosc acele nume de azur, care au cuiburi în inima noastră, ca rîndunelele subt streşina caselor.

Mircea, Dănuț, Monica şi Puiu se aşezară pe scări, printre cărți, răsfoindu-le.

Olguța scotea mereu. Deodată, mîna ei agită un volum legat în piele.

— Von Sorbonna!

Monica se înroşise atît de tare, că printre ceilalți, şi mai ales alături de Dănuț, părea din altă rasă, din rasa cireşelor.

— Teza de doctorat a lui *von* Sorbonna.

Şase mîni se repeziră, ale lui Dănuț mai prompte şi mai posesive. Trei capete se aplecară asupra tezei ca asupra unei scrisori de acasă, primită în lagărul de prizonieri. Dedicația făcută Olguței se furişa într-un colț, timid: *"Surorei, prietenii şi fiicei mele Olguța"*.

— Poftiți, copii, am turnat supa! răsună de sus glasul doamnei Deleanu.

— Unde-i Olguța? se întrebară lectorii Monicăi, ridicînd capetele.

— Olguța!

— Unde-a dispărut?

Îndemnat de o veche şi obscură amintire din copilărie, Dănuț smunci capacul cufărului.

Copilăreşte, acolo era Olguța, cu fața inundată de rîs.

— Cine mă ia?

O luară pe sus.

— Coşcogeamite oameni mari ați căzut în mintea copiilor! rîdea cucoana Catinca, venind să-i ridice cu forța.

Olguța glumise spontan, cu tot sufletul. Dar ieşind din cufăr şi urcînd scările casei părinteşti, înconjurată de voioşia celorlalți, întîmpinată de bucuria părinților, simți că cel din urmă dar ieşit din cufărul darurilor intra numai în casa părintească, dar nu-i mai aparținea.

*

Olguța şi Monica uitaseră dimensiunile şi durata unui ospăț românesc. În raport cu mesele din Franța, cele din România sînt ca o excursie în trăsură, față de o precisă cursă urbană cu taximetrul. Cînd ai ajuns la ultimul fel — de altminteri în România, şi în Moldova mai ales, ultimul fel e mereu penultimul — felurile anterioare, rămase dincolo de orizont, s-au şters din memorie, sau au devenit vagi. Ai impresia că stai la masă de o săptămînă, şi

că supa de pildă, sau răciturile, le-ai mîncat luni, peştele, marți, şi aşa mai departe.

Adevăratul salon al unei gospodării româneşti e sofrageria. Această proeminență a stomahului e poate o filozofie înainte de-a fi o necesitate. Fatalist cu fruntea, orientalul, plecîndu-şi-o, a descoperit stomahul. L-a cinstit deci, pe acest robust tovarăş de umilință smerită, în fața zeilor permanenți, dar nevăzuți, care-i privesc ceafa.

De altfel, această masă inaugurală avea o înaltă semnificație patriotică. Ea trebuia să dovedească nota originală a României, în concertul bucătăriilor europene, şi să arate fetelor că această notă, dacă nu prin puritate, cel puțin prin căldură şi plenitudine, nu-i mai prejos de cea a bucătăriei franceze.

Din acest punct de vedere, baba le servise un simbol, un fel de stemă culinară a Moldovei: sărmăluțele de piept de gîscă. Pentru gastronom, porcul e ca peştera lui Ali-Baba din *O mie şi una de nopți:* visterie de bunătăți. Dar Creatorul, făcînd gîsca, a depăşit porcul. Gîsca are ficatul, cum Franța are Parisul. Pateul de ficat de gîscă reprezintă o supremație universal recunoscută. Pe lîngă ficat, însă, şi poate mai presus de ficat, gîsca oferă feminin mîncăului, pieptul ei gras, fraged şi substanțial, pentru pastramă şi sărmăluțe. Aceste sărmăluțe — cu vulgară sonoritate — aparțin Moldovei ca şi stilul lui Creangă. Sînt mici, rotunde, învelite în foi de varză murată — şi se topesc. Sărmăluța, adevărata sărmăluță moldovenească, reprezintă beatitudinea deliciului fără efort. N-o mesteci. Gura o apucă, o apasă, şi ca şi felioara de topatan — incomparabilul pepene galben dobrogean — sărmăluța piere onctuos, lăsînd parfumul şi regretul existenței ei fondant efemere. Sărmăluțele, ca şi sărutările, n-au număr. Nu ceri şi nici nu ți se dă un număr de sărmăluțe, ci un grup. Vezi cu surprindere că a dispărut. Ți se dă altul. În clipa cînd ai devenit melancolic, nu mai ceri. Atunci abia înseamnă că ai mîncat sărmăluțe.

Clipa sărmăluțelor fusese atît de palpitant patriotică, încît baba, ca şi acei regi care se duceau singuri pe cîmpul luptelor importante, apăruse în uşa sofrageriei. Lupta fusese cîştigată: farfuria sărmăluțelor era goală.

După sărmăluțe apăru curcanul fript, din care baba exaltase armonii culinare demne de cele scoase din strunele violinei de mîna lui Enescu. Cojiță castanie ca obrajii sfinților din afumatele icoane, sfărmicioasă ca întîiul îngheț al apei, spart cu degetul de copii, iar subt ea, cărniță albă şi brună, care se topea suculentă ca pulpa perelor de toamnă.

Curcanul nu putea să lipsească, fiindcă această pasăre stupidă deține în viața modernă rolul biblic al vițelului gras. Această friptură era simbolică. Se poate să indispui un simbol, să nu te descoperi în fața steagului?

Ca apetitul să poată corespunde pietății şi patriotismului, se făceau

popasuri între feluri. Cînd sosi, în ceşti — vechile ceşti cu garoafe — crema de şocolată, preparată de cucoana Catinca, se auzi un clămpănit, şi cucul din părete, apărut isteț din cuşca lui, cîntă de două ori "cucu". Şedeau la masă de la douăsprezece jumătate, mîncînd. Acum oftau. Monica era aşezată la dreapta cucoanei Catinca, autoarea cremei cu migdale prăjite deasupra şi complicat parfum de vanilie, migdală amară, şocolată amăruie şi parcă şi un iz de rom.

Subt privirea cucoanei Catinca, Monica adînci vîrful linguriței în aromata cremă, gustă, şi oftă:

— E delicioasă... dar nu mai pot!

— Aaa! se indignă cucoana Catinca. Da ce-i crema mea? Piesă de teatru s-o aplauzi? Ori o mănînci, ori nu-i bună!

— Cucoană Catinca, sări Olguța, simțindu-se şi ea incapabilă să aprecieze crema altfel decît verbal, dac-a spus *von* Sorbonna că-i bună, să ştii că-i bună. Gura lui *von* Sorbonna e gura adevărului. Să vă istorisesc ce-a pățit la Paris c-un celebru fabricant de creme catolice. Într-o zi, distinsul nostru prieten, *von* Sorbonna, se întorcea acasă, rue de l'Observatoire, cu un volum de Paul Bourget. Mă veți întreba: ce caută în mîna unui tînăr membru al familiei Deleanu un volum de Paul Bourget? Răspunde, *von Sorbonna!*

— Spune tu, Olguța.

— Vedeți! Vinovatul recurge la oficiul avocatului. S-o luăm cu binişorul. *Von* Sorbonna, la Paris, avea diverse prietene. Unele adorau *schimmy*-ul...

— Vai, Olguța!

— Cum? *Tape-dans-l'Oeil!*

— Ce-i asta? murmură scandalizată doamna Deleanu.

— O prietenă de-a lui *von* Sorbonna.

— Crezi, *tante* Alice! E o poreclă dată de Olguța. Marguerite Rivali e o camaradă a mea de doctorat, veselă şi frumoasă, dar foarte serioasă.

— A! Dar *von* Sorbonna avea şi alte prietene. De pildă, Eveline avea cultul lui Bourget, şi cum în fața mea nu îndrăznea să facă propagandă, pentru simplul motiv că o maltratam...

— O băteai? tresări cucoana Catinca, văzînd gestul agresiv al Olguței.

— Cu perne! zîmbi Olguța. Credincioşii lui Bourget nu merită omagiul agresiunei dure. În schimb, o îndoctrina pe răbdătoarea Monica. Probabil că *von* Sorbonna rezista. Atunci discipola a recurs la maestrul ei. Eveline avea toate volumele lui Bourget, legate în piele catolică şi pe deasupra, învelite cu hîrtie albastră etichetată pe dos, dar unul singur deținea iscălitura autografă a lui Bourget: Eveline e nostimă şi catolică, Bourget e catolic şi venerabil...

— Olguța! protestă Monica: obținuse autograful prin intermediul

confesorului ei, care-l cunoştea pe Bourget.

— În sfîrşit, tot prin fuste îl căpătase! Într-o zi Eveline întinde lui *von* Sorbonna volumul cu iscălitura maestrului, făcînd următoarea prinsoare: dacă *von* Sorbonna, cetind volumul, nu va fi convertit, atunci Eveline se obligă să arunce pe foc foaia cu autograful; dacă, dimpotrivă, *von* Sorbonna face mea *culpa,* atunci se obligă să obțină o audiență la Paul Bourget şi să solicite în numele Evelinei, c-un genunchi la pămînt, complectarea cu dedicație a semnăturei autografe. Ştiți, Eveline e catolică, aşa că preferă să scoată castanele din foc cu mînile convertite ale frumoasei sale amice din Balcani...

— Eram sigură că n-are să-mi placă, protestă Monica.

— Altă catolică! exclamă Olguța. Accepta o prinsoare cu certitudinea anticipativă că o va cîştiga.

— Eram constrînsă. Şi se putea să-mi placă. Mai ştii?!

— Miracolul catolic prin unsul lui Dumnezeu Paul! Bun! Acuma să vedeți miracolul, căci miracol a fost. *Von* Sorbonna citeşte cartea scrupulos. Ai adnotat-o?

— ...!

— Şi, onoare lui, nu-i place.

— Nu ți-a plăcut? întrebară într-un glas Mircea şi Dănuț.

— Nu! scutură Monica energic din cap. Cum să-mi placă Bourget cu Villon alături!

— Nu i-a plăcut, după cum vedeți, grație amuletei Villon. Dar *von* Sorbonna e milos. Cîştigase prinsoarea, dar cum s-o oblige pe biata Eveline să-şi dea pe foc autograful obținut prin intervenția confesorului! Nici să mintă nu putea! Ce-i de făcut? Problemă grea, de conştiință, cum ar numi-o Bourget. Volumul cetit şedea pe masa de lucru a lui *von* Sorbonna, de vreo două săptămîni. Cînd venea Eveline, *von* Sorbonna nu era acasă: era în bucătărie! Cînd se vedeau la Universitate, *von* Sorbonna pretindea că n-a isprăvit cartea. Peripeții dramatice! Atunci, natural, prin voia lui Dumnezeu, intervine Olguța. Adică de ce n-ar ceti şi ea volumul de Paul Bourget? În copilărie n-a înghițit ea şi rițină, de dragul mamei sale? Într-o zi mă duc în Jardin du Luxembourg, cu volumul lui Bourget. Îmi alesesem într-o grădină banca purgatoriului. Soare, vrăbii, copii, rîsete, glume. Eu, posomorîtă, pe bancă. Lîngă mine, un domn bătrîn, foarte modest în colțişorul său. Eu citeam, înghițind cretă. El privea, fericitul! Copiii se jucau în fața noastră. Pace, ca la Copou. Deodată, volumul, trosc! Banca se cutremură; domnul tresare; copiii se uită alarmați. "Ce s-a întîmplat, domnişoară? V-ați speriat?" "Nu, domnule. Sînt indignată! Acest om ucide viața!" "Cine, domnişoară?" "Paul Bourget, domnule!" Clocoteam, urmă Olguța. Aveam lîngă mine un

paratrăsnet, un om de treabă. Toți oamenii care privesc copiii şi vrăbiile, fără să cetească jurnale şi fără să-şi mănînce unghiile, sînt oameni de treabă. M-am spovedit atunci, complect. I-am istorisit nenorocirea prietenei mele cu inimă de aur, anatemizîndu-l pe Bourget. "Merită, domnule, l-am interpelat eu, acest om să dea naştere la astfel de drame de conştiințe?" "Nu ştiu dacă merită, îmi răspunse calm bătrînul; dar are obligația înalt morală să le soluționeze. Acesta-i marele rol al scriitorului, domnişoară: să pacifice pe oameni, să le dea soluții de viață, să-i îndrume, să-i abată din calea păcatului, să le arate căile virtuții, să-i scoată din îndoială"... Vorbea aşa de frumos duhovnicul meu, încît am înțeles imediat că ori e Dumnezeu prefăcut în domn, ori e un apostol trimis de Dumnezeu să salveze sufletul Monicăi. Vorbele lui aveau efectul frazei lui Beethoven: te înălțau atît de sus, în sfere atît de armonioase, încît deveneai bun fără efort. Eram captivată. Simțeam în jurul meu vibrația mistică. Eram ca omul care deschide umbrela avînd intuiția întîii picături de ploaie, înainte de-a cădea. Dar umbrela mistică a ființei mele precedase miracolul, nu ploaia. Şi-ntr-adevăr, miracolul s-a săvîrşit. Domnul a luat cartea trîntită pe bancă. Mă întrebam, în sinea mea: are s-o prefacă în crini? Are să scoată din ea un şirag de perle pentru gîtul Evelinei? Nu! Miracolele sînt mai simple. A desfăcut cartea pe genunchi, a scos din buzunar un creion de aur, i-a făcut vînt în jos, vîrful a ieşit — nu era o lance, numai un creion — şi într-o tăcere, probabil asemănătoare cu cea care-a precedat facerea lumii, domnul a rupt foaia cu iscălitura autografă. "Ce faci, domnule?" am sărit eu. "Aşteaptă, domnişoară!" m-a calmat el, silindu-mă să mă aşez la loc, cu o putere magnetică. Şi-ntr-adevăr, pe foaia următoare apărură, nu cu litere de foc, ci de grafit, următoarele cuvinte incandescente:

"A mademoiselle Eveline Bourdot qui, en perdant un pari, a gagné l'estime de

Paul Bourget"[19]

N-am putut articula nici un cuvînt. Eram meduzată. Maestrul dispăru incognito pe poarta grădinii. După ce mi-am venit în fire, m-am întors acasă cu volumul şi i-am istorisit Monicăi întîmplarea. Natural, m-a crezut. Ne-am suit într-un taxi, cu miracolul catolic, şi de-a dreptul la Eveline. Ce să vă mai descriu fericirea Evelinei! Pierduse o prinsoare şi o iscălitură, dar cîştigase stima autografă a idolului ei...

Olguța bufni de rîs.

Monica tresări.

---

19 "Domnişoarei Eveline Bourdot, care, pierzînd un pariu, a cîştigat stima lui Paul Bourget" (fr.).

— Olguța, nu cumva...

— Ba chiar aşa! Miracolul era opera creionului meu plastograf. Foaia cu adevărata iscălitură e în bagajele mele. Poți să-l întrebi şi pe Paşa, dacă mai crezi în miracole!

— Vai, Olguța şi Eveline ce-are să spuie?

— Eveline? Ea crede...în Bourget... Monica, o îndemnă Olguța, numai crema cucoanei Catinca te va putea consola.

Linguriţele intrară în spongioasa cremă de şocolată. Cedînd rîsului irezistibil, se resemnă şi Monica.

*

Toți băuseră şampanie, începînd cu doamna Deleanu şi isprăvind cu Dănuț.

Şampania are darul de-a aduce veselia pe dinafară oarecum; o importă. Muşchii feței încep să rîdă, cum pe ferestre, iarna, apar arabescurile de argint. Te trezeşti deodată rîzînd. Muşchii feței, primind masca rîsului, ți l-au impus adînc. Rîzi fiindcă aşa vor muşchii, şi eşti mirat de această înveselire fără de cauză conştientă, şi această mirare devine ea însăşi pretext de haz, acest haz, pretext de mirare, această mirare, pretext de rîs; şi astfel, diavolii gazoşi ai şampaniei te-au prins în trepidanta lor horă de luminițe gîdilitoare. Devii cristalin şi sonor. Sîngele nu mai curge: sună ca o ploaie de minusculi clopoței, prin care fiecare gînd scutură lungi vibrații ilare, inundîndu-te. Contopirea acestor vibrații, în jurul unei mese lungi, orbitor albe, pe care cupele scînteie, e veselia şampaniei. Veselie pură ca zurgălăii unei sănii, sunînd în voioşia unui amplu trap robust, pe întinderi albe de zăpadă sclipitoare. În această veselie, calitatea femeilor care iau parte la ea poate determina stridența, cu lăbărțări porcine, sau prelungi puritatea, atingînd înălțimile muzicei.

La chefurile cu femei uşoare prin profesie sau vocațiune, şampania băută dă semnalul destrăbălării. Rîsul devine gemăt; vorba, țipăt; gluma, pornografie; dorința, gest; gestul, faptă. E cel mai trist spectacol pe care omul şi-l poate da sieşi: masa sexuală în comun.

Dar aceeaşi şampanie, la o masă curată, cu oameni bătrîni şi tineri, sărbătorind o bucurie comună, poate desprinde armonii de rîsete, tot atît de sprinten pure ca şi acordul lui Mozart. Atunci, şampania apare ca o primăvară ilară a tinereții. Fetele tinere sînt culoarea şi cîntecul acestei primăveri. O dată cu îmbujorarea obrajilor şi strălucirea aprilină a ochilor, timiditatea dispare. E ca o apariție de culori, din muguri atunci deschişi. În jurul acelor obraji calzi de culoare ca piersica de aromă, e ca o mişcare

aeriană de sărutări. Obrajii lor plutesc parcă între sărutări, de care se feresc rîzînd. Părul de pe tîmple se zburleşte uşor, sprîncenele capătă fantezii mirate, lobul urechilor e roş ca mărgeanul, dinţii, între buzele mai roşii şi mai umede, rîd alb ca ghioceii culeşi de ţigăncele primăverii. Vor să vorbească şi nu pot. Rîd. Rîd de orice. Vorbele începute tresar de rîs şi se descompun în rîs. Sufletul lor, în acele clipe, e uşor ca părul zburlit pe tîmple şi aburit pe ceafă. O masă întreagă rîde de rîsul lor. E miracolul şampaniei, care-a prefăcut oamenii în rîs curat, cum ciocîrlia în preajma soarelui e numai cîntec.

Olguţa brună şi Monica blondă. Toţi rîdeau de rîsul lor, cu ochii la ele. De trei ori Olguţa începuse istorisirea examenului de doctorat al Monicăi. Dar de după fiecare vorbă, rîsul o pîndea cu spice în mînă. Izbucnea: un rîs clar, în cascade mărunte, care-i încreţea faţa c-un păienjeniş de cute fine ca ale merişoarelor sălbatece, a căror culoare o avea.

Desigur că în acest moment examenul Monicăi se reducea la profesorii care-o interogaseră. Ei trebuiau să dea examen caricatural în faţa celor prezenţi, cum dăduseră în faţa ochilor Olguţei. Îi reţinuse pe toţi, cu ticurile şi particularităţile lor. Cel din extrema stîngă avea un neg pe vîrful nasului, atît de proeminent, încît n-avea aerul c-a răsărit din nas, ci că-i aşezat numai, într-un echilibru mereu periclitat de mişcările acelui nas, exprimînd mirarea sau nemulţumirea. După Olguţa, negul acela ar fi trebuit să impuie nasului o severă neclintire romană. În realitate, nasul era mobil ca limba şcolarilor şi ca urechea măgarilor. Se sucea cînd în stînga, cînd în dreapta, cînd în sus. Pe lîngă aceste mişcări psihologice, avea şi mişcări pur fiziologice, ori din pricina unui gutunar, ori din pricina deprinderii de a priza tabac, stăpînită în timpul examenului. Aspira sacadat, cu nări palpitînde; fîrnîia, eliminînd aerul sacadat, încreţindu-şi fruntea şi botoşindu-şi buza de sus, în timp ce gura avea panicile respiratorii ale celor care sforăie prin somn.

— ...Şi cînd îl vedeam că aduce două degete pe neg, cu ochii încrucişaţi, parcă-l auzeam spunînd negului: şăzi binişor! Nu vezi că-s necăjit!

Rîsete, rîsete, rîsete. Acel rîs gratuit, numit de francezi: *le fou rire.*

Olguţa nu putea istorisi din pricina rîsului torenţial, şi profesorii Sorbonnei se răzbunau, apărînd cu o intensitate de halucinaţie ochilor ei, pedepsiţi să vadă şi să rîdă, fără ca vorba să-i uşureze. Povestirea devenise un şir de exclamaţii sau de aluzii scurte, abia răzbind prin rîsul care izgonea vorbele.

— Monica... violoncelul...

Cuvîntul violoncel, aruncat de rîsul trepidant al Olguţei spre rîsul întepţit al Monicăi, deveni un elan de rîs al întregei mese, ca şi cum silabele cuvîntului violoncel ar fi avut proprietăţi ilariante. Dar şi Olguţa şi Monica,

legate de aceeaşi inexprimabilă viziune, rîdeau avînd un contur precis în fața ochilor; şi prin rîsul lor, viziunea inexprimată îşi trimetea, nevăzută dar prezentă, undele hazlii şi celorlalți.

Acest "violoncel" era profesorul din extrema dreaptă, care ținea picioarele crăcănate, exact cum le ține un violoncelist cu instrumentul în brațe. Poate că realmente profesorul era un violoncelist amator în orele libere. În tot cazul, atitudinea lui de violoncelist fără violoncel, în clipa cînd descopereai ce-i lipseşte, explicîndu-i astfel poziția picioarelor şi gesticularea mînilor, devenea irezistibil comică. Degetele mînei stîngi, răsfirate, cotul brațului făcînd un unghi ascuțit, lateral proiectat față de bust, nu depăşeau gîtul şi coardele violoncelului absent. Iar mîna dreaptă — mîna arcuşului — gesticula larg, în dreapta şi în stînga. Pe deasupra, avea şi burtă. Aşa că imagina lui de violoncelist fără violoncel, în clipa cînd devenea acută, îl prefăcea într-un violoncel cu două mîni, care se cînta singur. Din acest punct de vedere situate, întrebările lui filologice deveneau uluitor de burleşti, neverosimile ca rugămintea unui plop de a-l servi cu o țigară, sau ca un "doamnelor şi domnilor" rostit nazal de un sifon la un banchet cultural. Efortul de-a istorisi devenise un dialog monosilabic între Olguța şi Monica, un schimb de adjective şi substantive, care lor le evocau profesori, celorlalți, un rîs dezinteresat dar imperios. Renunțînd la profesorii izolați de narațiune prin cascadele rîsului, Olguța încercă să desprindă cîteva din siluetele auditoriului. Alături de Paşa şedea o doamnă nervoasă. Cînd începuse examenul, doamna smulsese din poşetă o batistă cu care-şi tamponase nasul. Pe măsură ce întrebările deveneau mai savante, degetele doamnei, cu batista între ele înaintau pe pupitru, cu salturi de broască. La un moment dat, batista căzuse pe creştetul capului domnului din față.

"Pardon, madame."

"Merci, monsieur", răspunse doamna înțepat, tamponîndu-şi cu batista recăpătată, vîrful nasului.

Examenul continuă. Salturile batistei reîncepuseră, cu acelaşi rezultat.

"Pardon, madame."

"Merci, monsieur."

După a patra încoronare cu batista, indignarea înroşise expresiv fața domnului.

"Voyons, madame!"

"Merci, monsieur", răspunse doamna, distrat, retamponîndu-şi nasul.

Olguța nu mai putea continua. Arăta disperată printre hohote de rîs, cu vîrful degetelor, în jurul buzei de sus.

— Îi crescuse musteață, izbucni domnul Deleanu.

— ...Da! Vopseaua! abia izbuti să articuleze Olguța.

Se sculară de la masă, ducînd în salon rîsul din sofragerie. În fața uşii salonului, se îmbulzeau, invitîndu-se cu refrenul doamnei de la Sorbonna: *"Pardon, madame." "Merci, monsieur." "Merci, madame." "Pardon, monsieur."*

De unde să-şi închipuie bieții dascăli ai Sorbonnei, că întregul lor sobor doct şi grav va avea într-o zi rolul unui taraf de lăutari țigani, cîntînd nevăzut, în afara ferestrelor dinspre ogradă ale unei sofragerii moldoveneşti!

*

Pentru întîia oară în viața lui, Dănuț participase total la o veselie exterioară, în comun cu alții. Nici în copilărie nu cunoscuse vreo bucurie care să-l fi absorbit mai complect decît aceasta. Dimpotrivă, în copilărie, bucuriile-i dădeau presimțirea posomorîtă a tristeților cu mai ample dimensiuni şi mai lungă durată, aşa cum pentru el dumineca nu însemna — ca pentru majoritatea şcolarilor — ziua roşie a calendarului, vacanța cea mare a săptămînii, ziua recreațiilor, ci ziua cea mai contagios apropiată de luni: debutul întunecat al săptămînei şcolare.

Bucuriile mari, mai ales cînd veneau pe neprevăzute, îi dădeau un fel de panică, o senzație de catastrofă iminentă. În fața lor avea bătaia de inimă pe care ți-o dau becurile electrice în clipa de apoteoză, premergătoare îngălbenirii şi întunecării lor definitive. Din această cauză, sosirile lui Herr Direktor din străinătate — care, pentru Olguța şi Monica, şi chiar pentru doamna şi domnul Deleanu, erau vibrație de bucurie curată, mereu sporită de surprizele cuferelor pline de cadouri — pentru Kami-Mura, protejatul într-o măsură al lui Herr Direktor, erau un copleşitor îndemn de mohorîre, de zăvorîre în posacă singurătate. Ceilalți rîdeau, glumeau; Kami-Mura şedea botos şi taciturn, cu bărbia în piept şi mînile în buzunar. Ai fi crezut că-i invidios pe ceilalți, fiindcă şi ei căpătau daruri. Nu! Se *temea* de bucurie, fără s-o invidieze pe-a celorlalți. O privea cu neîncredere şi spaimă.

Natural, avea şi el zile de bucurie; dar ale lui nu coincideau niciodată cu zilele de bucurie comună. Ale lui se alegeau dintre cele mai cenuşii zile, dintre cele mai roase şi mai modeste, dintre zilele cele mai lipsite de surprize şi evenimente. Acele zile numai, care prin banalitatea lor ştearsă se confundau cu zilele desuete şi pacificate ale trecutului, îi dădeau şi lui răgazul bucuriei, sau *curajul* ei.

Negustor de haine vechi! El singur se apostrofase astfel, într-un caiet cu însemnări. Se simțea în largul lui numai printre acele zile anonime pe care parcă timpul le mai purtase, reîmbrăcîndu-le vechi. Zilele care prin ceva dădeau vibrația viitorului, a noutății, a neprevăzutului, îl chinuiau surd,

neliniştindu-l, alarmîndu-l. Printre celelalte putea să surîdă, ca în podul cu vechituri; printre acestea, îi venea să-nchidă ochii, cu-atît mai tare cu cît ceilalți rîdeau.

Dar zilele de bucurie ale celorlalți, la care el participase trist, nu erau pierdute pentru el, căci retrospectiv, în clipa cînd deveneau şi ele ale trecutului, Dănuț revenea, mai mare decît atunci, aducînd o bucurie melancolică de fantomă deasupra capului posomorîtului Kami-Mura de odinioară. De cîte ori nu retrăise bucuriile celorlalți, în trecut, alături de un copil veşnic posac. Era ciudat acest bilanț al bucuriilor din trecut! Niciodată, copilul regăsit de Dănuț printre ceilalți, nu rîdea. Ce trist copil fusese cel care-şi regreta copilăria, risipind pe creştetul aparițiilor lui copilăreşti zîmbetul gînditor al tinereții întoarse spre trecut, fără ca niciodată să găsească un zîmbet de atunci!

Cu-atît mai mult, pentru cel care nu cunoştea decît sărbătorile timide ale amintirii, ziua aceasta însemna o rară sărbătoare de viață.

O aşteptase pe Monica, mai cu seamă. Se pregătise pentru bucuria adusă de Monica, în această casă veche, a cărei tristeți de trei ani era acoperită cu tinere crengi de liliac. I-o adusese pe Monica această zi, o Monica armonios frumoasă ca zările ieşene, dar nu dincolo de ferestre, ci dincoace, jucîndu-i pe obraji o lumină depărtată pînă atunci cu zările.

Iată însă că după trei ani de singurătate, în casa copilăriei lui, această zi îi adunase pe toți laolaltă. Se întîmplase în casa Deleanu ceea ce pînă acuma numai în sufletul lui Dănuț se întîmpla: gruparea lor, a foştilor copii şi a părinților.

Abia acum îşi dădu seama Dănuț cît de mare era neîncrederea lui în viață şi în bucurie. Niciodată nu sperase, după război, că într-o zi, ei toți, copiii şi părinții, se vor mai aduna în jurul unei mese, bucurîndu-se. Mintea lui Dănuț nu cutezase să-şi închipuie această masă în viitor, fiindcă pe multe scaune s-ar fi temut să nu vadă absențe. Părinții lui.... bătrîni. Era în făptura lor, ca şi în zidurile vechii case, aceeaşi lăuntrică năruire. Gîndul lui Dănuț trecea pe lîngă ei cu o spaimă melancolică. Apoi Olguța... Parcă nu-şi mai închipuia că Olguța se va înapoia din Franța. De ce? Nici el nu ştia. Olguța, cu mobilitatea ei, îi inspira aceeaşi teamă de viitor, de neprevăzut, ca şi viața. Şi totuşi!

De cînd se înapoiase cu Monica, de cînd intrase în antretul de jos, din bucurie în bucurie, din rîs în rîs, devenise copil. Toate odăile casei erau luminate. La fel era şi sufletul lui Dănuț. Nici o umbră. Numai lumini, numai încredere. Acelaşi sunet de cristale ciocnite din sofragerie era şi-n sufletul lui. Şi el băuse şampanie. Din sofragerie plecaseră în salon. Covoarele, rostogolite-n suluri, ieşiseră pe uşă ca în zilele de mare grijitură.

Dansaseră nebuneşte. Dănuţ dansase şi cu mama lui, şi cu cucoana Catinca. Pînă şi Mircea, care nu ştia să danseze, plin de optimism, urmărise în hazul tuturora paşii capricioşi ai Olguţei, ţinînd în timpul dansului capul în jos, ca şi cum ar fi descifrat un manuscris al picioarelor de la prea mare distanţă. Domnul Deleanu, care abia îşi mai amintea valsurile tinereţii, se dovedise tot atît de suplu în dansuri ca şi în vorbă, parodiindu-le subt conducerea Olguţei pe cele moderne, improvizînd altele. Vrîstele dispăruseră, bucuria egalizîndu-le. Toţi deserveau din răsputeri această zeitate reîntronată. Pe rînd, se aşezaseră la pian, doamna Deleanu şi Olguţa. Doamna Deleanu îşi amintise dansurile tinereţii. Olguţa parodiase pe tapeur-ul de meserie, înjghebînd şi un fel de jaz, Puiu mînuind două tablale, urletul strangulat şi nazalizările prelungi, iar Dănuţ, cu pocnetul palmelor şi al degetelor şi ţăcănitul călcîilor, redînd ebrietatea ritmului. Nu mai făcuse sporturi dinainte de război. Ritmul dansurilor redeşteptase în el bucuria muşchilor de-a gesticula dră-ceşte, deasupra gîndurilor călcate în picioare ca o iarbă tînără. În pauze fumaseră cu toţii: şi doamna Deleanu, şi cucoana Catinca, şi Monica, şi Olguţa, şi Mircea, care de care strănutînd mai comic, strîmbîndu-se mai agurid, alungînd fumul ca o viespe, lepădînd ţigara ca o viperă. Dar pauzele erau scurte, fiindcă Olguţa nu le tolera. O scosese din minţi şi pe Monica, făcînd-o părtaşă la un dans improvizat.

Într-un tîrziu, cucoana Catinca invocase odihna. Protestări. Atunci Dănuţ, cu aprobarea tuturora, invitase pe cucoana, pe Mircea şi pe Puiu să doarmă în casa Deleanu. Odăi erau destule.

Din şifoniera doamnei Deleanu, cearşaful destinat patului din ietacul improvizat pentru cucoana Catinca, zburase din braţe în braţe, pînă la pat. Pernele veniseră pe sus, bufnind din mînă în mînă. Era o dezordine veselă ca la întocmirea unui cort ţigănesc. Patul lui Mircea fusese aşezat în biroul lui Dănuţ; al lui Puiu, în vechea lui odaie. Alte alergături, alte salturi de perne şi cearşafuri, ca o bătaie cu zăpadă textilă. Orişice act de gospodărie devenea un pretext de dans şi dezordine.

Dulceaţa servită, fu baletul dulceţii.

Iar finalul noapte bună, deveni un *Somnoroase păsărele* cîntat fals, printre rîsete şi reverenţe.

Luminile erau stinse. Dănuţ era în pat. Şi casa era plină. Toţi erau acasă. Nici o plecare după veselie.

Acest "toţi sînt acasă" dădea bucuriei lui Dănuţ o rară plenitudine. S-ar fi zis că nu în casă erau, ci în sufletul lui Dănuţ, prezenţi, concreţi, fiecare la locul lui, dînd sufletului care-i adăpostea o necunoscută stabilitate, o voioasă încredere, o amplă intimitate.

Se simţea fericit şi calm, ca o casă în care-au răsunat numai rîsete, şi

apoi, după ce luminile s-au stins, rămîn numai respiraţii liniştite de somn, pe paturi proaspăt înfăţate, în parfum de liliac. Nimeni nu plecase. Toţi erau acolo, în odăile casei şi ale sufletului.

Cu pleoapele închise, Dănuţ zîmbea. Sufletul lui era o cheie de aur încuind în aceeaşi casă de lumini şi crengi de liliac, pe toţi oaspeţii acestei zile, făcîndu-i prizonierii bucuriei lui.

*

Pentru Dănuţ, Monica era trecutul înălţat în dragoste, ca seminţele în spic. Pe creştetul ei numai se oprise, aurie şi caldă, acea lumină de soare după care din copilărie amintirile alergau, căutînd-o prin zarzării înfloriţi, prin toamne şi prin primăveri, printre oameni şi în el.

Monica era armoniosul portal, meridional luminos, prin care de acum înainte, pentru Dănuţ, viaţa avea să intre în trecutul mereu sporit, cu o tăcere de vis.

Pentru Olguţa, Vania era plecarea, vîntul dincolo de zidurile casei părinteşti.

Oglindă meditativă pentru Dănuţ, dragostea era fereastră pentru Olguţa deschisă nalt asupra nopţii care o chema larg în afară.

Prin dragostea lui pentru Monica, Dănuţ aparţinea mai trainic casei părinteşti, urmînd să-i continue trecutul întinerit. Tot prin dragoste, Olguţa se desprindea complect de casa părintească, izbucnind din ea cu imperioasă energie.

În perspectiva dragostii, viaţa Olguţei căpăta un gest de o vastă preciziune: izvorînd din casa părintească, se despărţea de ea. Vania era marea exactă în care acest fluviu trebuia să se verse.

Tîrziu îşi dăduse seamă că-l iubeşte pe Vania. Dar numele lui demult răsunase în adîncurile ei, împiedecînd-o de-a se înşela, oprind-o de-a luneca în acele idile ale anilor fragezi, în acele înflăcărări de un literar lirism pentru camarazii ei de tinereţă — comune tuturor fetelor, menite să deştepte dragostea, să lase mici amăgiri şi graţioase amintiri de album sentimental.

Aceeaşi lege inexorabilă, care porunceşte fluviilor drum ferm spre marea lor — aprig albastră dincolo de orizont — fără nici o şovăire sau abatere, veghease şi asupra Olguţei, aducîndu-i-o lui Vania sălbatec proaspătă, cu o inimă nouă ca întîiul val al izvorului din care fluviul s-a născut.

Două nume, desprinzîndu-se hulite, dar dominatoare, din familia Dumşa, răsunaseră supărător de tare în casa Deleanu: Fiţa Elencu Dumşa şi Vania Dumşa. Într-o ondulaţie de curbe moi şi line, ei reprezentau colţul abrupt, dur, dezarmonia răzvrătită. Amîndoi coalizaseră împotriva lor, pe toţi blînzii

şi blajinii neamului Dumşa — adică întreg neamul — şi pe urmaşii lor din casa Deleanu.

Şi Fiţa Elencu, şi Vania aveau un semn comun, care-i distingea de întregul lor neam: ochii mici şi verzi. Ochii neamului Dumşa erau castanii sau negri, îndulciţi de un zîmbet somnoros, desprins parcă de pe zările ieşene. Doamna Deleanu şi Dănuţ aveau şi zîmbetul şi ochii neamului Dumşa, înviind prin ei privirea celor din mormintele familiei şi din portretele familiei. Olguţa avea ochii tinereţei domnului Deleanu, mai mari. Îi dăruise parcă şi gestul frunţii în ochi.

Privirea Fiţei Elencu era legendară în Iaşi, ca o molimă. Între oameni blajini şi sentimentali, o femeie foarte urîtă şi tot pe-atît de deşteaptă, va fi socotită veninoasă, sluţenia devenindu-i un fel de sinceritate a răutăţii. Ochii Fiţei Elencu, pentru toţi, erau dubla emblemă de smarald a veninului ei. Astfel trăise, temută ca ciuma şi ocolită ca ciuma, cea mai singură şi tristă fiinţă a vechiului Iaşi boieresc. Într-o societate superficial idilică, sentimentală şi-n frivolitate, adormită în hamac la suprafaţa sufletului, cunoscînd din durere numai lacrima şi oftatul lăutăresc — zîm-betul voltairian al fecioarei bătrîne, slute şi lucide, abdicînd la energia faptelor, dar sporind-o prin aceasta pe a minţii, îngrozise. Toţi erau împotriva ei: prin aceasta era mai puţin singură. Dar toţi plecau fruntea în faţa ei, redîndu-i singurătatea.

La şase ani, Olguţa, cu energia ei inocent crudă, exprimînd într-un act revolta pasivă a celorlalţi, aruncase în iaz dantura Fiţei. Foarte tîrziu, amintindu-şi sărutul enigmatic al Fiţei Elencu, Olguţa văzuse semnificaţia lui. Sărutîndu-i fruntea, Fiţa Elencu săruta viaţa, în care nici la bătrîneţă nu vedea supunere, ci revoltă. La nouăsprezece ani abia, desolidarizîndu-se de toată familia — era a doua desolidarizare — Olguţa devenise, cu o strîngere de inimă, prietena postumă a slutei fecioare care o viaţă întreagă nu avusese nici un prieten. Astfel numai, Olguţa acceptase marea avere pe care Fiţa Elencu i-o lăsase prin testament. De la un duşman n-ar fi acceptat-o.

Dar întîia desolidarizare a Olguţei de blocul familial data mult mai din vechi decît a doua. Mai surdă şi mai puţin conştientă decît cea de la nouăsprezece ani, tot de un Dumşa fusese determinată: de Vania, al doilea Dumşa cu ochi verzi, lipsit şi el de frumuseţă, dar vultureşte bărbat, adus şi dus de vînturi.

Curînd după ce familia respirase îngropînd-o pe Fiţa Elencu, surghiunind în podul cu vechituri şi amintirile neînsufleţite, care mai pomeneau de ea, apăruse în casa Deleanu al doilea Dumşa cu ochi verzi: Vania. Pe-atunci, Olguţa era o furtună printre jucării, şi veşnica adversară a blajinului Dănuţ, vecin de copilărească împărăţie, preferînd tratatele de pace cu Olguţa,

actelor de războinic răspuns la ale ei. În seara sosirii tînărului student evadat din închisorile împărăției ruseşti, acest scurt dialog dintre domnul Deleanu şi doamna Deleanu făcea din Vania strigoiul Fiței Elencu.

— Tu n-ai impresia că are ochii Fiței Elencu?

— Ba da. O am dezagreabil... dar bietul băiat e simpatic, adăugase domnul Deleanu.

Vania era un om, şi pe deasupra era un Dumşa. Şi domnul şi doamna Deleanu erau buni, iar doamna Deleanu, dacă nu prin inimă, cel puțin prin minte, se simțea solidară cu întregul neam al părinților săi. Vania fusese acceptat în casa Deleanu, şi tratat cu acea echitate corectă, pe care familiile foarte scrupuloase o acordă copiilor vitregi. Niciodată însă, Vania, în scurtul popas, nu fusese călduros incorporat în viața familiei, aşa cum mai tîrziu fusese Puiu, nepotul domnului Deleanu. Avea *succes* uneori. La dejun şi la masă, cînd întîmplător, în loc să judece, povestea, ceilalți tăceau, ascultîndu-l oricît. În această calitate numai, de povestitor, era prețuit. Altminteri, viața lui şi atitudinea lui față de orice, dar mai ales față de normele prestabilite, erau o veşnică jignire a familiei Deleanu. Nici domnul Deleanu, cel mai *frondeur* al casei, nu putea împărtăşi, nici simpatiza opiniunile acestui barbar duşman al comodității şi al compromisului agreabil.

Atîta vreme cît Vania numai prin culoarea ochilor fusese strigoiul Fiței Elencu, familia Deleanu, impunîndu-şi o strictă amabilitate, îl respectase aşa cum era, fără să-l cenzureze sau îndemne să fie altfel. Le era străin. De îndată însă ce Vania *existase* în oraşul Iaşi, incomodîndu-i viața tihnită, familia Deleanu, asupra căreia se răsfrîngea într-o măsură reputația de cîne turbat a acestui Dumşa, reacționase. Sfatul fusese primit cu ironie; dojana, cu sarcasm. Grație Ioanei Pallă, familia Deleanu scăpase de acest urmaş dumşesc al ochilor verzi.

Pe-atunci, Olguța era prea copil ca să-l poată cunoaşte pe Vania. Totuşi, micul despot al casei Deleanu şi al inimei tatălui ei nu împărtăşea — cum fac în genere copiii — atitudinea casei față de cel care era un intrus tolerat.

Cînd plozii unei case simt care-i sentimentul real al părinților față de un oaspe sau o rudă, ei îl traduc în fapte, cu sinceritate crudă şi servilă totodată. Astfel, pe bunica bătrînă şi infirmă, tolerată de părinți în casa lor — dar cu un stăpînit dispreț, cu o mocnită nemulțumire — copiii o tiranizează fără cruțare, fățiş. Mici mizerii de la ei pornind, traduc atitudinea profundă a părinților. Cînd doarme, îi fac zgomot la uşă. Cînd stă pe banca din grădină, copiii sar pe aceeaşi bancă, ştiind că zguduiturile provoacă dureri bătrînei infirme. Aceste cruzimi care deservesc atitudinea intimă a părinților, sînt desigur reprimate de către aceştia. Dar copiii simt perfect nuanța dintre reprimarea care exprima o nemulțumire adîncă şi spontană şi cea impusă de

nemulțumiri obligatorii

Dănuț, blîndul Dănuț, nu-l cruța pe Vania. Îi făcea mizerii de copil răsfățat de mama lui. Tropăia, de pildă, cînd Vania lucra, la uşa lui. Dacă Vania intra într-o odaie la uşa căreia Dănuț ridicase un baraj de jucării, se făcea că nu-l vede, şi încruntat privea pasul de Guliver trecînd peste împărăția lui de pe covor, izbucnind în plînsete exagerate de cîte ori îi răsturna ceva.

Olguța însă, despot în toate cele, şi altfel decît Dănuț, care era numai în măsura în care se simțea protejat de mama lui, îl *servea* pe Vania. Ea îi aducea ceaiul, pe tăblăluță, cu toate bunătățile din sofragerie, destinate mai ales copiilor, în odaia lui. Dacă la un dejun de la care Vania lipsea, erau icre negre, Olguța impunea cu dîrză hotărîre să i se oprească şi lui Vania o porție egală cu a celorlalți. Tot Olguța, de pe atunci cu autoritate față de servitori, se îngrijea ca paltonul lui Vania să fie bine periat, şi ghetele lui zilnic lustruite. Căci servitorii, alături de copii, exprimă cu sinceritate şi servilă exagerare, reala atitudine a stăpînilor față de oaspeți. Tălmăcirea lor periferică e poate cea mai dureroasă umilință suferită de cei care locuiesc într-o casă, neiubiți, nesimpatizați. Odaia acestora e mereu murdară, abia curățită, ca şi cum prin aceasta servitorii le-ar spune: "Plecați odată, să facem grijitură mare în urma voastră".

Grație Olguței, Vania nu cunoscuse această copită a măgarului în casa Deleanu. Pe-atunci, Vania era prea tînăr, prea eruptiv, ca pentru el copiii să existe. Cei care-au plecat spre munți să descopere înălțimile, avizi de vînt, de stele şi de nouri apropiați, nu se mai uită la iarba şi la florile mărunte, care le însoțesc paşii. Aplecat pe cărți şi pe caiete, izbucnind apoi în viață, Vania n-avea cînd să vadă cît de expresivi erau ochii negri, care-l priveau, cît de imperioasă era fruntea fetiței, care numai în fața lui se pleca, atunci cînd îi aducea tăblăJuța cu ceai şi bunătăți. Totuşi, uneori, mîna mare a lui Vania, vehementă în mişcările ei, se apleca distrat asupra pletelor negre, care o primeau nu ca pe o dezmierdare părintească, ci ca pe o coroană. În vîrful picioarelor, Olguța se retrăgea din odaia lui Vania, închizînd uşa cu o băgare de seamă ciudată față de turbulența ieşirilor şi intrărilor ei.

Pe-atunci, Olguța adora pe moş Gheorghe şi pe domnul Deleanu. Pe aceştia îi iubea, admirîndu-i ocrotitor, deşi atît de mică față de ei. Niciodată n-ar fi îndrăznit să dezmierde capul lui Vania, cum dezmierda cu mînuța ei de copil mătăsosul păr al domnului Deleanu, şi lumina albă a lui moş Gheorghe. Lîngă moş Gheorghe şi domnul Deleanu, Olguța era sonoră ca zgărdița unei căprițe. Lîngă Vania era sfioasă ca într-o catedrală cu prea ample bolți şi prea vaste sonorități. Lîngă Vania tăcea, privindu-l cu o atenție smerită, aducîndu-i prin ochi întîiul omagiu de tăcere al ființei ei de

argint.

Vania plecase, uitat vertiginos de toată casa. Rareori cînd persoanele mari mai pomeneau de Vania, vorbeau ca despre o catastrofă din care ai scăpat. El era tulburătorul de linişte, străinul pe care căminul nu-l acceptă, de care oraşele se leapădă; drumul care trece pe lîngă cimitirul cu stafii; umbra uraganului prin paşnice grădini; crivățul din Rusia...

Îl uitase şi Olguța, dar hulitul care plecase din casa Deleanu, din sufletul ei nu plecase. Cel care omeneşte se ştergea aproape, din amintirea fetiței cu minte mobilă — extaziată de spectacolul lumii mereu descoperite — devenise un criteriu în sufletul ei. Un criteriu care treptat o îndepărtase de atmosfera casei părinteşti, pregătind-o pentru despărțire în clipa cînd omul care i-l lăsase, avea din nou să apară.

Astfel, la o vîrstă cînd fetele se îndrăgostesc de eroii lui Claude Farrère, de-ai lui Loti, şi de melodia versurilor lui Samain, Olguța îl cetea pe Caragiale. Acest Caragiale, în care nu căuta hazul, cum îl caută tineretul, ci un accent amar al vieții, de o bărbătească sobrietate, era o îndepărtată reminiscență a discuțiilor din sofrageria copilăriei, cînd un glas ricana, îndignînd pe celelalte, dar şi distrîndu-le. Cultul lui Kipling aceeaşi semnificație o avea. Iar mai tîrziu, singurul scriitor român, contimporan, admirat de Olguța, era acel solitar bărbat al cărui lirism mohorît, ca

platoşa de brazi a munților Carpați, vîjîia înalt deasupra vieții, chemînd-o la luptă dreaptă subt luceferi. Predestinat să fie al doilea Tudor, după Vladimirescu, se numea Arghezi.

Cine-ar fi putut bănui că, la o vîrstă cînd copiii dorm la masă ascultînd discuțiile oamenilor mari, Olguța căpăta un criteriu de viață, hotărîtor pentru viitorul ei. Desigur că discuțiile de atunci nu le pricepuse. Dar vorbele, în afară şi mai presus de sensul lor, pentru o ureche predestinată muzicei, au o fizionomie sonoră, care le individualizează mai profund decît conținutul lor intelectual. Acest accent, această muzică a vorbelor lui Vania, duraseră în urechea Olguței.

Şi-n muzică, mai ales, acelaşi criteriu o călăuzise. La o vrîstă cînd toți copiii — cu rari excepții — prețuiesc în muzică melodia care dezmiardă agreabil auzul, Olguța prețuise altă armonie, cea înaltă, a cărei expresie severă contrazice şi supără digestia urechei flămînde de melodic. Astfel, şi Beethoven, şi Bach, şi Haendel intrau prin urechea devenită scoică în marea sonoră, nu ulcică la robinetele cu siropuri dulci, băute pînă la dezgust.

Dar ochii negri ai fetiței care devenea tăcută privindu-l pe cel căruia îi servea ceaiul, mai căpătaseră şi un alt criteriu pentru aprecierea frumuseții bărbăteşti, în strînsă armonie cu celelalte. Ochiul ei feminin făcea categorică deosebire între frumos şi expresiv. Niciodată Olguța nu fusese sensibilă,

chiar în afară de dragoste, la frumusețea gen paj, cea mai gustată de fetele de vrîsta ei. Obrazul oval, bucla, talia zveltă, silueta grațioasă aveau pentru ea aceeaşi valoare ca şi versul lui Samain sau melodia lui Schubert. Iar față de aşa-zisul bărbat, mătăhălos, brun, păros, ochios, avea mai mult impresia vulgarității decît a puterii virile.

De mult, dar înnăbuşit, feminitatea ei treptată ştia că undeva există un om — de care nu-şi mai amintea — pe care nu-l întîlnise în cărți, frumos fiindcă era urît, dînd prin dezarmonie vibrația puterii lui severe, îl aştepta, găsindu-l uneori în muzică; niciodată în viață.

Aceeaşi muzică ascultată în casa părintească, la mesele copilăriei, cînd Vania era oaspe, dăduse Olguței oroarea de sentimentalism. Trăise, amplificînd cu viața ei legea spartană. Sufletul ei dormise pe pat de piatră; de asta era viu, proaspăt şi clar ca o apă de munte.

Şi poate că acelaşi om, al cărui chip îl uitase, demult plecat din casa părintească, rătăcitor cu vînturile prin lume, în clipele cele mai fericite, petrecute în adăpostul părintesc, o făcea să dorească plecarea în noapte, alegîndu-şi ca deviză versurile lui Villon:

"En ce temps que fay dit devant.
Sur le Noël, morte saison
Que les loups se vivent de vent
Et qu on se tient en sa maison,
Pour le frimas, près du tison:
Me vint un vouloir de brisier
La très amoureuse prison
Qui souloit mon cuer debrisier..."

Astfel, prin voia mormintelor şi scriptura vieții, copilul cel mai iubit al domnului Deleanu, copilul cel mai vesel al casei Deleanu, părăsind căminul părintesc, se îndrepta dincolo de pragurile blînde, după ultimele stele verzi ale neamului Dumşa, cele purtate subt fruntea răzvrătită, de strigoiul Fiței Elencu.

*

Socotindu-se singurul supraviețuitor al somnului celorlalți, Dănuț se înşela. Pe latul pervaz al unei ferestre deschise — acolo unde iarna stau glastrele cu flori, şi vara uneori, captivă-n pînze de păianjen, o stea tremură — era Olguța. Mai mult în noapte decît în casă, pe aerianul pervaz ca într-o luntre. Şedea ghemuită, cu genunchii duşi la bărbie şi obrajii strînşi în

pumni. Aparţinea casei părinteşti în măsura în care rîndunelele de subt streşină-i aparţineau. Trecuseră prin noapte ploi de primăvară, ca luminoase hohote de rîs. Acum picurau streşinele şi cîntau clar ulu-cele. Prin norii sparţi, curgea în şipote lumina lunii, bună s-o aduni în pumni şi s-o resfiri pe tîmple şi pe frunte. În vale, prin frunza plopilor, acoperişurile caselor, lucind în lună, sunau cîntec de ploaie pe scuturi înclinate.

N-o mai băteau vînturi de mare. Jilav, parfumul liliecilor se revărsa din stele parcă, în undele vii ale nopţii.

Acolo sus, pe marginea zidului casei, în noapte şi în cer, şedea cu Vania. Era departe de el ca de un munte, şi lîngă el ca în umbra unui munte care, pe deasupra lumii, o învăluia.

"Tu sus, eu jos!"

Îşi aminti, cu răzvrătire, vorbele lui Vania de pe vapor. De ce ea sus, el jos? Sus amîndoi, jos amîndoi. Se gîndea la el cum urci prin munţi de piatră, pe care pasul sună tare, dîndu-ţi îndemnuri de vigoare şi largi cadenţe în plămîni. Îl iubea desprinsă din trecut, dăruindu-i toate zilele viitorului, zilele acele drepte, zvelte, necunoscute ca oştenii subt armuri, cu viziera căştilor lăsată — dar pe departe răspîndind viteaza lor tresărire în faţa vieţii. Pe-acele i le dăruia lui Vania. Semnul lui îl aşteptau; porunca lui. Numai el, cel tare fără armură, cu faţa descoperită, era domnul tumultului de zale şi lumini.

Pe o măsuţă, alături de fereastră, se desluşea un vas din care crengi de liliac îşi înclinau fagurii albi.

Cu o mişcare bruscă, smunci întregul mănunchi, aruncîndu-l în noapte ca spre cineva.

PARTEA PATRA

I

"Aşteaptă liniştită veşti de la mine."

Aşa-i spusese Vania pe vapor. Săpate-n piatră, vorbele erau în ea, cu accentul calm al celui care le rostise.

Totuşi, după două luni şi mai bine de tăcere, aşteptarea devenise neliniştit mirată. April trecuse, apoi mai, apoi iunie. Olguţa, între timp, nu îndrăznise să părăsească Iaşul, decît două zile, petrecute la Bucureşti cu prilejul deschiderii expoziţiei lui Alexandru Pallă.

La întîi iulie plecaseră cu toții la Medeleni. Olguța lăsase ordine severe ca scrisorile şi telegramele sosite la Iaşi să fie de îndată expediate sau comunicate la Medeleni.

La țară, luase drumul de odinioară al Monicăi, pe cînd îl aştepta pe Dănuț — zilnic ducîndu-se la gară, călare, după corespondență. Devenise un fel de inspector febril al corespondenței. O verifica minuțios, plic cu plic, ziar cu ziar, pachet cu pachet. Cunoştea corespondența mai amănunțit decît şeful gării, venerabil rotundul domn Şteflea, menținut acolo grație domnului Deleanu. Se familiarizase cu toate cernelile, cu toate ortografiile, cu toate plicurile. Dintr-o aruncătură de ochi alegea corespondența unui moşier, deosebind-o de-a celuilalt, grupîndu-le sistematic, ceea ce-l uşura pe domnul Şteflea, mereu aglomerat fără să facă nimic, de o muncă supărătoare pentru el din cauza unei crîncene miopii care-l făcea să silabisească adresele cu gura apropiată de ele, ca un rîmător grafolog. Serviciul corespondenței trecuse de la o vreme asupra Olguței. Cum sosea la gară, lăsa calul unui țăran, intra de-a dreptul, funcționăreşte, în biroul şefului gării, se aşeza la birou şi, cu mîni de furtună, intra în corespondență, subt privirea deferent extaziată şi iremediabil mioapă a domnului Şteflea.

Primea mereu scrisori de la Alexandru Pallă, adresate ei şi Monicăi. Aceste scrisori trimise de un prieten prețuit de Olguța, venind mereu în locul celei aşteptate, începură s-o enerveze agresiv. Îi venea să le rupă. Ca să le pună capăt odată, îl invitase pe Paşa la Medeleni. Sosise imediat, atît de modest fericit, încît Olguței îi venise să-i ceară iertare pentru expulzarea poştală, gata parcă să-l poftească să plece.

Medelenii erau mai îmbelşugați în oaspeți decît oricînd. Pe lîngă familia Deleanu, energic invitată venise şi cucoana Catinca împreună cu Mircea, apoi Puiu, şi la urmă Paşa. Herr Direktor, care-şi reluase, după război, voiajurile anuale în Germania, se anunțase şi el pentru luna august. Domnul Deleanu, prezidentul acestor mese populare, jubilă. Fiecare masă lua proporții de banchet. Cucoana Catinca, ireductibila adversară a picturii lui Paşa, din cauza ofensei adusă Olguței, prin faimosul portret dăruit lui Mircea, era aliata lui solidă în ce priveşte anatemizarea muntenilor şi glorificarea moldovenilor.

Doamna Deleanu, în conducerea gospodăriei devenise aghiotantul cucoanei Catinca, împreună cu Monica.

În aprobarea generală, Olguța edictase deviza delenilor: "Libertate absolută". Fiecare să facă ce-i place, neavînd nici un fel de obligație față de ceilalți, decît să respecte orele dejunului şi-ale mesei, omagiu adus cucoanei Catinca, la care fusese foarte sensibilă. De altfel, Olguța o captivase complect pe cucoana Catinca şi prin altăceva. De cînd venise la Medeleni, s-

ar fi zis că o pasiona mai mult arta culinară, reprezentată proeminent prin cucoana Catinca, decît discuțiile artistice, patronate de Paşa. Şi baba era surprinsă, ca şi cucoana Catinca, dar deopotrivă de măgulită. Raporturile prieteneşti dintre Olguța şi ea datau din vechi. În fiecare vară la Medeleni, precum şi la Iaşi în timpul anilor de şcoală, Olguța-i făcea vizite. Aceste vizite însemnau diverse aperitive în afară de program, servite Olguței de baba, fără de ştirea doamnei Deleanu. Acum, însă, nu mai venea după aperitive. Se interesa, cu o aplicație neverosimilă pentru doamna Deleanu, de înaltele tehnici culinare. Aşa că, spre surprinderea generală, şi spre entuziasmul cucoanei Catinca, Olguța participa mai rar la discuțiile din sofragerie, cerdac şi salon — deseori însă, la cele din bucătărie. Dar în ultimul timp renunțase şi la acestea. Era mai mult pe drumuri, călare. Acasă, devenise mai tăcută decît Dănuț odinioară, distrată, fugind de discuții şi de tovărăşia celorlalți.

— Lăsați-o, hotărîse domnul Deleanu. Aşa m-apucă şi pe mine uneori; eu fac pasiențe, Olguța călăreşte.

E drept, însă, că domnul Deleanu era privilegiat, fără ştirea celorlalți. Ca şi în copilărie, după amiaza uneori, cineva-i bătea în uşa biroului.

— Intră, Olguța, zîmbea el cu amîndoi obrajii.

Olguța se aşeza pe marginea fotoliului din fața biroului — unde era instalat domnul Deleanu — şi redevenea camarada tatălui ei, al cărui păr alb era dezmierdat cu un gest familiar din copilărie. Domnul Deleanu îi oferea bomboane pe care le accepta, reclamîndu-le chiar, ca să-i facă plăcere; ea îi prepara cîte o cafea neagră, şi-n această atmosferă de complot petreceau ore pe care Olguța se silea să le facă uşoare şi zîrnbitoare. Dar singura încăpere care o atrăgea magnetic, era gara. Dimineața se ducea după corespondență. Deseori şi după amiază se ducea, în speranța unei telegrame.

— Ce s-aude, domnule Şteflea?

— Pacoste, sărut mîna, nu plouă. I-hai, greu, sărut mîna.

Vorbea cu domnul Şteflea despre orice, fără revoltă, răbdătoare, absentă, avînd tresăriri negre de rîndunică în fața telegrafului. Se familiarizase cu domnul Şteflea, cum te familiarizezi cu servitorii casei locuite de ființa iubită pe care n-o poți vedea. Domnul Şteflea devenise un fel de portar al vastului spațiu în care era Vania. Unde? Cine ştie! Locul cel mai apropiat de absența lui, era gara cu telegraful ei.

Vorbea despre sfecla, grîu, orz, situația funcționarilor după război, politică internațională — cu domnul Şteflea, în țăcănitul monoton al telegrafului. O cunoşteau toți misiții de cereale, precum şi jandarmii în trecere pe la această gară, în care Olguța devenise permanentă, ca o funcționară. Cunoştea acum tot mecanismul unei gări, semnificația

soneriilor, plăcile de gramofon cu repertor redus ale telefoanelor, tehnica macazului, doleanțele ceferiste, panica inspecțiilor inopinate, epilepsia ordinelor circulare, — şi pe dinafară, întocmai ca *Trăiască regele* portretele familiei regale aşezate în fața uşii de intrare, în ținuta cromolitografică. Abia în ziua de 16 iulie, numele Olguței apăru pe banda telegrafului Olguța era alături de domnul Şteflea, care după primele țăcănituri, zîmbise lat către Olguța, scriind cu creion chimic:

"Olga De"...

Domnul Şteflea, gras şi năduşit, cu creionul chimic pe foaia de hîrtie, devenise pentru Olguța un fel de brad sfînt cu creştetul în soare, din care ar începe să picure în lacrimi clare răşina înaltelor arome.

..."leanu. Medeleni."

Bendița cu puncte enigmatice se desfăşura pe roata ei metalică, în cadență precipitată. Silabă cu silabă, stea cu stea, vorbele cădeau din spațiu în urechea domnului Şteflea, apărînd violete în luciu de salivă pe hîrtia de subt ochii Olguței.

"Tre... cut... un... hap..."

— *...?*

"hop", rectifică enorm creionul violet peste *"hap".*

Umbre şi lumini chinuite pe obrajii Olguței, ca fugi de nouri în tulburi viscoliri şi neagră lavă, pe fața lunii clare.

"...cu bine"...

Țac-țac; țac-țac-țac; țac-țac-țac...

Bătea o inimă şi un telegraf, şi domnul Şteflea cu vîrful limbii violet, scria violet, precipitat, c-o slovă stupidă ca o cădere de umbrele din cuier, şi ca o panică de gîşte — un imn al bucuriei, care, depăşind poezia, devenea muzică, şi depăşind muzica, devenea lumină.

"...curînd... veşti... bune... Vaner..."

— Vaner?

Se-ntunecase tot, într-o clipă de spaimă.

"Olga Deleanu

Medeleni.

Trecut un hop cu bine. Curînd veşti bune.

Vaner."

Cu certitudine în ea, ca o primăvară, Olguța redeveni Olguța în fața accentului telegrafului care deformase numele lui Vania evreieşte, prefăcîndu-l în Vaner — şi izbucni într-un rîs clar, tînăr, proaspăt, spălînd prin el toate tăcerile de pînă atunci. Se înapoiase la Medeleni în acea zi de iulie, o Olguța care mai bine de două luni lipsise — aducînd glume, rîs, copilăreşti năzdrăvănii, şi acea poznaşă fantezie care stîrnea o palpitație de

farsă pe unde trecea Olguța cu ochii ei negri şi obrajii ei rumeni. La 27 iulie, mînile Olguței tremurară, tremurară, ca şi cum vibrația libelulelor, răpindu-i mînile, i-ar fi interzis gesturile sigure şi grele ale nunii omeneşti. Scrisoarea era în mînile ei ca o stea palpitînd în albastru pur de înserare. O uşă cît de masivă o deschizi cu cheia, dar o scrisoare? Un plic alb, ermetic lipit, făcînd trup cu scrisoarea...

Uitase să deschidă o scrisoare, acestă simplă portiță de hîrtie, familiară tuturor degetelor. Se temea să nu rupă scrisoarea, rupînd plicul. Cetise de cîteva ori adresa, ca țăranii, şi, hotărîndu-se, rupsese plicul, lateral, desprinzînd şi o bentiță a scrisorii cu finalul tuturor cuvintelor din margine.

Datarea scrisorii — Bălți, 25 iulie 1922 — era scrisă clar, de o mînă fermă şi dezinvoltă, reeditînd grafic mişcarea celui care intra într-o odaie deschizînd uşa energic. În schimb, începutul scrisorii — *Dragă Olguța* — era aproape ilizibil. Literele se formau vag, ondulație abia reliefată. Se sfia atît de mult să scrie aceste vorbe, cel în sufletul căruia răsunau enorm, încît aşezarea lor pe hîrtie arăta deopotrivă panica şi eroismul, contopite în acelaşi gest, ca un soldat care, strîngînd în brațe granata căzută, ş-ar prăbuşi la pămînt cu ea, de teama exploziei, cu ea la piept.

Cu vîna de pe frunte umflată, obrajii în flăcări, şi tîmplele duduind, Olguța aflase cauza îndelungatei tăceri: Vania fusese condamnat la moarte în contumacie de Curtea Marțială, pentru crimă de dezertare la inamic. Prezentîndu-se la Consiliul de Război al Corpului patru de armată, fusese imediat arestat, şi menținut arestat pînă la judecare. Procesul se amînase de patru ori, din cauză că martorii invocați de Vania pentru a dovedi forța majoră a căderii lui în prizonierat, nu se prezentau. Apoi actele cerute de Vania din Franța, pentru a dovedi că imediat după evadarea din lagăr intrase în armata franceză, întîrziaseră.

Fusese achitat.

Relatarea acestor întîmplări era foarte scurtă, enunciativă şi calmă.

Vania căuta numai să-şi justifice serios tăcerea. Atît. Nu istorisea Olguței intrarea la Consiliul de Război. Un dezertor la inamic, condamnat la moarte în contumacie, în clipa cînd se prezintă în fața instanțelor militare trebuie să aibă atitudinea situației, adică să meargă în aşa fel pe ale sale picioare încît să dea impresia că se tîrăşte în genunchi; apoi să fie palid, cu necuviința sîngelui absentă din obraji; să tremure ca în plin acces de paludism; şi să bîlbîie în aşa fel, încît cele mai simple întrebări, injoncțiuni sau chiar tăceri ale comisarului regal, să dea, victorios, impresia elocinței. Statura lui Vania, calmul său imperios, şi ochii săi dădeau un total de impresii diametral opuse noțiunii de condamnat la moarte. Această indisciplinare noțională, acest port ilegal de viață de către un condamnat la moarte dăduseră comisarului regal,

din prima clipă, dorința "să-l frece". Cu vorba era greu. Omul acesta tăcea ca un tun: nici nu zîmbea măcar. Dar ochii lui... E imposibil să spui unui om "scoate-ți ochii", cînd n-ai de ce să spui "tacă-ți gura". Prezența şi ținuta lui Vania în fața comisarului regal erau statuia insultei, o statuie hindenburgiană. Între timp, grefa descoperise dosarul lui Vania. Întîlnind foaia matricolă, ataşată la dosar, comisarul regal, cu ochii, cu nările şi călcîile, zîmbise. "Nesupus la încorporare, amnistiat, nesupus la concentrări"... Urmărea cuvintele foii matricole, ca pe nişte femei foarte decoltate jucînd dansuri moderne. Lansase mandatul de arestare, înmînîndu-i-l lui Vania ca pe un brevet de decorație, însoțindu-l cu un cordial:

— Domnul meu, sentinela vă aşteaptă.

În ziua judecății, martorii prezenți arătaseră evidența, atestînd complecta nevinovăție a inculpatului. Mai mult, actele sosite din Franța aduceau şi lui Vania o surpriză: era decorat cu Legiunea de Onoare. Pe lîngă acte, comandantul regimentului francez, în rîndurile căruia Vania luptase, se simțise dator să adauge şi o scrisoare, adresată comisarului regal, în care elogiile cravaşau orice îndoială. Fusese achitat după o judecată sumară, mai mult constatativă, cu trei voturi contra două, achitarea cu unanimitate fiind socotită ca un blam la adresa instanței — tot militare — care dăduse prima sentință. Comisarul regal, de loc ranchiunos, băiat de treabă "în fond", exclamase către Vania, după achitare, oferindu-i o țigară: "Bine c-ai scăpat, domnule. Vezi, eu mă bucur, deşi am pierdut procesul. Mai spuie cineva că nu-i dreptate la noi!"

Acesta era "hopul" din telegrama lui Vania.

Două lacrimi mari porniseră din ochii Olguței, spre tremurul buzelor.

— Tu sus, eu jos...

Un țăran privise, cu sprîncenile ridicate şi gîtul strîmb, pe domnişoara îmbrăcată băiețeşte, călărind distrat neastîmpărul clocotitor al unui armăsar negru, cu o scrisoare în mînă şi lungi lacrimi pe obraji...

"...De cîteva zile sînt la Bălți unde voi sta pînă la complecta lichidare a succesiunii. Avocatul meu e ca doctorii lui Molière, pe pielea mea, şi mai mult idiot decît pitoresc. Trebuie să-l asist energic, altfel îi devin client pe viață. Cu toate acestea, pînă într-o lună, maxim două, voi fi gata.

Olguța..."

Iarăşi, scrisul devenea construit, şovăitor ca paşii împleticiți de bătaia inimei.

"...gîndeşte-te bine. Eşti foarte tînără şi îți legi viața de un vagabond..."

Şi totuşi ca un trăsnet pe munți, marele cuvînt era acolo.

"...care te iubeşte.
Vania.
P.S. Un cuvînt de la tine mi-ar aduce mare bucurie."

Era pe la amiază. Pasul armăsarului negru devenise trap, trapul galop.
După dejun, cu automobilul lui Dănuț, Olguța pleca la Iaşi.
— Papa, voi lipsi o zi sau două. Inventează tu o explicație pentru ceilalți.
O sărutase, devenind imediat complicele ei devotat.
În noaptea aceleiaşi zile, Olguța se suia în trenul de Bălți.

*

Pe linia Iaşi-Bălți, deraierile ar fi o înviorătoare distracție; sînt însă greu de realizat, cu toată bunăvoința terasamentului, din pricina vitezei.

Trenul merge la trap, trapul blajin al căluțului factorului rural, fiind singurul criteriu pe măsura acestor roți moldo-basarabene. Poate că şi tramvaiul ieşan — celălalt vierme cu roți — ar fi o normă pentru determinarea mersului acestui tren, dar tramvaiul ieşan, din pricina pantelor, are şi mişcări iuți, ambalări, prin care depăşeşte capacitatea de viteză a rudei sale ceferiste.

Trenul se formează pe la zece noaptea, la o parte de peron, într-un ungher întunecos al gării, dincolo de garajul closetelor. Ochiul nu-l poate distinge de la distanță, fiindcă e obscur ca o casă arsă. Urmezi pe tregherul care-ți duce bagajele, după ce l-ai informat conştiincios că ai bilet de clasa întăia. Ajungi. Ridici piciorul sus, mai sus, executînd solitar un exercițiu de gimnastică suedeză, întîlneşti cu vîrful ghetei suspendate în văzduh, un fel de bancă aeriană pentru oameni zburători: e prima treaptă a scării.

Aruncîndu-se de acolo în jos, un copil s-ar putea sinucide. Tregherul te împinge de la spate, te saltă, şi cu mînile încleştate de barele metalice, ajungi vertical. Intri. Funicularul cu bagajele te-ajunge din urmă. Tregherul aprinde un chibrit, scoate o lumînare din buzunar, şi la lumina flăcării gălbuie observi că tregherul s-a înşelat: vagonul e de clasa treia.

— Nu, domnule, te asigură tregherul ştergîndu-şi sudoarea de pe frunte, e de-a-ntîia. N-aveți decît să vă uitați.

— Păi m-am uitat.

— Nu, boierule, cetiți ce scrie pe vagon.

Te dai jos din nou şi-ntr-adevăr vezi că are dreptate inițiatul. Vagonul a

fost de clasa treia, sau, mai exact, a fost destinat clasei a treia — cifrele zugrăvite vorbesc ritos — dar o mînă care mînuia o bucată de cretă a anulat cifrele preexistente, scriind alături cu cifră romană şi litere explicative: clasa I. Dacă tot nu te-ai convins, faci un pelerinaj de-a lungul trenului. Toate vagoanele sînt de clasa treia, afară de cel poştal care-i de lux — dar mînuitorul de cretă a decretat că unele sînt de-a întîia, altele de-a doua, celelalte lăsîndu-le să fie de-a treia. Te întorci deci şi abia atunci îţi dai seama că trenul Iaşi-Bălţi nu e un tren, ci o satiră. Toţi oamenii sînt egali în faţa lui Dumnezeu; ierarhiile şi prerogativele respective, sînt fapta omului. Vagoanele de clasa treia sînt oamenii în faţa lui Dumnezeu, la origină: egali. Adăugirile cu creta, creatoare de ierarhii, sînt o lecţie dată omului trufaş: va plăti biletul de clasa întîia, dar va merge în vagonul egal cu celelalte în faţa cerului. Diferenţa costului, între biletul de-a treia şi cel de-a-ntîia, va fi o penitenţă pentru conştiinţa monetară a omului.

Acest tren stă în întuneric, ca ochiul de haiduc subt încruntarea sprîncenei stufoase, din clipa formării pînă-n zori, cînd va ajunge — la un ceas oarecare, întotdeauna variabil — la destinaţie. Pasagerii ocupanţi sînt forme obscure, pe care te vei deprinde să le cunoşti cu urechea, nu cu ochiul, aşa cum distingi instrumentele muzicale. Auzi de pildă o mică pocnitură uscată — asemănătoare cu explozia miniaturală a unui purice strîns între două unghii, sau cu sunetul copcii închise prin apăsare — această pocnitură situată la înălţimea capului omenesc e urmată vertiginos de o expulzare ţîşnitoare. Ai intuiţia că cineva a scuipat printre dinţi. Mai mult: că te-a scuipat. Dar sunetul şi expulzarea se repetă din secundă în secundă. Cineva-şi mănîncă unghiile? Dar ţîşnitura intercalată între două pocnete? Rozătorii de unghii macină necontenit, dar nu scuipă necontenit. Ce-o fi? Explicaţia o ai îndată ce flacăra unui chibrit aruncă o palpitaţie de lumină asupra sunetelor enigmatice. Podeaua e albă ca de o mătreaţă, care a căzut şi pe bancă, şi pe genunchii călătorilor. A nins? S-au scuturat crizanteme veştede? E presărat vagonul cu parmezan? A tăiat cineva douăzeci de volume, risipind strujituri de hîrtie?

Nu!

Muzicantul pocnetelor e un mîncător de seminţe.

.....

Între timp, trenul merge la trap. Maşina trage, dar suferă îngrozitor. Îi auzi respiraţia grea, şi ţi se face milă. O compătimeşti ca pe un cal prea împovărat, bătut cu coada biciului. Vagoanele sînt mătăhăloase, grele şi dezarticulate. Scîndurile tremură ca ale şandramalelor cînd trec pe străzi camioane grele, fierăriile se zbat şi sună, ca lanţurile unui siberian convoi de condamnaţi politici, geamurile dîrdîie şi cad singure ca portretele din cuie

şubrede.

Dese opriri. Te uiți crezînd că ai ajuns la o gară. De unde! Alte rațiuni, care-ți scapă, determină aceste opriri. Ai impresia că faci parte din convoiul mortuar al unui om politic, staționînd în fața tuturor monumentelor şi clădirilor oficiale, pentru discursuri şi prohod. Dar aceste opriri în noapte şi tăcere, de la o vreme iau un caracter straniu: vîntul şuieră, stele nu-s, oameni nu-s, întuneric e... Poate că se oficiază un sabat nocturn. Mai că-ți vine să intri din nou în compartimentul basarabean. Dar trenul porneşte. Rămîi pe culoar.

Încetul cu-ncetul, mergînd, oprindu-te, legănîndu-te, cutremurîndu-te, suflat de vînt, bătut de ploaie, cuprins de somn, rezemîndu-te de pereți bolnavi de friguri, nu mai ştii: dormi, eşti treaz? Eşti în tren sau trenul e în tine? Eşti în convulsiunile opace şi obscure ale metempsicozei. De cînd ai plecat? De unde ai plecat? Încotro?... Trenul se opreşte. Simți că se întîmplă ceva jovial. Auzi un nume: Foleşti, făcut parcă din sonorități culinare. Vezi agitație. Călători adormiți se deşteaptă şi pornesc zburliți şi buhoşi cu paltoanele pe umeri, cum se duc în plină noapte, prin ogradă, cei care au closetul în curte. E un flux general spre ceva. Colectivitatea călătorilor te mînă spre scopul necunoscut.

O baracă de scînduri, cu miros de bucătărie şcolară. Pasagerii răsar de acolo ducînd în mînă, cu precauțiuni înduioşate, un fel de prunc liliputan în pelinci de hîrtie.

Aha! Pîrjoale!

De asta s-a oprit trenul. Adică s-a oprit la gară, dar gara Foleşti nu-i decît pseudonimul ceferist al pîrjoalelor de la Foleşti. Dacă nu-s gata cînd ajunge trenul, fochistul aşteaptă pînă cînd apar. Căci pîrjoalele de la Foleşti nu-s ca cele de la Paşcani, Mărăşeşti sau Făurei. Ți le dă fierbinți, fumegînde, nu în farfurie — farfuria e o profanare a pîrjoalei — ci în hîrtie. Pîrjoalele de la Foleşti nu-s numai delectabil aliment, ci şi un calorifer. Ții în mînă porția de pîrjoale, cum ai sta la foc, dezmorțindu-te. Abia după ce şi-au isprăvit oficiul caloric pîrjoalele de la Foleşti, a căror grăsime ți-a uns palmele, păşesc spre gură. E o fericire generală, o înfrățire întru pîrjoale. Cînd trenul porneşte, un cor de clefăiri miloase — asemănătoare cu fleaşc-fleaşcul galoşilor prin glod moale — glorifică pîrjoalele de la Foleşti. Iar fețele celor care dorm, cu pîrjoalele în ei, zîmbesc unsuros ca bălțile în soarele de april şi ca bucătăresele mame în a opta lună. [...]

*

Mirosul de cizme, usturoi, mahorcă şi sudoare era atît de dens, atît de

materializat, încît îţi venea să-l dai la o parte cu mînile ca pe o perdea înnăbuşitor de grea. Mîncatorii de seminţe, spărgeau şi scuipau. Fumătorii fumau. Fereastra — închisă. Astfel, ploaia, în loc să intre direct, se prelingea. Pasagerul din faţa Olguţei ofta a somn. Trecuseră de Ungheni. Olguţa ocupa colţul dinspre culoar. Flăcările de chibrit, sperios dilatate, îi familiarizaseră ochii cu feţele tovarăşilor de călătorie. Pe banca din faţă, lîngă fereastră, un popă basarabean invoca vicleşugul lui Ulysse cu calul troian, cel mai mare cal de lemn al lumii, încălecat de cel mai ghiduş zîmbet al antichităţii, în pîntecele formidabilei jucării, în loc de tărîţe, o armată întreagă ducea în Troia gloria lui Ulysse. Astfel şi popa. Plătea un singur bilet, dar în pîntecele său călătoreau desigur preoteasa, dascălul şi diaconul. Un antereu de postav cenuşiu, îmbrăca enormele forme. Pe piept, legată cu un lanţ de argint, un fel de frînghiuţă metalică, îi atîrna o cruce masivă ca o ancoră. O barbă cu dimensiuni de lopată, în flacăra chibritului, strălucea arămiu ca un samovar. Cîrn, popa avea fălci proeminente ca şoldurile fetelor precoce. Un ten de salam şi o duhoare de rachiu arătau efectul rachiului şi cauza tenului. Adormise imediat, cu genunchii crăcănaţi, proptindu-şi burta. Sunetele dominante ale somnului său erau un "hoor" formidabil de orgă într-o catedrală, şi un "fiss" uşurel ca dezumflarea unui pneu de bicicletă. Se nemeriseră trei rusnaci zdraveni, pe aceeaşi banchetă cu ecleziastul, dar, alături de el, deveneau pigmei, ca vapoarele româneşti alături de un transatlantic.. Somnul suveran al feţei bisericeşti părea tot un fel de slujbă ortodoxă, căreia ceilalţi îi dau smerită ascultare, căci treptat, renunţînd la seminţe şi ţigări, din căscat în căscat, din sucire în sucire, din mîrîit în mîrîit luaseră şi ei calea somnului, intonîndu-i liturghia pe nas.

Mirosul de usturoi era vecin cu Olguţa. Aparţinea respiraţiei unui moşneguţ al cărui cap părea ţesut din pufuri de păpădie. Fumuriu, plin de lumini neliniştite, te mirai că nu circulă prin compartiment, dezagregat în particule de puf călător. Cîtă vreme lumînarea lipită pe marginea ferestrei arsese, zîmbind serviabil şi complice tuturor pasagerilor, scosese un carneţel soios, cu foile împărţite-n pătrăţele violete, şi un ciot de creion, aşa de mic, încît îl prindea cu buricul a trei degete! Degetele deveneau creionul, iar creionul dispărut devenea un vîrf de grafit răsărit din împreunarea celor trei degete. Scria cifre scărpinînd şoriceşte hîrtia, în timp ce faţa lui făcea cu ochiul, zîmbea sfredelitor, avînd aerul că trage pe sfoară pe cineva foarte mic ascuns în carneţel. Avea degete neastîmpărate. După ce se stinsese lumînarea, ochise un chibrit lepădat pe marginea ferestrei alături de cascada îngheţată a spermanţetei, şi începuse să-şi sfredelească urechea. Adormise cu chibritul între degete, proiectînd poate o societate pe acţiuni pentru exploatarea cerumenului ocnaşilor şi al clerului ortodox.

În somnul general, numai Olguța era trează. O fericire gravă în adîncul sufletului, ca o peşteră pentru solitară închinare, bătută de valul viu al inimii; şi o veselie şcolărească în ochi şi pe obraji. Pe Dănuț călătoria într-un astfel de compartiment l-ar fi făcut să sufere; pe Olguța o distra. Realitățile cele mai supărătoare îi păreau jucării făcute pentru hazul ei. Ceea ce o determina pe Olguța să urmeze regulat tratamentul unei măsele cariate, de pildă, nu era atît cochetăria sau grija de sănătate, cît anticamera, odioasă pentru majoritatea pacienților, pe care o făcea la dentist. Niciodată nu-şi lua cărți de cetit. Privea şi asculta. După trei zile de anticameră, în care răstimp descifrase toate ticurile, particularitățile şi slăbiciunile tovarăşilor de suferință, devenea confesorul lor, convorbind cu fiecare în stilul lui; cu unul clătinînd din cap în fața infernului dantesc al periostitei acute, pe care pacientul îl invocă măgulit într-o măsură de această suferință numai de el cunoscută; cu altul, filozofînd asupra leacurilor băbeşti superioare celor *inventate* de doctori, de vreme ce ierburile şi buruienile de leac sînt date de Dumnezeu, pe cîtă vreme doctoriile sînt fabricate de mizerabilii exploatatori ai durerii umane, farmaciştii, complicii medicinei; cu altul spăimîntîndu-se de imoralitatea copiilor de azi.

Mirosul compartimentului, însă, era şi el distractiv, dar mai puțin decît restul. Se pregăti să iasă, punîndu-şi mănuşile. O intervenție neaşteptată o reținu. Pasagerul de peste drum, de cum adormise, se lăbărțase posesiv, cu cizmele în chip de praştie uriaşă. Se vede însă că avea somn neliniştit. Călărită de un diavol nevăzut, o cizmă săltă căzînd greu pe banca din față, alături de Olguța. Diavolul descălecă, lăsînd-o în mînile Olguței, care o apucară de vîrf şi de călcîi, o săltară, lepădînd-o în şanțul obscur dintre banchete. Boc! făcu cizma căzînd. Dar pasagerul nu se trezi. Avea un somn ermetic, încuiat, ferecat şi oblonit. Ar fi putut să-l radă bărbierul complect, barbă, musteață şi tidvă, fără ca să-l deştepte.

Din nou acelaşi diavol călăreț de cizme adormite încălecă cizma. Hop! Căzu alături de Olguța, în acelaşi loc. Cu pieptul zguduit de rîs, Olguța-i făcu vînt. Un nuc pe care-l scuturi n-ar rămînea mai placid decît pasagerul cu cizme saltatorii. Lupta dintre diavolul iuftului şi mînile Olguței dură cîtăva vreme. Din nou, cizma epileptică, fidelă aceluiaşi parcurs, săltă alături de Olguța. Lupta devenise monotonă. Olguța medită o clipă, luă cizma de bot şi de călcîi, şi o aşeză alături între genunchii vecinului cu suflare usturoiată. Acolo cizma se stabili, ca un corn căzut de pe fruntea celui adormit cu nasul spre ea. Olguța se ridică, bîjbîi cu mîna deasupra, descoperi o caschetă rusească, o luă şi decoră cu ea botul cizmei calmate.

După această ispravă ieşi pe coridor.

Ivan Turbincă din povestea lui Creangă este invitat de un boier să-şi

petreacă noaptea într-o casă blestemată, sălaş de diavoli împieliţaţi şi de duhuri necurate. Optimistul Ivan se duce, se dezbracă, pune turbinca subt pernă şi dă să doarmă. Deodată perna fuge. Trosc, răsună o palmă pe obrazul lui Ivan, ca şi cum noaptea, căpătînd subit braţe, ar fi devenit agresivă. Poc, un scaun cade. Pîrr, un dulap sare. Mesele ţupăie, scaunele saltă, dulapul se zbate, oghialul lui Ivan devine o furtună, patul un galop; podelele duruie; soba strănută; plafonul scuipă; pereţii ghiontesc... Pii!

"Paşol na Turbinca!" se supără Ivan şi, absorbiţi de năzdrăvana turbincă, diavolii şi duhurile necurate se năpustesc în ea, să le arate el Ivan cît îi de sfîntă bătaia lăsată de Dumnezeu în pumnii creştinului. Olguţa n-avea turbincă, şi coridorul turbase. Vîntul era în ploaie ca panica într-o mulţime de femei despletite şi desculţe.

Îmbulziri, ropote repezi, şuiere lungi, oftări, gemete, cutremurări. Ploua în coridorul vagonului ca într-o clopotniţă ruinată. În cadenţe, repezi şi stăruitoare coborau picături. Un tic-tac, tic-tac, umed şi înfiorat. Era chinuitoare această picurare monotonă, ca o obsesie ritmică din care nici o melodie nu se desprinde. Afară, uuitul vîntului şi foşnetele sfîşiate ale ploii, prin întunericul opac, dădeau un fior de pustiu polar. Nu puteai să-ţi închipui că-i vară, nici toamnă, nici iarnă. Ploaia, noaptea şi frigul umed te izgoneau într-o eternitate dincolo de anotimpuri, prin care mişcarea trenului părea ceva subpămîntean, un fel de exod de sicrie, legate cu lanţuri, pornite în sabat dement prin miezul pămîntului.

Podelele tresăltau, pereţii tremurau ca zguduiţi de hohote de plîns, roţile păreau ale sughiţului nu ale trenului, uşile clănţăneau, încheieturile trosneau, ferestrele cu bufnituri şi zăngăniri hîrbuite cădeau, pulverizînd săgeţile apoase ale ploii. Nimic nu era sigur. Toate corpurile solide pe care pasul le calcă şi de care umerii şi mînile se reazămă bălăbăneau gata să sară, ca lemnele căzute pe o apă umflată de ploi.

Olguţa era îmbrăcată subţire; un pardesiu de voiaj peste bluza de vară. Tremura pe coridor, făcînd paşi repezi de-a lungul, atentă la piedicile aritmice ale mersului hurducat. Se lupta cu ferestrele. Se pasionase vînătoreşte.

Zang!

Căzuse.

Se repezea, prindea mînerul de jos, în timp ce ploaia-i izbucnea în faţă, înţepătoare ca un lan apos de ovăz, trăgea în sus cu toată puterea, şi dibuind la noroc, ajungea să-l stabilizeze.

Zang!

Altul căzuse.

Trecură şi Foleştii, cu pelerinajul pîrjoalelor. Coridorul se umplu cu

bucăți de pîne şi hîrtii uleioase. Viața adormi din nou în compartimentele de întuneric, cu stomahul plin. Se înşirară iară, de gemăt, negură şi ploaie, orele lungii nopți. Îți venea sa aprinzi un chibrit, ca, pipăindu-te la lumină, să te asiguri că exişti; sau să-ți vorbeşti singur, ascultîndu-te, cum suni o monedă de argint să vezi dacă nu-i falsă.

Lumina zorilor în nouri şi ploaie fu de culoarea scuipatului, lumină totuşi, după o noapte de neant. Pe ferestre şi înăuntru, formele realității apărură din nou, mahmur concrete. Ca nişte pelerini ai ploilor, stîlpii de telegraf răsăriră, lungi, de o ascetică slăbiciune, înclinați în mers. Cîmpiile, ca nişte foaste bălți, din zare în zare îşi înşirau tipsiile de glod şi ploaie sură. Apărură gări pămîntii, ca scoase din etuvă.

Lipovenii, cu ample bărbi de culoarea vulpii, căzînd pe cămeşile ruseşti, încinşi cu frînghie sau curea, cu cizme nalte, hirsuți şi fioroşi, priveau trenul cu ochi albaştri ca cerul pozelor cu îngeri, ridicind în ploaie nasuri de copil cîrn, cu fața turtită la fereastră. Priveliştele se-nşirau atît de identic plane, cu ploile încîlcite de cerul lor scămos, încît, privindu-le, aveai impresia că stai locului. Şi cerul, şi ploaia, şi cîmpiile aveau culoarea bătrîneții şi a vetrelor stinse în frig de iarnă. O rază de soare, căzînd în mijlocul lor, ar fi izbucnit în plîns, frîngîndu-se...

În această lumină, pasagerii cu fețele mîncate parcă de molii, începură să clipească, frecîndu-şi ochii. Popa îşi suflă nasul — un fel de cor de cucoşi — într-o vastă batistă în care ar fi încăput măcar un kilogram de colivă — dînd semnalul deşteptării. Conductorul apăru, cu felinarul aprins, colectînd biletele celor care rămîneau la Bălți.

Trenul se oprise în fața unui loc viran. Mai încolo, un grup de birjari bărboşi ca nişte patriarhi, aşezați pe capra unor trăsuri minuscule, cu spetează joasă, un fel de sănii cu roți — gesticulau cu biciuştile. Ciudat! N-aveau aer de birjari. Toți păreau călugări deghizați în birjari.

Olguța coborî din tren cu valiza în mînă, dar nevăzînd gara, crezu că s-a înşelat.

— Aici e Bălți, domnule? întrebă ea pe moşneguțul cu miros de usturoi.

— Bălți, Bălți, dădu el energic din capul de păpădie. Aci forte mult bălți este.

— Aici e gara Bălți? repetă Olguța întrebarea către conductor.

— Nu e gară, da e mai aproape de oraş, răspunse el flegmatic. Gara a făcut-o un boier, pe vremea ruşilor, da o făcut-o pentru daraverile lui. Dac-o făcut-o din punga lui!

Porni spre trăsură. Făcu trei paşi, şi deodată îşi simți piciorul din urmă prins, smuncit şi aspirat ca măseaua de un cleşte dentar. Trase. Piciorul se uşurase straniu. Privi: pantoful dispăruse. Întoarse capul şi abia avu vreme

să-l mai găsească. Glodul acesta era viu. Respira ca acele fioroase flori carnivore, care-şi închid grasele petale în clipa cînd insecta a intrat; glodul Bălților îşi închidea buzele negre asupra pantofului desprins. Un birjar se precipitase, venindu-i în ajutor. Se rezemă de umărul lui — mirosea a țol plouat — şi, sărind într-un picior, izbuti să ajungă la trăsură. Fără să pregete, deschise valiza, scoase papucii de noapte. Celălalt pantof zvîrlit de mîna Olguței fu oferit ofrandă glodului care-l înghiţise şi pe întîiul. Între timp, birjarul Olguței făcea semne disperate, vorbindu-i pe ruseşte. În clipa cînd pantoful al doilea porni, birjarul se şi precipitase, cu o siluetă de scafandru. Se întoarse îndărăt aducînd în fiecare mînă cîte un animal inert şi inform, asemănător cu godacul tăvălit prin glod. Metamorfozați de glodul Bălților, pantofii Olguței, uitîndu-şi trecutul, căpătaseră dimensiuni de opinci cu obielele în ele. Forma lor de odinioară față de cea de acum era ca o seminţă alături de monstruosul şi guşatul dovleac răsărit din ea.

— Hotel, hotel.

Celelalte trăsuri nu plecaseră din cauza Olguței. Ridicați în picioare, plini de exclamații şi comentarii ruseşti, pasagerii priviseră scena cu pantofii, mîncînd semințe.

Ca la un semnal, toate trăsurile porniră deodată, c-o aprigă smuncitură — glonț. Călugării de pe capre se metamorfozară fulgerător în dervişi urlători. Gesticulînd cu biciuştele, îndemnîndu-şi caii cu chiote învățate în caverna preistorică, cu hățurile agitate-n mînă, se năpustiră în goană. Era surprinzătoare viteza dementă a acestor vehicule şubrede şi murdare, trase de gloabe osoase. Coamele cailor se zburliseră, cozile fluturau. Şi-n jurul trăsurilor, ca dancii de ţigani pe drumurile Moldovei, cu tumbe, salturi, gesticulări, glodul juca în falduri şi în stropi. Viteza glodului însoțea viteza trăsurilor. Nu mai era subt roți, ci la dreapta, la stînga, înaintea şi-ndărătul trăsurii, ca o fluturare de perdele prin care treceai, simțindu-le cu obrajii ciucurii graşi, catifelați şi aderenți. Pe amîndouă scările trăsurii, glodul era prezent ca bocancii sentinelelor cînd însoțesc, cu un picior pe scară şi altul în trăsură, pe arestatul de la mijloc. Hlubele trăsurii erau de glod, nu de lemn.

Îndemnați de bici, de chiote şi îmbătați de nechezatul şi sforăitul cailor următori, caii aveau un galop isteric, cu nările crispate într-un rînjet diabolic, dînd trăsurilor ritmul şarjelor nomazilor străbuni, cu lancea şi cu arcul împungînd zările. Nu fugeau: atacau. Tot ce era în fața acestor cai dezlănțuiți era duşman. Simțeai în făptura lor bicisnică şi-nnebunită dorința de-a muşca, de-a lovi cu copitele. În aceste trăsuri, în acest decor şi-n aceste chiote, mergeai pe urma hunilor, împotriva civilizațiilor albe.

Cu batista-n mînă, ştergîndu-şi mereu de pe față stropii de glod, Olguța zîmbea. Subt cerul sinistru şi ploile sure, pe acest pămînt care sugea viața cu

buze de mormînt, în această viteză de groază evadată şi duşmănie-nnebunită, regăsea parcă unele ritmuri ale muzicei ruseşti. Nimic din ce vedea şi ce simțea nu-i era necunoscut. Regăsea, *recunoştea* echivalențele reale ale ritmurilor trăite cu degetele pe claviatură.

Răsunară lugubre goarne militare. Undeva era un cîmp de manevre. Zările ascundeau parcă o vastă înmormîntare în pămîntul ud. Primele case apărură, pămîntii ca satele țigăneşti, fără grădini, fără culori, în ploaie şi glod. Apărură şi case mai mari: aveau obloane verzi închise. Nici o floare, nici o verdeața. Aspectul țigănesc de la periferii era treptat înlocuit spre centru cu aspectul de mahala evreiască: amplificare în mai trist a Tîrgului Frumos sau a Podului Iloaiei.

Cu toate că ploua mereu, un tremur de abur fin pulverizat, care dădea văzduhului înfățişare de tuberculos neras, trecătorii nu purtau umbrele. Toți aveau cizme şi galoşi legați cu curele. Mergeau împovărați de glod ca cei cu lanțuri de picioare. Deprinderea de a trăi în ploi necontenite le dădea atitudini gîrbove, aplecate, ca o bătrînețe impusă tuturor vrîstelor.

Toate ferestrele aveau zăbrele penitenciare. Nu numai casele particulare, dar chiar şi dughenile erau ursuze, întunecate, retrase în vizuina umbrei lor. Gestul colorat şi decorativ al vitrinelor — care în magazinele oraşelor dă o impresie de grădini subt ferestre mari — aici era posomorît, fără viață. Vitrinele acestor magazine păreau ferestre de cavou, în care se veştejeau culorile hăinuțelor şi jucăriilor unor copii morți.

Ceaiul înlocuise soarele. În fața paharelor de ceai, oamenii şedeau privindu-le lumina caldă, ca la nişte ferestre de spital.

Trăsura se opri, sculptată-n glod, ca o machetă de lut a "trăsurii", în fața unei case, mai mult han decît hotel. O firmă de tinichea, cu front enorm de litere albe, o proclama "Hotel".

Olguța intră în papuci, cu valiza-n mînă, urmată de birjar. O săliță întunecată ca o încăpere spiritistă. O masă pătrată la intrare acoperită c-un ziar rusesc, un sfeşnic de tablă, un ceainic de porțelan, țanțoş ca un curcan. Pe părețele din stînga o tabelă neagră, acoperită cu inscripții de cretă. În fund, o căldare strîmbă, o oală de noapte şi o farfurie cu lapte linsă de o pisică roşcată ca susanul covrigilor.

— Hei, hei!

Birjarul tropăia din cizme. Pisica fugi privindu-i cu ochi de pipermint iluminat.

După multă aşteptare recalcitrantă, apăru o femeie cu cîlți suri de fotoliu spart zburliți pe tîmple şi pe frunte. Avea aspectul serviabil vrăjitoresc al ghicitoarelor de mahala, cu bufniță împăiată pe dulap şi pisică neagră pe masă, care dau în cărți, caută-n palmă şi cetesc în drojdie de cafea.

În camera Olguței era mirosul precedentului pasager. Storurile pe jumătate plecate, obloanele pe jumătate închise, o ploșniță ierborizată pe părete și o cafea neagră băută, garnisită cu mucuri de țigări, pe masa din mijloc, ovală, strîmbă, acoperită cu ziare ruseşti.

Olguța se repezi la ferestre. Călătoria în trenul Iaşi-Bălți o familiarizase cu această mişcare. Birjarul supraveghea, oprit în prag cu glodul cizmelor înalte. Aburul de afară intră în odaie. Olguța plăti camera, lăsă şi valiza şi porni din nou cu birjarul după cumpărături. Se reîntoarse, după ce devenise nemuritoare în amintirea magazinului de ghete de unde-şi cumpărase o pereche de pantofi care reprezentau ultima modă din Paris la Bălți, şi moda de acum trei ani din Polonia, în realitate, şi pe deasupra şi o enormă pereche de galoşi, stil Bălți, cu curelele de rigoare, care transformau picioarele într-un fel de submarine. Mai aducea şi un uriaş lighean care alarmă tot personalul hotelului. Lighenele hotelului cu smalțul de mult dus, erau ceva mai mici decît o farfurie de supă, subt robinetul de samovar al dulapului-lavabo.

Dar alarma băştinaşilor crescu atunci cînd Olguța reclamă apă. Dintîi i se aduse un pahar cu apă, apoi o sticlă cu apă, apoi un ceainic cu apă, apoi un tălmaci.

— Apă, domnule, apă de spălat.

Urmă traducerea, răspunsul în ruseşte şi tălmăcirea pe româneşte.

— Este apă la spălător, explică omul arătînd cutiuța telefonică a dulapaşului.

— Spune, domnule, că-mi trebuie apă multă.

Iarăşi traducere, uimire indignată, răspuns, tălmăcire.

— Cucoana întreabă dacă sînteți bolnavă.

Evitase cuvîntul "rîie", propus de patroana hotelului.

— Nu, domnule, vreau să mă spăl, sînt sănătoasă. Urmă un dialog lung pe ruseşte, la care participă lateral tot personalul hotelului.

— Cucoana spune că-i frig, o să căpătați junghi!

— Spune că-i mulțumesc pentru sfat, dar că eu am făcut şcoală la nemți, am învățat să mă frec cu omăt.

Traducere.

— N-avem omăt, domnişoară. Cucoana spune că dacă plătiți, poate trimete după gheață.

— Nu, domnule, gheață mănînc numai; dacă n-are omăt să-mi dea apă.

— Vă trebuie multă?

— Sigur.

Traducere. Răspuns.

— Cîte ceainice?

— Două căldări.

Traducere. Indignare. Răspuns.

— Plătiți?

— Ce?

— Apa.

Olguța bufni de rîs spre consternarea tîlmaciului.

— Plătesc, domnule, numai să ştiu prețul local. Dumneavoastră cît plătiți litrul de ploaie?

— Aaa! A-ha!

Traducere lungă.

— Aaa! general.

Răspuns.

— Dacă vreți apă de ploaie, nu costă...

Întrerupere vehementă din partea patroanei.

— ...numai serviciul, adăugă tîlmaciul.

Într-o zarvă generală, căldările cu apă de ploaie sosiră, aduse de personalul de la bucătărie. Toți voiau să contemple de aproape pe călătoarea cu ligheanul. De la înființarea hotelului nu se pomenise aşa ciudățenie: să se scalde cineva într-un lighean cît o balie de spălat rufele, într-un hotel cu tot "confortul modern", înzestrat — slavă Domnului! — cu lavoare în care atîtea generații de muscali şi basarabeni respectaseră aproximativ preceptul — şi de români înscris în cărțile şcolare:

"Dimineața cînd mă scol,
Mă-mbrac iute şi mă spăl,
Fața-ntreagă, gîtul tot
Şi mînile pîn' la cot".

După multe comentarii, patroana hotelului, femeie cu experiență, hotărî că ligheanul şi căldările cu apă erau destinate unui rit religios. Noroc că patroana hotelului avea un fecior dezertor, pe care-l adăpostea la ea: altminteri Olguța ar fi fost denunțată la Siguranță ca "suspectă".

*

Niciodată Olguța nu cunoscuse dorința de a fi frumoasă, în sensul valorificării prin îmbrăcăminte şi pieptănătură, amănunt cu amănunt, a particularităților frumuseții ei, totalizîndu-le în armonie personală, amplificînd-o, exaltînd-o. Din copilărie purta părul tuns, la fel pieptănat: cu cărare la mijloc. Nu se pudra, nu se farda. În copilărie, rochiile ei erau preo-

cuparea doamnei Deleanu, mai tîrziu, a Monicăi. Avea în schimb o altă cochetărie, mai energică şi mai trufaşă, aceea de a-şi crea un trup de o robustă supleţă. Cochetăria acestei haine definitive o avea. Şi acest trup creat într-o măsură de vibraţia sufletului care-l purta, înfrumuseţa prin ritm şi formă orice haină îmbrăcată de Olguţa. Nici o modă nu-i putea îngreuia sau defigura supleţa, nici un palton, nici o blană, nici o şubă nu-i puteau ghemui sau micşora avîntul. În orişice îmbrăcăminte, trupul ei denunţa frumuseţa, cum înclinarea trestiei denunţă vîntul, veşnic pentru ea.

Această cochetărie însă, era o îndestulare a ei, oglindă pură într-o cameră în care nu intra decît Olguţa.

De data aceasta, în odaia care avea ca emblemă o ploşniţă ucisă de un pasager, uitată pe perete, Olguţa simţi, pentru întîia oară, dorinţa de a fi frumoasă prin îmbrăcăminte. Destinul se arătă ironic: odaia n-avea nici o oglindă, rochia aşezată în valiză de Olguţa, nu de Monica, era mototolită, şi pe deasupra, pantofii cumpăraţi de la dugheana locală erau greoi, sluţi şi pretenţioşi, ca nişte pantofi aşezaţi în primul plan al unei fotografii cu ample dimensiuni.

De altfel, în atmosfera de cenuşă udă şi de rapăn al văzduhului oraşului Bălţi, rochia însăşi — singura adusă de la Iaşi, anume pentru Vania — era deplasată. Aerianul ei ţesut de abur aprins deasupra apusului unui soare de vară, avea o cădere de dans, pe trupul Olguţei, făcîndu-i mai negri ochii, mai aprinşi obrajii şi mai de gitană părul. Mişcările Olguţei în această rochie irizau game de garoafe şi mierea sanghină a portocalelor roşii. Gîtul decoltat, braţele goale din umeri. Nici brăţări, nici inele. La Paris, văzînd-o în această rochie, Paşa o poreclise "Esmeralda" în amintirea celei care veşnic va dansa în paginile lui Victor Hugo, desprinsă din umbra medievală a Catedralei Notre Dame.

Dar în atmosfera Bălţilor, armoniile rochiei de vară destinate soarelui deveneau stridenţe. Ş-apoi, rochie de Esmeraldă şi pantofi, pantofi...

Privindu-i de sus în jos, de-a lungul rochiei, Olguţa izbucni în rîs.

Oraşul acesta îi schimbase pur şi simplu picioarele. Îşi puse şi galoşii. Efectul era monstruos. Boturile de malac ale galoşilor din care răsăreau glezne subţiri, şi deasupra lor, fragedul ţesut, colorat de fulgerul unei raze, roşie de soare, acel roş pe care pictorii chineji l-au văzut smălţuit în soarele Chinei. Îmbrăcă şi pardesiul, stingînd astfel oribilul contrast.

În rîndurile trecătorilor vasali ai glodului şi-ai ploilor, pe străzi mocirloase ca lagunele secate, printre case triste ca nişte mari cufere de viaţă uitate nedespachetate pe umedul chei al ploilor şi-al bălţilor, cu galoşi grei, cu garoafele, macii şi soarele subt pardesiu, şi rîndunelele subt gene, trecea Vara. Dar nici un trecător n-o recunoscu.

*

Văzînd numărul, deşi casa-i era complect necunoscută, Olguța zîmbi cu respirația deodată precipitată. Casa era în fund, cu zidurile ei buburos cenuşii, ferestre mici ca ochii de porc subt obloanele late, date bleg în lături ca urechile rîmătorului. Între casă şi gardul din față era distanța precaută pe care o găseşti în penitenciare între poartă şi corpul caselor. Ogradă pustie, fără flori, cu un vad de pietre late, de la portiță pînă la uşa din față. Aceleaşi bălți scărmănate de ploaie. Acelaşi glod în falduri somptuoase. O orhestră de curci, un balet de rățuşte, şi o scroafă tolănită cu miniaturile ei pe burtă. Gardul verde, mîncat de ploi, avea acoperiş unghiular. În fața portiței, atîrna mînerul unei sonerii patriarhale, de care tragi cum mulgi un uger de vacă, stîrnind în depărtările casei sau ale bucătăriei bălăbăniri de talangă jalnică.

Intră de-a dreptul fără să dea semnalul de alarmă. Scroafa grohăi înfundat, ridicîndu-şi rîtul de enormă havană stinsă, agitînd cu mişcarea ei bruscă pe toți godacii care-o sugeau, ca nişte porcine brelocuri. Cu țipete soprane de nimfe speriate, curcile se-nghesuiră; c-un "zdup" penat, curcanul explodă, stilizîndu-şi strîmb explozia; mac-macul rățuştelor deveni de bariton. Uşa din față închisă. Bătu, nici un răspuns. Şi o pisică aştepta acolo, ghemuită ca un sfinx de cărbune cu ochi de topaz.

— ...?

Înconjură casa. Totul era închis, masiv, tăcut. O casă sinistră ca după un asasinat. Într-o aripă numai, obloanele erau date-n lături complect şi ferestrele deschise. Se îndreptă într-acolo, luptînd mereu cu încleştarea cleioasă a glodului.

Ajunse.

Văzu.

Şi ca un vînt, inima-i aplecă obrazul fulgerat de fericire, pe pervazul ferestrei.

Odaia era mare ca un salon de recepție, şi, pe cît de mare, pe atît de întunecoasă. Pe jos, parchet grupat în rozace, demult nelustruit, ştirb. În fund un pian negru. Lîngă un părete un pat de campanie acoperit c-o pătură cenuşie. Alături, un scaun cu spetează naltă de nuc sculptat, şi căptuşeală de catifea verde, decolorată şi spartă, cu telurile atîrnînd pe dedesubt ca semnul istovit al unei maternități grele. Pe o masă ovală, viața de lumini şi abur a unui samovar de aramă, cu murmur nazal. Păreții erau nalți, goi, decorați cu tapet întunecat de culoarea lemnului, pe-alocuri rupt, jupuit, atîrnînd ca nişte

limbi de spînzurat. În mijlocul plafonului atîrna solemnul ciorchine de aramă poleită al unui candelabru, pătat de muşte, cu becuri în formă de lumînări, înnegrite ca apa de Vichy în vin alb. La părețele din fața ferestrei de unde privea Olguța, se desfăşura un birou de lemn de păr lustruit negru, atît de vast încît două persoane ar fi putut dormi pe el, lungite alături. Mobilă tragică, pe care vedeai parcă înclinîndu-se o față palidă de țar, iscălind condamnări la moarte, ştiind că destinul i-a iscălit-o şi pe-a lui.

Cîteva teancuri de cărți nu izbuteau să dea nici dezordine, nici viață acestei mari suprafețe rigide, acoperită cu muşama neagră.

Scaunul acestui birou, respectînd concepția enormului, avuse desigur proporții de tron. Dar dispăruse, în timpul războiului pesemne: dat pe foc. Toată încăperea purta urme de devastare. În fața biroului, aşezat pe un scaun cu fund de paie — din acelea care se închiriază pentru oratorii întrunirilor publice — şedea Vania. Scria. Fără surtuc, fără jiletcă, într-o cămaşă albă cu guler moale, descheiat. Te mirai că un astfel de scaun poate susține un astfel de trup. Statura celui aşezat la birou îl domina, dominînd şi tot pustiul vastei încăperi, ca trupul unei statui de piatră meditînd cu fruntea în palmă, în declinul toamnei şi al înserării amare a unui parc părăginit. Şi-n fund, la fereastră, viața de luceafăr tînăr a Olguței, privind umerii lați şi capul înclinat.

De cîți ani, desprinsă din cer, căzută-n pămînt şi înălțată din pămînt, crescuse acolo, la fereastră, tăcerea fericirii cu ochi mari? Uitase vorbele, cum stelele şi florile le-au uitat. Uitase mişcarea, cum au uitat-o rădăcinile copacilor şi tulpina plantelor. Crescuse acolo, dintr-o semință semănată, pînă la fereastră, înălțînd un zîmbet.

În fața ei era un om, pe care îl privea, şi-n lumea clopotelor suna un nume, pe care nu-l putea rosti, căci toate clopotele lumii i-ar fi acoperit glasul, cum îi acopereau tăcerea.

Nu auzea nimic?

Spinarea neclintită ca un scut înfipt, ascundea orice mişcare. Dar tăcerea era atît de mare, încît se auzea ca un țîrîit de greier depărtat, vîrful peniței alunecînd pe hîrtie.

*

Mîna încremenise, cu condeiul în ea.

Se auzea samovarul şi ploaia.

O mişcare înceată înalță capul lui Vania, aducîndu-l treptat cu profilul spre fereastră. Inima Olguței o îndemnă să fugă. Rămase, cu fuga inimii în ea, respirînd iute.

Ochii Olguței se dilatară, fața i se întunecă, fruntea înaintă, grea. O lacrimă se prelingea de-a lungul nasului puternic, căzută din ochii verzi. Era îngrozitor de tristă singurătatea acestei lacrimi, căzînd pe liniile de stîncă abruptă deasupra munților, a acestui profil cu dur avînt.

Brațele Olguței avură o mişcare, o tresărire.

— Va...

Îi amuți silaba în buzele deschise, căci într-un salt de formidabilă mînie, cu pumnii încleştați, statura uriaşului răsucindu-se fulgerător, dădu să se precipite cu fața crîncenă şi umerii încordați. Capul Olguței zvîcni îndărăt ca-n fața prăvălirii unui munte.

O văzu, şi păru că i s-a prăbuşit din brațe un vas mai mare decît el.

O privi, o privi, brațele-i căzură, fruntea se înclină.

Plînsese. O singură lacrimă, dar ca s-o găsească durerea scurmase adînc fața de piatră.

Ridică din nou ochii spre ea. O privi, o privi, o privi...

Mari, clare, tremurătoare, în şiruri, şiruri, lacrimi se prefirau pe obrajii Olguței, din ochii rătăciți. Şi ploaia era deasupra ei.

Nu mai vedea nimic. Se simți smulsă ca de vînt, înălțată pe sus, cuprinsă de două brațe aprige, strînsă, şi rămase cu ochii închişi, în întuneric, lipită de viața unui piept vast, ca o pasăre care-ar simți că stejarul în crengile căruia şi-a făcut cuibul, în loc să se năruie cu ea, în clipa trăsnetului, şi-ar strînge crengile ca s-o ocrotească.

Tîrziu, foarte tîrziu, lipită de pieptul lui, Olguța deschise ochii negri, limpeziți, şi-l întrebă, în şoaptă furişată:

— Plecăm, Vania?

Cu o mişcare tot atît de impulsivă ca şi aceea care o înălțase pe Olguța în odaie, smunci colile scrise de pe birou şi le făcu bucăți.

— Plecăm.

*

Primăvara e un miracol, dar periodicitatea lui anuală şi literatura au făcut din primăvară un fapt divers, subordonat vieții sociale. Dacă o dată cu primul zarzăr înflorit într-un oraş, în aceeaşi zi, se va sinucide un mare bancher pe pragul falimentului, ediția specială a ziarelor locale nu va anunța înflorirea zarzărului, ci moartea senzațională a bancherului. Şi de asemenea, cetățenii vor discuta decesul omului finanței nu zîmbetul pomului primăverii. De altfel nici un ziar din România şi Europa n-a anunțat vreodată înflorirea întîiului pom al primăverii. Doar în Japonia, înflorirea cireşilor în fiecare an e o sărbătoare tot atît de profund zîmbitoare, cum pentru

creştinătate a fost o singură dată naşterea în ieslele Bethleemului a copilului Isus. Dar dacă primăvara, în loc să vie în fiecare an, ar veni la cincizeci de ani o dată, întîiul zarzăr înflorit ar face să plîngă în zîmbet ochii tuturor bătrînilor lumii şi să rîdă cu alte stele ochii a zeci de generaţii tinere care văd întîia oară povestea spusă de bătrîni, pe care cine ştie dacă vor mai revedea-o.

Astfel şi cu femeile. O femeie iubită, intrînd pentru întîia oară în odaia unui bărbat, e un miracol de împrimăvărare. Dar cîte femei n-au intrat în odaia unui bărbat şi cîte nu vor mai intra!

Prea multe buchete de flori au fost în odaia bărbatului, culoarea de întîmpinare şi gestul ei. De prea multe ori inima a bătut în preajma sosirii, pe cînd ochii priveau pe fereastră şi pasul neliniştit alerga. De prea multe ori prezența prelungită a acelei femei a fost simbolul umilitor al sațului trupesc. Şi-ncet cu-ncetul, femeia iubită nu mai intra în odaia bărbatului, ci numai în patul său.

În odăile locuite de Vania, niciodată nu intrase o femeie — cum ai spune, la Polul Nord, niciodată n-a răsărit o floare. În odăile locuite de el, sordide îndeobşte, erau cărți, un pat oarecare şi strictul necesar de mobile. Uneori, numai, rareori, cum alți singuratici cresc un cîne, o pisică sau o pasăre, el aducea un pian închiriat cu sacrificii. Nu ştia să cînte. Cu degete nedibace, surd, căuta acordurile muzicei înalte. Pentru el pianul era un tovarăş care nu venea din viață, ci din altă parte. Un tovarăş mut, care nu putea să-i povestească, dar care *văzuse* acea țară de minuni în ceață şi de libertate în vînturi, spre care bîjbîind ca orbii Vania se îndrepta în clipe de grea singurătate.

Dacă acest pian, tovarăş al lui Vania uneori, într-o noapte ar fi început să cînte singur, să-şi istorisească singur marile poveşti — miracol ar fi fost.

Era mai mare pentru Vania miracolul prezenței Olguței în odaia lui. Viața începuse să cînte singură, lîngă el. Această încorporare în armonia muzicei, deşi era om, nu sunet, această senzație de muzică *văzută,* în odaie, dincolo de pianul închis, dădea un necontenit straniu fericirii, făcînd-o mereu incredulă. O privea pe Olguța cu un zîmbet timid, cu prea multă insistență, cu ochi în care îndoiala şi triumful puneau o dureroasă palpitație de umbre şi lumini. Trecuseră clipe, fără ca vorbe să răsune. Sumbrul salon devenise o grădină cu mirarea necontenitelor înfloriri. Fiecare

clipă a prezenței Olguței era altă Olguță care înflorea nouă, în ochii celui care privea cum se desfac în clipe alte flori. Acest uriaş recăpăta ochii şi gesturile iluminate de bucurie ale copiilor. Vîrsta dispăruse ca un nour, lăsînd sufletului şi feții candoarea unui străvechi cer de april.

Acele întrebări fireşti revederilor — "Cînd ai venit? Cum ai venit? Cît

stai?..." — deveniseră inutile.

Acolo, în odaia lui, în faţa lui, alături de el, ca o lumină de primăvară într-un văzduh de primăvară, ca un vînt de primăvară, şi ca tot ce-i imponderabil şi nevăzut în primăvară, care-ţi dă dorinţa să strîngi în braţe ceva ce nu-i, era cu obraji îmbujoraţi, cu ochi şi plete negre, şi subţire trup, o fiinţă care-l privea zîmbind. Era în faţa lui, prezenţă vie, ceea ce-i dureroasă absenţă, sfîşietor gol, în frumuseţea iluminatei primăveri.

Cum să nu strîngă braţele, braţele de-atîtea ori întinse în zadar?

Se strînseră luminoşi de întîia sărutare, ca în visul somnului unui zeu tînăr.

*

"Cineva mă aşteaptă acasă"...

E gîndul care te face să-ntorci capul cînd pleci de-acasă, şi să ridici fruntea, grăbind pasul, cînd te-ntorci acasă. Acolo, acasă, a rămas cineva care-ţi deşteaptă în inimă un tremur de stea, de nimeni văzută.

E un copil acasă, care te-a însoţit la plecare culegîndu-ţi grav un fir de aţă de pe pulpana paltonului; e o femeie care-n prag, cînd ai plecat la muncă, ţi-a alinat fruntea încreţită; sau e un simplu cîne, care bătînd din coadă îţi sare-n piept cînd te întorci, lăsîndu-ţi petele de glod ale solicitudinei canine cu labe-n loc de braţe.

Acel "cineva m-aşteaptă acasă" e un alt miracol întins de Dumnezeu inimii omeneşti, un alt miracol ticăloşit de om. Între casă şi om se interpun cafeneaua, berăria, clubul — apoi casa altora. Casa ta, treptat, devine casa de care fugi mai tare.

Pe Vania-n viaţa lui nimeni nu-l aşteptase acasă, şi acum îl aştepta.

Plecase, spunînd Olguţei că va lipsi o jumătate de oră, fără să-i explice absenţa. Îl însoţise pînă afară în ploaie, strîngîndu-i mîna tare, tare, cu ochii în ochii lui, şi zîmbetul în zîmbetul lui. Şi fugise-n casă, ca un mănunchi de garoafe, smuls din inima lui, cu tot parfumul lor ameţitor.

Îl aştepta!

Trecuse pe străzi cel mai grăbit om din lume, un om cu sufletul fluturînd îndărăt. Intrase într-o băcănie şi cumpărase tot ce se pricepe să cumpere un om mare unui copil răsfăţat. Se-napoiase c-un pachet sub braţ, tot repede, cel mai grăbit om din lume.

Şi se oprise în mijlocul drumului, dezolat ca o biserică devastată.

Uitase să cumpere pîne.

Alt drum mai grabnic, altă înapoiere, mai precipitată.

Şi se oprise-n mijlocul drumului, înclinat ca turnul de la Pisa.

N-avea tacîmuri, şervete, faţă de masă, pahare... Casa în care locuia Vania aparţinea unui prieten al tatălui său, care plecase în străinătate, închizînd tot, lăsînd într-o bucătărie pustie o babă surdă.

Porni din nou. Era atît de distrat încît soluţia trăsurii nici nu-i trecu prin minte. Cumpără o faţă de masă, tacîmuri, şervete, pahare, înşelat de negustorii care-l vedeau grăbit şi nepriceput în astfel de cumpărături. Trecuse mai bine de un ceas de cînd plecase.

Cineva îl aştepta acasă...

Şi pentru a treia oară se opri din drum. Uitase ceea ce nici un bărbat de profesie nu uită: să aducă o floare. El era plin: uitase. Porni iar, cutreierînd dughenele ursuze, întrebînd mereu. Spre norocul lui, o trăsură, gata să-l calce, îi aminti de existenţa trăsurilor. Se urcă în ea şi descoperi la o dugheană de coroane mortuare, boboci galbeni de trandafir şi cîteva garoafe într-o încăpere cu miros de clei şi flori artificiale grupate laolaltă într-un lighean.

Era atît de grăbit s-ajungă, încît ţinea un picior pe scară, lăsîndu-l în bătaia glodului, privind înainte peste hlube, cu bustul aplecat. Ajunse. Plăti. Intră. Ascultă. Şi nu mai luă drumul uşei, ci al ferestrei, în vîrfuri. N-o mai auzise cîntînd pe Olguţa din 1916. Trecuseră şase ani de la noaptea cînd Olguţa îi cîntase întreaga partitură a lui *Boris Godunov.* Ascultase atunci talentul unui copil viu şi ager, supunîndu-se indicaţiunilor date de Vania.

Un copac la care te uitai cu capul în jos, tu, omul, mai mare decît el — să-l priveşti cu capul răsturnat pe spate, sus în cer, cu vaste crengi împletite-n vînturi...

Pianul era vechi, reacordat de cînd venise Vania, cam hîrbuit, dar degetele care-l cîntau erau vecine cu energia vînturilor şi calmul dominator al cerului. Dificultăţile tehnice dispăruseră ca nourii, lăsînd sunetelor albastra lor puritate; impresia uriaş delicată pe care ţi-o dă cerul deasupra piscurilor nalte, unde uraganul fără nouri, fără gesticulări demente de păduri, pur ca lumina, titanic ca oceanele, trece-n trombe nevăzute, subt un cer suav ca o petală, neclintit în uragan, zîmbet de ochi albaştri deasupra unei prăpăstii cu lei. Cînta poemul *Saint François marchant sur les flots*[20] al lui Liszt.

Era un cald orgoliu pe faţa lui Vania, oprit la geam cu pachetele subt braţ. El uriaşul, călca pe valuri pacificate, alături cu Sfîntul din Asiza, cu ponderea miracolului muzical.

La Marsilia, într-o sală cam goală, după magistrala execuţie a unei simfonii de Beethoven, de sus de la galerie, pornise un aplauz formidabil ca

---

20 Sfîntul Francise mergînd pe valuri (fr.)

un bubuit de furtună pe un vîrf de munte. Sala tresărise, întorcînd capul. Deasupra tuturora, în fundul galeriei, mînile hamalului din port dădeau glas şi aripi entuziasmului, exact în clipa — nehotărîtă pentru cei mai mulţi — cînd ultimul acord încetase. Şeful orhestrei se înclinase, cu ochii la Vania, împăratul entuziasmului care devenise general. Braţele şi mînile acestui om nu precupeţeau, ca braţele şi mînile delicat snobe de pe marginea lojilor, această singură răsplată pe care spectatorul o poate da talentului.

Olguţa era să aibă dovada aceluiaşi omagiu. Cînd ultimul acord tăcu, braţele lui Vania zvîcniră-n lături, pachetele căzură-n glod, mînile porniră, şi se opriră...

Olguţa apăruse la fereastră, cu un rîs de fragi pe toată faţa.

Era atît de mare, atît de copleşitoare bucuria că-l vede din nou, încît luînd, fără să-şi dea seama, florile furişate de Vania pe marginea ferestrei, i le oferi lui Vania ca şi cum ea i le-ar fi adus.

*

Un dejun voios ca o masă de lucrători. Lugubrul birou se înveselise. Faţa de masă cumpărată de Vania era aşa de prăfuită încît trebuiseră s-o scuture ca pe un covor. Apoi, făcuseră toaleta paharelor şi-a tacîmurilor în odaia de baie, altă ruină cu faianţele sparte, aţe de păianjen, mozaicul sfărîmat, miros muced de pivniţă, cu fotografiile enorme ale ultimilor ţari, surghiuniţi acolo din salon.

Samovarul prezidase această masă în doi. N-ar fi mîncat nimica Olguţa, bucuria o făcea inaptă pentru apetit, dar fiecare pachetel era un dar de la Vania. Le acceptase pe toate. Apetitul se născuse, robust. Ceaiul era şi supa, şi vinul, şi apa, şi şampania acestui alegru festin.

Olguţa cunoscuse bucuria de-a servi, pentru întîia oară în viaţă. Vania fusese nevoit să cedeze: două mîni, lăsate pe umerii lui, îl imobilizaseră pe scaun. Olguţa împărţea, ducea şi aducea farfuriile, indica ordinea mîncărilor. Era un zîrnbet în jurul acestei mese, ca inelul luminos, apărut în jurul creştetului sfinţilor care se-nchină.

După dejun, fără să-i aştepte rugămintea, Olguţa se aşezase la pian.

Era în friguri ca şi cum şi-ar fi dat prin surprindere întîiul şi supremul concert. N-avea note. Îşi făcuse programul mintal, nu la întâmplare, căutînd să-i dea un sens armonios — aşa cum şi l-ar fi făcut pentru primul ei concert public.

Vania era alături de ea, ca un public întreg, contopit într-o singură fiinţă.

Era aşa de emoţionată, încît întîrziase mult cu batista în mînile reci şi febrile, dînd răgaz emoţiei să se convertească în elan.

Începuse cu *Preludiul* şi *Fuga în mi bemol,* pentru orgă, a lui Bach, cîntîndu-le cu sobră putere, dînd sunetelor înălțimi de cor în catedrală, şi iradierea sulurilor de lună prin vitralii. Fața ei căpăta o concentrare chinuită, care-i sculpta o mască de singurătate dură, relief în frunte, adînc în ochi. Muşchii feții neclintiți, cum rareori îi au pianiştii. Nici un tic al obrazului, nici o încrețire a frunții, nici o crispare sau mişcare a buzelor. Toată puterea trupului era în brațe şi în mînile flexibile, dominatoare şi severe.

Acordurile pline erau aduse cu mîni de papă care ar încorona o frunte de împărat.

Cu ochii strălucitori, respirația adîncă şi inima strînsă, Vania, alături de ea, privind profilul chinuit de această fuziune armonioasă de metale arzătoare — în clipa cînd vroi s-o roage să mai cînte o dată aceeaşi bucată, îşi dădu seamă de cruzimea celui care bisează. Tăcu. Nu aplaudă. Nu vorbi. Dar palmele lui cuprinseră tîmplele fierbinți, cu-atît de ocrotitoare adorare, încît Olguța mai cîntă o dată — pentru aceeaşi răsplată.

Era fericită. Anii ei de muncă aspră îşi aveau deplina justificare. Pentru aceste clipe, muncise cîte zece ceasuri pe zi la Paris, timp de trei ani, găsind numai în acea muncă puterea să aştepte imposibilul — pe atunci Vania, pentru ea, era mort — şi să creadă prin muzică, nu prin minte, în acel imposibil, cura prin religie ai crede în miracol, respirîndu-l nevăzut. Pe atunci mintea ei acceptase moartea lui Vania. Dar munca ei de trei ani la Paris — muncă stăruitoare în epoca de cea mai mare deznădejde, muncă prin care îşi amplifica şi înfrumusețea talentul tocmai atunci cînd îi devenise inutil din cauza morții lui Vania — dovedea că dincolo de minte, ceva din sufletul ei profund, credea, spera, aştepta.

Această nemărturisită aşteptare, această înălțare dincolo de orizont, exterioară parcă sufletului, deşi nutrită cu cea mai pură şi mai vie substanță a sufletului, îi dăduse energia celor trei ani de muncă.

Şi toată această epocă o retrăi, cîntîndu-i lui Vania *Nocturna în do minor* a lui Chopin. De cîte ori nu ascultase Paşa în salonul de la Paris această nocturnă deznădăjduită, scrisă cu gemetele sufletului, ca un pămînt fără cer, sumbru pămînt de morminte, din care coralul înalță o bucurie stranie şi suavă ca un răsărit de lună nu din cer, ci *spre* cer, din pămîntul mormintelor. Cîntă această nocturnă cu sufletul de atunci. Îl pierdu pe Vania cîntînd, şi după ce isprăvi, regăsindu-l, zîmbi cu ochii în lacrimi: pe atunci, la Paris, ochii ei n-aveau lacrimi. Abia acum plîngeau ochii de-atunci.

Stătu multă vreme cu capul rezemat de umărul lui Vania.

Fruntea dominatoare deasupra muzicei devenea umilă pe umărul lui Vania, fiindcă era fericită. Aceste tăceri fericite erau răsplata anilor de zbucium în muzică. Se odihnea, cu sufletul limitat de Vania ca de un cer.

— Sînt fericită, Vania.

Şi iar cînta.

Cînta fără cruțare pentru puterile ei. Era ca o duşmănie împotriva trupului, energia care i-o impunea. Ar fi vrut parcă să-l îndurereze, ca prin această pedeapsă să-l facă să-şi merite fericirea de a fi lîngă Vania. Cînta, dăruindu-şi muzicei toată tinerețea, avînd mereu impresia că-i prea uşor, că-i prea frumos ce face, ca să-l merite pe Vania. Ar fi dorit ca fiecare clipă să fie munte prin care cu mînile să sape tunelul, ca să merite să descopere tîrziu, după trudă, cu mînile însîngerate, lumina dintre stînci, fericirea de lîngă ea. Acest zbucium însă, această răzbatere prin stîncă, această chinuitoare ascensiune spre fericire, ca s-o respiri o clipă — armoniile de mînile ei înălțate, o destăinuiau.

Cîntă *Sonata în la bemol pentru piano* — opus 110 — a lui Beethoven.

*

Veneau umbre de seară; se stingea parcă undeva încet, o sobă mare. Mai aveau cîteva ceasuri de stat împreună pînă la plecarea trenului. Olguța se odihnea, rezemîndu-şi capul de umărul lui Vania. Muzica îndelungă le lăsase tăcerea, ca o reculegere în ei. Samovarul fierbea. Inima Olguței, ca nucii toamna, avea căderi melancolice: se apropia despărțirea. Gîndul că va trebui să plece de lîngă Vania, îi lua puterile, aplecînd-o mai tare pe umărul lui. Îi ardeau încă obrajii. Ar fi vrut să doarmă sau să plîngă. Zîmbea.

— Cînd plecăm?

— La începutul lui septembre.

Olguța respiră adînc. Era atîta lumină în acest cuvînt: septembre, cheiul soarelui, cînd se îmbarcă toamna...

— Nu-mi vine să cred, Vania!

Şi era ca un vag scîncet în glasul ei fericit.

— Cu vaporul?

— Cu vaporul.

Închise ochii. În cîte nopți de nesomn nu plecase cu vaporul, alături de Vania! Suflarea sărată a apelor vast muzicale... Viața devenea o mare carte de poveşti colorate, răsfoită de imensități.

— Cu clasa treia, Vania?

— Nu. Cu clasa întîia.

— Noi sus, tu jos, zîmbi Olguța.

— Noi...

Inima lui Vania sună tare în urechea Olguței şi-n inima ei.

Cu palma lui mare, îi dezmierdă pletele.

— Ne oprim la Constantinopol...

— Daa!

Ghemuită lîngă Vania, simțea Constantinopolul ca un şal de soare şi culori, cald pe umeri, dăruit de Vania.

.....

Cu ani în urmă, într-o după amiază de primăvară, la capătul podului Carachioi, dinspre Stambul, un om îmbrăcat cu haine cafenii de lucrător, mare chiar printre hamalii portului, mînca banane, privind. N-avea nici trecut, nici viitor, nici prieteni, nici duşmani. Era singur ca acea stîncă ciudată, căzută de nicăieri pe malul Bistriței, numită Piatra Teiului, despre care plutaşii spun c-ar fi adus-o diavolul, numai prin legendă ajungînd să explice apariția răzvrătită a acestei stînci prea depărtată de munți, ca din piscuri să se fi prăvălit acolo, prea enormă ca apele s-o fi putut aduce.

Se întorcea din America în Europa. Pentru ce? Ca să ajungă în Europa? Nu. Mai curînd ca să plece din America în altă parte. Norii îi făceau un semn veşnic, nevăzut altora, pe care-l asculta. Un fel de somnambulism semilucid îl îndemna să cutreiere lumea cu norii, ultimii nomazi. Vaporul rusesc, pe care se îmbarcase spre Europa, stătea la Constantinopol douăzeci şi patru de ore. Avea biletul plătit pînă la Odesa. Dar singura oră vrednică să fie hărăzită Constantinopolului, era a douăzeci şi cincea, adică tocmai aceea cînd vaporul trebuia să plutească departe în larg. Incapabil să renunțe la Constantinopol, renunțase la bilet! De altfel traiectul precis al vaporului — New York-Odesa — îl ostenise de la o vreme ca o profesie. Constantinopolul era fereastra pe care sărise, în loc să iasă pe uşă: Odesa. Orice dorință, în clipa cînd devenea scop, îl rodea ca un ham.

Mîncase o plăcintă cu carne, rezemat de balustrada podului Carachioi, într-una din acele firide de fier în care intri, ieşind o clipă din fluviul de rase revărsate de-a lungul podului dintre Galata şi Stambul, peste golful Cornului-de-Aur. Pe orşice stradă a lumii, există o rasă dominantă numeric, care dă acelei străzi o anumită fizionomie națională, prin împestrițarea raselor celorlalte. Podul Carachioi însă, din

acest punct de vedere, e anarhie pură. Deşi, geografic, e situat în Constantinopol, fesurile şi turbanele nu pot domina, printre sutele de mii de străini, zilnic trecînd pe pod. Dacă Dumnezeu ar dori să-şi vadă de aproape toate făpturile, fără să culeagă planeta în mînă ridicînd-o pînă în cer — n-ar avea decît să facă podul Carachioi punte între paradis şi pămînt şi toate neamurile pămîntului ar defila subt ochii lui Dumnezeu, ca un dicționar ilustrat de mostre omeneşti.

De la generalul turc, călare pe un măgăruş, cu picioarele spînzurînd moi afară din scări, cu fesul cam pe ceafă, şi tunica plină de fireturi ca poleiala

unei nuci din pomul de Crăciun, deschiată pe un pîntec plin de pilaf, mîncînd o felie de harbuz, cu roze revărsări în colțurile buzelor; pînă la feminista americană, sex nou cu ochelari în loc de ochi, cu secreția stiloului în loc de glande, şi plăci de gramofon în loc de creier — toate făpturile globului pămîntesc sînt reprezentate. Nu mai ai impresia că stai pe un pod, ci că stai în fața unui glob pămîntesc însuflețit, as-cultînd vocabularul şi văzînd culorile tuturor raselor. Auzi un orăcăit: e un englez cu caschetă cadrilată. Îi urmează un foşnet feminin: e un persan cu mantie de mătase verde sau galbenă, țesută cu mînile toamnei, cu barba de abanos tors şi ochi de noapte păstrată în untdelemn, purtînd pe cap o căciulă de astrahan cu fund de postav verde.

Un egiptean, desprins de pe o stelă funerară, răsare din cinci mii de ani dați la o parte, în urma unui german a cărui havană pute mai rău decît o locomotivă, lăsîndu-i scrumul să cadă prin veacuri pe haina egipteanului, în timp ce un "dă-l dracului", nuanțează o atitudine românească față de impasibilitatea unui chinez sculptat într-o gutuie, cu ochi oblici ca aripele de cocor pe fund de cer.

După ce-şi mîncase plăcinta cu carne, în larma planetară, Vania intrase în rîndurile ei, rămînînd la marginea podului dinspre Stambul, pe malul mării.

Cumpărase cîteva banane şi privise, mîncînd, calm.

Venise primăvara cu sute de corăbii încărcate cu toate fructele Orientului: pere, mere, piersici, struguri, rodii, smochine, curmale, migdale, banane, ananaşi, coarne, caise, portocale, lămîi...

Venise primăvara după ele de pe coastele de soare, ca miliarde de albine şi de viespi, devenite lumină. Plutea lumina vie peste mormanele de fructe încărcate în corăbii larg înaripate pe catarguri nalte.

Departe, Insulele Princhipo erau albastre ca zările văii Moldovei.

Bosforul era verde.

Alături se înălța moscheea Jeni Validé Giami (moscheea sultanei celei tinere) ale cărei vitralii verzi au deschis ochii în mînile persanilor din veacul al noulea. În verdele lor sînt mişcări de cedri şi de pini. Cînd soarele apune, lumina lui revărsată prin vitralii asupra lespezilor e pură ca prin pădurile de brad, dar în loc să fie aromă de răşină, e culoare. E ca un potir al primăverii, moscheea tinerii sultane, cînd soarele trece prin largile vitralii verzi.

Poate că Persia nălțase undeva pe orizonturi, enorme vitralii verzi cu cedri şi cu pini, şi umbra lor se revărsa pe tot Bosforul, de vreme ce atît de persan verde era marea, c-o dungă de albastru şters în Insulele Princhipo.

În fața Stambulului, casele de lemn din Scutari aveau cenuşiul mugurului de salcie, aproape argint, aproape spuză de jăratec, ceva din culoarea

nourilor nehotărîți în apus de lună, şi a vîrtejurilor de colb în început de toamnă. Vîntul le clădise mai mult decît mîna omului, căci etajul al doilea, care dă unei case masivitate, acestora le dădea mişcarea rotundă a sînilor opulent dominatori deasupra taliei cînd se apleacă. Iar ferestrele lor, cu gratii de lemn bombat, curbe împletiri, deveneau treptat pînze de păianjen, în care soarele îşi aduna lucirile de sidef, de purpură, de ametist, de roz sanghin, de mahon, de perlă, de mărgean. În acele ferestre îşi expunea soarele bijutăriile de sultană a tuturor orienturilor.

Vania mînca banane.

În clipa cînd soarele atinse orizontul, tunul de la Top-Hane, arsenalul marinei, bubui. Răsunase glasul lui Dumnezeu? Toată viața încetase. Vîslele bărcilor căzură, forfota corăbiilor încremeni, lanurile de maci ale fesurilor se opriră, fluviul Carachioiului stătu.

Şi o dată cu bubuitul tunului, şi pasul roş al soarelui pe pămîntul turc, moscheea Baiazedieh înflori rotat cu mii de crizanteme: arteziana grădină a zborului unui norod de hulubi de zeci de ori mai numeros decît ceî al Pieței San-Marco din Veneția. Albastru, cerul mahometan îşi avea îngerii.

În acea clipă de tăcere, cele şapte coline ale Stambulului, cu brațele de marmură şi piatră ale minaretelor spre cer, se înălțară deasupra veacurilor.

Şi cea dintîi, moscheea Sfintei Sofia, din veacul al şaselea, cîntă:

— Allah... El Allah... El rasul Allah...

Allah e dumnezeul nostru, el e singurul Dumnezeu...

— Allah...

Şi după ce aprindeau toate ecourile zărilor, cuvintele înalt tărăgănate cădeau din nou. Cantilene de vaiet dulce, uşor nazale, răsunînd pierdut cu toate penumbrele sunetului, muzică a gîndului mai mult decît a glasului, sunet abia desprins din marile tăceri ca pîrtia lui Venus pe mare.

Din veacul al şaisprezecelea, moscheea Baiazedieh, reluă dulcea melopee, recadențîndu-i lung silabele.

Apoi moscheea Osmanieh, apoi Suleimanieh... Colindînd din veac în veac, moscheele celor şapte coline, coborînd din cer şi din trecut, spre marea topită-n umbre, sunetele veneau cu înserarea tot atît de triste, cu vaierul lor de veacuri duse şi de stele stinse...

Şi cînd cel din urmă muezin, înălțat în minaretul giamiei Jeni Validé, cu palmele făcînd portal sunetelor, cîntă ultimile silabe ale cîntecului prelins prin întristarea veacurilor — tăcerea şi marea fură pustii.

Vania privise alături de el: gol. Nimeni, nimeni! Singur în fața veacurilor triste, cu o coajă de banană în mînă.

Jeni Validé Giami era lîngă moscheea sultanei tinere.

O amintire? O presimțire? O speranță?

Zvîrlise numai coaja bananei în mare.

*

Dezmierdă capul Olguței. Venise noaptea. Cădea mai deasă ploaia deasupra lugubrului oraş.

— La Constantinopol, Olguța, vom merge la Jeni Validé Giami.

— Jeni Validé Giami, murmură Olguța silabele muzicale, neştiind că-şi murmura numele în fața căruia îngenuncheau anii nomazi.

II

Înainte de-a cădea galben cu frunzele, toamna se înalță în lumină. Văzduhul verii e orbitor ca jocul de argint a milioane de iatagane — sclipire de trăsnete albe — subt un soare metalic, într-un cer prăfuit de galopul luminii în zale.

Văzduhul toamnei e luminos, subt cerul religios albastru. Diminețile şi amurgurile sînt procesiuni de odăjdii în fum albăstrui de tămîie; amiezile aprind mari policandre galbene; iar nopțile declinului de august trec, purtînd în mînile cu largi mîneci de umbră, luminările aprinse ale stelelor căzătoare, lăsînd foşnete lungi, uscat mătăsoase. La Medeleni, întîile ferestre deschise pe această toamnă a luminii, premergătoarea celeilalte, fură pînzele lui Alexandru Pallă. Lucrase toată vara peisagii româneşti, ocolind, ca şi în cele pariziene, viața omenească. Erau româneşti nu prin costumele țărăneşti, hore, crîşme, care cu boi, ci prin altceva. Găseai în ele senzația de românesc pe care o ai cînd treci fruntaria, venind din străinătate, văzînd numai cerul şi gesturile pămîntului, înainte ca oamenii îmbrăcați țărăneşte să afirme naționalitatea priveliştei. Era în ele mirosul satului românesc, privirea luminii româneşti. Nourii peticiți în funduri de zare, în aur şi rubin de soare, aminteau ceva din şatrele țigăneşti, misterios poposind dincolo de sate; armoniile culorilor aminteau vag țesuturile costumului țărancelor, ca o vastă şi nebuloasă geneză a portului românesc.

Spre deosebire însă de cenuşiile privelişti pariziene care erau un fum şi o cenuşă a vieții duse, golul unei definitive mistuiri, acestea, tot fără de viață omenească, erau o aşteptare, cînd abătută, cînd izbucnitoare ca inima şi ochii celui care pîndeşte la fereastră apariția femeii iubite. Fereastra acestei aş-teptări era mare ca un cer: se vedeau păduri prin ea, largi lanuri de grîu, lungi alei de plopi, şi nețărmuritele lacuri deşarte ale luminii cu vînătorile de

lebede ale soarelui, în fund.

Într-un tablou, subt un cer înnourat, în clipa de tăcere jilavă din preajma întîilor picături, un lan de livănțică de un albastru des şi amar, avea o singură culoare istovitor tare: un mac. Şi toată priveliştea devenea ca o adîncă posomorîre de ochi albaştri, după o nebunească bătaie de inimă.

Într-un alt tablou porneau şi veneau spre toate zările drumuri lungi de argint, prin gloria luminii de vară. Toate candelabrele soarelui erau aprinse. Vroia parcă lumina, adîncindu-şi străveziurile, lărgindu-şi zările în orbitoare rotiri, să întîmpine pe cineva. Şi atît *venea,* dinspre zările aşteptării: un vîrtej de colb stîrnit de vînt. O senzație de pustiu în soare, pe care nici toamna, nici iarna n-ar fi dat-o.

Era în toate peisagiile lui Alexandru Pallă, ca un gest de orb uriaş care-ar fi strîns mereu alte privelişti în brațe să găsească apariția pe care o caută, negăsind-o nicăieri. Lanurile, cîmpiile, drumurile, pădurile, cerul, lumina erau pustii.

Apoi venise toamna.

Într-o zi Paşa lucra în livadă, alături de vechiul nuc. Avea ceva jupiterian capul său în revărsarea albă a bărbii ondulate, şi-a părului argintiu ca un mesteacăn, descoprind trăsăturile unui profil de o amplă frumuseță luminos conturată.

Acolo îl descoperise Monica. Alături de el, căderile de nuci băteau cîte o fugară toacă pe bancă şi pe masă. În fund, peste cîmpii şi peste dealurile albastre lumina se pierdea în zarea cerului, ca în oglinzi abia viorii, oglindind parcă surîsul unui fura de cetini. Silueta lui Paşa proiectată pe cer, mişcările de vînt din păr şi gesturile lui aveau ceva de incantațiune în fața luminii.

Monica se apropiase, privise peste umărul lui Paşa tabloul, ridicase capul, privise lumina, privise iar tabloul.

— Paşa, ai chemat toamna!

Părea într-adevăr vrăjitoreşte adusă şi-n lumină de penelul lui.

După ce simțeai privirea tabloului, vedeai toamna în văzduh, privindu-te. Îți venea să-ți acoperi cu mînile inima grea.

Asupra veseliei de vacanță zilnică de la Medeleni, privirea acestei toamne începu să apese. Mesele în comun erau tot atît de voioase: sosirea lui Herr Direktor mai adăugase un instrument de veselie orhestrei de pînă atunci. Dar spre seară, asupra culcării, în toate odăile începură gîndurile de sfîrşit de vacanță şi noaptea, visurile de sfîrşit de vacanță. Se apropia un nou an de muncă şi de viață, aducînd fiecăruia grijile şi preocupările lui. În miezul vacanțelor şi la începutul lor, toți oaspeții unei moşii, sau toți cei care într-o vilegiatură oarecare formează o societate, un grup de veselie, spre

seară, cînd se culcă, nu părăsesc grupul de vacanță din care fac parte. Gîndurile şi proiectele care le vin în izolarea patului, sînt în legătură şi se răsfrîng asupra întregului grup, asupra acestei societăți de vacanță, solidarizată de gîndul petrecerii în comun. Excursia cu ceilalți, farsa proiectată cuiva din familia veseliei de vacanță, flirtul sau idila cu cineva din acest grup, haina de îmbrăcat a doua zi, în legătură cu ziua care se anunța senină sau ploioasă — sînt îndeobşte gîndurile care creează, şi în absență, solidaritatea acestor vremelnice grupări, menținînd prin aceasta, mereu, senzația vacanței, nume al libertății, al aerului curat, al lipsei de grijă, al revenirii unui fel de copilărie, numai în timpul acestor luni de vară reîntîlnite de oamenii mari, şi care dispare o dată cu apariția lui septembre, redînd omului matur gravitatea grijilor de sfîrşit de vacanță.

În aceste zile premergătoare sfîrşitului vacanței, cînd bucuria se converteşte în melancolie, şi noaptea grijile individuale apar dînd fiecăruia un viitor izolat de-al celorlalți — petrecerile în *comun* devin frenetice şi puțin artificiale. Dorința comună de-a ucide preocupările nemărturisite, de-a alunga obsesia surdă a sfîrşitului vieții în comun, creează o preocupare de veselie, care dovedeşte că veselia a fugit. Societatea vacanței simte nevoia să fie mereu împreună: e o mobilizare necontenită a tuturora. Fracțiunile acelei societăți, care formau grupuri mai intime, uneori răzlețite de ceilalți, se alipesc grupului mare. Glumele, chiar proaste, sînt primite cu bunăvoință, şi asistate generos de rîsul general. Fiecare înțelege efortul celorlalți de a menține veselia care pleacă, şi-l răsplăteşte ca atare, apreciind mai mult scopul decît calitatea. Aceste zile finale apar amintirii ca cele mai frumoase, cele mai intens vesele ale vacanței, melancolia fiind situată de amintire ca ceva exterior lor.

Apăruseră şi la Medeleni. Pretextul lor era Olguța. Ce va face Olguța? Nimeni nu îndrăznea s-o întrebe, dar fiecare se întreba singur, neîndrăznind să împărtăşească întrebarea şi celorlalți.

Olguța venise la Medeleni. Vacanța începuse cu întrebarea în ea, acoperită de veselia vacanței, la care şi Olguța participa.

Întrebarea "ce va face Olguța?" solidariza pe cucoana Catinca şi doamna Deleanu în aceeaşi speranță: că Olguța se va căsători cu Mircea. Doamna Deleanu îl iubea şi-l stima pe Mircea, în care aprecia fermitatea bărbătească, prestigiul intelectual şi o delicateță niciodată şi prin nimic dezmințită de cînd îl cunoştea. Avea în el aceeaşi totală încredere pe care o avea în Monica. Delicateța lor era de aceeaşi rasă. Pe lîngă aceasta, lui Mircea îi datora primul succes al lui Dănuț. El îl determinase să publice nuvele în revista *Viața contimporană.* După trei nuvele publicate, numele Dan Deleanu căpătase o notorietate atît de măgulitoare pentru doamna Deleanu, încît se

abonase la revistele literare şi la mai toate ziarele, decupînd recenziile, menţiunile şi pronosticurile în legătură cu literatura lui Dănuţ, colecţionîndule într-un caiet, în ordinea apariţiei. Tot prin Mircea, Dănuţ intrase în legătură cu o editură din Bucureşti, făcînd contractul primului volum, care, tot graţie lui Mircea se deschidea cu o prefaţă făcută de redactorul *Vieţii contimporane.*

Cucoana Catinca o adora pe Olguţa cuprinzînd-o în acelaşi sentiment, care, pînă a n-o cunoaşte pe Olguţa, era îndreptat numai spre Mircea.

Afectuoasa camaraderie dintre Mircea şi Olguţa, întărise această speranţă, care dădea singurul răspuns zîmbitor pentru doamna Deleanu şi cucoana Catinca, întrebării "ce va face Olguţa?" Venirea lui Herr Direktor dăduse glas acestui mut dialog de speranţe al celor două mame.

Într-o seară, după masă, tinerii plecaseră spre livadă, în grupuri: Dănuţ cu Monica, Mircea cu Olguţa, Puiu, redevenit Cuţulachi, printre ei.

Bătrînii şedeau în jurul mesei din pridvor.

— Văd umbre de logodnici, zîmbise Herr Direktor, aducîndu-şi monoclul la ochi, cu două degete.

Luna plină e bună prezicătoare. Zîmbetul fusese împărtăşit cu aceeaşi bucurie complice, de doamna Deleanu şi cucoana Catinca. Domnul Deleanu şi Paşa fumaseră mai departe, în tăcere. Din seara aceea, şi domnul Deleanu şi Paşa păreau puţin jenaţi alături de Mircea. Paşa picta mai mult, iar domnul Deleanu, cînd Olguţa-i făcea obişnuitele vizite în birou la el, o privea uneori lung, cu mîna pe fruntea ei, fără să-i vorbească. Olguţa alunga aceste tăceri prin glume.

Mircea începuse la Medeleni două studii convergente pentru *Viaţa contimporană.* Întîiul: *Cauzele diletantismului românesc,* dînd noţiunii de diletantism nuanţă de secăturism moral şi intelectual, cu amplu corolar în viaţa politică şi socială. Cauza primordială a acestui diletantism o vedea în absenţa conflictului religios la români. Mircea atribuia religiei două roluri: întîiul de unificare, prin optimismul aceleiaşi speranţe, a marilor mase ignorante şi necăjite; al doilea, de creatoare de individualităţi. În România religia îşi îndeplinise primul rol; pe al doilea, nu. Pentru Mircea, controlul religiozităţii unui popor nu era etapa credinţei populare, ci etapa individualităţilor avînd ca punct de plecare drama religioasă. Religiozitatea ţăranilor nu era un fenomen românesc, ci un fenomen caracteristic tuturor maselor primare.

În Occident, copilul de ţăran plecat din satul lui cu credinţa părinţilor, n-o lasă în sat, dimpreună cu amintirile copilăriei, ci o aduce cu el, adînc înrădăcinată în individualitatea lui embrionară. Şi, pe măsură ce se cultivă, mirările înspăimîntate apar, apoi întrebările precise, zguduitor de dramatice.

Şi convulsiunile îndoielii dau naştere unei configurații sufleteşti şi intelectuale, din care personalitatea va apărea. Timbrul personalității în acest moment se va forma. Credința sau necredința va fi organică, tot atît de profund netă ca şi sexul. Copilul țăranului român însă, cînd a plecat din satul natal, a lăsat credința, cum a lăsat vacile şi oile pe care le ducea la păscut, şi fluierul. Cultura pentru el e instrumentul intelectual de ascensiune socială. Cultura îi solicită numai inteligența, care devine treptat un fel de cuier de noțiuni diverse, echivalent *cu* garderoba necesară raporturilor sociale. Dramatizarea culturii, prin conflictul religios, la care sufletul participă, confruntîndu-şi nevoile cu achizițiile minții, nu există. Singura dramă a tineretului român e dragostea sau sărăcia, drama fiziologică si cea socială.

Drama morală e inexistentă. O anchetă făcută între tineretul român — cu următoarea întrebare: credeți sau nu credeți în Dumnezeu? De ce? — ar da un rezultat humoristic. Majoritatea celor sinceri ar da din umeri evaziv, în fața acestei întrebări, care li s-ar părea o gafă în veacul al douăzecilea. Nu există nici credință, nici necredință. Această futilitate morală, e baza psicologiei româneşti şi cauza absenței de individualități. Ea are ca rezultat colectiv, compromisul. Românul, în genere, nu e nici pentru, nici contra. Nu taie: înnoadă şi deznoadă. Toate problemele grave pe care i le pune viața, cerîndu-i o soluție precisă, se traduc îndeobşte prin expresia: "Ştiu eu"... Însoțită cu o ridicare din umeri şi alta din sprîncene.

Fatalismul românesc nu-i decît exteriorizarea acestei veşnice nehotărîri, teama de răspundere, oroarea de atitudine precisă, prudența evazivității.

Şi analiza pe rînd, cum se traduce în politică, în literatură, în artă, acest diletantism, acest neo-scepticism, care nu e ca la un Anatole France, de pildă, rezultatul unei înalte intelectualități, inaccesibilă credințelor şi afirmațiilor cu respirație scurtă, ci dovada absenței concomitente de intelectualitate şi seriozitate morală. În viața fiziologică, absența glandelor seminale interzice reproducerea vieții. În viața socială, absența, acestei drame religioase, interzice crearea adevăratelor individualități.

Al doilea studiu, un fel de aplicare practică a celuilalt, analiza problema "romanului românesc" fatal limitat la drama socială sau la cea fiziologică.

Lucra sistematic, sculîndu-se la şapte dimineața, scriind pînă la douăsprezece. După amiezele citea, adnotînd, scoțînd fişe, grupîndu-şi reflecțiile.

De la o vreme, însă, începuse să aibă absențe lungi, — şi în timpul scrisului, şi în timpul lecturilor.

Se familiarizase de mult cu dragostea lui pentru Olguța, dar se dezvățase de a trăi alături de Olguța, în aceeaşi casă, zilnic văzînd-o, zilnic vorbindu-i. Pînă acum, Olguța exista în el, s-ar fi zis, independent de realitatea ei

obiectivă. Dragostea lui pentru Olguța era un monolog. O iubea, fără s-o dorească, fără să-şi proiecteze gîndurile în afară. Nu întindea brațele după ea; strîngîndu-şi-le asupra-i, o găsea în el, prezență lirică în sufletul lui profund, tovărăşie dulce în însuşi miezul singurătății lui.

De cînd însă trăia din nou alături de Olguța, realitatea ei exterioară chemase în afară pe acea Olguța din el. Cînd nu era cu Olguța, rămînea singur. Înainte, niciodată nu era singur; iubirea lui însăşi îi era tovarăşul. Nu-l mai avea.

Se îndrăgostea din nou şi altfel de Olguța. Devenise iarăşi dependent de ființa ei, străină de-a lui, fermecător străină. Ca niciodată, cînd se aşeza la masa de lucru avea impresia de inutil. De ce scria studii? Era în el o mişcare pe care numai scrisoarea sau efuziunea lirică ar fi îndestulat-o.

Rezemat într-un cot deasupra foilor albe, o vedea mereu pe Olguța, cu mişcările ei, cu rochiile ei, călare, jucînd tenis, la masă, o auzea cîntînd, îşi amintea parfumul ei, respirat pe furiş cînd era alături de ea — şi şedea la masa de lucru, ca o casă cu stăpînii plecați. Şedea totuşi la masa de lucru. Deprinderea muncii stăruia în această atitudine — fără de sens acum — care-i interzicea visarea la fereastră sau întins pe pat. Cînd era singur, privea mereu în lături. Gestul frunții aplecate pe carte sau pe foile de hîrtie îşi pierduse semnificația de meditație activă, căpătînd-o pe aceea de singurătate împovărată.

Simțea că-şi pregăteşte mari tristeți, şi se îngreuia treptat.

Totuşi, prezența Olguței alături de el îi dădea viziunea unei fericiri de mult uitate, şi-n unele clipe — o strîngere de mînă, vecinătatea tăcută pe aceeaşi bancă — realitatea ei. De cîteva ori o visase pe Olguța. Se deşteptase trist, avînd impresia că-i părăsit.

Simțea o schimbare în Olguța, care-i dădea panica unei speranțe, respinsă de minte, dar îngrozitor de vie uneori în bătăile inimii. Exuberanța Olguței se micşorase, îndulcindu-i mişcările, dînd parcă răgaz celorlalți s-o privească, de unde pînă atunci fusese ca vibrația unei libelule. Apărea în ea armonia calmului, pacificîndu-i gesturile, potolindu-i neastîmpărul. Înainte, Mircea avea impresia că imagina celorlalți intra în Olguța măcinată, sfîrtecată ca de-o rotație violentă, şi că tot ce pătrunde în ea, era de îndată expulzat cu aceeaşi vehemență, subt forme de glume, caricaturi, şarje, în sclipirea de ger a dinților albi. Acum? dimpotrivă, Olguța tăcea mult, privea îndelung. Era în ea ceva din atitudinea acelui care respiră aer de primăvară. O respirație armonios adîncă şi parcă un început de încîntare în ochi şi pe obraji. Suplă ca şi înainte, calmul ei o făcea să pară mai rotundă, ca scufundată într-o apă clară. Ce prezență nevăzută celorlalți era mereu respirată de ea? Uneori Mircea o surprindea zîmbind cu ochii, fără să

privească pe nimeni, absentă dintre ceilalți. Cui? Pe el nu-l evita. Se plimba cu el, şedea de vorbă; dac-o ruga să cînte ceva, îi cînta. Nu-l mai zeflemisea. Îi arăta o bunătate, un fel de blîndețe receptivă, pe care nu i-o arătase niciodată. Senzația de luptă pe care o avea odinioară de cîte ori era alături de Olguța, n-o mai avea. Nici un zîmbet agresiv, nici o întrerupere ironică, nici un comentar burlesc. Şi Dănuț avea aceeaşi senzație, şi el constatase aceeaşi schimbare, dar Mircea, cu luciditatea micşorată de o surdă speranță, o vedea pe Olguța numai cu el aşa, cînd de fapt față de toți era la fel schimbată şi egal alta decît cea de odinioară.

Poate că într-o măsură, credința felurit nuanțată a doamnei Deleanu, a cucoanei Catinca, a lui Herr Direktor, a domnului Deleanu şi a lui Alexandru Pallă, că Olguța îl iubeşte pe Mircea — credință sensibilă de la o vreme pentru Mircea, prin anumite atitudini ale acestora — îi influențase şi pe el, dîndu-i o speranță creată de ceilalți, nu de Olguța.

Nu mai lucra de loc. Renunțase complect la activitatea intelectuală. Felul cum îşi petrecea zilele la Medeleni, era o veşnică aşteptare a Olguței. Pentru el timpul era prezența sau absența Olguței, cum pentru agricultor cerul e ploaie sau secetă. Era stăpînit de cleptomania lirică a adolescenților. Colecționa flori atinse de mîna Olguței, batiste uitate de ea, cărți preferate de ea. O țigară începută în glumă de Olguța şi azvîrlită, fusese colecționată de Mircea.

Îşi pierdea treptat libertatea de mişcări şi siguranța calmă, care-l făceau oriunde prețios interlocutor. Se intimida din senin; de cîte ori, în lipsa Olguței, ceilalți vorbeau de ea, tăcea, roşindu-se, avînd impresia că minte.

Şi mai mult, prietenia lui cu Monica avea un hiatus. Olguța dispăruse din conversația lor. O singură dată voise s-o întrebe pe Monica ce crede, dar oroarea de-a converti în vorbe ceea ce abia cuteza să fie gînd în el, îl făcuse să renunțe. Monica era îngrijorată şi de Mircea şi de Olguța. Presimțea confuzia tuturora, a lui Mircea mai ales, şi nu îndrăznea să spuie nimic. Ce-ar fi putut spune? Că Olguța nu-l iubeşte pe Mircea? O impresie a ei, prin nimic justificată, de vreme ce Vania murise. Cu toate acestea simțea că se petrece cu Olguța ceva în afară de casă.

Absența Olguței în iulie, şi explicația domnului Deleanu că s-a dus la Iaşi să-l vadă pe doctorul Prahu, care era cam bolnav, fusese acceptată de toți, afară de Monica. O exclamație a Olguței, chiar în ziua înapoierii, îi întărise neîncrederea. Olguța intrase la ea în odaie, seara, asupra culcării şi, ca niciodată, îi dezmierdase capul, spunîndu-i cu ochii aproape în lacrimi:

— Sînt fericită, Monica!

O sărutase şi plecase repede. Cîteva zile Olguța o evitase.

Era convinsă că Olguța iubea. Vedea în mişcările ei acea somnolență

luminoasă pe care-o dă trupului baia de soare, şi sufletului, dragostea. În 1914, şi-n 1916, cînd Vania trecuse pe la Iaşi, aşa era Olguța: atunci parcă mai febrilă. Acum era calmă. Dar toate mişcările ei rîdeau lung, ca o creangă înainte de-a înflori, cu florile în ea. Pentru cine această primăvară ascunsă? Apoi drumurile călare la gară? Se ducea zilnic. Apoi stabilitatea la Medeleni. În copilărie, Olguța era incapabilă să stea într-o odaie; zburda, aproape simultan, în toate. Mai tîrziu, acest neastîmpăr luase proporții interjudețene. Medelenii pentru Olguța nu erau decît o răspîntie de direcții, mereu parcurse călare sau în automobil. Anul acesta, exceptînd aşa-zisa călătorie la Iaşi, nu se mişcase de la Medeleni. Singurul ei drum era spre gară, dar şi acesta tot în legătură cu Medeleni, readucînd-o zilnic la Medeleni, mai adine zîmbitoare. Şi, în sfîrşit, ridicarea căsuței lui moş Gheorghe la rangul de odaie de lucru a Olguței! De la moartea lui moş Gheorghe, casa lui, lăsată prin testament lui Dănuț şi Olguței, fusese nelocuită. Olguța o păstrase aşa cum era pe vremea lui moş Gheorghe, îngrijind să fie reparată, văruită şi curățită în fiecare vară. În timpul iernii, vechea prietenă a lui moş Gheorghe, Oțeleanca, făcea foc în cele două odăi nelocuite, împiedecînd umezeala şi paragina. Ea ținea şi cheile casei. Într-o zi, Olguța i le ceruse, păstrîndu-le. De atunci, zilnic petrecea cîteva ore în fosta căsuță a lui moş Gheorghe.

— Ce faci acolo, Olguța? o întrebase doamna Deleanu, văzînd-o că porneşte într-acolo cu toate cele trebuitoare scrisului.

— Scriu un roman!

Între timp, Monica fusese numită profesoară de franceză la liceul de fete din Iaşi. Tînărul doctor în litere căzuse victima unui banchet. A doua zi, după acest banchet, Olguța se înapoiase de la gară, agitînd cu mîna un pachet. Toți erau adunați în pridvor, aşteptînd dejunul.

— *"Domnului Dan Deleanu, scriitor*", — cetise Olguța de pe cal, cu glas tare adresa, ca o proclamație.

— Volumul lui Dănuț! jubilase glasul doamnei Deleanu.

Înconjurat de curiozitatea tuturora, Dănuț desfăcuse pachetul. Monoclul lui Herr Direktor apăruse în orbită, ochelarii celorlalți — pe nas. De-a valma, corul glasurilor descifra titlul întîiului volum al lui Danuț, în stadiul de corecturi în pagină. Dar cel dintîi care descoperi dedicația fu Herr Direktor:

— Bravo, Dănuț! Vra să zică beneficiarul e Monica. Bravo, Monica!

Obrajii Monicăi ardeau. Genele-i tremurară îndreptate spre numele ei tipărit pe întîia foaie a volumului, într-această atmosferă de logodnă zîmbitoare, glasul lui Herr Direktor răsunase din nou.

— Ei, acuma mai lipseşte încă un volum cu dedicația de rigoare. Aşteptăm simetria.

Obrajii lui Mircea se împerecheaseră cu ai Monicăi. Domnul Deleanu şi Paşa priviseră stăruitor titlul volumului lui Dănuţ. Ceilalţi zîmbeau deschis. Numai Olguţa era calmă. Tăcerea devenise penibilă, zîmbetele jenate, în faţa Olguţei, care n-avea de loc aerul să priceapă gluma.

Dar Herr Direktor urmase cu hotărîre.

— Olguţa, tu ce gînduri ai pe la toamnă?

Olguţa şovăise o clipă numai. Ridicase puţin fruntea, privind ochii tuturora.

— Plec în străinătate.

De-atunci începuse toamna.

*

Căsuţa lui moş Gheorghe nu era depărtată în spaţiu numai de curtea moşiei Medeleni, ci mai ales în timp. Cincisprezece ani o despărţeau de casa boierească. Străvechi pendul cu minutarele de ani oprite la o oră a trecutului, căsuţa lui moş Gheorghe îşi oprise viaţa cu cincisprezece ani în urmă, cu un ultim cuvînt al inimii lui moş Gheorghe: "Duduiţa moşului". De atunci copiii crescuseră mari, lăsînd

căsuţa lui moş Gheorghe în urmă, cu copilăria lor şi cu un plisc de cocostîrc deasupra, proiectat spre cer.

Şi iată că duduiţa moşului venise iarăşi, mare şi frumoasă, cum o vedeau în viitor ochii lui moş Gheorghe atunci cînd îi făcea scrînciob pentru joacă, strîngîndu-i pe ascuns cu mîni de slugă şi suflet de bunic zestrea în sipetul braşovenesc.

Nimic nu se schimbase. Icoanele erau la locul lor, sipetul braşovenesc la locul lui, măsuţa cu bucoavne subt icoane, cu ochelarii lui moş Gheorghe întăriţi cu sfoară, şi o cutie de tutun Bectimis, cu cincisprezece ani în urmă adusă de Olguţa moşneagului pentru luleaua lui care tot mahorcă arsese, de vreme ce cutia de subt icoane era plină cu tutun blond cu miros de altădată.

Albă pe dinafară ca părul lui moş Gheorghe, căsuţa lui, cu icoane, sipet plin de daruri şi parfum uscat de busuioc, o împresura pe Olguţa cu umbră, cu evlavie şi trecut, ca şi sufletul moşneagului dus dintre vii. Îndrăgostită, Olguţa luase drumul cel mai dulce al copilăriei. În locul moşneagului, o întîmpina casa lui. Intra pe uşa scundă pentru ea, trecea prin tinda mică, intra în odaia veche, se aşeza la masa joasă şi rotundă, — şi-acolo, într-o tăcere îndepărtată de viaţă şi oameni, începea o poveste pe care moşneagul nu i-o istorisise. Acolo îi scria lui Vania zilnic, cu inima ca un cuib de rîndunele. Împodobise odăiţa cu fructe şi cu flori, pentru hramul marei bucurii. Pe bîrnele de sus rîdeau mere galbene şi roşii, în şiruri dese, cu aromele

candide, cum îs zugrăviți, numai cap copilăresc şi aripi albe, îngerii roind în unele icoane în jurul Fecioarei Maria cu pruncul sfînt în brațe. Din oale, mari bujori albi şi roşii, îşi trimeteau petalele bombate să zboare leneş. Garoafele de jar ardeau arome pipărate. Aşezată pe un lăicer cu dungi galbene şi roşii, cu picioarele încrucişate ca țigăncile care dau în ghioc, aplecată pe măsuța rotundă, Olguța scria cum rîde un copil în soare: iubirea ei era numai lumină. Mîna îi era uşoară ca şi cum ar fi ținut o rază de soare. Nu mai era plecată deasupra unei foi de hîrtie ci deasupra întregului pămînt care-şi rîdea primăverile subt mîna ei. Avea cerul deasupra foarte aproape, de vreme ce-şi ținea capul îndoit să nu-l atingă. Pletele-i cădeau negre, de-a lungul obrajilor rumeni. Fruntea înclinată, sprîncenele porneau departe întîlnind tîmplele cu vioria undă a vinelor, genele aplecate prelung ca umbrele, ochii luminoşi negri, buzele abia cărnoase şi roşii în tăcerea lor, ca în parfum garoafele îmbobocite.

În odăița scundă şi întunecoasă a unei căsuțe de țară, cu armonii naive de culori tinere, viața zugrăvise acest tablou, regăsind culoarea şi mişcarea penelului străvechilor călugări, cînd aplecați cu soarele şi luna într-o chilie, pe foaia unei biblii, sau pe lemnul unei icoane, pictau cu singurul meşteşug al credinței, icoane hărăzite inimii lor şi artei veacurilor viitoare.

*

Un măr căzu de pe o bîrnă, pocni compact sărind pe jos şi se rostogoli pînă alături de Olguța. Tresări, privindu-l cu ochi întrebători. Era atît de fericită încît devenise superstițioasă. Vaietul cucuvaielor, pisicile negre, ațele de păianjen şi toate mişcările întîmplătoare ale lucrurilor neînsuflețite o impresionau ca nişte semne ale destinului, care trebuiau descifrate. Căzuse un măr! Semn bun sau rău?

Scrisoarea lui Vania fixa şi ziua plecării: 14 septembre. Inima Olguței era o foaie de calendar cu cea mai roşie sărbătoare a lumii: 14 septembre.

Vaporul pleca seara; a doua zi ajungeau la Constantinopol. Jeni Validé Giami...

Vania era sănătos. Formalitățile moştenirii erau îndeplinite. Tratativele vînzării moşiei erau pe sfîrşite. Obținea un preț mai bun decît sperase.

Asta însemna şi o oprire în Italia. Scrisorile lui Vania aplecau cu o putere solară două umbre asupra Europei, unite de pronumele plural "noi". Scrisorile lui, ca şi scrisorile Olguței, ocoleau întrebuințarea lui "eu", abuzînd de "noi". Acesi "noi" revenea mereu în scrisorile lor cum revine un cuvînt abia învățat în toate frazele unui copii. Şi cum deocamdată, în prezent, fiind despărțiți unul de altul, fiecare era "eu", îşi scriau aproape

exclusiv în viitor, ca mereu să-l poată întrebuința pe "noi".

Isprăvise scrisoarea prin care-i răspundea lui Vania că pînă la 14 septembre va fi gata de plecare. Va sosi la Constanța cu trenul de Bucureşti în ziua de 14 septembre. Să n-o aştepte la gară. Se putea să fie însoțită de cineva de acasă. Sufletul ei dorea ca Vania să fie mort pentru toți; numai pentru ea să existe, cum existase de-a lungul anilor trişti.

Se vor întîlni la Constanța în ziua de 14 septembre, după amiază, între patru şi cinci, la capul farului, fie ploaie, fie vînt, fie orice.

"..acolo ne vom logodi, Vania, înaintea plecării. Marea ne-a adunat pe amîndoi astă primăvară, în fața ei vreau să schimbăm inelele. Să nu zîmbeşti. Nu e un capriciu poetic. E o superstiție. Vreau să ne legăm în fața mării. Să nu pierzi bendița de hîrtie: e măsura degetului meu. Verigele să fie subțiri. Pe una să gravezi «Vania — 14 septembre», pe cealaltă «Olguța — 14 septembre». E întîiul şi singurul inel pe care am să-l port şi de care n-am să mă despart niciodată..."

Scrisese atît de mult încît îi erau degetele reci. Soarele aplecat înspre apus îi îmbrăca namile în aur. Le lăsă întinse în lumina soarelui. Aşa va fi cînd Vania îi va pune inelul. Auzea bubuitul valurilor izbite în stînci, simțea mirosul mării.

14 septembre! Fericirea cuprinsă în aurul unui inel.

Se vor întoarce de la far cu inelele, se vor îmbarca şi vor pleca.

Ochii Olguței revenind din viitor, întîlniră iar mărul căzut. Semn bun? Semn rău?

Zîmbi. Muşcă din el. Cum să fie semn rău un măr domnesc? Aprinse lumînarea, pregătind plicul pentru scrisoare. Îşi făcea singură plicurile pentru voluminoasele scrisori trimise lui Vania. Avea coli gălbui, cu țesutul ca al pînzei de Olanda, din care făcea un fel de plicuri armonios dreptunghiulare, mai mari decît cele obişnuite, pe care, în loc să le lipească, le prindea jos la dreapta şi la stînga, cu cîte-o pecete de ceară colorată.

Olguța avea o deosebită cochetărie pentru scrisori. Niciodată nu cumpăra cutii cu plicuri şi scrisori gata făcute. Avea mereu în biroul şi geamandanul ei tot felul de coli şi de blocuri pentru corespondență. Nu putea accepta să aibă o hîrtie tip pentru toată corespondența, după cum nu scria la fel tuturora. Îşi proporționa singură forma şi mărimea hîrtiei, după conținut. Niciodată, un plic de-al Olguței nu dădea impresia de palton prea strîmt, după cum iarăşi, scrisorile ei nu păreau fițuici din greşală strecurate într-un plic disproporționat cu mărimea lor. O scrisoare de-a Olguței era un armonios

tablou grafic; şirurile drepte, împlinite ca formă, nu dădeau impresia de front soldățesc încremenit la comandă, dar nici de ploaie torențială, aspect caracteristic al scrisului femeiesc. Un fel de horă vivace, aproape relief prin fermitatea conturului, gata parcă să se desprindă de pe foaia plată, în şiruri dănțuitoare. Rotunde, literele aveau un mers elastic, cuvintele abia desprinse unele de altele păreau că se țin uşor de mînă, mergînd în vîrfuri, într-acelaşi ritm, şir cu şir.

Lui Vania îi scria pe coli de bloc, ceva mai scunde decît colile obişnuite, dar tot atît de late, ceea ce le sporea lărgimea, dînd o impresie de robust. Ochiul cetea frazele lung, prinzîndu-le amplu, fără acele ridicule viragii, impuse de scrisorile înguste, care dau ochiului senzația că se prăvăleşte pe scara unui pod cu un sac de nuci.

Aceste coli, îndoite în două, aveau plic proporțional mărimii lor şi mînilor lui Vania, mai ales. Mari, puternice erau mînile bărbăteşti ale lui Vania, mari trebuiau să fie şi plicurile destinate acestor mîni. Să nu fie plicul în ele furişat, clandestin ca fițuica în mîna şcolarului care copiază, să nu-i dea lui Vania impresia minusculului, a derizoriului, a păpuşei — ci dimpotrivă, să fie plicul în mînile lui, larg, spațiat, întreg în simplicitatea liniilor drepte. Să-i placă să se uite la plicurile în care erau scrisorile Olguței, cum îi plăcea să privească la ferestre, viața de afară.

Podoabele feminine ale acestor plicuri erau pecețile. Olguța îşi închidea plicul cu două peceți aşezate de-a dreapta şi de-a stînga marginei de jos, atîrnînd ca două somptuoase zorele deschise pe un zid.

Alese bronzul. Bastonul de ceară încălzit la flacăra lumînării sfîrîi, revărsîndu-se moale cu palpitări luminoase, pecetea se formă larg ovală şi neregulată, scarabeul dăruit de Paşa îşi imprimă în lava de mozaic diavolul linear. A doua pecete apăru în cealaltă margine. Olguța zîmbea copilăreşte la flacăra lumînării, în mirosul fierbinte, puțin aromat, de ceară topită. Îşi privi scrisoarea.

Ca şi ferestrele, oglindea căderea soarelui de bronz lichid.

Îi rîdea toată fața acoperită de soare. Îl vedea pe Vania rupînd sigiliile de bronz cu degete de împărat care primeşte o scrisoare de la un alt împărat. Ar fi vrut să se întindă lung ca o pisică de Angora, pe lîngă el, în soare.

Se întinse, dîndu-şi capul pe spate. Cineva bătu la geam. Privi. Capul Oțelencei rîdea, ca un harbuz atunci desfăcut. Îi făcu semn să intre.

— Sărut mîna, duduie Olguță, iar faci farmece?

Duduia casa subt paşii ei de țărancă zdravănă şi la bătrînețe.

— Ți-am adus merinde.

Îi aşeză pe măsuță o farfurie cu o bucată de fagur strălucitor ca o zale de soare, şi o strachină cu nuci şi prune brumării.

— Oțeleanco, îi semn bun cînd cade un măr?

— De undi-o căzut?

— De sus, de pe bîrnă.

Oțeleanca îşi duse mînile la gură, inundată de rîs.

— Ai să te măriți, duduie Olguță... Mănîncă să te faci frumoasă. Sărut mîna, că mă duc la treabă, ardi-i-ar norocu de nepoți.

— Cui seamănă?

— Cui? se îmbufnă Oțeleanca — zărghitului!

Zărghitul era Gheorghiță a Marandei, fostul aghiotant din Pitar-Moşu al lui Dănuț, apoi ordonanța lui în război, şi devenit după demobilizare vizitiu la Medeleni şi ginerele Oțelencei. Iute şi el, iute şi soacra, dar Oțeleanca îşi adora nepoții, şi vrednic, Gheorghiță în fiecare an mai adăuga unul la şiragul pus pe grumajii soacrei.

Oțeleanca plecă repede. În fiecare zi îi aducea Olguței merinde; fructe, dulceață, pîne proaspătă cu unt. Ea, vechea prietenă a lui moş Gheorghe, în lipsa moşului, se socotea obligată să îngrijească de duduița din casa lui.

Olguța mîncă prune, mîncă dulce şi amărui miez de nucă, muşcă din fagur, numără din nou scrisorile lui Vania — le număra în fiecare zi — le încuie într-o valiză pe care o aşează pe vatră, făcu puțină gospodărie prin odaie, muşcă din nou din fagur. Plutea un parfum de fericire în odăița în care vibra soarele, îndesîndu-şi aurul. Ochii Olguței se opriră deodată asupra sipetului braşovenesc. Ştia ce-i înăuntru, dar niciodată nu-l deschisese.

Acum cincisprezece ani, în copilărie, de cîte ori nu cercase să-l înduplece pe moş Gheorghe să-i arate ce-i în cufăr. Moş Gheorghe nu cedase. Singura rugăminte a duduiței Moşului, neîndeplinită de moş Gheorghe; după moartea lui aflase ce-i în cufăr, dar nu cutezase să umble. Trebuia să asculte vorbele testamentului lui moş Gheorghe. Să aştepte să iubească, ş-apoi să deschidă sipetul în care moşneagul adunase hainele de mireasă pentru ea.

Luă cheia sipetului cu o bătaie de inimă. Cheia era rece ca mîna lui moş Gheorghe pe patul de moarte.

Mîna Olguței tremura.

Avea impresia că moş Gheorghe-i în odaie şi că o priveşte, fără să-l poată vedea.

Anevoie descuie încuietorile ruginite. Capacul greu fu ridicat.

Soarele cădea din plin, îndreptat parcă anume asupra gurii de trecut.

Îi năvăli deodată în nări un sfîşietor miros de vechi, uscat şi mort, strîngîndu-i inima. Deasupra era o scoarță țărănească măcinată de molii. O ridică.

Se prăbuşiră pulberi, jucînd în soare. Mătasa albă, atinsă de toamnă,

îngălbenise. O ridică. Foşni uscat. Se rostogoli un val subțire, tăiat, destrămat, subțiat ca un paianjeniş. Muriseră toate mătăsurile. Luciul lor de sidef ondulat, se stinsese. Jucau pulberi de pod în razele soarelui, răspîndind miros de colb şi mucegai.

Mînile se opriră grele, deasupra veştedei răscoale. Impresia că umblă în racla cu moaştele unei sfinte, era atît de puternică, încît nu mai avu curajul să caute mai departe.

Aroma fructelor, parfumul florilor se întristară.

Se auzi un oftat, Olguța tresări. Ea oftase. Strînse mătăsurile, c-un fel de spaimă; aveau uscățimea de epidermă scămoasă de lepros. Închise capacul, încuind. Scrîşnetul cheii în broaştele ruginite suna funebru. Mirosea a moarte. Şi razele soarelui tremurătoare de pulberi aveau ceva de moaşte înveştmîntate în aur. Auzise o mişcare în sipet. Fugi afară. Respiră adînc, cu suflarea precipitată. Poate că erau şoareci în sipet. Intră din nou în căsuță. Lumînarea stinsă fumega. Acelaşi miros de uscăciune, stăruitor răspîndit, domina aroma fructelor şi parfumul florilor.

Olguța privi icoanele c-un zîmbet trist, de copil care nu ştie să plîngă, apoi scrisoarea lui Vania, cu pecețile de bronz aprinse de soare... Îşi trecu palmele reci peste obrajii reci.

Cu mîni tremurătoare aprinse candela de subt icoanele severe.

Zîmbetul luminei roşii se ivi pe fețele lor de umbră arsă.

— Olguța! Olguța!

Glasul lui Puiu o deşteptă ca dintr-un coşmar. Luă scrisoarea şi ieşi repede afară, încuind uşa. Puiu venise călare.

— Olguța, îs cinci fără un sfert. La cinci plecăm.

— Unde?

— Ai uitat? La iaz.

— Aa!

Respiră. Cîntau albinele şi rîndunelele. Soarele zvîcnea cald. Calul lui Puiu necheza, frămîntîndu-se. Cotcodăceau găini. Un muget de bou răsună enorm ca un arcuş de contrabas al tîmpeniei fericite. Priveliştea vieții îi spăla ochii cu viață.

— Vii, Olguța?

— Vin.

Puiu porni în trap demonstrativ, subt ochii Olguței care se-ndrepta spre grajd, călcînd repede, elastic, prin focul purificator al soarelui.

— Gheorghiță, spune-i lui Vasile să-ncalece, chiar acum, şi să ducă scrisoarea la gară. S-o dea recomandată. Să-mi aducă recipisa.

*

Vînătoarea de rațe la Iazul Mînzului era numai pretextul ospățului pe iarbă, în noaptea cu lună plină.

Acest iaz, aparținînd moşiei Medeleni, avea două legende suprapuse: întîia, uitată de toți, îi dăduse numele; a doua, mai recentă, şi ea ştearsă din amintirea oamenilor, o dată cu dispariția ultimei generații de bătrîni, dăduse iazului, multă vreme, o sinistră izolare, prielnică înmulțirii broaştelor, racilor şi rațelor sălbatice, cruțate de focul ucigaş.

Întîia legendă, data de pe vremea fanarioților. Stăpînitorul de atunci al Medelenilor era Barbu Dumşa, poreclit Zimbrul, boier vestit pentru purtarea lui — trecea drept cel mai voinic bărbat al Moldovei — şi pentru frumusețea fiicei lui mezine, Varvara Dumşa, despre care se spunea că era sculptată în sidef cu praf de diamant, ca unele crucifixuri bizantine, sculptura în sidef fiind cea mai migăloasă,

mătăsoasa piatră neputînd fi lucrată decît cu buricul degetelor îmbibate în pulbere de diamant, sculptura ei fiind adevărată dezmierdare. Atît era de strălucitor albă şi armonios rotundă Varvara Dumşa, ale cărei sprîncene, gene şi cozi erau negre ca cireşele amare.

Pe-atunci, curtea Medelenilor era un fel de cetățuie împrejmuită cu zid nalt, ca şi casa Dumşa de la Iaşi. Arsese. Noua curte fusese construită pe alt loc. Într-o zi, Barbu Dumşa, primise vizita unui paşă, cu alaiul lui. Paşa se îndrăgostise de Varvara, prelungindu-şi, zi cu zi, şederea la Medeleni. Între timp iapa lui arabă fătase un mînz, pursînge. Paşa atîta aştepta. Mai şezu cîteva zile, dînd răgaz mînzului să se înzdrăvenească, şi într-o noapte porni cu Varvara de-a curmezişul şeii, urmat de galopul slugilor cu iatagane. Urmăritorii, în frunte cu Barbu Dumşa îi ajunseră în dreptul iazului. Luptă, pocnete de pistol, urlete, blesteme în două limbi, prin beznă. Țăranii din sat se apropiaseră, aprinzînd focuri. În lumina vălvătaielor, Barbu Dumşa nu văzuse nici urmă de Varvara; în schimb, printre răniți şi morți, la marginea iazului, mînzul arab cu un picior frînt, tremura, nechezînd jalnic fără să se poată urni. Barbu Dumşa descălecase şi, cuprinzînd picioarele mînzului în cîte-o mînă, îl învîrtise de cîteva ori zvîrlindu-l departe în apa iazului negru cu pete de sînge. În loc să fie botezat Iazul Varvarei, iazul devenise Iazul Mînzului.

A doua legendă era legată de Fița Elencu. Se spunea că sluta Fiță fusese logodită în tinerețe cu un boier frumos, pe care-l prinsese înşelînd-o cu o roabă de la Medeleni. În timpul unei plimbări cu barca pe iaz, Fița şi-ar fi înecat logodnicul în apa verde. Mult mai tîrziu, după moartea Fiței Elencu, apăruse din apa iazului o broască neobişnuit de mare, cu glas gros, socotită de țărani ca o reîncarnare în afurisenie a Fiței Elencu. Viața se îndepărtase

de iaz, deşi racii foiau, lăsîndu-l în stăpînirea broaştelor.

Cu cincisprezece ani în urmă, broasca blestemată fusese împuşcată de Olguța, cu prilejul unei expediții vînătoreşti făcută de copii sub direcția lui Herr Direktor. În acelaşi iaz, tot Olguța azvîrlise dantura Fiței Elencu.

De-atunci, trecuseră anii, venise războiul, bătrînii muriseră, Fița Elencu fusese uitată. Noaptea, cînd treceau pe lîngă iaz, țăranii îşi făceau cruce, dar ziua, după ce-şi făceau cruce, braconau. Legenda îşi pierduse virulența, o dată cu dispariția broaştei reputată invulnerabilă.

*

Căruța cu mîncare, băutură, pleduri, tacîmuri şi toate cele trebuitoare gospodăriei în cîmp deschis, pornise înainte ducînd şi pe Anica şi Sevastița, pentru nevoile serviciului, şi trei puşte de vînătoare, a Olguței, a lui Dănuț şi a lui Puiu, ținute cu o teroare fetişistă de cele două servitoare, printre capetele impetuos curioase ale cîniîor de vînătoare.

Apoi, în frunte, plecă trăsura ducînd pe doamna Deleanu, cucoana Catinca şi pe Alexandru Pallă: *"Les poids lourds"*[21], cum îi botezase Olguța, în clipa cînd trăsura se urni din loc.

În urma trăsurii porni bihunca sprintenă, cu trup lung de lăcustă şi roți elegant rotate, condusă de domnul Deleanu cu țigara-n gură şi pălăria pe ceafă. După bihuncă lunecă pufnind automobilul ponei al lui Dănuț, cu Monica alături şi Herr Direktor la spate, cu cascheta englezească, costum de vînătoare şi puşca în tocul ei de piele .

Olguța, Mircea şi Puiu porniră călări.

Cei doi ofițeri de artilerie puteau să primească lecții de echitație de la amazoana îmbrăcată băiețeşte, dintre ei. În trap, bustul Olguței nu dădea impresia de piston cu rigidă zvîcnire verticală, pe care o dădeau busturile vecinilor ei, deseori hurducate, gheboşate şi strîmbate de capriciile sau spaimele cailor. Încălecată de Olguța, Zorca avea un trap definitiv ca hexametrii versului latin. Suplă, spinarea Olguței era ca o flacără ritmică deasupra unui dans. Se năştea şi renăştea din fiecare salt, din fiecare cădere, fluturînd spre cer ritmul pe pămînt format, jucînd pe el, înălțîndu-l, ondulîndu-l. Calul Olguței nu părea încălecat. Trapul lui era elasticitatea unei bucurii libere, cu armonioase destinderi de muşchi şi muzicală toacă de copite. Ceilalți doi cai duceau povara omenească: al Olguței era dus ca de vînt şi val, în arabescul curbelor lucioase, spre stemele solare. Valurile de colb stîrnite de roți şi copite se aprindeau în soare devenind caşmiruri în

21 "Categoria grea" (fr.).

spirală şi valuri de borangic ţesut cu fir de soare. Cerul era albastru. Răcoarea se ridica, fluturînd miros de finețe, care te face să strănuți, şi amare parfumuri de toamnă şi țarină, care amintesc marea, feriga, minta şi pelinul. Lăsară în urmă armatele învinse ale lanurilor de păpuşoi, prăbuşite în aramă zdrențuită. Trecuseră hoardele toamnei în galop, cu suliți lungi, lăsînd moarte şi dezastru.

Începeau delicat enormele prefaceri ale luminii. Soarele se cobora precizîndu-şi conturul. Razele-i cădeau ca săgețile izbind în scut. Părăsit de soare cerul devenise sonor ca o încăpere goală.

Se formară terase de trandafiri şi grădini plutitoare din nourii răspîndiți în cele patru zări. În fața soarelui, pe zarea de apus, nouri mici ca un stol de hulubi ciuguleau sîmburi de rodie. Şi deodată, cuprinşi de flacără, se topiră roş, sticlos roş ca belteaua de gutui. Pe altă zare, suluri lungi de abur fură deodată straturi răsturnate de uriaşi muguri de stînjinei. Înflorirea le fu destrămare în fum albăstrui, cu creste sanghine. Se iviră coruri de rubin, şi sfieli violete ca încercănarea ochilor de fată.

Ardeau toate culorile lumii pe zări, şi soarele cădea tot mai rotund, tot mai enorm, tot mai de purpură, spre nourii care-l aşteptau pe ultima treaptă a apusului, cu torțile aprinse.

Era ca o Şeherezadă a luminilor.

Caii lăsară drumul, intrînd în cîmp. Nechezară. Cu o largă destindere, trapul deveni galop, val din val, avînt din avînt, bot întins, coamă fluturîndă, coadă fîifîindă. Formau un vîrf de lance cele trei galopuri. Olguța, în frunte, ascuțit în frunte, Mircea şi Puiu, din ce în ce mai în urmă.

Herr Direktor trase un foc de revolver în cinstea Olguței, care descălecă privind îndărăt.

Mircea şi Puiu sosiră. Caii gîfîiau ca luptătorii de circ. Toamna le desprindea un abur subțire de pe trup, prefăcut de soare în destrămări portocalii.

Bihunca sosi. Apoi trăsura. Se coborîră toți, părînd că şi-au dat întîlnire cu soarele pentru o conspirație. Cînii adulmecau mirosurile iazului, cuprinşi de friguri, cu nările dilatate, lătrînd tînguitor cu ochii la stăpîni, şi nelinişte feminină în crupă.

Servitorii aprinseră coceni şi paie, împotriva țînțarilor. Cocenii pîrîiră, revărsînd scîntei, amestecîndu-şi fumul aromat cu ceața acră a paielor.

Aerul devenea metalic, rece pe obraji ca lama unei arme. Creştea parcă un munte pe aproape, dînd gravitate apusului.

Toți priveau soarele. Enorm, soarele îi privea pe toți. Atinse zarea. Cu un gest desprins din vremea lui Hernani, Alexandru Pallă se descoperi în fața apusului; neagră pelerină, vastă pălărie, proiectate pe draperii de purpură cu

faldurile încheiate-ntr-un rubin. Herr Direktor, cu ţigara ridicată între două degete, avea aerul că vrea s-o aprindă de la soare.

— E de cupă! se auzi glasul domnului Deleanu.

Roşeaţa soarelui era atît de intensă încît, după feţe, tot grupul părea un trib de piei roşii europenizate, venit în ascuns să adore soarele.

Un nechezat trîmbiţat sacadat răsună de departe; caii de la trăsuri şi cei de călărie răspunseră războinic. Soseau alte trăsuri în trap molatec pe cîmpie, aducînd pe proprietarii moşiilor învecinate. Coborîră siluete de Tartarul, cu jambiere de piele galbenă pe pulpe strîmbe şi chitiuţe tiroleze pe creştetul capului; moşierițe îngrăşate de viaţă la ţară, moi ca aluatul craflelor, cu picioarele deprinse cu papucii, umflate în pantofi, gătite ca pentru vizită, cu prea multe inele reliefate prin mănuşile prea strimte, răspîndind dulceaga stridenţă a parfumurilor turnate ca să alunge mirosul de bucătărie, cu voaluri de cadînă împotriva ţînţarilor, care, date peste cap, pentru saluturi şi prezentări, descopereau zîmbetul aceleeaşi mărci de fard, ţuguiat în buzele crăpate de vînt. Nu lipseau nici domnişoarele monosilabice, cu pantofi de lac pe cîmpia ironică, desprinse din-tr-un galantar de mode, sperioase în faţa bărbaţilor ca şi cum fiecare venea să le violeze, cu priviri înfipte în pămînt şi umbreluţe înclinate în faţa dispariţiei soarelui.

Descinseră de pe caprele trăsurilor şi de pe cai, şi cavalerii petrecerilor la ţară, purtînd cravaşe cu bot de cal şi de căprioară în carîmbul cizmelor, strangulaţi în cravate englezeşti de pichet sau olandă, cu noduri savant răsucite şi ace de cravată cu potcoavă sau cap de cal, purtînd flori la butonieră şi batiste de mătasă în buzunarul de la piept, clocotitor înfoiate, călcînd crăcănat ca ofiţerii de cavalerie care şi descălecaţi poartă între picioare volumul unui cal, salutînd profund cu o înclinare marţială care descoperea luciri de cosmetic, pomadă şi briliantină.

Pleduri, cergi şi păturи se desfăşurară pe iarbă.

Mirosul de baligă apăru; imediat şi vrăbiile, aceşti veşnici creditori înaripaţi ai cailor.

Mai strălucea o dungă solară, ca o acadea roşie în buzele mai puţin roşii ale zării.

Femeile vorbeau franţuzeşte cu accent moldovenesc, limba franceză topindu-se astfel ca untul în mămăliguţă caldă. Bărbaţii vorbeau lat şi zîmbitor moldoveneşte, cu acea satisfacţie jovială care precede mîncării.

Din rîndurile domnişoarelor se desprindeau gamele soprane ale piuitului de curci. Cuvintele "poetic" şi "sublim" afirmau contactul cu natura. Se auzi un hîrşcăit, apoi un gemăt, şi patefonul indispensabil tineretului care se distrează, debită hotărît un jaz. Cizmele şi pantofii de lac, perechi-perechi, intrară în epilepsie de salon. Feţele dansatorilor, pierzîndu-şi masca

familiară, se concentrară inspirate, ca deasupra unei mese de spiritism, devenind în dans un singur trunchi cu patru picioare, patru mîni şi două capete.

Grupurile se formară. Femeile într-o parte, mai toate mame, evocînd valsul de odinioară, ticăloşirea slugilor moderne, emanciparea odraslelor şi rețete de mîncare; bărbații într-altă parte, servindu-şi mici aperitive anecdotice şi pornografice. Domnul Deleanu îşi formase grupul de pocher, nu departe de căldările cu sticle şi damigenele alineate.

Vînătorii porniră urmați de cîni, spre iazul tărcat de amurg.

Flăcările focurilor aprinse trezeau fosforescențe de aur în ochii cailor dîndu-le straniul lucirilor de zale în vechi morminte de voievozi.

Se răspîndiră de-a lungul iazului, lăsînd în urmă focurile cu limbi roşii spre cer, şi zvîrcoliri de umbre negre pe cîmpie. Olguța era însoțită de Alexandru Pallă.

Deasupra căderii soarelui, zarea deschise un gigantic evantai, carmin în unghiul de bază, înălțat în degradări de roşu aerian, cu portocalii pulverizări, în albastrul cerului încă iluminat, în timp ce zările de nord, sud şi răsărit sentunecau pur, cuprinse de umbră ca de-o amplă răcoare albastră, cu pete verzui pe cer.

Țiuitul țînțarilor, gemut parcă în depărtări, plesnea strune subțiri la urechea vînătorilor. Dinspre cîmp, trilurile greierilor răsunau ca scîncetul a milioane de mîțişori lepădați. Iazul gîlgîia surd de glasul broaştelor. Acolo, tăcerea era ca o față ciupită de vărsat; orăcăitul broaştelor găurindu-i tenul curat de înserare pe apă.

Fîşîitul trestiilor evoca mişcări de babe în rochii de mătasă, într-un salon cu luminile stinse.

Olguța se aşează la marginea iazului, pe un trunchi de salcie doborîtă, cu Paşa alături.

— Paşa, tu ai cunoscut-o pe Fița Elencu?

— Hm! Cine n-a cunoscut-o!

— Deşteaptă: nu?

— Prea deşteaptă pentru o femeie! Sluțenia Fiței Elencu era expiatorie.

— Tu crezi că inteligența e un atribut masculin?

— În genere, da. Femeile sînt predestinate curbelor. Inteligența e arhitectură de linii drepte.

— Tu crezi că Fița Elencu n-a iubit niciodată?

— Ştiu eu?... Se spunea că în tinerețea ei... Nu cred să fi iubit pe cineva! Între ea şi viață erau numai raporturi de idei.

— Oare-a ucis?

— Hai, Paşa!

— Pe cine?

— Pe logodnicul ei, aici, în iaz.

— Nu ştiu. De ce să-l fi ucis?

— Fiindcă o înşelase.

— Accident...

— Ciudat accident!... Biata Fița Elencu! E îngrozitor, Paşa, să iubeşti şi să fii urîtă, respingător de urîtă!

— Să iubeşti şi să fii bătrîn, e mai teribil! Răsărise o stea strălucitoare pe zarea colorată a apusului.

— Oamenii bătrîni au nevoie de melancolie, Paşa. Asta-i cochetăria lor: a doua, după ce le-a albit părul. Dar gîndeşte-te, Paşa, cînd aveai douăzeci de ani, să fi iubit pe cineva şi faţa ta să fi fost respingătoare!... De altfel, bărbaţii n-au nevoie de frumuseţă. Sluţenia unei femei e un acord fals; sluţenia unui bărbat adevărat rupe acordul, îl depăşeşte, creînd o disonanţă care subjugă prin puterea ei... Fița Elencu a suferit mult. Între ea şi viaţă, înainte de-a fi raportul de idei de care vorbeai tu, a fost sluţenia. Un om şi-a bătut joc de ea. E cea mai odioasă crimă a unui bărbat să joace comedia dragostei unei femei urîte! Gîndeşte-te, Paşa, cît era de dezarmată această fată care învăţase viaţa în biblioteci! Slută şi deşteaptă, învăţată şi lucidă. Dragostea nu exista pentru ea. Într-o zi privirea unui om i-a dat conştiinţa că şi ea e femeie. Închipuieşte-ţi, Paşa, că unui lepros cu faţa mîncată, i-ar întinde cineva o oglindă mincinoasă, în care, în locul feţei de cadavru, ar apărea o faţă de om. Va mai exista altăceva pe lume, pentru acel lepros, decît oglinda care-i redă imaginea omenească? Logodnicele înşelate de logodnici, plîng. Fița Elencu a ucis. A sfărîmat oglinda mincinoasă... Răsunau pocnete de puşcă şi lătrat de cîni. Treceau umbre repezi, pictate cu tuş chinezesc pe zarea apusului. Broaştele tăcură. Se auzea numai palpitaţia lichidă a iazului.

— Tu ai ucide, Paşa?

— Nu! E oribil.

— E oribil. Eu am ucis.

— Tu?... Pe cine?

— O broască, Paşa, dar am avut senzaţia că ucid. Omorul e mai mult o stare subiectivă decît un fapt în sine. Cei care ucid în război n-au senzaţia crimei. Eu am avut-o, împuşcînd o broască fioroasă, tot aici, pe iaz. Ţăranii pretindeau că-i sufletul Fiţei Elencu, reîncarnat. Niciodată n-am văzut o broască atît de mare! Şedea pe un trunchi de salcie, şi cînd orăcăia, celelalte broaşte tăceau. Un sunet de guşat, aproape lătrat. O uram ca şi pe Fița Elencu, fiindcă-mi era frică de ea. Am ochit-o lung...

Olguţa tăcu. Nu se mai auzeau pocnete de puşti. Pe nesimţite, răsărită într-un colţ de cer, luna aşteptase împlinirea nopţii; şi o dată cu întunecarea

zărilor, lumina ei intră în noapte ca o spadă în teaca de catifea.

— ...Am ucis-o. Un pîntec alb, găurit, şi două labe ridicate-n sus. Gest de blestem. Coşmarul copilăriei mele. În zeci de nopţi am visat labele broaştei, ridicate spre mine, amenințîndu-mă... Paşa, ce umilitor lucru e laşitatea! Am stat de vorbă cu tine şi n-am tras nici un foc, numai ca să nu ridic puşca în fața acestui iaz.

— Ce faci?

— Încarc puşca, zîmbi Olguța, ridicîndu-se brusc.

— Lasă, Olguța!

— De ce? Şi ție ți-e frică?

Un ciot de salcie răsturnată se ridică diform din argintul apei.

Olguța făcu un pas înainte. Paşa se ridică, urmînd-o. Săltată cu patul în umăr, puşca luci în lună.

Paşa îşi pregăti urechea.

Tăcerea se prelungi apăsător.

Olguța lăsă țevile-n jos.

— Ce-i, Olguța?

Întoarse spre el o față albă, cu aceeaşi expresie pe care Paşa o văzuse într-o seară la Paris, cînd pianul amuțise brusc şi Olguța-l congediase, întinzîndu-i o mînă rece.

— Hai să plecăm.

Porniră tăcuți. Olguța mergea încet, cu umerii aplecați şi picioarele grele.

Se apropiară de focurile aprinse în cîmp. Patefonul cînta înainte, perechile dansau, servitorii pregăteau masa pe pături întinse la pămînt. Frigul de toamnă se lăsa, aburind suflările.

— Paşa...

Olguța se opri, ridicînd ochii spre Paşa. Glasul era calm; vorbele, clare.

— ...tu trebuie să ştii de ce boală a murit bunica mea. Cancer, nu?

— Da. Cancer.

Porniră înainte. O picătură de sudoare înghețată căzu de pe fruntea Olguței, lunecînd de-a lungul nasului.

*

Plecase de la masă, fără să anunțe pe nimeni. Încălecase şi pornise în galop. Dorea să ajungă mai repede acasă. Nu vedea nimic, nici stele, nici lună, nici pămîntul tăiat în vaste marmure simple.

Vorbele doctorului Mass erau neclintite în fața ei, pe cer, înainte şi-n urmă, în copitele calului, în bătăile inimii şi-n zvîcnirea tîmplelor.

În clipa cînd smuncise puşca, lipindu-i patul de umăr, simțise adînc

junghiul în sînul drept.

Apărură spume pe botul calului. Crupa-i lucea de sudoare.

Olguța căscă gura ca să-şi descleşte fălcile. O dureau pînă-n tîmple.

Luna apăru trist pe vîrful unui plop, ca o frunte de oştean rezemată pe spadă.

Calul gîfîia precipitat. Călcîile intrară în burta udă de sudoare. Trecu prin sat, prin spart lătrat de cîni. Intră în curte. Descălecă. Lăsă calul slobod. Intră prin atenanse de-a dreptul în odaia ei. Aprinse lampa. Se dezbrăcă, smulgîndu-şi bluza. Se apropie de oglindă cu pieptul gol.

Îi tremurau mînile, înnăduşite. Pipăi vechea cicatrice a sînului, uşor, uşor, de jos în sus.

Inima fu atinsă ca de un deget rece.

Ascunsă în sînul drept, la capătul cicatricei, o duritate se formase, dureroasă la pipăit.

Făcuse flacăra lămpii prea mare. Fila, cu limbile de funingine ieşind din tubul sticlei. Nu s-auzea nici un zgomot în casă.

Creierul era greu, negru şi compact, ca o bucată de fier în ger. O dureau tîmplele, fălcile, şi subt bărbie, adînc subt bărbie, un junghi ascuțit.

Ferestrele erau deschise. Frigul grămădit asupra ei îi înfiora lung spinarea, cutremurînd-o. Ridică ochii. Întîlni în oglindă o față necunoscută, descompusă, cu ochii rătăciți, ca obrazul acelor fete de țărani, care în noaptea Sfîntului Andrei, la miezul nopții, cu două lumînări la dreapta şi la stînga, aşteaptă în fața oglinzii să apară chipul mirelui, şi văd nebunia dilatîndu-se în ochii lor.

Sări în picioare, smulgîndu-se din încleştarea apariției din oglindă. Îşi acoperi sînii cu mînile, atît de violent, că durerea sînului drept răsună în ea ca un țipăt strident.

Cancer!

Avea un străin în ea! Intrase un strigoi în trupul ei!

Năvăli spre uşă, smunci de mîner, alergă nebuneşte pe coridoarele întunecate, lovindu-se de scaune, de mese, trîntind uşile, fugind, fugind prin casa vidă.

— Babă! Babă!

Bătea cu pumnii în geam, gîfîind.

— Ce-i, duduie? Iaca, vin.

Apăru în cămeşă de noapte, c-un şal pe umeri. Olguța-i apucă mîna, ca cineva care se îneacă.

— Ce-i, duduiță? Vai de mine, ş-ai ieşit în cămeşă!

O acoperi cu şalul de pe umerii ei, o luă în odaie, o aşeză pe pat, aprinse lumînarea.

Ghemuită în şal, Olguța tremura atît de tare, încît şalul avea o vibrație de motor. Nu putea articula nici un cuvînt. Dinții clănțăneau, izbindu-se sacadat.

Baba o luă în brațe, o aşeză de-a latul patului, sprijinindu-i spinarea cu o pernă mare, luă oghialul, acoperindu-i picioarele, şi scotoci prin dulap. Se apropie de Olguța cu o sticlă de rom. Umplu pe jumătate un pahar mare:

— Bea, duduiță.

Olguța întinse capul, cu ochii îndurerați de mutenia buzelor şi neputința trupului de-a face altăceva decît să tremure. Baba îi cuprinse capul cu o mînă, cu cealaltă ducîndu-i paharul la gură. Dinții trepidau pe buza paharului. Jumătate se vărsă pe şal. Cîteva picături de rom alunecară pe limbă, printre gingii, răspîndindu-şi arsura. Gîtlejul se descleştă. Un val de rom, înghițit ca un hap, se revărsă violent. Aburii fierbințelii cuprinseră stomahul, ridicîndu-se în sus cu o duduitoare zvîcnire a inimii.

Baba turnă din nou în pahar. Docil, cu un istovitor efort de a-şi stăpîni tremuratul, Olguța înghiți.

Se stîrnise-n ea un vînt fierbinte de Sahară. Valuri iuți de căldură pulverizată pînă-n creier, şi printre ele, enorm, bubuitul inimii ca un galop de apocalips. Ochii se acoperiră de polei, buzele se înroşiră, obrajii ardeau. Somnul venea greu şi incandescent ca un metal topit.

Simți că-i ridicată, legănată; simți aer proaspăt pe obraji, apoi se topi, se topi...

Baba o adusese în brațe în odaie. O aşeză în pat, înfăşurată în şal, o acoperi cu oghialul, îi potrivi pernele subt cap şi se aşeză pe un scaun la picioarele ei.

*

Gîndul, întunecat încă de somn, se deşteptă ca un copil într-o casă necunoscută, cu o impresie de durere, de greu, de străin.

Deschise ochii. Se lumina de ziuă. Recunoscu lumina la fereastră. Şi înainte ca vreo judecată să se fi format, simți că cineva i-a luat lumina, că o priveşte fără s-o mai aibă, cum şi-ar privi o călugăriță părul tăiat.

Se ridică încet, îngreuiată de-o căldură stranie. Privi. Dormise înfăşurată într-un şal care mirosea a rom şi a ceapă prăjită. Îl azvîrli.

— ...?

Cineva îi mutase masa, punîndu-i-o la căpătîi. Un pahar de limonadă, alt pahar cu o linguriță în el, alt pahar cu ceai, un bilet rezemat de un teanc de cărți.

"Dragă Olguța, n-am vrut să te trezim. Baba ne-a spus că ți-ai stricat stomahul. Ia curățenia, bea limonada sau ceaiul, şi rămîi în pat cît mai tîrziu.

Să nu fi răcit cumva la iaz! Ți-am pregătit pe scaun o compresă şi alcool; acele de siguranță le-am pus pe masă. Fii drăguță, Olguța, şi ascultă pe mama.

P.S. Şi pe papa, care te sărută şi-ți doreşte să dormi tun şi să te scoli veselă şi sănătoasă. Îți pregătesc un vin negru, mai bun decît doctoriile.

Papa."

...De la iaz pînă la paharul cu rom din odaia babei, întîmplările nopții se refăcură fulgerător, zvîcnind în migrenă.

Îşi privi trupul cutremurată de spaimă. Să fugă din el... Capul se ghemuise sperios între umeri. Nu îndrăznea să facă nici o mişcare. Respira iute. Şi deodată, celălalt gînd, acoperit pînă atunci, se ivi: Vania!

Căscă gura larg, lăsînd să țipe tăcerea, respiră înecat, ochii se acoperiră de ceață, capul i se prăbuşi în palme, şi fără sunet — ca fîşîitul spumei de val solitar pe mare calmă — plînse.

Tîrziu, în aceeaşi tăcere, îşi trase palmele de pe obraji. Fața apăru istovită, ca bătută de grindină. Îşi rezemă tîmpla de părete, privind lumina cu vidul ochilor.

Cucoşii cîntau, din timp în timp, ridicînd luminii semne de hotar. Începură printre crengi glasuri de argint mărunt. O dîră roză ca zeama de zmeură, coloră pervazul ferestrei, apoi podelele.

Se auzi un scîrțîit de care, mugete de vite.

Începea viața... pentru alții.

*

Nu se deşteptase încă nimeni. Îşi răcorise obrajii cu apă rece, se îmbrăcase încet, cu gesturi de plumb, ca un om foarte bătrîn.

Intră în biroul domnului Deleanu în vîrful picioarelor. Mirosea a tutun şi a piele. Se aşeză la birou. Luă o hîrtie de scrisoare cu *en-tête*-ul profesional al domnului Deleanu, şi scrise, imitînd slova bărbătească. Osteneala mişcărilor apleca şirurile, încovoia greoi literele, dîndu-le o fizionomie bătrînească.

Iscăli: *"Iorgu Deleanu"*.

Luă un plic. Începu să scrie adresa:

"Monsieur Richard Mass
Professeur à la Faculté de Médicine..."

Şi o podidi plînsul cu şiruri atît de dese, încît, lăsînd adresa neisprăvită, îşi aplecă fruntea îndepărtînd-o de birou, deasupra covorului, lăsînd să curgă lacrimile în voie, cum sîngerează căprioarele împuşcate în cap, deasupra izvorului.

III

Nici unul dintre copii nu era pus la curent cu complotul celor bătrîni. Era în ochii bătrînilor un zîmbitor mister, ascuns subt priviri grave, şi ca o presimțire de sărbătoare în casă. Semnalul tainicelor uneltiri fusese sosirea domnului Deleanu de la Bucureşti, încărcat de pachete şi plin de şoapte strecurate la urechea doamnei Deleanu, a cucoanei Catinca şi a lui Herr Direktor. Şi Paşa fusese informat, cu obligația solemnă de-a respecta secretul.

Domnul Deleanu sosise la amiază. Dacă Olguța n~ar fi fost atît de distrată în timpul vizitei obişnuite în biroul tatălui ei, ar fi observat desigur frămîntarea domnului Deleanu, de copil care deține un secret eruptiv. Şi l-ar fi aflat. Dar Olguța nu-l întrebase nimic.

Cu brațul în jurul gîtului tatălui ei, mai mult privindu-i părul alb, decît ascultîndu-l, auzise vag cronica bucureşteană. În fața spectacolului vieții, domnul Deleanu avea încă prospețimea reacțiilor copilăreşti. Nici o blazare, nici o amărăciune, nici o oțetire. După viața tihnită de la Medeleni, cele patru zile de septembre, petrecute la Bucureşti, îl înfierbîntaseră ca pe copii întîia seară petrecută la teatru. Văzuse tot. Ştia tot. Pe deasupra, fusese angajat într-un spectaculos proces de fraude militare, care-l pasiona. După o simplă lectură a Ordonanței definitive, cu creionul roş în mînă şi zîmbetul în ochi, mai expresiv decît ochelarii, aflase întregul mecanism al procesului, găsind şi soluția juridică de cîştig.

Ziua trecuse, dominată de verva descriptivă a domnului Deleanu.

Seara, la masă, doamna Deleanu anunțase pe convivi că a doua zi dis-de-dimineață se făcea mare grijitură, rugîndu-i pe toți să se scoale mai devreme şi să dispară de acasă pînă la ora dejunului.

— ...La unu fix vă chem cu clopoțelul.

— Şi eu, *tante* Alice? întrebă Monica, nevăzîndu-se exceptată.

Doamna Deleanu abia izbutise să-şi stăpînească năvala rîsului.

— Şi tu.

— Şi eu? nu se putu ține domnul Deleanu.

Rîs general din pricina accentului şcolar al întrebării domnului Deleanu. Doamna Deleanu oftase, ridicînd din umeri, dezolată ca şi cum totul s-ar fi descoperit.

A doua zi de dimineață, după cafea, subt controlul doamnei Deleanu şi al cucoanei Catinca, toți fură expulzați, cu interdicția formală de-a reveni pînă la unu. Numai domnul Deleanu fu sechestrat în birou; doamna Deleanu îl socotea incapabil să păstreze un secret mai mult de douăsprezece ore.

Plecară cu toții în livadă: Paşa cu pelerina pe umăr, şi uneltele pictoriceşti; Herr Direktor, cu un teanc de ziare; Puiu cu un dosar şi un vraf de literatură juridică; Mircea, cu mînile goale; Monica şi Dănuț cu mormanul de corecturi al volumului lui Dănuț — scrupulos, şi cuprins de panica debutanților față de cele mai neînsemnate greşale de tipar, Dănuț era la a patra corectură.

Numai Olguța lipsea. Pornise cu maşina lui Dănuț. Din ziua vînătorii de rațe, nu mai încălecase. Făcea zilnic aceleaşi drumuri la gară, dar cu automobilul, automat: dusă de motor.

*

Există un surîs unic al feței omeneşti, pe care-l au părinții bătrîni cînd întîmplător evocă amintirea unui copil al lor, plăpînd şi copilăreşte înțelept, care-a murit de menengită la şase sau la şapte ani. Copiii morți de menengită sînt cele mai sfîşietor de luminoase chipuri ale copilăriei.

Durerea acelor bătrîni e veche, s-a ros; le-a rămas uneori melancolia. Au descoperit într-o casetă o şuviță de păr a copilului lor, sau şi-au amintit o vorbă de-a lui, abia glumeață. Îl revăd jucîndu-se liniştit pe covor, cu fruntea gravă şi minutele potolite ca ale înțelepților. Nu e zvon de rîsete, nici gamă de vorbe subțiri, amintirea acelui copil: e mai mult o tăcere, o pată de soare. Părea mereu preocupat, ca cei care joacă şah. Era blînd şi concentrat. Nu supăra pe nimeni. Se pregătea parcă să intre în mormînt, cu fața lui solemn copilărească, şi mînuțele lui mici, încă de pe atunci ostenite de viață, ca aripele pasărilor care-au trecut marea.

Bătrînii surîd; îl văd copil, îl ştiu mort. La fel surîdea şi copilul lor, cînd se juca pe covor.

Acest surîs al feței omeneşti îl avea dimineața de septembre. Şi cerul, şi soarele, şi frunzele, şi iarba, strălucind blînd de aceeaşi lumină, îşi aminteau de-o altă lumină a unui april de mult dus, copil rămas în amintire, cu hainele de floare albă, şi ochii lui gravi de prea mult soare.

Activitățile celor din livadă erau lipsite de concentrare, distrate, diluate în dimineața de toamnă. Paşa privea mai mult decît picta. Herr Direktor, întins pe iarbă, cetea fumul ţigării mai mult decît slova ziarelor. Puiu făcea baie de soare, cu ochii închişi şi capul rezemat pe două coduri. Danuț şi Monica, aşezați la masa de subt nuc, renunțaseră la corecturi; cu ochii pe sus, Mircea se plimba. Peste două zile trebuia să plece de la Medeleni. Sfîrşea vacanța cu suflet apăsat. Era numit conferențiar la Universitate. Primise vestea de curînd, fără entuziasm. Viitorul devenise greu pentru el. Nebunească speranță că e iubit de Olguța îi dezechilibrase viața altfel decît la optsprezece ani, cînd renunțarea la Olguța îi dăduse, pe lîngă melancolie, orgoliul puterii lui. Pierduse acest orgoliu tineresc. Simțea covîrşitor nevoia gestului concret de a-şi rezema fruntea pe o mînă, de a-şi rezema capul pe un umăr — şi singura mînă, şi singurul umăr, pe care fruntea şi capul lui le căutau, erau veşnic depărtate de el, ca o zare de altă zare. Întîia osteneală a tinereței. Vid împrejur. Gustul amar al vieții, care face pe bătrîni să-şi întoarne capul spre trecut, şi pe tineri să-şi aplece fruntea în fața viitorului, cerîndu-i parcă mai curînd pacificarea bătrîneții.

Simțea ca o adversitate a vieții împotrivă-i, o voință de a-l micşora, de a-l umili. De cînd era în liceu, dorise o viață limpede, cu linii sobre şi precise, ferită de promiscuitate şi echivoc. La optsprezece ani, o dată cu dragostea, paralel cu marele ei elan, apăruse, cu obscurități subterane, sexualitatea. Cedase, tulburîndu-se adînc. Prima lui metresă fusese o servitoare, oroare, servitoarea Olguței: Sevastița.

Atunci se desprinsese întîiul gest ostil al vieții. De-atunci îşi dăduse seama, prin el, că sexualitatea e o putere care nu poate fi ignorată, nici considerată cu dispreț patriotic, aşa cum era tratată Germania, în timpul neutralității, de presa francofilă.

De-atunci plătise tributul acelor tineri care neştiind, sau neputînd să joace comedia sentimentală ca să obție prin ea gratuitatea actului fiziologic, recurg la procedeul comercial: cumpără. Cumpărase deci ceea ce-i accesibil pungii unui băiat sărac, al cărui ban, numărat, e destinat în primul rînd cărții.

După ce revenise, însă, din Germania, problema comercial rezolvată pînă atunci, luase altă înfățişare. Mircea nu mai era nici student la Bucureşti, nici doctorand în Germania. Era profesor în oraşul Iaşi. Nu se putea înjosi pînă acolo încît să frecventeze noaptea — cu penibila clandestinitate a funcționarilor sluți şi burlaci, a capilor de familie fățarnici şi vicioşi, şi a elevilor de liceu, lubrici cum sînt cînii primăvara — acele lugubre încăperi, adevărate closete publice ale sexualității urbane.

Întîmplarea, nu prudența, îl făcuse să descopere soluția oamenilor prudenți: metresa, nu profesionista.

Un anunț în ziarul ieşan *Opinia* oferea seria complectă a scrierilor lui A. D. Xenopol, cu preț modest. Se dusese la adresa indicată, unde făcuse cunoştință cu tînăra văduvă a unui profesor de istorie, mort în război, care dorea să desfacă o bibliotecă inutilă pentru ea, şi împovărătoare pentru gospodărie, de vreme ce zilnic ar fi trebuit să scuture praful unor cărți necitite. Casă curată, cu podele ceruite, plăcută ochiului.

Cu părul ei lucios castaniu descoperind o ceafă luminoasă, cu ochii ei maliţioşi, zîmbetul ei cărnos şi pufos pe buza de sus, şi neastîmpărul ei robust, care dădea o tresărire trupească vorbelor, văduva părea mai degrabă o şcolăriță de timpuriu împlinită la trup, purtînd uniforma pensionatelor de călugărițe. Îi oferise dulceață, cafea. Cumpărase volumele lui Xenopol, dar biblioteca mai avea şi alte volume interesante. Invitat, revenise. Între timp, văduva se informase despre Mircea. Testamentul defunctului îi interzicea o nouă căsătorie, subt sancțiunea pierderii averii de la el rămasă: casa, un pămînt răzăşesc şi pensia. Respectase testamentul, căutînd aceeaşi soluție sexuală pe care o căuta şi Mircea, deopotrivă de dificilă pentru amîndoi. Mai întreprinzătoare însă decît Mircea, şi gospodină ordonată pe deasupra, izbutise să-l ducă şi să obție în ietac, ceea ce apropierea ei îi sugerase lui Mircea în birou.

Raporturi clare, hotărnicite la cele două ore săptămînale de pat. Practică, şi totodată puternic femeie, văduva găsise exact ce-i trebuia: un băiat tînăr, care să n-o exploateze, nici să n-o compromită.

Acum, însă, Mircea se simțea incapabil să mai aibă raporturi cu această femeie. Nu mai putea disocia dragostea în două. Actul sexual îi devenea odios, atîta vreme cît se mărginea la contactul fiziologic dintre două trupuri; nu-l mai putea accepta ca pînă atunci cu titlul de laxativ seminal.

Vedea deschizîndu-se în fața lui ani grei şi tulburi. Dispărea din el privirea dreaptă; începeau priviri piezişe. Un dezechilibru din care se naşte blazarea timpurie, sau viciul.

Simțea dorința vieții de a-l îndoi sau usca.

De ce?...

— Mircea!

Alexandru Pallă, cu barba în vînt şi pelerina atîrnînd pe jos, prinsă numai de un umăr, îl ajunse din urmă, suflînd greu.

— ...trist anotimp e bătrîneța! Lucram la o lumină de toamnă. O desprindeam uşor ca fumul din pipă. Ei şi?... Ş-am zvîrlit penelul.

*

Pe la douăsprezece se auzi clacsonul maşinei lui Dănuț. Monica îl

ascultă atentă, ridicînd ochi întrebători şi îngrijoraţi. Mai trecu multă vreme pînă cînd Olguţa apăru pe poarta livezii. Monica-i urmări mersul încet, cu capul aplecat. De cîtăva vreme, de cîte ori o surprindea pe Olguţa singură, cînd nu-şi supraveghea mişcările, i se strîngea inima.

Plecă ochii din nou pe corecturi. O auzi apropiindu-se.

— Tot corecturi, Monica?

Glasul era aton.

Se aşeză pe bancă, între Monica şi Dănuţ, punînd mîna pe gîtul Monicăi.

— Ce ai, Olguţa?

— Nimic.

— Ţi-s mînile îngheţate.

— M-am spălat. Unde-s ceilalţi?

— Prin livadă.

— E frumos... Dănuţ, cînd apare volumul?

Dănuţ tresări. De ani de zile n-o auzise pe Olguţa spunîndu-i Dănuţ. Olguţa era cea mai necruţătoare adversară a diminutivelor.

Şi era ceva în glasul ei, cînd îi spusese "Dănuţ", asemănător cu lumina dimineţei de toamnă.

— Ştiu eu, Olguţa! Poate că peste o lună. Cum vrei să-ţi leg exemplarul tău?

— Scoţi ediţie de lux?

— Ştii, chiar de lux nu. Cîteva exemplare pe hîrtie mai bună, pentru voi.

— Om vedea... Lăsaţi corecturile. E frumos afară. Se auzi clopoţelul care-i chema la masă.

— Nu-i aşteptăm şi pe ceilalţi? întrebă Monica.

— Lasă-i. Mergem împreună: cei trei muşchetari, zîmbi Olguţa, luîndu-i de braţ pe fiecare.

Treceau printr-o lumină înaltă şi egal aurie. Frunze galbene şi pete de soare cădeau din pomii cu fructe coapte. Olguţa luase drumul cel mai lung. Era o luminozitate în toate cele, dinlăuntru parcă. Frunzele erau unse cu miere. Livada aştepta din clipă în clipă să devină de cristal sau de metal. Caldă, iarba înălţa uneori miros de mintă şi de busuioc.

Trecură pe lîngă un păr cu fructe galbene ca lămîile coapte, dar mai mici, rotunde şi netede. Un măr bătrîn era un cor de arome tinere cu obraji dolofani.

— V-aduceţi aminte de merele coapte din bucătărie? îi întrebă Olguţa, evitînd cuvîntul copilărie.

Zîmbiră toţi. Sînt întrebări la care nu răspunzi decît zîmbind.

Ajunseră cei din urmă. Viţa pridvorului se înroşise trandafiriu, albăstrind mai răcoros albastrul cerului de deasupra streşinei.

— Hai, copii! îi întîmpină doamna Deleanu.

Şopti ceva către cei din pridvor, şi toate capetele apărură. Era armonios grupul lor, cu Olguța la mijloc, cu soare pe obraji şi-n păr, tineri, înalți.

— Mama Grahilor! şopti domnul Deleanu. Ce Dumnezeu! Aveau şi un tată faimoşii Grahi!

— Şi-un unchi! sări Herr Direktor, luînd brațul Monicăi.

O exclamație generală se desprinse, cînd intrară în sofragerie. Flori de-a lungul mesei de gală, o langustă în armura ei stacojie, cupe de şampanie, banane, piersici. Candelabrul din sofragerie era decorat cu viță roşie. Servitoarele aveau şorțuri albe, pantofi lustruiți şi ciorapi de-ai fetelor, cîrpiți grosolan,

— Ce sărbătoare-i, mamă?

— ...?

— O aniversară?

— ...?

Se întrebau unii pe alții, fără să descopere cauza acestui aspect de sărbătoare.

— Se călugăreşte Herr Direktor! propuse Olguța.

— Da. Intru în ordinul "Benedictinei", răspunse Herr Direktor, indicînd sticla de benedictină, proaspăt adusă de la Bucureşti.

Se aşezară la masă intrigați. În timpul mesei, domnul Deleanu nu-şi găsea astîmpăr; privea felurile de mîncare, numeroase, cum privesc copiii la teatru orchestra care întîrzie ridicarea cortinei.

Întîiul dop de şampanie care izbucni, în clipa cînd sticlele fură aduse, fu domnul Deleanu. Destupă sticlele, umplu cupele, le repartiză.

Herr Direktor se ridică, potrivindu-şi monoclul. Măsură în şir pe toți convivii, făcînd parcă un bilanț, verifică pe dinafară, cu vîrful degetelor, conținutul buzunarului drept al jiletcei, şi strivindu-şi țigara în scrumelniță, după un fum suprem, începu, fumegînd încă:

— Dragii mei, într-adevăr sărbătorim o aniversară. Se împlinesc cincispreze ani de cînd Kami-Mura a devenit feciorul meu. Slavă Domnului, toți de-atunci sîntem şi acum în jurul aceleiaşi mese. Pe lîngă vechii convivi, mai văd cu plăcere pe cucoana Catinca, glorioasă gospodină moldoveancă, adversara muntenilor şi a picturei moderniste; pe Alexandru Pallă, glorios pictor moldovean, adversar al civilizației moderne şi aliatul cucoanei Catinca; pe vechiul meu prieten din Pitar-Moşu, Mircea, fiul cucoanei Catinca, admiratorul picturei moderniste şi al civilizației moderne; şi, în sfîrşit, pe nepotul meu Puiu, viitorul decan al baroului Iaşi. Vă rog să iertați digresiunea, dar în această casă cu trei avocați, nu se putea să nu aduc omagiul digresiunii profesiei atît de bine reprezentată. Dragii mei, acum

cincisprezece ani, cînd mi-am botezat feciorul la această masă — botezîndu-mă şi eu — cinci oameni erau trişti şi unul singur era vesel. Cel vesel era noul tată; cei trişti, foştii părinți, fiul şi... surorile.

Herr Direktor o privi pe Monica.Monica se roşi uşor, plecînd genele

— ...Una dintre surori, cea de pică, mi-a schițat în linii generale obligațiunile profesiei de tată. Îi mulțumesc acum. Cred că le-am respectat, se adresă Herr Direktor Olguței. Cealaltă soră, fiica soarelui, zîmbi Herr Direktor privindu-l pe Dănuț, n-a spus nimica. Dar vă asigur că era cea mai necăjită dintre toți. Noul tată al fratelui ei o făcea să capete experiența unui sentiment necunoscut pînă atunci: antipatia, grațios exprimată prin culorile obrajilor şi palpitația genelor. Aşa-i, Monica?

Monica ridică din umeri, roşindu-se mai tare.

— Aşadar, urmă Herr Direktor, pentru Monica, ziua de azi e aniversara unui fapt şi a unei antipatii.

Dînd scaunul la o parte, Herr Direktor se îndreptă spre Monica.

— Facem pace, Monica?

Din tot sufletul, Monica-i întinse mînile. Cu o abilitate de scamator, Herr Direktor îi trecu verigheta pe deget.

— Ți l-am luat pe Kami-Mura, ți-l restitui pe Dan Deleanu.

Cuprinzînd-o în brațe, o sărută pe amîndoi obrajii fierbinți.

În zgomot de scaune tîrşite, paşi precipitați şi zăngănit de cupe, Monica deveni prizoniera grupului adunat în jurul ei. Soarele îi lumină părul înnoindu-i aurul. Sîngele îi lumina obrajii.

Dănuț îşi privea zîmbind verigheta de pe deget, pe furiş, închizîndu-şi pumnul, deschizîndu-l.

Herr Direktor, cu gestul alarmat al unui director de muzeu, care-şi vede periclitată o statuie, din pricina năvalei vizitatorilor, îi îndepărtă pe toți, invitîndu-i să-şi reia locurile.

— Iorgule, e rîndul tău.

Domnul Deleanu era atît de emoționat, încît efortul stăpînirii emoției îl făcu să ridice fruntea c-un aer sfidător.

— Dragă Monica, acum cincisprezece ani, în anul cînd Grigore ni l-a luat pe Dănuț, te-am căpătat pe tine. Te-am crescut şi te-am iubit ca pe copiii noştri, şi singura noastră durere era că într-o zi vei pleca din casa noastră, cum pleacă toate fetele de la părinți, măritîndu-se. Viața a hotărît să fim cruțați de această despărțire, căci nevasta lui Dănuț nu poate să plece din casa părinților săi adoptivi. Iată de ce, astăzi, îți spunem din nou, cu inima plină de o îndoită bucurie: bun sosit în casa ta.

Din nou, cupele porniră spre Monica.

— Şi acum, copii, urmă domnul Deleanu, să facem itinerarul viitorului...

Scoase din buzunar un mare plic galben. ...Am aici două paşapoarte: unul, pe numele Olguței; celălalt, pe numele doamnei şi domnului Deleanu. Am anticipat puțin căsătoriei: nu vă supărați?

Un inel de zîmbete se formă în jurul mesei, închizînd mărgeanul oval al obrajilor Monicăi.

— Mai am aici o hîrtie de la Ministerul Instrucției, prin care se acordă Monicăi un congediu de un an de la catedră, pentru perfecționarea studiilor... căsătoriei, vorbi domnul Deleanu cu nasul în hîrtie. Iată acum şi vederile noastre. Tu, Dănuț, nu te prea împaci cu profesia mea. Avocatura nu convine temperamentului tău. Cred însă că o catedră la Facultatea de drept nu ți-ar displace. Profesoratul se împacă mai bine şi cu temperamentul tău şi cu literatura. Din acest punct de vedere, noi toți am dori ca după căsătorie să pleci cu nevasta ta la Paris, să-ți iei doctoratul în drept, şi să-l laşi pe tata să-ți găsească o catedră potrivită cu studiile şi preferințele tale. Asta-i prima parte a programului; a doua o priveşte pe Olguța... Vorbi mai încet. ...Olguța doreşte să plece în Franța acuma, în septembre. O rugăm, noi toți, să amîne plecarea. Căsătoria lui Dănuț va avea loc în noiembre. Pînă atunci se vor face pregătirile necesare. Se poate să lipsească Olguța de la căsătoria lui Dănuț? Glasul devenise nesigur. După căsătoria lui Dănuț, plecați împreună în străinătate, toți trei. Fetița tatei, te rugăm cu toții...

Privirile tuturora se îndreptară spre Olguța. Pumnii îi năduşiseră subt masă; fața-i era contractată. Dădu numai din cap aprobativ, izbutind să smulgă un zîmbet slab feței palide.

Aclamații şi urale răspunseră gestului Olguței.

Izbucnise cu zboruri un cer de primăvară în sufletele tuturora. Amînarea plecării Olguței fu semnalul deplinei bucurii. Dispăruse o apăsare, încetase prezența unei melancolii. Era ca o nevoie de dans în toți. Rîdeau de nimicuri, frămîntîndu-se pe scaune. Fiecare obraz avea aerul că aduce o veste bună. Cupe rămase pline fură deşertate dintr-o dată, şi din nou întinse spre sticlele de şampanie. Domnul Deleanu interpelă evreieşte pe servitori, o sărută pe Olguța, şi dispăru, revenind cu două sticle negre, prăfuite.

— Ultimele, anunță el. Cotnar roznovenesc de la 1843. Una pentru logodnici, alta pentru Olguța.

Olguța băuse şampanie, bău şi un păhărel de Cotnar. Obrajii i se rumeniseră. Nu vorbea; zîmbea mereu cam somnoros.

Se făcuse fum în odaie şi anarhie pe masă. Cucoana Catinca declarase că Paşa-i un mare pictor, dar că portretul Olguței era o regretabilă eclipsă. Paşa convenise. Era atît de vesel, încît ascultase aprobînd mereu lecția de portret servită de cucoana Catinca, oferindu-se chiar să-i facă un portret demonstrativ. Mircea îşi recăpătase verva, fraternizînd cu Puiu, admițînd că

avocatura e o profesie admirabilă, superioară tuturor celorlalte.

Toți aprobau orice. Contradicțiile dispăruseră. Era o totală renunțare la asperitățile şi intransigențele personalității. Stăpînea gestul sufletesc de-a face loc şi celorlalți. Nici unul n-ar fi îndrăznit să tulbure prin ceva bucuria generală: toți doreau s-o deservească, întețind-o.

Abia pe la trei se sculară de la masă, congestionați, vociferînd şi gesticulînd. Se împrăştiară prin odăi, ducînd fiecare partea lui de bucurie. Dănuț o însoți pe Monica în odaia ei. Olguța îi ajunse din urmă.

— Să trăieşti, Monica!

Îi dezmierdă obrajii, sărutînd-o lung.

— Şi tu, Dănuț!

Îl sărută pe obraji.

Plecă.

Monica şi Dănuț intrară în odaie. Tăceau. Jucau razele de soare aeriane mozaicuri galbene, atît de des, încît îți venea să faci mişcări de înot prin valurile lor iluminate.

Se opriră în mijlocul odăii. Cu mînile întinse, amîndoi îşi priveau inelele lucind în soare.

— Intră, Olguța!

Cu cafeaua şi păhărelul de coniac în față, răsturnat picior peste picior, în fotoliul biroului, domnul Deleanu fuma, privind plafonul cu expresia fericită a jucătorului de cărți cînd dă pe față un abataj.

Olguța se aşează pe marginea fotoliului.

— Papa, prea mult fumezi!

Îi luă țigareta din. gură, zvîrlind țigara în scrumelniță. Ridicîndu-se de pe marginea fotoliului, umblă în saltarul din dreapta, unde domnul Deleanu îşi ținea uneltele fumatului, luă o andrea, vată, colonie, şi începu să-i şteargă țigareta de chilimbar.

— Uite ce iesă, papa!

Vata se făcuse cafenie. Printre gene, domnul Deleanu îi vedea profilul aplecat deasupra țigaretei. Cu mişcări îndemînatice, înşuruba vata în vîrf, o muia în colonie, cufundîndu-o energic în tubul de chilimbar. Repetă operațiunea pînă cînd vata ieşi curată. Privi tubul în zare: nu se mai vedea nici o umbră cafenie.

Un uşor sforăit. Întoarse capul: domnul Deleanu adormise cu capul pe speteaza fotoliului.

Somnul îl îmbătrînea. Îl privi lung, îi alintă cu vîrful degetelor aburul mătăsos de pe tîmple şi ieşi în vîrfuri.

*

Mergea încet prin lumină spre căsuța lui moş Gheorghe, în haină uşoară de vară, cu brațele goale şi capul descoperit.

Stăruiau în văzduhul toamnei zvonurile verii, nazal, ca zbîrnîitoarea unui zmeu depărtat.

Rîndunelele plecaseră, luîndu-şi arabescurile negre, lăsînd cerului, goală, culoarea tare, albastrul dur.

Întîlni un flutur alb. După cîțiva paşi fluturele devenise o amintire depărtată, ca palpitînd în lumina altor ani. Tot ce vedea, după ce rămînea în urmă, se îndepărta iremediabil în trecut. Nu întorcea capul. Mergea drept înainte. Ajunse lîngă prispa casei numai cu umbra ei. O privi: umbra Olguței. O lăsă în lumina galbenă a după-amiezei de toamnă.

Intră în casă. Închise uşa cu cheia.

Focul din vatră era pe sfîrşite; îl făcuse pe la douăsprezece Oțăleanca, subt privegherea Olguței. Mai puse cîteva lemne. Se aşeză pe laviță. Îi era inima grea ca o amforă umplută cu lut.

Ferestruicele căsuței erau atît de mici, încît în lumină păreau două icoane îmbrăcate în aur, cu chipurile şterse, față-n față aşezate cu cele de pe părete, posomorite în umbra lor arsă.

14 septembre. La far, în fața mării, logodna ei... Viața ei se isprăvea astăzi, 12 septembre. Zilele viitorului, rupte din viață, cîntară, căzînd în lumina lor depărtată.

La munte, printre culmile pădurilor de brazi, spre seară, brazii sînt negri; tăcerea, gravă; cerul, solemn.

Lumina se împarte ca o mulțime în strane. Între doi brazi e o lumină, între alți doi brazi e altă lumină: aceeaşi lumină, dar despărțită, trup lîngă trup.

Pădurile de brazi sînt pline de trupurile luminii, ca timpul de zile între nopți.

Nalți sînt brazii, drepți şi negri, de-a dreapta şi de-a stînga luminii dintre ei, care e naltă, dreaptă, limpede şi palidă. Cîte două facle stinse, de o parte şi de alta a unui mucenic de argint.

E veselă ca un copil lumina pe cîmpiile cu zări deschise şi pe mările fără hotar — dar între brazi, închisă între trunchiuri, cu stinse facle, lumina e tristă, neclintită în moartea ei palidă.

Şi de departe se desprinde un acord, altul... Abia le auzi. Cometele, în clipa cînd apar cu razele lor lungi prelinse în azur, dacă, în loc să fie armonii de lumini, ar fi de sunete, aşa ar plînge dintr-o zare pînă-n altă zare.

Cîntă un bucium la munte, aerian, lîngă cer, ca aurora boreală, prin imensități pure.

Lumina a murit palidă şi dreaptă între brazi, şi viața în afară e un bucium care plînge cu acorduri lungi, venind din viitor pînă-n trecut.

Viața plîngea din depărtarea de lumină a viitorului, deasupra sufletului neclintit în gîndul morții, ca lumina în pădurile de brazi.

*

12 septembre 1922

"Dragă Monica,

Tu vei înțelege şi vei şti să ierți pe cea mai bună prietenă a ta, care trebuie să întunece întîia zi fericită a viitorului tău.

Am cancer.

Pe scurt: la Paris mi s-a făcut o operație la sînul drept, pe cînd tu erai în Pirinei, la Andrée Bertrand. N-ați ştiut nimic, nici tu, nici Paşa, fiindcă de pe atunci mă temeam. Tumoarea s-a refăcut, progresînd vertiginos. Am scris hirurgului care mă operase la Paris o scrisoare iscălită Iorgu Deleanu. Îl somam ca tată, să spuie adevărul. I-am arătat că pentru o femeie operația la sîn e o mutilare prea gravă şi că numai primejdia cancerului ar justifica-o. A răspuns telegrafic, recomandînd operația imediată: extirparea sînului. Scrisoarea lui, sosită astăzi dimineață, vorbeşte de sarcom canceros, arată fără înconjur gravitatea, orientîndu-se şi după examenul primei tumori, şi după scurtul timp care-a trecut de la operație pînă la refacerea tumorii.

Slavă Domnului! Am fost cruțată de minciună şi de îndoială.

Scrisoarea hirurgului afirmă evaziv că mai pot trăi încă mulți ani. Cum? nu spune. Dar eu ştiu. Bunica mea aşa a trăit, din spital în spital, din sanatoriu în sanatoriu, de la Viena la Paris, de la Paris la Londra, lăsînd pretutindeni bucăți de carne putredă. Urmează mirosul de cadavru, morfina şi restul.

Nu-mi simt puterea să duc astfel de viață, fiindcă iubesc, *Monica. Vania trăieşte. E în țară. Mă iubeşte. Poimîne, 14 septembre, trebuia să plec cu el în America. Vezi...*

M-am gîndit, Monica, nopți de-a rîndul la voi toți. Veți suferi. Dar rămîneți împreună. Vania rămîne singur. Şi totuşi, nu pot ezita. De opt zile am primit telegrama de la Paris, de opt zile am certitudinea absolută că am cancer, şi de opt zile ezit, deşi zi cu zi tumoarea creşte. E îngrozitor. Încă

două zile, şi aş fi plecat, l-aş fi întîlnit pe Vania, aş fi fost fericită, aş fi sperat într-un miracol, aş fi trăit mai departe, infirmă, cerşind viaţă, cerşind dragoste, cerşind milă.

Nu! Sînt suveranul vieţii mele. Liberă, v-am sacrificat pe toţi lui Vania, dragostii mele pentru Vania; o voi sacrifica şi pe ea, acuma, cînd văd că încep să devin robul vieţii mele. De opt zile, Monica, mi-e milă de mine, trăiesc din milă. Cînd am primit telegrama de la Paris, am primit şi o scrisoare de la Vania: îmi scria zilnic. Am vrut să sar cu automobilul într-o rîpă, să isprăvesc scurt: era atît de simplu şi de imediat! Dar a doua zi trebuia să-mi vie o scrisoare de la Vania. Am trăit încă o zi, pentru scrisoarea aşteptată. Aşa trăiesc de opt zile. În scrisoarea de astăzi Vania mă anunţă că e la Constanţa, unde mă aşteaptă. Nu ştie nimic. N-am avut curajul să-i scriu adevărul. Tremuram la gîndul c-ar fi putut veni lîngă mine. El e stăpînul meu. L-aş fi urmat.

Asta-i tot.

Acuma iată ultimele mele dorinţi. Prin testamentul pe care-l pun într-un plic separat, îţi las toată averea mea, cu următoarele obligaţii netrecute în testament:

1. Jumătate din avere să fie la dispoziţia lui papa.

E hărţuit de datorii pe care le plăteşte muncind cum nici un om de vrîsta lui nu mai munceşte. După moartea mea, dacă va mai putea să muncească, să-i fie munca o distracţie, nu o nevoie. Să vorbeşti numai tu cu el, după vreo lună de la moartea mea, spunîndu-i în numele meu că-i interzic să refuze această ultimă solicitudine a afecţiunii mele. Îl rog.

2. Să-l trimiţi pe Puiu la Paris să-şi facă doctoratul în drept, pensionîndu-l lunar timp de doi sau trei ani în aşa fel încît să poată duce o viaţă decentă, fără de privaţiuni. Trebuie scos, *acuma cît e tînăr, din mediul avocaturii provinciale. Să se deprindă la Paris, muncind în alt mediu, fără de mediocrele succese ale avocaturii, să stimeze altăceva decît şmecheria. Într-o măsură, Puiu e copilul meu. Ţi-l las ţie.*

3. Să-i serveşti babei o mie de lei pe lună, pînă la moartea ei, indiferent dacă rămîne la noi sau pleacă. Şi să ai tu grijă să rămîie.

Pe tine şi pe Dănuţ vă rog să nu mai plecaţi în străinătate, deocamdată. Credinţa mea e că Dănuţ n-are nevoie de doctorat în drept, nici de profesorat. Spune-i că am toată încrederea în cariera lui de scriitor. Voinţa care-i lipseşte în viaţă o are în scris. *Pe el nu l-a alterat nici avocatura, nici viaţa de provincie, şi nu-l vor altera, mai ales alături de tine. Casa noastră nu trebuie să rămîie goală. Cu voi începe o viaţă nouă. Poate că vor mai răsuna glasuri de copii în casa noastră, dînd şi casei, şi părinţilor noştri ceea ce le lipseşte. Sărută pe mama şi pe tata, roagă-i să mă ierte şi spune-*

le că i-am iubit frumos şi drept.

Transmite lui Herr Direktor, lui Paşa, lui Mircea şi mamei lui afectuoasa mea îmbrăţişare. Caută de-l vezi la Iaşi pe doctorul Prahu. E bolnav, înăcrit şi bătrîn. Ajută-l. Nu-l lăsa în mizerie. E îngrozitor de singur.

Tu mă cunoşti, Monica. Am trăit cincisprezece ani împreună. Doresc ca, prin tine, tot ce-a fost afecţiune şi solicitudine în mine să continue. Desigur că uit multe lucruri în această clipă grea. Ţi le vei aminti tu, în locul meu, făcînd ceea ce aş fi făcut eu. Veghează, mai ales, să nu se prăbuşească nimic din casa noastră. Să îmbătrînească toţi, strînşi în jurul tău şi al lui Dănuţ. Fă tot posibilul ca papa să renunţe la necontenitele lui călătorii. Să rămîie cu voi la Iaşi.

Roagă-l şi pe Dănuţ să facă în amintirea mea efortul de-a ieşi din el, de-a rîde, de-a glumi, între voi, acasă, restaurînd golurile.

Şi acum, Monica, o ultimă rugăminte, cea mai grea. În ziua de 14 septembre, adică poimîne, Vania mă aşteaptă, de la patru în sus, la farul din Constanţa. Trebuia să ne logodim acolo. Du-te în locul meu, neapărat. *Am lăsat instrucţiuni imperioase în testament să fiu îngropată la Iaşi, în cavoul familiei, în ziua de 16 septembre. Ai timp să te duci şi să te întorci.*

Monica dragă, mi-e milă de tine, dar ce vrei să fac? Lui nu-i pot scrie altăceva decît că-l iubesc.

Du-te.

Cere-i inelul meu de logodnă. Să mi-l pui pe deget. Am acest drept. Sînt logodnica lui şi voi rămînea logodnica lui şi atunci cînd inelul va străluci pe o falangă uscată.

Du-i din partea mea această fişie de rochie, în amintirea celei mai frumoase zile a vieţii mele. Am petrecut-o cu Vania la Bălţi. El ştie.

Monica, spune-i că nu pot să-i scriu. Va înţelege.

Fii cu el cum ai fost cu mine, cînd Vania, pentru noi, era mort. Spune-i că strîng în braţe şi sărut întreg pămîntul pe care i-l las pustiu.

Dacă întîmplător mai primesc mîne o scrisoare de la Vania, du-i-o.

Olguţa."

Tremura, tremura. Îi tremura trupul, îi tremurau buzele, îi tremura bărbia.

Dragostea ei! Dragostea ei! Rîndunică aruncată în convoiuri de gheţari!

"Dragă papa,

Tu ai fost cel mai scump camarad al meu, din copilărie şi pînă astăzi..."

Nu mai putea. Fără glas, scînci, închizînd ochii. Capul îi căzuse pe măsuța de scris. Respira învălmăşit. Îşi urni din nou capul greu, cu un abur pe ochi. Se ridică. Se lăsă pe marginea laviței. Ca la cînii care trag a moarte, capul îi era aplecat; prea greu pentru puterea trupului.

Se ridică din nou, luă scrisoarea şi telegrama doctorului Mass, dîndu-le pe foc.

Flăcări iuți izbucniră. Era o căldură înnăbuşitoare în încăperea mică. Luă scrisorile lui Vania, le strînse în brațe cu toată puterea; durerea sînului răspunse ascuțit. Se aşează pe un scăunaş, la gura vetrei. Cu o mişcare de mamă care ajută primii paşi ai copilaşului, ținîndu-l cu minele de umeri, vîrî scrisorile în gura sobei. Flăcările dansară. Închise ochii. Ca un soare de vară, căldura scrisorilor arse îi juca pe obraji.

Se întunecă. Un morman negru ca o haină de doliu. Se ridică. Se duse în tindă.

Descuie uşa.

Să fugă!

Gîndul izbucni atît de violent, încît o zgudui, înălțînd-o dreaptă ca o flacără supremă.

Se îndoi din nou.

Se întoarse în odaie. Luă din valiză revolverul. Se aşează pe laviță, rezemîndu-şi coasta de mormanul de perne. Tresărea un spasm de plîns fără lacrimi în muşchii obrazului. Revolverul devenise prea greu, ca tras de-o altă mînă. Îşi odihni mîna cu revolverul, ducînd-o pe genunchi. Cu mîna stîngă îşi căută inima.

Era îmbrăcată eu rochia de "Esmeraldă". Din corsaj smulsese fîşia trimisă lui Vania. Roşeața soarelui din apus o îmbrăca în ape portocalii, de culoarea rochiei, înlocuind fîşia desprinsă. Ca să asculte inima, îşi ținu respirația. Avea o arsură de ger în toate încheieturile, şi fruntea-i năduşea în valuri, lăsîndu-i gust sărat în colțurile buzelor.

Mîna cu revolverul se înălță, îndreptînd țeava spre degetul care marca locul inimii.

Degetul cel gros al mînii drepte pîndea inert pe trăgaci.

Privi lumina, c-un surîs mirat.

Era ca o tăcere încremenită a unei mulțimi, în preajma panicei sau a uralelor.

În lacătul inimii glonțul intră.

Viața năvăli afară.

Ploaie de stele, zilele viitorului căzură în noapte.

Capul bălăbăni, descumpănit.

Trupul căzu, ca aruncat din galop, cu săgeata în inimă.

Pleoapele se zbătură pe ochii albi.

Tăcerea fu de moarte, în fața icoanelor.

IV

Vînătă şi verde, marea îşi înălțase statura de valuri, tunete şi spume.

Ferestrele odăii Monicăi, deschise, aspirau ceața sărată.

Răsună o bătaie în uşă. Stărui. Jupîneasa intră, aducînd o ceaşcă de cafea neagră. Monica tresări, dîndu-se îndărăt; văzu, oftă, mulțumi. Jupîneasa ieşi.

De două zile, fiecare om, fiecare mişcare, îi dădeau fiori în spate, cutremurînd-o. S-aştepta mereu s-audă un gemăt, o prăbuşire, un plînset, un țipăt strident. Aşa lăsase Medelenii. Nesomnul de două nopți o chinuia palidă pe marginea coşmarului. Moțăia mergînd şi stînd şi sărea înfricoşată la orişice mişcare, străbătută de panica aceluiaşi gemăt de geamandură şi de aceeaşi vedenie de casă prăbuşită în întuneric, uşi deschise, ferestre date-n lături, umbre alergînd cu lămpi, ochi rătăciți, gesturi demente... Mirosul de tămîie nu-i mai ieşea din nări. Odaia copilăriei lor fusese prefăcută în cameră mortuară. Olguța, întinsă cu fața în sus, în straniu somn de statuie cufundată în apă; două lumînări arzîndu-i la cap; domnul Deleanu, pe marginea patului, scofîlcit, plîngînd cu gura deschisă şi ştergînd cu batista obrajii Olguței, ca şi cum ea ar fi plîns; şi Herr Direktor, fără monoclu, stînd pe un colț de scaun, cu fruntea plecată şi buza răsfrîntă.

În odaia doamnei Deleanu, miros de eter; bocete în bucătărie şi o tăcere grea, sfărmată de gemete. Vorbele pieriseră.

Îşi rezemă capul de marginea patului, simțind cu tîmpla, răceala barei metalice.

Ațipi.

Iar răsună o ciocănitură la uşă. Jupîneasa intră.

— Domnişoară...

O atinse pe umăr. Monica sări.

— Ce-i?

Clipi des, cu mînile pe inimă.

— ...întreabă birjarul dacă nu-i dați drumul?

Îşi scoase ceasul din valiză: erau patru şi zece. Îşi trecu mîna pe frunte. La patru trebuia să fie la far. Luă scrisorile: a Olguței şi a lui Vania, ultima venită a doua zi după moartea Olguței.

Se coborî în goană pe scări, se sui în trăsură.

— La far.

Trăsura porni, cotind pe bulevard. În preajma mării vîntul bătea atît de tare, încît marea părea invizibil prelungită în văzduh, dincoace de țărm.

Îşi strînse gulerul paltonului. Dădu drumul trăsurii. Sui scările. Începu să alerge. Se opri să respire. Iar alergă. Digul era pustiu; duduia de furtună ca o inimă grea. Cu salturi de pantere îmbăiate, valurile săreau, aruncîndu-şi spumele pulverizate peste dig, lăsînd ochiuri de apă şi bură de ploaie.

Nici un vapor pe mare, nici o pînză. Zare vînătă, mare clocotind de spume sure, nouri ca turme de boi în vijelie.

Ritmic, vaiet de enormă cucuvaie, uuitul geamandurei: Unu... Uuu... Uuu...

Ajunse la far. Respiră adînc. Trecu înainte. Privi. Nimeni. Pustiu. Marea.

Se răsturnase parcă o statuie al cărei piedestal era întregul pămînt.

— Vania!

Îi răspunse urletul mării cu spumele vîlvoi.

Grea, inima i se scufunda cu fiecare bătaie. Se aşeză jos, pe lespede.

Aşteptă. Aşteptă.

Nimeni.

Marea, marea, marea...

Plîngeau alți ochi prin ochii ei, pe obrajii albi, slăbiți, deasupra buzelor amare.

Scrisoarea lui Vania! Îşi şterse ochii. Scoase scrisoarea din buzunar. O privi.

Avea ea dreptul s-o deschidă?

Da. În această clipă, ea era Olguța, ea era dragostea şi suferința Olguței.

— Aa!

Monica se repezi, cu brațele întinse. Foaia de deasupra zburase pe mare, smulsă ca de o mînă enormă. Cealaltă foaie palpita foşnind în degetele încleştate ale Monicăi.

Se aşeză din nou pe lespedea de piatră, ținînd foaia rămasă, ci amîndouă mînile, acoperind-o ca pe o flacără.

"...Asta-i viața mea, Olguța.

Ce-am făcut? Pentru ce-am trăit? Ce-am adus eu vieții? Nimic! La o vrîstă cînd dragostea dă culmi tinereței, sau ucide, eu am fugit de ea. Gîndeşte-te bine. Eram tînăr, ca tine. Femeia pe care-o iubeam — o iubeam cum la douăzeci şi ceva de ani iubeşti. Erau în mine mai multe biserici înălțate pentru ea, decît a înălțat lui Dumnezeu imperiul rusesc. Această femeie m-a îngrozit. Dacă eram viu, mă ucideam o dată cu dragostea, sau o iubeam mai departe, cu scîrbă, cu ură, cu revoltă şi blesteme — dar o iu-

beam. Omul viu aduce dragostii cerul şi iadul său, şi rămîne lîngă ea. Eu am fugit, am suferit, am uitat, şi am trăit, despărţindu-mă şi de dragoste, după ce mă despărţisem de părinţii mei, de ţara mea, de credinţele mele, de tot.

Ce-am făcut? Nimic! Sînt omul care veşnic a fugit de ceva sau de cineva, în altă parte, şi de-acolo iar, şi iar.

Pe cine căutam? Ce căutam?

Mă întorc îndărăt, în faţa vieţii mele, şi mă îngrozesc. Unde n-am fost? Ca vasul fantomă, am călătorit mereu, pretutindeni, gonit de-o veşnică nelinişte, şi am trecut prin toate cele, fără ca nimic să mă atingă, să mă lovească, să mă oprească. Sînt un strigoi. Exist pentru alţii ca nourii, dar pentru mine nu exist, şi nici viaţa nu există pentru mine. Trec prin ea ca o fantomă. Eu nu cunosc triumful obstacolului care te face să exişti, dîndu-ţi dorinţa să înlături ceva, apărîndu-te sau făcîndu-ţi loc.

Trec. Sînt abur, neant. Sînt abstract. Trec prin lumea concretă, ca mînat de un blestem, fără consistenţă, fără popas. Odihna şi zbuciumul făpturilor concrete, mie nu mi-s date.

Tatăl meu mi-a dat acest trup de uriaş, iar mama mea a aruncat în mine seminţa de vînt a tătarilor nomazi din care se trăgea — dar suflet nici unul nu mi-au dat. Uriaşul moldovean şi mica tătăroaică s-au iubit. Dar eu nu sînt copilul iubirii lor; eu sînt blestemul neamului tătar, corcit cu sînge de ghiaur, şi blestemul boierilor moldoveni corciţi cu sîngele neamului care le-a ucis străbunii.

Fug. Asta-i viaţa mea. De nimic şi după nimic, dar fug. Mă tîrăsc pe faţa pămîntului fără să încolţesc nicăieri. Lunec, viaţa nu mă acceptă. N-am aderenţe la viaţă.

Pot eu să trec asupra ta, blestemul acestor două neamuri încrucişate-n mine? Pot eu, la această vrîstă să cred în miracolul iubirii, cînd în tinereţă am trecut prin ea ca aburul prin munţi, şi m-am lepădat de ea, fugind mereu?

Nu! În faţa ta, mai ales, eu, omul fără suflet, fără consistenţă, n-am dreptul să înalţ cuvîntul iubire. Flacăra lui au avut-o părinţii mei; mie mi-au lăsat cenuşa şi vîntul care-o poartă.

Rupe scrisorile. Uită vorbele mele. Uită-mă. Dacă exist pentru tine, alungă-mă, cum mă alungă pămîntul. Sînt o umbră, nu sînt un om. Lumina tinereţei tale mă va alunga. Nu pot să te înşel. Iubirea ta pentru mine — mă închin în faţa ta — e mai grea decît blestemul lăsat din părinţi; e pedeapsa vieţii împotriva strigoilor care-au cutezat să privească soarele. Rămas bun, Olguţa. Mînile mele nu îndrăznesc să te binecuvînteze. Îmi plec genunchii în faţa ta. Iartă-mă şi uită-mă.

Vania."

*

Scrisoarea era udă de bură marină. Căzu. Spumele o cuprinseră în clocotul lor. Monica se ridică încet. Era atît de tristă viața, încît marea se deschidea înainte, ca un drum de pace şi odihnă.

Porni spre viață cu umerii plecați.

EPILOG

Mircea se deşteptă trist. Prin somn se oprise alt suflet asupra lui, muzicalizîndu-l, lăsîndu-i ca o moarte de acorduri dulci şi ca dispariția unei suflări de primăvară.

O visase pe Olguța, sau poate-şi visase sufletul care-o iubise pe Olguța. Vibra încă o atingere a inimii lui, dînd sunetul straniu al instrumentelor de coarde, demult necîntate.

Urmă o senzație de pustiu, de îndepărtare, de exil — şi se deşteptă de-a binelea în ietacul conjugal.

Era atît de ireal delicată mîhnirea pe care i-o lăsase somnul — fior de stea desprinsă — încît tot ce-i văzură ochii îi păru grosolan şi brutal. Zîmbi mirat şi amar, cu tulburarea copiilor cînd le vine să plîngă din senin.

Dacă o ciocîrlie transformată prin metamorfoză în rață, şi-ar aminti de un zbor în soare, pe cînd era ciocîrlie — la fel s-ar mira, privind în jur decorul familiar. Mirosea a oțet de trandafiri, acrit în căldura de ietac ermetic închis, cu storurile trase.

Răcise cu o zi înainte la o întrunire politică. Se înapoiase afon, terorizat de aprehensiunea unei pneumonii, plin de exagerări pesimiste.

I se acoperiră obrajii de roşeața ruşinii, gîndindu-se că se alintase ca un copil răsfățat, care pentru o simplă tăietură la deget sau un inofensiv gutunar, exploatează afecțiunea alarmată a părinților. Pe cînd trăia cucoana Catinca, n-ar fi îndrăznit niciodată să joace rolul copilului răsfățat. Mama lui îl iubea, dar cu o energie spartană, care excludea diminutivele şi în vorbă şi în faptă.

Şi la Berlin, în timpul doctoratului, trăise izolat, îngrijindu-se singur de cîte ori era bolnav, cu un optimism întotdeauna robust, bărbăteşte.

Viața conjugală îl transformase. Bărbat în viața socială, devenea treptat mai copil, în viața de acasă.

Se căsătorise după moartea mamei lui, cu văduva profesorului de istorie, demult metresa lui. După moartea Olguței o părăsise. Trecuseră cîteva luni. Primise într-o zi o scrisoare stîngace şi tristă, umilă şi discretă, care-l înduioşase. În timpul cît o cunoscuse ca metresă, nu-i bănuise nici o aptitudine pentru melancolie. Veselia ei era veşnicul ei neastîmpăr, cum rîsul stupilor nu-i decît răsunetul activității albinelor. Scrisoarea ei îi semnalase prezența unui suflet, acolo unde văzuse numai un trup. Îşi reluase vizitele, sărbătorit ca un stăpîn. Treptat le îndesise, prelungindu-le. Moartea Olguței îl debilitase, dîndu-i nevoia răsfățului feminin. Acolo îl avea.

După moartea cucoanei Catinca — a doua moarte — se îngrozise de singurătatea casei lor.

Cîtăva vreme, dormise dincolo, în casa văduvei. Apoi se căsătorise, aducîndu-şi soția în casa lui. Marieta Balmuş era tot atît de activă şi bună gospodină ea şi cucoana Catinca. Mircea trăia exact în aceleaşi condiții de curățenie ordonată, confort substanțial şi hrană moldovenească, ale copilăriei şi adolescenței lui.

Trupeşte, Marieta Balmuş era soția lui, dar sufleteşte era mama lui, sentimentul maternității, nesatisfăcut în această femeie normală, înlocuindu-l pe acel al dragostii, inaccesibil în puritatea lui înaltă, acestei femei perfect echilibrate, calme, practice, lipsită de orşice romanțiozitate. Dar această tardivă maternitate, deviată spre un bărbat, mai puțin neliniştitoare decît iubirea, era mai învăluitoare, mai adormitoare, făcînd din Mircea vasalul suveranității ei. În casa lui, era copilul soției lui. Pe nesimțite devenise "Puiule" în gura nevestei lui, în inima ei, în casa lui, şi la urmă, în atitudinile lui din viața intimă. Ea ținea banii, dîndu-i cît îi trebuia. Ea îi cumpăra cămeşile, crăvățile, ciorapii. Cu ea se ducea la croitor, cînd îşi comanda haine. Jumătate din personalitatea lui era tutelată, cu deplinul lui consimțămînt şi spre profunda lui satisfacție. Avea sentimentul că nevasta lui se sacrifică exclusiv pentru el, asumîndu-şi grijile mărunte — cele care ostenesc mai meschin sufletul — cu un devotament care-l înduioşa. Suma acestor înduioşări zilnice, exaltate de recunoştință, îi dăduse lui Mircea, de la o vreme, credința că o iubeşte.

Jumătatea de suflet autonomă era gata să accepte tutela. Pînă atunci, Mircea, care în viața casnică se supunea orbeşte bunului-simț şi spiritului practic al soției lui, n-o consulta niciodată asupra activităților lui publice. Continua să facă politică țărănistă, lucra la Universitate cu studenții lui, şi publica studii acerbe în *Viața contimporană.*

Într-o zi, după un dialog avut pe dormeza din ietac, spre seară — Mircea şedea întins cu capul pe genunchii nevestii lui — Marieta îi zdruncinase credința în țărănism.

Marieta era o veche abonată a *Universului.* Țărănismul era tratat în consecință, dar de gura unei femei eu trup pietros, care adoră capul de pe genunchii ei, dezmierdat după fiecare vorbă, sărutat după fiecare rudiment de revoltă verbală. Marieta îi arătase că hoți sînt în toate partidele politice, dar că fiecare partid politic are şi un egal procent de oameni oneşti, care doresc fainele țării pe căi mai paşnice decît acele indicate de partidul țărănesc. Intrînd la liberali, Mircea şi-ar fi putut valorifica altfel decît pierzîndu-şi sănătatea în întruniri județene, inteligența şi cultura lui; ar fi putut ajunge deputat, poate ministru, şi binele pe care niciodată nu l-ar fi putut face într-un partid de veşnică opoziție, l-ar fi putut realiza avînd un rol efectiv în organizarea socială. Pe lîngă aceasta, devenind liberal, viitorul lor ar fi căpătat alte perspective: un voiaj în străinătate, tot felul de înlesniri materiale etc...

După cîteva luni de astfel de convorbiri, Mircea era din nou înduioşat — şi altfel decît pînă atunci — de solicitudinea Marietei pentru viitorul lui. Înscrierea la liberali devenise fapt necesar ca o răsplată a Marietei. Fusese felicitat pentru această înscriere de atîția oameni care-i preziceau un viitor strălucit, încît Mircea îşi dădu seamă că oamenii nu sînt atît de răi cum par, şi că e mai agreabil să trăieşti între prieteni, găsind şi-n afară atmosfera de acasă, decît să stai mereu la pîndă printre duşmani, venind zilnic acasă, ostenit, frînt, amar.

Liberalii îl numiseră profesor universitar. Sărbătoriseră în doi acest succes al Marietei.

— Marieta, uite un volum care merită să fie înjurat. Ce spui?

— De cine-i, Puiule?

Îi spunea numele autorului. Marieta se informa. Dacă autorul n-avea rude sau prieteni care-ar fi putut îngreuia cariera lui Mircea, recenzia crîncenă apărea. Altfel, Mircea tăcea, alegîndu-şi alt subiect. Această vamă prealabilă, devenise automată.

Treptat, Mircea părăsea realitățile artistice, literare, sociale şi politice, acut contimporane, îndreptîndu-se spre idei generale şi principii, dezindividualizate.

Rărise raporturile cu menajul Dan Deleanu. Atitudinea lui coincidase cu a Marietei, deşi cauzele erau deosebite, înlăturînd astfel explicațiile penibile. În atmosfera Monică şi a lui Dănuț, de la sine, fără nici o indelicateță din partea cuiva, Marieta-i devenise străină. Acest sentiment îl apăsase cu prilejul întîii vizite. Ei trei, Monica, Dănuț şi Mircea, erau legați printr-un trecut comun, şi printr-o înrudire intelectuală, care-i făcea egali. Rețetele de gospodărie şi prețurile legumelor în piață, vorbite de Marieta în acea atmosferă, sunaseră ciudat, cu toate că Monica abundase în sensul Marietei.

După cîteva zile, Mircea simțise o profundă umilire, mai ales din cauza reacției lui de-atunci, defavorabilă Marietei, atribuind Monicăi şi lui Dănuț aceeaşi reacție — natural, ascunsă — ceea ce crea între ei trei o complicitate involuntară şi tacită, împotriva Marietei.

Pentru Marieta, Monica era prea frumoasă şi prea "doamnă". N-o umilise Monica prin nimic, dimpotrivă, dar o umilise propriul ei sentiment de jenă deferentă, parcă servilă, față de Monica.

De-atunci se vedeau rar.

Uneori numai, cînd Mircea îl întîlnea pe Dănuț la redacția *Vieții contimporane,* sau pe stradă, vorbeau cu aceeaşi prietenie. Odată, trecînd din întîmplare prin fața casei Deleanu, singur, Mircea fusese poftit înăuntru de doamna Deleanu. Întîrziase cîteva ore în casa cea scumpă amintirilor lui. Marieta nu ştiuse nimic. Mircea fusese din nou umilit. Întîlnirile cu Dănuț sau cu ceilalți luau treptat un caracter clandestin, culpabil, în ochii lui. Le evita, pentru comoditatea conştiinței.

Proeminența Marietei creştea şi se afirma, zi cu zi. Mircea devenise prizonierul fericit al devotamentului ei. Între ei, discuții aprinse nu existau, decît atunci cînd Mircea dorea s-o vadă cu ochii mai aprinşi şi obrajii mai colorați. Zîmbea lung. Discuțiile se terminau prin sărutări. Altfel, Mircea ceda necondiționat. Se simțea iubit cu solidă onestitate de o femeie tînără şi frumoasă în ochii şi brațele iui. Formulele: "casa mea"; "nevasta mea"; "nevastă-mea spune"; "nevastă-mea face"; "s-o întreb pe nevastă-mea"; "cum o hotărî nevastă-mea", începură să apară des în vorbele şi gîndurile lui Mircea, c-un fel de mîndrie ocrotitoare şi ocrotită. O considera egală cu el, nu numai în fața patului şi a vieții mărunte, ci şi în fața sufletului. Devenise camarada lui, interlocutorul lui preferat. El îi vorbea cu capul pe umărul sau pe genunchii ei, ea îi alinta fruntea şi obrajii, pronunțîndu-se hotărîtor asupra tuturor problemelor de ordin practic sau cu contingențe practice. De cîteva ori, cuvîntul "fericire" venise pe buzele lui Mircea. Se simțea fericit. Era în el un echilibru, plenitudinea unei stabilități, care-i dădeau încredere în viitor şi în viață.

Lucra sistematic. Marieta era foarte cumpătată în cheltuieli. Îşi făcea cu mînile ei abile rochiile şi lenjeria, avea o singură servitoare, şi totuşi era bine îmbrăcată, şi casa de o minuțioasă curățenie. Astfel, din leafa lui de profesor universitar, şi din onorariile primite pentru articole şi studii, Mircea putea să-şi umple biblioteca, ținîndu-se la curent cu tot ce se scria în apus. Marieta îi respecta cu sfințenie odaia şi orele de lucru. Niciodată nu-l importuna cu vreun zgomot, cu vreo confidență futilă, cu vreo întrebare casnică, sau cu înțepate chemări la masă. Cînd ieşea din birou, masa era gata, Marieta veselă, atentă, plină de solicitudine, niciodată rău dispusă, cicălitoare sau

enervată, revărsînd asupra lui răsfrîngerea neajunsurilor incidentelor casnice. În casa lui, cum se spune "totul mergea pe roate".

Căsnicia era cea mai mare surpriză pe care i-o rezervase viața. Nu-şi închipuise niciodată că fericirea poate avea acest aspect cotidian, cu un mecanism atît de simplu, atît de la-ndemînă tuturora, fără să ceară nici exaltare, nici eroism, nici sacrificii. Se simțea fericit în oraşul lui, în profesia lui, pe strada lui, în casa lui.

Calmul acestei fericiri sedentare îl îngrăşase puțin, îndulcindu-i vigoarea agresivă, pe care i-o dăduse războiul. În gesturi şi în unele inflexiuni ale glasului, cînd era cu Marieta, începea să samene cu conu Mihăiță Balmuş.

După moartea Olguței se deprinsese să fumeze. Nu se mai putea dezbăra de tutun, dar Marieta îi raționase fumatul: zece țigări pe zi. Cu ochi atît de umezi îl rugase să facă acest sacrificiu pentru ea, încît îl făcuse, respectîndu-l. Această dovadă de voință, de stăpînire de sine, îi devenise tot atît de necesară ca şi cele zece țigări cotidiane.

Aprinse o țigară: a unsprezecea.

Mirosul de oțet îi stăruia în nări, amintindu-i umilitor — acum — scena dinainte de culcare. Participase la o întrunire liberală în județ. Năduşise vorbind. La întors, în automobil, ziua de april se dovedise mai mult luminoasă decît caldă. Răcise. Se înapoiase pe la opt, fără glas, tremurînd. Marieta se transformase în pătimaşă infirmieră. Îi făcuse imediat patul, foc în odaie, masaj cu oțet de trandafiri, lapte bătut cu gălbenuşuri de ou şi rom; îi dăduse aspirină, îl unsese pe nas şi în nări cu vaselină. Îi pusese şi ventuze, pe deasupra. Cetluise ferestrele, condamnase uşile de-afară, ca să evite curentele. Mîncase în goană. Venise la el în pat, alături, dăruindu-i căldura trupului ei viu. Dragostea, cu lampa stinsă, fusese ultimul medicament, administrat cu devoțiune.

Abia acum, în această odaie întunecată, mirosind a închis şi a oțet de trandafiri, îşi aminti că afară, cu luna plină, trecea o noapte de april.

Papucii, la marginea patului, pe covoraşul moale; tic-tacul ceasornicului atîrnat de cîrligul unei semilune de alamă cu termometru, cadou util de-al Marietei; respirația calmă a Marietei, al cărei trup, lipit de al lui, năduşise devotat subt cuverturile de iarnă, cu care îl acoperise...; şi dispariția acelui vis trist, frumos şi vag, amintindu-i de Olguța şi de un alt Mircea...

Îşi trase piciorul, dezlipindu-şi-l de pulpa feminină, îşi îndepărtă coapsa.

Se trezi pe marginea patului, cu țigara aprinsă, între degete. Era atît de ordonată Marieta, încît întinzînd mîna prin întuneric, găsi, exact la locul său, scaunul cu halatul de noapte, în timp ce vîrfurile picioarelor intrară maşinal în papucii de pîslă.

Deschise uşa, ținîndu-şi suflarea: evada. Respiră. Deschise uşa din față.

Era în lumină, ca pe ţărmul unui basm. Avu gestul de îmbătare al femeilor, cînd, răsturnînd capul pe spate, aduc cu mînile o creangă înflorită, încovoindu-i vîrful spre faţa lor.

Sute de nopţi trecuseră pe lîngă el, fără să le vadă, fără să le presimtă. De cînd se căsătorise, se culca foarte devreme, zidit în fericirea intimă a patului conjugal. Uitase înălţimea nopţilor, stelele, Calea-laptelui, şi gestul trufaş al trupului omenesc în clipa cînd devine tulpina solitară a acestei imensităţi boltite în corola cerului.

Şi noaptea era de april! Înfloriseră atîţia zarzări peste noapte, că parfumul lor de sărutări de fete tinere părea al lunii pline, primăvăratec albă în noaptea străvezie. Înfloreau mereu alţi zarzări, fetiţele mirese ale primăverii, cu candoarea lor de muguri rozi şi flori albe. Plutea în noapte, printre zarzări, deasupra pămîntului nebulos, înălţat în lună, sfîşietorul vag de melancolie, acordul stins, pe care i-l lăsase visul lui.

Şi Olguţa murise...

Era în el o chinuitoare dorinţă de-a se pulveriza în noaptea de parfum şi de argint, de-a nu mai fi, de-a dispărea...

Fruntea i se plecase. Şi ochii lui întîlniră pe pămîntul de primăvară în care era trupul Olguţei, o umbră groasă, lată, cu papuci de pîslă şi halat de noapte. Intră în casă. Trecu în odaia lui de lucru. Aprinse lampa. Se aşeză la birou. Deschise saltarul de sus. Scoase un pachet de ţigări. Aprinse o ţigară: a douăsprezecea.

Era în el tristeţa fără leac pe care i-o lăsaseră în adolescenţă, ultimele pagini ale *Annei Karenin.*

Olguţa, Mircea... Un fel de personagii moarte în paginele unui roman. Existaseră?

Nici ochii, nici mînile, nu mai întîlneau nimic. Era singur ca după o lectură tragică. În viaţă! Exilat din trecut, din tinereţă, ca dintr-o carte cetită, după cuvîntul: fine.

Oftă. O amintire surdă îl făcu să deschidă saltarul de jos, în care păstra amintiri din tinereţă şi de la părinţii săi. Scoase o geantă. Geanta lui de licean la Liceul Lazăr.

"Hardtmuth"...

Găsise o plumieră plină de creioane Hardtmuth, trimisă de Olguţa la Bucureşti.

Pe capac, o inscripţie pirogravată:

"Fabrica recunoscătoare".

Creioanele erau intacte. Năvălea din plumieră, dimpreună cu mirosul

creioanelor, rîsul de copil vesel al Olguței, rîsul cu ochi negri şi dinți albi.

Murise. Niciodată rîsul acela...

Portretul Olguței, făcut de Alexandru Pallă, tot în geantă era. Marietei nu-i plăcea acea "oroare".

Oftă.

Scrisori de la Monica. Cerneală veştedă, hîrtie îngălbenită.

O foaie de hîrtie. O desfăcu:

5 iunie 1914

"Mă jur pe dragostea mea, mă jur înaintea sufletului meu întreg şi clar, că dacă într-o zi voi simți că sînt în rîndul tuturor oamenilor, la fel cu ei, acceptînd şi propovăduind minciunile lor, şi trăgînd foloase de pe urma acestei voluntare sau involuntare sclavii; dispreţuind sufletul meu din această noapte, sau ironizîndu-l; tăgăduind că iubirea este singura justificare a vieții, ultimul ei scop, singura şi suprema ei frumuseță; mă jur pe dragostea mea, care în această noapte mi-a adus deplină lumină, să mă sinucid. Şi dacă îmi voi călca jurămîntul, dacă voi fi atît de netrebnic, încît să nesocotesc acest sfînt legămînt luat față de mine însumi — să ştiu că sufletul mi-e rupt în două, şi că merit să trăiesc înainte, în rîndul tuturora, la fel cu toți, fiindcă o dată cu jurămîntul acesta, pe care l-aş rupe şi l-aş călca, mi-aş rupe şi aripele, şi zborul,

Mircea Balmuş."

Avu înălțarea cutremurată a animalelor tinere, cînd adulmecă vînt de primăvară.

— Puiule! Puiule!

Tresări. Marieta intrase fără s-o audă.

Era pe genunchii lui, în cămaşă de noapte, desculță, cu capul prăbuşit pe pieptul lui. Îi simțea cu pieptul bătăile inimii, şi intră în el căldura trupului ei prin batista subțire. O strînse tare. Brațele ei îi încolăciră gîtul. Avea un trup elastic ca piersicele roşii, şi părul despletit şi răscolit, cu luciri castanii în lumină, răspîndea parfumul său de noapte pe fînețe. Pulpele-i atîrnau goale, albe ca miezul perelor.

Bătăile inimii ei îl înduioşau, dar, întîlnindu-i pulpele rotunde, dorința-i fulgeră roşu înduioşarea. O strînse. Vibra cald, cu un gemăt slab, în brațele lui tari. O răsturnă jos, pe covor.

Se ridicară congestionați.

— Ne-a văzut luna! se alintă Marieta.

"Mircea Balmuş."

Iscălitura lui de acum zece ani. Îl privea de pe foaia de hîrtie.

— Puiule, ce arzi? O scrisoare de dragoste?

Foaia ardea, ţinută de un colţ deasupra scrumelniţei.

— Uită-te!

Ochii Marietei văzură subt flacără. În invazia neagră a carbonizării, iscălitura: "Mircea Balmuş". Îl strînse în braţele goale, cu recunoştinţă, lipindu-şi trupul de el.

Scrum, numele ars căzu şi el în scrumelniţă, ca o uscată dungă de doliu.

Plecară, stingînd lampa.

Lumina lunii rămase în odaie, albă, albă.

Intrară în ietac. Era cald, ademenitor. Se suiră în pat. Trupurile se lipiră. Mircea căscă, strănută.

— Puiule! Puiule! îl dojeni glasul Marietei.

Se încrustară unul în altul.

Îl ostenise bine tinereţa şi Marieta, evitîndu-i o insomnie, prelungindu-i poate un gutunar.

*

Nemaiîncăpînd în Palatul Roznovanu, secţiunea a treia comercială a Tribunalului Iaşi fusese instalată în localul Şcolii primare Trei Ierarhi. Justiţia intrase în acest local, ca moliile în blănuri, mîncînd zidurile, măcinînd lespezile. În această ruină, însă, viaţa vuia ca o sfadă fără intermitenţe. Predominau evreii: negustorii evrei şi avocaţii lor.

Scările intrării, scobite ca bărcile, basculau subt loviturile paşilor impetuoşi. Sălița din faţă, care dădea în foasta cancelarie a profesorilor, şi în fostul cabinet al directorului, demult nu mai auzise pasul pendular al dascălilor primari, nici toaca sfioasă a ciuboţelelor elevului "chemat la cancelarie". Paşii care-o călcau, erau neliniştiţi, febrili. Ritmuri sacadate, nervoase, exasperate, tîrşiiri scrîşnite, frecări şîşîitoare.

Mucuri de ţigară, ţigări pe jumătate fumate, şi sigilii de scuipat, frecate cu talpa. Deschizînd uşa cu geamlîc din fund, intrai în coridorul mozaicat, ducînd spre sala de şedinţă. Urlet de urină. Mari dulapuri de lemn gălbui, pline cu dosare acoperite cu reviste judiciare şi *Monitoare oficiale.* Fum gros. Geamuri sparte. Curent, mestecînd mirosurile. Oameni grăbiţi, făcîndu-şi loc cu coatele, ca pe platforma tramvaielor ticsite.

Vocabular special: bani, lei, franci, dolari, lire, valută, citaţii, procedură, notificare, comandament, cambie, scadenţă, amînare, incident, "legea

timbrului", taxe, grefier, ipotecă, jude sindic, sediu comercial, procură, misitie, cotă-parte, persoană juridică, perimare, jurisprudență.

Ziua de april venise de pe coastele sudice ale Italiei, aducînd în cer culoarea Mediteranei, şi pe pămînt suflarea coastelor de flori şi soare. Ochiul s-aştepta să vadă oameni şi femei frumoase, rîzînd în haine subțiri, muşcînd cu dinți albi, fructe robust colorate. Rodia de marochin cu sîmburi de culoarea pomuşoarei; luminoasa portocală; trompa gălbuie şi verzuie a bananei, şi piersicele de Rubens fardate, ar fi fost fireşti în lumina acestei zile de april.

Dar april era afară, şi Dănuț era înăuntru, în localul secțiunii a treia a Tribunalului Iaşi.

Medelenii, scoşi în vînzare de creditorii ipotecari, aparțineau doamnei Rodica Bercale, foastă camaradă de şcoală a Olguței şi a Monicăi. Astăzi trebuia să autentifice, în calitate de procurator al soților Deleanu, actul de vînzare al mobilelor de la Medeleni, cu rezerva cîtorva. De cîteva luni, Medelenii erau un nume cu semnificație juridică, înscris în dosare, registre, acte, citații...

Auzise "strigările" pentru vînzarea moşiei Medeleni, auzise cele trei silabe de clopot florentin, în gura judecătorilor, portăreilor, grefierilor, avocaților, misiților.

Cauza acestei vînzări, el, Dan Deleanu, era. Doamna Deleanu, domnul Deleanu şi Herr Direktor îl lăsaseră pe el singur să hotărască. Monica îi oferise moştenirea de la Olguța, să răscumpere cu ea moşia copilăriei lor.

Dănuț înclinase fruntea. Medelenii fuseseră vînduți.

De doi ani aproape, de la moartea Olguței, Dănuț avea un nume de scriitor — apăruseră două volume iscălite Dan Deleanu — şi era exclusiv avocat. Critica semnalase talentul şi fecunditatea tînărului scriitor, fără să ştie, natural, că tot ce publica Dănuț era de mult scris, într-o epocă de singurătate şi anonimat, cînd numele Dan Deleanu nu exista în literatură.

De la moartea Olguței nu mai scrisese nimic. Îi era frică să mai privească în sufletul său, umed de ape amare. Domnul Deleanu renunțase la avocatură. Puiu, trimis de Monica în Franța, îşi trecea doctoratul în drept. Dănuț ascultase rugămintea Olguței, cercînd să dea casei lor înviorarea care-i lipsea. Reluase el singur, activitatea avocățească a domnului Deleanu, simțind că prin această continuare în avocatură a numelui Deleanu, întreținea în sufletul tatălui său un ultim interes pentru viață. Îl consulta pe domnul Deleanu asupra proceselor, îi solicita sfatul, îl punea la curent cu rezultatele, permanentizînd astfel în el o activitate pe marginea vieții, dar activitate. În fiecare seară lucrau împreună în biroul de jos, bînd cafele negre, fumînd, consultînd dosarele, codurile şi literatura doctrinară. Aceste cîteva ceasuri

petrecute spre seară cu Dănuț, erau singurele cînd domnul Deleanu redevenea veşnic tînărul tată al Olguței.

Construit de avocatură să se zbată, să vorbească, să combine, Dănuț avea uneori reminiscențe din verva şi ritmul Olguței, obținute prin efort nervos şi cafele negre. Marea iubire a domnului Deleanu se deprindea să se amăgească, să-l confunde pe Dănuț cu Olguța. Cînd rămînea singur, tăcea ceasuri de-a rîndul, plimbîndu-se prin odăile casei goale, făcînd mereu ordine şi noi aranjamente în odaia Olguței, păstrată intactă, sau făcînd lungi pasiențe. Nu se mai ducea nici la club. Evita tot ce-i amintea de viata lui dinainte de moartea Olguței. Nu vorbea cu nimeni despre Olguța. Uneori numai, se ducea la bucătărie, unde împreună cu baba pomenea de vremurile vechi.

De dimineață aştepta orele de seară petrecute cu Dănuț în biroul profesional. Nu primea procese — deşi era stăruitor solicitat — nu acorda nici o consultație. Devenise un fel de mentor-secretar al lui Dănuț.

De doi ani, Dănuț făcea efortul de-a fi avocat. Se căsătorise cu Monica. O căsătorie simplă, ca o masă de duminecă, la care asistase numai Herr Direktor şi Mircea: cucoana Catinca murise, Paşa rătăcea prin străinătate, fără urmă. Masa de nuntă fusese tristă. Doamna Deleanu plînsese; domnul Deleanu, cu paharul de şampanie ridicat, tăcuse, tăcuse, îl pusese din nou pe masă şi plecase din sofragerie fără să se mai întoarcă.

Dănuț şi Monica îşi petrecuseră noaptea nunții pe balcon, strînşi alături în acelaşi fotoliu, ca după un doliu recent.

Fericirea lor era intimidată, îşi ținea suflarea, neîndrăznind să-şi afirme lumina într-o casă devastată. Lipsită de exuberanță proclamativă, fericirea lor căpătase o sobrietate, o reculegere care-i dădeau ceva religios. Petreceau împreună puține ore. Dănuț era copleşit de activitatea profesională. Monica avea orele de profesorat. Acasă, Monica şedea cu doamna Deleanu; Dănuț lucra cu domnul Deleanu. Cînd se vedeau noaptea, în ietacul lor, foasta odaie a Monicăi, prezența fiecăruia era o răsplată pentru celălalt. De cîte ori ochii lor se întîmeau, aveau acelaşi zîmbet adînc şi grav, în care, dincolo de trup, sufletul tresărea.

Scoaterea în vînzare a Medelenilor împrospătase vechile dureri. Domnul şi doamna Deleanu dăduseră procură generală lui Dănuț. Atît. Nici unul, nici altul, nu spuseseră nimic. Vestit de Monica, Herr Direktor îi scrisese lui Dănuț o lungă scrisoare în care-i arăta că numai el trebuie să hotărască bărbăteşte:

"...Părinții tăi nu mai văd în Medeleni decît moartea bietei Olguța. E natural. Dar tu trebuie să priveşti cu alt calm şi alți ochi, vînzarea moşiei

alor tăi, pe care la rîndul tău o vei trece urmaşilor.

Banul zvîrle-l, dacă ştii să-l cîştigi: n-are nici o semnificaţie. Dar pămîntul păstrează-l. Nu-l consider numai ca un capital solid investit, în zilele de astăzi mai ales, dar ca un semn concret al continuităţii neamului vostru. Oamenii fără pămînt sînt orfani. Asta o ştiu bine ţăranii. Evreii care cumpără pămînt, nu urmăresc numai o afacere, ci şi o stabilizare profundă a urmaşilor lor.

Un copil care vinde pămîntul moştenit, se leapădă de străbuni, rămîne singur.

Conştiinţa de proprietar te face altfel cetăţean al ţării tale, decît limba vorbită şi cea scrisă. Ai o bucată din trupul ţării. O fracţiune din harta ţării tale, îţi aparţine. Orăşeanul nu cunoaşte acest sentiment. Pentru el iubirea de ţară e o sinteză intelectuală şi afectivă; pentru proprietar, e un fapt concret.

Sfatul meu e să nu vinzi Medelenii. E bine pentru voi şi pentru copiii voştri. O anumită energie se formează numai în vacanţele petrecute în copilărie la ţară, pe moşia părintească. E altăceva să faci o viligiatură la nişte băi oarecare, unde te distrezi, şi altăceva e, ca din copilărie, să cunoşti în lunile de vară viaţa pămîntului, înlăuntrul hotarelor moşiei tale. Vacanţele copilăriei petrecute la moşie, sînt un remediu împotriva futilităţii pentru care noi, românii, avem puternice predispoziţii.

Păstrează Medelenii, dragă Dan. Luptă pentru pămîntul tău. Efortul pe care ţi-l impune această luptă, îţi va fi de folos. Nu alege soluţia moldovenească a melancoliei. Te voi ajuta şi eu, punîndu-ţi la dispoziţie toţi banii pe care-i voi putea realiza. Evident, te vei îndatora, vei munci mai mult, dar prin aceasta, Medelenii, încorporaţi din nou familiei prin efortul tău, prin sacrificiul tău, vor fi spălaţi de durere, redevenindu-ţi scumpi, cum ţi-au fost în copilărie.

Aşa gîndesc eu. Eşti om matur. Hotărăşte. Alege. Dacă nu te simţi în stare să duci această luptă, renunţă. Dar nu uita că pierzînd Medelenii îţi împuţinezi personalitatea ta..."

Medelenii aparţineau Rodicăi Bercale, soţia bancherului Bercale, recte Bercovici.

După doi ani de avocatură, Dănuţ, la capătul puterilor, simţise clar că păstrarea Medelenilor ar fi însemnat o luptă prea grea pentru el. Nici să primejduiască averea lăsată de Olguţa Monicăi, nu se încumeta, învestind-o într-o moşie mare ca Medelenii, pe care nu se pricepea să o lucreze singur.

Pentru părinţii lui făcuse sacrificiul de-a profesa avocatura. Mai mult nu putea. În faţa acestei lupte, îşi vedea numai slăbiciunea, laşitatea, tristeţa.

Cînd pe coridoarele cu miros de mahorcă şi urină, ale secţiunii a treia, auzise răsunînd ultima strigare a Medelenilor, simţise în inima lui ţăndările vasului în care era trecutul familiei Dumşa şi al copiilor Deleanu.

*

"Import, export."

Aceasta era deviza bancherului Bercale. Pe cînd era cerealist la Paşcani, înainte de război, se numea Bercovici. De cînd devenise unul dintre cei mai bogaţi oameni ai Moldovei, se numea Bercale.

Preocuparea sa de căpetenie, înainte de război, era îmbogăţirea. După război, aproape neurastenizat de averea acumulată, dorise să se rafineze. Începuse prin a face un gest "şic". Se căsătorise cu o fată săracă, divorţată de curînd: Rodica. În tovărăşia Rodicăi, bancherul Bercale se rafina.

Casa lor, clădire boierească aşezată pe strada Carol, în vecinătatea Copoului, fusese refăcută în întregime de un arhitect de curînd întors din străinătate, în "stil modern". În această casă, Rodica şi soţul ei aveau impresia măgulitoare că trăiesc în decorul unui film executat de o casă germană, cu subiect bizar şi rafinat. Tot ce era la modă se conglomera în această casă. Aveau treizeci de icoane, aşezate una lîngă alta pe pereţii vestibulului, ca decoraţiile pe tunica unui general rus. Covoarele, scoarţele, şalurile, paravanele japoneze, vasele chinezeşti, narghilele, tăvile arabe, armele vechi, ediţiile rare făceau din această casă un fel de "arcă a lui Noe" a tuturor modelor recente. Aşteptai şi ramura de măslin.

Aveau trei automobile şi trăsură cu cai negri. Eleganţa Rodicăi, fie iarnă, fie vară, în automobil, trăsură sau lojă, lăsa suspine şi oftări. Rarii furnizori ieşeni, care aveau onoarea s-o servească, se recomandau celorlalţi clienţi, ca furnizori ai doamnei bancher Bercale.

— Nu-mi place pălăria!

— Vaai! Se poate! A luat şi doamna bancher Bercale.

Bancherul Bercale era antisemit. [...]

În Iaşi era socotit ca un om ultramodern, un fel de american autentic, întîmplător din tîrgul Paşcanilor.

Avea reputaţia de bărbat frumos. Nalt, spătos, burtos cît trebuie pentru prestanţa noţiunii de bancher sau de Mitropolit, avea un profil definitiv individualizat prin nas. O floare de statura bostanului, la butoniera acestui bancher, s-ar fi armonizat cu dimensiunile nasului. I se spunea că are profilul Bourbonilor.

Se fotografia numai de profil.

Poseda două moşii. Medelenii, însă, erau ambiţia Rodicăi. O satisfăcuse.

Îi aparţineau. Rodica îl informase despre "vacanţele" petrecute la Medeleni, despre "idolatria" familiei Deleanu pentru ea, şi despre "dragostea nenorocită" a lui Dan Deleanu, care o ceruse în căsătorie dar fusese refuzat de mama Rodicăi.

— Păcat, domnule, o moşie boierească să încapă pe mîna jidanilor! explicase bancherul avocatului său, generoasa hotărîre de-a cumpăra Medelenii.

*

Prezenţa Rodicăi în sala secţiunii de notariat, adunase pe toţi avocaţii disponibili.

Parfumul Rodicăi domina mirosul sălii; *"Quelques fleurs",* parfum strident care are parcă un fond de sudoare sexuală, afrodiziac îndulcită.

Grefierii o priveau răsucindu-şi condeiele; copiştii, făcîndu-şi cu ochiul. Avea rochie scurtă şi decoltată. Cînd se aplecă pe biroul judecătorului, un copist oftă. Văzuse gropiţa sînilor plini. Avocaţii îi vedeau ceafa plină. Cei din lături îi vedeau coapsele pline, profilul pulpelor metalice în ciorapii de mătasă, şi pantofii cambraţi, cu călcîie roşii, care dădeau o notă picantă, de fard parcă, piciorului. Era înconjurată de sexualitate. Îndreptaţi spre ea, ochii bărbaţilor deveneau antropofagi. Se aplecase atît de tare, încît avea aerul că vrea să sărute buzele judecătorului care privea insistent actul de vînzare, puţin congestionat.

— Cunoaşteţi, doamnă, conţinutul actului?

— Ba bine că nu!

Avocaţii zîmbiră. Le mergea la inimă femeiuşcă ale cărei picioare neastîmpărate dansau subt biroul judecătorului.

Dănuţ întoarse capul. Se sfîrşise cu Medelenii. Actul fusese autentificat.

Plecă repede.

— Domnule Dan...

Bancherul şi Rodica îl ajunseră din urmă.

— ...sper că ne vei face plăcerea să vii la Medeleni, zîmbi Rodica, privindu-l stăruitor, cu o palpitaţie a nărilor.

— *Venim* mîne să luăm lucrurile noastre.

— Nu, nu! Asta-i vizită de afaceri. Mă gîndeam pe la vară.

— Mulţumesc, nu.

Îi salută cu o înclinare a capului şi porni precipitat spre automobilul lui.

— E cam mojic junele! vorbi domnul Bercale.

— *Chagrin d'amour!*

— *"...dure toute la vie..."* fredonă galant bancherul, pus la curent de cînd

se căsătorise cu o fată cultă şi cu muzica "modernă".

*

Dănuț opri automobilul la poarta externatului de fete. Se isprăvise ziua şcolară.

A doua zi era duminică. Afară, primăvară. Fetele năvăleau rîzînd, glumind, vorbind subțire. Unele aveau buchete de viorele, duse mereu la nas, respirate cu pasiune, aproape sărutate. Cele din cursul inferior săreau într-un picior. Cele mari, mergeau în grupuri, sau cîte două, ținîndu-se de talie, cu fața gravă în fața primăverii. Ritmul tuturora era alegru, pe pămîntul elastic, uscat, avînd aroma de pămînt a primăverii.

Toate defilară prin fața automobilului oprit la poartă: unele, şoptindu-şi cîte ceva şi rîzînd înfundat; altele, măsurîndu-l pe Dănuț cu o impertinență afectată, grațioasă totuşi, din pricina gurei şi a năsucului copilăresc; altele privindu-l cu coada ochiului şi întorcînd capul; altele trecînd demne, cu bărbia în piept; altele vorbind prea tare, franțuzeşte...

Ieşise din rîndul şcolarilor. În fața externatului de fete revărsate în sîmbăta de primăvară, n-avea impresia bărbatului în fața femeilor, ci sentimentul altei tinerețe, altor generații, mai proaspete, mai recente, cu mai mult viitor în față şi mai puțin trecut în inimă. Simți sfiala melancolică, înfricoşată oarecum, a omului încă tînăr, față de cei mai tineri decît el. Întîiul accent grav al vrîstei.

Ultimele şiruri de fete se pierdură la vale. Ograda externatului se golise. Alt val izbucni. Dănuț zîmbi. Înconjurată de şcolărițe, Monica apăruse, c-un teanc de caiete subt braț. Îl zărise şi ea. Venea repede, sprintenă ca şi fetițele din jurul ei, diferențiată de elevele ei numai prin înălțime şi atitudinea lor respectuoasă față de ea.

— M-aştepți de mult, Dănuț? Am avut teză...

Automobilul izbucni. Trecură pe uliți singuratece, pline de vrăbii şi de soare.

Zarzării înfloriți păreau prea tineri în oraşul ruinat, ca fetițele gătite cu rochii de sărbătoare, venite să-şi felicite bunicii de ziua lor.

Dănuț tăcea, apăsat. Motorul avea o grabă febrilă.

— Ce-i, Dănuț?

— Mergem mîne la Medeleni.

Silabele sunară trist. De cîteva luni, toți evitau cuvîntul Medeleni. Devenise tăcere, ca numele morților.

Dănuț surîse umil.

Monica-i dezmierdă mîna, plecîndu-şi fruntea.

*

Automobilul viră, intrînd în ograda casei. În treacăt, zăriră în grădină, aşezaţi în jurul unei mese, pe doamna şi domnul Deleanu stînd de vorbă cu cineva. Lăsară automobilul la scară, intrînd în grădină.

— Cine-o fi, Monica?

Se uitară din poarta grădinei. Vedeau numai spatele musafirului. Spinare îndoită de bătrîn. Palton gros. Pălărie neagră, cu boruri late.

— Nu-i Paşa?

— Paşa? Nuu! protestă energic Monica.

Se apropiară.

— Vin copiii, anunţă domnul Deleanu, ridicîndu-se cu faţa zîmbitoare în întîmpinarea lor.

Bătrînul de pe scaun se ridică ţapăn, sprijinindu-se cu mînile de marginea fotoliului de pai. Ca şi cum numai întorcînd trupul şi-ar fi putut întoarce şi capul, viră încet, cu spinarea adusă, utilizînd bastonul înfipt în pămînt..

— Monica!

— Paşa!

Mai mult spaimă decît bucurie în glasul Monicăi. În trupul unui străin cu barba postişă a lui Paşa, răsunase glasul postiş al lui Paşa, cu efort, aton, cavernos. Ca un copac bătut de grindină, cu frunzişul secerat într-o singură noapte, Paşa de acum era scheletul celui de odinioară. Înainte era gros cu amploare şi fast, acuma era slab, parcă prost împăiat. Paltonul învelea moaşte. Barba crescuse în dezordine. Ochii ardeau în fundul orbitelor. Umerii obrajilor, proeminenţi. O paloare albă de malarie. Şi o rigiditate a muşchilor feţei, care dădea clipiri şi ticuri celor care-l priveau pe Paşa.

Se aşezară în jurul mesei.

Paşa se uita la Monica, dînd din cap, mecanic parcă.

— Am aflat... la Paris... acum... două săptămîni... exact, două săptămîni... că te-ai căsătorit...

Articula cu efort, răspicînd vorbele, insistînd asupra fiecăreia, dîndu-le o solemnitate de oracol. Frazele lui aveau, astfel, durata încetinită a mişcărilor descompuse într-un film. După fiecare vorbă urma ca o panică întrebătoare: se va mai forma următoarea? Cînd vorbea Paşa, gîndul celorlalţi se enerva, aşteptîndu-l pe loc, cum se întîmplă cu tinerii, cînd merg alături de un moşneag.

Cînd privirile celorlalţi se întîlneau, se întorceau brusc în altă parte.

— Am călătorit mult...

Silabele răsăreau în efortul cuvintelor, reliefate dureros, cum sînt coastele trupului slăbit de boală.

Cu inima strînsă, Monica observa altă schimbare. Pe subt pantalon, îi cădea un ciorap, răsfrîngmdu-se pe gheata neglijent încheiată, cu şireturile rupte. Manşetele erau negre şi deşirate. Gulerul paltonului, unsuros, în contrast cu părul de argint, rărit şi el, atîrnînd mort.

— ...Am revăzut apartamentul vostru de la Paris... Rue... rue...

Îşi muşcă buzele. Încruntat.

— De l'Observatoire, şopti Monica.

— Cum?

— De l'Observatoire.

— Aha! Rue de l'Observatoire, silabisi el satisfăcut numele regăsit. Da-da! În faţa grădinii Observatorului, Rue de l'Observatoire...

Muşchii feţei i se crispară. Ochii se stinseră. Viaţa încetă, ca într-o păpuşă cu mecanismul stricat.

Se ridică. Porni, rigid. Se opri. Cu o mişcare ţapănă, ca în somn hipnotic, vîrî mîna în buzunarul paltonului, scoase o seringă... Tuşi.

O tăcere lungă, de gheaţă. Cineva oftă, tuşind imediat.

Aruncînd o privire bănuitoare şi culpabilă capetelor întoarse ale celorlalţi, Paşa îşi făcu injecţia de morfină, în braţul stigmatizat de cicatricele necontenitelor înţepături.

Primăvara reînflori; cerul apăru albastru; soarele străluci cald. Faţa lui Paşa se înviorase ca după cîteva cupe de şampanie. Trupul îşi recăpătase elasticitatea, ochii străluceau.

Se aşeză din nou în fotoliu. Şi ca dintr-un gramofon cu resortul atunci învîrtit, cu ac nou şi placă nouă, glasul răsună iară, reluînd cuvintele, cu bucuria de-a le auzi sunînd în lumină de primăvară.

Sufletul murise. Bucuria cuvintelor era ultima, cumpărată de la farmacie, în fiolele de morfină.

*

Livezile înflorite aveau o graţie arhaică. Vedeai ca în oglinzi întoarse spre trecut serbări la curtea Regelui Soare, din veacul al optsprezecelea.

Peruci pudrate, revărsate-n bucle lungi; jabouri de dantelă; mari evantalii cu penajuri albe, cochet desfăşurate.

Zvon de rîsete. Mişcări de menuet în legănarea moalelui vînt. Aur de soare. Suflet uşor de april.

Automobilul lui Dănuţ se opri în sat, în faţa casei Oţălencii. Claxonul cîrîi. Copiii lui Gheorghiţă a Marandei apărură, cu ochi mari. În urma lor se

grăbi Oțăleanca.

— Sărut mîna, sărut mîna! Bine-ați venit!

— Bună ziua, Oțăleanco, unde-i Gheorghiță?

Oțăleanca oftă. Fața i se întunecă.

— Slugă la jîdan.

Porniră înainte. Curtea boierească se ivi. Se făceau reparații, suspendate din cauza duminicei. Schele de jur împrejur, acoperămîntul de tablă, scos. Casa părea aşezată pe masa de operație. În fața curții se oprise camionul angajat de Dănuț pentru transportarea lucrurilor nevîndute.

Lăsară maşina la poartă. Intrară pe jos.

Îmbrăcat în haine orăşeneşti, cu musteața răsucită şi părul cosmeticat, Gheorghiță le ieşi înainte, demn. Dănuț îi întinde, cu o mînă tremurătoare, un bilet şi o listă:

"Domnul Dan Deleanu, avocat din Iaşi, are dreptul de-a intra în casa moşiei Medeleni, ridicînd obiectele specificate în alăturata listă,

Carol Bercale."

Cu acest paşaport, Dănuț şi Monica intrară pentru ultima oară în casa copilăriei lor.

*

Arătare antideluviană, imensificată de colb, camionul porni, ducînd rămăşițele gospodăriei de la Medeleni. Dănuț şi Monica îl urmăriră din pridvor.

Intrară în casă. Paşii sunau prea tare, şi inimile la fel — a gol.

— Cîte ceasuri, Dănuț?

Abia atunci, Dănuț auzi tăcerea de doi ani a tuturor pendulelor şi ceasornicelor de la Medeleni. Se uită la ceasul lui: era patru. Trebuiau să plece şi ei. Nu mai aveau ce căuta în casa Rodicăi Bercale, printre mobilele Rodicăi Bercale.

Totuşi intrară amîndoi în foasta odaie a copilăriei lui Dănuț, vecină cu foasta odaie a Monicăi şi Olguței. Ferestrele erau deschise, uşile date-n lături. Mirosea a colb, a var şi a moloz umed.

Se aşezară pe marginea patului.

Dănuț avea în mînă o carte luată din podul cu vechituri: *Robinson Crusoe.* Pe întîia foaie, o iscălitură caligrafică: *"Dan Deleanu, elev, clasa IV-a primară".*

Monica luase o păpuşă tunsă, cu rochiță de mătasă albă, zdrențuită.

Amintiri atît de vechi, încît şi în suflet icoana lor era acoperită cu surul tremur al aţelor de păianjen.

Şedeau pe patul din odaia lui Kami-Mura, ca pe banca unui peron de gară, unul cu *Robinson Crusoe,* celălalt cu păpuşa, şi tot nu plecau.

Mărul de la fereastra odăii avea frunzuliţe verzi, şi noduri trandafirii. S-auzea murmurul livezii. Ochiuri de soare se clătinau galeş pe podele.

Dănuţ aprinse o ţigară. Începu să se plimbe prin odaie, de la uşă pînă la fereastră.

Răsunetul paşilor lui era ca o bătaie de inimă a zidurilor vechi.

De la întîia ţigară aprinse alta, apoi alta, plimbîndu-se tot mai repede. Apoi se aşeză pe marginea ferestrei, sub crengile de flori, în murmurul albinelor, cu profilul în soare.

— Alţi Medeleni...

Monica plînsese. Ridică ochii spre el. Avea lucirea umedă a lacrimilor pe obrajii ovali şi luminoşi. Subt ochii ei întristaţi, faţa lui Dănuţ apăru alta decît cea de pînă atunci, înviorată, energică, venind parcă din soare, ca o veste a livezii despre fructele viitoare.

— Vin' aici, Monica. E bine pe fereastră.

Se sui lîngă el, pe pervazul cald de soare.

.....

În vremurile vechi, cînd năvăleau tătarii sau turcii, străbunii îşi luau avutul în care şi se retrăgeau la munte: aşa spun cronicarii. Nu-şi luau numai avutul, luau şi sufletul caselor părăsite. Năvălitorii găseau ziduri moarte. Viaţa acelor ziduri fugise în munţi.

Sufletul Medelenilor, viaţa Medelenilor, era în inima lui Dănuţ. Rodica Bercale nu cumpărase nici viaţa, nici sufletul Medelenilor.

Dănut vînduse Medelenii, prin el vor trăi.

Simţea cu fiecare bătaie a inimii cum se ridica trecutul ca o insulă scufundată cu palatele ei. Toţi trăiau în el. Copilăria lor, tinereţa lor, casa lor, prietenii lor, căsuţa lui moş Gheorghe, Iazul Mînzului, via, livada, cîmpiile, toate, toate erau în el. Nu vînduse nimic, nu uitase nimic. Trecutul era în el, viu, proaspăt, ca un viitor. Va scrie romanul Medelenilor, luîndu-şi astfel revanşa asupra vieţii. Olguţa va fi din nou alături de ei...

.....

Dezmierdă capul Monicăi.

Zîmbiră trist, c-un gol între ei.

Din fundul livezii se stîrnise un vîrtej de vînt. Trecu nebuneşte printre pomii înfloriţi, revărsîndu-le florile, trecu peste capul lui Dănuţ şi al Monicăi, risipindu-le şuviţele de păr, şi se pierdu prin uşile deschise în adîncul casei, cutremurînd tăcerea, neliniştind perdelele, înfiorînd pustietatea

încăperilor.

— Olguța ..

Mîna lui Dănuț flutură prin lumină un gest ca spre depărtări.

— Olguța era un vînt de larguri...

Și toată odaia se umpluse de parfumul florilor tinere.

SFÎRȘIT